

5
नं ३३

प्राप्त मही गारुड

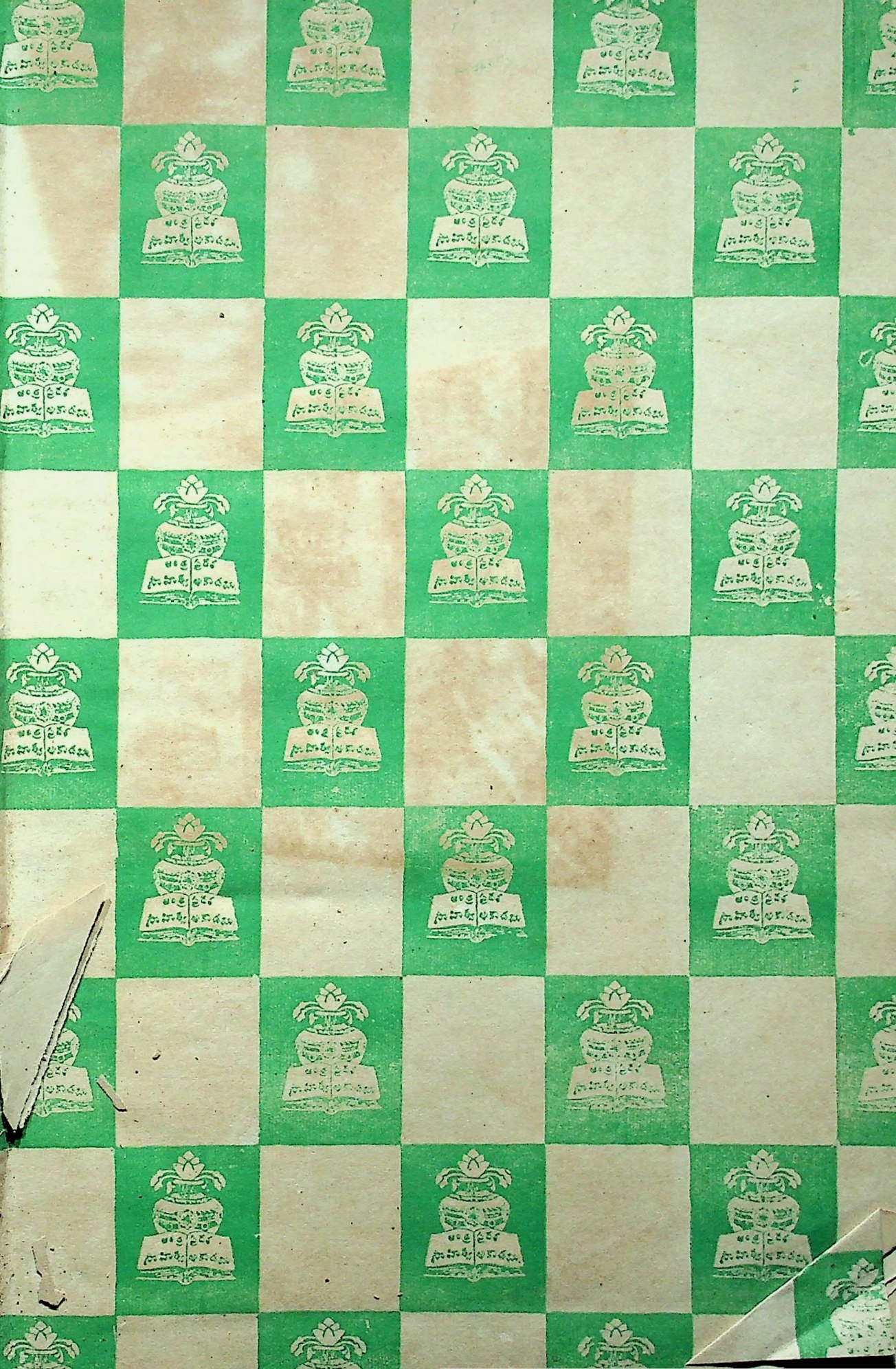
अतः तमे नि कदम्

अंक

॥

195
195

మ హా క వి బ మ్మె ర పో త నా మా త్య ప్ర ణీ త

శ్రీ మహాభాగవతము

రెండవ సంపుటము

(సప్తమ, అష్టమ, నవమ, దశమ, ఏకాదశ, ద్వాదశ స్కంధములు)

•

బహు పాఠాంతర పరిష్కార విపుల పీఠికా సహితము

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి

హైదరాబాదు

1977

సర్వస్వామ్య సంకలితము

తృతీయ ముద్రణము 2000 ప్రతులు

మార్చి 1977

*Paper used for the printing of this book was made
available by the Government of India at Concessional rate*

మూల్యము : రు. 20-00

ముద్రణ :

శివాజి ప్రెస్,

సికిందరాబాదు.

సంపాదకవర్గము

అచార్య రాయప్రోలు సుబ్బారావు - (అధ్యక్షులు)

డాక్టర్ దివాకర్ల వేంకటాచార్య

డాక్టర్ బి. రామరాజు - (సమావేశకర్త)

శ్రీ తాపీ ధర్మారావు

శ్రీ దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి

ఓం

యద్భక్తిం న వినా ముక్తిః
య స్సేవ్యః సర్వయోగినామ్
తం వందే పరమానంద
ఘనం శ్రీనందనందనమ్.

సప్తమాధ్యాయారంభము

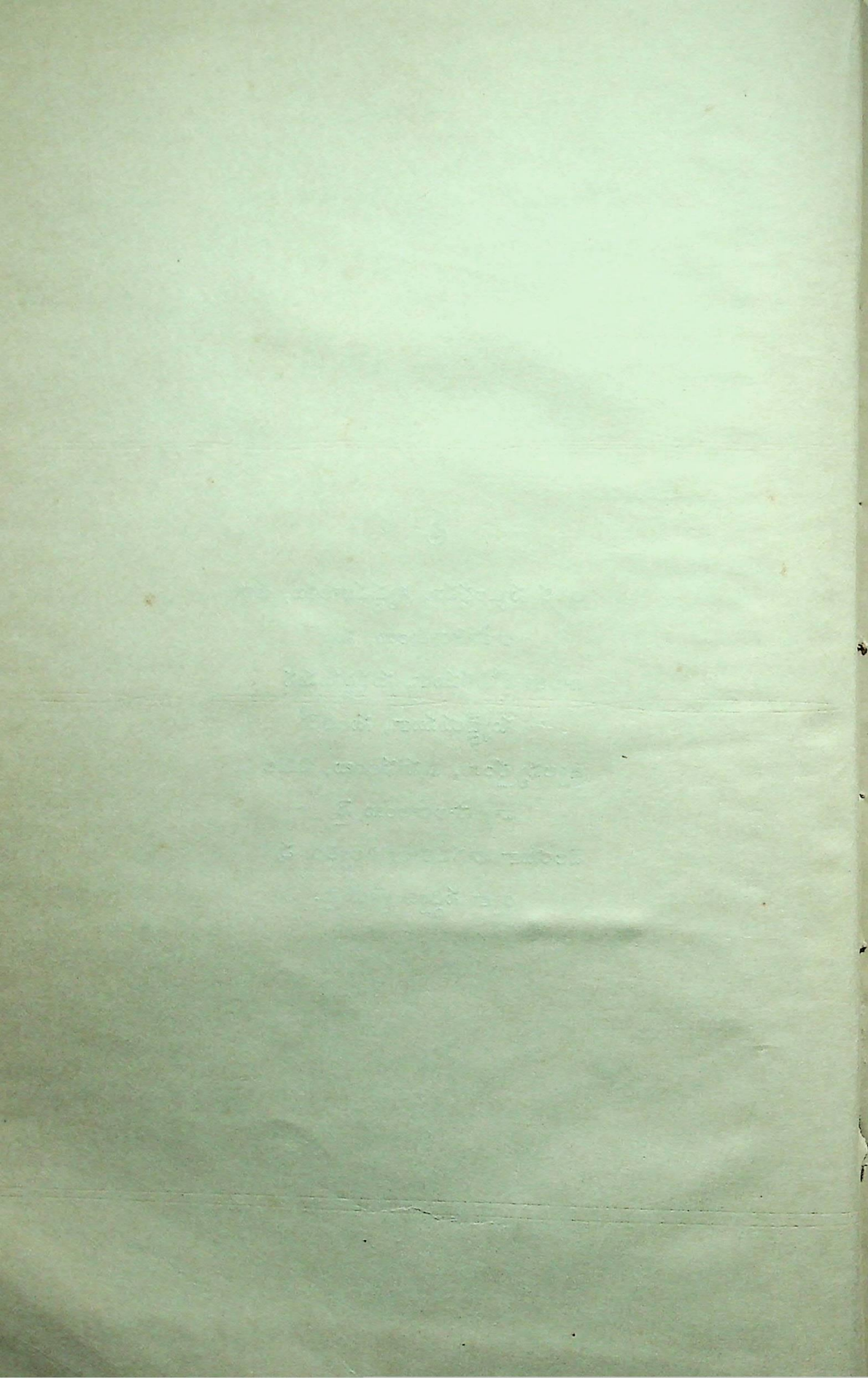
పరాకృత నమ ద్భంధం
పరం బ్రహ్మ నరాకృతి
సౌందర్య సార సర్వస్వం
వందే నందాత్మజం మహాః.

గుణత్రయ విభాగ యోగము

గూఢార్థదీపిక - మధుసూదన సరస్వతి

శ్రీ

లలిత స్కంధము, కృష్ణమూలము, శుకా
లాపాభిరామంబు, మం
జులతా శోభితమున్, సువర్ణసుమన
స్సుజ్జేయమున్, సుందరో
జ్జ్వలవృత్తంబు, మహాఫలంబు, విమల
వ్యాసాలవాలంబు నై
వెలయున్ భాగవతాఖ్య కల్పతరు పు
ర్విన్ సద్విజ శ్రేయమై.

వి ష య సూ చి క

సప్తమ స్కంధము

శ్రీహరి ద్వారపాలకులకు సనక సనందనాదులవలన శాపంబు సంభవించుట	...	4
బాలవేషము దాల్చిన యముండు దెలిపెడు సుయజ్ఞోపాఖ్యానము	...	7
బ్రహ్మదేవుండు హిరణ్యకశిపునకు వరము లిచ్చుట	...	13
ప్రహ్లాద చరిత్ర	...	18
హిరణ్యకశిపుండు ప్రహ్లాదుని వివిధోపాయంబుల హింసించుట	...	28
శ్రీహరి నరసింహ రూపమున స్తంభమునం దావిర్భవించుట	...	44
నరసింహమూర్తి హిరణ్యకశిపుని వధించుట	...	48
బ్రహ్మాది దేవతలు నృసింహమూర్తిని వేటువేటు స్తుతించుట	...	48
ప్రహ్లాదుండు నరసింహమూర్తిని స్తుతించుట	...	52
త్రిపురాసుర సంహారము	...	61
నారదుండు ధర్మరాజునకు వర్ణాశ్రమ ధర్మంబులు తెలుపుట	...	64
ప్రహ్లాదాజగర సంవాదము	...	70
నారదుని పూర్వజన్మ వృత్తాంతము	...	80

అష్టమ స్కంధము

గజేంద్రమోక్షణ కథ		85
కూర్మావతార కథా ప్రారంభము	...	111
ఈశ్వరుండు దేవబృంద ప్రార్థితుండై హాలాహలమును బానము చేయుట	...	116
పాలకడలిలో నై రావతాదులు జనించుట		118
శ్రీ విష్ణుమూర్తి మోహినీ స్వరూపంబు నొందుట	...	123
దేవాసుర యుద్ధము	...	127
శ్రీహరి తన మోహినీ స్వరూపముచేత నీశ్వరుని మోహింపఁజేయుట	...	138
వామన చరిత్ర ప్రారంభము	...	146
వామన మూర్త్యావిర్భావము	...	158
బలిచక్రవర్తి కడకు వామనమూర్తి యేతెంచుట	...	159
వామనమూర్తి విశ్వరూపము నొంది విజృంభించుట	...	170
మత్స్యావతార కథ	...	182

నవమ స్కంధము

అంబరీషోపాఖ్యానము	...	202
ఇక్ష్వాకు వంశానుక్రమము	...	212
పరమేశ్వర జటాజూట నిర్గత గంగానదీ ప్రవాహ మహిమాను వర్ణనము	...	224

శ్రీరామ చరిత్రము	...	231
భవిష్య ద్రా జేతిహాస వర్ణనము	...	244
చంద్రవంశ్యులగు రాజుల యితిహాసము	...	247
పరశురాముని చరిత్ర	...	254
యయాతి చరిత్ర	...	264
దేవయాని యయాతిని వరించుట	...	266
శుక్రచార్యులు యయాతికి శాపం బొసంగుట	...	268
యయాతి దేవయానికి బస్త్రోపాఖ్యాన మను వ్యాజంబున స్వప్నవృత్తాంతమును		
దెలిపెడు కథ	...	271
భరతుని చరిత్రము	...	277
రంతిదేవుని చరిత్రము	...	280
యదువంశ చరిత్రము	...	290
వసుదేవుని వంశక్రమాను వర్ణనము	...	294

దశమ స్కంధము (పూర్వ భాగము)

పరిక్షిన్నహారాజు శుకయోగీంద్రు నడిగెడు ప్రశ్న	...	299
బ్రహ్మదిదేవతలు దేవకిగర్భస్థుడగు స్వామిని స్తుతించుట	...	310
శ్రీకృష్ణావతార ఘట్టము		312
దేవికిదేవి స్వామిని స్తుతించుట	...	315
బాలుం డగు కృష్ణుండు చెంత నున్న శకటమును గూలఁ దన్నుట		329
తృణావర్త సంహారము	...	330
శ్రీకృష్ణ బలరాముల బాలక్రీడాభివర్ణనము	...	334
గోపికలు శ్రీకృష్ణుని దుడుకుఁజేతలు యశోదాదేవికిఁ దెల్పుట	...	336
మృద్భక్షణ విశ్వరూప ప్రదర్శనాద్యభివర్ణనము	...	339
యశోదానందుల పూర్వజన్మ వృత్తాంతము	...	340
కృష్ణుండు దదిభాండ వికలనాదులు చేసిన యశోద యతని వెంటఁ దిరిగి పట్టుకొనుట....		341
ఉదాఖల బంధన యమకాష్టన భంజనా ద్యభివర్ణనము	...	344
నందాదులు బృందావనంబునకు నరుగుట	...	348
వత్సాసుర వికాసురుల వధ	...	350
శ్రీకృష్ణుండు గోపకులతో బంతి చల్లులు కుడువ నేగుట	...	352
అమాసుర వృత్తాంతము	...	353
గోపాల బాలురు కృష్ణునితోఁ గూడి చల్లు లారగించుట		357
బ్రహ్మ గోవత్సములను గోపారతుఁగూడ సంరక్షానము చేయుట		358
గర్భభాకారుం డైన భేనుకాసురుని వధ	...	373
గోపాలకృష్ణుండు కాళియమర్దనము గావించుట	...	375
కాళియుని భార్యలైన నాగకాంతలు స్వామిని స్తోత్రముచేయుట	...	381

గోప గోపికాసంఘమును గార్చిచ్చు చుట్టుకొనుట		387
గ్రీష్మర్తు వర్ణనము	...	387
బలభద్రుండు ప్రలంబాసురని వధించుట	...	389
శ్రీకృష్ణుండు దావాగ్ని మ్రింగి గో గోపక సంఘమును గాపాడుట	...	391
వర్షర్తు వర్ణనము		392
శరదృతు వర్ణనము	...	395
హేమంతఋతు వర్ణనము	...	400
గోపికా వస్త్రోపహరణ కథ		401
మునిభార్య లన్నము తీసికొని వచ్చి స్వామి కారగింపు చేయుట	...	406
నందాదు లింద్రయాగము సేయ శ్రీకృష్ణునితో నాలోచించుట	...	409
శ్రీకృష్ణుండు గోవర్ధనపర్వతము నెత్తుట	...	415
శ్రీకృష్ణమూర్తి నందుని వరుణనగరమునుండి కొనితెచ్చుట	...	419
శరద్రాత్రియందు గోపికలు గానముచేసెడు శ్రీకృష్ణుని నన్నిధికి వచ్చుట	...	421
గోపికా గీతలు	...	431
రాసక్రీడాభి వర్ణనము	...	437
జలక్రీడాభి వర్ణనము	...	441
సర్పరూపియగు సుదర్శనుండను గంధర్వుని శాపవిమోచనము	...	443
శ్రీకృష్ణుండు కుభేరభటుఁ డగు శంఖచూడుం డను గుహ్యకుని సంహరించుట	...	445
వృషభాసుర సంహారము	...	447
శ్రీకృష్ణుండు కేశివ్యోమాసురుల సంహరించుట	...	451
కంసుని పంపున నక్రూరుండు బృందావనంబునకుఁ జనుట	...	454
అక్రూరుండు యమునన్ రామకృష్ణుల దర్శించి నుతించుట	...	459
శ్రీకృష్ణుని మధురానగర ప్రవేశము	...	463
సూర్యాస్తమయ చంద్రోదయ వర్ణనము	...	467
సూర్యోదయ వర్ణనము	...	469
శ్రీకృష్ణుండు కువలయాపీడనమును వధించుట	...	470
శ్రీకృష్ణ బలరాములు దాణారముష్టికులను వధించుట	...	473
శ్రీకృష్ణుండు కంసుని వధించుట	...	479
శ్రీకృష్ణుండు దేవకీవసుదేవుల చెఱ మాన్చి యుగ్రసేనునికి పట్టము కట్టుట	...	481
రామకృష్ణులు లుపసీతు లై కాశీపట్టణమునకుఁ జని విద్యాభ్యాసముఁ జేయుట	...	483
శ్రీకృష్ణుండు గోపకాంతల చెంతకు నుద్ధవునిఁ బంపుట	...	485
భ్రమరగీతలు	...	488
కృష్ణుం డుద్ధవునితోఁ జేరి కుట్టా గృహంబున కరుగుట	...	492
కృష్ణుం డక్రూరుని హస్తినాపురంబునకుఁ బంపుట	...	495
అక్రూరుండు దృతరాష్ట్రునితో హితోపదేశ రూపముగా సంభాషించుట	...	496
జరాసంధుండు మధురాపట్టణముమీఁద దండెత్తి వచ్చి కృష్ణునితో యుద్ధముఁ జేయుట	...	498

విశ్వకర్మ కృష్ణ నియోగంబున సముద్రములో ద్వారకా నగరమును నిర్మించుట	...	508
శ్రీకృష్ణుండు నిరాయుధుండై కాలయవనుండు వెంటనంటఁ బరుగెత్తుట	...	511
ముచికుందుని పూర్వకథాభివర్ణనము	...	514
ముచికుందుని శ్రీకృష్ణస్తోత్రము	...	516
జరాసంధుఁడు ప్రవర్షణగిరిని దహించుట	...	518
రుక్మిణీ కల్యాణ కథాప్రారంభము	...	520
సహోదరుని భంగమునకు భిన్న యగు రుక్మిణీదేవిని బంధద్రుం డూరార్చుట	...	535
శ్రీకృష్ణుండు రుక్మిణీదేవిని బెండ్లియాడుట	...	536

దశమ స్కంధము (ఉత్తర భాగము)

ప్రద్యుమ్నా పాత్యానము	...	540
రతీదేవి ప్రద్యుమ్న సహితయై గగన మార్గమున ద్వారకకుఁ బోవుట	...	543
శ్రీకృష్ణుండు లోకాపవాద నివృత్తి కొఱకు స్యమంతక మణిని దెచ్చుట	...	545
శతధన్యుఁడు సత్రాజిత్తును జంపి మణి నపహరించుట	...	549
శ్రీకృష్ణుఁ డింద్రప్రస్థ పురంబున కరుగుదెంచుట	...	553
సూర్యతనూజ యగు కాళిందిని గృష్ణుండు వరించుట	...	554
శ్రీకృష్ణుండు కాళింది మిత్రవింద నాగ్నజితి భద్ర లక్షణ యను వారలఁ బెండ్లాడుట	...	565
శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామతోఁ గూడి మురాసుర నరకాసురుల వధించుట	...	559
సత్యభామ నరకాసురునితో యుద్ధముచేయుట	...	555
భూదేవి శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట	...	565
శ్రీకృష్ణుండు పదాఱువేల కన్యల వరించి దేవలోకమునకుఁ బోయి		
పారిజాతమును దెచ్చుట	...	566
శ్రీకృష్ణుండు కేళీగృహముండు రుక్మిణీదేవితో విరసోక్తలాడుట	...	569
రుక్మిణీదేవి శ్రీకృష్ణ లాలిత యై యతని స్తుతించుట	...	572
కృష్ణుండు రుక్మిణీదేవి నూజించుట	...	576
అనిరుద్ధుని వివాహ సమయమున బలరాముండు రుక్మి మొదలగు వారిఁ బంపుట	...	578
ఉషాపరిణయ కథ; బాణాసురుం డీశ్వర ప్రసాదము నొందుట	...	582
చిత్రరేఖ రాజవరులఁ బటంబున లిఖించి చూపి యనిరుద్ధునిఁ దెచ్చుట	...	586
ఉషాకన్యకా సంగతుం డగు ననిరుద్ధుని బాణాసురుండు నాగపాశ బద్ధునిజేయుట	...	590
నారదుని వలన ననిరుద్ధ వృత్తాంతమును విని కృష్ణుండు బాణాసురుని		
మీఁదికి దండెత్తుట	...	593
బాణాసురునికి సహాయ భూతుండగు శివునికి గృష్ణునికిఁ యుద్ధము జరుగుట	...	595
వైష్ణవజ్వరముచేఁ బరాజితంబై శైవజ్వరము శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట	...	599
బాణాసురుండు రెండవసారి యుద్ధమునకు వచ్చుట	...	600
శివుఁడు బాణుని రక్షింప శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట	...	601
నృగమహారాజు చరిత్రము	...	605

బలరాముండు సుహృద్బంధుజన దర్శనార్థమై వ్రేపల్లెకుఁ బోవుట	...	609
శ్రీకృష్ణుండు పౌండ్రక వాసుదేవుని మీఁద దండెత్తుట	...	613
బలరాముండు ద్వివిదుండను వానరుని సంహరించుట	...	618
బలరాముండు దన హలంబున హస్తినాపురంబును గంగలోఁ ద్రోయఁ బూనుట	...	620
షోడశ సహస్ర శ్రీసంగతుం దైన శ్రీకృష్ణుని మహిమ నారదుండు తెలిసికొనుట	...	626
జరాసంధ భీతులైన రాజుల పంపున విప్రుండు కృష్ణుని సన్నిధి కేతెంచుట	...	632
ధర్మరాజు రాజసూయాధ్వర రక్షణార్థము కృష్ణుం డింద్ర ప్రస్థమునకుఁ బోవుట	...	633
శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవుని యాలోచన చొప్పున ధర్మరాజుపాలికిఁ బోవుట	...	635
పాండవులు శ్రీకృష్ణు నెదుర్కొని తోడ్కొనిపోవుట	...	638
ధర్మరాజు దిగ్విజయార్థము భీమాదులఁ బంపుట	...	641
శ్రీకృష్ణ భీమార్జునులు జరాసంధుని వధింపఁబోవుట	...	642
శ్రీకృష్ణ సహాయుండగు భీముండు జరాసంధునితో యుద్ధము సేయుట	...	644
కారాగృహ విముక్తులగు రాజులు శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట	...	646
సాల్వుండు శివప్రసాదంబున సౌభక విమానంబు వడసి ద్వారకాపురి పై దండెత్తుట	...	660
శ్రీకృష్ణమూర్తి దంతవక్త్రుని సంహరించుట	...	670
బలరాముండు తీర్థ యాత్రకుఁ జనుట	...	672
కుచేలోపాఖ్యానము	...	677
శ్రీకృష్ణుండు సకుటుంబముగా గ్రహణ స్నానమునకుఁ బోవుట	...	687
లక్షణ యను కృష్ణుని యష్టమ భార్య ద్రౌపదీదేవికిఁ దన వివాహ వృత్తాంతముఁ దెలుపుట	...	693
నారదాది ఋషులు శ్రీకృష్ణ దర్శనము చేసికొని వసుదేవునిచేఁ గ్రతువు చేయించుట	...	697
శ్రీకృష్ణ బలభద్రులు మృతులయిన తమ సహోదరులఁ దెచ్చి దేవకిదేవికిఁ గనఁబఱుచుట	...	701
సుభద్రా పరిణయము	...	704
శ్రీకృష్ణుండు ఋషి సమేతుండయి మిథిలానగరంబునకుఁ బోవుట	...	706
శ్రుతిగీతలు	...	710
విష్ణుసేవా ప్రాశస్త్యము	...	717
శివద్రోహంబు సేయంబూనిన వృకాసురుండు విష్ణుమాయచే మడియుట	...	718
భృగుమహర్షి త్రిమూర్తుల ప్రాశస్త్యంబు శోధించుటకుఁ బోవుట	...	721
శ్రీకృష్ణుండు మృతులయిన విప్రసుతులఁ దెచ్చుట	...	723
లీలామానుష విగ్రహుండగు శ్రీకృష్ణుని వంశానుక్రమ వర్ణనము	...	729

ఏకాదశ స్కంధము

ఋషి శాపంబున ముసలం బుద్భవించుట	...	738
విశ్వామిత్ర వసిష్ఠ నారదాదులు శ్రీకృష్ణ దర్శనమునకు వచ్చుట	...	739
వసుదేవునకు నారదుండు విదేహర్షభ సంవాద మను పురాతన పుణ్యకథను దెల్పుట	...	742

ఋషభకుమారుఁ డగు కవి విదేహునకు పరమార్థోపదేశము చేయుట	...	744
ఋషభకుమారులకు హరియు సంతరింపుండును చేసెడు భాగవత స్వరూపోపదేశము	...	745
ఋషభకుమారులలోఁ బ్రబుద్ధ పిప్పలాహ్వయులు సెప్పెడు పరమార్థోపదేశము	...	747
ఋషభకుమారులలో నావిర్హోత్ర ద్రమీశులు తెలుపు పరమార్థోపదేశము	...	749
ఋషభకుమారులగు చమస కరభాజనులు చేసెడు పరమార్థోపదేశము	...	752
బ్రహ్మిదిదేవతలు శ్రీకృష్ణుని వై కుంతమునకుఁ బిలువ వచ్చుట	...	754
శ్రీకృష్ణమూర్తి యుద్ధవునికి పరమార్థోపదేశము చేయుట	...	755
అవధూత యదు సంవాదము	...	757
యాదవు లనోన్మయ కలహంబున మడియ శ్రీకృష్ణ బలరాములు వై కుంతంబున కరుగుట	...	765

ద్వాదశ స్కంధము

భవిష్య స్మరపాలరాజ్య పరిపాలనా కాలనిర్ణయాను వర్ణనము	...	768
యుగధర్మ ప్రాకృతాది ప్రళయచతుష్టయ వివేచనము	..	774
పరీక్షితు తక్షకునిచే దప్తుండై మృతినొంద నతని పుత్రుండు సర్పయాగము చేయుట	...	777
వ్యాసుండు వేదమును బురాణములం లోకమందుఁ బ్రవర్తింపఁ జేయుట	...	778
మార్కండేయోపాఖ్యానము	...	781
చైత్రాది మాసంబుల సంచరించెడు ద్వాదశాదిత్యుల క్రమమును దెలుపుట	...	784

శ్రీ మహాబాగవతము

రెండవసంపుటము
రైకెడసాక్షి

ఓమ్

శ్రీ మహా భా గ వ త ము

—౪—

స ప్త మ స్కంధ ము

శ్రీమ ద్విభ్యాతి లతా, క్రామిత రోధోంతరాశ ! కమనీయ మహా
జీమూత తులితదేహ, శ్యామల రుచిజాల! రామచంద్రనృపాలా!

1

అధ్యాయము — ౧

వ. మహనీయ గుణగరిష్ఠు లగు న మ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణ వ్యాఖ్యాన వైఖరీ
సమేతుం డైన సూతుం డిట్లనియె. అట్లు ప్రాయోపవిష్టుం డైన పరీక్షిన్నరేంద్రుండు
శుకయోగీంద్రు నవలోకించి.

2

సీ. సర్వభూతములకు సముండు నెచ్చెలి ప్రియుం డైన వైకుంఠుఁ డనంతుఁ డాధ్యుఁ
డింద్రునికొఱకు దైత్యేంద్రుల నేటికి విషమునికై వడి వెదకి చంపె ?
నసురులఁ జంపంగ నమరులచేఁ దన కయ్యెడు లాభ ²మిం తైనఁ గలదె ?
నిర్వాణనాథుండు నిర్గుణుం డగు తన కసురులవలని భయంబుఁ బగయుఁ

ఆ. గలుగనేర వట్టి మనుండు దైత్యులఁ జంపి
సురులఁ గాంచుచునికి చోద్య మనుచు
సంశయంబు నాకు జనియించె మునినాథ !
ప్రజ్ఞ మెఱసి తెలియఁ బలుకవయ్య !

3

వ. అనిన శుకుం డి ట్లనియె.

4

శా. నీ సంప్రశ్నము వర్ణనీయము గదా ! నిక్కంబు రాజేంద్ర ! ల
క్షీ³సంఖావ్యుని సచ్చరిత్రము మహాచిత్రంబు చింతింపఁ ద
ద్దాసాఖ్యానము లొప్పు విష్ణుచరణ ధ్యాన ప్రధానంబు లై
శ్రీసంధానము లై మునీశ్వరవచో జేగీయమానంబు లై.

5

క. చిత్రంబులు త్రైలోక్య ప, విత్రంబులు భవలతా లవిత్రంబులు స
న్నిత్రంబులు మునిజన వన, చైత్రంబులు విష్ణుదేవు చారిత్రంబుల్.

6

వ. నరేంద్రా ! కృష్ణద్వైపాయనునకు నమస్కరించి, హరికథనంబులు సెప్పెద.
 వినుము. వ్యక్తుండు గాక, గుణంబులు లేక, ప్రకృతిం జెందక, భవంబుల నొందం
 పరమేశ్వరుండు దన మాయవలన నైన గుణంబుల నావేశించి బాధ్యబాధకత్వం
 బుల నొందు. అతండు గుణరహితుండు. సత్త్వ రజ స్తమంబులు ప్రకృతిగుణం
 బులు. ఆ గుణంబులకు నొక్కొక్క కాలంబున హానివృద్ధులు గలవు. ఆ యీశ్వ
 రుండు సత్త్వంబున దేవఋషులను, రజోగుణంబున నసురులను, దమోగుణంబున
 యక్ష రక్షో గణంబులను విభజించె. సూర్యుండు పె క్కెడలం గానంబడియు
 నొక్కరుం డైన తెఱంగునఁ, ద ద్విభుండును సర్వగతుం డయ్యును భిన్నుండు
 గాఁడు. తత్త్వవిదు లైన పెద్దలు దమలోనం బరమాత్మస్వరూపంబున నున్న
 యీశ్వరు ని వివిధంబున నెఱుంగుదురు. జీవాత్మకుఁ బరుం డైన సర్వమయుండు
 దనమాయచేత విశ్వంబున్ సృజియింపం గోరి రజంబును, గ్రీడింపం గోరి సత్త్వం
 బును, నిద్రింపం గోరి తమంబును, నుత్పాదించి చరమైన కాలంబును సృజియించు,
 ఆ కాలమున సర్వదర్శనం డైన యీశ్వరుండు కాలాహ్వయుండై సత్త్వగుణం
 బైన దేవానీకంబునకు వృద్ధియు, రజ స్తమో గుణు లైన రాక్షసులకు హానియుం
 జేయుచుండు.

7

క. జననాయక ! యీ యర్థము, ఘనయశుఁ డగు ధర్మజునకుఁ గ్రతుకాలమునఁ
 మును నారదుండు సెప్పెను, వినుపించెద వినుము చెవులు విమలత నొందఁ. 8

వ. మున్ను ధర్మరాజు సేయు రాజసూయయాగంబున బాలుం డైన శిశుపాలుండు
 హరిని నిందించి, నిశిత నిర్వక్ర చక్రధారా దళిత మస్తకుం డై, తేజోరూపంబున
 వచ్చి, హరిదేహంబు సొచ్చుటం జూచి వెఱుగుపడి, ధర్మజుండు సభలో నున్న
 నారదు నీక్షించి యి ట్లనియె.

9

ఆ. ఎట్టివారి కైన నేకాంతులకు నైన
 వచ్చి చొరఁగరాని వాసుదేవు
 తత్త్వమందుఁ జెంది ధరణీశుఁ డహితుఁ డై
 యెట్లు చొచ్చె ? మునివరేణ్య ! నేఁడు.

10

ఉ. ¹వేనుఁడు మాధవుం దెగడి విప్రులు దిట్టిన భగ్గుఁ డై తమో
 లీనుఁడు గాఁడె ? తొల్లి మదలిప్తుఁడు చైద్యుఁడు పిన్ననాటనుం
 డేనియు మాధవుఁ వి న సహింపఁడు భక్తి వహింపఁ డిట్టి వాఁ
 డే నిబిడప్రభావమున నీ పరమేశ్వరునందుఁ జొచ్చెనో ?

11

మ. హరి సాధింతు హరిఁ 1 గ్రహింతు హరిఁ బ్రాణాంతంబు నొందింతుఁ దా
హరికిఁ వైరి నటంచు వీఁడు పటు రోషాయత్తుఁ డై యెప్పుడుఁ
దిరుగుం బ్రువ్వదు నోరు ప్రీతి పడదుఁ దేహంబు దాహంబుతో
2 నరకావాసము నొందఁ డేక్రియ జగన్నాథుం బ్రవేశించెనో ? 12

వ. అదియునుం గాక దంతవక్త్రుండును, వీఁడును నిరంతరంబు గోవిందు నింద
సేయుదురు. నిఖిలజనులు సందర్శింప నేఁడు పీనికి విష్ణుసాయుజ్యంబు గలుగుట
కేమి హేతువు ? వినుపింపుము. పవనచలిత దీపశిఖయునుం బోలె నా హృద
యంబు చలింపుచున్నది. అనిన ధర్మనందనునకు నారదుం డిట్లనియె. దూషణ
భూషణ తిరస్కార సత్కారంబులు శరీరంబునకుం గాని పరమాత్మకు లేవు. శరీ
రాభిమానంబునం జేసి దండ వాక్పారుష్యంబులు హింస యై తోచుతెఱంగున,
నేను, నాయది యనియెడు వైషమ్యంబు భూతంబులకు శరీరంబునంద సంభ
వించు. అభిమానంబు బంధంబు. నిరభిమానుం డై వధించినను వధంబు గాదు.
కర్తృత్వ మొల్లని వానికి హింసయు సిద్ధింపదు. సర్వభూతాత్మకుండైన యీశ్వ
రునికి వైషమ్యంబు లేదు. కావున. 13

ఆ. అలుక నైనఁ జెలిమి నైనఁ గామంబున
నైన బాంధవమున నైన భీతి
నైనఁ దగిలి తలఁప నఖిలాత్ముఁ డగు హరిఁ
జేరవచ్చు వేఱుసేయఁ డతఁడు. 14

క. వైరానుబంధనంబునఁ, జేరిన చందమున విష్ణుఁ జిరతరభక్తిం
జేరఁగరా దని తోచును, నారాయణ భక్తియుక్తి నా చిత్తమునఁ. 15

క. కీటకముఁ దెచ్చి భ్రమరము, పాటవమున బంధమింప బ్రాంతం బై త
క్రీటకము భ్రమరరూపముఁ, బాటించి వహించుఁ గాదె! భయయోగమునఁ. 16

వ. ఇ వివిధంబున. 17

శా. కామోత్కంఠత గోపికల్ భయమునం గంసుండు వైరక్రియా
సామగ్రిఁ శిశుపాలముఖ్య నృపతుల్ సంబంధు లై వృష్టులుఁ
బ్రేమఁ మీరలు భక్తి నేము నిదె చక్రిం గంటి మె డైన ను
ద్దామ ధ్యానగరిష్ఠుఁ డైన హరిఁ జెందఁవచ్చు ధాతీశ్వరా ! 18

—: శ్రీహరి ద్వారపాలకులకు సనక సనందనాదులవలన శాపంబు సంభవించుట :—

వ. మఱియుం బెక్కండ్రు కామ ద్వేష భయ స్నేహ సేవారేకంబులఁ జిత్తంబు హరిపరాయత్తంబుగాఁ జేసి ¹తద్గతిం జెందిరి. హరి నుద్దేశించి (న) క్రోధాదులైన యేనింటిలోపల నొకటి యైన ²వేనునికి లేని నిమిత్తంబున నతండు వ్యర్థుండయ్యె. మీ తల్లికిఁ జెల్లెలికొడుకులైన శిశుపాల దంతవక్త్రులు దొల్లి విష్ణుమందిర ద్వారపాలకులు. విప్రశాపంబునఁ బదభ్రష్టులై భూతలంబున జన్మించిరి. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు నారదున కి ట్లనియె. 19

మ. అలుగం గారణ మేమి విప్రులకు ? మున్నా విప్రు లెవ్వారు ! నిశ్చలు లేకాంతులు నిర్జితేంద్రియులు నిస్సంసారు ³లీశానువర్తులు వైకుంఠపురీ నివాసులన విందు వారి కెబ్బంగి నీఖలజన్మంబులు వచ్చె ? నారద ! వినం గౌతూహలం బయ్యెడిక. 20

వ. అనిన నారదుం డి ట్లనియె. ఒక్కనాఁడు బ్రహ్మమానసపుత్రులైన సనక సనందనాదులు దైవయోగంబున భువనత్రయంబున సంచరింపుచు, నై దా తేండ్ల ప్రాయంపు బాలకుల భావంబున దిగంబరులై హరిమందిరంబునకు వచ్చి చొచ్చునెడ, మొగసాల నున్న పురుషు లిరువురు వారలం జూచి. 21

క. డింభకుల ననర్గళ వి, స్రంభకుల రమాధినాథ సల్లాప సుఖారంభకుల ముక్తమానస, దంభకులం జొరంగనీక తఱిమి రధీశా ! 22

క. వారించినఁ దమకంబున, వారింతుక నిల్వలేక వడిఁ దిట్టిరి దౌవారికుల నసురుయోని న, వారితులై పుట్టుఁ డనుచు వసుధాధీశా ! 23

వ. మఱియు నా పిన్న పెద్దలు వారలం జూచి, మీ రీయెడ నుండ నర్హులు గారు. నారాయణచరణమూలంబు విడిచి, రజ స్రమో గుణులై, రాక్షసయోనిం బుట్టుఁడు. అని శపియించిన వారు నా శాపవశంబునఁ బదభ్రష్టులై కూలుచు మొఱు లిడిన, న మ్మహాత్ములు దయాశువులై క్రమ్మఱం గరుణించి, మూఁడు జన్మంబులకు వైరంబున భగవత్పూజనంబు గలగెడు నని నిర్దేశించి చనిరి. ఇవిధంబున శాపహతులై హరి పార్శ్వవరులైన పురుషు లిరువురు హిరణ్యకశిపు హిరణ్యాక్షులన దితికి జన్మించిరి. అందుఁ గనిష్ఠుం డైన హిరణ్యాక్షుని హరి వరాహరూపంబున సంహరించె. అగ్రజుం డైన హిరణ్యకశిపుండును నరసింహమూర్తి యైన శ్రీహరిచేత విదళితుం డయ్యె. అతని కొడుకు ప్రహ్లాదుండు దండ్రీచేత హింసితం డయ్యును నారాయణ పరాయణుం డై శాశ్వతుం

డయ్యె. రెండవభవంబునఁ 1 గైకసి యను రాక్షసికి రావణ కుంభకర్ణు లై సంభ
వించిన, విశ్వంభరుండు రఘుకులంబున రాఘవుం డై యవతరించి వధించె.
తృతీయజన్మంబున మీ తల్లిచెల్లెలికి శిశుపాల దంతవక్త్రు² లన నుద్భవించి. 24

శా. వక్రం బింతయు లేక పాయని మహావైరంబుతో నిత్య జా
త క్రోధ స్మరణంబుల³ విదళి తోద్య త్పాపసంఘాతు లై
చక్రచ్చిన్న శిరస్కు లై మునివచ శ్వాపావధి ప్రాప్తు లై
చక్రిం జెందిరి 2 వారె పార్శ్వచరు లై సారూప్య భావంబున⁴. 25

వ. అనిన విని ధర్మనందనుం డి ట్లనియె. 26

క. బాలు⁵ హరిపద చింతా, శీలు⁶ సుగుణాలవాలు శ్రీమ న్మేధా
జాలు⁷ సంతోషించిన, యేలా శిక్షించె ? రాక్షసేంద్రుం డనఘా ! 27

క. పరిభూత వ్యథనంబులు, నిరుపమ సంసారజలధి నిర్మథనంబుల్
నరకేసరి కథనంబులు, పరిరక్షిత దేవ యక్ష ఫణి మిథునంబుల్. 28

వ. మునీంద్రా ! వినుపింపు మనిన నారదుం డి ట్లనియె.

అధ్యాయము - ౨

కమలోదరుచేత సహోదరుండు హతుం డయ్యె నని విని, హిరణ్యకశిపుండు
రోష శోక దందవ్యామాన మానసుం డై ఘూర్జిల్లుచు, నాభీల దావదహన
జ్వాలా 3 కరాళంబు లయిన విలోకనజాలంబుల గగనంబునం బొగ లెగయ
నిరీక్షింపుచు, దట్టిల్లతాంకుర సంకాశ ధగధగిత దంతసందష్ట దశనచ్చదుండును,
నదభ్ర భయంకర భ్రుకుటిత ఫాలభాగుండును, నిరంత రాళాంత దురంత
వైరవేగుండును నై మహాప్రభాజాల జటాలం బగు శూలంబుఁ గేల నందుకొని,
సంభామండపంబున నిలువంబడి, త్రిమస్తక, త్రిలోచన, శకుని, శంఖర, శతబాహు,
నముచి, హయగ్రీవ, పులోమ, విప్రచిత్తి ప్రముఖులైన దైత్య లానవుల నాలోకించి
యి ట్లనియె. 29

శా. నాకుం దమ్ముఁడు మీకు నెచ్చెలి రణ న్యాయైక దక్షుండు బా
హు కుంతీకృత దేవయక్షుఁడు హిరణ్యాక్షుఁడు వాని⁴ మహా
సౌకర్యాంగముఁ దాల్చి దానవవధూ సౌకర్యముల్ నీటుగా
వైకుంఠుండు వధించి పోయె నట యీ వార్తాస్థితి⁵ వింటిరే ! 30

చ. 1వనముల 2నుండుఁ జొచ్చు మునివర్గములోపల 3ఘోణి గాఁడు సం
జనన మెఱుంగ రెవ్వరును జాడ యొకింతయు లేదు తన్ను డా
సిన మఱి డాయు 4వెంటఁబడి చిక్కక చిక్కఁడు పీని నొక్క కి
లున మనమెల్ల లోఁబడక లోఁబడఁ బట్టుకొనంగవచ్చునే ?

31

సీ. భుజశక్తి నాతోడఁ బోరాడ శంకించి మున్నీట మునిగిన మునుఁగుఁ గాక
యలయించి పెనఁగు నా యచల సంభ్రమమున కెఱగి వెన్నిచ్చిన నిచ్చుఁ గాక
జగదంబు సైపక సౌకర్య కాంక్షి యై యిలఁ గ్రింద నీగిన నీఁగుఁ గాక
క్రోధించి యటుగాక కొంత పౌరుషమున హరిభంగి నడరిన నడరుఁ గాక

గీ. కఠిన శూలధారఁ గంతంబు విదళించి

వాన శోణితమున వాడి మెఱసి

మ తృహోదరునకు మహిఁ దర్పణము సేసి

5మీఁద వత్తు మీకు మేలుఁ దెత్తు.

32

క. ఖండిత మూలద్రుమమున, 6నెండిన విటపములభంగి నీతఁడు వడ నా

ఖండలముఖ్యులు వడుదురు, భండనమున నితఁడు దమకుఁ బ్రాణము లగుటఁ.

సీ. పొండు దానవులార ! భూసురక్షేత్ర సంగత యైన భూమికి గములు గట్టి

మహిఁ దప స్సావధ్యాయ మౌనవ్రతస్థుల వెదకి ఖండిపుఁడు విష్ణుఁ డనఁగ

నన్యుఁ డొక్కఁడు లేడు యజ్ఞంబు వేదంబు నతఁడె భూదేవ క్రియాది మూల

మతఁడె దేవర్షి పిత్రాది లోకములకు ధర్మాదులకు మహాధార మతఁడె

గీ. యే స్థలంబున గో భూసురేంద్ర వేద

వర్ణ ధర్మాశ్రమంబులు వరుస నుండు

నా స్థలంబుల కెల్ల మీ రరిగి చెఱిచి

దగ్ధములు సేసి రండు మీ దర్ప మొప్ప.

34

వ. అని యిట్లు నిర్దేశించిన, దివిజమర్దను నిర్దేశంబులు శిరంబున ధరియించి, రక్క-
సులు పెక్కండు భూతలంబునకుం జని.

35

సీ. గ్రామ పుర క్షేత్ర ఖర్వట భేట ఘోషారామ నగరాశ్ర మాదికములు

గాలిచి కొలఁకులు గలచి ప్రాకార గోపుర సేతువులు ద్రవ్యి పుణ్యభూజ

చయముల ఖండించి సౌధ ప్రపా గేహ పర్వశాలాదుల పాడుచేసి

సాధు గో బ్రాహ్మణ సంఘంబులకు హింస గావించి వేదమార్గములు చెఱిచి

1. వనమునుండుఁ జొచ్చు (హ) 2. సంవరించు (హ) 3. ఘోణిగాడు (ట) 4. వెంటబడ
చిక్కఁడు, సుక్కఁడు, కొన్ని వ్రాత ప్రతులు. 5. మెఱసివత్తు (క) 6. నెండేటి (హ. చ.) నెండేటి (ట)

ఆ. కుతలమెల్ల నిట్లు కోలాహలంబుగా
దైత్యులచరింపఁ దల్లడిల్లి
నష్టమూర్తు లగుచు నాకలోకము మాని
యడవులందుఁ జొచ్చి రమరవరులు.

36

వ. అంత హిరణ్యకశిపుండు దుఃఖితుండై, మృతుం డైన సోదరునకు నుదకప్రదా
నాది కార్యంబు లాచరించి, యతని బిడ్డ లగు శకుని, శంఖర, కాలనాభ, మదో
త్కచ ప్రముఖుల నూఱిడించి, వారల తల్లితోఁ గూడ హిరణ్యాక్షుని భార్యల
నందఱు రావించి, తమ తల్లి యైన దితి నవలోకించి యిట్లనియె.

37

శా. నీరాగార నివిష్ట పాంథుల క్రియఁ నిక్కంబు సంసార సం
చారుల్ వత్తురు కూడి విత్తురు సదా సంగంబు లే దొక్కచో
శూరుల్ వోయెడి త్రోవఁ బోయెను భవ త్సానుండు దల్లి ! మహా
శూరుం డాతఁడు త ద్వియోగమునకుఁ శోకింప నీ కేటికిఁ.

38

సీ. సర్వజ్ఞుఁ డీశుండు సర్వాత్ముఁ డవ్యయుఁ డమలుండు సత్యుఁ డనంతుఁ డాధ్యుఁ
డాత్మరూపంబున నశ్రాంతమును దన మాయాప్రవర్తన మహిమవలన
గుణములఁ గల్పించి గుణసంగమంబున లింగశరీరంబు లీలఁ దాల్చి
కంపిత జలములోఁ గదలెడిక్రియఁ దోచు పాదపంబులభంగి భ్రామ్యమాణ

ఆ. చక్షువుల ధరిత్రి చలిత యై కానంగఁ
బడినభంగి వికల భావరహితుఁ
డాత్మమయుండు కంపితాంతరంగంబునఁ
గదలినట్ల తోచుఁ గదలఁ డతఁడు.

39

—: బాలవేషము దాల్చిన యముండు దెలిపెడు సుయజ్ఞోపాఖ్యానము :—

వ. అవ్వా ! యి విధంబున లక్షణవంతుండు గాని యీశ్వరుండు లక్షితుండై, కర్మ
! సంసరణంబున యోగవియోగంబుల నొందించు. సంభవ వినాశ శోక వివేకా
వివేక చింతా స్మరణంబులు వివిధంబులు. ఈ యర్థంబునకుఁ బెద్దలు ప్రేతబంధు
యమ సంవాదం బను నితిహాసంబు నుదహరింతురు. వినుఁడు ; సెప్పెద. ²ఉశీ
నరదేశంబునందు సుయజ్ఞం డను రాజు గలండు. అతండు శత్రువులచేత
యుద్ధంబున నిహతుం డై యున్న యెడ.

40

సీ. చినిగిన బహురత్న ¹చిత్ర వర్మంబుతో రాలిన భూషణ రాజితోడ
 భీకర బాణనిర్భిన్న వక్షముతోడ తటచుఁ గాఢెడు శోణితంబుతోడఁ
 గీర్ణ మై జాతిన కేశబంధముతోడ రయ రోష ²దష్టాధరంబుతోడ
 నిమిషహీనం బైన నేత్రయుగ్మముతోడ భూరజోయుత ముఖాంబుజముతోడఁ

అ. దునిసి పడిన దీర్ఘ దోర్థండములతోడ
 జీవరహితుఁ డగు నుశీనరేంద్రుఁ
 జుట్టి బంధుజనులు సొరిది నుండఁగ భయా
 క్రాంత లగుచు నతని కాంతలెల్ల.

41

శా. ప్రస్తాకంపిత కేశబంధములతో సంభిన్న హారాశితో
 హస్తాబ్జంబులు సాచి మోదుకొనుచున్ హా ! నాథ ! యంచున్ బహు
 ప్రస్తావోక్తులతోడ నేడ్చిరి వగన్ బ్రాణేశు పాదంబువై
 నస్తోక స్తవ కుంకుమారుణ వికీర్ణాస్రంబు వర్షింపుచున్.

42

మ. అనఘా ! నిన్ను నుశీనరప్రజల కర్థానంద సంధాయిగా
 మును నిర్మించిన బ్రహ్మ నిర్దయత నున్మూలించెనే ? వీరికిన్
 దనయశ్రేణికి మాకు దిక్కు గలదే ? ధాత్రీశ ! నీబోఁటికిన్
 జనునే ? పాసి చనంగ భ్రాతృజనులన్ సన్నిత్రులన్ బుత్రులన్.

43

మ. జనలోకేశ్వర ! నిన్నుఁ బాసిన నిమేషంబుల్ మహాబ్జంబు లై
 చను లోకాంతరగామి వై మరల కీ చందంబున స్నీవు వో
 యిన ³నె బృంగిఁ జరింతు మొల్లము గదా ! యీ లోకవృత్తంబు నేఁ
 డనలజ్జాలలఁ జొచ్చి వచ్చెదము నీ యంఘ్రిద్వయం జూడఁగన్.

44

వ. అని యిట్లు రాజభార్య లా రాజశవంబు డగ్గటి విలవింపం, బ్రొద్దు గ్రుంకెడు సమ
 యంబున వారల విలాపంబులు విని, బాలకుం డై యముండు సనుదెంచి, ప్రేత
 బంధులం జూచి యి ట్టనియె.

45

ఉ. మచ్చిక వీరికెల్ల ⁴బహుమాత్రము చోద్యము దేహి పుట్టుచున్
 జచ్చుచునుండఁ జూచెదరు చావక మానెడువారిభంగి నీ
 చచ్చినవారి కేడ్చెదరు ⁵చావుకు నొల్లక డాఁగవచ్చునే ?
 యెచ్చటఁ బుట్టె నచ్చటికి నేగుట నైజము ప్రాణికోటికిన్.

46

1. జీర్ణ (క) 2. దంష్ట్రాధరంబు (హం.వా.) 3. మేమెట్లు (తం.వా.) 4. బహుమాత్రపు (చ)
 5. చావున కొల్లక (తం.వా.)

క. జననీజనకులఁ బాసియు, ఘన వృకముల బాధపడక కడుఁ బిన్నల మై
మనియెద మెవ్వఁడు గర్భం, బున మును పోషించె వాఁడె పోషకుఁ డడవి. 47

క. ఎవ్వఁడు సృజించుఁ బ్రాణుల, నెవ్వఁడు రక్షించుఁ ద్రుంచు నెవ్వఁ డనంతం
డెవ్వఁడు విభుఁ డెవ్వఁడు వాఁ, డి వివిధమున ¹మనుచుఁ బెనుచు హేలారతుఁ డై.

ఆ. ధనము వీధిఁ బడిన దైవవశంబున
నుండుఁ బోవు మూల నున్న నైన
నడవి రక్షలేని యబలుండు వర్ధిల్లు
రక్షితుండు మందిరమునఁ జచ్చు.

49

క. కలుగును మఱి లేకుండును, గల భూతము లెల్లఁ గాలకర్మవశము లై
²యిలఁ బడియుఁ బ్రకృతిఁ ద ద్గుణ, కలితుఁడు గాఁ డాత్మమయుఁ
డగమ్యుఁడు దలఁప. 50

సి. పాంచభౌతిక మైన భవనంబు దేహంబు పురుషుండు దీనిలోఁ బూర్వకర్మ
వశమున నొకవేళ వర్తించు దీపించు తఱి యైన నొకవేళ తలఁగిపోవు
చెడునేని దేహంబు చెడుఁ గాని పురుషుండు చెడఁ డాతనికి నింతచేటు లేదు
పురుషునికిని దేహపుంజంబునకు వేటు గాని యేకత్వంబు గానరాదు

ఆ. దారువుల వెలుంగు దహనుని కైవడిఁ
గాయములఁ జరించు గాలిభంగి
నాశలీన మైన నభము చాడ్చున వేటు
దెలియ వలయు దేహి దేహములకు.

51

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె.

52

సి. భూపాలకుఁడు నిద్రపోయెడి నొండేమి విలపింప నేటికి? వెఱ్ఱులార!
యెవ్వఁడు భాషించు నెవ్వఁ డాకర్ణించు నట్టివాఁ డెన్నఁడో యరిగినాఁడు
ప్రాణభూతుం డైన పవనుఁ డాకర్ణింప భాషింప నేరఁడు ప్రాణి దేహ
ములకు వేఱై తాను ముఖ్యుఁడై యింద్రియవంతుఁ డై జీవుండు వలను మెఱయఁ

ఆ. బ్రాభవముల భూతపంచ కేంద్రియ మనో
లింగదేహములను లీలఁ గూడి
విడుచు నన్యుఁ డొకఁడు విభుఁడు దీనికి మీరు
³వ్రాగల నేల? వగలఁ బొరల నేల?

53

1. మనువుఁ బెనువు (హ.); మనువు దనువు (ద) 2. నిలువదు ప్రకృతిం (హ); నిలువఁబడుఁ బ్రకృతిఁ (తం.); నిలఁబడుఁ బ్రకృతిం (వా.); 3. పొగలనేల పగలఁ బొగలనేల (హ.)

క. ఎందఁక నాత్మ దేహము, ¹నొందెడు నందఁక కర్మయోగము లటపైఁ
జెందవు మాయా యోగ, స్పందితు లై రిత్త జాలిఁ బడ నేమిటికి? 54

మ. చెలులుం దండ్రులు దల్లు లాత్మజులు సంసేవ్యుల్ సతుల్ చారు ని
ర్మల గేహంబు లటంచుఁ గూర్తురు మహా మాయాగుణ భ్రాంతు లై
కలలోఁ దోచిన ²యర్థముల్ నిజములే? కర్మానుబంధంబులం
గలుగున్ సంగము లేక మాను పిదపన్ గర్మాంత కాలంబునన్. 55

వ. మఱియు, మాయా గుణప్రపంచంబు నెఱింగెడి తత్త్వజ్ఞులు నిత్యానిత్యంబులం
గూర్చి సుఖదుఃఖంబులం జెందరు. అజ్ఞులు గొందఱు యోగవియోగంబులకు
సుఖదుఃఖంబుల నొందుదురు. తొల్లి యొక్క మహాగహనంబున విహంగంబులకు
నంతక భూతుం దైన యెఱుకు గలఁడు. అతండు ప్రభాతంబున నొక్కనాఁడు
లేని వాటం బైన వేట తమకంబున. 56

క. వల లురులు జిగురుఁ గందెలుఁ జలిదియుఁ జిక్కంబు ధనువు శరములుఁ గొనుచుం
బులుఁగులఁ బడెడు వేడుక, ³నలుకుడు వెడలంగఁ గదలి యడవికి నడచెన్. 57

వ. ఇ ట్టడవికిం జని త త్ప్రదేశంబునందు. 58

క. క ట్టులకఁ ⁴దడక చాటునఁ, బిట్టల ⁵నురిగోలఁ దిగిచి బిరుసున టెక్కల్
పట్టి విఱిచి చిక్కములోఁ, బెట్టుచు విహరించె లోకభీకర లీలన్. 59

వ. మఱియు, నానావిధంబు లగు శకుంతలంబుల నంతంబు నొందింపుచు, సకల పక్షి
సంహార సంరబ్ధకరుం దైన లుబ్ధకుండు, దన ముందటఁ గాలచోదితం బై సంచ
రింపుచున్న కుశింగపక్షిమిథునంబుఁ గనుంగొని, యందుఁ గుశింగి నురిం దిగిచి,
యొక్క చిక్కంబులో వైచినం జూచి, దుఃఖించి, గుశింగపక్షి యి ట్టనియె.

చ. అడవుల మేఠ మేసి మన మన్యుల కెన్నఁడు నెగ్గునేయ కి
క్కడ విహరింప నేఁ డకటఁ కట్టిడి బ్రహ్మ కిరాతు చేతిలోఁ
బడు మని వ్రాసెనే? నుదుటఁ బాపపు దైవము కంటి కింత యె
క్కుడు బరు వయ్యెనే బ్రతుకు? కోమలి! యే మననేర్తుఁ డెల్ల రే! 61

క. ఒకమాటు మనల నందఱు, బ్రకటించి కిరాతువలలఁ బడఁజేయక ని
⁷న్నొకనిన్ వలఁ బడఁజేసిన, వికటికృత దక్ష మైన విధి నే మందు? 62

1. నుందెడు (హ) 2. యోగముల్ (ట.తం.) 3. అలుగులు (తం.వా.) 4. తడుకు (తం.వా.)
5. మఱిగోల (హ) 6. చెప్పవే (క) 7. ఒకటిన్ (హ.వా.)

ఉ. తెక్కలురావు పిల్లలకు తేవటి నుండియు మేఁత గానమిన్
బొక్కుచుఁ గూటిలో నెగసి పోవఁగ నేరపు మున్ను తల్లి ¹యే
దిక్కున నుండి వచ్చు నని త్రిప్పని చూడ్కుల నిక్కి నిక్కి నల్
దిక్కులు చూచుచున్న వతిదీనత నెట్లు భరింతు ? నక్కటా ! 63

వ. అని యి వివిధంబున. 64

క. కుంతిత నాదముతోడను, గంఠము శోషింప వగచు ఖగమును హననో
తగ్గంతుం దైన కిరాతుఁ డ, కుంతిత గతి నేసె నొక్కకోలన్ గూలన్. 65

క. కాలము వచ్చిన శబరుని, కోలం ధరఁ గూలె ఖగము ఘోషముతోడన్
కాలము డాసిన నేలం, గూలక పో వశమె ? యెట్టి గుణవంతులకున్. 66

ఉ. కావున మీరు చచ్చుతఱిఁ గానరు చచ్చి ధరితఱిఁ బడ్డ ధా
త్రి విభు దేహముం గదిసి దీనత నేడువనేల ? పొండు చిం
తావతులార ! వత్సర శతంబుల కైన నిజేశు చక్కికిం
బోవుట దుర్లభంబు మృతిఁ బొందినవారలు సేర వత్తురే ? 67

వ. అని యిట్లు కపట బాలకుం దై క్రిడించుచున్న యముని యుపలాల నాలాపంబులు
విని సుయజ్ఞుని బంధువు లెల్ల వెఱఁగు పడి, సర్వప్రపంచంబు నిత్యంబు గాదని
తలంచి, శోకంబు మాని, సుయజ్ఞునికి ²సాంపదాయిక కృత్యంబులు సేసి చనిరి.
అంత నంతకుం డంతర్హితుం డయ్యె. అని చెప్పి హిరణ్యకశిపుండు దన తల్లినిఁ,
దమ్ముని, భార్యలం జూచి యిట్లనియె. 68

క. పరు లెవ్వరు ? దా మెవ్వరు ? పరికింపఁగ నేక మగుట భావింపరు త
త్సరమజ్ఞానము లేమినిఁ, బరులును మే మనుచుఁ దోచుఁ బ్రాణుల కెల్లన్. 69

వ. అని తెలియం బలికిన, హిరణ్యకశిపుని వచనంబులు విని, దితి కోడండ్రునుం,
దానును, శోకంబు మాని, తత్త్వవిలోకనంబు గలిగి, లోకాంతర గతుం దైన
కొడుకునకు వగవక చనియె. అని చెప్పి నారదుండు ధర్మనందనునకు నిట్లనియె.

అథాయము - ౩

క. అజరామర భావంబును, ద్రిజగ ద్రాజ్యంబు నప్రతిద్వంద్వము దో
ర్విజి తాఖిల శాత్రవమును, గజరిపు బలమును హిరణ్యకశిపుఁడు గోరెన్. 71

వ. ఇట్లు గోరి, మందరాచల ద్రోణికిం జని, యందుఁ గాలిపెనువ్రేల నేల నిలువం
బడి యూర్ధ్వభాహుం దై, మిన్ను చూచుచు, వాడి మయూఖంబుల తోడి ప్రళయ

కాల భానుండును బోలె దీర్ఘజటారుణ ప్రభాజాలంబులతోడ నెవ్వరికిం దేఱిచూడ రాక, పరమ దారుణం బైన తపంబు నేయుచుండె. నిర్జరులు నిజస్థానంబుం నుండిరి. అంత.

72

మ. అదరెం గుంభిని సాద్రియై కలగె నే డంభోనిధుల్ తారకల్
చెదరెన్ సగ్రహసంఘ లై దిశలు విచ్చిన్నాంత లై మండెఁ బె
ల్లదరెన్ గుండెలు జంతుసంహతికి నుగ్రాచార దైత్యేంద్ర ¹మూ
ర్ధ దిశోద్ధూత సదూమ హేతిపట లోదంచ త్రపోవహ్నిచేన్.

73

వ. ఇట్లు త్రైలోక్య సంతాపకరం బైన దైత్యరాజ తపో దహన విజృంభణంబు
సైరింపక, నిలింపులు నాకంబు విడిచి, బ్రహ్మలోకంబునకుం జని, లోకేశ్వరుం
డైన బ్రహ్మకు వినతులై, యిట్లని విన్నవించిరి.

74

క. దితికొడుకు తపమువేడిమి, నతితవుల మైతి మింక నలజడి నమరా
వతి నుండ వెఱుతు మె య్యది, గతి మాకును దేవదేవ ! కారుణ్యనిధి !

75

శా. శంకారేశము లేదు దేవ ! త్రిజగ త్సంహారమున్ దేవతా
సంకోచంబును వేదశాస్త్ర పదవీ సంక్షేపమున్ ²జాల నే
వంకన్ ³జేతు నటంచు దుస్సహ తపోవ్యావృత్తి చిత్తంబులో
సంకల్పించె నిశాచరుండు ప్రతిసంస్కారంబు చింతింపవే !

76

శా. నీ వే రీతి తపోబలంబున జగన్నిర్మాణమున్ జేసి యీ
దేవాధీశులకంటె నెక్కుడు సిరిం దీపించితి బృంగిఁ దా
నీ విశ్వంబుఁ దపస్సమాధి మహిమన్ హింసించి వేఱొక్కవి
శ్వావిర్భావకరత్వ శక్తి మదిలో నర్థించినాఁ డిశ్వరా !

77

వ. ఆదియునుం గాక కాలాత్ము లగు జీవాత్ముల కనిత్యత్వంబు గలుగుటంజేసి తపో
యోగ సమాధి బలంబునం దనకు నిత్యత్వంబు సంపాదించు నని తలంచినాఁడు.
అని మఱియు నిట్లనిరి.

78

మ. భవదీయం బగు నున్నతోన్నత మహాబ్రహ్మైక పీఠంబు సం
ప్రవసీయం బగు భూతియున్ ⁴విజయమున్ సౌఖ్యంబు సంతోషమున్
భువన శ్రేణికి నిచ్చు దైత్యుని తపస్సూర్తి నివారించి యో
భువనాధీశ్వర ! కావవే ! భువనముల్ పూర్ణ ప్రసాదంబునన్.

79

1. మూర్ఖి (హ) 2. లేక (తం. వా.) 3. లేక (తం. వా.) 4. విభవము (హ. త. బ.)

—: బ్రహ్మ దేవుండు హిరణ్యకశిపునకు వరము లిచ్చుట :—

వ. అని దేవతలు విన్నవించిన స్వయంభూతుండును, భగవంతుండు నైన నలు మొగంబుల ¹ప్రోడ భృగు దక్షాదులతోడ మందరపర్వతంబునకు వచ్చి, యందు నియమ యుక్తుండును, బిబీలికావృత మేదో మాంస చర్మ రక్తుండును, వత్మిక తృణ వేణువటల పరిచ్ఛన్నుండును, మహా తపః ప్రభావ సంపన్నుండును నై నీరంధ్ర నిబిడ నీరదనికర నివిష్ట నీరజబంధుండునుం బోలె నివసించి యున్న నిర్జరారాతిం జూచి, వెలుగుపడి, నగుచు ని ట్టనియె. 80

మత్తకోకిల. ఓ సురారికులేంద్ర ! యీ క్రియ నుగ్ర మైన తపంబు ము

చేసి చూవినవారు లే రికఁ జేయువారును లేరు నే

నీ సమాధికి మెచ్చితి^౧ విను నీ యభీష్టము లిత్తు నా

యాస మేటికి ? లెమ్ము ²లెమ్ము మహాత్మ ! కోరుము కోరికల్. 81

శా. దంశవ్రాతములు^౩ బిపీలికలు మేదః క్రవ్య రక్తంబుల^౪

సంశీర్ణంబులు సేసి పట్టి తినఁగా శల్యావశిష్టుండ వై

వంశచ్ఛన్న తృణావశీ యుత మహావత్మికమం దింద్రియ

భ్రంశం బెంతయు లేక ³నీవు నిలువం బ్రాణంబు ⁴లెట్లుండెనో ? 82

ఉ. ఉత్సుకత^౧ జలాన్నముల నొల్లక యీ క్రియ నూఱు దివ్యసం

వత్సరముల్ శరీరమున వాయువుల^౨ నిలుపంగ వచ్చునే ?

యుత్సవ మయ్యెఁ జూచి మము నుగ్రతపంబున గెల్చి తీవు నే

వత్సలత న్నినుం గదియ వచ్చితిఁ గోరిక లెల్ల నిచ్చెదన్. 83

వ. అని పలికి వనమక్షికా పిపీలికా భక్షితం బైన రక్షోవిభుని దేహంబుమీఁదం

గమండలుజలంబులు ప్రోక్షించిన, న ద్దానవేంద్రుండు కమలాసన కరకమల కమ

నీయ కనకమయ దివ్యామోఘ కమండలు నిర్గత నిర్మల నీరధారా బిందుసందోహ

సంసిక్త సకలాంగుం డై, తపంబు సాలించి, సాంద్ర కీచక సంఘాత సంఘాదిత

వామలూరుమధ్యంబు వెలువడి, మహాప్రభావ బల సౌందర్య తారుణ్య సహితుం

డును, వజ్రసంకాశ దేహుండును, దప్త సువర్ణ వర్ణుండును నై నీర సేంధన

నికర నిర్గత వహ్నియుంబోలె వెలుంగుదుఁ జనుదెంచి. 84

మ. దివిజానీకవిరోధి మ్రొక్కెఁ గని వాగ్దేవీ మనోనేతకున్

సవిశేషోత్సవ సంవిధాతకు నమ త్సంత్రాతకున్ సత్తపో

నివహాభీష్ట వరప్రదాతకు జగన్నిర్మాతకున్ ధాతకున్

వివిధప్రాణి లలాటలేఖన మహావిద్యానుసంధాతకున్. 85

వ. ఇట్లు దైత్యేశ్వరుండు దివి నున్న హంసవాహనునకు ధరణీతలంబున దండ ప్రణామం జాచరించి, సంతోష బాష్పసలిల సంవర్ధిత పులకాంకురుం దై యంజలి చేసి, కంజగర్భునిమీద దృష్టి యిడి, గద్గదస్వరంబున నిట్లని స్తుతియించె. 86

సీ. కల్పాంతమున నంధకార ¹సంవృత మైన జగము నెవ్వఁడు దన సంప్రకాశ మున ²వెలుగింపుచు మూఁడుభంగుల రజస్సత్త్వ తమోగుణ³సహితుఁ డగుచుఁ గల్పించు రక్షించుఁ గడపటఁ బ్రహరించు నెవ్వఁ డాద్యుఁడు సర్వహేతు వగుచు శోభితుం దై స్వయంజ్యోతి యై యొక్కట విలసిల్లు నెవ్వఁడు విభుత మెఱసి

ఆ. సమయ మైన మానస ప్రాణ బుద్ధింద్రి
యములతోడ నెవ్వఁ డలఘుమహిమ
⁴నడరు నట్టి సచ్చి దానందమయునకు
మహితభక్తి నే నమస్కరింతు.

87

వ. దేవా! నీవు ముఖ్యప్రాణం బగుటంజేసి ప్రజాపతివి. మనో బుద్ధి చిత్రేంద్రియంబు లకు నధీశ్వరుండవు. మహాభూతగణంబులకు నాధారభూతుండవు. త్రయీతను వునఁ గ్రతువులు విస్తరింతువు. సకల ⁵విద్యాకళలు నీ తనువు. ⁶సర్వార్థసాధకు లకు సాధనీయుండవు. †(ఆత్మనిష్ఠా గరిష్ఠులకు ధ్యేయం బగు నాత్మవు.) కాల మయుండ వై జనులకు నాయుర్నాశంబుఁ జేయుదువు. జ్ఞాన విజ్ఞాన మూర్తివి. ఆద్యంత రహితుండవు. అంతరాత్మవు, త్రిమూర్తులకు మొదలైన పరమాత్మవు. జీవలోకంబునకు జీవాత్మవు, నీవ సర్వంబును. నీవు గానిది లేశంబును లేదు. వ్యక్తుండవు గాక పరమాత్మవై, పురాణపురుషుండ వై, యనంతుండ వైన నీవు ప్రాణేంద్రియ మనో బుద్ధి గుణంబుల నంగీకరించి, పరమేష్ఠి పదవిశేషంబున నిలచి, స్థూలశరీరంబునంజేసి యంతయుం బ్రపంచించువు. భగవంతుండ వైన నీకు మొక్కెద. అని మఱియు ని ట్లనియె. 88

క. కోరినవారల కోర్కులు, నేరువుతో నిచ్చి మనుష సీక్రియ నన్యత్.

నేరదు ⁷కరుణాకర, నే ! గోరెద నీ విచ్చెదేనిఁ గోరిక లభవా !

89

శా. గాలిం గుంభిని నగ్ని నంబువుల నాకాశస్థలిన్ దిక్కులన్
రేలన్ ఘస్రములన్ దమః ⁸ప్రభల భూరి గ్రాహ రక్షో మృగ
వ్యాళాదిత్య నరాది జంతు కలహవ్యాప్తిన్ సమస్తాస్త్రశ
స్త్రాణిన్ మృత్యువులేని జీవనము లోకాధీర ! యిప్పించవే !

90

1. సంవృతమైన (హ) 2. వెలిగించుచు (తం.వా.) 3. జనకుఁడగుచు (జ. ద.)
4. తనదనట్టి (క.ట.ద.) 5. విద్యలు (హ.తం.వా.) 6. తత్త్వార్థ (చ. జ.) † తా. ప. ప్రతు
లలోలేదు. 7. కరుణాత్మక (క.బ.) 8. పటలి (ట.జ.) ప్రబల (హ.త.బ.)

అధ్యాయము—౪

వ. అని మఱియు, రణంబులందుఁ దన కెదురులేని శౌర్యంబును, లోకపాలకుల నతిక్రమించు మహిమయును, భువనత్రయ జయంబును, హిరణ్యకశిపుండు గోరిన, నతని తపంబునకు సంతోషించి, దుర్లభంబు లైన వరంబు లన్నియు నిచ్చి, కరుణించి విరించి యి ట్టనియె.

91

శా. అన్నా ! కశ్యపపుత్ర ! దుర్లభము లీ యర్థంబు లె వ్వారికిఁ
ము న్నెవ్వారలుఁ గోర రీ వరములఁ మోదించితి న్ని యెడఁ
నన్నుఁ గోరినవెల్ల నిచ్చితిఁ బ్రవీణత్వంబుతో బుద్ధి సం
పన్నత్వంబున నుండుమీ ! సుమతి వై భద్రైకశీలుండ వై.

92

వ. అని యి ట్టమోఘంబు లైన వరంబు లిచ్చి, దితి నందనుచేతం బూజితుం డై యరవింద సంభవుండు బృందారక సందోహ వంద్యమానుం డగుచు, నిజమందిరం బునకుం జనియె. ఇ వివ్విధంబున నిలింపారాతి వరపరంపరల సంపాదించుకొని 93

క. సోదరుఁ జంపిన పగకై, యాదర మించుకయు లేక యసురేంద్రుఁడు కం
జోదరు పై వైరము దు, ర్మాదరతుం డగుచుఁ జేసె మనుజాధీశా !

94

సీ. ఒకనాఁడు గంధర్వ యూధంబుఁ బరిమార్చు దివిజుల నొకనాఁడు దెరలఁ దోలు
భుజగుల నొకనాఁడు భోగంబులకుఁ బాపు గ్రహముల నొకనాఁడు గట్టివైచు
నొకనాఁడు యక్షుల నుగ్రత దండించు నొకనాఁడు విహగుల నొడిసిపట్టు
నొకనాఁడు సిద్ధుల నోడించి బంధించు మనుజుల నొకనాఁడు మదము లడఁచు

తే. కడిమి నొకనాఁడు కిన్నర ఖచర సాధ్య
చారణ ప్రేత భూత పిశాచ వన్య
సత్త్వ విద్యాధరాదుల సంహరించి
దితితనూజుండు దుస్సహతేజుఁ డగుదు.

95

క. ¹అ ట్టళ్ళతోడఁ గోటలు, కట్టలుకం గూలఁ ద్రోచి క్రవ్యాదులతోఁ
జుట్టువిడిసి దిక్పాలుర, ²పట్టణములు గొనియె నతఁడు బలమున నధిపా !

96

క. కృశ లై సంప్రాపిత దు, ర్దశ లై సర్వంకషోగ్ర దైతేయాజ్ఞా
వశ లై నిశలును దినములు, దిశ లెల్లను గట్టువడియె దీనత ననఘా !

97

వ. మఱియు, న ద్ధానవేంద్రుండు విద్రుమ ³సోపానంబులును, మరకతమణిమయ ప్రదేశంబులును, వైడూర్య రత్న స్తంభసముదయంబులును, చంద్రికానన్నిభ

స్ఫటికసంఘటిత కుడ్యంబులును, బద్మరాగపీఠ కనకకవాట గేహళీ విటంక వాతాయనంబులును, విలంబమాన ముక్తాఫలదామవితాన శోభిత ధవళ పర్యంకంబులును, వివిధ విచిత్ర విమానంబులును, నిరంతర సురభి కుసుమ ఫల భరిత పాదప మహోద్యానంబులును, 7 హేమారవింద సౌగంధిక బంధుర సరోవరంబులును, రమణీయరత్న ప్రాసాద విశేషంబులును, మనోహర పరిమళ శీతల మందమారుతంబులును, మృదు మధుర నినద కీర కోకిలకుల కోలాహలంబులును, గలిగి, విశ్వకర్మనిర్మితం బై, త్రైలోక్య రాజ్యలక్ష్మి శోభితం బైన మహేంద్రభవనంబు సౌచ్చి.

98

మ. దితిపుత్రుండు జగత్ప్రయైక విభుఁ డై దేవేంద్ర సింహాసనో
ద్ధతుఁ డై యుండ 1 హరాచ్యుతాంబుజభవుల్ దప్పంగ భీతిన్ సమా
గతులై తక్కిన యక్ష కిన్నర మరు ధ్గంధర్వ సిద్ధాదు లా
నతులై కానుక లిచ్చి 2 కొల్తు రతనిన్ నానా ప్రకారంబులన్.

99

శా. ఏ దిక్పాలురఁ జూచి నేఁ డలుగునో ? యే దేవు బంధించునో ?
యే దిగ్భాగముమీఁద దాడి చనునో ? యే ప్రాణులం జంపునో ?
యీ డై త్యేశ్వరుఁ డంచు నొండొరులు దా రింద్రాదు లాస్థానభూ
వేదిన్ మెల్లన నిక్కి చూతురు భయావిర్భూత రోమాంచు లై.

100

సీ. కోలాహలము మాని కొలువుఁడు సురలార ! 3 తలఁగి దీవింపుఁడు తపసులార !
ఫణ లెత్తకుఁడు నిక్కి పన్న గేంద్రములార ! ప్రణతులై చనుఁడు దిక్పాలురార !
గానంబు సేయుఁడు గంధర్వవరులార ! సందడిఁ 4 బడకుఁడు సాధ్యులార !
ఆడుఁడు నృత్యంబు లప్పరోజనులార ! 5 చేరిక మ్రొక్కుఁడు సిద్ధులార !

తే. శుద్ధ కర్పూర వాసిత సురభి మధుర
భవ్య నూతన మైరేయ పానజనిత
సుఖవిలీనత నమరాని సౌక్యినాఁడు
శాంతి లేదండ్రు నిచ్చులుఁ జారు లభిప !

101

శా. లీలోద్యాన లతానివాసములలో లీలావతీ యుక్తుఁ డై
హాలాపాన వివర్ధమాన మద లోలావృత్త తామ్రాక్షుఁ డై
కేళి 7 దేలఁగ నేను దుంబురుఁడు సంగీత ప్రసంగంబులన్
8 వాలాయంబు గరంగజేయుదుము దేవద్యేషి నుర్వీశ్వరా !

102

1. సరోధహసనభవుల్ (క) 2. కొల్చి (చ) 3. తవిలి (ఐ) 4. బలుకుఁడు (మా.క.బ.)
5. చేరక (హ); చెదరక (జ) 6. వితానములలో (క.జ.) 7. జేయఁగ (హ) 8. వాలాయించి (క. బ.)

క. యాగములు బుధులు ధరణీ, భాగములం జేయుచుండఁ బఱతెంచి హవి
ర్భాగములు దాన కైకొనుఁ, ¹జాగింపఁడు దైత్యుఁ డమరసంఘంబునకున్. 103

సీ సకల మహాద్వీప సహిత విశ్వంభరా స్థలిని దున్నక పండు సస్యచయము
కామధేన్వాదుల కరణి నద్ధులు గోరు కోర్కులు గగనంబు గురియుచుండు
వననిధు లేడును వాహినీ ²సందోహ ములును వీచుల రత్నములు వహించు
నుర్వీరుహంబులు ³నొక్క కాలంబున నభిలర్తు గుణముల నతిశయిల్లు

తే. నంబుసంపూరిత ద్రోణు లగుచు నొప్పు
పర్వతంబులు సకల దిక్పాల వివిధ
గుణము లెల్లను దానె కైకొనుచు దైత్య
విభుఁడు త్రైలోక్యరాజ్య సంవృద్ధి ⁴నుండ. 104

వ. ఇట్లు సకలదిక్కులు నిర్ణించి, లోకైక నాయకుం డై, తన యిచ్ఛాప్రకారంబున
నిండియసుఖంబు లనుభవింపుచుం, దనియక శాస్త్రమార్గంబు నతిక్రమించి,
విరించి వరఁజిత దుర్వార గర్వాతిరేకంబున సురవైరి యైశ్వర్యవంతుం డై
పెద్దకాలంబు రాజ్యంబు సేయునెడ. 105

ఉ. ఎన్నఁడు మాకు దిక్కు గల ? దెన్నఁడు దైత్యుని బాధ మాను ? మే
మెన్నఁడు వృద్ధిఁ బొందఁగల ? మెవ్వఁడు రక్షకుఁ ? డంచు దేవతా
కిన్నర సిద్ధ సాధ్య ముని భేదరనాయకు లాశ్రయించి రా
పన్నగతల్పు భూరి భవబంధ విమోచనుఁ బద్మలోచనున్. 106

వ. ఇట్లు దానవేంద్రుని యుగ్రదండంబునకు వెఱచి, యనన్య శరణ్యు లై రహ
స్యంబున నిందఱుం గూడికొని. 107

ఉ. ఎక్కడ నున్నవాఁడు ? జగదీశ్వరుఁ డాత్మమయుండు మాధవుం,
⁵డెక్కడి కేగి శాంతులు మునీశులు భిక్షులు రారు ? గ్రమ్మున్
⁶దిక్కు నెల్ల నెక్కుడు తుదిం జొర దిక్కు నట్టి దిక్కుకున్
మ్రొక్కెడ మేము హస్తయుగముల్ ముకుళించి మదీయ రక్షకున్. 108

వ. అని మఱియు, నాహరనిద్రలు మాని, చిత్తంబులు పరాయత్తంబులు గానీక
సమాహిత బుద్ధు లై భగవంతుండును, మహాపురుషుండు, మహాత్ముండును,
విశుద్ధ జ్ఞానానందమయుండు నైన హృషీకేశునకు నమస్కరించుచున్న యెడ,

1. సాగింపడు (క.ట.త.జ.ద.బ.) చాగింపఁడు (హ) 2. సంహత (జ.ద.బ.) 3. సురు
ంజాకాలంబు (తం) 4. నొంది (హ) 5. ఎక్కడికేగె (హ) 6. దిక్కులనెల్ల నెక్కడ (హ)

మేఘరవనమాన గంభీరనినదంబున దిశలు మ్రోయించుచు, సాధులకు నభయంబు
గావింపుచు, దృశ్యమానుండునుం గాక పరమేశ్వరుం డైన హరి యిట్లనియె.

మ. భయముం జెందకు¹డయ్య ! నిర్జరవరుల్ భద్రంబు మీ కయ్యెడిన్
జయమున్ లాభము భూతసంతతికి మ త్సందర్శన ప్రాప్తి న
వ్యయ మై చేరు నెఱుంగుదు² దితిసుత వ్యాపార భాషావివ
ర్యయముం గాలము గూడఁ జంపెదఁ జనుం డందాఁక మీ త్రోవలన్. 110

ఆ. శుద్ధ సాధులందు సురలందు శ్రుతులందు
గోవులందు విప్రకోటియందు
²ధర్మపదవియందుఁ డలఁగి నాయందు వాఁ
డెన్నఁ డలుగు నాడె హింసఁ జెందు. 111

క. కన్నకొడుకు శమ దమ సం, పన్నుని నిర్వైరుఁ డనక ప్రహ్లాదుని వాఁ
డెన్నఁడు రోషంబున నా, పన్నత నొందించు నాడె పట్టి వధింతు³. 112

శా. వేధోదత్త వర³ప్రసాద గరిమ⁴ వీఁ డింతవాఁ డై మిముం
⁴భాధం బెట్టుచున్న వాఁ డని మది⁵ భావించు భావించి నే
సాధింపం దఱికాదు కావునఁ గడు⁶ సైరించితి⁷ మీఁదట⁸
సాధింతు⁹ సురలార ! ⁵నేడు సను¹⁰డా ! శంకింప మీ కేటికి¹¹ ? 113

వ. అని యిట్లు దనుజమర్దనుండు నిర్దేశించిన, నిలింపులు గుంపులుగొని మ్రొక్కి,
రక్క-సుండు ⁶మ్రుక్కుట నిక్కం బని తమతమ దిక్కులం జనిరి. హిరణ్యకశిపు
నకు విచిత్రచరిత్రులు నలుపురు పుత్రు లుద్భవించిరి. అందు. 114

—: ప్రహ్లాద చరిత్ర :—

సీ. తనయందు నఖిలభూతములందు నొకభంగి సమహితత్వంబున జరుగువాఁడు
పెద్దల బొడగన్న భృత్యునికైవడి చేరి నమస్కృతుల్ సేయువాఁడు
కన్నుదోయికి నన్యకాంత లడ్డం బైన మాతృభావన సేసి మరలువాఁడు
తల్లిదండ్రులభంగి ధర్మవత్సలతను దీనులఁ గావఁ జింతించువాఁడు

తే. ⁷సములయెడ సోదరస్థితి ⁸జరుపువాఁడు
దైవతములంచు గురువులఁ డలఁచువాఁడు
లీలలందును బొంకులు లేనివాఁడు
లలిత మర్యాదుఁ డైన ప్రహ్లాదుఁ డధిప ! 115

1. రయ్య (క.బ.) 2. తప్పి (ట) 3. ప్రభావ (క) 4. భాధంజయుచు (హ);
భారత్ పెట్టుచు - అనియందనగును 5. మీరు సనుడా (క.త.) 6. మ్రుక్కుట (హ) 7. సఖుల
(హ) 8. జరుగువాడు (క.చ.ట.డ.); నలుపువాడు (బ).

వ. మఱియును.

116

సీ. ఆకార జన్మ విద్యార్థ ¹వరిష్టుఁ డై గర్వ సంస్తంభ సంగతుఁడు గాఁడు
వివిధ మహానేక విషయసంపన్నుఁ డై పంచేంద్రియములచేఁ బట్టువడఁడు
భవ్య వయో బల ప్రాభోవోపేతుఁ డై కామ రోషాదులఁ గ్రండుకొనఁడు
కామినీప్రముఖ భోగము లెన్ని గలిగిన వ్యసనసంస క్రి నా వంకఁ బోఁడు

ఆ. విశ్వమందుఁ గన్న విన్న యథములందు
వస్తుదృష్టిఁజేసి వాంఛ యిడఁడు
ధరణీనాథ ! దైత్యతనయుండు హరిపర
తంత్రుఁ డై హతాన్యతంత్రుఁ డగుచు.

117

ఆ. సద్గుణంబు లెల్ల సంఘంబు లై వచ్చి
యసురరాజ తనయునందు నిలిచి
పాసి చనువు విష్ణుఁ బాయనివిధమున
²నెమ్మి దగిలియుండు నిర్మలాత్మ !

118

మ. పగవా రైన సురేంద్రులు³ సభలలోఁ బ్రహ్లాదసంకాశుల⁴
సుగుణోపేతుల నెందు మే మెఱుంగ మంచున్ వృత్తబంధంబులన్
జొగడం జొత్తురు సత్కపింద్రులక్రియన్ భూనాథ ! మీబోటి స
ద్భగవద్భక్తులు దైత్యరాజ తనయున్ బాటించి కీర్తింపరే !

119

క. గుణనిధి యగు ప్రహ్లాదుని, గుణము లనేకములు గలవు గురుకాలమునన్
గణుతింప నశక్యంబులు, ఫణిపతికి బృహస్పతికిని భాషాపతికి⁵.

120

వ. ఇట్లు సద్గుణగరిష్ఠుం డైన ప్రహ్లాదుండు భగవంతుం డైన వాసుదేవునియందు
సహజ సంవర్ధమాన నిరంతర ధ్యాన రతుం డై.

121

సీ. శ్రీవల్లభుఁడు దన్ను¹ జేరిన య దైత్య చెలికాండ్ర నెవ్వరిఁ జేర మఱచు
నసురారి దనమ్రాల నాడిన² య దైత్య నసురబాలురతోడ నాడ మఱచు
భక్తవత్సలుఁడు సంభాషించి న దైత్య పరభాషలకు ³మాటుపలుక మఱచు
సురవంద్యుఁ దనలోనఁ జూచిన⁴ య దైత్య జొక్కి సమ స్తంబు జూడ మఱచు

1. విశిష్టుడై (చ. త. జ. ద.) గరిష్ఠుడై (ట. ద.) 2. నెపుడు (హ) నిండి తగిలియుండు
(చ. జ. ద.) నెందు దగిలియుండు (ట. ద. బ.) నేడు గలిగియుండు (తం), నేడు దగిలియుండు
(హ) 3. జేరిన యెదైన (హ) యెదైన (హ) 4. మారుణలక వెఱచు (హ) 5. యెదైన (హ)

తే. హరి పదాంభోజయుగ చింతనామృతమున

నంతరంగంబు నిండిన టైన నతఁడు

నిత్య పరిపూర్ణుఁ డగుచు నన్నియును మఱచి

జడత లేకయు నుండును జడునిభంగి.

122

కా. పాసీయంబులు ద్రావుచుఁ గుడుచుచుఁ భాషింపుచుఁ హాస లీ

లా నిద్రాదులు సేయుచుఁ దిరుగుచుఁ లక్షింపుచుఁ సంతత

శ్రీనారాయణ పాదపద్మయుగళీ చింతామృతాస్వాద సం

ధానుం దై మఱచెఁ సురారిసుతుఁ డేత ద్విశ్వముఁ భూవరా !

123

సీ. వైకుంఠ చింతావిసర్జిత ¹చేష్టుఁడై యొక్కఁడు ²నేడుచు నొక్కచోట

నశ్రాంత హరిభావ నారూఢచిత్తుఁ డై యుద్ధతుఁ డై పాడు నొక్కచోట

విష్టుఁ డింతియ కాని వేఱొండు లేదని యొత్తిలి నగుచుండు నొక్కచోట

నశినాటుఁ డను నిధానముఁ గంటి ³నేఁ డని యుబ్బి గంతులు వైచు నొక్కచోటఁ

ఆ. బలుకు నొక్కచోటఁ బరమేశుఁ గేశవుఁ

బ్రణయ హర్ష జనిత బాష్పసలిల

మిళిత పులకుఁ డై నిమీలిత నేత్రుఁ డై

యొక్కచోట ⁴నిలిచి యూరకుండు.

124

వ. ఇట్లు పూర్వజన్మ పరమభాగవత సంసర్గ సమాగతం బైన ముకుంద చరణారవింద

సేవాతిరేకంబున నఖర్వ నిర్వాణభావంబు విస్తరింపుచు, నప్పటప్పటికి దుర్జన

సంసర్గ నిమిత్తంబునం దన చిత్తం బన్యాయత్తంబు గానీక నిజాయత్తంబు

సేయుచు, నప్రమత్తుండును, సంసార నివృత్తుండును, బుధజన విధేయుండును,

మహాభాగధేయుండును, సుగుణ మణిగణ గరిష్ఠుండును, బరమ భాగవతశ్రేష్ఠుం

డును, గర్మబంధలతా లవిత్తుండును, * (బవిత్తుండును నైన పుత్రునియందు

విరోధించి, సురవిరోధి యనుకంప లేక చంపం బంపె, అని పలికిన నారదునకు

ధర్మజుం డి ట్లనియె.)

125

కా. పుత్రుల్ నేర్చిన నేరకున్న జనకుల్ పోషింతు రెల్లప్పుడుఁ

మిత్రత్వంబున బుద్ధి సెప్పి దురితోన్మేషంబు వారెంతు రే

శత్రుత్వంబుఁ దలంప ¹రెట్టియెడ నా సౌజన్య రత్నాకరుఁ

బుత్రుఁ లోకపవిత్రుఁ దండ్రి ²నెగులుం బొందింప నెట్లొర్చెనో !

126

1. స్వాతుంరై (ద) 2. నాడును (హ) 3. నేనని (హ. రం. వా.)

* కా. వ. ప్రతులతోలేదు. 5. రిట్టియెడ (హ) 6. మిగులం బాధింప (హ)

ఉ. బాలుఁ బ్రభావిశాలు హరి పాదపయోరుహ చింతనక్రియా
లోలుఁ గృపాశు సాధు గురు లోక 1వదానత ఫాలు నిర్మల
శ్రీలు సమస్త సభ్య నుతశీలు విఖండిత మోహవల్లికా
జాలు నదేల తండ్రి వడిఁ జంపఁగ బంపె ? మునీంద్ర ! సెప్పవే. 127

అధ్యాయము — ౫

వ. అనిన నారదుం డి ట్లనియె. 128

శా. లభ్యం బైన 2సురాధిరాజపదముఁ లక్షింపఁ డ్రశాంతముఁ
సభ్యత్వంబున నున్నవాఁ డబలుఁ డై జాడ్యంబుతో వీడు వి
ద్యాభ్యాసంబునఁ గాని తీవ్రమతి గాఁడంచుఁ విచారించి దై
త్యేభ్యుం డొక్కదినంబునం బ్రియసుతుఁ వీక్షించి సోత్కంఠుఁ డై. 129

క. చదువానివాఁ డజ్ఞుం డగుఁ, జదివిన స దన ద్వివేక చతురత గలుగుం
బదువఁగ వలయును జనులకుఁ, జదివించెద నార్యులొద్దఁ జదువుము తండ్రి. 130

వ. అని పలికి, యసురలోక పురోహితుండును (భగవంతుండును నగు) శుక్రా
చార్యు కొడుకులఁ బ్రచండవితర్కు లైన చండామర్కులు రావించి, సత్కరించి
యి ట్లనియె. 131

శా. అంధ 3ప్రక్రియ నుండు రాఁడు పలుకం డస్మ త్ప్రతాపక్రియా
గంధం బించుక లేదు మీరు గురువుల్ కారుణ్యచిత్తుల్ మనో
బంధుల్ మాన్యులు మాకుఁ బెద్దలు మముం బాటించి యీబాలకుఁ
గ్రంథంబుల్ చదివించి నీతికుశలుం గాఁ జేసి రక్షింపరే ! 132

వ. అని పలికి, వారలకుం బ్రహ్మోదు నప్పగించి, తోడ్కొనిపొం డనిన, వారును
దనుజరాజ కుమారునిం గొనిపోయి, యతనికి సమానవయస్కులగు సహశ్రోతల
నసుర కుమారులం గొందఱుం గూర్చి. 133

ఉ. అంచిత భక్తితోడ దనుజాధిపు గేహసమీపముం బ్రవే
శించి సురారిరాజసుతుఁ జేకొని శుక్రకుమారకుల్ పఠిం
పించిరి పాఠయోగ్యములు పెక్కులు శాస్త్రము లా కుమారుఁ డా
లించి పఠించె నన్నియుఁ జలింపని వైష్ణవభక్తిపూర్ణుఁ డై. 134

క. ఏ పగిది వారు సెప్పిన, నా పగిదిం 4జదువు గాని యట్టి ట్లని యా
క్షేపింపఁడు తా నన్నియు, రూపించిన మిథ్య లని నిరూఢ మనీషఁ . 135

- శా. అంతం గొన్నిదినంబు లేగిన సురేంద్రారాతి శంకాన్విత
స్వాంతుం దై నిజనందనుం గురువు లే జాడం బరింపించిరో ?
భ్రాంతం డేమి పరించెనో ? పిలిచి సంభాషించి విద్యాపరి
భ్రాంతం జూచెదఁ గాక నేఁ డని మహా సౌధాంత రాసీనుఁ దై. 136
- ఉ. మోదముతోడ దైత్యకులముఖ్యుఁడు రమ్మని చీరఁ బంచె బ్ర
హ్మాదకుమారకుఁ భవ మహార్జున తారకుఁ గామ రోష లో
భాది విరోధివర్గ పరిహారకుఁ గేశవ చింతనామృతా
స్వాద కఠోరకుఁ గలుషజాల మహోగ్రవనీ కుఠారకుఁ. 137
- వ. ఇట్లు చారులచేత నాహూయమానుం దై ప్రహ్లాదుండు సనుదెంచిన. 138
- శా. ఉత్సాహ ప్రభు మంత్రశక్తి యత మై యుద్యోగ మారూఢ సం
వి త్సంపన్నుఁడ వైతివే ? చదివితే వేదంబులుఁ శాస్త్రముల్ ?
పత్నా ! రమ్మని చేరఁ జీరి కొడుకుఁ వాత్సల్య సంపూర్ణుఁ దై
యుత్సంగగ్రముఁ జేర్చి దానవవిభుం డుత్కంఠ దీపింపఁగఁ. 139
- క. అనుదిన సంతోషణములు, జనిత శ్రమ తాప దుఃఖ సంశోషణముల్
తనయుల సంభాషణములు, జనకులకుం గర్జయుగళ స ద్భూషణముల్. 140
- వ. అని మఱియుఁ బుత్రా ! నీకు నెయ్యది భద్రం బై యున్నది ? చెప్ప మనినఁ
గన్న తండ్రికిఁ బ్రియనందనుం డిట్లనియె. 141
- చ. ఎల్ల శరీరధారులకు నిల్లను చీకఁటి నూతి లోపలం
ద్రెళ్ళక వీరు నే మను మతిభ్రమణంబున భిన్ను లై ప్రవ
ర్తిల్లక సర్వము న్నతని దివ్యకళామయ మంచు విష్ణునం
దుల్లముఁ జేర్చి తా రడవి నుండుట మేలు నిశాచరాగ్రణీ ! 142
- వ. అని కుమారుం డాదిన ప్రతిపక్షానురూపంబు లైన సల్లాపంబులు విని, దాన
వేండుండు నగుచు నిట్లనియె. 143
- క. ఎట్టాదిన నట్టాడుదు, రిట్టి ట్టని ²పలుక నెఱుంగ రితరుల శిశువుల్
దట్టించి యెవ్వ ³రేనియుఁ, బట్టించిరో ? జాలకునకుఁ బరపక్షంబుల్. 144
- శా. నాకుం జూడఁగఁ జోద్య మయ్యెడుఁగదా ! నా తండ్రి యీబుద్ధి దా
నీకుఁ లోపలఁ దోచెనో ? పరులు దుర్మితల్ పరింపించిరో ?
యేకాంతంబున భార్గవుల్ పలికిరో ? యీ దానవశ్రేణికిఁ
వైకుంఠండు కృతాపరాధుఁ డతనిఁ వర్జింప నీ కేటికిఁ ? 145

1 మేపారగా (క) 2. మాటుపలుక నెఱుగరు శిశువుల్ (క) 3. రేమని (క.చ.తం.వా.)

మ. సురలం దోలుటయో! సురాధిపతులఁ స్రుక్కించుటో! సిద్ధులం
బరివేధించుటయో! ముని ప్రవరులఁ బాధించుటో! యక్ష కి
న్నర గంధర్వ విహంగ నాగపతుల న్నాశంబు నొందించుటో!
హరి యంచుఁ గిరి యంచు నేల చెడ ? మోహంధుండ వై పుత్రకా! 146

వ. అనినఁ దండ్రిమాటలకుఁ బురోహితు నిరీక్షించి, ప్రహ్లాదుం డి ట్టనియె. మోహ
నిర్మూలనంబు సేసి, యెవ్వనియందుఁ దత్పరు లైన యెఱుక గల పురుషులకుఁ
బరులు దా రనియెడు మాయాకృతం బైన యస ద్ద్రాహ్యంబు గానంబడ దట్టి
పరమేశ్వరునకు నమస్కరించెద. 147

కా. అజ్ఞుల్ గొందఱు మేము దా మనుచు మాయం జెంది సర్వాత్మకుం
బ్రజ్ఞాలభ్యు వరాన్వయ క్రమములఁ బాషింపఁగా నేర రా
జిజ్ఞాసా పథమందు మూఢులు గదా! చింతింప బ్రహ్మాది వే
దజ్ఞుల్ త త్పురమాత్ము విష్ణు నితరుల్ దర్శింపఁగా నేర్తు రే ? 148

తే. ఇను మయస్కాంత సన్నిధి నెట్లు భ్రాంత
మగు హృషీకేశసన్నిధి నా విధమునఁ
గరఁగుచున్నది దై వయోగమునఁ జేసి
బ్రాహ్మణోత్తమ! చిత్తంబు భ్రాంత మగుచు. 149

సీ. మందార మకరంద మాధుర్యమునఁ దేలు మధుపంబు వోవునే ? మదనములకు
నిర్మల మందాకినీ వీచికలఁ దూఁగు రాయంచ సనునె తరంగిణులకు
లలిత రసాలపల్లవ భాది యై చొక్కు కోయిల సేరునే ? కుటజములకుఁ
బూర్జేందు చంద్రికా స్ఫురిత చకోరక మరుగునే ? సాంద్ర నీహారములకు

తే. అంబుజోదర దివ్య పాదారవింద
చింతనామృత పానవిశేష మత్త
చిత్త మేరితి ¹నితరంబుఁ జేరనేర్చు
వినుతగుణశీల! మాటలు వేయునేల ? 150

వ. అనిన విని రోషించి, రాజసేవకుం డైన పురోహితుండు ప్రహ్లాదుం ఁజ్ఞాచి,
తిరస్కరించి యి ట్టనియె. 151

ఉ. పంచశర ద్వయస్కూడపు బాలుడ వించుక గాని లేవు భా
షించెడు తర్కవాక్యములఁ జెప్పిన శాస్త్రములోని యర్థ మొ
క్కించుక యైనఁ జెప్ప వసురేంద్రుని ముందట మాకు నొదలల్
వంచుకొనంగఁ జేసితివి వైరి విభూషణ! వంశభూషణా! 152

- చ. తనయుడు గాఁడు శాత్రువుడు దానవభర్తకు వీఁడు దైత్య చం
దనవనమందుఁ గంటకయుత షితిజాతముభంగిఁ బుట్టినాఁ
డనవరతంబు రాక్షసకులాంతకుఁ బ్రస్తుతి సేయుచుండు చం
డనమునఁ గాని శిక్షలకు డాయఁడు పట్టుఁడు కొట్టుఁ డుద్ధతిఁ. 153
- క. నీ పాపనిఁ జదివించెద, నీ పాదము లాన యింక నిపుణతతోడం
గోపింతుము దండింతుము, కోపింపకుమయ్య! దనుజకుంజర వింటే! 154
- వ. అని మఱియు, నా రాచపాపనికి వివిధోపాయంబులం బురోహితుండు వెఱపుఁ
జూపుచు రాజసన్నిధిం బాపి, తోడుకొని పోయి యేకాంతంబున. 155
- క. భార్గవనందనుఁ డతనికి, మార్గము నెడకుండఁ బెక్కుమాటులు నిచ్చల్
వర్గ త్రితయముఁ జెప్పె న, నర్గళ మగు మతివిశేష మమర నరేంద్రా! 156
- వ. మఱియు, గురుండు శిష్యునకు సామ దాన భేద దండోపాయంబు లన్నియు
నెఱింగించి, నీతికోవిదుం డయ్యె నని నమ్మి నిశ్చయించి, తల్లికి నెఱింగించి,
తల్లిచేత నలంకృతుం డైన కులదీపకు నవలోకించి. 157
- ఉ. త్రిప్పకు మన్న మా మతము దీర్ఘము లైన త్రివర్గపాఠముల్
దప్పకు మన్న! నేఁడు మన దైత్యవరేణ్యుని మ్రోల నేము ముఁ
చెప్పినరీతి గాని మఱి సెప్పకు మన్న! విరోధి ¹సీతులఁ,
విప్పకు మన్న! దుష్టమగు విష్ణుచరిత్ర కథార్థ జాలముల్. 158
- వ. అని బుజ్జగించి, దానవేంద్రుని సన్నిధికిం దోడి తెచ్చిన. 159
- సీ. అడు గడ్గనకు మాధ వానుచింతన సుధామాధుర్యమున మేను మఱచువాని
నంభోజగర్భాదు లభ్యసింపఁగలేని హరిభక్తి పుంభావ మైనవాని
మాతృగర్భముఁ జొచ్చి మన్నది మొదలుగాఁ జిత్త మచ్యుతమీఁదఁ జేర్చువాని
నంకించు తనలోన నఖిల వ్రపంచంబు శ్రీవిష్ణుమయ నుని చెలఁగువాని
- తే. వినయ కారుణ్య ²బుద్ధివివేక లక్ష
ణాది గుణముల కాటప ట్టయిన వాని
శిష్య బుధలోక సంభావ్యుఁ జీరి గురుఁడు
ముందఱికి ద్రొబ్బి తండ్రికి మ్రొక్కు మనుచు. 160
- క. శిక్షించితి మన్యము లగు, పక్షంబులు మాని నీతిపారగుఁ డయ్యెఁ
రక్షోవం శాధీశ్వర!, వీక్షింపుము నీ కుమారు విద్యాబలముఁ. 161

వ. అని పలికిన, శుక్రకుమారకు వచనంబు లాకర్ణించి, దానవేంద్రుండు దనకు దండ ప్రణామంబు చేసి నిలుచున్న కొడుకును దీవించి, బాహుదండంబులు సాచి, దిగ్గనం డగ్గఱం దిగిచి, పెద్ద తడవు గాఢాలింగనంబు సేసి, తన తొడ మీఁద నిడుకొని, చుంచు దువ్వి, చుబుకంబు పుణికి, చెక్కిలి ముద్దుగొని, శిరంబు మూర్కొని, ప్రేమాతిరేక సంజనిత బాష్పబిందు సందోహంబుల నతని వదనార విందంబుఁ దడవుచు, మందమధురాలాపంబుల ని ట్టనియె. 162

శా. చోద్యం బయ్యెడు నింతకాల మరిగెన్ శోధించి యే మేమి సం
1వేద్యాంశంబులు నెప్పిరో ? గురువు లే వెంటం బరింపించిరో ?
విద్యాసార మెఱుంగఁ గోరెద భవ ద్విజ్ఞాత శాస్త్రంబులోఁ
బద్యం బొక్కటి చెప్పి సార్థముగఁ దాత్పర్యంబు భాషింపుమా ! 163

శా. నిన్నున్ మెచ్చరు నీతిపాఠ మహిమ 2స్నీతోడి దైత్యార్చకుల్
గన్నా రన్నియుఁ జెప్ప నేర్తురుగదా ! గ్రంథార్థముల్ దఱు లై
యన్నా ! యెన్నఁడు నీవు 3నీతిమతి వౌ దంచున్ మహావాంఛతో
నున్నాడ న్నునుఁ గన్నదండ్రీ ! 4భవదీ యోత్కర్షముం జూపవే ? 164

వ. అనినం గన్నతండ్రీకిఁ బ్రియనందనుం దైన ప్రహ్లాదుం డి ట్టనియె. 165

క. చదివించిరి నను గురువులు, నదివితి ధర్మార్థముఖర శాస్త్రంబులు నేఁ
జదివినవి గలవు పెక్కు బు, చదువులలో మర్మమెల్లఁ జదివితిఁ దండ్రీ ! 166

మ. తమ 5హృ ద్భాషల సఖ్యమున్ శ్రవణమున్ దాసత్వమున్ వందనా
ర్చనముల్ సేవయు *నాత్మలో నెఱుకయున్ 6సంకీర్తనల్ చింతనం
బను నీ తొమ్మిది భక్తిమార్గముల సర్వాత్మున్ హరి న్నమ్మి స
జ్జనుఁ దై యుండుట భద్రమంచుఁ దలఁతున్ సత్యంబు దైత్యోత్తమా ! 167

శా. అం ధేం దూదయముల్ మహాబధిర శంఖారావముల్ మూక స
ద్గ్రంథాభ్యాపనముల్ నపుంసక వధూకాంక్షల్ కృతఘ్నావశీ
బంధుత్వంబులు భస్మ హవ్యములు లుబ్ధ ద్రవ్యముల్ క్రోడ 7స
ద్గంధంబుల్ హరిభక్తి వర్జితుల రిక్త వ్యర్థ సంసారముల్. 168

1. వేద్యాంశంబులు (ద) 2. స్నీతోడి (హ) 3. నీతినిధి వౌదంచున్ (జ.ద.ద.) నీతివిదుడౌ
దంచున్ (బ.తం.వా.) 4. భవదీయోత్కర్షణ (హ) 5. వాగ్భాషల (హ త.జ.ద.ద.) 6. సత్కి-
ర్తియున్ (హ) 7. సద్గ్రంథంబుల్ (హ) *“ఆత్మ నివేదనమ్” అని మూలము (5-23)

సీ. కమలాక్షు నర్చించు కరములు కరములు శ్రీనాథు వర్జించు జిహ్వ జిహ్వ
సురరక్షకునిఁ జూచు చూడ్కులు చూడ్కులు శేషశాయికి మ్రొక్కు శిరము శిరము
విష్ణు నాకర్ణించు వీనులు వీనులు మధువైరిఁ దవలిన మనము మనము
భగవంతు వలగొను పదములు పదములు పురుషోత్తముని మీఁది బుద్ధి బుద్ధి

తే. దేవదేవునిఁ జింతించు దినము దినము
చక్రహస్తనిఁ బ్రకటించు చదువు చదువు
కుంభినీధవుఁ జెప్పెడి గురుఁడు గురుఁడు

1దండ్రి ! హరిఁ జేరు మనియెడి తండ్రి తండ్రి.

169

సీ. కంజాక్షునకుఁ గాని కాయంబు కాయమే ? పవన గుంభిత చర్మభస్మి గాక
వైకుంఠుఁ బొగడని వక్త్రంబు వక్త్రమే ? ధమధమ ధ్వనితోడి ఢక్క గాక
హరిపూజనము లేని హస్తంబు హస్తమే ? తరుశాఖ నిర్మిత దర్వి గాక
కమలేశుఁ జూడని కన్నులు కన్నులే ? తను కుడ్య జాల రంధ్రములు గాక

ఆ. చక్రిచింత లేని జన్మంబు జన్మమే ?
తరళ సలిల బుద్బుదంబు గాక
విష్ణుభక్తి లేని విబుధుండు విబుధుడే ?
పాదయుగముతోడి పశువు గాక.

170

సీ. సంసారజీమూత సంఘంబు విచ్చునే ? చక్రి దాస్యప్రభంజనము లేక
తాపత్ర యాభీల దావాగ్ను లాటునే ? విష్ణుసేవామృత వృష్టి లేక
సర్వంకషాఘోష జలరాసు లింకునే ? హరి మనీషా బడబాగ్ని లేక
ఘన విప ద్గాఢాంధకారంబు లణగనే ? పద్మాక్షు నుతి రవిప్రభలు లేక

తే. నిరుప మాపునరావృత్తి నిష్కళంక
ముక్తినిధిఁ గానవచ్చునే ? ముఖ్య మైన
శార్ఙ్గి కోదండ చింతనాంజనము లేక
తామరస గర్భునకు నైన దానవేంద్ర !

171

వ. అని యి వివర్ధంబున వెఱపు మఱపు నెఱుంగక, యులుకు చెడి పలికెడు కొడుకు
నుడువులు సెవులకు ములుకుల క్రియ నొదవినఁ, బెదవు లదరం గదురుచు,
నదరిపడి, గురుసుతునిం గనుంగొని, విమత కథనంబులు గఱపినాఁడ వని దాన
వేంద్రుం డి ట్టనియె.

172

1. తగిలి హరిజేరు (ట) 2. తోటి (హ) 3. కటము లదరఁ బెదవులం గఱచుచు (హ. వా.)
పెదను లదరం లదరుచు (ట.త.) పెదవు లదుర కనలుచు నదరిపడి (ధ)

- చ. పటుతర నీతిశాస్త్రచయ పారగుఁ జేసెద నంచు బాలు నీ
వటు గొనిపోయి వానికి ననర్హము లైన విరోధి శాస్త్రముల్
కుటిలతఁ జెప్పినఁడవు భృగుప్రవరుండ వటంచు నమ్మితిఁ
గటకట! బ్రాహ్మణాకృతివి గాక యథార్థపు బ్రాహ్మణుండవే ? 173
- క. ధర్మేతర వర్తనులును, ¹దుర్మంతులు నైన జనుల దురితము లొందుఁ
మర్మములు గలఁచి కల్మష, కర్ముల రోగములు వొందుకై వడి విప్రా! 174
- వ. అనిన రాజునకుం బురోహితుం డి ట్లనియె. 175
- ఉ. తప్పులు లేవు మావలన దానవనాథ! విరోధిశాస్త్రముల్
సెప్పము క్రూరు లై పరులు సెప్పరు మీ చరణంబు లాన సు
మ్రొప్పుడు మీ కుమారునకు నింతయు నైజమనీష ; యెవ్వరుం
జెప్పెడిపాటి గాదు ప్రతిచింతఁ దలంపుము నేర్పు కైవడిఁ. 176
- క. మిత్రులము పురోహితులము, పాత్రుల మే మదియుఁ గాక భార్గవులము నీ
పుత్రుని నిటువలెఁ జేయఁగ, శత్రులమే ? దైత్య జలధి చంద్రమ వింటే ? 177
- వ. అనినం గురునందనుం గోపింపక దైత్యవల్లభుండు గొడుకు నవలోకించి యి
ట్లనియె. 178
- క. ఒజ్జలు సెప్పని యీ మతి, మ జ్ఞాతుఁడ నైన నీకు మఱి యెవ్వరిచే
నుజ్ఞాత మయ్యె బాలక!, త జ్జనులం బేరుకొనుము తగ నామ్రాలఁ. 179
- వ. అనినఁ దండ్రికిఁ బ్రహ్లాదుం డి ట్లనియె. 180
- ఉ. అచ్చపుఁ జీకటిం బడి గృహవ్రతు లై విషయ ²ప్రవిష్టు లై
చచ్చుచుఁ బుట్టుచుఁ మఱలఁ జర్విత చర్వణు లైన వారికిం
జెచ్చెరఁ బుట్టునే? పరులు సెప్పిన నైన నిజేచ్చ నైన నే
మిచ్చిన నైనఁ గానలకు నేగిన నైన హరిప్రబోధముల్. 181
- ఉ. కాననివాని నూతగొని కాననివాడు ³విశిష్ట వస్తువుల్
గాననిభంగిఁ గర్మములు గైకొని కొందఱు కర్మబద్ధు లై
కానరు విష్ణుఁ గొందఱు అటఁ గందు రకించిన వైష్ణవాంఘ్రి సం
స్థాన రక్షోఽభిషిక్తు లగు సంహృతకర్ములు దానవేశ్వరా ! 182

శా. శోధింపబడె సర్వశాస్త్రములు రక్షోనాథ! వె య్యేటికిఁ
గాథల్ మాధవశేముషీ తరణి సాంగత్యంబునం గాక దు
ర్మేధం దాటంగ వచ్చునే? సుత వధూ మీనోగ్రవాంఛా మద
క్రోధోల్లోల విశాలసంస్కృతి మహా ఘోరామితాంభోనిధిఁ. 183

వ. అని పలికిన కొడుకును ధిక్కరించి, మక్కువ సేయక, రక్కసులతోడను దన
తొడలపై నుండనీక గొబ్బున దిగద్రొబ్బి, నిబ్బరం బగు కోపంబు దీపింప, వేడి
చూపుల మింట మంట లెగయ, మంత్రులం జూచి యిట్లనియె. 184

—: హిరణ్యకశిపుండు ప్రహ్లాదుని వివిధోపాయంబుల హింసించుట :—

శా. క్రోడం బై పినతండ్రిఁ జంపె నని తాఁ గ్రోధించి చిత్తంబులోఁ
వీడం జేయఁడు బంటుభంగి హరికిఁ విద్వేషికిఁ భక్తుఁ డై
యోడం దక్కట! ప్రాణవాయువులు వీఁ డొప్పించుచున్నాఁడు నా
తోడఁ వైరము! పద్మ నిట్టి జనకద్రోహిఁ 2మహిఁ గంటిరే? 185

వ. అనీ రాక్షసవీరుల వీక్షించి యిట్లనియె. 186

శా. పంచాబ్దంబులవాఁడు తండ్రి నగు నా పక్షంబు నిందించి య
త్కించి ద్వీతియు లేక విష్ణు నహితుం గీర్తింపుచున్నాఁడు వ
ల్లంచుం జెప్పిన మానఁ డంగమునఁ బుత్రాకారతఁ వ్యాధి జ
న్మించెఁ వీని వధించి రండు దనుజుల్ మీ మీ పటుత్వంబులఁ. 187

శా. అంగవ్రాతములోఁ జికిత్సకుఁడు దుష్టాంగంబు ఖండించి శే
షాంగశ్రేణికి రక్షసేయుక్రియ నీ యజ్ఞం గులద్రోహి దు
స్సంగుం గేశవపక్షపాతి నధముం జంపించి వీరవ్రతో
త్తుంగభ్యాతిఁ జరించెదఁ గులము నిర్దోషంబుఁ గావించెదఁ. 188

క. హంతవ్యుఁడు రక్షింపను, మంతవ్యుఁడు గాఁడు యముని మందిరమునకుఁ
గంతవ్యుఁడు వధమున కుప, రంతవ్యుం డనక చంప రం డీ 3పడుచుఁ. 189

వ. అని దానవేంద్రుం దానతిచ్చిన, వాడికోటల రక్కసులు వెక్కండు శూలహస్త
లై వక్త్రంబులు దెఱచికొని యుబ్బి బొబ్బలిడుచు, ధూమసహిత దావదహనంబునం
బోలెఁ దామ్రసంకానంబు లైన కేశంబులు మెఱయ, భేదన వాదన చేదనంబులు
సేయుచు. 190

- చ. బాలుఁడు రాచబిడ్డఁడు కృపాకుఁడు సాధుఁడు లోకమాన్య సం
శీలుఁడు వీఁ డవధ్యుఁ డని చిక్క-క స్రుక్క-క క్రూరచిత్తు లై
శూలములం దదంగముల సుస్థిరు లై ప్రహరించి రుగ్ర వా
చాలత నందఱు^౧ దివిజశత్రుఁడు వల్దనఁ డయ్యె భూవరా ! 191
- చ. *పలువురు దానవుల్ పొడువ బాలునిదేహము లేశమాత్రము
న్నలియదు లోపల^౨ రుధిర ముబ్బదు కందదు శల్యసంఘము
న్నలియదు దృష్టవై భవము నష్టము గాదు ముఖేందుకాంతియు^౩
బొలియదు నూతనశ్రమము పుట్టదు ! పట్టదు దీనభావము^౪. 192
- ఉ. తన్ను నిశాచరుల్ వొడువ దై త్యకుమారుఁడు మాటిమాటి కో
పన్నగళాయి ! యో దనుజభంజన ! యో జగదీశ ! యో మహా
పన్న శరణ్య ! యో నిఖిలపావన ! యంచు నుతించుఁ గాని తా
గన్నుల సీరుదేఁడు భయకంప సమేతుఁడు గాఁడు భూవరా ! 193
- ఉ. పాఱుఁడు లేచి దిక్కులకు బాహువు లొడ్డఁడు బంధురాజిలోఁ
దూఱుఁడు ఘోరకృత్య మని దూఱుఁడు తండ్రిని మిత్రవర్గము^౫
జీరఁడు మాతృసంఘము వసించు సువర్ణ గృహంబులోనికి^౬
దాఱుఁడు కావరే యనఁడు తాపము నొందఁడు ^౭కంటగింపఁడు^౮. 194
- వ. ఇట్లు నర్వాత్మకం బై యిట్టి దట్టి దని నిర్దేశింపరాని పరబ్రహ్మంబు దాన యై
య మృహావిష్టుని యందుఁ జిత్తంబుఁ జేర్చి, తన్మయుం దై పరమానందంబునం
బొందియున్న ప్రహ్లాదునియందు రాక్షసేంద్రుండు దన కింకరులచేతం జేయింపు
చున్న మారణకర్మంబులు పాపకర్మనియందుఁ బ్రయుక్తంబు లైన సత్కా
రంబులుం బోలె విఫలంబు లగుటం జూచి. 195
- ఉ. శూలముల నిశాచరులు స్రుక్క-క దేహము నిగ్రహింపఁగా
బాలుఁడు నేలపైఁ బడఁడు పాఱుఁడు చావఁడు తండ్రి నైన నా
పాలికి వచ్చి చక్రధరుపక్షము మానితి నంచుఁ బాదముల్
ఫాలము సోఁక మ్రొక్కఁ డనపాయత నొందుట కేమి హేతువో ? 196
- వ. అని శంకింపుచు. 197
- సీ. ఒకమాటు దిక్కుంభియాధంబుఁ దెప్పించి కెరలి ^౩బాలకునిఁ ద్రొక్కింపఁ బంపు
నొకమాటు విషభీక రోరగశ్రేణులఁ గడువడి నర్చకుఁ గఱవఁ బంపు
నొకమాటు హేలిసం ఘోగ్రానలములోన విసరి కుమారుని వేయఁ బంపు
నొకమాటు గూలంక షోల్లోల జలధిలో మొత్తించి శాబకు ముంపఁ బంపు

* ఈ పద్యమున క్రియాపద మొకటి యధికముగా నున్నది. 1. మోమున (హ.క.చ.త.జడ.బ.)
2. కంటగింపఁగ^౯ (హ) 3. డింభకుని (డ. తం. వా.)

ఆ. విషము వెట్టఁ బంపు విదళింపఁగా బంపు
దొడ్డకొండ చఱులఁ ద్రోయఁ బంపుఁ
బట్టి కట్టఁ బంపు ¹బాధింపఁగా బంపు
బాలుఁ గినిసి దైత్యపాలుఁ డధిప :

198

సీ. ఒకవేళ నభిచార హోమంబు సేయించు నొకవేళ నెండల నుండఁ బంపు
నొకవేళ వానల నుపహతి నొందించు నొకవేళ రంధ్రంబు లుక్కుఁ బట్టు
నొకవేళఁ దనమాయ నొదవించి దెగడించు నొకవేళ మంచున నొంటి నిలుపు
నొకవేళఁ బెనుగాలి కున్ముఖుఁ గావించు నొకవేళఁ బాఁతించు సుర్వియందు

తే. నీరు నన్నంబు నిడనీక నిగ్రహించుఁ
గళల నడిపించు టువ్విండు గండశిలల
గదల వ్రేయించు నేయించు ఘనశరములఁ
గొడుకు నొకవేళ నమరారి క్రోధి యగుచు.

199

వ. మఱియు ననేక మారణోపాయంబులఁ బాపరహితుం డైన పాపని రూపుమాప
లేక యేకాంతంబున దురంత చింతాపరిశ్రాంతం డై రాక్షసేంద్రుండు దన
మనంబున.

200

చ. ముంచితి వాద్ధులం గదల మొత్తితి శైలతటంబులందుఁ ద్రొ
బ్బించితి శస్త్రరాజిఁ బొడిపించితి మీఁద నిభేంద్రపంక్తిఁ ద్రొ
క్కించితి ధిక్కరించితి శపించితి ఘోర దవాగ్నులందుఁ ద్రొ
యించితిఁ బెక్కు ²పాట్ల నలయించితిఁ జావఁ డి దేమి ³చిత్రమో!

201

చ. ఎఱుంగడు జీవనౌషధము లెవ్వరు భర్తలు లేరు బాధలఁ
దరలఁడు నైజతేజమునఁ దథ్యము జాడ్యము లేదు మిక్కిలిఁ
మెఱయుచునున్నవాఁ డొక నిమేషము దైన్యము నొందఁ డింకనే
తెఱుగునఁ ద్రుంతుఁ వేసరితి దివ్యము వీని ప్రభావ మెట్టిదో !

202

వ. అదియునుం గాక తొల్లి శునశ్శేపుం డను మునికుమారుండు దండ్రుచేత యాగ
పశుత్వంబునకు దత్తుం డై తండ్రి దనకు నవకారి యని తలంపక బ్రతికిన
చందంబున.

203

ఆ. ఆగ్రహమున నేఁ జేసిన, నిగ్రహములు పరులతోడ నెఱి నొకనాఁడుఁ
విగ్రహము లనుచుఁ బలుకఁ డ, నుగ్రహములుగాఁ ⁴దలంచు నొవ్వఁడు మదిలోఁ.

వ. కావున వీఁడు మహా తపఃప్రభావ సంపన్నుండు. వీని కెందును భయంబు లేదు. వీనితోడ విరోధంబునం దనకు మృత్యువు సిద్ధించు. అని నిర్ణయించి, చిన్నఁ బోయి ఖిన్నుం డై ప్రసన్నుండు గాక క్రిందు సూచుచు విషణ్ణుం డై చింతనంబు సేయుచున్న రాజునకు మంతనంబునఁ జండామార్కు లిట్లనిరి. 205

కా. శుభ్రభ్యాతివి నీ ¹ప్రభావము మహాచోద్యంబు దైత్యేంద్ర ! రోష భూయగ్మ విజృంభణంబున దిగీశవ్రాతముఁ బోరులఁ విభ్రాంతంబుగఁ జేసి యేలితి గదా ! విశ్వంబు, వీఁ డెంత ! యీ ద్రభోక్తుల్ గుణదోష హేతువులు చింతం బొంద నీ కేటికిఁ. 206

ఉ. వక్రకుం డైన జనుండు వృద్ధ గురు సేవం జేసి మేధా నయో పక్రాంతిఁ విలసిల్లు మీదట వయఃపాకంబుతో, బాలకుఁ శక్రద్వేషణ ²బద్ధుఁ జేయుము మదిఁ జాలింపు మీ రోషముఁ శుక్రాచార్యుఁడు వచ్చునంత కింతఁడుఁ సుశ్రీయుతుం డయ్యెడుఁ. 207

వ. అని గురుపుత్రులు పలికిన, రాక్షసేశ్వరుండు గృహస్థులైన రాజులకు నుపదేశింపం దగిన ధర్మార్థ కామంబులు, ప్రహ్లాదునకు నుపదేశింపుం డని యనుజ్ఞ చేసిన, వారును నతనికిఁ ద్రివర్గంబు నుపదేశించిన, నతండును రాగద్వేషంబుల చేత విషయాసక్తు లైన వారికి గ్రాహ్యంబు లైన ధర్మార్థ కామంబులు దనకు నగ్రాహ్యంబు లని యును, వ్యవహార ప్రసిద్ధికొఱ కైన భేదంబుగాన యాత్మభేదంబు లే దనియు, ననర్థంబుల నర్థకల్పనంబు సేయుట ద్రిగృమం బనియును నిశ్చయించి, గురూప దిష్ట శాస్త్రంబు మంచి దని తలంపక, గురువులు దమతమ గృహస్థ ³కర్మానుష్ఠా నంబులకుం బోయిన సమయంబున. 208

క. ఆటలకుఁ దన్ను రమ్మని, పాటించి నిశాటసుతులు భాషించిన దో షాటకులేంద్ర కుమారుఁడు, పాటవమున వారిఁ ⁴జేరి ప్రజ్ఞాన్వితుఁ డై. 209

క. చెప్పఁ దొకచదువు మంచిది, చెప్పెడిఁ దగులములు చెవులు చిందఱఁ గొనఁగా ⁵నెప్పుడు మనయెడ నొజ్జలు, సెప్పెద నొక చదువు వినుఁడు చిత్తము లలరఁ.

వ. అని రాచకుమారుండు గావునఁ గరుణించి, సంగడికాండతో నగియెడు చందం బునఁ గ్రీడలాడుచు, సమానవయస్కు లైన దైత్యకుమారుల కెల్ల నేకాంతంబున నిట్లనియె. 211

1. ప్రతాపము (ట. త. తం. వా.) 2. బుద్ధ (కా. బ) 3 కర్మానుసంధానము (ట. డ. ద.)

4. జేరి (హ) 5. చెప్పెడు (హ. తం. క. బ.)

అధ్యాయము - ౬

ఉ. బాలకులార ! రండు మన ప్రాయముబాలురు కొంద టుర్విలోఁ
గూలుట కంటిరే ! గురుఁడు ¹కూరుఁ డనర్థచయంబునందు దు
శ్శీలత నర్థకల్పనముఁ ²జేసెడి గ్రాహ్యము గాదు శాస్త్రముల్
మే తెఱిగించెదఁ వినిన మీకు నిరంతర భద్ర మయ్యెడిఁ.

212

వ. వినుండు. సకల జన్మంబులందును ధర్మార్థాచరణ కారణం బైన మానుషజన్మంబు
దుర్లభంబు. అందుఁ బురుషత్వంబు దుర్గమంబు. అదియు శతవర్ష పరిమితం
బైన జీవితకాలంబు నియతం బై యుండు. అందు సగ మంధకార బంధురం
బై రాత్రిరూపంబున నిద్రాది వ్యవహారంబుల నిర్లక్ష్యం బై చను చిక్కిన
పంచాశ ద్వత్సరంబులందును ³బాల్య కైశోర వయోవిశేషంబుల వింశతి హయ
నంబులు గడచు. కడమ ముప్పది యబ్దంబులు నింద్రియంబులచేతఁ బట్టువడి.
దురవగాహంబు లైన కామ క్రోధ లోభ మోహ మద మత్సరంబు లను పాశంబులఁ
గట్టువడి, విడివడ నమర్థండు గాక ప్రాణంబుల కంటె మధురాయమాణ యైన
తృప్తికు లోనై భృత్య తస్కర వణి కర్మంబులఁ బ్రాణహాని యైన నంగీక
రించి, ⁴పదార్థంబుల నర్థింపుచు రహస్య సంభోగచాతుర్య సౌందర్య విశేషంబుల
దైర్యవల్లికా లపిత్రంబు లైన కళత్రంబులను, మహనీయ మంజుల మధురాలాపం
బులు గల్గి, వశులైన శిశువులను, శీల వయో రూప ధన్య లగు కన్యలను, వినయ
వివేక విద్యాలంకారులైన కుమారులను, గామిత ఫలప్రదాత లగు భ్రాతలను,
మమత్వ ప్రేమ దైన్య జనకు లైన జననీ కుసులను, సకల సౌజన్య సింధువు
లైన బంధువులను, ధన కనక వస్తు వాహన సుందరంబు లైన మందిరంబులను
సుకరంబు లైన పశు భృత్య నికరంబులను, వంశ పరంపరాయత్తంబు లైన
విత్తంబులను, వర్జింప లేక, సంసారంబు నిర్జింప నుపాయంబుఁ గానక, తంతు
వర్గంబున నిర్గమద్వార శూన్యంబైన మందిరంబుఁ జేరి, చిక్కువడి, వెడలెడి
పాటవంబు సాలక, తగులువడు కీటకంబు చందంబున, గృహస్థండు స్వయంకృత
కర్మబద్ధుం డై, శిశోదరాది సుఖంబులఁ బ్రమత్తుం డై, నిజ కుటుంబ పోషణ
పారవశ్యంబున విరక్తిమార్గంబు దెలియనేరక, స్వకీయ పరకీయ భిన్నభావంబున
సంధికారంబునం బ్రవేశిండు. కావునఁ గౌమార సమయంబున మనీషాగరిష్ఠుండై,
పరమ భాగవతధర్మం బనుష్ఠింప వలయు. దుఃఖంబులు వాంఛితంబులు గాక

1. కూరుండు నర్థచయంబునందు (హ) 2. జేపెడి (హ) 3. బాల్యయావన కౌమార
కైశోర వయో విశేషంబుల (హ) 4. పదార్థంబుల నర్థింపుచు (ట. త.)

చేకులు భంగిని సుఖంబులును గాలానుసారంబులై లబ్ధంబు లగు. కావున వృథా ప్రయాసంబున నాయుర్వ్యయంబు సేయం దగదు. హరి భజనంబున మోక్షంబు సిద్ధించు. విష్ణుండు సర్వభూతంబులకు నాత్మేశ్వరుండు. ప్రియుండు. ముముక్షుం డగు దేహికి దేహవసాన పర్యంతంబు నారాయణ చరణారవింద సేవనంబు కరవ్యంబు.

213

సి. కంటిరే మనవారు ఘనులు గృహస్థు లై విఫలులై కైకొన్న వెఱ్ఱితనము భద్రార్థులై యుండి పాయరు సంసార పద్ధతి నూరక పట్టువడిరి కలయోనులం దెల్ల గర్భా ద్యవస్థలఁ బురుషుండు దేహియై పుట్టుచుండుఁ ద న్నెఱుంగఁడు కర్మతంత్రుఁ డై కడపల ముట్టఁడు భవశతములకు నైన

ఆ. దీన శుభము లేదు దివ్యకీర్తియు లేదు

జగతిఁ బుట్టి పుట్టి చచ్చి చచ్చి

పొరల నేల మనకుఁ బుట్టని చావని

త్రోవ వెదకి కొనుట దొడ్డ బుద్ధి.

214

శా. హాలాపాన విజృంభమాణ మద¹ గర్వారూఢ దేహోల్లస ద్బాలాలోకన శృంఖలానిచయ సంబద్ధాత్ముఁ డై లేశము^౨ వేలా నిస్సరణంబు గానక మహావిద్వాంసుఁడున్ గామి^౩నీ హేలాకృష్ట కురంగశాబక మగు^౪ హీనస్థితి^౫ వింటిరే.

215

ఆ. విషయ సక్తులైన వివిధాహితుల తోడి

మనికి వలదు ముక్తిమార్గ వాంఛ

నాదిదేవు విష్ణు నాశ్రయింపుఁడు ముక్త

సంగజనులఁ గూడి శైశవమున.

216

వ. కావున విషయంబులఁ జిక్కువడిన రక్కసులకు హరిభజనంబు శక్యంబు గాదు. రమ్య మయ్యును బహుతర ప్రయాసగమ్య మని తలంచితి రేనిఁ జెప్పెద. సర్వ భూతాత్మకుం డై, సర్వ దిక్కల సిద్ధుం డైన బ్రహ్మ కడపలగాఁ గల చరాచర స్థూల సూక్ష్మ జీవసంఘంబు లందును, అంభో వాయు కుంభి^౧నీ గగన^౨ తేజంబు లనియెడు మహాభూతంబులందును, భూతవికారంబు లైన ఘట పటాదు లందును, గుణసామ్యం బైన ప్రధానమందును, గుణవ్యతికరంబైన మహత్తత్త్వాది యందును, రజ స్సత్త్వ తమోగుణంబుల యందును, భగవంతుం డవ్యయుం డీశ్వరుండు పరమాత్మ పరబ్రహ్మ మనియెడు వాచక శబ్దంబులం గల్గి కేవలానుభ వానంద స్వరూపకుండు, నవికల్పితుండు, ననిర్దేశ్యుండు నైన పరమేశ్వరుండు

త్రిగుణాత్మకం బైన తన దివ్యమాయచేత సంతర్హి తైశ్వరుం డై, వ్యాప్య వ్యాపక రూపంబులంజేసి దృశ్యండును, ద్రష్టయు, భోగ్యుండును, భోక్తయు నై నిర్దేశింపం దగి వికల్పితుం డై యుండు. త త్కారణంబున నాసుర భావంబు విడిచి, సర్వభూతంబులందును దయా సుహృద్భావంబులు క ర్తవ్యములు. 1దయా సుహృద్భావంబులు గలిగిన నభోక్షజుండు సంతసించు. అనంతం, డాద్యుండు, హరి సంతసించిన నలభ్యం బెయ్యదియు లేదు. జనార్దన చరణ సరసీరుహయుగళ స్మరణ సుధారసపాన పరవశుల మైతిమేని మనకు దైవవశం బున నకాంక్షితంబులై సిద్ధించు. ధర్మార్థ కామంబులును, కాంక్షితం బై సిద్ధించు మోక్షంబును నేల? త్రివర్గంబును, నాత్మవిద్యయుం, దర్క, దండసీతి, జీవి కాదు లన్నియును, త్రైగుణ్య విషయంబు లైన వేదంబులవలనం బ్రతిపాద్యం బులు. నిస్త్రిగుణ్య లక్షణంబునం బరమపురుషుం డైన వారికి నాత్మ సమర్పణంబు సేయుట మేలు. పరమాత్మ తత్త్వ జ్ఞానోదయంబునం జేసి స్వ పరభ్రాంతిఁ జేయక పురుషుండు యోగావధూతత్వంబున నాత్మవికల్ప భేదంబునం గలలోఁ గన్న విశేషంబుల భంగిఁ దథ్యం బనక మిథ్య యని తలంచు. అని మఱియుఁ బ్రహ్లాదుం డి ట్టనియె.

217

మ. నరుండుం దానును మైత్రితో 2మెలఁగుచో నారాయణుం డింతయున్
వరుస న్నారద సంయమీశ్వరునకున్ వ్యాభ్యానముం జేసె మున్
హరిభక్తాంఘ్రి పరాగ శుద్ధతను లేకాంతుల్ మహాకించనుల్
పరతత్త్వజ్ఞులుగాని నేరరు మదిన్ భావింప నీ జ్ఞానమున్.

218

వ. తొల్లి నేను దివ్యదృష్టి గల నారదమహాముని వలన సవిశేషం బైన యీ జ్ఞానం బును బరమ భాగవత ధర్మంబును వింటి. అనిన వెఱఁగువడి, దైత్య బాలకు ల ద్దనుజరాజ కుమారున కి ట్టనిరి.

219

ఉ. మంటిమి కూడి భార్గవ కుమారకు లొద్ద ననేక శాస్త్రముల్
వింటిమి లేడు సద్గురుండు వేఱొకఁ డెన్నఁడు రాజశాల ము
క్కంటికి నైన రాదు సౌరఁగా వెలికిం జనరాదు నీకు ని
ష్కంటక వృత్తి నెవ్వఁడు ప్రగల్భుండు సెప్పె గుణాఢ్య! సెప్పుమా.

220

క. సేవింతుము ని న్నెప్పుడు, భావింతుము రాజ వనుచు బహుమానంబుల్
గావింతుము తెలియము నీ, కి వింక మతిప్రకాశ మే క్రియఁ గలిగెన్.

221

వ. అని యిట్లు దైత్యునందనులు ద న్నడిగినఁ బరమభాగవత కులాలంకారుం డైన ప్రహ్లాదుండు నగి, తనకు పూర్వంబునందు వినంబడిన నారదు మాటలు దలంచి యి ట్లనియె.

222

అధ్యాయము - ౭

శా. అక్షి ణోగ్ర తపంబు మందరముపై నర్థించి మా తండ్రి శుద్ధక్షాంతిం జనియుండఁ జీమగమిచేతఁ బోగించందంబునఁ బక్షింపంబడెఁ బూర్వపాపములచేఁ బాపాత్మకుం డంచు ముఁరక్షస్సంఘము మీఁద నిర్జరులు సంరంభించి యుద్ధార్థు లై.

223

శా. ప్రస్థానోచిత భేరి భాంకృతులతోఁ బాకారియుం దారు ¹శౌర్యసైర్యంబుల నేగుదెంచినఁ దదీ యాటోప విభ్రాంతు లై స్వస్థేమల్ దిగనాడి పుత్ర ధన యోషా మిత్ర సంవి త్కృత ప్రస్థానంబులు డించి పాటి రసురుల్ ప్రాణావ నోద్యుక్తు లై.

224

మత్తకోకిల. ప్రల్లదంబున వేల్పు లుద్ధతిఁ బాటి రాజనివాసముఁ గొల్లవెట్టి సమస్తవిత్తముఁ గ్రూరతం గొనిపోవఁగా నిల్లు సొచ్చి విశంకుఁ డై యమరేశ్వరుం డదలించి మా తల్లిఁ దాఁ జెఱవట్టె సిగ్గునఁ దప్త యై విలపింపఁగా.

225

వ. ఇట్లు సురేంద్రుండు మా తల్లినిం జెఱగొని పోవుచుండ, న మ్ముగుద కురరి యను పులుఁగుక్రియ మొఱయిడినఁ, దెరువున దైవయోగంబున నారదుండు పొడగని యి ట్లనియె.

226

ఉ. స్వర్భువనాధినాథ! సురసత్తమ వేల్పులలోన మిక్కిలిన్నిర్భర పుణ్యమూర్తివి సునీతివి మానినిఁ బట్టనేల యీ గర్భిణి నాతురఁ విడుపు కల్మషమానసురాలు గాదు నే దుర్భర రోషము న్నిలుపు దుర్జయుఁ డైన నిలింపవైరిపై.

227

వ. అనిన వేల్పుతపసికి ²వేయుఁగన్నులతవర యి ట్లనియె.

218

ఉ. అంతనిధాన మైన దివిజాధిపు పీఠము దీని కుక్షి న త్యంతసమృద్ధి నొందెడి మహాత్మక । కావునఁ దత్రసూతివ ర్యంతము బద్ధఁ జేసి జనితార్చకు వజ్రపుధారఁ ద్రుంచి ని శ్చింతుఁడ నై తుడిఁ విడుతు సిద్ధము దానవరాజ వల్లభఁ.

229

వ. అని పలికిన వేల్పు తేనికిఁ దపసి యిట్లనియె.

230

శా. నిర్భీకుండు ప్రళస్త భాగవతుఁడు నిర్వైరి జన్మాంత రా
విర్భూతాచ్యుత పాదభక్తి మహి మావిష్టుండు దైత్యాంగనా
గర్భస్థుం డగు బాలకుండు బహు సంగ్రా మా ద్యుపాయంబుల^౧
దుర్భావంబునఁ బొంది చావఁడు భవ ద్ధోర్ధర్ప² విభ్రాంతుఁడై.

231

వ. అని దేవముని నిర్దేశించిన, నతని వచనంబులు మన్నించి, తానును హరిభక్తుండు
గావున దేవేంద్రుండు భక్తి³భావంబున మా యవ్వను విడిచి, వలగొని, సురలోకం
బునకుం జనియె. మునీంద్రుండు మజ్జననియందుఁ బుత్రికాభావంబు చేసి యీట
డించి, నిజాశ్రమంబునకుం గొనిపోయి, నీవు పతివ్రతవు. నీ యుదరంబునం
బరమభాగవతుం డైన ప్రాణి యున్నవాఁడు. తపోమహత్త్వంబునం గృతార్థుండై
నీ పెనిమిటి రాగలండు. అందఁక నీ విక్కడ నుండుము. అనిన సమ్మతించి,

శా. యోషారత్నము నాథదేవత విశాలోద్యోగ మా తల్లి ని
ర్వైషమ్యంబున నాథురాక మదిలో వాంఛించి నిర్దోష యై
యీష ద్వీతియు లేక గర్భ పరిరక్షేచ్ఛ^౪ విచారించి శు
క్రావల్ సేయచు నుండె నారదునకు^౫ సువ్యక్త శీలంబున^౬.

232

వ. ఇట్లు దనకుఁ బరిచర్య చేయుచున్న దైత్యరాజకుటుంబినికి నాశ్రితరక్షా విశారదుం
డైన నారదుండు నిజసామర్థ్యంబున నభయం బిచ్చి, గర్భస్థుం డైన నన్ను
నుద్దేశించి, ధర్మతత్త్వంబును, నిర్మలజ్ఞానంబును నుపదేశించిన, న మ్ముద్ధియ
దద్దయుం బెద్దకాలంబునాటి వినికియుం గావున, నాఁడుది యగుటంజేసి, పరిపాటి
దప్పి సూటిలేక మఱచె. నారదుండు నాయెడఁ గృప గల నిమిత్తంబున.

234

క. వెల్లిగొని నాటనుండియు, నుల్లసితం బైన దైవయోగంబున శో
భిల్లెడు మునిమత మంతయు, నుల్లంబున మఱపు పుట్ట దొకనాఁడైన^౭.

235

ఆ. వినుఁడు నాదుపల్కు విశ్వసించితి రేని
సతుల కైన బాలజనుల కైనఁ
దెలియవచ్చు మేలు^౪ దేహాద్యహంకార
దశన నిపుణ మైన తపసిమతము.

236

1. ఉన్నిద్రుండు (తం.) 2. విక్రాంతుడై (హ) 3. బాంధవంబున (ట. త. జ. లం. వా.)
4. దేహాద్యహంకార (చ. ట. హ. వా.)

ప. అని నారదోక్త ప్రకారంబున బాలకులకుఁ బ్రహ్మదుం డి ట్లనియె. ఈశ్వరమూర్తి యైన కాలంబునంజేసి వృక్షంబు గలుగుచుండ ఫలంబునకు జన్మ సంస్థాన వర్గ నాపక్షీణత్వ పరిపాక నాశంబులు ప్రాప్తంబు లైన తెఱంగున, దేహమునకుం గాని * (షడ్భావవికారంబు) లాత్మకు లేవు. ఆత్మ నిత్యుండు. క్షయరహితుండు, శుద్ధుండు, క్షేత్రజ్ఞుండు, గగనాదులకు నాశ్రయుండు, క్రియాశూన్యుండు, స్వప్రకాశుండు, సృష్టిహేతువు, వ్యాపకుండు, నిస్సంగుండు, పరిపూర్ణుండు, నొక్కండు నని వివేకసమర్థంబులగు నాత్మలక్షణంబులు పండ్రెండు నెఱుంగుచు, దేహదులందు మోహజనకంబు లగు నహంకార మమకారంబులు విడిచి, పసిండి గనులు గల నెలవున విభ్రాజమాన కనకలేశంబు లైన పాషాణాదులందుఁ బుటంబు వెట్టి, వహ్నియోగంబున గరంగ నూఁది, హేమకారకుండు పాటవంబున హాటకంబుఁ బడయుభంగి, నాత్మకృత కార్యకారణంబుల నెఱింగెడి నేర్పరి, దేహంబునం దాత్మసిద్ధికొఱకు నైన యుపాయంబునంజేసి బ్రహ్మభావంబుఁ బడయు. మూలప్రకృతియు, మహాదహంకారంబులును, బంచతన్మాత్రంబులు నివి యెనిమిదియుం బ్రకృతు లనియును, రజ స్సత్త్వ తమంబులు మూఁడును బ్రకృతిగుణంబు లనియును, గర్మేంద్రియంబు లైన వా క్పాణ పా యూపస్థలును జ్ఞానేంద్రియంబు లైన శ్రవణ నయన రసనా త్వ గ్ధ్వాణంబులును, మనంబును, మహి సలిల తేజో వాయు గగనంబులును నివి పదాఱును వికారంబు లనియును, గపిలాది పూర్వాచార్యులజేతం జెప్పం బడియె. సాక్షిత్వంబున నీ ¹ యిరువదియేడిం టిని నాత్మ గూడియుండు. పెక్కింటి కూటవ దేహము. అదియు జంగమస్థావర రూపంబుల రెండువిధంబు లయ్యె. మూలప్రకృతి మొదలైన వర్గంబునకు వేఱై మణిగణంబులం జొచ్చియున్న సూత్రంబు చందంబున నాత్మ యిన్నిటియందునుం జొచ్చి దీపించు. ఆత్మకు జన్మ స్థితి లయంబులు గల వంచు మిథ్యాతత్పరులు గాక, వివేకశుద్ధ మైన మనంబున విచారించి, దేహంబునం దాత్మ వెతకవలయు. ఆత్మకు నవస్థలు గలయ ట్లుండుఁ గాని యవస్థలు లేవు. జాగరణ స్వప్న సుషుప్తు లను వృత్తు లెవ్వనిచేత నెఱుంగంబడు, నతం డాత్మ యండ్రు. కుసుమ ధర్మంబు లైన గంధంబులచేత గంధాశ్రయందైన వాయువు నెఱింగెడు భంగి ద్విగుణాత్మకంబు లై కర్మజన్యంబు లైన బుద్ధిభేదంబుల నాత్మ నెఱుంగం దగు. అని చెప్పి.

సీ. సంసార మిది బుద్ధిసాధ్యము గుణకర్మ గణబద్ధ మజ్ఞాన కారణంబు
కలవంటి దింతియ కాని నిక్కము కాదు సర్వార్థములు మన స్సంభవములు

స్వప్న జాగరములు సమములు గుణశూన్యుఁ డగు పరమునికి గుణాశ్రయమున
భవవిनाశంబులు పాటిల్లి నట్లుండుఁ బట్టిచూచిన లేపు బాలులార !

తే. కడఁగి త్రిగుణాత్మకము లైన కర్మములకు
జనక మై వచ్చు నజ్ఞాన సముదయమును
ఘనతర జ్ఞానవహ్నిచేఁ గాల్చిపుచ్చి
కర్మవిరహితు లై హరిఁ గనుట మేలు.

238

వ. అది గావున గురుశుశ్రూషయు, సర్వలాభ సమర్పణంబును, సాధుజన సంగంబును
నీశ్వరప్రతిమా సమారాధనంబును, హరికథా తత్పరత్వంబును, వాసుదేవుని
యందలి ప్రేమయు, నారాయణ గుణ కర్మ (కథా) నామ కీర్తనంబును, వైకుంఠ
చరణకమల ధ్యానంబును, విశ్వంభరమూర్తి విలోకన పూజనంబులును మొదలైన
విజ్ఞాన వైరాగ్య లాభసాధనంబు లైన భాగవతధర్మంబులపై రతి గలిగి, సర్వ
భూతంబులయందు నీశ్వరుండు భగవంతుం డాత్మ గలం డని సన్మానంబు
సేయుచు, గామ క్రోధ లోభ మోహ మద మత్సరంబుల గెలిచి, యింద్రియ
వర్గంబును బంధించి, భక్తిసేయుచుండ నీశ్వరుం డైన విష్ణుదేవుని యందుల గతి
సిద్ధించు.

239

సీ. దనుజారి లీలావతారంబు లందలి శౌర్యకర్మంబులు సద్గుణములు
విని భక్తుఁ డగువాఁడు వేడ్కతోఁ బులకించుఁ గన్నుల హర్షాశ్రుకణము లొలుక
గద్గదస్వరముతోఁ గమలాక్ష! వైకుంఠ! వరద! నారాయణ! వాసుదేవ!
యనుచు నొత్తిలి పాడు నాకు నాక్రోశించు నగుఁ జింతనముసేయు నతి యొనర్చు

తే. మరులుకొని యుండుఁ దనలోన మాటలాడు
వేల్పుసోఁకిన పురుషునివృత్తిఁ దిరుగు
బంధములు వాసి యజ్ఞానపటలిఁ గాల్చి
విష్ణుఁ బ్రాపించుఁ దుది భక్తివివశుఁ డగుచు.

240

వ. కావున రాగాదియక్త మనస్కుం డైన శరీరికి సంసారచక్ర నివర్తకం బైన
హరిచింతనంబు బ్రహ్మమందలి నిర్వాణసుఖ మని బుధులు దెలియుదురు. హరి
భజనంబు దుర్గమంబు గాదు. హరి నకలప్రాణి హృదయంబులయందును నంత
ర్యామి యై యాకాశంబుభంగి నుండు. విషయార్థనంబుల నయ్యెడిది లేదు.
నిమిషభంగుర ప్రాణు లైన మర్త్యులకు మమతాస్పదంబు లగు చంచలంబు
లైన పుత్ర మిత్ర కళత్ర పశు భృత్య బల బంధు రాజ్య కోశ మణి మందిర

మంత్రి మాతంగ మహి ప్రముఖ విభవంబులు నిరర్థకంబులు. యోగప్రముఖ పుణ్యలబ్ధంబులైన స్వర్గాది లోకభోగంబులు పుణ్యానుభవ క్షీణంబులు గాని, నిత్యంబులు గావు. నరుండు విద్వాంసుండ నని యభిమానించి, కర్మంబు లాచరించి, యమోఘంబులైన విపరీతఫలంబుల నొందు. కర్మంబులు కోరక చేయవలయు. కోరి చేసిన దుఃఖంబులు ప్రాప్తించు. పురుషుండు దేహంబుకొఱకు ¹భోగంబుల నపేక్షించు. దేహంబు నిత్యంబు గాదు. తోడరాదు. ²మృతుం డైన వాని దేహమును శునకాదులు భక్షించు. దేహి కర్మంబు లాచరించి, కర్మ బద్ధుం డై క్రమమిం గర్మానుకూలం బైన దేహంబుఁ దాల్చు. అజ్ఞానంబునం జేసి పురుషుండు కర్మదేహంబులం విస్తరించు. అజ్ఞానతంత్రంబులు ధర్మార్థ కామంబులు. జ్ఞానలభ్యంబు మోక్షంబు. మోక్షప్రదాత యగు హరి సకలభూతంబులకు నాత్మేశ్వరుండు, ప్రియుండు. తనచేత నైన మహాభూతంబులతోడ జీవ సంజ్ఞితం డై యుండు. నిష్కాము లై హృదయగతుం డైన హరిని నిజభక్తిని భజింపవలయు.

241

క. దానవ దైత్య భుజంగమ, మానవ గంధర్వ సుర సమాజములో ల
క్షీనాథు చరణకమల, ధ్యానంబున నెవ్వఁ డైన ధన్యత నొందున్.

242

క. చిక్కఁడు వ్రతములఁ గ్రతువులఁ, జిక్కఁడు దానముల శౌచ శీల తపములన్
జిక్కఁడు ³యుక్తిని భక్తిని, జిక్కినక్రియ నచ్యుతుండు సిద్ధము సుండి.

243

క. చాలదు భూదేవత్వము, చాలదు దేవత్వ మధిక శాంతత్వంబున్
చాలదు హరి మెప్పింప వి, శాలోద్యములార! భక్తి చాలిన భంగిన్.

244

ఆ. దనుజ భుజగ యక్ష దైత్య మృగాభీర
సుందరీ విహంగ శూద్ర శబరు
లైనఁ బాపజీవులైన ముక్తికిఁ బోదు
రఖిలజగము విష్ణుఁ డనుచుఁ దలఁచి.

245

క. గురువులు ⁴తమకును లోబడు, తెరువులు సెప్పెదరు విష్ణు దివ్యపదవికిన్
దెరువులు సెప్పురు చీకటిఁ, బరువులు వెట్టంగనేల బాలకులారా!

246

క. తెం డెల్ల పుస్తకంబులు, నిం దాచార్యులకు మఱల నేతమునకున్
రండు విశేషము సెప్పెదఁ, బొం డొల్లనివారు కర్మపుంజము పాలై.

247

1. సంగమంబును (చ. బ.) 2. మృతంబైన దేహమును (తం. వా.) 3. వృత్తిని (హ.ఓ.బ.)
4. మనకును లోబడు (హ)

- క. ఆడుదము మనము హరి రతిఁ, బాడుద మే ప్రొద్దు విష్ణు భద్రయశంబుల్
వీడుదము దనుజసంగతిఁ, గూడుదము ముకుంద¹భక్తకోటిఁ సూటిఁ, 248
- క. విత్తము సంస్కృతిపటలము, వ్రత్తము కామాది వైరివర్గంబుల నేఁ
డిత్తము చిత్తము హరికినిఁ, జొత్తము నిర్వాణపదము శుభమగు మనకుఁ 249
- వ. అని యిట్లు ప్రహ్లాదుండు రహస్యంబున న య్యా వేశల రాక్షసకుమారులకు
నవవర్గమార్గంబు నెఱింగించిన, వారును గురుశిష్యితంబు లైన చదువులు సాలించి,
నారాయణభక్తిఁ జిత్తంబులం గీలించియుండుటఁ జూచి, వారల యేకాంతభావంబు
దెలిసి, వెఱచి, వచ్చి, శుక్రాచార్య నందనుండు శక్రవైరి కి ట్లనియె. 250

అధ్యాయము - ౮

- శా. రక్షోబాలుర నెల్ల నీకొడుకు చేరం జీరి లోలోన నా
శిష్యామార్గము లెల్లఁ గల్లలని యాక్షేపించి తా వందఱుఁ
మోక్షాయత్తులఁ జేనినాఁడు మనకుఁ మోసంబు వాటిల్లె ని
దక్షత్వంబునఁ జక్కఁజేయవలయుఁ దై తేయవంశాగ్రణి ! 251
- క. ఉల్లసిర విష్ణుకథనము, లెల్లప్పుడు మాకుఁ జెప్పఁ డీ గురుఁ డని న
న్నుల్లంఘించి కుమారకు, లొల్లరు చదువంగఁ దానవోత్తమ ! వింటే. 252
- క. ఉడుగఁడు మధురిపు కథనము, ²విడివడి జడుపగిడిఁ దిదుగు వికసనమున
నొడివిన నొడువులు నొడువఁడు, దుడుకనిఁ జదివింప మాకు దుర్లభ మధిపా !
- క. చొక్కపు రక్కసికులమున, ³వెక్కురు జన్మించినాఁడు ⁴పీతాంబరుని
న్నిక్కపు మక్కువఁ గొలిచెడి, నెక్కడిసుతుఁ గంటి రాక్షసేశ్వర ! వెఱ్ఱి. 254
- వ. అని యిట్లు గురుసుతుండు సెప్పిన కొడుకువలని విరోధవ్యవహారంబులు కర్ణ
రంధ్రంబులందు ఖడ్గప్రహారంబు లై సోఁకిన బిట్టు మిట్టిపడి, పాదతాడితం బైన
భుజంగంబుభంగిఁ బవనప్రేరితం బైన దవానలంబు చందంబున, దండతాడితం
బులైన కంఠీరవంబు కైవడి, భీషణ రోష రసావేశ జాజ్వల్యమాన చిత్తుండును,
*(పుత్రసంహారోద్యోగ యుక్తుండును) గంపమాన గాత్రుండును, సరుణీకృత
నేత్రుండును నై కొడుకును రప్పించి, సమ్మానకృత్యంబులు దప్పించి, నిర్దయుం
డై యశనిసంకాశ భాషణంబుల నదల్పుచు. 255

1. భక్తికోటిఁ (క.బ.హ.తం.వా.) 2. విడువఁడు (క.వ.త.బ.హ.) విడువడు మరి
జడునిపగిడి (ట) 3. వెక్కురు జన్మించి రండు (క.చ.త.బ.హ.) 4. విష్ణునియందుఁ
నిక్కపు మక్కువ విడువ, దెక్కడి (తం.వా.) * తా. ప. ప్రతులో లేదు.

శా. నూనుఁ శాంతగుణ ప్రధాను నతి సంశుద్ధాంచిత జ్ఞాను న
జ్ఞానారణ్య కృశాను నంజలిపుటీ సంభ్రాజమానుఁ సదా
శ్రీనారాయణ పాదపద్మయుగళీ చింతామృ తాస్వాదనా
ధీనుఁ ధిక్కరణంబుఁ జేసి పలికెం దేవాహితుం డుగ్రతఁ. 256

సీ. అస్మదీయం బగు నాదేశమునఁ గాని మిక్కిలి రవి మింట మెఱయ వెఱచు
నన్ని కాలములందు ననుకూలుఁ దై కాని ¹విద్యేషి యై గాలి వీవ వెఱచు
మత్త్రతాపానల మందీకృతార్చి యై విచ్ఛలవిడి నగ్ని వెలుఁగ వెఱచు
నతి తీక్షణ మైన నా యాజ్ఞ నుల్లంఘించి శమనుండు ప్రాణులఁ జంప వెఱచు

తే. నింద్రుఁ డొదల నామ్రాల నెత్త వెఱచు
నమర కిన్నర గంధర్వ యక్ష విహగ
నాగ విద్యాధ రావళి నాకు వెఱచు
నేల వెఱవపు పలువ ! నీ కేది దిక్కు. 257

శా. ప్రజ్ఞావంతులు లోకపాలకులు శుభద్వేషు లయ్యుఁ మదీ
యాజ్ఞాభంగము సేయ నోడుదురు రోషాపాంగ దృష్టిఁ వివే
క జ్ఞానచ్యుత మై జగత్త్రితయముం ²గంపించు నీ విట్టిచో
నాజ్ఞోల్లంఘన మెట్లు సేసితివి సాహంకారతఁ దుర్మతీ ! 258

శా. కంఠక్షోభము గాఁగ నొత్తిలి మహాగాఢంబుగా డింభ ! వై
కుంతుం జెప్పెదు దుర్జయుం డనుచు వైకుంతుండు వీరవ్రతో
త్కంఠాబంధురుఁ డేని నే నమరులఁ ఖండింప దండింపఁగాఁ
గుంఠీభూతుఁడు గాక రావలదె మద్భోరాహవ ³క్షోణికిఁ. 259

శా. ఆచార్యోక్తము ⁴మాని బాలురకు మోక్షాసక్తిఁ బుట్టించి నీ
వాచాలత్యముఁ జూపి విష్ణు నహితుఁ వర్జించి మ దైత్యవం
శాచారంబులు ⁵సీలు చేసితివి మూఢాత్ముం గులద్రోహి ని
న్నీచుం జంపుట మేలు చంపి కులమున్నిర్దోషముం జేసెదఁ. 260

క. దిక్కులు గెలిచితి నన్నియు, ది క్కెవ్వఁడు రోరి ! నీకు దేవేంద్రాదుల్
దిక్కుల రాజులు వేటొక, ది క్కెఱుఁగక కొలుతు రితఁడె దిక్కుని నన్నున్. 261

క. బలవంతుఁడ నే జగముల, బలములతోఁ జనక వీరభావమున మహా
బలుల జయించితి నెవ్వని, బలమున నాడెదవు నాకుఁ బ్రతివీరుఁడ వై. 262

వ. అనినఁ దండ్రికి మెల్ల మెల్లన వినయంబుతోఁ గొడు కి ట్టనియె. 263

- క. బలయుతులకు దుర్బలులకు, బల మెవ్వఁడు నీకు నాకు బ్రహ్మాదులకుఁ
బల మెవ్వఁడు ప్రాణులకును, బల మెవ్వం డట్టి విభుఁడు బల మసురేంద్రా ! 264
- క. దిక్కులు కాలముతో నే, దిక్కున లే కుండుఁ గలుగు దిక్కుల మొద లై
దిక్కు గల లేని వారికి, ది క్కెయ్యది యదియ నాకు దిక్కు మహాత్మా ! 265
- సీ. కాలరూపంబులఁ ¹గల విశేషంబుల నలఘు గుణాశ్రయం దైన విభుఁడు
సత్త్వ బలేంద్రియ సహజ ప్రభావాత్ముఁ డై వినోదంబుల నఖిలజగముఁ
గల్పించు రక్షించు ఖండించు నవ్యయుం డన్ని రూపములందు నతఁడు గలఁడు
చిత్తంబు సమముగాఁ జేయుము మార్గంబు దప్పి వర్తించు చిత్తంబుకంటె
- తే. వైరు లెవ్వరు ? చిత్తంబు వైరి గాక
చిత్తమును నీకు వశముగాఁ జేయవయ్య !
మదయు తాసురభావంబు మానవయ్య !
యయ్య ! నీ మ్రోల మే లాడరయ్య ! జనులు. 266
- ఉ. లోకము లన్నియుఁ గడియలోన జయించినవాఁడ వింద్రియా
లోకముఁ జిత్తముం గెలువ నేరవు నిన్ను నిబద్ధుఁ జేయు నీ
భీకర శత్రు లార్చురఁ బ్రభిన్నులఁ జేసినఁ బ్రాణికోటిలో
నీకు విరోధి లే డొకఁడు నేర్పునఁ జూడుము దానవేశ్వరా ! 267
- క. పాలింపుము శేముషి ను, స్మాలింపుము కర్మబంధముల సమదృష్టిఁ
జాలింపుము సంసారముఁ, గీలింపుము హృదయమందుఁ గేశవభ క్తిఁ. / 268
- వ. అనినఁ బరమ భాగవత శేఖరునకు దోషాచరశేఖరుం డి ట్లనియె. 269
- క. చంపినఁ జచ్చెద ననుచును, గంపింపక యోరి ²పలువ ! కఠినోక్తుల నఁ
గుంపించెదు చావునకుఁ, దెంపరి వై వదరు వాని తెఱఁగునఁ గుమతీ ! 270
- శా. నాతోడం బ్రతిభావ నాడెదు జగన్నాథుండు నాకంటె నీ
భూతశ్రేణికి రాజు లే డొకఁడు సంపూర్ణ ప్రభావుండు మ
ద్రావతం జంపిన మున్ను నే వెదకితిఁ బల్మాలు నారాయణుం
డేత ద్వైతములోన లేడు మఱి వాఁ డెందుండురా దుర్మతీ ! 271
- క. ఎక్కడఁ గలఁడే క్రియ నే, ³చక్కిని వరించు నెట్టిజాడను వచ్చు !
జక్కడుతు నిన్ను విష్టునిఁ, బెక్కులు ప్రేలేదవు వాని భృత్యునిపగిదిఁ. 272
- వ. అనిన, హరికింకరుండు శంకింపక హర్ష పులకాంకుర సంకలిత విగ్రహం దై
యాగ్రహంబు లేక హృదయంబునఁ గేశవునిం దలంచి నమస్కరించి బాల
వర్తనంబుల నర్తనంబులు సేయుచు ని ట్లనియె. 273

మ. ¹కలఁ డంభోధిఁ గలండు గాలిఁ గలఁ డాకాశంబునం గుంభినిఁ
గలఁ డగ్నిఁ దిశలం బగళ్ళ నిశలఁ ఖద్యోత చంద్రాత్మలఁ
గలఁ డోంకారమునం ద్రిమూర్తులఁ ద్రిలింగ వ్యక్తులం దంతటఁ
గలఁ డీశుండు గలండు దండ్రి! వెదకంగా నేల యీ యా యెడఁ. 274

క. ఇందుఁ గలఁ డందు లేఁ డని, సందేహంబు వలదు చక్రి సర్వోపగతుం
డెం దెందు వెదకి చూచిన, నం దందే గలఁడు దానవాగ్రణి! వింటే. 275

వ. అని యి వివిధంబున. 276

మ. హరి సర్వాకృతులం గలం డనుచుఁ బ్రహ్మాదుండు భాషింప స
త్వరుఁ డై యెందును లేఁడు లేఁ డని సుతుఁ డై త్వుండు ²తర్జింప శ్రీ
నరసింహాకృతి నుండె నచ్యుతుఁడు నానా జంగమ స్థావరో
త్కర గర్భంబుల నన్నిదేశముల నుద్దండ ప్రభావంబునఁ. 277

వ. అ య్యవసరంబున దానవేంద్రుండు. 278

క. డింభక : సర్వస్థలముల, నంభోరుహనేత్రుఁ డుండు నంచ మిగుల సం
రంభంబునఁ బలికెద పీ, స్తంభంబునఁ జూపఁగలవె చక్రిఁ గిక్రిఁ. 279

క. స్తంభమునఁ జూపవేనియుఁ, గుంభిని నీ శిరము ద్రుంచి కూల్పఁగ రక్షా
రంభమున వచ్చి హరి వి, స్తంభంబున నడ్డపడఁగ శక్తుం డగునే. 280

వ. అనిన ³భక్తవత్సలుం డగు శ్రీహరి పరమభక్తుం డైన ప్రహ్లాదుం డిట్లనియె.

శా. అంభోజాసనుఁ డాది గాఁగఁ దృణపర్యంతంబు విశ్వాత్ముఁ డై
సంభావంబున నుండు ప్రోడ విపుల స్తంభంబులో నుండఁడే
స్తంభాంతర్గతుఁ డయ్యు నుండుటకు నే సందేహముఁ లేదు ని
ర్దంభత్వంబున నేఁడు గానఁబడు, బ్రత్యక్ష స్వరూపంబునఁ. 282

వ. అనిన విని కరాళించి, గ్రద్దన లేచి, గద్దియడిగ్గ నుఱికి, యెఱ వెఱికిన ఖడ్గంబుఁ
గేల నమర్చి, జలిపించుచు, మహాభాగవతశిఖామణి యైన ప్రహ్లాదుని ధిక్కరింపుచు.

మ. వినరా! డింభక! మూఢచిత్త! ⁴గరిమఁ విష్టుండు విశ్వాత్మకుం
డని భాషించెద వైన నిందుఁ గలఁడే యంచుఁ మదోద్రేకి యై
దనుజేంద్రుం డఱచేత వ్రేసెను మహోదగ్ర ప్రభాశుంభముఁ
జన దృ గ్గీషణ దంభముఁ హరిజను స్సంరంభముఁ స్తంభముఁ. 284

—: శ్రీహరి నరసింహ రూపమున స్తంభంబునం దావిర్భవించుట :—

వ. ఇట్లు దానవేంద్రుండు పరిగృహ్యమాణ వైరుండును, వైరానుబంధ జాజ్వల్య మాన రోషానలుండును, రోషానల జంఘన్యమాన విజ్ఞానవినయుండును, వినయ గాంభీర్య ధైర్య జేగీయమాన హృదయుండును, హృదయ చాంచల్యమాన తామసుండును, తామసగుణ చంక్రమ్యమాణ స్థైర్యుండును నై, విస్తంభంబున హుంకరించి, బాలుని ధిక్కరించి, హరి నిందుఁ జూపుమని, కన త్కనక మణిమయ కంకణ క్రేంకార శబ్దపూర్వకంబుగా దిగ్దంతి దంత భేదన పాటవ ప్రశస్తం బగు హస్తంబున సఖామండప స్తంభంబు వ్రేసిన, వ్రేటుతోడన దశదిశలును మిఁనుఁ గురులు సెదఱఁ జిటిలి, పెటిలి పడి, బంభజ్యమానం బగు న మృహస్తంభంబు వలనఁ బ్రళయవేశా సంభూత సత్తస్కంధ బంధుర సమీరణ సంఘటిత జోఘుష్య మాణ మహా బలాహకవర్గ నిర్గత నిబిడ నిష్ఠుర దుస్సహ నిర్హతసంఘ నిర్ఘోష నికాశంబు లైన ఛటచ్చట, స్ఫటస్ఫట ధ్వనిప్రముఖ భయంక రారావపుంజంబులు జంజన్యమానంబు లై యెగసి, యాకాశ కుహ రాంతరాశంబు నిరవకాశంబు సేసి నిండినం బట్టు చాలక, దోదూయమాన హృదయంబు లై పరవశంబు లైన పితామహ మహేంద్ర వరుణ వాయు శిఖి ప్రముఖ చరాచర జంతుజాలంబుల తోడ బ్రహ్మాండకటాహంబు పగిలి పరిస్ఫోటితంబుగాఁ బ్రవుల్ల వద్మయుగళ సంకాశ భాసుర చక్ర చాప హల గులి శాంకుశ జలచర రేఖాంకిత చారు చరణ తలుండును, చరణ చంక్రమణ ఘన వినమిత విశ్వ విశ్వంభరాభర ధౌరేయ దిక్కుంభి కుంభినన కుంభినీధర కూర్మ కులశేఖరుండును, దుగ్దజలధిజాత శుండాల్ప శుండాదండ మండిత ప్రకాండ ప్రచండ మహోరుస్తంభ యుగశుండును, ఘణఘణాయమాన మణికింకిణీగణ ముఖరిత మేఖలావలయ వలయిత పీతాంబర శోభిత కటిప్రదేశుండును, నిర్జర నిమ్నగావర్త వర్తుల కమలాకర గంభీర నాభీ వివరుండును, ముష్టిపరిమేయ వినుత తనుతర స్నిగ్ధ మధ్యుండును, కులాచల సానుభాగ సదృశ కర్కశ విశాల వక్షుండును, దుర్జన దనుజభట ధైర్యలతికా లవిత్రాయమాన, రక్షోరాగ వక్షోభాగ విశంకటక్షేత్ర విలేఖన¹ చుంచులాంగలాయ మాన, ప్రతాపజ్వలన జ్వాలాయమాన, శరణాగత నయనచకోర చంద్రరేఖాయ మాన, వజ్రాయుధప్రతిమాన భాసమాన, నిశాత ఖరతర ముఖసఖరుండును శంఖ చక్ర గదా కుంత తోమర ప్రముఖ నానాయుధ మహిత మహోత్తుంగ మహీధరశృంగసన్నిభ వీరసాగర వేలాయమాన, మాలికా విరాజమాన,

నిరర్గళానేకశత భుజార్గళుండును, మంజు మంజీర మణిపుంజ రంజిత మంజుల హార
కేయూర కంకణ కిరీట మకరకుండలాది భూషణ భూషితుండును, త్రివళీయుత
శిఖరి శిఖరాభ పరిణద్ధ బంధుర కంధరుండును, ప్రకంపన కంపిత పారిజాతపాదప
పల్లవప్రతీకాశ కోపానేశ సంచలి తాధరుండును, శరత్కాల మేఘజాల మధ్యమ
ధగద్ధగాయమాన తటిల్లతా సమాన దేదీప్యమాన దంష్ట్రాంకురుండును, కల్పాంత
కాల సకలభువన గ్రసన విలసన విజృంభమాణ సప్తజిహ్వ జిహ్వ తులిత తరళత
రాయమాణ విభ్రాజమాన జిహ్వాండును, మేరుమందర మహా గుహాంతరాళ విస్తార
విపుల వక్త్ర నాసికా వివరుండును, నాసికావివర నిస్సరన్నిబిడ నిశ్వాస నికర
సంఘట్టన సంక్షోభిత సంతత్యమాన సప్త సాగరుండును, పూర్వపర్వత విద్యోత
మాన ఖద్యోతమండలసదృశ సమంచిత లోచనుండును, లోచనాంచల సముత్క్రిర్య
మాణ విలోల కీలాభీల విస్ఫులింగ వితాన రోరుధ్యమాన తారకా గ్రహ మండ
లుండును, శక్ర చాప సురుచి రోదగ్ర మహా భ్రూలతాబంధ బంధుర భయంకర
వదనుండును, ఘనతర గండశైల తుల్య కమనీయ గండభాగుండును, సంధ్యా
రాగ రక్త ధారాధరమాలికా ప్రతిమ మహాభ్రంకష తంతన్యమాన పటుతర
సటాజాలుండును, సటాజాల సంచాలన సంజాత వాత డోలాయమాన వై మానిక
విమానుండును, నిష్కంపిత శంఖ వర్ణ మహోర్ధ్వకర్ణుండును, మంథదండా
మాన మందరవసుంధరాధర పరిభ్రమణ వేగ సముత్పద్యమాన వియన్మండల
మండిత సుధారాశికల్లోల శీకరాకార భాసుర కేసరుండును, పర్వాఖర్వ శిశిర
కిరణమయూఖ గౌర తనూరుహుండును, నిజ గర్జననివాద నిర్దళిత కుముద
సుప్రతీక వామ నైరావణ సార్వభౌమ ప్రముఖ దిగిభరాజ కర్ణకోటరుండును,
ధవళ ధరాధర దీర్ఘ దురవలోకనీయ దేహుండును, దేహ ప్రభాపటల ¹నిర్మథ్య
మాన పరిపంధీయాతుధాన నికురుంబ గర్వాంధకారుండును, ప్రహ్లాద హిరణ్యకశిపు
రంజన భంజన నిమి త్రాంతరంగ బహిరంగ జేగీయమాన కరుణా వీర రస
సంయుతుండును, మహాప్రభావుండును నైన శ్రీన్యసింహదేవుం డావిర్భవించినం
గనుంగొని.

285

క. నరమూర్తి గాదు కేవల, హరిమూర్తియుఁ గాదు మానవాకారము కే
సరియాకారము నున్నది, హరి మాయారచిత మగు యథార్థము సూడఁ. 286

ఉ. తెంపున బాలుఁ డాడిన సుధీరత సర్వగతత్వముం బ్రతి
ష్ఠింపఁ దలంచి యిందు నరసింహశరీరము చాల్చి చక్రి శి
క్షింపఁగ వచ్చినాఁడు హరిచే మృతి యంచుఁ దలంతు నైన నా
సౌంపునుఁ బెంపు నందఱును జూడఁ జరింతు హరింతు శత్రునిఁ. 287

— : నరసింహమూర్తి హిరణ్యకశిపుని వధించుట : —

వ. అని మెత్తంబడని చిత్తంబున గద యెత్తికొని, తత్తటంబున నార్చుచు నకుంతిత
కంఠీరవంబు డగ్గలు గంధసింధురంబు చందంబున నక్తంచరకుంజరుండు నర
సింహ దేవుని కెదురు నడచి, తదీయ దివ్య తేజోజాల సన్నికర్షణంబునం జేసి
దవానలంబు డగ్గఱిన ఖద్యోతంబునుంబోలెఁ గర్తవ్యాకర్తవ్యంబులు దెలియక
నిర్గత ప్రభుం డై యుండె. అంత. 288

మ. ప్రకటం బై ప్రళయావసానమున ముక్త బ్రహ్మాండభాం డావరో
ధక మై యున్న తమిస్రముం జగము నుత్పాదించుచోఁ ద్రావి సా
త్త్విక తేజోనిధి యైన విష్ణునెడ నుద్దీపించునే నష్ట మై
వికలం బై చెడుఁ గాక తామసుల ప్రావీణ్యంబు రాజోత్తమా ! 289

వ. అంత న ద్దానవేంద్రుండు మహోద్ధండం బగు గదాదండంబు గిరగిరఁ ద్రిప్పి,
నరమృగేంద్రుని వ్రేసిన, నతండు దర్పంబున సర్పంబు నొడిసిపట్టు సర్పపరిపంథి
నేర్చున దితివట్టిం బట్టికొనిన, మిట్టివడి, దట్టించి, బిట్టు కట్టలుక న య్యసుర
వరుండు దృఢబలంబున నిట్టట్టు ¹మిడిసి, పట్టుదప్పించుకొని, విడివడి, దిటవుతప్పక
కుప్పించి, యుప్పరంబున కెగసి, విహంగకులరాజచరణ నిర్గళిత భుజంగంబు
చందంబునఁ దలంగ నుటికి, తన భుజాటోపంబున ²వరకంఠీరవుండు కుంతితుం
డయ్యెడు నని తలంచి, కలంగక చెలంగుచు, దన్ను నిబిడ నీరదనికరంబుల
మాటున నిలింపులు గుంపులుగొనిఁ దాఁగి మాఁగి క్రమ్మట నాత్మీయ జీవనశంకాకళం
కితు లై మంతనంబులఁ జింతనంబులు సేయుచు నిరీక్షింప, నక్షీణ సమరదక్షతా
విశేషం బుపలక్షించి, ఖడ్గ వర్మంబులు ధరియించి, భూనభోభాగంబుల వివిధ
విచిత్ర లంఘన లాఘవంబులఁ బరిభ్రమణభేదంబులఁ గరాళవదనుం డై యంత
రాళంబున దిరుగు ³సాశువడేగచందంబున సంచరించిన సహింపక. 299

నీ. పంచాన నోద్ధూత పావక ⁴జ్వాలల భూనభోంతర మెల్లఁ బూరితముగ
దంష్ట్రాంకు రాభీల ధగధగాయిత దీప్తి నసురేంద్రు నేత్రము లంధములుగఁ
గంటక ⁵సన్ని భోత్కృట కేసరాహతి, నత్రసంఘము భిన్న మై చరింపఁ
బ్రళయాభ్ర చంచ లాప్రతిమ భాస్వరము లై ఖర నఖరోచులు గ్రమ్ముదేర

తే. సటలు జళిపించి గర్జించి సంభ్రమించి
దృష్టి సారించి బొమలు బంధించి కెరలి
జిహ్వ యాడించి లంఘించి చేత నొడిసి
పట్టె నరసింహుఁ డా దితివట్టి నధిప ! 291

1. జడిసి (తం) 2. నరకంఠీరవుం డకుంతితుం డయ్యె నని(హ) 3. సాశువపుడేగ (తం.వా.)
4. జ్వాలలు (హ.తం.వా.) 5. సన్నిభోత్కర (హ)

క. సరకుగొనక లీలాగతి, నురగేంద్రుడు మూషకంబు నొడిసినభంగిఁ
నరకేసరి దను నొడిసిన, సురవిమతుడు ప్రాణభీతి సుడివడియె నృపా ! 292

క. సురరాజువైరి లోఁబడెఁ, బరిభావిత సాధు భక్త పటలాంహునకుఁ
నరసింహునకు నుదంచ, త్థరతర ¹జిహ్వానకు నుగ్రతర రంహునకుఁ.

వ. అంత. 294

మ. విహగ్రేందుం డహి వ్రచ్చుకైవడి మహోద్వృత్తి న్ననింహుండు సా
గ్రహుఁ దై యూరువులందుఁ జేర్చి నఖసంఘాతంబులఁ వ్రచ్చె దు
స్సహు దంభోశి కఠోర దేహు నచలోత్సాహుఁ మహాబాహు నిం
ద్ర హుయ శాంతక భీకరుఁ ఘనకరుఁ దైత్యాన్వయ శ్రీకరుఁ. 295

శా. చించుఁ హృత్కమలంబు శోణితము వర్షించుఁ ధరామండలిఁ
ద్రెంచుం గర్కశ నాడికావళులు భేదించుఁ మహా వక్షముఁ
ద్రుంచుఁ మాంసము సూక్ష్మఖండములుగా దుష్టాసురుఁ వ్రచ్చి ద
ర్పించుం బ్రేవులు కంఠమాలికలు కల్పించు న్నఖోద్భాసి యై. 296

సీ. వక్షః కవాటంబు వ్రక్కలు సేయుచో ఘన కుంతారంబుల కరణి నొప్పు
గంభీర హృదయపంకజము భేదించుచోఁ గుద్దాలముల భంగిఁ గొమరు మిగులు
ధమనీ వితానంబుఁ దగిలి ఖండించుచోఁ బట లవిత్రంబుల వగిది మెఱయు
జతర విశా లాంత్రజాలంబుఁ ద్రెంచుచోఁ గ్రకచ సంఘంబుల గరిమఁ జూపు

తే. నంకగతుఁ దైన దైత్యుని నాగ్రహమున
శస్త్రచయముల నొంపక సంహరించి
యమరు నరసింహు నఖరంబు లతివిచిత్ర
సమర ముఖరంబు లై యుండె జనవరేణ్య ! 297

క. స్ఫురిత విబుధజన ముఖములు, పరివిదళిత దనుజ నివహపతి తను ముఖముల్
గురుచుచి జిత శిఖిశిఖములు, నరహరి కరనఖము లమరు నతజన ²సుఖముల్. 298

వ. ఇట్లు కేవల పురుషరూపంబును మృగరూపంబును గాని నరసింహ రూపంబున
రేయునుం బవలునుం గాని సంధ్యాసమయంబున, సంతరంగంబును బహిరంగం
బును గాని సఖాద్వారంబున, గగనంబును భూమియుం గాని యూరుమధ్యంబున,
బ్రాణసహితంబులును, బ్రాణరహితంబులును గాని నఖంబులం, దైలోక్యజన
హృదయభట్లం దైన దైత్య మల్లుని వధియించి, మహా దహన కీలాభీల దర్శ
నుండును, కరాళ వదనుండును, లేలిహాస భీషణ జిహ్వాండును, శోణితపంకాం

కిత కేసరుండును నై ప్రేపులు కంఠమాలికలుగ ధరించి, కుంభికుంభ విదళనంబుఁ జేసి చనుదెంచు పంచాననంబునుం బోలె దనుజకుంజర హృదయకమల విదళ నంబుం జేసి, తదీయర క్తసి క్తంబు లైన నఖంబులు సంధ్యారాగ రక్త చంద్రరేఖ చెలువు వహింప, సహింపలేక లేచి, తన కట్టెదుర నాయుధంబు లెత్తుకొని, తత్తటంబున రణంబునకు నురవణించు రక్కసులం బెక్కు సహస్రంబులం జక్రాది నిర్వక్రసాధనంబుల నొక్కనిం జిక్కకుండం జక్కడిచె. ఇ వివధంబున. 299

శా. రక్షిపీరుల నెల్లఁ ద్రుంచి రణసంరంభంబు చాలించి దృష్టి
క్షేపంబు భయంకరంబుగ సభాసింహాస నారూఢుఁ డై
యక్షి జాగ్రహుఁ డై నృసింహుఁడు కరాళాస్యంబుతో నొప్పెఁ దన్
పీక్షింపం ¹బరికింప నోడి ²యమరుల్ విభ్రాంతు లై డాఁగఁగన్. 300

క. సుర చారణ విద్యాధర, గరు డోరగ యక్ష సిద్ధ గణములలో నొక్కరుఁ డైన డాయ వెఱచును, నరహరి న య్యవసరమున నరలోకేశా ! 301

క. తర్షంబుల నరసింహుని, హర్షంబులఁ జూచి నిర్జరాంగనలు మహోత్కర్షంబులఁ గుసుమంబుల, వర్షంబులు గురిసి రుత్సవంబుల నధిపా ! 302

వ. మఱియు, న య్యవసరంబున మింట ననేక దేవతావిమానంబులును, గంధర్వ గానంబులును, నప్పరోగణ నర్తనసంవిధానంబులును, దివ్య కాహళ భేరి పటహ మురజాది ధ్వానంబులును, బ్రకాశమానంబు లయ్యె. సునంద కుముదాదు లైన హరి పార్శ్వచరులను, మహేశ్వర విరించి మహేంద్ర పురస్సరు లగు త్రిదశ కిన్నర కింపురుష వన్నగ సిద్ధ సాధ్య గరుడ గంధర్వ చారణ విద్యాధారాదులును (మునులును, మనులును) బ్రజాపతులును. నరకంఠీరవ దర్శనోత్కంఠితు లై చనుదెంచి. 303

— : బ్రహ్మాదిదేవతలు నృసింహమూర్తిని వేటువేటు స్తుతించుట : —

క. కర కమలయుగళ కీలిత, శిరు లై డగ్గఱక భక్తిఁ జేసిరి బహు సంసరణాబ్ధి తరికి నఖరికి, నరభోజనహస్తి హరికి నరకేసరికిన్. 304

వ. ఆ సమయంబున దేవత లందఱు వేటు వేటు వినుతించిరి. అందుఁ గమలాసనుం డి ట్టనియె. 305

మ. ఘన లీలాగుణ చాతురిఁ భువనముల్ గల్పించి రక్షించి భే
దనముం జేయు దురంతశక్తికి ననంతజ్యోతికిఁ జిర్రవి
ర్యునికి నిర్మిత్యపవిత్రకర్మునికి నే నుత్కంఠతో నవ్యయా
త్మునికి వందన మాచరించెదఁ గృపాముఖ్య ప్రసాదార్థి నై. 306

వ. రుద్రుం డి ట్లనియె. 307

చ. అమరవరేణ్య ! మీదట సహస్రయు గాంతము నాఁడు గాని కో
పమునకు వేశకాదు సుర¹బాధకుఁ డైన తమస్వినిచరుఁ
సమరమున² వధించితివి చాలుఁ దదాత్ముజుఁ డైన వీఁడు స
ద్విములుఁడు నీకు భక్తుఁడు పవిత్రుఁడు గావుము భక్తవత్సలా ! 308

వ. ఇంద్రుం డి ట్లనియె. 309

సీ. ప్రాణిసంఘముల హృత్పద్మ మధ్యంబుల నివసించి భాసిల్లు నీవ యెఱుఁగు
దింతకాలము దానవేశ్వరుచే బాధపడి చిక్కియున్న యాపన్నజనుల
రక్షించితివి మమ్ము ²రాక్షసేశ్వరుఁ జంపి క్రతుహవ్యములు మాకుఁ గలిగె మఱు
మంటిమి నీసేవ మరగినవారలు కైవల్యవిభవంబు కాంక్షసేయ

ఆ. రితరసుఖము లెల్ల నిచ్చయింపఁగ నేల
యస్థిరంబు లివి యనంతభక్తిఁ
గొలువ నిమ్ము నిన్ను ఘోర దైత్యానీక
చిత్తభయద రంహ ! శ్రీనృసింహ ! 310

వ. ఋషు లి ట్లనిరి. 311

మ. ³భవదీ యోదరలీన లోకముల నుత్పాదించి రక్షించ నేఁ
డవి దైత్యేశునిచేత భేదితము లై హ్రస్వంబు లై యుండ నీ
యవిసీతు న్నరసింహరూపమున సంహారంబు నొందించి వే
దవిధిం గ్రమ్మఱ నుద్ధరించితిగదా ! ధర్మానుసంధాయి వై. 312

వ. పితృదేవత లి ట్లనిరి. 313

శా. చండక్రోధముతోడ దైత్యుఁడు వడిఁ శ్రాద్ధంబుల⁴ మత్సుతుల్
పిండంబుల్ సతిలోదకంబులుగ నర్పింపంగ మా కీక యు
ద్ధండత్వంబునఁ దానె కైకొను మహోదగ్రుండు ⁴వీఁ డిక్కడఁ
ఖండింపంబడె నీ నఖంబుల నుతుల్ గావించు మాత్మేశ్వరా ! 314

1. బంధకుఁ డై (డ) 2. రాక్షసుఁ జంపితి (తం.వా.) 3. భవదీయాదరలీల (హ.తం.వా.)

4. నేఁడిక్కడఁ (క)

- వ. సిద్ధు లి ట్లనిరి. 315
- క. క్రుద్ధుం డై యణిమాదిక, సిద్ధులు గైకొనిన దైత్యుఁ జీరితివి మహా
యోధవు నీ కృప మాకును, సిద్ధులు మఱలంగఁ గలిగె శ్రీనరసింహా ! 316
- వ. విద్యాధరు లి ట్లనిరి. 317
- క. దానవునిఁ జంపి యంత, ధానాదిక విద్యలెల్ల దయతో మఱలం
గా నిచ్చితివి విచిత్రము, నీ నిరుపమ వైభవంబు నిజము నృసింహా ! 318
- వ. భుజంగు లి ట్లనిరి. 319
- క. రత్నములను మత్కాంతా, రత్నములనుఁ బుచ్చుకొన్న రక్కసు నురమున్
యత్నమున వ్రచ్చి వేసితి, పత్నులు రత్నములు గలిగెఁ బ్రతికితి మీశా ! 320
- వ. మనువు లి ట్లనిరి. 321
- క. దుర్జయుని దైత్యుఁ బొరిగొని, వర్ణాశ్రమ ధర్మ సేతు వర్గము మఱలం
బూర్ణముఁ జేసితి వేమని, వర్ణింతుము కొలిచి బ్రతుకువారము దేవా ! 322
- వ. ప్రజాపతు లి ట్లనిరి. 323
- మ. ప్రజలం జేయుటకై సృజించితి మముం బాటించి దైత్యాజ్ఞచేఁ
బ్రజలం జేయక యింతకాలము మహాభారంబుతో నుంటి మీ
కుజున్ వక్షముఁ జీరి చంపితివి సంకోచంబు 1లే కెల్లచోఁ
బ్రజలం జేయుచు నుండువారము జగ ద్భ్రామాయమానోదయా ! 324
- వ. గంధర్వు లి ట్లనిరి. 325
- క. ఆడుదుము రేయుఁ బగలుం, బాడుదుము నిశాటు నొద్ద బాధించు దయం
జూడఁడు నీచే జమునిం, గూడె మహాపాతకునికిఁ గుశలము గలదే. 326
- వ. చారణు లి ట్లనిరి. 327
- క. భువనజన హృదయ భట్టఁడు, దివిజేంద్ర విరోధి నేఁడు దెగె నీచేతన్
భవరోగ నివర్తక మగు, భవదంఘ్రియుగంబుఁ జేరి 2బ్రతికెద మీశా ! 328
- వ. యక్షు లి ట్లనిరి. 329
- ఉ. భ్రంశము లేని నీ భటుల భంగవిముక్తుల మమ్ము నెక్కి ని
స్సంశయవృత్తి దిక్కులఁ బ్రచారముఁ జేయుచునుండు వీఁడు ని
శ్రీంశముతోడ వీనిఁ గడఁదేర్చితి వాపద మానె నో చతు
ర్వింశతి తత్త్వ శాసక ! త్రివిష్టప ముఖ్య జగన్నివాసకా ! 330

వ. కింపురుషు లి ట్లనిరి. 331

క. పురుషోత్తమ! నేరము కిం, పురుషుల మల్బులము నిన్ను భూషింపఁగ దు
పురుషుఁ సకలసుజన హృ, త్పురుషుం జంపితివి ¹జగము బ్రతికె నధీశా !

వ. వైతాళికు లి ట్లనిరి. 332

క. త్రిభువన శత్రుఁడు వడియెను, సభలందును మఖములందు జగదీశ్వర! నీ
²శుభగీతములు పఠింపుచు, నభయుల మై సంచరింతు మార్తశరణ్యా! 334

వ. కిన్నరు లి ట్లనిరి. 335

క. ధర్మము దలఁపఁడు లఘుతర, కర్మము సేయించు మమ్ముఁ గలుషాత్ముకు దు
ష్కర్మునిఁ జంపితి వున్నత, శర్ముల మై నీదుభక్తి ³సలిపెదము హరీ! 336

వ. విష్ణుసేవకు లి ట్లనిరి. 337

ఉ. సంచిత విప్రశాపమునఁ జండనిశాచరుఁ డైన వీని శి
క్షించుట కీడుగాదు కృపచేసితి వీశ్వర! భక్తితోడ ⁴సే
వించినకంటె వైరమున వేగమె చేరఁగవచ్చు నిన్ను నీ
యంచిత నారసింహతను వద్దుత మాపదఁ బాసి రందఱుఁ. 338

అధ్యాయము - ౯

వ. ఇట్లు బ్రహ్మ రు ద్రేంద్ర సిద్ధ సాధ్య పురస్కరు లైన దేవముఖ్యు లందఱు నెడ
గలిగి యనేక ప్రకారంబుల వినుతించి, రోష సంరంభ విజృంభమాణుం డైన
నరసింహ దేవుని డగ్గఱ వెఱచి, లక్ష్మీదేవిం బిలిచి యి ట్లనిరి. 339

క. హరికిం బట్టపు దేవివి, హరిసేవా నిపుణమతివి ⁵హరిగతివి సదా
హరిరతివి నీవు సని నర, హరి రోషము డింప వమ్మ! హరివరమధ్యా! 340

వ. అనిన నియ్యకొని మహోత్కంఠ తోడ నా కలకంఠి నరకంఠీరవుని యుపకంఠం
బునకుం జని. 341

సీ. ప్రళయార్క బింబంబు పగిది నున్నది గాని నెమ్మోము పూర్ణేంద్రు నిభము గాదు
శిథి శిఖాసంఘంబు చెలువు చూపెడుఁ గాని చూడ్కి ప్రసాదభాసురము గాదు
వీర రౌ ద్రాద్భు తావేళ మొప్పెడుఁ గాని భూరి కృపారస స్ఫూర్తి గాదు
భయద దంష్ట్రాంకుర ప్రభలు గప్పెడు గాని దరహసి తాంబూజాతంబు గాదు

1. జనము (బ) 2. శుభగీతంబులు పాడుచు (త); శుభతరగీతము పాడుచు (క) 3. సలి
పెదమీశా (హ) 4. సేవించుటకంటె (హ. తం. వా.) 5. హరిసతివి (త. బ.)

తే. ¹కఠిన నఖర నృసింహ విగ్రహము గాని
కామినీజన సులభవిగ్రహము గాదు
విన్నదియుఁ గాదు తొల్లి నే విష్ణువలనఁ
గన్నదియుఁ గాదు భీషణాకార మనుచు.

342

క. పలికెద నని గమకము గొనుఁ, బలికినఁ గడు ²నలిగి విభుఁడు ప్రతివచనములం
బలుకఁ దని నిలుచు శశిముఖి, బలువిడి హృదయమునఁ జనపు భయమును గదురఁ

వ. ఇట్లు నరహరిరూపంబు వారిజనివాసిని వీక్షించి, శంకించి, శాంతుండైన వెనుక
డగ్గఱియెద నని చింతింపుచున్న, వారిజసంభవుం డ ద్దేవునిరోషంబు నివారింప
నితరుల కలవిగా దని ప్రహ్లాదుం జీరి యి ట్టనియె.

344

క. తీంద్ర మగు రోషమున మీ, తండ్రి నిమిత్తమునఁ జక్రి దారుణమూర్తిఁ
³వేంద్రము విడువఁడు మెల్లనఁ, దండ్రీ! శీతలునిఁ జేసి దయసేయఁగదే.

345

వ. అనిన నౌఁగాక యని మహాభాగవత శేఖరుం డైన బాలకుండు కరకమలంబులు
ముకుళించి, మందగమనంబున నమంద వినయ వివేకంబుల నరసింహదేవుని సన్ని
ధికిం జని, సాష్టాంగ దండప్రణామంబులు సేసిన, భక్తపరాధీనుం డగు న య్యా
శ్వరుం డాలోకించి కరుణాయత్త చిత్తుండె.

346

ఉ. ప్రాభవ మొప్ప ⁴నుత్కట కృపామతి యై కదియంగఁ జీరి సం
శోభిత దృష్టిసంఘములఁ జూచుచు బాలుని మౌళియందు లో
కాభినుతుండు వెదై నసురాంతకుఁ డుద్బట కాలసర్ప భీ
తాభయ దాన శస్త్రము ననర్గళ మంగళ హేతు హస్తముఁ.

347

వ. ఇట్లు హరి కరస్పర్శనంబున భయవిరహితుండును, బ్రహ్మజ్ఞాన సహితుండును,
పులకిత దేహుండును, సముత్పన్న సంతోషబాష్ప సలిలధారా సమూహుండును
ప్రేమాతిశయ గద్గద భాషణుండును, వినయ వివేక భూషణుండును, నేకాగ్ర
చిత్తుండును, భక్తిపరాయత్తుండును నై, య ద్దేవుని చరణ కమలంబులు దన
హృదయంబున నిలిపికొని, కరకమలంబులు ముకుళించి యి ట్టని వినుతించె.

348

— : ప్రహ్లాదుండు నరసింహమూర్తిని స్తుతించుట :—

మ. అమరుల్ సిద్ధులు సంయమీశ్వరులు బ్రహ్మాదుల్ నతాత్పర్య చి
త్తముల న్నిన్ను బహుప్రకారముల నిత్యంబుఁ విచారించి పా
రము ముట్టి న్నుతీసేయ నోప రఁట నే రక్షస్తనూజుండు గ
ర్వ మదోద్రిక్తుఁడ బాలుఁడఁ జడమతిఁ వర్జింప శక్తుండనే.

349

1. కఠినఖరనారసింహ (హ) 2. నలుగువిభుఁడు (తం. వా.) 3. వేంద్రమగుగాన (క. డ. ద.)
4. గఁగొని (హ)

మ. తపము¹ వంశము తేజ ము² శ్రుతము సౌందర్యంబు నుద్యోగము
న్నిపుణత్వంబు ప్రణాప పౌరుషములున్నిష్ఠా బల ప్రజ్ఞలు³
జవ⁴యోగంబులుఁ జాల వీశ్వర ! భవ త్సంతుష్టికై దంతి యా
ధపు చందంబున భక్తి సేయవలయు⁵ దాత్పర్య సంయుక్తుఁ డై. 350

మ. 2. అమలజ్ఞాన సుదాన ధర్మరతి సత్యజ్ఞాంతి నిర్మత్సర
త్వముల⁶ యజ్ఞ తపో⁷లనసూయల గడు⁸ దర్పించు ధాత్రీసురో
త్తముకంటె⁹ శ్వపచుండు ముఖ్యుఁడు మనో¹⁰లర్థ ప్రాణ వా క్కర్మముల్
సమత ³న్నిన్ను నయించెనేని ⁴నిజవంశ శ్రీకరుం డౌ దుది⁵. 351

సీ. అజ్ఞాండు సేసిన ⁵యారాధనములఁ జేపట్టఁ డీశ్వరుఁడు కృపాశుఁడగుటఁ
జేపట్టు నొకచోట సిద్ధ మీశ్వరునకు నర్థంబు ⁶లేకున్న నతఁడు పూర్ణుఁ
డైన నర్థము లీశ్వరార్పణంబులు గాఁగఁ జేయుట ధర్మంబు సేసెనేని
నర్థంబుఁ జూచిన నశిక లలామంబు ప్రతిబింబితం బగు పగిది మఱల

తే. నర్థములు ⁷దోచుఁ గావున నధికబుద్ధి
భక్తి సేయంగవలయును భక్తిగాని
మెచ్చఁ డర్థంబు తొసఁగెడు మేరలందుఁ
బరమ కరుణుండు హరి ⁸భక్తబాంధవుండు. 352

క. కావున నల్పుడ సంస్తుతిఁ, గావించెద వెఱపు లేక కల నేరువున⁹
నీ వర్ణనమున ముక్తికిఁ, బోవు నవిద్యను జయించి పురుషుఁ డనంతా ! 353

సీ. ⁹సత్త్వాకరుడ వైన సర్వేశ ! నీ యజ్ఞ శిరముల నిడుకొని చేయువారు
బ్రహ్మాదు లమరులు భయ మొందుచున్నారు నీ భీషణాకృత నేడు చూచి
రోషంబు మాను నీ రుచిర విగ్రహములు కల్యాణకరములుగాని భీతి
కరములు గావు లోకములకు వృశ్చిక పన్నగములభంగి భయముఁ జేయు

తే. నసుర మర్దించితివి ¹⁰సాధుహర్ష మయ్యె
నవతరించిన పని దీతె నలుక యేల
కలుషహారివి సంతోషకారి వనుచు
నిన్నుఁ దలఁతురు లోకులు నిర్మలాత్మ ! 354

1. హోమంబులు (హ.వా.); యాగంబులు (చ.ఐ.తం.) 2. అమలజ్ఞానత దాన ధర్మ (తం.);
...సదానధర్మ (హ) 3. నీకునొసంగెనేని (ద) 4. భగవత్సంతోషకుండౌ (హ) 5. యపరాధ
ములను (హ తం.వా) 6. లేకుండు (హ.తం.వా.) 7. జూచు (తం.) 8. భక్తి (హ. వా.)
9. సర్వాత్మకుడ (క.త.జ.బ.) 10. చాలు హర్షమయ్యె (క.ఓ.ద.బ.)

మ. ఖరదంష్ట్రా భ్రుకుటీ సటా నఖయు నుగ్రధ్వజయుఁ రక్తకే
సరయుం దీర్ఘతరాంత్రమాలికయు ఖాస్య న్నేత్రయు నైన నీ
నరసింహాకృతిఁ జూచి నే వెఱవఁ బూర్ణ క్రూర దుర్వార దు
ర్భర సంసారదవాగ్నికిఁ వెఱతు నీ పాదాశ్రయుం జేయవే.

355

ప. దేవా ! సకలయోనులందును సుఖవియోగ దుఃఖనయోగ జనితం బైన శోకా
నలంబున దందహ్యమానుండ నై, దుఃఖనివారకంబు గాని దేహాద్యభిమానంబున
మోహితుండ నై, పరిభ్రమించుచున్న యేను, నాకుం బ్రియుండవు, సఖుండవు,
పరమదేవతవు నైన నీయొక్క బ్రహ్మగీతంబు లైన లీలావతార కథా విశేషం
బులఁ బఠియించుచు, రాగాది నిర్ముక్తుండ నై, దుఃఖపుంజంబులఁ దరించి,
భవదీయ చరణకమల స్మరణ సేవా నిపుణు లైన భక్తులం జేరి యుండెద.
బాలునిం దల్లిదండ్రులును, రోగిని వైద్యదత్తం బైన యౌషధంబును, సము
ద్రంబున మునింగెడువాని నావయును, దక్క నౌరులు రక్షింపలేని తెఱంగున,
సంసారతాప సంతప్యమానుం డై నీచేత నుపేక్షితుం డైన వాని నుద్ధరింప నీవు
దక్క నన్యుండ సమర్థుండు గాఁడు. జగంబుల నెవ్వం డేమి కృత్యంబు నెవ్వని
చేతం బ్రేరితుం డై యే యింద్రియంబులంజేసి యేమిటికొఱకు నెవ్వనికి సంబంధి
యై యే స్థలంబున నే సమయంబునం దేమి రూపమున నే గుణంబున నపరం
బైన జనకాది భావంబున నుత్పాదించి, పరంబైన బ్రహ్మాదిభావంబున రూపాంత
రంబు నొందించు, నట్టి వివిధ ప్రకారంబు లన్నియు నీవ. నిత్యముక్తుండవు,
రక్షకుండవు నైన నీ యంశం బైన పురుషునికి నీ యనుగ్రహంబునఁ గాలంబు
చేతం బ్రేరితయై కర్మమయంబును, బలయుతంబును, ప్రధానలింగంబును నైన
మనంబును నీ మాయ సృజించు. అవిద్యార్పిత వికారంబును, వేదోక్త కర్మ
ప్రధానంబును, సంసారచక్రాత్మకంబును నైన యీ మనమును నిన్ను సేవింపక
నియమించి తరియింప నొక్కండును సమర్థుండు లేఁడు. విజ్ఞాననిర్జిత బుద్ధి
గుఱుండవు నీవు. †నీవలన వశీకృత కార్యసాధనశక్తి యైన కాలంబు, మాయ
తోడం గూడ షోడశవికారయుక్తం బైన సంసార చక్రంబుఁ జేయుచుండు.
సంసార దావదహన సంతప్యమానుండ నగు నన్ను రక్షింపుము.

356

సీ. జనులు దిక్పాలుర సంప దాయు ర్విభవములు గోరుదురు భవ్యంబు లనుచు
నవి యెంతయును రోష హాస జ్వంభితమైన మాతండ్రి బొమ్మముడి మహిమఁజేసి
విహితంబు లగు నట్టి వీరుండు నీచేత నిమిషమాత్రంబున నేఁడు మడిసెఁ
గావున ద్రువములు గావు బ్రహ్మాదుల శ్రీవిభవంబులు జీవితములు

1. విదళించి (క): పరిహరించి (ద.) 2. ప్రకాశంబులన్నియు(హ.): †“సత్వంహి నిత్యవిజ్ఞానాత్మ గుణస్వరూప్నా. తాలో వశీకృత విస్మయవిస్మయశక్తిః” అని మూలము (9-22)

తే. కాలరూపకుఁ డగు నురుక్రమునిచేత
విదళితము లగు నిలువపు వేయునేఁ
యితర మే నొల్ల నీమీఁది యెఱుక కొంత
గలిగియున్నది గొలుతుఁ గింకరుఁడ నగుచు.

357

మత్తకోకిల. ఎండమావులవంటి భద్రము లెల్ల సార్థము లంచు మ
ర్త్యుండు రోగనిధాన దేహముతో విరక్తుఁడు గాక యు
ద్ధండ మన్మథవహ్ని నెప్పుడుఁ దప్తుఁ డై యొకనాఁడు చే
రండు పారము దుష్ట సౌఖ్యపరంప రాక్రమణులునన్.

358

ఉ. శ్రీమహిళా మహేశ సరసిరుహగర్భుల కైన నీ మహా
ద్దామ కరంబుచే నభయదానము ¹సేయని నీవు బాలుఁడన్
దామన వంశ సంభవుఁడ దైత్యుఁడ నుగ్ర రజోగుణుండ ని
స్సీమదయన్ గరాంబుజము శీర్షముఁ జేర్చుట చోద్య మీశ్వరా !

359

వ. మహాత్మా ! సుజను లైన బ్రహ్మాదులందును, దుర్జను లైన మాయందును,
సేవానురూపంబునం బజాపక్షంబులు లేక కల్పవృక్షంబుచంచంబున ఫల ప్రదా
సంబు సేయుదువు. కందర్పసర్ప సమేతం బగు సంసార కూపంబునం గూలు
చున్న మూఢజనులం గూడి కూలెడి నేను, భవదీయ భృత్యుం డగు నారదుని
యనుగ్రహంబునంజేసి నీ కృపకుం బాత్రుండ నైతి. నన్ను రక్షించి, మజ్జనకుని
వధియించుట నాయందులఁ బక్షపాతంబు గాదు. దుష్టజన సంహారంబును, శిష్ట
భృత్య మునిజన రక్షాప్రకారంబును నీకు నైజగుణంబులు. విశ్వంబు నీవ.
గుణాత్మకం బైన విశ్వంబు సృజియించి, యందుం బ్రవేశించి, హేతుభూత
గుణయుక్తుండ వై, రక్షక సంహారకాది నానారూపంబుల నుండుదువు స దస
త్కారణ కార్యాత్మకం బైన విశ్వంబునకుం బరమకారణంబు నీవ. నీ మాయ
చేత వీఁడుఁ దా ననియెడి బుద్ధివికల్పంబు దోచుఁ గాని, నీకంటె నొం డెదియు
లేదు. బీజంబునందు వస్తుమాత్ర భూత సౌక్ష్యంబును, వృక్షంబునందు నీల
త్వాది వర్ణంబునుఁ గలుగుతెఱంగున, విశ్వంబునకు నీయంద జన్మ స్థితి ప్రకాశ
నాశంబులుగలుగు. నీచేత నైన విశ్వంబు నీయంద నిలుపుకొని, తల్లి ప్రళయ
కాల పారావారంబునఁ బన్నగేంద్ర పర్యంకంబునఁ గ్రియారహితుండవై, నిజ
సుఖానుభవంబు సేయుచు, నిద్రితునిభంగి యోగ నిమిలిత లోచనుండ వై
యుండుచుఁ, గొంత కాలంబునకు నిజ కాలశక్తిచేతఁ బ్రేరితంబు లై, ప్రకృతి

ధర్మంబు లైన సత్త్వాదిగుణంబుల నంగీకరించి, సమాధి చాలించి, వెలుంగు చున్న నీ నాభియందు, వటబీజమువలన నుద్భవించు వటంబు తెఱంగున, నొక్క కమలంబు సంభవించె. అట్టి కమలంబున నాల్గమోముల బ్రహ్మ జన్మించి, దిశలు వీక్షించి, కమలంబునకు నొం దైన రూపంబు లేకుండుటఁ జింతించి, జలాంఁ రాళంబుఁ బ్రవేశించి, జలంబులందు నూలు దివ్యవత్సరంబులు వెదకి, తన జన్మంబున కుపాదానకారణం బైన నిన్ను దర్శింప సమర్థుండు గాక, మగడి కమలంబుకడకుం జని, విస్మయంబు నొంది, చిరకాలంబు నిర్భరతపంబు చేసి, పృథివియందు గంధంబు గనుచందంబునఁ దనయందు నానా సహస్ర వదన శిరో నయన నాసా కర్ణ వక్త్ర భుజ కర చరణుండును, బహువిధాభరణుండును, మాయా కలితుండును, మహాలక్షణ లక్షితుండును, నిజప్రకాశ దూరీకృత తముండును, బురుషోత్తముండును నైన నిన్ను దర్శించె. అ య్యవసరంబున

క. ఘోటకవదనుఁడ వై మధు, కైటభులం ద్రుంచి నిగమగణముల నెల్లఁ బాటించి యజున కిచ్చిన, కూటస్థుఁడ వీశ్వరుఁడవు కోవిదవంద్యా ! 361

వ. ఇ విద్విధంబునఁ గృత త్రేతా ద్వాపరంబులను మూఁడు యుగంబులందును, తిర్య జ్ఞానవ ముని జలచ రాకారంబుల నవతరించి, లోకంబుల నుద్ధరింపుచు, ధరియింపుచు, హరియింపుచు, యుగానుకూల ధర్మంబులం బ్రతిష్ఠింపుచు నుండుదువు. దేవా ! యవధరింపుము. 362

సీ. కామ హర్షారీ ¹సంకలిత మై చిత్తంబు భవదీయ ²చింతన పదవి సౌరదు మధురాది రసముల మరగి చొక్కుచు జిహ్వ నీ వర్జనమునకు నిగుడనీదు సుందరీముఖములఁ జూడఁగోరెడు చూడ్కి తావకాకృతులపైఁ దగులువడచు వివిధ దుర్భాషలు వినఁగోరు పీనులు వినవు యుష్మత్కథా విరచనములు

తే. పూణ మురవడిఁ దిరుగు దుర్గంధములకుఁ దదనివు గొలుపదు వైష్ణవధర్మమునకు నణగి యుండవు కర్మేంద్రియములు పురుషుఁ గలఁచు నవతులు గృహమేధిఁ గలఁచునట్లు. 363

వ. ఇ విద్విధంబున నింద్రియంబులచేతం జిక్కువడి, స్వక్రియ పరక్రియ శరీరంబులందు మిత్రామిత్ర భావంబులు సేయుచు, జన్మమరణంబుల నొందుచు, సంసార వైతరణీ నిమగ్నం బైన లోకంబు నుద్ధరించుట, లోకసంభవ స్థితి లయ

కారణుండ వైన నీకుం గర్తవ్యంబు. భవదీయ సేవకుల మైన మా యందుఁ
బ్రియభక్తు లయిన వారల నుద్ధరింపుము. 364

మ. భగవ ద్దివ్య గుణాను¹వర్ణన సుధా ప్రాపైక చిత్తుండ నై
బెగడన్ సంసరణోగ్ర వైతరణికిన్ భిన్నాత్ములై తావకి
య గుణస్తోత్ర పరాజ్ఞుభవమున మాయాసౌఖ్య భావంబులన్
సుగతిం గానని మూఢులం గని మదిన్ శోకింతు సర్వేశ్వరా ! 365

వ. దేవా ! మునీంద్రులు² నిజ విముక్తికాము లై విజన స్థలంబులం దపంబు లాచ
రింతురు. కాముకత్వంబు నొల్లక యుండువారికి నీకంటె నొండు శరణంబు
లేదు. నిన్ను సేవించెద. కొందఱు కాముకులు కరద్యయ కండాతిచేతం దనియని
చందంబునఁ, దుచ్చమై పశు పక్షి క్రిమి కీట సామాన్యం బైన మైథునాది గృహ
మేధి సుఖంబులం దనియక, కడపట నతిదుఃఖవంతు లగుదురు. నీ ప్రసాదంబు
గల సుగుణుండు నిష్కాముం డై యుండు. మౌనవ్రత జప తప శ్రుతాధ్యయ
నంబులును, నిజ ధర్మవ్యాఖ్యాన విజనస్థల నివాస³ సమాధులును, మోక్ష హేతువు
లగు. ఐన నివి పదియు నింద్రియజయంబు లేనివారికి భోగార్థంబు లై, విశ్ర
మించువారికి జీవనోపాయంబు లై, డాంబికులకు వార్తాకరంబు లై యుండు.
సఫలంబులు గావు. భక్తి లేక భవదీయ జ్ఞానంబు లేదు. రూపరహితుండ వైన
నీకు బీజాంకురంబుల కైవడిఁ, గారణ కార్యంబు లయిన స దన ద్రూపంబులు
రెండును బ్రకాశమానంబు లగు. ఆ రెంటియందును భక్తియోగంబున బుద్ధి
మంతులు, మథనంబున దారువులందు వహ్నిం గనియెడి తెలుగున, నిన్నుం
బొడగందురు. పంచభూత తన్మాత్రంబులును, బ్రాణ బుద్ధీంద్రియంబులును, మనో⁴
హంకార చిత్తంబులును నీవ. సగుణంబును, నిర్గుణంబును నీవ. గుణాభిమాను
లై జన్మమరణంబుల నొందు⁴ విబుధు లాద్యంతంబులు గానక నిరుపాధికుండ
వైన ని న్నెఱుంగరు. తత్త్వజ్ఞు లైన విద్వాంసులు వేదాధ్యయనాది వ్యాపా
రంబులు మాని, వేదాంత ప్రతిపాద్యుండ వగు నిన్ను సమాధివిశేషంబుల
నెఱింగి సేవింతురు. అది గావున. 366

నీ. నీ గృహాంగణభూమి నిటలంబు మోవంగ మోదించి సత్యంబు మ్రొక్కఁ డేని
నీ మంగళస్తవ నికర వర్ణంబులు పలుమాఱు నాలుకఁ బలుకఁ డేని
నీ యధీనములుగా నిఖిలకృత్యంబులు ప్రియభావమున సమర్పింపఁ డేని
నీ పదాంబుజముల నిర్మలహృదయుఁ డై చింతించి మక్కువఁ జిక్కఁ డేని

1. వర్ణన (హ.తం.వా) 2. నిజవిముక్త కాములై (హ.తం.వా.) 3. నియమంబులను (హ)

4. విమతులు (త.ద.ద.బ.)

తే. నిన్నుఁ జెవులార వినఁ డేని నీకు సేవఁ
జేయరాఁ డేని బ్రహ్మంబుఁ జెందఁగలఁడె
యోగి యైనఁ దపోవ్రత యోగి యైన
వేది యైన మహా తత్త్వవేది యైన.

367

వ. కావున భవదీయ దాస్యయోగంబు కృపసేయుము. అని ప్రణతుండైన ప్రహ్లాదుని
వర్ణనంబులకు మెచ్చి, నిర్గుణుం డైన హరి రోషంబు విడిచి యిట్లనియె. 368

శా. సంతోషించితి నీ చరిత్రములకున్ స ద్భత్ర మౌఁగాక ! నీ
యంత ర్వాంఛిత లాభ మెల్లఁ గరుణాయత్తుండ నై యిచ్చెదన్
జింతం జెందకు భక్తకామదుండ నే సిద్ధంబు దుర్లోక్యుండన్
జంతుశ్రేణికి నన్నుఁ జూచిన పునర్జన్మంబు లే దర్భకా !

369

ఆ. సకల భావములను సాధులు విద్వాంసు
లఖిల భద్రవిభుండ నైన నన్నుఁ
గోర్కు లి మృటంచుఁ గోరుదు రిచ్చెదఁ
గోరు మెద్ది యైనఁ గుఱు ! నీవు.

370

అధ్యాయము - ౧౦

వ. అని పరమేశ్వరుండు ప్రహ్లాదునియందుఁ గల సకామత్వంబుఁ దెలియుకొఱకు
వంచించి యిట్లానతిచ్చిన, నతండు నిష్కామం డైన యేకాంత భక్తుఁడు గావునఁ,
గామంబు భక్తియోగంబునకు నంతరాయం బని తలంచి యిట్లనియె. ఉత్పత్తి
మొదలు కామా ద్యనుభవాసక్తి గల నాకు వరంబు లిచ్చెద నని వంచిప నేల.
సంసార బీజంబులును, హృదయ బంధకంబులును నైన కామంబులకు వెఱచి,
ముముక్షుండ నై, సేమంబుకొఱకు నేమంబున నిన్నుం జేరితి. కామంబులును,
నింద్రియంబులును, మన శ్శరీర ధైర్యంబులును, మనీషా ప్రాణధర్మంబులును,
లజ్జా స్మరణ లక్ష్మీ సత్య తేజోవిశేషంబులును, నశించు. లోకంబులందు భృత్యు
లర్థకాము లై రాజుల సేవింతురు. రాజులుం బ్రయోజనంబు లర్థించి,
భృత్యులకు నర్థంబు లొసంగుదురు. అ వివిధంబున గాదు. నాకుం గామంబు
లేదు. నీకుం బ్రయోజనంబు లేదు, ఐన దేవా ! వరదుండ వయ్యెద వేని కామంబు
వృద్ధిఁ జొందని వరంబు, గృపసేయుము. కామంబుల విడిచిన పురుషుండు సీతోద
సమానవిభవుం డగు. నరసింహ ! పరమాత్మ ! పురుషోత్తమ ! యని ప్రణవ
పూర్వకంబుగ నమస్కరించిన, హరి యిట్లనియె.

371

సీ. నీవంటి విజ్ఞాననిపుణు లేకాంతులు గోర్కులు నాయందుఁ గోర నొల్ల
రట్టైనఁ బ్రహ్లాద ! యనురేంద్రభర్తవై సాగి మన్వంతరసమయ మెల్ల
నిఖిలభోగంబులు నీవు భోగింపుము కల్యాణబుద్ధి నా కథలు వినుము
సకలభూతములందు సంపూర్ణుఁ డగు నన్ను యజ్ఞేశు నీశ్వరు నాత్మ నిలిపి

ఆ. కర్మచయము లెల్ల ఖండించి పూజన
మాచరింపు మీశ్వరార్పణముగ
భోగముల నశించుఁ బుణ్యంబు వ్రతములఁ
బాపసంచయములు పాయు నిన్ను.

372

వ. మఱియు నటమీఁదఁ గాలవేగంబునం గళేబరంబు విడిచి, త్రైలోక్య విరాజ
మానంబును, దివిజరాజ జేగీయమానంబును, బరిపూరిత దశదిశంబు నైన
యశంబుతోడ ముక్త బంధుండ వై నన్ను డగ్గఱియెదవు వినుము.

373

ఆ. నరుఁడు ప్రియముతోడ నా యవతారంబు
నీ యుదారగీత నికరములను
మానసింపె నేని మఱి సంభవింపఁడు
కర్మబంధచయము గడచిపోవు.

374

వ. అనినఁ బ్రహ్లాదుం డి ట్టనియె.

375

సీ. దంష్ట్రవై తొల్లి సోదరుని హిరణ్యాక్షు నీవు సంపుటఁజేసి నిగ్రహమున
మా తండ్రి రోషనిర్మగ్నుఁ డై సర్వలో కేశ్వరుఁ బరము ని న్నెఱుంగలేక
పరిపంథిపగిది నీ భక్తుండ నగు నాకు నపకారములు సేసె నతఁడు నేఁడు
నీ శాంతదృష్టిచే నిర్మలత్వము నొందెఁ గావున పాపసంఘంబు వలనఁ

తే. బాసి శుద్ధాత్మకుఁడు గాఁగ భవ్యగాత్ర !
వరము వేఁడెద నా కిమ్ము వనజనేత్ర !
భక్తసంఘాత ముఖపద్మ పద్మమిత్ర !
భక్తకల్మషవల్లి కా పటు లవిత్ర !

376

వ. అనిన భక్తవత్సలుం డి ట్టనియె.

377

మ. నిజభక్తుండవు నాకు నిన్నుఁ గనుటన్ నీ తండ్రి త్రిస్సప్త పూ
ర్వజులం గూడి పవిత్రుఁ డై శుభగతిన్ వర్తించు విజ్ఞానదీ
ప జితానేక భవాంధకారు లగు మద్భక్తుల్ వినోదించు దే
శజనుల్ దుర్జను లైన శుద్ధులు సుమీ సత్యంబు దైత్యోత్తమా !

378

సీ. ఘన సూక్ష్మ భూతసంఘాతంబులోపల నెల్లవాంఛలు మాని యెవ్వ రైన
 నీచందమున నన్ను నెఱయ సేవించిన మద్భక్తు లగుదురు మత్పరులకు
 గుణిసేయ నీవ యోగ్యుడ వైతి విటమీద వేదచోదిత మైన విధముతోడఁ
 జిత్తంబు నామీదఁ జేర్చి మీ తండ్రికిఁ బ్రేతకార్యములు సంప్రీతిఁ జేయు

తే. మతఁడు రణమున నేడు నా యంగమర్క
 నమున నిర్మలదేహుఁ డై నవ్యమహిమ
 నపగతాభిల కల్మషుఁ డై తనర్చి
 పుణ్యలోకంబులకు నేగుఁ బుణ్యచరిత :

379

వ. అని యిట్లు నరసింహదేవుం డానతిచ్చినఁ, బ్రహ్మదుండు హిరణ్యకశిపునకుం
 బరలోక క్రియలు సేసి, భూసురో త్తములచేత నభిషిక్తుం డయ్యె. అ య్యెడం
 బ్రసాదపరిపూర్ణుం డైన శ్రీ నరసింహదేవుని జూచి, దేవతాప్రముఖ సహితుం
 డై బ్రహ్మదేవుం డి ట్టనియె.

380

సీ. దేవదే వాభిలదేవేశ : భూతభావన : వీడు నాచేత వరము వడసి
 మత్స్యప్థ జనులచే మరణంబు నొందక మత్తుఁ డై సకలధర్మములఁ జెఱచి
 నేడు భాగ్యంబున నీచేత హతుఁ డయ్యెఁ గల్యాణ మమరె లోకముల కెల్ల
 బాలు నీతని మహాభాగవతశ్రేష్ఠ బ్రతికించితివి మృత్యుభయము వాసి

తే. వరముఁ గృపసేసితివి మేలు వారిజాక్ష :
 నీ నృసింహావతారంబు నిష్ఠతోడఁ
 దగిలి చింతించువారలు దండధరుని
 బాధ నొందరు మృత్యుపుబారిఁ బడరు.*

381

వ. అనిన నృసింహదేవుం డి ట్టనియె.

382

క. మన్నించి దేవశత్రుల, కెన్నఁడు నిటువంటివరము లీకుము పాపొ
 త్పన్నులకు వరము లిచ్చుట, పన్నగముల కమృత మిడుట పంకజగర్భా : 383

వ. అని యి ట్టానతిచ్చి, బ్రహ్మది దేవతాసమూహంబుచేతం బూజితుం డై,
 భగవంతుం డైన శ్రీనరసింహదేవుండు తిరోహితుం డయ్యె. ప్రహ్లాదుండును,
 శూలికిం బ్రణమిల్లి, తమ్మిచూలికి వందనం బాచరించి, ప్రజాపతులకు మ్రొక్కి,
 భగవత్కృత లైన దేవతలకు నమస్కరించినం జూచి, బ్రహ్మదేవుండు శుక్రాది
 మునిసహితుం డై, దైత్యదానవ రాజ్యంబునకుఁ బ్రహ్లాదునిఁ బట్టంబు గట్టి,

* నవ్యవైభవ : నీ రక్షణమునఁ జేసి.

ఇది (హ) లో వైదవ పాదముగాఁ గలదు

యతనిచేత బూజితుం డై దీవించె. అంతట నీశానాది నిఖిలదేవతలు, వివిధంబు
లగు నాశీర్వాదంబులచేత నా ప్రహ్లాదునిఁ గృతార్థుఁగాఁజేసి, తమ్మిచూలి ముందఱ
నిడుకొని, తమతమ నివాసంబులకుం జనిరి. ఇట్లు విష్ణుదేవుండు జనిపార్శ్వచరు
లిరువురు బ్రాహ్మణశాపంబునం జేసి ప్రథమజన్మంబున దితిపుత్రు లైన హిరణ్యాక్ష
హిరణ్యకశిపులను వరాహ నారసింహ రూపంబుల నవతరించె వధియించె.
ద్వితీయభవంబున రాక్షసజన్మంబు దాల్చిన రావణ కుంభకర్ణులను శ్రీరామరూపం
బున సంహరించె. తృతీయజన్మంబున శిశుపాల దంతవక్త్రు లను పేరులఁ బ్రసిద్ధి
నొందిన వారలం గృష్ణావతారంబున సంహరించె. ఇ విష్ణుధంబున మూఁడుజన్మం
బుల గాఢవైరానుబంధంబున, నిరంతర సంభావిత ధ్యానులై, వారలు ¹నిఖిల
కల్మష వినిర్ముక్తులై, హరిం గదిసిరి. అని చెప్పి నారదుం డి ట్టనియె. 384

ఉ. శ్రీరమణీయ మైన నరసింహవిహారము నింద్రశత్రు సం
హారముఁ బుణ్యభాగవతుఁ డైన నిశాచరనాథపుత్రు సం
చారము నెవ్వఁ డైన సువిచారత విన్నఁ బఠించినఁ శుభా
కారముతోడ నేభయము గల్గని లోకముఁ జెందు భూవరా ! 385

మ. జలజాతప్రభవాదులఁ మనములోఁ జర్పించి భాషావశిఁ
బలుకఁలేని జనార్దనాహ్వయ పరబ్రహ్మంబు నీ యిందిలోఁ
జెలి యై మేనమఱియి యై సచిపుఁ డై చిత్రప్రియుం డై మహా
ఫలసంధాయకుఁ డై చరించుట మహాభాగ్యంబు రాజోత్తమా ! 386

—: త్రిపురాసుర సంహారము :—

క. బహుమాయుఁ డైన మయుచే, విహతం బగు హరుని యశము విఖ్యాత జయా
వహముగ నీ భగవంతుఁడు, మహితాత్ముఁడు ము న్నొనర్చె మనుజువరేణ్య !

వ. అనిన ధర్మనందనుం డి ట్టనియె. 388

క. ఏ కర్మంబున విభుఁ డగు, శ్రీకంఠునియశము మయునిచే సుడివడియెన్
వైకుంఠుఁ డె విష్ణుధంబునఁ, గైకొని ²తస్కీర్తి చక్కఁగా నొనరించెఁ. 389

వ. అనిన నారదుం డి ట్టనియె. 390

క. చక్రాయుధ బలయుతు లగు, శక్రాదుల కోహటించి శ్రమమున నసురుల్
³సాక్రొశంబుగ నరిగిరి, విక్రమములు మాని మయుని వెనుకకు నధిపా ! 391

వ. ఇట్లు రక్కసులు దనవెనుకఁ జొచ్చిన, మాయానిలయుండును, ¹దుర్దముండును నైన మయుండు, దన మాయాబలంబున నయో రజత సువర్ణమయంబు లై యెవ్వరికిని లక్షింపరాని గమనాగమనంబులును, వితర్కింపరాని కర్కశ పరిచ్ఛదంబులును గలిగిన త్రిపురంబులు నిర్మించి యిచ్చిన, నక్తంచరు నందఱు నందుఁ బ్రవేశించి, కామసంచారు లై పూర్వపైభవంబు దలంచి, ²సనాయకాసీకంబులయిన తోకంబుల నస్తోకంబు లైన బలాతిరేకంబుల శోకంబుల నొందించిన.

క. తోకాధినాథు లెల్లను, శోకాతురు లగుచు నేగి చొచ్చిరి దుష్టా
సీక విదళ నాకుంతుఁ శ్రీకంతుఁ ? భువనభరణ చిత్రోత్కంతుఁ. 393

వ. ఇట్లు సకలలోకేశ్వరుం డగు మహేశ్వరుం జేరి, లోకపాలకులు ప్రణతు లై పూజించి, కరకమలంబులు ముకుళించి. 394

క. త్రిపురాలయు లగు దానవు, లపరాజితు లగుచు మాకు నశ్రాంతంబుఁ
వపురాది పీడఁ జేసెద, రపరాధకులను వధింపు మగజాధీశా : 395

క. దీనులము గాక యుష్మ ద, దీనుల మై యుండు మేము దేవాహిత దో
ర్దీనుల మైనారము బలహీనుల మగు మమ్ముఁ గావు మీశాన : శివా : 396

వ. అనిన, భక్తవత్సలుం డగు పరమేశ్వరుండు, శరణాగతు లైన గీర్వాణుల వెఱవకుం డతి. దుర్వారబలంబున బాణాసనంబుఁ గేల నందికొని, యొక్కదివ్యబాణంబు సంధించి, త్రిపురంబులపై నేసిన, మార్తాండమండలంబున వెలువడు మయాఖణాలంబుల చందంబునఁ, దద్బాణంబువలన దేదీప్యమానంబు లయిన యనేక బాణ సహస్రంబుల సంభవించి, భూ నభోంతరాళంబులు నిండి, మండి కుప్పలుగొని, త్రిపురంబులపైఁ గప్పె. అప్పుడు తద్బాణపావక హేతినందోహదందహ్య మాను లై, గతాసు లైన త్రిపురనివాసులం దెచ్చి, మహాయోగియైన మయుండు సిద్ధరస కూపంబున వైచిన. 397

క. సిద్ధామృత రసమహిమను, శుద్ధ మహావజ్రతుల్య శోభితతను లై
వృద్ధిం బొందిరి దానవు, లుద్ధత నిర్ధాతపావకోపము లగుచుఁ. 398

క. కూపామృతరస సంగతి, దీపితు లై నిలిచియున్న దేవాహితులఁ
రూపించి చింత వొందెడు, గోపధ్వజుఁ జూచి చక్రి కుహనాన్వితుఁ డై. 399

1. దుర్నయుండు (క.తం.వా.) 2. నాకనాయకాసీకంబు లైన (హ) 3. విదళనాకంతున్ (హ)
4. రససిద్ధిని (ట)

శా. ఉత్సాహంబున నొక్క పాడిమొద వై యూధంబు ప్రూణించుచున్
వత్సం బై తనవెంట బ్రహ్మ నడవన్ వైకుంఠఁ దేతెంచి యు
ద్య తృప్త్యంబునఁ గూపమధ్యరసముం ద్రావెన్ విలోకింపుచున్
దత్సౌభాగ్య నిమగ్ను లై మఱచి రా దైత్యుల్ నివారింపఁగన్. 400

వ. ఇట్లు విష్ణుండు మోహనాకారంబున ధేను వై వచ్చి, త్రిపురమధ్య కూపామృత
రసంబుఁ ద్రావిన, నెఱింగి శోకాకుల చిత్తు లైన, రసకూప పాలకులం జూచి,
మహాయోగి యైన మయుండు వెఱఁగుపడి, దైవగతిఁ జింతించి, శోకింపక
యి ట్టనియె. 401

అ. అమరు లైన దనుజు లైనను నరులైన
నెంత నిపుణు లైన నెవ్వ రైన
దైవికార్థచయముఁ దప్పింపఁగా లేరు
వలదు దనుజులార ! వగవ మనకు. 402

వ. అని పలికె. అంత విష్ణుండు నైజంబు లైన ధర్మ జ్ఞాన విద్యా తపో విరక్తి
సమృద్ధి క్రియాది శక్తివిశేషంబుల శంభునికిం బ్రాధాన్యంబు సమర్పించి, రథ
సూత కేతు వర్మ బాణాసన ప్రముఖ సంగ్రామ సాధనంబులు సేసినం గైకొని.

మ. శరి యై కార్ముకి యై మహాకవచి యై సన్నాహి యై వాహియై
సరథుం దై సనియంత యై సబలుఁ దై సత్కేతన చృత్రుఁ దై
పరమేశుం డొక బాణమున్ విడిచెఁ దద్బాణానల జ్వాలలన్
బురము ల్గాలెఁ జటచ్చట ధ్వని నభో భూమధ్యము న్నిండఁగన్. 404

వ. ఇట్లు హరుండు దురవగాహంబులైన త్రిపురంబుల నభిజిన్ముహూర్తంబున భస్మంబు
సేసి కూల్చిన, నమర గరుడ సిద్ధ సాధ్య గంధర్వ యక్ష వల్లభులు వీక్షించి,
జయ జయ శబ్దంబులు సేయుచు, గుసుమ వర్షంబులు వర్షించిరి. ప్రజలు
హర్షించిరి. బ్రహ్మాదులు కీర్తించిరి. అప్సరసలు నర్తించిరి. దివ్య కాహళ
దుండుభి రవంబులును, మునిజనోత్సవంబులును, బ్రచురంబు లయ్యె. ఇట్లు విశ్వ
జనీనం బగు త్రిపురాసుర సంహారంబున నఖిలలోకులును సంతసిల్లి యుండ
న య్యవసరంబున. 405

ఆ. తృణకణముల భంగిఁ ద్రిపురంబుల దహించి
పరముఁ డవ్యయుండు భద్రయశుఁడు
శివుఁడు పద్మజాది జేగీయమానుఁ దై
నజనివాసమునకు నెమ్మిఁ జనియె. 406

వ. ఇట్లు నిజమాయా విశేషంబున మర్త్యలోకంబున విడంబించుచున్న విష్ణుని పరా
క్రమ విధానంబులు మునిజన వంద్యమానంబు లై, సకలలోక కల్యాణ ప్రదా
నంబు లై యుండు. అనిన విని, నారదునకు ధర్మనందనుం డి ట్లనియె. 407

అథాయము - ౧౦

—: నారదుండు ధర్మరాజునకు వర్ణాశ్రమ ధర్మంబులు తెలుపుట :—

సీ. అనఘాత్మ ! సకల వర్ణాశ్రమాచార సమ్మత ధర్మ మెయ్యది మానవులకు
నే ధర్మమున నరుం డిద్ధ విజ్ఞానము భక్తియుఁ బ్రాపించుఁ బద్మజునకు
సాక్షా త్పుతుండవు సర్వజ్ఞుడవు నీకు నెఱుఁగరానిది ధర్మ మింత లేదు
నారాయణ పరాయణ స్వాంతు లనఘులు శాంతులు సదయులు సాధువృత్తి

ఆ. మెఱయుచున్న ఘనులు మీవంటి వా రెద్ది
పరమధర్మ మనుచు భక్తిఁ దలఁతు
రట్టి ధర్మరూప మఖిలంబు నెఱిఁగింపు
వినఁగ నిచ్చ గలదు విమలచరిత !

408

వ. అనిన, నారదుండు ధర్మరాజుం జూచి, దాక్షాయణియందు నిజ వంశంబున
జన్మించి, భువనశోభనంబుకొఱకు బదరికాశ్రమంబునఁ దపోనిరతుం డై
యున్న నారాయణునివలన సనాతనధర్మంబు వింటిని. అది సెప్పెద. సకల
వర్ణంబుల జనులకు సత్యంబును, దయయును, నుపవాసాది తపంబును, శౌచం
బును, సైరణయు, సద స ద్వివేకంబును, మనోనియమంబును, బహిరింద్రియ
జయంబును, హింస లేమియు, బ్రహ్మచర్యంబును, దానంబును, యథోచిత
జపంబును, సంతోషంబును, మార్దవంబును, సమదర్శనంబును, మహాజన సేవయు,
గ్రామ్యంబు లైన కోరికలు మానుటయు, నిష్ఫలక్రియలు విడుచుటయు,
మితభాషిత్యంబును, దేహంబు గాని తన్ను వెదకి కొనుటయు, నన్నోదకంబులు
ప్రాణులకుం బంచియిచ్చుటయుఁ, బ్రాణులందు దేవతాబుద్ధియు, నాత్మబుద్ధిం
జేయుటయు, శ్రీ నారాయణచరణ స్మరణ కీర్తన శ్రవణ సేవార్చన సమస్కార
దాస్యాత్మసమర్పణ సఖ్యంబులనెడి త్రింశ ల్లక్షణంబులు గలుగవలయు. అందు
సత్కులాచారం డై మంత్రవంతంబు లైన గర్భాధానాది సంస్కారంబు
లవిచ్చిన్నంబుగాఁ గలవాఁడు ద్విజుండు. ద్విజునకు యజన యాజ నాధ్యయ
నాధ్యాపన దాన వ్రతిగ్రహంబు లను ష్కర్మంబులు విహితంబులు. రాజునకుఁ

బ్రతిగ్రహ వ్యతిరిక్తంబు లైన యజనాది కర్మంబు లైదును, బ్రజాపాలనంబును, బ్రాహ్మణులు గానివారివలన దండ శుల్కాదులను గొనుటయు, విహిత కర్మంబులు, వైశ్యునికిఁ గృషి వాణిజ్య గోరక్షణాది కర్మంబులును, బ్రాహ్మణ కులానుసరణంబును విహితంబులు. శూద్రునకు ద్విజశుశ్రూష సేయవలయును. 409

సి. విను కర్షణాదిక వృత్తికంటెను మేలు యాచింప నొల్లనియట్టి వృత్తి ప్రాప్తంబు గైకొని బ్రతుకుకంటెను లెస్స యనుదినంబును ధ్యానమడిగికొనుట యాయావరముకంటె నధికకల్యాణంబు పఱిగ యెన్నుల ధాన్య భక్షణంబు శిలజీవనముకంటె శ్రేయ మాపణములఁ బడ్డ గింజలు దిని బ్రతుకుఁ గనుట

ఆ. యెడరుచోట నృపతి కీ నాల్గు వృత్తులు
దగుఁ బ్రతిగ్రహంబు దగదు తలఁప
నాప దవసరముల నధముఁ దెక్కువజాతి
వృత్తి నున్న దోషవిధము గాదు. 410

వ. వినుము శిలవృత్తియు, నుంఠవృత్తియు ఋతమనియు, నయాచితవృత్తి యమృత మనియు, నిత్య యాజ్ఞావృత్తి మృత మనియు, కర్షకవృత్తియు ప్రమృత మనియు నెన్నుదురు. అట్టి వృత్తుల జీవించుట మేలు. వాణిజ్యంబు సత్యాన్వతం బనియు, శ్వవృత్తి నీచసేవ యనియుఁ బలుకుదురు. సర్వవేదమయుండు బ్రాహ్మణుండు. సర్వదేవమయుండు క్షత్రియుండు. బ్రాహ్మణ క్షత్రియులకు నీచసేవనంబు కర్తవ్యంబు గాదు. 411

క. దమమును శౌచముఁ దపమును, శమమును మార్దవముఁ గృపయు సత్యజ్ఞాన క్షమలును హరిభక్తియు హ, ర్షము నిజలక్షణము లగ్రజాతికి నధిపా ! 412

ఉ. శౌర్యము దానశీలముఁ బ్రసాదము నాత్మజయంబుఁ దేజమున్
ధైర్యము దేవభక్తియును ధర్మము నర్థముఁ గామమున్ బుధా
చార్య ముకుంద సేవలును సత్కృతియుం బరితోషణంబు స
ద్విర్యము రక్షణంబుఁ బృథివీవరశేఖర ! రాజచిహ్నముల్. 413

క. ధర్మార్థ కామవాంఛయు, నిర్మల గురుదేవ విప్ర నివహార్చనముల్
నిర్మదభావముఁ బ్రమదము, శర్మకరత్వమును వైశ్యజన లక్షణముల్. 414

ఉ. స్త్రీయములేని వృత్తియు శుచిత్వము సన్నతియు న్ని జేఖలన్
మాయలులేక డాయుటయు మంత్రము సెప్పక పంచయజ్ఞముల్
సేయుటయున్ ధరామరుల సేవయు గోవుల రక్షణంబు న
న్యాయము లేమియున్ మనుజునాథ ! యెఱుంగుము శూద్రధర్మముల్. 415

సీ. నిలయము వాటించి నిర్మలదేహి యై శృంగార మేప్రొద్దుఁ జేయవలయు
 సత్యప్రియాలాప చతుర యై ప్రాణేశు చిత్తంబు ప్రేమ రంజింపవలయు
 దాక్షిణ్య సంతోష ధర్మ మేధాదుల దైవత మని ప్రియుఁ దలఁపవలయు
 నాథుఁ డేపద్ధతి నడచు నా పద్ధతి నడచి నదృంధుల నడపవలయు

ఆ. మార్దవమునఁ బతికి మజ్జన భోజన
 శయన పాన రతుల జరుపవలయు
 విభుఁడు పతితుఁ డైన వెలఁది పాతివ్రత్య
 మహిమఁ బుణ్యుఁ జేసి మనుపవలయు.

416

క. తరుణి తన ప్రాణవల్లభు, హరిభావంబుగ భజించి యతఁడును దాను
 సిరి కై వడి వర్తించును, హరిలోకమునందు సంతతానందమునఁ.

417

క. ఉపవాసంబులు వ్రతములు, దపములు వెయ్యేల భర్త దైవత మని ని
 ష్కృపటతఁ గొలిచిన సాధ్వికి, వృషవర ! దుర్లభము లేదు నిఖిలజగములఁ.

418

వ. మణియు, సంకరజాతు లైన రజక, చర్మకారక, నట, బురుడ, కైవర్తక, మేడ,
 భిల్లు రగు నంత్యజాతు లేడుపురకును, జండాలు, పుల్కన, మాతంగ జాతులకును
 నా యా కులాగతంబు లైన వృత్తులఁ, జౌర్య హింసాదులు వర్జించి సంచరింప
 వలయు. మానవులకుఁ బ్రతియుగంబున నైసర్గికంబు లైన ధర్మంబులు, రెండు
 టోకంబులందును సుఖకరంబు లని వేదవిదు లైన పెద్దలు సెప్పుదురు. కారు
 కారున దున్నెడు శ్మేత్రంబు లావు చెడు. అందుఁ జల్లిన బీజంబులు నిస్తేజంబు లై
 యుండి, లెస్సగ నంకురింపవు. నిరంతర ఘృతధారా వర్షంబున దహనంబునకు
 దాహకత్వంబు శాంతిం జెందు. అందు వేల్చిన హవ్యంబులు ఫలింపవు.
 తద్విధంబున ననవరత కామానుసంధానంబునఁ గామోన్ముఖం బైన చిత్తంబు
 కామంబులం దనిసి, నిష్కామం బై విరక్తి నొందుం గావున, సత్త్వస్వభావంబు
 తోడ నెప్పుడుఁ దప్పక నిజవంశానుగత విహితధర్మంబున వర్తింపు నరుండు
 మెల్లన స్వాభావిక కర్మపరత్వంబు విడిచి ముక్తి నొందు. జాతిమాత్రంబునఁ
 బురుషుని వర్ణంబు నిర్దేశింపలేరు. శమదమాది వర్ణలక్షణ వ్యవహారంబులఁ గన
 వలయు. అని నారదుం డి ట్లనియె.

419

అధ్యాయము — ౧౨

క. క్రమమున వర్ణంబుల చి, హ్నుము లెల్లను జెప్పఁబడియె నాశ్రమముల ధ
 ర్మము లెఱిగించెద నన్నియు, సమదాహితహృదయ హుల ! సదమలశీలా ! 420

వ. వినుము. బ్రహ్మచారి మౌఞీ, కౌషీన యజ్ఞోపవీత కృష్ణాజిన పాలాశదండ
 కమండలుధరుండును, సంసారహీన శిరోరుహుండును, దర్భహస్తండును, శీల

ప్రశస్తుండును, మౌనియు నై, త్రిసంధ్యంబును బ్రహ్మగాయత్రి జపించుచు,
సాయం ప్రాత రవసరంబుల నర్క పావక గురు దేవతోపాసనంబులు సేయుచు,
గురుమందిరంబునకుం జని, దాసునిచందంబున భక్తి వినయ సౌమనస్యంబులు
గలిగి, వేదంబులు సదువుచు, నధ్యయ నోపక్ర మావసానంబుల గురుచరణంబు
లకు నమస్కరింపుచు, రేపు మాపును విహితగృహంబుల భిక్షించి, భైక్షంబు
గురువునకు నివేదించి, యనుష్ఠఁ గొని, మితభోజనంబు గావింపుచు, విహిత
కాలంబుల నుపవసింపుచు నంగనలందు నంగనాసక్తులందుం బ్రయోజనమాత్ర
భాషణంబు తొనర్చుచు, గురు పరాంగనల వలన నభ్యంగ కేశప్రసాధన శరీర
మర్దన మజ్జన రహస్యయోగంబులు వర్ణించుచు, గృహంబున నుండక, జితేంద్రి
యత్వంబున సత్యభాషణం దై సంచరింపవలయు.

421

ఆ. పౌలఁతి దావవహ్ని పురుషఁ డాఙ్గమటంబు

1కరఁగ కేల యుండుఁ గదిసె నేని

బ్రహ్మ యైన కూతుఁ బట్టక మానఁడు

వడుగు కింతిపొత్తు వలదు వలదు.

422

వ. వినుము. స్వరూప సాక్షాత్కారంబున దేహి, బహిరింద్రియాదికం బైన యంతయు
నాభాసమాత్రంబుగా నిశ్చయించి, యెందఁక జీవుండు స్వతంత్రుం దైన యీశ్వ
రుండు గాకుండు, నంత దడవు నంగన యిది, పురుషుండ నే ననియెడి బుద్ధి
మానుట కర్తవ్యంబు గాదు. బ్రహ్మచారి యతి గృహస్థులం దెవ్వఁ దైనఁ జిత్రంబు
పరిపక్వంబు గాక యద్వైతాను సంధానంబు సేసిన మూఢుం డగు. కావున రహ
స్యంబునఁ బుత్రిక నైనం డాయకుండ వలయు.

423

చ. శిరమున మేన సంస్కృతులు చేయక చందన భూషణాద్యలం
కరణము లెల్ల మాని ఋతుకాలముల న్నిజభార్యఁ బొందుచుం
దరుణులఁ జూడఁబాటుక ధృతవ్రతుఁ దై మధు మాంస వర్జి యై
గురుతరవృత్తితో మెలఁగు కోవిదుఁ డొక్క గృహస్థ భూవరా !

424

వ. మఱియు, ద్విజుండు గృహస్థుండై గురువులవలన నుపనిష దంగ సహితం బైన
వేదమంత్రంబును బఠించి, నిజాధికా రానుసారంబుగా నర్థవిచారంబు సేసి,
తన బలంబుకొలది గురువులకు నభీష్టంబు తొసంగి, గృహంబున నొండె,
వనంబున నొండె, నైషికత్వంబు నాశ్రయించి, ప్రాణులతోడ జీవింపుచు, గురువు
నందు, నగ్నియందు, నాత్మయందు, సర్వభూతములయందు నచ్యుత దర్శనంబు

సేయుచు, నింద్రియ వ్యసనాది మగ్నుండు గాక యెఱుక గలిగి వర్తింపుచు, బరబ్రహ్మంబు నొందు.

425

- క. వినుము వనప్రస్థునకు¹, మునికథితము లైన నియమములు గల వా చొప్పున వనగతుఁ డై మెలఁగెడి, ఘనుఁడు మహర్షోకమునకు గమనించు నృపా!
- వ. అటమీఁద గృహస్థాశ్రమంబు విడిచి, వనంబునకుం జని, దున్నక పండెడి నీవారాదికంబు అగ్నిపక్ష్యంబు చేసి యొందె, నామంబులు చేసి యొందె, నర్కపక్ష్యంబు లైన ఫలాదు లొందె, భక్షింపుచు, వన్యహారంబుల నిత్యకృత్యంబు లైన చరుపురోడాశంబు లొనర్చుచు, బ్రతిదినంబునం బూర్వసంచితంబులు పరిత్యజించి, నూతన ద్రవ్యంబులు సంగ్రహింపుచు, నగ్ని కొఱకుఁ బర్ణశాల యైనఁ, బర్వతకందరం బైన, నాశ్రయింపుచు, హిమ, వాయు, వర్షాతపంబులకు సహింపుచు, నఖ శ్మశ్రు కేశ తనూరుహంబులు ప్రసాధితంబులు సేయక జటిలుం డై వసియింపుచు, దండాజిన కమండలు వల్కల పరిచ్ఛదంబులు ధరియించి, పండ్రెం డైన, నెనిమి దైన, నాలు గైన, రెండైన, నొక వత్సరం బైనఁ, దపఃప్రయాసంబున బుద్ధినాశంబు గాకుండ ముని యై చరింపుచు, దైవ వశంబున జరారోగంబులచేతఁ జిక్కి, నిజ ధర్మానుష్ఠాన సమర్థుండు గాని సమయంబున నిరశనవ్రతుం డై, యగ్నుల నాత్మారోపణంబులు సేసి, సన్న్యసించి, యాకాశంబునందు శరీరరంధ్రంబులును, గాలియందు నిశ్వాసంబును, తేజంబులోపల నూష్మంబును, జలంబుల రసంబును, ధరణీయందు శల్య మాంస ప్రముఖంబులును, వహ్నియందు వ్యక్తంబుతోడ వాక్కును, నింద్రునియందు శిల్పంబుతోడఁ గరంబులును, విష్ణునియందు గతితోడఁ బదంబులును, బ్రహ్మపతియందు రతితోడ నుపస్థంబును, మృత్యునందు విసర్గంబుతోడఁ బాయువును, దిక్కులందు శబ్దంబుతోడ శ్రోత్రంబును, వాయువందు స్పర్శంబుతోడఁ ద్వక్కును, సూర్యునియందు రూపంబుతోడఁ జక్షువులును, సలిలంబులందుఁ బ్రచేతస్సహిత యైన జిహ్వయు, ష్టితియందు గంధసహితం బైన ఘ్రాణంబును, జంద్రునియందు మనోరథంబులతోడ మనంబును, గవి యైన బ్రహ్మయందు బోధంబుతోడ బుద్ధియు, రుద్రునియం దహంకారంబుతోడ మమత్వంబును, క్షేత్రజ్ఞునియందు సత్త్వంబుతోడఁ జిత్తంబును, ¹బరంబునందు గుణంబులతోడ వైకారికంబునుఁ జెందించి, యటమీఁద బృథివిని జలంబునందును, జలంబును దేజంబునందును, దేజంబును వాయువందును, వాయువును గగనమందును,

గగనము నహంకారతత్త్వమందును, నహంకారమును మహత్తత్త్వంబునందును, మహత్తత్త్వమును బ్రకృతియందును, బ్రకృతి నక్షరుం డైన పరమాత్మయందును లయంబు నొందించి, చిన్మాత్రావశేషితుం డైన శ్చేత్రజ్ఞుని నక్షరత్వంబున నెఱింగి ద్వయరహితుం డై, దగ్ధకాష్ఠం డైన వహ్నిచందంబునఁ బరమాత్మ యైన నిర్వికార బ్రహ్మంబునందు లీనుండు గావలయు.

427

అధ్యాయము - ౧౩

క. అనఘ ! వనప్రస్థుం డై, చని త ధర్మంబు లిట్లు సలుపుచు మఱియు^౧ మనె నేని సన్న్యసింపం, జను నట మీఁదటను ¹ముక్తిసంగత్వమున^౨.

428

వ. ఇట్లు వానప్రస్థాశ్రమంబు జరిపి, సన్న్యసించి, దేహమాత్రావశిష్టండును, నిరపేతుండును, భిక్షుండును, నిరాశ్రయుండును, నాత్మారాముండును, సకలభూత సముండును, శాంతుండును, సమచిత్తుండును, నారాయణ పరాయణుండును నై, కౌసినాచ్ఛాదనమాత్రం బైన వస్త్రంబు ధరియించి, దండాది వ్యతిరిక్తంబులు విసర్జించి, యాత్మపరంబులు గాని శాస్త్రంబులు వర్జించి, గ్రహ నక్షత్రాది విద్యల² నభ్యసింపక, భేదవాదంబు లైన తర్కంబులు తర్కింపక, యెందును బక్షిక రింపక, శిష్యులకు గ్రంథంబులు వంచించి యుపన్యసింపక, బహువిద్యల జీవింపక, మత్తాది వ్యాపారంబుల నుల్లస్థిల్లక పెక్కుదినంబు లొక్కయెడ వసియింపక, యారూర నొక్కొక్క రాత్రి నిలుచుచు, గార్యకారణ వ్యతిరిక్తం బయిన పరమాత్మయందు విశ్వంబు దర్శించుచు, స దస న్మయం బైన విశ్వంబు నందుఁ బరబ్రహ్మ మైన యాత్మ నవలోకింపుచు, జాగరణ స్వప్న సంధిసమయంబుల నాత్మనిరీక్షణంబు సేయుచు, నాత్మకు బంధమోక్షణంబులు మాయా మాత్రంబులు గాని, వస్తుప్రకారంబున లేవనియును, దేహంబునకు జీవితంబు ద్రువంబు గాదనియును, మృత్యువు ద్రువంబనియు నెఱుంగుచు, భూతదేహంబుల సంభవనాశంబులకు మూలం బైన కాలంబుఁ బ్రతీక్షించుచు, ని విద్విధంబున జ్ఞానోత్పత్తి పర్యంతంబు సంచరించి, యటమీఁద విజ్ఞానవిశేషంబు సంభవించినఁ బరమహంసుం డై, దండాది చిహ్నంబులు ధరియించి యొండె, ధరియింపక యొండె, బహిరంగ వ్యక్తచిహ్నుండు గాక, యంతరంగవ్యక్త మైన యాత్మాను సంధానంబు గలిగి, మనీషి యై, భాహ్యనుసంధానభావంబున మనుష్యులకుం దన వలన నున్మత్త బాల మూకుల తెఱుంగుఁ జూపుచుండవలయు.

429

—: ప్రహ్లాదాజగర సంవాదము :—

క. మునివల్లభుఁ డజగరుఁ డను, సునయుండు హిరణ్యకశిపు సూనుండును ము
న్నొనరించిన సంవాదము, విను మీ యర్థంబు నందువెలయు నరేంద్రా ! 430

వ. తొల్లి భగవత్ప్రియుం డైన ప్రహ్లాదుండు కతిపయామాత్య సహితుం డై, లోక
తత్త్వంబు నెఱింగెడి కొఱకు లోకంబుల సంచరింపుచు, నొక్కనాఁడు కావేరీ
తీరంబున సహ్యాపర్వతతటంబున ధూళిధూసరితంబు లైన కరచరణా ద్యవయం
బులతోడ గూఢం బైన నిర్మలతేజంబుతోఁ గర్మాకార వచో లింగ వర్ణాశ్రమాదుల
నెవ్వరికి నెఱుంగఁబడక, నేల నిద్రింపుచు, నజగర వ్రతధరుం డైన మునిం గని,
డాయం జని, విధివత్ప్రకారంబున నర్చించి, మునిచరణంబులకు శిరంబు మోపి,
యతని చరిత్రంబులు దెలియ నిచ్చగించి యి ట్లనియె. 431

సీ. భూమి నుద్యోగి యై భోగి యై యుండెడి నరునికై వడి మునినాథ ! నీవు
ఘనశరీరముఁ దాల్చి కదలవు చిత్ర ముద్యమయుక్తునకుఁ గాని ధనము లేదు
ధనవంతునకుఁ గాని తగు భోగములులేవు భోగికిఁ గాని సంపూర్ణ మైన
తనువు లే దుద్యోగ ధన భోగములు లేక నేల నూరక పడి నిద్రవోవు

ఆ. నీకు నెట్లు గలిగె నిరుపమ దేహంబు ?
సముఁడ వార్యుఁడవు విశారదుఁడవు
బుద్ధినిధివి జనులఁ బొగడవు దెగడవు
నిద్ర ప్రతిదినంబు నిలుప నేల. 432

వ. అని యిట్లు ప్రహ్లాదుం డడిగిన, వికసితముఖుం డై మునీంద్రుండు తదీయ మధు
రాలాప సుధారస ప్రవాహంబులు కర్ణంబులఁ బరిపూర్ణంబు లైన నతని నవలోకించి
యి ట్లనియె. 433

సీ. ఆంతరంగికదృష్టి నంతయు నెఱుంగుదు వార్యసమ్మతుఁడ వీ వసురవర్య !
విశ్వజంతువుల ప్రవృత్తి లక్షణములు నీ వెఱుంగనివి లేవు
భగవంతుఁ డగు హరిఁ జాయక నీ మనో వీధి రాజిల్లుచు వెలుగుతేని
క్రమమున బహిరంధకారంబుఁ బరిమార్చు పరమ సాత్త్వికుఁడవు భద్రబుద్ధి

ఆ. వైన నీవు నన్ను నడిగెదు గావున
విన్నధర్మమెల్ల విస్తరింతు
నిన్నుఁ జూడఁ గలిగె నీతోడి మాటల
నాత్మబుద్ధి గలిగె ననఘచరిత !.

వ. వినుము. ప్రవాహకారిణి యై, విషయంబులచేతం బూరింపరాని తృప్తచేతం బడి, కర్మంబులఁ బరిభ్రామ్యమాణుండ నైన నేను నానావిధ యోనులందుఁ బ్రవేశింపుచు వెడలుచు, నెట్టకేలకు మనుష్యదేహంబు ధరియించి, యందు ధర్మంబున స్వర్గ ద్వారంబును, నధర్మంబున శునక సూకరాది తిర్యగ్జంతు యోని ద్వారంబులను నొంది, క్రమమృత మనుష్యుం డై పుట్టవలయు నని వివేకించి, సుఖరక్షణ దుఃఖ మోక్షణంబుల కొఱకు ధర్మంబులు సేయు దంపతుల వ్యవహారంబుఁ గని, సర్వ క్రియానివృత్తిఁ గలిగిన జీవుండు స్వతంత్రుం డై ప్రకాశించునని నిర్ణయించి, భోగంబులు మనోరథజాత మాత్రంబులు గాని శాశ్వతంబులు గావని పరీక్షించి, నివృత్తుండ నై యుద్యోగంబు లేక నిద్రించుచు, బ్రాతర్బ్రాతంబు లనుభవింపుచు నుండుదు. ఇ విధంబునఁ దనకు సుఖరూపం బైన పురుషార్థంబు దనయందుఁ గలుగుట యెఱుంగక, పురుషుండు శైవాలజాల నిరుద్ధంబు లైన శుద్ధజలంబుల విడిచి, యెండమావుల జలంబు లని పాతెడి మూఢుని తెఱంగున సత్యంబుగాని ద్వైతంబుఁ జొచ్చి, ఘోర సంసారచక్ర పరిభ్రాంతం డై యుండు. దైవ తంత్రంబు లైన దేహదులచేత, నాత్మకు సుఖంబును, దుఃఖనాశంబునుఁ గోరుచు, నిరీశం డైన వాని ప్రారంభంబులు నిష్ఫలంబు లగు. అదియునుం గాక, మర్త్యునకు ధనంబు ప్రాప్తం బైన, నది దుఃఖకరంబు గాని సుఖకరంబు గాదు. తోభవంతు లైన ధనవంతులు నిద్రాహారంబులు లేక రాజ చోర యాచక శత్రు మిత్రాది సర్వస్థలంబులందును శంకింపుచు దాన భోగంబుల మఱచి యుండుదురు. ప్రాణార్థవంతులకు భయంబు నిత్యంబు. శోకమోహ భయక్రోధ రాగ శ్రమాదులు వాంఛా మూలంబులు. వాంఛ లే కుండవలయు.

435

మ. సరఘ్న గూర్చిన తేనె మానవులకుఁ సంప్రాప్తమైనట్లు తో
భరతుల్ గూర్చిన విత్తముల్ పరులకుం బ్రాపించుఁ బ్రాప్తాశి యై
1 తిరుగంటోని మహారగంబు బ్రతుకుఁ దీర్ఘాంగ మై యుండియుఁ
జిరకాలంబును వాని వర్తనములం జింతించి యేకాంతి నై.

436

క. అజగరమును జుంటిఁగయు, నిజగురువులుగాఁ దలంచి నిశ్చింతుండ నై
విజనస్థలిఁ గర్మంబుల, గజిబిజి లేకున్నవాడ గౌరవవృత్తిఁ.

437

సీ. అజిన వల్కల దుకూలాంబరంబులు గట్టి ¹యైనఁ గట్టక యైన నలరుచుందు
నాందోళికా రథ హయ నాగముల నెక్కి యైన నెక్కక యైన నరుగుచుందుఁ
గర్భూర చందన కస్తూరికా లేప మైన భూరజ మైన నలఁదికొందు
భర్మ శయ్యన నైనఁ బద్మ శిలా తృణ భస్మంబులం దైనఁ ²బడుచునుందు

అ. మానయుక్త మైన మానహీనం బైనఁ
దీయ నైన మిగులఁ దిక్త మైనఁ
గుడుతు సగుణ మైన గుణవర్జితం బైన
నల్ప మైనఁ జాల నధిక మైన.

438

క. లేదని యెవ్వరి నడుగను, రాదని చింతింపఁ బరులు రప్పించినచోఁ
గాదని యెద్దియు నూనను, భేదము మోదమును లేక క్రీడింతు మదిఁ.

439

క. నిందింపఁ బరుల నెన్నఁడు, వందింప ననేక పీడ వచ్చిన మది నా
క్రందింప విభవముల కా, నందింపఁ బ్రకామవ ర్తనంబున నధిపా !

440

వ. ఇట్లు కోరిక లేక యొక్కనమయంబున దిగంబరుండ నై పిశాచంబు చందంబున
నుండుచుఁ, బెక్కు దినంబులంగోలెఁ బెనుబాము వర్తనంబు గైకొని, నిమిలిత
లోచనత్వంబున నేకాంతభావంబు విష్ణునియందుఁ జేర్చి, వికల్పంబు భేదగ్రాహక
చిత్త వృత్తులను, జిత్తంబు నర్థరూప పరిభ్రమంబు గల మనంబునందును, మనంబు
నహంకారంబునందును, నహకారంబును మాయయందును, మాయ నాత్మాను
భూతియందును, లయంబు నొందించి, సత్యంబు దర్శించుచు, విరక్తి నొంది,
స్వానుభవంబున నాత్మస్థితుండ నై యుండుదు. నీవు భగవత్పరుండవు గావున
రహస్యంబై న పరమహంసధర్మంబు స్వానుభవ గోచరం బైన తెఱంగున నీకు
హృద్గోచరం బగునట్లు చెప్పితి. అనిన విని.

441

క. మను నజగర మునివల్లభు, దనుజేంద్రుఁడు పూజచేసి తగ వీడ్కొని నె
మ్మనమున సంతోషించుచుఁ, జనియెన్ నిజగేహమునకు శశికులతలకా !

442

అధ్యాయము — ౧౪

వ. అనిన యుధిష్ఠిరుం డి ట్లనియె.

443

క. ననుబోటి జడ గృహస్థుఁడు, మునివల్లభ ! యిట్టి పదవి మోదంబున నే
యనువునఁ జెందును వేగము, వినువింపుము నేఁడు నాకు విజ్ఞాననిధి !

444

వ. అనిన నారదుం డి ట్లనియె. గృహస్థుం దైనవాఁడు, వాసుదేవార్పణంబుగా
గృహోచితక్రియ లనుసంధించుచు, మహామునుల సేవించి, వారలవలన నారా

యణ దివ్యావతార కథాశ్రవణంబు సేయుచు, నయ్యై విహితకాలంబుల శాంత జనులం గూడియుండుచు, బుత్ర మిత్ర కళత్రాది సంగంబులు గలలవంటివని యెఱుంగుచు, లోపల నాసక్తి లేక సక్తునికైవడి వెలుపలఁ బురుషకారంబు తొనర్చుచు, దగులంబులు లేక, విత్తంబు లిచ్చి జనక సుత సోదర సఖి జ్ఞాతి జనుల చిత్తంబులు సమ్మదాయత్తంబులు గావింపుచు ధన ధాన్య నిధాన దైవ లబ్ధంబులవలన నభిమానంబు మాని యనుభవింపుచు; గృహక్షేత్రంబులఁ జొచ్చి యుదరపూరణమాత్రంబు దొంగిలించనివాని దండింపక, భుజగ మృగ మూషక మర్కట మక్షికా ఖరోష్ట్రంబుల హింసింపక పుత్రులభంగి నీక్షింపుచు, దేశ కాల దైవంబుల కొలఁదిని ధర్మార్థ కామంబులఁ బ్రవర్తింపుచు, శునక పతిత చండా లాదుల కైన భోజ్యపదార్థంబులు తగినభంగి నిచ్చుచు, నిజవృత్తి లబ్ధంబులగు నశనాదులచేత దేవ ఋషి పితృ భూత మానవుల సంతర్పించుచు, బంచమహా యజ్ఞావశేషంబుల సంతర్వామిపురుషయజనంబు, నాత్మజీవనోపాయంబును సమర్థింపుచు నుండవలయు.

445

ఆ. జనక గురుల నైనఁ జంపు నర్థమునకై
ప్రాణ మైన విడుచు భార్యకొఱకు
నట్టి భార్యఁ బురుషుఁ డతిథిశుశ్రూష సే
యించి ¹గెలుచు నజితు నీశు నైన.

446

ఆ. పరముఁ దీశ్వరుండు బ్రాహ్మణముఖమున
నాహరించి తుష్టఁ డైన భంగి
నగ్నిముఖమునందు హవ్యరాసులు గొని
యైన తుష్టినొందఁ డనఘచరిత!

447

వ. కావున గృహస్థుండు బ్రాహ్మణులందును, దేవతలందును, మర్త్య పశుప్రముఖ జాతులందును, సంతర్వామియు, బ్రాహ్మణాననుండును నైన క్షేత్రజ్ఞునందు నయ్యై కోరికల సమర్పించి, సంతర్పణంబు సేయవలయు. భాద్రపదంబునఁ, గృష్ణపక్షంబునందును, దక్షిణోత్తరాయణంబులందును, రేయింబగలు సమ మైన కాలంబులందును, వ్యతీపాతంబులందును, దినక్షయంబులందును, సూర్య చంద్ర గ్రహణంబులందును, శ్రవణాద్వాదశియందును, వైశాఖశుక్ల తృతీయయందును, కార్తిక శుక్ల నవమియందును, హేమంత శిశిరంబులోన నాలు గష్టక లందును, మాఘశుక్ల సప్తమియందును, మాస నక్షత్రంబులతోడం గూడిన పున్నమ

లందును, ద్వాదశితోడం గూడిన యుత్తరాత్రయ శ్రవణానూరాధలందును, నుత్తరాత్రయ సహిత లైన యేకాదశీ తిథులందును, జన్మ నక్షత్ర యుక్త దివ సంబులందును, మఱియుఁ బ్రశస్తకాలంబులందును, జననీ జనక బంధుజనులకు శ్రాద్ధంబులును, జప హోమ స్నానవ్రతంబులును, దేవ బ్రాహ్మణ సమారాధనంబులును, నాచరింపవలయు. భార్యకుఁ బుంసవనాదికంబును, నపత్యంబునకు జాతకర్మాదికంబును, దనకు యజ్ఞదీక్షాదికంబును, బ్రేతజనులకు దహనాదికంబును మృతదివసంబున సౌంవత్సరికంబును, జరుపవలయు.

448

మ. విను మే దేశములం దయాగుణ తపో విద్యాన్వితం బైన వి
ప్రనికాయంబు వసించు నే స్థలములఁ భాగీరధీముఖ్య వా
హిను లుండుఁ హరిపూజ లెయ్యెడల భూయిష్ట ప్రకారంబులఁ
దనరుఁ భూవర! యిట్టి చోటులఁ దగుఁ ధర్మంబులం జేయఁగఁ.

449

క. హరియందు జగము లుండును, హరిరూపము సాధుపాత్ర మం దుండు శివం
కర మగు పాత్రము గలిగిన, నరయఁగ నది పుణ్యదేశ మనఘచరిత్రా!

450

వ. మఱియుఁ, గురుక్షేత్రంబును, †గయాశీర్షంబును, బ్రయాగంబును, బులహాశ్ర
మంబును, నైమిశంబును, ఫల్గునంబును, సేతువును, బ్రభాసంబును, గుశస్థలి
యును, వారణాసియు, మధురాపురియును, బంపా బిందు సరోవరంబులును,
నారాయణాశ్రమంబును, సీతారామాశ్రమంబును, మహేంద్ర మలయాదు లైన
కులాచలంబులును, హరిప్రతిమార్చన ప్రదేశంబులును, హరిసేవాపర పరమభాగ
వతులు వసించెడు పుణ్యక్షేత్రంబులును, శుభకాముం డైన వాఁడు సేవింప
వలయు.

451

ఆ. భూవరేంద్ర! యిట్టి పుణ్యప్రదేశంబు
లందు నరుండు సేయునట్టి ధర్మ
మల్ప మైన నది సహస్రగుణాధిక
ఫలము నిచ్చు హరి కృపావశమున.

452

వ. వినుము. చరాచరంబైన విశ్వ మంతయు విష్ణుమయం బగుటంజేసి, పాత్రనిర్ణయ
నిపుణులైన విద్వాంసులు నారాయణుండు ముఖ్యపాత్ర మని పలుకుదురు. దేవ
ముఖులును, బ్రహ్మపుత్రు లైన సనకాదులును నుండ, భవదీయ రాజసూయంబున
నగ్రపూజకు హరి సమ్మతుం డయ్యె. అనేక జంతుసంఘాత సంక్లిర్ణం బైన
బ్రహ్మాండ పాదపంబునకు నారాయణుండు మూలంబు. తన్నిమిత్తంబున

నారాయణ సంతర్పణంబు సకలజంతు సంతర్పణ మని యెఱుంగుము. ఋషి నర తిర్య గమర శరీరంబులు పురంబులు. వానియందుఁ దారతమ్యంబులతోడ జీవరూపంబున భగవంతుఁ డైన హరి వర్తించుటంజేసి, పురుషుం డనఁ బ్రసిద్ధుం డయ్యె. అందుఁ దిర్యగ్జాతులకంటె నధికత్వంబు పురుషునియందు విలసిల్లుటం జేసి పురుషుండు పాత్రంబు. పురుషులలోన హరి తను వైన వేదంబు నుద్ధరిం పుచు సంతోష విద్యా తపోగరిష్ఠుం డైన బ్రాహ్మణుండు పాత్రంబు. బ్రాహ్మణుల లోన నాత్మజ్ఞాన పరిపూర్ణుం డైన యోగి ముఖ్యపాత్రం బని పలుకుదురు. పర స్పర పాత్రంబులకు సహింపని మనుష్యులకుఁ బూజనార్థంబు త్రేతాయుగంబు నందు హరిప్రతిమలు గల్పింపఁబడియె. కొందఱు ప్రతిమార్చనంబుఁ జేయుదురు. ¹పురుషద్వేషులైన వారలకు నట్టి ప్రతిమార్చనంబు ముఖ్యార్థ ప్రదంబు గాదు. మందాధికారులకుఁ బ్రతిమార్చనంబు పురుషార్థప్రదం బగును. 453

ఆ. అఖిల లోకములకు హరి దైవతము సూడ

హరికి దైవతము ²ధరామరుండు

పదపరాగ లేశ¹పంక్తిచే దై²లోక్య

పావనంబుఁ జేయు బ్రాహ్మణుండు. 454

అధ్యాయము — ౧౫

వ. అట్టి బ్రాహ్మణజనులందు గర్మనిష్ఠులు, తపోనిష్ఠులు, వేదశాస్త్రనిష్ఠులు, జ్ఞాన యోగనిష్ఠులు నై కొంచఱు వర్తించురు. అందు జ్ఞాననిష్ఠునకి ననంత ఫలకామి యైన గృహస్థుండు పితృజనుల నుద్దేశించి కవ్యంబులును, దేవతల నుద్దేశించి హవ్యంబులునుఁ బెట్టుట ముఖ్యంబు. దైవకార్యంబునకు నిరువుర నైన, నొకరి నైనఁ, బితృకార్యంబునకు మువ్వర నైన నొకరి నైన, భోజనంబు సేయింప వలయు. ధనవంతున కైనను శ్రాద్ధ విస్తారంబు కర్తవ్యంబు గాదు. దేశ కాల ప్రాప్త కంద మూల ఫలాదికం బైన హరి నై వేద్యంబున, విధి చోదిత ప్రకారంబుగా శ్రద్ధతోడఁ బాత్రంబునందుఁ బెట్టిన యన్నంబు కామదం బై యక్షయ ఫలకారి యగు. ధర్మతత్త్వవేది యైనవాఁడు శ్రాద్ధంబులందు మాంసప్రదానంబు సేయక, భక్షింపక, చరింపవలయు, కందమూలాది దానంబున నయ్యెడి ఫలంబు, పశుహింసనంబున సంభవింపదు. ప్రాణిహింస సేయక వర్తించుటకంటె మిక్కిలి ధర్మంబు లేదు. యజ్ఞవిదులైన బ్రౌడలు నిష్కాములై, బాహ్యకర్మం

బులు విడిచి, †యాత్మజ్ఞాన దీపంబులందుఁ గర్మమయంబు లయిన యజ్ఞంబుల నాచరింతురు.

455

క. పశువులఁ బొరిగొని మఖములు, విశదములుగఁ జేయు బుధుని వీక్షించి తము[‡] విశససము చేయునో యని, ¹కసిమసి బెగడొందు భూతగణము నరేంద్రా !

వ. అది గావున ధర్మవేది యైనవాఁడు, ప్రాప్తంబు లైన కందమూలాదికంబులచేత నిత్య నైమిత్తిక క్రియలఁ జేయవలయు. నిజ ధర్మభాధకం బయిన ధర్మంబును, బరధర్మ ప్రేరితం బైన ధర్మంబును, నాభాసధర్మంబును, బాషండధర్మంబును, గపటధర్మంబును, ధర్మజ్ఞుం డైనవాఁడు మానవలయు. నైసర్గికధర్మంబు దురిత శాంతి సమర్థం బగు. నిర్ధనుండు ధర్మార్థంబు యాత్రసేయుచు నైన ధనంబు గోరవలదు. జీవనోపాయంబునకు² నిట్టట్టుఁ దిరుగక, కార్పణ్యంబు లేక జీవించుచు. మహాసర్పంబు తెఱంగున సంతోషంబున నాత్మారాముం డై, యెద్దియుం గోరక బ్రతికెడు సుగుణునికిం గల సుఖంబు, ³కామలోభంబులం దశదిశలం బరిధావనంబు సేయువానికి సిద్ధింపదు. పాదరక్షలు గలవానికి ⁴శర్కరా కంటకాదులవలన భయంబులేక మెలంగ నలవడుభంగిఁ, గామంబులవలన నివృత్తి గలవానికి నెల్ల కాలంబును భద్రం బగు. ఉపస్థకును, జిహ్వ దైన్యంబునకును బురుషుండు గృహపాలక శునకంబుకైవడి సంచరించుచు సంతృప్తిలేక చెడు. సంతోషిగాని విప్రుని విద్యా తపో విభవ యశంబులు నిరర్థకంబులు. ఇంద్రియలోలత్వంబున జ్ఞానంబు నశించు. సకల భూలోక భోగంబులు భోగించియు, దిగ్విజయంబు సేసియు, బుభుక్షా పిపాసలవలన కామపారంబును, హింసవలనఁ గ్రోధపారం బును జేరుట దుర్లభంబు. సంకల్ప నర్జనంబునఁ గామంబుకు, గామవర్జనంబునఁ గ్రోధంబును, నర్థానర్థ దర్శనంబున లోభంబును, నద్వైతానుసంధానంబున భయంబును, నాత్మానాత్మ వివేకంబుల శోకమోహంబులును, సాత్త్విక సేవ నంబున దంభంబును, మౌనంబున యోగాంతరాయంబును, శరీరవాంఛలేమి హింసయు, హితాచరణంబున భూతజం బైన దుఃఖంబును, సమాధిబలంబున దైనికవ్యధయును, †ప్రాణాయామాదికంబున మన్మథవ్యధయును, సాత్త్వికా హారంబుల నిద్రయు, సత్త్వగుణంబున రజస్తమంబులును, సుపశమనంబున సత్త్వంబును, గురుభజనకుశలుం డై * (శీలంబున) జయింప వలయు.

458

† "అత్మ సంయమనేనీహః జహ్వతి జ్ఞానదీపితే" మూలము (15-9)

1. క్రశిమఁ (చ. తం. వా.) 2. ఇంటింట (చ) 3. మాన (హ) 4. కర్కశ (హ)

‡ "అత్మజంయోగ వీర్యేణ" అనిమూలము. 'అత్మజం దేహజం' అనివ్యాఖ్య. * లా. ప. ప్రతులలో లేదు.

క. హరి మహిమ తనకుఁ జెప్పెడి, గురువు న్నరుఁ డనుచుఁ దలచి కుంతితభక్తిఁ
దిరుగు పురుషు శ్రమ మెల్లను, కరి శౌచముక్రియ నిరర్థకం బగు నధిపా! 458

ఉ. ఈ వనజాతనేత్రుఁ బరమేశు మహాత్ముఁ బ్రధానపూరుషుఁ
1దేవశరణ్యు సజ్జనవిధేయు ననంతఁ బురాణయోగి సం
సేవిత పాదపద్ముఁ దమచిత్తముల న్నరుఁడంచు లోకు లి
చ్ఛావిధిఁ జూచుచుండుదురు సన్మతి లేక నరేంద్రచంద్రమా! 459

వ. వినుము. షడింద్రియంబులలోన నొకటియందుఁ దత్పరు లై, యిచ్ఛాపూరణ
విధానంబులఁ జరితార్థుల మైతి మనువారలు ధారణాభ్యాస సమాధియోగంబుల
సాధింపలేరు. కృషిప్రముఖంబులు సంసారసాధనంబులు గాని మోక్షసాధనంబులు
గావు కుటుంబసంగంబునఁ జిత్తవిశేషం బగు. చిత్తవిజయప్రయత్నంబున
సన్న్యసించి, సంగంబు వర్జించి, మితం. బైన భిక్షాన్నంబు భక్షింపుచు, శుద్ధ
వివిక్త సమప్రదేశంబున 2నొక్కరుఁడు నాసీనుం డై సుస్థిరత్వంబునఁ బ్రణవో
చ్ఛారణంబు సేయుచు, రేచక పూరక కుంభకంబులఁ బ్రాణాపానంబుల నిరో
ధించి, కామాహతం బైన చిత్తంబు పరిభ్రమణంబు మాని, కామవిసర్జనంబు
చేసి మరలునంతకు నిజ నాసాగ్రనిరీక్షణంబు సేయుచు, ని వివిధంబున యోగా
భ్యాసంబు సేయువాని చిత్తంబు, కాష్ఠరహితం బైన వహ్ని తెలుగున శాంతిఁ
జెందు. కామాదులచేత వేధింపఁబడక, ప్రశాంత సమస్తవృత్తం బైన చిత్తంబు
బ్రహ్మసుఖ సమృద్ధనంబున లీనం బై మతీయు నెగయనేరదు. 460

మ. ధరణీదేవుఁడు సన్న్యసించి యతి యై ధర్మార్థ కామంబులఁ
బరివర్జించి పున ర్విలంబమునఁ దత్పారంభి యౌనేని లో
భ రతిం గక్కినకూడు మంచి దనుదుఁ భక్షించి జీవించు దు
ద్వరుచందంబున హాస్యజీవనుఁ డగుఁ నానాప్రకారంబులఁ. 461

క. మలమునఁ గ్రిమియునుఁ బడుక్రియ, నిలఁ బడు నొడ లాత్మ గాదు హేయంబనుచుఁ
దలఁతురు తద్దృష్టాంతు వొగడుదు, రలసత నొడలాత్మ యనుచు నజ్ఞు లిలేశా !

ఆ. వ్రతము మానఁ దగదు 3వడుగుఁ గుఱునికినిఁ
క్రియలు మానఁ దగదు గృహగతునికిఁ
దపసి కూర నుండఁ దగదు సన్న్యాసికిఁ
దరుణితోడి పొత్తు తగదు తగదు. 463

సీ. రథము మేనెల్ల సారథి బుద్ధి యింద్రియగణము గుఱ్ఱములు పగ్గములు మనము
ప్రాణాది దశవిధపవనంబు లిరుసు ధర్మాధర్మగతులు రథాంగకములు
బహుళతరం బైన బంధంబు చిత్తంబు శబ్దాదికములు సంచారభూము
లభిమానసంయుతుం డైన జీవుండు రథి ఘనతర ప్రణవంబు కార్ముకంబు

తే. శుద్ధజీవుండు బాణంబు ¹శుభగ మైన
బ్రహ్మ మంచితలక్ష్యంబు పరులు రాగ
భయ మద ద్వేష శోక లోభ ప్రమోహ
మాన మత్సర ముఖములు మానవేంద్ర !

464

వ. ఇట్లు మనుష్యశరీరరూపం బైన రథంబుఁ దనవశంబు సేసికొని, మహాభాగవత
చరణకమల సేవానిశితం బైన విజ్ఞానబద్ధంబు ధరియించి, శ్రీమన్నారాయణ
కరుణావలోకన బలంబున రాగాది శత్రునిర్మూలనంబు గావించి, ప్రణవబాణాస
నంబున శుద్ధజీవశరంబును సంధించి, బ్రహ్మ మనియెడి గుఱియందుఁ ²బడనేసి,
యహంకార రథికుండు రథికత్వంబు మాని, నిజానందంబున నుండవలయు. అట్టి
విశేషంబు సంభవింపని సమయంబున, బహిర్ముఖంబు లైన యింద్రియఘోట
కంబులు బుద్ధిసారథి సహితంబు లై, ³సాభిమాన రథికుని ప్రమత్తత్వంబు దెలిసి,
ప్రకృతి మార్గంబు నొందించి, విషయ శత్రుమధ్యంబునం గూల్చిన.

465

ఆ. విషయశత్రు లెల్ల విక్రాంతితోడ సా
రథిసమేతుఁ డైన రథికుఁ బట్టి
యుగ్ర తిమిర మృత్యుయుత మగు సంసార
కూప మధ్యమందుఁ గూల్చి రథిప !

466

వ. విను. వైదికకర్మంబు ప్రవృత్తంబును, నివృత్తంబు నను, రెండు తెలుగు లయ్యె.
అందుఁ బ్రవృత్తంబునఁ బునరావర్తనంబును, నివృత్తంబున మోక్షంబును సిద్ధించు.
ప్రవృత్తకర్మంబులోన నిష్టాపూర్తంబు లన రెండు మార్గంబులు గలవు. అందు
హింసా ద్రవ్యమయ కామ్యరూపంబు లైన దర్శ పూర్ణమాన పశుసోమయాగ
వైశ్యదేవ బలిహరణ ప్రముఖంబు లైన యాగాదికంబు లిష్టంబులు. దేవాలయ
వన కూప తటాక ప్రముఖంబులు పూర్తంబులు. ప్రవృత్తకర్మంబున దేహంబు
విడిచి, *దేహంత రారంభంబున దేహి హృదయాగ్రంబున వెలుంగు వానితోడ
నింద్రియంబులఁ గూడి, భూత సూక్ష్మయుక్తుఁ డై భూమ దక్షిణాయన కృష్ణ
పక్ష రాత్రి దర్శంబుల వలన సోమలోకంబుఁ జేరి, భోగావసానంబున విలీన

1. శుభద (తం.వా.) 2. బడనేసి (హ.వా.) 3. సాభిమాన (తం.వా.)

† దేహంతరారంభంబు నొందు దేహి హృదయాగ్రంబు వెలుంగ (తం)

వెలుంగు వానితోడ నింద్రియంబులుం గూడ (వా)

హృదయాగ్రంబు వెలుంగ, వానితోడ నింద్రియంబులుం గూడ,

దేహుం దై, వృష్టిద్వారంబునఁ గ్రమంబున నోషధిలతాన్న శుక్లరూపంబులఁ బ్రాపించి, భూమియందు జన్మించు. ఇది పునర్భవరూపం బైన పితృమార్గంబు నివృత్త కర్మనిష్ఠం దైనవాఁడు, జ్ఞానదీప్తంబు లైన యింద్రియంబులందుఁ గ్రియాయజ్ఞంబుల యజించి, యింద్రియంబుల దర్శనాది సంకల్పరూపం బైన మనంబునందును, వికారయుక్తంబైన మనంబును వాక్కునందును, విద్యాదిలక్షణ యైన వాక్కును వర్ణసముదాయంబు నందును, వర్ణసముదాయంబు నకారాదిస్వరత్రయాత్మకం బైన ఓంకారంబు నందును, నోంకారంబును బిందువందును, బిందు పును నాదంబునందును. నాదంబును బ్రాణంబునందును, బ్రాణంబును బ్రహ్మమం దును నిలువవలయు. దేవమార్గంబు లైన యుత్తరాయణ శుక్లపక్షా దివా ప్రాహ్ణ రాకలవలన ¹సూర్యబ్రహ్మలోకంబునందుఁ జేరి, భోగావసానంబున స్థూలోపాధి యైన విశ్వం దై, స్థూలంబున సూక్ష్మంబునందు లయించి సూక్ష్మోపాధి యైన తేజసుండై, సూక్ష్మంబును గారణంబునందు లయించి కారణోపాధియైన ప్రాజ్ఞాండై కారణంబును సాక్షిస్వరూపంబునందు లయించి తురీయుం దై, ²సూక్ష్మలయంబు నందు శుద్ధాత్మం దై యి వివిధంబున ముక్తుం డగును.

467

ఆ. అమరనిర్మితంబు లై యొప్పు పితృ దేవ
సరణు లెవ్వఁ డెఱుంగు శాస్త్రదృష్టి
నట్టివాఁడె దేహి యై మోహమున నొందఁ
డతిశయించు బుద్ధి నవనివాద !

468

వ. వినుము. దేహదులకుఁ గారణత్వంబున నాదియందును, నవధిత్వంబున నంత్యమం దునుఁ గలుగుచు, బహిరంగంబున భోగ్యంబును, నంతరంగంబున భోక్తయుఁ, బరంబును, నపరంబును, జ్ఞానంబును, జ్ఞేయంబును, వచనంబును, వాచ్యమును, నప్రకాశమును, బ్రకాశంబు నైన వస్తువునకు వేఱొండు లేదు. ప్రతిబింబాదికంబు వస్తుత్వంబునంజేసి వికల్పితం బై త్రలంపంబడుభంగి, నైంద్రియకం బైన సర్వం బును నర్థత్వంబున వికల్పితం బై తోచుం గాని పరమార్థంబు గాదు. దేహాది కంబులు ³వినాశ్యంబులు. వానికి హేతువు లైన ⁴క్షితి⁵ప్రముఖంబులును వినా శ్యంబు లగుట సిద్ధంబు. పరమాత్మకు నవిద్యచేత నెంత తడవు వికల్పంబు దోచు, నంత తడవును భ్రమంబు దోచు. అవిద్యానివృత్తి యైన సర్వంబును మిథ్యయయి శాస్త్ర విధినిషేధంబులు⁷ కలలోపల మేలుగన్న తెఱంగు లగు భావా

1. సూర్యబ్రహ్మ లోకంబులందు (హ) 2. సాక్షి (హ) 3. మిథ్యాత్మకంబులు (చ.తం.వా.) 4. చితి (హ)

5. ప్రముఖంబులకును మిథ్యాత్వం బగుట (తం.వా.) 6. యని (హ.తం.) 7. ౦ నెఱింగి (హ)

ద్వైత, క్రియాద్వైత, ద్రవ్యాద్వైతంబులు మూడు గలవు. అందుఁ బటతంతు న్యాయంబునఁ గార్యకారణంబులందు వస్తువొక్కటియై యుండు నని యెఱింగి, యేకత్వాలోచనంబు చేసి, వికల్పంబు లేదని భావించుట భావాద్వైతంబు. మనో వా క్కాయకృతంబు లైన సర్వకర్మంబులను ఫలభేదంబు సేయక, పరబ్రహ్మర్పణంబు సేయుట క్రియాద్వైతంబు. పుత్రమిత్రకళత్రాది సర్వప్రాణులకుం దనకును దేహమునకుం బంచభూతాత్మకత్వంబున భోక్త యొక్కండను పరమార్థత్వంబున నర్థకామంబులయెడ నైక్యదృష్టిఁ జేయుట ద్రవ్యాద్వైతంబు. నేర్పున నాత్మ తత్త్వానుభవంబున నద్వైత త్రయంబును విలోకించి, వస్తుభేదబుద్ధియు, గర్మభేద బుద్ధియు, స్వకీయ పరకీయ బుద్ధియు, స్వప్నంబులుగాఁ దలంచి ముని యైన వాఁడు ¹మానవలయు.

469

క. వాదములు వేయు నేటికి, వేదోక్తవిధిం జరించు విబుధుఁడు గృహమం దాదరమున నారాయణ, పాదంబులు గొలిచి ముక్తిపదమున కేఁగుఁ.

470

శా. భూపాలోత్రమ ! మీరు భక్తిగరిమస్ఫూర్తిఁ సరోజేక్షణ శ్రీపాదాంబుజ యుగ్మమున్నియతు లై సేవించి కాదే మహా గ్రావత్సంఘములోనఁ జిక్కక సమస్తాశాంతనిర్జిత లై యేపారంగ మఖంబు సేసితిరి దేవేంద్ర ప్రభావంబునఁ.

471

—: నారదుని పూర్వజన్మ వృత్తాంతము :—

వ. వినుము. పోయిన మహాకల్పంబునందు గంధర్వులలోన నుపబర్హణుం డను పేర గంధర్వుండ నైన నేను సౌందర్య చాతుర్య మాధుర్య గాంభీర్యాది గుణంబుల సుందరులకుఁ బ్రియుండ నై క్రిడింపుచు, నొక్కనాఁడు విశ్వస్రష్ట లైన బ్రహ్మలు దేవసత్ర మనియెడి యాగంబులోన నారాయణ కథలు గానంబు చేయుకొఱకు నప్పరోజునులను, గంధర్వులనుం జీరిన,

472

ఆ. క్రతువులోని కేను గంధర్వ గణముతోఁ గలసి పోయి విష్ణుగాథ లచటఁ గొన్ని పాడి సతులఁ గూడి మోహితుడ నై తలఁగి చనితి నంత ధరణినాథ !

473

క. వారిజగంధుల పొత్తున, వారిం గైకొనక దలఁగివచ్చిన బుద్ధిన్ వా రెఱిగి శాపమిచ్చిరి, వారింవఁగరాని రోషవశమున నధిపా !

474

ఆ. పంకజాక్షు నిచటఁ బాడక కామిని
గణముఁ గూడి చనిన కల్మషమున
దగ్ధ కాంతి వగుచు ధరణీతలంబున
శూద్రజాతిసతికి సుతుఁడ వగుము.

475

వ. అని యిట్లు విశ్వస్రష్టలు శపించిన, నొక్క బ్రాహ్మణదాసికిఁ బుత్రుండ నై
జన్మించి, యందు బ్రహ్మవాదు లైన పెద్దలకు శుశ్రూష చేసిన భాగ్యంబున, ని
మృహాకల్పంబునందు బ్రహ్మపుత్రుండ నై జన్మించితి.

476

ఆ. కౌశలమున మోక్షగతికి గృహస్థుఁ డే
ధర్మ మాచరించి తగిలిపోవు
నట్టి ధర్మమెల్ల నతివిశదంబుగాఁ
బలుకఁబడియె నీకు భవ్యచరిత !

477

మ. అఖిలాధారుఁ డజాది దుర్లభుఁడు బ్రహ్మం బైన విష్ణుండు నీ
మఖమం దర్చితుఁ డై నివాసగతుఁ డై ¹మర్త్యాకృతి³ సేవ్యుఁ డై
సఖి యై చారకుఁ డై మనోదయితుఁ డై సంబంధి యై మంత్రి యై
సుఖుడుం డయ్యె భవన్మహామహిమఁ దాఁ జోద్యంబు ధాతీశ్వరా :

478

వ. అని యిట్లు నారదుండు చెప్పిన వృత్తాంతం బంతయు విని, ధర్మనందనుండు
ప్రేమవిహ్వలుం డై వాసుదేవునిం బూజించె. వాసుదేవ ధర్మనందనులచేతఁ
బూజితుం డై, నారదమునియు దేవమార్గంబునం జనియె. అని శుకయోగీం
ద్రుండు పాండవపౌత్రునకుం జెప్పె నని సూతుండు శౌనకాదులకుం జెప్పె.

క. రాజీవసదృశలోచన !, రాజీవభవాది దేవరాజవినుత ! వి
భ్రాజిత కీర్తిలతావృత ! రాజీవభవాండభాండ ! రఘుకులతిలకా !

480

మాలిని. ధరణిదుహితృరంతా ! ²ధర్మమార్గానుగంతా !
నిరుపమనయవంతా ! నిర్జరారాతిహంతా !
గురుబుధసుఖకర్తా ! కుంభినీచక్రభర్తా !
సురభయపరిహర్తా ! సూరిచేతోవిహర్తా !

*చ. హరపటుచాపఖండన : మహాద్భుత విక్రమశౌర్య భండనా !
శరనిధి గర్వభంజన ! రసాతనయాహృదయాబ్జ రంజనా !
తరుచర సైన్యపాలన ! సుధాంధసమాని మనోజ్ఞభేలనా !
సరసిజగర్భ సన్నుత ! నిశాచర సంహర ! త్రైజగన్ను తా !

1. మాదుర్య సంభాషియై (హ) మంతవ్యుడై భోక్తయై (చ.ట.ఐ.జ.) 2. ధర్మమార్గావగంతా (హ)

* ఈ పద్యము నెంబరు 4140 ప్రతిలోమాత్ర మధికముగా నున్నది.

గద్య. ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాకలిత కవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్ర సహజపాండిత్య పోతనామాత్య ప్రణీతం బైన శ్రీమహాభాగవతం బను మహాపురాణంబునందు ధర్మనందనునకు నారదుండు హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశిపుల పూర్వజన్మ వృత్తాంతంబు సెప్పటయు, హిరణ్యకశిపు దితి సంవాదంబును, సుయజ్ఞ చరిత్రంబును, యమసల్లాపంబును, బ్రహ్మవరలాభ గర్వితుం డైన హిరణ్యకశిపు చరిత్రంబును, ప్రహ్లాద విద్యాభ్యాస కథయును, బ్రహ్లాద హిరణ్యకశిపుల సంవాదంబును, బ్రహ్లాదు వచనంబు ప్రతిష్ఠింప హరి నరసింహరూపంబున నావిర్భవించి, హిరణ్యకశిపుని సంహరించి, ప్రహ్లాదునకు నభయం బిచ్చి, నిఖిల దేవతానివహ ప్రహ్లాదాది స్త్రాయమానుం డై, తిరోహితుం డగుటయు, ద్రిపురాసుర వృత్తాంతంబును, బ్రహ్లాదాజగర సంవాదంబును, నారదు పూర్వజన్మ వృత్తాంతంబును ననుకథలం గల సప్తమ స్కంధము సంపూర్ణము.

ఓమ్

శ్రీ మహా భాగవతము

అష్టమ స్కంధము

శ్రీమన్నామ! పయోద, శ్యామ! ధ రాభృల్ల లామ! జగదభిరామా!
రామాజనకామ! మహా, ధ్వామ! గుణస్తోమధామ! ధశరథరామా!

అధ్యాయము - ౧

వ. మహానీయ గుణగరిష్ఠ లగు న మ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిల పురాణవ్యాఖ్యాన వైఖరీ
సమేతుం దైన సూతుం డి ట్లనియె. అట్లు ప్రాయోపవిష్టం దైన పరీక్షిన్నరేం
ద్రుండు శుకయోగీంద్రుం గనుంగొని. 2

క. వినఁబడియెను స్వాయంభువ, మనువంశము వర్ణ ధర్మ మర్యాదలతో
మనుజుల దనుజుల వేల్పుల, జననంబులు ¹సప్త రెల్ల జనియించుటయు. 3

ఉ. ఏ మనుకాలమందు హరి యీశ్వరుఁ డేటికి సంభవించె నే
మేమి యొనర్చె న ²మృనువు లే రతఁ డేక్రియఁ జేయుచున్నవాఁ
డేమి నటించు మీఁద గత మెయ్యది సజ్జను లైనవారు ము
న్నేమని చెప్పచుందురు మునీశ్వర! నా ³కెఱుంగింపవే! దయ. 4

వ. అనిన శుకుం డి ట్లనియె. 5

క. ఈ కల్పంబున మనువులు, ప్రాకటముగ నార్చు రైరి పదునలుపురలో
లోకముల జనుల పుట్టువు, లాకథితము లయ్యె వరుస నఖిలములు నృపా! 6

వ. ప్రథమమను వైన స్వాయంభువునకు నాకూతి, దేవహాతు లను నిరువురు
కూతులు గలరు. వారికిఁ గ్రమంబునఁ గవీల, యజ్ఞ నామంబుల లోకంబులకు
ధర్మజ్ఞాన బోధంబులు సేయుకొఱకు హరి పుత్రత్వంబు నొందె. అందుఁ గవీలుని
చరిత్రంబులు మున్ను చెప్పఁబడియె. యజ్ఞుని చరిత్రంబు చెప్పెద వినుము. 7

- మ. శతరూపాపతి కామభోగ ¹విరతిఁ సంత్యక్త భూభారుఁ డై
సతియుం దాను వనంబు కేగి శతవర్షంబుల్ సునందానదిఁ
వ్రతి యై యేకపదస్థుఁ డై నియతుఁ డై ²వాచయమ స్ఫూర్తితో
గతదోషుండు తపంబు సేసె భువన ఖ్యాతంబుగా భూవరా! 8
- వ. ఇట్లు తపంబు సేయుచు స్వాయంభువమనువు దన మనంబులోన. 9
- సీ. సృష్టిచే నెవ్వఁడు చేతన పడకుండు సృష్టి యెవ్వని చేతచే జనించు
జగములు నిద్రింప జాగరూకత నుండి యెవ్వఁడు ³బ్రహ్మంబు నెఱుఁగుచుండు
నాత్మ కాధారంబు నఖిలంబు నెవ్వఁడు నెవ్వని నిజధనం బింతవట్టు
పొడగాన రాకుండఁ బొడగను నెవ్వఁడు నెవ్వని ⁴దృష్టికి నెదురు లేదు
- ఆ. జనన వృద్ధి విలయ సంగతిఁ జెందక
నెవ్వఁ డెడప కుండు నెల్లయెడలఁ
⁵దన మహత్త్వసంజ్ఞ తత్త్వ మెవ్వఁడు దాన
విశ్వరూపుఁ డనఁగ విస్తరించు. 10
- వ. అని మఱియు, నిరహంకృతుండును, బుధుండును, నిరాశియుఁ, బరిపూర్ణుండును,
ననన్యప్రేరితుండును, నృశిషాపరుండును, నిజమార్గ సంస్థితుండును, నఖిల ధర్మ
భావనుండు నైన పరమేశ్వరునకు నమస్కరించెద. అని యుపనిష దర్థంబులు
పలుకుచున్న మనువుం గనుంగొని. 11
- క. రక్కసులు దినఁగఁ గడఁగిన, వెక్కసముగ యజ్ఞ నామ విష్ణుఁడు వారిం
జక్కడిచెఁ జక్రధారల, ⁶మిక్కిటముగ వేల్పులెల్ల మే లని పొగడఁ. 12
- వ. ఇది ప్రథమమన్వంతరంబు. ఇంక రెండవ ⁷మన్వంతరంబు వినుము. 13
- సీ. స్వారోచిషుం డన సప్తార్చి బిడ్డఁడు మనువు వానికి నా ద్యుమ త్సుషేణ
రోచిష్మ దాద్యు లారూఢ పుత్రులు ధాత్రి యేలిరి రోచనం దింద్రుఁడయ్యె
నధికులు తుషితాదు లమరు ⁸లూర్ణస్తంభ ముఖ్యు లాధ్యులు సప్తమునులు నాఁడు
వేదశిరుం డను విప్రుని దయితకుఁ దుషితకుఁ బుత్రుఁ డై తోయజ్ఞాక్షుఁ
- ఆ. డవతరించెను ⁹విభుఁ డన నశీత్యష్ట స
హస్రమునులు నధికు లైనవారు
మను లనుగ్రహింపఁ గౌమారక బ్రహ్మ
చారి యగుచు నతఁడు సలిపె వ్రతము. 14

1. నియతిఁ(త) 2. వాంఛఁ మనస్ఫూర్తితో(జ) 3. బ్రహ్మాండ మెఱుఁగుచుండు (హ. తం.
వా.) బ్రహ్మాండ మెఱుఁగుచుండు(త) 4. సృష్టికి (హ) 5. సన్నహత్త్వతత్త్వసంజ్ఞ నెవ్వఁడు దాన (తం)
6. మిక్కిటముగ (చ.ట.త.జ.ద.బ.) 7. మనువు వినుము(హ) 8. లూర్ణస్తంభ (తం) 9. విభుఁడను(హ)

వ. తదనంతరంబ.

15

సీ. మనువు మాడవవాడు మనుజేంద్ర ! యుత్తముం డన ప్రియవ్రతునకు నాత్మజుండు పాలించె నిల యెల్లఁ బవన స్సంజయ యజ్ఞహో త్రాదు లాతని పుత్రు లధిక గుణులు వసిష్ఠుని కొడుకులు ప్రమథాదు లైరి సప్తములు నమరవిభుఁడు సత్యజి త్రనువాడు సత్య భద్రాద్యులు సురలు ధర్మునికిని సూన్యతకును

ఆ. బుట్టి సత్యనియతిఁ బురుషోత్తముఁడు సత్య
సేనుఁ డనఁగ దుష్టశీలయుతుల
దనుజ యక్షపతుల దండించె సత్యజి
న్మిత్రుఁ డనఁగ జగము మే లనంగ.

16

— : గజేంద్రమోక్షణ కథ :—

వ. చతుర్థమనువు కాలప్రసంగంబు వివరించెద.

17

సీ. మానవాధీశ్వర ! మనువు నాలవవాడు తామసుం డనఁగ నుత్తముని భ్రాత
పృథ్వీపతులు కేతు పృథు నర భ్యాతాదు లతని పుత్రులు ¹పదు రధికబలులు
సత్యక హరివీర సంజ్ఞులు వేల్పులు త్రిశిఖ నామమువాడు దేవవిభుఁడు
మునులు జ్యోతిర్వ్యోమ ముఖ్యులు హరి పుట్టె హరిమేధునకుఁ బ్రీతి హరిణీయందు

ఆ. గ్రహనిబద్ధుఁ డైన గజరాజు విడిపించి
ప్రాణభయమువలనఁ బాపి కాచె
హరి దయాసముద్రుఁ డఖిల లోకేశ్వరుఁ
డనిన శుకునిఁ జూచి యవనివిభుఁడు.

18

క. నీరాట ³వనాటములకుఁ, బోరాటం బెట్లు గలిగెఁ, బురుషోత్తము చే
నారాట మెట్లు మానెను, ఘోరాటవి⁴లోని భద్రకుంజరమునకుఁ.

19

క. మునినాథ ! యీ కథాస్థితి, వినిపింపుము వినఁగ నాకు వేడుక పుట్టె
వినియెదఁ ⁵గర్జేంద్రియములుఁ పెనుఁ బండువు సేయ మనము ప్రీతిం బొందఁ.

క. ఏ కథలయందుఁ బుణ్య, శ్లోకుఁడు హరి సెప్పఁబడును సూరిజనముచే
నా కథలు పుణ్యకథ లని, యాకర్షింపుదురు పెద్ద లతిహర్షమునఁ.

21

వ. ఇవ్విధంబునఁ బ్రాయోపవిష్టుం డైన పరీక్ష న్న రేంద్రుండు బాదరాయణి నడిగె.
అని చెప్పి, సభాసదు లైన మునుల నవలోకించి, సూతుండు పరమ హర్షసమే
తుం డై చెప్పె. అట్లు శుకుండు రాజున కి ట్టనియె.

22

1. పద్మ రధిక బలులు (తం. వా.) 2. గ్రహబద్ధుఁడైన (తం.)
3. వనాటములకు (హ) 4. లోన (హ) 5. కర్జేంద్రియముల పెనుఁబండువు (తన. వా.)

అధ్యాయము - ౨

సీ. రాజేంద్ర ! విను సుధారాశిలో నొక పర్వతము త్రికూటం బనఁ దనరు చుండు
యోజనాయుత మగు నున్నతత్వంబును నంతియ వెడలుపు నతిశయిల్లుఁ
గాంచనాయస్సార కలధౌత మయము లై మూఁడుశృంగంబులు మొనసియుండుఁ
దటశృంగ బహురత్న ధాతు చిత్రితము లై దిశలు ¹భూనభములుఁ దేజరిల్లు

తే. భూరి భూజ లతా కుంజ పుంజములును
మ్రోసి పటతెంచు సెలయేటి మొత్తములును
²మరగి తిరిగెడు దివ్య విమానములును
జలులఁ గ్రీడించు కిన్నరచయముఁ గలిగి.

23

వ. అది మఱియును మాతులుంగ లవంగ లుంగ చూత కేతకి భల్లాత ³కామ్రాతక
సరళ పనస బదరీ వకుళ వంజుళ వట కుటజ కుంద కురువక కురంటక
కోవిదార భద్దార నారికేళ సిందువార చందన పిచుమంద మందార
జంబూ జంభీర మాధవీ మధూక తాల తక్కిల తమాల హింతాల రసాల
సాల ప్రియాశు బి ల్వామలక క్రముక కదంబ కరవీర కదళి కపిత్థ కాంచన
కందరాళ శిరీష శింశు పాశోక పలాళ నాగ పున్నాగ చంపక శతపత్ర
మరువక మల్లికామతల్లికా ప్రముఖ నిరంతర వసంతసమయ సౌభాగ్యసంప
దంకురిత పల్లవిత కోరికిత కుసుమిత ఫలిత లలిత విటప విటపి వీరు న్నిప
హాలంకృతంబును, మణివాలు కానేక విమల పులిన తరంగిణి సంగత విచిత్ర
విద్రుమలతా మహోద్యాన శుక పిక నికర నిశిత సమంచిత చంచూపుట నిర్దళిత
శాఖి శాఖాంతర పరిపక్వ ఫల రంధ్ర ప్రవర్షిత రసప్రవాహ బహుళంబును,
కనకమయ సలిల కాసార కాంచన కుముద కల్హార కమల పరిమళ మిశిత
కబ శాహార నంత తాంగీకార భార పరిశ్రాంత కాంతా సమాలింగిత కుమార
మత్త మధుకర విట సముదయ సమీపసంచార సముదంచిత శకుంత కలహంస
కారండవ జలకుక్కుట చక్రవాక బలాహక కోయష్టిక ముఖర జలవిహంగ
వినర వివిధ కోలాహల బధిరీభూత భూ నభోంతరాళంబును, తుహినకరకాంత
మరకత కమలరాగ వజ్ర వైడూర్య నీల గోమేధిక పుష్కరాగ మనోహర
కనక కలధౌత మణిమ యానేక శిఖరతట దరీ విహరమాణ విద్యాధర విబుధ
సిద్ధ చారణ గంధర్వ గరుడ కిన్నర కింపురుష మిథున సంతత సరస సల్లాప
సంగీతప్రసంగ మంగళాయతనంబును, గంధగజ గవయ గండభేరుండ భద్గ

కంతీరవ శరభ శార్దూల చమర శల్య భల్ల సారంగ సాలావృక వరాహ మహిష
మర్కట మహారగ మార్జాలాది నిఖిల మృగనాథ సమూహ సమరసన్నాహ
సంరంభ ¹సంచకిత శరణాగత శమనకింకరంబును నై యొప్పు న పుర్యత
సమీపంబునందు. 24

క. భిల్లి ²భల్ల లులాయక, భల్లక ఫణి ఖడ్గ గవయ బలిముఖ చమరీ
ఝిల్లి హరి ³శరభక కిటి మల్లాద్భుత కాక ఘోకమయ మగు నడవి^౪. 25

శా. అన్యాయోకన భీకరంబులు జితాశానేకపాసీకముల్
వన్యేభంబులు గొన్ని మత్తతను లై వ్రజ్యావిహారాగతో
దన్యత్వంబున భూరి భూధర ⁴దరీ ద్వారంబులం దుండి సౌ
జన్యక్రీడల ⁵సీరుగాలివడిఁ గాసా రావగాహార్థ మై. 26

ఆ. అంధకార మెల్ల నద్రి గుహంతర
పీఠులందుఁ బగలు వెఱచి డాఁగి
యెడరు వేచి సంధ్య నినుఁడు వృద్ధత నున్న
వెడలె ననఁగ గుహలు వెడలెఁ గరులు. 27

క తలఁగవు గొండల కై నను, మలఁగవు సింగముల కై న మార్కొను కడిమిం
గలఁగవు విడుగుల కై నను, నిల బలసంపన్న వృత్తి నేనుఁగుగున్న^౬. 28

సీ. పులుల మొత్తంబులు పొదరిండ్లలోఁ దూఱు ఘోరభల్లకముల్ గుహలు సొచ్చు
భూదారములు నేలబొటియలలో డాఁగు హరిదంతముల కేగు హరిణచయము
మడుఁగులఁ జొరఁబాటు మహిషసంఘంబులు గండశైలంబులఁ గపులు ప్రాఁకు
వశ్మికములు సొచ్చు వనభుజంగంబులు నీలకంఠంబులు నింగి కెగయు

తే. వెఱచి చమరీమృగంబులు విసరు వాల
చామరంబుల విహరణశ్రమము వాయ
భయద పరిపేల విహరించు భద్రకరుల
గాలి వాఱిన మాత్రాన జాలిఁ బొంది. 29

క. మదగజ దానామోదము, కదలని తమకములఁ ద్రాట కడుపులు నిండ^౭
బొదలుచుఁ దుమ్మెదకొదమల, కడుపులు జూం జుమ్మటంచు గానము సేసె^౮. 30

క. తేటి యొకటి యొరు ^౯ప్రియకును, మాటికి మాటికిని నాగ మదజల గంధం
బేటి కని తన్నుఁ బొందెడి, బోటికి నందిచ్చు నిండు ⁷బోటుదనమున^{౧౦}. 31

1. సంచరిత (చ. ద. ద.) 2. భల్ల లులాయక (హ) 3. శరభకిటి. మల్లాద్భుత (హ)
4. తటి (బ) 5. సీరుగాలి పడి (తం) 6. ప్రియనకు (క. చ. త. జ. ద. బ.) 7. బోటితనమున^{౧౦} (హ)

క. అంగీకృత రంగ న్మా, తంగీ మదగంధ మగుచుఁ దద్దయు వేడ్కఁ
సంగీత విశేషంబుల, భృంగీగణ మొప్పె మానుపెట్టెడి మాడ్కఁ. 32

క. ¹వల్లభలు వాటి మున్నడ, ²వల్లభ మని ముసరిరేని వారణ³దానం
బొల్లక మధుకరవల్లభు, లుల్లంబులఁ బొంది రెల్ల యుల్లాసంబుల్. 33

వ. అప్పుడు. 34

మ. కలభంబుల్ చెరలాడుఁ బల్వలము లాఘ్రాణించి మట్టాడుచుఁ
ఫలభూజంబులు రాయుచుఁ జివురుజొంపంబుల్ వడిఁ మేయుచుఁ
బులులం గారెనుపోతులఁ మృగములఁ పోసీక శిక్షింపుచుఁ
గొలఁకుల్ సొచ్చి ⁴కలంపుచుఁ గిరులపై గొబ్బిళ్ళు గోరాడుచుఁ. 35

క. తొండంబుల మదజలవృత, గండంబుల కుంభములను ఘట్టన సేయం
గొండలు దలక్రిం దై పడు, బెండుపడుఁ దిశలు సూచి బెగడుఁ జగముల్. 36

క. ఎక్కడఁ జూచిన లెక్కకు, నెక్కువ యై ⁵యడవి నడచు నిభయూధములో
నొక్క కరినాథుఁ డెడతెగి, చిక్కె నొక కరేణుకోటి సేవింపంగఁ. 37

వ. ఇట్లు వెనుక ముందట నడుమ నుభయపార్శ్వంబులఁ దృషార్ధితంబు లై యరుగు
దెంచు నేనుంగుగములం ⁶గానక తెఱంగుతప్పి ⁷తొలంగుడుపడి, యీశ్వరా
యత్రం బైన చిత్తంబు సంవిత్తంబు గాకుండుటంజేసి తానును, దన కరేణు
సముదయంబును నొక్క తెరు వై పోవుచు. 38

సీ. పల్వలంబుల లేతపచ్చిక మచ్చికఁ జెలుల కందిచ్చు నచ్చికము లేక
నివురుజొంపములఁ గ్రొవ్వెలయు పూఁగొమ్మలఁ బ్రాణవల్లభలకుఁ బాలు వెట్టు
ఘన దాన శీతల కర్ణతాళంబుల దయితల చెమటార్చు దనువు లరసి
మృదువుగాఁగొమ్మల మెల్లన గళములు నివురుచుఁ బ్రేమతో ⁸నెఱపు వలపు

తే. విఱుఁదు చక్కట్ల డగ్గిటి ప్రేమతోడ
డాసి మూర్కొని దివికిఁ దొండంబు సాపు
వెద వివేకించుఁ గ్రీడించు విశ్రమించు
మత్త మాతంగమల్లంబు మహిమతోడ. 39

1. వల్లభులవారు మున్నడ (హ) 2. వల్లభయని (హ) 3. దానం బొల్లకు (హ)
4. కలంపుచుఁ (హ) 5. యడవి నడచు (హ) 6. గూడికొని (హ) 7. తొలంగుపడి (హ)
8. నెరవు గరవు (హ)

సి. తన కుంభముల పూర్ణతకు డిగ్గి యువతుల కుచములు పయ్యెద¹కొంగులీగఁ
దన యానగంభీరతకుఁ జాల కబలల యానంబు లందెల నండగొనఁగఁ
దన కరశ్రీఁ గని తలఁగి బాలల చిటు దొడలు మేఖలదీప్తిఁ దోడుపిలువఁ
దన దంతరుచి కోడి తరుణుల నగవులు ముఖచంద్ర దీప్తుల ముసుగు దిగువఁ

తే. దనదు లావణ్యరూపంబుఁ దలఁచి చూడ
నంజనాభ్రము కపిలాది హరిదిభేంద్ర
దయిత లందఱుఁ దనవెంటఁ దగిలి నడువ
గుంభివిభుఁ డొప్పె నొప్పుల కుప్పఁబోలి.

40

వ. మఱియు నానా గహనవిహరణ మహిమాతో మదగజేంద్రంబు మార్గంబుఁ దప్పి
పిపాసా పరాయత్త చిత్తంబున మత్తకరేణువుల మొత్తంబునుం దానును జని చని.

మ. అటఁ గాంచె² గరిణీవిభుండు నవ పుల్లాంభోజ కల్వారము³
నట దిందిందిర వారము⁴ గమత మీన గ్రాహ దుర్వారము⁵
వట హింతాశ రసాల సాల సుమనో వల్లి కుటీ తీరము⁶
చటులోద్ధూత మరాళ చక్ర బక సంచారంబుఁ గాసారము⁷.

42

వ. ఇ ట్లనన్య పురుషసంచారంబును, నిష్కళంకంబును నైన య పృంకజాకరంబుఁ
బొడగని.

43

సి. తోయజగంధంబు దోఁగిన చల్లని మెల్లని గాడ్పుల మేను లలరఁ
గనుల నా శాహార విమల వా క్కలహంస రవములు సెపుల పండువులు సేయ
పుల్ల దిండివ రాంభోరు హమోదంబు పూణరంధ్రంబుల గారవింప
నిర్మల కల్లోలనిర్గ తాసారంబు వదనగహ్వరముల వాడు దీర్పఁ

తే. ద్రిజగ దభినవ సౌభాగ్య దీప్త మైన
విభవ మీక్షణములకును విందు సేయ
నరిగి పంచేంద్రియ వ్యవహారములను
మఱచి మత్తేభయాధంబు మడుగుఁ జొచ్చె.

44

క. తొండంబులఁ బూరింపుచు, గండంబులఁ జల్లుకొనుచు గళగళ రవముల్
మెండుకొన వలుదకడుపులు, నిండ⁸ వేదండకోటి నీరుం ద్రావె⁹.

45

వ. అప్పుడు.

46

మ. ఇభలోకేంద్రుడు హస్తరంధ్రముల నీ రెక్కించి పూరించి చం
దభ మార్గంబున కెత్తి నిక్కి వడి ¹నుడ్డాడించి ²పింజింప నా
రభటి *స్నీరములోనఁ బెల్లెగసి నక్ర గ్రాహ పాతీనముల్
నభమం దాడెడు మీన కర్కటములఁ బట్టె సురల్ మాన్పడఁ.

47

వ. మఱియు, స గ్గజేంద్రం బనర్గళ విహారంబున.

48

సీ. కరిణీ కరోజ్జిత కంకణ చ్చటఁ దోఁగి సెలయేటి నీలాద్రి చెలుపుఁ దెగడు
హస్తినీ హస్తవిన్యస్త పద్మంబుల వేయుగన్నులనాని వెరపు నూపు
కలభ సముత్క్లిర్ణ కల్వార రజమునఁ గనకాచలేంద్రంబు ఘనతఁ దాల్చుఁ
గుంజరీ పరిచిత కుముద కాండంబుల ఫణిరాజమండన ప్రభ వహించు

ఆ. మదకరేణు ముక్త మౌక్తిక శుక్తుల
మెఱుఁగు మొగిలుతోడ మేలమాడు
నెదురులేని గరిమ నిభరాజ మల్లంబు
వనజగేహకేశి వ్రాలు నపుడు.

49

వ. మఱియు, నా సరోవరలక్ష్మి మదగజేంద్ర వివిధ విహార వ్యాకులిత నూతన లక్ష్మి
విభవ యై, యనంగవిద్యా నిరూఢ పల్లవప్రబంధ పరికంపిత శరీరాలంకార యగు
కుసుమకోమలియునుం బోలె, వ్యాకీర్ణ చికుర మత్తమధుకర నికరము, విగతరస
వదనకమలయు, నిజస్థాన చలిత కుచ రథాంగయుగళ లంపటిత జఘన వులిన
తలయు నై యుండె. అంత.

50

సీ. భుగభుగాయుత భూరి బుద్బుద చ్చటలతోఁ గదలుచు దివికి భంగంబు లెగయ
భువన భయంకర పూర్కార రవమున ఘోర నక్ర గ్రాహకోటి బెగడ
వాలవిశేష దుర్వార ఝంఝానిల వశమున ఘుమఘు మావర్త మడరఁ
గట్టోల జాల సంఘట్టనంబులఁ దటి ⁴తరులు మూలములతో ధరణిఁ గూల

తే. సరసిలోనుండి పొడగని సంభ్రమించి
యుదిరి కుప్పించి లంఘించి హుంకరించి
భానుఁ గబళించి పట్టు స్వర్బానుపగిది
నొక్క మకరేంద్రుఁ డిభరాజు నొడిసి పట్టె.

51

1. నొడ్డాడించి (క. ట. జ. ద. ద) 2. పై (జిందు (హ) * సీరముతోన పెల్లెగసి అని
యుండుట యచితము 3. నభమం దాడగ వాని బట్టి భగముల్ నాకొకసుల్ మాన్పడఁ (క. జ. ద. బ)
4. తరు లమూలంబులై (తం. వా.)

క. వడిఁ దప్పించి కరిండుడు, నిడుద కరం బెత్తి ¹వేయ నీరాటంబుం
బొడ వడఁగినట్లు జలములఁ, బడి కడువడిఁ బట్టెఁ బూర్వ పదయుగశంబుఁ. 52

చ. పదములఁ బట్టినం దలఁకుఁబా టొకయింతయు లేక శూరతఁ
మదగజ వల్లభుండు ధృతిమంతుఁడు దంతయుగాంత ఘట్టనఁ
జెదరఁగ జిమ్మె న మృకరి చిప్పలు పాదులు దప్ప ²నొప్పఱఁ
వదలి జలగ్రహంబు కరి వాలము మూలముఁ జీరె ³గోఱుఁ. 53

క. కరిఁ దిగుచు మకరి సరసికి, ⁴గరి దరికిని మకరిఁ దిగుచుఁ ⁵గరకరి బెరయఁ
కరికి మకరి మకరికిఁ గరి, ⁶భర మన ని ట్టతల కుతల భటు లదరిపడఁ. 54

వ. ఇట్లు కరిమకరంబులు రెండును నొండొండ నముద్దండ దండంబు లై తలపడి,
నిఖిల ఒకాలోకన భీకరంబు లై, యన్యోన్య విజయశ్రీ వశీకరంబులై, సంక్షో
భిత/కమలాకరంబు లై, హరి హరియును, గిరిగిరియునుం దాఁకి, పిఱుతివియక
పెనంగుతెఱంగున, నీరాటం బైన ⁷పోరాటంబునఁ బట్టుచు వెలికి లోనికిం
దిగుచుచు, గొలంకు కలంకం బందఁ, గడువడి ని ట్టట్టుపడి, తడఁబడక, బుడబు
డానుకారంబు లై, భుగులు భుగుల్లను చప్పళ్ళతో నురువులు గట్టుచు, జలంబు
లుప్పరంబున కెగయం జప్పరింపుచు, దప్పక వదనగహ్వరంబుల నప్పశింపుచు
నిశిత నితాంత దురంత దంతకుంతంబుల నింతింతలు దునియలై, నెప్పశంబునం
బునుకచిప్పలు కుదుళ్లుదప్పి రక్తంబులు గ్రమ్ముదేర, హు మ్మని యొక్కుమ్మడిం
జిమ్ముచు, నితరేతర సమాకర్షణంబులం గదలక, పదంబులు మొదలిపట్టు వదలక
కుదురై ⁸యుండుచు, బరిభ్రమణ వేగంబున జలంబులం దిరుగుచు, మకర
కమర కర్కటగండక మండూకాది సలిలనిలయంబుల ప్రాణంబులు శీణంబులుగా
నొక టొకటిం దాఁకు రభసంబున నిక్కలువడ మ్రక్కం ద్రొక్కుచు, మెండు
చెడి, బెండువడి, నాఁచు గుల్లచిప్ప తండంబులం బరస్పర తాడనంబులకు నడ్డం
బుగా నొడ్డుచు, నోల మాసగొనక, గెలుపుఁదలంపులు బెట్టిదంబు లై రెట్టింప,
నహారాత్రంబులం బోలెఁ గ్రమక్రమ విజృంభమాణంబు లై, బహుకాల కలహ
విహారంబు లై, నిర్గత నిద్రాహారంబు లై, యవక్ర పరాక్రమ ఘోరంబు లై,
పోరుచున్న సమయంబున. 55

క. జవమును జలమును బలమును, వివిధములుగఁ బోరు కరటి వీరతకు భువిఁ
దివి మకర మీన కర్కట, నివహము లొక్కటన మిత్రనిలయముఁ బొందెఁ.

1. వైవ (హ) 2. మప్పర (హ) 3. గోదల (హ) 4. కరి ధరణికి మకరి (క. బ.)
5. కరి కరి బెరయ (హ) 6. భరమనుచును సతల కుతల భటులరుదుపడ (తం. వా.)
7. పోరాటం బెట్టుచు (హ) 8. వర్తించుచు (తం. వా.)

శా. ఆటోపమ్మునఁ జిమ్ము తొమ్మగల వజ్రాభీల దంతమ్ములఁ
దాఁటించుఁ మెడఁ జుట్టిపట్టి హరి దోర్దండాభ శుండాహతిఁ
నీటఁ మాటికి మాటికిం దిగువఁగా నీరాటము స్నీటి పో
రాటం దోటమిపాటుఁ జూపుట¹ కరణ్యాటంబు వాచాట మై.

57

వ. అప్పుడు.

58

ఆ. మకరితోడఁ బోరు మాతంగవిభుని నొ
క్కరుని డించిపోవఁ గాళ్ళురాక
కోరి చూచుచుండెఁ గుంజరీయూధంబు
మగలు తగులుగారె మగువలకును.

59

వ. అంత.

60

ఆ. జీవనంబు దనకు జీవనం బై యుంట
నలవు చలము నంత కంత కెక్కి
మకర మొప్పె డస్సె మత్తేభమల్లంబు
బహుళపక్ష శీతభాను పగిది.

61

మ. ఉటుకుం గుంభయుగంబుపై హరిక్రియఁ హుమ్మంచు పాదంబులం
దిటుకుం గంఠము వెన్నుదన్న నెగయుఁ హేలాగతిఁ వాలముఁ
జటచు న్నుగ్గుగఁ దాఁకు ముంచు మునుఁగుఁ శల్యంబులుఁ దంతముల్
విటుగఁ వ్రేయుచుఁ బొంచి పొంచి కదియుఁ వేదండ యూధోత్తముఁ.

62

మ. పొడ గానంబడకుండ తాఁగు వెలికిం బోవంగఁ దా నడ్డ మై
పొడచూపుం జరణంబులం బెనఁగొనుం బోరాక రారాక బె
గ్గడిలం గూలఁగఁ దాఁచు లేచుతటి నుద్ధాటించు లంఘించు బ
ల్విడి జీరుఁ దలఁగుఁ మలంగు నొడియుఁ వేధించుఁ గ్రోధించుచుఁ.

63

వ. ఇట్లు విస్మిత నక్రచక్రం బై, నిర్వక్ర విక్రమంబున, నల్ప హృదయ జ్ఞానదీపంబు
నతిక్రమించు మహా మాయాంధకారంబునుం బోలె, సంతకంతకు నుత్సాహ
కలహ నన్నాహ బహువిధ జలావగాహం బైన గ్రాహంబును మహాసాహసంబున.

శా. పాదద్వంద్వము నేల మోపి పవనుఁ బంధించి పంచేంద్రియో
న్మాదంబుం బరిమార్చి బుద్ధిలతకు² మాతాకు హత్తించి³ 4ని
ష్ఠేద బ్రహ్మపదావలంబన గతిం గ్రీడించు యోగీంద్రు మ
ర్యాద న్నక్రము విక్రమించెఁ గరి పాదాక్రాంత నిర్వక్రమై.

65

ఆ. వనగజంబు నెగుచు వనచారిఁ బొడగని
వనగజంబె కాన వజ్రగజము
వెల్లనై సురేంద్రు వేచి సుధాంధులఁ
బట్టు పట్టినీక బయలు వ్రాఁకె.

66

ఉ. ఊహ కలంగి జీవనపు బోలమునం బడి పోరుచున్ మహా
మోహలతా నిబద్ధ పదమున్ విడిపించుకొనంగలేక సం
దేహముఁ బొందు దేహిక్రియ దీనదశన్ గజ ముండె భీషణ
గ్రాహ దురంతదంత పరిఘట్టిత పాద ఖురాగ్ర శల్య మై.

67

వ. ఇ వివర్ధంబున.

68

క. అలయక సౌలయక వేసట, నౌలయక కరి మకరితోడ నుద్దండత రా
త్రులు సంధ్యలు దివసంబులు, సలిపెన్ బో రొక్క¹వేయి సంవత్సరముల్. 69

మ. పృథుశక్తిన్ గజ మా జలగ్రహముతోఁ బెక్కిండ్లు పోరాడి సం
శిథిలం బై తనలాపు వైరిబలముం జింతించి మిథ్యా మనో
రథ మింకేటికి దీని గెల్వ సరి పోరం జాలరా దంచు స
వ్యథ మై యి ట్లనుఁ బూర్వపుణ్య ఫల దివ్యజ్ఞాన సంపత్తితోన్.

70

అధ్యాయము - 3

శా. ఏ రూపంబున దీని గెల్తు, నిటమీఁ దే వేల్పుఁ జింతింతు, నె
వ్వారిం జీరుదు, నెవ్వ రడ్డ మిఁక, ని వ్వారిప్రచారోత్తమున్
వారింపం దగువార లెవ్వ, రఖిల వ్యాపారపారాయణుల్
లేరే, మ్రొక్కెద దిక్కుమాలిన మొ జాలింపం బ్రపుణ్యాత్మకుల్.

71

శా. నానానేకప యూధముల్ వనములోనం బెద్దకాలంబు స
న్మానింపన్ దశలక్షకోటి కరిజీనాథుండ నై యుండి మ
ద్దానాంభః పరిపుష్ట చందన లతాంత చ్ఛాయలం దుండలే
కి నీరాశ నిచేల వచ్చితి, భయం బెట్టోకదే, యీశ్వరా !

72

ఉ. ఎవ్వనిచే జనించు జగ మెవ్వనిలోపల నుండు లీన మై
యెవ్వనియందు డిందుఁ బరమేశ్వరుఁ డెవ్వఁడు మూలకారణం
బెవ్వఁ డనాది మధ్య లయుఁ డెవ్వఁడు సర్వముఁ దాన యైన వాఁ
డెవ్వఁడు వాని నాత్మభవు నీశ్వరు నే శరణంబు వేఁడెదన్.

73

- క. ఒకపరి జగములు వెలినిడి, యొకపరి లోపలికిఁ గొనుచు నుభయముఁ ¹దానై
సకలార్థ సాక్షి యగు న, య్యకలంకుని నాత్మమూలు నర్థిఁ దలంతుఁ. 74
- క. లోకంబులు లోకేశులు, లోకస్థులుఁ దెగినతుది నలోకం బగు పెం
జీఁకటి కవ్వల నెవ్వఁడు, నేకాకృతి వెలుఁగు నతని నే సేవింతుఁ. 75
- క. నర్తకునిభంగిఁ బెక్కుగు, మూర్తులతో నెవ్వఁ డాడు మునులుఁ దివిజుల్
కీర్తిప నేర రెవ్వని, వర్తన మొరు లెఱుఁగ రట్టి వాని నుతింతుఁ. 76
- ఆ. ముక్తసంగు లైన మునులు దిదృక్షులు
సర్వభూత హితులు సాధుచిత్తు
లసదృశ వ్రతాధ్యు లై కొల్తు రెవ్వని
దివ్యపదము, వాఁడు దిక్కు నాకు. 77
- సీ. భవము దోషంబు రూపంబు కర్మంబు నాహ్వాయమును గుణము లెవ్వనికి లేక
జగములఁ గలిగించు సమయించు కొఱకు నై నిజమాయ నెవ్వఁడిన్నియును దాల్చు
²నా పరేశునకు ననంతశక్తికి బ్రహ్మ ³కిద్ధరూపికి రూపహీనునకును
జితచారునకు సాక్షికి ⁴నాత్మరుచికినిఁ బరమాత్మునకుఁ బరబ్రహ్మమునకు
ఆ. మాటల న్నెఱుకల మనములఁ జేరంగఁ
⁵గాని శుచికి సత్త్వగమ్యుఁ డగుచు
నిపుణుఁ డైనవాని నిష్కర్మతకు మెచ్చు
వాని కే నొనర్తు వందనములు. 78
- సీ. శాంతున కపవర్గ సౌఖ్య సంవేదికి, నిర్వాణ భర్తకు నిర్విశేష
నకు, ఘోరునకు మూఢునకు గుణధర్మికి సౌమ్యున కధికవిజ్ఞానమయున
కభిలేంద్రియద్రష్ట కధ్యక్షునకు బహు జ్ఞేత్రజ్ఞునకు దయాసింధుమతికి
మూలప్రకృతి కాత్మ ⁶మూలునకు జితేంద్రియ జ్ఞాపకునకు దుఃఖాంతకృతికి
ఆ. నెఱిన సత్య మనెడి నీడతో వెలుఁగుచు
నుండు నొక్కటికి మహోత్తమునకు
నిఖిల కారణునకు, నిష్కారణునకు న
మస్కరింతు నన్ను మనుచు కొఱకు. 79
- క. యోగాన్ని దగ్ధకర్ములు, యోగీశ్వరు లే మహాత్ము నొం డెఱుఁగక స
ద్యోగ విభాసిత మనముల, బాగుగ నీక్షింతు రట్టి పరము భజింతుఁ. 80

1. గమచు (క) 2. అపరమేశ కనంత శక్తికి (క) 3. వేదరూపికి రూపవిరహితునకు (ట)
4. ఆత్మవిభునకు (క.ట.) 5. రాని శుచికి సత్త్వగమ్యుడగు (ట) 6. మూలమున కభిలేంద్రియ
(తం వా)

సి. సర్వాగమామ్నాయ జలధికి నపవర్గ మయనికి నుత్తమ మందిరునకు
సకల గుణారణి చ్చన్న బోధాగ్నికిఁ దనయంత రాజిల్లు ధన్యమతికి
గుణలయోద్ధీపిత గురుమానసునకు సంవర్తిత కర్మనిర్వర్తితునకు
దిశలేని నాబోఁటి పశువుల పాపంబు లణఁచువానికి సమస్తాంతరాత్ముఁ

ఆ. దై వెలుంగువాని, కచ్చిన్నునకు, భగ
వంతునకుఁ ¹దనుజ నువస్తు దేశ
దార సక్తు లైనవారి కందఁగరాని
వాని కాచరింతు వందనములు.

81

వ. మఱియు.

82

సి. *వర ధర్మ కామార్థ వర్జితకాము లై విబుధు లెవ్వని సేవించి యిష్ట
గతిఁ బొందుదురు చేరి కాక్షించువారి కవ్యయ దేహ మిచ్చు నెవ్వఁడు కరుణ
ముక్తాత్ము లెవ్వని మునుకొని చింతింతు రానంద వార్ధి మ గ్నాంతరంగు
లేకాంతు లెవ్వని నేమియుఁ గోరక భద్రచరిత్రంబుఁ బాడుచుందు

అ. రా మహేశు నాద్యు నవ్యక్తు నధ్యాత్మ
యోగగమ్యుఁ బూర్ణు నున్నతాత్ము
బ్రహ్మ మైన వానిఁ ²బరుని నతీంద్రియ
నీకు ³స్థూలు సూక్ష్మ నే భజింతు.

83

వ. అని మఱియు ని ట్లని వితర్కించె.

84

సి. పావకుం డర్చుల భానుండు దీప్తుల నె బ్బంగి నిగిడింతు రె ట్లడంతు
రా క్రియ నాత్మకరావళిచేత బ్ర హ్మాదుల వేల్పుల నఖిలజంతు
గణముల జగముల ఘన నామ రూప భేదములతో మెఱయించి తగ నడంచు
నెవ్వఁడు మనము బుద్ధింద్రియములుఁ దాన యై గుణ ⁴సంప్రవాహంబుఁ బరపు

తే. శ్రీ నపుంసక బురుష మూర్తియును గాక
తిర్య గమర నరాది మూర్తియును గాక
కర్మ గుణ భేద స దస త్రప్తకాళి గాక
వెనుక నన్నియుఁ దా నగు విభుఁ దలంతు.

85

క. కలఁ డందురు దీనులయెడఁ, గలఁ డందురు పరమయోగి గణములపాలం,
గలఁ డందు రన్ని దిశలను, గలఁడు గలం డనెడువాఁడు గలఁడో లేఁడో. 86

1. దనుజపశునివేశ (ట.ద.); *“యం ధర్మ కామార్థ విముక్తి కామా భజంత ఇష్టాంగతి
మాప్ను వంతి.” (8-19) 2. బరము (తం.) 3. దూరు (వా.); ‘అతీంద్రియం సూక్ష్మ మివారి
దూర మనంత మీద్యం పరిపూర్ణమిదే.” (3-21) 4. సంప్రవాహంపు బరపు (హ.)

సీ. కలుగఁడే నాపాలి కలిమి ¹సందేహింపఁ గలిమిలేములు లేక గలుగువాఁడు
నా కడ్డపడ రాఁడె నలి నసాధువులచేఁ బడిన సాధుల కడ్డపడెడు వాఁడు
చూడఁడే నా పాటు చూపులఁ జూడక చూచువారలఁ గృపఁ జూచువాఁడు
లీలతో నా మొ తాలింపఁడే మొఱుగుల మొఱ లెఱుంగుచుఁ దన్ను మొఱుగువాఁడు

తే. నఖిల రూపులుఁ దనరూప మైనవాఁడు
²నాది మ ధ్యాంతములు లేక యడరువాఁడు
భక్తజనముల దీనుల పాలివాఁడు
వినఁడె చూడఁడె తలపఁడె వేగ రాఁడె.

87

క. విశ్వకరు విశ్వదూరుని, విశ్వాత్మకు విశ్వవేద్యు విశ్వ నవిశ్వఁ
శాశ్వతు నజు బ్రహ్మప్రభు, నీశ్వరునిం ³బరమపురుషు నే భజియింతుఁ.

88

వ. అని పలికి, తన మనంబున న గ్గజేంద్రునిం డీశ్వర సన్నిధానంబుఁ గల్పించుకొని
యి ట్టనియె.

89

శా. లా వొక్కింతయు లేదు, ధైర్యము విలోలం బయ్యెఁ, బ్రాణంబులుఁ
తావుల్ దప్పెను, మూర్ఛ వచ్చెఁ, దనువుఁ డస్సెఁ, శ్రమం బయ్యెడిఁ
నీవే తప్ప నితః పరం బెఱుఁగ, మన్నింపందగుఁ దీనునిఁ,
రావే యీశ్వర ! కావవే వరద ! సంరక్షించు భద్రాత్మకా !

90

క. విను దఁట జీవుల మాటలు, జను దఁట చనరానిచోట్ల శరణార్థుల కో
యను దఁట పిలిచేన సర్వముఁ, గను దఁట సందేహ మయ్యెఁ గరుణావార్ధి !

91

ఉ. ఓ ⁴కమలాప్త ! యో వరద ! యో ప్రతిపక్ష విపక్షదూర ! కు
య్యో ! కవి యోగి వంద్య ! సుగుణోత్తమ ! యో శరణాగతామరా
నోకహ ! యో మునీశ్వర మనోహర ! యో విపులప్రభావ ! రా
వే, కరుణింపవే, తలఁపవే, శరణార్థిని నన్నుఁ గావవే.

92

వ. అని పలికి, మఱియు నరక్షిత రక్షకుండైన యీశ్వరుం డాపన్నుం డైన నన్నుం
గాచుఁ గాక యని, నింగి నిక్కి చూచుచు, నిట్టూర్పులు నిగిడింపుచు, బయ
లాలకింపుచు, న గ్గజేంద్రుండు మొఱసేయుచున్న సమయంబున.

93

1. సందేహించి (హ.) 2. ప్రథమ మ ధ్యాంతముం గానబడెడు వాడు (క.)...గానబడని
వాడు (ట.) 3. బరమవరుని నే ప్రణమింతున్ (ట.) 4. కమలాత్మ (కొన్ని ప్రతులు)

ఆ. విశ్వమయత లేమి వినియు నూరక యుండి
రంబుజాసనాదు ¹లడ్డపడక
విశ్వమయుడు విభుడు విష్ణుడు జిష్ణుడు
భక్తియుతున కడ్డపడఁ ²దలంచి.

94

మ. అల వై కుంతపురంబులో నగరిలో నా మూలసౌధంబు దా
పల మందార వనాంత రామృతసరఃప్రాం తేందుకాం తోప లో
త్పల పర్యంక రమావినోది యగు నాపన్నప్రసన్నుండు వి
హ్వలనాగేంద్రము “పాహి పాహి” యనఁ గు య్యాళించి సంరంభి యై.

95

మ. నిరికిం జెప్పఁడు శంఖ చక్ర యుగముం జేదోయి సంధింపఁ దే
పరివారంబును జీరఁ డభ్రగవతిం బన్నింపఁ డాకర్ణి కాం
తర ధమ్మిల్లముఁ జక్క నొత్తఁడు వివాద ³ప్రోద్ధత శ్రీ కుచో
పరి చేలాంచల మైన వీడఁడు గజ ప్రాణావ నోత్సాహి యై.

96

వ. ఇట్లు భక్తజనపాలన పరాయణుండును, నిఖిల జంతు హృదయారవింద సదన
సంస్థితుండును నగు నారాయణుండు, కరికులేంద్ర విజ్ఞాపిత నానావిధ ధీనాలాపంబు
లాకర్ణించి, లక్ష్మీకాంతా వినోదంబులం దనివి సాలించి, సంభ్రమించి, దిశలు
నిరీక్షించి, గజేంద్ర రక్షాపరత్వంబు నంగీకరించి, నిజ పరికరంబును మరల
నవధరించి, గగనంబున కుద్గమించి, వేంచేయు నప్పుడు.

97

మ. తనవెంటఁ సిరి, లచ్చివెంట నవరోధ వ్రాతముఁ, దాని వె
న్నును బక్షిండుఁడు, వాని పొంతను ధనుః కౌమోదకీ శంఖ చ
క్ర నికాయంబును, నారదుండు, ధ్వజనీకాంతుండు ⁴దా వచ్చి రొ
య్యన వై కుంతపురంబునం గలుగువా రాబాల గోపాలముఁ.

98

వ. తదనంతరంబ ముఖారవింద మకరంద బిందునందోహ పరిష్యందమా నానంద
దిందిందిర యగు న య్యిందిరాదేవి, గోవింద కరారవింద సమాకృష్యమాణ
సంవాద చేలాంచల యై పోవుచు.

99

మ. తన వేంచేయు పదంబుఁ బేర్కొనఁ దనాథ శ్రీ జనాలాపముల్
వినెనో, మ్రుచ్చులు మ్రుచ్చిలించిరో ⁵ఖలుల్ వేదప్రపంచంబులఁ
దనుజానీకము దేవతా నగరిపై దండెత్తెనో, భక్తులం
గని చక్రాయుధుఁ డేడి చూపుఁ దని ధిక్కారించిరో దుర్జనుల్.

100

1. లడ్డపడఁగ (హ) 2. కడ్డఁబడదలంచి (హ) కడ్డపడదలంచె (తం. పా.) 3. ప్రోద్ధిత
(తం. పా.) 4. రా వచ్చిరొయ్యన (తం. వా) 5. ఖలుల్ (హ)

వ. అని విత్కరింపుచు.

101

శా. తాటంకాచలనంబుతో, భుజ నట ధమ్మిల్ల బంధంబుతో,
శాటి ముక్త కుచంబుతో, నద్భుత చంచ ల్కాంతితో, శీర్ష లా
లా టాలేపముతో, మనోహర కరాలగ్నోత్తరీయంబుతో,
గోటిందు ప్రభతో, నురోజ భర సంకోచ ద్వలగ్నంబుతో.

102

క. అడిగెద నని కడువడిఁ జను, నడిగిన దను మగుడ నుడుగఁ దని నడ యుడుగుఁ
వెడ వెడ సిడిముడి తడఁబడ, నడుగిడు ¹నడుగిడు జడిమ నడుగిడు నెడల.

సీ. నిటలాలకము లంటి నివుర జుం జు మ్మని ముఖసరోజము నిండ ముసరుఁ దేంట్లు
నఖలఁ జోపఁగఁ జిల్క లల్ల నల్లనఁ జేరి యోష్ఠబింబ ద్యుతు లొడియ నులుకు
శుకములఁ దోలఁ జుఱుర్మీనములకు మందాకినీ పాతీనలోక మెగుచు²
మీనపంక్తులు దాట మెయిదీఁగెతో రాయ శంపాలతలు మింట సరణి గట్టు

ఆ. శంపలను జయింపఁ జక్రవాకంబులు

కుచయుగంబుఁ దాకి క్రొవ్వు చూపు

మెలఁత మొగులు విఱిది మెఱుగుఁ దీగెయుఁబోలె

జలదవర్ణ వెనుక జరుగు నపుడు.

104

మ. వినుపీఠిం జనుదేరఁ గాంచి రమరుల్ విష్ణుఁ సురారాతి జీ
వనసంపత్తి నిరాకరిష్టుఁ గరుణా వర్ధిష్టు యోగీంద్ర హృ
ద్యన వర్ధిష్టు సహిష్టు భక్తజన బృందప్రాభ వాలంకరి
ష్టు నవోధోల్లస దిందిరా పరిచరిష్టుఁ జిష్టు రోచిష్టుని.

105

వ. ఇట్లు పొడగని.

106

మ. చనుదెంచెఁ ఘనుఁ డల్ల వాడె హరి పజ్జం గంటిరే లక్ష్మి శం
ఖనినాదం బదె చక్ర మల్లదె భుజంగధ్వంసియుఁ వాడె క్ర
న్నన నేనెంచె నటంచు వేల్పులు నమో నారాయణా యేతి ని
స్వసు లై మ్రొక్కిరి మింట హస్తదురవస్థావక్రికిం జక్రికి.

107

వ. ఆ య్యవసరంబునఁ గుంజరేంద్రపాలన పార్యవశ్యంబున దేవతానమస్కారంబు
లంగీకరింపక, మనస్సమాన సంచారుం డై, పోయి పోయి, కొంత దూరంబున
శింశుమార నక్రంబునుంటోలె గురు మకర కుశీర మీన మిథునం బై, కిన్న
రేంద్రుని ఖండాగారంబునుంటోలె స్వచ్ఛ వర కచ్చపం బై, భాగ్యవంతుని

భాగధేయంబునుం బోలె సరాగ జీవనం బై, వైకుంఠపురంబునుంబోలె శంఖ
చక్ర కమలాలంకృతం బై, సంసారచక్రంబునుంబోలె ధ్వంద్వ సంకుల పంక
సంకీర్ణం బై యొప్పు న పృంకజాకరంబు బొడగని. 108

మ. కరుణాసింధుఁడు శౌరి వారిచరముఁ బండింపఁగాఁ బంపె న
త్వరితాకంపిత ¹భూమిచక్రము మహోద్య ద్విస్ఫులింగ చ్చటా
పరిమా తాబర శుక్రముఁ బహువిధ బ్రహ్మాండభాండ చ్చటాం
తర నిర్వక్రముఁ బాలి తాఖిల సుధాంధ శ్చక్రముం జక్రముఁ.

109

వ. ఇట్లు పంచిన.

110

శా. అంభోజాకర మధ్య నూతన నళి న్యాలింగన క్రిడనా
రంభుం దైన వెలుంగుఱేని చెలు వారఁ వచ్చి నీటిఁ గుభుల్
గుంభ ద్యానముతోఁ గొలంకును గలంకం బొందఁగాఁ జొచ్చి దు
ష్టాంభోవ ర్తి వసించు చక్కటికి డాయంబోయి హృద్యేగమై.

111

శా. భీమం బై తలఁ ద్రుంచి ప్రాణములఁ బాపెం జక్ర మాశుక్రియఁ
పేమత్మాధర దేహముం జకిత వన్యేభేంద్ర సందోహముఁ
గామ క్రోధన గేహముఁ గరటి రక్తస్రావ గాహంబు ని
స్సీ మోత్సాహము వీతదాహము జయశ్రీమోహముఁ గ్రాహముఁ.

112

వ. ఇట్లు నిమిషస్పర్శంబున సుదర్శనంబు మకరి తల ద్రుంచు నవసరంబున. 113

క. మకర మొకటి రవిఁ జొచ్చెను, మకరము మఱియొకటి ధనదు మాటున డాగెఁ
మకరాలయమునఁ దిరిగెడు, మకరంబులు కూర్మరాజు మఱుపున కరిగెఁ.

114

మ. తమముం బాసిన రోహిణీవిభు క్రియఁ దర్పించి, సంసారదుః
ఖము వీడ్కొన్న విరక్తచిత్తుని గతిఁ గ్రాహంబు పట్టాడ్చి పా
దము లల్లార్చి, కరేణుకావిభుఁడు సౌందర్యంబుతో నొప్పె సం
భ్రమ దాశా కరిణీ కరోజ్జిత సుధాంభస్సాన్నిన విశ్రాంతుఁ దై.

115

శా. పూరించెఁ హరి పాంచజన్యముఁ, గృపాంభోరాశి సౌజన్యముఁ
భూరిధ్వాన చలాచలీకృత మహాభూత ప్రచైతన్యముఁ
సారోదార సితప్రభా చకిత పర్జన్యాది రాజన్యముఁ
మూరిభూత విపన్న దైన్యమును, నిర్దుత ద్విష తైన్యముఁ.

116

అధ్యాయము - ౪

మ. మెఱసెన్నిర్జరదుందుభుల్, జలరుహమోదంబు లై వాయువుల్
దిరిగెన్, బువ్వల వానజల్లు గురిసెన్, దేవాంగనా లాస్యముల్
పరగెన్, దిక్కులయందు జీవ జయ¹భేల ధ్యానముల్ నిండె, సా
గర ముప్పొంగె దరంగచుంబిత నభోగంగా ముఖాంభోజ మై. 117

క. నిడుద యగు కేల గజమును, మడువున వెడలంగఁ దిగిచి మదజల రేఖల్
దుడుచుచు మెల్లన పుణుకుచు, నుడిపెన్ విష్ణుండు దుఃఖ ముర్వీనాథా ! 118

క. ²శ్రీహరి కర సంస్పర్శను, దేహము దాహంబు మాని ధృతిఁ గరిణీ సం
దోహమును దాను గజపతి, మోహన ఘంకారశబ్దములతో నొప్పెన్. 119

క. కరమున మెల్లన ³నివురుచు, గర మనురాగమున మెఱసి కలయంబడుచున్
గరి హరికతమున బ్రతుకుచు, గరపీడవ మాచరించెఁ గరిణుల మరలన్. 120

సీ. జననాథ ! దేవలశాప విముక్తుఁ డై పటుతర గ్రాహరూపంబు మాని
ఘనుఁడు హూహూనామ గంధర్వుఁ డప్పడు తన తొంటి నిర్మలతనువుఁ దాల్చి
హరికి నవ్యయునకు నతిభక్తితో మ్రుక్తి తవిలి కీర్తించి గీతములు వాడి
యా దేవు కృప నొంది యందంద మఱియును వినతశిరస్కుఁ డై వేడ్కతోడ

అ. దశితపాపుఁ డగుచు దనలోకమున కేగె
నపుడు శౌరి కేల⁴నంటఁ దవడ
హస్తిలోకనాథుఁ డజ్ఞానరహితుఁ డై
విష్ణురూపుఁ డగుచు వెలుఁగుచుండె. 121

మ. అవసీనాథ ! గజేంద్రుఁ డా మకరితో నాలంబు గావించె, మున్
ద్రవిశాధీశుఁ డతండు పుణ్యతముఁ డింద్రద్యుమ్న నాముండు, వై
ష్ణవముఖ్యుండు, గృహీత మౌననియతిన్ సర్వాత్మ నారాయణున్
సవిశేషంబుగఁ బూజ చేసెను మహాశైలాగ్ర భాగంబునన్. 122

మ. ఒకనాఁ డా నృపుఁ డచ్యుతున్ మనములో నూహింపుచున్ మౌని యై
యకలంకస్థితి నున్నచోఁ గలశజ్ఞుం డ చోటికిన్ వచ్చి లే
వక పూజింపక యున్న రాజుఁ గని నవ్యక్రోధుఁ డై మూఢ ! లు
బ్ధ కరీం ద్రోత్రమ యోనిఁ బుట్టుమని శాపం బిచ్చె భూవల్లభా ! 123

1. శబ్దధ్యానముల్ (తం. వా.) 2. శ్రీహరి సంస్పర్శనమున (హ) 3. పుణుకుచు (క.ట.)
4. నంటనడవ (హ) నందితడవ (త) నందినడవ (వా) అంటఁదడవ - అందినంతనే - అని యర్థము.
5. మౌనిఁగని (హ. తం. వా.)

క. మునిపతి నవమానించిన, ఘనుఁ డింద్రద్యుమ్నవిభుఁడు ¹గంజరయోనిం
జననం బందెను విప్రులఁ, గని యవమానింపఁ దగదు ఘనపుణ్యులకుఁ. 124

క. కరినాథుఁ డయ్యె నాతఁడు, కరు లైరి †భటాదు లెల్ల గజ మై ²యుండిఁ
హరి చరణసేవ కతమునఁ, గరివరునకు నధికముక్తి గలిగె నరేంద్రా! 125

ఆ. కర్మతంత్రుఁ డగుచుఁ గమలాక్షుఁ గొల్పుచు
నుభయనియతవృత్తి నుండెనేనిఁ
జెడును గర్మమెల్ల శిథిల మై మెల్లనఁ
బ్రబల మైన విష్ణుభక్తి చెడదు. 126

క. చెడుఁగరులు హరులు ధనములుఁ, జెడుదురు నిజసతులు సుతులుఁజెడు చెనఁటులకుఁ
జెడక మను నెఱుసుగుణులకుఁ, జెడని పదార్థములు విష్ణుసేవా నిరతుల్. 127

వ. అప్పుడు జగజ్జనకుం డగు న ప్పరమేశ్వరుండు దరహసిత ముఖకమల యగు
న క్కమల కి ట్టనియె. 128

క. బాలా! నా వెనువెంటను, హేలఁ వినువీధినుండి యేతెంచుచు నీ
చేలాంచలంబుఁ బట్టుట, కాలో నేమంటి నన్ను నంభోజముఖీ! 129

క. ఎఱుఁగుదు తెఱవా! యెప్పుడు, మఱవను సకలంబు నన్ను మఱచినయెడలఁ
మఱతునని యెఱిఁగి మొఱఁగక, మఱవక మొఱయిడిరయేని మఱి యన్యములఁ.

వ. అని పలికిన, నరవింద మందిర యగు న య్యిందిరాదేవి మందస్మిత చంద్రికా
వదనారవింద యగుచు ముకుందున కి ట్టనియె. 131

క. దేవా! దేవర యడుగులు, భావంబున నిలిపి కొలుచు పని నాపని గా
కో వల్లభ! యేమనియెద, నీవెంటనె వచ్చుచుంటి నిఖిలాధిపతీ! 132

క. దీనుల కుయ్యాల్లింపను, దీనుల రక్షింప మేలు దీవనఁ బొందఁ
దీనావన ! నీ కొప్పును, దీనపరాధీన! దేవదేవ ! మహేశా ! 133

వ. అని మఱియును, సముచిత సంభాషణంబుల నంకించుచున్న పరమ వైష్ణవీరత్నం
బును సాదర సరస సల్లాప మందహాస పూర్వకంబుగా నాలింగనంబు గావించి,
సపరివారుం డై, గంధర్వ సిద్ధ విబుధగణ జేగీయమానుం డై, గరుడారూఢుం
డగుచు, నిజసదనంబునకుం జనియె. అని చెప్పి శుకయోగీంద్రుం డి ట్టనియె.

1. గంజరయోనిం (హ.) 2. గజమైయుండెఁ (హ.)

† 'భటాదులెల్ల కరులైరి' యనుట అమూలకము. శాపము రాజులకేకాని- భటాదులకు లేదు.

సి. నరనాథ! నీకును నాచేత వివరింపఁ బడిన యీ కృష్ణానుభవ మైన
గజరాజ మోక్షణ కథ వినువారికి ¹యశము లిచ్చును గల్మషాపహంబు
దుస్స్వప్న నాశంబు దుఃఖసంహారంబుఁ బ్రొద్దుల మేల్కొంచి పూతవృత్తి
నిత్యంబుఁ బరియించు నిర్మలాత్మకు లైన విప్రులకును బహువిభవ మమరు

తే. సంపదలు గల్గుఁ బీడలు శాంతిఁ బొందు
సుఖము సిద్ధించు వర్తిల్లు శోభనములు
మోక్ష ముచేతి దై యుండు ముదము చేరు
ననుచు విష్ణుండు ప్రీతుఁ డై యానతిచ్చె.

135

వ. అని మఱియు, నప్పరమేశ్వరుం డిట్లని యానతిచ్చె. ఎవ్వరేనియు నపరరాత్రంబున
మేల్కొంచి, సమాహిత మనస్కు లై, శ్వేతద్వీపంబును, నాకుం బ్రియం బైన
సుధాసాగరంబును, హేమనగంబును, నిగ్గికందర కాననంబులను, వేత్ర కీచక
వేణులతా గుల్మ సురపాదపంబులను, ఏనును బ్రహ్మయు ఫాలలోచనుండును
నివసించి యుండు న క్కొండశిఖరంబులను, కౌమోదకీ కౌస్తుభ సుదర్శన
పాంచజన్యంబులను, శ్రీదేవిని, శేష గరుడ వాసుకి ప్రహ్లాద నారదాది ఋషు
లను, మత్స్య కూర్మ వరాహా ద్యవతారంబులను, దదవతారకృత కార్యంబు
లను, సూర్య సోమపావకులను, బ్రణవంబును, ధర్మ తప స్సత్యంబులను, వేదం
బును, వేదాంగంబులను, శాస్త్రంబులను, గో భూసుర సాధు పతివ్రతాజనంబు
లను, జండ్రకాశ్యపజాయా సముదయంబును, గౌరీ గంగా సరస్వతి కాశిందీ
సునందా ప్రముఖ పుణ్యతరంగిణీ నిచయంబును, నమరులను, నమరతరువులను,
నైరావతంబును, నమృతంబును, ధ్రువుని, బ్రహ్మర్షి నివహంబులు, బుణ్యశ్లోకు
లైన మానవులను, సమాహిత చిత్తు లై తలంచువారలకుఁ బ్రాణావసానకాలం
బున మదీయం బగు విమలగతి నిత్తు. అని హృషీకేశుండు నిర్దేశించి, శంఖంబు
పూరించి, విహగపరివృథ వాహనుం డై వేంచేసె. విబుధానీకంబు సంతోషించె.
అని చెప్పి శుకుండు రాజున కి ట్టనియె.

136

అధ్యాయము - ౫

క. గజరాజ మోక్షణంబును, నిజముగఁ బరియించునట్టి నయతాత్మ్యులకుఁ
గజరాజవరదుఁ డిచ్చును, గజతురగ స్యందనములుఁ గైవల్యంబులు.

137

క. తామసు తమ్ముఁడు రైవత, నామకుఁ డై వెలసె మనువు నలువుర మీఁదఁ
భూమికఁ బ్రతివిం ధ్యాద్దన, నామాదులు నృపులు మనువు నందనులు నృపా!

సీ మునులు హిరణ్యరోముడు నూర్వబాహుండు వేదశీర్షుండును వీరు మొదలు
నమరులు భూతరయాదులు శుభ్రుని పత్ని వికుంతాఖ్య పరమ సాధ్య
యా యిద్దఱకుఁ బుత్రుఁ డై తనకళలతో వైకుంఠుఁ డనఁ బుట్టి వారిజాక్షుఁ
డవనిపై వైకుంఠ మనియెడి లోకంబుఁ గల్పించె నెల్లలోకములు మ్రొక్క

తే. రమ యెదుర్కొలు చేకొనె రాజముఖ్య !

తదనుభావ గుణంబులుఁ దలఁపఁ దరమె ?

యా ధరారేణు పటలంబు నెఱుఁగవచ్చుఁ

గాని రాదయ్య హరి గుణగణము సంఖ్య.

139

వ. తదనంతరంబ.

140

సీ. చక్షు స్తనూజుండు చాక్షుషుం డను వీరుఁ డాటవమను వయ్యె నవనినాథ !
భూమీశ్వరులు పురుః పురుష సుద్యుమ్నాదు లాతని నందను లమరవిభుఁడు
మంత్రద్యుమాఖ్యుఁ డమర్త్యుఁ ఁలాప్యాదికు ¹లా హవిష్మ ద్వీరకాది ఘనులు
మునులందు విభుఁడు ²సంభూతికి వైరాజునకుఁ బుట్టి యజితుండు నాఁగ నొప్పె

ఆ. నతఁడ కాఁడె కూర్మ మై మందరాద్రిని

సుదధిజలములోన నుండి మోసె

నతఁడు సువ్వె దివిజు లర్థింప నమృతాబ్ధిఁ

ద్రచ్చి యిచ్చె నా సుధారసంబు.

141

వ. అని పలికినం, బరీక్షిన్న రేంద్రుండు మునీంద్రుని కి ట్లనియె.

142

మ. విను ము న్నేటికిఁ ద్రచ్చె పాలకడలిఁ విష్టుండు కూర్మాకృతిఁ
వనధిం జొచ్చి య దెట్లు మాసెఁ బలు కవ్వం బైన శైలంబు దే
వనికాయం బమృతంబు నెట్లు వడసెఁ వారాశి నేమేమి సం
జనితం బయ్యె మునీంద్ర ! చోద్యము గదా సర్వంబుఁ జెప్పంగదే.

143

క. అప్పటినుండి బుధోత్తమ !, చెప్పెదు భగవ త్కథావిశేషంబులు నా
కెప్పుడు దనివి జనింపదు, సెప్పఁగదే చెవులు నిండ ³శ్రీహరికథలఁ.

144

వ. అని మఱియు నడుగంబడినవాఁ డై యతని నభినందించి, హరిప్రసంగంబు చెప్ప
నుపక్రమించె. అని సూతుండు ద్విజుల కి ట్లనియె. అట్లు శుకుండు రాజుం జూచి.

† "అప్యాదికు" లనియే అన్ని ప్రతులలోను పాఠము. "దేవా అప్యాదయోగణాః" అని
మూలము (5-8) 1. లాహపవృష భీకరాదిఘనులు (హ) 2. సంభూతికి నాత్మజుం, డై పుట్టి
యజితుండు నాఁగ నొప్పె (హ.) 3. శ్రీపతికృతముల్ (ట.)

- క. కసిమసఁగి యసురవిసరము, లసిలతికల సురల నెగువ నసువులు వెడలం
 1జనచెడిరి పడిరి కెడసిరి, యసమ సమరవిలసననముల ననువెడలి నృపా ! 146
- క. సురపతి వరుణాదులతో, 2సురముఖ్యులు కొంద అరిగి సురశైలముపై
 సురసుతుఁ డగు 3నజుఁ గని యా, సురదుష్కృతిఁజెప్పి రపుడు సౌలయుచు నతులై
- క. దుర్వాసుశాపవశమున, నిర్వీర్యత జగములెల్ల నిశ్శ్రీకము లై
 పర్వతరిపుతోఁ గూడ 4న, పర్వము లై యుండె హత సుపర్వావళు లై . 148
- ఆ. నెలపు వెడలియున్న నిస్తేజు లై నట్టి
 వేల్పుగములఁ జూచి వేల్పు పెద్ద
 పరమపురుషుఁ దలఁచి ప్రణతుఁ డై 5సంపుల్ల
 పద్మ వదనుఁ డగుచుఁ బలికెఁ దెలియ. 149
- క. ఏనును మీరును గాలము, 6మానవ తిర్య గ్గతా ద్రుమ స్వేదజముల్
 మానుగ నెవ్వని కళలము, వానికి మ్రొక్కెదము గాక వగవఁగ నేలా ? 150
- క. *ఆద్యుండు రక్షకుండు న, సాధ్యుండు మాన్యుండు లోక సర్గ త్రాణాం
 తాద్యాదు లొనర్చు నతం, డాద్యంత విధానములకు నర్హుండు మనకుఁ. 151
- క. వరదునిఁ బరము జగద్గురుఁ, గరుణాపరతంత్ర మనము గనుఁగొన దుఃఖ
 జ్వరములు చెడు నని సురలకు, 7సరసిజజని చెప్పి యజితు సదనంబునకుఁ. 152
- వ. తానును, దేవతాసమూహంబును నతిరయంబునఁ జని, గానంబడని య విభు
 నుద్దేశించి, దైవికంబు లగు వచనంబుల నియతేంద్రియుఁ డై యి ట్లని
 స్తుతియించె. 153
- సీ. ఎవ్వని మాయకు నింతయు మోహించుఁ దఱిమి యెవ్వనిమాయ దాటరాదు
 తనమాయ నెవ్వఁ డింతయును గెల్చినవాఁడు నెవ్వని బొడగాన రెట్టిమునులు
 సర్వభూతములకు సమవృత్తి నెవ్వఁడు చరియించుఁ దనచేత జనిత మైన
 ధరణి పాదములు చిత్తము సోముఁ డగ్ని 8ముఖంబును గన్నులు కమలహితులు

1. జనఁజెడిరి (హ.తం.వా.) 2 సురమునులుం గొలువఁ గదలి (హ.) 3. నజుఁగాంచిరి, సురదుష్కృతిఁ జెప్పిరపుడు (హ.) 4. సర్వతమైయుండె 5. సంపుల్ల (హ.) 6. మానవ తిర్యగ్జ్ఞరద్రుమ (హ.)

* వద్యుండు రక్షణియుండు, సాధ్యుండు మాన్యుఁడని లేక సర్గ త్రాణా
 వధ్యాదు లొనర్చు నతం, డాద్యంత విధానమునకు నర్హుండు మనకుఁ. (తం.వా.)

7. పరగఁగఁ బరము ప్రీతిఁ (హ) 8. ముఖంబు గన్నులు సోమ
 కమం హితుం (తం.వా.); “యచ్చక్షురాసీత్తరణిః” అని మూలము (5-38)

తే. చెవులు దిక్కులు రేతంబు సిద్ధజలము

మూఁడుమూర్తులు పుట్టిల్లు మొదలినెలపు

గర్భ మఖిలంబు మూర్ధంబు గగన మగుచు

మలయు నెవ్వని వాని నమస్కరింతు.

154

వ. మఱియు, నెవ్వని బలంబున మహేంద్రుండును, ప్రసాదంబున దేవతలును, గోపంబున రుద్రుండును, బౌరుషంబున విరించియు, నింద్రియంబులవలన వేదంబులును మునులును, మేధంబునఁ బ్రజాపతియు, వక్షంబున లక్ష్మియు, ఛాయవలనఁ బితృదేవతలును, స్తనంబులవలన ధర్మంబును, బృష్టంబులవలన నధర్మంబును, శిరంబులవలన నాకంబును, ¹విహాసంబులవలన నప్పరోజంబులును, గుహ్యంబులవలన బ్రహ్మంబును, ముఖంబులవలన విప్రులును, భుజంబులవలన రాజులును (బలంబును) నూరువులవలన వైశ్యులును (నైపుణ్యంబును) పదంబులవలన శూద్రులును, (అవేదంబును) అధరంబులవలన లోభంబును, ²నుపరి రదచ్చదంబులవలనఁ బ్రీతియుఁ నాసాపుటంబులవలన ³ద్యుతియు, స్పర్శంబునఁ గామంబును, భ్రూయగళంబున యమంబును, బక్షంబునఁ గాలంబును సంభవించె. నెవ్వని ⁴యోగమాయా విహితంబులు ద్రవ్య వయః కర్మ గుణ విశేషంబులు, చతుర్విధ భూత సర్గం బెవ్వని యాత్మతంత్రంబు, నెవ్వని వలన సిద్ధించి, లోకంబులును లోకపాలురుం బ్రతుకుచుందురు, పెరుఁగుచుందురు, దివిజులకు నాయువు బలంబు నై, జగంబులకు నీశుం డై, పరమ మహాభూతి యగు న పురమేశ్వరుండు మాకుం బ్రసన్నుండు గాక ! అని మఱియును.

155

క. మొదల జల మిడిన భూజము, దుది నడుమను జల్లదనము దొరఁకొను మాడ్కిఁ మొదలను హరికిని మ్రొక్కిన, ముద మందుదు మెల్ల వేల్పుమూఁతలు నేముఁ.

క. ఆపన్ను లగు దిదృక్షుల. కో పుణ్య ! భవన్ముఖాబ్జ మొయ్యన ⁵తఱితోఁ

బ్రాపింపఁ జేయు సంపద, నో పరమదయానివాస ! యజ్జ్వలతేజా !

157

అధ్యాయము - ౬

వ. అని యిట్లు దేవగణసమేతుం డై యనేక విధంబులఁ గీర్తింపుచున్న పరమేష్ఠి యందుఁ గరుణించి, దయాగరిష్ఠం డగు విశ్వగర్భం డావిర్భవించె.

158

మ. ఒక వేయర్కులు గూడి గట్టికరు వై యుద్య త్రభాభూతితో నొకరూ పై చనుదెంచుమాడ్కి హరి దా నొప్పారె; నావేలుపుల్ వికలాలోకను లై, విషణ్ణమతు లై, విభ్రాంతు లై మ్రోలఁ గా నక శంకించిరి కొంతప్రొద్దు; విభుఁ గానం బోలునే వారికిఁ.

159

1. విహారంబు వలన (హ); "అప్పరసోసి హసాత్" (మూ. 8-40) 2. సువర్వరంద్రంబు వలన (హ) 3. ధృతియు (హ) 4. యోగమాయా నిర్జితంబులు (హ); "యద్యోగమాయా విహితా" పదంతి (5-43) 5. తనితో (హ) 6. కదుపై (హ)

వ. అప్పుడు.

160

సి. హార కిరీట కేయూర కుండల పాదకటక కాంచన రత్న కంకణాది
కౌస్తుభోపేతంబుఁ గొమోదకి శంఖ చక్ర శరాసన సంయుతంబు
మరకతశ్యామంబు సరసిజనేత్రంబు కర్ణాభరణ కాంతి గండయుగము
కలిత కాంచనవర్ణ కౌశేయవస్త్రంబు శ్రీ వనమాలికా సేవితంబు

ఆ. నై మనోహరంబు నై దివ్యసౌభాగ్య
మైన యతనిరూపు హర్ష మెసఁగఁ
జూచి ¹బ్రహ్మ హరుడు సురలును దానును
బొంగి నమ్ము లగుచుఁ బొగడఁ దొడఁగె.

161

క. జనన స్థితి లయ దూరుని- మునినుతు నిర్వాణసుఖ నముద్రుని సుగుణుం
దనుతనునిఁ బృథుల బృథులుని, ననఘుఁ డగు మహానుభావు నభినందింతుఁ.

క. పురుషోత్తమ ! నీరూపము, పరమశ్రేయంబు భువనపంక్తుల కెల్లఁ
స్థిర వైదికయోగంబున, వరునను మీయందుఁ గానవచ్చెను మాకుఁ. 168

క. మొదలును నీలోఁ దోఁచెను, దుదియు న్నటఁ దోఁచె నడుము దోఁచెను ²నీవే
మొదలు నడుము దుది సృష్టికిఁ, గదియఁగ ఘటమునకు మన్ను గతి యగు
మాడ్కిఁ. 164

క. నీ మాయచేత విశ్వము, వేమాటు సృజింతు వనుచు విష్ణుఁడ వనుచుఁ
ధీమంతులు గుణపదవిని, నేమంబున సగుణుఁ డైన నినుఁ గాంతు రొగిఁ. 165

ఆ. అన్న మవని యందు నమృతంబు గోవుల
యందు వహ్ని సమిధలందు ³నరులు
యోగవశతఁ బొందు నోజను బుద్ధిచే
నగుణు నిన్నుఁ గాంతు ⁴రాత్మవిదులు. 166

మత్తకోకిల. పట్టులేక బహుప్రకార విపన్న చిత్తుల మైతి మే
మెట్టకేలకు నిన్నుఁ గంటి ⁵మభీప్సితార్థము వచ్చెఁ బెఁ
వెట్ట యైన దవానలంబున వేఁగు నేనుఁగు మొత్తముల్
⁶నిట్ట లేచిన గంగలోపల నీరు గాంచిన చాడ్పునఁ. 167

1. బ్రహ్మేంద్రాది సురలును (హ) 2. నావై (హ) 3. నమరు (హ) 4. రథికులు (హ)
5. అభీప్సితార్థము వచ్చు (హ. వా.) అభీప్సితార్థము వచ్చు (తం) 6. నిట్టవేర్చిన (హ)

మత్తకోకిల. నీకు నేమని విన్నవించుము నీవు సర్వమయుండ వై
 లోక మెల్లను నిండి యుండఁగ లోకలోచన! నీ పదా
 లోకనంబు శుభంబు మాకును లోకపాలకు లేను నీ
 నాకవాసులు నీవ వహ్నిఁ దనర్చు ¹కేతు తత్రిక్రియఁ. 168

వ. అని కమలసంభవ ప్రముఖులు వినుతిచేసిరి. అని చెప్పిన నరేంద్రునకు శుకుం
 డి ట్లనియె. 169

శా. ఈ రీతిం జతురాననాది నుతుఁ దై యేపార జీమూతగం
 భీరం బైన రవంబునం బలికె సంప్రీతాత్ముఁ దై యీశ్వరుం
 డా రోమాంచిత కాయుల న్నవ విముక్తాపాయుల² శ్రేయులం
 బ్రారణ్యోగ్ర మహార్ణవోన్మథన వాం ఛానల్పుల³ వేల్పుల⁴. 170

క. ఓ నలువ! యో సురేశ్వర! యో నిటలతటాక్ష! యో సురోత్తములారా!
 దానవులతోడ నిప్పుడు, మానుగఁ బోరామి గలిగి మనుచే యొప్పు⁵. 171

వ. అది యె ట్లంటిరేని. 172

క. ఎప్పుడు దనకును సత్త్వము, చొప్పుడు నందాఁక రిపులఁ జూచియుఁ దన మైఁ
 గప్పికొని యుండవలయు, న్నొప్పుగ నహి మూషకమున కొదిఁగిన భంగి⁶.

క. అమృతోత్పాదన యత్నము, ³విమలమతిం జేయుటొప్పు వేల్పులు వినుడి
 యమృతంబుఁ ద్రావి జంతువు, లమృతగతిం ⁴బ్రతుకుచుండు నాయుర్వృద్ధి⁵.

సీ. పాలమున్నీటిలోవల సర్వతృణ లతౌ షధములు దెప్పించి చాల వైచి
 మందరశైలంబు మంథానముగఁ జేసి తనర వాసుకిఁ దరిత్రాడు సేసి
⁵నా సహాయంబున నలి నందఱును మీరు తరువుఁడు వేగ నతంద్రు లగుచు
 ఫలము మీ దయ్యెడు బహళదుఃఖంబులఁ బడుదురు దైత్యులు పాపమతులు

ఆ. ⁶అలసటయును లేక యఖిలార్థములు గల్గు
 విషధిలోన నొక్క విషము పుట్టుఁ
⁷గలఁగి వెఱవ వలదు ⁸కామరోషంబులు
 వస్తుచయమునందు ⁹వలదు చేయ. 175

1. లాతికత్రిక్రియన్ (హ) 2. జేయులన్ (తం.వా.) 3. విశదమతిం (హ); విమృష్టమతిఁ
 జేయుటొప్పు (తం) 4. బ్రతుకుచుండు రాయుర్వృద్ధిన్ (హ) 5. నాసహాయంబున నెలమి నందఱు
 (హ) నాసహాయతచేత (వా.) 6. అలసదేమిలేక (తం.వా.) 7. గడఁగి చెఱువలేవు (హ)
 8. కామరోషంబులు (హ) 9. వలయుఁ జేయ (హ)

వ. అని యుపదేశించి.

176

క. అంతాదిరహితుఁ డమృతుఁ, డంతర్ధానంబు నొందె నజ ఫాలాక్షుల్
సంతోషంబునఁ దమ తమ, కాంతాలయములకుఁ జనిరి గౌరవ మొప్పన్.

177

క. కయ్యంబు సేయ నొల్లక, నెయ్యంబున నతులు వెట్టి నిర్జరనికరం
బి య్యప్పనములు వెట్టుచుఁ, దియ్యంబునఁ గొల్చె బలిని దేవద్యేషిన్.

178

క. పస చెడి తనకును వశ మై, సుసరముతోఁ గొల్చుచున్న సురసంఘములన్
గసిమసఁగి చంపఁ బూనిన, ననురుల వారించె బనియు నతి నయయుక్తిన్.

179

వ. అట్లు వారిచి, వై రోచని రాక్షససముదయంబున కి ట్టనియె.

180

క. పగవారు శరణుచొచ్చిన, మగతనములు నెఱపఁ దగదు మగవారలకున్
దగు సమయ మెఱుంగవలదే, మగఁటిమి పాటింపవల దమర్త్యులతోడన్.

181

వ. అని పలికి, కొలువుకూటంబున ¹నసురనికర పరివృతుం డై, నిఖిలలోక రాజ్య
లక్ష్మీసహితుం డై, యఖిల విబుధ వీర విజ యాహంకార నిజాలంకారుం డై,
సుఖంబునఁ గొలువున్న విరోచన నందనుం గని, శబీవిభుం డుత్తమ నచివుం
డునుం బోలె సాంత్యవచనంబుల శాంతిం బొందించి, పురుషోత్తమ శిషితం
బైన సీతిమార్గంబున శంఖరునికిం బ్రియంబు సెప్పి, యరిష్టనేమి ననునయించి,
త్రిపురవాసు లగు దానవుల నొడంబఱిచి, జంభుని సమ్మతంబు చేసికొని, హయ
గ్రీవుని ²విగ్రహంబు మాన్చి, నముచి తారక బాణాదులతో సఖ్యంబు నెఱపి
³విప్రచిత్రికిఁ బొత్తు హత్తించి, శకుని విరోచన ⁴ప్రహేతులకుఁ బోరామి
సూపి, మయ మాలి సుమాలి ప్రముఖులకు మైత్రి యెఱింగించి, ⁵కుంభ
నికుంభులకు సౌజన్యంబు గైకొలిపి, పౌలోమ కాలకేయ నివాత కవచాదుల
యెడ బాంధవంబు ప్రకటించి, వజ్రదంష్ట్రికి ⁶వశుం డై, యితర దానవ దైత్య
సమూహంబువలన నతిస్నేహంబు సంపాదించి, మనకు నక్క-చెలియండ బిడ్డలకు
నొద్దారంబు లేమిటికి? ఏకకార్య పరత్వంబున నడ్డంబు లేక బ్రతుకుదము. అన్యోన్య
విరోధంబు లేల? తొల్లి యన్యోన్య విరోధంబున నలంగితిమి. ఇదిమొదలు దనుజ
దివిజ సముదయంబులకు రాజు విరోచననందనుండ. మనమందఱ మతనిపంపు
సేయంగలవారము. ఉభయకులంబును వర్ధిల్లునట్టి యుపాయం బెఱింగింతు. అని
యమృతజలధి మథనప్రారంభ కథనంబు దెలియం జెప్పి, అట్లు సురాసుర యూధం

1. సురనికర పరివృతుండై (హ.తం.వా.) 2. నిగ్రహంబు (క) 3. విప్రశత్రునకు (హ)
4. హేతిప్రహేతుండు (చ) 5. కుంభనికుంభుండు (చ) 6. నశతుండై (హ)

బులు బలారాతి బలి ప్రముఖంబు లై, పరమోద్యోగంబున సుధా సంపాదనా
యత్త చిత్తు లై, సఖ్యంబు నొంది, మందగమనంబున మందరనగంబునకుం జని

సి. వాసవు ¹వర్ధకి వాడిగాఁ జఱచిన కుద్దాలముఖములఁ గొంత ద్రవ్వె
మొసలాగ్రములు సొన్ని మొదలిపాఁ తగలించి దీర్ఘపాశంబులఁ దిండుసుట్టి
పెకలించి బాహులఁ బీడించి కదలించి పెల్లార్చి తమ తమ పేరు వాడి
పెఱకి మీఱికి నెత్తి పృథుల హస్తంబులఁ దలల భుజంబులఁ దరలకుండ

తే. నాని మెల్లన కుఱుతప్పు టడుగు లిడుచు
ధార మధికంబు ²మఱవకఁ బట్టుఁ డనుచు
మందరనగంబుఁ దెచ్చి రమందగతిని
దేవదైత్యులు జలరాశి తెరువు వట్టి.

183

క. మందరము మోవ నోపమి, నందఱిపైఁ బడియె నదియు నతిచోద్యముగాఁ
గొందఱు నేలం గలసిరి, కొందఱు నుగ్గరి చనిరి కొందఱు భీతిఁ.

184

క. ఏలా హరికడ కేగితి, మేలా దొరకొంటి మధిక హేలన శైలో
న్మూలనము చేసి తెచ్చితి, మేలా పెక్కండు మడిసి రేలా నడుమఁ.

185

క. ఏటికి మముఁ బనిపంచె, ³న్నేటికి మనబోటివారి కింతలువను లిం
కేటికి రాఁడు ⁴రమేశ్వరుఁ, డేటి కుపేక్షించె మఱవ నేటికి మనలఁ.

186

వ. అని కులకుధర పతనజన్యం బగు వేదన సహింపనోపక, పలవించుచున్న దివిజ
దితిజుల భయంబు మనంబున నెఱింగి, సకలవ్యాపకుం డగు హరి తత్సమీపంబున.

మ. గరుడారోహకుఁ డై గదాది ధరుఁ డై కారుణ్య సంయుక్తుఁ డై
హరికోటి ప్రభతో నొహో వెఱకుఁడి యంచుం బ్రదీపించి త
ద్గరిఁ గేల న్నొవకుండ, గందుకము మాడ్కిఁ బెట్టెఁ బక్షింద్రుపైఁ
గరుణాలోకసుధఁ సురాసురుల ప్రాణంబుల్ సమర్థింపుచుఁ.

188

క. వారలు గొలువఁగ హరియును, ⁵వారిధి దరి కరుగు మనఁగ వసుధాధరముఁ
వారిజనయనునిఁ గొంచు న, వారితగఱిఁ జనియె విహగవల్లభుఁ ⁷డఱుతఁ.

క. చని జలరాశి తటంబున, వనజాక్షుని గిరిని డించి వందనములు స
ద్వినతులు సేసి ఖగేంద్రుఁడు, ⁸పనివినియెను భక్తి నాత్మభవనంబునకుఁ.

190

వ. అప్పుడు.

191

1. వర్ధకి (హ) 2. పట్టుడి బట్టు డనుచు (చ) 3. ఏటికిఁ దగుబోటి వారి కింతలు (హ) 4. మహే
శ్వరు (హ) 5. గిరికేలన్నవకుండ కందుకముమాడ్కింబట్టి క్రిడించుచుఁ (తం.వా.) "గిరిం
చారోప్య గరుడే హస్తే నై కేన లీలయా"(8-88) 6. వారధికడకు నేగె (హ) 7. డుఱుకఁ (హ)
8. పనివినియెన్నాత్మభక్తి (హ)

అధ్యాయము - ౭

సీ. భూనాథ ! వినవయ్య భోగీంద్రు వాసుకిఁ బిలిపించి యతనికిఁ బ్రియము సెప్పి
ఫలభాగ మీ నొడఁబడి సమ్మతునిఁ జేసి మెల్లనఁ జేతుల మేను నిమిరి
నీవ కా కెవ్వరు నేర్తు రీ పని కియ్య కొమ్మనియతనిఁ గైకొలు వడసి
కవ్వంపుఁగొండ నిష్కంటకంబుగఁ జేసి ¹పుర్షించి యతని భోగంబుఁ జూట్టి

ఆ. కడఁగి యమృతజలధిఁ గలశంబుఁ గావించి
త్రచ్చు ²న చ్చలమునఁ దలఁపు లమర
బద్ధ వస్త్ర కేశ భారు లై యా రెండు
గములవారు తరువఁ గదిసి రచట.

192

వ. తదనంతరంబ.

193

క. హరియును దేవానీకము, సురగేంద్రుని తలలు వట్ట నుద్యోగింపఁ
హరిమాయా పరవశు లై, సురవిమతులు గూడి పలుకఁజొచ్చిరి కడిమిఁ.

మ త్తకోకిల. స్వచ్ఛ మైన ఫణంబు సురలు చక్కఁ బట్టి మధింపఁగాఁ
బుచ్చ మేటికి మాకుఁ బట్టఁగఁ బూరుషత్వము గల్గి మే
మచ్చమైన తపోబలాధ్యయ నాన్వయంబుల వార మై
యిచ్చయింతుమె తుచ్చవృత్తికి ³నిండు మాకు ఫణాగ్రముల్.

195

వ. అని పలుకు దనుజులం జూచి,

196

క. విస్మయముఁ బొంది దానవ, ఘస్మరుఁ డహిఫణము విడువఁ గైకొని యసురుల్
విస్మితములు లై యార్చి ⁴ర, విస్తీరతఁ గొనిరి సురలు పీఠఁ దోఁకఁ.

197

వ. ఇట్లు సమాకర్షణ స్థాన భాగ నిర్ణయంబు లేర్పఱుచుకొని, దేవతలు పుచ్చంబును,
పూర్వదేవతలు ఫణంబులం బట్టి, పయోరాశి మధ్యంబునం బర్వతంబు వెట్టి,
వరమాయ త్త చిత్తు లై, యమృతార్థంబు ద్రచ్చుచున్న సమయంబున.

198

క. విడు విడుఁడని ఫణి పలుకఁగఁ, గడుభరమున మొదలఁ గుదురు ⁵గలుగమి వెడఁగై
బుడబుడ రవమున నఖిలము, వడవడ వణఁకఁగ మహాద్రి వనధి మునింగెఁ.

199

ఉ. గౌరవమైన భారమునఁ గవ్వపుఁగొండ ⁶ధరింపలేక దో
స్సారవిహీను లై యుభయసైనికులుఁ గడు సిగ్గుతో నకూ
పారతటంబున బడిరి పౌరుషముం జెడి పొండవేయ ! యె
వ్వారికి నేరఁబోలు బలవంతపు దైవము నాక్రమింపఁగఁ.

200

1. గర్జించు నవని (హ) 2. నవసరమున (హ) 3. నీడు (హ.) 4. య, విస్మితముగఁ
గొంపమేటి (హ); య, విస్మరతి (ట.) 5. గంగమి (హ) 6. భరింప (క.)

క. వననిధి జలములలోపల, మునిగెడి గిరిఁ జూచి దుఃఖమునఁ జింతాభిఁ
మునిగెడి వేల్పులఁ గనుఁగొని, వనజాక్షుఁడు వార్ధినడుమ వారలు సూడఁ.

—: కూర్మావతార కథా ప్రారంభము :—

సీ. సవర నై లక్షయోజనముల వెడలు పై కడుఁ గఠోరం బైన కర్పరమున
నద నైన బ్రహ్మాండ మైన నాహారించు ఘనతరం బగు ముఖగహ్వరంబు
సకల చరాచర జంతురాసుల నెల్ల మ్రింగి లోఁగొనునట్టి మేటి కడుపు
విశ్వంబుపై వేలు విశ్వంబు పైబడ్డ నాఁగినఁ గదలనియట్టి కాళ్ళు

తే. వెలికి లోనికిఁ జనుదెంచు విపులతుండ
మంబుజంబులఁ బోలెడి యక్షియుగము
1సుందరంబుగ విష్ణుండు సురలతోడి
కూర్మి చెలువొంద నొకమహాకూర్మ మయ్యె.

202

మ. కమరం బై జలరాశిఁ జొచ్చి లఘు ముక్తాశుక్తి చందంబునఁ
నమ దద్రీంద్రము 2నెత్తె వాసుకి మహానాగంబుతో లీలతో
నమరేంద్రాదులు మౌళికంపములతో నొ నొఁ గదే బాపురే
కమలాక్షా! 3శర ణంచు భూ దిశలు నాకాశంబునుఁ మ్రోయఁగాఁ.

203

వ. ఇ వివర్ధంబున.

204

క. తరిగాండ్రలోన నొకఁడఁట, తరికడవకుఁ గుదురు 4నాఁక త్రాడును జేరుల్
దరిగవ్వంబును దానఁట, హరి హరి హరి చిత్రలీల హరియే యెఱుఁగున్.

205

ఆ. జలధిఁ గడవసేయ శైలంబు కవ్వంబు
సేయ భోగిఁ ద్రాడుసేయఁ దరువ
సిరియు సుధయుఁ బడయ శ్రీవల్లభుఁడు దక్క
నొరుఁడు శక్తిమంతుఁ డొకఁడు గలఁడె.

206

ఆ. గొల్లవారి బ్రతుకు గొఱతన వచ్చునే
గొల్లరీతిఁ బాలకుప్పఁ ద్రచ్చి
గొల్ల తైరి సురలు గొల్లయ్యె విష్ణుండు
చేటులేనిమందు సిరియుఁ గనిరి.

207

వ. ఇట్లు సురాసురయాధంబులు హరిసనాథంబు లై, కవచంబులు నెట్టంబులు
వెట్టికొని, పుట్టంబులు పిరిచుట్టు చుట్టుకొని, కరంబులు గరంబులు నప్పశించుచు,

భుజంబులు భుజంబులు నొటయుచు, లేండు లేండు ¹దరువం దొడంగుడు రం
డని, యమందగతిఁ బెరుగుఁ ద్రచ్చు మందగొల్లల చందంబున, మహార్జున
మధ్యంబున మంధాయమాన మందరమహీధర విలగ్న భోగిభోగాద్యంతంబులం
గరంబులం దెమల్చుచు, బెను బొబ్బలం బ్రహ్మాండకటాహంబు నిర్భరం బై
గుబ్బుగు బ్బని ²యురలఁ, గొంత కవ్వంబుగుత్తి జిఱజిఱం దిరుగు వేగంబున,
చటచ్చటాయమానంబు లై భుగులు భుగు శ్శను చప్పుళ్ళ నుప్పరం బెగసి,
లెక్కకు మిక్కిలి చుక్కల కొమ్మల చెక్కుల నిక్కలువడు మిసిమిగల మీఁది
మీఁగడపాల తేటనిగ్గు తుంపరల వరంపరలవలన నిజకర క్రమక్రమ మాకర్షణపరి
భ్రాంత ఫణి ఫణాగర్భ సముద్భూత నిర్భర విషకీలి కీలజాలంబు లప్పటప్పటికి
సుప్పటిల్లిన, దప్పినొందక, మందగతిం జెందక, య కూపార వేలా తటకుటజ
కుసుమ³గుచ్చ పుచ్చ పిచ్చల స్వచ్ఛమకరంద సుగంధి గంధవ హావహానంబునం
గ్రొంజెమట ⁴పిచ్చల పెను వఱదగము లొడళ్ళ నిగుర, నొండొరులం బరిహ
సించుచు, బేరువాడి విలసించుచు, మేలు మే లని యగ్గించుచు, గాదు కా దని
భంగించుచు, నిచ్చ మెచ్చ మచ్చరంబులవలన వనధివలమాన వైశాఖ వసుంధ
రాధర ⁵పరివర్తన సంజనిత ఘుమఘుమారావంబును, మథనగుణాయమాన
మహాహింద్రప్రముఖ ముహుర్ముహు రుచ్చలిత భూరి ఘోర పూత్కార
ఘోషంబును, గులకుధర పరిక్షేపణ షోభిత సముల్లంఘన సమాకులితంబు లై,
⁶వెఱచఱచి, గుబురుగుబురు లై యొరలు కమఠ కర్కట కాకోదర మకర
తిమి తిమింగిల మరాళ చక్రవాక బలాహక భేక సారసానీకంబుల మొఱలునుం
గూడికొని ముప్పిరిగొని, దనుజ దివిజ భటాట్టహాస తర్జన గర్జన ధ్వనుల
నలుపురి యై మొత్తి నచెన, దళదిగంత భిత్తులును బేడెత్తి పెల్లగిల్లం ద్రుళ్ళుచు
గికురు పొడుచుచు, నొకని కొకనికంటె వడియునుం, ⁷దడపునుం గలుగఁ
ద్రచ్చుచు, బంతంబు లిచ్చుచు, సుధాజననంబుఁ జింతింపుచు, నూతన పదార్థంబు
లకు నెదుళ్ళు సూచుచు, నెంత తడవు ద్రత్రమని హరి నడుగుచు, నెడపడని
తమకంబుల నంతకంతకు మురువు డింపక త్రచ్చు సమయంబున. 208

క. ఆ ప్పాలవెల్లి లోపల, న ప్పటి కప్పటికి మందరాగము తిరుగం

జప్పుడు నిండె నజాండము, చెప్పెడిదే మజుని చెపులు చిందఱఁ గొనియె. 209

వ. అంత న వృయోరాశి మధ్యంబున.

210

1. దరవం దొడంగు రండని (హ.) 2. యరులు (హ) 3. గుచ్చపుచ్చ స్వచ్ఛ (హ)
4. పిట్టలి (హ.) 5. ప్రవర్తన (హ). 6. వెఱచి చెఱచి (హ) 7. గడపునుంగలుగ (తం.వా.)

క. ఎడమఁ గుడి మునుపు దిరుగుచు, గుడి నెడమను వెనుకఁ దిరుగు కులగిరి కడలిఁ
గడ వెడల సురలు నసురులు, దొడితొడి ఫణిఫణము మొదలుఁ దుదియును దిగువఁ.

క. వడిగొని కులగిరి¹ దరువఁగ, జడనిధి ఖగ మకర కమర ఝష ఫణిగణముల్
సుడివడుఁ దడఁబడుఁ గెలఁకులఁ, బడు భయపడి నెగసి బయలఁబడ నురలిపడుఁ

క. అమరాసుర కరవిపరి, భ్రమణ ధరాధరవరేంద్ర² భ్రమణంబును దాఁ
గమరేంద్రు పీఠపు తీటను, శమియింపఁగఁ జాల దయ్యె జగతీనాథా ! 213

వ. త దనంతరంబ. 214

క. ³*ఆలోల జలధిలోపల, నాలో నహి విడిచి సురలు నసురులు బఱవం
గీలా కోలాహల మై, హోలాహలవిషము పుట్టె నవనీనాథా ! 215

వ. అదియునుం, బ్రశయకా లాభీల ఫాలలోచను లోచనానలశతంబు చందంబున
నమందం బై, విలయదహన సహస్రంబు కైవడి వడియై. కడపటి పట్టపగటింటి
వెలుంగుల లక్ష తెఱంగున దుర్లక్షితం బై, తుదిరేయి వెలింగిన మొగులు
గమలవలనం బడు బలుపిడుగుల వడువున బెడిదం బై, పంచభూతంబులుం
దేజోరూపంబు లైన చాడ్చున దుస్సహం బై, భుగభుగాయమానంబు లైన
పొగలును, జిటచిటాయ మానంబు లైన విస్ఫులింగంబులును, ధగద్ధగాయ
మానంబులైన నెఱుమంటలుం గలిగి, మహార్థవ మధ్యంబున మందరనగం బమం
దరంబుగం దిరుగునెడ జనియించి. పటపటాయమానం బై, నింగికిం బొంగి,
దిశలకుం గేలుసాచి, బయళ్ళు ప్రబ్బికొని, తరిగవ్వంపుఁ గొండ నండ గొనక,
నలుగడలకుం బఱచి, దరుల కుఱికి, సురాసుర సముదయంబులం దరికొని, గిరి
వర గుహాగహ్వరంబుల సుడివడక, కులశిఖరి శిఖరంబుల నెరగలి వడి, గహనం
బులు దహించి, కుంజ మంజరీపుంజంబుల భస్మంబుచేసి, జనపదంబు లేర్చి, నదీ
నదంబు లెరియించి, దిక్కుంబి కుంభంబులు నిక్కలువడ నిక్కి, తరణి తారా
మండలంబులపై మిట్టించి, మహర్లోకంబు దరికొని, యుపరి లోకింబునకు మాఱు
గొన లిడి, సుడివడి, ముసరుకొని, బ్రహ్మాండగోళంబు చిటిలిపడం దాటి,
పాతాళాది లోకంబులకు వ్రేళ్ళువాటి, సర్వాధికం బై శక్యంబుగాక, యెక్కడఁ
జూచినం దాన యై, కురంగంబుక్రియం గ్రేళ్ళులుకుచు, భుజంగంబువిధంబున

1. దిరుగగ (ద.) 2. బంభ్రమణముదా (అం): “విభ్రతదా వర్తనమాది కచ్చపోషేనేగ
కంఠాయన మప్రమేయః” (7-10) 3. ఆలోన (హ.)

* గౌతమీ గ్రంథాలయ ప్రతిలోను, ద. బ. ప్రతులలో ఈ కింది పద్యమున్నది.

“ కమతము కప్పరమునగిరి, భ్రమణంబున బొడమి అగ్ని బాడపకణముల్
క్రమముగ సర్వవిషాగ్నిని, నమరంగా కాలకూట మంబుది బొడమెఁ.”

నొడియుచు, సింగంబుభంగి లంఘింపుచు, విహంగంబు పగిది నెగయుచు, మాతంగంబు పోలిక నిలువంబడుచు, నిట్లు హాలాహల దహనంబు జగంబులం గోలాహలంబు సేయుచున్న సమయంబున, ¹మెలకు సెగల మిడుకం జాలక నీ తైన దేవతలును, నేలంగూలిన రక్కసులును, డుల్లిన తారకంబులును, గీటణం గిన కిన్నర మిథునంబులును, గమలిన గంధర్వ విమానంబులును, జీకాకువడ్డ సిద్ధచయంబులును, జిక్కువడిన గ్రహంబులును, ²జిందఱవందఱ లైన వర్ణాశ్రమం బులును, నిగిరిపోయిన నదులును, నింకిన సముద్రంబులును, గాలిన కాననంబు లును, బొగిలిన పురంబులును, బొనుగుపడిన పురుషులును, బొక్కిపడిన పుష్పాం గనా జనంబులును, బగిలి పడిన పర్వతంబులును, భస్మంబు లైన ప్రాణిసంఘం బులును, వేగిన లోకంబులును, వివశ లైన దిశలును, నొడ్డగెడవు లైన భూజ చయంబులును, నఱవఱ లైన భూములును నై యకాల విలయకాలం బై తోచు చున్న సమయంబున.

216

క. ఓడ్డారింబి విషంబున, కడ్డము చనుదెంచి కావ నధికులు లేమి

³గొడ్డేటి మ్రుంది రా లన, ⁴బి డ్దన నెడలేక జనులు పృథ్వీనాథా! †

217

వ. అప్పుడు.

218

మ. చని కైలాసముఁ జొచ్చి శంకరు నివాసద్వారముం జేరి ⁵యీ

సున దోవారికు లడ్డపెట్టఁ దల మంచుం జొచ్చి కుయ్యో మొతో

విను మాలింపుము చిత్తగింపుము దయఁ పీక్షింపు మం చంబుజా

సన ముఖ్యుల్ గని రార్తరక్షణ కళాసంరంభుని శంభుని.

219

క. వారలు దీనత వచ్చుటఁ, గూరిమితో నెఱిగి దక్షుకూతురు, దాను

జేరోలగమున నుండి ద, యారతుఁ డై చంద్రచూడుఁ డవసర మిచ్చె.

220

వ. అప్పుడు భోగిభూషణునకు సాష్టాంగ దండప్రణామంబులు గావించి, ప్రజాపతి

ముఖ్యు లి ట్లని స్తుతియించిరి.

221

1. మెలంగమిడుకం జాలక (తం.) 2. వరుసలెడలిన (ట.) 3. గొడ్డేటి (తం. వా.)
4. బిడన నెడలేక (హ.)

† 217 వ పద్యము క్రింద, తాళపత్ర ప్రతులలో నీ క్రింది పద్యము లున్నవి.

“ మనుజుం కమృత మొసంగఁ, జనితం బగు నంచు మదిని శంభుడు గోరఁ
విను దాద్య ఫల మి దీశానువ కర్పణ మనిరి హరి యనుమతిని సురలు.” (క.)

“ మను జునిది నమృతము నం, జనితం బగు ననుచు తనకు శంభుడు గోరన్”
విను దాద్యధన మిదీశా. నున కర్పణమనిన హరియనుమతి సురలు.” (డ.)

5. యాతని దవ్వారికు లడ్డపడ్డ (హ.)

సీ. భూతాత్మ! భూతేశ! భూతభావనరూప! దేవ! మహాదేవ! దేవవంద్య!
 యీ లోకములకెల్ల నీశ్వరుండవు నీవ బంధమోక్షములకుఁ బ్రభుఁడ వీవ
 యార్తశరణ్యుండ వగు గురుండవు నిన్నుఁ గోరి భజింతురు కుశలమతులు
 సకల సృష్టి స్థితి సంహార కర్తవై బ్రహ్మ విష్ణు శివాఖ్యఁ బరఁగు దీవు

ఆ. పరమగుహ్య మైన బ్రహ్మంబు న దస త్త
 మంబు ¹నీవ శక్తిమయుఁడ వీవ
 శబ్దయోని వీవ జగ దంతరాత్మవు
 నీవ ప్రాణ మరయ నిఖిలమునకు.

222

క. నీయంద సంభవించును, నీయంద వసించి యుండు నిఖిలజగంబుల్
 నీయంద లయముఁ బొందును, నీ యుదరము సర్వభూత నిలయము రుద్రా!

సీ. అగ్ని ముఖంబు, పరాపరాత్మక మాత్మ, కాలంబు గతి, రత్న గర్భ పదము,
 శ్వసనంబు నీయూర్పు, రసన జలేశుండు, దిశలు కర్ణంబులు, దివము నాభి,
 సూర్యుండు గన్నులు, శుక్లంబు నలిలంబు, జఠరంబు ²జలధులు, చదలు శిరము,
 సర్వాక్షధులు రోమచయములు, శల్యంబు లద్రులు, మానస మమృతకరుఁడు,

తే. ఛందములు ధాతువులు, ధర్మసమితి హృదయ,
 మాస్యపంచక ముపనిష దాహ్వాయంబు,
 లైన నీరూపు పరతత్త్వమై శివాఖ్య
 మై స్వయంజ్యోతి యై యొప్పు నాద్య మగుచు.

224

క. కొందఱు కలఁ డందురు నినుఁ, గొందఱు లేఁడందు రతఁడు గుణి గాఁ డనుచున్
 గొందఱు కలఁ డని లేఁడని, కొందల మందుదురు నిన్నుఁగూర్చి మహేశా! 225

సీ. తలఁపఁ బ్రాణేంద్రియ ద్రవ్య గుణ స్వభావుఁడవు, కాల క్రతువులును నీవ
 సత్యంబు ధర్మ మక్షరము ఋతంబును ³నీవ ముఖ్యుండవు నిఖిలమునకు
 ఛందోమయుండవు సత్త్వ రజ స్తమ శ్చక్షుండ వై ⁴యుండు సర్వరూప
 కామపురాధ్వర కాలగతాది ⁵భూతద్రోహిణయము చోద్యంబుగాదు

తే. లీల లోచనవహ్ని స్ఫులింగ శిఖల
 సంతకాదులఁ గాల్చిన యట్టి నీకు
 రాజఖండావతంస! పురాణపురుష!
 దీనరక్షక! కరుణాత్మ! దేవదేవ!

226

ఆ. మూఁడుమూర్తులకును మూఁడు లోకములకు
 మూఁడు కాలములకు మూలమగుచు
 భేదమగుచు మది నభేదమై యొప్పురు
 బ్రహ్మ మనఁగ నీవ పాలనయన!

227

క. స దస తత్త్వ చరాచర, సదనం బగు నిన్నుఁ బొగడ జలజభవాదుల్
 పెదవులు గదలుప వెఱుతురు, వదలక నినుఁ బొగడ నెంతవారము దేవా! 228

మత్తకోకిల. బాహుళక్తి సురాసురుల్ సని పాలవెల్లి మథింప హా
 లాహలంబు జనించె నేరి కలంఘ్య మై భువనంబు కో
 లాహలంబుగఁ జేసి చిచ్చును ²లాగముం గొని ప్రాణిసం
 దోహముం బ్రతికింపవే దయ దొంగలింపఁగ నీశ్వరా ! 229

క. లంపటము నివారింపను, సంపద కృపసేయ జయము సంపాదింపఁ
 జంపెడివారి వధింపను, సొంపారఁగ నీకె చెల్లు సోమార్థధరా! 230

క. నీకంటె నొం డెఱుంగము, నీకంటెం బరులు గావనేరరు జగముల్
 నీకంటె నొడయఁ డెవ్వఁడు, లోకంబుల కెల్ల నిఖిలలోకస్తుత్యాః ! 231

—: ఈశ్వరుండు దేవభృందప్రార్థితుం డై హాలాహలమును బానముచేయుట :—

వ. అని మఱియు నభినందింపుచున్న ప్రజాపతిముఖ్యులం గని, సకలభూత సముం
 డగు నద్దేవుండు తన ప్రేయసతి కి ట్లనియె. 232

క. కంటే జగముల దుఃఖము, వింటే జలజనిత విషమువేడిమి ప్రభు వై
 యుంటకు నార్తుల యాపద ³గెంటించుట ఫలము దానఁ గీర్తిమృగాక్షి ! 233

క. ప్రాణేచ్ఛ వచ్చి చొచ్చిన, ప్రాణుల రక్షింపవలయఁ బ్రభువుల కెల్లఁ
 బ్రాణుల కిత్తురు సాధులు, ప్రాణంబులు నిమిష భంగురము లని మగువా! 234

క. పరహితము ⁴సేయు నెవ్వఁడు, పరమ హితుం డగును భూత పంచకమునకుఁ
 బరహితమె పరమధర్మము, పరహితునకు నెదురులేదు పర్యేందుముఖి ! 235

క. హరి మది నానందించిన, హరిణాక్షి! జగంబు లెల్ల నానందించుఁ
 హరియును జగములు మెచ్చఁగ, గరళము వారింపు దొప్పఁ గమలదళాక్షి! 236

క. శిక్షింతు హాలహలమును, భక్షింతును మధుర సూక్ష్మ ఫలరసము క్రియఁ
 రక్షింతుఁ బ్రాణికోట్లను, వీక్షింపుము నేఁడు నీవు వికచాణ్ణముఖి ! 237

వ. అని పలికినఁ, బ్రాణవల్లభునకు 'వల్లభ' యి ట్టనియె. దేవా ! చిత్తంబు కొలంది
నవధరింతు గాక. అని పలికె నని చెప్పిన య మ్ముసీంద్రునకు నరేంద్రుం
డి ట్టనియె. 238

మ. అమరఁ లోకహితార్థ మంచు నభవుం డౌగాక యం చాడెఁ బో
యమరుల్ భీతిని మ్రింగుమీ యనిరి వో యంభోజ గర్భాదులుం
దముఁ గావఁ హర ! లెమ్ము లె వ్వునిరి వో తాఁ జూచి కన్గంట న
య్యమ ప్రాణేశ్వరు నెట్లు మ్రింగు మనె న య్యుగ్రానల జ్వాలలఁ. 239

వ. అనిన శుకుం డి ట్టనియె. 240

క. మ్రింగెడివాడు విభుం డని, మ్రింగెడిదియు గరళ మనియు మేలని ప్రజకుఁ
మ్రింగె మనె సర్వమంగళ, మంగళసూత్రంబు నెంత మది నమ్మినదో ! 241

మ. తన చుట్టుఁ సురసంఘముల్ జయజయ ధ్వానంబులఁ బొబ్బిడఁ
ఘన గంభీర రవంబుతో శివుడు లోకద్రోహి! హం! పోకు ర
మ్మని కేంగేలఁ దెమల్చి కూర్చి కడిగా ²నంకించి జంబూ³ఫలం
బన సర్వంకషముఁ మహావిషము నాహరించె హేలాగతిఁ. 242

వ. ఆ య్యవిరళ గరళ దహన పాన సమయంబున. 243

మ. కదలంబాటవు పాఁపపేరు లొడలఁ ఘర్మాంబు జాలంబు పు
ట్టదు నేత్రంబులు నెఱ్ఱగావు నిజ జూటార్థేందుడుఁ గందఁడుఁ
వదనాంభోజము వాడ దా విషము నాహ్వనించుచో డాయుచోఁ
బదిలుం దై కడిసేయుచోఁ ⁴దిగుచుచో భక్షింపుచో మ్రింగుచోఁ. 244

క. ఉదరము లోకంబులకును, సదనం బగు దెఱిఁగి శివుడు చటుల విషాగ్నిఁ
గుదురుకొనఁ గంతబిలమునఁ, బదిలంబుగ నిలిపె సూక్ష్మ ఫలరసము క్రియఁ.

క. మెచ్చిన మచ్చిక గలిగిన, నిచ్చిన నీవచ్చుఁ గాక యిచ్చ నొరులకుం
జిచ్చుఁ గడిఁ గొనఁగ వచ్చునె, ⁵చిచ్చుటచూ పచ్చుపడిన శివునకుఁ దక్కుఁ. 246

ఆ. హరుడు గళమునందు హాలాహలము వెట్టె

గప్పు గలిగి తొడవు కరణి నొప్పె

సాధురక్షణంబు సజ్జనులకు నెన్న

భూషణంబు గాదె భూవరేంద్ర ! 247

1. వల్లభి (హ) 2. నక్కించి (హ.) 3. ఫలంబని (హ.తం.వా.) 4. దిరుగుచో (వా)

5. చిచ్చుట రూపము పడిన (హ.వా.)

వ. తదనంతరంబ.

248

క. గరళంబుఁ గంతబలమున, హరుఁడు ధరించుటకు మెచ్చి 'యౌనా' ననుచున్
హరియు విరించియు నుమయును, సురనాథుఁడు బొగడి రంత సుస్థిరమతితో.

క. హాలహల భక్షణ కథ, 'హేలాగతి' నైన విన్న నెలమిఁ బరింపన్
వ్యాళానల వృశ్చికముల, పాలై చెడ రెట్టి జనులు భయవిరహితు లై.

250

అధ్యాయము - ౮

—: పాలక డలిలో నై రావతాదులు జనియించుట :—

వ. మఱియు నా రత్నాకరంబు సురాసురులు ద్రచ్చు నెడ.

251

క. తెల్లని మేనును నమృతము, ²జిల్లున జల్లించు పొదుఁగు శిత³శృంగములున్
బెల్లుగ నర్థుల కోర్కులు, వెల్లిగొలుపు మొదపు పాలవెల్లిం బుట్టెన్.

252

ఆ. అగ్నిహోత్రి యనుచు నా సురభిని దేవ
మునులు పుచ్చుకొనిరి ముదముతోడ
విబుధ సంఘములకు వెరవుతో నధ్వర
హవులు వెట్టుకొఱకు నవనినాథ !

253

వ. మఱియు నా జలరాశియందు.

254

క. స చ్చంద్రపాండురం బై, యుచ్చైశ్రవ మనఁగఁ దురగ ముదధి జనించెన్
బుచ్చికొనియె బలిదైత్యుం, డిచ్చఁ గొనం డయ్యె నింద్రుఁ డీశ్వరశిక్షన్.

255

క. ⁴ఒఱవగు సురమును పిఱుదును, నెఱిదోకయు ముఖముసిరియు నిర్మలఖరముల్
కుఱుచచెవులుఁ దెలిగన్నులుఁ, దఱవగు కందంబు చూడఁ దగు నా హరికిన్.

వ. అంత నా పాలకుప్పయందు.

257

క. దంత చతుష్టాహతి శై, లాంతంబులు విఱిగిపడఁగ నవదాత కుభృ
త్కాంతం బగు నై రావణ, దంతావళ ముదృవిం చె ధరణీనాథా !

258

క. తడలేని నడపువడి గల, యొడలును బెను నిడుదకరము సురుకుంభములున్
బెడఁ గై యువతుల మురిపెపు, నడతలకున్ మూలగురు వనన్ గజ మొప్పెన్.

వ. మఱియు న త్రరంగిణీవల్లభు మధిపు న య్యెడ.

260

తే. ఎల్ల ఋతువులందు నెలరారి పరువ మై
యింద్రు విరులతోట కేపు దెచ్చి
కోరి వచ్చువారి కోర్కుల నీనెడు
వేల్పుమాను పాలవెల్లి బుద్ధె.

261

వ. మఱియునుం గొండకవ్యంబునం గడలి మధింప నప్పరోజనంబు జనించె. అంత

క. క్రొక్కారు మెఱుగు మేనులు, గ్రక్కిరిసిన చన్నుగవలు, గ్రస్సిన నడుముల్
బిక్కటిలి యున్న తుఱుములు, జక్కని చూపులును దివిజనతులకు నొప్పె.

వ. మఱియు నా రత్నాకరంబునందు సుధాకరుం డుద్భవించి, విరించి యనుమతం
బున, దన యథాస్థానంబునం బ్రవర్తించుచుండె. అంత

264

క. తొలుకారు మెఱుగుకైవడి, తళతళ యని మేను మెఱయ ధగధగ యనుచు
గలుముల నీనెడు చూపుల, చెలువంబుల మొదలిటెంకి సిరి పుట్టె నృపా!

265

సీ. పాలమున్నీటిలోపలి మీది మీగడ మిసిమి జిడ్డునజేసి మేనువడసి
క్రొక్కారుమెఱుగుల కొనల తళుక్కుల మేనిచేగల నిగ్గుమెఱుగు చేసి
నాడునాటికి బ్రోది నవకంపు, దీగెల నునుబోద నెయ్యంబు నూలుకొలిపి
క్రొవ్వారు కెందమ్మి కొల, కుల, బ్రొద్దన, బొలసిన వలపుల బ్రోదివెట్టి

తే. పసిడిచంపకదామంబు ¹బాగు గూర్చి
వ్రాలు క్రొన్నెల చెలువున వాడి దీర్చి,
జాణతనమున జేతుల ²జిడ్డు విడిచి
నలువ యీ కొమ్మ నొగి జేసి నాడు నేడు.

266

క. కెంపారెడు నధరంబును, జంపారెడి నడుము సతికి శంపారుచుల
సొంపారు మోము, గన్నులు, బెంపారుచు నొప్పు, గొప్పు, బిరుదును గుచముల్

వ. అని జనులు పొగడుచుండ.

268

సీ. తరుణికి మంగళస్నానంబు సేయింతు మని పెట్టె నింద్రు డనర్హమైన
మణిమయవీశంబు మంగళవతు లైన వేలుపుగరితలు విమల తోయ
పూర్ణంబు లై యున్న పుణ్యాహ కలశంబు లిడిరి పల్లవముల నిచ్చె భూమి
కడిమి గోవులు పంచగవ్యంబులను నిచ్చె మలసి వసంతుడు మధువు నొసగె

తే. మునులుఁ గల్పంబుఁ జెప్పిరి మొగిలుగములు
పణవ గోముఖ కాహశ పటహ మురజ
శంఖ వల్లకి వేణు నిస్వనము నిచ్చె,
పాడి రాడిరి గంధర్వపతులు సతులు.

289

క. పండిత సూక్తులతోడుతఁ, దుండంబులు సాచి తీర్థతోయము లెల్లఁ
1గుండముల ముంచి దిగ్గే, దండంబులు జలకమార్చెఁ దరుణీమణికిఁ.

270

సీ. కట్టంగ పచ్చని పట్టుపుట్టము దోయి ముదితకుఁ దెచ్చి సముద్రుఁ డిచ్చె
మత్తాళినికరంబు మధు వాన మూఁగిన వైజయంతీ మాల వరుణుఁ డిచ్చెఁ
గాంచన కేయూర కంకణ కింకిణీ కటకాదులను విశ్వకర్మ యిచ్చె
భారతి యొకమంచి తారహారము నిచ్చెఁ బాణిపద్మము నిచ్చెఁ బద్మభవుఁడు

ఆ. కుండలివ్రజంబు కుండలముల నిచ్చె
శ్రుతులు భద్రమైన నుతులు సేసె
నెల్లలోకములకు నేలికసాని వై
బ్రతికె దనుచు దిశలు పలికె నధిప !

271

వ. మఱియును.

272

సీ. పలుకుల నమృతంబు చిలుక నెవ్వనితో భాషించు నతఁడె పో బ్రహ్మ యనఁగ
నెలయించి కెంగేల నెవ్వని వరియించె వాఁడె లోకములకు వల్లభుండు
2మెయిదీఁగె నెవ్వని మేనితోఁ గదియించె వాఁడె పో పరమ సర్వజ్ఞమూర్తి
నెలఁతుక యెప్పుడు 3నివసించు నేయింట నా యిల్లు పర మగు నమృతపదము

ఆ. నెలఁత చూపు వాఱు నె చోటి కిచ్చోటు
జిష్టుధనదధర్మ జీవితంబు
కొమ్మ పిన్ననగవు గురుతరదుఃఖ ని
వారణంబు సృష్టికారణంబు.

273

వ. మఱియు న కొమ్మ నెమ్మనంబున.

274

సీ. భావించి యొకమాటు బ్రహ్మాండమంతయు నాటల బొమ్మరిల్లని తలంచుఁ
బోలించి యొకమాటు భువనంబు లన్నియుఁ దన యింటిలో దొంతులని తలంచుఁ
4బాటించి యొకమాటు బ్రహ్మాది సురలను దన యింటిలో బొమ్మ లని తలంచుఁ
గొనకొని యొకమాటు కుంభినీచక్రంబు నలవడ బొమ్మపీటని తలంచు

ఆ. సొలసి యొక్కమాటు సూర్యేందురోచుల
నచటి దీపకళిక లని తలంచు

1భామ యొక్కమాటు భారతీదుర్గల

నాత్మసఖు లటంచు నాదరించు.

275

వ. తదనంతరంబ.

276

ఆ. చంచరీక నికర ఝంకార నినదంబు

దనరు నుత్పలముల 2దండఁ బట్టి

మేఘకోటి నడిమి మెఱుఁగుఁ బుత్రడి మాడ్కి-

సురలనడుమ నిల్చె సుందరాంగి.

277

క. ఆ కన్నులు నా చన్నులు, నాకురు లాపిఱుడు నడుము నాముఖ మా న
వ్యాకారముఁ గని వేల్పులు, చీకాకునఁ బడిరి కలఁగి శ్రీహరి దక్కఁ.

278

వ. అట్లు నిలిచి, దశదిశలం బరివేష్టించియున్న యక్ష రక్ష స్సిద్ధ సాధ్య దివిజ గరుడ
గంధర్వ చారణ ప్రముఖ యూధంబులం గనుంగొని, య ప్పరాణ ప్రౌఢ కన్యకా
రత్నంబు దనమనంబున ని ట్టని వితర్కించె.

279

సీ. బదువ నై 3యుండ నలవడ దొకచోట నొకచోట సవతితో నోర్వరాదు
తగ నొకచోట సంతత వైభవంబుగా దొకచోట 4వేడిమి నుండఁబోల
దొకచోటఁ గరుణలే దొక్కింత వెదకిన నొకచోట డగ్గటి 5యుంట బెట్ట
నెఱయంగ నొకచోట నిలుకడ చాలదు చర్చింప నొకచోట జడత గలదు

ఆ. కొన్నిచోట్లు కామ గుణగరిష్ఠంబులు
క్రోధసంయుతములు కొన్ని యెడలు
కొన్ని మోహలోభ కుంతింబులు కొన్ని
ప్రమద మత్స రాసుభావకములు.

280

వ. అని సకల సత్పురుష జనన వర్తనంబులు మానసించి పరిహరించి.

281

సీ. అమర ముత్తైదువ నై యుండవచ్చును వరుసకు సవతు లెవ్వరును లేరు
వెలయంగ నశ్రాంత విభవ మీతని యిల్లు శృంగారచందన శీతలుండు
గలఁగఁ డెన్నఁడు శుద్ధ కారుణ్యమయమూర్తి విమలుండు గదిసి సేవించవచ్చు
నెఱి నాడి తిరుగఁడు నిలుకడ గలవాఁడు సకలకార్యములందు జడత లేదు

1. బాల (వ్రాతప్రతులన్నిట) 2. దండవెట్టి (హ) 3. యుండ దలవడ నొకచోట (హ)

4. వేడుక (జ) 5. యుంట బెట్టు (వ్రాత ప్రతులు); యుంటబెట్ట (తం); యుండబెట్ట (హ).

- ఆ. సాధురక్షకుండు షడ్వర్గ రహితుండు
నాథుఁ డయ్యెనేని సడప నోపు
నితఁడె భర్త యనుచు నింతి సరోజాక్షుఁ
బుష్పదామకమునఁ బూజు సేసె. 282
- క. ఇందీవర దామమున ము, కుందునిఁ బూజించి తనకుఁ గూడి వసింపఁ
మందిరముగఁ ద ద్వక్షము, ¹నంద సలజ్ఞాసుదృష్టి నాలోకించెఁ. 283
- ఆ. మోహరుచులవలన ముద్దియ తలయెత్తు
సిగ్గువలన బాల శిరమువంచు
నింతి వెఱఁగువలన నెత్తదు వంపదు
తనదు ముఖము ప్రాణదయితుఁ జూచి. 284
- క. హరి సూచిన సిరి సూడదు, సిరి చూచిన హరియుఁ జూడ సిగ్గును బొందుఁ
హరియును సిరియునుఁ దమలో, సరిచూపులఁ జూడ మరుడుఁ సందడి వెట్టెఁ. 285
- చ. జగములతండ్రి యై దనరు శౌరి జగంబుల తల్లి నిందిరం
దగ నురమందుఁ దాల్చె నటఁ ద త్కరుజారసదృష్టిచేఁ బ్రజల్
మగుడఁగఁ దొంటిభంగి నతిమంగళ సాధిపతిత్వ సంపదఁ
నెగడిన లోకముల్ గని రనేకశుభంబులఁ బొంది రత్తఱిఁ. 286
- వ. *అటమున్న యభిరాజు దనయందు నున్న యమూల్యం బైన కౌస్తుభంబు పేరిటి
యనర్హ మణిరాజంబు న య్యంబుజాక్షునకు సమర్పించిన దానిఁ దన వక్షస్థలంబున
ధరించె. అప్పుడ య్యాదిలక్ష్మీయు శ్రీవత్సకౌస్తుభవైజయంతీ వనమాలికాది తారహా
రాలకృతంబైన పుండరీకాక్షు వక్షస్థలంబున వసియించె న య్యవనరంబున.
- శా. మ్రోసెఁ శంఖ మృదంగ వేణు రవముల్ ము న్నాడి పెం జీఁకటల్
వాసెఁ నర్తన గానలీలల సురల్ భాసిల్లి రార్యుల్ జగ
ద్వాసుల్ విష్ణుని ²బ్రహ్మ రుద్ర ముఖరుల్ ద ల్లింగమంత్రంబులం
బ్రాసక్తిఁ వినుతించి రుల్లసిత పుష్పశ్రేణి వర్షింపుచుఁ. 288
- క. ఆ పాలవెల్లికూతురు, తీపులఁ జూపులను దోఁగి తిలకించి బ్రజల్
చేపట్టిరి సంపదలను, బ్రాపించెను మేలు జగము బ్రతికె నరేంద్రా ! 289
- క. పాలేటిరాచ కన్నియ, మేలారెడు చూపు లేక మిడుమిడు కంచుం
జాలిం బురబురఁ బొక్కుచుఁ, దూలిరి రక్కసులు కిడు దోచిన నధిపా ! 290

1. నందంద సంజ్ఞదృష్టి (అం. వా.) *ఈ వచన మే వ్రాత ప్రతిలోను లేదు. 2. బ్రహ్మదేవ ముఖరుల్ (హ. వా.)

వ. ¹వారిధిఁ దరువఁగ నంతట, వారుణి యను నొక్కకన్య వచ్చిన ననురుల్
వారిజలోచను సమ్మతి, వారై కైకొనిరి దాని వారిజనేత్రిక. 291

వ. మణియుఁ దరువం దరువ న ప్పయోరాశియందు. 292

సీ. తరుణుండు దీర్ఘదోర్దండుండు కంబుకంధరుఁడు పీతాంబరధారి స్రగ్వి
²లాలిత భూషణాలంకృతుం డరుణాక్షుఁ డున్నతోరస్కుఁ డత్యుత్తముండు
నీల కుంచిత కేశ నివహుండు జలధర శ్యాముండు మృగరాజ సత్త్వశాలి
మణికుండలుఁడు రత్నమంజీరుఁ డచ్యుతు నంశాంశ సంభవుం డమలమూర్తి

ఆ. భూరి యాగభాగ భోక్త ధన్వంతరి
యనఁగ నమృతకలశ హస్తఁ డగుచు
నిఖిల వైద్యశాస్త్ర నిపుణుఁ డాయుర్వేది
వేల్పువెజ్ఞు కడలి వెడలివచ్చె. 293

వ. త దనంతరంబు. 294

ఆ. అతనిచేత నున్న యమృతకుంభము సూచి
కెరలు వొడిచి సురలు కికురువెట్టి
పుచ్చకొనిరి యసుర పుంగవు లెల్లను
మాటులేని బలిమి మానవేంద్ర ! 295

వ. వెండియు. 296

ఆ. చావులేని మందు చక్కఁగ మన కబ్బె
ననుచు గడవ యసురు లాచికొనిన
వెఱచి సురలు హరికి మొఱలు వెట్టిరి సుధా
పూర్ణఘటము పోయెఁ బోయె ననుచు. 297

—: శ్రీవిష్ణుమూర్తి మోహినీస్వరూపంబు నొందుట :—

వ. ఇట్లు శరణాగతు లైన వేల్పుల దైన్యంబు వొడగని, భృత్యజన కామదుం డగు
న ప్పరమేశ్వరుండు మీరలు దుఃఖింప వలవదు. ఏను నామాయాబలంబునం జేసి
మీ యర్థంబు మరల సాధించెద. అని పలికె. తత్సమయంబున న య్యమృత
పూరంబు నేముం ద్రావుదు మని తమకించు దైత్యదానవజనంబుల లోపల నమంగళం
బగు కలి సంభవించిన కతంబునఁ, బ్రబలు లగు రక్కసులు విలోకించి, సత్రయా
గంబునందు నడచుచందంబునఁ దుల్యప్రయాస హేతువు లగు సురలును సుధా

భాగంబున కర్ణు లగుటం బంచి కుడుచుట కర్తవ్యంబు. ఇది సనాతన ధర్మం
బగుటం జేసి య య్యమృతకుంభంబు విడుపుండు. అని, దుర్జను లగు నిశాచరులు
జాతమత్సరు లై తమవారల వారింపుచున్న సమయంబువ. 298

తే. ఒకనిచేత నుండ నొకఁడు బలిష్ఠుఁ డై
పుచ్చికొనిన వానిఁ బొదుగఁ బట్టి
యంతకంటె నధికుఁ డమృతకుంభము నెత్తి
కొంచుఁ బాఱఁ బరులు గు య్యడంగ. 299

వ. అంత. 300

సీ. మెత్తని యడుగుల మెఱుగారు జానువు లరఁటికంబముల దో యైన తొడలు
ఘన మగు జఘనంబు కడు లేత నడుమును బల్లవారుణకాంతి పాణియుగముఁ
గడు దొడ్డ¹పాలిండ్లుఁ గంబుకంఠంబును బింబాధరముఁ జంద్రబింబ ముఖముఁ
దెలి గన్నుఁగవయును నశికుంతలంబును బాలేందుసన్నిభ ఫాలతలము

తే. నమరఁ గుండల కేయూర హార కంక
జాదు లేపార మంజీరనాద మొప్ప
నల్ల నవ్వులఁ బద్మదళాక్షుఁ డసుర
వతుల నణఁగింప నాఁడురూపంబుఁ దాల్చి. 301

వ. ఆ య్యవసరంబున జగన్మోహనాకారంబున. 302

సీ. ²పాలిండ్లపై నున్న పయ్యెద జాఱించు జాఱించి మెల్లనఁ జక్క నొత్తుఁ
దకు త శక్తును గండఫలకంబు లొలయించు నొలయించి కెంగే నుజ్జగించుఁ
గడు మెఱుంగులువాఱు కడకన్ను లల్లార్చు నల్లార్చి టెప్పల నండ గొలుపు
సవరని దరహాస చంద్రికఁ జిలికించుఁ జిలికించి కెమ్మోవిఁ జిక్కుపఱుచు

తే. దశితధమ్మిల్ల కుసుమగంధమ్ము నెఱుపుఁ
గంకజాది ఝుణంకృతుల్ గడలుకొలుపు
నొడలికాంతులు పట్టలే కులుకఁబాఱు
సన్న³వలివంపుఁ బయ్యెద చొకలింప. 303

1. పాలింక్కు (హ.) 2. పాలింశ్శపై (హ.) 3. వలిపంబు వెలువడి చొకలింప (క. చ ట.)
ఁ.జ.ద) వలిపంపుఁ బయ్యెద చొకలింప (హ)

అధ్యాయము - ౯

వ. ఇ విధింబున న క్క-పట యవతీరత్నంబు జగన్మోహన దేవతయునునుజోలె,
నెమ్మొగంబుదానికి మత్తిల్లిన తేటి మొత్తంబులం గెలిచి, చిగురుజ్జంపంబుల
నెడగలుగఁ జడియుచు మరియుచుండ రాక్షసవరులు గనుంగొని. 304

సీ. టౌఁ గదె లావణ్య మౌఁ గదే మాధుర్య మౌఁ గదే సతి ! నవయావనాంగి !
యెటనుండి వచ్చితి వేమి యిచ్చించెదు నీ నామ మెయ్యది నీరజాక్షి !
యమర ¹గంధర్వ సిద్ధాసుర చారణ మనుజకన్యలకు నీ మహిమ గలదె
*ప్రాణ చిత్రేంద్రియ పరిమాణ దాయి యై నిర్మించెఁ బో! విధి నిన్నుఁ గరుణ

తే. వనిత! కశ్యపు సంతతివార మేము
భ్రాతలము సురల కే మిద్ధపౌరుషులము
జ్ఞాతులకు మాకు నేకార్థ సంగతులకు
బాలు దీరని యర్థంబు పంచి యిమ్ము. 305

క. సభ యై యుండెద మిందఱ, మభయంబున వచ్చుకొలఁది నమ్మతంబును నీ
విభరాజగమన! తప్పక, విభజింపు వివక్షపక్ష విరహితమతి వై. 306

వ. అని మంత్రించిన దైత్యులం గని, మాయాయవతి రూపుండగు హరి తన వాఁడి
చూపుటంపరల వలన వారల తాలుముల నగలించి చిఱునగవు లెగయ మొగమెత్తి
యి ట్టనియె. 307

క. నుందరు లగు పురుషులఁ గని, పొందెడు నాయందు ²బుద్ధి పుట్టెనె మీకున్
బృందారక రిపులారా !, చెందరు కామినుల విశ్వసింపరు పెద్దల్. 308

క. పలుకులు మధు రసధారలు, దలఁపులు నానాప్రకార దావానలముల్
సెలుములు సాలావృకములు, చెలువల ³నమ్మంగ వేదసిద్ధాంతములే. 309

క. నా నేర్పుకొలఁది మీకును, మానుగ విభజించి యిత్తు మానుఁడు శంకన్
గానిం డనవుడు నిచ్చిరి, దానపు లమ్మతంపుఁగడవఁ దరుణీమణికిన్. 310

క. ఆ ⁴శాంతాలోకనములు, నా శీతలభాషణములు నా లాలితముల్
రాశిపరంపర లగుచును, పాశము లై వారినోళ్ళు బంధించె నృపా! 311

1. గంధర్వవిద్యారర చారిణ (తం.) *మానం త్వం విధినా ప్రేషితాసి శరీరిణాం సర్వేంద్రియ
మనఃప్రితిం విధాతుం సమ్యజేన కిమ్" అని మూలము. (9.5) 2. నిజము పుట్టినె (తం. వా.);
"కథం కాశ్యపదాయాదాః పుంశ్చల్మాం మయి సంగతాః. విశ్వాస పండితా జ్ఞాతు కామిసీమ
నయాంతిహి." (9.9) 3. నమ్ముటలు (తం. వా.) 4. ఆ శాంతాలోకనములు (క.ట.)

వ. ఇట్లు సుధాకలశంబు చేత నందుకొని, మందస్మిత భాషణంబుల సుందరీరూపుం
డగు ముకుందుండు, మేలు కీ డనక నేను బంచియిచ్చిన తెఱంగున నంగీకరిం
చుట కర్తవ్యంబు. అనవుడు నగుంగాక యని, సురాసుర 'దైత్యదానవ సమూహం
బుపవసించి, కృతస్నాను లై, హోమంబు లాచరించి, విప్రులకు గో భూ హిరణ్య
దానంబులు సేసి, తదాశీప్రవచనంబులు గైగొనిఁ ధవళ పరిధాను లై, గంధ
మాల్య ధూప దీపాలంకృతం బగు కనక రత్నశాలా మధ్యంబునఁ, బ్రాగ్రగ్ర
కుశపీఠంబులం బూర్వదిశాభిముఖులై, పంక్తులు గొనియున్న సమయంబున.

క. శ్రోణీభర కుచయుగభర, వేణీభరములను డస్సి వివిధాభరణ
క్వాణ యయి యువిద వచ్చెను, బాణిసరోజమున నమృత భాండముఁ గొంచున్.

క. భాసుర కుండల భాసిత, నాసా ముఖ కర్ణ గండ నయనాంచల యై
శ్రీ సతి యగు సతిఁ గని దే,వాసురయాధంబు మోహ మందె నరేంద్రా !

వ. అప్పుడు.

315

క. అసురుల కమృతము వోయుట, పౌనఃగదు పాములకుఁ బాలు పోసినమాడ్కిన్
దౌసఁ గగు నంచును వేటొక, దెసనుం గూర్చుండఁ బెట్టె దేవాహితులన్.

316

వ. ఇట్లు రెండుపంక్తులు గా నేర్పఱిచి.

317

సీ. వేగిరపడకుడి వినుఁడు దానవులార ! తడవు సేయక వత్తు దైత్యులార !
యటు చక్కఁగూర్చుండుఁ డని కన్ను లల్లార్చి చనుఁగవ పయ్యెదఁ జాఱఁ దిగిచి
వదినె²మఱిందుల వావులు గల్పించి మర్మంబు లెడలించి మఱుఁగు సేసి
మెల్లని నగవుల మేనులు మఱిపించి కడు ³జాణమాటలఁ గాకుపఱిచి

తే. యసురవరుల నెల్ల నణకించి సురలను
దడవు సేయవలదు ద్రావుఁ డనుచు
వచ్చుకొలఁది నమృతవారి విభాగించెఁ
దరుణి దివిజులెల్లఁ దనిసి పొగడ.

318

వ. అ య్యవసరంబున.

319

సీ. మనకు వేల్పులకును మారాటములు ⁴రాక పంచిపెట్టెద నని వణఁతి పూనెఁ
దా నేల తప్పును దప్పుదు తరళాక్షి గాక ర మ్మనుచును గణఁకఁ బిల్వ
మఱుమాట లాడదో మఱి చూడకుండునో చనుఁగవ గప్పునో చాలు ననుచు
⁵నొండాడ కలుగుచు నొక్కింత సొలయునో మనయెడఁ గందునో మగువయనుచు

1. "దైత్య యాధపాః" (మాంము) 2. మఱిందలి (హ.) 3. జాడమాటల (హ)

4. మందట లేకుండఁ బించి (తం. వా.) 5. నొండెడ కేగునో (తం.)

ఆ. నెలఁత చూడ్కిగముల నీరై కలంగుచుఁ
బ్రణయభంగభీతి బద్ధు లగుచు
నూరకుండి గాని యువిద ! తే తెమ్మని
యడుగఁజాల రైరి యసురవరులు. 320

వ. అప్పుడు. 321

మ. అమరవ్రాతములోనఁ జొచ్చి దివిజుం దై రాహు పీయాషపా
నము సేయం గని చంద్రభాస్కరులు సన్నల్ సేయ నారాయణుం
డమరారాతిశిరంబు చక్రహతిఁ దున్నాడె¹ సుధాసిక్త మై
యమరత్వంబునుఁ జెందె ²మూర్ధము ³తదన్యాంగంబు నేలం బడె³. 322

ఆ. అజుఁడు వానిశిరము నంబరపీఠిని
గ్రహము సేసి పెట్టి గారవించె
వాఁడు పర్వములను వైరంబు దప్పక
³భానుచంద్రములను బట్టుచుండు. 323

క. ఒకబొట్టు జిక్కుకుండఁగ, సకల సుధారసము నమర సంఘంబులకుం
బ్రకటించి పోసి హరి దన, సుకరాకృతిఁ దాల్చె నసురసూరులు బెగడె³. 324

— : దేవాసుర యుద్ధము :—

మ. అమరుల్ రక్కసులం బ్రయాస బల హే త్వర్థాభిమానంబుల¹
సములై లబ్ధివికల్పు లైరి సురలు² సంశ్రేయసంయుక్తు లై
రమరారుల్ బహుదుఃఖముం గనిరి తా మత్యంత దోర్గర్వు లై
కమలాక్షు³ శరణంబు వేడని జనుల్ కల్యాణసంయుక్తులే. 325

అధ్యాయము - ౧౦

క. దానవు లమృతము ద్రావం, బూని పయోరాశి ద్రచ్చి పొగిలిన మాడ్కి¹
శ్రీనాథ పరాజ్ఞులు లగు, హీనులు నొందంగఁజాల రిష్టార్థంబుల². 326

క. శోధించి జలధి నమృతము, సాధించి నిలింపవైరి చక్షుర్గతుల³
రోధించి సురల కిడి హరి, బోధించి ఖగేంద్రు నెక్కిపోయె నరేంద్రా ! 327

క. శుద్ధు లగు సురల కమృతము, సిద్ధించిన నసురవరులు సిడిముడి పడుచు⁴
గ్రుద్ధులు నానాయుధ స,న్నద్ధులు నై యుద్ధమునకు నడిచిరి బలిమి⁵. 328

క. ధన్యులు వై రోచని శత, మన్యు ప్రముఖులు మదాభిమానులు తమలో
నన్యోన్యరణము బాహా, సిన్యాసంబులను బేర్చి చేసిరి కడిమిన్.

929

మ. అరుదై కామగ మై మయాసురకృతం బై లోకితాలోక్య మై
వర శస్త్రాస్త్ర సమేత మై తరళ మై వైహాయసం బై మహా
సుర యో ధాన్విత మైన యానమున సంశోభిల్లెఁ బూర్ణేందు సు
స్థిర కాంతిన్ బలి చామర ధ్వజ చమూ దీప్తస్థితిన్ ముందటన్.

930

వ. మఱియు, నముచి, శంబర, బాణ, ద్విమూర్ధ, కాలనాభ, శకుని, నికుంభ, కుంభ,
అయోముఖ, ప్రహేతి, హేతి, భూతసంతాప, హయగ్రీవ, కపిల, మేఘదుందుభి,
మయ, త్రిపురాధిప, విప్రచిత్తి, విరోచన, వజ్రదంష్ట్ర, తారక, అరిష్ట, అరిష్టనేమి
శుంభ, నిశుంభ, శంకు, శిరోముఖ ప్రముఖులును, పౌలోమ కాలకేయులును,
నివాత కవచ ప్రభృతులును, దక్కిన దండయోధులును గూడికొని, యరదం
బులం, దురంగంబుల, మాతంగంబుల, హరిణంబుల, హరి కిరి కీట జలచరంబులను,
శరభ మహిష గవయ ఖడ్గ గండభేరుండ చమరీ జంబుక శార్దూల గో వృషాది
మృగంబులను, గంక గృధ్ర కాక కుక్కుట బక శ్యేన హంసాది విహంగంబులను,
దిమి తిమింగిలాది జలచరంబులను, నరులను, / నసుర సురనికర వికృత విగ్రహ
రూపంబులగు జంతువులను నారోహించి, తమకు నడియాలంబులగు నొడుగులు,
పడగులు, జోడులు, కైదువులు, పక్కెరలు, బొమిడికంబులు మొదలగు
పోటుముట్టయితంబుగఁ గైకొని, వేణువేణు మొనలై, విరోచన నందనుండగు
బలిముందట నిలువంబడిరి. దేవేంద్రుఁడు నైరావణారూఢుం డై, వైశ్వానర వరుణ
వాయు దండధరా ద్యనేక నిర్జరవాహినీ సందోహంబులును, దాను నెదురుపడి,
పిఱుతివియక మోహరించె. అట్లు సంరంభ సన్నాహ సముత్సాహంబుల రెండు
దెఱంగుల వారుం బోరాడు వేడుకల మీటగు మంటల సందడింపు చున్న
సమయంబున.

931

సీ. వజ్ర దంష్ట్రాంచిత వ్యజనంబులును బర్హ చామరంబులు సిత చ్చత్రములును,
జిత్రవర్ణ ధ్వజచేలంబులును వాత చలి తోత్రరోష్టిష జాలములును
3జప్పుళ్ళ నెనఁగు భూషణ కంకణంబులుఁ జండాంశు రోచుల శస్త్రములును
వివిధ ఘోటకములు 4వీరమాలికలును బాణపూర్ణము లైన తూణములును

ఆ. నిండి పెచ్చు రేగి నిర్జరాసురపీఠ
సైన్యయుగ్మకంబు చాల నొప్పె
గ్రాహ తతులతోడఁ 1గలహంబునకు వచ్చు
సాగరములభంగి జనవరేణ్య !

332

క. భేరి భాంకారంబులు, వారణ ఘీంకారములును వర హరి హేషల్
భూరి రథనేమి రవములు, ఘోరము లై 2పెల్లగించెఁ గులశైలములన్.

333

వ. ఇ విద్విధంబున నుభయ బలంబులు మోహించి, బలితో నిండ్రుండును, దారకునితో
గుహండును, హేతితో వరుణుండును, బ్రహేతితోడ మిత్రుండును, గాలనాభుని
తోడ యముండును, మయునితో విశ్వకర్మయు, త్వష్టతో శంబరుండును, సవిత
తోడ విరోచనుండును, పరాజిత్తుతో సముచియు, వృషపర్వునితో నశ్వినీదేవత
లును, బాణాది బలిపుత్ర శతంబుతో సూర్యుండును, రాహువుతో సోమండును.
బులోముతో ననిలుండును, నిశుంభ శుంభులతో భద్రకాశీదేవియును, జంభుని
తోడ వృషాకపియును, మహిషునితో విభావసుండును, బ్రహ్మపుత్రులతోడ నిల్వల
వాతావులును, గామదేవునితోడ దుర్మర్షుండును, మాతృగణముతోడ సుత్కలుం
డును, శుక్రునితోడ బృహస్పతియును, నరకునితో శనైశ్చరుండును, నివాత
కవచులతో మరుత్తులును, గాలేయులతోడ వసువులను నమరులును, 3గ్రోధవశ
పాలోములతో రుద్రవిశ్వేదేవగణంబులును, ని విద్విధంబునఁ గలిసి పెనంగి,
ద్వంద్వయుద్ధంబు సేయుచు, మణియు రథికులు రథికులను, బదాతులు పదాతు
లను, వాహనారూఢులు వాహనారూఢులం దాకి, సింహ నాదంబులు సేయుచు,
నట్టహాసంబు లిచ్చుచు, నాహ్వనంబు లొసంగుచు, నన్యోన్య తిరస్కారంబులు
సేయుచు, బాహనాదంబుల విజృంభించుచు, బెను బొబ్బల నుబ్బిరేగుచు,
హంకరింపుచు, నహంకరింపుచు, ధనుర్గుణంబులఁ దంకరింపుచు, శరంబుల
నాఁటింపుచు, బరశువుల నఱుకుచు, జక్రంబులం జెక్కుచు, శక్తులం దును
ముచు, గళలం బెట్టుచు, గుఠారంబులం బొడుచుచు, గదల నడుచుచు, గరం
బులం బొడుచుచు, గరవాలంబుల వ్రేయుచు, బట్టసంబుల నొంచుచు,
బ్రాసంబులం దెంచుచు, బాశంబులఁ గట్టుచు, బరిఘంబుల మొత్తుచు, ముసలం
బుల మోదుచు, ముద్గరంబులఁ జదువుచు, ముష్టివలయంబుల ముట్టింపుచు,
దోమరంబుల నుఱుముచు, శూలంబులఁ జిమ్ముచు, నఖంబులం జీరుచు, దరు

1. గదనంబునకు వచ్చు (చ.) 2. పెల్లగిల్లె. 3. గురశైలంబుల్. (హ) 4. శివకోరవశులైన
పాలోములతో (హ) పాలోములతో విశ్వేదేవగణంబును, గ్రోధవశులతో బ్రుదులును (తం.వా.)

శైలంబుల రువ్వచు, నుల్ముకంబులం ¹జూడుచు, నిట్లు బహువిధంబులం గలహా
విహారంబులు సలుపు నవసరంబున, భిన్నంబు లైన శిరంబులును, విచ్ఛిన్నంబు
లైన కపాలంబులును, వికలంబు లైన కపోలంబులును, జిక్కులువడిన కేశబంధం
బులును, భగ్నంబు లైన దంతంబులును, గృతంబు లైన భుజంబులును, ఖండి
తంబు లైన కరంబులును, విదళితంబు లైన మధ్యంబులును, వికృతంబు లైన
వదనబింబంబులును, వికలంబు లైన నయనంబులును, వికీర్ణంబు లైన కర్ణంబు
లును, విశీర్ణంబు లైన నాసికలును, విఠిగిపడిన యూరుదేశంబులును, వితథంబు
లైన పదంబులును, జినిగిన కంకటంబులును, వ్రాలిన కేతనంబులును, గూలిన
ఛత్రంబులును, మ్రొగిన గజంబులును, నుగ్గైన రథంబులును, నులుమైన హయం
బులును, జిందఱవందఱ లైన భటసమూహంబులును, ²బ్రాణంబులఁ బొరలెడు
మేనులును, నుబ్బి యాడెడు భూతంబులును, బాతెడు రక్తప్రవాహంబులును,
గట్టలు గొన్న మాంసంబులును, నెగసి తిరిగెడి ³కశేబరంబులును, గలకలంబులు
సేయు కంక గృధ్రాది విహంగంబులు నై యొప్పు న ప్పొ రతిఘోరం బయ్యె.
అప్పుడు.

334

కా. నాకాధీశుఁ బదింట మూట గజము న్నొల్గింట గుఱ్ఱంబుల
న్నేకాస్త్రంబున సారథిం జొనిపె దైత్యేంద్రుండు ⁴పీఠక వియ
త్తోకాధీశుఁడు ద్రుంచె నన్నిటినిఁ దోడ్ నన్ని భల్లంబులఁ
రాకుండఁ రిపువర్గముం దునిమె ⁵గీర్వాణుల్ నుతింపఁ వెసఁ.

335

సీ. తన తూపు లన్నియుఁ దరమిడి శక్రుండు నఱికిన జోడు విన్ననువు మెఱసి
బలి ⁶మహాశక్తిఁ జేపట్టిన నదియును నతఁడు ఖండించె నత్యద్భుతముగ
మఱి ప్రాస శూల తోమరములు గైకొన్నఁ దోడ్దోన నవియునుఁ దునిమివైచె
నంతటఁ బోక యెయ్యది వాడు ⁷సంధించెఁ దొడరి తా నదియును దుమురుసేసె

ఆ. నసురభర విరథుఁ డై పోయి పగఱకుఁ
గానఁబడక వివిధ కపటవృత్తి
నేర్చు మెఱసి మాయ నిర్మించె మింటను
వేల్పుగములు ⁸సూచి వెఱుగుపడఁగ.

336

1. చూడుచు (తం) 2. ఒరలెడు కొఱుప్రాణంబులును (తం. వా.) 3. కబంధంబులును
(తం. వా.) 4. దా నాకన, త్తోకాధీశుఁడు (వా) సువర్ణోకాధీశుఁడు (హ) 5. గీర్వాణురి యెగ్గిం
పఁగఁ (హ) గీర్వాణురి యెగ్గింపఁగఁ (తం. వా.) 6. మహాశక్తిచేఁ బట్టిన (హ.తం.వా.)
7. సాధించె (హ) 8. గూడి (క.చ.ట.త.)

వ. ఇట్లు దానవేంద్రుని మాయావిశేష విధానంబున సురాసీకంబులపైఁ బర్యవంతులు పడియె. దావాగ్ని దందహ్యమాన తరు విస్ఫులింగంబులు గురిసె. ¹శిఖిశిఖాసారంబులు గప్పె. మహోరగ దందశూకంబులు గఱచె. వృశ్చికంబులు మీటె. వరాహ వ్యాఘ్ర సింహంబులు కదిసి, విదళింపం దొరఁకొనియె. వనగజంబులు మట్టి మల్లాడం జొచ్చె. శూలహస్తులు, దిగంబరులు నై, బలురక్కసులు శతసహస్ర సంఖ్యలు భేదన చేదన భాషణంబు లాడం దొడంగిరి. వికృతవదనులు గదాదండధారులు నాలంబిత కేశభారులు నై, యనేక రాక్షసపీరులు “పోసీకు పోసీకుఁడు, తును ముండని” వెనుతగిలిరి. వర్షగంభీర నిర్ఘాత సమేతంబు లైన జీమూత సంఘాతంబులు, వాతాహతంబు లై యుత్పత్తిల్లి, నిప్పుల కుప్పలు, మంటల ప్రోవులుం గురిసె. మహాపవన విజృంభితం బైన కార్చిచ్చు ప్రళయానలంబు చందంబునం దరికొనియె. ప్రచండ యుర్భూనిలప్రేరిత సముత్తంగ తరంగావర్త భీషణం బైన మహార్థవంబు, చెలియలికట్ట దాటి వెల్లివిరిసినట్లయ్యె. ఆ సమయంబునఁ బ్రళయకాలంబునుం బోలె మిన్ను మన్ను రేయుంబగ లని యెఱుంగరా దయ్యె. ఆ య్యవసరంబున. 337

క. ఆ యసురేంద్రుని బహుతర, మాయా జాలంబులకును మా తెఱుఁగక వ
జ్రాయుధ ముఖరాదిత్యు ల, పాయంబునుఁ బొంది చిక్కువడి నరేంద్రా ! 338

వ. అప్పుడు. 339

క. ఇ య్యసురలచేఁ జిక్కిరి, మెయ్యది దెరు వెందుఁ జొత్తు మిటు వొలయఁ గదే
యయ్యా! దేవ! జనార్దన!, కుయ్యో! మొఱ్ఱో! యటంచుఁ గూయిడి రమరుల్.

వ. అట్లు మొఱయిడు నవసరంబున. 341

మ. విహగేంద్రాసన రూఢుఁ డై మణి రమా విభ్రాజితోరస్కుఁ డై
బహు శస్త్రాస్త్ర రథాంగ సంకలితుఁ డై భాస్వ త్కిరీటాది దు
స్సహుఁ డై నవ్య పిశంగచేల ధరుఁ డై సంపుల్ల పద్మాక్షుఁ డై
విహితాలంకృతితోడ మాధవుఁడుఁ దా వేంచేసె న చోటికిఁ. 342

చ. అసురుల మాయ లన్నియును నబ్జదళాక్షుఁడు వచ్చినంతటఁ
గసిబిసి యై నిరర్థ మయి గ్రక్కునఁ బోయెను నిద్రనొంది సం
తసమున మేలుకొన్న గతిఁ గాంచి చెలంగిరి వేల్పు లందఱుం
బనచెడ కేల యుండు హరిపాద ²పరిస్మృతి సేయ నాపదల్. 343

1. నటంక శిఖర నికర శిలాసారంబులు (తం.వా.) శిలాస్ఫుటంక శిఖరాః (మూలము 10-46)
2. పరిష్కృతిసేయ (హ)

వ. అయ్యెడ.

344

అ. కాలనేమి ఘోర కంఠీరవము నెక్కి

తార్జ్యశిరము శూలధారఁ బొడువ

నతని పోటుముట్టు హరి కేల నంకించి

దానఁ జావఁబొడిచె దానవునిని.

345

క. పదపడి మాలి సుమాలులు, బెదరించినఁ దలలు ద్రుంచెఁ బృథు చక్రహతిఁ

గదఁగొని గరుడుని ఐక్కలు, చెదరించిన మాల్యవంతు శిరముఁ వ్రేసెఁ. 346

అధ్యాయము - ౧౧

వ. ఇట్లు పరమపురుషుం డగు హరి కరుణా పరత్వంబునఁ బ్రత్యుపలబ్ధమనస్కులయిన వరుణ వాయు వాసవ ప్రముఖులు పూర్వంబున నెవ్వ రెవ్వరితోఁ గయ్యంబు సేయుదురు, వారు వారలం దలపడి నొప్పించిరి. ఆ య్యవసరంబున. 347

క. బాహు బలంబున నింద్రుఁడు, సాహసమున బలిమి గెలువ సమకట్టిన స

న్నాహమున వజ్ర మెత్తిన, హా హా నినదంబు సేసి రభిలజనంబుల్. 348

వ. ఇట్లు నముద్యత భిదురహస్తుం డై, యింద్రుఁడు తన పురోభాగంబునం బరాక్రమించుచున్న విరోచననందను నుపలక్షించి యి ట్టనియె. 349

మ. జగతిఁ వైరి మొఱంగి గెల్చు టదియుఁ శౌర్యంబె ధైర్యంబె తా

మగవాఁ డయ్యును దన్నుఁ దా నెఱిగి సామర్థ్యంబునుం గల్గియుఁ

బగవానిం గని డాఁగెనేని మెయి సూపంజాలఁ డేనిం గటా !

నగరే బంధులు, దిట్టరే బుధులు, కన్యల్ గూర్తురే దానవా !

350

ఉ. మాయల్ సేయఁగరాదుపో ! నగవులే మాతోడి పోరాటముల్ ?

దాయా ! చిక్కితి ప్రక్కలించెదఁ గన ద్దంభోశి ధారాహతిఁ

నీ యిష్టార్థము లెల్లఁ జూడుము వెస న్నీ వారలం గూడుకో

నీ యాటోపము నిర్జరేంద్రుఁ డడఁచుఁ నేఁ డాజితో దుర్మతి !

351

వ. అని పలికిన వజ్రితో విరోచననందనుం డి ట్టనియె. 352

శా. నీవే పోటరివే సురేంద్ర ! తెగడ న్నీ కేల గెల్పోటముల్

లేవే యెవ్వరిపాలఁ బోయినవి మేల్కీడుల్ విరించాదులుఁ

ద్రోవంజాలుదు రె వివ్రానమున సంతోషింప శోకింప నా

దైవం బేమి కరస్థలామలకమే దర్శోక్తులుం బాడియే.

353

- ఆ. జయము లపజయములు సంపద లాపద
లనిలచలిత దీపికాంచలములు
చంద్రకళలు మేఘచయము తరంగలు
మెఱుగు లమరవర్య! మిట్టిపడకు. 354
- వ. అని యిట్లాక్షేపించి, 355
- క. వీరుఁడు దానపనాథుఁడు, నారసములు నింద్రు మేన నాటించి మహా
ఘోరాయుధ కల్పము లగు, శూరాలాపములు సెవులఁ జొనిపెన్ మరలన్. 356
- వ. ఇట్లు తథ్యవాది యైన బలిచే నిరాకృతుం డై. 357
- క. శత్రువు నాక్షేపంబునఁ, దోత్రాహత గజముభంగిఁ ద్రుళ్ళుచు బలి నా
వృత్రారి వీచి వైచిన, గోత్రాకృతి నతఁడు నేలఁ గూఠె నరేంద్రా ! 358
- క. చెలికాని పాటు గనుఁగొని, బలిసంఘఁ డగు జంభుఁ డతుల బాహళక్రిన్
జెలితనము సాల నెఱపుచు, నిలు నిలు మని వీఁకఁ దాకె నిర్జరనాథున్. 359
- క. పంచానన వాహనుఁ డై, చంచ ద్గద జంభుఁ డెత్తి శైలారినిఁ దా
కించి సురేభంబును నొ, వ్పించి విజృంభించి యార్చి పేర్చెన్ గడిమిన్. 360
- క. వీఁక చెడి ఘన గదాహతిఁ, దోకయుఁ గదలింపలేక దుస్సహపీడన్
మ్రోకరిలఁ బడియె నేలను, సోఁ కోర్వక దిగ్గజంబు సుడిసుడి గొంచున్. 361
- వ. అయ్యెడ. 362
- క. సారథి వేయు హయంబుల, 1తే రాయితపఱిచి తేర దేవేంద్రుఁడు దా
నారోహించెను దైత్యుఁ డు, దారత మాతలిని శూలధారం బొడిచెన్. 363
- ఆ శూలనిహతి నొంది స్రుక్కుచు నొచ్చిన
సూతు వెఱకు మంచు సురవిభుండు
వాని శిరము దునిమె వజ్రఘాతంబున
దైత్యసేన లెల్లఁ దల్లడిలఁగ. 364
- చ. చని సురనాథుడే గలన జంభుఁడు సచ్చుట నారదుండు చె
ప్పిన విని వాని భ్రాతలు గభీరబలాధికుఁ డా బలుండు పా
క నముచు లా పురందరునిఁ గాంచి ఖరోక్షులఁ దూలనాడుచున్
ఘన జలధారల న్నగము గప్పిన చాడ్పునఁ గప్పి రమ్ములన్. 365

సీ. విబుధలోకేంద్రుని వేయగుఱ్ఱంబుల నన్ని కోలల బలుం దదర నేసె
నిన్నుట మాతలి నిన్నుట రథమును నారీతి నింద్ర ప్రత్యంగకముల
వేధించెఁ బాకుండు వింట వాఁ డస్త్రంబు లేయుట దొడుగుట యెఱుఁగరాదు
కనకపుంఖంబుల కాండంబు లొకపది యేనింట సముచియు నేసి యార్చె

ఆ. బలిమి నిట్లు ముగురు పగవాని రథసూత
సహితు ముంచి రస్త్రజాలములను
వనజలోక సఖుని వానకాలంబున
మొగులుగములు మునుఁగ ²మూఁగినట్లు.

366

వ. అ య్యవసరంబున.

367

మ. అమరా రాతుల బాణజాలముల పా లై పోయితే చెల్ల రే
యమరాధీశ్వర! యంచు ³భిన్నతరు లై యంభోధిలోఁ జంచల
త్వమునం గ్రుంకు వణిగ్గనంబుల క్రియం దైత్యాధిపవ్యూహ ము
ధ్యమునం జిక్కిరి వేల్పు లందఱు విప ద్ధానంబుల^౪ జేయుచు^౫.

368

శా. ఓహో దేవతలార! కుయ్యిడకుఁ డే నున్నాఁడ నం చంబుభృత్
వాహుం డా శరబద్ధ పంజరము నంతం జించి తేజంబున^౬
వాహోపేత రథంబుతోడ వెలికి^౭ వచ్చె^౮ నిశాంతోల్లస
న్మాహాత్యంబునఁ దూర్పునం బొడుచు నా మార్తాండు చందంబున^౯.

369

వ. ఇట్లు వెలువడి.

370

చ విఱిగినసేనఁ గాంచి సురవీరుఁ డాహో యని బిట్టు చీరి క్ర
మ్మఱఁ బురికొల్పి పాక బలమస్తకముల్ నిశితాస్త్రధారల
నైఱునిన తీక్షణవజ్రమున నేలకు వ్రాల్చెను వాని చుట్టముల్
వెఱచిరి త చ్చమూపతులు విహ్వలు లై చెడి పాటి రా రితో.

371

వ. అప్పుడు నముచి నిలువంబడి.

372

మ. తన చుట్టంబులఁ జంపె వీఁ డనుచు నుద్య త్కృ^౧ధ శోకాత్ముఁ డై
కనకాంతంబును నశ్మసారమయము^౨ ఘంటాసమేతంబు నై
జనదృ గ్ధస్సహ మైన శూలము నొగి^౩ సారించి వైచె^౪ సురేం
ద్రునిపై దీన హతుండ వౌ దని మృగేంద్రుం బోలి గర్జించుచు^౫.

373

1. సహితముగను శస్త్రజాలములను (హ) 2. ముంచునట్లు (తం) 3. భిన్నతరులై (హ)
భిన్నతరులై (తం.వా.)

శా. ఆకాశంబున వచ్చు శూలమును జంభారాతి ఖండించి నా
నా కాండంబుల వాని కంఠము దెగఁ దంభోళియుఁ వైచె న
స్తోకేంద్రాయుధముఁ సురారిగళముఁ ద్రుంపంగలే దయ్యె వాఁ
డాకంపింపక నిల్చె దేవవిభుఁ డత్యాశ్చర్యముఁ బొందఁగఁ.

374

వ. ఇట్లు నిలిచియున్న నముచిం గనుంగొని వజ్రంబు ప్రతిహతం బగుటకు శంకించి,
బలభేది తన మనంబున.

375

సీ. కొండల టెక్కలు ఖండించి వైచుచో వజ్ర మెన్నఁడు నింత వాఁడి సెడదు
వృత్రాసురాదుల విదళించె నీ పవి తిరుగ దెన్నఁడు పగ దీర్చి కాని
యింద్రుఁడఁ గానొకో యేను దంభోళియుఁ గాదొకో యిది ప్రయోగంబు చెడెనొ
దనుజాధముఁడు మొనతాఁకు దప్పించెనో భిదురంబు నేఁ డేల బెండువడియె

ఆ. ననుచు వజ్ర వగవ నార్ద్రశుష్కంబులఁ
జావకుండఁ దపము ¹సలిపె నీతఁ
డితర మెద్ది యైన నింద్ర ప్రయోగింపు
వైశ మనుచు దివ్యవాణి పలికె.

376

వ. ఇ ట్లుపదేశించిన దివ్యవాణి పలుకులు లాకర్ణించి యింద్రుండు.

377

ఆ. ఆత్మబుద్ధిఁ దలఁచె నార్ద్రంబు శుష్కంబు
గాని సాధనంబు ఫేన మనుచు
²నదియ వైచి దాన నమరులు మెచ్చంగ
నముచి శిరముఁ ద్రుంచె నాకవిభుఁడు.

378

వ. అ య్యవసరంబున.

379

సీ. పురుహూతు నగ్గించి పుష్పాంజలులు సేసి మునులు దీవించిరి మదముతోడ
గంధర్వ ముఖ్యులు ఘనులు విశ్వావసుఁడును పరావసుఁడు నిం పెనయఁ బాడి
రమరాంగనాజను లాడిరి దేవతా దుందుభులును మ్రోసె దురములోన
వాయు వహ్ని కృతాంత వరుణాదులును ³బ్రతి ద్వంద్వులు గెల్చి రుద్ధండవృత్తి

తే. నల్పమృగముల సింహంబు లట్ల తోలి
రమరవర్ములు దనుజులు నదటువాయ
నజుఁడు వుత్తేర నారదుఁ డరుగుదెంచె
దైత్య హరణంబు వారింప ధరణీనాథ !

380

వ. వచ్చి సురలకు నారదుం డి ట్లనియె.

381

శా. సిద్ధించెన్ సురలార ! మీ కమృతమున్ శ్రీనాథసంప్రాప్తు లై
వృద్ధిం బొందితి రెల్లవారలును విద్వేషుల్ మృతించొంది రీ
యుద్ధం బేటికి నింకఁ జాలిఁ బనిలే దోహో పురే యంచుసం
బధ్ధాలాపము లాడి మాన్చె సురలం బాండవ్య వంశాగ్రణీ !

382

వ. ఇట్లు నారదవచన నియుక్తు లై, రాక్షసులతోడి సంగ్రామంబు సాలించి, సకల
దేవముఖ్యులును ద్రివిష్టవంబునకుం జనిరి. హతశేషు లైన దైత్యదానవులు,
'విపన్నుం దైన బలిం దోడ్కొని, పశ్చిమ శిఖరి శిఖరంబుఁ జేరిరి. విధ్వంసమాన
కంధరు లై, విసష్టదేహు లగు యామినీచరుల నెల్లను శుక్రకుండు మృతసంజీవసి
విద్యపెంపునంజేసి బ్రతికించె. బలియును భార్గవానుగ్రహంబున విగత శరీర
వేదనుండై, రాజితుండయ్యును, లోకతత్త్వ విచక్షణుం డగుటంజేసి దుఃఖింపక
యుండె. అని చెప్పి రాజునకు శుకుం డి ట్లనియె.

383

అధ్యాయము - ౧౨

సీ. కైలాసగిరిమీఁద ఖండేందుభూషణుం డొకనాఁడు కొలువున నున్నవేళ
నంగన యై విష్ణుఁ డసురుల వంచింది సురలకు నమృతంబు చూఱితిడుట
విని దేవియును దాను వృషభేంద్రగమనుడై కడువేడ్క భూతసంఘములు గొలువ
మధుసూదనుం డున్న మందిరంబున కేగి పురుషోత్తమునిచేతఁ బూజ లొంది

తే. తాను గూర్చుండి పూజించె దనుజవైరి
కుశలమే మీకు మాకును గుశలమనుచు
మధురభాషల హరిమీఁద మైత్రి నెఱపి
హరుఁడు పద్మాక్షుఁ జూచి యి ట్లనియెఁ బ్రీతి.

384

సీ. దేవ ! జగన్మయ ! దేవేశ ! జగదీశ ! కాల ! జగద్వ్యాపకస్వరూప !
యఖిల భావములకు నాత్మయు హేతువు నైన యీశ్వరుడ ౧ వాద్యంతములును
మధ్యంబు బయలును మఱి లోపలయు లేక పూర్ణమై యమృతమై భూరి సత్య
మానంద చిన్మాత్ర మవికార మాద్య మనస్య మశోకంబు ౨ నగుణ మఖిల

తే. సంభవ స్థితి ¹లయముల సంగరహిత
మైన బ్రహ్మాంబు నీవ నీ యంఘ్రియుగము
నుభయ సంగ విస్మయంబు లె యున్న మునులు
కోరి కై వల్యకాము లై కొల్తు రెపుడు.

385

సీ. భావించి కొందఱు బ్రహ్మాంబు నీ వని తలపోసి కొందఱు ధర్మ మనియుఁ
జర్చించి కొందఱు స దస దీశ్వరుఁ డని సరవిఁ గొందఱు శక్తిసహితుఁ డనియుఁ
జింతించి కొందఱు చిరతరుం డవ్యయుఁ డాత్మతంత్రుఁడు పరుం డధికుఁ డనియుఁ
దొడరి యూహింతురు తుది నద్యయ ద్వయ స దస ద్విశిష్ట సంశ్రయుఁడ వీవు

తే. తలఁప నొక్కింత వసుభేదంబు గలదె
కంకణాదుల పసిఁడి యొక్కటియ గాదె
కడలు వెక్కిన వార్తి యొక్కటియ గాదె
భేద మంచును నిను వికల్పింప వలదు.

386

సీ. యద్విలాసము మరీచ్యాదు లెఱుంగరు నిత్యుడ నై యున్న నేను నెఱుఁగ
2న మ్మాయ నంధు లై యమరాసురాదులు వనరెద రఁట యున్నవార లెంత
నే రూపమునఁ బొంద కేపారుదువు నీవు రూపి వై సకలంబు రూపుసేయ
రక్షింపఁ జెఱువఁ గారణ మైన సచరాచ రాఖ్యమై విలసిల్లు దంబరమున

తే. ననిలుఁ డేరీతి విహరించు నట్ల నీవు
గలసి వర్తింతు సర్వాత్మకత్వ మొప్పు
జగములకు నెల్ల బంధమోక్షములు నీవ
నీవ సర్వంబుఁ దలపోయ నీరజాక్ష :

387

మ. ఘనత న్ని మగపోడుముల్ పలుమఱుం ³గన్నారమున్ ⁴వీనులన్
నిను విన్నారము చూడ మెన్నఁడును ము న్ని యాడు చందంబు మో
హిని వై దైత్యులఁ గన్నుల్రామి యమృతం బింద్రాది దేవాళి కి
చ్చిన నీ రూపముఁ జూపుమా కుతుకమున్ జిత్తంబునం బుట్టెడిన్.

388

క. ⁴మగవాడ వై జగంబులఁ, ⁵దగిలిచి చిక్కులను బెట్టు దంటపు నీకున్
మగువతనంబున జగములఁ, దగులముఁ బొందింప నెంతతడవు ముకుందా!

389

వ. అని పలుకుచున్న శూలపాణిచే నపేక్షితుం డై, విష్ణుండు భావగంభీరంబగు నవ్యు
నివ్వటిల్ల న వ్యామదేవున కి ట్లనియె.

390

1. లయముల దంభకంబు (వా); లయముల దంభకంబు (తం) 2. యన్మాయ (హ.తం.వా.)
3. గన్నారఁ గన్నారమే (హ.వా.) 4. మగవాడవయ్య (తం) 5. దగులం జిక్కులనుబెట్టు (తం)

శా. శ్రీకంఠా ! నిను నీవ యేమటకుమీ చిత్తంబు రంజించెదన్
నాకద్వేషుల డాగురించుటకు నైనా డేను గై కొన్న కాం
తాకారంబు జగ నిమజ్జనము ¹నీ వై చూచెదే జూపెదన్
గైకో నర్హము లండు కాముకులు సంకల్ప ²ప్రభూతార్థముల్.

391

—: శ్రీహరి తన మోహినీస్వరూపముచేత నీశ్వరుని మోహింపజేయుట :—

వ. అని పలికి, కమలలోచనుం డంతర్హితుం డయ్యె. అ య్యుమానహితుం డైన
భవుండు విష్ణుం డేడఁ బోయెనో, యెందుఁ జొచ్చెనో, యని దశదిశలుం గలయ
నవలోకించుచుండం దన పురోభాగంబున.

392

నీ. ఒక యెలదోటలో నొక వీధి నొక నీడఁ గుచకుంభములమీఁది కొంగు దొలఁగఁ
గబరికాబంధంబు గంపింప నుడుటిపెఁ జికురజాలంబుల చిక్కువడఁగ
ననుమాన మై మధ్య మల్లాడఁ జెక్కులఁ గర్ణకుండలకాంతి గంతు లిడఁగ
నారోహభరమున నడుగులు దడఁబడఁ దృగ్ధి వినంఘంబు దిశలు గప్ప

తే. వామకరమున జాతిన వలువఁ బట్టి
కనక నూపురయుగళంబు ఘ ల్లనంగఁ
గంకణంబుల ఝణఝణత్కార మెనఁగ
బంతిచే నాడు ప్రాయంపు టింతిఁ గనియె

393

వ. కని, మున్ను మగువ మరగి సగమైన మగవార, డ మృగువ వయో రూప గుణ
విలాసంబులు తన్ను నూరింపం, గమతెప్ప వెట్టక తప్పక చూచి, మెత్త నైన
చిత్తంబున.

394

శా. ఈ కాంతాజనరత్న మెవ్వరిదొకో యీ యాడురూపంబు ము
న్నే కల్పంబులయందుఁ గాన మజుఁడీ యింతిన్ సృజింపంగఁ దా
లేకుం డెల్ల నిజంబు వల్లభత నీ లీలావతిం జేరఁగా
నేకాంతుండు గలందొ క్రీడలను నా కీ యింతి సిద్ధించునే.

395

వ. అని మఱియుం జెఱకువిలుతుని కోలలు ³మేరమీటి దలుమ, నెఱబిరుదు
వెఱగుపడం, దెఱవఁ దుఱిమిన తుఱుము బిగిముడి వదలి భుజముల మెడల
నదరి చెదరి కుఱులు నొసలి మృగమద తిలకంపు టసలు మసల, వినవిస నగు
మొగము మెఱుంగులు దశదిశలర్థ బసలుగొలువఁ, జిఱునగవు మెఱయ,
నునుజెమటఁ దడఁబడి ⁴పులకలుగొన, హృదయానంద కందం బగు కందు

1. నీకై (హ) 2. సంకల్ప ప్రభావంబులన్ (హ.వా.) సంకల్ప ప్రభూతార్థముల్ (తం)
3. మెరవడి దరిసిన (క.ద.) 4. పులకరములు గుంకరములుగొన (తం.వా.)

కంబు కరారవిందంబునం దమర్చి, యక్కునఁ జేర్చి, చెక్కున హ త్తించి,
 చుబుకంబు మోపి, చూచుకంబులం గదియించి, నఖంబుల మీటుచు, మెల్ల
 మెల్లన గెల్లాడు కరకమలములఁ గనక మణివలయములు ఝణఝణ యనం,
 గుచకలశములు నొకటి నొకటి నొఱయ, నెడమ కుడినిం దడంబడఁ, గ్రమ్మన
 నెగురఁజిమ్ముచు, నెగరజిమ్మి, తనకుఁ దానె కొన్ని చిన్న పన్నిదంబులు
 చేసికొని, బడుగునడుము బెడసి వడవడ వడంక, నణితి సరులు కలయంబడఁ
 దిరుగుచుఁ బెనకువలు గొనఁ, జెవులతోడవుల రుచులు కటముల నటనములు
 సలువఁ, బవిరి తిరిగి యొడియుచు, నొడిసి కెలంకులం జడియుచు, జడిసి
 జడను వడక, వలువ నెలవువదలి దిగంబడం, గట్టిస్థలంబునం గాంచీ కనకమణి
 కింకిణులు మొరయఁ, జరణకటకములు ఘల్లుఘల్లుమనంగ, మితిదప్పిన మోహాతి
 రేకం బుప్పొంగ, వెనుకొని యుటికి పట్టుచుఁ, బట్టి పుడమిఁ బడవైచి, పాటు
 వెంటనే మింటి కెగసినం, గెంటక కరంబునం గరంబు దిరం బై పలుమఱు
 నెగయ నడుచుచు, నెగయనెడ దిగంబడుతఱిని, నీలంపు మెఱుంగునిగ్గు
 సోగవగ్గంబుల వలలు వైచి, రా దిగిచినపగిది వెనుకొనంగ, విలోకనజాలంబులు
 నిగిడించుచు, మగిడించుచుఁ, గరలాఘవంబున నొకటి, పది, నూఱు, వేయు
 నేసి, నేర్పు వాటింపుచు నరుణ చరణకమల రుచుల నుదయశిఖరి శిఖర తరణి
 కరణి సేయుచు, ¹ముఖచంద్ర చంద్రికలు మండలంబులు గావింపుచు, నెడనెడ
 నురోజదుర్గ నిర్గత చేలాంచలంబుఁ జక్కనొత్తుచుఁ, గబోలఫల కాలోల ఘర్మజల
 బిందుబృందంబులు నఖాంతంబుల నొనరింపుచు, నధర బింబారుణ సంభ్రాంత
 సమాగత రాజకీరంబులం జోపుచు, ముఖసరోజ పరిమళాసక్త మత్తమధుపంబుల
 నివారింపుచు, మందగమనాభ్యాస కుతూహలాయత్త మరాళ యుగ్మంబులకుం
 దలంగుచు, విలాసవీక్ష జానందిత మయూరమిథునంబులకు నెడఁగలుగుచుఁ,
 బొదరిండ్ల యీఱంబులకుం బోక మలంగుచుఁ, గరకిసల యాస్వాదకాముక
 కలగంత దంపతులకు దూరించుచుఁ, దీఁగె యుయ్యలల నూఁగుచు, మాధవీమంట
 పంబు లెక్కుచుఁ, గుసుమ రేణుపటలంబుల గుబ్బుళ్లవాకుచు, మకరందస్యంద
 బిందుబృందం బుత్తరింపుచుఁ, గృతకకైలంబుల నారోహింపుచుఁ, బల్లవ
 పీఠంబులం బరిశ్రమంబు పుచ్చుచు, లతాసౌధభాగంబునఁ బొడసూపుచు,
 నున్నత కేతకీస్తంభంబుల నొరగుచుఁ, బుష్పదళ ఖచిత వాతాయనంబులఁ
 దొంగిచూచుచుఁ, గమలకాండ పాలికల నాలంబించుచుఁ, జంపకగేహళి మధ్యం
 బుల నిలువంబడుచుఁ, గదళికాపత్ర వాతంబుల నొఱయు పరాగనిర్మిత సౌల

భంజికానివహంబుల నాదరింపుచు, మణికుట్టిమంబుల మురియుచు, జంద్రకాంత
వేదికల నెలయుచు, రత్నపంజర శారికానివహంబులకుం జదువులు చెప్పుచు,
గోరినక్రియం జూచుచు, జూచినక్రియ మెచ్చుచు, మెచ్చినక్రియ వెఱుగుపడుచు,
వెఱుగుపడినక్రియ ముఱచుచు, ముఱవక యేకాంతం బగు న వ్వనాంతంబున
ననంతవిభ్రమంబుల జగన్మోహిని యై విహరింపుచున్న సమయంబున. 396

ఆ. వాలుఁగంటి వాఁడి వాలారుఁ జూపుల

శూలి ధైర్యమెల్లఁ గోలుపోయి

తఱలి యెఱుకలేక మఱచె గుణంబుల

నాలి మఱచె నిజ గణాలి మఱచె.

397

వ. అప్పుడు.

398

ఆ. ఎగురవైచి పట్ట నెడలేమిఁ జేదప్పి

వ్రాలుబంతిఁ గొనఁగ వచ్చునెడను

బడఁతి వలువ వీడి పడియె మారుతహతిఁ

జంద్రధరుని మనము సంచలింప.

399

మ. రుచిరాపాంగిని వస్త్రబంధనపరఁ రోమాంచ విభ్రాజితఁ

గుచభారానమితం గరద్వయపుటీ గూఢీకృతాంగిం జల

త్కచబంధం గని మన్మథాతురత నాకంపించి శంభుండు ల

జ్జ చలింపం దన కాంత సూడఁ గదిసెం జంద్రాస్య కేల్దమ్మికిఁ.

400

ఆ. పదము సేరవచ్చు ఫాలాక్షుఁ బొడగని

చీర వీడిపడిన సిగ్గుతోడ

మగువ నగుచుఁ దరులమాటున డాఁగెను

వేల్పుతోడు నబలవెంటఁ బడియె.

401

మ. ప్రబలోద్యత్ కరిణిం గర్రింద్రుఁడు రమింపఁ వచ్చులీలఁ శివుం

డబలా ! “పోకుము పోకువే” యనుచు డాయం బాటి కెంగేలఁ దాఁ

గబరీబంధము వట్టి సంభ్రమముతోఁ గొఁగిళ్ళ నూరారె నం

త బహిఃప్రక్రియ నెట్టకేనిఁ గదియం ద ద్భాహు నిర్ముక్తయై.

402

సీ. వీడి వెన్నున నాడు వేణీభరంబుతో జఘనభారాగత శ్రాంతితోడ

మాయావధూటి యై మఱలి చూచుచుఁ బాటు విష్ణు నద్భుతకర్ము వెంటఁ దగిలి

యీశాను మఱల జయించె మరుం డనఁ గరిణి వెఱచను కరి కరణిఁ దాల్చి

కొండలు నేలులు కొలఁతులు వనములు దాటి శంభుఁడు సనం ద న్మహాత్ము

తే. నిర్మ లామోఘ పీర్యంబు నేలమీదఁ
బడిన చోటెల్ల వెండియుఁ బైడి మయ్యె
ధరణి పీర్యంబు వడఁ దన్నుఁ దా నెఱింగి
దేవమాయా జడత్వంబుఁ దెలిసె హరుఁడు. 408

క. జగదాత్మకుఁ డగు శంభుఁడు, మగిడెను హరి నెఱింగి తనదు మహాత్మ్యమునఁ
విగత త్రపుఁ డై నిలచెను, మగువతనం బుడిగి హరియు మగవాఁ డయ్యె.

ఆ. కాము గెలువవచ్చుఁ గాలారి గావచ్చు
మృత్యుజయము గలిగి మెఱయవచ్చు
నాఁడువారి చూపు టంపఱ గెలువంగ
వశముగాదు త్రిపురవైరి కైన. 405

వ. ఇట్లు పురుషాకారంబు వహించిన హరి హరుని కి ట్లనియె. 406

సీ. నిఖిలదేవోత్తమ ! నీ వొక్కరుఁడు దక్క నెవ్వఁడు నా మాయ నెఱుంగనేర్చు
మానిని యైన నా మాయచే మునుఁగక ధృతి మోహితుండ వై తెలిసి తీవు
కాలరూపంబునఁ గాలంబుతోడ¹ నా యందును నీ మాయ యధివసించు
సీమాయ నన్ను జయింపనేరదు నిజ మకృతాత్మలకు ²నెల్ల ననుపలభ్య

తే. యిపుడు నీ నిష్ఠపెంపున నెఱింగి తనుచు
సత్కరించిన సఖ్యంబు చాల నెఱిపి
దక్షతనయ గణంబులుఁ దన్నుఁ గొలువ
భవుఁడు విచ్చేసెఁ దగ నిజభవనమునకు. 407

శా. పారావారముఁ ద్రచ్చుచో ³గిరి సముద్వాహార్థ మై కచ్చపా
కారుం డైన రమేశువరనము నాకర్ణింపఁ గీర్తింప సం
సారాంభోనిధితో మునుంగు కుజసుల్ సంశ్రేయముం బొంది వి
స్తారోదార సుఖంబుఁ జెందుదురు తథ్యం బింతయుఁ భూవరా ! 408

మ. ఎలమిఁ దైత్యుల నాఁడురూపమున మోహింపించి పీయూషముం
జలితాపన్నులకుఁ సురోత్తములకుం జక్కఁ విభాగించి ని
ర్మలరేఖఁ విలసిల్లు శ్రీవిభునిఁ ద న్మాయావధూ రూపముం
దలఁతుఁ మ్రొక్కుదు నాత్మలోన ⁴దురిత ధ్వాంతోగ్ర దీపంబుగఁ. 409

1. తోడుత, నాయందు సీమాయ యధివసించు (హ) 2. ఎట్లు మనుపలభ్య, మిపుడు నీ నిష్ఠ
పెంపున నిలిచిరనుచు (హ) 3. గిరిసముద్వారమై (హ.వా.): ఈ పాతమున యతి భంగము.
సముద్వారమై (తం) ఈ పాతమున అర్థము సరిపడదు. 4. దురిత ధ్వాంతోగ్ర రూపంబునఁ
(హ) దురిత ధ్వాంతార్క రూపంబుగఁ (వా)

అధ్యాయము - ౧౨

వ. అని చెప్పి శుకుం డి ట్టనియె.

410

తే. నరవరాధీశ ! యిప్పుడు నడుచుచున్న

వాడు సప్తమమనువు వైవస్వతుండు

¹శ్రాద్ధదేవుం డనందగు జనవరేణ్య !

పదురు నందను లతనికిఁ బ్రకటబలులు.

411

వ. వార లిక్ష్వాకుండును, నభగుండును, ధృష్టుండును, శర్యాతియు, నరిష్యంతుండును నాభాగుండును, దిష్టుండును, గరూశకుండును, వృషధ్రుండును, వసుమంతుండు, ననువారు పదుగురు రాజులు. పురందరుఁ డనువాఁ డింద్రుండును, ఆదిత్య మరు దశ్వీ వసు రుద్ర సంజ్ఞలం గలవారు దేవతలును, గౌతమ కశ్య పాత్రి విశ్వామిత్ర జమదగ్ని భరద్వాజ వసిష్ఠ లను వారు సప్తర్షులు నై యున్నవారు. అందుఁ గశ్యపున కదితిగర్భంబున విష్ణుండు వామనరూపుం డై జనియించి, యింద్రావరణం డయ్యె. ఇప్పు డేడుమన్వంతరంబులు సెప్పబడియె. రాగల మన్వంతరంబులును, శ్రీహరి పరాక్రమంబునుఁ జెప్పెద. దత్తావధానుండ వై వినుము. అని శుకుం డి ట్టనియె.

412

సీ. జననాథ ! సంజ్ఞయు ఛాయయు ననువారు గల రర్కునకు విశ్వకర్మతనయ లిరువురు వల్లభ లిటమున్న చెప్పితిఁ బరఁగఁ దృతియము బడబ యనఁగ సంజ్ఞకు యముండును శ్రాద్ధదేవుండును ²యమునయుఁ బుట్టిరి హర్ష మెసఁగ ఛాయకుఁ దపతియు సావర్ణియును శనైశ్చరుండును గలిగిరి సంవరుణుండు

తే. తపతి నాలింగఁ గైకొని తా వరించె

నశ్వియుగళంబు బడబకు నవతరించె

వచ్చు నష్టమవసువు సావర్ణి వాడు

తపము సేయుచున్నాడు ధరణినాథ !

413

క. ఒకవరి చూచిన వెండియు, నొకవరి చూడంగలేక యుండు సిరులకుఁ నొకనొకని ³నిటువేళకు, ⁴నొకఁడొకఁడు మనుండు గాచియుండు నరేంద్రా !

వ. సూర్యసావర్ణి మన్వంతరంబున నతనితనయులు, నిర్మోహ విరజస్కాద్యులు రాజులును, సుతపో విరజామృత ప్రభు లనువారు దేవతలును గాఁగలరు. గాల

1. శ్రాద్ధదేవుండు నందురు జనులువాని (క) 2. యమియును(క); "యమోయమీ శ్రాద్ధదేవశ్చ" (18-9); 'యమీ యమునా' (వ్యా) 3. చోటు వేళకు (తం) 4. ఒక్కఁడొక్కఁడైనాడు మనువు గాచి (తం.వా.)

వుండును, దీప్తిమంతుండును, బరశురాముండును, ద్రోణపుత్రుం డగు నశ్వత్థామయుఁ గృపుఁడును, మజ్జనకుం డగు బాదరాయణుండును, ఋష్యశృంగుఁడు ననువారు సప్తర్షు లయ్యెదరు. వార లిప్పుడు దమ తమ యోగబలంబుల నిజాశ్రమమండ లంబులం జరియింపుచున్నవారు. విరోచననందనుం డగు బలి యింద్రుం డయ్యెడు. అని చెప్పి శుకుం డి ట్టనియె.

415

సీ. బలి మున్ను నాకంబు బలిమిమైఁ జేకొన్న వామనుం డై హరి వచ్చి వేడఁ జాదత్రయం బిచ్చి భగవ న్నిబద్ధుఁ డై సురమందిరముకంటె సుభగ మైన సుతలలోకంబున సుస్థితి నున్నాఁడు ¹వెతలేక నిట మీఁద వేదగుహికి నా సరస్వతికిఁ దా నట సార్వభౌముండు నాఁ బ్రభు వై హరి నాకవిభునిఁ

ఆ. బదవిహీనుఁ జేసి బలిఁ దెచ్చి నిలుపును
బలియు నిర్జరేంద్రు పదము నొందు
నింద్రపదము హరికి నిచ్చినకతమున
దానఫలము చెడదు ధరణినాథ !

416

వ. అటమీఁదటి కాలంబున వరుణ నందనుం డగు దక్షసావర్తి తొమ్మిదవ మను వయ్యెడి. అతని కొడుకులు ధృతకేతు దీ పకేతు ప్రముఖులు రాజులును, బర మరీచి గర్గాదులు నిర్జరులును, నద్భుతుం డనువాఁ డింద్రుండును, ద్యుతిమ త్రప్తభృతు లగువారలు ఋషులు నయ్యెదరు. అందు.

417

ఆ. దనుజహరణుఁ డంబుధార కాయుష్మంతు
నకు జనియించి రక్షణంబు సేయ
మూఁడు లోకములను మోదంబుతో నేలు
నద్భుతాఖ్య నొప్పు నమర విభుఁడు.

418

వ. మఱియు, నుపశ్లోకసుతుండగు బ్రహ్మసావర్తి దశమమును వయ్యెడి. త త్పుత్రులు భూరిషేణాదులు భూపతులును, హవిష్మత్రప్తముఖులు మునులును, శంభుం డను వాఁ డింద్రుండును, విబుధ్యాదులు నిర్జరులు నయ్యెదరు అందు.

419

ఆ. ²విశ్వసృజుని యింట విభుఁడు విషూచికి
సంభవించు నంశ సహితుఁ జేయు విష్వక్సేనుఁ
జెలిమి శంభుతోడఁ జేయు విష్వక్సేనుఁ
డనఁగ జగముఁ గాచు నవనినాథ !

420

వ. మఱియుం, దదాగమిష్య త్కాలంబున ధర్మసావర్తి పదునొకొండవమను వయ్యెడి.
మనుతనూజులు, సత్యధర్మాదులు పదుండ్రు ధరణీపతులును, విహంగమ కామ
గమన నిర్వాణరుచు లనువారు సురలును, వైధృతుం డనువాఁ డింద్రుండు, నరు
ణాదులు ఋషులును నయ్యెదరు. అందు. 421

ఆ. అంబుజాత నేత్రుఁ డా సూర్యసూనుఁ డె
ధర్మ సేతు వనఁగఁ దగ జనించి
వైభవాఢ్యుఁ డగుచు వైధృతుఁ డలరంగఁ
గరుణఁ ద్రిజగములను గావఁ గలఁడు. 422

వ. మఱియుం దదృవిష్యత్సమయంబున భద్రసావర్తి పండ్రెండవ మను వయ్యెడి.
అతని నందనులు దేవవ దుపదేవ దేవజ్యేష్ఠాదులు వసుధాధిపతులును, ఋతు
ధాముం డనువాఁ డింద్రుండును, హరితాదులు వేల్పులును, దపోమూర్తి తప
అగ్నిధ్రకాదులు ఋషులు నయ్యెదరు. అందు. 423

ఆ. జలజలోచనుండు సత్య తప స్సూన్య
తలకు సంభవించుఁ దనయుఁ డగుచు
ధరణిఁ గాచు నంచిత స్వధామాఖ్యుఁ డై
మనువు సంతసింప మానవేంద్ర ! 424

వ. మఱియుఁ దదేష్యత్కాలంబున నాత్మవంతుం డగు దేవసావర్తి పదుమూడవ
మను వయ్యెడి. మనుకుమారకులు చిత్రసేన విచిత్రాదులు జగతీనాయకులు. సుకర్మ
సుత్రామ సంజ్ఞలం గలవారు బృందారకులును, దివస్పతి యనువాఁ డింద్రుండును,
నిర్మోహ తత్త్వదర్శాద్యులు ఋషులు నయ్యెదరు. అందు. 425

ఆ. ¹ధరణీదేవ ! హోత్రదయితకు బృహతికి
యోగవిఘ్నఁడు నాఁగ నుద్భవించి
వనజనేత్రుఁ డా దివస్పతి కెంతయు
²సౌఖ్య మాచరించు జగతీనాథ ! 426

వ. మఱియు నచట వచ్చుకాలంబున నింద్రసావర్తి పదునాల్గవ మను వయ్యెడి. మను
నందనులు ఉరుగంభీర వస్వాదులు రాజులును, పవిత్ర చాక్షుషు లనువారు దేవ
గణంబులును, శుచి యనువాఁ డింద్రుండును, నగ్ని రాహు శుచి శుక్ర మాగ
ధాదులు ఋషులు నయ్యెదరు. అందు. 427

తే. తనర సత్రాయణునకు వితానయందు
భవము నొందెడి హరి బృహద్భానుఁ డనఁగ
వి సరించుఁ గ్రియాతంతు విసరములను
నాకవాసులు ముదమొంద నరవరేణ్య ! 428

క. జగదీర ! త్రికాలములను, బొగడొందు మనుప్రకారములు సెప్పఁబడెన్
దగఁ బదునలుపురు మనువులు, దెగయుగములు వేయు నడువ దివ మజునకగున్.

అధ్యాయము - ౧౪

వ. అనినఁ బరీక్షింప రేండ్రుండు శుకయోగీంద్రున కి ట్టనియె. 430

ఆ. ఈ పదంబులందు నీ మనుప్రముఖుల
నెవ్వరనుపువార లేమి కతన
నధిక విభవు లైరి హరి యేల జనియించె
నెఱుంగఁ బలుకు మాకు నిర్ధచరిత ! 431

వ. అనినం బారాశర్య కుమారుం డి ట్టనియె. 432

సీ. మనువులు మనులును మనుసుతు లింద్రులు నమరులు హరియాజ్ఞ నడఁగువారు
యజ్ఞాదు లందఱు హరి పౌరుషాకృతు లా మనువులు తత్సహాయ శక్తి
జగములు నడుపుదు రొగి నాల్గయుగముల కడపటఁ గాలసంగ్ర స్తమైన
నిగమచయంబును నిజ తపోబలముల మరలఁ గాంతురు ఋషివరుల దొంటి

తే. పగిది ధర్మంబు నాలుగు పాదములను
గలిగి వర్తించు మనువులు గమలనేత్రు
నాజ్ఞఁ దిరుగుదు రేలుదు రవనిపతులు
జగతి భాగించి తమ తమ సమయములను. 433

ప. మఱియుం బ్రాప్తులైన వారల నింద్రపదంబులను, బహుప్రకారంబుల దేవపదంబు
లను హరి ప్రతిష్ఠించుచుండు. వారలు విహిత కర్మంబుల జగత్ప్రయంబునుం
బరిపాలింతురు. లోకంబులు సువృష్టులై యుండు. అందు. 434

సీ. యోగీశరూపుఁ డై యోగంబు చూపును మౌనిరూపమునఁ గర్మంబు చాల్చు
సర్గంబు సేయుఁ బ్రజాపతి రూపుఁడై యింద్రుఁ డై దెత్యుల సేవదంచు
జ్ఞానంబు నెఱిగించుఁ జతుర సిద్ధాకృతిఁ గాలరూపమునఁ బాకంబు సేయు
నానావిధాకార నామరూపంబులఁ గర్మలోచనులకుఁ 1గానఁ బడఁడు

ఆ. చనిన రూపములను జను రూపములు నింకఁ
జనఁగ నున్న రూపచయము నతఁడ
వివిధుఁ డె యనేక వృత్తి వెలుంగును
విష్ణుఁ డవ్యయుండు విమలచరిత !

435

అధ్యాయము — ౧౫

వ. అనిన భూవరుం డి ట్టనియె.

436

—: వామనచరిత్ర ప్రారంభము : —

మ. బలి నంభోరుహనేత్రుఁ డేమి కొఱకై పాదత్రయిన్ వేఁడె ని
శ్చలుఁడు బూర్ణుఁడు లబ్ధకాముఁడు రమాసంపన్నుఁ డె తాఁ బర
స్థలికిన్ దీనునిమాడ్కి నేల చనియెన్ ద ప్పేమియున్ లేక ని
ష్కలుషున్ బంధన మేల చేసెను వినం గౌతూహలం బయ్యెడిన్.

437

వ. అనిన మునినందనుం డి ట్టనియె.

438

సీ. పురుహూతుచే నొచ్చి పోయి భార్గవులచే బలి యెట్టకేలకు బ్రతికి వారి
చిత్తంబు రాఁ గొల్చు శిష్యుఁ డై వర్తింప వారు నాతని భక్తి వలన మెచ్చి
విశ్వజి ద్యాగంబు విధితోడఁ జేయింప భవ్య కాంచన పట్టబద్ధ రథము
నర్కవాజులఁ బోలు హరులు కంఠీరవ ధ్వజము మహాదివ్య ధనువుఁ బూర్ణ

తే. తూణయుగశంబుఁ గవచంబుఁ దొలుత హామ

పావకుం డిచ్చె నమ్మాన పద్మమాల

కలుషహరుఁ డగు తనతాత కరుణ నొసఁగె

సోమసంకాశ శంఖంబు శుక్రుఁ డిచ్చె.

439

వ. ఇ వివ్రధంబున.

440

క. పాణియు రథియుఁ గృపాణియు, దూణియు ధన్వియును స్రగ్వి తురగియు దేహ
త్రాణియు ధిక్కృత విమత, ప్రాణియు మణికనక వలయ పాణియు నగుచున్.

మ. పలు దానంబుల విప్రులం దనిపి తద్బుద్ధోక్తులం బొంది పె
ద్దలకున్ మ్రొక్కి విశిష్టదేవతల సంతర్పక్తిఁ బూజించి ని
ర్ములుఁ బ్రహ్లాదునిఁ జీరి నమ్రశిరుఁ డై రాజ ద్రథారూఢుఁ డై
వెలిఁగెన్ దానవభర్త శైలశిఖ రోద్ధ్వేల ద్ధవాగ్ని ప్రభన్.

442

క. దండిత మృత్యు కృతాంతులు, ఖండిత సుర సిద్ధ సాధ్య గంధర్వాదుల్
పిండిత దిశు లమరాహిత, దండాధీశ్వరులు సములు దన్నుం గొలువన్. 443

క. చూపుల గగనము మ్రింగుచు, నేపున దివి భువియు ¹నావ లీవల సేయన్.
రూపింపుచు దనుజేంద్రుడు, ప్రాపించెను దివిజ నగర పథము నరేంద్రా ! 444

వ. ఇట్లు బలవంతు డగు బలి, సురేంద్రుని సాధింప సమకట్టి, దండగమనంబు సేసి,
నిడుద పయనంబులం జని చని. 445

మ. కనియెన్ బుణ్యజనౌజమున్ విగత రోగ స్వప్న ²పీడాన్నభా
దన సం ³శోకముఁ బుష్ప పల్లవ ఫలోద్ధామ ధ్రుమానీకమున్
స్వనితోద్ధూత పతాకమున్ బ్రవిచర ద్వైమాని కానీకమున్
ఘన గంగా సలితై కమున్ మఘవయుక్త శ్రీకమున్ నాకమున్. 446

వ. కని, రక్కసులతోడ వెక్కసం బె చాల్చుగల వేల్పులనెలపు దరియంజొచ్చి,
చెచ్చెర ముందటకుం జని చని, ముందట నెడపడక ⁴మొన మొగ్గ యిగురు చిగురు
తలిరాకు జొంపంబు నన మొగుడుమొగ్గ యరవిరి నెఱవిరి గుత్తి పిందె పూచ
దోరగాయ పండు గెలలతండంబుల వ్రేగు లాఁగలేక, మూఁగి పీఁగి వ్రేకలగు
మ్రూకుల ప్రోకలకుఁ ⁵బేట లగు పెందోటలును, తోటల గాటంబు లై నివృట్టిల్లు
మవ్వంపుఁ గ్రొవ్విరులకుఁ గవలు వివ్వక కసి మసలు గలిగి, ముసరికొసరి ⁶పూని
పాదుకొని తేనియ లాని, వినరు గలిగి, మసరు గవిసి, క్రొవ్వి, ⁷రిమ్మకొని,
జుమ్మ జుమ్మంచు జంజాటించు తేటిదాటులును, చాటు వడక నాటుకొని, కూడి,
జోడు వీడక, క్రొమ్మపుల కమ్మని కొమ్మల నిమ్మల ముసరి, పసిమిగల కిసలయం
బులు పొసఁగంగ మెసఁగి, కిసరువడక కసరుచెడి, బిట్టు రట్టడితనంబుల మించి
కరాళించు కోయిలల మొత్తంబును, మొత్తంబు లై చిత్తంబులు మత్తంబులుగఁ
దత్తంబునం దీయని పండ్లకుఁ ⁸గదియంబడి, కయ్యంబుసేసి, ⁹యేస రేగి జేసం
బులు గాసంబులు గొని, వాసికెక్కి, పలుబాసలాడు బహుప్రకారంబు లగు కీరంబు
లును, గీరంబులకు నలి గడచి, మింటనంట నెగసి, ¹⁰పెట్టలం బట్టి, చీరి, యిట్టట్టు
చనక నెట్టకొని, నెలపుల వ్రాలుచు, నింపుగల రవములం గలుగు కలరవంబులును,
కలరవంబు లలరం, ¹¹దొలంకుల కొలంకుల తెలంకులఁ గడంకలం బ్రియలనిడుకొని,

1. అశలీతలసేయన్ (తం) 2. పీడాన్నభాదన సంకేతము (హ) 3. శోకము (తం. వా.)
4. మొనమోసి (తం. వా.) 5. పెంటలగు (హ) 6. పూనిపోని (తం) 7. తొమ్మగొని (హ):
రెమ్మగొని (త) 8. క్రయ్యంబడి (తం) 9. యాసతేగి (హ) 10. పిట్టలంబట్టి చీతిన (హ)
11. తలంకని కొలంకుల తెలంకుల కడపలం (హ)

క్రమ్మి, దొమ్మిచేసి, యెలదమ్మి ¹తూడుల వాడు లగు చంచువులం జించి, మెక్కి
 చొక్కి, రిక్కిల మిక్కిలి కలకలపడుచు నలబలంబులు సేయు హంసంబులును,
 హంసరుచి జనిత వికసనముల వికవక నగుచుం బస గలిగి, మిసమిస మెఱచు
 పసిడి కెందమ్మ లిందిరామందిరంబుల చందంబు లగు కొలంకులును గొలంకుల
 కరణిఁ దడిసి, వడవడ వడంకుచు, నల్లబిల్లులు గొని, సాగిన తీగెయిండ్ల గండ్ల
 యీటములం దోరములు సెడి, పలువిరుల కమ్మవలపుల వ్రేగునం ²దూరలేక
 యీడిగలంబడు గాడ్పులును, గాడ్పులవలన నెగసి, గగనమున విరిసి, పలువన్నెలం
 జెన్నగు మేలుకట్టు పుట్టంబుల తెఱంగుల దట్టంబు లైన కుసుమపరాగంబులును,
 బరాగంబుల సరాగంబు లగు వాగుల వంతల చెంతల గణికజొంపంబుల లంపులు
 దిని, మంపులుగొని, గుంపులుగొని, నెమర్లువెట్టుచు నొడువు గల పొదుపులుగదల,
 వాడల జూడలం బరుగులిడు దూడల క్రీడల వేడుకలం గూడుకొని, యిళ్ళవాకిళ్ళ
 కుంజేరి, పౌరుల ³కోరికల కనుసారిక లగుచు, నమృతంబు గురియు కామధేనువు
 లును, గామధేనువులకు నిలువ నీడ లగుచు, నడిగిన జనములకు ధనములు
 ఘనముగఁ బుడుకు కల్పతరువులును, గల్పతరువుల పల్లవమంజరులఁ గుంజరులకు
 విఱచియిచ్చుచు, మచ్చికల కలిమిని మెచ్చుచు ⁴గృతకగిరుల చఱుల నడరు
 పడఁతుల నడలకు గురువు లగు మత్తేభంబులును, నిభంబుల సరస ⁵నారసికొని,
 వరుసఁ బరుసఁదనము లెడలి సుకరము లగు మకరతోరణ స్తంభంబులును, దోరణ
 స్తంభంబుల చేరువ నిలిచి, చెఱకు విలుతుం డొర వెఱకినం బెడిదము లగు
 నవకంపు మెఱుఁగుజిగురు టడిదముల తెఱంగున నిలుకడ సంపదలు గలుగు
 శంపల సొంపునం, గర చరణాది శాఖలం గల చంద్రరేఖల పోడిమిని, వాహిని
 గల మోహినీవిద్యుల గ్రద్దన, చూపులకుం దీపు తొదవిందుచు, ⁶మర్మకర్మంబుల
⁷యశంబుల వశంబు గలిగి, యనూనంబు లగు విమానంబు లెక్కి, చక్కవచ్చిన
 సచ్చరితులకుం జెచ్చెర నెదురుసని, తూకొని, తోకొనిపోవు రంభాది కుంభి కుంభ
 కుచల కలకలంబులును, గలహంస కారండవ కోక సారస బృంద సుందర సుంద
 రియు, నిందీవ రారవింద నంద దిందిందిరయు, సభంగయు, నభంగయు నగు
 గంగ నింగికిం బొంగి, మగుల దిగులువడఁ బొగడ్తల కెక్కిన యగడ్తలును,
 నగడ్తల మిన్నేటి తేటనిట నీటు లీను పాటి సూటి చల్లలాటల మేటి కూటువలు
 గొనుచు నేచిన భేదరకన్యకా వారంబులును, వారవనితానుపూజిత దేహశీ పాట
 వంబు లగు గోపుర కనకకవాటంబులును, గవాటవేదికా ఘటిత మణిగణ

1. తూడ్డవాడ్డగు చంచువులం (హ) 2. దూఁగలేక (తం) 3. కోరికలు సారితె లగుచు (హ)
 4. చరమగిరిచరుల (హ) 5. మెసరుకొని (హ) 6. ధర్మకర్మంబుల (హ) 7. వశంబులయ
 యశంబులు (హ.)

కిరణోదారంబు లగు నింద్రలీల స్తంభ ¹గంభీరతలును, గంభీర విమలకమలరాగ పాలికా మాలికావారంబు లగు చతుర్ద్వారంబులును, ద్వారదేశంబుల సావశ్యం గావ ఖండి, ప్రౌద్ధులుపోక, రక్కసులవేల్పుల కయ్యంబులు నెయ్యంబులు సెప్పికొనుచున్న యస్త్ర శస్త్ర ధారులును, శూరులు నైన మహా ద్వారపాలక వీరులును, వీరరసజలధి వేలాకారంబు లయి, శుద్ధ స్పటిక బద్ధ మహాత్రాలంబు లగు సోపాన సుకుమారంబులును, సుకుమార మహారజత ప్రదీపంబు లగు వప్రంబులును, వప్రోపరి వజ్రకుడ్య శిరోభాగ చంద్రకాంత కాంత తరుణ హిమకర కిరణ ముఖరంబు లగు సాలశిఖరంబులును, శిఖరస్తోమ ధామ నికృత తారకంబులును, దారతారమణి శిలాకార కతోరంబు లగుచు, మిగుల గరిత యగు నగరిసిరి ²పెరిమ గల మగల మొగములు పొడిగన. నిలుకడలకు నలువ నడిగికొని పడసిన పసిఁడి తెరవలల వడుపున బెడంగునం దోరంబు లగు ప్రాకారంబులును, బ్రాకార కాంచనాంచిత యుద్ధసన్నద్ధ మహాఖర్వ గంధర్వవాహినీ పాలకంబు లగు మరకతాట్టాలకంబులును, నట్టాల కోత్తుంగ వజ్ర మయ స్తంభోదంచనంబులును, బరభట ప్రాణవంచనంబులును, సముదంచనంబులు నగు దంచనంబుల తుదలు రథంబుల యిరుసు తొరసికొనం గోట యీవ లావల కావలిదివియల కరణి రుచిరము లగుచున్న దినకర హిమకర మండలంబు లును, హిమకరమండలంబు నిద్దంపు టద్దం బని మూఁగి, తొంగిచూచుచు, ³నశికఫలకములఁ గులకములు గొను నలకములం దఱిమి, తిలకములం దెఱఁగు పఱచుకొని, సమయముల వెనుక నొదిగి, కదిసి, ముకురమునం బ్రతిఫతితు లైన పతు లితరసతుల రతుల కనుమతు లని, ⁴కలఁగి, తలఁగిచని, ⁵కాంతులకు సొలయు ముగుదలకు నేకాంతంబు లై, గగనసముచ్చేదనంబు లైన రాజసౌధంబులును, సౌధంబుల సిరుల ముత్తియపు సరులతోడి నిబ్బరపు గుబ్బచన్నుల చెన్నులం బ్రక్కలం జుక్కల పదుపు లుండ, మండిత సౌధశిఖరంబులకు శృంగా రంబు లైన భృంగారంబులును, భృంగారశయన జాలక డోలికా నిశ్శేణికాది విశేషరమ్యంబు లైన హర్యంబులును, హర్య కనకగవాక్ష రంధ్ర నిర్గత కర్పూర కుంకు మాగరు ధూత ధూమంబులును, ధూమంబులు జీమూత స్తోమంబు లని ప్రేమంబున ⁶గొబ్బున గిబ్బటు పబ్బంబు లబ్బెనని, పరులుగొని, పురులు వన్నియల సిరులుగొనం గుటవిటపములం దటవట నటింపుచుఁ ⁷బలుకులు

1. గంభీరంబులును (హ) 2. మీరనమర మొగులు పొడగని (హ) మీరనమరమొగులు పొడగని (తం.వా.) 3. అశికఫలకఫలము లగు కలములుగొను (హ) 4. కిన్నుచెన్ను మఱల నీడ తలంగికలగి చని (హ) 5. కాంతుల సొలయ(హ); కాంతులు వొలయ(తం.వా.) 6. గొబ్బున పాటు వబ్బులచెప్పెనని (హ); గొబ్బునం దబ్బాటు పబ్బంబు లబ్బెనని (తం. వా.) 7. బురుజువిడిచి కిక్కురు వొడుచుచు (హ)

విరిసి, కిక్కురువొడుచుచు, వలతోని మఱుగుచదువుల టీకలనం, గేకలిడు నెమళ్లును, నెమళ్ళ పురుల నారలు నారు లగు విండ్ల నినదములను తలంపులఁ దోకలు వడసి, పీకలు మెఱసి, మూలు గొని, దివి కెగిరి, రవికిం గవిసిన రాహువు క్రియం, దివిఁ దడఁబడు పడగలును, పడగలును గొడుగులును దమకు ¹నాలంబు లకు నడియాలంబులుగఁ దోరంబులైన సారంబుల బీరంబులు మెఱసి, బెబ్బులుల గ్రబ్బునం గరుల సిరుల, సింగంబుల భంగంబుల. శరభంబుల రభసంబుల ధూమ కేతువుల రీతుల వైరిం జీరికిం గొనక, శంక లుడిగి, అంకెలిడుచు, లంకె లై లెక్కకు మిక్కిలగుచు, రక్కసుల చక్కట యెక్కటి కయ్యముల దయ్యము లెఱుంగం దిరుగు వీరభటుల కదంబంబులును, గదంబ కరవాల శూలాదుల మెఱుంగులు మెఱుపుల తెఱుంగుల దిశల చెఱుంగులం దుఱుంగలింప, నేమి నిన దంబులు ²తుఱుము లగు నుఱుములుగ, నడమొగుళ్ళ పెల్లునం, బ్రవర్షిత రథిక మనోరథంబు లగు రథంబుల గములును, గములుగొని, గమనివేగముల వలన హరిహరుల నగి, గాలిం జాలింబడ గేలికొని, ఘనంబు లగు మనంబులం దెగడి, నెగడు సురంగంబు లగు తురంగంబులును, రంగ దుత్తుంగ విశద మద కల కరి కటతట జనిత మదసలిల కణగణ ³విగణిత దశశతనయన భుజ సరళ మిశిత లలిత నిఖిల దిగధిపతి శుభకర కర కనక కటక ఘటిత మణిసముదయ సముదిత రేణు వర్గ దుర్గమంబు లైన నిర్వక్ర మార్గంబులును, మార్గ స్థలోపరి గతాగత శతాయు తానేక గణనాతీత రోహణాచల తట విరాజమానంబు లగు విమానంబు లును, విమాన విహరమాణ సుందర సుందరీ సందోహ సంపాదిత భూరి భేరీ పీణా పణవ మృదంగ కాహళ నంభాది వాద నానూన గాన సాహిత్య నృత్య విశేషంబులును, విశేష రత్నసంఘటిత శృంగార శృంగాటక వాటికాగేహ దేహశీప్రదీపంబులును, దీపాయమాన మానిత సంభామంటప ఖచిత రుచిర చింతా రత్నంబులునుం గలిగి, రత్నాకరంబునుం బోలె ననిమిష కౌశిక వాహినీ విశ్రుతం బై, శ్రుతివాక్యంబునుం బోలె నకల్మష సువర్ణ ప్రభూతం బై, భూత పతి కంఠంబునుం బోలె భోగిరాజ కాంతం బై, కాంతాకుచంబునుం బోలె సువృత్తం బై, ⁴వృత్తజాలంబునుం బోలె సదా గురు లఘు నియమాభి రామం బై, రామచంద్రుని తేజంబునుంబోలె ఖరదూషణాది దోషాచరానుప లబ్ధం బై, లబ్ధవర్ణ చరిత్రంబునుం బోలె ⁵విమలాంతరంగ ద్యోతమానం బై, మానధనుని నడవడియునుం బోలె సన్మార్గభాతి సుందరం బై, సుందరోద్యా

1. హారంబులగు (హ.) 2. దశములగు (తం.వా.) 3. విగళిత (తం. వా.) 4. వృత్త జాతంబునుంబోలె (తం. వా.) 5. విమల శుద్ధాంతరంగ (వా.ప్ర.)

నంబునుం బోలె రంభాంచి తాళోక పున్నాగం బై, పున్నాగంబునుం బోలె
 1. సురభి సుమనో విశేషం బై, శేషాహి మస్తంబునుం బోలె నున్నత క్షమా
 విశారదం బై, శారదసముదయంబునుం బోలె ధవళజీమూత ప్రకాశితం బై,
 సితేతరాజినదానంబునుం బోలె సరస తిలోత్తమం బై, యుత్తమపురుష
 వచనంబునుం బోలె ననేక సుధారస ప్రవర్షం బై, వర్షాదియునుం బోలె నుల్లస
 దింద్రగోపం బై, గోపతి మూపురంబునుం బోలె విచక్షు రార్యాలంకృతం బై,
 కృతార్థం బైన యమరావతి నగరంబు చేరం జని, కోటచుట్టునుం బట్టు గలుగ
 బలంబును జలంబుల విడియించి, పొంచి, మార్గంబు లెల్ల నరికట్టుకొని, యేమటక
 యుండె. అంత. 447

క. మాయరు నగపులకును గను, మాయరు కాలంబుకతన ముదియరు ఖలులం
 డాయరు పుణ్యజనంబులఁ, బాయరు సురరాజు వీటి ప్రమదాజనముల్. 448

వ. అప్పుడు. 449

క. దుర్భర దానవశంఖా, విరూపత ధ్వనులు నిండి విబుధేంద్ర వధూ
 గర్భములు వగిలి లోపలి, యర్భకతతు లాపు రనుచు నాక్రోశించెన్. 450

వ. అంత. 451

సీ. బలి వచ్చి విడియుట బలభేది వీక్షించి గట్టిగాఁ గోటకుఁ గాపువెట్టి
 దేవవీరులుఁ దాను దేవతామంత్రిని రప్పించి సురవైరిరాకఁ జెప్పి
 ప్రళయానలుని భంగి భాసిల్లుచున్నాఁడు ఘోరరాక్షసులను గూడినాఁడు
 మన కోడి చని నేఁడు మరల వీఁ డేలెంచె నేతపంబున వీని కింత వచ్చె

ఆ. నీ దురాత్మకునకు నెవ్వఁడు తోడయ్యె
 నింక వీని గెల్వ నేది త్రోవ
 యేమి చేయువార మెక్కడి మగఁటిమి
 యెదురు మోహరింప నెవ్వఁ డోపు. 452

క. మ్రింగెడు నాకాశంబును, బొంగెడు సమరాద్రికండఁ బొడ వై వీఁడున్
 మ్రింగెడు కాలాంతకుక్రియ, భంగించును మరలఁబడ్డఁ బంకజగర్భున్. 453

క. ఈరాదు రాజ్య మెల్లను, బోరాదు రణంబు సేయఁ బోయితి మేనిన్
 రారాదు దనుజుచేతను, జారా దిటమీఁద నేమి జాడ మహాత్మా ! 454

వ. అనిన సురరాజునకు నాచార్యుం డి ట్లనియె. 455

సీ. వినవయ్య ! దేవేంద్ర ! వీనికి సంపద బ్రహ్మవాదులు భృగుప్రపద లర్థి
నిచ్చిరి రాక్షసు నెదురింప వారింప హరి యీశ్వరుడు దక్క నన్యజనులు
నీవును నీ సముల్ నీకంటె నధికులుఁ జాలరు రాజ్యంబు సాలు నీకు
విడిచిపోవుట నీతి విబుధనివాసంబు విమతులు నలఁగెడు వేశ సూచి

తే. మరలి మఱునాడు వచ్చుట మా మతంబు
విప్రబలమున వీనికి వృద్ధివచ్చె
వారిఁ గైకొన కిటమీఁద వాడి చెడును
దలఁగు మందాక రిపు పేరు తడవవలదు

458

క. పరు గెలువవలయు నొందెను, సరి పోరఁగవలయు నొండెఁ జావలె నొండెఁ
సరి గెలుపు మృతియు దొరకమి, సరసంబుగ మున్నె తొలఁగి చనవలె నొండెఁ.

వ. అనినఁ గార్యకాల ²నిదర్శి యగు బృహస్పతి వచనంబులు విని, కామరూపు లై
దివిజులు త్రినిష్ఠపంబు^౩ విడిచి, తమతమ పొందుపట్లకుం జనిరి. బలియును
బ్రతిభట విసర్జిత యగు దేవధాని నధిష్ఠించి, జగత్త్రయంబునుం దనవశంబు చేసి
కొని, విశ్వవిజయుం దై, పెద్దకాలంబు రాజ్యంబు సేయుచుండె, శిష్యవత్సలు
లగు భృగ్వాదు లతనిచేత శతాశ్వమేధంబులు సేయించిరి. త త్కాలంబున. 458

శా. అర్థుల్ వేడరు దాతలుం జెడరు సర్వారంభమున్ పండుఁ బ్ర
త్యర్థుల్ లేరు మహాత్మవంబులను దేవాగారముల్ వొల్పుఁ బూ
ర్ణార్థుల్ విప్రులు వర్షముల్ గురియఁ గాలార్హంబు లై ధాత్రికి^౪
సార్థం బయ్యె వసుంధరాత్వ మసురేంద్రాధీశు రాజ్యంబున^౫.

459

వ. అంత.

460

అధ్యాయము — ౧౬

సీ. తన తనూజులప్రోలు దనుజులు గొనుటయు వేల్పు లెల్లను డాఁగ వెడలుటయును
భావించి సురమాత పరితాపమును బొంది వగ ననాథాకృతి వనరుచుండ
నాయమ్మ పెనిమిటి యగు కశ్యపబ్రహ్మ, మఱియొకనాడు సమాధి మాని
తన కుటుంబిని యున్న ధామంబునకు నేగి నాతిచే విహితార్చనములు వడసి

ఆ. వంది వ్రాలి కుంది వాడిన యిల్లాలి
వదన వారిజంబు వడువుఁ జూచి
చేరఁ దిగిచి మగువ చుబుకంబు పుణుకుచు
వారిజాక్షి యేల వగచె దనుచు.

461

వ. ఆ మృహత్ముం డి ట్లనియె.

462

మ. తెఱవా ! విప్రులు పూర్ణులే ¹జరుగునే దేవార్చ నాచారముల్
తఱితో వేలుతురే గృహస్థులు సుతుల్ ధర్మానుసంధానులే
నెఱి నభ్యాగతకోటి కన్నమిడుదే సీరంబునుం బోయుదే
మఱ లే కర్థుల దాసుల² సుజనుల³ మన్నింపుదే పైదలీ !

463

ఆ. అన్న మైనఁ దోయ మైన ద్రవ్యం బైన
శాక మైనఁ దనకుఁ జరుగుకొలఁది
నతిథిజనుల కడ్డ మాడక యిడరేని
²లేమ ! వారు కలిగి లేనివారు.

464

వ. మఱియును.

465

ఆ. నెలఁత విష్ణుసకును నిఖిల దేవాత్మున
కాననంబు శిఖియు నవనిసురులు
వారు దనియఁ దనియు వనజాతలోచనుఁ
డతఁడు దనియ జగములన్ని దనియు.

466

క. బిడ్డలు వెఱుతురే ? నీ కొఱ, గొడ్డెంబులు సేయ కొల్లకోడండ్రును మా
రొడ్డారింపక నడతురె, యెడ్డము గా కున్నదే మృగేశ్వణ యింట³.

467

వ. అని పలికినం బతికి సతి యి ట్లనియె.

468

ఉ. ప్రేమ యొకింత లేక దితిబిడ్డలు బిడ్డలబిడ్డలు³ మహా
భీమ బలాధ్యు లై తనదు బిడ్డల నందఱిఁ దోలి సాహసా
క్రామిత వైరు లయ్యు నమరావతి నేలుచు నున్నవారు నీ
కేమని విన్నవించు హృదయేశ్వర ! మేలు దలంచి చూడవే.

469

క. అక్కాచెల్లెం ద్రయ్యును, ³దక్కదు నాతోడి పోరు తానును దితియు³
రక్కసులు సురల మొత్తఁగ, నక్కట వల దనదు చూచు నో నొ ననుచు³.

సీ. ఎండక న్నెఱుఁగని యింద్రుని యిల్లాలు పలువంచలను జాలిఁ బడియె నేఁడు
త్రిభువన సామ్రాజ్య విభవంబు గోల్పోయి దేవేంద్రుఁ డడవులఁ దిరగె నేఁడు
కలిమి గారాపు బిడ్డలు జయంతాదుల శబరార్చకులవెంటఁ జనిరి నేఁడు
నమరుల కాధార మౌ నమరావతి యసురుల కాటపట్టయ్యె నేఁడు

- ఆ. బలి జగముల నెల్ల బలియుచు నున్నాఁడు
వాని గెలువరాదు వాసపునకు
యాగభాగ మెల్ల నతఁ డాహరించెను
1భలుఁడు సురల కొక్కకడియు నీఁడు. 471
- క. ప్రజలకు నెల్లను సముఁడవు, ప్రజలను గడుపారఁ గన్న బ్రహ్మవు నీవుం
బ్రజలందు దుష్టమతులను, నిజముగ శిక్షంపవలదె నీవు మహాత్మా ! 472
- మ. సురలఁ సభ్యుల నార్తులఁ విరథులఁ శోకంబు వారించి ని
ర్జరధానిన్నిలుపంగ రాత్రివరులఁ శాసింప సత్కార్య మే
వెర వేరీతి ఘటించు నట్టి క్రమముఁ వేవేగఁ జింతింపవే
కరుణాలోక సుధార్పురిం దనుపవే కల్యాణ సంధాయకా ! 473
- వ. అనిన, 2మనోవల్లభ పలుకులాకర్ణించి, ముహూర్తమాత్రంబు చింతించి, విజ్ఞాన
దృష్టి నవలంబించి, భావికాల కార్యంబు విచారించి, కశ్యపబ్రహ్మ యి ట్లనియె.
- మ. జనకుం డెవ్వఁడు జాతుఁ డెవ్వఁడు జనస్థానంబు లెచ్చోటు సం
జననం బెయ్యది మేను లేకొలఁది సంసారంబు లే రూపముల్
వినుమా యంతయు విష్ణుమాయ దలఁపఁ వే తేమియుఁ లేదు 3మో
హ నిబంధంబు నిధాన మింతటికి జాయా ! విన్నఁ బో నేటికిఁ. 475
- వ. అగు నైననుం గాలోచిత కార్యంబు సెప్పెద. 476
- మ. భగవంతుం బరముఁ జనార్దనుఁ గృపాపారీణు సర్వాత్మకుఁ
జగదీశుఁ హరి సేవసేయు మతఁడుఁ 4సంతుష్టినిం బొంది నీ
కగు నిషార్థము లెల్ల నిచ్చు నిఖిలార్థావాప్తి చేకూరెడిఁ
భగత త్వేవలఁ బొందరాదె బహు సౌభాగ్యంబులుం బ్రేయసీ ! 477
- వ. అనిన గృహస్థునకు గృహిణి యి ట్లనియె. 478
- క. నారాయణుఁ బరమేశ్వరు, నేరీతిఁ దలంతు మంత్ర మెయ్య విహితా
చారంబు లేప్రకారము, లారాధనకాల మెద్ది యానతి యీవే. 479
- వ. అనినం గశ్యప్రజాపతి సతికిఁ బయోభక్షణం బను వ్రతం బుపదేశించి, తత్కాలం
బును, దన్మంత్రంబును, దద్విధానంబును, దదుపవాస దాన భోజన ప్రకారంబులు
నెఱింగించెను. 480

అధ్యాయము — ౧౭

అదితియును, ఫాల్గుణమాసంబున శుక్లపక్షంబునఁ ప్రథమదివసంబునం దొరఁకొని,
పండ్రెండు దినంబులు హరిసమర్పణంబుగా వ్రతంబు సేసి, వ్రతాంతంబున నియత
యై యున్న యెడఁ, జతుర్బాహుండును, బీతవాసుండును, శంఖ చక్ర గదా
ధరుండును నై, నేత్రంబుల కగోచరుం డైన నారాయణదేవుండు ప్రత్యక్షంబైనం
గనుంగొని.

480

క. కన్నుల సంతోషాశ్రులు, చన్నులపైఁ బఱవఁ బులకజాలము ¹లెసఁగఁ
సన్నతులును సన్నతులును, నున్నతగుచిఁ జేసి నిటల యుక్తాంజలి యై.

481

క. చూపుల శ్రీపతి రూపము, నాపొవక త్రావి త్రావి హర్షోద్ధత యై
వాపుచ్చి మందమధురాఁ లాపంబులఁ బొగడె నదితి లక్ష్మీనాథుఁ.

482

సీ. యజ్ఞేశ! విశ్వంభరాచ్యుత! శ్రవణమం గళ నామధేయ! లోకస్వరూప!
యాపన్న భక్తజనార్తి విఖండనా! దీనలో కాధార! తీర్థపాద!
విశ్వోద్భవ స్థితి విలయకారణభూత! సంత తానంద శశ్వద్విలాస!
యాయూవు దేహంబు ననుపమ లక్ష్మీయు వసుధయు దివముఁ ద్రివర్గములును

తే. ²వైదిక జ్ఞానయుక్తియు వైరిజయము
నిన్నుఁ గొలువని నరులకు నెఱయఁ గలదె
వినుతమందార! గుణహార! వేదసార!
ప్రణుతవత్సల! పద్మాక్ష! పరమపురుష!

483

ఆ. అసురవరులు సురల నదరించి బెదరించి
నాక మేలుచున్న నాటనుండి
కన్నకడుపు గాన కంటఁ గూరుకు రాదు
గడుపుపొక్కు మాన్చి కావవయ్య.

484

వ. అనిన విని, దరహాసితవదనుం డయి, యాశ్రిత కామధేను వైన య ప్పర
మేశ్వరుం డి ట్లనియె.

485

శా. నీ కోడండ్రును నీ కుమారవరులు^౩ నీ నాథుడు^౪ నీవు ^౩సం
శ్లోకింప^౫ సతులు^౬ బతుల్ మిగుల సమ్మోదింప రాత్రించరుల్
శ్లోకింప^౭ భవదీయ గర్భమునఁ దేజోమూర్తి జన్మించెద^౮
నాకు^౯ వేడుక పుట్టు నీ సుతుడ నై వర్తించి వర్తింపఁగా^{౧౦}.

486

1. లెగయు^౧ (ప్రా.ప్ర.) 2. వైదికజ్ఞానమును ముక్తి (తం) 3. సు, శ్లోకింపన్.....మిగుల
సంతోషింప (హ); ఈ పాఠమున యతిభంగము.

- మ. బలిమిఁ దైత్యులఁ జంపరాదు వినయోపాయంబులం గాని సం
చలనం బొందకు నేను నీ నియతికిఁ సద్భక్తికిఁ మెచ్చితిఁ
బలివిద్వేషియు నా నిలింపగణముఁ బొలోమియుఁ మెచ్చ దై
త్యులరాజ్యంబు హరింతు నింద్రునికి నిత్తుఁ దుఃఖ మిం కేటికిఁ. 487
- క. నీ రమణుని సేవింపుము, నా రూపము మానసించి నలి నీ గర్భా
గారంబు వచ్చి చొచ్చెద, గారామునఁ బెంపవమ్మ కరుణఁ నన్నుఁ. 488
- క. ఏలింతు దినము సురలను, బాలింతు మహేంద్రయువతి భాగ్యశ్రీలఁ
దూలింతుదానవుల ని, రూలింతు రిపు ప్రియాంగముల భూషణముల్. 489
- వ. అని యిట్లు భక్తజన పరతంత్రుం డగు పురాణపురుషుం డానతిచ్చి, తిలోహితుం
డయ్యె. ఆ య్యదితియుఁ, గృతకృత్యయై సంతోషంబునఁ దన మనోవల్లభుం
డగు కశ్యపు నాశ్రయించి, సేవింపుచుండె. అంత నొక్కదినంబున. 490
- ఆ. ఘన సమాధినుండి కశ్యపుఁ డచ్యుతు
నంశ మాత్మ నొలయ నదితియందుఁ
దనదు పీఠ్య మధికతరము సేర్చెను గాలి
శిఖిని దారువందుఁ జేర్చినట్లు. 491
- వ. ఇట్లు గశ్యప చిరతర తపస్సంభృత పీఠ్యప్రతిష్ఠిత గర్భయై, సురలతల్లి యుల్లం
బున నుల్లసిల్లుచుండె. అంత. 492
- క. చలచల నై పిదపిద నైఁ, గలలం బై కరుడుగట్టి గళనాళముతోఁ
దల యేర్పడి గర్భంబై, నెల మసలం జీరచిక్కె నెలఁతకు నధిపా! 493
- క. నెలఁతకు చూలై నెల రె, న్నెల లై మఱి మూఁడు నాల్గు నెల లై వరుసఁ
నెల లంతకంత కెక్కఁగ, నెలలును డగ్గఱియె నసుర నిర్మూలతకుఁ. 494
- క. మహితతర మేఘమాలా, విహితాయత చండభాను బింబప్రభతో
విహితాంగంబులఁ గశ్యపు, గృహిణీగర్భమున శిశువు గ్రీడించె నృపా! 495
- క. తనకడుపున నొకవెఱువున, ¹గొనకొని జగములను నిముడుకొనియెడి ముదుకం
డనిమిషుల జనని కడుపునఁ, దనుగతిఁ జడు నడఁగి మడఁగి తనరెఁ బెడఁగై. 496
- వ. అంత న క్కాంతాతిలకంబు క్రమక్రమంబున. 497

1. వనరుహ గర్భాండభాండ వనధి చయంబుల్ గొనకొని జగములు నిడుకొని.....మఱిగి
మునిగి తనరెండు వెగరై (హ)

మ. నిలిపెన్ తెప్పల బృందిమన్ విశదిమన్ నేత్రంబులం జూచుకం
బుల నాకాళిమ మేఖలన్ ¹ద్రధిమ ²నమ్మోమున్ సుధాపాండిమన్
బలిమిం జన్నుల శ్రోణిపాళి ³గరిమన్ మధ్యంబునన్ బృంహిమన్
లలితాత్మన్ లమిమన్ మహామహిమ మేనన్ గర్భదుర్వార యై. 498

క. పెట్టుదురు నుడుట భూతిని, బొట్టిదురు మేనఁ బట్టుఁ బుట్టపు దోయిన్
బెట్టుదురు ⁴వేల్పుటమ్మకుఁ, గట్టుదురును రక్ష పడఁతిగర్భంబునకున్. 499

వ. ఇ వివిధంబున. 500

తే. విశ్వగర్భుఁడు తన గర్భవివరమందుఁ
బూఁటపూటకుఁ బూర్ణుఁడై పొటకరింప
వ్రేఁకఁ జూలాలితనమున వేల్పు పెద్ద
పొలఁతి కంతట నీళ్ళాడుప్రొద్దు లయ్యె. 501

వ. తదనంతరంబునం జతురాసనుం డరుగుదెంచి, యదితి గర్భపరిభ్రమ విభ్రముం
డగు న పురమేశ్వరు నుద్దేశించి యిట్లని స్తుతియించె. 502

సీ. ⁵త్రిభువనమయరూప ! దేవ ! త్రివిక్రమ ! పృథులాత్మ ! శివివిష్ణు ! పృథ్విగర్భ !
ప్రీతత్రినాభ ! త్రిపుష్ట జగంబుల కాద్యంత మధ్యంబు లరయ నీవ
జంగమ స్థావర జననాది హేతువు నీవ కాలంబ వై నిఖిల మాత్మ
లోపల ధరియింతు లోని జంతుల నెల్ల స్తోతంబు లోఁగొను సుందరతను

ఆ. బ్రహ్మలకు నెల్ల సంభవభవన మీవ
⁶దినమునకుఁ బాసి దుర్దశ దిక్కులేక
శోకవార్ధి మునింగిన సురల కెల్లఁ
⁷దేల నాధార మగుచున్న తెప్ప వీవ. 503

క. విచ్చేయు మదితిగర్భము, చెచ్చెర వెలువడు మహాత్మ చిరకాలంబున్
విచ్చలవిడి లే కమరులు, ముచ్చటపడి యున్నవారు ముద మందింపన్. 504

వ. అని యిట్లు కమలసంభవుండు వినుతి సేయ న య్యవసరంబున. 505

1. క్రసిమమున్ (ట) 2. నమ్మోమారఁగాపాండిమన్ (తం. వా.) 3. బ్రథిమన్ (తం)
4. వేల్పుటమ్మలు (త.) 5. త్రిజగజ్జయోన్నతదేవ యరుక్రమ (తం.) త్రిభువనజయ రూఢ (వా.)
6. త్రిదివమేదపాసి (క) 7. దెలియ (హ.)

అధ్యాయము - ౧౮

—: వామనమూర్త్యావిర్భావము :—

- మ. రవి మధ్యాహ్నమునుం జరింప గ్రహ తారాబద్ధ చంద్రస్థితిఁ
 శ్రవణ ద్వాదశినాఁడు శ్రోణ నభిజి త్సంజ్ఞాత లగ్నంబునఁ
 భువనాధీశుఁడు పుట్టె వామనగతిం బుణ్య వ్రతోపేతకుఁ
 దివిజాధీశ్వరు మాతకుం బరమ పాతివ్రత్య విభ్యాతకుఁ. 506
- వ. మఱియు నద్దేవుండు, శంఖ చక్ర గదా కమలకలిత చతుర్బుజుండును, బిశంగవర్ణ
 'వస్తుండును, మకర కుండల మండిత గండభాగుండును, శ్రీవత్సవక్షుండును,
 నిరంతర శ్రీవిరాజిత రోలంబ²కదంబ బింబిత వనమాలికా పరిష్కృతుండును,
 గనకకంకణ కాంచీవల యాంగద సూపురాలంకృతుండును, గమనీయ కంఠ
³కౌస్తుభాభరణుండును, నిఖిలజన మనోహరుండును నై యవతరించిన సమ
 యంబున. 507
- శా. చింతం బాసిరి యక్ష తార్క్ష్య సుమన స్సిద్ధోర గాధీశ్వరుల్
 సంతోషించిరి సాధ్య చరణ మునీశ బ్రహ్మ విద్యాధరుల్
 గాంతిం జెందిరి భాను చంద్రములు రంగ దీప్త వాద్యంబులఁ
 గంతుల్ వైచిరి మింటఁ గింపురుపులుఁ గంధర్వులుఁ గిన్నరుల్. 508
- క. డిక్కుల కావిరి ⁴విరిసె, ⁵న్నెక్కువ నిర్మలత నొందె నేడుపయోధుల్
⁶నిక్కమెయినిలిచె ధరిణియుఁ, జుక్కల త్రోవయును విప్రజన⁷సేవ్యము లై. 509
- క. ముంపుకొని విరులవానల, జొంపంబులు గురియ సురలు సుమనోమధువుల్
 తుంపర లెగయఁ బరాగపు, రొంపుల భూభాగ మతినిరూషిత మయ్యెఁ. 510
- వ. తదనంతరంబ. 511
- ఆ. ఈ మహానుభావుఁ డెట్టింతకాలంబు
 నుదరమందు నిలిచియుండె ననుచు
 నదితి వెఱఁగుపడియె ⁹నానంద జయశబ్ద
 ములను గళ్యపుండు మొగి నుతించె. 512

† గ్రహతారా చంద్ర భద్రస్థితిన్ (తం. వా.)

1. వక్త్రుండును (హ.) 2. కదంబాలంబిత (వా) 3. కటరాభరణుండును (ట.)
 4. వాసెఁ (హ.) 5. నేక్కువతక్కువలు లేక (హ.) 6. నిక్కమయి(హ.) 7. సేవ్యంబై (హ.)
 8. డెల్లకోయికాం (హ.) 9. డెటాకో యికాల (వా. వ్ర.) 9. ఆనందభయశబ్ద (హ)

వ. అంత న విభుండు సాయుధ సాలంకారం బగు తన దివ్యరూపంబు నుజ్జగించి,
రూపాంతరం బంగీకరించి, కపటవటుని చందంబున, నుపనయన ¹వయస్కుండై,
బాలకుండు తల్లిముందట సముచితాలాపంబు లాడుచుఁ గ్రీడించు సమయంబున,
నదితియుం దనయ విలోకన పరిణామ పారవశ్యంబున. 513

ఆ. నన్నుఁ గన్నతండ్రి! నాపాలి దైవమ!
నా తపః ఫలంబ! నా కుమార!
నాదు చిన్నివడుగ! నా కులదీపక!
రాఁగదయ్య! భాగ్యరాశి వగుచు. 514

క. అన్నా! రమ్మని డగ్గణి, చన్నుల పాలేలువాఱ సంశ్లేషిణి యై
చిన్నారి మొగము నివురుచుఁ, గన్నారం జూచెఁ గన్న కడుపె యుంటఁ. 515

క. పురు డీ బోటికి నిందిర, పురు డంచిన గాక యొరులు పురుడే యనుచుఁ
బురుటాలికి పదిదినములు, పురుడు ప్రవర్తించి రెలమిఁ బుణ్యపుగరితల్. 516

వ. అంత న బ్బాలునకు సంతసంబున మహర్షులు కశ్యపప్రజాపతిం బురస్కరించు
కొని సముచితోపనయన కర్మకలాపంబులు చేయించిరి. సవిత సావిత్రి నుపదేశించె.
బృహస్పతి యజ్ఞోపవీతంబును, గశ్యపుండు ముంజియు, గౌపీనం బదితియు,
ధరణి కృష్ణాజినంబును, దండంబు సోముండును, గగనాధిష్ఠానదేవత ఛత్రంబును,
²గమండలువు బ్రహ్మయు, సరస్వతి యక్షమాలికయు, సప్తర్షులు కుశపవిత్రంబులు
నిచ్చిరి. మఱియును. 517

క. భిక్షాపాత్రిక నిచ్చెను, యక్షేశుఁడు వామనునకు నక్షయ మనుచుఁ
సాక్షాత్కరించి పెచ్చెను, భిక్షునకు భవాతి పూర్ణభిక్ష నరేంద్రా! 518

—: బలివక్రవర్తి కడకు వామనమూర్తి యేతెంచుట : —

క. శుద్ధబ్రహ్మర్షి సమా, రాధ్యం దై విహిద మంత్రరాజిఁ జదువుచు
న్నిధ్యం బగు ననలంబున, వృద్ధాచారమున వటుఁడు వేల్చెం గడిమిఁ. 519

వ. ఇట్లు కృతకృత్యం దై మాయామాణవకుండు దేశాంతర సమాగతు లగు
బ్రాహ్మణులఁ గొందఱ నవలోకించి యి ట్లనియె. 520

క. వస్తురె విప్రులు వేడ, నిత్తురె దాతలును వేడ్క నిష్ఠార్థములం
దెత్తురె మీరును సంపద, లి తెఱుగున దానవీరుఁ డెవ్వఁడో సెపుఁడా. 521

- వ. అనిన నఖిల దేశీయులగు భూసురు లి ట్టనిరి. 522
- మ. కలరు^౧ దాతలు నిత్తురు^౨ ధనములుం గామ్యార్థముల్ గొంచు వి
ప్రలు నేతెంతురు కాని యీవిని బలిం బోల^౩ వదాన్యుండు లే
డలఘుం డె యొనరించు నధ్వర శతం బా భార్గవానుజ్ఞతో
బలి వేడం బడయంగవచ్చు బహు సంపల్లాభముల్ వామనా ! 523
- వ అని తెలియఁజెప్పిన బ్రాహ్మణ వచనంబు లాలకించి, లోకంబులకుం బ్రీతి
పుట్టింపఁ బయనం బై, లాభవచనంబులు గైకొని, తల్లిదండ్రుల వీడ్కొని,
శుభముహూర్తనంబునం గదలి. 524
- క. ప్రక్షీణ దివిజవల్లభ, రక్షాపరతంత్రుఁ డగుచు రాజీవాక్షుం
డ క్షణమున బలియింటికి, భిక్షాగమనంబు సేసెఁ బేదటికముతో^౪. 525
- క. హరిహరి సిరియురమునఁగల, హరి హరిహయు కొఱకు దనుజునడుగ^౫ జనియె^౬
బరహిత రతమతియుతు లగు, దొరలకు నడుగుటలు నొడలి తొడవులు పుడమి^౭
- క. సర్వ ప్రపంచ గురుభర, నిర్వాహకుఁ డగుటఁజేసి నెఱిఁ జనుదేర^౮
ఖర్వుని వ్రేఁగు సహింపక, నుర్విస్థలి గ్రుంగె, మ్రొగ్గె నురగేంద్రుండు^౯. 527
- వ. ఇట్లు చనిచని. 528
- క. శర్మద యమదండక్షత, నర్మద నతికఠిన ముక్తివనితా చేతో
మర్మద నంబునివారిత, దుర్మద నర్మదఁ దరించెఁ ద్రోవ^{౧౦} పటుఁడు^{౧౧}. 529
- వ. దాటి తత్ప్రవాహంబున కుత్తర తటంబునందు. 530
- శా. చండస్ఫూర్తి వటుండు గాంచె బహుధా జల్ప నిశాటంబు, ను
ద్దండాహూత మునీభ్య బిభ్య దమృతాంధ స్పిద్ధకూటంబు, వే
దం డాశ్వ ధ్వజినీ కవాటము, మహోద్య ధూమసంఘన్న మా
ర్తాండ స్యందన ఘోటము^{౧౨}, బలి మథాంతర్వేదికా వాటము^{౧౩}. 531
- వ. కని, దానవేంద్రుని హయమేధవాటిక దాటి, దరియంజొచ్చు న య్యవసరంబున.
- శా. శంఖుండో, హరియో, పయోజ భవుండో, చండాంశుండో, వహ్నియో,
దంభాకారత వచ్చెఁ గాక, ధరణి^{౧౪} ధాత్రీసురుం డెవ్వఁ డీ
శుంభద్వ్యోతనుఁ డీ మనోజ్ఞతనుఁ డంచు^{౧౫} విస్మయభ్రాంతు లై
సంభాషించిరి బ్రహ్మచారిఁ గని, తత్సఖ్యుల్ రహస్యంబున^{౧౬}. 533
- క. గుజగుజలు వోవువారును, ^{౧౭}గజిబిబి పడువారు చాలఁ గలకల పడుచు^{౧౮}
గజిబిబి యెరి సభాస్థలిఁ, బ్రజలెల్లను బొట్టిపడుగు పాపని రాక^{౧౯}. 534

వ. ఆ సమయంబున బలి సభామంటపంబు దఱియంజొచ్చి. 535

సీ. చవులుగాఁ జెవులకు సామగానంబులు సదివెడు హోతల చదువు వినుచు
మంత్రతంత్రార్థ సంబంధభావంబులు గొనియాడు యాజులఁ గూడికొనుచు
హోమకుండంబులం దున్న త్రేతాగ్నుల వెలిగించు యాజకవితతిఁ గనుచు
దక్షు లై బహువిధాధ్వర విధానంబులు సెప్పెడు సభ్యులఁ జేరఁ జనుచు

తే. 2బెట్టుగోరెడు వేడుక పట్టుపలుప
నదితిపుట్టువు లచ్చికి నాటపట్టు
కోరి చరియించె సభలోనఁ గొంతతడవు
పుట్టు వెన్నఁడు నెఱుంగని పొట్టివడుగు. 536

వ. మఱియును. 537

క. వెఱచుచు వంగుచు వ్రాలుచు, నఱిముఱి గుబురులకుఁ జనుచు హరిహరి! యనుచు
మఱుఁగుచు నులుకుచు 3దిరదిరఁ, గుఱుమట్టపు పొట్టివడుగు గొంత నటించె.

క. కొందఱితోఁ జర్చించును, గొందఱితో జటలుసెప్పు గోష్ఠిం జేయుం
గొందఱితోఁ దర్కించును, గొందఱితో ముచ్చటాడుఁ గొందఱ నవ్వె. 538

వ. మఱియు ననేకవిధంబుల నందఱికి నన్నిరూపు లై వినోదించుచు. 540

క. వెడవెడ నడకలు నడలుచు, నెడనెడ నడుగిడఁగ నడరి యిల దిగఁబడఁగ
బుడిబుడి నొడుపులు నొడుపుచు, జిడిముడి తడఁబడఁగ వడుగు సేరె రాజు.

వ. ఇట్లు డగ్గఱి మాయా4భిక్షుకుండు రక్షోవల్లభుం జూచి యి ట్టనియె. 542

మ. 5ఇతఁడే దానవచక్రవర్తి సురలోకేంద్రాగ్ని కాలాది ది
కృతి గర్వాపనయ ప్రవర్తి గత లోభస్ఫూర్తి నానామఖ
వ్రత దాన ప్రవణానువర్తి సుమనోరామా మనోభేదనో
ద్ధత చంద్రాతపకీర్తి సత్య కరుణా ధర్మోల్లస స్మూర్తి దా. 543

వ. ఇట్లు కుశ పవిత్రాక్షత సంయుతం బగు దక్షిణహస్తంబు సాచి యి ట్టనియె.

ఉ. స్వస్తి జగత్ప్రియా భువన శాసనకర్తకు హాసమాత్ర వి
ధ్వస్త నిలింపభర్తకు నుదారపద వ్యవహర్తకు మునీం
ద్రస్తుత మంగళాధ్వర విధానవిహర్తకు నిర్జరీ గళ
స్యస్త సువర్ణసూత్ర పరిహర్తకు దానవలోక భర్తకు. 545

1. హోమకుండంబులందున్న (హ) 2. బెట్టుగూరెడు (హ) 3. దిబిదిబి (హ. తం. వా.)

4. భిక్షకుండు (హ) 5. ఇతడా (త) 6. విరాన (హ)

వ. అని దీవించి, కరచరణా ద్యవయవంబులు ధరియించిన వేదరాశియునుం జోత్ర ముందట నకుటిలుండును, జటిలుండును, నదండచ్చత్రుండును, గక్షలంబిత భిక్షా పాత్రుండును, గరకలిత జల కమండలుండును, మనోహర వదన చంద్రమండ లుండును, మాయావాదన ¹వటుండును నగు నటునిం గని, దినకరకిరణ పిహితంబులైన గ్రహంబులచందంబునఁ దిరోహితు లయి భృగువులు గూర్చున్న యెడ లేచి సేమం బడిగి తియ్యనిమాటల నాదరించిరి. బలియును నమస్కరించి, తగిన గద్దయ నునిచి, పాదంబులు దుడిచి, తన ²ప్రాణవల్లభ ³పసిండి కలశంబున నుద కంబులు వోయ, వడుగుకొమరుని చరణంబులు గడిగి, తడియొత్తి తత్సమయంబున.

ఆ. వటుని పాదశౌచవారి శిరంబునఁ
బరమభద్ర మనుచు బలి వహించె
నే జలము గిరీశుఁ డిందుజూటుఁడు దేవ
దేవుఁ డుద్వహించె ధృతి శిరమున.

547

వ. మఱియు, న య్యజమానుం డభ్యాగతున కి ట్టనియె.

548

మ. వడుగా ! యెవ్వరివాఁడ వెవ్వఁడవు సంవాసస్థలం బెయ్య ది
య్యెడకుఁ నీ వరుదెంచుటఁ సఫలమయ్యెఁ వంశముఁ జన్మముఁ
గడు ధన్యాత్ముఁడ నైతి నీ మఖము యోగ్యం బయ్యె నాకోరికల్
గడతేఱెన్ ⁴సుహృతంబు లయ్యె శిఖులుం ⁵గల్భాణ మి క్కాలముఁ.

549

మ. వరచేలంబులొ మాడలో ఫలములో వన్యంబులో గోవులో
హరులో రత్నములో రథంబులో ⁶విమృష్టాన్నంబులో కన్యలో
కరులో కాంచనమో నికేతనములో గ్రామంబులో భూములో
ధరణీఖండమో కాక యే మడిగెదో ధాత్రీసురేంద్రోత్తమా !

550

అధ్యాయము — ౧౯

వ. అని ధర్మయుక్తంబుగాఁ బలికిన ⁷వైరోచని వచనంబులు విని, సంతోషించి,
యీశ్వరుం డి ట్టనియె.

551

సీ. ఇది నాకు నెలవని ⁸యేరీతిఁ బలుకుదు నొకచో టనక నిండి యుండనేర్తు
నెవ్వనివాఁడ నం చేమని పలుకుదు నాయంతవాఁడ నై నడవనేర్తు
నీ నడవడి యని యెట్లు వక్కాణింతుఁ బూని ముప్పోకలఁ జోవనేర్తు
నదినేర్తు నిదినేర్తు నని యేల చెప్పంగ నేరుపు నన్నియు నేన నేర్తు

1. నటుండును (తం.వా.) 2. ప్రాణవల్లభి (హ) 3. పసిండిగిండి (త్రా.ప్ర.) 4. సుహృతం
బులయ్యె (హ) 5. కల్భాణ మెక్కాలముఁ (హ) 6. విశిష్టార్థంబులో (హ) 7. వైరోచను (క)
8. యేమనిపలుకుదు (హ)

ఆ. నొడులు గారు నాకు నొడులకు నే నెందు
నొంటివాడఁ జుట్ట మొకఁడు లేఁడు
సిరియుఁ దొల్లిఁ గలదు సెప్పెద నా దెంకి
సుజనులందుఁ దఱచుఁ జొచ్చియుండు.

552

వ. అది య ట్టుండనిమ్ము.

553

సీ. జననాథ ! నీ మాట సత్యంబు సత్కీర్తిదంబు కులార్హంబు ధర్మయుతము
కరుణానువర్తులు ఘనసత్త్వమూర్తులు గాని మీకులమందుఁ గలుగ రొరులు
రణభీరువులు వితరణభీరువులు లేరు ప్రత్యర్థ లర్థులు ప్రబ్ధికొనిన
దానశౌండు లగుచు దనువుదు రధికు లై మీతాత లందఱు మేటిమగలు

ఆ. మీకులంబునందు మెఱయఁ బ్రహ్లాదుండు
మింటి చంద్రుమాడ్కి మేలిరుచులఁ
బ్రథితకీర్తితోడ భవదీయవంశంబు
సీరరాశిభంగి నెగడుచుండు

554

వ. తొల్లి మీ మూఁడవతాత హిరణ్యాక్షుండు విశ్వజయంబు సేసి, గదాయుధం దై
భూతలంబునఁ బ్రతిపీరులం గానక సంచరింప, విష్ణుండు వరాహరూపంబున నతని
సమయించె. తద్బ్రాత యగు హిరణ్యకశిపుం డది విని, హరిపరాక్రమంబునకు
నాశ్చర్యంబు నొంది, తన జయంబునుం, బలంబునుం, బరిహసించి, గ్రద్దన నుద్ద
విడి న ద్దనుజమర్దన మందిరంబునకుం జనియె. అప్పుడు.

555

క. కూలాయుధ హస్తం దై, కాలాకృతి వచ్చు దనుజుఁ గని విష్ణుండున్
గాలజ్జిత మాయాగుణ, శీలత నిట్టని తలంచెఁ జిత్తములోనన్.

556

మ. ఎదు రై పోర జయింపరా దితనిఁ గా కెందేనియుం బోవ భీ
ప్రదుఁ దై ప్రాణులఁ దోలు మృత్యువు క్రియం బై వచ్చు నంచుం గ్రియా
విదుఁ డబ్జాక్షుండు సూక్ష్మరూపమున నావేశించె నిశ్వాస రం
ధ్రదిశన్ దైత్య హృదంతరాళమునఁ బ్రత్యక్షక్రియా భీరుఁ దై.

557

వ. అంత నద్దైత్యవల్లభుండు వైష్ణవాలయంబు సొచ్చి, వెదకి, హరిం గానక, మిన్ను
మన్ను నన్వేషించి, త్రిదివంబున నరసి, దిశలం బరికించి, భూవివరంబులువీక్షించి,
సముద్రంబులు వెదకి, పురంబులు శోధించి, వనంబులు విమర్శించి, పాతాళంబుపరీ
క్షించి, జగంబున నదృష్ట శత్రుండై, మార్గణంబు సాలించి, తనలో నిట్టనియె.

క. పగవాడు మడియనోపును, దెగఁదేనియు నెదురుపడఁడె తెగువ నరులకుం
దెగిన యెడఁ బగఱ మీదను, బగ గొనఁదగ దనుచు మానెఁ బ్రాభవశక్తిన్.

- వ. అతండు మీ ప్రపితామహుండు, అతని గుణంబు లనేకంబులు గలవు. అది
య ట్లుండ నిమ్ము. 560
- క. ఆతుర భూసురగతిఁ బురు, హఠాదులు దన్ను వేడ నొగిఁ గొమ్మనుచున్
మీ తండ్రి యిచ్చె నాయువు, నేతన్మాత్రుడవె నీవు నీలోకమునన్. 561
- క. ఏలితివి మూఁడు జగములు, దోలితి వింద్రాది సురులఁ దొల్లిటివారిం
బోలితివి దానగుణములఁ, ¹జాలితి వీ రాక్షసులను సంరక్షింపన్. 562
- వ. అదియునుం గాక. 563
- క. ²రాజ్యంబు గలిగెనేనియుఁ, బూజ్యులకును యాచకులకు భూమిసురులకున్
భాజ్యముగ బ్రతుకఁ డేనియుఁ, ద్యాజ్యంబులు వాని జన్మ ధర గేహంబుల్. 564
- క. ము న్నెన్నుదురు వదాన్యుల, నెన్నెడుచో నిన్నుఁ ద్రిభువనేశుడ వనుచు
న్నిన్ని దినంబులనుండియు, నెన్నఁడు నినుఁ బెట్టు మనుచు ³సింధ్రము సేయన్. 565
- ఆ. ఒంటివాడ నాకు నొకటి రెం డడుగుల
మేర యిమ్ము సొమ్ము మేర యెల్లఁ
గోర్కెదీర బ్రహ్మకూఁకటి ముట్టెద
దానకుతుకసాంద్ర ! దానవేంద్ర ! 566
- వ. అనినఁ బరమయాచకునకుఁ బ్రదాత యి ట్లనియె. 567
- ఆ. ఉన్నమాటలెల్ల నొప్పును విప్రుండ
సత్యగతులు వృద్ధసమ్మతంబు
లడుగఁ దలఁచి కొంచె మడిగితి వోచెల్ల !
దాతపెంపు సొంపుఁ దలఁపవలదె ? 568
- మ. వసుధాఖండము వేడితో ⁴గజములన్ వాంఛించితో వాజులన్
వెస నూహించితో కోరితో యువతులన్ వీక్షించి కాంక్షించితో
పసిబాలుండవు నేర వీ వడుగ నీ భాగ్యంబు లీపాటిగా
కసురేంద్రుండు పదత్రయం బడుగ నీ యల్పంబు నీ నేర్చునే. 569
- వ. అనిన మొగంబునం జిఱునగవు మొలకలొత్త, గృహమేధికి మేధావి యిట్లనియె.
- మ. గొడుగో జన్నిదమో ⁵కమండలువో నాకున్ ముంజియో దండమో
⁶వడు గే నెక్కడ భూము లెక్కడ కరుల్ వామాక్షు లశ్వంబు లె
క్కడ నిత్యోచితకర్మ మెక్కడ మదాకాంక్షామితం బైన మూ
డడుగుల్ మేరయ త్రోవ కిచ్చుటయె బ్రహ్మాండంబు నాపాలికిన్. 571

1. సోలితివి పితాచరాక్షసుల రక్షింపన్ (హ.తం.వా.) 2. రాజ్యముగలిగిన మీదట (క.)
3. సింధ్రము(క) నిట్రము(త) 4. జగములన్ (హ) 5. కమండంమె (హ) 6. పడుగండెక్కడ (తం)

వ. అదియునుం గాక.

572

క. వ్యాప్తిం బొందక వగవక, ప్రాప్తం బగు లేశ మైనఁ బదివే లనుచున్
దృప్తిం జెందని మనుజుఁడు, సప్తద్వీపముల నైనఁ జక్కం బడునే.

573

శా. ఆశాపాశము దాఁ గడు న్నిడుపు లే దంతంబు రాజేంద్ర ! వా
రాశిప్రావృత మేదిసీవలయ సామ్రాజ్యంబు చేకూడియుం
గాసిం బొందిరి గాక వైన్య గయ భూకాంతాదులు స్మర్థకా
మాశఁ బాయఁగనేర్చిరే మును నిజాశాంతంబులం జూచిరే.

574

సీ. సంతుష్టఁ డీ మూఁడుజగములఁ బూజ్యుండు సంతోషి కెప్పుడు జరుగు సుఖము
1సంతోషి గాకుంట సంసారహేతువు సంతసంబున ముక్తిసతియు దొరకుఁ
బూటపూటకు జగంబున యదృచ్ఛాలాభ తుష్టినిఁ దేజంబు తోన పెరుఁగు
పరితోషహీనతఁ బ్రభ చెడిపోవును జలధార ననలంబు సమయునట్లు

ఆ. నీవు రాజ వనుచు నిఖిలంబు నడుగుట
తగవు గాదు నాకుఁ దగినకొలఁది
యేను వేడిగొనిన యీ పదత్రయమును
చాల దనక యిమ్ము చాలు చాలు.

575

వ. ఇట్లు పలుకుచున్న ఖర్వునకు నుర్వీశ్వరుం డుర్వీదానంబు సేయం దలంచి, కర
కలిత సలిల కమలుం దైన య వివరణగుణ ముఖరునిం గని, నిజ విచారయుక్త
దనుజరాజ్యచక్రం డగు శుక్రం డి ట్లనియె.

576

సీ. దనుజేంద్ర ! యీతఁడు ధరణీసురుఁడు గాఁడు దేవకార్యంబు సాధించుకొఱకు
హరి విష్ణుఁ డవ్యయుం డదితిగర్భంబునఁ గళ్యపసూనుఁ డై గలిగి నకట
యెఱుఁగ వీతనికోర్కె నిచ్చెద నంటివి దైత్యసంతతి కుపద్రవము వచ్చు
నీ లక్ష్మి తేజంబు నెలవు నైశ్వర్యంబు వంచించి యిచ్చును వాసవునకు

ఆ. మొనసి జగము లెల్ల మూఁడుపాదంబుల
నఖిలకాయుఁ డగుచు నాక్రమించు
సర్వధనము విష్ణు 2సంతర్పణము చేసి
బడుగుపగిది యెట్లు బ్రతికె డీవు.

577

క. ఒక్కపదంబున భూమియు, నొక్కటఁ ద్రిదివంబుఁ ద్రొక్కి యున్నత మూర్తిన్
దిక్కులు గగనముఁ దా నై, వెక్కస మై యున్న 3నెట్లు వెడలెదు చెవుమా.

సీ. ఇచ్చెద నని పల్కి యీకున్న నరకంబు ద్రోవ నీవును ¹సమర్థుడవె దేవ!
 యేదానమున నాశ మేతెంచు నదియును దానంబు గాదండ్రు తత్త్వవిదులు
 దానంబు యజ్ఞంబు తపము కర్మంబులు దా విత్తవంతుడై తలఁపవలయుఁ
 దనయింటఁ గల సర్వధనమెల్ల నైదుభాగములుగా విభజించి కామమునకు

ఆ. నర్థమునకు ధర్మయశముల కాశ్రిత
 బృందములకు సమతఁ బెట్టునట్టి
 పురుషుఁ డిందు నందుఁ బూర్ణుడై మోదించుఁ
²దన్ను మాని చేత తగవుగాదు.

579

వ. అదియునుం గాక యీయర్థంబునందు బహుభంగి బహ్వైచగీతార్థంబు గల
 దొకటి. సావధానుడ వై యాకర్షింపుము.

✓ 580

సీ. అంగీకరించిన నఖిలంబు పోవుచో నన్యతంబు గాదు లేదనిన నధిప!
 యాత్మవృక్షము మూల మన్యతంబు నిశ్చయ ³మన్యతమూలంబు గల్గి నాత్మచెడదు
 పుష్పఫలము లాత్మభూజంబునకు సత్య మా మ్రాను బ్రతుకమి నవియుఁ జెడును
 ఫలపుష్పములు లేక పసచెడి వృక్షంబు మూలంబుతో వృద్ధిఁ బొందుగాదె

తే. చేటు గొఱతయు లఘిమయుఁ జెందకుండ
 నిచ్చు పురుషుండు చెడకుండు నిద్దచరిత!
 కాక యంచిత సత్యసంగతి నటంచు
 నిజధనం బర్థి కిచ్చిన నీకు లేదు.

581

ఆ. సర్వ మైన చోట సర్వధనంబులు
 నడుగ లే దటంచు నన్యతమాడు
 చెనఁటి పంద నేమచెప్పఁ బ్రాణముతోడి
 శవము వాడు వాని జన్మమేల.

582

వ. మఱియు నొక్క విశేషంబు గలదు వివరించెద.

583

ఆ. వారిజాక్షులందు వైవాహికములందుఁ
 బ్రాణ విత్త మాన భంగమందుఁ
 జకిత గోకులాగ్రజన్మ రక్షణమందు
 బొంకవచ్చు నపుము పొంద దధిప!

584

1. సమర్థుడవుగాక (క.తం.వా.) 2. దనుమానికార (హ.) 3. మాత్మమూలముగల్గి (హ)

* "వృక్షేఽపి తన్నస్యాత్ అన్యతక మూల మాత్మవః" (మూలము 19-39)

అధ్యాయము - ౨౦

మ. కులమున్ రాజ్యము తేజమున్ నిలుపు మీ కుబ్జుండు విశ్వంభరుం
గలఁతిం బోఁడు త్రివిక్రమస్ఫురణవాఁడై నిండు బ్రహ్మాండమున్
గలఁడే మాన్పు నొకండు నా పలుకు లాకర్షింపు కర్ణంబులన్
వల దీ దానము గీనమున్ బనువుమా వర్ణిన్ వదాన్యోత్తమా ! 585

వ. అని యిట్లు హితంబు పలుకుచున్న కులాచార్యునకు క్షణమాత్ర నిమిలితతోచ
నుం డై యశస్వి యి ట్లనియె. 586

సి. నిజ మానతిచ్చితి నీవు మహాత్మక ! ¹మహిని గృహస్థధర్మంబు నిదియ
యర్థంబుఁ గామంబు యశమును వృత్తియు నెయ్యది ప్రార్థింప నిత్తు ననియు
నర్థతోభంబున నర్థి బొమ్మును దెట్లు పలికి లే దనుకంటెఁ బాప మెద్ది
యెట్టి దుష్కర్ముని నే భరించెదఁ గాని సత్యహీనుని మోవఁజాల ననుచుఁ

తే. బలుకదే తొల్లి భూదేవి బ్రహ్మతోడ
సమరమం దడ్డు దిరుగక చచ్చుకంటె
బలికి బొంకక నిజమున బరఁగుకంటె
మానధనులకు భద్రంబు మఱియుఁ గలదె. 587

క. ధాత్రిని హరికునకు సు, క్షేత్రము బీజములు లెస్స చేకులు భంగిం
²క్షేత్రముగ దాత కివియుఁ, బాత్రము సమకూలునట్టి భాగ్యము గలదే. 588

శా. కారే రాజులు రాజ్యముల్ గలుగవే గర్వోన్నతిం బొందరే
వా రేరి సిరి మూటగట్టుకొని పోవంజాలిరే భూమిపైఁ
బే రైనం గలదే శిబిప్రముఖులం బ్రీతిన్ యశఃకాములై
యారే కోర్కులు వారలన్ మఱచిరే యి క్కాలమున్ భార్గవా ! 589

క. ఉడుగని క్రతువుల వ్రతములఁ, బొడగనఁ జననట్టి పొడవు పొడవునఁ గులు చై
యడిగెడి నట నను బోఁటికి, నిడరాదె మహానుభావ ! యిష్టార్థంబుల్. 590

శా. ఆదిన్ శ్రీసతి కొప్పుపైఁ దనువుపై నంసో తరీయంబుపైఁ
బాదాబ్జంబులపైఁ గపోలతటిపైఁ బాలిండ్లపై నూత్న మ
ర్యాదం జెందు కరంబు గ్రిం దగుట మీఁ దైనా కరం బుంట మే
ల్గదే రాజ్యము గీజ్యమున్ సతతమే కాయంబు నాపాయమే. 591

మ. నిరయం బైన ¹నిబంధ మైన ధరణీనిర్మూలనం బైన దు
 ర్మణం బైనఁ గులాంత మైన నిజము² రానిమ్ము కానిమ్ము పో
 హరుఁ దైన³ హరి యైన నీరజభవుం డభ్యాగతుం దైన నొఁ
 దిరుగ న్నేరదు నాదు జిహ్వ వినుమా ధీవర్య ! వే యేటికి⁴.

592

ఆ. నొడివినంతపట్టు నుసలక యిచ్చుచో
 నేల కట్టు విష్ణుఁ డేటిమాట
 కట్టెనేనిఁ దాన కరుణించి విడుచును
 విడువ కుండనిమ్ము విమలచరిత !

593

క. మేరువు తలక్రిం దైనను, బారావారంబు లింకఁ బాటిన లోలో
 ధారుణి రజ మై పోయినఁ, ²దారాధ్వముఁ బద్ధ మైనఁ దప్పక యిత్తు³.

594

మత్తకోకిల. ఎన్నఁడుం బరు వేడఁబోడఁట ³యేకలం బఁట కన్నవా
 రన్నదమ్ములు నైన లేరఁట యన్నివిద్యల మూలగో
 ప్తి న్నెఱింగిన ప్రోడగు జ్జఁట చేతు లొగ్గి ⁴వసింప నీ
 చిన్నిపాపనిఁ ద్రోసిపుచ్చఁగఁ జిత్త మొల్లదు సత్తమా !

595

వ. అని యెట్లు సత్యపదవీ ప్రమాణ తత్పరుండును, వితరణకుతూహల సత్పరుండును
 విమల యశస్కుండును, దృఢ మనస్కుండును, నియత సత్యసంధుండును,
 నర్థజన కమలబంధుండును నైన బలిం జూచి, శుక్రుండు కోపించి, మదీయశాసన
 మతిక్రమించుటంజేసి శీఘ్రకాలంబునఁ బదభ్రష్టుండవు గమ్మని శపియించెను.
 బలియును, గురుశాపతప్తం డయ్యెను, సూన్యతమార్గంబున కభిముఖుం దై
 యుండె. అప్పుడు.

596

ఆ. బ్రతుకవచ్చుఁ గాక బహుబంధనము లైన
 వచ్చుఁగాక లేమి వచ్చుఁగాక
 జీవధనము లైనఁ జెడుఁగాక పడుఁగాక
 మాట దిరుగలేరు మానధనులు.

597

వ. అను నయ్యవసరంబున.

598

ఆ. దనుజలోకనాథు దయిత వింధ్యావళి
 రాజవదన మదమరాశగమన
 వటుని కాళ్ళు గడుగ వర హేమఘటమున
 జలము దెచ్చె భర్త సన్న యెఱిగి.

599

వ. అ య్యవసరంబునఁ గపటవటునకు న ద్ధానవేంద్రుం డి ట్టనియె. 600

క. రమ్మా మాణవకోత్తమ ! లెమ్మా నీ వాంఛితంబు లేదన కిత్తుఁ
దెమ్మా యడుగుల నిటు రా, నిమ్మా గడుగంగవలయు నేటికిఁ దడయఁ. 601

మ. బలిదై త్యేంద్ర కరద్యయీకృత జలప్రక్షాళన వ్యాప్తికిఁ
జలజాలాక్షుఁడు సాచె యోగిసుమన స్సంప్రార్థిత శ్రీదముఁ
గలితానమ్ర రమాలలాట పదవీ కస్తూరికా శాదముఁ
నశినామోదము రత్ననూపురిత నానావేదముం బాదముఁ. 602

క. సురలోక సముద్ధరణము, నిరత శ్రీకరుణ మఖిల నిగమాంతాలం
కరణము భవసంహరణము, హరిచరణము నీటఁ గడిగె నసురోత్తముఁడున్. 603

వ. ఇట్లు ధరణీసుర దక్షిణచరణ ప్రక్షాళనంబు చేసి, వామపాదంబు గడిగి, తత్పావన
జలంబు శిరంబునం జల్లుకొని, వార్చి, దేశకాలాది పరిగణనంబు సేసి. 604

శా. విప్రాయ ¹ప్రకటవ్రతాయ భవతే విష్ణుస్వరూపాయ వే
దప్రమాణ్య²విదే త్రిపాదధరణీం దాస్యామి యంచుం గ్రియా
క్షిప్తుం దై దనుజేశ్వరుండు వడుగుం జేసాచి పూజించె బ్ర
హ్మప్రీత మ్మని ధారవోసె భువనం బాశ్చర్యముం బొందఁగఁ. 605

వ. తత్కాలంబున. 606

అ. *నీరధారఁ బడఁగనీక యడ్డంబుగాఁ
గలశరంద్ర మాపగాను దెలిసి
హరియుఁ గావ్యునేత్ర మటు కుశాగ్రంబున
నడువ నేకనేత్రుఁ డయ్యె నతఁడు. 607

వ. అంత. 608

మ. అమరారాతి ³కరాక్ష తోజ్జిత పవిత్రాంభుః కణశ్రేణీకిం
గమలాధీశ్వరుఁ ⁴దొడ్డె ఖండిత దివోకస్వామి జిన్మస్తముం
గమలాకర్షణ సుప్రశస్తము రమాకాంతా కచోపాస్తముఁ
విమల ⁵శ్రీకుచ శాత చూచుకతటి విన్మస్తముఁ హస్తముఁ. 609

క. మునిజన నియమాధారను, జనితాసుర యువతి నేత్ర జలకణ ధారఁ
దనుజేంద్ర ⁷నిరాధారను, వనజాక్షుఁడు గొనియ బలివివర్జిత ధారఁ. 610

• 1. ప్రకటాయ (హ) 2. విధే (హ) * ఈ పద్యము తాళపత్ర ప్రతులలో లేదు. దీనికి
మూలమును లేదు. 3. కరోక్షణ్ణుత (హ) 4. దొండె...చిన్మస్తముఁ (హ) 5. కాంతాచో
పాస్తముఁ (హ) 6. శ్రీకుచదాతచూచక (హ) 7. నీరధారను (హ)

- ఆ. కమలనాభు నెఱిగి కాలంబు దేశంబు
నెఱిగి శుక్ర మాట లెఱిగి నాశ
మెఱిగి పాత్ర మనుచు నిచ్చె దానము బలి
మహి వదాన్యుఁ డొకఁడు మఱియుఁ గలడె. 611
- క. షితి దానమిచ్చు నతఁడును, నతికాంక్షఁ బరిగ్రహించు నతఁడును దురిత
చ్యుతులై శతవత్సరములు, శతమఖ లోకమునఁ గ్రీడ నలుపుదు రెలమి. 612
- వ. అట్లు గావున నే దానంబును భూమిదానంబునకు సదృశంబు గానేరదు. కావున
వసుంధరా దానం బిచ్చితి. ఉభయలోకంబులం గీర్తి సుకృతంబులు వడయుము.
అని పలికి, ¹య మ్మాయా వటుం డి ట్టనియె. 613
- క. ఇది యేమి వేడి తని నీ, మది వగవక ధారవోయుమా, ²సత్యము పెం
పొదవఁగఁ గోరిన యర్థం, బిది యిచ్చుట ముజ్జగంబు లిచ్చుట మాకు. 614
- వ. అని పలికిన పలుకులకు హర్ష నిర్భర చేతస్కుం డై వైరోచనుండు. 615
- ఆ. పుట్టి నేర్చుకొనెనొ పుట్టక నేర్చెనో
చిట్టి బుద్ధు లిట్టి పొట్టి వడుగు
పొట్టనున్న వెల్ల ³బూమెలు నని నవ్వి
యెలమి ధరణిదాన మిచ్చె నపుడు. 616
- క. *బలి చేసిన దానమునకు, నశినాక్షుఁడు నిఖిల భూతనాయకుఁ డగుటం
గలకల మనె దశదిక్కులు, భశిభశి యని పొగడె భూతపంచక మనఘా! 617
- ఆ. గ్రహ మునీంద్ర సిద్ధ గంధర్వ కిన్నర
యక్ష పక్షి దేవతాహి పతులు
పొగడి రతనిపెంపుఁ బుష్పవర్షంబులు
గురిసె దేవతూర్యకోటి మొరసె. 618
- వ. ఇట్లు ధారా పరిగ్రహంబు చేసి. 619

—: వామనమూర్తి విశ్వరూపము నొంది విజృంభించుట :—

- కా. ఇంతిం తె వటుఁ డింత యై మఱియుఁ దా నింతై నభోవీధిపై
నంతై తోయడ ⁴మండలాభ్రమున కల్లం తె ప్రభారాశిపై
నంతై చంద్రుని కంత యై ద్రువునిపై నంతై మహర్వాటిపై
నంతై సత్యపదోన్నతుం డగుచు బ్రహ్మాండాంత సంవర్ధి యై. 620

1. యమ్మాయావర్తి వటుం డి ట్టనియె (హ) 2. సజ్జనులెంపొదవఁగ (హ) 3. భూములు
(హ) * ఈ పద్యము. తం.వా. ప్రతులలో 'కమంస్ భునెఱిగి' అను పద్యము క్రింద నున్నది.
4. మండలాగ్రమున కల్లంతై (తం.వా.)

మ. రవిబింబం బువమింపఁ బాత్ర మగు ఛత్రం బై శిరోరత్నమై
శ్రవణాలంకృత మై గళాభరణమై సౌవర్ణ కేయూర మై
ఛవిమ త్కంకణ మై కటిస్థలి ¹నుదంచ ద్వస్త్ర మై నూపుర
ప్రవరం బై పదపీఠ మై వటుడు దా బ్రహ్మాండము న్నిండుచోన్. 621

వ. ఇట్లు విష్ణుండు గుణత్రయాత్మకం బగు విశ్వరూపంబు ధరియించిన, నభంబును, దివంబును, భువనంబును, దిశలును, సముద్రంబులును, జల దచల దఖిలభూత నివహంబులుం దాన యై యేకీభవించి, క్రమక్రమంబున భూలోకంబునకుం బొడవై, భువర్లోకంబు నతిక్రమించి, సువర్లోకంబునుం దలకడచి, మహర్లోకంబు దాఁటి, జనోలోకంబునకు మీఁదై, ²తపోలోకంబునకు నుచ్చయం దై, సత్య లోకంబుకంటె నొన్నత్యంబు వహించి, యెడ, లిఱుములు, సందులు, రంధ్రంబులు లేకుండ నిండి, మహాదేహమహితుం దై, చరణతలంబున రసాతలంబును, బాదంబుల మహియును, జంఘల మహీధ్రంబులును, జానువులం బత త్రి సము దయంబులును, నూరువుల నింద్రసేన, మరుద్గణంబులును, ³వాసస్థలంబున సంధ్యయు, గుహ్యంబునఁ బ్రజాపతులును, జఘనంబునం దనుజులును, నాభిని నభంబును, నుదరంబున నుదధి న వ్రతంబును, నుదరంబునఁ దారకా నికరంబును, నురోజంబుల ⁴ముతసత్యంబులును, ⁵హృదయంబున ధర్మంబును, మనంబునఁ జంద్రుండును, వక్షంబునఁ గమలహస్త యగు లక్ష్మియుఁ, గంఠంబున సామాది సమస్త వేదములును, భుజంబులం బురందరాది దేవతలును, గర్థంబుల దిశలును, శిరంబున నాకాశంబును, శిరోజంబుల మేఘంబులును, నాసాపుటంబున వాయు వులును, నయనంబుల సూర్యుండును, పదనంబున వహ్నియు, వాణి నఖిల చృంద స్సముదయంబును, రసనంబున జలేశుండును, భ్రూయుగళంబున విధినిషే థంబులును, టెప్పల నహోరాత్రంబులును, లలాటంబునఁ గోపంబును, నధరం బున లోభంబును, స్పర్శంబునఁ గామంబును, రేతంబున జలంబును, పృష్ఠంబున నధర్మంబును, గ్రమణంబున యజ్ఞంబును, భాయవలన మృత్యువు, నగవువలన ననేక మాయా విశేషంబులును, రోమంబుల నోషధులును, నాడీప్రదేశంబుల నదులును, నఖంబుల శిలలును, బుద్ధినజుండును, బ్రాణంబుల దేవర్షి గణంబులును, గాత్రంబున జంగమ స్థావర జంతు సంఘంబులును, గలవాఁడై, జలధర నినద శంఖ శార్ఙ్గ సుదర్శన గదాదండ ఖడ్గాక్షయబాణతూణీర విభ్రాజితుండును, మకరకుండల కిరీట కేయూర హార కటక కంకణ కౌస్తుభ మణిమేఖ లాంబర

1. నుదంచత్ కాటియై (క) నుదంచత్ ఘంటియై (ట.) 2. తపంబునకు (హ) 3. స్కంధంబున (హ); వస్త్రంబున (ట); "సంధ్యాం విభోర్వాససే" (20-24) 4. ముతపట్కంబును (హ) 5. ఉదరంబున (హ.)

వనమాలికా విరాజితుండును, సునంద నంద జయ విజయ ప్రముఖ పరిచర
వాహినీ సందోహ పరివృతుండును, నసమాన తేజో విలసితుండును నై,
బ్రహ్మాండంబు తనమేని కప్పు తెఱంగున నుండ విజృంభించి. 622

మ. ఒకపాదంబున భూమిఁ గప్పి దివి వేఱొంటన్ నిరోధించి యొం
డొకటం మీద జగంబు లెల్లఁ దొడి నొండొంటన్ విలంఘించి ప
ట్టక బ్రహ్మాండకటాహముం బగిలి వేండ్రం బై పగుల్ గాన రా
నొకఁ డై వా గ్ధృ గలభ్యుఁ డై హరి విభుం డొప్పారె విశ్వాకృతిన్. 623

ఆ. ఒక పదంబు క్రింద నుర్వి పద్మమునంటి
కొనినఁ బంకలవము కొమరుఁ దాలె
నొకటి మీదఁ దమ్మి కొదిగిన తేటి నా
వెలసె మిన్ను నృప ! త్రివిక్రమమున. 624

వ. తత్సమయంబున. 625

ఆ. జగము లెల్ల దాటి చనిన త్రివిక్రమ
చరణ నఖరచంద్ర చంద్రికలను
1బొనుఁగు వడియె సత్యమున బ్రహ్మతేజంబు
దివసకరుని రుచుల 2దివియ భంగి. 626

అథాయము - ౨౦

సీ. భవబంధములఁ బాసి బ్రహ్మలోకంబునఁ గాఁపురంబులు సేయు మనులు రాజు
లా మరీచ్యాదులు నా సనందాదులు నా దివ్యయోగింద్రు లచట నెపుడు
మూర్తిమంతంబు లై మ్రోయు పురాణ తర్కామ్నాయ నియమేతిహాస ధర్మ
సంపాతాదులు గురు జ్ఞానాగ్ని నిర్ధగ కర్ములై మఱియును గలుగునట్టి

ఆ. వారలెల్లఁ జొచ్చి వచ్చి సర్వాధిపు
నంఘ్రిఁ జూచి మ్రొక్కి రథికభక్తిఁ
దమ మనంబులందు దలఁచు నిధానంబు
గంటి మనుచు నేడు మంటి మనుచు. 627

మ. తన పుట్టి ల్లిదె పొమ్మటంచు నజుఁడుం దన్నాభి పంకేరుహం
బు నిరీక్షించి నటించి యున్నతపదంబుం జూచి తత్పాదసే
చనముం జేసె, 3గమండలాదకములం జల్లించి తత్త్రోయముల్
వినువీధిం బ్రవహించె దేవనది నా విశ్వాత్ము కీర్తి ప్రభన్. 628

వ. తత్సమయంబున.

629

సీ. యోగమార్గంబున నూహించి బహువిధ పుష్పదామంబులఁ బూజచేసి
దివ్యగంధంబులు దెచ్చి సమర్పించి ధూపదీపములఁ దోడ్తోడ నిచ్చె
భూరి లాజాక్షతంబులు సల్లి ఫలములు గానుక లిచ్చి రాగములఁ బొగడి
శంఖాదిరవముల జయఘోషములు సేసి కరుణాంబునిధి ! త్రివిక్రమ ! యటంచు

ఆ. బ్రహ్మమొదలు లోకపాలురు గొనియాడి
రెల్ల దిశల వనచరేశ్వరుండు
జాంబవంతుఁ డరిగి చాచె భేరీధ్వని
వెలయఁ జేసి విష్ణు విజయ మనుచు.

630

క. అన్ని జగంబులఁ దానై, యున్న జగన్నాథుఁ జూడ నొగి భావింపం
గ న్నందక మన మందక, సన్నతులం జేసి రపుడు సభ్యులు బలియున్. 631

వ. అంత నొయ్యనఁ బూర్వప్రకారంబున నున్న వామనునిం గని, పదత్రయ
వ్యాజంబున నితఁడు సకల మహిమండలంబు నాక్రమించె. కపటవటురూప తిరో
హితుం డగు విష్ణుం డని యెఱుంగక మన దానవేంద్రుండు సత్యసంఘండు
గావున మాటదిరుగక యిచ్చె. అతనివలన నేరంబు లేదు. ఈ కుఱ్ఱం డప్రతిహత
తేజః ప్రభావంబున ని జ్జగంబులం బరిగ్రహించి, 'పర్జన్యాదులకు విసర్జనంబుచేయం
దలంచి యున్నవాఁడు. ఈ వటునిం దూఱి పాఠనీక నిర్జించుట కర్జం బని,
తర్జనంబులు, గర్జనంబులు, సేయుచు, వజ్రాయుధాది మరుజ్జేత లగు విప్రచిత్తి
రాహు హేతి ప్రహేతి ముఖ్యు లగు రక్కసు లుక్కుమిగిలి, యద్ధంబునకు
సన్నద్ధు లై, పరశు పట్టన భల్లాది సాధనంబులు ధరియించి, కసిమసంగి, ముసరి
కొని, దశదిశలం బ్రసరించినంజూచి, హరిపరిచరులగు సునంద నందజయ జయంత
విజయ ప్రబలోద్బల కుముద కుముదాక్ష తార్జ్య పుష్పదంత విష్వక్సేన శ్రుతదేవ
సాత్త్వతు లను దండనాథు, లయుత వేదండ సముద్ధండ బలు లై, తమతమ
యూధంబుల నాయుధంబులతోఁ గూడికొని, దానవాసీకంబులం బరలోకంబున
కనుపువార లై యుండ, వారల నెదుర్కొని, కదనంబునకుం బరవసంబు సేయు
చున్నం గనుంగొని, శుక్రశాపంబు దలంచి, దనుజ వల్లభుం డి ట్లనియె. 632

సీ. రాక్షసోత్తములార ! రండు పోరాడక కాలంబు గా దిది కలహమునకు
సర్వభూతములకు సంప దాపదలకుఁ బ్రభు వైన దైవంబు పరిభవింప
మన మోపుదుమె తొల్లి మనకు రాజ్యంబును సురలకు నాశంబు సొరికిసిచ్చి
విపరీతముగఁ జేయు వేల్పు నేమందుము మనపాలి భాగ్యంబు మహిమ గాక

తే. వెఱచి పలుమాఱుఁ బాఱెడి విష్ణుభటులు
మిమ్ముఁ గెలుచుట దైవంబు మేర గాదె
మనకు నెప్పుడు దైవంబు మంచి దగును
నాఁడు గెలుతము పగవారి నేఁడు వలదు.

633

వ. అదియునుం గాక.

634

క. బలుదుర్గంబులు సచివులు, బలములు మంత్రౌషధములు బహుశేముషియుం
గలిగియు సామోపాయం, బులఁ గాలం బెఱిఁగి నృపుఁడు పోరుట యొప్పున్.

వ. అట్లు గావున రణంబున కిప్పుడు శత్రుల కెదురు మోహరించుట కార్యంబుగాదు.
మనకునుం దగు కాలంబున జయింతము. నలంగక తలంగుం డనినఁ, దలంగి,
భాగవతభట భీతులై, చిక్కి, రక్కసులు రసాతలంబునకుం జనిరి. అప్పుడు హరి
హృదయం బెఱింగి, తార్జ్యనందనుండు ¹యాగసుత్యాహంబున వారుణపాశంబుల
నమరవల్ల భుని బంధించె. అంత.

636

క. బాహులు పదములుఁ గట్టిన, శ్రీహరికృప గాక యేమిసేయుదు నని సం
దేహింపక బలి నిలిచెను, హాహారవ మెసఁగె దశ ది గంతములందున్.

637

క. సంపద చెడియును దైన్యముఁ, గంపంబును లేక దొంటికంటెను బెంపుం
దెంపును నెఱుకయు దైర్యము, వంపని సురవైరిఁ జూచి వటుఁ డి ట్టనియెన్.

సీ. ²దానవ ! త్రిపదభూతల మిత్తు నంటివి, ³తరణి చంద్రాగ్ను లెందఁక నుండు
రంతభూమియు నొక్క యడుగయ్యె నాకును స్వర్లోకమును నొకచరణ మయ్యె
నీసౌమ్మ సకలమ్ము నేఁడు రెం డడుగులు గడమపాదమునకుఁ గలదె భూమి
యిచ్చెద నన్నర్థ మీని దురాత్ముండు నిరయంబు నొందుట నిజము గాదె

తే. కాన దుర్గతికినిఁ గొంత కాల మరుగు
గాక యిచ్చెద వేని వేగంబు నాకు
నిపుడు మూఁడవ పదమున కిమ్ము చూపు
బ్రాహ్మణాధీనములు ద్రోవ బ్రహ్మవశమె.

అధ్యాయము - ౨౨

వ. అని యిట్లు వామనుండు వలుక, సత్యభంగ సందేహ విషదిగ్ధ శల్యనికృత్త
హృదయుం డయ్యును, విషణ్ణుండుగాక, వైరోచని ప్రసన్నవదనంబుతోడఁ
జిన్ని ప్రోడవడుగున కి ట్టనియె.

640

1. యాగసుత్యాహంబున (హ.తం.) "సుత్యేహని" (మూ.41.27) "సౌత్యే అహని సో
మూషవదినే" (వ్యాఖ్య) 2. దానము (తం.రి.) 3. తరణిఁ జంద్రాగ్ను (హ)

ఆ. సూన్యతంబ కాని సుడియదు నా జిహ్వ,
బొంకఁజాల నాకు బొంకు లేదు
నీ తృతీయపదము నిజము నా శిరమున
వెలవుసేసి పెట్టు నిర్మలాత్మ !

641

ఆ. నిరయమునకుఁ బ్రాప్త నిగ్రహంబునకును
బదవిహీనతకును బంధమునకు
నర్థభంగమునకు నఖిలదుఃఖమునకు
వెఱవ దేవ ! బొంక వెఱచినట్లు.

642

వ. అదియునుం గాక.

643

సీ. తల్లిదండ్రులు నన్నదమ్ములు చెలికాండ్రు గురువులు శిషింపఁ గొఱత వడునె
పిదప మే లగుఁగాక పృథు మదాంధులకును దానవులకు మాకుఁ దఱి యెఱింగి
¹విభ్రంశ చక్షురుల్ వెలయ నిచ్చుటఁజేసి గురువులలో నాదిగురువ వీవ
నీవు బంధించిన నిగ్రహమో లజ్జయో నష్టియో బాధయో తలంప

తే. నిన్ను నెదిరించి పోరాడి నిర్జరారు
లాదియోగీండ్రు లందెడు నట్టి బెంకి
నందరే తొల్లి పెక్కండ్రు హర్షమూర్తి !
²వైరభక్తులు గట్టిగా వెరయుఁగాక.*

644

మ. చెలియే మృత్యువు చుట్టమే యముఁడు సంసేవార్థలే కింకరుల్
శిలలం జేసెనె బ్రహ్మ దన్ను దృఢమే జీవంబు నో చెల్లరే
చలితం బొట యెఱుంగ రీ కపటసంసారంబు నిక్కంబుగాఁ
దలఁచు³ మూఁడు సత్య దాన కరుణా ధర్మాది నిర్ముక్తుఁడై

645

సీ. చుట్టాలు దొంగలు సుతులు ఋణస్థులు కాంతలు సంసార³కారణములు
ధనము లస్థిరములు దను వతి⁴చంచల కార్యార్థు లన్యులు గడచుఁ గాల
⁵మాయువు సత్వర మతిశీఘ్ర మతి కాదె యనఁముండు దమతంద్రి నధికరించె
మాతాత సాధుసమ్మతుఁడు ప్రహ్లాదుండు నీపాదకమలంబు నియతిఁ జేరె

1. వి. సంభ (హ) "విభ్రంశం చక్షుశ్చ" (22-5) 2. వైరభక్తులు (హ) * తం. ప్రతి
లోను, కొన్ని వ్రాత ప్రతులలోను, 'ఈశ నీయేద దుర్లభమేమి కలదు' అను - అయిదవపాద మున్నది.
3. కపటమతులు (ట) 4. చలనంబు (హ) 5. మాయష్య మైశ్వర్యమతి శీఘ్రమనిగాదె (హ)

తే. భద్రుఁ దతనికి ¹మృతిలేని బ్రతుకు గలిగె
వైరు లై కాని తొల్లి మావారు గాన
రథి వై వచ్చి నీవు న న్నడుగు బెల్లఁ
బద్మలోచన ! నాపుణ్యఫలము గాదె.

646

వ. అని యిట్లు పలుకుచున్న యవసరంబున.

647

కా. ఆ దైత్యేంద్రుఁడు పీనవక్షు నవపద్మాక్షుఁ బిశంగాంబరా
చ్చాదుఁ నిర్మల సాధువాదు ఘన ²సంసారచ్ఛద చే్చుడుసం
శ్రీదుఁ భక్తిలతా తిరోహిత హరిశ్రీపాదు నిఃఖేదుఁ బ్ర
హ్లాదుఁ బోధకశావినోదుఁ గనియెన్ హర్షంబుతో ముందటఁ.

648

వ. ఇట్లు సమాగతుం దైన తమ తాతం గనుంగొని, విరోచననందనుండు వారుణ
పాశ బద్ధుండు గావునఁ దనకుం దగిన నమస్కారంబు సేయరామింజేసి సంకు
లాశ్రు విలోలలోచనుం దై, సిగ్గుపడి, నతశిరస్కుండై, నమ్రభావంబున మ్రొక్కు
చెల్లించె. అంతఁ బ్రహ్లాదుండును మఖమంటపంబున సునందాది పరిచర సమేతుం
డై, కూర్చున్న వామనదేవునిం గని, యానంద బాష్ప జలంబులుం, బులకాంకు
రంబులు న్నెఱయ, దండప్రణామం బాచరించి యిట్లని విన్నవించె.

సీ. ఇతనికి మున్ను నీ వింద్రపదం బిచ్చి నేఁడు త్రిప్పటయును నెఱయ మేలు
మోహనాహంకృతి మూలంబు గర్వాంధతమున ³వికారంబు దాని మాన్చి
కరుణ రక్షించుట గాక బంధించుటే తత్త్వజ్ఞునకు మహేంద్రత్వ మేల
నీ పాదకమలంబు నియతిఁ గొల్చినదానిఁ బోలునే సురరాజ్య భోగపరత

తే. గర్వ మేపారఁ గన్నులు గానరావు
చెవులు వినరావు చిత్తంబు చిక్కువడును
మఱచు నీ సేవ లన్నియు మహిమ మాన్చి
మేలు చేసితి నీ మేటిమేర సూపి.

650

వ. అని పలికి, జగదీశ్వరుండును, నిఖిల లోకసాక్షియు, నగు నారాయణదేవునకు
నమస్కరించి, ప్రహ్లాదుండు పలుకున్న నమయంబున.

651

మ. తతమత్తద్వివయాన యై కుచ నిరుంధ చో్చిక సంవ్యాన యై
ధృత బాష్పాంబు వితాన యై కరయు గాధీ నాలిక స్థాన యై
'పతి భిక్షాం మమ దేహి కోమలమతే ! పద్మాపతే !' యంచుఁ ద
త్పతి వింధ్యావశి సేరవచ్చెఁ ద్రిజగ ద్రక్షామనుఁ వామనుఁ.

652

- వ. వచ్చి య చేడియ తచ్చరణసమీపంబునం బ్రణత యై, నిలువంబడి యి ట్టనియె.
- క. నీకుం గ్రీడార్థము లగు, లోకంబులఁ జూచి పరులు లోకులు కుమతుల్
లోకాధీశుల మందురు, లోకములకు రాజ వీవ లోకస్తుత్యా ! 654
- క. కాదనఁడు పొమ్ము లే దీ, రా దనఁడు జగత్త్ర యైక రాజ్యము నిచ్చె
న్నా దయితుఁ గట్టనేటికి, శ్రీదయితా చిత్తచోర ! శ్రీతమందారా ! 655
- వ. అని యిట్లు వింధ్యావళియునుం, బ్రహ్మాదుండును విన్నవించు నవసరంబున
హిరణ్యగర్భుండు సనుదెంచి యి ట్టనియె. 656
- సీ. భూతలోకేశ్వర ! భూతభావన ! దేవ దేవ ! జగన్నాథ ! దేవవంద్య !
తనసొమ్ము సకలంబు దప్పక నీ కిచ్చె దండయోగ్యుఁడు గాఁడు దానపరుఁడు
కరుణింప నర్హుండు కమలలోచన ! నీకు విడిపింపు మీతని వెఱపుఁ దీర్చి
తోయపూరము చల్లి దూర్వాంకురంబులఁ జేరి నీ పదము లర్చించునట్టి
- తే. భక్తియుక్తుఁడు లోకేశపదము నందు
నీవు ప్రత్యక్షముగ వచ్చి నేఁడు వేఁడ
నెఱిఁగి తనరాజ్య మంతయు నిచ్చినట్టి
బలికిఁ దగునయ్య ధృఢ పాశబంధనంబు. 657
- వ. అని పలికిన బ్రహ్మవచనంబులు విని, భగవంతుం డి ట్టనియె. 658
- సీ. ఎవ్వనిఁ గరుణింప నిచ్చయించితి వాని యఖిలవిత్తంబు నే నవహరింతు
సంసార గురుమద స్తబ్ధుఁ డై యెవ్వఁడు దెగడి లోకము నన్ను ఢిక్కరించు
నతఁ డెల్లకాలంబు నఖిలయోనులయందుఁ బుట్టుచు దుర్గతిఁ బొందుఁ బిదప
విత్త వయో రూప విద్యా బలైశ్వర్య కర్మ జన్మంబుల గర్వ ముడిగి
- తే. యేకవిధమున విమలుఁ డై యెవ్వఁ డుండు
వాఁడు నాకూర్చి రక్షింపవలయువాఁడు
స్తంభ లోభాభిమాన సంసారవిభవ
మత్తుఁ డై చెడ నొల్లఁడు మత్పరుండు. 659
- కా. బద్ధుం డై ²గురు శవుఁ డై చలితుఁ డై బంధువ్రజ త్యక్తుఁ డై
సిద్ధైశ్వర్యము గోలుపొయి విభవక్షీణుండు నై పేద యై
శుద్ధత్వంబును సత్యమున్ గరుణయున్ ³జ్ఞా ప్తేమియుం దప్పడు
ద్బుద్ధుం డై యజయాఖ్య మాయ గెలిచెం బుణ్యుం డితం డల్పుఁడే. 660

ఆ. ¹అసురనాథుఁ డనుచు ననఘుని మర్యాద
యేను జూత మనుచు నింత వలుక
నిజము వలికె నితఁడు నిర్మలాచారుండు
మేలు మేలు నాకు ²మెచ్చవచ్చె.

661

క. సావర్ణమనువువేళను, దేవేంద్రుం డగు నితండు దేవతలకు సం
భావిత మగు నా చోటికి, రావించెద నంతమీఁద రక్షింతు దయన్.

662

క. వ్యాధులు దప్పులు నొప్పులు, బాధలు చెడి విశ్వకర్మభావిత దనుజా
రాధిత సుతలాలయమున, నేధితవిభవమున నుండు నిత, డందాఁకన్.

663

వ. అని పలికి, బలిం జూచి, భగవంతుం డి ట్టనియె.

664

సీ. సేమంబు నీ క్రింద సేనమహారాజ ! వెఱవకు మేలు నీ వితరణంబు
వేలువు లం దుండ వేడుక పడుదురు దుఃఖంబు లిడుమలు దుర్మరణము
లాతురతలు నొప్పు లం దుండువారికి నొందవు సుతలమం దుండు నీవు
నీ పంపు సేయని నిర్జరారాతుల నా చక్ర మేతెంచి సఱకుచుండు

ఆ. లోకపాలకులకు లోనుగా వక్కడ
నన్యు లెంతవార లచట నిన్ను
నెల్లప్రొద్దు వచ్చి యేను రక్షించెదఁ
గరుణతోడ నీకుఁ గానవత్తు.

665

క. దానవ దైత్యుల సంగతిఁ, బూనిన నీ యసురభావముమ దోడ్తో మ
ద్ధానమునఁ దొలఁగిపోవును, మానుగ సుతలమున నుండుమా మా యాజ్ఞఁ. 666

అధ్యాయము - ౨౩

వ. అని యిట్లు పలుకుచున్న ముమ్మూర్తలముడుకవేల్పు తియ్యని నెయ్యంపుఁ
బలుకుఁ జెఱకురసంపు సోనలు పీనులతెరువులం జొచ్చి, లో బయలు నిండి,
తెప్పలకప్పు తప్పం ద్రోచికొని, కనుఁగవకొలంకుల నలుఁగులు వెడలినచందంబున
సంతసంబునం గన్నీరు మున్నీరై పఱవ, నురఃఫలకంబునం బులకంబులు కుల
కంబు లై తిలకంబులొత్తఁ గేలు మొగిడ్చి, నెక్కొన్న వేడుకం ద్రొక్కుడు
వడుచుఁ జెక్కనిచిత్తంబునఁ జక్కనిమాటల రక్కసులతోఁ డి ట్టనియె. 667

ఉ. ఎన్నఁడు లోకపాలకుల నీ కృపఁ జూడని నీవు నేఁడు న
న్నున్నతుఁ జేసి నా బ్రతుకు నోజయు నానతియిచ్చి కాచి తీ
మన్నన నీదయారసము మాటల పెద్దటికంబు చాలదే
పన్నగతల్ప ! ని న్నెఱిఁగి పట్టిన నాపద గల్గ నేర్చునే. 668

వ. అని పలికి, బంధవిముక్తుండై, హరికి నమస్కరించి, బ్రహ్మకుం బ్రజామంబు
సేసి, యిందుధరునకు వందనం జాచరించి, తనవారలతోఁ జేరికొని, బలి సుత
లంబునకుం జనియె. అంత హరికృపావశంబునం గృతార్థుం డై, కులోద్ధారకుం
డైన మనుమనిం గని, సంతోషించి ప్రహ్లాదుండు భగవంతున కి ట్లనియె. 669

సీ. చతురాననుఁడు నీ ప్రసాదంబు గానఁడు శర్వుఁ డీ లక్ష్మల జాడఁ బొందఁ
డన్యుల కెక్కడి దసురులకును మాకు బ్రహ్మాది పూజితపదుఁడ వైన
దుర్లభుండవు నీవు దుర్గపాలుఁడ వైతి పద్మజాదులు భవ త్పాదపద్మ
మకరందసేవన మహిమ నైశ్వర్యంబు లందిరి కాక మే మల్పమతుల

తే. మధిక ¹దుర్మోనులము కుత్సితాత్మకులము
నీ కృపాదృష్టి మార్గంబు నెలపు సేర
నేమి తపమాచరించితి మెన్నఁగలమె
మమ్ముఁ గాచుట చిత్రంబు మంగళాత్మ ! 670

వ. అదియునుం గాక. 671

ఆ. సర్వగతుఁడ వయ్య సమదర్శనుఁడ వయ్య
నొకట విషమవృత్తి నుండు దరయ
నిచ్చలేనివారి కీవు; భక్తులు గోరు
తలఁపు లిత్తు కల్పతరువుమాడ్కి. 672

వ. అని విన్నవించుచున్న ప్రహ్లాదుం జూచి, పరమపురుషుం డి ట్లనియె. 673

తే. వత్స ! ప్రహ్లాద ! మేలు నీ వారు నీవు
సౌరిది మనుమనిఁ దోడ్కొని సుతలమునకుఁ
జైన మై పొమ్ము నే గదాపాణి నగుచుఁ
జేరి రక్షింతు దురితంబు చెంద దచట. 674

వ. అని, యిట్లు నియమించినం, బరమేశ్వరునకు నమస్కరించి, వలగొని, కరకమల
పుట ఘటిత నిటలతటుం డై, వీడ్కొని, బలిం దోడ్కొని, సకలాసుర యాధం

బునుం, దాను, నొక్క మహాబిలద్వారంబు సొచ్చి, ప్రహ్లాదుండు సుతలలోకంబు
నకుం జనియె. అంత బ్రహ్మవాదు లై న యాజకుల సభామధ్యంబునం గూర్చున్న
శుక్రునిం జూచి, నారాయణుం డి ట్టనియె.

675

ఆ. ఏమి గొఱత వడియె నీతని యాగంబు

విస్తరింపు కడమ విప్రవర్య !

విషమ మైన కర్మ విసరంబు బ్రాహ్మణ

జనులు సూచినంత ¹సమతః బొందు.

676

వ. అనిన శుక్రుం డి ట్టనియె.

677

సీ. అభిలకర్మంబుల కధినాథుడవు నీవు యజ్ఞేశుడవు నీవు యజ్ఞపురుష !

ప్రత్యక్షమున నీవు పరితుష్టి నొందినఁ ²గడ మేల గల్గు నే కర్మములకు

ధన దేశ కాలార్హ తంత్ర మంత్రంబుల కొఱతలు నిన్నుఁ బేర్కొనిన మాను

నైనఁ గావించు నీ యానతి భవదాజ్ఞ మెలఁగుట జనులకు మేలు గాదె

తే. యింతకంటెను శుభము నా కెచటఁ గలుగు

ననుచు హరిపంపు శిరమున నావహించి

కావ్యుఁ డసురేంద్రు జన్నంబు కడమఁ దీర్చె

మునులు విప్రులు సాహాయ్యమునఁ జరింప.

678

వ. ఇ విధిధంబున వామనుం డై హరి బలి నడిగి, మహిం బరిగ్రహించి, తనకు నన్న
యగు నమరేంద్రునకుం ద్రిదివింబును సదయుం డై యిచ్చెను. అప్పుడు దక్ష
భృగు ప్రజాపతులును, భవుండును, గుమారుండును, దేవర్షి పితృగణంబులును,
రాజులును, దానును, గూడికొని, చతురాననుండు, కశ్యపునకు, నదితికి సంతో
షంబుగా, లోకంబులకును, లోకపాలురకును, వామనుండు వల్లభుం డని నియ
మించె. అందఱును ధర్మంబునకు, యశంబునకు, లక్ష్మికి, శుభంబులకు, దేవత
లకు, వేదంబులకు, స్వర్గాపవర్గంబులకు, సువేంద్రుండు ప్రధానుం డని సంకల్పిం
చిరి. ఆ సమయంబున.

679

క. కమలజుడు లోకపాలురు, నమరేంద్రునిఁ గూడి దేవయానంబున న

య్యమరావతికిని వామను, నమరం గొనిపోయి రంత నటమీద నృపా!

680

ఆ. బల్లిదంపుఁ దోడు ప్రాపున నింద్రుని
కింద్రపదము చేరు టిట్లు గలిగెఁ
దనకు నాద్యుఁ డైన తమ్ముడు గలిగినఁ
గోర్కు లన్న కేల కొఱత నొందు. 681

క. పా లడుగఁడు మే లడుగం, డేలఁడు భిక్షించి యన్న కిచ్చెఁ ద్రిజగముల్
వేలుపులతల్లి కడవటి, చూలుం బోలంగఁ గలరె సొలయని తమ్ముల్. 682

ఆ. కడుపు ¹బరువుగాఁగఁ గొడుకులఁ గనుకంటె
తల్లి కొకఁడె చాలు బల్లిదుండు
ద్రుదశగణముఁ గన్న యదితి కానుపు ²దీర్చి
చిన్ని మేటివడుగుఁ గన్న యట్లు. 683

వ. ఇట్లు దేవేంద్రుండు వామన భుజపాలితం బగు త్రిభువన సామ్రాజ్యవిభవంబు
మఱల నంగీకరించె. అప్పుడు బ్రహ్మయు, శర్వుండును, గుమారుండును, భృగు
ప్రముఖు లైన మునులును, బిత్తదేవతలును, దక్షాది ప్రజాపతులును, సిద్ధులును,
వైమానికులును, మఱియుం దక్కిన వారలు నద్భుత ప్రకాశం డైన జిష్టు
ప్రభావంబులకు నాశ్చర్యంబు నొందుచు, బ్రశంసింపుచు, నాడుచుం, బాడుచుం
దమతమ నివాసంబులకుం జనిరి. అని చెప్పి, శుకుం డి ట్లనియె. 684

తే. మనుజునాథ ! త్రివిక్రమ మహిమ కొలఁది
యెఱిగి తర్కింప లెక్కింప నెవ్వఁ డోపుఁ
గుంభినీ రేణుకణములు గుఱుతు వెట్లు
వాడు నేరఁడు తక్కినవారి వశమె. 685

క. అద్భుత వర్తనుఁ డగు హరి, సద్భావిత మైన విమలచరితము వినువాఁ
డుద్భుట విక్రముఁ డై తుది, ⁴నుద్భాసితలీలఁ బొందు నుత్తమ గతులఁ. 686

తే. తగిన మానుష పైతృక దైవకర్మ
వేశలందుఁ ద్రివిక్రమ విక్రమంబు
లెక్క డెక్కడఁ గీర్తింతు రెవ్వరేనిఁ
బొందుదురు నిత్య సౌఖ్యంబు భూవరేంద్ర ! 687

వ. అని, యిట్లు శుకుండు రాజునకు వామనావతార చరితంబు సెప్పె. అని సూతుండు
మునులకుం జెప్పిన విని వార లతని కి ట్లనిరి. 688

అధ్యాయము — ౨౪

—: మ త్స్యా వ తా ర క థ :—

సీ. విమలాత్మ ! విన మాకు వేడుకయ్యెను మున్ను హరి మత్స్యమైన వృత్తాంతమెల్లఁ
గర్మబద్ధుని భంగి ఘనుఁ డీశ్వరుఁడు లోక నిందితం బై తమోనిలయ మైన
మీనరూపము నేల మేలని ధరియించె నెక్కడ వర్తించె నేమి చేసె
నాద్య మై వెలయు న య్యవతారమునకు నెయ్యది కారణంబు కార్యాంశమెట్లు

ఆ. నీవు తగుదు మాకు నిఖిలంబు నెఱిగింపఁ

దెలియఁ జెప్పవలయు దేవదేవు

చరిత మఖిలలోక సౌభాగ్యకరణంబు

గాదె విస్తరింపు క్రమముతోడ.

689

వ. అని, మునిజనంబులు సూతు నడిగిన, నతం డిట్లనియె. మీర లడిగి యీ యర్థంబుఁ
బరీక్షిన్న రేండుం డడిగిన, భగవంతుం డగు బాదరాయణి యి ట్లనియె. 690

సీ. విభుఁ డీశ్వరుఁడు వేద విప్ర గో సుర సాధు ధర్మార్థములఁ గావఁ దనువుఁ దాల్చి
గాలి చందంబున ఘనరూపముల యందుఁ దనురూపముల యందుఁ దగిలియుండు
నెక్కువ తక్కువ నెన్నఁడు నొందక నిర్గుణత్వంబున నెఱియు ఘనుఁడు
గురుతయుఁ గౌఱతయు గుణసంగతి వహించు మనుజేశ ! చోద్యమే మత్స్యమగుట

తే. వినుము పోయిన కల్పాంతవేశఁ దొల్లి

ద్రవిశ దేశపురాజు సత్యవ్రతుండు

నీరు ద్రావుచు హరిఁ గూర్చి నిష్ఠతోడఁ

దపముఁ గావించె నొక మేటి తటమునందు.

691

వ. మఱియు, నొక్కనాఁ డ మ్మేదిసీకాంతుండు, కృతమాలిక యను నేటి పొంత
హరిసమర్పణంబుగా జలతర్పణంబు సేయుచున్న సమయంబున, నా రాజు
దోసిటి నొక్కమీను పట్టి, దవిలివచ్చిన నుల్కిపడి, మఱలం దరంగిణి జలంబు
నందు శకుల శాబకంబు విడిచె. విడివడి నీటిలో నుండి జలపోతంబు భూతలేశ్వ
రున కి ట్లనియె. 692

మత్తకోకిల. పాటువచ్చిన జ్ఞాతిఘాతులు పాపజాతి రుషంబు లీ

యేటఁ గొండొక మీనుపిల్లల నేటి పట్టి వధింప న

చోట నుండక నీడుదోసిలి సొచ్చి వచ్చిన నన్ను న

ట్టేటఁ ద్రోవఁగఁ బాడియే కృప యింతలేక దయానిధి !

693

ఆ. వలలుఁ దారు నింక వచ్చి జాలరి వేట
కాటు నేటుఁ గలఁచి ¹గార వెట్టి
మిడిసి పోవనీక మెడఁ బట్టుకొనియెద
రప్పు దెందుఁ జొత్తు ననఘ చరిత!

694

క. భక్షించు నొండె ²రుషములు, శిక్షింతురు ³ధూర్తులొండె చెడకుండ నను
రక్షింపు దీనవత్సల! ప్రక్షిణులఁ గాచుకంటె భాగ్యము కలదే.

695

వ. అనిన విని, కరుణాకరుం డగు న వ్యభుండు, మెల్లన శకుల డింభకంబును గమం
డలు జలంబునం బెట్టి, తన నెలవునకుం గొనిపోయె. అదియు నొక్క రాత్రం
బునం గుండ నిండి, తనకు నుండ నిమ్ము చాలక రాజన్యున కి ట్టనియె. 696

క. ఉండ నిది కొంచె మెంతయు, నొండొకటిం దెమ్ము భూవరోత్తమ! యనుడు
గండకముఁ దెచ్చి విడిచెను. మండలపతి కలశ సలిల మధ్యమునందు.

697

వ. అదియును, మహారా మాత్రంబునకు మూడుచేతుల నిడు పై, యదంచ
నంబు నిండి, పట్టులేక వేటొండు దె మ్మనవు, డా రాచపట్టి కరుణాగుణంబులకు
నాటపట్టు గావున, గండకంబును నొక్క చిటుత మడుగున నునిచె. అదియును
నా సరోవరజలంబులకు నగ్గలం బై, తనకు సంచరింప నది కొంచెంబని బలికినఁ
బుడమితేడు మంచివాఁ డగుటంజేసి, యా యుదకచరంబు మదంచిత జలా
స్పదం బైన హ్రదంబునందు నిడియె. అదియును జలాశయంబునకు నధికం బై,
పెరుగ నిమ్ములే దని చెప్పికొనిన, న ప్పుణ్యం దొప్పెడి నడవడి దప్పనివాఁ
డైన కతంబున, న మృహామీనంబును మహార్థవంబున విడిచె. అదియును,
మకరాకరంబునం బడి, పెను మొసళ్ళు ముసరికొని, కసిమసంగి, మ్రింగెడిని.
ఇంత కాలంబు నడపి, కడపట దిగవిడువక, వెడలం దిగువుము. అని ⁴యెలుంగింప
న స్నీటిపొడవునకుం బుడమితేడు దెలిసి యి ట్టనియె. 698

సీ. ఒక దినంబున శతయోజన మాత్రము విస్తరించెడు నీవు వినము చూడ
మిటువంటి రుషముల నెన్నఁడు నెఱుగము మీనజాతుల కిట్టి మేను గలదె
యేమిటి ⁵కెవ్వఁడ పీలీలఁ ద్రిప్పెదు కరుణ నావన్నులఁ గావవేడి
యంభశ్చరం బైన హరివి నే నెఱిగితి నవ్యయ! నారాయణాభిధాన!

1. గారవెట్టి (తం.వా.) కాటువెట్టి (హ) 2. రుషముం (హ) 3. ధూర్తులైన (హ)
4. యెఱింగింప (హ) 5. యస్నీటి తిరుగుడు ప్రోడకుం (హ) 6. కెవ్వఁడ వేల ద్రవ్యించెడు (హ)
ఏం త్రిప్పించెడు (తం)

తే. జనన సంస్థితి సంహార చతురచిత్త !

దీను నగు భక్తులకు మాకు దిక్కు నీవ

నీదు మీనావతారంబు నిఖిలభూత

భూతిహేతువు మ్రొక్కెదఁ బురుషవర్య :

699

క. ¹ఇతరులము గాము చిత్సం, గతులము మాపాల నీవు గలిగితి భక్త

స్థితుఁడ వగు నిన్ను నెప్పుడు, నతి సేసిన వాని కేల నాశము గల్గున్.

700

క. శ్రీలలనా కుచవీధీ, కేశీపరతంత్ర బుద్ధిఁ గ్రీడించు సుఖా

లోలుఁడవు తామసాకృతి, నేలా మత్యంబు వైతి నెఱిఁగింపు హరీ !

701

వ. అని పలుకు సత్యవ్రతుం డను మహారాజునకు న య్యుగంబు కడపటఁ బ్రళయ

వేశ సముద్రంబున నేకాంతజన ప్రీతుం డై విహరింప నిచ్చయిండు మీనరూపుం

డైన హరి యి ట్టనియె.

702

సీ. ఇటమీఁద నీ రాత్రి కేడవదినమునఁ బద్మగర్భున కొక్క పగలు నిండు

భూ ర్భువాదిక జగంబులు మూఁడు విలయాబ్ధిలోన మునుంగు నాలోనఁ బెద్ద

నావ చేరఁగవచ్చు నా పంపుపెంపున దానిపై నొషధతతులు బీజ

రాసులు నిడి పయోరాశిలో విహరింపఁ గలవు సప్తములు గలసి తిరుగ

ఆ. మ్రోలఁ గానరాక ముంచుఁ బెంజీకటి

²మినుకుండు మునుల మేని వెలుగు

దొలఁకుచుండు జలధి దోధూయమాన మై

నావ తేలుచుండు నరవరేణ్య !

703

వ. మఱియు, న న్నావ మున్నీటికరళ్ళకు లోనుగాకుండ, నిరుగెలంకుల వెనుక

ముందఱు నేమఱకుండ, పెన్నెలు లగు నా గలులం జడియుచు, బొడువవచ్చిన

బలుగ్రాహంబుల నొడియుచు, సంచరించెద, ఒక్క పెనుఁజాము చేరువ, నా

యనుమతిం బొడచూపెడు. దానంజేసి సుడిగాడ్పులకతంబున నావ వడి

³దిరుగంబడకుండ నా కొమ్ముతుదిం బదిలంబుగఁ జేసి, నీకును, మునులకు,

నలజడి చెందకుండ మున్నీటి నిప్పాటం దమ్మిచూలి రేయి వేగునంతకు మెలం

గెద. అది కారణంబుగా జలచరరూపంబు గైకొంటి. మఱియునుం బ్రయోజనంబు

గలదు. నామహిమ పరబ్రహ్మం బని తెలియుము. నిన్ను ననుగ్రహించితి. అని

సత్యవ్రతుండు సూడ హరి తిరోహితుం డయ్యె. ఆ య్యవసరంబున.

704

ఆ. మత్స్యరూపి యైన మాధవు ¹నుడుగులు
తలచికొనుచు రాచతపసి యొక్క-
దర్భశయ్యఁ దూర్పు దలగడగాఁ బండి
కాచి యుండె నాఁటి కాలమునకు. 705

వ. అంతఁ గల్పాంతంబు డాసిన. 706

క. ఉల్లసిత మేఘపంక్తులు, జల్లించి మహోగ్రవృష్టి జడిగొని గురియఁ
వెల్లి విరిసి జలరాసులు, సెల్లెలికట్టలను దాటి ²సీమల ముంచెఁ. 707

వ. తదనంతరంబ. 708

తే. మున్ను పోయిన కల్పాంతమున నరేంద్ర !
బ్రాహ్మ మనఁగ నైమిత్తికప్రళయ మైన
నింగిపైఁ దొట్టి తొలఁకు మున్నీటిలోనఁ
గూలె భూతాళి జగముల కొలఁదు లెడలి. 709

వ. అంత న మృహారాత్రి యందు 710

మ. నెఱి నెల్లప్పుడు నిల్చి ³ప్రాణిచయముఁ మీలింప నిర్మించి ⁴పీఁ
పిఱియ స్నీల్గుచు నావులింపుచు నజుం డేసృష్టియుఁ మాని మే
నొఱఁగఁ తప్పలు మూసి కే ల్లగ దై యుండంగ నిద్రింపుచుఁ
గుఱు వెట్టం దొడఁగెఁ గల ల్గునుచు నిర్ఘోషింపుచుఁ భూవరా ! 711

ఆ. అలసి సొలసి నిదుర నందిన పరమేష్ఠి
ముఖమునందు వెడలె మొదటిశ్రుతులు
నపహరించె నొక హయగ్రీవుఁ డను దైత్య
భటుఁడు దొంగఁ దొడరఁ బరులవశమె. 712

క. చదువులు తనచేపడె నని, చదువుచుఁ బెఁ బయల నుండ శంకించి వడిఁ
జదువులముడుకఁడు గూరుకఁ, జదువులతస్కరుఁడు సొచ్చె జలనిధికడువు. 713

వ. ఇట్లు వేదంబులు దొంగిలి, దొంగరక్కనుండు మున్నీట మునింగిన, వాని జయింప
వలసియు, మ్రానుదీఁగెలయందు విత్తనంబుల పొత్తరులు పెన్నీట నాని చెడకుండ
మనుపవలసియు, నెల్లకార్యంబులకుఁ గావలి యగు నా పురుషోత్తముం డ పెన్ను
రేయి చొరుదలయంచు. 714

1. నడుగులు (హ) 2. జీవుల ముంచెఁ (ట) 3. ప్రాణిచయముఁ నిర్మించి నిర్మించి (తం.వా.)

4. వీపెఱియఁ (హ)

క. కుఱుగఱులు వలుఁదమీసలు, చిఱుఁదోఁకయుఁ బసిఁడి యొడలు సిరిగలపొడలుఁ
నెఱిమొగము నొక్కకొమ్మును, మిఱుచూపులు గలిగి విభుఁడు మీనం బయ్యెఁ

వ. ఇట్లు లక్ష యోజనాయతం బైన పాతీనం బై, విశ్వంభరుండు జలధి సౌచ్చి.

సీ. ఒకమాటు జలజంతు యూధంబుతోఁ గూడు నొకమాటు దరులకు నుఱికివచ్చు
నొకమాటు మింటికి నుదరి యుల్లంఘించు నొకమాటు లోపల నొడిఁగి యుండు
నొకమాటు వారాశినొడలు ముంపమి సూపు నొకమాటు బ్రహ్మాండ మొరయఁదలఁచు
నొకమాటు ఝషకోటి నొడిసి యాహరించు నొక మాటు జలముల నుమిసివైచు

తే. గఱులు సారించు మీసలు గడలుగొలుపుఁ
బొడలు మెఱిపించుఁ గన్నుల ¹పొలప మార్పు
నొడలు ఝళిపించుఁ దళతళ లొలయు మీన
వేషి పెన్నీట నిగము గవేషి యగును.

717

వ. అంతకుమున్ను సత్యవ్రతుండు మహార్ణవంబులు మహివలయంబు ముంచు నవస
రంబునఁ భక్తపరాధీనుం డగు హరిం దలఁచుచునుండ, నారాయణ ప్రేరిత యై.
యొక్క నావ వచ్చినం గనుంగొని.

718

మ. చని సత్యవ్రత మేదినిదయితుఁ డోజం బూని హ్రూఁ దీఁగె వి
త్తనముల్ పెక్కులు నావపై నిడి హరిధ్యానంబుతో దానిపై
మునిసంఘంబులుఁ దాని నెక్కి వెఱతో మున్నీటిపైఁ దేలుచుఁ
గనియెఁ ముందట భక్తలోక హృదలంకర్మిణముఁ మీనముఁ.

719

వ. కని, జలచరేంద్రుని కొమ్మున నొక్క పెనుఁబాపత్రాట నన్నావ గట్టి, సంతసించి
డెందంబు నివిరికొని, తపస్సులతోడఁ గూడికొని, యా రాచపెద్ద మీనాకారుం
డగు వేల్పుఱిని ని ట్టని పొగడె. అప్పుడు.

720

మ. తమలోఁబుట్టు నవిద్యఁ గప్పగొనఁగఁ దన్మూల సంసారవి
భ్రమ లై కొందఱు దేలుచుఁ గలఁగుచుఁ బల్వెంటలం దైవయో
గమునం దే పరమేశుఁ గొల్చి ఘను లై కైవల్య సంప్రాప్తు లై
ప్రమదం బందుదు రట్టి నీవు కరుణం బాలింపు మ మీశ్వరా.

721

ఉ. 1కన్నులులేనివాఁడు మఱి కాననివానికిఁ ద్రోవ సూపఁగాఁ
జన్నతెఱంగు 2మూఁడున కసన్నతి దా గురుఁడౌట సూర్యుడే
కన్నులుగాఁగ భూతములఁ గాంచుచు నుండు రమేశ ! మాకు ను
ద్య న్నయమూర్తి వై గురువ వై యల సద్గతిజ్ఞాడఁ జూపవే. 722

క. ఇంగలముతోడి సంగతి, బంగారమువన్నె గలుగుభంగిని నీ నే
వాంగీకృతుల యఘంబులు, భంగంబులఁ బొందు ముక్తి ప్రాపించు హరీ ! 723

క. హృదయేశ ! నీ ప్రసన్నత, పదివేలవపాలి లేశభాగము కతనం
ద్రిదశేంద్రత్వము గల దిట, తుది నిను మెప్పింప నేది దొరకదు శ్రీశా ! 724

క. పెఱవాఁడు గురుఁ డటంచును, గొఱగాని పదంబు సూపఁ గుజనుండును నీ
నెఱత్రోవ నడవనేర్చిన, నఱమఱ లేనట్టిపదము నందు దయాభీ. 725

మ. చెలి వై చుట్టమ వై మనస్థితుఁడ వై చిన్మూర్తివై యాత్మ వై
వల నై కోర్కెలపంట వై విభుడ వై వర్తిల్లు ని న్నొల్ల కే
పలువెంటం బడి లోక మక్కట ! వృథా బద్ధాశమై పోయెడి
నిలువ న్నేర్చునె హేమరాశిఁ గనియు నిర్భాగ్యుఁ డంభశ్శయా ! 726

ఆ. నీరరాశిలోన నిజకర్మబద్ధ మై
యుచితనిద్రఁ బొందియున్న లోక
మే మహాత్ముచేత నెప్పటి మేల్కాంచు
నట్టి నీవు గురుఁడ వధిప ! మాకు. 727

క. ఆలింపుము విన్నప మిదె, వేలుపుగమితేని నిన్ను వేడికొనియెడ
నాలోని చిక్కు మానిచి, నీలోనికిఁ గొంచుఁ బొమ్ము నిఖిలాధీశా ! 728

వ. అని యిట్లు సత్యవ్రతుండు పలికిన సంతసించి మత్స్యరూపంబున మహాసము
ద్రంబున విహరించు హరి, పురాణపురుషుం డగుటంజేసి, సాంఖ్యయోగ క్రియా
సహిత యగు పురాణసంహిత నుపదేశించె. ఆ మృహారాజు మునిసమేతుం డై,
భగవ నిగదితం బైన, సనాతనం బగు బ్రహ్మస్వరూపంబు దెలిసికొని, కృతార్థుం
డయ్యె. ఇ మృహాకల్పంబున వివస్వతుం డనం బరఁగిన సూర్యునకు శ్రాద్ధదేవుం
డన జన్మించి శ్రీహరికృపావశంబున నేడవ మను వయ్యె. అంత న వివిధంబునం
బెను రేయి నిండు సంతకు సంచరించి, జలచరాకారుం డగు నారాయణుండు,
దన్నిశాంత నమయంబునంబు. 729

మ. ఉఱ కంఠోనిధి లోని వేదముల కుయ్యం దైన్యముం జూచి వే
గఱు లాడించి ముఖంబు సాచి బలువీరక^౧ దోరక సారించి మే^౧
మెఱయ^౧ దొడలు గీటి మీస లడరన్, మీనాకృతి^౧ విష్ణుఁ డ
క్కఱటిం దాకి వధించె ముష్టి దళిత గ్రావు^౧ హయగ్రీవుని^౧

780

వ. అంతఁ బ్రళయావసాన సమయంబున.

781

సీ. ఎప్పుడు వేగునం చెదురు సూచుచు నుండు మునుల డెందంబులు ముదము నొందఁ
దెలివితోఁ బ్రక్క నిద్రించు భారతి లేచి యోరపయ్యెద చక్క నొత్తికొనఁగ
మలిన మై పెనురేయి మ్రక్కిన తేజంబు తొంటిచందంబునఁ దొంగలింపఁ
బ్రాణుల సంచిత భాగధేయంబులు గన్నుల కొలుకులఁ గానఁబడఁగ

తే. నవయవంబులు కదలించి యావులించి
నిదుర దెప్పిటి మేల్కొంచి నీల్గి మలఁగి
యొడలు విఱుచుచుఁ గనుఁగవ¹ నుసుము కొనుచు
ధాత గూర్చుండె సృష్టి సంతాత యగుచు.

782

వ. అ య్యవసరంబున.

783

ఆ. వాసవారిఁ జంపి వాని చేపడియున్న
వేదకోటి చిక్కు విచ్చి తెచ్చి
నిదుర మాని యున్న నీరజాసనునకు
నిచ్చె, గరుణతోడ నీశ్వరుండు.

784

క. జలరుహ నాభుని కొఱకై, జలతర్పణ మాచరించి సత్యవ్రతుఁ డా
బలధిఁ బ్రతికి మను వయ్యెను, జలజాక్షునిఁ గొలువ కెందు సంపద గలదే. 785

ఆ. జనవిభుండు తపసి సత్యవ్రతుండును
మత్స్వరూపి యైన మాధవుండు
సంచరించి నట్టి సదమలాభ్యానంబు
వినినవాఁడు బంధ విరహితుండు.

786

క. హరి జలచరావతారముఁ, బరువడిఁ బ్రతిదినమునఁ జదువఁ బరమపదంబు^౧
నరుఁ డందు వాని కోర్కెలు, ధరణీశ్వర ! సిద్ధివొందుఁ దధ్యము సుమ్మి. 787

మ. ప్రళయాంభోనిధిలోన మేఁ మఱచి నిద్రం జెందు వాణీశు మో
ముల వేదంబులు గొన్న దైత్యుని మృతిం బొందించి, సత్యవ్రతుం
డలరఁ బ్రహ్మము మాటలం దెలిపి సర్వాధారుఁ డె మీన మై
జలధిం గ్రుంకుచుఁ దేలుచుఁ మెలఁగు రాజన్మూర్తికిఁ మ్రొక్కెదఁ. 788

వ. అని చెప్పి. 789

క. రాజేంద్ర! దైత్యదానవ, రాజ మహాగహన దహన! రాజస్తుత్యా!
రాజావతంస మానిత!, రాజధర్మార్చిత! గుణాధ్య! రాఘవరామా! 740

మాలినీ. దివిజరిపు విదారీ! దేవలోకోపకారీ!
భువనభర నివారీ! పుణ్యరక్షానుసారీ!
ప్రవిమల శుభమూర్తీ! బంధుపోష ప్రవర్తీ!
ధవళ బహుళ కిరీ! ధర్మనిత్యానువర్తీ! 741

గద్య. ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాకలిత కవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్ర సహజ
పాండిత్య పోతనామాత్య ప్రణీతం బైన శ్రీ మహాభాగవత పురాణం బను
మహా ప్రబంధంబునందు స్వాయంభువ స్వారోచి షోత్తమ తామస మనువుల
చరిత్రంబును, కరిమకరి యుద్ధంబును, గజేంద్ర రక్షణంబును, రైవత చాక్షుష
మనువుల వర్తనంబును, సముద్ర మథనంబును, కూర్మావతారంబును, గరళ
భక్షణంబును, అమృతాది సంభవంబును, దేవాసుర కలహంబును, హరి కపట
కామినీ రూపంబున నసురుల వంచించి, దేవతల కమృతంబు వోయుటయు
రాక్షసవధంబును, హరిహర సల్లాపంబును, గపటకామినీరూప విభ్రమణంబును,
వైవస్వత, సూర్యసావర్తి, దక్షసావర్తి, బ్రహ్మసావర్తి, భద్రసావర్తి, దేవసావర్తి,
ఇంద్రసావర్తి, మనువుల వృత్తాంతంబును, బలి యుద్ధయాత్రయును, స్వర్గవర్ణ
నంబును, దేవపలాయనంబును, వామనావతారంబును, శుక్ర బలి సంవాదంబును,
త్రివిక్రమ విస్ఫురణంబును, రాక్షస సుతల గమనంబును, సత్యవ్రతో పాత్యా
నంబును, మినావతారంబును నను కథలుగల యష్టమస్కంధము సంపూర్ణము.

శ్రీ మ హా భా గ వ త ము

న వ మ స్కంధము

క. శ్రీరాజిత! మునిపూజిత!, వారిధి గర్వాతిరేక వారణ బాణా!
సూరిత్రాణ! మహోజ్జ్వల, సారయశస్సాంద్ర! రామచంద్రనరేంద్రా!

1

అధ్యాయము - ౧

వ. మహనీయ గుణగరిష్ఠు లగు న మ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణ వ్యాఖ్యాన వైఖరీ
సమేతుం డైన సూతుం డి ట్టనియె. అట్లు ప్రాయోపవిష్టుం డైన పరీక్షిన్న
రేంద్రుండు శుకయోగీంద్రునిం గనుంగొని.

2

సీ. మనువుల నడవళ్ళు మర్యాదలును వింటి మన్వంతరంబుల మాధవుండు
దిరిగిన జాడలు దెలిసె సత్యవ్రతుం డను రాజు ద్రవిశదేశాధిపుండు
పోయిన కల్పాంతమున విష్ణు సేవించి విజ్ఞానమునఁ బొంది వెలుగుతేని
కతఁడు వై వస్వతుం డై పుట్టి మను వయ్యె నతనికి నిక్షాకుఁ డాదిగాఁగఁ

తే. బదురు కొడుకులు గల 1రంటి పరఁగ వారి
వంశ మేరితి వర్తించె వారిలోనఁ
జనినవారిని జనువారిఁ 2జనెడివారిఁ
జెప్పవే వ్యాసనందన! చిత్తగించి.

3

క. చెవులార నేఁడు వినియెద, రవివంశమునందుఁ గలుగు రాజుల కీర్తుల్
వివరింపు వరుసతోడను, భువిఁ బుణ్యుల³చరిత వినినఁ బుణ్యముగాదే.

4

వ. అనినం బరాశరముని మనుమం డి ట్టనియె.

5

అ. వినుము మనువుకులము వెయ్యిసూతేండ్లును
బరఁగ విస్తరించి పలుకరాదు
నాకుఁ దోచినంత నరనాథ! వేగంబు
4యెఱుకపడఁగఁ బ్రీతి నెర్పరింతు.

6

1. రండు (హ); అండు (వా); 2. చనినవారి (తం) "యేకూతా యేభవిష్వాళ్ళ భవం
త్యద్యతనాశ్చయే" (1-5) 3. కీర్తి (ద.బ.తం.వా.) 4. యెఱుగఁ బడఁగ (హ)

క. ఎక్కువ తక్కువ ¹పొడవుల, కెక్కుటి మొదలైన పురుషుల దీంతయుఁ జేడఁ దా
నొక్కఁడు కల్పాంతంబున, ²నక్కజ మై నిల్చె విశ్వ మతఁ డై యుంటఁ. 7

సి. భూమిశ! య మృహాపురుషుని నాభిమధ్యమున బంగారుఁ గెందమ్మి మొలచె
నా తమ్మిపూవులో నటమీదఁ దనయంత నాలుగు మోముల నలువ పుట్టె
నా బ్రహ్మమనమున నట మరీచి జనించెఁ గశ్యపుం డతనికిఁ గల్గె నంత
నా కశ్యపునికి దక్షాత్మజ యదితికిఁ గొమరుఁ డై చీకటిగొంగ వొడమె

తే. జలజబంధుని పెండ్లము సంజ్ఞయందు
శ్రాద్ధదేవుండు మనువు సంజ్ఞాతుఁ డయ్యె
మనువునకు శ్రద్ధ యనియెడి మగువయందుఁ
బదురు కొడుకులు గలిగిరి భద్రయశులు.

8

వ. వార లిత్వాకుండును, నృగుండును, శర్యాతియు, దిష్టుండును, ధృష్టుండును,
గరూశకుండును, నరిష్యంతుండును, వృషధ్రుండును, నభగుండును, గవియు నన
నెగడిరి. అటమున్ను మనువు, కొడుకులు లేనివాఁ డై, మిత్రావరుణుల నుద్దేశించి. 9

సి. మనువు బిడ్డలు పుట్ట మఖ మాచరించుచో నతని భార్యయు హోత నాశ్రయించి
కూతురు పుట్ట నాకును జేయు మని పల్కి వరభక్తితోఁ బయోవ్రతము సల్పె
నా సతి సెప్పిన ట్టధ్వర్యుండును హోత నగుఁగాక ³వేలుపు మనుచుఁ బలిచె
⁴హవి యందుకొని ⁵కూతు రగుఁ గాక యని వషట్టారంబు సెప్పుచుఁ గదిసి వేల్వె

తే. హోత ⁶వెడసేత నిల యను నువిద పుట్టె
దానిఁ బొడగని మనువు సంతాప మంది
కొడుకు మేల్గాక యేటికి ⁷గూతు రకట!
చెప్పవే యని పొయె వసిష్ఠ కడకు.

10

వ. చని యి ట్టనియె.

11

క. అయ్యా! కొడుకులకొఱకై, ⁸యి య్యాగము నీ యనుజ్ఞ నేఁ జేయంగా
ని య్యాఁడు దేల పుట్టెను. మి య్యంతటివారి కొండు మేరయుఁ గలదే. 12

1. పొడవుల నెక్కుటి (హ) పొడవుల కెక్కుటి పొడవైన (క. ద. ఐ. లం.) 2. అక్కజమై
యుండి విశ్వమంతయు నిల్పుఁ (తం) 3. వేల్పుడుననుచు (హ); వేలుపుమనుచు (తం) 4. హవి
నందుకొని (తం); హవిసందుకొని (హ) 5. కూతురయ్యెడ మని (ట. త. ద.) కూతు రయ్యెడుమని
(తం. హ.) 6. పెడచేత (హ. తం. హ.) 7. కూతురనుచు (హ) 8. మీయంతటి (తం. హ.)
ఈ పాఠమున ప్రాసభంగము. మీ + అంతటి = మియ్యంతటి. స్వతంత్ర ప్రయోగము. *అయ్యా-
యా యాగము - నీ యాదదేల - మీయంతటి' (హ).

వ. అదియునుంగాక, మీరు బ్రహ్మవాదులరు. మంత్రవాదులరు. పాపంబు లంద కుండం ¹జేయించువారలు. ఇది యేమి యనవుడు, ²వసిష్ఠుండు, హోతృవృద్ధి చారం బెఱింగి, మనువున కి ట్టనియె!

13

తే. అధిప! సంకల్ప వైషమ్య మగుటజేసి
హోత ³కల్లతనంబున నువిద గలిగె
నైనఁ గలిగింతు నీకుఁ బ్రియాత్మజులను
నీవు మెచ్చంగఁ జూడు నా నేర్పుబలిమి.

14

వ. అని పలికి భగవంతుం డగు వసిష్ఠుండు కిర్తి తత్పరుండు గావున, మనువు ⁴క్రావ రిత మగతనంబు కొఱకు నేకచిత్తంబున నాది పురుషుం గగు హరిం బొగడిన, న ప్పరమేశ్వరుండు మెచ్చి, తపసి కోరినవరం బిచ్చె. అది నిమిత్తంబుగా నిశా కన్యక సుద్యుమ్నం డను కుమారుం డై రాజ్యంబు సేయుచు.

15

సీ. ప్రొద్దుపో కొకనాఁడు పోయి పేరడవుల వెంట ⁵వేటాడుచు వేడ్కతోడఁ
గొందఱు మంత్రులు గూడిరా నైంధవం బైన గుఱ్ఱము నెక్కి ⁶యంద మైన
బలువిల్లుఁ గ్రొవ్వాడి బాణంబులును దాల్చి పెను మెకంబుల వెంట బిరుసుతోడ
నుత్తరదిశకు మహోగ్రుఁ డై ⁷చనిచని మేరువుపొంత, గుమారవనము

తే. *జేరె నెందు మహేశుండు శివయు నెపుడు
⁸రతి సలుపుచుండు రందుఁ జొరంగఁబోవ
నాఁడ దయ్యెను దోడనె యనుచరులును
బడఁతు లైరి తదశ్వంబు బడబ యయ్యె.

16

వ. ఇట్లు మగతనంబు సెడి, మగువలై యొందొరుల మొగంబులు నూచి, మఱుగు చుండి రనిన విని శుకునకు రా జిట్టనియె.

17

ఆ. రాజుఁ దోడివారు రమణు లై రంటివి
కాంత లైరి యేమి కారణమున
⁹నిట్టి దేశ మెఱుంగ మెన్నఁ డా కథలెల్ల
వేడ్కదీర నాకు విస్తరింపు.

18

1. చేయవారలు (క. తం.) 2. మాతాత వసిష్ఠుండు (తం. వా.) 3. కల్లఁ దనంబున (తం)
4. కొమారుని (హ); కొమరారి (తం); కూతు (వా) 5. వేటాడెడి (తం) 6. యడవి కేఁగి (హ)
7. యేతెంచి (హ) 8. రతియు సలుపుచు రందు నారాజుబోవ (హ)

* క. చ. ప్రతులలో గీత మిట్లున్నది.

'జేరె నవ్వేళ శంభుండు శివయు దాను, నందు క్రిడింప జొచ్చిన యంతి మాత్ర
నాట దయ్యెను రాజు రాజాను చరులు, పడతులైరి తదశ్వంబు బడబ యయ్యె'

9 విట్టి దేశమెఱుంగ (క)

వ. అదియునుం గాక. 19

ఆ. మగువతనము మాని మగవాఁడు గావచ్చుఁ
గాక పేరు పెంపు గాని గాఁగ
మగతనంబు మాని మగువ గావచ్చునె
మాననంతుఁడైన మానవునికి. 20

వ. అని యడిగిన నర్జున పౌత్రునకు వ్యాసపుత్రుం డి ట్టనియె, 21

సీ. పురవైరి కొకనాఁడు పొడసూపు వేడుకఁ దపసులు దిక్కుల తమము లెల్లఁ
1దమతమ వెలుఁగులు దగిలి గొంచులు సొరఁ గొందఱు 2మానులు 3గోరి రాఁగ
ప్రాజేశు తొడలపై భాసిల్లు నంబిక వారలఁ జూచి మై వలువలేమి
సిగ్గు పుట్టిన లేచి చీరఁ గట్టినఁ జూచి దేవియు దేవుండు దీర్ఘ లీల

తే. నొంటిఁ దమలోనఁ గ్రీడింపుచున్నవారు
మనకు సమయంబు గా దని మరలి మునులు
నరుఁడు నారాయణుఁడు ననారతంబు
మెలఁగు చోటికి నడచిరి మేదిసీశ ! 22

వ. అది కారణంబుగా, భగవంతుం డగు శివుండు తన ప్రియురాలి వేడుకల కొఱకు
ని ట్టనియె. 23

క. ఈ నెల వెవ్వఁడు సొచ్చిన, మానిని యగు ననిన తొంటి మాటకతమునఁ
మానవుండు మగువ పోడిమి, మానక పేరడవులందు మఱియుం దిరిగెన్. 24

వ. ఇట్లు చెలికత్తియల మొత్తంబులుం దానును, నా రాచపూఁబోడి వాడిమి చూపుల
నాఁడు పోడిమి నెఱపుచు, దైవయోగంబున సోమసుతుండును, భగవంతుండును,
నగు బుధుని యాశ్రమంబు సేరి మెలఁగుచున్న యెడ. 25

ఆ. రాజు కొడుకుఁ జూచె రాజీవదళ⁴నేత్రి
రాజవదన చూచె రాజుపట్టి
దొంగకాముఁ డంత దొందడిఁ జిగురాకు
వాలు వెఱికి వారి మొత్తె. 26

వ. ఇ⁵ట్లలరువిల్తుని నెఱబిరుదు చిగురు టడిదంబు మొనకు మోహటించి, వార లిరు
వురుం బైపడి వేడుకలకుం జొచ్చిన, వారలకుం బురూరవుం డను కుమారుండు
పుట్టె. ఇ వివరంబున. 27

1 తమమెయి వెలుఁగులు (ర.జ.); తమమేని నెలుఁగులు (ద) 2. పతికులు (భ. ట. త)
3. గొల్చి (ఐ. తం.) 4. నేత్ర (తం) 5. పూవులైదువులుగం నెఱబిరుదు (క)
[18]

ఆ. మనుసుతుండు ఘనుడు మగనాలి తనమునఁ

గొడుకుఁ గాంచి విసివి ¹కుంది కుంది

చింతఁ బొంది గురు వసిష్ఠుని భావింప

నతని ²తలపుతోన నతఁడు వచ్చె.

28

వ. వచ్చి సుద్యమ్నుండు మగవాఁ డయ్యెడు కొఱకు, న మ్మునిపుంగవుండు శంకరు
నారాధింప, నీశ్వరుండునుం దపసి ప్రయాసంబునకు సంతసిల్లి యి ట్టనియె. 29

మ. తన మున్నాడిన మాటయు న్నిజముగాఁ దన్నెనికిం బ్రీతిగా

³మనుచుండునెల వో నెలం బురుషుఁ డై మాసాంతరం బైనఁ గా

మిని యై యీగతి వీడుపా టమర భూమిం దాన రక్షించుఁ బొ

మ్మనిన⁴ వచ్చె వసిష్ఠుఁ డా మనుసుతుం డారీతి రాజ్యస్థుఁ డై.

30

ఆ. మగువ యగుచు మరల మగవాఁడు నగుచును

భూత ధాత్రి యంత నాతఁ డేలెఁ

బ్రజలు సంతసింప బాహుబలముతోడ

గురుని కరుణఁ జేసి కువలయేశ !

31

వ. అతనికి నుత్కలుండును, గయుండును, ⁴విమలుండును ననుకొడుకులు మువ్వరు
గలిగి ధర్మపరు లై, ⁵యుత్తరా పథంబునకు రాజు లైరి. సుద్యమ్నుండు ముదు
సలి యై, ప్రతిష్ఠానపురంబు విడిచి, పురూరవునకు భూమి నిచ్చి, వనంబునకుం
జనియె. ఇవ్విధంబున.

32

అధ్యాయము - ౨

సీ. కొడుకు సుద్యమ్నుండు ఘోరాటపుల కేగ వందుచు మనువు వైవస్వతుండు
దనకు బిడ్డలు గల్గి దపమాచరించెను హరిఁగూర్చి నూతేండ్లు యమునలోన
⁶హరి యంత నిష్క్వాకుఁ డాదిగాఁ బదుగురు పుత్రుల నిచ్చెను బొసఁగ వారి
⁷యందుఁ బృషద్రాఖ్యుఁడగు వాఁడు గురునాజ్ఞ విమలధర్మంబులు వెలయఁ బూని

తే. పసుల కడుపులు గాచుచు బలుమొగుళ్ళు

వచ్చి నడురేయి ⁸జోరున వాన గురియ

మంద విడియించి చుట్టు నేమటక యుండె

నడవిమెకములు సొరకుండ నరసికొనుచు.

33

1. కుంది కంది (ట) 2. తలపుతోన (హ) 3. మనుజేంద్రుండు నెలన్నెలం బురుషుఁడై (హ)
4. వివ్రాబుండును (హ) 5. దక్షిణపథంబునకు (హ) 6. హరియును నిష్క్వాకుఁ డాదిగా బదురు
పుత్రుల నిచ్చె మనువుతో దొరయు వారి (తం.) 7. అందులోనఁ బృషద్రుఁడను వాఁడు (క. ఛ. ట.
ట. బ. తం.) 8. జోరున (క. ట.)

వ. అంత.

34

క. ప్రబ్ధికొనిన పెంజీకటి, నిబ్బరమున నడికి నడికి నింగికి వడితో
గొబ్బున నెగసి తటాలునఁ బెబ్బలి మందావుఁ బట్టె ¹బెల్కుటి యటవక. 35

క. ఉల్లములు గలగి మొదవుల, వెల్లువ లన్నియును లేచి విచ్చలవిడితోఁ
జెల్లాచెద రై పాతెను, బెల్లుగ నంభా యటంచు బెబ్బలి గాలిక. 36

వ. అ య్యవసరంబున. 37

శా. ఆ పెంజీకటి మ్రోలఁ గాన కడిదం బంకించి శార్థాల మం
చా పుల్లావు శిరంబు ద్రుంచి తెగదో యంచు బులిక వెండియుక
వాపోవం దెగవ్రేసి భూవరుడు ద్రోవక ఖడ్గ రక్తంబుచేఁ
బైపై ²గీయుచు జేరి చూచె దల ద్రెవ్వం బడ్డ య ధేనువుక. 38

వ. చూచి, దుఃఖితుం దై యున్న పుషద్రుని గని, కులగురుం డగు వసిష్ఠుండు
గోపించి, నీవు రాజత్వంబు వాసి, యీ యపరాధంబున శూద్రుండవు గమ్మని
శపియించె. అతండును గృతాంజలి యై, తన కులాచార్యునివలన మరలం
గైకోలు వడసి, యతని యనుమతంబున. 39

సీ. అఖిలాత్ము డగుచున్న హరియందు ³బరునందు భక్తితో జాలఁ దత్పరత మెఱసి
⁴యూర్ధ్వరేతస్కుఁ దై యున్న ప్రాణుల కెల్ల ⁵నావుఁ దై సర్వేంద్రియముల గెలిచి
సంగంబునకుఁ బాసి శాంతుండు నపరిగ్రహుండు నై ⁶కోరక యుండి తనకు
వచ్చిన యదియ జీవనముఁ గావించుచు దనుదాన నిలుపుచు ధన్యబుద్ధి

తే. జడునితెఱఁగున ⁷నందుని చందమునను
జెవిటిభంగిని మహా నెల్లఁ జెల్లఁ దిరిగి
యడవులకు నేగి కార్చిచ్చునందుఁ జొచ్చి
చిక్కి నియతుఁ దై బ్రహ్మంబుఁ జెందె నతఁడు. 40

క. కవి యను కడపటి కొమరుండు, భవనము రాజ్యంబు విడిచి బంధులతో నే
గి వనమునఁ బరమపురుషుని, బ్రవిమలమతిఁ దలఁచి తలఁచి వరముం బొందెక.

వ. మఱియుఁ గరూణం డను మానవునివలనం గొందఱు కారూణులు క్షత్రియులు
గలిగి, ధర్మంబుతోడి ప్రియంబున బ్రాహ్మణ్య లై, యుత్తరాపథంబునకు రక్షకు

1. బెంజి (ట.చ.) 2. గీలుచు (క.తం.) 3. హరునందు (హ) 4. ఊర్ధ్వ రేతస్కులై (హ)
5. అర్ధ్యుడై (హ); ఆధ్యుడై (ట) 6. కోరిక నుండు దనకు (హ) 7. మందుని (హ)

లైరి. ధృష్టనివలన ధార్షణ్యం బనెడి వంశంబు గలిగి, భూతలంబున బ్రహ్మ భూయంబు నొంది నెగడె. నృగుమూలంబున సుమతి గలిగె. అతనికి భూతజ్యోతి పుట్టె. అతనికి వసువు జనియించె. వసువునకుం బ్రతీతుండు గలిగె. ప్రతీతునికి నోఘవంతుండు జనించె. అతని కూతు రోఘవతియను కన్యకను సుదర్శనుండు వివాహం బయ్యె. నరిష్యంతుం డను మనువుత్రునికిఁ జిత్రసేనుం, డా విభునకు దత్తుం, డా పుణ్యునకు మీడ్వాంసుం, డా సుజనునికి శర్వుం, డ మృహాత్మునికి నింద్రసేనుం, డా రాజునకు పీతిహోత్రుం, డా సుమతికి సత్యశ్రవుం, డా ఘనునికి నురుశ్రవుం, డా వీరునకు దేవదత్తుం, డా పండితునకు నగ్నివేళుండు సుతులైజని యించిరి. ఆయ్యగ్నివేళుండు కాసీనుం డన నెగడి, జాతుకర్ణుండను మహర్షి యై వెలసె. అతనివలన నాగ్నివేశ్యాయనంబను బ్రహ్మకులంబు గలిగె. ఇవ్విధంబున.

క. తెలుపఁబడె నరిష్యంతుని, కుల మెల్లను నీకు దిష్టకులము¹దెలియ²
దెలిపెద రాజేంద్రోత్తమ!, తెలియుము సర్వంబు నీకుఁ దేటపడంగ³. 43

వ. దిష్టనికొడుకు నాభాగుం డనువాడు, కర్మవశంబున వైశ్యత్వంబు నొందె. ఆ నాభాగునికి హలంధనుండు గలిగె. అతనికి వత్సప్రీతియు, వత్సప్రీతికిఁ బ్రాంశువును, నతనికిఁ బ్రమితియుఁ, బ్రమితికి ఖమిత్రుడును, ఖమిత్రునికిఁ జాతువుండును, నతనికి వివింశతియు, వివింశతికి రంభుండును, రంభునికి ధార్మి కుండైన ఖనినేత్రుండును, నతనికిఁ గరంధనుండును, గరంధనున కవిక్షత్తును, నా యవిక్షత్తునకు మరుత్తుండును, జనించిరి. ఆ మరుత్తుండు చక్రవర్తియయ్యె. అతని చరిత్రంబు వినుము. 44

సీ. ²అంగిర స్సుతుడు మహాయోగి సంవర్తుఁ డతని యాగమునకు యాజకుండు
³తిరిగియుండెడివారు మరుదాఖ్య గణము లొప్పురు విశ్వేదేవు లచటి సభ్యు
లధిక ⁴దక్షిణల బ్రాహ్మణకోటిఁ దనిపెను సోమపానంబున సురవరుండు
⁵మత్తిల్లి బంగారుమయము గావించెను యాగవస్తువు లెల్ల నధికనియతి

తే. నా మరుత్తుడు సేసినయట్టి భంగి
ధీరభావంబుఁ ⁶జాగంబుఁ దెంపుఁ గలిగి
మఖము చేసిన వారిని మఱియు నెఱుంగ
మెల్లలోకము లందు నరేంద్రముఖ్య!

45

1. వరుసఁ (లం) 2. అంగీరసుండు (చ) 3. తరగియుండెడి మరుదాఖ్య గణంబులో వారు (హ); (పరివేష్టారః 2-28) 4. లక్షణులు (హ) 5. మత్తిల్లి (హ) 6. స్వపురింగ (హ)

వ. ఆ మరుత్తునకు దముండును, దమునకు రాజవర్ధనుండును, రాజవర్ధనునకు సుధృతియు, సుధృతికి సౌధృతేయుండును, సౌధృతేయునకుఁ గేవలుండును, గేవలునకు బంధుమంతుండును, నతనికి వేదవంతుండును, వేదవంతునికి బంధుండును, బంధునకుఁ దృణబిందుండును సంభవించిరి. అంత. 46

క. ఆ చ్చర కన్య యఁబున, ¹క్రచ్చఱఁ దృణబిందుఁ జూచి కామించి తుదిఁ బచ్చవిలుకాని యమ్ముల, ²ముచ్చిచ్చున వచ్చి పొందె మోహతుర యై. 47

ఆ. దంపతులకు నిలబిల యను కూతురు జన్మించె. ఆ కొమ్మను విశ్రవసుండు పొందిన, నై లబిలుం డనఁ గుబేరుండు పుట్టె. ఆ తృణబిందునకు విశాలుండును, శూన్యబంధుండును, ధూమ్రకేతుండు ననువారు ముప్పురు కొడుకులు గలిగిరి. అందు విశాలుండు, వంశవర్ధనుం డై, వైశాలి యను నగరంబు నిర్మించె. ఆ రాజునకు హేమచంద్రుండును, నా నరేంద్రునకు ధూమాక్షుండును, నా పుడమి తేనికి సహదేవుండును, నా బలిష్ఠునికిఁ గృశాశ్వండును, నాతనికి సోమ దత్తుండును జన్మించె. అతండు. 48

ఆ. అమరవిభుఁడు మెచ్చ నశ్వమేధము సేసి
భూరి పుణ్యగతికిఁ బోయె నెలమి
సోమదత్తు కొడుకు సుమతికిఁ జనమేజ
యుం డనంగఁ గొమరుఁ డుప్పతిలై. 49

వ. వీరలు వైశాలురనం బరఁగి, తృణబిందుని కీర్తి వహించి, రాజ్యంబుసేసిరి. మఱియును. 50

అధ్యాయము - 3

సీ. శర్యాతి యను రాజు జనియించె బ్రహ్మవరుం డైన మనువుకు రూఢితోడ
నతఁ డంగిరసు సత్రమందు రెండవనాఁటి విహితకర్మము లెల్ల వెలయఁ జెప్పె
నితచి కూతురు సుకన్యక యను వనజాక్షి తన తండ్రితోఁ దపోవనము కరిగి
చ్యవనాశ్రమముఁ జేరి సఖులును దాసును ఫలపుష్పములు గోయఁ బాఱఁదిరిగి

ఆ. యొక్క పుట్టలోన నొప్పురు జ్యోతుల
రెంటిఁ గాంచి వాఁడిముంటఁ బొడిచె
కన్య ముగుద మఱచి ఖద్యోత యుగమంచు
దై వవశము కతనఁ దమకి యగుచు. 51

- క. జ్యోతుల ముంటం బొడిచిన, వాతుల నెత్తురులు గురిసె వసుధేశు భట
వ్రాతముల కెల్ల నచ్చట, నా తటి మలమూత్రబంధ మయ్యె నరేంద్రా ! 52
- వ. వారలఁ జూచి, రాజర్షి యగు శర్యాతి విస్మితుం డై, 1మీర లీ యాశ్రమదూష
ణము సేయనోపుదురు. అది కారణంబుగా మీ కీ నిరోధంబు సిద్ధించె. అని
పలుకు నవసరంబునఁ దండ్రికి సుకన్యక యి ట్లనియె. 53
- తే. అయ్య! యీ పుట్టచేరువ నాడి యాడి
యిందుఁబో రెండుజ్యోతుల నేనుఁ గాంచి
కంటకంబునఁ బొడువ రక్తంబు గురిసె
నేవిధంబునఁ గురిసెనో యెఱుఁగు మీవు. 54
- వ. అనిన విని, శర్యాతి భీతుం డై, కూతుం దోడ్కొని, వల్మీకంబుకడకుం జని,
యందులోఁ దపంబు సేయుచున్న చ్యవనునిం గని, తన నేర్చున నతని వలనఁ
బ్రసన్నత వడసి, తపసిచిత్తంబు నెఱింగి, తన పుత్రిక నిచ్చి, యెట్టకేలకుం
బ్రతికిన వాఁ డై, మునీశ్వరుని పిడ్కొని, పురంబునకుఁ జనియె నంత. 55
- ఆ. పరమకోవుఁడైన భార్గవుఁ బతిఁ జేరి
మిగుల పనులయెడల మెచ్చఁ దిరిగి
యతని పర్వతాల నా సుకన్యక యను
మగువ గొన్ని యేండ్లు మనువు మనియె. 56
- వ. అంత నొక్కనాఁ డయ్యాశ్రమంబునకు, వేల్పువెజ్జులైన యాశ్విను లిద్దఱు వచ్చిన
వారలం బూజించి తన ముదిమి చూపి, చ్యవనుం డి ట్లనియె. మీకు మున్ను
యాగభాగంబుల లేని సోమపానంబు నేను గల్పించి యిచ్చెద. సోమపానసమ
యంబునఁ బానపాత్ర మీకు నందిచ్చెద. నా ముదిమి మానువుం డని యి ట్లనియె.
- క. నవకం బగు ప్రాయంబున, జవరాండ్రఁ గరంచు మేని చక్కఁదనంబున్
2శివతరముగఁ గృపసేయుఁడు, దివిజాధిపవైద్యులార! దీవెంతు మిమున్. 58
- వ. అనిన, నశ్విదేవతలు సంతోషించి, సిద్ధనిర్మితం బైన యీ మడుఁగున మునుఁగు
మని పలికి. 59
- సీ. ముసలితాపసిఁ బట్టి మొగి నెత్తుకొని పోయి ముగురు నా మడుఁగున మునిఁగిలేచి
వనితాజనుల నెల్ల వలపించు వార లై సుందరమూర్తులై సుభగు లగుచుఁ
గమలమాలికలతోఁ గనకకుండలములతో మంచి చీరలతోడఁ దుల్య
లై సూర్యతేజస్కులై యున్నవారల మువ్వరఁ బొడగాంచి ముగుద బాల

1. మీరలియాశ్రమంబున నకృత్యంబు సేయనోపుదురు (తం) 2. శివతరముగ (తం)
3. కుండలములు గాఁ బుష్పసాయకుతోడఁ బోలితుల్య (హ)

తే. ఇందుఁ బెనిమిటి వీఁ డని యెఱుంగలేక
గరిత గావున నిజనాథుఁ గానఁ గోరి
సుభగమతులార ! నా నాథుఁ జూపుఁ డనుచు
1నశ్విదేవతల కపు డ య్యబల మొక్కె.

60

వ. వార లా పతివ్రత నిజమరితనంబునకు మెచ్చి, వయో రూప సంపన్నుం డైన
చ్యవనుం జూపి, దంపతుల వీడ్కొని, విమానారూఢు లై, వేలుపుల ప్రోలికిం
జనిరి. అంత.

సీ. యాగంబు సేయంగ నర్థించి శర్యాతి చ్యవనమునీంద్రు నాశ్రమముకడకుఁ
2గూఁతురి నల్లనిఁ గొనిపోవువెడుక వచ్చి పుత్రికకు పార్శ్వంబునందు
సూర్యతేజంబున పొంపారు 3నరుఁ గని వీఁ డెవ్వఁడో దీనివిభుఁడు గాఁడు
చెల్లరే యన పుత్రి సేసిన ప్రియములు మ్రొక్కులు నొల్లక మోము వాంచి

తే. మాటు మాటాడ దీవింప మనసు రోసి
చ్యవనుఁ డధికుండు మునిజన సత్తముండు
భువనసన్నుతుఁ డతఁ డెందుఁ బోయె నాతఁ
డెట్లు వంచింపఁబడియె వీఁ డెవ్వఁ డబల !

62

మ. తగవే ధర్మమె శీలమే కులజ వై 4దర్పించి మోదింప నా
జగదారాధ్యునిఁ బుణ్యశీలుఁ దపసిన్ సాధ్వీమన స్సమ్మతున్
మగనిన్ మాని భుజంగుఁ బొందఁదగునే మానంబు నాటింపఁగా
దగదే దుర్గతిఁ ద్రోచితే కఠిన వై తండ్రిం బఠిం గూఁతురా !

63

ఆ. పద్మనయన ! మగఁడు ప్రాయంపువాఁ డెనఁ
గాపుఁ బెట్టి కొంతఁ గావనేర్చుఁ
5గడఁగి ముసలితపసి గావంగ నేర్చునే
యువతి ముసలిఁ గూర్చు బొప్ప దెందు.

64

వ. అని పలికిన న పురమపతివ్రతా లలామంబు చిఱునగవు చెక్కుటద్దంబులఁ జిడి
ముడి పడం దండ్రి కి ట్టనియె.

65

క. నీయల్లుఁ డిఁతఁడు భార్గవుఁ, డయ్యా ! జూరుండు గాఁడు హర్షముతోడ
న్నెయ్యంబు నిల్చు మంచును, దోయ్యలి నర్వంబు దండ్రితో వినిపించెన్.

66

1. నశ్విదేవతలకు నయ్యబల మొక్కె (హ) 2. కూఁతు నల్లనిఁ దోడుకొని పోవునేడుక (తం.వా.) గూఁతురు (హ) 3. వరుఁగని (తం.వా.) 4. తప్పుల్ విచారింపకే (ట); లప్పన్ వినోదింప (తం) 5. కపటి (హ)

వ. అంత శర్యాతియు, నప్రమత్తుం డై, కూతురిం గొగిలించుకొని, గారవంబున
నై దువపు గ మ్మని దీవించె. అంత భార్యాసహితుం డై చ్యవనుండు సని తన
మామకు యాగంబు సేయించి యొక్క పాత్రంబున సోమభాగంబుఁ బట్టి నిజ
తపోబలంబున నశ్వదేవతల కిచ్చినం జూచి.

67

క. కోపముతోడుత వాసపుఁ, డేవున ముని వైవ వజ్రమెత్తిన మరలఁ
దాపసుండు వజ్ర భుజమున, నా పవి నిలిపెఁ జగంబు లాశ్చర్యపడఁ

68

వ. ఇ విద్ధంబున దేవతావైద్యు లగు నశ్వదేవత లిద్దఱు, సోమభాగంబు లేనివా
రయ్యును, చ్యవను సామర్థ్యంబునఁ బ్రాప్తభాగులై చనిరి. శర్యాతికి నుత్తాన
బర్హియు, నానర్తుండును, భూరిషేణుండు నను మువ్వురు కొడుకులు గలిగిరి.
అందు.

69

సీ ఆనర్తునకు రైవతాహ్వయుం డుదయించె నతఁడు కుశస్థలి యను పురంబు
నీరధిలోపల నిర్మించి పెంపుతో నానర్త ముఖ విషయంబు లేలెఁ
గనియెఁ గకుడ్డి ముఖ్యం బైన నందన శతము ¹రైవతుండు విశాలయశుండు
దనకూతు రేవతి ధాతముందటఁ బెట్టి తగు వరు నడిగెడి తలఁపుతోడఁ

తే. గన్యఁ దోడ్కొని బ్రహ్మలోకమున కేగి
యచట గంధర్వ కిన్నరు లజునిమ్రోల
నాటపాటలు సలువఁగ నవసరంబు
గాక నిలుచుండె నతఁ డొక్క షణ్ణము దడపు.

70

వ. అంత నవసరం బైన నజునికి నమస్కరించి, ²రైవతుండు రేవతిఁ జూచి యి
ట్లనియె.

71

ఆ. చాల ముద్దరాలు జవరాలు గొమరాలు
సీ శుభాత్మరాలి కెవ్వఁడొక్కొక్క
మగఁడు సెప్పు మనిన మదిఁ జూచి పకపక
నవ్వి భూమిపతికి నలువ పలికె.

72

సీ. మనుజేశ ! దీనికై మదిలోనఁ దలఁచిన వార లెల్లను గాలవశతఁ జనిరి
వారల బిడ్డల వారల మనుమల వారల గోత్రంబువారి నైన
వినము మేదినిమీఁద వినుము నీ వచ్చిన యీలోన నిరువదియేడు మార్లు
నొందొండ నాలుగు యుగములు చనియె నీ వటు గాన ధరణికి నరుగు మిపుడు

తే. దేవదేవుండు హరి బలదేవుఁ డనఁగ

భూమిభారంబు మాన్పంగఁ బుట్టినాఁడు

సకలభూతాత్మకుఁడు నిజాంశంబుతోడ

యువతిమణి నిమ్ము జనమణి కున్నతాత్మ !

73

వ. అని యానతిచ్చిన బ్రహ్మకు నమస్కరించి, భూలోకంబునకుం జనుదెంచి, సోదర స్వజనహీనం బగు తన నగరంబున కా రాజు వచ్చి, బలభద్రుంఁగాంచి రేవతీకన్య నతని కిచ్చి, నారాయణాశ్రమం బగు బదరికావనంబునకు నియమంబునం దపంబు సేయుటకుం జనియె.

74

అధ్యాయము - ౪

క. నభగుఁ డను ¹మనుజుపతికిని, శుభమతి నాభాగుఁ డనఁగ సుతుఁ డుదయించె
బ్రభు లై ²కవియును తలఁపున, విభజించిరి భ్రాత లతని విత్తము నధిపా !

75

వ. అంత నాభాగుండును బ్రహ్మచారియై, తన తోడం బుట్టువులను ధనంబుపా లడిగిన, వారలు దండ్రి చెప్పిన క్రమంబున నిచ్చెద మనిన, నాభాగుండు తండ్రి యగు నభగు కడకుం జని, విభాగంబు సేయు మని పలికిన, నతం డిందు నంగి రసులు మేధగలవార లయ్యును, సత్రయాగంబు సేయుచు నాటవదినంబున నర్హకర్మంబులు దోచక మూఢు లయ్యెదరు. వారలకు నీవును, వైశ్వదేవ సూక్తంబులు రెం డెఱింగించినఁ, గవి యనం బ్రసిద్ధి కెక్కెదవు ³దానంజేసి వారలు కృతకృతులై, స్వర్గంబునకుఁ బోవుచు, సత్రావశిష్టం బైన ధనంబు నీ కిచ్చెదరు. అని పలికినం దండ్రి వీడ్కొని నాభాగుండు సని, యట్లు సేసిన, నంగిరసులు సత్ర పరిశేషితధనంబు లతనికిచ్చి, నాకంబునకుం జనిరి. అంత.

76

క. అంగిరసు లిచ్చు పసిడికి, మంగళమతిఁ జేరు నృపుని మానిచి యొకఁ డు
త్తుంగుఁడు ⁴జలద నిభాంగుఁడు, ముంగల నిలుచుండి విత్తముం జేకొనియె.

77

వ. వానిం జూచి, నాభాగుండు దనకు మును లిచ్చుటంజేసి తనధనం బని పలికిన, న మృహాపురుషుండు, మీతండ్రి సెప్పినక్రమం బకర్తవ్యం బనిన, నాభాగుండు నభగు నడిగిన, నతండు యజ్ఞమందిరగతం బై, యుచ్చిష్టం బగు ధనంబుఁ దొల్లి మహామునులు రుద్రున కిచ్చిరి. అది కారణంబుగా నా దేవుండు, సర్వధనంబులకు నర్హుండు. అనిన విని, వచ్చి, నాభాగుండు మహాదేవునకు నమస్కరించి, దేవా ! యీధనంబు నీయధీనంబని మాతండ్రి సెప్పె. నే నపరాధంబు సేసితీ. సహంపుము అనవుడు భక్తవత్సలుం డగు న మృహాపురుషుండు నభగు సత్యవచనంబులకు,

1. మానవునకును (అం) 2. వెంయ తలంపున (హ); "తద్భారతః కవిమ్ (4-1)

3. వారలు దానంబుసేసి కృతకృతులై (హ) 4. కృష్ణాంగుఁడు దగ (తం.వా.)

నాభాగుని నిజంబునకు మెచ్చి, నీవు దప్పక పలికితివి కావున, సత్రపరిశేషితంబగు ధనంబు నీకు నిచ్చితి. అని పలికి, ¹మంత్రదర్శిత్యంబును, సనాతనం బగు బ్రహ్మజ్ఞానంబును నుపదేశించి, తిరోహితుం డయ్యె. ఇ విధంబున. 78

క. భువిలో నాభాగుని కథ, ²తవిలి మనిఁ రేపు మాపుఁ దలఁచిన మాత్రం గవి యగు మంత్రజ్ఞుం డగుఁ బ్రవిమలగతిఁ బొందు నరుఁడు భద్రాత్మకుఁ డై.

ప. అంత నాభాగునకు నంబరీషుండు జనియించె. అతనియందు జగదప్రతిహతంబైన ³బ్రాహ్మణశాపంబు నిరర్థకంబయ్యె. అనిన విని యేమికారణంబున దురంతంబైన బ్రహ్మదండంబువలన నతండు విడువంబడియె ననిన న పృథమితేనికి శుకుం డి ట్లనియె. 80

—: అంబరీషోపాఖ్యానము :—

కా. స పద్వీపవిశాల భూభరము దోఁస్తంభంబునం ⁴బూని సంప్రాప్తశ్రీయుతుఁ డై మహావిభవ సంపచ్చాతురిం గల్గి దుర్వాప్తిం జెందక వైష్ణవార్చనల మేరం గాలముం బుచ్చుచుఁ సుప్తిం బొందక యొప్పె సద్గుణగరిష్ఠం డంబరీషుం డిలె. 81

సీ. చిత్తంబు మధురిపు శ్రీపాదములయంద పలుకులు హరిగుణ పఠనమంద కరములు విష్ణుమందిర మార్జనములంద ⁵శ్రవణములు హరికథా శ్రవణమంద చూపులు గోవింద రూపవీక్షణమంద శిరము కేశవ నమస్కృతులయంద పరము లీశ్వరగేహ పరిసర్పణములంద కామంబు చక్రి కైంకర్యమంద

తే. సంగ మచ్యుత జనగుణ సంగమంద
పూణ మసురారి భక్తాంఘ్రి కమలమంద
రసన తులసిదళములంద రతులు పుణ్య
సంగతులయంద యా రాజచంద్రమునకు. 82

ప. మఱియు న మృహీవిభుండు. 83

సీ. మన వె భవంబునఁ గల్మషదూరుఁ డై యజ్ఞేశు నీశు నజ్ఞాతుఁ గూర్చి మొనసి వసిష్ఠాది మునివల్లభులతోడఁ దగిలి సరస్వతీ తటమునందు మేధతో బహు వాజిమేధంబు లొనరించె గణుతింపరాని దక్షిణలు వెట్టి నమ లోష్ఠపేముఁ డై సర్వకర్మంబులు హరిపరంబులు గాఁగ నవని యేలె

1. అంతర్దర్శిత్యంబు (హ) 2. ధవళ (హ) 3. బ్రాహ్మణ శాపంబువలన విడువంబడియె నని (జ) 4. బూన్చి (త.ద.ద.బ.తం.వా.) 5. విశేషం (క.బ.) 6. చెవులు మార్చవకథా శ్రవణమంద (క.చ.తం.)

ఆ. విష్ణుభక్తులందు విష్ణునందుఁ గ
లంక మెడల మనసు లంకెపెట్టి
విహిత రాజ్యవృత్తి విడువనివాఁడు నై
యతఁడు రాచతపసి యనఁగ నొప్పె.

84

వ. వెండియు న మృహాభాగవతుండు.

85

క. హరి యని ¹సంభావించును, హరి యని దర్శించు నంటు నాఘాణించున్
హరి యని రుచిగొనఁ దలఁచును, హరిహరి ! ఘను నంబరీష నలవియె పొగడన్

వ. ఇట్లు పుణ్యచిత్తుం డీశ్వరాయత్తుండు నై, యల్లనల్లన రాజ్యంబు సేయుచున్న
నమయంబున.

87

ఆ. అతని కిహ మానె హరులందుఁ గరులందు
ధనములందుఁ గేశివనములందుఁ
బుత్రులందు బంధు మిత్రులయందును
బురమునందు నంతిపురమునందు.

88

వ. అంతఁ గొంతకాలంబున క మ్మేదిసీకాంతుండు సంసారంబువలని తగులంబు
విడిచి, నిర్మలుం దై యేకాంతంబున భక్తిపరవశుం దై యుండ, నా రాచ
తపసికి భక్తతోకవత్సలుం డగు పురుషోత్తముండు ప్రతిభట శిక్షణంబును, నిజ
జనరక్షణంబును, నిఖిల జగ దవక్రంబును నగు చక్రం బిచ్చి చనియె. అంత! 89

క. తన తోడిసిడకై వడి, ననురూప గుణాధ్య యైన యాత్మమహిషితో
జనవిభుఁడు ద్వాదశీవ్రత, మొనరఁగ హరిఁగూర్చి చేసె ²నొకయేఁ డధిపా! 90

వ. ఇట్లు వ్రతంబు సేసి, యా వ్రతాంతంబునం గార్తికమాసంబున మూఁడురాత్రు
లుపవసించి, కాశిందీజలంబుల సుస్నాతుం దై, మధువనంబున మహాభిషేక
విధానంబున విహిత పరికరసంపన్నుం దై, హరి నభిషేకంబు సేసి, మనోహ
రంబు లైన గంధాక్షతంబులు నమర్పించి, యభినవామోదంబు లైన పుష్పంబులం
బూజించి, తదనంతరంబ.

91

శా. పా లే త్తై ³ప్రవహింప ⁴డగ్గలుచు లేఁబ్రాయంబులున్ రూపముల్
⁵మేలె ధూర్తలు గాక వెండిగొరిజల్ ⁶హేమోరు శృంగంబులున్
గ్రాలం గ్రేపుల యఱ్ఱు నాకుచును ⁷రంగ చేల లై యున్న మం
దాలన్ న్యర్బుదషట్క మిచ్చె విభుఁ డుద్య దై వ్విదికశ్రేణికిన్.

92

1. సంభావించును (క. త. జ. ద. బ.) 2. యేడిదరిన్ (హ) 3. పఱవంగ (క త. తం.) 4. నంగ
రుచులుం బ్రాయంబులున్ రూపముల్ (వా) 5. హేలన్ (హ) 6. హేమోపశృంగంబులున్ (క)
7. సంగచ్ఛాయలై (హ)

- క. పెక్కండు విప్రవరులకు, గ్రక్కన నతిభక్తితోడఁ గడుపులు నిండఁ
జొక్కపు టన్నం బిడి విభుఁ, ¹దొక్కెడఁ బారణము సేయ నుద్యోగించెఁ. 93
- వ. అయ్యవసరంబున. 94
- క. భాసుర నిగమ పదోప, న్యాసుడు సుతపోవలాసుఁ డనుపమ యోగా
భ్యాసుడు రవిభాసుడు ²దు, ర్వాసుం డేతెంచెఁ దన్నివాసంబునకుఁ. 95
- వ. వచ్చిన, న మ్మునివల్లభునకుఁ బ్రత్యుత్థానంబు సేసి, కూర్చుండ గద్దియ యిడి,
పాదంబులు గడిగి, పూజించి, సేమం బరసి, తనయింట నన్నంబు గుడుపు మని
నమస్కరించిన, న మ్మహాత్ముండును, సంతోషించి, భోజనంబునకు నంగీకరించి,
నిర్మలం బగు కాళిందీజలంబులం బరమధ్యానంబు సేయుచు, మునింగి, లేచిరాక
తడవుసేసిన, ముహూర్తార్థావశిష్ట యగు ద్వాదశియందుఁ బారణసేయవలయుటఁ
జింతించి, బ్రాహ్మణాతిక్రమ దోషంబునకు శంకించి, విద్వజ్జనంబుల రావించి,
వారల నుద్దేశించి. 96
- క. ముని నీరుసొచ్చి వెడలఁడు, ³చనియెడు ద్వాదశియు నింతఁ జనియెడు నీతో
⁴నన పారణ చేయవలయు, ⁵వినిపింపుం డర్హమైన విధ మెట్టిదియో. 97
- వ. అని పలికిన రాజునకు బ్రాహ్మణులను లి ట్లనిరి. 98
- ఆ. అతిథి వోలు రామి నధిప ! యీ ద్వాదశి
పారణంబు మానఁ బాడిగాదు
గుడువకుండఁ గాదు గుడుచుటయును గాదు
సలిపిభక్షణంబు నమ్మతంబు. 99
- వ. అని ధర్మసందేహంబు వాపిన, నా రాజర్షి శ్రేష్ఠుండును మనంబున హరిం దలంచి,
నీరు పారణంబు సేసి, జనంబుల మునింగిన తపసిరాక కెదురుచూచుచున్న నమ
యంబున. 100
- సీ. యమునలోఁ గృతకృత్యుఁ డై వచ్చు రాజుచే సేవితుం డై రాజచేష్టితంబు
బుద్ధిలో నూహించి బొమముడిమొగముతో నదరెడిమేనితో నాగ్రహించి
రెట్టించి యాఁకలి కొట్టుమిట్టాడంగ నీ సంపదున్నత్తు నీ నృశంసు
నీ దురహంకారు నిండఱుఁ గంటిరే విష్ణుభక్తుఁడుగాఁడు వీఁడు నన్నుఁ

1. దొక్కట (క.ర.) 2. దుర్వాసుఁ డతిథి యయ్యె (రం) 3. చనియెను.....జననిదె
యారో (హ) 4. మనపారణయుగ వంశును (ట) 5. వినుఁడర్హమైన ధర్మ (హ)

తే. గుడువ రమ్మని మునుముట్టఁ గుడిచినాఁడు
ధర్మ భంగంబు సేసి దుష్కర్ముఁ డయ్యె
నైన నిప్పుడు ¹నూచెద నన్ని దిశల
నేనుఁ గోపింప మాన్పువాఁ డెవ్వఁ డనుచు. 101

చ. పెటపెటఁ బండ్లు గీటుచును భీకరుఁ డై కనుక్రేవ నిప్పుకల్
పొటపొట రాల, గండములు పొంగ, మునీంద్రుఁడు హంకరింపులుఁ
జట మొదలంటఁగాఁ బెటికి చక్కన దానవ కృత్య నాయుధో
తగ్గట ²వలమాన హస్తయుతఁగా ³నొనరించె నయించె రాజు పైఁ. 102

క. కాలానల సన్నిభ యై, హూలాయుధహస్త యగుచు సుఱసుఱ స్రుక్కఁ
నేలఁ బదంబులఁ ద్రొక్కుకు, వాలి మహాకృత్య మనుజవల్లభుఁ జేరెఁ. 103

ఆ. ఆ ప్రకార మెఱిగి హరి విశ్వరూపుండు
వెఱ్ఱిపసి సేయు వేడబంబుఁ
జక్కఁబెట్టు మనుచు చక్రంబుఁ బంచిన
వచ్చె నదియుఁ బ్రళయ వహ్నిపగిది. 104

వ. వచ్చి మునిపంచిన కృత్యను దహించి, తనివి సనక, మునివెంటం బడిన, మునియు
మేరుగుహ సొచ్చిన, నదియు వ్యాళంబు వెనుకొను దవానలంబు చందంబునఁ దోన
సొచ్చె. మఱియును. 105

మ. భువిఁ దూఱఁ భువిఁ దూఱు నభిఁ జొర ⁴నభిం జొచ్చు నుద్వేగి యై
దివిఁ బ్రాఁకఁ దివిఁ బ్రాఁకు దిక్కులకుఁ బో దిగ్విధులం బోవుఁ, జి
క్కి వెనఁ గ్రుంకినఁ గ్రుంగు, నిల్వ నిలుచుఁ, గేడింపఁ గేడించు, నొ
క్కపడిఁ దాపసు వెంటనంటి హరిచక్రం బన్యదుర్వక్ర మైఁ. 106

కా. ఏలోకంబున కైన వెంటబడి తో నేతెంచు చక్రానల
జ్వాలల్ మానుపువారు లేమిఁ జని దేవజ్యేష్ఠ లోకేశు వాఁ
డాలోకించి “విధాత ! విశ్వజనన వ్యాపారపారీణరే
ఖాలీలేక్షణ ! కావవే కరుణ చక్రంబు న్నివారింపవే.” 107

వ. అనిన బ్రహ్మ యి ట్లనియె. 108

1. నూచెద (తం.వా.) మాన్పెద (జ) 2. వనమాలహస్తయును (హ) పరశూంహస్తయును (హ)
3. నొనరించియువైచె (హ) కవించె (వా) 4. నల్లల్ సొచ్చు (తం.వా.)

మ. కర మర్థిన్ ద్విపరార్థ సంజ్ఞ గల యీ కాలంబుఁ గాలాత్ముఁడై
సొరది న్నిండగఁజేసి, లోకముల నాచోటున్ విభుం డెవ్వఁడో
పరిపూర్తిన్ గనుఁగ్రేవుఁ 1 గెంపు లొలుకన్ భస్మంబుగాఁ జేయు నా
హరి²చక్రానల లీల కన్యుఁ డొకరుం డడ్డంబు గా నేర్చునే. 109

ఆ. ఏను భవుఁడు దక్షుఁ డింద్రాదులునుఁ బ్రజా
పతులు భృగుఁడు భూతపతులు శిరము
లందుఁ దాల్చు మతని యాజ్ఞ జగద్ధితం
బంచు భూరికార్య మతుల మనుచు. 110

వ. కాపున సుదర్శన నివారణంబునకు నోపనని, విరించి పలికిన, సంచలించి, దుర్వా
సుండు కైలాసంబునకుం జనుదెంచి, శర్వు నాలోకించి, చక్రానలంబు తెఱం
గెఱింగించిన, న మృహాదేవుం డి ట్లనియె. 111

సి. వినవయ్య ! తండ్రి ! యే విశ్వేశ్వరునియందుఁ జతురాస్య జీవకోశములు పెక్కు
వేలసంఖ్యలు గూడి వేశతో నిబ్బంగి నగుచుండుఁ జనుచుండు నదియుఁగాక
నె వ్వానిచే భ్రాంతి నే మందుచున్నార మేను దేవలుఁ డసురేంద్ర సుతుఁడు
నారదుఁ డజుఁడు సనత్కుమారుఁడు ధర్ముఁ డా కపిలుఁడు మరీచ్యాదు లఖిల

ఆ. ³నిర్జరులును సిద్ధ ⁴నివహ మెవ్వనిమాయ
నెఱుంగలేము ⁵మూల మిట్టి దనుచు
నట్టి నిఖిలనాథు నాయుధశ్రేష్ఠంబుఁ
దొలఁగఁజేయ మాకు దుర్లభంబు. 112

వ. మునీంద్ర ! నీవు నమ్మహాత్ముని శరణంబు వేడుము. అతండు మేలు సేయంగల
వాఁడు. అని పలికిన, నీ శ్వరుని వలన నిరాశుం డై, దుర్వాసుండు వైకుంఠ
నగరంబునకుం జని. 113

శా. ఆ వైకుంఠములోని భర్మ మణి సౌధాగ్రంబు పై లక్ష్మి దాఁ
గ్రేవన్ మెల్లన నర్మశాషణములన్ ⁶గ్రీడింపఁ బుణ్యున్ హరిన్
దేవాధీశ్వరుఁ గాంచి “యో వరద ! యో దేవేశ ! యో భక్తర
క్షా విద్యా పరతంత్ర ! మానుషగదే, చక్రానల జ్వాలలన్. 114

1. గొలువన భస్మంబులై పోవు (తం) గదురన్ (వా) 2. చక్రాకృతివహ్ని (హ) 3. పార
విదులు (తం. వా) 4 పతులు (తం.వా.) 5. దాన నింతకడుదు మట్టి (తం.వా.) 6. గ్రీడించుపుణ్యున్
(తం.వా.)

ఉ. నీ ¹మహిమార్థవంబు తుది నిక్కముగా నెఱుంగంగలేక నీ
ప్రేమకు వచ్చు దాసునకుఁ ²గ్రించు దనంబున నెగ్గుచేసితి
న్నా మఱపుట సహింపు మట నారకుఁ డైన మనంబులో భవ
న్నామము చింతచేసిన ననంత సుఖస్థితిఁ జెందకుండునే. 115

వ. అని పలికి, పాదకమలంబులకు మ్రొక్కి, లేవకయున్న దుర్వాసునిం గని హరి
యి ట్టనియె. 116

చ. చలమున బుద్ధిమంతు లగు సాధులు నా హృదయంబు లీల దొం
గిలి గొనిపోవుచుండుదు రకిల్బిష భక్తిలతాచయంబుల
న్నిలువఁగఁ బట్టి కట్టుదురు నేరుపుతో మదకుంభి కైవడిఁ
వలలకుఁ జిక్కి భక్తజన వత్సలతఁ జనుచుండుఁ దాపసా ! 117

†

అ. నాకు మేలుఁ గోరు ³నాభక్తుఁ డగువాఁడు
భక్తజనుల కేన పరమ గతియు
భక్తుఁ డెందుఁ జనినఁ బఱతెంతు వెనువెంట
గోవువెంటఁ దగులు ⁴కోడె భంగి. 118

వ. అదియునుం గాక. 119

1. మడి (హ) 2. బిచ్చనంబున (హ)

† 1. చ. శమకరుడా విహగులగు శాంతులు నాడు మనంబు లాలనన్
గ్రమమున యోగమార్గమునఁ గాంచుచు నెప్పుడు గారవంబునన్
మమలను జుట్టికట్టుదురు మద్దికనే మదదంతి మాడ్కి నా
భ్రమలకు సొక్కి వత్సగతి భద్రముగా చరియించు భూసురా !

2. చ. క్రతువులు దేవపూజలును కాంచనధేను ముఖప్రదానముల్
వ్రతములు ధీర్ఘయాత్రలును వానికి నెక్కగ జేయు పుణ్యసం
రతులకు జిక్కి నయ్యెగ రప్పక యెప్పుడు మానసంబులం
దతులత భక్తియోగులగు నార్యులకుం బలె సంయమిశ్వరా !

3. చ. పరతరలోక బృందముల భావము నాయది శోక మెన్నగా
నిరతము యోగిచిత్తముల నేను కుతూహల మానసుండ నై
యెరుగుదు నేను యోగులను నెప్పుడు నిశ్చలయోగి సంఘముల్
విరివిగ నాడు చర్యలును వేమరు గాంచుదు రార్య పుంగవా ! (జ)

3. గోర నా భక్తులకు కాని (తం) నా భక్తులకు కాని (హ) 4. కుట్ట (ట.ద)

- ఆ. తనువు మనువు విడిచి తనయుల చుట్టాల
నాలి విడిచి సంపదాలి విడిచి
నన్నె కాని యన్య మెన్నడు నెఱుగని
వారి విడువ నెట్టివారి నైన. 120
- క. పంచేంద్రియముల తెరువుల, ¹వంచించి మనంబులందు వరమతులు ప్రతి
ష్ఠించి వహింతురు నన్నును, ²మంచివరున్ బుణ్యసతులు ²మరగిన భంగిఁ. 121
- క. సాధుల హృదయము నాయది, సాధుల హృదయంబు నేను జగముల నెల్లఁ
సాధుల నేనే యెఱుఁగుదు, సాధు లెఱుఁదురు నాదు చరితము విప్రా ! 122
- ఆ. ధారుణీసురులకుఁ దపము విద్యయు రెండు
ముక్తి చేయుచుండు ముదముతోడ
దుర్విసీతు లైన ⁴దుర్జన సమితికి
⁵నివియుఁ గీడు సేయ కేల యుండు. 123
- క. నాలేజము సాధులలో, నాతత మై యుండు వారి నలఁచు జనులకుఁ
హేత్తిక్రియ భీతి నిచ్చును, చేతో మోదంబు చెఱుచు సిద్ధము సుమ్మీ. 124
- క. అదె పో బ్రాహ్మణ ! నీకును, సదయుఁడు నాభాగసుతుఁడు జనవినుత గుణా
స్పదుఁ డిచ్చు నభయ మాతని, మది సంతసపఱిచి వేఁడుమా శరణంబుఁ. 125

అధ్యాయము - ౫

- మ. అని శ్రీవల్లభుఁ డానతిచ్చివ మహోద్య చ్చక్ర కీలావళి
జనితాయాసుఁడు నిర్వికాసుఁ డుదిత⁷శ్వాసుండు దుర్వాసుఁ డ
ల్లన యేదించి సభక్తిఁ గాంచెఁ గరుణాలావణ్యవేషుఁ విదో
షు నయోదారమనీషు మంజు మిత భాషు న్నంబరీషుఁ వెసఁ. 126
- వ. కని, దుఃఖితుం డై, యమ్మహివల్లభు పాదంబులువట్టి విడువకున్న నా నరేంద్ర
చంద్రుండు చరణ స్పర్శనంబునకు నొడుచుఁ గరుణా వీడిత హృదయం డై,
హరి చక్రంబు ని ట్లని స్తుతియించె. 127
- సీ. నీవ పావకుండవు నీవ సూర్యుండవు నీవ చంద్రుండవు నీవ జలము
నీవ నేలయు నింగి నీవ సమీరంబు నీవ భూతేంద్రియ నికరములును
నీవ బ్రహ్మంబును నీవ సత్యంబును నీవ యజ్ఞంబును నీవ ఫలము
నీవ లోకేశులు నీవ సర్వాత్మవు నీవ కాలంబును నీవ జగము

1. వంచించ (క.చ.చ.ద.) 2. పరిఁ (తం) 3. మరగించు క్రియఁ (క.చ.) 4. దుర్జనలకు
మీకు (హ) దుర్జనునకు నీకు (క.ద.బ.) 5. నిదియుఁ గీడుగాక యేలయుండు (హ) 6. భాగ
వత్తుఁడు (హ) 7. స్వాంతుండు (హ) 8. కరుణారసభరిత (హ.తం.వా.)

తే. నీవ బహుయజ్ఞభోజివి నీవ నిత్య
మూల తేజంబు నీకు నే మ్రొక్కువాఁడ
నీరజాక్షుండు చాల మన్నించు నట్టి
శత్రుముఖ్యమ ! కావవే ¹చాలు మునిని. 128

మ. హరిచే నీవు విస్మయ మై చనఁగ ము న్నాలించి నీ ధారల²
ధరణి³ వ్రాలుట నిక్క మంచు మును పే దై త్యేంద్ర మధ్యంబుల⁴
శిరముల్ పాదములు⁵ ²భుజోరుయుగము⁶ చేతుల్ నిజాంగంబులం
దురుల⁷ ప్రాణసమీరముల్ ³వెడలు నీ యుద్ధంబులం జక్రమా ! 129

ఆ. ⁴కలఁగి నిద్రవోవఁ గలలోన వచ్చిన
నిన్నుఁ జూచి దీర్ఘనిద్ర వోడు
రసురవరులు శయ్యలం దున్న సతులు వ్ర
భాతమందు లేచి పలువరింప. 130

ఉ. చీకటి వాపుచు¹ వెలుగు సేయుచు సజ్జనకోటి నెల్ల స
శ్రీకులఁ జేయు నీరుచులు చెల్వగ ధర్మసమేత లై నిను²
వాకున నిట్టి దట్టి దని వర్ణనసేయ విధాత నేరఁ డ
స్తోకము ³నీదు రూపు గలదుం దుది లేదు పరాత్పరాద్య మై. 131

ఆ. కమలలోచనుండు ఖలుల శిక్షింపంగఁ
⁴బాలు సేయ నీవు పాలు వడిలి
వైన నింకఁ జాలు నాపన్నుఁ డై యున్న
తపసిఁ గావు నీవు ధర్మవృత్తి. 132

వ. అని పలికి కేలుఁదమ్మిదోయి నొసటం గదియించి యి ట్లనియె. 133

ఆ. ఏ నమస్కరింతు నింద్రశాత్రవ ధూమ
కేతువునకు ధర్మసేతువునకు
విమల రూపమునకు ⁷విశ్వగోపమునకుఁ
జక్రమునకు గుప్త శక్రమునకు. 134

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 135

1. సాధుమునిని (ద) 2. భుజాయుగముల్ భేదింప నంగంబులఁ. యొరలఁ (హ)
3. కదలు (హ) 4. కడఁగి (చ.బ.) 5. నీ మహామహిమ దోషనివారి పరాపరాద్యమే (హ)
పరాత్పరాద్యమై (తం.వా.) 6. బాగు (హ) పాలుచేసి నీవు వంపబడితి (చ.ట.ద.క.త.) 7. విశ్వ
దీపమునకు (హ.వా)

అ. విహిత ధర్మమందు విహరింతు నేనియు

¹నిష్ఠ మైన ద్రవ్య మిత్తునేని

ధరణిసురుడు మాకు దైవతం బగునేని

విప్రునకు శుభంబు వెలయుఁగాక.

136

క. అఖిల గుణాశ్రయుఁ డగు హరి, సుఖియై నా కొలువు వలనఁ జొక్కెడి నేని²
నిఖిలాత్మమయుం ²డగుటకు, సుఖమందుం గాక భూమిసురుఁ డి వ్యేశ³. 137

ఎ. అని యి విధంబునం బొగడు పుడమితేనివలన మన్నించి, తపసిని దాహంబు
నొందింపక, రక్కసులగొంగ చక్రంబు తిరిగి చనియె. అంత దుర్వాసుండు
శాంతిం బొంది, మెల్లని మేలిమి మాటల నా రాజుం దీవించి, యి ట్లనియె. 138

మ. నరనాథోత్తమ ! మేలు సేసితి కదా నా తప్పు మన్నించి శ్రీ
హరి పాదాబ్జము లింత ముట్టఁ గొలుతే యాశ్చర్య మౌ ³నెన్నుచో
నదుదండ్రి నినుబోఁటి సాధులకుఁ దా నై యిచ్చుటల్ గాచుటల్
సొరిది⁴ నైజగుణంబు లై సరస వచ్చుం గాదె మిత్రాకృతి⁵. 139

వ. అదియునుం గాక. 140

మ. ఒకమా దెవ్వనిపేరు కర్ణములలో నొయ్యార మై సోకిన⁶
సకలామంబులు పల్లటిల్లి తొలఁగు⁷ సంభ్రాంతితో నట్టి స
త్సుకరు⁸ మంగళతీర్థపాదు హరి విష్ణు⁹ దేవ దేవేశుఁ దా
రకలంకస్థితిఁ గొల్చు భక్తులకు లే దద్దంబు రాజాగ్రణి ! 141

మత్తకోకిల. ⁴తప్పు లోఁగొని చక్రపావక దాహముం బెడఁబాపి తౌ
నొప్పు నొప్పు భవద్దయారస మో నరేశ్వర ! ప్రాణముల్
చెప్ప మున్నును బోయి క్రమ్మఱఁ జేరె ధన్యుఁడ నైతి నీ
కెప్పుడు⁵ శుభ మేను గోరెద నింకఁ బోయెద భూవరా ! 142

క. అనిన విని రాజముఖ్యుఁడు, మునివల్లభు పాదములకు మ్రొక్కి కడు⁶ మ
న్నన సేసి యిష్టభోజన, మనువుగఁ బెట్టించెఁ దృప్తుఁ డయ్యె నతండు⁷. 143

వ. మఱియు న మ్మునీంద్రుం డి ట్లనియె. 144

1. ఇష్టద్రవ్యమగు (చ.ఉ.); ఇష్టద్రవ్య మడుగ (జ.ద.బ.) 2. అగుటను (తం) 3. నై నచో
(హ) 4. తప్పులుం గొని (హ)

శా. 1కంటి న్నేటికి నిన్ను నీ వచనముల్ కర్ణద్వయ ప్రీతిగా
 వింటి న్నన్నముఁ గొంటి నీ గృహమునన్ వేడ్కన్ ఫలం బబ్బె నే
 మంటిన్ బోయెద నీ చరిత్ర మమరుల్ మర్త్యుల్ సుఖాసీను లై
 మింటన్ మేదిని సన్నుతింపఁ గల రీమీద న్నరేంద్రాగ్రణీ! 145 ✓

వ. అని చెప్పి, దుర్వాసుం డంబరీపుని దీవించి, కీర్తించి, మింటితెరువున బ్రహ్మలోక
 మునకుం జనియె. మునీశ్వరుండు తిరిగి చనువేశకు నొక సంవత్సరంబు నిండి,
 వ్రతంబు పరిపూర్ణం బయిన. 146

ఆ. అవనిసురుఁడు గుడువ నతిపవిత్రం బైన
 వంటకంబు భూమివరుఁడు గుడిచెఁ
 2దపసి నెగులు మాన్పఁ దా నెంతవాడను
 హరి కృపామహత్త్వ మనుచుఁ దలచి. 147

వ. మణియును. 148

క. హరిఁ గొల్పుచుండువారికిఁ, బరమేష్ఠిపదంబు మొదలు 3పదభోగంబుల్
 నరకనమం బని తలఁపున, ధరణీరాజ్యంబుతోడి తగులము మానెన్. 149

వ. ఇట్లు విరక్తుం డై. 150

ఆ. తనకు సదృశు లైన తనయుల రావించి
 ధరణిభరము వారిఁ దాల్చుఁ బంచి
 కాననంబు సొచ్చె గామాది విజయుఁ డై
 నరవిభుండు హరిసనాథుఁ డగుచు. 151

క. ఈ యంబరీపుచరితము, తీయంబున విన్నఁ జదువ ధీసంపన్నుం
 డై యుండును భోగపరుం, డై యుండును నరుఁడు పుణ్యుఁడై యుండు నృపా!

అధ్యాయము — ౬

వ. *విను మ య్యంబరీపునకు విరూపుండును, కేతుమంతుండును, శంభుండు నను
 వారు మువ్వరు కొడుకులు. అందుఁ గేతుమంతుండును, శంభుండును హరింగూర్చి
 తపంబు సేయువా రై, వనంబునకుం జనిరి. విరూపునికిఁ బృషదశ్వుండును, బృష
 దశ్వునకు రథీతరుండును గలిగిరి. అమృహోత్మునికి సంతతిలేకున్న నంగిరసుఁడను

1. కంటిన్నంటికి నిన్ను (క.ట.త.జ.ద.బ.) 2. దపసి యెలుగుమాన్వ (హ) 3. పర
 భోగంబుల్ (హ) *చ.ద.బ. వ్రతంలో నంబరీపునకు సుహృదుఁ డను నాల్గవ కొడుకుండెననియు,
 నతఁడు వ్యాఘ్ర నిహతుఁ డయ్యెననియుఁ గలదు.

మునీంద్రుం డతని భార్యయందు బ్రహ్మతేజోధను లైన కొడుకులం గనియె.
వారలు రథీతరగోత్రులు, నాంగిరసు లను బ్రాహ్మణులు నై, యితరులందు ముఖ్యు
లై ప్రవర్తిల్లిరి. అని చెప్పి శుకుం డి డ్దనియె. 153

—: ఇక్ష్వాకు వంశానుక్రమము :—

క. ఒకనాఁడు మనువు దుమ్మిన, వికలుఁడు గా కతని ¹పూణవివరము వెంటఁ
బ్రకటయశుం డిక్ష్వాకుం, డకలంకుఁడు పుట్టె ³రవికులాధారుం డై. 154

సీ. ఇక్ష్వాకునకుఁ బుత్రు లెలమిఁ బుట్టిరి నూర్వు రమర వికుక్షియు నిమియు దండ
కుండు నాతని పెద్దకొడుకులు మువ్వ రా ర్వావర్తమందు హిమాచలంబు
వింధ్యాద్రిమధ్య ముర్వీమండలము కొంత యేలిరి యిరువదియేగు రొక్క
పొందుగ నా తూర్పుభూమి పాలించిరి ²యందఱు పడమటి కధిపులైరి

తే. యున్న నలువదియేడ్గురు నుత్తరోర్వి
దక్షిణోర్వియుఁ గాచిరి తండ్రి యంత
నష్ట కాశ్రాద్ధ మొనరింతు ననుచు నగ్ర
సుతు వికుక్షి నిరీక్షించి శుద్ధ మైన
మాంసఖండంబుఁ దెమ్మనె మహితయశుఁడు. 155

అగుఁగా కంచు వికుక్షి వేటసని ఘోరారణ్యభూమిం దగఁ
మృగసంఘంబులఁ జంపి బిట్టలసి తా మేనొల్లఁటో నాఁకటఁ
సగ మై యొక్క శశంబుఁ బట్టి తిని శేషం బైన మాంసంబు శీ
ఘ్రగతిం దండ్రీకిఁ దెచ్చి యిచ్చె నకలంకస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁగాఁ. 156

తరల. కులగురుండు వసిష్ఠుఁ డంత వికుక్షి కుందెలు దింట లో
పల నెఱింగి యనర్హ మెంగిలి పైతృకం బొనరింపఁగా
వలదు వీఁడు దురాత్మకుం డన వాని తండ్రియు వానిఁ జెల
తలను జేరఁగనీక దేశము దాటిపో నడిచెఁ వడిఁ. 157

ఆ. కొడుకు వెడలఁగొట్టి గుణవంతుఁ డిక్ష్వాకుఁ
డా వసిష్ఠుఁ డేమి యానతిచ్చె
నదియుఁ జేసి యోగి యై వనంబునఁ గళే
బరము విడిచి ముక్తిపదము నొందె. 158

చ. జనకుఁడు ముక్తిఁ బొంద నయశాలి వికుక్షి శశాదు డంచు భూ
జనులు నుతింప నీ ధరణిచక్ర మశేషము నేలి యాగముల్
గొనకొని చేసెఁ బ్రీతి హరిఁగూర్చి పురంజయుఁ బుత్రుఁ గాంచెఁ బే
ర్కొనె నమరేంద్రవాహుఁడుఁ గకుత్స్థుఁడు నంచును వాని లోకముల్. 159

సి. కృతయుగాంతంబున దితిసుతామరులకు రణ మయ్యె సిందులో రాక్షసులకు
నమరవల్లభుఁ డోడి హరితోడఁ జెప్పిన జలజనేత్రుఁడు పురంజయునియందు
వచ్చి నే నుండెద వాసవ ! వృషభంబ వై మోపు మని వల్క సమరవిభుఁడు
గోరాజమూర్తిఁ గకుత్స్థదేశంబున నాపురంజయు మోచె నంత నతఁడు

తే. విష్ణుదేశంబు దనయందు విస్తరింప
దివ్యచాపంబు చేపట్టి దీర్ఘ నిశిత
బాణములఁ బూని వేల్పులు ప్రస్తుతింప
†నంతకాలాగ్ని చాడున ననికి నడచె. 160

చ. నడచి శరావళిం దనుజనాథుల మేనులు చించి కంఠముల్
దొడిఁ దొడిఁ ద్రుంచి కాలుపురి త్రోవకుఁ గొందఱిఁ బుచ్చి కొందఱిఁ
వడి నురగాలయంబున నివాసము సేయఁగఁ దోలి యంత నూ
రడక నిశాచరేంద్రుల పురంబులు గూల్చె పురంజయాఖ్యతఁ. 161

వ. ఇ విద్వధంబున శశాదపుత్రుండు, రాక్షసుల పురంబులు జయించిన కతనం బురంజ
యుండును, వృషభరూపుం డై యింద్రుండు వాహనం బగుటంజేసి యింద్ర
వాహనుండును, నతని మూఁపురం బెక్కిరణంబు సేసినకారణంబునఁ గకుత్స్థుం
డును నన నీ మూఁడునామంబులఁ ప్రసిద్ధికెక్కి, దైత్యుల ధనంబుల నింద్రుని
కిచ్చె. ఆ పురంజయునిపుత్రుం డనేనసుండు. అతనిపుత్రుండు వృథుండు. వృథుని
కొడుకు విశ్వగంధుండు. విశ్వగంధు నందనుండు చంద్రుఁడు. చంద్రసుతుండు
¹యవనాశ్వండు. యవనాశ్వ డనూభవుండు శవస్తుండు. అతండు శావస్తినామ
నగరంబు నిర్మించె. శవస్తతనయుండు బృహదశ్వండు. బృహదశ్వనకుఁ గువల
యాశ్వండు జనించె. ఆ నరేంద్రచంద్రుండు. 162

క. లావు మెఱసి యిరువదియొక, వేపురు నందనులుఁ దాను పీరుఁ డతఁడు భూ
దేవుఁ డుదంకుఁడు వసువ దు, రావహుఁ డై చంపె దుందు ²నమరాబంధుఁ.

వ. అది కారణంబుగా దుందుమారుం డన నెగడె. ఆ య్యసుర ముఖానలంబునఁ
గువలయాశ్వ కుమారు లందఱు భస్మం బైరి. అందు దృఢాశ్వండును, గపి

లాశ్వండును, భద్రాశ్వండును ననువారలు ముగ్గురు చిక్కిరి. అందు దృఢాశ్వ
నకు హర్యశ్వండును, హర్యశ్వనకు నికుంభుండును, నికుంభునకు బర్హిణాశ్వం
డును, బర్హిణాశ్వనకుఁ గృతాశ్వండును, గృతాశ్వనకు సేనజిత్తును, సేనజిత్తు
నకు యువనాశ్వండును జనియించిరి. అ య్యువనాశ్వండు గొడుకులు లేక
నూర్వురు భార్యలుం దానును నివ్వెఱవడియుండ, నా రాజునకు మునులు
కృపసేసి, యింద్రునిఁ గూర్చి సంతతికొఱకై యైంద్రయాగంబు నేయించిరి.
అందు.

164

సీ. భూమీశు భార్యకుఁ బుత్రలాభమునకై పోయు తలంపున భూమిసురులు
జలమును మంత్రించి జలకలశము దాఁచి నియమంబుతోఁ గూడి నిద్రవోవ
ధరణీశ్వరుండు ¹పేరు దప్పితో నా రాత్రి ధృతిలేక యజ్ఞమందిరముఁ జొచ్చి
యా నీరుఁ ద్రావిన నంత మేల్కొని వార లెవ్వఁడు ద్రావె నీ రెందుఁ బోయె

ఆ. ననుచు రాజు ద్రావు టంతయు భావించి
యెఱిగి చోద్య మంది యీశ్వరాజ్ఞ
యెవ్వఁ డోపుఁ గడవ నీశ్వరునకు సమ
స్కార మనుచు నేది కార్య మనుచు.

165

వ. వారలు దుఃఖింపుచుండునంతఁ గొంత తటవునకు యువనాశ్వని కడుపు ప్రక్క
లింపుకొని, చక్రవర్తి చిహ్నంబులు గల కుమారుండు జన్మించి, తల్లిలేని కతం
బునఁ గడుపునకు లేక యేడ్చుచుండ, నింద్రుండు వచ్చి, శిశువునకు నాకలి దీటు
కొఱకు వాని నోటం దన వ్రేలిడినం, ద్రావెడి కతంబున వానిపేరు మాంధాతయని
నిర్దేశించి చనియె. ఇ ప్పిధంబున.

166

ఆ. కడుపు పగుల ముద్దు కొడుకు జన్మించిన
²తీఱఁ డయ్యెఁ దండ్రి దేవ విప్ర
కరుణ నట్లకాదె కడిది దైవము లాపు
కలుగువాఁడు బ్రతుకుఁగాక చెడునె.

వ. ఇట్లు బ్రతికియున్న యువనాశ్వండు, గొంతకాలంబునకుఁ దపంబు సేసి, సిద్ధిం
బొందె. అంత.

సీ. పడమటఁ బొడమెడు బాలచంద్రునిమాడ్కిఁ బూటవూటకు వృద్ధిఁ బొందె బాలుఁ
దల్లన పరిపూర్ణ యౌవనారూఢుఁ డై రావణాది రిపుల రాజవరుల
దండించి తనుఁ ద్రసదస్యుఁ డంచు సురేంద్రుఁ డంకింప శూరుఁ డై యఖిలదేవ
మయు నతీంద్రియ విష్ణు మాధవు ధర్మాత్ము నజుని యజ్ఞాధీశ నాత్ముఁగూర్చి

తే. చేసెఁ గ్రతువులు భూరి దక్షిణల నిచ్చి
ద్రవ్య యజమాన విధి మంత్ర ధర్మ యజ్ఞ
శాల ఋత్వి క్రృదేశ ముఖ్యంబు రెల్ల
విష్ణురూపంబు లసుచు ¹భావించి యతఁడు.

169

క. ²బలిమి నడంచుచు నరులం, జలివెలుఁగు వేడివెలుఁగు జనుచో దెల్లఁ
జలరుహనయనుని కరుణను, జెలువుగ మాంధాత యేలె సిరి నిండారఁ.

170

వ. అంత నా రాజునకు కూతు రగు బిందుమతియందుఁ బురుకుత్సుండును
నంబరీషుండును, ముంచుకుండుండును ననువారు ముగ్గురు కొడుకులు, నేఁబండ్లు
కూతులుం జనియించి, పెరుఁగుచున్న యెడ.

171

సీ. యమునా జలములోన నధికుఁడు సౌభరి తపము సేయుచు జల స్థలమునందుఁ
బిల్లలుఁ దన ప్రాణవల్లభయునుఁ గూడి మెలఁగ నానందించు మీనరాజుఁ
గనుఁగొని సంసార కాంక్షి యై మాంధాత నొకకన్య నడుగ నృపోత్తముండు
తరుణి నిత్తును స్వయంవరమునఁ జేకొను మనవుడు ననుఁ జూచి యౌవనాంగి

ఆ. యేల ముసలిఁ గోరు నిట్టట్టు వడఁకెడి
వాడఁ జాల నరసినాడ నొడల
జిగియు బిగియు లేని శిథిలుండఁ గరఁగింపఁ
బాలఁ దిగిచికొను నుపాయ మెట్లు.

172

వ. అదియునుం గాక.

173

ఆ. బాల పువ్వుఁబోటి ప్రాయంపు దానినిఁ
జెన్నువాని ధనముఁ జేర్చువాని
మరగెనేని కొంత మరగుఁగా కెదిరిఁ ద
న్నెఱిఁగి ముసలి తపసి నేల మరగు.

174

వ. అని విచారించి సౌభరి తన తపోబలంబునంజేసి ముసలితనంబు విడిచి, యేల
ప్రాయంపుఁ గొమరుండై, యలంకరించుకొని, ముందల నిలువంబడిన, మాంధా

- తయుఁ గన్నియల సగరు గాచికొని యున్ని వారికి సెలవు సేసిన, వా ర
ముస్సీంద్రుని, నా రాజపుత్రిక లున్నయెడకుం గొనిపోయి చూపిన. 175
- ఉ. కోమలులార ! వీడు నలకూబరుఁడో మరుఁడో జయంతుఁడో
యేమటి వచ్చె వీనిఁ దడ వేల వరింతుము, నేమ నేమ యం
చా మునినాథుఁ జూచి చలిత్మాక లై సొరిది^౧ వరించి రా
భామిసు లందఱు^౨ గుసుమబాణుఁడు ఘీ యన ఘంట వ్రేయఁగ^౩. 176
- వ. ఇట్లు రాజకన్యకల నందఱం జేకొని, సౌభరి నిజ దహఃప్రభావంబున, ననేక లీలా
వినోదంబులు గల్పించి. 177
- సీ. గృహరాజములయందుఁ గుసుమవల్లులయందుఁ ²గోలాహలంబైనఁ గొలఁకులందుఁ
గలకంత శుక మధుకర నినాదములచే వర్ణనీయము లై న వనములందు
మణివేదికలయందు మహనీయ పర్యంక వీర లీలాశైల బిలములందు
శృంగారవతు లగు చెలువలు పలువురు తన పంపు సేయ సుస్థలములందు
- తే. వస్త్రమాల్యానులేప సువర్ణ హార
భూరి సంపద నిష్టాన్నభోజి యగుచుఁ
బూటపూటకు నొక ³వింత పొలుపు దాల్చి
రాజకన్యల నందఱ రతులఁ దేల్చె. 178
- క. పెక్కండ్రు రాజముఖులకు, నొక్కఁడు మగఁడయ్యుఁ దనియుకుండె ముసీంద్రుం
డెక్కుడు ఘృతధారలచే, నక్కజ మై తృప్తిలేని యనలుని భంగి^౪. 179
- వ. ఇ వివృధంబున. 180
- క. ఆరామంబున మునివరుఁ, డా రామలతోడ బహు ⁴విహారామలుఁ దై
⁵పోరాములఁ దన కిట్టటు, ⁶పోరాములఁ జేసి కొన్ని ప్రొద్దులు పుచ్చె^౭. 181
- వ. అంత నొక్కనాఁడు మేదిసీవల్లభోత్తమం డగు నా మాంధాత, మునీశ్వరుం
డెందు వోయె. కూతు లెక్కడ నలజడి పడుచున్నవారలో. అని తలంచి,
వెదకవచ్చి, యొక్క మహానగంబున, మణిమయ సౌధంబులం, జక్రవర్తియం
బోలెఁ గ్రీడించుచున్న తాపసరాజుం గని, సంతసించి, వెఱఁగుపడి, మన్ననలం
బొంది, మెల్లన కూతులం బొడగని, సత్కరించి యి ట్లనియె. 182
- క. నాతోడులార ! మీవతి, ⁷మీతోడిద పనులయెడల మేలే యనుడు^౮
“నాతోడిదె నాతోడిదె, తాతా ! మే !” లనుచు ననిరి తరుణులు వరుస^౯. 183

1. కృతకాచలములందు (చం.వా.) 2. కలువలు వింసిట్లు 3. కొంత(హ) 4. విహారమయందై (హ) 5. గారాముల (హ) 6. పోరాములుచేసి (హ.తం.వా.) 7. మీతోడే (వా) (వా)

వ. అంతః గొంతకాలంబునకు బహు భార్యాచర్యం డగు సౌభరి, యేకాంతంబునఁ దన్నుఁదానె చింతించుకొని, మీద మిథున సంగదోషంబునం గాపురంబు దనకు నగపడుట యెఱింగి, పశ్చాత్తాపంబున ని ట్టనియె. 184

మ. ఉపవాసంబుల డయ్యుటో విషయ సంయోగంబు వర్జించుటో తపముం బూని చరించుటో హరి పద ధ్యానంబునన్ నిల్చుటో యపలాపంబున నేల పొందితి హతం బయ్యెం దపం బెల్ల నీ కపటస్త్రీ పరిరంభముల్ మునులకుం గై వల్య సంసిద్ధులే. 185

చ. ముని యట తత్త్వవేది యట మోక్షముగాని సుఖంబు లెవ్వయుం జన వట కాంత లేఁబ దట సౌధచయం బట వాసదేశముం దనయులు నై దువే లట నిదానము మీసకుటుంబి సౌఖ్యముం గను టట చెల్లరే నగవు గాక మహాత్ములు సూచి మెత్తురే. 186

ఆ. తపము సేయువాఁడు తత్త్వజ్ఞుఁ డగువాఁడు నెలమి మోక్ష మిచ్చయించువాఁడు నేకతంబు విడిచి యేర్పడ నేరఁడు కాపురంబు సేయు కఱటి తపసి. 187

వ. అని దుఃఖించి, తనుం దాన ²నిందించికొని, తన వేడబంబు వివేచింపుచు, నిహ పరసాధకుం డై, కాపురంబు విడిచి, సతులుం దానును వానప్రస్థ ధర్మంబున నడవికిం జని, ఘోరతపంబు సేసి, శరీరము గుదియించి, యగ్ని సహితం డై, పరబ్రహ్మంబు సొప్పే. అంత. 188

క. మునిపతి వనమున కరిగిన, వనితలు తో నరిగి ప్రాణవల్లభు గతికిం జనిరి వెనుదగిలి విడువక, ననలముతో శిఖలు నిలువ కరిగిన భంగిన్. 189

అధ్యాయము - ౭

వ. అంత మాంధాత పెద్దకొడు కగు ³నంబరీషుని, వాని పితామహుండగుటంజేసి, యువనాశ్వుండు దనకుం బుత్రుండు గావలయు నని కోరి పుచ్చికొనియె. అ య్యంబరీషునకు యౌవనాశ్వుండు, నతనికి ⁴హరితుండు జనియించిరి. అది కారణంబున నంబరీష యౌవనాశ్వ హరితులు మాంధాతృ గోత్రంబునకుం బ్రవరు లైరి. మాంధాత రెండవ కొడుకు పురుకుత్సుండు. అతని నురగలోకంబునకుం గొనిపోయి భుజంగకుమారులు దమ చెల్లె లగు నర్మద యను కన్యకను వివా

హంబు చేసిరి. పురుకుత్సుండును, నక్కడ ననేక గంధర్వ నాయకుల వధించి, తన శాగలోకసంచరణంబు దలంచువారికి, సురగ భయంబు లేకుండ వరంబు వడసి తిరిగివచ్చె. ఆ పురుకుత్సునకుఁ ద్రసదస్యండుఁ ద్రసదస్యనకనరణ్యండు, న య్యనరణ్యునకు హర్యశ్వుండు, హర్యశ్వునకు ¹నరుణుండు, నరుణునకుఁ ద్రిబంధనుండు, ద్రిబంధనునకు ²సత్యవ్రతుండును జనించిరి. ఆ సత్యవ్రతుండుఁ ద్రిశంకుం డనం బరఁగె.

190

సీ. గురు శాపవశమునఁ గూలి చండాలుఁ దై యనఘాత్ముఁ గౌశికు నాశ్రయించి
యతనిలావున దివిజాలయంబున కేగ మన్నింప కమరులు మరల ద్రొబ్బఁ
దలక్రిందుగాఁ బడి దై న్యంబుతో రాఁగఁ గౌశికుం డప్పటి ఘనత మెఱసి
నిలిపె నాకసమున నేడు ³నున్నాడు త్రిశంకుఁ డాతఁడు హరిశ్చంద్రుఁ గనియె

తే. నా హరిశ్చంద్రుఁ గౌశికుఁ డర్థి జేరి
యాగదక్షిణ మిషమున నఖిలధనముఁ
గొల్లఁగొని మీదఁ గులహీనుఁ గౌలువఁ ⁴బెట్ట
బొంక కలజడిఁ బొందె నా భూవరుండు.

191

వ. ఇట్లు విశ్వామిత్రుండు హరిశ్చంద్రు నెగులువఱచుట విని, వసిష్ఠుండు, విశ్వా
మిత్రుని గృధ్రము గ మ్మని శపించె. విశ్వామిత్రుండును వసిష్ఠుని బకంబు
గ మ్మని శపించె. పక్షిరూపు లయ్యును నా యిరువులు యుద్ధంబు సేసిరి. బ్రహ్మ
వారిచి యెప్పటి నిజాకృతులుగా నొనరించె. అంత హరిశ్చంద్రుండు పుత్రులు
లేక, నారదు నుపదేశంబున వరుణోపాసన నతిభక్తితో జేయ, నా వరుణుండు
ప్రత్యక్షం బైన, సతనికి మ్రొక్కి యిట్లనియె.

192

ఆ. వరుణదేవ ! నాకు వర వీరగుణములఁ
గొడుకు వుదైనేనిఁ గొడుకుఁ బట్టి
పశువుఁ జేసి నీవు పరిణమింపఁగ వేల్పుఁ
గొడుకు నీగదయ్య కొనరు లేక.

193

వ. అని పలికినం, గుమారుండు గలిగెడు నని, వరుణుండు వరమిచ్చి చనియె. అంత
హరిశ్చంద్రునకు వరుణప్రసాదంబున, రోహితుం డను కుమారుఁడు జన్మించె.
వరుణుండును హరిశ్చంద్రకుమారు నుద్దేశించి.

194

1. "ఉరుణః" అని మాంము (7.5) 2. సత్యవ్రతుండు, సత్యవ్రతునకుఁ ద్రిశంకుండు జన్మించె
(హ) 3. నున్నట్టి (హ) 4. బెట్టి (హ)

సీ. పురిటిలోపల వచ్చి పుత్రు వేలుపు మన్నఁ బురుడు వెళ్ళినఁ గాని పొసఁగ దనియెఁ
బలు రాక మునువచ్చి బాలు వేలుపు మన్నఁ బండ్లులేకున్న నభావ్యఁ డనియెఁ
బండ్లు రాఁ జూచి డింభకుని వేలుపు మన్నఁ బడిపండ్లు రామి నభావ్యఁ డనియెఁ
బడిపండ్లు వొడమినఁ గొడుకు వేలుపు మన్నఁ బోరుల కొదవక పొసఁగ దనియెఁ

ఆ. దొడరి యిట్లు కొడుకుతోడి మోహంబునఁ
బ్రొద్దుఁ గడపుచుండె భూవరుండు
దండ్రి తలఁపుకొలదిఁ దనలోనఁ జింతించి
యింటనుండ కడవి కేగెఁ గొడుకు.

195

వ. ఇట్లు వనంబునకుం జని, శర శరాసనధరుం దై, రోహితుండు దిరుగుచుండి,
వరుణగ్రస్తుం దై హరిశ్చంద్రుండు, మహోదరవ్యాధిచేఁ బీడితుండుగా నుండుట
విని, పురంబునకుం దిరిగి రా గమకింప, నింద్రుండు ముసలితపసి యై వచ్చి,
యి ట్లనియె.

196

ఆ. పుణ్యభూము లరుగు పుణ్యతీర్థంబులఁ
గ్రుంకు పుణ్యజనులఁ గోరి చూడు
పుణ్యకథల వినుము భూపాలపుత్రక!
మేలు గలుగు నింటిమేర వలదు.

197

వ. అని యిట్లు మగుడించినం, దిరిగి రోహితుం డొక్కయేఁ డ వ్యనంబువం దిరిగి,
క్రమ్మతఁ జనుదేర, నింద్రుండు వచ్చి తొంటియట్ల నివారించె. ఇ వివిధంబున.

సీ. ఐదేళ్ళు మరలించె నమరేంద్రుఁ డా బాలు నాటవయేట వాఁ డడవినుండి
యింటికి వచ్చుచు నెలమి ²నజిగర్తు మధ్యమపుత్రు సమ్మాన్యచరితు
మను శునశ్శేపునిఁ గొని యాగపశువుగ నా హరిశ్చంద్రున కాతఁ డిచ్చెఁ
బురుషమేధము నేసి భూపాలవర్యుండు ³వరుణాది నిఖిలదేవతలఁ దనిపె

తే. హోత కాశికుఁ డధ్వర్యుఁ డొనర భృగుండు
బ్రహ్మ జమదగ్ని సామంబు పాడువాఁడు
ముని వసిష్ఠుఁ డా మఖమున ముదముఁ బొంది
కనకరథ మిచ్చె నింద్రుఁ డా మనుజపతికి.

199

వ. శునశ్శేపుని ప్రభావంబు వెనుక వివరించెద. అంత భార్యాసహితుం దైన,
హరిశ్చంద్రువలనం బ్రీతుం దై విశ్వామిత్రుం డతనికి ముఖ్యజ్ఞానంబు కృపసేసిన.

1. నట్టిమేఱగలదు (హ.వా.); మేరవండు (క.బ.) 2. సినజగర్తు (హ) 3. వరుణుఁ డాదిగ
దేవతలను దనిపి (హ)

మనం బన్నమయంబు గావున, మనంబున నన్నరూప యైన పృథివి నెఱింగె,
 పృథివిని జలంబువలన నణచి, జలంబు తేజంబువలన నింకించి, తేజంబు వాయువు
 వలనం జేర్చి, వాయువు నాకాశంబునం గలిపి, యాకాశంబుఁ దామసాహంకారంబు
 నందు లయంబుచేసి, ¹యహంకార త్రయంబు మహత్తత్త్వంబునందు డిండించి,
 పరతత్త్వంబునకు లోకంబును సృజించెద నను తలంపైన, మహత్తత్త్వంబు
 నందుల విషయాకారంబు నివర్తించి, విషయవివర్జితం దై, మహత్తత్త్వంబును
 బరతత్త్వంబుఁ గా నెఱుంగుచు, న య్యెఱుకవలన సంసార హేతువైన ప్రకృతిని
 భస్మంబు సేసి, య య్యెఱుకను నిర్వాణసుఖ పారవశ్యంబునం బరిహరించి,
 నకల బంధవిముక్తుం దై, హరిశ్చంద్రుం డవాఙ్మానన గోచరం బైన నిజ
 రూపంబుతో వెలుగుచుండె

అథాయము - ౮

అతని కుమారునకు హరితుండు పుట్టె. హరితునకుఁ జంపనామధేయుండు జని
 యించె. అతండు డనపేరఁ జంపానగరంబు నిర్మించె. చంపునకు సుదేవుండు,
 సుదేవునికి విజయుండు, విజయునకు రురుకుండు, రురుకునకు వృకుండు, వృకునకు
 బాహుకుండు జనియించిరి. అందు బాహుకుండు.

200

సీ. దండించి పగవారు తనభూమిఁ జేకొన్న నంగనలునుఁ దాను నడవి కేగి
 యడవిలో ముసలి యై యాతఁడు సచ్చిన నాతని బార్యఁ దా ననుగమింపఁ
 గదియుచో నాశ్రీకి గర్భంబుగలుగుట యౌర్వ మునీశ్వరుఁ డాత్మ నెఱిఁగి
 వారించె నంతన వనజాక్షి సవతులు సూలు నిండారినఁ జూడఁజాల

తే. కర్ణి నన్నంబు గుడుచుచో నందుఁ గలిపి
 విషము పెట్టిరి పెట్టిన విరిసిపడక
 గరముతోఁగూడ సగరుండు ఘనుఁడు పుట్టె
 వర యశస్సుర్నితోఁ జక్రవర్తియయ్యె.

201

శా. చండస్ఫూర్తి నతండు దండ్రీ పగకై సంగ్రామరంగంబులఁ
 జెండెఁ పైహయ బర్హరాదుల వధించెఁ దాళ జంఘాదులఁ
 ముండిభూతులుగా నిరంబరులుగా మూర్తుల్ నభిభత్సు లై
 యుండం జేసె నిజారులఁ సగర నామోర్వివిభుం డల్పుడే.

202

క. ఖగరాజరుచులు గల ²యల, పగరాజుల నడచి యేలె బాహళక్తిఁ
 నగరాజధీరు శూరుఁ, సగరుఁ హత విమత³నగరుఁ జను వినుతింపఁ.

203

1. యహంకారంబు మూడిని (హ) 2. యలఁ (తం.వా.) 3. నిఖిలజనులు నుతింపన్ (హ)

సి. భార్వుండు సెప్పఁగ నమర వేదాత్మకు హరి నీశు సమృతు ననంతుఁ గూర్చి
వాజిమేధంబులు వసుధేశ్వరుఁడు సేసె సం దొక్కమఖమున హయము విడువ
నగభేది గొనిపోయి నాగలోకంబునఁ గపిలునిచేరువఁ గట్టి తొలఁగె
నంత గుఱ్ఱముఁ గాన కా రాజు తనపుత్ర నివహంబు దిశలకు ¹నెమకఁ బంపె

తే. వారు నిల యేడుదీపులు వరుస వెదకి
మఖతురంగంబు లేకున్న మగుడి రాక
ప్రాభవంబున దోర్దండబలము మెఱసి
²గ్రొచ్చి కోరాడి త్రవ్విరి కుతల మెల్ల.

204

వ. ఇట్లు ³వసుమతీశు కోడుకులు నేలఁ ద్రవ్వి, పాతాళంబునం దూర్పుముట్టి యున్న
యుత్తరభాగంబునం గపిలముని పొంత నున్న తురంగంబుఁ గని.

205

చ. ఎఱిగితి మద్దిరయ్య ! తడ వేటికి ⁴గుఱ్ఱపుదొంగ యీతఁడే
గుఱుతుగఁ బట్టి చంపుఁ డదిఘోర మునీంద్రుఁడు వోలె నేత్రముల్
⁵దెఱవక ఖాకినోరు మెదలింపక బైసుకవట్టె నంచు న
య్యలువదివేవురు న్నిజకరాయుధముల్ జళిపించి డాయుచోఁ.

206

చ. కపిలుఁడు నేత్రముల్ దెఱవఁగాఁ దమ మేనుల మంటపుట్టి తా
రపగతదైర్యు లై ⁶పడి యహంకరణంబున మూఢచిత్తులై
న్యపనుతు లందఱు ⁷ధరణి నీఱయి రా క్షణమంద సాధులం
దవసులఁ గాసివెట్టెడి మదస్పరితాత్ములు నిల్వనేర్తురే.

207

సి. కొందఱు కపిలుని కోపానలంబున మ్రుందిరి సగరకుమారు లనుచు
నందు రా ముని శాంతుఁ డానందమయమూర్తి తొడరి కోపించునే దువ్వ నేలఁ
గాక జన్మించునే గగనస్థలంబున నే సాంఖ్యమతమున నిద్ధమతులు
భవసముద్రము మృత్యుపదమును లంఘింతు రా బుద్ధిఁ జేయు పరాత్మభూతుఁ

తే. డఖిలబోధకుఁ డతనికి నరసిచూడ
⁷సఖు లమిత్రులు నెవ్వరు సగరసుతులు
దాము దమచేయు నేరమి దనువులందు
ననల కిలలు పుట్టి నీతై రి కాక.

208

1. వెదుక (హ) 2. క్రొచ్చి కోరాడి (హ) 3. సుమతి కొడుకులు (హ) 4. గుఱ్ఱపు
దొంగబంటు నీ జఱుకునిఁ బట్టి చంపుఁ డతి సాధు మునీంద్రుఁడువోలె (తం.వా.) 5. దెఱవకనున్న
వాడితనిఁ దెంపుగఁ బైసిగవట్టి వంచు డంచు (హ) 6. పడి రమాళి కతంబున (బి. ద.) 7. సఖులు
మిత్రులు (హ)

వ. మఱియు, సగరుండు సుకేశనియందుఁ గన్న పుత్రుం డసమంజసుం డనువాఁడు, సమంజసగుణంబులు లేక, పూర్వజన్మంబున యోగీశ్వరుం డై యుండి, సంగ దోషంబువలన యోగభ్రష్టుం డై, సగరునకు జన్మించి, జాతి స్మరణానంబు గలిగి, లోకులకుఁ దమవారలకు నప్రియం బగు వర్తనంబునం దిరుగుచు, నొక్కనాఁడు.

209

చ. వరుస నయోధ్యలోనఁగల ¹వాడల నాడెడు పిన్నవాండ్ర నా సరయువులోన వైచి జనసంఘముఁ దండ్రియు ²బిట్టు దిట్ట వాఁ డురుమతిఁ గొన్ని ప్రొద్దులకు యోగబలంబునఁ జేసి బాలురం దిరిగి పురంబులోపలికిఁ దెచ్చిన నివ్వెఱ గంది రందఱున్

210

వ. ఆ య్యసమంజసుని కొడుకు, అంశుమంతుం డనువాఁడు, విసీతుం డై, తనయొద్దఁ బనులు సేయుచుండు నంత సగరుం డమ్మనుమని, నంశుమంతు నశ్వంబు వెదకి తెమ్మని పంపిన నతండు దమతండ్రుల చొప్పునం జని, వారలు ద్రవ్విన మహా భాతంబు సొచ్చి, యందు భస్మరాసుల పొంత నున్న హయంబునుం గని. హయ సమీపంబునం దున్న ³కపిలాఖ్యం డైన విష్ణునికి దండప్రణామంబు సేసి, యిట్లని స్తుతియించె.

211

సీ. మతిచిక్కఁబట్టి సమాధిగౌరవమున ⁴వాసిగాఁ దనకు నవ్వల వెలుంగు ⁵నిను నొక్కనాఁ డైన నెఱుంగునే యాబ్రహ్మ యజుని మనంబున నవయవముల ⁶బుద్ధి జన్మించిన భూరి జంతువులందు హినులయిన మాకు నెఱుంగ వశమె తమలోన నీ వుండఁ దా మెఱుంగరు నిన్ను గుణములు చూతురు గుణములైనఁ

తే. ⁷గాన కొకచోటఁ జీకటిఁ గందు రాత్మ లందుఁ దెలియరు ⁸వెలుపల నమరు పొందు ⁹లరయుదురు దేహధారు లత్యంధు లగుచుఁ గడఁది నీ మాయ నెన్నఁడుఁ గడవలేక.

212

వ. అని నుతిసేయుచు, హయంబు విడువు మని చెప్పక, తన తండ్రులు నీ అగుటం దడవక, మ్రొక్కి నిలుచున్న యంశుమంతునికిఁ గరుణావిపులుం డగుచుఁ గపిలుం డి ట్లనియె.

213

1. వారిం (హ.తం.వా.) 2. దిట్టచండ (హ.వా.) 3. కపిలాఖ్యం డైన (హ.) 4. వ్రాలియుఁ దనకు నవ్వల వెలుంగు (ట.తం.వా.) 5. నినుగానఁనొకనాడు; నిన్నెఱుంగుగె బ్రహ్మ (చ.తం.వా.) 6. బుద్ధి (హ.) 7. గాననొకచోట (హ.) 8. వెలుపు లరయ (హ.) 9. అరయుదుర (హ.)

- క. గుఱ్ఱము గొనిపో¹ బుద్ధుల, కుఱ్ఱుడ ! మీ తాతయొద్దకున్ నీ తండ్రుల్
వెఱ్ఱులు నీతై రదె యీ, మిఱ్ఱున గంగాజలంబు మెలగ శుభ మగున్. 214
- వ. అని పలికిన, నమస్కరించి, తురంగంబుం గొనివచ్చి యా సగరున కిచ్చిన
సగరుం డా పశువువలన జన్నంబు కడమ నిండించి, యంశుమంతునకు రాజ్యం
బిచ్చి, ముక్తబంధనుం డై, యోర్వుండు సెప్పిన మార్గంబున నుత్తమగతికిం
జనియె. అంత. 215

అధ్యాయము - ౯

- క. జనకులు మ్రగ్గిన చోటికి, ననిమిషనదిఁ దెత్తు ననుచు నటవీస్థలికిన్
జని తపము సేయఁజాలక, మనమున వగ లొలయ నంశుమంతుఁడు దీఱెన్. 216
- క. ఆతనికొడుకు దిలీపుఁడు, భూతలముకు గంగఁ దెచ్చి పొందించుట కై
ప్రీతిం దపంబు సేయుచు, భాతిగఁ దేలేక కాల³పరవశుఁ డయ్యెన్. 217
- క. అతనిసుతుండు భగీరథుఁ, డతితప మొనరించి కనియె నమృతాపాంగన్
సుతరంగన్ ముఖవనరుహ, రతభృంగన్ శివజటాగ్ర రంగన్ గంగన్. 218
- వ. కని, నమస్కరించిన గంగ కృపచేసి, వరంబు వేడు మనిన, నా రాచపట్టి
యి ట్లనియె. 218
- క. మావారి భస్మరాసుల, నీ వారిం గలిపికొనుము నెఱి మావారల్
నీ వారిఁ గలయ నాకము, మా వారికిఁ గలుగు నిది ప్రమాణము తల్లీ ! 220
- ఇంద్రవజ్రము. చెల్లెన్ మది న్నిన్ను భజింతు గంగన్
4పుల్లాంతరంగన్ బహుపుణ్యసంగన్
గర్జోలలక్ష్మీ జితకాశమల్లిన్
దల్లిన్ సుధీ కల్పలతా మతల్లిన్. 221
- వ. అని వినుతులు సేయుచున్న రాజకుమారునకు లోకపావని యి ట్లనియె. 222
- మ. వినువీధిం బఱతెంచి నేలఁ బడ నా వేగంబును న్నిల్ప నో
పినవాఁ డెవ్వఁడు మేదిసీతలము నే భేదించి పాతాళమున్
జనుదున్ వచ్చితినేని నా జలములన్ సుస్నాతు లై మానవుల్
ననుఁ బొందించు నమప్రజం బెచట నే నాశంబుఁ బొందించెదన్. 223
- వ. అది కారణంబుగా విచారించెద. అని పలుకుచున్న లోకమాతకు రాజన్యవద్యుం
డగు భగీరథుం డి ట్లనియె. 224

~~~~~
1- ముద్దం (ట) 2. భూతలమున (తం. వా.) 3. పరివృతుఁ డయ్యెన్ (క.చ.బ.) 4. పల్లత
రంగన్ (తం)

మ. *పరతత్వజ్ఞులు శాంతచిత్తులు తపఃపారీణు లార్యుల్ ¹మనుల్
పురుషశ్రేష్ఠులు వచ్చి తల్లి ! భవదంభోగాహమున్ సేయఁగా
నరసంఘామము నన్నుఁ బొందునె జగన్నాథుండు నానాఘనం
హరుఁ డా విష్ణుఁడు వారి చిత్తములఁ దా నై యుంట మందాకినీ ! 225

మ. తనలో నిన్నిజగంబులుం గలుగుటం దా నిన్నిటం ²గల్గుటన్
జననీ! తంతువులందుఁ జీర గల యా చందంబునన్ విశ్వభా
వనుఁ డై యొప్పు శివుండు గాక మఱి నీ వారి నివారింప నే
ర్చినవా రెవ్వరు నిన్ ధరించుకొఱకై శ్రీకంఠునిన్ గొల్చెదన్. 226

వ. అని యెఱింగించి, వీడ్కొని, చని, భగీరథుండు మహేశ్వరు నుద్దేశించి, గ్రద్దనఁ
దపంబుఁ సేసిన. 227

అ. భక్తవత్సలుండు ఫాలాక్షుఁ డా భగీ
రథుని మెచ్చి నిజశిరంబునందు
శౌరిపాదపూత సలిల యై దివినుండి
ధరకు వచ్చు గంగఁ దాల్చె నపుడు. 228

—: పరమేశ్వర జటాజూటనిర్గత గంగానదీ ప్రవాహ మహిమానువర్ణనము :—

వ. ఇ ట్ల మ్మహానది, పురారాతి జటాజూట రంధ్రంబువలన దిగంబడి, నిరర్గళ
ప్రవాహం బై, యిలకు జల్లించి, నెఱసి, నిండి, పెల్లు వెల్లిగొని, పెచ్చురేగి,
విచ్చలవిడిఁ గ్రేపువెంబడి నుఱక క్రేళ్ళుఱుకు మఱకప్రాయంపుఁ గామధేనువు
చందంబున ముందఱికి నిగుడుచు, ముద్దుఁ జందురుతోడి నెయ్యంబునఁ గ్రయ్య
నడరి చొప్పుదప్పక సాగి చనుదెంచు సుధార్ణవంబుకైవడిఁ బెంపుగలిగి, మహే
శ్వరు వదనగహ్వరంబువలన నోంకారంబుపిఱుంద వెలువడు శబ్దబ్రహ్మంబు
భంగి నదభ్ర విభ్రమంబున న మ్మహిపాలతిలకంబు తెరువు వెంటనంటి వచ్చుచు,
వెలియేనుఁగు తొండంబుల ననుకరించి పఱచు వఱదమొగంబులును, వఱద
మొగంబుల పిఱుండ నందంద క్రందుకొని, పొడచూపి, తొలంగు బాలశారదా
కుచకుంభంబుల పగిది కగ్గలం బైన బుగ్గలును, బుగ్గలసంగడంబునం బారిజాత
కుసుమస్తంభకంబుల చెలువంబునుం దెగడు వెలినురువులును, వెలినురువుల చెంగల
నర్థోస్మీలిత కర్పూరతరు కిసలయంబుల చక్కందనంబుం గేలిగొను సుశును,
సుశ్శకెలంకుల ధవళజలధర రేఖాకారంబుల బాగు మెచ్చని నిడుదయేలులును,
నేలులం గలసి వాయువశంబున నొండొంటిం దాకి బిట్టు మిట్టించి, మీది

కెగయు దురితభంగంబు లైన భంగంబులును, భంగంబుల కొనల భిన్నభిన్నంబు
 లై కుప్పించి, యుప్పరం బెగసి, ముత్తియంపు సరుల వడుపున, మల్లికా
 దామంబుల తెఱంగునఁ, గర్పూరఖండ కందంబుల చెలువంబున, నిందు శకలం
 బుల తేజంబునఁ, దారకానికరంబుల పొలుపున, మెఱయుచు, ముక్తికన్యా
 వశీకరంబు లైన శీకరంబులునుం గలిగి, మధ్యమలోక శ్రీకరంబై, శ్రీకరంబు
 తెఱంగున విష్ణుపదంబు ముట్టి, విష్ణుపదంబు భాతి నుల్లసిత హంసరుచిరం బై,
 రుచిరపక్షంబురీతి నతిశోభిత కువలయం బై, కువలయంబుచెన్నున బహుజీవనం
 బై, జీవనంబులాగున సుమనో వికాస ప్రధానం బై, ¹ప్రధానపర్వంబుపొలుపున
²నేక చక్ర బక భీమ మహాభంగ సుభద్రార్జున చరి తాభిరామం బై, రామ
 చిత్తంబు మెలుపునం దనవారిలోఁ జొచ్చిన దోషాచరుల కభయప్రదాన చణం
 బై, ప్రదానచణ వర్తనంబుభాతి సముపాసిత మృత్యుంజయం బై, మృత్యుం
 జయు రూపంబు పోలిక విభూతి సుకుమారం బై, కుమారచరిత్రంబు రేవను
 గ్రౌంచప్రముఖ విజయం బై, విజయరథంబుభాతి ³హరిహయామంధరం బై,
⁴మంధరవిచారంబు గ్రద్దన మహారామగిరి వనప్రవేశకామం బై, కామకేతనంబు
 పెల్లన సుదీపిత మకరం బై, మకరకేతను బాణంబుకై వడి నిలిన పరవాహినీ
 కలిత శంబరంబై, శంబరారాతి చిగురుగుంతంబుసూటి నధ్వగవేదనా శమనం
 బై, శమనదండంబుజాడ నిమోన్నత సమవృత్తం బై, వృత్తశాస్త్రంబు
 విధంబున వడిఁగిలిగి, సదా గురు లఘు వాక్యచ్చటా పరిగణితం బై, గణిత
 శాస్త్రంబుకొలందిని ఘన ఘనమూల వర్గమూల సంకలిత భిన్న ⁵మిశ్ర ప్రకీర్ణ
 భాత భీష్మం బై, భీష్మపర్వంబు పెంపున ననేక భగవద్గీతం బై, గీతశాస్త్రంబు
 నిలుకడను మహాసుషిర తను ఘన నానాశబ్దం బై, శబ్దశాస్త్రంబుమర్యాద నచ్చు
 వడి హల్లు గలిగి, మహాభాష్య రూపావతారవృత్తి వృద్ధి గుణ ⁶సమర్థం బై,
 యర్థశాస్త్రంబు మహిమను బహుప్రయోజన ప్రమాణ దృష్టాంతరం బై, దృష్టాంత
 రంబు తెఱంగున సర్వసామాన్య గుణవిశేషం బై, శేషవ్యాపారంబు కరణి
 సుస్థిరోద్ధరణ తత్పరం బై, పరబ్రహ్మంబుగరిమ నతిక్రాంతానేక నిగమం బై,
 నిగమంబునదవడి బ్రహ్మవర్ణ పద క్రమ సంగ్రహంబై, గ్రహశాస్త్రంబు పరిపాటిని
 కర్కట మీన ⁷మిథున మకరరాశి సుందరం బై, సుందరీముఖంబు పోడిమి
 నిర్మల చంద్రకాంతం బై, కాంతాధరంబురుచిని ⁸శోణచ్చాయా విలాసం బై,
 విలాసవతి కొప్పుచొప్పునఁ ⁹గృష్ణాలకాధికం బై, యధికమతి ¹⁰శాస్త్రసంవాదంబు

1. పర్వతంబు (హ) 2. ననేక (హ.తం.) 3. హరిదయామందిరంబై (హ) 4. మందర (హ)
 5. మిశ్ర (హ) 6. సమర్థంబై (హ) 7. శోణిత (హ) 8. శృష్టనాగాధిక (తం.వా.) 9. కుశల
 సంవాదంబు (తం)

సౌంపున నపార సరస్వతీ విజయవిభ్రమం బై, విభ్రమవతి చనుదోయిపగిది
నిరంతర పయోవ్యాప్తాఖిలలోక జీవనప్రద తుంగభద్రాతిరేఖా సలలితం బై,
లలితవతి నగవు మించున నపహసిత చంద్రభాగధేయం బై, భాగధేయవంతుని
వివాహంబురీల మహామేఖలాకన్యకా విస్తారం బై, తార కెంగేలి యొడికంబున
1నాక్రాంతసూర్యతనయం బై, సూర్యతనయు శరవర్షంబు పోలిక భీమరథ్యా
టోప వారణం బై, వారణంబు బిరుసునం బుష్కరోన్నత సంరంభంబై,
రంభ 2నెమ్మొముడాలున 3సురసాతిశయ దళం బై, దశరథతనయు బొమముడి
చాడ్పున సింధుగర్వ ప్రభంజనం బై, ప్రభంజనతనయు గదపెట్టు మాడ్కిని
సమీపగత దుశ్శాసన దుర్మద నివారకం బై, వారకన్యక ముంజేతి గతిని
ముహూర్ముహూ రుచ్చలిత కంకణాలంకృతం బై, కృతయుగంబునోజ నపంకం
బై, 4పంకజాసను ముఖంబు నొటపునఁ బ్రభూత ముఖ్యవర్ణం బై, వర్ణగణితంబు
తెలుకువను బహుదీర్ఘ బిందువిసర్గం బై, సర్గబంధ కావ్యంబు విన్ననువున గంభీర
భావ మధురం బై, మధురాపురంబు సౌబగున మహానంద నందనం బై, నందన
వనంబుపొందున విహరమాణ కౌశికం బై, కౌశికహయంబురీతి 5నుదరద్రువం
బై, ద్రువు తలంపుక్రియను 6పరికిలిత విశ్వంభరం బై, విశ్వంభరుని శంఖంబు
రూపున దక్షిణావరోత్తరం బై, యుత్తరా వివాహంబు చందంబునఁ బ్రముదిత
7నరం బై, నరసింహ నఖరంబులభాతి నాశ్రిత ప్రహ్లాద గురువిభవ ప్రదానం బై,
దానకాండంబు సిరిం గామధేను గల్పలతా ద్యభినవం బై, నవసూతికా కుచంబు
పేర్మిని నిరంతర పయోవర్ణనం బై, ధనదు నిలయంబు తూనిక సంగత మకర
మహాపద్మ కచ్చపం బై, కచ్చపకర్పరంబు బలిమిని పతిత శైలసముద్ధరణంబై.
ధరణీధరంబుసాటి నుత్తుంగ తటిముఖ్యం బై, ముఖ్యవరాహంబుగరిమ నున్నత
క్షమం బై, క్షమాసురహంతంబు గరగరికను సత్పవిత్ర మనోరామం బై, రామ
చంద్ర బాణంబు కడింది నభ్యాగత ఖర దూషణ 8మదాపహరణ ముఖరం బై,
ముఖర రామకుతారంబురీతిని భూభృ 9న్మూలభేదన ప్రబలం బై, బలరామ
హలంబుభాతిని బ్రతికూల సన్నికర్షణ 10ప్రబుద్ధం బై, బుద్ధదేవుని మేని యొలు
పున నభియాతి 10రక్షోదార మనోహరం బై, హరతాండవంబుమేర నుల్లసి
తానిమిషం బై, యనిమిషావతారంబు కీర్తిని శ్రుతిమంగళప్రదం బై, ప్రదాత
యీగి సూటి నర్థపరంపరా వామనం బై, వామన చరణరేఖను బలివంశ

1. నాక్రాంత (హ) 2. కెమ్మొవి (తం.చ.) 3. సురతనాశయ (హ) 4. సుదశ
ద్రువంచై న (క.వా.); సుదర్శన ద్రువంచై (తం) 5. పరికిలిత (తం.వా.క.బ.జ.) 6. నలం
రంబై (హ) 7. మదాపహర ముఖాభిరామంబై, రామ కుతారంబొ (పాతాంతరము)
8. మూలభేదన (తం.వా.) 9. ప్రబుద్ధంబై (హ) 10. రక్షోదార (హ)

వ్యపనయం బై, నయశాస్త్రంబు మార్గంబువ సామ భేద మాయోపాయ
చతురం బై, చతురాననాండంబు భావంబున నపరిమిత భువన జంతుజాల
సేవ్యమానం బై, మానిని యన లోతు సూపక, గరిత యన ¹నడి చప్పుడు
సేయక, ముగుద యన బయలుపడక, ప్రమద యన గ్రయ్యం బాటుచు,
బలివ్రత యన నిట్టట్టు సనక, తల్లి యన నెవ్వి యైన లోగొనుచు, దైవం బన
భక్తమనోరథంబు లిచ్చుచు, సంతకంతకు విస్తరించి గుఱిగడచి, యవాజ్ఞానన
గోచరం బై ప్రవహించి.

229

మ. జగతీనాథు రథంబు పజ్జ బహుదేశంబుల్ వడిం దాటి త
త్సగరత్మాపకుమార భస్మములమీద¹ మంచి పాఱ² మరు
న్నగరావాసము వారు పొందిరి నవీన శ్రీలతో గంగనీ
రుగతి³ గాక మహాదురంత సుజనద్రోహానలం బాటునే.

230

మ. హరు ²మెప్పించి మహాతపో నియతుఁ డై యాకాశగంగానది¹
ధరకుం దెచ్చి నితాంత కీర్తిలతికా స్తంభంబుగా నవ్య సు
స్థిరలీలం బిత్సకృత్య మంతయు నొనరెన్ వారితానేక దు
స్తర వంశవృక్షుఁ డా భగీరథుఁడు నిత్యశ్రీకరుం డల్పుడే !

231

క. హరిఁ దమ మనమున లోనిడి, హరి పాదాంభోజజనిత మైన నది¹ సు
స్థిరు లై గ్రుంకి మునీంద్రులు, హరిఁ గలసిరి త్రిగుణరహితు లై య వ్యేక².

వ. అంత నా భగీరథునకు శ్రుతుండును, శ్రుతునకు నాభావరుండును, నాభావరునకు
సింధుద్వీపుండును, సింధుద్వీపునకు నయతాయువును, అయతాయువునకు
ఋతుపర్ణుండును జనియించె, అతండు.

233

ఆ. నయవిశాలబుద్ధి నలచక్రవర్తితో
సంగడినిదనము చాలఁ జేసి
యక్షహృదయ మతని కభ్యస్తముగ నిచ్చి
యశ్వవిద్య నేర్చె నతనివలన.

234

వ. ఆ ఋతువర్ణునకు సర్వకాముండును, సర్వకామునకు మదయంతీవల్లభుం డైన
సుదాసుండును బుద్ధై. ఆ రాజశేఖరుని, మిత్రసహుండును, గల్మాషపాదుండు
నని చెప్పుదురు. ఆ భూవరుండు వసిష్ఠుని శాపంబున రాక్షసుండై, తనకర్మంబున
నసపత్యం డయ్యె. అనిన విన పరీక్షిన్నరేంద్రుం, డేమికారణంబున సుదాసునకు
గురుశాపంబు ప్రాప్తం బయ్యె, ననిన విని శుకుం డిట్లనియె.

235

సి. ఆ సుదాసుడు వేటకై వనంబున కేగి గర్వించి యొక్కరక్కసునిఁ జంపి
వాని తోఁబుట్టినవానిఁ బోవిడిచిన వాడునుఁ దన¹తోడివాని ²మృతికి
నతిదుఃఖితుండు నై యా రాజగృహమున సూదభావంబున సొంపునొంది
యుండ వసిష్ఠున కుర్వీకుఁ డొక్కనాఁ డన్నంబు సేయంగ నతనిఁ బనుప

తే. వాడు మానవమాంసంబు వండి తెచ్చి
మునికి వడ్డింపఁ గోపించి ముని నరేంద్రుఁ
బిల్చి మానవమాంసంబుఁ బెట్టితనుచు
నలుకతో రాక్షసుడవు గమ్మని శపించె.

236

వ. ఇట్లు శపియించి పదంపడి, రాక్షసుండు వండితెచ్చుటయు, సుదాసుని యెఱుఁ
గమియుఁ దనమనంబున నెఱింగి, వసిష్ఠుండు పండ్రెండేండ్లు రక్కసుండ వై
యుండు మని ³నియమించె. అ య్యవసరంబున.

237

మ. గురువు⁴ మాటు శపింతు నంచు జలముల్ గోపంబుతో దోయిట⁵
నరనాథుండు ధరింపఁ దత్సతి పతిన్ వారింప మిన్ను⁶ దిశల్
ధరయు⁷ జీవమయంబకా నిఖిలముం దాఁ జూచి చల్లె⁸ ధరా
వరుఁ డాత్మీయపదంబులం గరపుటి వాఃపూరము⁹ బొక్కుచు¹⁰.

238

వ. ఇట్లు మిత్రసహుండు గావునఁ గళత్రానుకూలుం డై శపియింప నొల్లక, సుదా
సుండు రాక్షసభావంబు నొంది, కల్మాషవర్ణంబు లయిన పాదంబులతో నడవులం
దిరుగుచు.

239

క. ఆకట ¹మలమల మాడుచు, వీక నతం దడవి నున్న విప్రమిథునము²
దాకి తటాలున విప్రునిఁ, గూఁకటి చేబట్టి మ్రుంగఁ గొనిపోవుతఱి³.

240

వ. అంత నా బ్రాహ్మణుని భార్య మోదికొనుచుం బెగ్గడిల్లి, దగ్గతికతోఁ బతికి
నడ్డంబువచ్చి, యేడ్చుచు రాచరక్కసున కి ట్టనియె.

241

క. మానుషదేహము గలుగుట, భూనాయక ! దుర్లభంబు పుట్టినమీఁద¹
దానము పరోపకారము, భూనుతక్కి యును వలదె పురుషున కెందు².

242

మ. రవివంశాగణి వై నమస్తధరణీ రాజ్యానుసంధాయి వై
భువనస్తుత్యుడ వై పరార్థరతి వై పుజ్యానుకూలుండ వై
వివరం బేమియు లేక నా పెనిమిటి³ విప్రు⁴ దపశ్శిలు స
త్రవరు⁵ బ్రహ్మవిదు⁶ జగన్నుతగుణు⁷ భక్షింపఁగాఁ బాడియే.

243

1. తోడి(హ) 2. రావు, వోసీక కపటియై భూపాల గృహమున నడ బాంతనిమున నర్థిగొలిచి
(తం.హ.) 3. శపియించె (హ) 4. మున్నుచు⁶ (హ) 5. పుటమలు (హ) 6. జగద్గురణుని⁷ (హ)

శా. తండ్రి ! మీకు దినేశవంశజులకున్ దైవం బగున్ బ్రాహ్మణుం
డం ద్రా మాటలు లేవె భూమిసుర గోహత్యాభిలాషంబు గై
కొండ్రే మీయటువంటి సాధువులు రక్షోభావ మి ధైల మీ
తండ్రిన్ దాతలఁ బూర్వులన్ దలఁపవే ధర్మంబునం బోగదే. 244

శా. అన్నా ! చెల్లెల నయ్యెదన్ విడుపు నీ కన్నంబు వెట్టెను నా
హృన్నాథున్ ద్విజు ¹గంగికుట్టి నకటా ! హింసింప నేలయ్య ! నీ
వెన్నం దింతులతోడఁ బుట్టవె నిజం బిట్టెన ²మున్నుట్ట నా
పన్నున్ నన్ను శిరంబు ద్రుంచి మఱి మత్స్యాజేశు భక్షింపవే. 245

క. అని కరుణ పుట్ట నాడుచు, వనితామణి పలవరింప వసుధాదేవుం
దినియె నతఁడు పులి పశువుం, దినుక్రియ శాపంబుకతన ధీ రహితుం దై. 246

వ. అంత నా బ్రాహ్మణి కోపించి, కామార్తనైన నాడు పెనిమిటిని భక్షించితివి
గావున, నీవు నెలఁతలం బొందఁ జేరినవేశ మరణంబును బొందు మని, కల్మాష
పాదుని శపించి, పతిశత్రులంబులతో నగ్నిప్రవేశంబు సేసి సుగతికిం జనియె.
అంతఁ బండ్రెండేండ్లు సనిన నారాజు మునిశాపవిముక్తుం దై. 247

ఆ. రతులకొఱకు భార్య రావింప నదియును
బెదరి విప్రసతి శపించు దెఱిగి
మగని నడ్డపెట్టి మైథునకర్మంబు
మాన్యై సతులగోష్ఠి మానె నతఁడు. 248

క. అది కారణముగఁ బుత్రా, భ్యుదయము లే దా సుదాస భూపాలునకుఁ
దదనుమతి న వ్యసిష్ఠుఁడు, మదయంతికిఁ గడుపుసేసె మదనక్రీడఁ. 249

వ. ఇట్లు సుదాసునిభార్య యగు మదయంతి వసిష్ఠవలన గర్భిణి యై యేడేండ్లు
గర్భంబు ధరియించి, నీళ్ళాడ సంకటపడుచున్న, వసిష్ఠుండు వాడి యగు
నశ్మమున నా గర్భంబుఁ జేరిన, నశ్మకుం డను కుమారుండుపుట్టె. అతనికి ³మూల
కుండు పుట్టె. అతండు. 250

క. వీరుఁ డగు పరశరాముఁడు, ఘోర కుతారమున నృపులఁ గూలుచు ⁴వేశఁ
నారీజనములు దాచిన, నారీకవచం డనంగ ⁵నరసుతి కెక్కెఁ. 251

1. ధర్మవర్తి నకటా (క. చ. జ. డ. డ.) 2. మున్నుట్ట (హ) 3. నారీకవచండు (హ)
4. వెళ్ళన్ (హ) 5. నలి (కం. పా.)

వ. ఆ నారీకవచుండు నిర్మూలం బయిన రవివంశంబునకు మూలం బగుటం జేసి,
మూలకుం డయ్యె. ¹మూలకునకు విశ్వసహుండు పుట్టె. విశ్వసహునకు ఖట్వాం
గుండు పుట్టి చక్రవర్తి యయ్యె. అతండు. 252

సి. అమరులు వేడిన నసురనాథులఁ జంపి త్రిదశులతోఁ దన ²బ్రదుకుకాల
మెంతని యడగిన నిదె నిండుచున్నది తడవులే దేమైన నడుగు మనిన
వరములు గోరక వరవిమానం బెక్కి తనపురి కేతెంచి తత్త్వబుద్ధిఁ
బరమేశ్వరునియందు భావంబు గీలించి కులదైవత ద్విజకులము కంటె

తే. నంగనా ప్రాజ్య రాజ్య పుత్రాదు లెల్లఁ
గావు ప్రియములు ధర్మంబు గడచి నాదు
మతి ప్రవర్తింప దెన్నఁడు మది నెఱుంగ
నన్య మా యీశ్వరునిఁ దక్క ననుచు మఱియు. 253

మ. ఇలమీఁదం బ్రతుకేల వేల్పుల వరం బేలా ధనం బేల చం
చల గంధర్వపురీ విడంబనము లైశ్వర్యంబు లేలా జగం
బులఁ బుట్టించు తలంపునం బ్రకృతితోఁ బొత్తై తురిం బాసి ని
ర్మల మై వాఙ్మనసామితం బగు పరబ్రహ్మంబు నేఁ జెందెదన్. 254

వ. అని నిశ్చయించి. 255

మ. కలసెన్ ³సంగము లెల్లఁ బాసి నియతిన్ ఖట్వాంగుఁ డశ్రాంత మై
⁴కల దయ్యున్ మఱి మీఁద లేదనెడి దై కల్యాణ మై ⁵యాత్మలోఁ
దలఁచం బల్కఁగరాని దై పరమ మై తత్త్వజ్ఞు లూహించి హృ
జ్జలజాతంబుల వాసుదేవుఁ డని సంస్థాపించు నా బ్రహ్మమున్ 256

అధ్యాయము - ౧౦

వ. అట్టి ఖట్వాంగునకు దీర్ఘబాహుండు, దీర్ఘబాహునకు రఘువు. రఘునకుఁ బృథు
శ్రవుండుఁ, బృథుశ్రవునకు నజుండు, నజునకు దశరథుండునుబుట్టిరి. ఆ దశరథు
నకు సురప్రార్థితుండై పరబ్రహ్మమయుం డైన హరి నాల్గువిధంబు లై, శ్రీరామ
లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్ననామంబుల నిశాంశ సంభూతుం డై జన్మించె. తచ్చరి
తంబు వాల్మీకిప్రముఖు లైన మునులచేత వర్ణితం బైనది. ఐనం జెప్పెదన్. 257

1. మూలకునకు దశరథుండను కుమారుండు పుట్టె. అతనికి నైబలుండుపుట్టె. అతనికి విశ్వస
హుండు (చ) 2. ధగెడు (హ) 3. సంఘము (హ) 4. కలిగిందై మరి వైనలేదనెడి దై (హ)
5. నన్నుకిం (హ)

—: శ్రీ రామచరిత్రము :—

మ. అమరేంద్రాశకుఁ బూర్ణచంద్రుఁ డుదితుం దై నట్లు నారాయణాం
శమునం బుట్టె మదాంధ రావణ శిరస్సంఘాత సంఘేదన
క్రమణోద్దాముఁడు రాముఁ డా గరితకుఁ గౌసల్యకుం సన్నతా
సమ నైర్మల్య కతుల్య కంచిత జను స్సంసార సాఫల్యకుఁ.

258

మ. సవరషార్థము దండ్రి వంపఁ జని విశ్వామిత్రుడుం దోడ రా
నవలీలం దునుమాడె రాముఁ డదయుం దై బాలుఁ దై కుంతల
చ్చవి సంవ జ్జిత హాటకఁ గపట భాషా విస్ఫుర న్నాటకఁ
జవభి న్నార్మము ఘోటకఁ గర విరాజ త్థేటకఁ దాటకఁ.

259

క. గారామునఁ గౌశికమఖ, మా రాముఁడు గాచి దైత్యు నధికు సుబాహుఁ
ఘోరాజిఁ ద్రుంచి తోలెను, మారీచు న్నిచుఁ గపట మంజుల రోచుఁ.

260

మ. ఒక మున్నూఱు గదల్చి తెచ్చిన లలాటోగ్రాక్షు చాపంబు బా
లకరింద్రంబు సులీల మై చెఱకుఁ గోలఁ ద్రుంచుచందంబునఁ
సకలోర్వీకులు సూడఁగా విఱిచె దోశ్శక్తిఁ విదేహక్షమా
పక గేహంబున సితకై గుణమణి ప్రసీతకై లీలతోఁ.

261

క. భూతలనాథుఁడు రాముఁడు, ప్రీతుం దై పెండ్లియాడె పృథుగుణమణి సం
ఘాతఁ భోగ్యోపేతఁ, సితఁ ముఖకాంతి విజిత సితఖద్యోతఁ.

262

క. రాముఁడు నిజబాహుబల, స్థేమంబున భంగపఱిచె దీర్ఘ కుతారో
ద్ధాముఁ విదళిక్యత నృప, భాముఁ రణరంగభీము భార్గవరాముఁ.

263

క. దశరథుఁడు మున్ను కైకకు, వశుఁ దై తా నిచ్చినట్టి వరముకతన వా
గ్దశ చెడక యడవి కనిచెను, 'దశముఖ ముఖకమల తుహినధాముఁ రాముఁ.

క. జనకుఁడు పనిచిన మేలని, జనకజయును లక్ష్మణుండు సంసేవింపఁ
జనపతి రాముఁడు విడిచెను, జనపాలారాధ్య ద్విష దసాధ్య నయోధ్యఁ.

265

క. భరతుఁ నిజపదసేవా, నిరతుఁ రాజ్యమున నునిచి నృపమణి యెక్కెఁ
సురుచిర రుచి పరిభావిత, గురు గోత్రాచలముఁ జిత్రకూటాచలముఁ.

266

ఉ. పుణ్యుఁడు రామచంద్రుఁ డట వోయి ముదంబునఁ గాంచె దండకా
రణ్యముఁ దాపసోత్తమ శరణ్యము నుద్ధత బర్హిబర్హ లా
వణ్యము గౌతమీ విమల వాః కణ పర్యటన ప్రభూత సా
ద్గణ్యము నుల్లస త్రు నికుంజ వరేణ్యము నగ్రగణ్యముఁ.

267

సి. ఆ వనంబున రాముఁ డనుజ సమేతుఁ డై సతితోడ నొక పర్వశాల నుండ
రావణు చెల్లెలు రతిఁగోరి వచ్చిన మొగి లక్ష్మణుఁడు దాని ముక్కుగోయ
నది విని ఖరదూషణాదులు పదునాల్గు¹వేపురు రా రామవిభుఁడు కలన
బాణానలంబున భస్మంబు గావింప జనకనందన మేని చక్కఁదనము

తే. విని దశగ్రీవు డంగజవివశుఁ డగుచు
నర్థిఁ బంచినఁ బసిఁడిట్టి యై నటించు
నీచు మారీచు రాముఁడు నెఱి వధించె
నంతలో సీతఁ గొనిపోయె నసురవిభుఁడు.

288

ఉ. ఆ యసురేశ్వరుండు వడి నంబరవీధి నిలాతనూజ న
న్యాయము సేసి నిష్కరుణుఁ డై కొనిపోవఁగ నడ్డమైన ఘో
రాయతహేతిఁ ద్రుంచె నసహాయత రామనరేంద్ర కార్య ద
త్తాయువుఁ బక్షవేగ పరిహాసిత వాయువు న జ్జటాయువుఁ.

289

వ. అంత నా రామచంద్రుండు లక్ష్మణసహితుం డై, సీత వెదక నరుదెంచి, నిజ
కార్య²నిహితుం డైన జటాయువునకుం బరలోకక్రియలు గావించి, ఋశ్య
మూకంబునకుం జని.

270

క. నిగ్రహము నీకు వల దిఁక, నగ్రజు వాలిఁ వధింతు నని నియమముతో
నగ్రేసరుగా నేలెను, సుగ్రీవుఁ చరణఘాత చూర్ణగ్రావుఁ.

271

వ. లీలఁ రామవిభుం డొక, కోలఁ గూలంగ నేసె గురు నయశాలిఁ
శీలిఁ సేవితశూలిఁ, మాలిఁ వాలిం దశాస్యమానోన్మూలిఁ.

272

క. ఇలమీఁద సీత వెదకఁగ, నలఘుఁడు రాఘవుఁడు వనిచె హనుమంతు నతి
చ్చలవంతుఁ మతిమంతుఁ, బలవంతుఁ శౌర్యవంతుఁ భ్రాభవవంతుఁ.

273

క. ³అలవాటు కలిమి మారుతి, లలితామిత లాఘవమున లంఘించెను శై
వలీనీగణ సంబంధిఁ, జలపూరిత ధరణిగగన సంధిఁ, గంధిఁ.

274

వ. ఇట్లు సముద్రంబు దాటి, సీతం గని, హనుమంతుండు దిరిగి చనుదెంచుచు,
నక్షకుమారాదుల వధియించు.

275

క. సముద్రగ్రత ననిలసుతుం, డమరాహిత దత్త వాల హస్తాగ్నుల భ
స్మము సేసె నిరాతంకఁ, సమదాసుర సుభట విగత శంకఁ, లంకఁ.

276

1. వేలువచ్చిన రామ (తం.వా.) 2. సహితుం డైన (హ)

3. అంబాయిగొనక (హ) అభవాయి గలిగి (వా. ప్ర.)

వ. ఇట్లు లంకాదహనంబు సేసి వచ్చి, వాయుజుండు సీతాకథనంబు సెప్పిన విని,
రామచంద్రుండు రావణుని సాధింప వనచరనాథ యూధంబులుం, దానునుఁ జని చని. 277 -

శా. ఆ రాజేంద్రుఁడు గాంచె భూరి విధ రత్నాగారము^౧ మీన కుం
భీర గ్రాహ కరోరము^౨ విపుల ¹గంభీరంబు నభ్రభ్రమ
ద్వారాన్యోన్య విభిన్న భంగ భవ నిర్హోష చ్చటాంభఃకణ
ప్రాచుద్ధాంబర పారము^౩ లవణ పారావారము^౪ జేరువ^౫. 278

వ. కని, తనకుఁ ద్రోవ యిమ్ముని వేడిన, నదియు మార్గంబు సూపక మిన్నండిన,
నా రాచపట్టి రెట్టించిన కోపంబున. 279

క. మెల్లని నగవున నయనము, లల్లార్చి శరంబు విల్లు నందినమాత్రం
గుల్లలు నాచులుఁ జిప్పలుఁ, బెల్లలు నై జలధి పెద్ద బీదై యుండె^౬. 280

వ. ఇట్లు వివన్నుం డగు సముద్రుండు నదులతో మూర్తిమంతుం దై చనుదెంచి,
రామచంద్రుని చరణంబులు శరణంబు చొచ్చి, యిట్లని స్తుతియించె. 281

శా. ఓ కాకుత్స్థ కురేశ! యో గుణనిధి! యో దీనమందార! నే
నీ కోపంబున కెంతవాఁడ ²జగధి^౩ నీ వేమి ³భూరాజవే
లోకాధీశుఁడ వాదినాయకుఁడ వీ లోకంబు రెల్లప్పుడు^౪
నీకుక్షి^౫ బ్రభవించుచుండు నడఁగు న్నిక్కంబు సర్వాత్మకా! 282

క. ధాతల రజమున దేవ, వ్రాతము సత్తమున భూతరాశి దమమున^౬
⁴జాతులుగా నొనరించు గుణాతీతుఁడ వీవు గుణగణాలంకారా! 283

క. కట్టుము సేతువు లంక^౭, జుట్టుము నీ బాణశిఖల సురవైరి తలల్
గొట్టుము నేలం బడఁ జే, పట్టుము నీ యబల నధిక ⁵భాగ్యప్రబల^౮. 284

ఆ. హరికి మామ నగుదు నటమీద శ్రీదేవి
తండ్రి నూర కేల తాగడింపఁ
గట్టఁ గట్టి దాటు కమలావృకులనాథ!
నీ యశోలతలకు నెలవుగాఁగ. 285

వ. అని విన్నవించిన, రామచంద్రుండు సముద్రునిం బూర్వప్రకారంబున నుండు
పొమ్మని వీడు కొల్పె. అంత. 286

క. ఘనశైలంబులుఁ దరువులు, ఘనజవమునఁ బెరికి తెచ్చి కపికులనాథుల్
ఘన వనరాశిం గట్టిరి, ఘనవాహప్రముఖ దివిజగణము నుతింపఁ.

287

వ. ఇట్లు సముద్రంబు దాటి, రామచంద్రుండు రావణుతమ్ముం దైన విభీషణుండు
శరణంబు వేడిన, నభయం బిచ్చి, కూడుకొని లంకకుం జని, విడిసి, ¹వేడె
వెట్టించి, లగ్గులు వట్టించిన.

288

సీ. ప్రాకారములు ద్రవ్వె పరిఘలు ²పూడిచి కోటకొమ్మలు నేలఁ గూలఁ ద్రోచి
వప్రంబు లగలించి వాకిళ్ళు పెకలించి తలుపులు విఱచి యంత్రములు చెఱచి
ఘన విటంకంబులు ఖండించి గోపురంబులు విప్పి వలభుల పొందు చెఱచి
మకరతోరణములు మహిఁ గూల్చి కేతనంబులు సించి సోపానములు గదల్చి

ఆ. గృహము లెల్ల వ్రచ్చి గృహరాజముల గ్రొచ్చి
భర్త కుంభచయము పాఱవైచి
కరులు కొలను సొచ్చి కలఁచినకై వడి
కపులు లంకఁ జొచ్చి కలఁచి రపుడు.

289

వ. అంత న య్యసురేంద్రుండు వంచినఁ గుంభ నికుంభ ధూమాక్ష విరూపాక్ష
సురాంతక నరాంతక దుర్ముఖ ప్రహస్త మహాకాయ ప్రముఖు లగు దనుజవీరులు,
శర శరాసన తోమర గదా ఖడ్గ శూల భిండివాల పరశు పట్టిన ప్రాస మునలాది
సాధనంబులు ధరియించి, మాతంగ తురంగ స్యందన సందోహంబుతో బవరంబు
సేయ, సుగ్రీవ పవనతనయ వనస గజ గవయ గంధమాదన నీలాంగద కుముద
జాంబవదాదు లా రక్కసుల నెక్కటికయ్యంబులందుఁ దరుల గిరుల కరాఘాతం
బుల నుక్కుడంచి, త్రుంచిరి. అంత.

290

క. ఆయెడ లక్ష్మణుఁ డుజ్జ్వల, సాయకములఁ ద్రుంచె శైలసమకాయ సురా
జేయు ననర్గళ మాయో, పాయు నయగుణవిధేయు న య్యతికాయఁ.

291

ఆ. రామచంద్రవిభుఁడు రణమున ఖండించి
మేటికడిమి నీలమేఘ కర్ణ
బాహుశక్తిపూర్ణుఁ బటసింహనాద నం
కుచిత దిగిభకర్ణుఁ గుంభకర్ణు.

292

క. అలవున లక్ష్మణుఁ డాజి, స్థలిఁ గూల్చె ²మేఘనాదుఁ జటులాహ్లాదుఁ
బలభేదిజయ వినోదుఁ, బల జనిత సుపర్య సుభట భావ విషాదుఁ.

293

వ. అంత.

294

క. తనవా రందఱు మ్రగ్గిన, ననిమిషపతి వైరి పుష్పకారూఢుం డై
యనికి నడచి రామునితో, ఘన రాద్రముతోడ నంపకయ్యము సేసెన్.

295

వ. ఆ య్యవసరంబున.

296

క. సురపతి పంపున మాతలి, గురుతర మగు దివ్యరథము గొనివచ్చిన నా
ధరణీవల్లభుఁ డెక్కెను, ఖరకరుఁ డుదయాద్రి నెక్కు కై వడితోఁపన్.

297

వ. ఇట్లు దివ్యరథారూఢుం డై, రామచంద్రుండు రావణున కి ట్లనియె.

298

మ. చపలత్వంబున డాఁగి హేమమృగమున్ సంప్రీతిఁ బుత్రెంచుటో
కపట బ్రాహ్మణమూర్తి వై యబల నా కాంతారమధ్యంబునం
దపలాపించుటయో మదీయ శిత దివ్యామోఘ బాణాగ్ని సం
తపనం బేగతి నోర్పువాడవు దురంతం బెంతయున్ రావణా !

299

క. నీ చేసిన పాపములకు, నీచాత్మక ! యముఁడు వలదు నేఁ డిట నా నా
రాచములఁ ద్రుంప వై చెద, భేదర భూచరులుఁ గూడి క్రిడన్ జూడన్.

300

వ. అని పలికి.

301

మ. బలువింటన్ గుణటంకృతంబు నిగుడన్ బ్రహ్మాండ భీమంబుగాఁ
బ్రళయోగ్రానల సన్నిభం బగు మహాబాణంబు సంధించి రా
జలలాముం డగు రాముఁ డేసె ఖర భాషాశ్రావణున్ దేవతా
బల విద్రావణు వైరిదారజన గర్భస్రావణున్ రావణున్.

302

క. దశరథ సూనుం డేసిన, విశిఖము హృదయంబు దూఱ వివశుం డగుచున్
దశకంధరుండు గూలెను, దశవదనంబులను రక్తధారలు దొరఁగన్.

303

వ. అంత నా రావణుండు దెగుట విని.

304

సీ. కొప్పులు బిగి వీడి కుసుమమాలికలతో నంసభాగంబుల నావరింప
సేస ముత్యంబులు చెదరఁ గర్ణిక లూడఁ గంఠహారంబులు గ్రందుకొనఁగ
వదనపంకజములు వాడి వాతెఱ లెండఁ గన్నీళ్ళ వఱద లంగములు దడువ
సన్నపు నడుములు జవ్వాడఁ బాలిండ్ల బరువులు నడుములఁ బ్రబ్ధికొనఁగ

ఆ. నెత్తి మోఁదికొనుచు నెఱిఁ బయ్యెదలు జాఱ

నట్టు నిట్టు తప్పు టడుగు లిడుచు

నసుర సతులు వచ్చి రట భూత బేతాళ

సదనమునకు ఘోరకదనమునకు.

305

వ. ఇట్లు వచ్చి, తమతమ నాథులం గని, శోకించిరి. అందు. మండోదరి రావణుం
జూచి, యి ట్లనియె. 306

ఉ. హా దనుజేంద్ర ! హా సురగణాంతక ! హా హృదయేశ ! నిర్జరేం
ద్రాదుల గెల్చి నీవు కుసుమాస్త్రుని కోలల కోర్వలేక సో
న్మాదమునన్ రఘుప్రవరు మానిని నేటికిఁ దెచ్చి ¹తప్పు డే
గాదని చెప్పినన్ వినక కాలవశంబునుఁ బొంది తక్కటా ! 307

ఆ. ఎండ గాయ వెఱచు నినుఁడు వెన్నెలఁ గాయ
వెఱచు విధుఁడు గాలి వీవ వెఱచు
లంకమీఁద నిట్టి లంకాపురికి మాకు
నధిప ! విధవభావ మడరె నేడు. 308

క. దురితముఁ దలఁపరు గానరు, జరుగుదు రెట కైన నిమిష సౌఖ్యంబులకై
పరవనితాసక్తులకును, బరధనరక్తులకు నిహముఁ బరముం గలదే. 309

వ. అని విలపింప నంత విభీషణుండు రామచంద్రుని పంపు వదసి, రావణునకు
దహనాది క్రియలు గావించె. అంత రాఘవేంద్రుండు నశోకవనంబున కేగి,
శింశుపాతరు సమీపంబునందు. 310

కా. దైతేయ ప్రమదా పరీత నతిభీతన్ గ్రంథి బంధాలత
వ్రాతన్ నిశ్వసనానిలాశ్రుకణ జీవం జీవ దారామ భూ
జాతన్ శుష్క కపోలకీలిత కరాజ్ఞాతన్ బ్రహ్మాతన్ గృశీ
భూతన్ బ్రాణసమేత సీతఁ గనియెన్ భూమీశుఁ డా ముందటన్. 311

వ. కని రామచంద్రుండును దావంబు నొంది, భార్యవలన దోషంబు లేకుండుట
వహ్నివలనం బ్రకటంబు నేసి, దేవతల పంపున దేవిం జేకొని. 312

ఉ. శోషిత దానవుండు నృపసోముఁడు రాముఁడు రాక్ష సేంద్రతా
శేష విభూతిఁ గల్ప సమజీవివి గమ్మని నిర్మె నర్థి సం
తోషణుఁ బాపశోషణు నదూషణు శశ్వ దరోషణున్ మితా
భాషణు నార్యతోషణుఁ గృపాగుణ భూషణు న విశ్రిభీషణున్. 313

వ. ఇట్లు విభీషణ సంస్థాపనం దై రామచంద్రుండు నీతాలక్ష్మణ సమేతుం దై,
సుగ్రీవ హనుమదాదులం గూడికొని, పుష్పకారాధుం దై, వేల్పులు గురియ
పువ్వుల సోనలం దడియుచు, దొల్లి వచ్చిన తెరువు జాడలు సీతకు నెఱింగించుచు,
మరలి నందిగ్రామంబునకు వచ్చె. ఆ య్యవసరంబున. 314

ఆ. రామచంద్రవిభుని రాక వీనుల విని
భరతుఁ డుత్సహించి పాదుకలను
మోచికొనుచు ¹వచ్చి ముదముతోఁ బురజను
²లెల్లఁ గొలువ నన్న కెదురు వచ్చె.

315

వ. వచ్చి, పాదుకల ముందట నిడికొని, యెడనెడ సాష్టాంగ దండప్రణామంబులు
సేయుచు, మెల్ల మెల్లన దాసి, రామచంద్రుని పాదంబులు నొసలం గదియించి,
తచ్చరణ రేణువులు దుడిచి, శిరంబునం జల్లికొని, తనివిలేక మఱియు, న పృథ
కమలంబు ³లక్కున మోపికొనుచు, సంతసంపుఁ గన్నీటం గడిగి, సేమంబు
లరయుచుండె. అంత సీతాలక్ష్మణ సహితుం డై, విభుండును, దనకెదురు
వచ్చిన బ్రాహ్మణ జనంబులకు నమస్కరించి, తక్కిన వారలచేత మన్ననలు
వొంది, వారల మన్నించె. ఆ య్యవసరంబున.

316

చ. నృపవర ! పెక్కు నాళ్ళగొలె ⁴నిన్ గనకుండిన యట్టి నేడు మా
తపములు పండె నిందఱము ధన్యులి మైతి మటంచుఁ బుట్టముల్
చపలతఁ ద్రిప్పి పువ్వుల వసంతము లాడుచుఁ బాడుచుఁ గత
త్రపులయి యాడుచుం బ్రజలు దద్దయుఁ బండుగ సేసి రెల్లెడన్.

317

సీ. కవగూడి యిరుదెసఁ గవరాజు రాక్షస రాజు నొక్కెడఁ జామరములు వీవ
హనుమంతుఁ డతి ధవళాతపత్రము వట్టఁ ⁵బాదుకల్ భరతుండు భక్తిఁ దేర
శత్రుఘ్నుఁ డమ్ములు చాపంబుఁ గొనిరాఁగ సౌమిత్రి భృత్యుఁ డై చనవునూప
జలపాత్ర చేపట్టి జనకజఁ గూడిరాఁ గాంచనఖడ్గ మంగదుండు మోవఁ

ఆ. బసిఁడి ⁶వేడె మర్ది భల్లూకపతి మోచి
కొలువఁ బుష్పకంబు వెలయ నెక్కి
గ్రహము లెల్లఁ ⁷గొలువఁ గడునొప్పు సంపూర్ణ
చంద్రుపగిది రామచంద్రుఁ డొప్పె.

318

వ. ఇట్లు పుష్పకారూఢుండై, కపిబలంబులు చేరి కొలువ, రామచంద్రుం డయో
ధ్యకుం జనియె. అంతకుమున్న య పురంబునందు.

319

~~~~~
1. తూర్వములుమోయఁ బురజనుల్ (చ.ద.) 2. గొల్చుచుండ నన్న కెదురువచ్చె (హ)
3. అక్కుఁ జెక్కున నొత్తికొనుచు (తం) 4. నిన్నుఁ గనుంగొనఁ గల్గినేడు (తం) 5. బావాలు
(తం) 6. గడ్డపెద్ద (హ) 7. జోడుబట్టి (చ.త.జ) 7. వెలయ (హ)

సీ. వీధులు ¹నున్నఁ గావించి తోయంబులుసల్లి రంధా స్తంభచయము నిలిపి
పట్టుచీరెలు సుట్టి బహుతోరణంబులు గలువడంబులు మేలుకట్టు గట్టి
వేదిక లలికించి వివిధ రత్నంబుల మ్రుగ్గులు పలుచందములుగఁ బెట్టి
కలయ గోడల రామకథ లెల్ల వ్రాయించి ప్రాసాదములు దేవభవనములును

తే. గోపురంబుల బంగారు కుండ లెత్తి
యెల్లవాకిండ్లఁ గానుక లేర్పరించి
జనులు కై సేసి తూర్య మోషములతోడ
నెదురు నడతెంచి రా రాఘవేంద్రు కడకు.

320

క. సమదగజ దానధారల, దుమదుమలై యున్న పెద్దత్రోవలతోడఁ
రమణీయ మయ్యె న ప్పరి, రమణుడు వచ్చినఁ గరంగు రమణీయ పోలెఁ.

ఆ. రామభూవరేంద్రు రాకఁ దూర్యములతో
రథ గజాశ్వ సుభట రాజితోడ
నమరెఁ బురము, చంద్రుఁ డరుదేర ఘోరిల్లు
జంతు భంగ మిళిత జలధి భంగి.

322

వ. ఇ ట్టొప్పుచున్న య ప్పురంబు ప్రవేశించి, రాజమార్గంబుల రామచంద్రుం డరుగు
చున్న సమయంబున.

323

మ. ఇతఁడే రామనరేంద్రుఁ డీ యబల కా యింద్రారి ఖండించె న
ల్లతఁడే లక్ష్మణుఁ డాతఁడే కపివరుం డా పొంతవాఁడే మరు
త్సుతుఁ డాచెంగల నా విభీషణుఁ డటంచుం జేతులం జూపుచుఁ
సతులెల్లం వరికించి చూచిరి పురీ సౌధాగ్ర భాగంబులఁ.

324

వ. ఇట్లు సమస్త జనులు సూచించుండ రామచంద్రుండు రాజమార్గంబునం జనిచని.

సీ. పటికంపు గోడలు పవడంపు వాకిండ్లు నీలంపు టరుఁగురు నెఱయఁ గలిగి
కమనీయ వైడూర్యక స్తంభ చయముల ²మకరతోరణముల మహిత మగుచుఁ
బడగల మాణిక్యబద్ధ చేలంబులఁ జిగురు తోరణములఁ జెలుపుమీటి
పుష్పదామకముల ³భూరి వాసనలను బహుతర ధూపదీపముల మెఱసి

తే. మాటువేల్పుల భంగిని మలయుచున్న
సతులు పురుషులు నెప్పుడు సందడింప
గుఱుతు లిడరాని ధనముల కుప్పలున్న
రాజసదనంబునకు వచ్చె రామవిభుఁడు.

326

వ. ఇట్లు వచ్చి.

327

ఉ. తల్లుల కెల్ల మ్రొక్కి తమతల్లికి వందన మాచరించి య
ల్లల్ల బుధాశికిఁ వినతుఁ డై, చెలికాండ్రను దమ్ములం బ్రసం
పుల్లతఁ గొగిలించుకొని భూవరుఁ డోలిఁ గృపారసంబు రం
జిల్లఁగఁ జాల మన్ననలు సేసె నమాత్యులఁ బూర్వభృత్యులఁ.

328

వ. తత్సమయంబునఁ దల్లులు.

329

చ. కొడుకులుఁ బెద్దకోడలును గొబ్బున మ్రొక్కిన నెత్తి చేతులఁ
బుడుకుచు మోమునం దలలు భోరన ముద్దులు గొంచు నవ్వుచుఁ
దొడలకు వారి రాదిగిచి తోఁగఁగఁ జేసిరి నేత్రధారలఁ
వెడలిన ప్రాణముల్ దగఁ బ్రవిష్టము లయ్యె నటంచు నుబ్బుచుఁ.

330

వ. అంత వసిష్ఠుండు, శ్రీరామచంద్రుని జటాబంధంబు విడిపించి, కులవృద్ధులుం,
దాసును సమంత్రకంబుగ దేవేంద్రుని మంగళస్నానంబు సేయించు బృహస్పతి
చందంబున, సముద్ర నదీజలంబుల నభిషేకంబు సేయించె. రఘువరుండును,
సీతాసమేతుం డై, జలంబు లాడి, మంచి పుట్టంబులు గట్టికొని, కమ్మని పువ్వులు
దుఱిమి, సుగంధంబు లందికొని, తొడవులు దొడిగికొని, తనకు భరతుండు
సమర్పించిన రాజసింహాసనంబునం గూర్చుండి, యతని మన్నించి, కౌసల్యకుఁ
బ్రియంబు సేయుచు, జగత్పూజ్యంబుగ రాజ్యంబు సేయుచుండె. అప్పుడు. 331

సీ. కలఁగు డెల్లను మానెఁ గంధు లేడింటికిఁ జలనంబు మానె భూచక్రమునకు
జాగరూకత మానె జలజలోచనునకు దీనభావము మానె దిక్పతులకు
మాసియుండుట మానె మార్తాండ విధులకుఁ గావిరి మానె ¹దిక్కుములకును
నుడిగిపోవుట మానె నుర్వీరుహంబుల కణఁగుట మానెఁ ద్రేతాగ్నులకును

ఆ. గడిఁది వ్రేఁగు మానెఁ గరి గిరి కిటి నాగ
కమఠములకుఁ బ్రజల కలఁక మానె
రామచంద్రవిభుఁడు రాజేంద్రరత్నంబు
ధరణి భరణరేఖఁ దాల్చు నపుడు.

332

వ. మఱియును.

333

సీ పొలఁతుల వాలుఁజూపుల యంద చాంచల్య మబలల నడుమలయంద లేమి
కాంతాలకములంద కౌటిల్యసంచార మతివల నడుపులయంద జడిమ
ముగుదల పరిరంభములయంద వీడన మంగనాకుచములయంద పోరు
పడఁతుల రతులంద బంధ సద్భావంబు సతులఁ బాయుటయంద సంజ్వరంబు

తే. ప్రియులు ప్రియురాండ్ర మనముల బెరసి తార్చు
లంద చౌర్యంబు వల్లభు లాత్మనతుల
నాగి క్రొమ్ముళ్ళు వట్టుటం దక్రమంబు
రామచంద్రుండు పాలించు రాజ్యమందు.

334

క. తండ్రిక్రియ రామచంద్రుడు, దండ్రుల మఱపించి ప్రజలఁ దా రక్షింపఁ
దండ్రుల నందఱు మఱచిరి, తండ్రిగదా రామచంద్ర ధరణిపుఁ డనుచుఁ.

335

వ. మఱియు, నా రామచంద్రుండు రాజర్షి చరితుండును, నిజధర్మ నిరతుండును,
నేకపత్ని వ్రతుండును, సర్వలోక సమ్మతుండును నగుచు, ధర్మవిరోధంబు
గాకుండఁ గోరిక లనుభవింపుచు, ద్రేతాయుగం బైనఁ, గృతయుగధర్మంబు
గావించుచు, బాలమరణంబు మొదలగు నరిష్టంబులు ప్రజలకుఁ గలుగకుండ
రాజ్యంబు సేయుచుండె. అయ్యెడ.

336

ఆ. సిగ్గువడుట గల్గి సింగరమును గల్గి
భక్తి గల్గి చాల భయము గల్గి
నయముఁ బ్రియముఁ గల్గి నరనాథు చిత్తంబు
సీత దనకు వశము చేసికొనియె.

337

అధ్యాయము - ౧౧

వ. అనిన విని పరీక్షిన్న రేంద్రుం డి ట్టనియె.

338

ఆ. భ్రాతృజనులయందు బంధువులందును
బ్రజలయందు రాజభావ మొంది
యెట్లు మెలఁగె రాముఁ డీశ్వరుం డగు తన్నుఁ
గూర్చి క్రతువు లెట్లు గోరి చేసె.

339

వ. అనిన శుకుం డి ట్టనియె.

340

సీ. భగవంతుఁ డగు రామభద్రుండు ప్రీతితో దేవోత్తముని సర్వదేవమయునిఁ
దనుదాన కూర్చి యధ్వరములు సేసెను హోతకుఁ దూరుపు సుత్తరంబు
సామగాయకునికి శమన దిగ్భాగంబు బ్రహ్మకుఁ గ్రమమునఁ బడమ రెల్ల
నర్వర్యునకు వేష మాచార్యునకు నిచ్చి సౌమ్ములు పంచి భూసురుల కొనఁగి

1. యెట్లు మెలఁగె రాఘవేశ్వరుం డీశ్వరుఁ గూర్చి క్రతువులే (తం) రాఘవేశ్వరుం డెవ్వని
గూర్చి క్రతువు లెటు (వా)

తే. 1తనకు రెండు పుట్టంబులుఁ దనకు నైన
మెలఁత మంగళసూత్రంబు మినుకుఁ దక్క
వినతుఁ డై యుండె నా రాము వితరణంబు
పాండవోత్తమ ! యేమని పలుకవచ్చు.

341

వ. అంత నా రామచంద్రుని దానశీలత్వంబునకు మెచ్చి విప్రవరులు తమతమ భూములు
మరల నిచ్చి యిట్లనిరి.

342

ఆ. ధరణి వలదు మాకుఁ దపసుల కేల నీ
వఖిల లోకగురుఁడ వైన హరివి
మా మనంబులందు మలయు చీకటిఁ బాపు
భవదుదార రుచులఁ బార్థివేంద్ర !

343

వ. అని పలికి, బ్రహ్మణ్యదేవుం డైన రామచంద్రుని వినయోక్తులఁ బూజించి,
మునులు సనిరి. ఇట్లు పెద్దకాలంబు రాజ్యంబు సేసి, రాఘవేంద్రుం డొక్క
దినంబున.

344

సీ. వసుధ పైఁ బుట్టెడు వార్త లాకర్ణించు కొఱకు నై రాముండు గూఢవృత్తి
నడురేయిఁ దిరుగుచో నాగరజనులలో నొక్కఁడు దనసతి యొప్పుకున్న
నొరు నింటఁ గాపురం బున్న చంచలురాలిఁ బాయంగలేక చేపట్టె 2నేమి
తా వెఱ్ఱియగు రామధరణీశ్వరుండనే జేల ! పొమ్మను మాట బిట్టు వలుక

ఆ. నాలకించి మఱియు నా మాట చారుల
వలన జగములోనఁ గలుగఁ దెలిసి
సీత నిద్రవోవఁ జెప్పక వాల్మీకి
పర్ణశాలఁ బెట్టఁ బనిచె రాత్రి.

345

వ. అంత సీతయు గర్భిణి గావునఁ గుశలపు లనియెడి కొడుకులం గనియె. వారికి
వాల్మీకి జాతకర్మంబు తొనరించె. లక్ష్మణునకు నంగదుండును, చంద్రకేతుం
డును, భరతునకుఁ దక్షుండును, బుష్కలుండును, శత్రుఘ్నునకు సుబాహుండును,
శ్రుతసేనుండును సంభవించిరి. అయ్యెడ.

346

క. బంధురబలుఁ డగు భరతుఁడు, గంధర్వచయంబుఁ ద్రుంచి కనకాదుల న
దృఢంబుఁ డగు నన్న కిచ్చెను, బంధువులును మాతృజనులుఁ బ్రజలున్ మెచ్చన్.

ఆ. మధువనంబులోన మధునందనుం డగు

లవణుఁ జంపి భుజబలంబు మెఱసి

మధుపురంబు సేపె మధుభాషి శత్రుఘ్నుఁ

డన్న రామచంద్రుఁ డౌ ననంగ.

848

వ. అంతఁ గొంతకాలంబునకు రామచంద్రుని కొమారు లైన కుశలపు లిద్దఱును
వాల్మీకివలన వేదాది విద్యలయందు నేర్పరు లై, పెక్కుసభలను ¹సతానంబుగా
రాము కథాశ్లోకంబులు పాడుచు, నొక్కనాఁడు రాఘవేంద్రుని యజ్ఞశాలకుం జని.

మత్తకోకిల. వట్టి మాఁకులు పల్లవింప నవారి యై మధుధార దా

నుట్టఁ బాడిన వారి పాటకు నుర్వరాధిపుఁడుఁ బ్రజల్

బిట్ట సంతన మంది రయ్యెడఁ బ్రీతిఁ గన్నుల బాష్పముల్

దొట్ట నొదల లూచి వారలతోడి మక్కువ పుట్టఁగాఁ.

850

వ. అంత నా రామచంద్రుఁడు కుమారుల కి ట్టనియె.

851

ఆ. చిన్ని యన్నలార ! శీతాంశుముఖులార !

నశినదశ విశాల నయనులార !

మధుర భాషులార ! మహిమీఁద నెవ్వరు

దల్లి దండ్రీ మీకు ధన్యులార !

852

వ. అనిన వారు, నేము వాల్మీకి ²శిష్యులము. రాఘవేశ్వరుని యాగంబు 'సూడవచ్చితిమి.
అనవుడు, మెల్లన నగి, యెల్లి ప్రొద్దున మీ తండ్రీ నెఱింగెదరు. ఉండుండు. అని
యొక్క నివాసంబునకు సత్కరించి పనిచె. మఱునాఁడు సీతం దోడ్తాని కుశలపుల
ముందట నిడుకొని, వాల్మీకి వచ్చి, రఘుపుంగవునిం గని, యనేక ప్రకారంబుల
స్తుతియించి యి ట్టనియె.

853

ఆ. సీత ³శుద్ధురాలు చిత్త వాక్కర్మంబు

లందు సత్యమూర్తి యమలగరిత

పుణ్యసాధ్వీ విడువఁబోలదు చేకొను

రవికులాబ్ధిచంద్ర ! రామచంద్ర !

854

1. సతానశంగా (హ) 2. పౌత్రుంబు (హ); వాల్మీకి శిష్యులము సీతపుత్రుంబు (జ) 3. ముద్ది
రాలు (హ. తం.) సుద్ధరాలు (వా)

వ. అని వాల్మీకి వలుక, రామచంద్రుండు పుత్రార్థి యై విచారింపఁ, గుళలపులను
వాల్మీకికి నొప్పగించి, రామచంద్ర చరణధ్యానంబు సేయుచు, నిరాశ యై
సీత భూవివరంబు సొచ్చె. అయ్యెడ. 355

మ. ముదితా ! యేటికిఁ గ్రుంకి తీవు ¹మనలో మోహంబు చింతింపవే
వదనాంభోజము సూపవే మృదువు నీ వాక్యంబు వినింపవే
తుది సేయం ²దగదంచు నీశ్వరుండు నై దుఃఖించె భూపాలుఁ డా
పద గాదే ప్రియురాలిఁ బాసినయెడ ³భావింప నె వ్వారికిఁ. 356

వ. అని వగచి, రామచంద్రుండు బ్రహ్మచర్యంబు ధరియించి, ³పదుమూడు వేల
యేం డైడతెగకుండ నగ్నిహోత్రంబులు సెల్లించి, తా నీశ్వరుండు గావునఁ
దన మొదలినెలవునకుం జనియె. ఇ వివిధంబున. 357

ఆ. ఆది దేవుఁ డైన యా రామచంద్రుని
కల్పిఁ గట్టు టెంత యసురకోటిఁ
జంపు టెంత కపుల సాహాయ్య మది యెంత
సురల కొఱకుఁ గ్రీడ చూపెఁ గాక, 358

చ. వశుండుగ మ్రొక్కెదన్ లవణవార్ధి విజృంభణతా నివ ర్తికిన్
దశ దిగధీశ మౌళిమణి దర్పణమండిత దివ్యకిర్తికిన్
దశశత భానుమూర్తికి సుధారుచి భాషికి సాధు పోషికిఁ
దశరథరాజు పట్టికిని దైత్యపతిం బొరిగొన్న జెట్టికిఁ. 359

ఉ. నల్లనివాడు పద్మనయంబులవాడు మహాశుగంబులఁ
విల్లును దాల్చువాడు గడు విప్పగు వక్షమువాడు మేలు పైఁ
జల్లెడువాడు నిక్కిన భుజంబులవాడు యశంబు దిక్కులం
జల్లెడువాడు నైన రఘుసత్తముఁ డీవుత మా కభీష్టముల్. 360

ఆ. *రామచంద్రుఁ గూడి రాకల పోకలఁ
గదిసి తిరుగువారుఁ గన్నవారు
నంటికొన్నవారు నా కోసలప్రజ
లరిగి రాదియోగు లరుగు గతికి. 361

క. మంతనములు సద్గతులకు, పొంతనములు ఘనము లైన ⁴పుణ్యముల కిదా
నింతన పూర్వ మహాఘ ని,కృంతనములు రామనామ కృతిచింతనముల్. 362

అధ్యాయము - ౧౨

వ. ఆ రామచంద్రునకుఁ గుశుండును, గుశునకు నతిథి, యతిథికి నిషధుండును, నిషధునకు నభుండును, నభునికిఁ బుండరీకుండును, పుండరీకునకు క్షేమధన్వుండును, క్షేమధన్వునకు దేవానీకుండును, దేవానీకునకు నహీనుండును, నహీనునకుఁ బారియాత్రుండును, పారియాత్రునకు బలుండును, బలునకు జలుండును, జలునకు నర్కసంభవుం డగు వజ్రనాభుండును, వజ్రనాభునకు శంఖణుండును, శంఖణునకు విధృతియును, విధృతికి హిరణ్యనాభుండును, జనియించిరి. ఆ హిరణ్యనాభుండు జైమిని శిష్యుం డైన యాజ్ఞవల్క్యుమునివలన నధ్యాత్మయోగంబు నేర్చి, హృదయకలుషంబులంబాసి, యోగచర్యుం డయ్యె. అతనికి బుష్పండును, బుష్పనకు ద్రువసంధియు, ద్రువసంధికి సుదర్శనుండును, సుదర్శనునకు నగ్ని వర్ణుండును, నగ్నివర్ణునకు శీఘ్రుండును, శీఘ్రునకు మరు వను రాజశ్రేష్ఠుండును బుద్ధె. ¹ఆ రాజు యోగసిద్ధుండై, కలాప గ్రామంబున నున్నవాడు. కలియుగాంతంబున నష్టం బయ్యెడు సూర్యవంశంబుఁ గ్రమ్మఱం బుట్టింపఁ గలవాడు మరువు. ఆ మరువునకు బ్రశుశ్రుకుండు. నా ప్రశుశ్రుకునకు సంధియు, నతనికి నమర్షణుం, డా యమర్షణునికి మహస్వంతుం, డా మహస్వంతునకు ²విశ్వ సాహ్యుండు, విశ్వసాహ్యునకు బృహదృలుండు జనియించె. వాడు భారత యుద్ధంబున మీ తండ్రియగు నభిమన్యునిచేత హతుం డయ్యె. వినుము. 363

—: భవిష్య ద్రాజేతిహాస వర్ణనము :—

తే. పరగ నిశ్వాకుండును బృహదృలుండు మొదలుఁ
దుదయుఁ గాఁగల రాజులఁ దోడుతోడ
నెటుఁగఁ జెప్పితి ³నీ వారి నింకమీదఁ
బుట్టఁ గలవారిఁ జెప్పెద భూవరేంద్ర!

364

వ. ఆ బృహదృలునకు బృహద్రణుండును, బృహద్రణునకు సురుక్షతుండు, నాతనికి వత్సప్రీతుండును, వత్సప్రీతునకుఁ బ్రతివ్యోముండును, ప్రతివ్యోమునకు భానుండును, భానునకు ⁴సహదేవుండును, సహదేవునకు బృహదశ్వండును, బృహదశ్వనకు భానుమంతుండును, భానుమంతునకుఁ బ్రతీకాశ్వండును, ప్రతీకాశ్వనకు సుప్రతీకుండును, సుప్రతీకునకు మేరుదేవుండును, మేరుదేవునకు ⁵సుత

1. ఆరాజయోగి సిద్ధుండై (హ.తం.వా.); "యో అసావాస్తే యోగసిద్ధిః (12-8)"

2. విశ్వసాహి (హ) 3. నేవారి (హ) 4. దివౌకా వాహినీపతిః సహదేవస్రతః (12-10) 5. హతక్షత్రః అని మూలము (12-11)

క్షత్రుండును, సుతక్షత్రునకు ఋక్షకుండును, ఋక్షకునకు నంతరిక్షుండును, నతనికి సుతవుండును, సుతవునకు నమిత్రజిత్తు, నతనికి బృహద్వాజియు, నతనికి బర్హియు, బర్హికి దనంజయుండును, ధనంజయునకు రణంజయుండును, రణంజయునకు సృంజయుండును, సృంజయునకు శాక్యండును, శాక్యనకు శుద్ధాదుండును, శుద్ధాదునకు లాంగలుండును, లాంగలునకుఁ బ్రసేనజిత్తు, నతనికి ఘృద్రకుండును, ఘృద్రకునకు ఋణకుండును, ఋణకునకు సురథుండును, సురథునకు సుమిత్రుండును బుట్టుదురు. సుమిత్రుని యనంతర కాలంబున సూర్యవంశంబు నశింపంగలదు. వీరలు బృహద్బలునినుండి క్రమంబునం బుట్టం గలవారలు. అని చెప్పి శుకుం డి ట్లనియె.

385

అధ్యాయము - ౧౩

సీ. ధన్యుఁ డా యిత్వాకు తనయుఁడౌ నిమి యాగ మాచరింపఁగఁ గోరి యా వసిష్ఠ నార్హిజ్యమునకుఁ డా నర్థింపఁ గని యాతఁ డింద్రుని మఖము సేయింప నియ్య కొనినాఁడ మఱి వత్తుఁ గొదవ లేదన వచ్చి సంసారమెంతయుఁ జంచలంబు కాలయాపన మేల గ్రతువు సేసెద నని యన్య ముత్విక్కుల నతఁడు గూర్చి

తే. సేయ నింద్రుని యాగంబు చెల్లఁజేసి
గురుఁడు చనుదెంచి శిష్యుపైఁ గోపమెత్తి
యోరి నా వచ్చునిందాఁక నుండ వనుచు
నతని దేహంబు వడుఁగాక యని శపించె.

386

వ. ఇట్లు వసిష్ఠుండు శపించిన, నిమియును, వసిష్ఠునిదేహంబు వడుఁగాక యని మరల శపించిన, న వసిష్ఠుండు మిత్రావరుణుల వలనఁ గడపట సూర్యునికి జన్మించె. గురుశాపంబున బ్రహ్మజ్ఞాని యైన నిమి, విగతదేహుం డైన, నతని దేహంబు మునీశ్వరులు గంధవస్తువులం బొదివి, దాచి, దొరకొన్న సత్రయాగంబు చెల్లిం నిరి. యాగంబు కడపటను దేవగణంబులు మెచ్చి వచ్చిన, వారలకు నిమిదేహంబు సూపి, బ్రతుకం జేయుం డనవుడు వారలు నిమిప్రాణంబులు వచ్చుంగాక యని పలికిన, నిమి తన దేహంబు సౌరనౌల్లక యి ట్లనియె.

387

మ. అని మోహాకులితంబు సాంద్ర మమతాహంకార మూలంబు సం తత నానా సుఖదుఃఖ వీడిత మనిత్యం బిట్టి దేహంబు సం కృతి నా కేటికి మీనజీవనము భంగిం భీతిబాహుళ్య మం చితరుల్ పెద్దలు దీనిఁ జేకొనరు సర్వేశు మదిఁ గొల్చెదఁ.

388

వ. అని పలికిన నిమిమాటలు గ్రమ్మటింప నేరక, శరీరులు గన్నులు దెఱచినప్పుడును, మూసినప్పుడును, నిమి గానవచ్చుంగాక యని పల్కి దేవతలు సనిరి. అంత.

ఆ. పెద్ద లైన మునులు వృధీస్థలికి రాజు
లేమిఁ జూచి నిమి కశేబరంబు
తరువ నొకఁడు పుట్టెఁ దనయుండు వానిని
జనకుఁ డనుచుఁ బలికె జగము లెల్ల.

370

వ. మఱియు నతఁడు ¹విగతదేహుండు గావున, వైదేహుం డనియును, మథన జాతుండు గావున మిథిలుం డనియుం బరఁగె. ఆ మిథిలుని చేత నిర్మితం బైనది గావున మిథిలానగరంబు నాఁబరఁగె; ఆ జనకునకు నుదావసుండును, నుదావసు నకు నందివర్ధనుండును, నందివర్ధనునకు సుకేతుండును, సుకేతువునకు దేవ రాతుండును, దేవరాతునకు బృహద్రథుండును పుట్టె. అతనికి ²మహావీర్యుండును, నతనికి సుధృతియు, నతనికి ధృష్టకేతుండును, నతనికి హర్యశ్వుండు, నతనికి మరువు, నతనికిఁ బ్రతింధకుండును, నతనికిఁ గృతరయుండు, నతనికి దేవమీథుం డును, నతనికి విధృతుండును, నతనికి మహాధృతియు, నతనికిఁ గీర్తిరాతుండు, నతనికి మహారోముండు, నతనికి స్వర్ణరోముండును, నతనికి హ్రస్వరోముండును, నతనికి సీరధ్వజుండును బుట్టె.

371

ఆ. అతఁడు మఖముసేయ నవని దున్నింపంగ
లాంగలంబు కొనను లక్షణాంగి
సీత జాత యయ్యె సీరధ్వజుం డన
దాన జెప్పఁబడియె ధన్యుఁ డతఁడు.

372

వ. ఆ సీరధ్వజునకుఁ గుశధ్వజుండును, గుశధ్వజునకు ధర్మధ్వజుండును, ధర్మ ధ్వజునకు గృతధ్వజ, మితధ్వజు లను వారిద్దఱుఁ బుట్టిరి. అందుఁ గృతధ్వజు నకుఁ గేశిధ్వజుఁ డుదయించె. అతండుఁ దన్నుఁ దా నెఱింగెడి విద్యయందు నేర్పరియయ్యె. మితధ్వజునకు ఖండిక్యుండనువాఁడు జన్మించి, తండ్రివలన నెఱుకగలవాఁడై, కర్మ తత్త్వంబు నేర్చి, కేశిధ్వజునివలన భీతుండై యేగె. ఖండిక్యునకు భానుమంతుండును, భానుమంతునకు శతద్యుమ్నుండును, శతద్యు మ్మునికి శుచియు, శుచికి సనద్వాజుండును, సనద్వాజునకు సూర్యకేతుండు సూర్య కేతునకు నజుండును, నజునకుఁ గురుజిత్తుఁ, గురుజిత్తునకు నరిష్టనేమియు, నరిష్ట

1. విదేహుండు గావున (వా): "సోఽఘోరైదేహస్త విదేహజః" (28-18)

2. "తస్య మహావిర్య స్సర్పత్పితా" (18.15)

నేమికి శ్రుతాయువు, శ్రుతాయువునకు, బార్హుండును, బార్హునకుఁ జిత్రరథుండును
జిత్రరథునకు షేమాపియు, షేమాపికి హేమరథుండును, హేమరథునకు సత్య
రథుండును, సత్యరథునకు నుపగురుండును, ఉపగురునకు నగ్నిదేవు ప్రసాదమున
నుపగుర్వుండును, ఉపగుర్వునకు సావనుండును, సావనునకు సువర్చసుండును,
గలిగె. అతఁడె సుభూషణుం డని వినంబడు. ఆ సుభూషణునకు జయుండును,
జయునకు విజయుండును, విజయునకు ఋతుండును, ఋతునకు ననఘుండును,
అనఘునకు వీతిహవ్యుండును, వీతిహవ్యునకు ధృతియు, ధృతికి బహుశాశ్వం
డును, బహుశాశ్వనకుఁ గృతియుఁ, గృతికి మహావశి యనువాఁడును జన్మించె.
వీరలు మైథిలు లగు రాజు లని చెప్పంబడుదురు. యోగీశ్వర ప్రసాదంబున
గృహస్థు లై యుండియు, బంధ విముక్తు లై, యాత్మజ్ఞానంబు గలిగి, నిరంతర
బ్రహ్మానుసంధానంబు సేయుచు నుండుదురు. అని పలికి, శుకయోగీంధ్రుం
డి ట్లనియె.

373

అధ్యాయము - ౧౪

—: చంద్రవంశ్యు లగు రాజుల యితీహాసము :—

ఆ. ¹చంద్రగౌర మైన చంద్రవంశమునందుఁ
జంద్రకిర్తితోడ జనిత మైన
యట్టి పుణ్యమతులు ²నైశాదిరాజుల
నింకి వినుము మానవేంద్రచంద్ర !

374

సీ. ఒక వేయతలలతో నుండు జగన్నాథు బొడ్డుఁ దమ్మిని బ్రహ్మ పుట్టె మొదల
నతనికి గుణముల నతనిఁ బోలిన దక్షుఁ డగు నత్రి సంజాతుఁ డయ్యె నత్రి
కడగంటి సూక్కులఁ గలువలసంగడిఁ డుదయించె విప్రుల కోషధులకు
³సమరఁ దారాతలి కజుని పంపున నాథుఁ డై యుంటి రాజసూయంబు సేసి

తే. మూఁడు లోకములను గెల్చి ⁴మోఱకమురఁ
జని బృహస్పతి పెండ్లాముఁ జారుమూర్తిఁ
దార నిలుసొచ్చి కొనిపోయి తన్ను గురుఁడు
వేడు నందాఁక న య్యింతి విడువఁ డయ్యె.

375

వ. అంత వేల్పులతో రక్కసులకుఁ గయ్యం బయ్యె. బృహస్పతితోడి వైరంబునం
జేసి, కావ్యుఁడు రాక్షసులతోఁ జేరికొని, చంద్రునిం జేపట్టి, సురాచార్యునిం

1. చంద్ర గౌరవమున (హ) 2. నైన రాజులనెల్ల (హ) 3. నంబుగర్వములకు (హ)

4. మోదమునను (హ)

బోదోలిన, హరుండు భూతగణసమేతుం దై, తన గురుపుత్రుం దైన బృహ
స్పతినిఁ జేపట్టె. దేవేంద్రుడును, సురగణంబులుం, దాసును బృహస్పతికి నడ్డంబు
వచ్చె. అ య్యవసరంబున బృహస్పతి భార్యానిమిత్తంబున రణంబు సురాసుర
వినాశకరం బయ్యె. ఆలోన బృహస్పతి తండ్రి యగు నంగిరసుండు సెప్పిన విని.
బ్రహ్మదేవుండు చంద్రునిం ¹గోపించి, గర్భిణి యైన తారను మరల నిప్పించినం
జూచి, బృహస్పతి దాని కి ట్టనియె.

376

ఉ. సి గ్గొకయింత లేక వెలచేడియ భంగిని ధర్మకీర్తులఁ
బొగ్గులు సేసి జారు శశిఁ బొంది కటా! కడు పేు ²దెచ్చికొం
టెగ్గు దలంపఁగా వలదె యిప్పుడు గర్భము దించుకొమ్ము నిఁ
మ్రగ్గఁగఁ జేసెదఁ జెనఁటి మానవతుల్ నినుఁ జూచి మెత్తురే.

377

వ. అని కోపించుచుండ, నా చెలువకుఁ బసిండిచాయ మేను గల కుట్ట పుట్టె. వానిం
జూచి, మోహంబు చేసి, బృహస్పతి తనకొడు కనియునుం, జుండుండు దన
కన్న వాఁ డనియును, జగడించిరి. అప్పుడు.

378

ఆ. వారి వాడు చూచి వారింపఁగా వచ్చి
యేర్పరింపలేక యెల్ల మునులు
నమరవరుల నడుగ నా వేడుకలక తై
యెఱుఁగుఁ గాని యితరు లెఱుఁగ రనిరి.

379

వ. ఆ వలుకులు విని, సిగ్గుపడియున్న తారకుఁ జిన్నికొమరుం డి ట్టనియె.

380

క. ఇలువరుస చెడఁగ బంధులు, దలవంపఁగ మగఁడు రోయఁ దల్లి! కట్టా
వెలి నేలెడన్నుఁ గంటివి, కలిగించినవాడు శీతకరుఁడో గురుఁడో.

381

వ. అని పలుకుచున్న కొడుకునకు మఱుమాట లాడనేరకున్న తార నేకాంతంబునఁ
జీరి మంతనంబున బ్రహ్మ యి ట్టనియె.

382

మ. చెలువా! నీ యెలసిగ్గు వాసి, గురుఁడో శీతాంశుఁడో యెవ్వఁడో
లలితాకారుఁ గుమారుగన్న యతఁ డేలా దాఁప నీ పాటు నీ
తలనే పుట్టెనె వెచ్చ నూర్చుకుము కాంతల్ ⁴కామినుల్ గారె మా
టల నిం దేమియుఁ ⁵బోదు పో యొరులతోడం ⁶జెప్ప విన్నింపవే.

383

వ. అని పలికిన బ్రహ్మకు నెదురు మాటాడ వెఱచి, మంతనంబున న య్యింతి,
చంద్రునికిం గన్నదాన. అనవుడు నా బాలకునకు బుధుం డను పేరు పెట్టి,
చంద్రున కిచ్చి, బ్రహ్మ ననియె. అంత.

384

1. ఉట్టి (తం.క.చ.ట.త.) 2. చేసికొంటి (తం.క.) 3. నన్ను (తం.వా.) 4. కామ
కర్ (తం.వా.) 5. బోవబొండాదుంతోడన్ (తం) 6. జెప్పి (హ)

ఆ. బుద్ధిమంతుఁ డైన బుధుఁడు పుత్రుం డైన
మేను పెంచి రాజు మిన్నముట్టె
బుద్ధిగల సుతుండు పుట్టినచోఁ దండ్రి
మిన్ను ముట్ట కేల మిన్నకుండు. 385

వ. ఆ బుధునకుఁ దొల్లి చెప్పిన యిశాకన్యకవలనఁ బురూరవుండు వుట్టె ఆ
పురూరవునకుఁ గల శౌర్య సౌందర్య గాంభీర్యాది గుణంబులు నారదునివలన
నిండ్రసభలోన నూర్వశి విని, మిత్రావరుణుల శాపంబున మనుష్య స్త్రీరూపంబు
దాల్చి, భూలోకంబునకు వచ్చి, పురూరవు ముందట నిలువంబడి. 386

తరల. సరసిజాక్షు మృగేంద్రమధ్య విశాలవక్షు మహాభుజుఁ
సురుచిరాసన చంద్రమండల శోభితుఁ సుకుమారు నా
పురుషవర్యుఁ బురూరవుం గని, పువ్వుటంపరజొదు చేఁ
దొరఁగు క్రొవ్విరి తూపులఁ మదిఁ దూలపోవఁగ భ్రాంత యై 387

వ. ఊర్వశి నిలిచి యున్నంత. 388

ఉ. భావజు 2కోలయో మొగులువాసి వెలుంగు మెఱుంగొ మోహినీ
దేవతయో నభోరమయ్యే దీని కరగ్రహణంబు లేనిచో
జీవన మేటి కంచు మరుచేఁ జిగురాకడిదమ్ము జిమ్ములం
దా వడఁకెఁ బురూరవుఁడు తామరపాకు జలంబు కైవడిఁ 389

వ. ఇట్లు రాచపట్టి చెఱకు వింటివాని దాడికి నోడి, యెట్టకేలకు నైరణచేసి నిలుకడం
దెచ్చికొని, య చెలువ కి ట్లనియె. 390

ఉ. ఎక్కడనుండి రాక మన కిద్దఱికిం దగు నీకుఁ దక్కితిఁ
3ముక్కడి వచ్చెనే యలరు ముల్కుల వాఁ డడిదంబు 4ద్రిప్పచే
దిక్కునెఱుంగ 5నౌ యబల ! దేహము దేహము గేలుఁ గేల నీ
చెక్కునఁ జెక్కుమోపి తగు చెయ్యల నన్ను విపన్నుఁ గావవే. 391

వ. అనినం బ్రోడచేడియ యి ట్లనియె. 392

మ. ఇవి నా కూర్పు తగళ్ళు రెండు దగ నీ వెల్లప్పుడుఁ గాచెదే
ని వివస్తుండవు గాక 6నాకడ సదా నీవుండుదేనిఁ విశే
ష 7విలాసాధిక ! నీకు నా ఘృతము భక్ష్యం బయ్యె నేనిఁ మనో
జ వినోదంబుల నిన్నుఁ దేల్చు నగునే చంద్రాన్వయ గ్రామణీ ! 393

1. కొండచించిన (తం.క.జ.) 2. దీమమో (తం.వా.క.) 3. ముక్కడి వచ్చెనో (హ)
4. ద్రిప్పనే (హ); ద్రిప్పెనే (తం) 5. నే (హ) 6. నాకడనుదా (హ); నాకడనుఁ దగఁ (హ);
7. వివేకగుణాంకృతి నీకు నామతము నిక్కంబయ్యె నేనిఁ (హ); లక్ష్యంబయ్యె నేనిఁ (హ)

- వ. అని పల్కిన వేల్పుల వెలయాలి ప్రతిమాటల కియ్యకొని తన మనంబున. 394
- క. మంచిదట రూపు ¹ననురతి, నంచిత యట దేవగణిక యట మరుచేతన్
సంచలిత ²చిత్తయై కామించిన దట యంతకంటె మేలుం గలదే. 395
- వ. అని నిశ్చయించుకొని. 396
- అ. రాజు రాజముఖిని రతిదేల్చె బంగారు
మేడలందుఁ దరుల నీడలందుఁ
³దోటలందు రత్న కూటంబు లందును
గొలఁకులందు గిరుల కెలఁకులందు. 397
- వ. అంత న య్యిద్దఱకుం దగులంబు నెలకొనిన. 398
- క. ⁴ఒకదిక్క యేగుదురు వా, రొకచోటన కాని నిలిచి యుండరు దమలో
⁵నొకటియె మనమున నెంచుచు, రొకనిమిషము పాయకుందురువిదయుఁ దానున్. 399
- క. దయ్య మెఱుంగును వారల నెయ్యంబును మక్కువలును ⁶నిజమరితనముల్
⁷వియ్యములును నెడనందినిఁ, బయ్యదకొం గడ్డమైనఁ బ్రాణము వెడలున్. 400
- వ. ఇట్లూర్వశియుం, బురూరవుండు నొండొరులవలని మక్కువలు చెక్కులొత్తం,
బగళ్ళు రేలు నెల్లెడల విహరింప, నొక్కనాడు దేవలోకంబున దేవేంద్రుండు
గొలువుండు తఱి గొలువున నూర్వశి లేకుండుట జూచి. 401
- క. ఇన్నిదినంబులోవలె నా, యన్న సభామధ్యవేది యూర్వశి లేమిన్
విన్నదనముతో నున్నది, వన్నె దఱిగియున్న పసిడివడువున ననుచున్. 402
- వ. ఇంద్రుండు గంధర్వలం బనిచిన, వారు నడురేయిం జని, చీకటి నూర్వశి
పెంచుకొన్న యేడకంబులం బట్టిన, నవి రెండును మొఱవెట్టిన, వాని మొఱవిన,
రతి ఖిన్నుం డై మేను మఱచి, కూరుకుచున్న పురూరపు కౌగిటనుండి
యూర్వశి యిట్లనియె. 403
- మ. అదె నా బిడ్డల బట్టి దొంగలు మహాహంకారు లై కొంచు ను
న్నదు లై పోయెద రద్దపాటునకు సామర్థ్యంబునన్ హీనుఁ డై
కదలం డీ మగపంద కూరుకుగతిం గన్మాసి గుర్రెట్టుచున్
⁹వదలంజాలఁడు నాదు కౌగిలియుఁ దా వంధ్యాత్ముఁ డై చెల్లరే. 404

1. సంకతి (హ); ననుమతి (ద) 2. చిత్త నన్ను (హ) 3. దోలందు రత్నశాలందును
దమ్మి 4. ఒక దిక్కకాని చనవో (తం.వా.) 5. నొకటియెకాని తలంపరు (క.త.ద.తం.వా.) 6. నిజ
గరితనముల్ (హ) 7. వియ్యముగలదో సందడి (హ); తియ్యములొనెడ నుందరి (క.జ.ద.)
8. తోమన, మున్న (హ) 9. విడులం జాలఁడునాదు కౌగిలియు సంప్రీతాత్ముఁడై చెల్లరే (చ.జ.)
సంప్రీతాత్ముఁడై చెల్లరే (తం)

క. పగతురు ¹దొంగల రేపంగ, మగటిమి వాటింపలేక ²మగతన మెల్ల
మగువల కౌగిట ³జూపెడు, మగవాఁ డగుకంటె మగఁడు మగువగు టొప్పు

ఆ. అధముఁ దైనవాని కాలగుకంటె న
త్యధికునింట దాసి యగుట మేలు
హినుఁ బొంది యోని హింసింపఁగా నేల
యువతిజనుల కూర కుంట లెస్స.

406

క. ⁴ఏటికి నీ రాచరికం, బాటది మొఱవెట్టఁ బశువు లాతురపడ నో
యాట దని లేచి దొంగల, గీటపు వెడలంగ శవముక్రియ నుండె దిదే.

407

క. వినియు వినవు రణభీరువు, మనుజాధము నిదురబోతు మందుని నకటా !
నినుఁ జక్రవర్తిఁ జేసిన, పనజాసనుకంటె వెఱ్ఱివాఁడునుఁ గలఁడే.

408

వ. అని పెక్కుభంగుల న య్యింతి, ⁵పరుషోక్తు లను కరవాలమ్ములు చెవులఁ
జొనుప, నా రాజశేఖరుం డంకుశంబు పోట్ల నడరు మదగజంబు చందంబున
చీర మఱచి, దిగంబరుం దై, వాలు కేల నంకించి, నడురేయి దొంగల నఱకి
వైచి, మేషంబుల విడిపించుకొని, తిరిగి వచ్చునెడ.

409

ఆ. చీఱలేని మగనిఁ జెలువ దా నీక్షించి
కన్న మొఱగి పోవఁ ⁷గడఁక నతఁడు
వెఱ్ఱివాని భంగి వివశుఁ దై పడి లేచి
పొటిలి తెఱలి స్రుక్కి పొక్కిపడియె.

410

వ. మఱియుఁ బురూరవుండు మదనాతురుం దై, వెతకుచు, సరస్వతీ తీరంబునఁ
జెలిక తెలతోఁ గూడియున్న నూర్వశిం గని, వికసితముఖుం దై యి ట్టనియె.

మ. తనుమధ్యా! యిది యేల వచ్చి తకటా ధర్మంబె శర్మంబె మున్
మనలో ⁸సుంకువ లాడికొన్న పలుకుల్ మర్యాదలున్ దప్పెనే
నిను నే బాసినయంతనుండి తనువు న్నేలం బడన్ బాతె మే
దీనిపై వ్రాలకమున్న నన్నుఁ గరుణాదృష్టి విలోకింపవే !

412

వ. అనిన నూర్వశి యి ట్టనియె.

413

1. దొంగలనేపంగ (తం.వా.) 2. మగతనమెడలన్ (తం) 3. నడఁగెడు (తం)

4. ఏటికి నీరాచరికము, బోటులు మొఱవెట్టఁ బశువు బోరని యరవన్
వేటల సిద్ధుడు దొంగల, గీటఱపపు వెడలి శవము క్రియ నుండెడిదే (హ)

5. పరుసని పలుకులను కఱకు వాలమ్ముల (ట.తం.వా.) 6. నడంగు (హ) 7. కాళ్ళురాక
(హ) 8. సుంకుగ (తం.వా.) 9. బారె నన్, దిను నుగ్రంపు మృగాః దీనిఁ (హ.వా.)

క. మగువలకు నింత లొంగెడు, మగవాడవె నీవు పశువుమాడ్కి వగవం
దగవే మానుషపశువును, మృగములు గని రోయుఁగాక మేలని తినునే. 414

వ. అదియునుం గాక. 415

మ. తలఁపుల్ చిచ్చులు మాట లుజ్జ్వల సుధాధారల్ విభుం దైన పు
వ్విలుతుఁ 1మెచ్చర 2యన్యులఁ వలతురే విశ్వాసముఁ లేదు క్రూ
రలు 3తోడుం బతినైనఁ జంపుదు రధర్మల్ నిర్దయల్ చంచలల్
వెలయాం ద్రెక్కడ వారి వేడబము లా వేదాంతసూక్తంబులే. 416

ఉ. ఇం కొకయేఁడు వోయిన నరేశ్వర! యాతలి రేయి నీవు నా
లంకెకువచ్చి యాత్మజుల లక్షణవంతులఁ గాంచె దేమియుఁ
గొంకక పొమ్ము నావుడును గొమ్మును గర్పిణిఁగాఁ దలంచుచుఁ
శంక యొకింత లేక నృపసత్తముఁ డల్లన పోయె వీటికిఁ. 417

వ. ఇట్లు మరలి చని, తన పురంబున నొక్కయేఁ డుండి, పిదప నూర్వశి కడ కేగి
యొక్కరేయి పురూరపుం డ యింతికడ నున్న, నా వెలఁదియు గంధర్వుల
వేడికొనుము. త న్నిచ్చెదరు అనవుడు నతండు గంధర్వులను బ్రార్థించిన, వార
లతండు పొగడుటకు మెచ్చి, యగ్నిస్థాలి నిచ్చిన, నయగ్నిస్థాలిని
నూర్వశిఁగాఁ దలంచుచు, దానితో నడవిం దిరుగుచుండి, యొక్కనాఁ డగ్నిస్థాలి
యని యెఱింగి, వనంబున దిగవిడిచి, యింటికిఁ జనుదెంచి, నిత్యంబు రాత్రి
దానిన చింతించుడఁ, ద్రేతాయుగంబు సొచ్చిన నా రాజు చిత్తంబునఁ గర్మ
బోధంబు లై, వేదంబులు మూఁడు మార్గంబులం దోచిన, నా భూవరుండు
స్థాలికడకుంజని, యందు శమీగర్భజాతం బైన యశ్వత్థంబుఁ జూచి, యశ్వత్థంబు
చేత నరణులు రెండు గావించి, ముందటి యరణి దానును, వెనుకటి యరణి
నూర్వశియును, రెంటినడుమ నున్న కాష్ఠంబు పుత్రుండు నని, మంత్రంబు
చెప్పుచుం ద్రచ్చుచుండ, జాతవేడుం డను నగ్ని సంభవించె. అతఁడు విహిత
రాధన సంస్కారంబునంజేసి, యాహవనీయాది రూపంబుల మూట నెగడి,
పురూరపుని పుత్రుం డని కల్పింపబడియె. ఆ యగ్ని పురూరపునిఁ బుణ్యలోకం
బునకుం బనుపం గారణం బగుటంజేసి. 418

క. ఆ యగ్నిచేఁ బురూరపుఁ, డా యజ్ఞేశ్వరు ననంతు హరి వేదమయుఁ
శ్రీయుతుఁ గూర్చి యజించె గు, జాయుతుఁ డూర్వశిఁ గనంగ నరిగెడుకొఱకై.

ఉ. * ఒక్కడ వేల్పు పురుషోత్తముఁ డొక్కఁడ సర్వ వాఙ్మయం
బొక్కఁడ వేద మా ప్రణవ మొక్కఁడ వర్ణము తొల్లి త్రేతయం
దెక్కటి మాన్చి మూఁడుగను నేర్పఱిచెన్ డన బుద్ధిపెంపుచే
జక్కఁగ నా పురూరవుఁ డశక్తులకున్ సులభంబు లౌ గతిన్.

420

అధ్యాయము - ౧౫

వ. ఇట్లు వేదవిభాగంబు గల్పించి, యాగంబు సేసి, పురూరవుం డూర్వశి యున్న
గంధర్వలోకంబునకుం జనియె. అతనికి సూర్వశిగర్భంబున నాయువు, శ్రుతా
యువు, సత్యాయువు, రయుండు, జయుండు, విజయుం డన నార్గురు పుత్రులు
గలిగిరి. అంచు శ్రుతాయువునకు వసుమంతుండును, సత్యాయువునకు ద్రుతంజ
యుండును, రయునకు శ్రుతుండు, నేకుండు నన నిరువురును, గనిగిరి. జయునకు
నమితుండును, విజయునకు భీముండును జనించిరి. అభీమునకుఁ గాంచనుండును,
గాంచనునకు హోత్రకుండును, హోత్రకునకు గంగాప్రవాహంబు పుక్కిటం బట్టిన
జహ్నుండును, జహ్నునకుఁ బూరుండును, బూరునకు బాలకుండును, బాలకునకు
నజకుండును, నజకునకుఁ గుశుండును, గుశునకుఁ గుశాంబుండు, ధూర్తయుండు,
వసువు, కుశనాభుం డన నలువురును సంభవించిరి. అందుఁ గుశాంబునికి గాధి
యనువాఁడు గలిగె. ఆ గాధి రాజ్యంబు సేయుచుండ.

సీ. సత్యవతిని గాధిశాతను కన్యను విప్రుఁడు బుచ్చికుండు వేఁడుకొనిన
గాధియు సుత కిడు గాఁడని తెల్లని నవకంపు మేనులు నల్ల చెవులు
గల గుఱ్ఱములు వేయు కన్యకు నీ వుంకు విచ్చిన ¹గూతురు నిత్తు ననిన
వసుధామరుండును వరుణుని కడ కేగి హరులఁ దెచ్చినఁ గూతు నాతఁ డిచ్చె

ఆ. నా మహాత్ము సతియు ²నత్తయుఁ గొడుకులఁ
గోరి యడుగ నీయకొని యతండు
విప్రరాజ మంత్రవిశతుల వేల్పించి
చరువు సేసి గ్రుంకఁ జనియె నదికి.

422

వ. అయ్యెడం దల్లి యడిగిన, సత్యవతి బ్రహ్మమంత్రంబుల వేల్పించిన చరువు
దల్లి కిచ్చి, ఔత్రమంత్రంబులం దల్లికి వేల్పించిన, చరువు దా నందుకొని
యుండ, నా ముని సనుదెంచి, చరువు వీడ్వడుట యెఱింగి, భార్య కి ట్టనియె.

* ఉ. ఒక్కటి వహ్ని వేల్పు బురుషోత్తము డొక్కఁడు వాఙ్మయంబులం
దొక్కటి వేద మా ప్రణవ మొక్కటి వర్ణము దొల్లిఁ ద్రేతయం
దొక్కటి చూచి మూఁడుగను దోరముగా నొనరించె బుద్ధివే
జక్కన నా పురూరవుఁ డశక్తులకున్ సులభంబు లెల్లగున్ (హ)

1. నే నిత్తుననిన (తం. వా.) 2. నంతయు (హ)

ఆ. తల్లిచరుపు నీవు దాల్చి నీచరు వేల
తల్లిపాల నిడితి తరళనేత్ర !
కొమ్మ యింక నీకుఁ గ్రూరుఁడు వుట్టు మీ
యమ్మ బ్రహ్మవిదుని ననఘుఁ గాంచు.

424

వ. అనిన, న య్యంతి వెఱచి మ్రొక్కి, వినయంబు లాడినం బ్రసన్నుం డై, నీ
కొడుకు సాధు వై, నీ మనుమండు క్రూరుం డగుం గాక యని, రుచికుం డనుగ్ర
హించిన, నా సత్యవతికి జమదగ్ని సంభవించె. ఆసత్యవతియునుం గౌశికీనది
యై, లోకపావని యై ప్రవహించె. ఆ జమదగ్నియు రేణువుకూతురు రేణుకను
వివాహం బై, వసుమనాది కుమారులం గనియె. అందు.

425

క. పురుషోత్తము నంశంబున, ధర జమదగ్నికి జనించె ధన్యుఁడు రాముం
డిరువదియొక మఱి నృపతుల, శిరములు జక్కడిచెఁ దనదు చేగొడ్డంటఁ.

426

వ. అనిన విని, భూవరుండు శుకున కి ట్లనియె.

427

—: పరశురాముని చరిత్ర :—

ఉ. ఏటికిఁ జంపె రాముఁ డవసీశులఁ బల్కుర వారియందుఁ ¹ద
ప్పేటిది విప్రుఁడయ్యు నతఁ డేటికి రాజున తామసంబులఁ
వాటముఁ బొందె భూభరము వారిత మౌ టది యేవిధంబు నా
మాటకు మౌనిచంద్ర ! మఱుమాట ప్రకాశముగాఁగఁ జెప్పవే.

428

వ. అనిన విని శుకుం డి ట్లనియె.

429

సీ. హైహయాధీశ్వరుం డర్జునుం డనువాఁడు ధరణీశ్వరులలోనఁ దగినవాఁడు
పురుషోత్తమాంశాంశుఁ బుణ్య దత్తాత్రేయు నారాధనము సేసి యతనివలనఁ
బరిపంథిజయమును బహుసహస్రంబు నణిమాది గుణములు యశము బలము
యోగీశ్వరత్వంబు నోజయుఁ దేజంబు చెడని యింద్రియములు సిరియుఁ బడసి

తే. గాలిక్రై వడి సకలలోకంబులందుఁ
దనకు ²పోరాని రారాని ³తలములేక
యెట్టిదో నైనఁ దనయాజ్ఞ యేపు మిగుల
ధరణి వెలుగొందె వినువీధిఁ దరణిమాడ్కి.

430

మ. ఒకనాఁ డా మనుజేంద్రుఁ డంగనలతో నుద్దాముఁ డై వీట నుం
డక రేవానది కేగి యందుఁ దెలిసిట¹ జల్లు బోరాడి దీ
ర్ఘ కరాజ్జంబుల నా నదీజలముల² గద్దె³ వడి స్నిరు మ్రొ
లకుఁ బెల్లుబ్బి రణాగతుం డయిన యా లంకేశ్వర⁴ 1 దొట్టంగ⁵. 431

వ. ఇట్లు దిగ్విజయార్థంబు వచ్చిన రావణుం డు రాజు ²చేకట్టం దొట్టిన యేటిసిటికి
సహంపక, రోషంబునం బోటరియుఁ బోలె న మ్మేటిమగనితోడి పోరాటము
నకుం దొడరినఁ, బాటింపక తన బాహుపాటవంబున. 432

క. వీరకమెయి నతఁడు రావణు, కూకటు ల⁶ గలించి పట్టికొని మోకాళ్ళం
దాకించి కోరికైవడి, నాకం బెట్టించెఁ గింకరావళిచేత⁷. 433

వ. అంత నర్జునుండు మాహిష్మతీపురంబున కెఱెంచి. 434

క. ఆ రాజేంద్రుఁడు రావణు, నోరీ ! యటమీద నూరకుండుము జగతి⁸
³వీరుఁడ ననకుము కాచితిఁ, బోరా యని సిగ్గుపఱిచి పుచ్చెను మరల⁹. 435

వ. అంత. 436

సీ. ధరణీశఁ డొకనాఁడు దైవయోగంబున వేటకై కాంతారవీధి కేగి
తిరిగి ⁴వేటల శ్రాంతదేహుఁ డై జమదగ్నిమునియాశ్రమముఁజేరి మ్రొక్కి నిలువ
నా మునీంద్రుఁడు రాజు నర్థితో ⁵బాజించి యా రాజునకు రాజు ననుచరులకుఁ
దన హోమధేనువుఁ దడయక రప్పించి యిష్టాన్నములు గురియింపఁ దడవఁ

తే. గుడిచి కూర్చుండు మొదవుపైఁ గోర్కిఁజేసి
⁶సంప దేటికి నీ యావు చాలుఁగాక
యిట్టి గోవుల నెన్నఁడు నెఱుగ మనుచుఁ
బట్ట తెండని తనయొద్ది భటులఁ బనిచె. 437

వ. పంచిన వారలు దర్శంబునం జని. 438

క. క్రేపుం బావకుఁ డంచును, ⁷నావదలం బడితి ననుచు నంభా యంచు⁸
జూపోపరు నృపు లంచును, వాపోవ⁹ మొదవుఁ గొంచు వచ్చిరి పురికి¹⁰. 439

వ. అంత నర్జునుండు మాహిష్మతీపురంబునకు వచ్చునెడ, రాముం డాశ్రమంబున
కే తెంచి. 440

1. గొట్టంగ¹ (హ) 2. చెంగటం (హ) 3. వీరుఁడనని నినుఁగాచితి (హ) 4. ఆకట (క.బ.);
ఆటం (హ) 5. దీపించి (క.క.ద.) 6. సంపదయదేం (తం.వా.) 7. హావీడం బడితిమనుచు (తం)

- ఆ. ఆద్దిరయ్య యింట నశనంబుఁ గుడిచి మా
యయ్య వల దనంగ నాక్రమించి
1క్రొరి మొదవు రాజు గొనిపోయినాఁ డట
యేను రాముఁ డౌట యెఱుంగఁ దొక్కొ, 441
- వ. అని పలికి. 442
- మ. ప్రశయాగ్నిచ్చట భంగిఁ విదళింపఁ బాటు సింహాకృతిఁ
బెలుచఁ రాముఁ డిలేశు వెండ నడచెఁ బృథ్వీతలం బెల్ల నా
కులమైఁ గ్రుంగఁ గుఠారి యై కవచి యై కోదండి యై కాండి యై
ఛలి యై సాహసి యై మృగాజిన మనోజ్ఞ శ్రోణి యై తూణి యై. 443
- వ. చని మాహిష్మతీపురంబుఁ జేరి నిలుచున్న సమయంబున. 444
- మ. కనియెఁ ముందటఁ గార్తవీర్యుఁడు సమిత్కాముం బ్రకాముం శరా
సనతూణీర కఠారభీము నతిరోష ప్రోచ్ఛలత్ భూయుగా
నన నేత్రాంచల సీము నైఞపట నానామాలికోద్ధాము నూ
తన సంరంభ నరేంద్ర దాన శుభసూత్రక్షామునిఁ రామునిఁ. 445
- వ. కని కోపించి. 446
- ఉ. బాలుఁడు వెఱ్ఱి బ్రాహ్మణుఁడు బ్రాహ్మణు కైవడి నుంటమాని భూ
పాలురతోడ భూరిబలభవ్యులతోడ భయంబుఁ దక్కి క
య్యాలకు వచ్చినాఁడు మనయం దిఁకఁ బాపములేదు లెండు లెం
డేల సహింప భూసురుని నేయుఁడు వ్రేయుఁడు గూల్పుఁ డిమ్మహిఁ. 447
- వ. అని కదలించి, దంటనాయకుం బురికొల్పిన, వారును రథగజతురగపదాతిసమూ
హంబులతో లెక్కకుం బదియే డ క్షాహిణులతో నెదుర నడచి, శరచక్రగదా ఖడ్గ
భిండిచాల శూల ప్రముఖ సాధనంబుల నొప్పించిన, న వివ్రుండు గన్నులకొలు
కుల నిప్పులు కుప్పలుగొన రెట్టించిన కట్టల్కు మిట్టిపడి, యజ్ఞోపవీతంబు చక్క
నిడికొని, కరాళించి, బిట్టు ²దట్టించి, కఠోరంబగు కుఠారంబు సారించి, మూఁకలపై
కుటికి, ³తొలియాడిమొగంబునం ⁴గ్రొచ్చెలికవట్టునం జెట్టులు గొట్టు కృషీవలుని
తెఱంగునఁ బదంబులు ద్రెంచుచు, నరఁటికంబంబులఁ దెగనడుచు నారామకారుని
వగిడి మధ్యంబులఁ ద్రుంచుచు, దాశఫలంబులు రాల్పు వృక్షారోహకుని కైవడి
శిరంబులఁద్రుంచుచు, మృగంబుల ⁵వండం దుండించు సూపకారునిభంగి నవయవం

బులఁ జెక్కుచు, నంతటం దనివి సనక, విలయకాల కీలికేశిని మంట లుమియుచు,
విల్లంది యెల్లెడం బిడుగులసోనలు గురియు బలు మొగుళ్ళవడువున నప్రమాణంబు
లగు బాణంబులు పఱపి, నుభటసైవ్యంబుల దైన్యంబు నొందించుచు, నద్దంబులు
లేని యార్భాటంబులు గల బాణవర్ష ఘృతంబులచే రాహుతులం గోపానలంబున
కాహుతులు సేయుచు, దురంగంబుల నిరంగంబులఁ గావించుచు, రథంబుల
1వితథంబులుగా నొనర్చుచు, ద్విరదంబుల నరదంబులపైఁ బడఁద్రోయుచు, ని
వ్విధంబున సేనల సంపానల ముంచి, రూపు²మాపిన. 448

క. మత్తిల్లి భూతజాలము, చిత్తంబులఁ జొక్కి వేడ్క చిందులువాఱఁ
జొత్తిల్లి భూతజాలమున, నెత్తురు మేదంబు పలలనికరం బయ్యెఁ. 449

వ. అ య్యవసరంబున. 450

క. మే లీ బ్రాహ్మణుఁ డొక్కఁడు, ³నేలం బడఁగూల్చె సైన్యనిచయము నెల్లఁ
బాలార్ప నేల యీతనిఁ, దూలించెదఁగాక నాదు దోర్బలమువడిఁ. 451

వ. అని పలికి. 452

మ. ఒక యేనూలు కరంబులఁ ధనువు ⁴లత్యల్లాసి యై తాల్చి వే
జొక యేనూట గుణధ్వనుల్ నిగుడ శాతోగ్రాస్త్రముల్ గూర్చి వి
ప్రకుఠారంబును నిన్నుఁ గూల్తు ననుచుఁ భర్జించి పుంభానుపుం
ఖ కఠోరంబుగ ⁵నేసె రాజు 6రయరేఖా ధామునిఁ రామునిఁ. 453

క. వడిఁ దూయ ⁷లేయ గుడుసులు, పడి కార్ముక పంచశతము పరఁగ విభుఁడు సొం
పడరెఁ బరివేషచయముల, నడుమ ఖరద్యుతుల వెలయు నశినాపు క్రియఁ. 454

వ. ఇ ట్లరునుండు ⁸బాణవిలాసంబు సూపిన. 455

మ. ధరణీదేవుఁడు రాముఁ డాధ్యుఁడు జగ ధ్ధానుష్క రత్నంబు దు
ష్కరచాపం బొక దెక్కువెట్టి శరముఁ సంధించి పెల్లేసి భూ
వరు రోదండము లొక్కచూడ్కిఁ దునిమెఁ వా డంతటం బోక వే
తరువుల్ ఋష్వఁ గుఠారధార నటకెఁ దద్బాహు సందోహముఁ. 456

క. కరములు దునిసిన నతనికి, శిర మొక్కటి చిక్క శైలశిఖరముభంగిం
బరశువున నదియుఁ ద్రుంచెను, బరసూదనుఁ డైన ఘనుఁడు భార్గవుఁడు వడిఁ.

1. శ్లథంబులుగా (తం. వా.) 2 మానిన (హ) 3 నేలంగూలించె (హ)

4. లత్యుక్తకృతిఁ (ట) 5. నేసెయార్చె (హ) 6. జయ (తం) 7. లెగయ (హ)

8. బహు (హ) 9. మాటు (తం.)

ఆ, తండ్రి వడిన నతని తనయులు పదివేలు

దలఁగి పోయి రతనిఁ దాకఁలేక

పర భయంకరుండు భార్గవుం డంత నా

గోవుఁ గ్రేపుతోడఁ గొనుచుఁ జనియె.

458

వ. ఇట్లు హోమధేనువు మరలం దెచ్చి యిచ్చి తన పరాక్రమంబుఁ దండ్రికిం దోఁబుట్టు
వులకుఁ దెలియఁ జెప్పిన, జమదగ్ని రామున కి ట్టనియె.

459

క. కల వేల్పులెల్లఁ దమతమ, చెలువంబులు దెచ్చి రాజుఁ జేయుదు రకటా!

బలువేల్పు రాజు వానిం, జలమున ని ట్టేల పోయి చంపితి పుత్రా!

460

క. తాలిమి మనకును ధర్మము, తాలిమి మూలంబు ¹ధర్మ తత్త్వంబునకు

దాలిమి గల దని యీశుం, డేలించును బ్రహ్మపదము నెల్ల ²మనల.

461

క. షమ గలిగిన సిరి గలుగును, షమ గలిగిన వాణి గలుగు సౌఖ్యము లెల్ల

షమగలుగఁ దోన కలుగును, షమ కలిగిన మెచ్చు శౌరి సదయుఁడు తండ్రి!

క. పట్టపురాజును జంపుట, గట్టలుక ³విప్రుఁ జంపు కంటెను పాపం

బ ట్టి ట్టనకుము నీ పీ, చెట్ట సెడ ⁴దీర్ఘసేవ సేయుము తనయా !

462

అధ్యాయము - ౧౬

క. అని తన్నుఁ దండ్రి పనిచినఁ బనిపూని ప్రసాద మనుచు భార్గవుఁడు రయం
బున నొకయేఁడు ప్రయాణము, చని తీర్థము లెల్ల నాడి చనుదెంచె నృపా !

ఉ. ఆయెడ నొక్కనాఁడు సలిలార్థము రేణుక గంగలోనికిం

బోయి ప్రవాహమధ్యమునఁ బొల్పుగ నచ్చరలేమపిండుతోఁ

దోయవిహారముల్ నలుపు దుర్లభుఁ జిత్రరథు ⁵సరోజమా

లాయుతుఁ జూచుచుండెఁ బతియాజ్ఞఁ దలంపక కొంత ప్రేమతో.

465

వ. ఇట్లు గంధర్వవల్లభునిం జూచు కారణంబునఁ దడసి.

466

ఉ. అక్కట ! వచ్చి పెద్దతడ వయ్యెడి హోమమువేళ దప్పె నే

నిక్కడ నేల ⁶యిండితి మునీశ్వరుఁ దేమనునో యటంచుఁ దా

గ్రక్కునఁ దోయకుంభము శిరస్థలమం దిడి తెచ్చి యిచ్చి వే

మ్రొక్కి కరంబుమోడ్చి పతి ముందట నల్లన ⁷నిల్వఁ జూచుచు.

467

1. మనకు ధన్యత్యముకు (హ) 2. యిండి ముని యేమనునోయని భీరవిత్తయై (తం. వా.)
3. నిల్చి నల్చుచు (తం. వా.)

వ. అప్పుడు.

468

ప. చిత్తమున భార్య దడసిన, వృత్తాంతం బెఱిగి తపసి వేగము సుతులఁ
మత్తం దీనిం జావఁగ, మొత్తం డన ముత్త రైరి మునుకుచు వారల్. 469

క. 1కడుకొని పెండ్లముఁ జంపని, కొడుకులఁ బెండ్లాముఁ జంప గురుఁ 2దానతి యీ
నడుగులకు నెఱిగి రాముం, డడు గిడకుండంగఁ ద్రుంచె నన్నలఁ దల్లిన్. 470

శా. తల్లిఁ బ్రాతల నెల్లఁ జంపు మనుచోఁ దాఁ జంపి రాకున్న బెం
పెల్లఁ బోవ శపించుఁ దండ్రి వన పం పేఁ జేయుదుఁ మెచ్చి నా
తల్లిఁ బ్రాతల నిచ్చు నిక్కము తపోధన్యాత్మకుం డంచు వే
తల్లిఁ బ్రాతలఁ జంపె భార్గవుడు లేదా చంపఁ జేయాడునే. 471

వ. ఇ వివిధంబున. 472

క. అడ్డడు చెప్పక కడపటి, బిడ్డఁడు రాముండు సుతులఁ బెండ్లము నచటల్
గొడ్డంటం దెగ నడిచిన, జడ్డనఁ దలయూచి మెచ్చె జమదగ్ని మదిన్. 473

క. మెచ్చిన తండ్రినిఁ గనుఁగొని, చెచ్చెర నీ పడినవారి జీవంబులు నీ
విచ్చితి నను మని మ్రొక్కిన, నిచ్చెఁ వారలును లేచి దెప్పటి భంగిఁ. 474

ఆ. పడినవారి మరల బ్రతికింప నోపును
జనకుఁ డనుచుఁ జంపె 3జామదగ్న్యుఁ
డతఁడు సంపె ననుచు నన్నలఁ దల్లిని
జనకు నాజ్ఞ నై నఁ జంపఁ దగదు. 475

వ. అంత. 476

సీ. పరశురామున కోడి పరుగులు వెట్టిన యడ్డున పుత్రకు లాత్మయందుఁ
దండ్రి మ్రగ్గుటకు సంతవులై పొగులుచు నింతట నంతట నెడరువేచి
తిరిగి యాడుచు నొక్క దీవసమం దా రాముఁ డడవి కన్నులతోడ నరుగఁ బిదపఁ
బగ దీర్చు దఱి యని పఱతెంచి హోమాలయంబున సర్వేశు నాత్మ నిలిపి

తే. చిరుపమ ధ్యాన సుఖవృత్త నిలిచి యున్న
పుణ్యు జమదగ్ని నందఱుఁ బొదివి పట్టి
కుదుల కుండఁగఁ దలఁ ద్రెంచి కొనుచు జనిరి
యడ్డ మేతెంచి రేణుక యడిచికొనఁగ. 477

వ. మఱియును. 478

- మ. జనకుం జంపిన ¹వైర మేమటక రాజన్యాత్మజుల్ నేడు మీ
జనకుం జంపిరి రామ ! రామ ! రిపులన్ శాసించు రమ్మంచు న
మ్మునిపై ²వ్రాలి లతాంగి ³మోదికొనియెన్ ముయ్యేడుమాటుల్ రయం
బున రాముం డరుదెంచి యెన్నికొన నాపూర్ణాపదాక్రాంత యై. 479
- వ. ఇ ట్లప్పుడు దల్లి మొఱవిని, జమదగ్ని కుమారులు వచ్చి, యి ట్లని విలపించిరి.
- క. వాకిలి వెడలవు కొడుకులు, రాకుండఁగ నట్టి నీవు రాజసుతులచేఁ
జీకాకు నొంది పోవఁగ, నీ కా శ్మేట్లాడెఁ దండ్రి ! నిర్జరపురికిన్. 481
- వ. అని విలపించుచున్న యన్నలం జూచి రాముం డి ట్లనియె. 482
- ఉ. ఏడువనేల తండ్రి తను వేమటకుండుఁడు తోడులార ! ⁴నే
సూ దొగిఁ దీర్తునంచుఁ బరశు ద్యుతి భీముఁడు రాముఁ డుగ్రుఁ దై
యొడక యర్జు నాత్మభవు లున్న పురంబున కేగి ⁵వారు గో
డాడఁగఁ బట్టి చంపె వడి నర్జునజాతుల బ్రహ్మహతులన్. 483
- క. ఖండించి రిపుల శిరములు, గొండలుగాఁ బ్రోగులిడియె గురు రక్తనదుల్
నిండికొని ⁶పాటి యుబ్బెను, భండనమున నృపులు రిపులు భయ మంద నృపా !
- వ. మఱియు నంతటఁ బోక. 485
- ఆ. అయ్య పగకు రాముఁ డలయక రాజుల
నిరువదొక్క ⁷మాటు లరసి చంపె
జగతిమీఁద రాజశబ్దంబు లేకుండ
సూడు దీర్చలేని సుతుఁడె. 486
- వ. మఱియు నారాముండు శమంతకపంచకంబున రాజరక్తంబులం దొమ్మిది మడుఁ
గులు కావించి, తండ్రి శిరంబుఁ దెచ్చి, శరీరంబుతో సంధించి, సర్వదేవమయుం
డగు దేవుండు తాన కావునిఁ దన్ను నుద్దేశించి, యాగంబు చేసి, హోతకుం
దూర్పును, నధ్వర్యునకుఁ బడమటి దిక్కును, నుద్ధాత్రున కుత్తర దిశయును,
నున్నవారల కవాంతర దిశలును, బ్రహ్మకు దక్షిణభాగంబును, గళ్యపునకు మధ్య
దేశంబును, నుపద్రష్టకు నార్యావర్తంబును, సడన్యులకుం దక్కిన యెడలును,
గలయ నిచ్చి, బ్రహ్మనది యైన సరస్వతీయం దపబృథస్నానంబు సేసి, కల్మషం
బులం బాసి, మేఘవిముక్తుం డైన సూర్యుండునుం బోలె నొప్పుచుండె. అంత.

1. వైరమున్ మనక (హ) 2. వ్రాలె (హ) 3. కొనుడున్ (హ) 4. నే జూడుడు నే
దటంచు (హ) 5. సొచ్చికో, దాడకట్టి (హ) 6. పాసి (హ) 7. మాటు నరసి చంపె (హ)

క. ఆవుఁ డగు పుత్రువలనను, బ్రాహ్మతనుం డగుచుఁ దపము బలిమిని మింటఁ
సత్త్వి మండలంబున, సత్తముఁ దై వెలుగుచుండె జమదగ్ని నృపా ! 488

క. ఆ జమదగ్ని తనూజుఁడు, రాజీవాక్షుండు ఘనుఁడు రాముఁ డధికుఁ దై
యోజను ! వేదర్షులలో, రాజిలైడు మీఁది మనువు రా న వ్యేశఁ. 489

ఆ. శాంత చిత్తుఁ డగుచు సంగవిముక్తుఁ దై.
భవ్యుఁ దై మహేంద్ర పర్వతమున
నున్నవాఁడు రాముఁ డోజతో గంధర్వ
సిద్ధవరులు నుతులు సేయుచుండ. 490

క. భగవంతుఁడు హరి యీ క్రియ, భృగుకులమునఁ బుట్టి యెల్ల పృథివీపతులఁ
జగతీ భారము వాయఁగఁ, బదఁగొను పలుమాలు చంపె బవరమున నృపా ! 491

వ. అంత గాణికి నగ్నితేజుం డగు విశ్వామిత్రుండు జన్మించి, తపోబలంబున రాజ
ధర్మంబును మాని, బ్రహ్మర్షి యె, యేకశత సంఖ్యాగణితు లగు కొడుకులం
గనియె, అయ్యెడ భృగుకులజాతుం దైన యజీగర్తుని కొడుకు శునశ్శేపుండు
దల్లిదండ్రుల చేత హరిశ్చంద్రుని యానపశుత్వంబునకు నమ్ముడు వడి, బ్రహ్మాది
దేవతల వినుతిసేయుచు, మెప్పించి, వీత్వదేవతలచే బంధవిముక్తుం దైన వాని
యందుఁ గృప గలిగి, విశ్వామిత్రుండు పుత్రుల కి ట్టనియె. 492

క. కన్నులఁ గంటిని వీనిని, మన్నన కొమరుండు నాకు మక్కువ ²మీరో
నన్నన్న యనుచు నతనిఁ, మన్నింపుం డనినఁ జూచి మదసంయుతు లై. 493

క. ³ఇతఁ డన్నఁట వో మాకును, గృతకృత్యుల మైతి మనుచు గేలి యెనర్పఁ
సుతులఁ మ్లేచ్చులు గం డని, ధృతిలేక శపించి తపసి తిరుగుడు వడఁగఁ. 494

వ. అయ్యెడ నతని శాపంబునకు వెఱచి, మధ్యముం దైన మధుచ్చందుం డేఁబండ్లు
దమ్ములుం దాసును నమస్కరించి, తండ్రి ! నీ చెప్పిన క్రమంబున శునశ్శేపుండు
మాకన్న యని, నమస్కరింపంగలవార మనవుఁడు సంతసించి, మంత్ర దర్శియైన
శునశ్శేపుని వారలయందుఁ బెద్దఁ జేసి, మధుచ్చందున కిట్టనియె. 495

ఆ. పాడి సెడక వీడె నేడు నీకతమునఁ
గొడుకు కలిగె నేడు కొడుకులార !
కడుపులార మీరు గొడుకులఁ గనుఁ డింకఁ
బ్రీతితోడ దేవరాతుఁ గూడి. 496

వ. అని పలికె. అట్లు శునశ్శేపుండు దేవతలచేత విడివడుటంజేసి, దేవరాతుం డయ్యె. మధుచ్చందుండు మొదలైన యేబండ్రును దేవరాతునకుఁ దమ్ములైరి. పెద్దలైన యష్టక, హారీత, జయంత, సుమదాసు లేబండ్రును వేతై చనిరి. ఈ క్రమంబున విశ్వామిత్రు కొడుకులు రెండు విధంబు లైనం, ప్రవరాంతరంబు గలిగె. అని చెప్పి శుకుం డి ట్టనియె.

అధ్యాయము - ౧౭

ఆ పురూరపు కొడు కగు నాయువునకు నహుషండును, క్షత్రవృద్ధుండును, రజియును, రంభుండును, ననేనన్ను ననువారు పుట్టిరి. అందు క్షత్రవృద్ధునకుఁ గుమారుం డగు సుహోత్రునకుఁ గాశ్యండుఁ, గుశుడు, గృత్స్నమడుఁ డను ముగ్గురు గలిగిరి. ఆ గృత్స్నమదునకు శునకుండును, శునకునకు శౌనకుండును, న మృహోత్సునకు బహ్వౌచప్రవరుండును జన్మించిరి. ఆ బహ్వౌచప్రవరుండు తపోనియతుం డై చనియె. కాశ్యునకుఁ గాశియుఁ, గాశికి ¹రాష్ట్రుండును, రాష్ట్రునకు ²దీర్ఘతపుండు నుదయించిరి.

497

క. ఆ దీర్ఘతపుని కధికుడు, శ్రీదైతాంశమునఁ బుట్టె సేవ్యుం డాయు ర్వేదజ్ఞుఁడు ధన్వంతరి, ఖేదంబులు వాయు నతనిఁ గీర్తనసేయఁ.

498

వ. వాసుదే వాంశసంభూతుండగు నా ధన్వంతరి, యజ్ఞభోగంబున కర్హుండు. అతనికిఁ గేతుమంతుండు, కేతుమంతునకు భీమరథుం, డతనికి దివోదాసుం డనం బరఁగు ద్యుమంతుం డుదయించిరి. ఆ ద్యుమంతునకుఁ బ్రతర్దనుండు జన్మించె. ప్రతర్దనుండు శత్రుజిత్తనియు, ఋతధ్వజుం డనియుం జెప్పఁబడె. అతనికిఁ గువల యాశ్వండు సంభవించె.

499

ఆ. వసుమతీశ ! విను కువలయాశ్వభూభర్త
లలితపుణ్య ఘను నలర్కుఁ గనియె
నాతఁ డేలె నేల నలువదియాలు వే
లేండ్లు వాని భంగి నేలె నెవఁడు.

500

వ. ఆ య్యలర్కునకు నన్నతియు, నతనికి సునీతుండు, నతనికి సుకేతనుండును, నతనికి ధర్మకేతువును, నతనికి సత్యకేతువును, నాతనికి ధృష్టకేతువును, నాధృష్ట కేతువునకు సుకుమారుండును, సుకుమారునకు వీతిహోత్రుండును, వీతిహోత్రునకు భర్గుండును, భర్గునకు భార్గభూమియు జనియించిరి.

501

ఆ. వాఁడు ¹తుదయుఁ గాశ్య వసుమతీశుం డాది

యైనవారు గాను లనఁగ నెగడి

రవనిమీఁద వార లా క్షత్రవృద్ధుని

వంశజాతు లగుచు వంశవర్య !

502

వ. మఱియు, క్షత్రవృద్ధునికి రెండవకొడు కగు * (కుశునికిఁ బ్రీతియును, వానికి సంజయుండును, సంజయునికి జయుండును, జయునికిఁ గృతుండును, ²గృతునకు హర్యధ్వనుండును, హర్యధ్వనునకు సహదేవుండును, సహదేవునికి భీముండును, భీమునకు జయత్సేనుండును, జయత్సేనునకు సంకృతియును, సంకృతికి జయుండును, జయునికి క్షత్రధర్ముండును బుట్టిరి. వీరలు క్షత్రవృద్ధుని వశంబునంగల రాజులు.) రంభునికి రభసుండును, రభసునకు గంభీరుండును, గంభీరునికిఁ గృతుండును గలిగిరి. ఆ కృతునికి బ్రహ్మకులంబు పుట్టె. † ఆ య్యనేనసునికి శుద్ధుండును, బుద్ధునకు శుచియు. శుచికి బ్రహ్మసారథి యైన త్రికకుత్తును జనించిరి. అతనికి శాంతరజుండు పుట్టె. అతండు జిజ్ఞాసవంతుండు, కృతకృత్యుండు విరక్తుండు నయ్యె.

503

సి. రజి యను వానికి రాజేంద్ర! ³యేనూఱు కొడుకులు గలిగిరి ఘోరబలులు వేల్పు లెల్లను వచ్చి వేడిన నారజి దైత్యులఁ బెక్కంద ధరణిఁ గూల్చి నాకంబు దేవేంద్రునకు నిచ్చె నిచ్చిన రజి కాశ్యకెఱఁగి సురప్రభుండు వెండియు నతనికి విబుధదేహము నిచ్చి సంతోషబుద్ధి నర్చన మొనర్చె

ఆ. నంత నా రజి మృతుఁ డైన నతని పుత్రు

లమరవిభుఁడు దమ్ము నడిగికొనిన

నీక యింద్రలోక మేలిరి యాగభో

గములు పుచ్చుకొనిరి గర్వమంది.

504

క. †వేలుపులఱేడు గురుచే, ⁴వేలిమిఁ బెట్టించి బలిమి వెలయఁగ నిజ దంభోశిని రజిసుతులను ని, రూపము గావించి స్వర్గముం గైకొనియె.

505

1. తుదయుఁగాగ (హ) 2. క్రతుండు (క.బ)* అమూలకము † “త్రుణు వంశమనేనసః” (మూలము) 3. యాజుండు (క-బ)

† క. చాం మదిఁ గినిసి చటురో
ద్యేలంబగు కలిమి బలిమి వెలయఁగ నిజదం
భోశిని.....(ద)

4. వేలిమి దప్పించి (హ) వేలిమివేల్పించి (తం.వా.)

వ. అది యట్లుండె. నహుషునకు యతియు , యయాతియు, సంయాతియు, నాయాతియు, వియతియు, గృతియు నన నార్గురు కొడుకులు, దేహికి నిండ్రియంబుల చందంబున సంభవించిరి. అందుఁ జెద్దకొడు కగు యతికి రాజ్యం బిచ్చిన, నతఁడు విరక్తుం డై . 508

క. రాజ్యంబు పాపమూలము, రాజ్యముతో నొడ లెఱుంగ రాదు సుమతియున్
రాజ్యమునఁ బూజ్య నెఱుంగడు, రాజ్యము గీజ్యంబు ముక్తిరతులకు నేలా.

వ. అని పలికి, వాఁడు రాజ్యంబునకుం బాసి చనియె. 509

క. ఆ నహుషుడు మఖశతమును, మానుగఁ గావించి యింద్రమానినిఁ గవియంబుని మునీంద్రులు మోచిన, యానముపై నుండి కూలె నహి యై నేలన్. 509

ఉ. అన్నయుఁ దండ్రియుం జన యయాతి మహిపతి యై చతుర్దిశల్
పన్నుగఁ గావఁ దమ్ములకుఁ బాలిడి శుక్రుని కూఁతురిన్ సుసం
పన్నగుణాభిరామ వృషపర్వుని కూఁతురి నోలి నాండుగా
సన్నయశాలి యీ ధరణిచక్ర ధురంధరుఁ డయ్యె బేర్పితో. 510

వ. అనిన విని, పరీక్షిన్నరేంద్రుం డి ట్టనియె. 511

అధ్యాయము - ౧౮

—: య యా తి చ రి త్ర :—

ఆ. పార్థివుఁడు యయాతి బ్రహ్మర్షి భార్గవుఁ
డల్లుఁ డగుట మామ యగుట యెట్లు
రాజు రాచకూతు రతిసేయఁ దగుఁ గాక
విప్రకన్య నొంద విహిత మగునె. 512

వ. అనిన శుకుం డి ట్టనియె. 513

సీ. దనుజేంద్రు కూతురు తరళాక్షి శర్మిష్ఠ పురముతో నొకనాఁడు ప్రొద్దువోక
వేలసంఖ్యను చెలుల్ వెంటరా గురుసుత యగు దేవయానితో నాట మరగి
పూచిన ³యెలదోట పొంత జొంపము గొన్న క్రొమ్మావి చేరువ కొలఁకుఁజేరి
యందుఁ దమ్ములతేనె లాని చొక్కుచు మ్రోయు ⁴నకుల ఝంకృతులకు నదరిపడుచు

1. సన్నయశాలియై (తం) 2. ధరణిచక్ర మశేషము నేరె. లింతోస్ (బ) 3. యలతోట (హ) 4. నందు (హ)

ఆ. వలువ లూడ్చి కొలఁకు వడిఁ జొచ్చి తమలోన
బెల్లు రేఁగి నీటఁ జల్లులాడ
నంది కెక్కి మౌళి నిందురోచులు పర్వ
శూలి వచ్చెఁ గొండచూలితోడ.

514

చ. మలహరుఁ జూచి సిగ్గుపడి మానిను లందఱు సంభ్రమంబునఁ
వలువలు గట్టుచో దనుజవల్లభు కూతురు దేవయాని దు
వ్వలువ ధరించి ¹ముందఱికి వచ్చినఁ జూచి యెఱింగెఱింగి నా
వలు విది ²యెట్లు గట్టుకొన వచ్చును ³దాసికి వంచు దెప్పుచుఁ.

515

వ. దేవయాని యి ట్టనియె.

516

శా. ఆ లోకేశు ముఖంబునం గలిగె బ్రహ్మణ్యంబు బ్రహ్మంబు నా
మే లై వైదికమార్గముల్ దెలుపుచు ⁴మిన్నుండి రందు ⁵మహా
శీలుర్ భార్గవు లందు ⁶శుక్రుడు ⁷సుధీసేవ్యుండు నే వానికిఁ
జూల ⁸నా వలు వెట్లు గట్టితివి రక్షోజాత వై చేటికా!

517

క. మహిమవతు లైన ⁹భూసుర, మహిళల విత్తంబులు పెఱ మగువల కగునే
మహిఁ బసిఁడిగొలుసు లిడిన ¹⁰విహితములే కుక్కలకు హవిర్యాగంబుల్.

518

క. మీ తండ్రి మాకు శిష్యుండు, మా తండ్రి గురుండు గొంతమాత్రం బైనం
బ్రీతిం గావింపక పరి, భూతం జేయుదువె తులువ పోడిమిఁ జెనఁటి!

519

వ. అని భర్జించుచున్న దేవయాని పలుకులు విని, కరాళించి, మ్రోగుచున్న భుజంగి
పగిది నిట్టూర్పులు నిగుడించి, పెదవులు ¹¹గొఱుకుచు, శర్మిష్ఠ యిట్టనియె.

520

శా. భిక్షుం డై తమతండ్రి మా జనకుని ¹²భిక్షించి యుండంగ సం
రక్షింపం దుది నింత యై మఱపుతో రాజప్రసూతాకృతిఁ
రక్షోరాజ తనూజతో సుగుణతో ¹³నాతో సమం బాడెడిఁ
గుక్షిస్ఫోటము గాఁగ దీనిఁ జెలు లీ కూపంబునం ద్రోవరే.

521

వ. అని పలికి.

522

1. వేగమున (హ) 2. యేల (హ) 3. చానవించు దెప్పుచు (ట.డ.బ.హ.)
4. మిన్నఁదె నందు (హ) 5. నొప్పెడు (హ) 6. మహాసేవ్యుండు (క.బ) 7. ఆసుర
(హ) 8. విరుచుచు (క.బ.) 9. ప్రమత్తాకృతి (హ) 10. నాక్షేపముం జేసెద (హ)

ఆ. 1^{బో}టిపిండుచేతఁ బొదువంగఁ బట్టించి
రాజసమున దైత్యరాజ తనయ
తొడరి దేవయానిఁ ద్రోపించె వలు పీక
2^{క్రుంకి} నూతిలోనఁ 3^{గుదిలకొనఁగ}.

523

వ. ఇట్లు సేసి, శర్మిష్ఠవోయిన వెనుక, యయాతిభూపాలుండు వేటమార్గంబున
నడవించి టిలుగుచు, దైవయోగంబున నా దేవయానియున్న నుయ్యి చేరం జను
దెంచి. అందు.

524

—: దేవయాని యయాతిని వరించుట :—

క. బంధువుల నెల్లఁ జీరుచు, నందు 4^{జలామగ్న} మధ్య యై వగచుచు వని
ర్బంధమునఁ జిక్కి 5^{ప్రీడా} సింధువున మునింగి యున్న చేడియఁ గనియె. 525

వ. కనుంగొని.

526

శా. సప్తాంభోనిధి మేఖలావృత మహాసర్వంసహా కన్యకా
ప్రాప్తో⁶ద్య ద్వర దక్ష దక్షిణకర ప్రాలంబముం జేసి ప్రో
క్షిపం జేసె యయాతి 7^{కట్టుకొనఁ} బై చేలంబు మున్నిచ్చి ప
ర్యాప్త స్వేదజలాంగి 8^{నాశిసముదాయ} స్వర్గవి⁹ భార్గవి¹⁰.

527

వ. ఇట్లు నుయ్యివెడలించిన రాజునకు రాజవదన యిట్లనియె.

528

మ. ననుఁ బాణిగ్రహణంబు చేసితి గదా నా భర్తవు న్నివ దై
వనియోగం బిది 1^{పౌరుషంబునకు} నా వాక్యంబు సిద్ధంబు సౌ
ఖ్యనివాసు 10^{న్నిను} మాని యొందువరునిం గాంక్షింప నే 11^{నోర్తునే}
వనజం బానెడి తేటి యన్య కుసుమావాసం బపేక్షించునే.

529

వ. అదియునుం గాక.

530

సీ. సుగుణాఢ్య! విను నేను శుక్రుని కూతుర దేవయానిని దొల్లి దేవమంత్రి
తనయుండు కచుఁడు మా తండ్రిచేత మృతసంజీవనిఁ దా నభ్యసించువేళ
నతనిఁ గామించిన నతఁ డొల్ల ననవుడు నతఁడు నేర్చినవిద్య యణగిపోవ
12^{నతవి} శపించిన నతఁడు నా భర్త బ్రాహ్మణుఁడు గాకుండెడు నని శపించె

1. బోటిచేలుచేరి బొదువంగ బట్టించి (ద) 2. గ్రుక్కి (హ) 3. గురింకొనఁగ (హ)
4. జలామగ్న నగ్నయై (చ త.) 5. పీచు (హ.తం.వా.) 6. భరదక్ష (క.చ.); భరరక్ష (త.జ.ద.ద.)
7. గట్టుకొనఁ (హ) 8. నాశిసముదాయంకృత భార్గవి (హ) 9. తప్పదప్పురుషతావాక్యంబు
సిద్ధంబు (హ.తం.వా.) 10. నిమజ్జించి (క.ద.) నిమజ్జెడు నాటది పరున్ (తం) 11. నేర్తునే (హ)
12. నేశపించిన నాతఁ డెఱిగి నా భర్త (తం)

తే. నది నిమిత్తంబు నాకు బ్రాహ్మణుడు గాడు
ప్రాణనాథుడ వీ వని పడఁతి వలుకఁ
దనదు హృదయంబు నెలఁతపైఁ దగులువడినఁ
దమక మొకయింతయును లేక తలఁచి చూచి.

531

మత్తకోకిల. దైవ¹యోగముగాక విప్రసుత² వరించునె నా మనం
జే విధంబున నీశ్వరాజ్ఞయు నిట్టి దంచు వరించె ధా
త్రీవరుండును దేవయానిని ధీరబుద్ధులకున్ మనో
²భావ మొక్కటియే ప్రమాణ మభావ్య భావ్య పరీక్షకు³.

532

వ. ఇట్లు ³వరించి, యయాతి చనిన వెనుక దేవయాని శుక్రునికడకుం జని, శర్మిష్ఠ
చేసిన వృత్తాంతం బంతయుం జెప్పి, కన్నీరు మున్నీరుగా వగచిన. 533

క. క్రూరాత్ముల మందిరములఁ, ⁴బౌరోహిత్యముల కుంట పాపం బీ సం
సారముకంటె శిల⁵ దిని, యారక కాపోతవృత్తి నుండుట యొప్పు⁶. 534

వ. అని వృషపర్వునికడ నుండుట నిందించుచు, శుక్రుం డా కూతుం దోడ్కొని
పురంబు వెడలి చన, న య్యసురవల్లభుం డెఱింగి, శుక్రునివలన దేవతలఁ
గెలువఁ దలఁచి తెరువున కడ్డంబు వచ్చి, పాదంబులపైఁ బడి, ప్రసన్నుంజేసిన,
నా కోపంబు మాని, శుక్రుండు శిష్యున కిట్లనియె. 535

తరల. చెలులు వేవురుఁ దాను నీ సుత చేటికై వడి నా సుతం
⁵కొలుచుచుండిన దీఱుఁ గోపము గొల్వఁ జెట్టెద వేని నీ
వెలఁదిఁ దోడ్కొని వత్తు నావుడు వేగ ర మ్మని భార్గవిం
గొలువఁ జెట్టె సురారివర్యుడు గూతు నెచ్చెలిపిండుతో⁷

536

మ. చల మిం కేలని తన్నుఁ దండ్రి వసుప⁸ శర్మిష్ఠ సన్నిష్ఠతో
జలజాతాస్యలు సద్వయస్యలు సహస్రంబు న్నజస్రంబుఁ ద
⁶న్నలమ⁹ దాసి సుదాసి యయ్యెఁ బగ వాయ⁷ భూరి కోపానలా
కలిత గ్లానికి దేవయానికి నుహగర్వోద్యమ స్థానికి⁸.

537

వ. అంత.

538

1. యత్తము (హ) 2. భావమొక్కటియ³ బ్రమాణము భావ్యభావ పరీక్షకు⁴ (హ) 3. తరించి
(హ) 4. బౌరోహిత్యంబుకంటె (హ.తం.వా.) 5. కొలుచుచుండును (హ); కొలువఁ జెట్టినఁ దీఱుఁ
గోపము (తం) 6. నెఱుగ⁵ దానియు దాసి యయ్యె వివిధమేయోగ్ర కోపానలా (హ) 7. వీరచేత
స్వమాకలిత గ్లానికి (క.చ.జ.ద.)

ఉ. ఆతత మైన వేడ్క దనుజాధిప మంత్రి సురారి నందనో
పేతఁ దనూభవం బిలిచి పెండ్లి యొనరెచ్చె మహావిభూతికిఁ
బ్రీతి మహోగ్రజాతికి నభీతికి సాంధువినీతికిన్ సిత
భ్యాతికి ¹భిన్న దుష్కలహకా ర్యభియాతికి నయ్యయాతికిఁ.

539

వ. ఇట్లు యయాతికి దేవయాని నిచ్చి శుక్రకుండు శర్మిష్ఠాసంగమంబు సేయకు మని,
నియమించి చనియె. పిదప న దేవయానియు, న య్యయాతివలన యదు తుర్య
సులను కుమారులం గనియె. ఒక్కరేయి సెఱంగుమాసి, దేవయాని వెలుపలనున్న
యెడ శర్మిష్ఠ యెడరు వేచి, యేకాంతంబున యయాతికడకుం జని, చెఱకువింటి
జోదు పువ్వుటంపర కోహటించి, తన తలంపు సెప్పిన.

540

—: శుక్రాచార్యులు యయాతికి శాపం బొసంగుట :—

ఉ. ఆ జవరాలిఁ జూచి మన మాఁవఁగలేక మనోభవార్తుఁ డై
యా జనభర్త మున్ను ²కవి యాడిమాట దలంచి యైనఁ జే
తోజ సుఖంబులం దనిపెఁ ద్రోవఁగవచ్చునె దైవయోగముల్
రా జఁట సద్రహస్య మట ³రాజకుమారిని మాన నేర్చునే.

541

వ. ఇట్లు యయాతివలన శర్మిష్ఠ గర్భం బై క్రమంబున ద్రుహ్యుండును, ననువును,
పూరువును ననువారి మువ్వురు తనయులం గాంచె. అంత దేవయాని తద్వ్యక్తాం
తంబంతయు నెఱింగి, కోపించి, శుక్రకునికడకుం జని, క్రోధమూర్ఛిత యై యున్న
సమయమున యయాతి వెంటం జని, యి ట్టనియె.

542

ఆ. మామ కేల చెప్ప ⁴మాను సరోజాక్షి
దనుజతనుజఁ బొంది తప్ప వడితిఁ
గామి నైన నన్నుఁ గరుణింపు పతిమాట
⁵తండ్రిమాటకంటెఁ దగును నీకు.

543

వ. అని పలికి, పాదంబుల కెఱిగిన, న య్యింతి యొడంబడక యుండె. అంత
నది యెఱింగి శుక్రకుం డి ట్టనియె.

544

క. నా మాటఁ ద్రోచి దానవ, భామను బొందితిని ధరణిపాలక ! తగవే
యేమాట యేది రూపము, ⁶కాముకులకు లోలువులకుఁ గలవే విజముల్.

545

1. భిన్నదుఃఖ బహుకార్యభియాతికి (హ.వా.) 2. గని (హ) 3. కుమారుని (హ.వా.);
కుమారుడు (క.చ.జ.) 4. మామా సరోజాక్షి (ద.బ.తం.) 5. తండ్రి కెఱుగ జెప్ప తగవే సరికి (చ);
తండ్రి మాటకంటెఁ దగును సరికి (వా) 6. కామినిలోలురకునెచట (హ); కాముకులకు లోకమందు (చ)

వ. అని పలికి, నీవు వనితాజన హేయంబైన ముదిమిం బొందెదవు. అని శవీయిం
చిన, యయాతి యి ట్లనియె. 548

క. మామా! నాపై కోపము, మామా! నీపుత్రియందు మానవు నాకుం
గామోపభోగ వాంఛలు, ప్రేమ^౧ రమియించి ముదిమి, బిదప^౨ దాల్తు^౩. 547

వ. అని పలికి యనుజ్ఞగొని, దేవయానిం దోడ్కొని. పురంబునకుఁ జని, పెద్దకొడు
కగు యదువుం బిలిచి, యయాతి యి ట్లనియె. 548

శా. నీ తల్లిం గనినట్టి శుక్రవలన^౧ నేఁ డీ జరం బొందితి^౨
నా తండ్రి! యదు నామధేయ! తనయా! నా వృద్ధతం దాల్పవే
నీ తారుణ్యము నాకు నిమ్ము^౩ తనివో నిండార^౪ గొన్నేండ్లు నేఁ
జేతోజాత సుఖంబులం దిరిగెద^౫ శృంగారి నై పుత్రకా! 549

వ. అనిన విని, తండ్రికి యదు వి ట్లనియె. 550

శా. కాంతాహేయము దుర్వికారము దురాకంఠాతి మిశ్రంబు హృ
చ్చింతామూలము^౧ పీనసాన్వితము ప్రస్వేద వ్రణాకంపన
శ్రాంతి స్ఫోటక యుక్త మీ ముదిమి వాంఛం దాల్చి నానా సుఖా
పాంతం బైన వయోనిధాన మిది యయా! తేర యీ వచ్చునే. 551

వ. అని యదుం దొడంబడకున్న, యయాతి తుర్వసు, ద్రుహ్యదుల నడిగిన,
వారును, యదువు పలికినట్ల పలికినఁ, గడకొట్టు కుమారుం డైన పూరువున
కి ట్లనియె. 552

ఉ. పిన్నవు గాని నీవు కడుఁ బెద్దవు బుద్ధులయందు రమ్ము నా
యన్న! మదాజ్ఞ దాటవు గదన్న! విసీతుడ వన్న! నీవు నీ
యన్నలు సెప్పినట్లు పరిహారము సెప్పకు మన్న! నా జర^౧
మన్ననఁ దాల్చి నీ తరుణిమం బొనఁగూర్చుము నాకుఁ బుత్రకా! 553

వ. అనిన విని, గురుభక్తి గుణాధారుం డైన పూరుం డి ట్లనియె. 554

శా. అయ్యా! న న్నిటు వేడనేల భవదీ యాజ్ఞా సముల్లంఘనం
శయ్యుండ^౧ బరిహారము^౨ నొడువ నే నన్యాయినే నీ జర
న్నెయ్యం బొప్పఁగఁ దాల్చి నా తరుణిమ స్నీ కిచ్చెద^౩ బంపిన^౪
^౩గయ్యం బాడెడి పుత్రకుండు గ్రిమిసంకాశుండుఁ గాకుండునే. 555

1. తనివో నిండారఁ గొన్నాళ్ళు (హ) 2. పీనస జ్వరము (హ); పీగసజ్వర తమ స్వేదవ్రణా
కంపన (క.బ.) 3. కయ్యం బాడెడి (తం)

వ. అదియునుం గాక.

556

క. మునివృత్తి డయ్య నేటికి, జలపాలక! సుగతిఁ గోరు సత్పురుషులకుఁ

¹దనుఁ గన్నతండ్రి సెప్పిన, పని చేసిన సుగతి గొంగుపసిఁడియ కాదే. 557

క. పనుపక చేయుదు రథికులు, పనిచిన మధ్యములు పొందువఱుతురు తండ్రుల్

పనిచెప్పి కోరి పనిచిన, ననిశము మాతాడు పుత్రు లధములు తండ్రి! 558

వ. అని పలికి, పూరుండు ముదిమి చేకొని, తన లేతప్రాయంబు యయాతి కిచ్చె.

అ య్యయాతియుం దరుణుం డై. 559

శా. ²ఏడుఁ దీవులు నేడు వాడలుగ సర్వేలాతలం బెల్లఁ బెఁ

వీడై ³లోనుగ నేలుచుం బ్రజల నన్వేషించి రక్షింపుచుఁ

దోడం భార్గవి రా మనోజ సుఖ సంతోషంబులం దేలుచుఁ

గ్రీడించె నియతేంద్రియుం డగుచు నా ⁴క్రిడావిశేషంబులఁ. 560

క. మర్మంబుల నతిసాధ్యీ, ధర్మంబుల దేవయాని దన ప్రాణేశుఁ

నర్మముల మనోవా ⁵క్రను, కర్మంబుల నొండు లేక కడు మెప్పించెఁ. 561

శా. ఆకాశంబున మేఘబృందము ఘనం బై సన్న మై దీర్ఘ మై

యేకం బై బహురూప మై యణఁగున ధై దేవు గర్భంబులో

లోకశ్రేణి జనించుచుఁ మెలఁగుచుఁ లోపించు నా దేవు సు

శ్రీకాంతుఁ హరిఁ గూర్చి యాగములు సేసె న్నాహుషం డిమ్ములఁ. 562

వ. మఱియును.

563

మ. చెలికాండ్రఁ గరులఁ రథమ్ముల భటశ్రేణిం దురంగమ్ములఁ

గలలోఁ గన్న ధనాశితో సమములం గాఁ జూచుచుఁ భార్యతోఁ

బలువే లేండ్లు మనోజభోగ లహరీ పర్యా వృఁ డై తేలియుఁ

బలుతృప్తం గడఁగాన కెంతయు మహాబంధంబులఁ స్రుక్కుచుఁ. 564

అధ్యాయము - ౧౯

వ. ఒక్క దినంబున నాత్మజ్ఞానంబునం జేసి, కాంతానిమిత్తంబున మోసపోవుట యెఱింగి, యయాతి విషాదంబు నొంది, దేవయాని కి ట్టనియె. 565

1. తనకన్న తండ్రి (తం)

2. ఏడు ద్వీపము లేడు వాడలుగ (హ) ఏడా ద్వీపము (హ)

3. పోడిగ నేలుచు (తం.వా.)

4. క్రిడావిశేషంబులన్ (తం.వా.); క్రిడాద్రి కైలంబులఁ

(క.బ.); క్రిడాద్రిదేశంబులన్ (ర) 5. వాక్కుం (హ)

యయాతి దేవయానికి బస్తోపాఖ్యాన మను వ్యాజంబున
స్వప్నవృత్తాంతమును దెలుపుట

క. మన చారిత్రమువంటిది, విను మితిహాసంబు కలదు వృద్ధజనంబుల్
మునులును మెత్తురు నీవును, మనమున నంగీకరింపు మంజులవాణి ! 568

వ. అది యెట్టి దనిన. 567

సీ. ¹అజ మొకం డడవిలో నరుగుచుఁ దాఁ గర్మ ఫలమున నూతి లోపలికి జాతి
2లోఁగెడి ఛాగి నాలోకించి కామి యై కొమ్మున దరిఁ గొంత గూలఁ ద్రోచి
వెడలింప న చ్చాగి విభునిగాఁ గోరిన నగుఁగాక యని తాను నదియుఁ దిరుగ
నెన్ని యేనియుఁదన్ను నెంత కామించిన నన్నిటికిని భ ర్ర యై తనర్చి

తే. వాని నేప్రొద్దు ³రతులకు వశలఁ జేసి
సొరిదిఁ గ్రీడించి క్రీడించి సొక్కి సొక్కి
కాముఁ డనియెడు దుస్సహ గ్రహముకతనఁ
జిత్త మేమటి మత్తిల్లి చెల్లఁ ⁴జిక్కె. 568

క. ⁵వెడవింటివాని చిగురా, కడిదపువ్రేటునకు లొంగి యతిమోహితుఁ డై
విడువక సతులం దగిలెడు, జడునకు ⁶నెక్కెడివి బుద్ధిచాతుర్యంబుల్. 569

వ. అంత న చ్చాగంబు తనపిదపం దగిలిన ఛాగీనివహంబులోపలం జూడ నొప్పెడి
ఛాగియందుఁ దగిలి, క్రీడింపం గని, నూతిలోపలం బడి వెలువడిన ఛాగి, తన
పతివలని నెయ్యంబు లేకుండుటకు విన్న నై, తన మనంబున. 570

క. పలికిన పలుకులు పలుకఁడు, కలఁచు న్నవకాంతఁ జూచి కడు సంచలుఁ డై
నిలిచిన చోట న్నిలువఁడు, నిలు వెల్లను గల్గ కామి ⁷నిజమరి గలఁడే. 571

వ. అని పలికి, విడిచి చనిన, న య్యజవల్లభుండు సురతపరతంత్రుఁ డై, మిసిమిసి
యను శబ్దంబు సేయుచు, న చ్చాగివెంటం జని, యొడంబలువం జాలకుండె.
అంత దానికిఁ గర్త యైన బ్రాహ్మణుండు రోషంబున రతినమర్థంబు గాకుండ
నల్లాడుచున్న ఛాగవృషణంబులు త్రెంచివేసిన, న చ్చాగంబు గ్రిందఁబడి,
వేఁడుకొనినఁ, బ్రయోజనంబు వొడగని, యోగవిదుండు గావున, బ్రాహ్మణోత్త
ముండు గ్రమ్మట న య్యజవృషణంబులు సంధించిన 572

క వృషణములు మరలఁ గలిగిన, సుషముం డై ఛాగివిభుండు సుందరితోడఁ
విషయసుఖంబులఁ బొందుచు, దృష్ తుదిఁ గనఁడయ్యె బెక్కుదివసము లయ్యున్

1. అజమొక్కటియు వనమందేగుచు గర్మను (హ) 2. లోగిడి (హ) 3. రతుంనువశనిఁజేసి (హ)

4. జిక్కి (హ.తం.వా.) 5. వెడవిలుతుకేలి (హ.వా.) 6. నెక్కెడిది (హ) 7. నిజమతి (హ)

వ. అని, యి వ్యిధంబున యయాతి దేవయానికి నిజవృత్తాంతంబుఁ గథారూపంబున నెఱింగించి, యి ట్లనియె. 574

మ. *అబలా ! నీ నిబిడాతి దుర్జయ సలజ్ఞాపాంగ భల్లంబులం
బ్రబలం బైన మనంబు భగ్నముగ నా ప్రావీణ్యముం గోలుపో
యి బలిష్ఠం డగు కాముఁ బారిఁ బడి నే ¹నెట్టోర్చెదన్ బందిక
తై బడిం బాపవుఁ దృష్ట యిప్పు డకటా ! దీర్ఘాకృతిన్ రొప్పెడిన్. 575

క. ²అదలదు ప్రాణము లదలినఁ, ³గదలదు సర్వాంగకములు గదలుచు నున్నన్
వదలదు బిగువులు వదలినఁ దుదిలే దీ తృష్ట దీనిఁ ద్రుంపఁగవలయున్ 576

క. ⁴వెయ్యేం డ్యయ్యెను సీతో, గ్రయ్యంబడి యున్నవాఁడ గామసుఖముల
⁵గ్రయ్య దొక యించుకై నన్, ⁶డయ్యదు కొనలిడియెఁ దృష్ట ⁷నవపద్మముఖీ !

క. ముదిసెను దంతావళియును, ముదిసెను కేశములుఁ దనువు ముదిసెం దనకున్
ముదియనివి రెండు చిక్కెను, బ్రదికెడి తీపియును విషయపక్ష స్పృహయున్.

క. కడ లే దాశాలతకును, గడఁ జూడఁగఁ గానరాదు కడఁ గనిరేనిన్
గడు ముదమున సంసారము, గడఁ గందురు తత్త్వవిదులు కమలదళాక్షి ! 579

క. మండన హాటక పశు వే, దండాశ్వ వధూ దుకూల ధాన్యాదులు పె
క్కుండియు నాశాపాశము, ⁸ఖండింపఁగ లేవు మఱియుఁ గడమయ చుమ్మి.

క. కామోపభోగ సుఖములు, వేమాలును బురుషుఁ దనుభవింపుచు నున్నం
గామంబు శాంతిఁ ⁹బొందదు, ధూమధ్వజుఁ ¹⁰డాజ్యవృష్టిఁ ద్రుంగుడువడునే. 581

ఆ. అక్క తల్లి చెల్లె లాత్మజ ¹¹యెక్కిన
పాను పెక్కఁ జనదు పద్మనయన !
పరమయోగి కైన బలిమిని నింద్రియ
గ్రామ మధికవీడఁ గలుగఁ జేయు. 582

క. వెంగలి విత్తై ¹²తిరుగక, ¹³కంగారై చెడక ముక్తిఁ గాంక్షించు నతం
డంగనలతోడ విడువని, సంగడములు వదలవలయు జలజాతముఖీ ! 583

వ. ¹⁴అది గావున నేడుమొదలు తృష్టాఖండనంబు సేసి, నిర్విషయుండ నై, యహం
కారంబు విడిచి, మృగంబులంగలసి, వనంబున సంచరించెద. పరబ్రహ్మంబు

* ఈ పద్యము 'క' ప్రతిలోలేదు. 1. నెట్టోరునే (తం. వా.) 2. అడంపు (హ) 3. గదలపు (హ) 4. వెయ్యేందైనను (హ) 5. గ్రయ్యఁదొక (హ) 6. డయ్యదు (హ) 7. తవతవ తోడన్ (హ) 8. నిండింపఁగలేవు జగతి నిజమిది సుమ్మి (హ) 9. బొందునె (తం) 10. ఆజ్యరాం (క) 11. లెక్కిన (హ) 12. తిరుగుచు (తం.హ.) 13. నంగజు లీను ముక్తి నాంబు (హ) 14. అదియునుంగాని (హ)

నందుఁ జిత్తంబుఁ జేర్చెద. బ్రహ్మనిష్ఠ మనుష్యులకు నాశానివారిణి యగుటం జేసి యే నందుఁ దత్పరుండ నై, యాహార నిద్రాది యోగంబులం బరిహరిం చెద. ఆత్మవిదుం దై, సంసారనాశంబుఁ దలంచినవాడె విద్వాంసుం డని తలంచి పలికి, పూరుని యౌవనం బతని కిచ్చి, ముదిమి తాను గైకొని, విగత తోభుం దై, నిజ భుజశక్తి పాలితం బగు భూమండలంబు విభాగించి, ద్రుహ్య నకుఁ బూర్వభాగంబును, యదువునకు దక్షిణ భాగంబును, దుర్వసునకుఁ బశ్చిమ దిగ్భాగంబును, ననువునకు నుత్తర దిగ్భాగంబును సంరక్షింపుం డని యిచ్చి, వారల సమక్షంబున.

584

క. నాలుగు చెఱుగుల నేలయుఁ, బాలింపుం డనుచు నగ్రభవులకుఁ బంచెన్.
భూలోక మేలు మనుచును, బాలారోగ్ధారుఁ బూరుఁ బట్టము గట్టెన్

585

ప. ఇట్లు పూరునికి రాజ్యం బిచ్చి, పెక్కు వర్షంబులయందు ననుభూతంబు లైన,
యింద్రియ సుఖంబులు విసర్జించి.

586

క. మిక్కిలి ¹విజ్ఞానంబున, జక్కఁగ ²దిగవిడిచి వైరి షడ్వర్గంబున్
తెక్కలు వచ్చిన విహగము, గ్రక్కున నీడంబు విడుచు కరణి నుదితుఁ దై.

క. కారుణికోత్తముఁ డగు హరి, కారుణ్యము కతన నతఁడు ఘనుఁ దై గెలిచెన్
గ్రూరము లగు విషయంబుల, నూరక గెలువంగ శక్తుఁ డొక్కఁడు గలఁడే.

588

ప. మఱియు, నిర్మూలిత సకల సంగుం దై, సత్య రజ స్తమో గుణంబులం దిగనాడి
నిర్మలం బై, పరమం బైన వాసుదేవాభిధాన బ్రహ్మంబునందు యయాతి
భూపాలుండు ³స్వతస్సిద్ధ యైన భాగవత గతిం జెందె. అంత.

589

సీ. ప్రాణేశుఁ డాడిన పలుకులు నగవులుగాఁ జూడ కంతరంగమున నిలిపి
పథికు లై పోవుచుఁ బానీయశాలలఁ జల్లఁగా నుండెడి జనుల యట్ల
సంసారమునఁ గర్మసంబంధు లై వచ్చి యాలు బిడ్డలు మగం డనుచుఁ గూడి
యుండుట గాని సంయోగంబు నిత్యంబు గా దీశమాయా ప్రకల్పితంబు

తే. దీని విడుచుట తగవని తెగువ మెఱసి
నిద్ర సాలించి మేల్కొన్న ⁴నేర్పు చాలఁ
గలిగి భార్గవి సర్వసంగముల విడిచి
హరి ⁵పదధ్యాన యై ముక్తి కరిగె నధిప !

590

1. సుజ్ఞానంబున (తం.వా.క.) (తం.వా.క.) 2. తెగనడిచి (తం.వా.) 3. సర్వసిద్ధియైన (హ)
4. నెలపు (హ); "స్వప్నాపమ్మేన" అని మాలమ (19-28) 5. పరాధీనయై (హ.తం.వా.)

వ. అని, యిట్లు యయాతి చరితంబు చెప్పి, భగవంతుండును, సర్వభూత నివాసుండును, శాంతుండును, వేదమయుండు డైన వాసుదేవునకు నమస్కరించెద. అని, శుకుం డి ట్లనియె.

591

అధ్యాయము - ౨౦

క. భారత ! నీవు జనించిన, పూరుని వంశంబునందుఁ బుట్టిన వారిఁ జారుయశోలంకారుల, ధీరుల వినుపింతు నధిక తేజోధనులఁ.

592

వ. పూరునకు జనమేజయుండు, జనమేజయునకుఁ బ్రాచిన్వాంసుఁ డతనికిఁ బ్రవిరోధన మన్యు, వతనికిఁ జారువు వుట్టె. ఆ చారునకు సుద్యువు, సుద్యువునకు బహు గతుండును, బహుగతునకు శర్యాతి, శర్యాతికి సంయాతి, సంయాతికి రౌద్రా శ్వుండు, రౌద్రాశ్వునకు పృతాచి యను నచ్చర లేమయందు ఋతేపువు, కశేపువు, *సలేపువు, కృతేపువు, జలేపువు సన్నతేపువు, ధర్మేపువు, సత్యేపువు, వ్రతేపువు, వనేపువు అను వారు, జగదాత్మ భూతుండైన ప్రాణునకు నిందియంబుల చందంబునఁ బదుగురు కొడుకులు జన్మించిరి. అందు ఋతేపునకు నంతిసారుండు, నంతిసారునకు సుమతియు, ద్రువుండు, నప్రతిరథుండు, నన మువ్వురును బుట్టిరి. అందు నప్రతిరథునకుఁ గణ్వుం, డా కణ్వునికి మేధాతిథి, యతనికి బ్రహ్మాంధుండు మొదలగు బ్రాహ్మణులు జన్మించిరి. ఆ సుమతికి రైభ్యుండు, రైభ్యునకు దుష్యంతుండు వుట్టి.

593

క. పారావార పరీతో, దార ధరాభారదక్ష దక్షిణహస్త

శ్రీ రాజిల్ల గ నొకనాఁ, డా రాజేంద్రుండు వేటయం దభిరతుఁ డై.

594

క. గండక కంఠీరవ భే, రుండ శశ వ్యాశ కోల రోహిష రురు వే

దండ వ్యాఘ్ర మృగాదన, చండ శరభ శల్య భల్ల చమరాటపులఁ.

595

క. చప్పుడు సేయుచు మృగముల, రొప్పుచు నీరములయందు రోయుచు వలలం

ద్రిప్పుకొని పడఁగఁ జోపుచు, దప్పక యేయుచును వేటతమకం బొప్పఁ.

596

క. మృగయాధంబుల వెంటను, మృగలాంఛన సన్నిభుండు మృగయాతురుఁ డై

మృగయులు గొండఱు గొలువఁగ, మృగరాజీ పరాక్రమంబు మెఱయఁగ వచ్చెఁ.

వ. ఇట్లు వచ్చి వచ్చి, దై వయోగంబునఁ గణ్వమహాముని తపోవనంబు చేరంజని.

598

* "సలేపుళ్ళ అని మూలము (20-4)

1. మృగాధిక (హ) 2. రోజుచ (హ);

సి. ఉరుతర శ్రాంతాహి యుగళంబులకుఁ బింఛముల విసరెడి కేకి ముఖ్యములను
1గరుణతో మదయుక్త కలభంబులకు మేఠ లిడుచు ముద్దాడు మృగేంద్రములకు
మన మృగాదనములు గాపుగా లేళ్ళతో రతులు సాగించు సారంగములను
నునుపుగా హోమధేనువుల కంతంబులు దువ్వచు నాడు శార్దూలములను

తే. 2దారి కలహించు 3మూషిక దంపతులకు
మైత్రి నంకించు మార్జాల మల్లములను
మఱియు జాతివైరంబులు మాని కూడి
కలసి క్రీడించు మృగములఁ గాంచె నతఁడు.

599

క. ఇతై అఁగున మృగజాతుల, 4పౌత్తులు మే మెఱుంగ మనుచు భూవల్లభుఁడుం
జిత్రములోపల నా ముని, సత్తము సద్వృత్తమునకు సంతస పడుచున్.

600

క. హల్లక బినరుహ సరసీ, కల్లోలోత్పల్ల యూధికా గిరిమల్లీ
మల్లీ మరువక కురవక, సల్లలితానిలమువలన సంతృప్తుం డై.

601

వ. దుష్కంతుండు వచ్చు నవసరంబున.

602

క. ఇం దిందిరాతి సుందరి, యిందిందిర చికుర యున్న దిం దిం ద శుభం
బిం దిందువంశ యనుక్రియ, నిందీవరపీఠి మ్రోసె నిందిందిరముల్.

603

క. మా కందర్పుని 6శరములు, మాకందము లగుటఁజేసి మీకందంబుల్
మా కందము లను కైవడి, మాకందాగ్రములఁ బికసమాజము నిలిచెన్.

604

వ. అంత.

605

క. ఇందున్న కణ్ణమునికిని, వందన మొనరించి తిరిగి వచ్చెద ననుచుం
బొందుగ 7ననుచరులను దా, నందఱ సందంద నిలిపి యట చని మ్రోలన్.

606

శా. ఆ కణ్ణాశ్రమమందు నీరజనివాసాంత ప్రదేశంబులన్
మాకందంబుల నీడఁ బుష్పలతీకా మధ్యంబునన్ మంజు రం
భాకాండాంచిత శాలలోఁ గుసుమ సంపన్న స్థలిన్ జూచె నా
భూకాంతుండు శకుంతల 10న్నవనటల్ భూపర్యట త్కుంతలన్.

607

క. దట్టపుఁ దులుమును మీదికి, మిట్టించిన చన్నుఁగవయు 11మిఱిమిఱి చూడుక్కుల్
నట్టాడు నడుముఁ దేనియ, లుట్టెడు మోవియును మనము నూరింపంగన్.

608

1. కరిణు లొల్లని కుంభీ కలభంబులకు మేఠ (తం. క.) 2. దార (హ. తం. వా.)
8. సుందర (తం. వా.) 4. మత్రిని (హ.తం.వా.) 5. పౌత్తుల మేమఱుంగ జూచు (హ.)
6. సాయక (హ) 7. సన్నలమాన్యుల (క) 8. కల్పలలికా (హ.విం.వా.) 9. స్థితి (హ)
10. నవనవభూ (తం) 11. మిఱిమిఱి (తం.వా.)

వ. అంత నా రాజకుమారుం డలరుటమ్ముల విలుకాని వెడవింట ఘణఘణాయ
మానలై మ్రోయు ఘంటలకుం ¹బబ్బరించి, తన మనంబున. 609

శా. వన్యహారములఁ జిత్రేంద్రియత నావాసించు నా కణ్వుఁ డీ
కన్యారత్నము నేగతిం గనియెడిం గా డీ కురంగాక్షి రా
జన్యపత్యము గాఁగ నోపు నభిలాషం బయ్యెఁ గాదేని ²నే
యన్యాయ క్రియలందుఁ బొరవుల కెం దాశించునే చిత్తముల్. 610

క. అడిగిన నృపసుతఁ గా నని, నొడివెడినొ కదే మనంబు ³నొవ్వ నని విభుం
డుడురాజ వదన ⁴నడుగఁగఁ, ⁵దడుమన యొకకొంత ప్రొద్దు తడఁబడఁజొచ్చెఁ.

వ. మఱియు నెట్టకేలకుఁ దన చిత్త ⁶సంచలనంబు సత్యంబుగాఁ దలంచి యి ట్లనియె.

క. భూపాలక కన్యక వని, నీపైఁ జిత్తంబు నాటె నీ వా రేరీ
⁷నీ పే రెవ్వరు నిర్జన, భూపర్యటనంబు తగవె పూర్ణేందుముఖీ ! 613

వ. అని పలుకుచున్న రాజకుమారుని ⁸వదనచంద్ర చంద్రికారసంబు నేత్రచకోరంబుల
వలనఁ ద్రావుచు, న య్యవిద విభ్రాంత యై యున్న సమయంబున. 614

క. కంఠేకాలుని చేతఁ, గుంతితుఁ డగు పెట్టు మరుఁడు కుసుమాస్త్రంబుల్
లుంఠించి గుణనినాదము, ⁹తం త మ్మన బాల నేసె తవతవ ¹⁰గదురఁ. 615

వ. ఇట్లు వలరాజు వాఁడి ¹¹క్రొవ్విరి కోలల వేడిమిఁ దాలిమి పోడిమి సెడి, యా
వాలుఁగంటి యి ట్లనియె. 616

మ. అనివార్యప్రభ మున్ను మేనకయు విశ్వామిత్ర భూభర్తయుఁ
గని రా మేనక డించిపోయె ¹²నడవిఁ గణ్వుండు న న్నింతగా
మనిచెఁ సర్వము నా ముసీంద్రుఁ డెఱుంగుఁ మద్భాగధేయంబునఁ
నినుఁ గంటిం బిదపం గృతార్థ నగుదుఁ నేఁ డీ వనాంతంబునఁ. 617

క. నీ వారము ప్రజ మేమును, నీవారముఁ బూజ గొనుము ¹³నిలుపుము నీవుఁ
నీ వారును మా యింటను, నీ వారాన్నంబుఁ ¹⁴గొనుఁడు నేఁడు నరేంద్రా !

వ. అని పలికిన, దుష్కంతుండు మెచ్చి, మచ్చెకంటి యిచ్చ యెఱింగి యి ట్లనియె.

1. బంటించి (తం.వా.తి.చ.) 2. నీ యన్యాయత్నమందుఁ బొరవుల కెట్లాశించునే (హ);
నే యన్యాయ...కిట్లాశించునే (తం) 3. నొవ్వనని (హ) 4. నడుగక (హ.వా.) 5. నడుమన
నొకకొంత (హ); దడుమనఁబడి (తం) 6. సంచారంబు (తం.వా.) 7. నీపేటేడి నిర్జనవన (హ)
8. వదనచంద్రికా రసంబు (హ.తం.వా.) 9. తంతమ్మని (హ) 10. లేమిఁ (హ) 11. క్రొవ్వాడి
(హ) 12. నటనీ (హ) 13. నేడిట (హ) 14. గుడుడు (హ)

అ. రాజతనయ వగుదు ¹రాజీవదళనేత్రి!
మాట నిజము ²లోనిమాట లేదు
తనకు సదృశుఁ డైన ³తరుణునిఁ గైకొంట
రాజ సుతకుఁ దగవు రాజవదన!

620

వ. అని మఱియుఁ దియ్యని నెయ్యంపుఁ బలుకులవలన న య్యువిద నియ్యకొలిపి.

క. బంధుర యశుఁడు జగన్నుత, సంధుఁడు దుష్యంతుఁ దుచిత సముయజ్ఞం దై
గంధగజ గమన నప్పడు, గాంధర్వవిధి^౪ వరించె గహనాంతమున^౫.

622

—: భరతుని చరిత్రము :—

వ. ఇ వివిధంబున నమోఘ పీఠ్యం దగు నా రాచపట్టి, తపసిరాచూలికిఁ జూలు నిలిపి,
మఱునాఁడు తన పీటికిం జనియె. ఆ య్యంతియుం గొంతకాలంబునకుఁ గొడుకుం
గనినం, గణ్యముసింద్రుఁ డా రాచపట్టికి జాతకర్మాది మంగళాచారంబు తొనర్చె.
ఆ డింభకుండును దినదినంబునకు బాలచంద్రుండునుం బోలె నెదుగుచు.

623

క. కుంతితుఁడు గాక వాఁ డు, త్కంతం దన పిన్ననాఁడె కణ్వవనచరత్
కంతీరవ ముఖ్యంబుల, కంతముల^౬ బట్టి యడుచు^౭ గట్టు^౮ విడుచు^౯.

624

వ అంత నా కణ్యముసింద్రుండు బాలకుం జూచి శకుంతల కి ట్లనియె.

625

ఉ. పట్టపురాజు నీ మగఁడు పాపఁడు నన్నిట నెక్కు డంతకు^౧
బట్టపు దేవి వై ^౨గరిమ బాగుగ నుండక ^౩పాటువారితో
^౪గట్టు వనంబులో నవయఁగా బనిలే దిటఁ దర్లి పోగదే
^౫పుట్టిన యిండ్లు మాని పతిఁ బొందక యి ట్లనిశంబు నుందురే.

626

వ. అనిన నియ్యకొని.

627

క. ఆ పిన్నవాని నతుల, వ్యాపారు నుదారు వైష్ణవాంశోద్భవునిం
జూపెద నంచు శకుంతల, భూపాలుని కడకు వచ్చెఁ బుత్రునిఁ గొనుచు^౬.

628

వ. వచ్చి దుష్యంతుం డున్న సఖా మంటపంబునకుం జని నిలిచి యున్నయెడ.

629

1. నేత్ర (తం. వా.) 2. లోనిమాటలేదు (తం.క.); లోని మాటలేం (ద); లోనిమాటలేం (చ);
లోనిమాటలేక (ట) 3. అనయుని (హ) 4. తాననపీఠిక (హ) 5. గుణవశాగున (తం. వా.)
6. వారివారితో (వా) 7. కట్ట; (త) 8. పుట్టిన యిండ్లమానినులు పోరవిగా ననిశంబు నుందురే
(క.తం.వా.) 9. మండపంబునకు (తం.వా.)

మ. ¹వలకేల గురు చక్రరేఖయుఁ బదద్వంద్వంబునం బద్మ రే
ఖలు నొప్పారఁగ ²విందువచ్చిన రమాకాంతుండు నాఁ గాంతి న
గ్గల మై యున్న కుమారు మారసదృశాకారుఁ విలోకించి తాఁ
బలుకం డయ్యె విభుం డెఱింగి సతి విభ్రాంతాత్మ యై ³వందురఁ.

630

వ. ఆ సమయంబున.

631

మ. అదె నీ ⁴వల్లభ వాఁడు నీ సుతుఁడు భార్యాపుత్రులఁ ⁵బాత్రులఁ
వదలంగా దలనాటి కణ్వవనికా వైవాహికారంభముల్
మది నూహింపు శకుంతలా వచనముల్ మాన్యంబు లౌ భూవరేం
ద్ర! దయం జేకొను మంచు మ్రోసెను వియద్వాణి వధూ వాక్యముల్.

632

వ. ఇ ట్లశరీరవాణి సర్వభూతంబులకుఁ దేటపడ భరింపు మని పలికిన, నాకుమారుండు
భరతుం డయ్యె. ఆ రాజు రాజవదన నంగీకరించి, తనూభవుం జేకొని, కొంత
కాలంబు రాజ్యంబుఁజేసి పరలోకంబునకుం జనియె. తదనంతరంబ.

633

క. రెండవ హరిక్రియ ధరణి, మండల భారంబు నిజ సమంచిత బాహా
దండమున నిలిపి తనకును, భండనమున నెదురులేక భరతుం డొప్పె.

634

వ. మఱియు నా దౌష్యంతి, యమునాతటంబున దీర్ఘతపసుండు పురోహితుండుగా
డెబ్బది యెనిమిదియును, గంగాతీరంబున నేఁబది యయిదును, నిట్లు నూట
ముప్పదిమూఁ డశ్వమేధ యాగంబులు సదక్షిణంబులుగా నొనర్చి, దేవేంద్ర విభ
వంబున నతిశయించి, పదుమూఁడువేలు న్నైనుబదినాలుగు కడుపు * (ధేనువులు
గలయది ద్వంద్వం బనం బరగు. అట్టి వెయ్యి ద్వంద్వంబుల పాఁడిమొదవుల)
క్రేపులతోడ నలంకార సహితలం జేసి, వేపురు బ్రాహ్మణుల కిచ్చి, 'మష్కర
పుణ్య తీర్థకూలంబున విప్రముఖ్యులకు రత్నభూషణ శోభితంబు లై, ధవళదంతం
బులు గల ⁷నల్లని యేనుంగులఁ బదునాలుగు లక్షలొసంగె. దిగ్విజయకాలంబున
†శక, శబర, బర్బర, కష, కిరాతక, హూణ, మ్లేచ్ఛ దేశంబుల రాజుల పీఠం
బడంచి, రసాతలంబున రాక్షస కారాగృహంబు లం దున్న వేల్పుల గరితలం
జెక్కుండ్ర విడిపించి తెచ్చి, వారల వల్లభులం గూర్చె. త్రిపురదానవుల జయించి,
నిర్జరుల నిజమందిరంబుల నునిచె. అతని రాజ్యంబున గగన ధరణీతలంబులు
ప్రజలు గోరిన కోరిక లిచ్చుచుండె. ఇ విషయంబున.

635

1. వలకేల స్మరుచక్ర రేఖయు (క.శం.) 2. నిందు వచ్చిన (హ); నందువచ్చిన (హ)
3. యుండగఁ (హ) 4. వల్లభి (హ) 5. బ్రాతలన్ (హ) * తా.ప. ప్రతులలో లేదు. 7. మహా
ప్రహంబును (హ) 8. దంతావకులం (హ) † "కిరాతహూణా యవనా నాంద్రా వంగా
శకా కళా" (20-33) మూలము.

ఆ. సత్యచరితమందుఁ జలమందు బలమందు

భాగ్యమందు లోకపతులకంటె

నెక్కు దైన పేర్ని నిరువదియేడువే

లేండ్లు ధరణి భరతుఁ డేలె నధిప !

636

క. అర్థపతికంటెఁ గలిమిఁ గృ, తార్థం దై యతుల శౌర్య మలవడియు నతం
డర్థములును బ్రాణములును, వ్యర్థము లని తలఁచి శాంతుఁ డయ్యె నరేంద్రా !

క. భరతుని భార్యలు మువ్వరు, వరుసం బుత్రకులఁ గాంచి వల్లభుతోడన్
సరి గా రని తోడ్తోడను, శిరములు దునుమాడి రాత్మశిశువుల నధిపా !

638

వ. ఇట్లు విదర్భరాజపుత్రికలు శిశువులఁ జంపిన. భరతుం డపుత్రకుం దై మరుత్ స్తోమం
బను యాగంబు పుత్రార్థియై చేసి, దేవతల మెప్పించె, ఆ య్యవసరంబున. 639

సీ. అన్నయిల్లాలిఁ జూలాలిని మమతాఖ్యఁ జూచి బృహస్పతి సురతమునకుఁ
దొరఁకొని పైఁబడ్డఁ దొల్లి గర్భంబున నున్న బాలుఁడు భయం బొదవి వలదు
తగ దని మొఱ సేయఁ దమకంబుతో వాని నంధుండ వగు మన్న నలిగి వాఁడు
యోనిలోపలి పీఠ్య మూడఁదన్నిన నేలఁ బడి బిడ్డఁ దై యున్నఁ బాయలేక

ఆ. నితనిఁ బెంపు కొడుకు లిరువురు జన్మించి

రనుచు వెలయఁ జేయ మనిన మమత

బెంపఁజాల నీవ పెంపు భరింపు మీ

ద్వాజు ననుచుఁ జనియె దాని విడిచి.

640

వ. ²ఇ ట్లుచఘ్ననిభార్య యగు మమతయు, బృహస్పతియు శిశువుం గని, ద్వాజుం
దైన వీని నీవ భరింపు మని, వదినె మఱిందులు దమలో నొండొరువులం
బలికిర కారణంబున వాఁడు భరద్వాజుం డయ్యె. గర్భస్థుం దైనవాఁడు బృహస్పతి
శాపంబున దీర్ఘతముం డయ్యె. అంత నా బృహస్పతియు, మమతయు నుదయిం
చిన వాని విడిచి, నిజేచ్ఛం జనిన, మరుత్తులు వానిం బోషించి, పుత్రార్థి యైన
భరతున కిచ్చిరి. భరతుండును, వానిఁ జేకొనియె. వితథం బైన భరతవంశమునకు
నా భరద్వాజుండు వంశకర్త యగుటం జేసి, వితథుం డనం బరఁగె. ఆ వితథునికి
మన్యువు, మన్యువునకు బృహత్పత్ర జయ మహావీర్య నర గర్గు లనువా రేవురు
సంభవించిరి. అందు నరునికి సంకృతి, సంకృతికి గురుండు, రంతిదేవుం డన
నిరువురు జన్మించిరి. అందు.

641

అధ్యాయము — ౨౦

—: రంతిదేవుని చరిత్రము :—

సీ. రాజవంశోత్తమ ! రంతిదేవుని కీర్తి ¹యెల్లఁ జెప్పఁగఁబడు నిందు నందు
నా రాజు దన సంచితార్థంబు లన్నియు నెడపక దీనుల కిచ్చి యిచ్చి
సకుటుంబుఁ దై ధైర్యసంయుతుం దై పేద యై కూడు నీరు లే కథమవృత్తి
నెందేని నలువదియెనిమిది దివసముల్ చరియింప నొకదివసంబు రేపు

ఆ. నెయ్యి పాయసంబు నీళ్ళును గలిగిన
బహు కుటుంబభార భయముతోడ
నలసి నీరువట్టు నాఁకలియును మిక్కి
లొదవఁ జూచి కుడువ నుత్సహించె.

642

వ. ఆ య్యవసరంబున.

643

సీ. అతిథి భూసురుఁ డొక్కఁ డాహార మడిగినఁ గడపక ప్రియముతోఁ గారవించి
హరిసమర్పణ మందు నన్నంబులో సగ మిచ్చిన భుజియించి యేగె నాతఁ
డంతలో నొకశూద్రుఁ డశనార్థి యై వచ్చి పొడసూప లే దనఁబోక తనకు
నున్న యన్నములోన నొకభాగ మిచ్చిన సంతృప్తుఁ దై వాఁడు సనిన వెనుక

ఆ. కుక్కగమియుఁ దాను నొక్కఁ డేతేర నా
యన్న శేష మిచ్చి ²స న్నయమున
వాని మ్రొక్కి పంప వరుసతోఁ జండాలుఁ
డొక్కఁ డరుగుదెంచి చక్క నిలిచి.

644

క. హీనుఁడఁ జండాలుండను, మానవకులనాథ ! దప్పి మానదు నవలం
బోనేర నీకుఁ జిక్కిన, పానీయము నాకుఁ బోసి బ్రతికింపఁగదే.

645

వ. అనిన వాని దీనాలాపంబులకుఁ గరుణించి, రా జి ట్టనియె.

646

ఉ. అన్నము లేదు ³కొద్ది మధురాంబువు మాత్రము ద్రావ వన్న రా
వన్న ! శరీరధారులకు నాపద వచ్చిన వారి యాపదల్
గ్రన్ననఁ ⁴దాల్చి వారికి సుఖంబులు సేయుటకంటె నొండు మే
లున్నదె నాకు దిక్కు పురుషోత్తముఁ డొక్కఁడ సుమ్ము పుల్కసా.

647

వ. అని పలికి.

648

1. యేంజెప్పఁగ వినుమిందునందు (తం.వా.) 2. సన్నయంబు, రాదిమ్రొక్కిపంప నొడక(క.చ. ట.తం.వా.) 3. కొన్ని మధురాంబువు అన్నవి త్రావుమన్న (తం.వా.) 4. మాన్చి (తం.వా.)

మ. బలవంతం బగు నీరువట్టిన నిజప్రాణాంత మై యున్నచో
నలయం డేమియు వీని హృజ్వరము ¹నాయాసంబు భేదంబు నా
జలదానంబున నేడు మాను ననుచు² సర్వేశ్వరాధీనుఁ డె
జలముల్ వోసెను రంతిదేవుఁడు దయం జండాలపాత్రంబున³. 649

వ. తదనంతరంబున, బ్రహ్మాదిదేవతలు సంతోషించి, రంతిదేవునికి మేలు సేయం
దలంచి, నిజాకారంబులతో ముందట నిలుంబడి, యా రాజు ధైర్యపరీక్షార్థంబు
దమ చేసిన వృషలాదిరూపంబు లగు విష్ణుమాయ నెఱింగించిన, నా నరేంద్రుం
డందఱికి నమస్కరించి. 650

క. వారల నేమియు నడుగక, నారాయణభక్తి తన మనంబున వెలుగ⁴
ధీరుం డాతఁడు మాయా, పారజ్ఞం దగుచుఁ బరమపదముం బొందె⁵. 651

క. ఆ రాజుని గొలిచిన, వారెల్లఁ దదీయ యోగవైభవమున శ్రీ
నారాయణచింతను లై, చేరిరి యోగీశు లగుచు సిద్ధపదంబు⁶. 652

వ. ఇట్లు రంతిదేవుండు విజ్ఞానగర్భిణి యగు భక్తివలనఁ బరమపదంబునకుం జనియె.
అంత గర్భనకు శిని జన్మించె. శినికి గార్గ్యుండు గలిగె. ఆతనినుండి బ్రాహ్మణ
కులం బయ్యె. మహావీర్యునికి ²సురుక్షయుండు, సురుక్షయునకుఁ ద్రయ్యారు
ణియు, కవియు, బుష్కరారుణియు నను మువ్వరు సంభవించిరి. వారు బ్రాహ్మణు
లై చనిరి. బ్రహ్మక్షత్రునికి సుహా³త్రుండును, సుహా³త్రునికి హస్తీయు జనించిరి.
అతండు దనపేర హస్తీనాపురంబు నిర్మించె. ఆ హస్తీకి నజమీధుండును,
ద్విమీధుండును, పురుమీధుండును నన ముగ్గురు జనియించిరి. అందు నజ
మీధుని వంశంబునఁ బ్రియమేధాదులు గొందఱు పుట్టి, బ్రాహ్మణు లై చనిరి. అ
య్యజమీధునికి బృహదిపుపు, నతనికి బృహద్ధనుపు, నతనికి బృహత్కాయుండు,
నతనికి జయద్రథుండు, అతనికి విశ్వజిత్తు, విశ్వజిత్తునకు సేనజిత్తు, సేనజిత్తునకు
రుచిరాశ్వండు, దృఢహనుపు, కాశ్యండు, వత్సండు నన నలుగురు జనియించిరి.
అందు రుచిరాశ్వనకుఁ బ్రాజ్ఞుండు, నతనికిఁ బృథుసేనుండును, బృథుసేనునికిఁ
బారుండును, వానికి సీపుండును, సీపునికి నూర్వురు కొడుకులును బుట్టిరి.
మఱియును. 653

ఆ. శుకుని కూతు రైన సుందరి సత్కృతిఁ
బొందువేడ్క నీపభూవిభుండు
విమల యోగవిత్తు విజ్ఞానదీపితో
దార³చిత్తు బ్రహ్మదత్తుఁ గనియె.

654

వ. బ్రహ్మదత్తుండు, జై గిషవోపదేశంబున, యోగతంత్రంబునఁ జేసి 1 గోదేవి యను భార్యవలన విష్వక్సేనుం డను కుమారునిం గనియె. విష్వక్సేనునకు నుదక్సేనుండు, నుదక్సేనునకు భల్లాదుండు. వీరలు భార్వాదిషపు లను రాజు లైరి. ద్విమీధునకు యమీనరుండు, యమీనరునికిఁ గృతిమంతుండు, కృతిమంతునికి సత్యధృతి, సత్యధృతికి ధృథనేమి, ధృథనేమికి సుపార్శ్వకృత్తు, సుపార్శ్వకృత్తునకు సుపార్శ్వండు సుపార్శ్వనకు సుమతి, సుమతికి సన్నతిమంతుండు జనించిరి. సన్నతి మంతు కొడుకు కృతి యనువాఁడు, హిరణ్యనాభునివలన యోగమార్గం బెఱింగి, శోకమోహంబులు విడిచి, తూర్పుదేశంబున సామసంహిత పఠియించె. అతనికి నుగ్రాయుధుండు, నుగ్రాయుధునకు క్షేమ్యుండు, క్షేమ్యునకు సువీరుండు, సువీరునకుఁ బురంజయుండు, పురంజయునకు బహురథుండు జన్మించిరి. హస్తి కొడుకు పురుషీధునకు సంతతి లేదయ్యె. అ య్యజుషీధునికి నశిని యను భార్య యందు నీలుండు, నీలునికి శాంతి, శాంతికి సుశాంతి, సుశాంతికిఁ బురుజుండు, పురుజునికి నర్కుండు, నర్కునికి భర్యాశ్వుండు, భర్యాశ్వునకు ముద్గల యవీనర బృహదిషు కాంపిల్య సృంజయు లనువా రేవురు పుట్టిరి. 655

క. మించిన భర్యాశ్వుండు సుత, పంచకమును జూచి విషయపంచకమును వర్జించితి మే నుని పల్కినఁ, బాంచాలురు నాఁగ సుతులు పరఁగిరి ధరణిఁ. 656

వ. అంత ముద్గలుని నుండి, బ్రాహ్మణ కులం బై ముద్గలగోత్రంబు నా నెగడె. భర్యాశ్వ పుత్రుం డైన యా ముద్గలునికి దివోదాసుండు, నహల్య యను కన్యక యునుం బుట్టిరి. అహల్యయందు గౌతమునికి శతానందుండు పుట్టె శతానందునికి ధనుర్వేద విశారదుం డైన ²సత్యధృతి పుట్టె. అతనికి శరద్వంతుండు పుట్టె. అతం డొక్కనాఁడు ఎనంబున నూర్వశిం గనిన, నతనికి రేతః పాతం బై, తద్వీర్యంబు శరన్తంబంబునం బడి, మిథునం బైన సమయంబున. 657

క. చపలరతి శంతనుం డను, నృపవరుఁ డడవికిని వేఁట నెపమునఁ జనుచుం గృపతో శిశుయుగముం గని, కృపియుం గృపుఁ డనుచుఁ దెచ్చి గృహమునఁ బెంచెన్. 658

అధ్యాయము - ౨౨

వ. ఆ కృపి ద్రోణునకు భార్య యయ్యె. దివోదాసునకు మిత్రాయువు, మిత్రాయువునకుఁ జ్యవనుండు, చ్యవనునకు సుదాసుండు, సుదాసునకు సహదేవుండు, సహదేవునకు సోమకుండు, సోమకునకు సుజన్మకృత్తు, సుజన్మకృత్తునకునూర్వురు

కొడుకులుం గలిగిరి. *(వారిలో జంతు వనువాడు జ్యేష్ఠుండు.) కడచూలు
1వృషదుండు. పృషదునకు ద్రుపదుండు, ద్రుపదునకు ధృష్టద్యుమ్నాదు లయిన
కొడుకులును, ద్రౌపది యను కూతురుం గల్గిరి. ధృష్టద్యుమ్నునకు ధృష్టకేతువు
పుట్టె. వీరలు పాంచాల రాజు లని యెఱుంగుము. మఱియు, న య్యజమీధుని
కొడుకు ఋషుండు, ఋషునకు సంవరణుం డుదయించె. ఆ సంవరణుండు తపతి
యనియెడి సూర్యకన్యక యందుఁ గురువుం గనియె. ఆ కురువుపేరం గురుశ్చేత్రం
బయ్యె. ఆ కురువునకుఁ బరీక్షిత్తు, సుధనువు, జహ్నువు, నిషదుండు ననువారలు
నలువురు పుట్టిరి. అందుఁ బరీక్షిత్తు కొడుకులు లేక చనియె. సుధనువునకు సుహా
త్రుండు, నతనికి చ్యవచుండు, చ్యవనునకుఁ గృతి, 2కృతికి నుపరిచర వసువు,
వసువునకు బృహద్రథ, కుసుంబ, మత్స్య, ప్రత్యగ్ర, చేదిషాదులు పుట్టిరి. అందు,
బ్రహద్రథునకుఁ గుశాగ్రుండు, గుశాగ్రునికి ఋషభుండు, ఋషభునికి సత్య
హితుండు, సత్యహితునికిఁ బుష్పవంతుండు, పుష్పవంతునకు జహ్నువను వాఁడు
జనియించిరి. మఱియును.

సీ. ఆ బృహద్రథునకు నన్యభార్యా గర్భమున రెండు 3తనుఖండములు జనించెఁ
దునుకలు గని తల్లి దొలఁగంగ వైచిన సంధించె నొకటిగా జర యనంగ
నొక దైత్యకాంత వాఁ డొప్పె జరాసంధుఁ డన గిరివ్రజపుర మాతఁ డేదె
నతనికి సహదేవుఁ డతనికి సోమాపి తనయుఁ డాతనికి శ్రుతశ్రవుండు

తే. జహ్నువుత్రుండు సురభుండు జనవరేణ్య!
యతని కొడుకు విదూరథుఁ డతని పట్టి
సార్యభౌముండు వానికి సంభవుండు
విను జయత్సేనుఁ డనువాఁడు విమలకిరీ.

660

వ. ఆ జయత్సేనునికి రథికుండు, రథికునకు నయుతాయువు, నయుతాయువునకుఁ
గ్రోధనుండు, గ్రోధనునకు దేవాతిథి, దేవాతిథికి ఋషుండు, ఋషునికి భీమ
సేనుండు, వానికిఁ బ్రతీపుండు, ప్రతీపునకు దేవాపి శంతను బాహ్లికు లను
మువ్వరు కొడుకులు పుట్టిరి. అందు.

661

సీ. దేవాపి రాజ్యంబు దీర్చునొల్లక వనంబున కేగెఁ డమ్ముండు పూర్వజన్మ
మందు మహాభిషుఁ డనియెడు వాఁడు శంతనుఁ డయ్యె వాఁడె యీ ధృతినెల్ల
నేలుచుఁ గరముల 4నే వృద్ధ ముట్టిన వాఁడెల్ల నిండుజవ్వనము నొందు
5నతఁడు శాంతిప్రాప్తుఁ డై యున్నఁ దానఁ బండ్రెండేండ్లు వజ్ర వర్షింప కున్న

* తా.ప. ప్రతులలోలేదు. 1. పృషతుండు (తం. వా.); "పృషదస్తతః" అని మాలము (22-2)
2. కృతికివసువు (హ.తం.వా.); 'చ్యవనస్తత్పుత్రః కృతిః; వసుస్తత్పుత్రః పరి చకో' (22-5) 3. తగ
ఖండములు (హ) 4. నెవని ముట్టినఁ గాని (హ) 5. నదిక (హ)

ఆ. వృష్టిలేని చొప్పు విప్రుల నడిగిన
 “నన్న యుండఁ దమ్ముఁ డగ్నిహోత్ర
 దార సంగ్రహంబుఁ దాల్చిన” బరివేత్త
 1యంద్రు వాని నీవ యతఁడ వైతి.

662

వ. ఆట కారణంబుగా నన్న యుండఁ దమ్ముఁడు రాజ్యార్థుండు గాఁడు. నీవు
 పరివేత్తవు. మీ యన్నకు రాజ్యం బిచ్చిన, ననావృష్టి దోషంబు చెడు. అని
 బ్రాహ్మణులు వల్కిన, శంతనుండు వనంబునకుం జని, దేవాపికి బ్రయంబు చెప్పి,
 రాజ్యంబు చేకొ మ్మని పల్కె. అంతకు మున్న 2వాని మంత్రి దేవాపిని రాజ్యం
 బున కనర్థం జేయఁదలంచి. విప్రులం బంచిన, నా విప్రులు షోషండమత వాక్యం
 బులు దేవాపికి నుపదేశించిరి. దేవాపి వేదంబుల నిందించిన, బాషండుండును,
 దేవదూషకుండును గావున వానికి రాజ్యంబు లే దని బ్రాహ్మణులు సెప్పిన,
 శంతనుండును మగుడి వచ్చి, రాజ్యంబుఁ జేకొనియె. అంత వర్షంబులు గురిసె.
 ఇ వివిధంబున.

663

క. దేవాపి కలాపపురం, బావాసము గాఁగ యోగి యై యున్నాఁ డు
 ర్వివర! కలి నష్టం బగు, జైవాత్మక కులము మీఁద సంస్థాపించుక.

664

వ. బాష్టాకుం డనువానికి సోమదత్తుండు పుట్టె. సోమదత్తునకు భూరియు, భూరి
 శ్రవస్సు, శలుం డను వారు మువ్వరు పుట్టిరి.

665

క. *భాతిగ శంతనునకు గం, గాతటినికి వైష్ణవాగ్రగణ్యుఁడు ఘోరా
 రాతినయన నీలోత్పల, భీతికర గ్రీష్మఁ డైన భీష్ముఁడు పుట్టెక.

666

ఆ. పరశురాముతోడఁ బ్రతిఘటించి జయింప
 3నన్య నొకని నెఱుంగ మతనిఁ దక్క
 వీరయాధపతి వివేక ధర్మజ్ఞుండు
 4వేల్పు దేటిపట్టి విమలయశుఁడు.

667

1. యంద్రుగాన (తం.వా.) 2. వాని తండ్రి దేవాపిని రాజ్యంబున కర్థం జేయం దలంచి
 విప్రులం బిచ్చిన (హ.తం.వా.)

* ఈ క్రిందిది “హ” ప్రతిపాతము.

క. భాతిగ శంతనునకు సుజ్ఞాతుం డై గంగయందు జనియించెను స
 ద్భూరి విమల కీర్తుండే, నాతత వ్యోమండు భీష్మఁ దాత్మజ్ఞుఁడుగా”

3. నన్యఁడొకఁడు....మితఁడుదక్క (హ) 4. దివిజనది నుతుండు దేవసముఁడు (హ)

వ. ఆ శంతనునకు దాశకన్యక యైన సత్యవతియందుఁ జిత్రాంగద విచిత్రపీఠ్యులు
పుట్టిరి. అందుఁ 1జిత్రాంగదుండు (చిత్రాంగదుండను) గంధర్వునిచేత నిహతుం
డయ్యె. మఱియును. 668

ఉ. సత్యవతి వధూటి మును శంతను పెండ్లము గాని నాఁడు సాం
గత్యమునం బరాశరుఁడు గర్భము చేసిన బాదరాయణుం
డత్యధికుండు శ్రీహరి కళాంశజుఁ డై ప్రభవించె 2నిత్యముల్
సత్యము లైన వేదముల సాంగముల ౩ విభజింప దక్షుఁ డై. 669

ఆ. బాదరాయణుండు భగవంతుఁ డనఘుండు
పరమగుహ్య మైన భాగవతము
నందనుండ నైన నాకుఁ జెప్పెను శిష్య
జనుల మొఱుగి యేను జదువుకొంటి. 670

వ. ఆ విచిత్రపీఠునికిఁ గాశిరాజు కూతుల, నంది కాంబాలికల భీష్ముండు బలాత్కా
రంబునం దెచ్చి వివాహంబుచేసిన, విచిత్రపీఠ్యుండు వారలం దగిలి మనోజరాగ
మత్తుం డై, చిరకాలంబు నానావిధ క్రీడల ౪ విహరింపుచు, రాజయక్ష పీడితుం
డై, మృతుం డయ్యె. అంత. 671

క. అతని 5సతివలన సుతులను, సుత ! కను మని దల్లి వనుప సౌరదిం గనియె ౬
ధృతరాష్ట్ర పాండు విదురుల, సుతచరితుఁడు బాదరాయణుండు నరేంద్రా !

వ. అందు, ధృతరాష్ట్రునికి గాంధారియందు దుర్యోధనాడు. లగు కొడుకులు నూర్వు
రును, దుశ్శల యను కన్యకయునుఁ జన్మించిరి. మృగశాప భయంబునం జేసి,
భార్యం బొంద వెఱచిన పాండునకుఁ గుంతిదేవియందు ధర్మానిలేంద్ర ప్రసాదం
బున యుధిష్ఠిర భీష్మార్జును లను మువ్వరును, మాద్రిదేవివలన నాసత్యప్రసా
దంబున నకుల సహదేవు లనువా రిద్దరును గా నేవురు పుట్టిరి. అ య్యేవురకును
ద్రుపదరాజ పుత్రి యైన ద్రౌపదియందుఁ గ్రమంబునం *బ్రతివింధ్యుండును,
శ్రుతుసేనుండును, శ్రుతకీర్తియు, శతాసీకుండును, శ్రుతకర్ముండు నన నేవురు
పుట్టిరి. మఱియు యుధిష్ఠిరునకుఁ జౌరవతియందు దేవకుండును, భీమసేనునికి
హిడింబయందు ఘటోత్కచుండును, గాశియందు సర్వగతుండును, సహదేవునికి
విజయయందు సుహోత్రుండును, నకులునకు రేణుమతియందు నిరమిత్రుండును,

1. చిత్రాంగదుండు గంధర్వునిచేత నిహతుం డయ్యె (హ.తం.వా.) 2. చోరహృత్, దైత్య
కరావకృష్ట మిశితస్థితవేద విభాగదక్షుఁడై (క.ద.ఉ.త.జ.) 3. సుతరవంస సుతుం (తం. వా.)

* "యుధిష్ఠరాతృతీ వింధ్యః" (22-29) అని మూలము.

నర్జనునకు నులూపియను నాగకన్యకయందు నిరావంతుండును, మణలూరు పతి పుత్రికయైన చిత్రాంగదయందు బ్రభువాహనుండును, సుభద్రయందు శౌర్య ధైర్య తేజో విభవంబుల నఖిల రాజనికరంబునఁ బ్రఖ్యాతుం డైన యభిమన్యుం డును జన్మించిరి. అందుఁ బ్రభువాహనుం డర్జునుని నియోగంబున మాతామహుని గోత్రంబునకు వంశకర్త యయ్యె.

673

ఉ. అన్యసుపూజ్య ! నీ జనకుఁ డై యభిమన్యుఁడు భూవరేంద్ర మూర్ధన్యుఁడు ¹ధన్య మార్గణ కదంబ విదారిత వైరివీర రాజన్యుఁడు జనభీత కురుసైన్యుఁడు సైన్యసమూహనాథ దృష్టాన్యుఁడు మాన్య కీర్తి మహిమం దనరెం గురువంశకర్తయై.

674

వ. ఆ యభిమన్యునకు నుత్తరయందు నీవు జన్మించితివి.

675

క. ద్రోణసుతు తూపువేడిమిఁ, బ్రాణంబులఁ బాసి హరి కృపాదర్శన సంత్రాణంబున బ్రతికితె కా, షోణీశ్వర ! మున్ను నీ శిశుత్వమువేళఁ.

676

వ. నీ కుమారులు జనమేజయ శుభ్రసేన భీమసే నోద్రసేను లను నల్వరు. వీరలయందు.

677

ఆ. నీవు తక్షకాహి నిహతుఁడ వని విని
సకల సర్పలోక సంహృతముగ
సర్పయాగ మింక జనమేజయుఁడు సేయఁ
గలఁడు పూర్వరోషి కలితుఁ డగుచు.

678

వ. మఱియు నతఁడు సర్వధరణీ మండలంబును జయించి, కావషేయుండు పురోహితుండుగా నశ్వమేధంబు సేయఁగలవాఁడు. వానికి శతాసీకుండు జనియించి, యాజ్ఞవల్క్యుని ²తోడ వేదంబులు వరియించి, కృపాచార్యునివలన ³విలువిద్య నేర్చి, శౌనకునివలన నాత్మజ్ఞానంబునుం బడయంగలవాఁడు. ఆ శతాసీకునికి సహస్రాసీకుండు, వానికి నశ్వమేధజుండు, నశ్వమేధజునికి నాసీమకృష్ణుండు, నాసీమకృష్ణునకు నీచకుండు జనియించిరి. ఆ నీచకుఁడు గజాహ్వయంబు నదిచే హృతంబుగాఁ గౌశాంబియందు వసియింప. అతనికి సుప్తుండు, ఉప్తునికిఁ జిత్రరథుండు, చిత్రరథునకు శుచిరథుండు, శుచిరథునికి వృష్టిమంతుండు, వృష్టిమంతునికి సుషేణుండు, సుషేణునికి సుపీతుండు, సుపీతునికి నృచక్షుస్సు, నృచక్షుస్సుకు సుఖానిలుండు, సుఖానిలునికిఁ బరిష్టవుండు, పరిష్టవునకు మేధావి, మేధావికి

సునయుండు, సునయునికి నృపంజయుండు, నృపంజయునికి దూర్వుండు, దూర్వునికి నిమి, నిమికి బృహద్రథుండు, బృహద్రథునకు సుధాంశుండు, సుధాంశునికి శతానీకుండు, శతానీకునకు దుర్దమనుండు, దుర్దమనునికి విహీనరుండు, విహీనరునికి దండపాణి, దండపాణికి మితుండు, మితునకు క్షేమకుండు, క్షేమకునకు బ్రహ్మక్షత్రుండు పుట్టిరి. వాఁడు నిర్వంశుం డై, దేవర్షి సత్కృతుం డై, కలియుగంబునందుఁ జనంగలవాఁడు.

క. జగతి నిటమీఁద బుట్టెడు, మగధాధీశ్వరుల నిఖిల మనుజేశ్వరులఁ
నిగమాంతవిదులఁ జెప్పెద, సుగుణాలంకార! ధీర! సుభగవిచారా! 680

వ. జరాసంధపుత్రుఁ డైన సహదేవునికి మార్జాలి, మార్జాలికి శ్రుతశ్రవస్సు. శ్రుతశ్రవస్సుకు నయుతాయువు, నయుతాయువునకు నిరమిత్రుండు, నిరమిత్రునకు సునక్షత్రుండును, సునక్షత్రునికి ¹బృహత్సేనుండు, బృహత్సేనునికిఁ గర్మజిత్తు. కర్మజిత్తునికి శ్రుతంజయుండు, శ్రుతంజయునకు విప్రుండు, విప్రునకు శుచి, శుచికి క్షేముండు, క్షేమునికి సువ్రతుండు, సువ్రతునకు ధర్మనేత్రుండు, ధర్మనేత్రునకు శ్రుతుండు, శ్రుతునకు దృఢసేనుండు, దృఢసేనునికి సుమతి, సుమతికి సుబలుండు, సుబలునకు సునీతుండు, సునీతునకు సత్యజిత్తు, సత్యజిత్తునకు విశ్వజిత్తు, విశ్వజిత్తుకుఁ బురంజయుండును జన్మించెదరు. అని చెప్పి. మఱియు నిట్లనియె. 681

ఆ. వినుము మగధదేశవిభులు జరాసంధ
ప్రముఖ ధరణిపతులు ప్రబలయశులు
వీరు కలియుగమున వెయ్యేండ్లలోపల
పుట్టి గిట్టఁగలరు భూవరేంద్ర. 682

అధ్యాయము - ౨౩

వ. యయాతికొడు కనువునకు సఖానరుండు, చక్షువు, పరోక్షుండు ననువారు ముగ్గురు పుట్టి. అందు సఖానరునికిఁ గాలనాథుండు, కాలనాథునకు నృంజయుండు, నృంజయునకుఁ బురంజయుండు, పురంజయునకు జనమేజయుండు, జనమేజయునకు మహాశాలుండు, మహాశాలునికి మహామనసుండు, మహామనసునకు సుశీనరుండు, తితిక్షు వన నిరువురు జన్మించిరి. అందు శీనరునకు శిబియు, వసుండును, గ్రిమియు, దర్పుండు నన నలువురు జన్మించిరి. అందు శిబికి వృషదర్ప సువీర మద్ర కేకయులు నలువురు పుట్టిరి. తితిక్షునకు రుశద్రథుండు, రుశద్రథునకు హేముండు, హేమునకు సుతవుండు, సుతవునకు బలి పుట్టిరి. ఆ బలి క్షేత్ర

1. "బృహత్ క్షత్రః" (అని మాంము).

మున దీర్ఘతముని వలన అంగ, వంగ, కశింగ, సింహ, పుం ద్రాంధ్రులను పేళ్ళు
గలవా రార్వరు కుమారులు పుట్టిరి. వారలు తూర్పుదేశంబునకు రాజు లై,
దేశంబులకుఁ దమతమ నామధేయంబు లిడి యేలిరి. సువీరునకు సత్యరథుఁడు,
సత్యరథునికి ¹నిరథుండు, నిరథునికి ధర్మరథుండు, ధర్మరథునకుఁ జిత్రరథుండు
పుట్టిరి. ఆ చిత్రరథుండు రోమపాదుండు నాఁ బరఁగె. 683

క. సంతతి లేనికతంబునఁ జింతింపుచు నుండ నతని చెలికాఁ డగు ధీ
మంతుఁడు దశరథుఁ డతనికిఁ సంతతిగా నిచ్చె నాత్మజును శాంతాఖ్యఁ. 684

వ. అంత రోమపాదుఁడు తనకూతురు శాంత యని కైకొని మెలఁగుచుండ, నా
రాజు రాజ్యంబునం గొంతకాలంబు వర్షంబులేమికిం జింతించి, విభాండకసుతుం
డైన ఋశ్యశృంగుండు వచ్చిన వర్షంబు గురియు నని పెద్దలవలన నెఱింగి. 685

క. ఆ రాజు ఋశ్యశృంగుని, ఘోర తపోనిరతుఁ దెచ్చుకొంటకై పనిచెఁ
వారసతుల నేర్పరుల ను, దార న్ననభార భీరుతర మధ్యగలఁ. 686

వ. వారును జని. 687

అ. కాంతలార! మొగము గన్నది మొదలుగా
నాఁడువారి నెఱుంగఁ డడవిలోన
గోఁచి బిగియఁగట్టుకొనిన యా వడుగని
మత్రికాని రతికి మరప పలయు. 688

వ. అని పలుకుచు. 689

క. ఆడుచుఁ జెవులకు నింపుగఁ, బాడుచు నాలోక నిశితబాణౌఘములఁ
వీడుచు డగ్గఱ నోడుచుఁ, జేడియ లా ²తపసి కడకుఁ జేరిరి ³కలఁపఁ. 690

వ. ఆ య్యవసరంబున వారలం జూచి. 691

సీ. మిళితాశిసీల ధమ్మిల్లభారంబులు బారు జటావిశేషంబు లనియు
భర్మాంచ లోజ్జ్వల ప్రభ దుకూలంబులు తత చర్మవస్త్ర భేదంబు లనియు
బహు రత్నకీలిక భాసురదామంబు లధిక రుద్రాక్షమాలాదు లనియు
మలయజ మృగనాభి మహిత లేపంబులు బహువిధ భూతిదేవంబు లనియు

తే. మధురగానంబు శ్రుతియుక్త మంత్రజాతు
లనియు వీణెలు దండంబు లనియు సతుల
మూర్తు లెన్నఁడు నెఱుంగని ముగుడతపసి
వారిఁ దాపసు లని డాయ వచ్చి మ్రొక్కె. 692

1. దివిరథుండు (తం.వా.); హవిరథః (మూలము) 2. వడుగు చెంతజేరి (జ); తపసి
వడుగుజేరి (తం) 3. కంపః (హ)

వ. ఇట్లు వచ్చి మ్రొక్కిన ఋశ్యశృంగం జూచుచు నగుచు డగ్గటి. 693

సీ. సేమమే యని సతుల్ చేతుల గ్రుచ్చి కర్కశకుచంబులు మోపి కౌగిలించి
చిర తపోనియతి డస్సిత గదా యని మోముఁ ¹గంఠంబు నాభియుఁ గలయఁ బుణికి
²క్రొత్త దీవన లివి కొను మని పీనుల పొంత నాలుకలఁ జప్పుళ్ళు చేసి
మా వనంబుల పండ్లు మంచివి తిను మని పెక్కు ³లడ్డంబులు ప్రీతి నొసఁగి

తే. *చర్మవస్త్రము వదలించి భర్మకాంతి
మించి చెలఁగు వీతాంబర మిచ్చి వెసను
మనము సౌక్యంగ నతనిఁ జేకొనఁగ వారి
మఱుఁగునకుఁ జేరె నతఁడు వే మరగి వారి. 694

వ. ఇట్లు హరిణీసుతుండు ⁴కాంతాకటాక్ష పాశబద్ధం దై, వారల వెంటం జని, రోమ
పాదుకడకుం బోయిన, నతండు, దన ప్రియనందన యైన శాంత నిచ్చి పురంబున
నునిచికొనియె. అ మృనీశ్వరుండు వచ్చిన వర్షప్రతిబంధ దోషంబు చెడి వర్షంబు
గురిసె. అంత. 695

ఆ. ఆ నృపాలచంద్రుఁ డనపత్యుఁ డై యుంట
యెఱిఁగి మునికులేంద్రుఁ డింద్రుఁ గూర్చి
యిష్టి చేసి సుతుల నిచ్చె నాతనికృపఁ
బంక్తిరథుఁడు పిదపఁ బడసె సుతుల 696

వ. ఆ రోమపాదునకుఁ జతురంగుండును, జతురంగునకుఁ బృథులాక్షుండును, బృథు
లాక్షునికి బృహద్రథుండు, బృహత్కర్మ, బృహద్భానుండు నను వారు మువ్వు
రును బుట్టిరి. అందు బృహద్రథునకు బృహన్మనస్సును, బృహన్మనస్సుకు జయ
ద్రథుండును, జయద్రథునకు విజయుండును, విజయునకు సంభూతి యను భార్య
యందు ధృతియు, నా ధృతికి ధృతవ్రతుండును, ధృతవ్రతునకు సత్యకర్ముం
డును, సత్యకర్మున నతిరథుండుకును జనించిరి. 697

1. కందువ (చ.ట.జ.బ.తం) 2. క్రొత్తగా మమ్ముఁ జేకొనువని (హ) 3. భక్ష్యంబులు (హ.వా.)

* క-బ ప్రతులలో పాశమిట్లున్నది.

సూతనాజినంబు నునువిడి మేలని, గోవి విడిచి మృదుదుకూల మిచ్చి
హొని మరగ జేసి మాపర్వశాలకు, బోద మంచు గొందు పోయి రతని.

4. హరిణీ సుతుండు వచ్చిన కతంబున (వ్రాతప్రతు లన్నిట)

గీ. కుంతి పిన్ననాడు గోరి సూర్యునిఁ బొంద

బిడ్డఁ డుదితుఁ డైనఁ బెట్టెఁ బెట్టి
గంగనీట విడువఁ గని యతిరథుఁ డంతఁ
గర్భుఁ డనుచుఁ గొడుకు గారవించె.

698

వ. ఇ ట్లతిరథునకుఁ గానీనుం డైన కర్ణుండు కొడు కయ్యె. కర్ణునకు వృషసేనుండు పుట్టె. అ య్యయాతికొడు కైన ద్రుహ్యునకు బభ్రుసేతువు, బభ్రుసేతువునకు నారబుండు, నారబునకు గాంధారుం, డా గాంధారునకు ఘర్ముండు, ఘర్మునకు పుతుండు, పుతునకు దుర్ముండు, దుర్ముదునకుఁ బ్రచేతస్సు జనించిరి. ప్రచేతస్సు నకు నూలుగురుపుట్టి, ప్లేచ్ఛాధిపతు లై, యుదీచీదిశ నాశ్రయించిరి. తుర్వసునకు వహ్ని, వహ్నికి భర్గుండు భర్గునకు భానుమంతుండు, భానుమంతునకుఁ ద్రిసానువు, త్రిసానువుకుఁ గరంధముండు, కరంధమునకు నుదారచిత్తుం డైన మరుత్తుండును బుట్టిరి. అతనికి యయాతి శాపంబున సంతతి లే దయ్యె. వినుము.

—: యదువంశ చరిత్రము :—

చ. అనఘ ! యయాతి పెద్దకొడు కైన యదుక్షితిపాలు వంశమున్
వినినఁ బఠించినన్ నరుండు వెండియుఁ బుట్టఁడు ముక్తిఁ బొందు న
య్యనుపమ మూర్తి ¹విష్ణుండు నరాకృతిఁ బొంది జనించె గావునన్
వినుము నరేంద్ర ! ²నీకు నిది వీనుల పండువు గాఁగఁ జెప్పెదన్.

700

వ. యదువునకు సహస్రజిత్తు, క్రోష్టువు, నలుండు నను వారు నలువురు సంభవించిరి. అందుఁ బెద్దకొడు కైన సహస్రజిత్తునకు శతజిత్తు గలిగె. ఆ శతజిత్తునకు మహాహయ, వేణుహయ, హేహయ లను వారు మువ్వరు పుట్టిరి. అందు హేహయునకు ధర్ముండు, ధర్మునకు నేత్రుండు, నేత్రునకుఁ గుంతి, కుంతికి మహిష్మంతుడు, మహిష్మంతునకు భద్రసేనుండు, భద్రసేనునకు దుర్ముండు, దుర్ముదునికి ధనికుండు, ధనికునికిఁ గృతవీర్యుండు, కృతాగ్ని, కృతకర్మ, కృతేజుఁ డను నలువురు సంభవించిరి. అందుఁ గృతవీర్యునికి నర్జునుండు జనియించె. అతండు మహాబుద్ధిబలంబున.

701

సీ. హరి కళానంజాతుఁ డైన దత్తాత్రేయు సేవించి సద్యోగసిద్ధిఁ బొంది
బహు యజ్ఞ దాన తపంబులు గావించి సకల దిక్కులు గెల్చి జయముతోడ
సతతంబు హరి నామ సంకీర్తనము సేసి ³ధనముల నొంది యుదారవృత్తి
యెనుబదియైదువే లేండ్లు భూచక్రంబు ⁴ఘనకీర్తిఁ దన పేరుగాఁగ నేరె

1. విష్ణుఁ డపరాకృతి (హ) 2. నావలుకు (హ.తం.పా.) 3. ధనములు నమ్మ కుదార వృత్తి (క. తం.) 4. కందెర్ది (క.బ.)

ఆ. ముదిమి లేక తరుణమూర్తి యై యురుక్తిరి
నమరె గా రవీర్యుఁ 1డనఁగ విభుఁడు
నిజము వానిభంగి నేల యేలినయట్టి
రాజు నెఱుఁగ మెందు రాజముఖ్య!

702

వ. ఆ యద్భుతునకుంగల పుత్రసహస్రంబునం బరశురాముని బారికిం దప్పి, జయ
ధ్వజుండు, శూరసేనుండు, వృషణుండు, మధువు, నూర్జితుం డనువా రేవురుం
బ్రతికిరి. జయధ్వజునకుఁ దాళఁజంఘుండు, తాళఁజంఘునకు నౌర్వముని తేజంబున
నూర్వురు కొడుకులుఁ గలిగిరి. అందుఁ బ్రథముండు వీతిహోత్రుండు. మధువు
నకు వృక్షుండు, వృక్షునకుఁ బుత్రశతంబు పుట్టె. ఆ వంశంబువారు మాధవులును,
ప్రథముండు వృష్టి గాన, వృష్టులు యాదవులు ననఁ బరఁగిరి. యదుపుత్రుం
డయిన క్రోష్టువునకు వృజినవంతుండు, వృజినవంతులకు శ్వాహితుండు, శ్వాహితు
నకు భేరుశేకుండు, భేరుశేకునకుఁ జిత్రరథుండు, చిత్రరథునకు శశిబిందుండు
పుట్టిరి.

703

మ. కృశమధ్యల్ పదివేపు రంగనలతోఁ గ్రీడం బ్రమోదింప న
త్కుశలుం డై పదివేలలక్షలు సుపుత్రుల్ భక్తి సేయం జతు
ర్దశరత్నుండును యోగి నాఁ బరఁగి నప్తద్వీప రాజేంద్రుఁ డై
శశిబిందుం డురు నీతిమంతుఁ డమరెన్ సత్కాంతి పూర్ణేందుఁ డై.

704

వ. అతని కొడుకుల మొత్తంబులకు ముఖరు లైన యార్వురలోఁ బృథుశ్రవుఁ డను
వానికి ధర్ముండు పుట్టె. ధర్మునకు నుశనుండు పుట్టి, నూ అశ్వమేధంబులు సేసె.
ఆ య్యుశనునకు రుచకుండు పుట్టె. ఆ రుచకునకుఁ బురుజితు, రుక్ముండు,
రుక్మేపువు, పృథువు, జ్యామఖుండు నను వా రేవురు పుట్టిరి. అందు జ్యామఖుండు.

సీ. తొట్రు కొల్పెడు శైబ్యతోడి ప్రేమంబున ననపత్యుఁ డయ్యును నన్యభార్యఁ
గైకొన కొకకొంత కాలంబునకుఁ బోయి పగవారియింటను బలిమిఁ బట్టి
యొకకన్యఁ దేరిపై నునిచి తోడైరంగ జననాథుఁ గన్యను శైబ్య చూచి
కోపించి మానవకుహక! యీ పడుచును 2దెచ్చియు నే నుండఁ దేరిమీఁదఁ

ఆ. బెట్టినాడ వనుచు బిటుసులు పలుకంగ
నతఁడు వలికె నంత నతివతోడ
నాకుఁ గోడ లింత నమ్ము మీ లలితాంగి
సవతి గాదు వినుము సత్య మనుచు.

706

వ. ఆ య్యవసరంబున శైబ్యకొడుకుం గాంచు నని యెఱింగి, విశ్వేదేవతలును, బిత్వదేవతలును సంతసించిరి. వారల ప్రసాదంబున.

707

క. ¹తన సవతి మొఱిగి పెనిమిటి, తనుఁ బొందిన శైబ్య మఱి విదర్భునిఁ గనియె² దనయుఁ గని జ్యామఖుండును, దన తెచ్చినకన్యఁ దెచ్చి తనయున కిచ్చె³. 708

అధ్యాయము - ౨౪

వ. ఆ కన్యకయందు విదర్భునకుఁ గుశుండును, గ్రుథుండును, రోమపాదుండునుం బుట్టిరి. రోమపాదునకు బభ్రువు, బభ్రువునకు విభువు, విభువునకుఁ గృతి, కృతికి నుశికుండు, ఉశికునకు చేది, చేదికి చైద్యాదులు పుట్టిరి. క్రుథునకుఁ గుంతి, కుంతికి ధృష్టి, ధృష్టికి నిర్వృతి, నిర్వృతికి దశార్హుండు, దశార్హునకు వ్యోముండు, వ్యోమునకు జీమూతుండు, జీమూతునకు వికృతి, వికృతికి భీమరథుండు, భీమరథుండు నవరథుండు, నవరథునకు దశరథుండు, దశరథునకు శకుని, శకునికిఁ గుంతి, కుంతికి దేవరాతుండు, దేవరాతునకు దేవక్షత్రుండు, దేవక్షత్రునకు మధువు, మధువునకుఁ గురువశుండు, కురువశునకు ననువు, అనువునకుఁ బురుహోత్రుండు, నతనికి నంశువు, నతనికి సాత్త్వతుండు, సాత్త్వతునకు భజమానుండుచు, భజియు, దివ్యుండును, వృష్టియు, దేవాప్యథుండును, నందకుండును, మహాభోజుండు నను నేడ్గురును బుట్టిరి. అందు భజమానునకుఁ బ్రథమభార్యయందు నిమ్రోచి కంకణ వృష్టులు మువ్వరును, రెండవ భార్యయందు శతజిత్తు, సహస్రజిత్తు, ఆయుతజిత్తు నను మువ్వరును బుట్టిరి. అందు దేవాప్యథునికి, బభ్రువు పుట్టె. వీర లిరువుర ప్రభావంబులఁ బెద్దలు శ్లోకరూపంబునఁ బరియించుదురు. అట్టి శ్లోకార్థం బెట్టి దనిన.

709

తే. వినుము దూరంబు ²నం దేమి వినుచునుండు

³మదియు చూతుము డగ్గఱ నరుగుదేర

నరులలో బభ్రుకంటె నున్నతుండు లేడు

యోజ దేవాప్యథున కెన యొరుండు గలఁడె.

710

క. పదునాబుగు వేపురు నలు, వది⁴యేపురు నరులు ముక్తి వడసిరి బభ్రుం డుదితుండు దేవాప్యథుండును, బదపడి యోగంబుఁ దెలియఁ బలికిన కతన⁵.

వ. మహాభోజుం డతిథార్మికుండు. వాని వంశంబువారు భోజు లని పలుకంబడిరి. వృష్టికి సుమిత్రుండును. యుధాజిత్తును జన్మించిరి. అందు యుధాజిత్తునకు

1. తన చెలవలాది పెనిమిటి (క.వ.) 2. నాడిన (హ) 3. మఱియుఁ జూడము (హ)
4. నాలుగు (హ)

శినియు, అనమిత్రుండును జనించిరి. అనమిత్రునికి నిమ్నుండు, నిమ్నునికి సత్రాజితుండు, ప్రసేనుండు నన నిరువురు వుట్టిరి మఱియు, ననమిత్రునికి శిని యనివాడు వేటొకండుఁ గలఁడు. అతనిపుత్రుండు సత్యకుండు, అతనికియుయుధానుం డనఁ బరఁగిన సాత్యకియు, నా సాత్యకికి జయుండును, జయునకుం గుణియు, నా కుణికి యుగంధరుండును బుట్టిరి. మఱియు ననమిత్రునకుఁ బృథ్వీ యను వేటొక కొడుకుం గలఁడు. వానికి శ్వఫల్గు చిత్రకులు గలిగిరి. అందు శ్వఫల్గు నకు గాందినియం దక్రూరుండును, ననంగుండును, సారమేయుండును, మృదు కుండును, మృదుపచ్చిపుండును, వర్మదృక్కును, ధృష్టవర్ముండును, క్షత్రోపేక్షుండును, అరిమర్దనుండును, శత్రుఘ్నుండును, గంధమాదుండును, బ్రతిబాహువు ననువారు పన్నిద్దఱు కొడుకులును, సుచార వను కన్యకయుం జనించిరి. వారియం దక్రూరునికి దేవలుండును, అనుపదేవుండును బుట్టిరి. మఱియుఁ జిత్రునకుఁ బృథుండును, విడూరథుండును, మొదలుగాఁ గలవారు పెక్కఁడ్రు వృష్టివంశజాతు లయిరి. భజమానుండు, కుకురుడు, శుచి, కంబళబర్హిషుండు నన నలువు రంధకునుకిఁ బుట్టిరి. కుకురునకు వృష్టి, వృష్టికి విలోమతనయుండు, విలోమతనయునికి కపోతలోముండు, కపోతలోమునికిఁ దుంబురుసఖుం డైన యనువు, అనువునకు దుండుభి, దుండుభికి దవిద్యోతుండు, దవిద్యోతునకుఁ బునర్వసువు, అతనికి ఆహుకుం డను కుమారుండును, ఆహుకియను కన్యకయుం గలిగిరి. ఆ యాహుకునికి దేవకుండు, ఉగ్రసేనుండు నన నిరువురు జనించిరి. అందు దేవకునికి దేవలుండు, అనుపదేవుండు, సుదేవుండు, దేవవర్దనుం డన నలుగురు గలిగిరి. వారలకు ధృతదేవయు, శాంతిదేవయు, ఉపదేవయు, శ్రీదేవయు, దేవరక్షితయు, సహదేవయు, దేవకియు ననఁ దోబుట్టువు లేద్వరు గలిగిరి.

712

క. అసదృశ లలితాకారలఁ, గిసలయ కరతలల దేవకీముఖ్యల నా

బిసరుహనయనల నందఱ, వసుదేవుండు పెండ్లియాడె వసుధాధీశా !

713

వ. ఉగ్రసేనునకుఁ గంసుండును, న్యగ్రోథుండును, సునామకుండును, కహ్వాండును, శకుండును, సుభువును, రాష్ట్రపాలుండును, విస్మృష్టుండును, తుష్టిమంతుండు నను కొడుకులును, కంసయు, కంసవతియు, సురాభువు, రాష్ట్రపాలికయు నను కూతులుం బుట్టిరి. వారు వసుదేవానుజ భార్యలైరి. భజమానునికి విడూరథుండును, విడూరథునికి శినియు, నతనికి భోజుండు, భోజునికి హృదికుండు, హృదికు నకు దేవమీధుండు, శతధనువు, కృతవర్మయు నను కొడుకులు గలిగిరి. ఆ దేవ మీధునికి మారిష యను భార్యయందు వసుదేవుండును, దేవభాగుండును, దేవ

శ్రవుండును, ఆనకుండును, స్పంజయుండును, శ్యామకుండును, కంకుడును, అనీకుండును, వత్సకుండును, వృకుండు ననువారు పదుగురు కొడుకులును, పృథయు, శ్రుతదేవయు, శ్రుతకీర్తియు, శ్రుతశ్రవసయు, రాజాధిదేవియు నను కూతు లేవురును బుట్టిరి. అందు.

714

—: వసుదేవుని వంశక్రమాను వర్ణనము :—

- ఉ. ధీనయశాలి యైన వసుదేవుడు వుట్టిన వెంట మింటిపై
నానకదుందుభిల్ మొరసె నచ్యుతుఁ డీతనికిం దదూజుఁ డై
మానుగఁ బుట్టు నంచు గరిమంబున దేవత లుబ్బ రాజవం
చానన ! తన్నిమిత్రమున నానకదుందుభి యయ్యె వాఁ డిలఁ. 715
- క. తన చెలికాఁ డగు కుంతికి, దనయులు లేకున్నఁ జూచి తన తనయఁ బృథఁ
దనయఁగ నిమ్మన శూరుఁడు, దనయందుల మైత్రి నిచ్చె ధరణీనాథా ! 716
- వ. ఆ య్యింతి కుంతిభోజునియింటం బెరుగుచుండ, నొకనాఁడు దూర్వాసుం డరుగు
దెంచిన, న మృహాత్మునకుఁ గొన్ని దినంబులు పరిచర్యలు చేసి, వేల్పులం జేరఁ
జీరు విద్య వడిసి, యా విద్య లా వెలుంగ నొక్కనాఁ డేకాంతంబున వెలుంగు
తేని నాకర్షించిన, నా దేవుండు వచ్చినం జూచి, వెలుంగువడి యి ట్లనియె. 717
- క. మంత్రపరీక్షార్థం బభి, మంత్రించితిఁ గాని దేవ ! మదనక్రీడా
తంత్రంబుఁ గోరి వీరఁ, మంత్రించిన తప్పు సైది మరలు దినేశా ! 718
- వ. అనిన న య్యువిదకుం బద్మినీవల్లభుం డి ట్లనియె. 719
- మ. ¹తెఱవా ! నీ పలు కట్ట యో ²వినుములే దేవోత్తమాహ్వనముల్
మొఱగం బోలునె వేల్పులం బడయుటల్ మోఘంబులే నీకు నీ
తఱి గర్భం బగుఁ బుత్రుఁడుం గలుగు నీ తారుణ్యముం బూజ్య మో
³వెఱవం గార్యము లేదు సిగ్గు దగునే ప్రీడావినమాననా ! 720
- చ. అని తగ నీయకొల్పి లలితాంగికి గర్భము సేసి మింటికిఁ
జనియె దినేశ్వరుం డపుడు చక్క-ని రెండవసూర్యుఁడో యనఁ
దనరెడు పుత్రుఁ గాంచి కృప దప్పి జగజ్జన వాదభీత యై
తనయుని ⁴నీటఁ బోవిడిచి తా నరిగెం బృథ దండ్రియింటికిఁ. 721

1. తెఱవా : నీ ప్రతిమా గృహటనము లే దేవోత్త మాహ్వనముల్ (క) 2. అనదులే (తం)
3. వెఱవం గారణ మీమి (ట) 4. నేటిలో విడిచి (తం)

వ. ఆ య్యువిదను నీ ప్రవీతామహుం డైన పాండురాజు వివాహం బయ్యె.
ఆ య్యంగనకుఁ బాండురాజువలన ధర్మజ భీమాద్వునులు పుట్టిరి. ఆ మృగువ
చెల్లెలగు శ్రుతదేవను, గారూషకుం డైన వృద్ధశర్మ పెండ్లియాడె. ఆ య్యిద్దఱు
కును మునిశాపంబున దంతవక్త్రుం డను దానవుండు జన్మించె. దాని తోడం
బుట్టు వగు శ్రుతకీర్తినిఁ 1గేకయుండు పెండ్లియాడె. ఆ దంపతులకుఁ బ్రతర్ద
నాదు లేవురు పుట్టిరి. దాని భగిని యైన రాజాధిదేవిని జయిత్సేనుండు పరిణయం
బయ్యె. ఆ విఘనమునకు విందానువిందులు సంభవించిరి. చేదిదేశాధిపతి యైన
దమఘోషుండు శ్రుతశ్రవసను బరిగ్రహించె. వారలకు శిశుపాలుం డుదయించె.
వసుదేవుని తమ్ముఁ డైన దేవభాగునికిఁ గంసయందుఁ జిత్రకేతు బృహద్బలు
లిరువురు జన్మించిరి. వాని భ్రాత యగు దేవశ్రవ స్సనువానికిఁ గంసవలియందు
వీరుండును, నిషమంతుండును నుప్పలిల్లిరి. వాని సోదరుం డైన కంకునికిఁ
గంక యను దానికి బకుండును, సత్యజిత్తు, పురజిత్రనువారు జన్మించిరి. వాని
సహజుం డైన సృంజయునికి రాష్ట్రపాలియందు వృష, దుర్మర్షజాదులు జన్మించిరి.
వాని యనుజాతుం డైన శ్యామకునకు సురభూమియందు హరికేశ హిరణ్యా
క్షులు ప్రభవించిరి. వాని తమ్ముం డైన వత్సుండు మిశ్రకేశి యను
నప్పరస యందు వృకాది సుతులం గలియె. వృకుండు దూర్వాక్షి యందుఁ
దక్ష పుష్కర సాశ్వాదుల నుత్పాదించె. వాని జఘన్యజుం డయిన యనీకుండు
సుదామని యనుదానియందు సుమిత్రానీక బాణాదు లయిన కొడుకులం బడసె.
వాని యనుజుం డైన యానకుండు కర్ణికయందు ఋత ధామ జయులం గాంచె.
వసుదేవునివలన రోహిణియందు బలుండును, గడుండును, సారణుండును, దుర్మ
దుండును, విపులుండును, ధ్రువుండును, కృతాదులును, పౌరవియందు సుభద్రుం
డును, భద్రబాహుండును, దుర్మదుండును, భద్రుండును, భూతాదులుం గూడఁ
బన్నిద్దఱును, మదిరయందు నం దోపనంద కృతక శ్రుత శూరాదులును, గౌసల్య
యందుఁ గేశియు, రోచనయందు హస్త హేమాంగాదులును, నిశయందు యదు
ముఖ్యు లయిన యురువల్కలాదులును, ధృతదేవయందుఁ ద్రిపుష్టుండును, శాంతి
దేవాత్మజయందు బ్రశ్రమ ప్రశ్రితాదులును, నుపదేవయందుఁ గల్పవృష్ట్యాదులు
పదుండ్రును, శ్రీదేవయందు వసుహంస, సుధన్వాదు లార్గురును, దేవరక్షితయందు
గదాదులు తొమ్మండ్రును, సహదేవయందుఁ బురూష శ్రుతముఖ్యాదు లెనమం
ద్రును, దేవకీదేవియందుఁ గీర్తిమంతుండును, సుషేణుండును, భద్రసేనుండును,

ఋజువును, సమదనుండును, భద్రుండును, సంకర్షణుండును ననువా రేడ్వరు
పుట్టిరి. మఱియును.

722

క. దుష్టజన నిగ్రహంబును, ¹శిష్టజనానుగ్రహంబు సేయుట కొఱకై
యష్టమగర్భమున గుణోత్కృష్టుడు దేవకికి విష్ణుదేవుడు పుట్టె.

723

ఆ. విష్ణుఁ డుదితుఁ బైన వెనుక నా దేవకి
భద్రమూర్తి యగు సుభద్రఁ గనియె
నా గుణాధ్య ముత్త వగు నీకు నర్జున
దయిత యగుటఁ జేసి ధరణినాథ!

724

క. ఎప్పుడు ధర్మక్షయ మగు, నెప్పుడు పాపంబు పొడము నీ లోకములో
నప్పుడు విశ్వేశుఁడు హరి, దప్పక విభుఁ డయ్యుఁ దన్నుఁ దా సృజించు.

క. తన మాయ లేక పరునకు, ఘనునకు నీశ్వరున కాత్మక ర్తకు హరికి
²జననములకుఁ గర్మములకు, మనుజేశ్వర! కారణంబు మఱియును గలదే.

725

క. తలపఁగ నెవ్వని మాయా, విలసనములు జనన వృద్ధి విలయంబులకుం
గలిమి కనుగ్రహ మోక్షంబులు కను జీవులకు మూలములు నా నెగడు.

727

సీ. అట్టి నర్వేళుని కరయంగ జన్మాది పరతంత్రభావ మెప్పటిఁ గలదు
రాజ లాంఛనముల రాక్షసవల్లభు లక్షోహిణీకు లై యవనిఁ బుట్టి
జనులను బాధింప శాసించుకొఱకు నై సంకర్షణునితోడ జనన మంది
యమరుల మనముల కైన లెక్కింపఁగ రాకుండు నట్టి కర్మములఁ జేసి

తే. కలియుగంబున జన్మింపఁ గలుగు నరుల
దుఃఖ ³శోకతమంబులఁ దొలఁగఁ జేసి
నేల వ్రేఁగెల్ల వారింబి నిఖిలదిశల
విమలకీర్తులు వెదచల్లి వెలసె ⁴శారి.

728

సీ. జనకుని గృహమున జన్మించి మందలోఁ బెరిగి శత్రుల నెల్లఁ బీచ మణచి
పెక్కండ్రు భార్యలఁ బెండ్లియై సుతశతంబులఁ గాంచి తను నాదిపురుషుఁ గూర్చి
⁵శర ణన్నవారినిఁ గరుణించి పాండవ కౌరవులకు నంతఁ గలహ మైన
నందఱ నమయించి యర్జును గెలిపించి యుద్ధవునకుఁ దత్త్వ మొప్పుఁ జెప్పి

1. శిష్ట పరిపాలనంబు (క.చ.) 2. జనములకుఁ గర్మములకును (హ.చ.) 3. జాలంబు
లన్నిటిఁ దొలఁగ నడచి (హ) 4. నదివ (హ) 5. క్రతువులు పెక్కులు గావించి (క.చ.)

తే. మగధ పాండవ సంజయ మధు దశార్హ
భోజ వృష్ట్యంధకాది సంపూజ్యః డగుచు
నుర్విభరము నివారించి యుండ నొల్ల
కా మహామూర్తి నిజమూర్తియందుఁ బొందె. (29)

క. మంగళ హరికిర్తి మహా, గంగామృత మించుకైనఁ గర్ణాంజలులన్
సంగతము ¹సేసి ద్రావఁ దొలంగును గర్మంబు లావిలం బగుచు నృపా ! 780

క. వనజాక్షుని మందస్మిత, ఘన కుండల దీప్తి గండ కలితాననమున్
వనితలుఁ బురుషులుఁ జూచుచు, ననమిష భావంబు లేమి కలయుదు రధిపా !

చ. నగుమొగమున్ సుమధ్యమును నల్లనిదేహము లచ్చికాటప
ట్టగు నురమున్ మహాభుజము లంచిత కుండలకర్ణముల్ మదే
భగతియు నీలవేణియుఁ గృపారస దృష్టియుఁ గల్గు వెన్నుఁ డి
మ్ముగఁ బొడసూపుఁ గాతఁ గను మూసిన యప్పుడు విచ్చునప్పుడున్. 782

వ. అని చెప్పి. 783

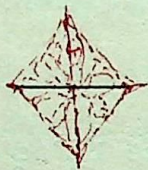
క. జనకసుతా హృచ్చోరా !, జనక వచోలబ్ధ విపిన శైల విహారా !
జన కామిత మందారా !, జనకాది మహేశ్వరాతిశయ సంచారా ! 784

మాలిని. ²జగదవన విహారి ! శత్రులోక ప్రహారి !
సుగుణ ³ఘనవిహారి ! సుందరీ మానహారి !
విగత కలుష ⁴పొషి ! వీరవిద్యాభిలాషి !
స్వగురు హృదయతోషి ! సర్వదా సత్యభాషి ! 785

గద్య. ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాకలిత కవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్ర సహజ
పాండిత్య పోతనామాత్య ప్రణీతం బైన శ్రీ మహాభాగవతం బను మహాపురా
ణంబునందు సూర్యవంశారంభంబును, వైవస్వతమను జన్మంబును, ప్రామ
చంద్ర కథనంబును, సుద్యుమ్నాది మనుసూనుల చరిత్రంబును, మరుత్తు, తృణ
బిందు, శర్యాతి, కకుద్బి, సగర, నాభాగ ప్రముఖుల చరిత్రంబులును, నంబరీషుని
యందుఁ బ్రయోగింపఁబడిన దుర్వాసుల కృత్య నిరర్థక యగుటయు, నిష్కారకు
వికుషి, మాంధాత్య, పురుకుత్స, హరిశ్చంద్ర, సగర, భగీరథ ప్రముఖుల చరి

1. చేసిరేని (తం) 2. జగదుపవనదారి సర్వలోకోపకారి (హ) 3. వన (రం.వా.)
4. దోషి (హ) 5. పోషి (హ)

త్రంబులును, భాగీరథీప్రవాహ వర్ణనంబును, గల్మాషపాద, ఖట్వాంగప్రముఖుల
 వృత్తాంతంబును, శ్రీరామచంద్ర కథనంబును, దదీయ వంశపరంపరా గణనం
 బును, నిమిధయును, జంద్రవంశారంభంబును, బుధపురూరపుల కథయును,
 జమదగ్ని పరశురామల వృత్తాంతంబును, విశ్వామిత్ర నహష యయాతి పూరు
 దుష్యంత భరత రంతిదేవ పాంచాల బృహద్రథ శంతను భీష్మ పాండవ కౌరవ
 ప్రముఖుల వృత్తాంతంబులును, ఋశ్యశృంగ వ్రతభంగంబును, ద్రుహ్యనుతుర్వ
 సుల వంశంబును, యదు కార్తవీర్య శశిబిందు జామదగ్న్యాదుల వృత్తాంతం
 బులును, శ్రీకృష్ణావతార కథా సూచనంబును నను కథలం గల నవమస్కం
 ధము సంపూర్ణము.

శ్రీ మ హా భా గ వ త ము

ద శ మ స్కంధ ము

పూర్వభాగము

అధ్యాయము - ౧

—: పరీక్షిన్యహారాజు శుకయోగీంద్రుని నడిగెడు ప్రశ్న :—

- క. శ్రీకంఠచాప భండన !, పాకారిప్రముఖ వినుతభండన ! విలసత్
కాకుత్స్థవంశ మండన !, రాకేందుయశోవిశాల ! రామనృపాలా ! 1
- వ. మహనీయ గుణగరిష్ట లగు నమ్మునిశ్రేష్ఠులకు, నిఖిల పురాణవ్యాఖ్యాన వైఖరీ
సమేతుం డైన సూతుం డి ట్లనియె. అట్లు పరీక్షిన్నరేంద్రుండు శుకయోగిం
గనుంగొని. 2
- క. తెలిపితిని సోమసూర్యుల, కులవిస్తారంబు వారికులము ధరిత్రీ
శుల నడవళ్ళును వింటిమి, కల రూపములెల్ల మాకుఁ గడు వెఱఁగులుగన్. 3
- క. శీలము గల యదుకులమున, నేలా పుట్టెను మహాత్ముఁ డీశుఁడు విష్ణుం
డేలీల మెలఁగె నె య్యో, వేశల నే మేమి చేసె వివరింపు తగన్. 4
- క. భవములకు మందు చిత్త. శ్రవణానందము ముముక్షుజన పదము, హరి
స్తవము పశుమ్నుడు దక్కను, జెవులకుఁ దని వయ్యో ననెడి చెనఁటియుఁగలఁడే. 5
- క. మా పెద్దలు మును వేల్పులు, నోపని భీష్మాది కురుకులోత్తమ సేనా
కూపారము నే కోలము, ప్రాపున లంఘించి రొక్క బాలపదముగాన్. 6
- క. మాయమ్మకుషి గురుసుత, సాయక వీడితుండ నైన జడు నన్నుం గొం
తేయ గురుకులము మొదలుగ, నా యుత్రముఁ డాత్తవక్రఁ డై రక్షించెన్. 7

ఆ. 1కలసి పురుషమూర్తి కాలరూపములను
 లోకజనుల వెలిని లోన నుండి
 జన్మ మృత్యువులను సంసారముక్తుల
 నిచ్చు నతని చరితమెల్లఁ జెపుమ.

8

సీ. ఊహించి రాముఁడు రోహిణికొడు కంచు నప్పుడు యోగీంద్ర ! చెప్పి తీవు
 2దేవకికడుపున నే వెరవున నాతఁ డుండెను దేహంబు నొండు లేక
 తన తండ్రి యిలు వాసి వనజాక్షుఁ డే రీతి మందకుఁ బోయె నే మందిరమున
 నుండి యెయ్యది సేయుచుండెను దనమేనమామ కంసుని నేల నామ మణఁచె

ఆ. నెన్ని యేండ్లు మనియె నిలమీద మనుజుఁ దై
 యంద తైరి భార్య లెట్లు మెలఁగె
 మఱియు నేమి చేసె మాధవు³చారిత్ర
 మెంత గలదు నాకు నేర్పరింపు.

9

వ. అని మఱియు ని ట్టనియె.

10

ఆ. నీ ముఖాంబుజాత నిర్ముక్త హరికథా
 మృతముఁ ద్రావఁ ద్రావ మేను 4వౌదలె
 వంత మానె నీరువట్టు నాఁకలియును
 దూర మయ్యె పునము తొంగలించె.

11

వ. అని పలుకుచున్న రాజు మాటలు విని, వైయాసి యి ట్టనియె.

12

క. విష్ణు కథా రతుఁ డగు నరు, విష్ణుకథల్ చెప్పు మనుచు వినుచుండు నరు⁵
 విష్ణుకథా సంప్రశ్నము, విష్ణుపదీ జలముభంగి విమలులఁ జేయు⁶.

13

సీ. రాజేంద్ర ! విను తొల్లి రాజలాంఛనముల, వేల సంఖ్యల దైత్యవిభులు తన్ను
 నాక్రమించిన భార మాఁగఁజాలక భూమి గోరూప యై బ్రహ్మఁ జేరఁ బోయి
 కన్నీరు మున్నీరుగా రోదనము సేయఁ గరుణతో భావించి కమలభవుడు
 ధరణి నూఱడఁ బల్కి ధాత్రియు వేల్పులుఁ గదలిరా విష్ణువిఁ గాన నేగి

తే. పురుషసూక్తంబుఁ జదివి యద్భుతసమాధి
 నుండ నొకమాట విని వారిజోద్భవుండు
 వినుఁడు వేల్పులు ధరయు నే విన్నయట్టి
 పలుకు వివరింతు నని ప్రీతిఁ బలికెఁ దెలియ.

14

1. కదిసి (క) 2. దేవకి కడుపున దివిజులకై పూనియుండు - సందేహంబు నొందులేక (క)
 3. సంఘార (హ) 4. వదలు (హ)

క. యాదవకులమున నమరులు, మేదినిపైఁ బుట్టఁ జనుఁడు మీ యంశములఁ
శ్రీదయితుఁడు వసుదేవున, కాదరమునఁ బుట్టి భార మంతయుఁ బాపుఁ. 15

క. హరిపూజార్థము బుట్టుఁడు, సురకన్యలు భూమియందు సుందరతను లై
హరి కగ్రజుఁ డై శేషుఁడు, హరికళతోఁ బుట్టుఁ 1 దత్త్రియారంభుం డై. 16

ఆ. ఈ ప్రపంచ మెల్ల నే మాయచే మోపి
తాత్మ మగుచునుండు నట్టి మాయ
కమలనాభు నాజ్ఞఁ గార్యార్థ మై నిజాం
శంబుతోడఁ బుట్టు జగతియందు. 17

వ. అని యిట్లు వేల్పుల నియ్యకొలిపి, పుడమిముద్దియ నొడంబఱిచి, తమ్మిచూలి
తన మొదలినెలవునకుం జనియె. అంత యదువిభుం డైన శూరసేనుం డనువాఁడు
మధురాపురంబు తనకు రాజధానిగా, మాధురంబులు, శూరసేనంబు లనియెడు
దేశంబు లేలె. పూర్వకాలంబున. 18

క. ఏ మధురయందుఁ బ్రియమున, శ్రీమన్నారాయణుండు చెలఁగును నిత్యం
బా మధుర సకలయాదవ, భూమీశుల కెల్ల మొదలిపురి యయ్యె నృపా ! 19

సీ. ఆ శూరసేనున కాత్మజుం డగు వసు దేవుఁ డా పురి నొక్కదినమునందు
దేవకిఁ బెండ్లి యై దేవకియును దానుఁ గడు వేడ్క రథమెక్కి కదలువేళ
నుగ్రసేనుని సుతుం డుల్లాసి కంసుఁడు చెల్లెలు మఱియు నుల్లసిల్ల
హరులఁ బగ్గములు చే నంది రొప్పఁబొడంగె ముందర భేరులు మురజములును

ఆ. శంఖ పటహములును జడిగొని మ్రోయంగఁ
గూతుతోడి వేడ్క కొనలుసాగ
దేవకుండు సుతకు దేవకిదేవికి
నరణ మీఁదలంచి యాదరించి. 20

వ. సార్థంబు లయిన రథంబుల 2వేయు నెనమన్నుటిని, కనకదామ సముత్తుంగంబు
లైన మాతంగంబుల నన్నుటినిఁ బదివేల తురంగంబులను, విలాసవతు లైన
దాసీజనంబుల నిన్నుటి నిచ్చి, యనిచినం గదలి, వర వధూ యుగళంబు
తెరువునం జను సమయంబున. 21

క. పగ్గములు వదలి వేగిర, మగ్గలముగ రథముఁ గడపు నా కంసుఁడు తో
బెగ్గిలి యెగ్గని తలఁపఁగ, దిగ్గన నశరీరవాణి దివి ని ట్టనియెఁ. 22

క. తుష్ట యగు భగిని మెచ్చగ, నిష్టుడవై రథము గడపె దెఱుగవు మీదఁ
శిష్ట యగు నీ తలోదరి, యష్టమ గర్భంబు నిన్ను హరియించుఁ జుమీ. 23

వ. అని యి ట్లాకాశవాణి వలికిన, నులికిపడి, ¹భోజకుల నాపకుం దైన కంసుండు
సంచల దంసుం దై, యడిదంబు బెడిదంబుగఁ బెఱికి, యుళిపించి, దెప్పరంబుగ
ననుజ కొప్పుఁ బట్టి, ²కప్పరపాటున నొ ప్పటం దిగిచి, యెడిసిపట్టి, తోఁబుట్టువని
తలంపక, తెంపుచేసి తెగవ్రేయ గమకించు సమయంబున, వసుదేవుండు డగ్గటి. 24

క. ఆ పాపచిత్తు మత్తుం, గోపాగ్ని శిఖానువృత్తుఁ గొనకొని తన స
ల్లాపామృత ధారా వి, షేపణమునఁ గొంత శాంతుఁ జేయుచుఁ బలికె. 25

ఉ. అన్నపు నీవు చెల్లెలికి నక్కట ! మాడలు చీరె లిచ్చుటో
మన్నన సేయుటో మధుర మంజుల భాషల నాదరించుటో
మిన్నుల మ్రోతలే నిజము మే లని చంపకు మన్న ! మాని రా
వన్న ! సహింపు మన్న ! తగ దన్న ! వధింపకు మన్న ! వేఁడెడ. 26

వ. అదియునుం గాక. 27

మ. చెలియల్ కన్నియ ముద్దరా లబల నీ సేమంబె చింతించు ని
ర్మల దీనిఁ బయ లాడు మాటలకు నై మర్యాద వోఁగొట్టి న
త్కుల జాతుండవు పుణ్యమూర్తి వకటా ! కోపంబు పాపంబు నె
చ్చెలి నోహో తెగవ్రేయఁ బాడి యగునే చింతించు భోజేశ్వరా ! 28

సీ. మేనితోడనె పుట్టు మృత్యువు జనులకు నెల్లి నేఁ దైన నూజేండ్ల కైనఁ
దెల్లంబు మృత్యువు దేహంబు పంచత నందఁ గర్మానుగుం దై శరీరి
మాటుదేహము ³నూడి మఱి తొంటిదేహంబుఁ బాయును దన పూర్వభోగ మెత్తి
వేఱొంటిపైఁ బెట్టి వెనుక భోగం బెత్తి గమనించు తృణజలూకయును బోలె

ఆ. వెంట వచ్చు కర్మవిసరంబు మునుమేలు
కన్నవేళ నరుడు గన్న విన్న
తలఁపఁబడిన కార్యతంత్రంబు కలలోనఁ
బాడితోడఁ గానఁబడినయట్లు. 29

క. తన తొంటి కర్మరాశికి, ననుచర మై బహువికార మై మనము వడిం
జను నిండ్రియముల తెరువులఁ దనువులు పెక్కయినఁ జెడవు తనకర్మంబుల్. 30

1. భోజకుల నాయకుడైన పాపుండు (తం) భోజకుల పాంసనుడైన (వా) 2. యహ్నిర
పాటున (హ) 3. జొచ్చి (హ).

అ. జల ఘటాదులందుఁ జంద్ర సూర్యాదులు
గానఁబడుచు గాలిఁ గదలుభంగి
నాత్మ కర్మనిర్మితాంగంబులను బ్రాణి
గదలుచుండు రాగకలితుఁ డగుచు.

31

క. కర్మములు మేలు నిచ్చును, గర్మంబులు కీడు నిచ్చు కర్తలు దనకున్
గర్మములు బ్రహ్మ కై నను, గర్మగుఁడై పరులఁ దడవఁగా నేమిటికిన్.

32

క. కావున పరులకు హింసలు, గావింపఁగ వలదు తనకుఁ గల్యాణముగా
భావించి పరుల నొంచినఁ, బోవునె తత్ఫలము పిదపఁ బొందకయున్నే.

33

మత్తకోకిల. వావిఁ జెల్లెలు గాని కూతురువంటి దుత్తమురాలు సం
భావనీయచరిత్ర భీరువు బాల నూత్నవివాహ సు
శ్రీవిలాసిని దీన కంపితచిత్త నీ కిదె మ్రొక్కెదన్
గావవే కరుణామయాత్మక! కంస! మానవవల్లభా!

34

వ. అని మఱియు, ¹సామ భేదంబు లగు పలుకులు పలికిన, వినియు, వాడు, వేడి
చూపుల రాలు నిప్పులు టప్పలుగొన, ననుకంపలేక, తెంపుసేసి, చంపకగంధిం
జంపఁజూచుటయు నెఱింగి, మొఱంగెడి తెఱంగు విచారించి, తనలో ని ట్లనియె.

క. ఎందును గాలము నిజ మని, పందతనంబునను బుద్ధిఁ బాయక ఘను లై
యెందఁక బుద్ధి నెగడెడి, నందఁకఁ జరింపవలయు నాత్మబలమునన్.

35

వ. అని నిశ్చయించి.

37

సీ. ఆపన్ను రా లైన యంగన రక్షించి సుతుల నిచ్చెద ²నంట శుభము నేడు
మీఁ దెవ్వఁ డెఱుగును మెలఁత ప్రాణముతోడ నిలిచిన మఱునాడు నేరరాదె
సుతులు పుట్టిరయేని సుతులకు మృత్యువు వాలాయ మై వెంట వచ్చెనేని
బ్రహ్మచేతను వీడు పా డేమియును లేక యుండునే సదుపాయ మొకటి లేదె

తే. పొంత మ్రాఁకులఁ గాల్చక పోయి వహ్ని
యెగసి దవ్వలవాని దహించుభంగిఁ
గర్మవశమున భవ మృతి కారణంబు
దూరగతిఁ బొందు నిదియేల తొట్రుపడఁగ.

38

- క. కొడుకుల నిచ్చెద నని సతి, విడిపించుట నీతి వీడు విడిచిన మీదఁ
కొడుకులు పుట్టినఁ గార్యము, దడబడదే నాటి కొక్కడైవము లేదే. 39
- క. ఎనిమిదవ చూలు వీనిఁ, దునుమాడెడి ననుచు మింటఁ దోరపుఁ బలుకుల్
వినఁబడియె నేల తప్పును, వనితను విడిపించు టొప్పు వైశం బనుచుఁ. 40
- క. తిన్నని పలుకులు పలుకుచు, గ్రన్ననఁ దగఁ బూజిజేసి కంసు నృశంసుఁ
మన్నించి చిత్ర మెరియఁ బ్ర, సన్నానను డగుచుఁ బలికె శౌరి నయమునఁ. 41
- క. లలనకుఁ బుట్టిన కొమరుని, వలనం దెగె దనుచు గగనవాణి వలికె నం
చలిగెదవేని మృగాక్షికి, గల కొడుకులఁ జంప నిత్తుఁ గ్రమమున నీకుఁ. 42
- వ. అని యిట్లు పలికిన విని, కంసుండు కంపితావతంసుం డై, సంతసించి, గుణగ్రా
హిత్యంబు గైకొని, కొందలమందు చెలియలి ముందల విడిచి చనియె. వసు
దేవుండును. బ్రతుకుమందల గింటి ననుచు, సుందరియుం, దానును మందిరంబు
నకుం బోయి, డెందంబున నానందంబు నొందియుండె. అంతఁ గొంతకాలంబు
చనిన సమయంబున. 48
- క. విడువక కంసుని యెగ్గులఁ, బడి దేవకి నిఖిల దేవభావము తన కే
ర్పడ నేట నొకని లెక్కను, గొడుకుల నెనమండ్ర నొక్క కూతుం గనియెఁ. 45
- వ. అందు. 45
- గీ. సుదతి మున్ను గన్న సుతుఁ గీర్తిమంతునిఁ
బుట్టు దడవఁ గంసభూవరునకు
దెచ్చి యిచ్చెఁ జాల ధృతి గల్గి వసుదేవుఁ
డాసపడక సత్యమందు నిలిచి. 46
- క. పలికిన పలుకులు తిరుగక, సౌలయక వంచనము లేక సుతుల రిపునకుఁ
గలఁగక యిచ్చిన ధీరుం, డిల వసుదేవుండు దక్క నితరుండు గలఁడే. 47
- ఆ. మానవేంద్ర! సత్యమతికి దుష్కర మెయ్య
దేఱుఁగనేర్చు వాని కిష్ట మెయ్య
దీశభక్తిరతున కిరాని దెయ్యది
యెఱుక లేనివాని కేది కిడు. 48

వ. ఇ ట్లు సత్యంబు దప్పక కొడుకు నొప్పించిన వసుదేవుని పలుకు నిలుకడకు
మెచ్చి, కంసుం డి ట్లనియె. 49

ఆ. కొడుకు నీవు మరలఁ గొనిపొమ్ము వసుదేవ !
వెఱపులేదు నాకు వీనివలన
నల్గి వీనికి భవ దష్టమపుత్రుండు
మృత్యు వఁట వధింతు మీఁద నతని. 50

వ. అనిన నానకదుందుభి నందనుం గొని చనియు, నానందంబు నొందక, దుష్టభావుం
డగు బావపలుకులు వినియు, నులుకుచుండె. అంత. 51

సీ. ఒకనాఁడు నారదుం డొయ్యన కంసుని యింటికిఁ జనుదెంచి యేకతమున
మందలోపల నున్న నందాదులును వారి భార్యలుఁ బుత్రులు బాంధవులును
దేవకి మొదలగు తెఱవలు వసుదేవుఁ డాదిగాఁ గల సర్వయాదవులును
సురలు గాని నిజంబునరులు గా రని చెప్పి కంసుండ ! నీవు రక్కసుఁడ వనియు

ఆ. దేవమయుఁడు చక్రి దేవకిదేవికి
పుత్రుఁ డై జనించు భూతలంబు
చెఱుపఁ బుట్టినట్టి చెనఁటి దైత్యుల నెల్లఁ
జంపు ననుచుఁ జెప్పి చనియె దివికి. 52

క. నారదుమాటలు విని పె, ల్లారాటముఁ బొంది యదువు లనిమిషు లనియున్
నారాయణ కరఖడ్గ వి, దారితుఁ డగు కాలనేమి దా ననియు మదిన్. 53

మ. కలఁగంబాటి మఱుండిఁ జెల్లెలి నుదగ్రక్రోధుఁ డై పట్టి బ
ద్ధులఁ గావించి హరిం దలంచి ¹వెఱఁ దోడ్తో వారు గన్నట్టి పు
త్రులఁ జంపెన్ గురు ²నుగ్రహింపెను యదుఁ దదోజాంధకాధీశు ని
ర్ములుఁ బట్టెన్ గడు వారి యేలఁ జలమారన్ శూర సేనంబులన్. 54

ఆ. తల్లిఁ దండ్రి నైనఁ దమ్ముల ³నన్నల
సఖుల నైన బంధుజనుల నై న
రాజ్యకాంక్షఁజేసి రాజులు చంపుదు
రవనిఁ దఱచు జీవితార్థు లగుచు. 55

1. వెనఁ (కం. వా.) 2. ఉగ్రసేను దశంత్ భోజాంధకాధీశు (క. చ. ట. త. ప.)

3. విద్యుం (ట. క.)

అధ్యాయము - ౨

వ. మఱియు, బాణ భౌమ మాగధ మహాశన కేశి ధేనుక బక ప్రలంబ తృణావర్త
చాణూర ముష్టి కారిష్ట ద్వివిధ పూతనాది సహాయ సమేతుం డై, కంసుండు కడ
నంబున మదంబు లణచిన, వదనంబులు వంచికొని, సదనంబులు విడిచి, ¹యదవ
లై, యదువులు ²పదువులు వదలి, విషధ కురు కోసల విదేహ విదర్భ కేకయ
పాంచాల ³సౌల్యదేశంబులు సొచ్చిరి. మచ్ఛరంబులు విడిచి, కొందఱు కంసుని
గొలిచిరి. అంత.

56

క. తొడిదొడి గంసుండు దేవకి, కొడుకుల నార్వర వధింప గురు శేషాఖ్యం
బొడ వగు హరిరుచి యా సతి, కడుపున నేడవది యైన గర్భం బయ్యెన్. 57

వ. ఆ య్యవసరంబున విశ్వరూపుం డగు హరి, తన్ను నమ్మిన యదువులకుఁ గంసుని
వలన భయంబు గలుగు నని యెఱింగి, యోగమాయాదేవి కి ట్టనియె. 58

సీ. గోవికాజనములు గోపాలకులు నున్న పసులమందకుఁ బొమ్ము భద్ర ! నీవు
వసుదేవు భార్యలు వరుసఁ గంసునిచేత ⁴నాకలఁ బడియుండ నందుఁ జొరక
తలఁగి రోహిణి యను తరళాక్షి నందిగోకులమందు నున్నది గుణగణాధ్య
దేవకికడుపున దీపించు శేషాఖ్య మైన నా తేజ మీ వమరఁ బుచ్చి

ఆ. నేర్పు మెఱసి రోహిణీదేవి కడుపునఁ
జొనుపు దేవకికిని సుతుఁడ నగుదు
నంశభాగ యుతుఁడ నై యశోదకు నందు
పొలఁతి ⁵కందమీదఁ బుట్టె దీవు.

59

క. నానావిధ సంపదలకుఁ, దానక మై సర్వ కామదాయిని వగు నిఁ
మానవులు భక్తిఁ గొలుతురు, కానుకలును బలులు నిచ్చి కల్యాణమయీ! 60

వ. మఱియు, నిన్ను మానవులు దుర్గ భద్రకాళి విజయ వైష్ణవి కుముద చండిక కృష్ణ
మాధవి కన్యక మాయ నారాయణ ఈశాన శారద అంబిక యను పదునాలుగు
నామంబులం గొనియాడుదురు. ఆ యా స్థానంబులయంద యెఱింగించి, సర్వేశ్వరుం
డగు హరి పొమ్మని యానతిచ్చిన, మహాప్రసాదం బని, య య్యోగనిద్ర యియ్య
కొని, మ్రొక్కి, చయ్యన న య్యల కయ్యెడ వాసి వచ్చి.

1. యనదలై (జ) 2. పదువులు (క) 3. సౌల్యరాజుండు గొల్చిరి (క) 4. ఆకులబడి (హ)
5. పొలఁతి కడుపునందు (హ)

తే. దేవకిదేవి కడుపులోఁ దేజరిల్లు
 దీప్తగర్భంబు మెల్లనఁ ¹దిగిచి యోగ
 నిద్ర రోహిణికడుపున నిలిపి చనియె
 కడుపు దిగె నంచుఁ బౌరులు గలఁగఁబడఁగ.

62

వ. అంత.

63

ఆ. బలము మిగులఁ గలుగ బలభద్రుఁ డన లోక
 రమణుఁ డగుటఁ జేసి రాముఁ డనఁగ
 నతికిఁ బుట్టె గర్భసంకర్షణమున సం
 కర్షణుం డనంగ ఘనుఁడు సుతుఁడు.

64

వ. తదనంతరంబ.

65

క. ఆనకడుందుధి మనమున, శ్రీనాథుం డంశభాగ శిష్టతఁ జొరఁగఁ
 భానురుచి నతఁడు వెలిఁగెను, గానఁగఁ బట్టయ్యె భూతగణములకు నృపా!

66

ఉ. ఆ వసుదేవుఁ డంతఁ దనయం దభిలాత్మక మాత్మభూతముఁ
 బావనరేఖయుఁ భువనభద్రము నై వెలుఁగొందుచున్న ల
 క్ష్మీవిభు తేజ మచ్చుపడఁ జేర్చినఁ దాల్చి నవీనకాంతితో
 దేవకి యొప్పె పూర్వ యగు దిక్పతి చంద్రునిఁ దాల్చు కైవడిఁ.

67

వ. అనిన విని, తరువాతి వృత్తాంతం బెట్లయ్యె నని రా జడిగిన, శకుం డి ట్టనియె.

క. గురుతరముగఁ దన కడుపున, సరసిజగర్భాండ భాండచయములు గల యా
 హరి దేవకికడుపున భూ, భరణార్థము వృద్ధిఁ బొందె బాలార్కుక్రియఁ.

69

వ. అంత.

70

సీ. విమతుల మొగములు వెలవెలఁబాఱంగ విమలాస్య మోము వెల్వెలుకఁ బాఱె
 మలయు వైరుల కిర్తి మాసి నల్లన గాఁగ నాతి చూచకములు నల్లనయ్యె
 దుష్టాలయంబుల ధూమరేఖలు పుట్ట లేమ యారున రోమరేఖ మెఱపె
 నరిమానసముల నాహారవాంఛలు దప్ప వనజాక్షి కాహారవాంఛ దప్పె

తే. శ్రమము సంధిలై రిపులకు శ్రమము గదుర
 జడత వాటిలై శత్రులు జడను పడఁగ
 మన్ను రుచి యయ్యెఁ బగతురు మన్ను చొరఁగ
 వెలఁది యుదరంబులో హరి వృద్ధిఁ బొంద.

71

వ. మఱియును.

72

సీ. సలిల మా యెలనాగ జఠరార్భకునిఁ గానఁ జనిక కైవడి ఘర్మసలిల మొప్పె
నొగిఁ దేజ మా యింతి యుదరడింభకుఁ గొల్వఁ గదిసిన క్రియ దేహకాంతి మెఱసెఁ
బవనుఁ డా కొమ్మ గర్భస్థుని సేవింప నుదయించెనో యన నూర్పు లమరెఁ
గుంభిని యా లేమ కుక్షిగు నర్చింపఁ జొచ్చుభంగిని మండిచొరవ దనరె

ఆ. గగన మిందువదన కడుపులో బాలు సే

వలకు రూపుమెఱసి వచ్చినట్లు

బయలువంటి నడుము బహుళ మయ్యెను బంచ

భూతమయుఁడు లోనఁ బొదల సతికి.

73

వ. తదనంతరంబ.

74

సీ. అతివ కాంచీగుణం బల్లన బిగియంగ వైరివధూ గుణవ్రజము వదలె
మెల్లన తన్వంగి మెయిదీఁగె మెఱుఁగెక్క దుష్టాంగనా తనుద్యుతు లణంగె
నాతి కల్లన భూషణములు పల్వలుకగాఁ బరసతీ భూషణపంక్తు లెడలెఁ
గలకంతి కొయ్యన గర్భంబు దొడ్డుగాఁ బరిపంథి దారగర్భములు పగిలెఁ

తే. బొలఁతి కంతంత నీళ్లాడు ప్రొద్దు లెదుగ

నహితవల్లభ లైదువ లై తనర్చు

ప్రొద్దు లన్నియుఁ గ్రమమునఁ బోవఁ దొణఁగె

నువిదకడుపున నసురారి యుంటఁజేసి.

75

వ. ఇ వివర్ధంబున.

76

ఆ. జ్ఞానఖలునిలోని శారదయును బోలె

ఘటములోని దీపకళికవోలె

భ్రాతయింట నాఁకఁ బడియుండె దేవకి

కాంత విశ్వగర్భ గర్భ యగుచు.

77

వ. అంత న క్కాంతాతిలకంబు నెమ్మొగంబు తెలివియును, మేనిమెఱుంగును
మెలంగెడి సౌఖ్యగునుం జూచి, వెఱుగుపడి, తఱచు వెఱచుచుఁ గంసుండు
తనలో ని ట్టనియె.

78

క. కన్నుఁకుఁ జూడ బరువై, యున్నది యెలనాగ గర్భ ముల్లము గలఁగఁ
ము న్నెన్నఁడు ని ట్టుండదు, వెన్నుఁడు 1చొరఁజోలు గర్భవివరములోనఁ. 79

ఉ. ఏమి తలంచువాడ నిక నెయ్యది కార్యము నాడునాటికిఁ
గామినిచూలు పెంపెసఁగె గర్భిణి చెల్లెలి నాడు పేద నే
నేమని చంపువాడఁ దగ వే లని చంపితి నేని శ్రీయు ను
ద్దామయశంబు నాయువును ధర్మమునుం జెడిపోవకుండునే.

80

క. వాని నెఱుంగని క్రూరుని, జీవన్ముతుఁ డనుచు నిందసేయుదు రతఁడుఁ
బోవును నరకమునకు దు, రాభవముతోఁ బ్రతుకు టొక్క బ్రతుకే తలఁపఁ.

81

వ. అని నిశ్చయించ, క్రౌర్యంబు విడిచి, ధైర్యంబు నొంది, గాంభీర్యంబు వాటించి,
శౌర్యంబు ప్రకటించుకొనుచు, దిగ్గనం జెలియలిం జంపు నగ్గలిక యెగ్గని¹యుగ్గ
డించి, మాని, మౌనియుం బోలె నూరకుండియు.

82

ఆ. పాపరాని దొడ్డ²పగ పుట్టె నిక నెట్టు
లిందుముఖికిఁ జక్రి యెపుడు పుట్టుఁ
బుట్టి నపుడె పట్టి పురుటింటిలోఁ దెగఁ
జూతు ననుచు నెదురు చూచుచుండె.

83

వ. మఱియు, వైరానుబంధంబున నన్యాయసంధానంబుల మఱచి, యతండు.

84

క. తిరుగుచుఁ గుడుచుచుఁ ద్రావుచు, నరుగుచుఁ గూర్చుండి లేచు చనవరతంబుఁ
హరిఁ దలఁచి తలఁచి జగ మా, హరిమయ మని³తలఁచెఁ గంసుఁ డాఱనియలుకఁ.

86

వ. వెండియు.

సీ. శ్రవణరంధ్రముల నే శబ్దంబు వినఁబడు నది హరిపలు కని యాలకించు
నక్షిమార్గమున నెయ్యది చూడఁబడు నది హరిమూర్తి గానోపు నంచుఁ జూచు
దిరుగుచో దేహంబుఁ దృణ మైన స్తోకిన హరి కరాఘాతమో యనుచుఁ గలఁగు
గంధంబు లేమైన పూణంబు స్తోకిన హరి మాలికాగంధ మనుచు నదరుఁ

ఆ. బలుకు లెవ్వి యైనఁ బలుకుచో హరిపేరు
పలుకఁ బడియె ననుచు బ్రమసి పలుకుఁ
దలఁపు లెట్టి వైనఁ దలఁచి యా తలఁపులు
హరితలంపు లనుచు నలుగఁ దలఁచు.

87

వ. అ య్యవసరంబున, ననుచరసమేత లైన దేవతలును, నారదాది మునులును గూడి
నడవ, నలువయును, ముక్కంటియు నక్కడికి వచ్చి, దేవకిదేవి గర్భార్ధకుం
డగు పురుషోత్తము ని ట్లని స్తుతియించిరి.

88

—: బ్రహ్మది దేవతలు దేవకిగర్భస్థుఁ డగు స్వామిని స్తుతించుట :—

సీ. సత్యవ్రతుని నిత్య సంప్రాప్తిసాధనుఁ గాలత్రయమునందుఁ గలుగువాని
భూతంబు లైదును పుట్టు చోటగువాని నైదుభూతంబులం దమరువాని
నైదుభూతంబులు నణఁగిన పిమ్మటఁ బరఁగువానిని సత్యభాషణంబు
సమదర్శనంబును జరిపెడువానిని ని న్నాశ్రయింతుము నీ యధీన

ఆ. మాయచేత నెఱుక మాలినవారలు
పెక్కుగతుల నిన్నుఁ బేరుకొందు
రెఱుగ నేర్చు విబుధు లేకచిత్తంబున
నిఖిలమూర్తు లెల్ల నీవ యండ్రు.

89

వ. అదియునుం గాక.

90

సీ. ప్రకృతి యొక్కటి పాదు ఫలములు సుఖదుఃఖములు రెండు గుణములు మూఁడు వేళ్లు
తగు రసంబులు నాల్గు ధర్మార్థ ముఖరంబు లెఱిగెడి విధము లై దిండియంబు
లాఱు స్వభావంబు ¹లా శోకమోహాదు లూర్ములు ధాతువు లొక్కయేడు
పైపొర లెనిమిది ప్రంగలు భూతంబు లైదు బుద్ధియు మనోఽహంకృతులును

తే. రంధ్రములు తొమ్మిదియుఁ గోటరములు ప్రాణ
పత్రదశకంబు జీవేశ పక్షియుగము
గలుగు సంసారవృక్షంబుఁ గలుగఁజేయఁ
గావ నణఁగింప రాజ వొక్కరుఁడ వీవ.

91

క. నీదెసఁ దమచిత్తము లిడి, యే దెసలం బోక కడతు రెఱుక గలుగువా
రాదూడయడుగు క్రియ నీ, పాదం బను నావ కతన భవసాగరము.

92

ఆ. మంచివారి కెల్ల మంగళప్రద మయ్యుఁ
గల్గరులకు మేలు గానియట్టి
తనువు లెన్నియైనఁ దాల్చి లోకములకు
సేమ మెల్లప్రొద్దు సేయు దీవు.

93

క. ఎఱిగినవారల మనుచును, గొఱమాలిన యెఱుక లెఱిగి కొందఱు నీపే
రెఱిగియుఁ దలఁపఁగ నొల్లరు, పఱుతు రభోగతుల జూడఁ బద్మదళాక్షా !

94

క. నీవా రై నీదెసఁ దమ, భావంబులు నిలిపి ¹ఘనులు భయవిరహితు లై
యే విఘ్నంబులఁ జెందక, నీ వరయఁగ మేటిచోట నెగడుదు రీశా! 95

క. నిను నాలు గాశ్రమంబుల, జనములు సేవింప నఖిలజగముల సత్వం
బును శుద్ధంబును శ్రేయం, బును నగు గాత్రంబు నీవు పొందుదువు హరీ! 96

సీ. నశినాశ! సత్త్వగుణంబు నీ గాత్రంబు గాదేని విజ్ఞానకలిత మగుచు
నజ్ఞాన భేదకం బగుటెట్లు ²గుణముల యందుల వెలుఁగ నీ వనుమతింపఁ
బడుదువు సత్త్వరూపంబు సేవింపంగ సాక్షాత్కరింతువు సాక్షి వగుచు
వాఙ్మనంబులకు నవ్వల యైన మార్గంబు గలుగు నీ గుణజన్మ కర్మరహిత

తే. మైన రూపును పేరు నత్యనఘబుద్ధు
లెఱుఁగుదురు నిన్నుఁ గొల్వ నూహించుకొనుచు
వినుచుఁ దలఁచుచుఁ బొగడుచు వెలయువాఁడు
భవము నొందఁడు నీ పాదభక్తుఁ డగుచు. 97

క. ధరణీభారము వాసెను, బురుషోత్తమ! యీశ! నీదు పుట్టువున భవ
చ్ఛరణాంబుజముల ప్రాపున, ధరణీయు నాకసముఁ గాంచెదము నీ కరుణఁ. 98

ఉ. పుట్టువులేని నీ కభవ! పుట్టుట క్రిడయె కాక పుట్టుటే
యే ట్టనుడు ³భవాది ³దశ లెల్లను జీవులయం దవిద్య తాఁ
జుట్టుచు నుండుఁ గాని నినుఁ జుట్టినదిం బలెఁ బొంత నుండియుం
జుట్టఁగలేమిఁ దత్త్రియలఁ జొక్కని యొక్కటి వాడు నీశ్వరా! 99

మ. గురు పాతీనమ వై జలగ్రహ వై కేలంబ వై శ్రీనృకే
సరి వై భిక్షుఁడ వై హయాననుఁడ వై శ్మదేవతా భర్త వై
ధరణీనాథుఁడ వై దయాగుణ గణోదారుండు వై లోకముల్
పరిరక్షించిన నీకు మ్రొక్కెద మిలాభారంబు వారింపవే! 100

క. ⁴ముచ్చిరి యున్నది లోకము, నిచ్చలుఁ గంసాదిఖలులు నిర్దయు లేచఁ
మచ్చికఁ గావఁగవలయును, విచ్చేయుము తల్లికడుపు వెడలి ముకుందా! 101

1. మునులు (క); ఘనుల భయవిరహితులై (తం) 2. గుణముల యందును వెలుగు నీవను మతింపఁ బడుదువు (హ.తం.వా.) 3. దిశలెల్లను జీవమునం దవిద్యఁగా బుట్టుచునుండుఁగాని నినుఁ బుట్టినదిం బలెఁ బొంతనుండియుం, జుట్టఁగలేని తత్త్రియంఁ జొక్కని యొక్కటి వాడు నీశ్వరా. (హ) 4. ముచ్చిరి (హ.)

వ. అని మఱియు దేవకీదేవిం గనుంగొని.

102

మత్తకోకిల. *తల్లి! నీ యుదరంబులోనఁ బ్రధానపూరుషుఁ డున్నవాఁ
డెల్లి పుట్టెడిఁ గంసుచే భయ మింత లేదు నిజంబు మా
కెల్లవారికి భద్ర మయ్యెడు నింక నీ కడు పెప్పుడుఁ
జల్ల గావలె యాదవావళి సంతసంబును బొందఁగఁ.

103

వ. అని, యి వ్యధంబున హరింబొగడి, దేవకీదేవిని దీవించి, దేవత లీశాన బ్రహ్మల
ముందట నిడుకొని, చనిరి. అంత.

104

అధ్యాయము - 3

—: శ్రీకృష్ణావతార ఘట్టము :—

క. పంకజముఖి నీశ్వాడను, సంకటపడ ఖలుల మానసంబుల నెల్లఁ
సంకటము దోఁచె మెల్లనఁ సంకటములు లేమి దోఁచె సత్పురుషులకుఁ.

105

సీ. స్వచ్ఛంబు లై పొంగె జలరాసు లేడును గల ఘోషణముల మేఘంబు లుఱిమె
గ్రహతారకలతోడ గగనంబు రాజిలై దిక్కులు మిక్కిలి తెలివిఁ దాల్చెఁ
గమ్మని చల్లని గాలి మెల్లన వీచె హోమానలంబు చెన్నొంది వెలిగెఁ
గొలఁకులు కమలాళి కులము లై సిరి నొప్పెఁ బ్రతిమలతోయ లై పాతె నదులు

తే. వర పుర గ్రామ ఘోష యై వసుధ యొప్పె
విహగరవ పుష్ప ఫలముల వెలసె వనము
లలరు సోనలు గురిసి ర య్యమరవరులు
దేవదేవుని దేవకీదేవి కనఁగ.

106

క. పాడిరి గంధర్వోత్తము, లాడిరి రంభాది కాంత లానందమునఁ
గూడిరి సిద్ధులు భయములు, వీడిరి చారణులు మొరసె వేల్పుల భేరుల్.

107

క. సుతుఁ గనె దేవకి నడురే, యతి శుభగతిఁ దారలును గ్రహంబులు నుండఁ
దితిసుత నిరాకరిష్టుఁ, శ్రీత వదనాలంకరిష్టు జిష్టుఁ విష్టుఁ.

108

క. వెన్నుని నతి ప్రసన్నునిఁ, గ్రన్ననఁ గని మెఱుఁగుబోణి కడు నొప్పారుఁ
బున్నమనాఁడు కళానిధిఁ, గన్న మహేంద్రాశ చెలువుఁ గలిగి నరేంద్రా!

109

* "క" ప్రతిలో ఈ క్రింది "కరక" యున్నది.

అలంకారవణి బహుళ నష్టమి విశ్వస్థుద్ విధితారక
చెలువమగు చంద్రోదయంబున శ్రీవిభుండు జనించినఁ
అలరగా వసుదేవదేవకి ఆత్మ సంతస మందినఁ
చెంగి చేతులుమోర్చి మొక్కియ సంతసించిరి యంతటఁ.

వ. అప్పుడు.

110

సీ. జలధరదేహు నాజాను చతుర్బాహు సరసీరుహాక్షు విశాలవక్షుఁ
జారు గదా శంఖ చక్ర పద్మ విలాసుఁ గంఠ కౌస్తుభమణి కాంతిభాసుఁ
గమనీయ కటిసూత్ర కంకణ కేయూరు శ్రీవత్సలాంభ నాంచితవిహారు
నురుకుండల ప్రభాయుత కుంతల లలాటు వైడూర్య మణిగణ వరకిరీటు

తే. బాలుఁ బూర్ణేందు రుచిజాలు భక్తలోక
పాలు సుగుణాలవాలుఁ గృపావిశాలుఁ
జూచి తిలకించి పులకించి చోద్య మంది
యుబ్బి చెలరేగి వసుదేవుఁ డుత్సహించె.

111

క. స్నానము సేయఁగరామిని, నానంద రసాబ్ధి మగ్నుఁ డె విప్రులకుఁ
ధేనువులం బదివేలను, మానసమున ధారవోసె మఱి యిచ్చుటకుఁ.

112

వ. మఱియును వసుదేవుండు.

113

క. ఈ పురుటి యింటి కుద్య, ద్వీపంబును బోలి చాల దీపించు నిజం
బీ పాపఁడు నలుమొగముల, యా పాపని గనినమేటి యగు నని భక్తిఁ.

114

ఆ. చాఁగి మ్రొక్కి లేచి సరగున నొసలిపై
గేలుఁదమ్మిదోయిఁ గీలుకొలిపి
పాపఁ డనక వెఱక పాపని మొదలింటి
పోకలెల్లఁ దలఁచి పొగడఁదొణఁగె.

115

క. ఏ నిన్ను నఖిలదర్శను, జ్ఞానానంద స్వరూపు సంతతు నపరా
ధీనుని మాయాదూరుని, సూనునిఁగాఁ గంటి నిట్టి చోద్యము గలదే !.

116

క. అచ్చగ నీ మాయల మును, చెచ్చెరఁ ద్రిగుణాత్మకముగఁ జేసిన జగముం
జొచ్చిన క్రియఁ జొరకుండువు, చొచ్చుటయును లేదు లేదు చొరకుండుటయుఁ.

సీ. అదియు నెట్లన మహదాదులఁ బోలెడి వై వేఱువేఱ యై యన్నివిధము
లగు సూక్ష్మభూతంబు లమర పోడక వికారములతోఁ గూడి విరా ట్టనంగఁ
బరమాత్మునకు నీకు బఱపైన మేను సంపాదించి యందులోఁ బడియుఁ బడక
యుండు సృష్టికి మున్న యున్న కారణమున వానికి తోని భవంబు గలుగ

ఆ. దట్టు బుద్ధి నెఱుగ నను వైన లాగునఁ
గలుగు నిండ్రియముల కడల నుండి
వాని పట్టు లేక వరుస జగంబులఁ
గలసియుండి యైనఁ గలయ వెవుడు.

118

క. సర్వము నీ లోనిదిగా, సర్వాత్ముడ¹వాదివస్తు సంపన్నుడ వై
సర్వమయుడ వగు నీకును, సర్వేశ్వర ! లేవు లోను సంధులు వెలియున్.

119

ఆ. ఆత్మవలనఁ గలిగి యమరు దేహాదుల
నాత్మకంటె వేఱు లవి యటంచు
దలఁచువాడు మూఢతముడు గావున నీశ !
విశ్వమెల్ల నీవ వేఱు లేదు.

120

వ. అదియునుం గాక.

121

నీ. గుణము వికారంబుఁ గోరికయును లేని నీవల్లను జగములు నెఱి జనించుఁ
బ్రబ్బు లే దగు నంచుఁ బలుకుట తప్పగా దీశుండ వై బ్రహ్మ మీవ యైన
నినుఁ గొల్చు గుణములు నీ యానతులు సేయ భటుల శౌర్యంబులు పతికి పచ్చు
పగిది నీ గుణముల బాగులు నీవని తోచును నీ మాయతోడఁ గూడి

ఆ. నీవు రక్త ధవళ నీల వర్ణంబుల
జగము సేయఁ గావ సమయఁ జూడఁ
దనరు దట్టు నేడు దైత్యుల దండింపఁ
బృథివిఁ గావ నవతరించి తీశ !

122

కా. మింటన్ మ్రోసిన మ్రోత తాలిమిని,లో మేండ్రింప ము స్నీవు నా
యింటం బుద్ధైద వంచుఁ గంసుడు దొడిన్ హింసించె నీ యన్నలం
గంటం గూరుకుఁ దేడు నీ యుదయ మీ కారాజనుల్ సెప్పఁగాఁ
బంటింపం డెదు రేగుదెంచు వడి నీపై నేడు సన్నద్ధుఁ డై.

123

వ. అనుచుండ దేవకిదేవి మహాపురుష లక్షణుండును, విచక్షణుండును, సుకుమా
రుండును నైన కుమారునిం గని, కంసునివలని వెఱపున శుచిస్మిత యై యి
ట్లనియె.

124

—: దేవకిదేవి స్వామిని స్తుతించుట :—

సీ. అట్టిట్టి దనరాని దై మొదలై నిండుకొన్న దై వెలుగుచు గుణము లేని
దై యొక్కచందంబు దై కలదె నిర్విశేష మై క్రియ లేక చెప్పరాని
దీ రూప మని శ్రుతు లెప్పుడు నొడివెడి యా రూప మగుచు నధ్యాత్మదీప
మై బ్రహ్మ రెండవ యర్థంబు తుది జగంబులు నశింపఁగఁ బెద్ద భూత గణము

ఆ. సూక్ష్మభూతమందుఁ జొరఁగ నా భూతంబు

ప్రకృతలోనఁ జొరఁగఁ బ్రకృతి వోయి
వ్యక్తమందుఁ జొరఁగ వ్యక్త మణంగను
శేషసంజ్ఞ నీవు చెలువ మగుదు.

125

ఉ. విశ్వము లీలఁ ద్రిప్పుచు నవిద్యకు జుట్టమ వైన నీకు నా
శాశ్వత మైన కాల మిది సర్వము వేడబ మందు రట్టి వి
శ్వేశ్వర ! మేలుకుప్ప ! నిను నెప్పుడుఁ గోరి భజించువాడె పో
శాశ్వత లక్ష్మి మృత్యుజయ సౌఖ్యయుతుం డభయుండు మాధవా !

126

మత్తకోకిల. ఒంటి నిల్చి పురాణయోగులు యోగమార్గ నిరూఢు లై
కంటి మందురు గాని నిక్కము గాన రీ భవదాకృతిఁ
గంటి భద్రముఁ గంటి మాంసపుఁ గన్నులం ¹గనఁబోలదీ
తొంటి రూపుఁ దొలంగఁబెట్టుము తోయజేక్షణ ! మ్రొక్కెదఁ.

127

ఆ. విలయకాలమందు విశ్వంబు నీ పెద్ద
కడుపులోనఁ దాచు కడిమి మేటి
నటుడ వివు నేడు నా గర్భజుడ వౌట
పరమపురుష ! వేడబంబు గాదె.

128

తరల. నశినతోచన ! నీవు నిక్కము నాకుఁ బుట్టెద వంచు నీ
ఖలుఁడు కంసుఁడు పెద్దకాలము కారయింట నడంచె దు
ర్మలినచిత్తుని నాజ్ఞ సేయుము మమ్ముఁ గావుము భీతులఁ
నులుసు లేక ఫలించె నోచిన నోము లెల్లను నీవ యై.

129

వ. అని యిట్లు దేవకిదేవి విన్నవించిన, నీశ్వరుం డి ట్టనియె. అవ్వా ! నీవు తొల్లి
స్వాయంభువ మన్వంతరంబున పృథ్వి యను పరమపతివ్రతపు. వసుదేవుండును
సుతపుం డను ప్రజాపతి. మీ రిరువురును సృష్టికాలంబున బ్రహ్మపంపునంబెంపున
నిండియంబులం జయించి, తెంపున వాన గాలి యెండ మంచు లకు సైరించి,

యేకలంబులై, యా కలంబులు దిని, యే కలంకంబును లేక, వేంద్రంబునఁ
బండ్రెండువేల దివ్యవర్షంబులు తపంబుల నెపంబుల మీ రూపంబులు మెఱయు
నోజ, నా జపంబులు సేసి, డాసి, వేర్చి, యర్చింప, మీకు నాకుఁ గలరూపుఁ
జూపి, యేను తిరంబు లగు వరంబులు వేడు మనిన, మీరు నా మాయం బాయని
మోహంబున, బిడ్డలు లేని దొడ్డ యడ్డంబున, దుర్గమం బగు నపవర్గంబుఁ గోరక,
నా యీడు కొడుకు నడిగిన మెచ్చి, యట్ల వరం బిచ్చి, మీ కేను పృశ్ని
గర్భుం డను నర్చకుండ నైతి. మఱియును. 130

క. అదితియుఁ గశ్యపుఁ డనఁగా, విదితుల రగు మీకుఁ గురుచవేషంబున నే
నుదయించితి వామనుఁ డనఁ, ద్రిదశేంద్రానుఁజూడ నై ద్వితీయభవమునఁ. 131

క. ఇప్పుడు మూఁడవ ¹బామునఁ, దప్పక మీ కిరువురకునుఁ దనయుఁడ నైతిం
జెప్పితిఁ బూర్వము మీయం, దెప్పటికిని లేదు జన్మమిటపై నాకుఁ. 132

క. నందనుఁ డనియుం బరమా, నందం బగు బ్రహ్మ మనియు ననుఁ దలఁచుచు నా
పెం దెరువు నొందెదరు నా, యందుల ప్రేమమున భవము నందరు మీరుఁ. 133

వ. అని యిట్లు పలికి, యీశ్వరుం డా రూపంబు విడిచి. 134

క. తెప్ప లిడక తలి దండ్రులు, తప్పకఁ దనుఁజూడ మాయఁ దనరి లలితుఁ డై
యప్పు డటు గన్న పాపని, యొప్పున వేడుకలు సేసె నొకకొన్ని నృపా ! 135

వ. అంత వసుదేవుండు తనకుం జేయవలసిన పను లీశ్వరుం డైన హరివలననెఱింగిన
వాడుఁ గావున. 136

క. ఆ పురిటి యిట్లు వెలువడి, పాపనిఁ దరలించుకొనుచుఁ బఱచెద ననుచుఁ
²రూపింప నందుభార్యకుఁ, బాప యగుచు యోగమాయ ప్రభవించే నృపా ! 137

వ. అ య్యవసరంబున. 138

క. బిడ్డనిఁ గరముల తొమ్మున, నడ్డంబుగఁ బట్టి పదము లల్లిన యిడుచుఁ
జడ్డనఁ గావలివారల, యొడ్డు గడచి పురిటిసాల యొయ్యన వెడలెఁ. 139

వ. అంత నట. 140

క. నందుని సతికి యశోదకుఁ, బొందుగ హరియోగమాయ పుట్టిన మాయా
స్పందమున నొక్క యెఱుంగమి, క్రందుకొనియె సూరివారిఁ గావలివారిఁ. 141

వ. అప్పుడు చప్పుడుకాకుండఁ దప్పుటడుగు లిడుచు, నినుపగొలుసుల ¹మెలుసులు
వీడినఁ దాలంబులు మహా²త్రాలుం దైన బిడ్డనికి నడ్డంబు గాక కీ లూడి వీడిపడ,
యరళంబులు విరళంబు లై సరళంబు లగు మొగసాలలం గడచి, పాపతేఁడు
వాకిళ్ళు మరల మూయుచు, బడగ లెడగలుగ విప్పి, కప్పి, యేచి, కాచికొని
వెంటనంటిరాఁగ గడంగి నడచునెడ. 142

క. ఆ శౌరికి దెరు వొసఁగెఁ బ్ర, కాశోద్ధత తుంగ భంగ కలిత ధరాశా
కాశ యగు యమున మును సీ, తేకునకుఁ బయోధి త్రోవ యిచ్చిన భంగిఁ. 143

వ. ఇట్లు యమున దాటి, దూఁటిచని, నందుని మందం జేరి, యం దమందనిద్రం
బొంది, యొడ లెఱుంగని గొల్లలం దెలుప నొల్లక, నిత్యప్రసాద యగు యశోద
శయ్య నొయ్యన చిన్ని నల్లనయ్య నునిచి, చయ్యన న య్యవ్వకూతు నెత్తుకొని,
మరల నింటికి ²బంటింపక వచ్చి, య చ్చిఱుతపాపను దేవకి ప్రక్కం జక్కనిడి.

క. పదముల సంకెల లిడుకొని, మదిఁ దలఁకుచు శూరసుతుఁడు మందుఁడు వోలెఁ
బెదరు గల రీతి దేహము, గదలించుచు నొదిఁగియుండె గఱువతనమునఁ. 145

క. వనజాక్షునిఁ దెచ్చుటయును, దనసుతఁ గొనిపోవుటయును దా నెఱుంగక మూఁ
గిననిద్రఁ జొక్కుచుండెను, వనజాక్షి యశోద రేయి వసుధాధీశా! 146

అధ్యాయము - ౪

సీ. అంత బాలిక యావు రని యేడ్చు చిఱుచప్పు డాలించి వేకన నాఁకయింటి
కావలివారు మేల్కొని చూచి తలుపుల తాళముల్ తొంటివిధమున నుండఁ
దెలిపి చక్కన వచ్చి దేవకి నీళ్ళాడె రమ్మ ర మ్మని భోజరాజుతోడఁ
జెప్పిన నాతఁడు చిడిముడిపాటుతోఁ దల్పంబుపై లేచి తత్తఱమున

తే. ³వెండ్రుకలు వీడఁ బైచీర ⁴వేలి యాడ
తాల్మి కీలూడ రోషాగ్ని దర్పమాడ
భూరి వైరంబుతోఁ గూడ పురిటియింటి
జాడఁ జనుదెంచి యా పాపఁ జంపఁ గదియ. 147

వ. అంత దేవకి యడ్డంబు వచ్చి యి ట్లనియె. 148

ఉ. అన్న! శమింపు మన్న! తగ దల్లుడు గాఁ డిది! మేనగోడ తా
మన్నన సేయు మన్న! విను మానినిఁ జంపుట రాచపాడి గా
దన్న! సుకీర్తివై మనఁగ దన్న! మహాత్ములు వోపు త్రోవఁ బో
వన్న! భవత్సహోదరిఁ గదన్న! నినున్ శరణంబు వేడెదన్. 149

క. కట్టా! యార్గురు కొడుకులఁ, బట్టి వధించితివి యాడుఁబడు చిది కోడల్
నెట్టన చంపఁగవలెనే, కట్టిడివి గ దన్న! యన్న! కరుణింపఁగదే. 150

క. పుత్రుఁడు నీ బ్రతుకునకును, శత్రుం డని వింటి గాన సమయింపఁ దగున్
పుత్రులకు ¹నోమ నైతిని, పుత్రీదానంబు సేసి పుణ్యముఁ గనవే! 151

వ. అని పయ్యెడఁ జక్కఁగ సవరించుకొనుచు, బలవరింపుచు, భ్రాంతిపడి, కూతుం
గ్రక్కున నక్కునం జక్క హత్తుకొని, చెక్కు చెక్కున మోపి, చక్కన నుత్తరీ
యాంచలంబున నంచలతం గప్పి, చప్పుడు గాఁ గుయ్యిడ, న య్యెడం గ్రయ్యం
బడి, వాడు పోడిమి చెడఁ, దోబుట్టువుం దిట్టి, చిట్టిపట్ట యావు రని వాపోవఁ,
గావరంబున నడుగు లొడిసి, తిగిచి, వడిం బెడిసిపడం బుడమి పయిం బడవ్రేసిన,
న బ్బాలయు నేలం బడక, లీల నెగసి, నవ్య దివ్యమాలికా గంధబంధుర మణిహా
రాంబరా ద్యలంకార మనోహారిణియు, గదా శర శంఖ చక్ర చర్మ చాపాసి
శూలంబు లెనిమిది కరంబులం గరం బొప్ప నొప్పుచు, సిద్ధ చారణ కిన్నరగరుడ
గంధర్వాది వైమానికులు కానుక లిచ్చి పొగడ, నెగడుచు, నచ్చరల యాటపాట
లకు మెచ్చుచు, మింటనుండి, కంటఁబడి, కంటుపడఁ, గంసుని కి ట్టనియె. 152

ఉ. తెంపరి వై పొరింబొరిని దేవకిబిడ్డలఁ జిన్నికుఱ్ఱలం
జంపితి వింక నైన నుపశాంతి వహింపక రాలమీద ²న
న్నొంపితి విస్మిరో యిదియు బీరమె నా సరసన్ జనించి నిన్
జంపెడు వీరుఁ డొక్కదెస సత్కృతి నొందెడువాడు దుర్మతీ! 153

వ. అని పలికి. 154

క. మహనీయ గుణాస్పద యై, మహిలో నా దేవి ³జనము మన్నింపంగా
బహు నామ నివాసంబుల, బహు నామములం జరించె భద్రాత్మిక యై. 155

వ. అంత నా బోటి పలికిన కలికిపలుకులు ములుకు లై, చెవులఁ జిలికిన నులికిపడి,
⁴జకుకు గదిరిన మనంబున ఘనంబుగ వెఱఁగంది, కంది, కుందెడు దేవకివసు
దేవుల రావించి, యాదరంబున గారవించి, చేరి, వారితో ని ట్టనియె. 156

1. నోమనేనియు (క. చ. ట. త. తం.) 2. నొప్పించితి విస్మిరో (తం); నొప్పింపఁగ (వా)
3. జగము (ట) 4. యకుకు (హ); జకుకు (తం)

ఉ. పాపుడ బాల¹ ఘోరకుడ బంధువిరక్తుడ దుష్టచిత్తుడ²
గోపనుడం జరన్మృతుడ³ గ్రూరుడ బ్రాహ్మణహంత భంగి మీ
పాపలఁ జంపితి⁴ బయలిపల్కుల నమ్మితి సాధులార! నా
పాపము లుగ్గడింపక కృపాపరు లై కనరే శమింపరే! 157

ఉ. ఒక్కెడఁ బ్రాణు లందఱు నిజోచితకర్మము లోలిఁ ద్రిప్పఁగా
నొక్కొక⁵ మేనితోఁ బొడమి యొక్కొక⁶ త్రోవను రాకపోకలం
జిక్కులఁ⁷ బొందుచుం దుదలు⁸ చేరరు సంస్కృతితోడఁ బాయ రే
నెక్కడిహంత మీ శిశువు లెక్కడి హన్యులు దూఱ నేటికి⁹. 158

క. పగతురఁ జెఱిచితి ననియును, బగతురచేఁ జెడిచి ననియు బాలుడు దలఁచు¹⁰
బగ చెలుములు లే వాత్మకుఁ, బగచెలుముల కీలు కర్మబంధము సుండి. 159

వ. అని పలికి, కన్నీరు నించి, వగచి, వెగచుచు, దేవకివసుదేవుల పాదంబులఁ బట్టు
కొని, సంకెలలు విప్పించి, మిక్కిలి యక్కఱగల వాక్యంబుల నైక్యంబులు
నెఱపిన, వారును, బరితప్తుం దైన కంసునిఁ జూచి, రోషంబును బాసిరి.
అంత నా వసుదేవుండు బావ కి ట్లనియె. 160

శా. బావా! నీ వచనంబు నిక్కము సుమీ ప్రాణుల్ గతజ్ఞాను లై
నీ వే నంచును లోభ మోహ మద భీ నిర్మిత్రతా మోద శో
కావేశంబుల నొందారుం బొడుతు రేకాకారుఁ దై సర్వ రూ
పావిష్టుం డగు నీశ్వరుం రెలియలే రన్యోన్య విభ్రాంతు లై. 161

వ. అని యిట్లు ప్రసన్ను లైన దేవకివసుదేవుల యనుజ్ఞ వడిసి, కంసుం డింటికిం
జని, యా రేయి గడపి, మఱునాడు గ్రద్దనం బ్రొద్దనం దనకుం బరతంత్రు లగు
మంత్రుల రావించి, యోగనిద్రవలనం దా వినిన వృత్తాంతం బంతయు మంత
నంబున నెఱింగించిన, నపుడు వార లతని కి ట్లనిరి. 162

క. ఇట్లైనఁ దడయ నేటికి, పట్టణముల మందలందుఁ బల్లెల నెల్ల¹¹
బుట్టెడి పెరిగెడి శిశువులఁ, బట్టి వధించెదము మమ్ముఁ బంపు మధీశా! 163

మ. భవదీ యోజ్ఞుల బాహు చాప విలస ద్బాణావళీ భగ్ను లై
దివిజాధీశ్వరు లేక్రియం బడిరో యే దేశంబులం డాఁగిరో
శివునిం జొచ్చిరో బ్రహ్మఁ జెందిరో హరి¹² సేవించిరో మానివ్వు
త్తి వనాంతంబుల నిల్చిరో మనకు శోధింపందగు¹³ వల్లభా! 164

1. ఘోరకుడ (తం.) 2. మేనులంబొడమి (హ.); యోనులంబొడమి (తం.) 3. త్రోవం
రాక (హ.తం.) 4. పొందుచుండుదురు (హ.) 5. చెల్మిని సంస్కృతితోడ (హ.)

క. నొచ్చిరి శాత్రవు లనుచును, విచ్చలవిడిఁ దిరుగవలదు వివిధాకృతులఁ
ముచ్చిలి వత్తురు వారలు, సచ్చినయందాఁక మఱవఁ జన దధిపునకుఁ 165

క. ఒత్తికొనుచు రాసీఁ జనఁ, డెత్తిన రోగముల రిపుల నింద్రియముల ను
త్పత్తిసమయముల, జెఱుపక, మెత్తన గారాదు రాదు మీఁద ¹జయింపఁ. 166

మ. అమరశ్రేణికి నెల్లఁ జక్రి ముఖరుం డా చక్రి ధర్మంబునం
దమరుఁ గోవులు భూమిదేవులుఁ దితి ష్ణామ్నాయ కారుణ్య స
త్యములుఁ యాగ తపో దమంబులును శ్రద్ధా శాంతులుఁ విష్ణుదే
హము లిన్నింటిని సంహరించిన నతం డంతంబునుం బొందెడిఁ. 167

వ. కావున. 168

ఉ. చంపుదుమే నిలింపులను జంకెల అంకెలఁ దాపసావలిం
బంపుదుమే కృతాంతకుని పాలికిఁ గ్రేపులతోడ గోవులఁ
ద్రుంపుదుమే ధరామరులఁ దోలుదుమే నిగమంబులఁ విదా
రింపుదుమే వసుంధర హరింపుదుమే జననాథ! పంపుమా. 169

వ. అని పలుకు మంత్రుల మంత్రంబుల నిమంత్రితం దై, బ్రాహ్మణ నిరోధంబు
నిషేధం బని తలంపక, కాలపాశబద్ధం దై, విప్రాది సాధుమానవులఁ జంపఁ
దానవులం బంపి, యంతిపురంబునకుం జనియె. అనంతరంబ యా రక్కసులు
వెక్కసంబు లగు మొక్కలంబుల సజ్జనుల పజ్జలం బడి, తర్జన గర్జన భర్జనాది
దుర్జనత్వంబుల నిర్జించి, పాపంబు లార్జించిరి. 170

ఆ. వెదకి వెదకి దైత్యవీరులు సాధుల
నణఁప వారిబలము లణఁగిపోయె
యశము సిరియు ధర్మ మాయువు భద్రంబు
నార్యహింస సేయ నణఁగుఁ గాదె! 171

అధ్యాయము - ౫

వ. అంత మందలో నందుండు. నందనుండు పుట్టుట యెఱింగి, మహానందంబున
నెఱవాదు లగు వేదవిదులం బిలిపించి, జలంబు లాడి, శుచి యై, శృంగారిండు
కొని, స్వస్తిపుజ్యాహవాచనంబులు చదివించి, జాతకర్మంబులు సేయించి,
పితృదేవతల నర్చించి, క్రేపులతోడఁగూడఁ గై సేసిన పాఁడి మొదవుల రెండు
లక్షలను, గనకకలశ మణి వనన విశాలంబు లైన తిలకైలంబు లేడింటిని భూ
దేవతల కిచ్చిన. 172

క. ఈ యాభీరకుమారుడు, శ్రీయుతుఁ డై వీరవైరి జేతయు నై దీ
హ్వాయుష్మంతుం డగు నని, పాయక దీవించి రవుడు బ్రాహ్మణజనముల్. 173

క. దుందుభులు మొరసె గాయక, సందోహము వాడె సూతసముదాయముతో
వందిజనులు కీర్తించిరి, క్రందుగ వీతెంచె భద్రకాహళ రవముల్. 174

క. పల్లవ తోరణ ¹రాజిత, వల్లి ధ్వజ²రాజ ధూప వాసనములతో
సల్లలితము లై యొప్పెను, వల్లవవల్లభుల యిండ్ల వాకిం దెల్లఁ. 175

క. పసుపులు నూనెలు నలఁదిన, పసఁ దనరి సువర్ణ బర్హిబర్హ ప్రభతోఁ
బసిమి గలిగి వెలుఁగొందుచుఁ, బసు లన్నియు మందలందుఁ ³బ్రసరించె నృపా ! 176

క. క్రేళ్ళుటికి మసలె లేఁగలు, మల్లడి గొని అంకె లిడియె మదవృషభంబుల్
పెల్లుగ మొదవుల పొదుఁగుల, జల్లించెం బాలు బాలు సంభవవేళఁ. 177

క. ఆరఁగఁ జదివెడి పొగడెటి, వారికి విద్యలను బ్రతుకువారికి లేమిం
జేరినవారికి నెల్లను, గోరక మును నందుఁ డిచ్చె గో ధనచయముల్. 178

వ. ఆ సమయంబున. 179

క. కంచుకములు ⁴తల చుట్టును, గాంచన భూషాంబరములుఁ గడు మెఱయఁగ నే
తెంచిరి గోపకు లందఱు, మంచిపదార్థములు గొనుచు మాధవుఁ జూడఁ. 180

క. ఏతెంచి చూచి చెలఁగుచు, నేతులఁ బెరుఁగులను బాల సీళ్ళను వెన్నం
బ్రీతి వసంతము లాడిరి, ⁵యాతురు లై సరసభాష లాడుచు గొల్లల్. 181

వ. తదనంతరంబ. 182

ఆ. ఏమి నోముఫలమొ యింత ప్రొద్దొకవార్త
వింటి మబలలార ! వీను లలర
మనయశోద చిన్ని మగవానిఁ గనెనఁట
చూచి వత్తమమ్మ ! సుదతులార ! 183

వ. అని యొందొరుల లేపి, గోపిక తోపికలు లేని చిత్తంబుల నెత్తిన తత్తఱంబు
తొత్తుకొన, నుదారంబు లగు శృంగారంబుల నిండ్లు వెలువడి. 184

క. జడగతులును బలు పిఱుఁదులుఁ, బిడితెడు నడుములును వలుఁద బిగి చనుఁగవలుఁ
వెడఁద నయనములు సిరి దడఁ, బడు మోములు భ్రమరచికుర భరములు నమరఁ

1. సురచిర (హ.వా.) రాంగిక (తం) 2. లాజ (చ.ట.శ.జ.) 3. ప్రభవించె (హ) 4. తం
చుట్టలు (హ) 5. యేతరులై...రెనఁగఁ (తం.వా.)

- ఉ. వేడుకతోడఁ గ్రామ్ముడులు వీడఁ గుచోపరి ¹హారరేఖ ల
ల్లాడఁ గపోలపాలికల హాటకపత్ర రుచుల్ వినోదనం
బాడఁ బటాంచలంబు లసియాడఁగ జేరి యశోదయింటికిఁ
జేడియ లేగి చూచి రొగి జిష్టుని విష్టునిఁ జిన్ని కృష్టునిఁ. 188
- వ. చూచి సంతసించి తెచ్చిన కానుక లిచ్చి. 187
- తే. పాపనికి నూనెఁ దలయంటి పనుపుఁ బూసి
బోరుకాడించి హరిరక్ష పొమ్మటంచు
జలము లొకకొన్ని చుట్టి ²రాఁ జల్లి తొట్ల
నునిచి దీవించి పాడి ర య్యువిద లెల్ల. 188
- క. జోజో కమలదళేక్షణ ! జోజో మృగరాజమధ్య ! జోజో కృష్ణా !
జోజో పల్లవకరపద !, జోజో పూర్ణేందు వదన జోజో యనుచుఁ. 189
- వ. ఇ విద్వధంబున. 190
- క. పలు తోయంబుల జగములఁ, బలు తోయములందు ముంచి భాసెల్లెడి యా
పలుతోయగాఁడు వల్లవ, లలనా కరతోయములఁ జెలంగుచుఁ దడియుఁ. 191
- క. లోకములు నిదుర వోవను, జోకొట్టుచు నిదురవోని సుభగుఁడు రమణుల్
జోకొట్టి పాడ నిదురం, గైకొనుక్రియ నూరకుండిఁ గను దెఱవకయుఁ. 192
- సీ. ఏబాము నెఱుంగక యేపారు ³గట్టికిఁ బనుల కాపరి యింటఁ బాము గలిగె;
నే కర్మములు లేక యెనయు ⁴నెక్కటికిని జాతకర్మంబులు సంభవించె
నే తల్లి చనుఁబాలు నెఱుంగని ప్రోడ యశోద చన్నుల పాఁచారవ యెఱిగె
నే హానివృద్ధులు నెఱుంగని బ్రహ్మంబు పొదిఁగిటితో వృద్ధిఁ బొందఁ జొచ్చె
- ఆ. నేతపముల నైన నెలమిఁ బండని పంట
వల్లవీజనముల వాడఁ బండె
నే చదువుల నైన నిట్టిట్టి దనరాని
యర్థ మవయవముల నంద మొందె. 193
- మ. చెయువుల్ సేయుతఱిఁ విధాతకరణిం జెన్నొందు సంతోష దృ
ష్టియుతుం దై నగుచుఁ జనార్దనుని మాడ్కిఁ బొల్చు రోషించి యు
న్నయెడఁ రుద్రునిభంగి నొప్పును సుఖానందంబునుం బొంది త
న్మయుఁ డె బ్రహ్మము భాతి బాలుఁ డమరుఁ బాహుశ్య బాల్యంబునఁ. 194

వ. ఆ య్యవసరంబున.

195

ఆ. కొడుకుఁ గన్న వేడ్క కొనసాగ రోహిణిఁ
జీరఁ బంచి చిత్ర చేలములను
మండనముల నిచ్చి మన్నించె నందుఁ డా
యంబుజాక్షి ప్రీత యై చరింప.

196

వ. అది మొదలు మొదవుల కదువులు పొదువులు గలిగియుండె. అంత నందుండు
గోపకుల ననేకుల రక్షకుం దక్షు లైనవారిని నియమించి, మధురకుంజని,
కంసునికి నేఁఁటం బెట్టెడి యరిం బెట్టి, వీడ్కొని, వసుదేవుని కడకుం జని,
యథోచితంబుగ దర్శించిన.

197

క. నందునిఁ బొడగని ప్రాణముఁ, బొందిన బొందియునుఁ బోలెఁ బాలుపారుచు నా
నందాశ్రులు గడకన్నులఁ, గ్రందుకొనం గేలుసాచి కౌఁగిటఁ జేర్చెన్.

198

వ. మఱియుం గౌఁగిలింపుకొని, సుభాసీనునిం జేసి, వసుదేవుండు తన కొడుకు వలని
మోహంబు దీపింప నందున కి ట్టనియె.

199

క. సంతతి లే దనియెడి ఘన, చింతనముల మునిఁగి ముదిసి చిక్కిన నీకున్
సంతతి గలిగెను భాగ్యము, సంతతిహీనునికి సౌఖ్యసంతతి గలదే.

200

క. పొడగంటి నిన్ను బ్రతికితిఁ, గడచితి నాపదల నింకఁ గార్యములం దే
యెడమడుగు లేని నెచ్చెలి, బొడగాంచుట చచ్చి మరలఁ బుట్టుటగాదే.

201

క. పలుపాటులఁ బడు జనులకు, నిల నొకచో నుండఁగలదె యేలుల వెంటన్
గలసి చను మ్రాఁకు లన్నియుఁ, బలువెంటలఁ బోవుఁగాక పాయకయున్నే.

202

మ. బలురోగంబుల నొందకున్నవె వసుల్ పా లిచ్చునే ధేనువుల్
కొలఁకుల్ వాఁగులు వారిపూరితములే గోష్ఠ ప్రదేశంబులం
బులులున్ ¹దువ్వులు సంచరింపవు గదా పొల్పారునే ఘోషముల్
కలవే పచ్చని పూరిజొంపములు తత్కాంతార భాగంబులన్.

203

క. తన పుత్ర మిత్ర ముఖులఁ, దనుపక చూడకయు వారు దఱిఁగి నశింపన్
మనుచు గృహమేధియాశ్రమ, మున నుండెడువాని కొక్క మోదము గలదే.

204

క. నీ కాంతయొద్ద నీవును, నీకాంతయు గారవింప నినుఁ దండ్రిఁగ నా
లోకింపుచు నీ మందను, నా కొడు కున్నాఁడె నంద ! నందాన్నిఁతుఁ డై.

205

వ. అనిన నందుం డి ట్టనియె.

206

శా. నీకుం దేవకికిం జనించిన సుతానీకంబుఁ దోడ్తోడ ము
న్నీ కంసుండు వధించె మీసుతఁ దుదిన్ హింసింపఁ జేతప్పి తా
నాకాశంబున కేగు బాల యిది దైవాధీన మాపద్దశన్
శోకం బందునె తజ్జుఁ డూఱడిలు నా సూనుండు నీ సూనుడే.

207

వ. అనిన వసుదేవుండు నందునకు మఱియు ని ట్లనియె.

208

క. జనపతి కరి యిడితివి మముఁ, గనుఁగొంటివి మేము నిన్నుఁ గంటిమి మేల
య్యెను బొ మ్మింకను గోకుల,మున నుత్పాతములు దోచు మునుకొనవలయున్.

అధ్యాయము - ౬

వ. అని పలికి, వసుదేవుండు నందాదు లైన వల్లవులను వీడ్కొలిపిన, వారలుగొబ్బున
వడిగల గిబ్బలం బానిచ్చిన శకటంబులు ప్రకటంబులుగ నెక్కి, తమతమ పల్లెల
త్రోవలం బట్టి చనిరి. ఆ నందుండు ప్రతీతంబు లైన యుత్పాతంబులు ముందరఁ
బొడగని, శౌరి తనతోఁ బలికిన పలుకులు దప్ప వనుచుఁ దలంచుచుండె. అంత.

సీ. కంసుపంపున బాలఘాతిని పూతన పల్లెల మందలఁ బట్టణముల
నిల నెల్లచో బాలహింసఁ గావించుచుఁ జనును నెవ్వని పేరు శ్రవణవీధిఁ
బడినయంతన సర్వ భయనివారణ మగు నట్టి దైత్యాంతకుం డవతరించి
యున్న నందునిపల్లె కొకనాఁడు భేదరి యై వచ్చి యందు మాయాప్రయుక్తిఁ

డే. గామరూపిణి యై చొచ్చి కానకుండ
నరిగి యిల్లిల్లుఁ దప్పక యరసికొనుచు
నందగృహమున బాలుని నాద మొకటి
విని ప్రమోదించి సుందరీవేష యగుచు.

211

మత్తకోకిల. క్రాలు కన్నులు గుబ్బచన్నులు గందు వొందని చందురుం
బోలు మోమును కల్లు లేదన బుద్ధి ²దూఱని కొను పే
రాశ మైన పిఱుండు పల్లవరాగ పాదకరంబులున్
జాల దొడ్డగు కొప్పు నొప్పుగ సర్వమోహన మూర్తితోన్.

212

మానినీవృత్తము. కాంచనకుండల కాంతులు గండయుగంబునఁ గ్రేళ్ళులుకన్ జడపై
మించిన మల్లెల మేలిమితావులు మెచ్చి మదాళులు మిన్నున రా
నంచిత కంకణ హార రుచుల్ చెలు వారఁగ బైవలు వంచల ³మిం
చించుక జాఱఁగ నిందునిభానన యేగెఁ గుమారుని యింటికి నై.

వ. ఆ సమయంబున.

214

మ. సిరి మమ్ముం బ్రతుకంగఁ జూచుటకు నై శృంగారవేషంబుతో
నరుదే నోపు నటంచు గోపికలు జిహ్వాల్ రాక మోహించి త
త్పర లై చూడ లలాంగి పోయి కనియెం బర్యంకమధ్యంబునఁ
బరు భస్మానలతేజు దుర్జనవధ ప్రారంభకుఁ డింభకుఁ.

215

216

వ. కని కదియవచ్చు సమయంబున.

శా. ఆ లోకేశ్వరుఁ డా చరాచరవిభుం డా బాలగోపాలుఁ డా
బాలధ్వంసిని ¹గొంటి గంటిడి వెసఁ బాలెంతచందంబునఁ
బాలిండ్లఁ విషమూని వచ్చుట మదిఁ భావించి లో నపువ్వుఁ
కాలుం గేలు నెఱుంగకున్న కరణిఁ గన్మోడ్చి ²గుర్పెట్టఁగఁ.

217

క. ఆ పాపజాతి సుందరి, యా పాపనిపాన్పుఁ జేర నరిగి కరములఁ
లేపి చనుంగవ శిశువుఁ, మోపుచు ముద్దాడి శిరము మూర్కొని పలికెఁ.

218

క. చను నీకుఁ గుడుపఁజాలెడి, చనువారలు లేరు నీవు చనవలె ననుచుఁ
చనుగుడిపి మీఁద ³నిలుకడఁ, జనుదాన ననంగ వేడ్కఁ జనుఁ జను గుడుపఁ.

219

క. నా చనుఁబా లొక్కగ్రుక్కెఁడు, నో చిన్నికుమార! త్రావు మొయ్యన పిదపఁ
నీ చెలువ మెఱుంగవచ్చును, నాచెలువము సఫల మగును నశినదళాఁ!

220

వ. అని బాలు నుద్దేశించి ముద్దాడెడిభంగి మాటలాడెడి చేడియం జూచి.

221

మ. వనితా! ముట్టకు మమ్మ చన్ను గుడుపఁ వ ల్లమ్మ! నీ చన్ను మా
తనయుం డొల్లఁడు వాసి పొమ్మని యశోదారోహిణి సీరఁ గై
కొన కీక్షింపుచు మాయఁబన్ని పెలుచఁ ⁴కోశంబులో వాలు మె
ల్పున రాజిల్లుచు మాటమె త్తడనముఁ లో వాఁడియు న్నేర్పడఁ.

222

వ. కదిసి కలికిపలుకులు పలుకుచు, నులుకు చెడి, జళుకు సొరక, యెదుర నిదురం
గదిరిన ఫణి యని యెఱుంగక, గుణమతిం దిగుచు జడమతితెఱంగున నరిది
జఱిభితెఱవ (నెరపునం జనుదెంచి) పఱపు నడుమ నొఱపుగలిగి మెఱయుచు,
కనుంగవం దెఱవక, వెఱపు మఱపు నెఱుంగక, కొమరుమిగులు చిఱుతకొమరునిం
దిగిచి, తొడలనడుమ నిడుకొని, యొడలు నివురుచు, నెడనెడ మమతం గడలు
కొలుపుచు, “నాకొన్న చిన్నయన్న! చన్నుగుడువు” మని చన్నిచ్చు సమ
యంబున.

223

1. గొంటు (తం.వా.): గొట్టకట్టిడి (ద.ద.) 2. గుర్పెట్టుచు (హ.తం.) 3. నీకడ (హ)
4. కోశంబులో (బాలుచెల్వన (హ.)

సీ. మేల్కొన్న తెఱఁగున మెల్లన గనువిచ్చి క్రేగంటఁ జూచుచుఁ గిదికి నీర్ని
యాపులింపుచుఁ జేతు ¹లాకసంబునఁ జూచి యొదిగిలి యాఁకొన్న యోజ నూఁది
బిగి చన్నుఁగవఁ గేలఁ బీడించి కబళించి గ్రుక్కగ్రుక్కకు గుటుగుటుకు మనుచు
నొకరెండు గ్రుక్కల నువిదప్రాణంబులు సయితము మేనితో సత్త్వ మెల్లఁ

తే. ద్రావె నదియును గుండెలు దల్లడిల్ల
²జిమ్మ దిరుగుచు నిలువక శిరము వ్రాల
నితరబాలుర క్రియవాఁడ పీపు గావు
చన్నువిడుపుము విడుపుము చాలు ననుచు.

224

క. నిబ్బరపు దప్పి మంటలు, ప్రబ్బిన ధృతిలేక నేత్ర పద హస్తంబుల్
గొబ్బిన ³వివృతములుగ నా, గుబ్బగుచున్నట్టి కూఁతఁ గూలెన్ నేలన్.

225

మ. అదరెన్ గొండలతోడ భూమి గ్రహ తారానీకముల్ మింటిపై
బెదరెన్ దిక్కుల మాటుమ్రోత లెసఁగెన్ భీతిల్లి లోకంబులున్
గదలంబాటెను వజ్రభిన్న గిరిరేఖం బూర్వదేహంబుతోఁ
ద్రిదశధ్వంసిని గూలి ⁴కుయ్యిడఁగఁ దద్దీర్పొరు ఘోషంబునన్.

226

క. అప్పుడు దెప్పర మగు నా, చప్పుడు హృదయములఁ జొచ్చి నందడివెట్టెన్
ముప్పిరిగొని పడి రెఱుకలు, దప్పి ధరం గొల్లలెల్లఁ దల్లడపడుచున్.

227

క. ఆ జఱుభిరండ రక్కసి, నైజశరీరంబు నేల నలియంబడినన్
యోజనమున్నర మేర ధ, రాజంబులు నుగ్గులయ్యె రాజవరేణ్య!

228

సీ. దారుణలాంగూల దండదంతంబులు నగగహ్వరముఁ బోలు నానికయును
గండశైలాకృతి గల కుచయుగమును విరిసి తూలెడు పల్ల వెండ్రుకలును
జీఁకటిసూతులఁ జెనయు నేత్రంబులుఁ బెనుదిబ్బఁ బోలెడి పెద్దపిఱుఁదుఁ
జాఁగుకట్టలఁ బోలు చరణోరుహస్తంబు లింకిన ⁵చెఱువుతో నెనయు కడుపుఁ

తే. కలిగి షట్కోశదీర్ఘ మై కదిసి చూడ
భయద మగు దాని ఘనకశేబరముఁ జూచి
గోప గోపీజనంబులు గుంపు గూడి
బెగడుచుండిరి మనమున బెదరు గదిరి.

229

1. లాదరంబునఁజూచి (తం.) జూచి (వా.) 2. జిమ్మదిరుగుచు (తం.వా.) 3. వివృత
ములుగనా, గుబ్బగుబ్బయిన కూఁతఁ (తఫీ.); గుబ్బగుబ్బైనపూత (క.చ.ట.ర.); వివృతము
ంగుచును, గుబ్బనుచున్నట్టి కూఁత (హ.) 4. కుయ్యిడిన (తం. వా.) 5. మడుపు (హ.)

వ. ఇ వివధంబున.

230

క. ఆ తఱిఁ గుడువఁగ నడిచెను, నూతన పుల్లాబ్జలోచనుఁడు హరి మృత్యు
ద్యోతనఁ గృతమునిసముదయ, యాతనఁ బూతన నెఱింగి యాతనలీలఁ. 231

క. విషధరరిపు గమనునికిని, విషగళ సఖునికిని విమల విష శయనునికిఁ
విషభవభవ జనకునికిని, విషకుచ చనువిషముఁ గొనుట విషమే తలఁపఁ. 232

వ. అంత నా గోప గోపీజనంబులు దెలిసి, రోహిణి యశోదలం గూడుకొని, బెగ్గడిలక
డిగ్గఱి. 233

శా. నేలం గూలిన మేటి పెన్నురముపై నిర్భీతిఁ గ్రీడింప నో
బాలా! రమ్మని ¹మూఁపుఁ జేర్చుకొని సంస్పర్శించి యారార్చుచుఁ
గోలాంగూలముఁ ద్రిప్పి గోపురజముఁ గోమూత్రముఁ జల్లి త
ద్బాలాంగంబుల గోమయం బలఁది రా పండ్లెండు నామంబులఁ. 234

రక్షావచనము. మఱియు, నంతటం దనియక, గోపిక లాచమనంబులు చేసి, దక్ష తై,
మును తమకు రక్షాకరం బగు, బీజన్యాసంబు చేసికొని, చిన్నియన్న!
నీ యడుగు లఱుండును, ²జానువు లణిమయును, దొడలు యజ్ఞుండును,
గటితలం బచ్యుతుండును, గడుపు హయాస్యండును, హృదయంబు
కేశవుండును, నుర మీశుండును. గంతం బినుండును, భుజంబులు
చతుర్భుజుండును, ముఖం బురుక్రముండును, శిరం బీశ్వరుండును,
రక్షింతురు. ముందు చక్రియు, వెనుక గదాధరుం డైన హరియుఁ,
భార్గవంబుల ధనుర్ధరుం డైన మధువైరియు, నసిధరుం డగు నజనుం
డును, గోణంబుల శంఖ చక్ర దరుం డైన ³యురుగాయుండును. మీఁదు
నుపేంద్రుండును, గ్రిందు తార్జ్యుండును, నంతటను హలధరుం డగు
పురుషుండును గాతురు. ఇంద్రియంబుల హృషీకేశుండును, బ్రాణంబుల
నారాయణుండును, జిత్తంబును శ్వేతద్వీపపతియును, మనంబును
⁴యోగేశ్వరుండును, బుద్ధిని బృశ్నిగర్భుండును, నహంకారంబును భగ
వంతుం డైన పరుండును, బాలనంబు సేయుదురు. నీవు క్రీడించు నెడ
గోవిందుండును, శయించుతఱిని మాధవుండును, నడచువేశ వైకుంఠం
డును, గూర్చున్న సమయంబున శ్రీపతియును, గుడుచుకాలంబున సర్వ
భక్షకుం డైన యజ్ఞభుజుండును, నేమఱి కుండుదురు. నిన్నుఁ బేర్కొనిన,

1. మూఁపుటిమ్ముకొని (తం) 2. జానువు లనిలుండును (తం. కా.); "అణిమాతవజాను"
(8.28) 3. యురగృహయిండును (హ) యురుకాయుండును (హ) 4. యోగేశ్వరుండైన కపిలుం
డును (తం.వా); "మనోయోగేశ్వరోఽవతు" అని మూలము (8-28)

దుస్స్వప్న వృద్ధ బాల గ్రహంబులును, గూళ్ళాండ డాకినీ యాతుభాను
లును, భూత ప్రేత యక్షరాక్షస పిశాచ వినాయకులును, 1 గోటరా రేవతీ
జ్యేష్ఠలును, బూతనా మాతృకాది గణంబులును నశియించుదురు. నీ
యందుఁ బ్రాణేంద్రియ శరీరనిరోధంబు లైన యున్మాదంబులును,
నపస్మారంబును, మహోత్పాతంబులును, బొందకుండుం²గావుత నని
రక్షచేసి, దీవించిరి. అంత.

235

ఆ. ఆ పెద్దవేదబంబుల, పాపనికినిఁ జన్నుఁగుడిసి పానుపు ³పై సం
స్థాపించి కప్పి కూరుకు, మో పాపఁడ! యని యశోద యొయ్యన పాడెన్. 236

వ. అంత నందుండు మొదలైన గోపకులు మధురనుండి వచ్చి, రక్క-సిమేనుఁ గని
వెలుగుపడి, మున్ను వసుదేవుం డుత్పాతంబు లెఱింగి చెప్పె. అతండు మహా
యోగి యని పొగడి, కఠోరం బగు పూతన యొడలు కుఠారంబుల నఱికి, తమ
కుటీరంబులకుం ⁴దవ్వగు ప్రదేశంబున పఠీరంబుల దహనంబు సంగ్రహించి
దహించిరి.

237

ఆ. పొగిలి పొగిలి కాలు మగువదేహంబున
నగరుపరిమళముల పొగలు వెడలె
దేహకల్మషములు శ్రీహరిముఖమునఁ
ద్రావఁబడుటఁజేసి భూవరేణ్య!

238

క. హరి దనమీదం బదములు, గరములు విడి చన్నుఁగుడిచి కదిసినమాత్రన్
హరిజననిపగిదిఁ బరగతి, కరిగెను ⁵దురితములు వాని యసురాంగనయన్. 239

క. వెన్నుని కొకమఱి విష మగు, చన్నిచ్చిన బాలహంత్రి చనె నఁట దివికిన్
⁶వెన్నునిఁ గని పెంచుచుఁ దన, చన్నిచ్చిన సతికి మఱియు జన్మముఁ గలదే.

క. హరిఁ గని గన్నులు గుడిపెడు, తరుణులు ప్రాపించు పదము దలఁపన్ వశమే
హరి యారగించుటకుఁ బా, ల్లరిసిన ధేనువులు ముక్తికొనలఁ జరించున్. 241

క. ఆ పూతన మెయిగంధము, గోపాలు రెఱింగి యిట్టి కువనిత యొడలం
దీపాటి స్వాదుగంధము, ప్రాపించునె యనుచుఁ జనిరి ⁷పల్లెల కధిపా!

242

1. కోటరాదులును జ్యేష్ఠాది భూతనాథులును (హ.) 2. గావుతమని (తం. వా.) 3. పైన
ప్రాపించి (హ.) 4. దవ్వగువటారంబున దహనంబు (తం.) 5. దురితములఁ బాసి (తం. వా.)
6. వెన్నుఁగని పెంచి భక్తి జన్నిచ్చిన (తం.) 7. పల్లెకు నధిపా (తం.)

వ. అంత నందుండును, బరమానందంబున నింటికిఁ జని, వ్రేతలచేత రక్కసి సేత
లన్నియు నెఱింగి, వెఱఁగుపడి, పాపని లేపి, శిరంబు మూర్కొని, ముద్దాడి,
ముదంబున నుండె. అని చెప్పిన, పరీక్షిన్నరేంద్రుం డి ట్టనియె. 243

క. ఏ యే యవతారంబుల, నే యే కర్మములు సేసె నీశుఁడు హరి భ
ద్రాయతనము లన్నియు వినఁ, బాయదు చిత్తంబు సెపులపండువు లయ్యెన్.

క. ఉరు సంసారపయోనిధి, తరణంబులు పాపపుంజ దశనంబులు శ్రీ
కరణంబులు ముక్తిసమా, చరణంబులు బాలకృష్ణ సంస్మరణంబుల్. 245

అధ్యాయము - ౩

వ. అని తరువాత బాలకృష్ణం డేమిచేసె. నాయందుం గృప గలదేనిం జెప్పవే యని
యడిగిన, రాజునకు శుకుం డి ట్టనియె. 246

—: బాలుం డగు కృష్ణుండు చెంతనున్న శకటమును గూఁడన్పుట :—

సి. బాలకుం ¹దొదిగిలఁ బడనేరె నని జన్మ నక్షత్రమం దొకనాఁడు నందు
పొలఁతి వేడుక ²బోర్కువోయ వ్రేతలఁ జీరి వాదిత గీతారవంబు చెలఁగ
విప్రులతోఁగూడ వేదమంత్రంబుల నభిషేచనాదిక మాచరించి
వారి ³దీవెనఁ బొంది వారికి మొదవులు నన్నంబు చీరలు నడిగినట్టు

ఆ. లిచ్చి బాలుఁ డియ్యమెసఁగఁ బానుపు సేర్చి
నిదుర పుచ్చి గోపనివహమునకు
గోపికలకుఁ బూజ గొమరారఁ జేయుచు
జనని కొడుకు మఱచె సంభ్రమమున. 247

247

248

వ. ఆ సమయంబున.

వ. నిదురించిన శిశు వాఁకొని, కిదుకుచుఁ జనుఁ గోరి కెరలి కిసలయ విలస
న్మృదు చక్ర చాప రేఖా, స్పదపదమునఁ దన్నె నొక్క బండిన్ దండిన్. 249

క. శకటము హరి తన్నిన దివిఁ, బ్రకటం బై యెగసి యిరుసు భరమున గండ్లున్
వికటంబుగ నేలంబెడి, నకటా ! యని గోపబృంద మాశ్చర్యపడన్. 250

250

వ. అప్పు డందున్న సరసపదార్థంబులు వ్యర్థంబు లై నేలం గూలుటం జూచి,
యశోదా నందముఖ్యు లయిన గోప గోపికాజనంబులు పనులు మఱచి, పబ్బం
బులు మాని, యబ్బుచెడి, వెఱపులు ఘనంబులుగ మనంబులందు. 251

251

- క. మిన్నున కూరక యెగయదు, దన్న సమర్థుండు గాఁడు తల్పగతుం డీ
చిన్నికుమారుఁడు తేరే, విన్ననువుగ నెగసె దీనివిధ 'మెట్టిదియో. 252
- వ. అని వితర్కించు సమయంబున. 253
- క. బాలకుఁ డాఁకొని యేడ్చుచు, గాలెత్తినఁ దాకి యెగసెఁ గాని శకట మే
మూలమున నెగయ దని త, ద్బాలునికడ నాడుచుండి, వలికిరి శిశువుల్. 254
- వ. ఇట్లు శిశువులు పలికిన పలుకులు విని. 255
- శా. బాలుం డెక్కడ బండి యెక్కడ నభోభాగంబు పైఁ 2జేడ్పడఁ
గాలం 3దన్నుట యెక్క డాటపడుచుల్ గల్గడి రీ జడ్డుఁబ
ల్కేలోకంబున నైనఁ జెప్పఁబడునే యేచందమో కాక యం
చాలాపించుచు వ్రేలు వ్రేతలు ప్రభూతాశ్చర్యలై రంతటఁ. 256
- వ. అప్పు డా బాలుని రోదనంబు విని, యశోద పఱతెంచి. 257
- ఆ. అలసితివి గదన్న ! యాఁకొంటివి గదన్న !
మంచి యన్న ! యేడ్చు మానుమన్న !
చన్నుగుడువు మన్న ! సంతసపడు మన్న !
యనుచుఁ జన్ను గుడిపె నర్చకునకు. 258
- వ. అంత న బాలుని మేన బాలగ్రహంబు సోకునుగదా యని శంకించి, గోపకు
లనేకు లనేక బలివిధానంబులు చేసిరి. బ్రాహ్మణులు దధి కుశాక్షతంబుల
హోమంబు లాచరించిరి. ఋగ్యజు స్సామ మంత్రంబుల నభిషేచనంబులు
సేయించి, స్వస్తిపుణ్యాహవాచనంబులు చదివించి, కొడుకున కభ్యుదయార్థంబు
నందుం డలంకరించిన పాఁడిమొదవుల విద్వజ్జనంబుల కిచ్చి, వారల యాశీర్వా
దంబులు గైకొని, ప్రమోదించె. అని చెప్పి, శుకుం డి ట్టనియె. 259

—: తృణావర్త సంహారము :—

- క. కొడుకు నొకనాఁడు తొడపై, నిడుకొని ముద్దాడి తల్లి యెలమి నివురుచోఁ
గడు దొడ్డ కొండశిఖరము, వడుపున వ్రేఁగయ్యె నతఁడు వసుధాధీశా ! 260
- క. బరువైన కొడుకు మోతను, వెరవిడి యిలమీదఁ బెట్టి వెఱచి జనని దా
ధరగావఁ బుట్టిన మహా, పురుషుఁడు గాఁబోలు ననుచు బుద్ధిఁ దలంచెఁ. 261
- వ. అప్పుడు. 262

క. ¹ఖరుడగు కంసుని పంపున, నరిగి తృణావర్తుఁ డవని ²కవచాటముగా
³సురకరువలి యై బినబిన, నరుదరు దన ముసరి విసరి హరిఁ గొనిపోయె. 283

క. సుడి యెఱుంగని హరి ⁴సుడివడ, సుడిగాలితెఱంగు రక్కసుఁడు విసరెడి యా
 సుడిగాలి ధూళి కన్నుల, సుడిసిన గోపకులు బెగడి సుడివడి రధిపా ! 284

వ. మఱియు, ⁵నవ్వలయ పవనదనుజుండు విలయపవనుని తెఱంగునఁ గసిమనంగి,
 ముసరిన మనరు కవిసి విసరెడి సురగరువలిం బొడమిన పుడమిరజంబు వడి నెగసి
 గగనము మెఱసి తరణికిరణములు మరుగువడిన, నిబిడ మగు బెడిదంపుఁ దిమిర
 మున దశదిశ తెఱుంగఁబడక, గోకులం బాకులంబు నొంద, నొండొరుల
 నెఱుంగక, బెండువడుచున్న జనంబుల మనంబుల ఘనం బగు భయంబు
 రయంబునం జెంద, నదభ్ర పరిభ్రమణ శబ్దంబున దిగంతంబులు చెవుడువడి,
 పరిభ్రాంతంబులుగ నొక్కముహూర్త మాత్రంబున భువన భయంకరత్వంబు
 దోఁచె. ఆ సమయంబున. 285

ఉ. పాపనిఁ జూడఁగానక విపద్దశ నొంది కలంగి తల్లి యో
 పాపఁడ ! బాలసూర్యనిభ ! బాలశిరోమణి ! నేఁడు గాలికిన్
 జేపడిపోయితే యనుచుఁ జీరుచు దైవముఁ జాల దూలుచు
 దాపమునొంది నెవ్వగల దయ్యుచుఁ గందుచు బిట్టుఁ గూయుచు. 286

క. సుడిగాలి వచ్చి నిన్ను, సుడిగొని కొనిపోవ మింట ⁷సుడిసుడి గొనుచు
 బెడఁ గడరెడి నా ముద్దుల, కొడుకా ! యేమంటి వనుచు ఘోరం బనుచు. 287

ఉ. ఇక్కడఁ బెట్టితిం దనయుఁ డిక్కడ నాడుచునుండె గాలి దా
 నెక్కడినుండి వచ్చె శిశువెక్కడిమార్గము వట్టిపోయె నే
 నెక్కడఁ జొత్తు నంచుఁ గమలేక్షణ గ్రేపుఁ దొఱంగి భిన్న యై
 పొక్కుచు వ్రాలు గోవుక్రియ భూస్థలి వ్రాలె దురంతచింత యై. 288

కి. ⁸పాపనితై యిటు పొగిలెడి, యా పాపనితల్లిఁ జూచి యారట పడుచు
 గోపాలనతులు బాష్పజ, లాహరిత ⁹నయన లైరి యార్తిం బడుచు. 289

1. ఖరమతి (హ.) 2. కలివోద్యముగా (హ.) 3. సురగరువలి (తం.) 4. సుడిగొన
 (తం.) 5. మలయ పవన (హ.) 6. గుయ్యుచు (హ.) 7. సుడివడిగొనుచు (హ.)
 8. ఆ పాపనితై పొగులుచు (తం.) 9. వదనలేడ్చి రార్తిం (క.చ.) నయనలేడ్చి... (తం.)

- శా. అలోఁ జక్రసమీర దైత్యుఁడు మహాహంకారుఁ డై మింటికిఁ
బాలుం దోకొని పోయి పోయి తుడిఁ దద్భారంబు మోవం బల
శ్రీ లేమిఁ బరిశాంత వేగుఁ డగుచుఁ జేష్టింపఁగా లేక ము
న్నీలా గర్భకుఁ జూడ నంచు నిటమీఁ దెట్లంచుఁ జింతింపుచుఁ.
- 270
- వ. (అట్లు దనుజుండు చింతింపుచున్న సమయంబున.)
- 271
- క. బాలద్విరద కరంబులఁ, బోలెడి కరములను దనుజు ¹బొండుగ బిగియం
గీలింపి వ్రేలఁబడియెను, బాలకుఁ డొక కొండభంగి బరు వై యధిపా !
- 272
- క. మెడ బిగియఁ బట్టుకొని డిగఁ, బడియెడు బాలకునిచేతఁ బర్యవేక్షింపుచే
విడివడఁ జాలక వాఁ డురి, బడి బెగడెడు భగముభంగి భయముం బొందెఁ.
- 273
- క. హరి కరతల వీడనమునఁ, బరవశుఁ డై రాలమీఁద భగ్నాంగకుఁ డై
సురవైరిభటుఁడు గూలెను, పురభంజను కోలఁ గూలు పురముం బోలెఁ.
- 274
- వ. అంత గోపకాంత లంతయుం గని, రోదనంబులు మాని, సమ్మోదంబున విక్కి
విరిసి, రక్కసుని ²యురమున మురుపుగలిగి, బరువులేక వ్రేలు బాలుం గొనివచ్చి
ముచ్చిరుచున్న తల్లి కిచ్చిరి. అప్పుడు, గోపగోపికాజనంబు లందఱుఁ దమతో
ని ట్లనిరి.
- 275
- క. రక్షణము లేక సాధుఁడు, రక్షితుఁ డగు సమతఁ జేసి రాయిడులందుఁ
³రక్షణములు వెయి గలిగిన, శిక్షితుఁ డగు ఖలుఁడు పాపచిత్తుం డగుటఁ.
- 276
- మ. గతజన్మంబుల ⁴నేమి నోఁచితిమొ యాగశ్రేణు లేమేమి సే
సితిమో యెవ్వరి కేమి వెట్టితిమొ యే చింతారతిం బ్రొద్దుఁ బు
చ్చితిమో సత్యము లేమి వల్కి-తిమొ యే సిద్ధప్రదేశంబు ద్రో
క్కితిమో యిప్పుడు చూడఁగంటి మిచటం గృష్ణార్చకుఁ నిర్భయుఁ.
- 277
- వ. అని పలికిరి. అంత, నందుండు మున్ను దనకు వసుదేవుండు సెప్పిన మాటలకు
వెఱుగువడుచుండె. మఱియును.
- 278
- సీ. జననాథ ! యొకనాడు చన్నుచేపినఁ దల్లి చిన్ని ముద్దులకృష్ణుఁ జేరఁడిగిచి
యెత్తి పెం దొడలపై నిడికొని ముద్దాడి చన్నిచ్చి నెమ్మొము చక్క నివిరి
యల్ల ని నగవుతో నావులించిన బాలు వదనగహ్వరమున వారినిధులు
దిశలు భూమియు నవదీప శైలంబులు నేలులు గాలియు నినుఁడు శశియు

1. బొడిగి బిగియఁగా (హ.) "గళేగ్విహిత ఉత్పత్తం నాశక్నోదద్యుతార్చకమ్" (7-27.)
2. యురువున (తం.) 3. రక్షణము వేయగలిగిన (హ.) 4. నెండుబుట్టితిమొ (హ.)

ఆ. దహనుఁ డాకసంబుఁ దారలు గ్రహములు
నఖిలలోకములుఁ జరాచరంబు
లైన భూతగణము లన్నియు నుండుటఁ
జూచి కన్నుమోడ్చి చోద్యపడియె.

279

అధ్యాయము - ౮

వ. అంత నొక్కనాఁడు వసుదేవువంపున యాదవపురోహితుం డైన గర్గుండు,
మందకుం జనుదెంచిన, నందుం డతనిఁ గనుంగొని, లేచి నిలిచి, కృతాంజలియై.

క. కోరి భజించెను నందుఁడు, సార గుణాచారమార్గు సత్సంస్కర్గు
న్నారాధిత భర్గుఁ మతి, దూరిత షడ్వర్గుఁ గుజనదుర్గుఁ గర్గుఁ.

281

వ. మఱియుఁ దగిన సత్కారంబులు సేసి, యి ట్లనియె.

282

క. ఊరకరారు మహాత్ములు, ¹వారధముల యిండ్ల కడకు వచ్చుట లెల్లఁ
గారణము మంగళములకు, నీ రాక శుభంబు మాకు నిజము మహాత్మా!

283

శా. ²జ్యోతిశ్శాస్త్రము కెల్ల మేటరివి తేజోమూర్తి వాశాంత వి
భ్యాతస్ఫూర్తివి బ్రహ్మబోధనుఁడ వాకర్షిపు నా పల్కు ని
ర్జీతుం డైన గురుండు మానవులకుఁ విప్రోత ముం డండు నీ
చాతుర్యంబు నీ కుమారులకు సంస్కారంబుఁ ³గావింపవే.

284

వ. అని రామకృష్ణులం జూపిన, గర్గుండు మున్ను కంసునిచేత వ్రేటువడి, దివి కెగసి
పోయిన తెఱవ చెప్పిన తెఱంగు తేటపఱిచి, దేవకీదేవి కొడు కని కృష్ణునిఁ
గంసుండు దలంచుం గావున రహస్యంబున సంస్కారంబు సేయుట కార్యం బని
నందానుమతంబున రోహిణికుమారు నుద్దేశించి.

285

క. జనులు రమియింపఁ దిరిగెడి, యనువు కలిమి రాముఁ డనియు యదుసంకర్షం
బున సంకర్షణుఁ డనియును, ఘనబలమున బలుఁడు ననియు గణుతించె నృపా!

వ. మఱియుం, గృష్ణు నుద్దేశించి, తొల్లి యీ శిశువు, ధవళారుణ పీతవర్ణుం డై,
యిప్పుడు నల్లనైనకతంబునఁ గృష్ణుం డయ్యె. వసుదేవునకు నొక్కెడ జన్మించిన
కారణంబున వాసుదేవుం డయ్యె. ఈ పాపనికి గుణ రూప కర్మంబు లనేకంబులు
గలుగుటం జేసి, నామంబు లనేకంబులు గలవు. ఈ శాబకునివలన మీరు దుఃఖం

1. వారై మా యిండ్ల కడకు (చ.) 2. శాస్త్రులకెల్ల మేటరివి (తం. వా.) 3. సేయంగదే (తం.)

బులఁ దరియించుదురు. ఈ యర్చకునిచేత దుర్జనశిక్షణంబు నగు. ఈ కుమారుండు నారాయణసమానుం డని చెప్పి, తనగృహంబున కమ్మునీశ్వరుండు ననియె. నందుండును పరమానందంబున నుండె. అంత.

287

—: శ్రీకృష్ణబలరాముల బాల క్రీడాభివర్ణనము :—

సీ. జానుభాగముల ¹హస్తములు వీడ్వడ నిడుచు దిగ్గనఁ బోదు రింత నంత
నవ్వల పయ్యెడ లంది జవ్వాడుదు రాలక్రేపుల తోఁక లలమి పట్టి
విడువనేరక వాని వెనువెంట ²జరుగుచు సొరిది పంకములందుఁ జొత్తు రెలమి
నెత్తి చన్నిచ్చునో నిరుదెసఁ బాలిండ్లు చేతులఁ బుణుకుచుఁ జేపుఁగలుగ

తే. దూటుదురు గ్రుక్కు గ్రుక్కుకుఁ దోర మగుచు
నాడుదురు ముద్దుపలుకు లవ్యక్తముగను
గరము లల్లార్చి కోరిక గడలు కొలుప
రామకృష్ణులు శైశవరతులఁ దగిలి.

288

క. తడ వాడిరి బలకృష్ణులు, దడ వాడిరి వారిఁ జూచి తగ రంభాదుల్
దడ వాడి రరులు భయమునఁ, దడ వాడిరి మంతనములఁ దపసులు వేడ్కఁ.

సీ. తలలెత్తి మెల్లనఁ దడవి యాడెడువేశ పన్నగాధీశుల పగిదిఁ దాల్చు
రంగసంమృష్ట పంకాంగరాగంబుల నేనుఁగుగున్నల యెత్తువత్తు
రసమంబు లైన జవాతిరేకంబుల సింగంపుఁ గొదమల సిరి వహింతు
రాననంబుల కాంతు లంతంత కెక్కుంగ బాలార్కచంద్రుల పగిదిఁ దోఁతు

తే. రెలమి తల్లుల చన్నుఁబా లెల్లఁ ద్రావి
పరమ యోగోద్భవామృత పానలీల
సోలి యోగులవిధమున సొంపుగందు
రా కుమారులు జనమనోహరు లగుచు.

290

క. చూడనివారల నెప్పుడుఁ, జూడక తోకములు మూఁడు చూపులఁ దిరుగం
జూడఁగనేర్చిన బాలక, చూడామణి జనుల నెఱిగి చూడఁగ నేర్చెఁ.

291

క. ³నగవుల విద్యల పోడిమి, నగుఁబాటుగఁ జేయనేర్పు నగవరి యంతఁ
నగుమొగముతోడ మెల్లన, నగుమొగముల సతులఁ జూచి నగనేర్చెన్మపా!

292

1. హస్తములు వీడ్వడఁజేసి(హ.) 2. జరుగుదురప్పంకముల దుడుకడరఁజొత్తు, రెత్తి (తం పా)
“దుడునడుప” అని “తం” ప్రతిలో పాఠాంతరము. 3. నగవుల నవిద్యపోడిమి (తం.పా.)

క. అవ్వల నెఱుగక మువ్వరి, కవ్వల వెలుగొందు పరముఁ డర్చకుఁ డై యా
యవ్వలకు సంతసంబుగ, నవ్వా ! యవ్వా ! యనంగ నల్లన నేర్చెన్. 293

క. అడుగులు వేయు గలిగి రెం, డడుగులనే మన్ను మిన్ను నలమిన బాలుం
డడుగిడఁ దొడఁగెను శాత్రవు, లడుగులు ¹నడుగులును వదలి యడు గవనిఁబడెన్.

వ. మఱియును. 295

సి. తనువున నంటిన ధరణీపరాగంబు వూసిన నెఱి భూతిపూత గాఁగ
ముందట వెలుగొందు ముక్తాలలామంబు తొగలసంగడికాని తునుక గాఁగ
ఫాలభాగంబుపైఁ బరగు ²గావలిబొట్టు కాముని గెల్చిన కన్ను గాఁగ
కంఠమాలికలోన ఘన నీలరత్నంబు కమనీయ మగు మెడకప్పు గాఁగ

ఆ. హారవల్లు బురగహారవల్లులు గాఁగ
బాలులీల ప్రౌఢబాలకుండు
శివునిపగిది నొప్పె శివునికిం దనకును
వేఱులేమిఁ దెలుప వెలయునట్లు. 296

క. ఆ పాపల విహరణములు, తీపులు పుట్టింప మరగి తేకువలే కా
గోపాలసతులు మక్కువ, నే పనులును మఱచియుండి రీక్షణపర లై. 297

వ. ఆ సమయంబునఁ బాలకుల తల్లులు గోఱ గోరు కొమ్ములు గల జంతువుల వలన
నేమఱక, జల దహన కంటకాదులయెడ మోసపోక, బాలసంరక్షణంబు సేయుచు
నుల్లంబుల మొల్లంబు లైన ప్రేమంబు లభిరామంబులుగా విహరింపుచుండి. 298

క. తనయీడు గోపబాలురు, తనుఁ గొలువఁగ రాముఁ గూడి ³తనువు గలుగుచున్
దను గమనంబులఁ గృష్ణుఁడు, తనుమధ్యలు మెచ్చ నీల తనురుచి నమరెన్. 299

వ. మఱియు నా కుమారుండు దినదినంబునకు సంచార సంభాషణ దక్షుం డై. 300

ఉ. చప్పుడు సేయకుండు మని జంకె యొనర్చిన నల్లి పోవఁగా
నప్పుడు బార సాచి తన ⁴నవ్వల విందులు వచ్చి రంచు న
వ్వాప్పఁగఁ జీరు తల్లదెస కొత్తిలి కృష్ణుఁడు రంతు సేయుచు
న్నప్పుడు వచ్చి చ్చన్గుడుచు నవ్వొలయన్ మొలగంట మోయఁగన్. 301

క. వల్లవగృహ నవసీతము, లెల్లను భక్షించి వచ్చి యెఱుగని భంగిన్
దల్లిఁ గదిసి చిట్టాడుచు. నల్లన చనుబువ్వఁ బెట్టు మవ్వా! యనుచున్. 302

1. నడుగులు (తం. F. N.) 2. కావలిబొట్టు (తం. వా.) 3. తనువు (హ) 4. యర్కిరి
(వా); యప్పలు (తం.)

వ. మఱియు గోపకుమారులం గూడికొని కృష్ణుండు.

303

సి. గోవల్లభుడ నేను గోవులు మీరని వడి అంకెవైచుచు వంగి యాడు
రాజు నే భటులు మీరలు రండు రం డని ప్రాభవంబున. బెక్కుపనులు వనుచు
నే దస్కరుండ మీ రింటివా రని నిద్ర పుచ్చి సౌమ్ములు గొనిపోయి డాగు
నే సూత్రధారి మీ రిందలు బహురూపు లని చెలంగుచు నాటలాడఁ బెట్టు

తే. మూల లులుకును డాగిలిమూత లాడు
నుయ్యలల నూగుఁ జేబంతు లొనర వైచు
1 జారజోరుల జాడలఁ జాల నిగుడు
శౌరి బాలురతో నాడు సమయమందు.

304

వ. మఱియు, నా కుమారశేఖరుండు, కపట శైశవంబున దొంగజాడలం గ్రీడింప
గోపిక లోపికలు లేక, యశోదకడకు వచ్చి యి ట్టనిరి.

305

— : గోపికలు శ్రీకృష్ణుని దుడుకుఁ జేతలు యశోదాదేవికిఁ దెల్పుట :—

క. బాలురకుఁ బాలు లేవని, బాలింతలు మొఱలు వెట్టఁ బకపక నగి యీ
బాలుం డాలము సేయుచు, నాలకుఁ గ్రేపులను విడిచె నంభోజాక్షి!

306

క. పడఁతీ! నీ బిడ్డఁడు మా, కడవలలో నున్న మంచి కాగిన పా లా
పడుచులకుఁ బోసి చిక్కిన, కడవలఁ బోనడిచె నాజ్ఞ కలదో లేదో.

307

క. మీ పాపఁడు మా గృహమున, నాపోవఁగఁ బాలుఁ 3 ద్రావ నగపడ కున్న
గోపించి పిన్నపడుచుల, వాపోవఁగఁ జిమ్ముకొనుచు వచ్చెం దల్లీ!

308

మత్తకోకిల. పుట్టి పుట్టఁడు నేఁడు దొంగిలబోయి మా యిలు సొచ్చి తా
నుట్టి యందక తోలుఁ బీటలు నొక్కప్రో విడి యెక్కి చే
వెట్టఁజాలక కుండక్రిం దొక పెద్దతూఁ తొనరించి మీ
పట్టి మీఁగడ పాలు చేరలఁ బట్టి త్రావె దలోదరీ!

309

క. ఆడం జని 4మీఁగడ పెరుఁ, గోడక నీ సుతుఁడు త్రావి యొకయింతుక తా
గోడలి ముఁతం 5జరిమినఁ, గోడలు మ్రు చ్చనుచు నత్త కొద్దె లతాంగీ!

310

క. వా రిల్లు సొచ్చి కడవలఁ, 6దోరంబుగ నెయ్యి త్రావి తుది నా కడవల్
వీ రింటను నీ సుతుఁ డిడ, వారికి వీరికిని దొడ్డ వా దయ్యె సతీ!

311

1. జాబఁ జీరలఁ జిలువలసాటినిగుడు (చ.శ.గ.శం-) 2. బాలెంతలు (శం. హ.)
3. ద్రావి యగపడకున్నఁ గోపింపఁ జిన్నపడుచు (శం. వా.) 4. వీరల 5. తుడివిన (క. శం.)
6. దోరంబుగ (శం. వా.)

క. వేలుపు లటె నాకంటెను, వేలుపు మఱి యెవ్వఁ డనుచు వికవిక నగి మా
వేలుపుల గోడవై నో, హేలావతి! నీ తనూజుఁ డెంగిలి చేసెన్. 312

క. వెన్నఁ దినఁగ బొడగని మా, పిన్నది యడ్డంబు వచ్చి పిఱిడికిఁ దీయన్
జ న్నొడిసి పట్టి చీరెను, జిన్నికుమారుండె యితఁడు శీతాంశుముఖీ! 313

క. ఇ మ్మగువ తన్ను వాకిటఁ, గ్రుమ్మఱుచోఁ జేరి నిలుపుకొని పే రడుగన్
గెఱ్ఱొవిఁ గఱచి వడిఁ జనె, నమ్మా! యీ ముద్దుఁగుఱ్ఱఁ డల్పుడె చెపుమా! 314

క. చేబంతి తప్పిపడె నని, ప్రాబల్యముతోడ వచ్చి భవనము వెనుకన్
మా బిడ్డ జలకమాడఁగ, నీ బిడ్డఁడు వలువఁ దెచ్చె నెలఁతుక! తగునే. 315

క. ఇ చెల్లువఁ జూచి మ్రుచ్చిలి, యచ్చుగ నుఱికించుకొనుచు నరిగెద నాతో
వచ్చెదవా యని యన్నాఁ, డి చ్చిఱుతఁడు సుదతి! చిత్ర మిట్టిది గలదే. 316

క. కోడుకులు లేరని యొకసతి, కడు వగవగఁ దన్ను మగనిఁగాఁ గై కొనినన్
గొడుకులు గలిగెద రని పైఁ, ¹బడినాఁ డిది వినుము శిశువు పనులే తల్లీ! 317

క. తలఁగినదానం ²దల మనఁ, దలఁగక ³నేఁ దలఁగ నంచుఁ దగఁ బల్కుచు నీ
తలఁగినచో దెయ్యది యని, తల యూఁచెన్ నీ సుతుండు తగవె మృగాక్షి!

క. వ్రాలఁగ వచ్చిన నీ సతి, చూలాలం దలఁగు మనిన, జూ లగుటకు నే
మూలంబు చెప్పు మనె నీ, బాలుఁడు చెప్పుదురె సతులు పర్యేందుమఖీ! 319

క. మగువా! నీ కొమరుఁడు మా, మగవా రటు వోవఁ జూచి మంతనమునకున్
దగఁ జీరి పొందు నడిగెను, జగముల ము న్నిట్టి శిశువు చదువంబడెనే. 320

ఆ. నమ్మి నిదురవోవ నా పట్టిచుంచు
లేఁగ తోఁకతోడ లీలఁ గట్టి
వీథులందుఁ దోరె వెలఁది! నీ కొమరుండు
రాచబిడ్డఁ డయిన అవ్వ మేరె? 321

క. నా పట్టి పొట్టనిండఁగఁ, బై పడి నే పట్టి వెన్న బానెం దిడినాఁ
డూపిరి వెడలదు వానిం, జూపెద నేమైన నీవ సుమ్ము లతాంగీ! 322

క. తెఱవ యొకతె నిద్రింపఁగ, నెఱఁ గట్టిన వలువ ⁴వీడ్చి ⁵నేటగు తేలుం
గఱపించె నీ కుమారుఁడు, వెఱచుచు నది ⁶పఱవ ⁷నగియె విహితమె సాధ్య! 323

1. పడినాడోయమ్మ (చ.); వైపడినాడదిరవ్వ (తం) 2. దలఁగన (హ.గ.జ.) 3. యాచెలికి
నాన తలయెత్తఁగ (గ.జ.తం.వా.) 4. విడిచి (హ) 5. నేఁడాక (హ) 6. యఱవ (తం) 7. నగుట(హ)

క. నా కొడుకును నా కోడలు, నేకతమునఁ బెనఁగఁ బాము నీతఁడు వైవం
గోక లెఱుంగక పాఱినఁ, గూఁక లిడె న్ని సుతుండు గుణమె గుణాధ్య! 324

ఆ. తరుణి యొకతె పెరుఁగుఁ దఱచుచుఁ దుది వంగి
వెన్నఁ దియ్య నొదిగి వెనుకఁ గదిసి
మగువ! నీ సుతుండు మగపోడుములు సేయ
సాగినాఁడు తగదె చక్కఁజేయ. 325

సీ. కలకంఠి! మా వాడ గరితల మెల్ల నీ పట్టి రాఁగలఁ డని పాలు పెరుఁగు
లిండ్లలోపల నిడి యే మెల్లఁ దన త్రోవ చూచుచో నెప్పుడు చొచ్చినాఁడొ
తలుపులు ముద్రలు తాళంబులును పెట్టి యున్న చందంబున నున్న వరయ
నొక యింటిలోఁబాడు నొక యింటిలో నాడు నొక యింటిలో నవ్వు నొకటఁ దిట్టు

తే. నొకట వెక్కిరించు నొక్కొకచో మృగ
పక్షి ఘోషణములు పరఁగఁ జేయు
నిట్లు చేసి వెనుక నెక్కడఁ బోవునో
కానరాఁడు రి త్తకడవ లుండు. 326

క. కడు లచ్చి గలిగెనేనియుఁ, గుడుతురు గట్టుదురు గాక కొడుకుల నగుచు
బడుగుల వాడలపైఁ బడ, విడుతురె రాకాంత లెందు విమలేందుముఖీ! 327

క. ఓ యమ్మ! నీ కుమారుఁడు, మా యిండ్లను బాలు పెరుఁగు మనసీఁ డమ్మా!
పోయెద మెక్కడి కైనను, మా యన్నల సురభి లాన మంజులవాణీ! 328

వ. అని మఱియా ననేకవిధంబు లైన బాలకృష్ణుఁడు సేయు వినోదంబులు దమ
యందుఁ జేయు మహాప్రసాదంబు లని యెఱుంగక, దూఱుచున్న యట్టి గోపికలకు
యశోద యి ట్టనియె. 329

క. చన్ను విడిచి చనఁ ¹డిట్టటు, నెన్నఁడుఁ బొరుగిండ్ల త్రోవ లెఱుంగడు నేఁడుం
గన్నులు తెఱవని మా యీ, చిన్ని కుమారకుని అవ్వసేయం దగునే. 330

తే. అన్య మెఱుంగడు తనయంత నాడుచుండు
మంచివాఁ డిరఁ డెగ్గులు మానరమ్మ!
రామలార! త్రిలోకాభిరామలార!
తల్లులార! గుణవతీ మతల్లులార! 331

వ. అని యశోద వారల నొడంబటిచి పంపి, కొడుకుం గోపింపంజాలక యుండె.
ఇట్లు. 332

ఉ. కాంతలు తల్లితోఁ దన వికారము లెల్ల గణింప భీతుఁ డై
శాంతుని సొంపునఁ బరమసాధుని పెంపున గోల మాడ్కి వి
భ్రాంతుని కైవడిఁ జడుని భంగిఁ గుమారకుఁ డూరకుండె నే
వితయు లేక తల్లి కుచవేదిక నొదల మోపి యాడుచుఁ. 333

వ. అంత నొక్కనాఁడు బలభద్రప్రముఖు లయిన గోపకుమారులు వెన్నుండు మన్ను
దినె నని చెప్పిన, యశోద బాలుని కేలు వట్టికొని, యి ట్లనియె. 334

—: మృద్ధక్షణ విశ్వరూప ప్రదర్శనా దృశ్యవర్ణనము :—

క. మ న్నేటికి భక్షించెడు, మ న్నియమము లేల నీవు మన్నింపవు నీ
యన్నయు సఖులును జెప్పెద, రన్నా! మ న్నేల మఱి పదార్థము లేదే. 335

వ. అని పలికిన ముగుద తల్లికి నెఱదంట యైన కొడు కి ట్లనియె. 336

శా. అమ్మా! మన్ను దినంగ నే శిశువనో యాఁకొంటినో వెఱ్ఱినో
నమ్మంజూడకు వీరి మాటలు మది న్న న్నిపు కొట్టంగ వీ
రి మ్మార్గమ్ము ఘటించి చెప్పెదరు కాదేనిఁ మదీ యాస్య 2గం
ధ మ్మూఘ్రాణము సేసి నా వచనముల్ దప్పైన దండింపవే. 337

వ. అని పలికి, నెయ్యంబున న య్యవ్వ నియ్యకొలిపి, క్రీడామనుజుబాలకుం డైన
యీశ్వరుండు తన నోరు దెఱచి, ముఖంబుఁ జూపిన. 338

క. ఆ లలితాంగి కనుంగొనె, బాలుని ముఖమందు జలధి పర్వత వన భూ
గోళ శిఖి తరణి శశి ది, క్పాలాది 3కరండ మైన బ్రహ్మాండంబుఁ. 339

వ. కనుంగొని. 340

మ. కలయో 4వైష్ణవ మాయయో యితర సంకల్పార్థమో సత్యమో
తలప న్నేరక యున్నదాననో యశోదాదేవిఁ గానో పర
స్థలమో బాలకుఁ డెంత యీతని ముఖస్థం బై యజ్ఞాండంబు ప్ర
జ్వల మై యుండుట కేమి హేతువో మహాశ్చర్యంబు చింతింపఁగఁ. 341

ఆ. బాలమాత్రు¹ డగు సలీలుని ముఖమందు

విశ్వ మెల్ల నెట్లు వెలసి యుండు

బాలుభంగి నితఁడు భాసిల్లుఁ గాని స

ర్వాత్ముఁ డాదివిష్టుఁ డగుట నిజము.

842

వ. అని నిశ్చయించి.

843

ఆ. ఏ మహాత్మువలన నీ విశ్వరూపంబు

గానఁబడిన బుద్ధి కంప మయ్యె

నా మహాత్ము విష్టు నఖిల లోకాధారు

నారు లెల్లఁ బాయ నాశ్రయింతు.

844

క. నా మగఁడు నేను గోవులు, నీ మందలు ²గోపజనులు ని బ్బాలుని నె

మ్మొమం దున్న విధముఁ గని, యేమటితిమి గాని యీశుఁ డితఁ డే మాకుఁ.

వ. అని తన్ను పరమేశ్వరుం డని తలంపుచున్న యశోదయందు నా కృష్ణుండు

వైష్ణవమాయం బొందించిన.

846

క. జడను వడి ³మోహమున నా, పడఁతుక సర్వాత్ముఁ డనుచుఁ బలుకక యతనిం

గొడుకని తొడపై నిడుకొని, కడు వేడుకతోడ మమత గావించె నృపా !

847

వ. అనిన విని, రా జి ట్టనియె.

848

ఆ. జగ దధీశ్వరునకుఁ జన్నిచ్చు తల్లిగా

నేమినోము నోచె నీ యశోద

పుత్రుఁ డనుచు నతనిఁ బోషించు తండ్రిగా

నందుఁ డేమి నిసె నందితాత్మ !

849

క. ప్రబ్ధిన భక్తిని హరిపైఁ, గబ్బంబులు సెప్పి కవులు కైవల్య శ్రీ

కబ్బుదు రఁట హరిపోషణ, మబ్ధిన తలిదండ్రు లెచటి కబ్బుదురౌ తుడిక.

వ. అనిన విని, రాజయోగికి శుకయోగీంద్రుఁ డి ట్టయె.

851

—: యశోదానందుల పూర్వజన్మ వృత్తాంతము :—

సీ. అవనీశ ! విను ద్రోణుఁ డనువాఁడు వసువుల యందు ముఖ్యుఁడు ధర యతనిభార్య

వారి నిద్దఱి బ్రహ్మ వసుధపై జన్మించుఁడంచుఁ బంపిన వార లతనిఁ జూచి

విశ్వేశ్వరుం డైన విష్ణు సేవారతి మా కిచ్చితేనియు మహి జనింతు

మనవుడు నట్లా కనియె వేల్పుల పెద్ద యా ద్రోణుఁ డి నందుఁ డై జనించె

1. దై నబాలుని (రం) 2. సుతులుఁ బతులుఁ బతులు నీభవనంబుల్ (హ) 3. యెఱుక సెడియా పడఁతుక (రం.వా.)

ఆ. ధర యశోద యయ్యె దనుజేంద్రవైరియుఁ

గమలగర్భ మాట గారవించి

తల్లిదండ్రు లనుచుఁ దగ వారి మన్నించె

నధిక భక్తితోడ నలరి రిట్లు.

352

అధ్యాయము — ౯

—: కృష్ణుడు దధిఖాండ వికలనాదులు చేసిన యశోద యతని

వెంటఁ దిరిగి పట్టుకొనుట :—

వ. అంత నొక్కనాడు, దన యింటి పాప లందఱు న య్యె పనులందుఁ బంపువడి
పోయిన, నందసుందరి, సంరంభంబునం దరిగంబంబుకడఁ గుదురున నొక్క-
కుంభంబు వెట్టి, మిసిమి గల మీఁగడ పెరుగులు కూడంబోసి, వీర నాఁక
త్రాడు కవ్వంబున నలవరించి.

353

సీ. కరకమ లారుణకాంతిఁ గవ్వపుఁ ద్రాడు పవడంబు నునుదీఁగెపగిది మెఱయఁ
గ్రమముతో రజ్జు వాకర్షింపఁ బాలిండ్లు వీడ్వడి యుండొంటి వీర నొత్త
గుచకుంభములమీఁద కొంగు జాఱఁగ జిక్కువడుచు హారావళుల్ బయలుపడఁగఁ
బొడమిన చెమటతోఁ బొల్పారు నెమ్మొము మంచుపైఁ బడిన పద్మంబుఁ దెగడ

తే. కౌను నులియంగఁ గంకణకృణన మెసఁగఁ
దులుము బిగిపీడఁ గర్ణి కాద్యుతులు మెఱయ
బాలు నంకించి 2పాడెడు పాటవలనఁ
దరువు లిగురొత్తిఁ బెరుఁ గింతి దరువఁజొచ్చె.

354

వ. ఆ సమయంబున.

355

క. సుడియుచు వ్రాలుచుఁ గిడుకుచు, సడిగొట్టుచు 'నమ్మ! రమ్మ' చ నిమ్మనుచుఁ
వెడవెడ గంతులు వైచుచు, గడవఁ గదిసి బాలకుండు కవ్వముఁ బట్టె.

356

క. కవ్వముఁ బట్టిన ప్రియసుతు, న వ్యనరుహనేత్రి దిగిచి యంకతలమునన్
నవ్వుచు నిడుకొని కూడటి, దువ్వుచుఁ జన్నిచ్చె నతఁడు దూఱుచుఁ గుడిచె.

మ. కడుపారం జనుఁబాలు ద్రావని సుతుఁ గంజాక్షి పీఠంబు పై
నిడి పొంగారెడు పాలు డించుటకు 3నై యేగంగఁ దద్బాలుఁ దె
క్కుడు కోపంబున వాడితాత దధిమ త్కుంభంబు వోగొట్టి తెం
పడరం గుంభమీలోని వెన్న దినె మిథ్యా సంకుల ద్బాప్పుఁ దె.

358

వ. అంత నా లోలలోచన, పాలు దించివచ్చి, వికలంబు లైన దధికుంభ శకలంబులం
బొడగని, తుంటకొడుకు వెన్నఁ దింట యెఱింగి, నగుచు, నా కలభగామిని
యతనిఁ గానక, చనిచని.

359

ఆ. వికచకమలనయన వేఱొక యింటిలో
వెలయ తోలు దిరుగవేసి యెక్కి-
యుట్టిమీఁది వెన్న నులుకుచు నొకకోఁతి
పాలు సేయుచున్న బాలుఁ గనియె.

360

మ. కని చేతఁ సెలగోల వట్టికొనుచుఁ గానిమ్ము కానిమ్ము రా
తనయా ! యెవ్వరియందుఁ జిక్కువడ నే దందంబునుం గాన నే
వినివారంబును బొంద నే వెఱపు నే విభ్రాంతియుం జెంద ము
న్ననియో నీ విటు నన్నుఁ గైకొనవు నేఁ డారీతి సిద్ధించునే.

361

వ. అని యదలించుచుఁ, గొడుకు నడకవడి దలంచి తనుమధ్య తన మనంబున. 362

సీ. బాలుఁ డీతం డని భావించు నందునా యే పెద్దలును నేర రీ క్రమంబు
వెఱ పెఱుంగుటకు నై వెఱపించు నందునా కలిగి లే కొక్కఁడు గాని లేఁడు
వెఱపుతో నాబుద్ధి వినిపించు నందునా తనుదాన యై బుద్ధి తిప్పకుండు
నొం డెఱుంగక యింట నుండెడి నందునా చొచ్చి చూడని దొకచోటు లేదు

ఆ. తన్ను నెవ్వరైనఁ దలపోయఁ బాఱెడు
నోజు లేదు భీతి యొక పెఱుంగఁ
డెలమి నూరకుండఁ డెకసక్కెముల నాడుఁ
బట్టి శాస్త్రి చేయు భంగి యెట్లు ?

363

వ. అని వితర్కించి.

364

క. లాలనమున బహుదోషము, లోలిం బ్రాపించుఁ దాడనోపాయములం
జాల గుణంబులు గలుగును, బాలురకును దాడనంబ పథ్యం బరయన్.

365

వ. అని నిశ్చయించి, కేల నున్న కోల జళిపించి, బాలా ! నిలునిలు మని బగ్గు బగ్గున
నదల్చి, తల్లి డగ్గఱిన, బెగ్గడిలిన చందంబున నగ్గలిక చెడి, తోలు డిగ్గ నుఱికి.

క. గజ్జెలు ఘల్లని మ్రోయఁగ, నజ్జెలు ద్రొక్కుటలు మాని యతిజవమున యో
షిజ్జనములు నగఁ దల్లియుఁ, బజ్జం జనుదేర నతఁడు పరువిడె నధిపా !

367

వ. అప్పుడు.

368

మ. స్తనభారంబున డస్సి క్రుస్సి యస దై జవ్వాడు మధ్యంబుతో
జనిత స్వేదముతోఁ జలత్క-బరితో స్రస్తోత్తరీయంబుతో
వనజాతేక్షణ ¹కూడఁబాటి తిరిగెన్ వారించుచున్ వాకిటన్
ఘన యోగీంద్రమనంబులున్ వెనుకొనంగా లేని లీలారతున్.

369

వ. ఇట్లు గూడంజని.

370

సీ. స్తంభాదికంబులు దనకు నడ్డం బైన నిట్టట్టు చని పట్టనీసీవాని
నీ తప్పు నైరింపు మింక దొంగిలఁబోవ నేనని మునుముట్ట నేడ్చువాని
గాటుకి నెఱయంగఁ గన్నులు నులుముచు వెడలు కన్నీటితో వెగచువాని
నేదెస వచ్చునో యిది యని పలుమాటు సురుఁగుచుఁ గ్రేఁగంటఁ జూచువాని

ఆ. గూడఁబాటి పట్టుకొని వెఱపించుచుఁ
జిన్ని వెన్నదుంగ చిక్కె ననుచు
నలిగి కొట్టఁ జేతు లాడక పూఁబోణి
కరుణతోడ బాలుఁ గట్టఁ దలఁచి.

371

క. వీ రెవ్వరు శ్రీకృష్ణులు, గారా ! యెన్నఁడును వెన్న గానరఁట కదా
చోరత్వం బించుకయును, నేరరఁట, ధరిత్రి నిట్టి నియతులుఁ గలరే.

372

క. పట్టిన ²బట్టుపదని నినుఁ, బట్టెద మని చలము కొనినఁ బట్టుట బెట్టే
పట్టువడ వంద్రు పట్టి, పట్టుకొనన్ నాకుఁ గాక పరులకు వశమే.

373

క. ఉక్కడ నైనను దిరిగెద, వొక్కయెడన్ గుణము గలిగి యుండవు నియమం
బెక్కడిది నీకు మఱచినఁ, జక్కనఁ బోయెదవు పెక్కుజాడలఁ బుత్రా !

374

సీ. తోయంబు లివి యని తొలఁగక చొచ్చెడు తలఁచెదు ³గట్టెనఁ దరల నెత్త
మంటితో నాటలు మానవు కోరాడె దున్నత స్తంభంబు లూపఁబోయె
దన్యుల నల్పంబు లడుగంగఁ బాఱెదు రాచవేటలఁ జాల అవ్వ దెచ్చె
దలయవు నీళ్ళకు నడ్డంబు గట్టెదు ⁴ముసలి వై హరివృత్తి మొనయఁ జూచె

ఆ. దంబరంబు మొలకు నడుగవు తిరిగెద
వింకఁ గలికిసేత లేల పుత్ర !
నిన్ను వంప వ్రాల్చు నే నేర ననియొ నీ
విట్టు క్రిందు మీఁదు నెఱుంగ కునికి.

375

1. పాణి కూడఁ దిరిగె (హ); కూడఁబాటి యెయిదె (తం) 2. పట్టడకని (హ); పట్టాస
పడక నిన్ను (తం) 3. తలఁచెద వెట్టెనఁ దరలవృత్తి (హ) 4. ముసలివై హరివృత్తి (హ.తం.వా.)

వ. అని మర్కంబు నెత్తి పలికి.

376

—; ఉలూఖలబంధన యమశార్డున భంజనా ద్యభివర్ణనము :—

క. ఆ లలన గట్టె తోలన్, లీలన్ నవసీత చౌర్యలీలుం బ్రియవా
గ్జాలున్ బరివిస్మిత గో, పాలున్ ముక్తాలలామ ఫాలున్ బాలున్.

377

క. తోలను గట్టఁబడియు న, బ్బాలుఁడు విలసిల్లె భక్తపరతంత్రుం డై
యాలాన సన్నిబద్ధ వి, శాల మదేభేంద్రకలభ సమరుచి నధిపా!

378

క. వెలిలోనుమొదలు తుద నడు, ములు లేక జగంబు తుదియు మొదటన్ నడుమున్
వెలియున్ లోనగు నీశ్వరు, నలవడున్ కట్టఁ బ్రణతురాల్ గాకున్నన్.

379

ఆ. పట్టి ¹యలరుఁబోడి పట్టి యీతం డని
గట్టితలఁపుతోడఁ గట్టెఁ గాక
పట్టి కడుపు పెక్కు బ్రహ్మాండములు పట్టు
చెఱిఁగెనేని తల్లి యేలకట్టు.

380

క. చిక్కఁడు సిరికొఁగిటిలో, జిక్కఁడు సనకాది యోగి చిత్రాబ్జములన్
జిక్కఁడు శ్రుతిలతికావళి, జిక్కె నతఁడు లీలఁ దల్లిచేతన్ తోలన్.

381

వ. ఇట్లు గ్రద్దన నా ముద్దియ ²ముద్దుల కొడు కని యుదరంబుఁ గట్ట నడరుచుఁ,
³జడరంబుగఁ జక్క నొక్క త్రాడుం జుట్టిన, నది రెండంగుళంబులు గడమ
పడియె. మఱియు నొక్క బంధంబు సంధించి వలగొనిన, నంతియ కొంత
యయ్యె. వెండియు నొక్కపాశంబు గూర్చి పరివేష్టించిన, వెల్లిసూపె. ఇట్లు.

క. తజ్జనిన లోఁగిటం గల, రజ్జుపరంపరలఁ గ్రమ్మఱన్ సుతుఁ గట్టన్
బొజ్జ దిరిగి రాదయ్యె జ, గజ్జాలము లున్న బొజ్జఁ గట్టన్ వశమే.

383

వ. అప్పు డా యవ్యయు, గోపికలున్ వెలుగుపడిరి. తదనంతరంబ.

384

ఆ. ఒడలఁ జెమట లెగయ నుత్తరీయము జూఱ
వీడియున్న తుఱుమువిరులు రాల,
గట్టరాని తన్నుఁ గట్టెద నని చింతఁ
గట్టుకొన్న తల్లిఁ గరుణఁ జూచి.

385

క. బంధవిమోచనుఁ డీశుఁడు, బంధింపఁ బెనంగు ¹జనని పా బోర్చి సుహృ
ద్బంధుఁడు గావున జననీ, బంధంబునఁ గట్టువడియె ²బాటించి నృపా ! 386

క. సంగడిఁ దిరిగెడు శంభుఁడు, నంగాశ్రయ యైన సిరియు నాత్మజుఁడై యు
ప్పొంగెడు పద్మజుఁడును, గోపాంగనక్రియఁ గరుణవడయ రభిలేశ్వరుడే. 387

క. జ్ఞానులచే మోనులచే, దాసులచే యోగ సంవిధానులచేత
బూని నిబద్ధం డగునే, శ్రీనాథుఁడు భక్తియుతులచేతం బోలే. 388

వ. అంత న య్యశోద యింటికడం బనులవెంటం దిరుగఁ, గృష్టుండు, తొల్లినారదు
శాపంబున నిరుమద్దు లై యున్న నలకూబర మణిగ్రీవు లను గుహ్యకుల
నిద్దఱుం గని, తో లీడ్చుకొని చనియె. అని చెప్పిన శుకయోగివరునకు భూవరుం
డి ట్టనియు. 389

అధ్యాయము - ౧౦

క. నారదుఁ డేల శపించెను, వా రా వృక్షత్వమునకు వచ్చిన పనికిం
గారణ మెయ్యది యోగికు, లారాధ్య ! యెఱుంగఁ జెప్పమయ్య ! వినియెడ

వ. అనిన శుకుం డి ట్టనియె. మున్ను కుబేరుని కొడుకు లిరువురు శంకర కింకరులై.
యహంకరించి, వెండికొండ మీద విరులతోటలం బాడెడి చేడియలం గూడికొని,
కరేణుసంగతంబు లైన యేనుంగులభంగి సురంగంబు లైన మందాకినీ తరంగం
బులఁ గ్రీడింప, నారదుండు వచ్చిన, న చెల్లువలు చెచ్చెర వలువలు ధరియించిరి.
మదిరాపాన పరవశులు గావున వార లిరువురు వివస్మిలై మెలంగుచున్న, నా
మునీశ్వరుండు చూచి, శపియించువా డై, ³ప్రతీతంబుగ గీతంబు వాడె. వినుము.

శా. సంపన్నుం డొరుఁ గానలేడు తనువు ^౧ సంసారము ^౨ నమ్మి హిం
సింపం జూచు దరిద్రుఁ డెత్తువడి శుష్కిభూతుఁడై చిక్కి హిం
సింపం డన్యుల నాత్మకు ^౩ సములుగాఁ జింతించు నట్లాటఁ ద
త్సంపన్నాంధువ కంజనంబు వినుమా దారిద్ర్య మూహింపఁగ. 392

వ. అని గీతంబు వాడి తన మనంబున.

క. కలవాని సుతుల మనుచును, గలకంఠులతోడఁ గూడి కానరు పరుల
గలలో నైనను వీరికిఁ, గలక్రొ వ్యడఁగించి బుధులఁ గలుపుట యొప్పు. 394

వ. అన చింతించి, విజ్ఞానవిశారదుం డగు నారదుండు, నశకూబర మణిగ్రీవులం జూచి
మీరలు శ్రీమదాంధులరు గావున, భూలోకంబున నద్భుతతరువు లై, నూఱు
దివ్యవర్షంబు లుండుండు. అటమీట గోవింద చరణారవింద పరిస్పందంబున.

క. ముక్తుల రై నారాయణ, భక్తుల రై పరమ సాధు భావ శ్రీసం
సక్తుల రై సురలోక, వ్యక్తుల రయ్యెదరు నాదు వాక్యము కతనన్. 396

వ. అని యిట్లు పలికి, నారదుండు నారాయణాశ్రమంబునకుం జనియె. వా
రిరువురు సంగడిమద్దు లైరి. పరమభాగవతుం డైన నారదు మాటలు వీటిం
బుచ్చక, పాటించి. 397

క. ముద్దుల తక్కరిబిడ్డఁడు, మద్దులఁ గూల్పంగఁ దలచి మసలక దా నా
మద్దికవ యున్నచోటికి, గ్రద్దన తో లీడ్చుకొనుచుఁ గడకన్ జనియెన్. 398

వ. చని యా యూర్జిత మహాబలుండు, నిజోదరదామ సమాకృష్యమాణ తిర్యగృవ
దలూఢులం డై, యా రెండువ్రామాకుల నడుమం జొచ్చి ముందటికి నిగుడుచు.

క. బాలుఁడు తో లడ్డము దివ, మూలంబులు పెకలి విటపములు విఱిగి మహా
భీలధ్వనిఁ గూలెను శా, పాలస్య వివర్జనములు యమశాద్జనముల్. 400

వ. ఇట్లు నిర్మూలంబు లై పడిన సాలంబులలోనుండి, కీలికీలలు వెల్వడు పోలికె,
నెక్కుడు తేజంబున దిక్కులు విక్కిటిల్లం, బ్రసిద్ధు లైన సిద్ధు లిద్దరు వెడలివచ్చి,
ప్రబు లై, భక్తలోకపాలకుం డైన బాలకునకు మ్రొక్కి, లేచి, కరకమ
లంబులు మొగిచి, యి ట్టనిరి. 401

క. బాలుఁడవె నీవు పరుఁడ వ, నాలంబుఁడ వధికయోగి వాద్యుఁడవు తను
స్థూలాకృతి యగు విశ్వము, నీ లీలారూపమండ్రు నిపుణులు కృష్ణా ! 402

సీ. ఎల్ల భూతంబుల కింద్రియాహంకృతి ప్రాణంబులకు నధిపతివి నీవ
ప్రకృతియుం బ్రకృతినంభవ మహత్తును నీవ వీని కన్నిటికిని విభుఁడ వీవ
ప్రాకృత గుణవికారములఁ బొందక పూర్వ సిద్ధుఁడ వగు నిన్నుఁ జంతసేయ
గుణవృతుం డోపునే గుణహీన ! నీయంద కల గుణంబుల నీవ కప్పబడుదు

తే. మొదల నెవ్వని యవతారములు శరీరు
లందు సరి దొడ్డు లేని వీర్యములఁ దనువు
లదర జన్మించి వారలయందుఁ జిక్క
వట్టి పరమేశ ! మ్రొక్కెద మయ్య ! నీకు.

క. భువనములు సేయఁ గావఁగ, నవతీర్థఁడ వైతి గాదె యఖిలేశ్వర ! యో
గివరేణ్య ! విశ్వమంగళ !, కవిసన్నత ! వాసుదేవ ! కల్యాణనిధి ! 404

ఉపేంద్రవజ్రము. తపస్వి వాక్యంబులు దప్పవయ్యెన్
నెపంబునం గంటిమి విన్నుఁ జూడన్
దపంబు లొప్పెను మముఁ దావకీయ
ప్రపన్నులం జేయుము భక్త మిత్రా ! 405

శా. నీ పద్యావళు లాలకించు చెవులున్ నిన్నాడు వాక్యంబులున్
నీపేరం బనిసేయు హస్తయుగమున్ నీ మూర్తిపైఁ జూపులున్
నీ పాదంబులపొంత మ్రొక్కు శిరముల్ నీ సేవపైఁ జిత్తముల్
నీపై బుద్ధులు మాకు నిమ్ము కరుణన్ నీరేజపత్రేక్షణా !. 406

వ. అని యిట్లు కీర్తించిన, గుహ్యకులం జూచి, నగుచు నులూఖలబద్ధం దైన హరి
యిట్లనియె. 407

క. తమతమ ధర్మము తప్పక, సము లైనను నమ్మి తిరుగు సభ్యులకును బం
ధము ననుఁ జూచిన విరియును, గమలాప్తుఁడు వౌడమ విరియు ఘన తమము
క్రియన్. 408

క. కారుణ్యమానసుం డగు, నారదు వచనమునఁ జేసి ననుఁ బొడగనుటన్
మీరు ప్రబుద్ధుల రైతిరి, చేరెన్ నామీదఁ దలఁపు సిద్ధము మీకున్. 409

వ. అని యీశ్వరుండు మీరు మీనెలపులకుం బొండు. అని యానతిచ్చిన మహా
ప్రసాదం బని, వల గొని, పెక్కు మ్రొక్కులిడి, నలకూబర మణిగ్రీవు లుత్తర
భాగంబున కరిగిరి.

అధ్యాయము - ౧౧

అంత నందాదు లైన గోపాలకులు, నిర్మూలంబు లై పడిన సౌలంబుల చప్పుడు
పిడుగుచప్పు డని శంకించి, వచ్చి చూచి. 410

క. ఈ పాదపములు గూలఁగ, నీ పాపఁ దులూఖలమున నిటు బద్ధం దై
యే పగిది బ్రతికె గంటిరె, వాపోవఁడు వెఱవఁ డెట్టివాడో యితఁడున్. 411

ఆ. విడుగు ¹వడదుగాక పెనుగాలి విసరదు
ఖండితంబు లగుట గానరాదు
బాలుఁ డితఁడు పట్టి వడఁద్రోయఁ జాలఁడు
తరువు లేలఁ గూలె ధరణిమీద. 412

వ. అని పెక్కండు పెక్కువిధంబుల నుత్పాతంబులు గావలయు నని శంకించిన,
నక్కడ నున్న బాలకు లి ట్లనిరి. 413

క, నందుని కొమరుడు వినుఁ డీ, సందున మును దూఱి సరి నడ్డముగా
ముందటి కీడ్చిన మద్దులు, గ్రందుకొనం గూఱె జనులఁ గంటి మిరువురఁ. 414

వ. అని యిట్లు పలికిన బాలకాలాపంబులు విని, మిథ్యారూపంబు లని కొందఁ అనిరి.
కొందఱు నానావిధంబుల సందేహించిరి. అంత నందుఁడు వికసిత వదనారవిందుం
డగుచుఁ, బట్టి కట్టు విడిచె. అట్టియెడఁ దన తెఱం గెవ్వరు నెఱుంగకుండవలెనని
కపటకుమారుండు. 415

శా. పాడుఁ మందునిభంగి గోపవనితల్ పాణిధ్వనుల్ సేయఁగా
నాడుఁ జంఠ్రము కైవడిఁ బరవబుం దై హస్తముల్ ద్రిప్పచుఁ
జూడఁ నేరని వానిభంగి ¹జనులం జూచుఁ నగుఁ బాలురఁ
గూడుఁ బెద్దలపంపు సేయఁ జను డాఁగుఁ ²దూఁగుఁ జిట్టాడుచుఁ. 416

క. చుంచెదుగుఁ బాలు ద్రావు ము, దంచితముగ ననుడు పాలు ద్రావి జననితోఁ
జుం చెదుగ దంచు లీలా, చుంచుం దై యతఁడు చుంచుఁ జూపె నరేంద్రా ! 417

క. సెలగోల పట్టుకొని జల, కలశములో నీడఁ జూచి కలశగతుం దై
సెలగోలఁ బావఁ డొకఁ డిదె, తలచెఁ చనుఁ గొట్ట ననుచుఁ దల్లికిఁ జెప్పెఁ.

క. భిక్షులు వచ్చెద రేడ్చిన, భిక్షాపాత్రమున వేసి బెగడించి నిను
శిషింబెద రని చెప్పిన, భిక్షులఁ గని తల్లి ⁴నాదిఁగి భీతిల్లు నృపా ! 419

—: నందాదులు బృందావనంబునకు నరుగుట :—

వ. ఇట్లు కృష్ణుండు బహువిధంబులఁ గపటబాలలీలల వినోదింప, బృహద్వనంబున
నందాదు లైన గోపవృద్ధులు మహోత్పాతంబు లగుటయు, వానివలన బాలుం
డు త్తరించుటయుం జూచి, యేకాంతంబున నొక్కనాఁడు విచారింప, నుపనందం
డను వృద్ధగోపకుండు తన యెఱుక మెఱసి యి ట్లనియె. 420

ఉ. ఇక్కడ నుందురే మనుజు లీ మన కృష్ణున కెగ్గుసేయఁగా
రక్కసురాలు చన్నొసఁగె రాలపయిఁ సుడిగాలి ⁵వైచెఁ బైఁ
గ్రిక్కిఱియం దరుల్ వడియెఁ గేశపు సత్కృపఁ దప్పెఁ జాలు నేఁ
డెక్కడి కైనఁ పోవలయు నిం కిట గోపకులార ! వింటిరే. 421

- క. 1కసపు గల దిరపు పసులకు, లస ద్ద్రి నదీ మహిజ లతి కావళిఁ బెం
పెసఁగును గాఁపురమునకును, బొసఁగును బృందావనంబు పొడఁ దచ్చటికిటి.
- వ. అను నుపనందుని పలుకుల కార్యులైన గోపకు లిదియ కార్యంబు మందల.
అని కొందల మందక, యాలమందల నమందగమనంబున ముందట నడవం
బంచి, పిఱుందం గ్రందుకొన (కుండ) బాల వృద్ధ నారు లెక్కిన తేరులు
సాగించి, తనుత్రాణ తూణీర బాణధరు లై, విండ్లు పట్టుకొని నడవ, బండ్ల
వెనుకం గొమ్ము లిమ్ములఁ బూరింపుచు, నవార్యంబు లగు దూర్యరవంబుల నార్య
పురోహిత సమేతులై, వేడుకలు కొనలునిగుడ మొన లేర్పఱుచుకొని పావనం
బగు బృందావనంబునకుం జనిరి. అప్పుడు. 423

తరల. పసుపు లాడి యురోజ కుంకుమ పంక శోభిత లై లస
ద్యసన లై కచభార చంపకదామ లై ²సులలామ లై
పసిడిమాడల కాంతు లఱ్ఱులఁ బర్వఁ దేరులమీఁదఁ బెం
పెసఁగఁ బాడిరి వ్రేత లా హరి హేల లింపగు నేలలఁ. 424

వ. అప్పుడు రోహిణీయశోద లేకరథంబునఁ బరిపూర్ణ మనోరథ లై రామకృష్ణుల
ముందట నిడుకొని, వారల వినోదంబులకుఁ బ్రమోదంబు నొందుచుండిరి. ఇట్లు
గోపకులు బృందావనంబు సొచ్చి, యం దర్థచంద్రాకారంబుగ శకటసందోహంబు
నిలిపి, మందలు విడియించి, వసీయించిరి. 425

క. చెందిరి బలమాధవు లభి, నందించుచుఁ బరమపానము నంచిత కా
శిందీ సంజీవనముఁ, బృందావనముఁ ముసీంద్ర బృందావనముఁ. 426

వ. ఇట్లు బృందావనంబు చేరి, కొంతకాలంబునకు రామకృష్ణులు సమానవయస్కు
లైన గోపబాలకుం గూడుకొని, వేడుక ³లూడుకొన దూడలఁ గాచుచు. 427

సి. వేణువు లూడుచు వివిధ రూపములతో గంతులు వైతురు కౌతుకమున
గురు కంబళాదుల గో వృషంబులఁ బన్ని పరవృక్షము లని ⁴ప్రతిభటింతు
రల్లులు ధట్టించి యంఘ్రుల గజ్జలు మెరియఁ దన్నుదు రోల మ మృరముగఁ
బన్నిదంబులు వైచి ఫలమంజరులఁ గూల్చి వ్రేటులాడుదులు ప్రావీణ్య మొప్ప

తే. వన్య జంతుచయంబుల వాని వాని
పదురు పదురుచు వంచించి పట్టఁబోదు
రంబుజాకరములఁ జల్లులాడిఁ జనుదు
రా కుమారులు బాల్యవిహారు లగుచు. 428

1. కసుపు (హ.) 2. సులలాటలై (ట.) 3. బూడుకొన (హ); లాడుకొన (చ.) 4. ప్రతి
మఠింతు (చం.)

క. పేరుదురు గికురు గొడుచుచు, దూలుదురు భయంబులేక తోరపు టిగుపుల్
జూలుదురు ఘన శిలాతటి, మీలుదు రెన్నంగరాని మెలకువల నృపా ! 429

—: వత్సాసుర బకాసురుల వధ :—

వ. అంత నొక్కనాడు యమునాతీరంబున నా కుమారులు, గోపకుమారులు
దారును గ్రేపుల మేప, నొక్క రక్కసుండు క్రేపురూపంబున వచ్చి, వారల
హింసింపం దలంచి. 430

క. క్రేపుల యఱ్ఱుల నాకుచు, గ్రేపులలో నిదియు మంచి క్రేపనగఁ గడుఁ
జూపెట్టె భక్తిసంగతిఁ గ్రేపై 'చనువాని మ్రోలఁ గ్రేపై తిరిగె. 431

వ. వాని నెఱిగి, కృష్ణుండు రామునకుం జెప్పి. 432

చ. ఇది యొక మంచిలేగ వినుఁ దెంతయు నొప్పెడి నంచు ²డాసి త
త్పదములుఁ దోఁకయుఁ బిగియఁ బట్టి చెలంగి వెలంగ మానితోఁ
జదియఁగ నొక్కపెట్టు గొని చంపెఁ గుమారుడు లేగరక్కసుఁ
గురులుకొనంగ బాలకులు కో యని యార్వ నఖర్వలీలతో. 433

వ. ఇట్లు రక్కసుండు వ్రేటువడి, విశాలం బగు సొలంబుతో నేలం గూలె. అప్పుడు. 434

క. గొంగడు లెగురఁగ వైచుచు, జంగున దాటుచును జెలఁగి చప్పటు లిడుచుఁ
బొంగుచుఁ గృష్ణునిఁ బొగడుచు, ద్రుంగిన రక్కసునిఁ జూచి త్రుళ్ళిరి కొమరుల్. 435

వ. ఆ సమయంబున వేలుపులు విరులవానలు గురియించిరి. అప్పుడు. 436

క. వత్సములపగిది జగముల, వత్సలతఁ మనుపఁ జూచువాఁ డై యుంటఁ
వత్సముల మేపుచుండియు, వత్సాసురుఁ జంపె భక్తవత్సలుఁ డధిపా ! 437

వ. మఱియు నొక్కనాడు, రేపకడ గోపకుమారులు గ్రేపులం గొనుచు, నడవికిం
జని, యెండం బడి, మెండుకొనిన దప్పిం బెండువడిన, తమ తమ లేగకడుపుల
నేర్పఱించి, నిలువరించుకొని, కలంకంబు లేని యొక్క కొలంకున నీరుం
ద్రావించి, తారును నీరు పానంబుచేసి, వచ్చునెడ నందు. 438

క. ఆకలంకులు బాలురు గని, రకుటిల దంభోశిహత సితాద్రిశిఖర రూ
పకముఁ హరి హింసారం, భకముఁ బకముఁ విశాల భయ దాంబకము. 439

వ. కని దాని యొడలి పొడవునకు తెఱఁగుపడి చూచుచుండ. 440

- ఆ. ఎల్లపనులు మాని యేకాగ్రచిత్తుఁ డై
మానివృత్తి నితర ¹మమత విడిచి
వనములోన నిలిచి వనజాక్షుపై దృష్టిఁ
జేర్చి బకుఁడు తపసిచెలుపు దాల్చె. 441
- వ. ఇ వివృధంబున నొదుఁగు వెట్టుకొని యుండి. 442
- ఉ. చంచువు దీటి పక్షములు జల్లున విచ్చి పదంబు లెత్తి కు
ప్పించి నభంబుపై కెగసి భీషణఘోషణ వత్తుఁ డై విజృం
భించి గరుత్మసీరమున భిన్నము లై తరు లోలిఁ గూలఁగా
మించి బకాసురుం డొడిసి మ్రింగె సహిష్టునిఁ జిన్నికృష్టునిఁ. 443
- క. సంగడిలోకము లన్నియు, మ్రింగుచుఁ గ్రక్కుచును బయల మెలఁగించుచు ను
ప్పొంగెడు వేడుక కాఁ డటు, మ్రింగుడువడె బకునిచేత మీఁ దెఱిగి నృపా!
- క. దనుజుఁడు మ్రింగిన కృష్టునిఁ, గనలేక బలాది బాలక ప్రముఖు లచే
తను లై వెఱఁ గందిరి చ, య్యన ప్రాణములేని యింద్రియంబుల భంగిఁ. 445
- వ. ఇట్లు మ్రింగుడువడి లోనికిం జనక. 446
- శా. కంఠోపాంతము దొడలుఁ 2మెఱుముచుఁ గాలాగ్ని చందంబునఁ
గుంఠిభూతుఁడు గాక వేండ్ర మగు నా గోపాలబాలుఁ జయో
త్కంఠుఁ బ్రహ్మగురుఁ మహామహిముఁ జక్కఁ మ్రింగరా దంచు సో
ల్లంతం బాడుచు వాఁడు గ్రక్కె వెడలఁ లోకం బశోకంబుగఁ. 447
- క. క్రక్కి మహాఘోషముతోఁ, జక్కఁగఁ దనుఁ బొడవరాఁగఁ జంచులు రెండుఁ
స్రుక్కఁగఁబట్టి తృణముక్రియ, గ్రక్కున హరి చీరె బకునిఁ గలహోత్సుకునిఁ.
- వ. అప్పు డా నందనందను మీఁద వేలుపులు చాలుపులుగా నందన మల్లికాది
కుసుమవర్షంబులు హర్షంబునఁ గురిసిరి. దేవవాక్యంబులు మొరసె. రామాది
గోపకుమారులు, ప్రాణములతోఁ గూడిన యింద్రియంబులుం బోలెఁ గ్రమ్మఱఁ
గృష్టునిం గని, రమ్మని, కౌగిలించుకొని, కృష్ణసహితు లై, లేగదాటుల
మరల దాఁటించుకొని, మందగమనంబున మంద కరిగిన, వారలచేత వృత్తాంతం
బంతయు విని, వెఱంగుపడి, గోప గోపికాజనంబులు. 449
- క. ఆపదనమీఁద నాపద, లీ పాపనిఁ జెంది తలఁగె నీ యర్చకునిం
లై పడిన ఖలులు దహనుని, పైవడు శులభములపగిదిఁ బడిరి ధరిత్రిఁ. 450

వ. అని పలికిరి. మఱియు, నా రామకృష్ణులు క్రేపులం గాచుతఱిని.

451

సీ. కవుల మై జలరాశి కట్టదమా యని కట్టుదు రడ్డంబు కాలువలకు
మునుల మై తపములు మొనయుదమా యన మౌను లై యుందురు మాటలేక
గంధర్వవరుల మై గానవిద్యలు మీఱఁ బాడుదమా యని పాడఁజొత్తు
రప్పరోజునుల మై యాడుదమా యని యాడురూపులు దాల్చి యాడఁజనుదు

ఆ. రమర దైత్యచరుల మై యబ్ధిఁ ద్రతమా
యని సరోవరములయందు హస్త
దండచయముఁ ద్రిప్పి తరుతురు తమ యీడు
కొమరు లనుసరింపఁ గొమరు మిగుల.

452

అధ్యాయము - ౧౨

—: శ్రీకృష్ణుండు గోపికలతో బంతిచల్లులు కుడువ నేఁగుట :—

వ. అంత నొక్కనాఁడు ¹కృష్ణుండు కాంతారంబున బంతిచల్లులు కుడువ నుద్యోగించి,
ప్రొద్దున లేచి, గ్రద్దన తనయింటి లేగకదుపులం గదలించి, సురంగం బగు
శృంగంబు పూరించిన, విని, మేలుకొని, సురంభంబున గోపడింభకులు చల్లి
కావళ్ళు మూపుల వహించి, సజ్జంబు లగు కజ్జంబులు గట్టుకొని, పదత్రాణ
వేత్ర దండ ధరు లై, లెక్కలకు వెక్కసం బైన తమతమ క్రేపుకదుపులం
జప్పడించి రొప్పకొనుచు, గాననంబులు సౌచ్చి, కాంచన మణిపుంజ గుంజాధి
భూషణభూషితు లయ్యును, ఫల కుసుమ కోరిక పల్లవ వల్లరులు తొడవులుగా
నిడుకొని, కొమ్ము లిమ్ముగఁ బూరింపుచు, వేణువు లూఁడుచు, దుమ్మెదలం
గూడి పాడుచు, మయూరంబులతోడం గూడి యాడుచు, బికంబులం గలసి
కూయుచు, శుకంబులఁ జేరి రొదలుసొయుచు, బులుఁగుల నీడలం బాటుచు,
బొదరిండ్లు దూటుచు, సరాళంబు లగు వాఁగులు గడచుచు, మరాళంబులచెంత
నడచుచు, బకమ్ములం గని నిలుచుచు. ²సారసంబులం జోపి యలంచుచు, నదీ
జలంబులం దోఁగుచు, తీగెయ్యయ్యాల లూఁగుచు, బల్లంబులం డాఁగుచు,
గవుల సంగడిఁ దరువు లెక్కుచు, ఫలంబులు మెక్కుచు, రసంబులకుం జొక్కుచు,
నింగికి న్నిక్కుచు, నీడలుచూచి నవ్వుచు, గయ్యంబులకుం గాలు ద్రవ్వుచు,
జెలంగుచు, మెలంగుచు, వ్రాలుచు, సోలుచు, బహుప్రకారంబుల శరీర వికారం
బులు సేయుచు, మఱియును.

453

1. రామకృష్ణులు (తం.వా.); "వినిర్గతోవత్సపురస్సరోహరిః" (12-1) 2. సారసంబులం జొచ్చి
యెలచుచు (హ.)

క. ఒక నొకని చల్లికావడి, నొకఁ డొకఁ డడకించి దాఁచు నొకఁ డొకఁ డది వే
తొక రొకరి మొఱఁగి కొని చన, నొకఁ డొకఁ డది తెచ్చి యిచ్చు నుర్వీనాథా !

క. ఒక్కఁడు ము ¹న్నేమఱిచిన, నొక్కఁడు బలు బొబ్బవెట్టు నులికిపడఁ వే
తొక్కఁడు మీఱి తటాలున, నొక్కని కనుదోయి మూయు నొక్కఁడు నగఁగఁ

క. 2తీపిగల కజ్జ మన్యుఁడు, కోపింపఁగ నొడిసి వుచ్చుకొని పో వాఁడుఁ
బై పడి యడుగఁగ నొక్కఁడు, క్రేపులలో నట్లు నిట్లుఁ గిరురించె నృపా! 458

క. వనజాక్షుఁడు ము న్నరిగిన, మునుపడఁగా నతని మేము ముద్దెద మనుచుఁ
జని మును ముట్టనివానిఁ, మును ముట్టినవాఁడు నవ్వు మొనసి నరేంద్రా ! 457

వ. ఇ వివృథంబున. 458

ఉ. ఎన్నఁడు నైన యోగివిభు లెవ్వని పాదపరాగ మింతయుఁ
గన్నులఁ గాన రట్టిహరిఁ గొఁగిటఁ జేర్చుచుఁ జెట్టఁబట్టుచుఁ
దన్నుచు గ్రుద్దుచు న్నగుచుఁ దద్దయుఁ బై పడి కూడి యాడుచుఁ
మన్ననసేయు వల్లవకుమారుల భాగ్యము లింత యొప్పనే. 459

క. విందులకును బ్రహ్మసుఖా, నందం బై భక్తగణమునకు దైవత మై
నందునికి బాలుఁ డగు హరి, పొందు గనిరి గొల్ల లిట్టి పుణ్యులుఁ గలరే. 460

—: అఘాసుర వృత్తాంతము :—

వ. అని పలికి, శుకయోగీంద్రుఁడు మఱియు ని ట్టనియె. 461

క. అమరు లమృతపానంబున, నమరినవా రయ్యు నే నిశాటుని పంచ
త్వమునకు నెదుఱు సూతురు, తము నమ్మక యట్టి యఘుఁడు దర్శోద్ధతుఁ డై.

క. బకునికిఁ దమ్ముఁడు గావున, బకమరణము తెలిసి కంసుపంపున గోపా
లకబాలులతోఁ గూడఁ, బకవైరినిఁ ద్రుంతు ననుచుఁ బటురోషమునఁ. 463

క. బాలురు ప్రాణంబులు గో, పాలురకు మదగ్రజాతు ప్రాణము మాఱి
బాలురఁ జంపిన నంతియ, చాలును గోపాలు రెల్ల సమసినవారల్. 464

వ. అని నిశ్చయించి, యోజనంబు నిడువును, మహాపర్వతంబు పొడవును, గొండ
తుదల మీఱిన కోఱలును, మిన్ను దన్ని పన్నిన నల్లమొగుళ్ళ పెల్లుగల పెదవు
లును, బిలంబులకు నగ్గలం బైన యిగుళ్ళ సందులును, అంధకారంధురం బైన
వదనాంతరాళంబును, దావానల జ్వాలాభీల బైన దృష్టిజాలంబును, వేడిమికి

నివాసంబు లైన యుచ్చస్వనిశ్వాసంబులును మెఱయ, నేల నాలుకలు పఱచు
కొని, ఘోరం బగు నజగరాకారంబున.

465

క. ¹జాపిరము లేక యిప్పుడు, ²గ్రేపుల గోపాలసుతులఁ గృష్ణనితోడం
గీపెట్టఁగ మ్రింగెద నని, పాపపురక్కనుఁడు ³త్రోవఁ బడియుండె నృపా!

466

వ. ఆ సమయంబున.

467

మ. ఒక వన్యాజగరేంద్ర మల్లదె గిరింద్రోత్సేధ మై దావపా
వక కీలా పరుష ప్రచండతర నిశ్వాసంబులో ఘోర వ
హ్నికరా శాతత జిహ్వతోడ మనలఁ హింసింప నీక్షింపుచుఁ
వికటం బై పడి సాగియున్నది పురోవీధిఁ గనుంగొంటిరే.

468

వ. అని యొందొరులకుం జూపుచు.

469

మ. బకునిం జంపిన కృష్ణఁ డుండ మనకుం బామంచుఁ జింతింప నే
టికి రా పోదము దాటి కాక యిది కొటిల్యంబుతో మ్రింగుడుఁ
బకువెంటం జనుఁ గృష్ణచేత ననుచుఁ బద్మాక్షు నీక్షించి యు
త్సుకు లై చేతులు వ్రేసికొంచు నగుచుఁ దుర్వారు లై పోవఁగఁ

470

వ. వారలం జూచి, హరి తన మనంబున.

471

ఉ. అర్భకు లెల్లఁ బాము దివిజాంతకుఁ డౌట యెఱుంగ రక్కటా !
నిర్భయు లై యెదుర్కొనిరి నేఁ గల నంచు విమూఢు లంచు నా
విర్భవ దాగ్రహత్వమున వెందగులం దమ లేగపిండుతో
దుర్భర ఘోర సర్ప ఘన తుండ బిలాంతముఁ జొచ్చి రందఱుఁ.

472

వ. ఆ య్యవసరంబున.

473

శా. వేల్పుల్ చూచి భయంబు నొంద గ్రసనావేశంబుతో నుజ్జ్వల
త్కల్పాం తోజ్జ్వలమాన జిహ్వ దహనాకారంబుతో మ్రింగె న
స్వల్పాహింద్రము మాధవార్పిత మనోవ్యాపార సంచారుల
న్నల్పాకారుల శిక్యభారులఁ గుమారాభీరులఁ ధీరులఁ.

474

మ. ఇట్లు పెనుఁబాముచేత మ్రింగుడుపడు ⁴సంగడికాండ్ర గమిఁ జూచి, కృష్ణుండు.

1. జాపెరము (హ) 2. గ్రేపులతో గొట్టసుతుం (హ) 3. నేఁబడియుండె (హ)
4. సంగడికానిగమి (హ)

చ. “పడుచులు లేగలుం గలసి పైకొని వత్తురు తొల్లి కృష్ణ ! మా
కొడుకు లదేల రా” రనుచు గోపిక లెల్లను బల్కు నేక్రియఁ
నొడివెడ నేడు పన్నగమునోరికి వీరికి నొక్కలంకెగా
నొడఁబడ నేల చేసె విధి యొడక సేయుఁ గదయ్య ! క్రౌర్యముల్. 476

వ. అని తలపోసి, నిఖిల లోచనుండును, నిజాశ్రిత నిగ్రహ మోచనుండు నైన
తమ్మికంటి, మింటి తెరువరులు మొఱలిడ, రక్కసు లుక్కుమిగుల, వెక్కసంబగు
నజగరంబు కుత్తుకకుం బొత్తుగాని మొత్తంబు వెంటనంటం జని, తమ్ము నందఱ
చిందఱవందఱఁ జేసి మ్రింగ నగలించు నజగరంబు కంఠద్వారంబున సమీరంబు
వెడలకుండ తనశరీరంబు పెంచి, గ్రద్దన మిద్దె సఱచి న ట్టుండి. 477

క. ఊపిరి వెడలక కడుపున, వా పొదవినఁ బాము ప్రాణవాతంబులు సం
తాపించి శిరము ¹ప్రక్కలు, వాపికొనుచు వెడలి చనియెఁ బటు ఘోషముతోఁ.

శా. క్రూరవ్యాళ విశాల కుషిగతులఁ గోవత్స సంఘంబుతోఁ
గారుణ్యామృత దృష్టితోడ బ్రతుకంగాఁ జూచి వత్సంబులుఁ
వారుం దానుఁ దదాస్యవీధి ²మగుడఁ వచ్చెఁ ఘనోన్ముక్తుఁ డై
తారాసీకముతోడ నొప్పెసఁగు నా తారేఖ చందంబునఁ. 479

ఆ. అసురవరులకొఱకుఁ గమలజాండం బెల్ల
బలిఁ దిరస్కరించి బలియు వడుగు
గోపసుతులకొఱకుఁ బాపపు పెనుఁబాము
గళము దూఁటుగట్ట బలియకున్నె. 480

ఉ. ఆ పెనుఁబాము మేన నొక యద్భుత మైన వెలుంగు దిక్తబో
ద్ధీపక మై వడిఁ వెడలి దేవపథంబునఁ దేజరిల్లుచుఁ
గ్రేవులు బాలురుఁ బెదరఁ గృష్ణుని దేహము వచ్చి చొచ్చె నా
పాపఁడు చొచ్చి ప్రాణములఁ ³బావిన యంతనె శుద్ధసత్త్వ మై. 481

క. తన రూ పొకమా తైనను, మనమున నిడికొనినఁ బాప ⁴మంతయుఁ దనలోఁ
గొని చను హరి తను మ్రించిన, దనుజునిఁ గొనిపోవ కున్నె తన లోపలికిఁ.

వ. తదవసరంబున, సురలు కుసుమవర్షంబులు గురియించిరి. రంభాదు లాడిరి.
మేఘంబులు మృదంగంబులభంగి హేషించె. సిద్ధ గంధర్వులు “జయ, జయ”
భాషణంబుల భాషించిరి. అంత. 483

1. ప్రక్కలు వాసికొనుచు (వా); ప్రక్కలు వాసికొనుచు (వా) 2. దిరుగఁ (హ) 3. వాసిన
(తం) 4. మయఁ దనగతికిఁ (రిం) మయనైననుతో (వా)

శా. ఆ వాద్యంబులు నా మహా జయవరం బా పాట లా యాటలుఁ
దేవజ్యేష్ఠుఁడు పద్మజుండు విని ప్రీతిం భూమి కేతెంచి నేఁ
డి వత్సార్చకులఁ భుజంగపతి హింసింపంగ నీ బాలకుం
డే వెంటఁ బ్రతికించె మే లనుచు నూహించెఁ గడుఁ నివ్వెఱఁ.

484

వ. అంత న య్యజగరచర్మంబు కొన్నిదివసంబుల కెండి, పెద్దగాలంబు గోపాలరకుం
గేళిబిలం బై యుండె. ఇట్లు కౌమారవిహారంబున నైదవయేట గృష్ఠం డహు
సురునిం దెగఁజూచుటయు, దమ్ముం గాచుటయు, నాటవయేటిదైన పౌగండ
వృత్తాంతం బని చిత్తంబులం గోపకుమారులు దలంపుచుందురు. అని చెప్పిన, న
ప్పడమితేఁ డ పురమయోగింద్రున కి ట్లనియె.

485

సీ. ఐదేండ్లు కౌమార మటమీఁద నైదేండ్లు పౌగండ మనియెడు ప్రాయ మందు
నైదేండ్లవాఁ డైన యజ్ఞాక్షుచరితంబు “పౌగండ మని” గోపబాలు రెల్లఁ
దలఁతు రంటివి యెట్లు తలఁతురు వారలు నిరుడు చేసిన పని నేటి దనఁగ
వచ్చునే యిది నాకు వరుసతో నెఱిగింపు మనవుడు యతిచంద్రుఁ డైన శుకుఁడు

ఆ. యోగదృష్టిఁ జూచి యొక్కింత భావించి
వినుము రాజవర్య! వినయధుర్య!
పరమగుహ్య మనుచుఁ బల్కుదు రాత్యలు
శిష్యజనుల కీవు సేయు తలఁపు.

486

అధ్యాయము — ౧౭

క. *ప్రియురాలివలన వార్తలు, ప్రియజనులకు నెల్లప్రొద్దుఁ బ్రియ మగు భంగిఁ
బ్రియుఁ డగు హరిచరితంబులు, ప్రియభక్తుల కెల్లయెడలఁ బ్రియములు గావే.

వ. అని పలికి, య యోగింద్రుఁడు రాజేంద్రున కి ట్లనియె. అ ట్లహుసురు మొగంబు
వలనం గడచి, 1 లేగలఁ గోపకుమారులం బ్రతికించి, వారునుం దానునుం జని చని.

మ. కనియెం గృష్ణుఁడు సాధునీరము మహాగంభీరముం బద్మ కో
కనద స్వాదు వినోద మోద మద భృంగ ద్వంద్వ ఝంకారముఁ
మన కల్లోల లతావిలాస విహార త్కాదంబ కోలాహల
స్వన విస్ఫారము మందవాయుజ కణాసారంబుఁ గాసారముఁ.

489

—: గోపాలబాలురు కృష్ణనితోఁ గూడి చల్లు లారగించుట :—

వ. కని తమ్మికంటి తమ్ములయింటి సౌఖ్యనకు నిచ్చ మెచ్చుచుఁ, జెచ్చెర గాలిం
గదలెడు కరళృతుంపురుల జల్లుపెల్లున నొడళ్లు గగురుపొడువఁ, గొలంకు కెలంకుల
గాయ పండుల గొలల వ్రేఁగున వీఁగి, పట్టుగల చెట్టుతుటుము నీడల నొప్పుచున్న
యిసుకతిప్పల విప్పు చూచి, వేడుక పిచ్చలింప, నెచ్చెలుల కి ట్లనియె. 490

శా. ఎండఁ మ్రగ్గితి రాఁకటం బడితి రిం కేలా విలంబింపఁగా
రండో బాలకులార! చల్లిగుడువఁ రమ్యస్థలం బిక్క డి
దండఁ లేఁగలు నీరుద్రావి యిరవందం బచ్చికల్ మేయుచుం
దండం బై విహరించుచుండఁగ నమందప్రీతి ¹భక్షింతమే. 491

వ. అనిన నగుఁగాక యని, వత్సంబుం నుత్సాహంబుల నిర్మలంబు లగు జలంబులు
ద్రావించి, పచ్చికల మొల్లంబులు గల పల్లంబుల నిలిపి, సొక్కంబు లగు చల్లుల
చిక్కంబులు సక్కడించి. 492

మ. జలజాంతస్థిత కర్ణికం దిరిగిరా సంఘంబు లై యున్న రే
కులచందంబునఁ గృష్ణునిం దిరిగిరాఁ గూర్చుండి వీక్షింపుచుఁ
శిలలుం బల్లవముల్ దృఢంబులు లతల్ చిక్కంబులుఁ బువ్వు లా
కులు కంచంబులుగా భుజించి రచటఁ గోపార్థకుల్ భూవరా! 493

సీ. మాటిమాటికి వ్రేలు మడిచి యూరించుచు నూరుఁగాయలు దినుచుండు నొక్కఁ
డొకని కంచములోని దొడిసి చయ్యన మ్రింగి చూడు లేడని నోరు సూపు నొక్కఁ
డేగు రాద్గర చల్లు లెలమిఁ బన్నిదమాడి కూర్కొని కూర్కొని కుడుచు నొక్కఁ
డిన్నియుఁ ²దగఁ బంచి యిడుట నెచ్చెలితన మనుచు బంతెనగుండు లాడు నొక్కఁడు

ఆ. కృష్ణఁ జూడు మనుచుఁ గికురించి ³పరు మ్రోలి
మేలి భక్ష్యరాశి మెసఁగు నొక్కఁడు
నవ్వు నొక్కఁడు సఖుల నవ్వించు నొక్కఁడు
ముచ్చటాడు నొక్కఁడు మురియు నొక్కఁడు. 494

వ. ఆ య్యవసరంబున. 495

1. భుజింతమే (వా. ప్ర. అన్నిట.) 2. జౌరుచు లిడుచు నెచ్చెలితనమనుచు బంతిన
గుండ్లునాడు నొక్కఁడు (హ.); డిన్నియుండఁగఁ బంచియిడుట (వా) 3. వడి (హ.)

సీ. కడుపున దిండుగాఁ గట్టిన వలువలో లాలిత వంశనాశంబుఁ జొనిపి
విమల శృంగంబును వేత్రదండంబును జాటి రానీక డాచంక నిటికి
మీఁగడపెరుఁగుతో మేళవించిన చల్లిముద్ద డావలిచేత మొనయ నునిచి
చెలరేఁగి కొసరి తెచ్చిన యూరుఁగాయలు వ్రేళ్ళసందులను దా వెలయ నిటికి

ఆ. సంగడిల నడుమఁ జక్కనఁ గూర్చుండి
నర్మభాషణముల నగవు నెఱిపి
యాగభోక్త కృష్ణుఁ డమరులు వెఱఁగంద
శైశవంబు మెఱసి చల్లి గుడిచె.

498

వ. ఇట్లు కృష్ణసహిత లైన గోపకుమారులు చల్లులు గుడుచునెడఁ, గ్రేపులు మేపు
లకుం జొచ్చి, పచ్చని గఱికిజొంపంబుల గుంపుల కుటికి, లంపులు మేయుచు,
మోరం బగు వనంబునడుమఁ దోరం బగు దూరంబు సనిన, వానిం గానక,
వెఱచుచున్న గోపడింభకులకు సంభోజనయనుం డి ట్టనియె.

497

—: బ్రహ్మ గోవత్సములను గోపాలకులతోఁగూడ సంతర్ధానము చేయుట :—

మ. వినుఁడో బాలకులార ! క్రేపు లటవీపీథిఁ మహాదూరముం
జనియెం గోమల ఘాసఖాదన రతోత్సాహంబుతో నెందుఁ బో
యెనో యే మయ్యెనో క్రూరజంతువులచే నే యాపదం బొందెనో
కని తెత్తుం గుడువుండు చల్లి గొఱతల్ గాకుండ మీ రందఱుఁ.

498

వ. అని నెప్పి.

499

శా. కర్ణాలంబిత కాకపక్షములతో గైవేయ హాశీతో
స్వర్ణభ్రాజిత వేత్రదండకముతో సత్పింఛ దామంబుతోఁ
బూర్ణోత్సాహముతో ధృతాన్న కబళోత్పల్లాబ్జ హస్తంబుతోఁ
దూర్ణత్వంబున నేగె లేఁగలకు నై దూరాటవీపీథికిఁ.

500

501

వ. ఇ ధ్రేగుచు.

క. ఇచ్చోఁ బచ్చిక మేసిన, విచ్చోఁ ద్రావినవి తోయ మేగిన విచ్చో
నిచ్చోట మందగొన్నవి, యిచ్చోఁ బాసినవి జాడ యిదె యిదె యనుచుఁ.

502

క. కంజదళాక్షుఁడు వెదకెను, గొంజక లేఁగల నపార గురు తృణవనికా
పుంజంబుల భీకర మృగ, కుంజంబులఁ దరుల గిరులఁ గొలఁకుల నదులఁ.

503

504

వ. అంత.

శా. బాలుం ¹దయ్య బకాసురానుజుడు ద్రుంప² బాలుర³ గ్రేపుల
న్నేలీల⁴ బ్రతికించెనొక్కొ భువి నూహింపం గడు⁵ జోద్య మం
చాలో నంబుజసంభవుండు చని మాయాబాలు శుంభద్బలం
బాలోకింపఁ దలంచి డాచె నొకచో నా లేగల⁶ బాలుర⁷. 505

వ. ఆ సమయంబున, దూడలు పోయిన జాడ లెఱుంగక తప్పి, య ప్రద్యులోచనం
డెప్పటి కొలంకు కడకు వచ్చి, య చోట నెచ్చెలులం గానక, వారిం జీరి,
లేకుండుట నిశ్చయించి, గోవిందుండు విశ్వవిదుండు గావున, నిది విరించి
మొఱుం గని యెఱింగి, తిరిగి పోవుచు. 506

శా. వంచింపం బనిలేదు బ్రహ్మ కిచట¹ వత్సంబుల² బాలుర³
వంచించె⁴ గనుఁబ్రామి తన్ను మరల⁵ వంచించు టాశ్చర్యమే
వంచింప⁶ దన కేల ²తెచ్చుటకు నై వల్దించు బ్రహ్మాండముల్
వంచింప⁷ మరలింప నేర్చు హరి లీల⁸ మందహాసాస్యఁ డై. 507

క. గోపాలసుతులు లేరని, గోపికలకుఁ జెప్పనేల గోపాలకులు¹
గోపికలు నలర బాలుర, క్రేపుల రూపముల నేఁ జరించెద ననుచు². 508

మ. కరముల్ పాదములు¹ శిరంబు లవలగ్నంబుల్ ముఖంబుల్ భుజాం
తరముల్ ముక్కులుఁ గన్నులు² శ్రవణముల్ దంతాదులు³ దండకాం
బర స్రగ్వేణు విషాణ భూషణ వయో భాషా గుణాభ్యాన త
త్పరతల్ వీడ్వడకుండఁ దాల్చె విభుఁ డా వత్సార్భకాకారముల్. 509

క. రూపంబు లెల్ల నగు బహు రూపకుఁ డిట బాల వత్స రూపంబులతో
నేపారు టేమి చోద్యము, రూపింపఁగ నతని కితర రూపము గలదే. 510

క. మరలుపు మనియెడు కర యు, మరలించు కుమారకులును మరలెడి క్రేపుల్
పరికింపఁ దాన యై హరి, మరలం జనె లీలతోడ మందకు నధిపా! 511

వ. ఇట్లు బాల వత్స రూపంబులతో విహరించుచు, మందకు వచ్చి, వారి వారి దొడ్ల
న య్యై వత్సంబుల ముందటి కందువల నిలిపి, తత్త ద్బాలరూపంబుల నందఱి
గృహంబులఁ బ్రవేశించి, వేణునాదంబులు చేసిన. 512

చ. కొడుకుల వేణునాదములు గొబ్బిన వీనులకుం బ్రియంబు లై
ముడివడ లేచి యెత్తుకొని మూర్కొని తల్లులు గోఁగిలిండుచుం
జడిఁగొనఁ జేఁపు వచ్చి తమ చన్నులయందు సుధాసమంబు లై
వెడలెడు పాలు నింగుకొను వేడుక నిచ్చిరి తత్పుతాశికి¹. 513

1. బాలుండై యిరఁడా యమాసురుని ద్రుంప² (తం): బాలుండయ్యునీతండహ... (వా.)

2. తెచ్చుట యగు³ (హ.)

వ. మఱియుఁ దల్లు లుల్లంబునఁ బెల్లుగ వెల్లిగొను వేడుకలందమ నందనులకు
నలుంగు లిడి, మజ్జనంబులు గావించి, గంధంబు లలంది, తొడవులు దొడిగి,
నిటలతటంబుల రక్షా తిలకంబులు వెట్టి, సకలపదార్థ సంపన్నంబు లైన
యన్నంబు లొసంగి, సన్నములు గాని మన్ననలు సేసిరి. 514

క. ఏ తల్లుల కే బాలకు, లే తెఱఁగునఁ దిరిగి ప్రీతి యెసఁగింతురు ము
న్నా తల్లుల కా బాలకు, లా తెఱఁగునఁ బ్రీతి సేసి రవసీనాథా ! 515

వ. ఆ సమయంబున. 516

ఉ. పాయని వేడ్కతో నునికి పట్టులకుం జని గోవు లెల్ల 1నం
భా యని చీరి హుమ్మనుచుఁ బైపడి మూర్కొని²బంచితల్లి పె
త్తై యతిరేక మై పొదుపులం దెడలేక స్రవించుచున్న పా
లా యెడ నాకుచు³ సుముఖ లై యొసఁగె⁴ నిజ వత్సకోటికి⁵. 517

క. వ్రేతలకును గోవులకును, మాతృత్వము చాలఁ గలిగె మఱి మాధవు పై
మాత లని హరియు నిర్మల, కౌతూహల మొప్పు దిరిగె గడు బాల్యమున⁶.

ఆ. ఘోషజనుల కెల్లఁ గుఱులపై వేడ్క
పూట పూట కెలమిఁ బొటమరించె
నిచ్చ క్రొత్తలగుచు నీరజాక్షుని మీఁద
వేడ్కఁ దమకుఁ దొల్లి వెలసినట్లు. 518

వ. ఇట్లు కృష్ణుండు బాలవత్సరూపంబులు దాల్చి తన్నుఁ దాన రక్షించుకొనుచు
¹నుండి మందను వనంబుల నమంద మహిమంబున నొక్కయేఁడు క్రీడించె. ఆ
యేటికి నయిదాఱు దినంబులు కడమ వడియుండ, నం దొక్కనాడు బలభద్రుం
డునుం దానును వనంబునకుం జని, మందచేరువ లేఁగల మేన, నతిదూరంబునం
గోవర్ధన కైల శిఖరంబున ఘాసంబులు గ్రాసంబును గొనుచున్న గోవు లా
లేఁగలం గని. 520

చ. ముదమున హంకరింపుచును మూఁపులపై మెడలెత్తి చాఁపుచు¹
బదములు నాల్గు రెం డయిన బాగునఁ గూడఁగఁ బెట్టి దాఁటుచు²
వదనముల³ విశాలతర వాలముల⁴ వడి నెత్తి పాటి యా
మొదవులు చన్నులం గుడిపె మూతుల మ్రింగెడిభంగి నాకుచు⁵. 521

వ. అంత గోపకులు గోవుల నివారింప నలవిగాక, దిగ్గన నలుకతోడి సిగ్గులగ్గులంబుగ
దుర్గమమార్గంబున వాని వెంటనంటి వచ్చి, లేఁగల మేవుచున్న కొడుకులం గని.

ఉ. అయ్యలఁ గంటి మంచుఁ బులకాంకురముల్ వెలయంగ గుఱ్ఱులఁ
జయ్యన డాసి యెత్తుకొని సంతసమందుచుఁ గొఁగిలించి తా
ర య్యెడ నొదలల్ మనములారఁగ మూర్కొని ముద్దుసేయుచుఁ
దయ్య మెఱుంగు గోపకులు తద్దయు నుబ్బిరి నిబ్బరంబుగఁ. 523

వ. ఇట్లు బాలకాలింగనంబుల నానందబాష్ప పూరితనయను లై, గోపకులు గోవుల
మరలించుకొని, తలఁగి చన, వారలం జూచి, బలభద్రుం డి ట్లని, తనలోఁ
దలంచె. 524

సీ. చన్ను మానిన యట్టి శాబక శ్రేణిపై గోగణంబులకును గోపకులకు
ని బ్బంగి వాత్సల్య మెటువలె నుదయించె హరిఁ దొల్లి మన్నించునట్లు వీరు
మన్నించుచున్నారు మమతసేయుచుఁ బ్రీతి నంబుజాక్షునిఁ గన్న యట్ల నాకుఁ
బ్రేమ మయ్యెడి డింభబృందంబుఁ గనుఁగొన్న నిది మహాద్భుత మెందు నెఱుఁగరాదు

తే. మనుజు డైవత దానవ మాయయొక్కొ-
కాక నా భర యగుచున్న కమలనయను
మాయయా గాక యితరుల మాయ నన్నుఁ
గలఁపనోపదు విభుమాయ గాఁగ నోపు. 525

క. అని మున్ను ముగ్ధుఁ డయ్యును, దనయందుల దివ్యదృష్టిఁ దప్పక బుద్ధిఁ
దన చెలికాండ్రను గ్రేపుల, వనజాక్షుం డనుచుఁ జూచె వసుధాధీశా ! 526

వ. ఇట్లు విజ్ఞానదృష్టిఁ జూచి, యెఱింగియు నమ్మక కృష్టం జూచి మహాత్మా!
తొల్లి యెల్ల శ్రేవులును ఋషుల యంశం బనియును, గోపాలకులు వేల్పుల
యంశం బనియును, దోచుచుండు. ఇప్పుడు వత్స బాలక సందోహంబు సందే
హంబు లేక నీవే యని తోచుచున్నది. ఇది యేమి యని యడిగిన, నన్నకు
నున్నరూపంబు వెన్నుండు మన్నన సేసి, క్రన్నన యెఱింగించె. అతండును
నెఱింగె. ఇ వివిధంబున హరి బాలవత్సంబులు దాన యై సంచరించిన యేడు
విరించికి తనమానంబున నొక్క త్రుటిమాత్రం బైన, విరించి చనుదెంచి, వత్స
బాలకుం డైన కృష్ణ బాలకుం జూచి, వెఱుంగుపడి, యి ట్లని వితర్కించె. 527

శా. మందం గల్గిన వత్స బాలకులు నా మాయా గుహ సుప్త లై
యెందుం బోవరు లేవ రిప్పుడును 1లేరే చేయ నా కన్య లొం
డెందుఁ లేరు 2విధాతలుం బరులు వీ రెవ్వార లెదైరొకో
యెం దేతెంచిరా కృష్ణతో మెలఁగు 3వా రే డయ్యెడి నేటికిఁ. 528

మత్తకోకిల. బ్రహ్మపంపునఁ గాని పుట్టదు ప్రాణిసంతతి యెప్పుడుఁ
 బ్రహ్మ నొక్కఁడఁ గాని వేఱొక బ్రహ్మ లేఁడు సృజింపఁగా
 బ్రహ్మ నేను సృజింప ¹నొండొక చాల వత్స కదంబ మే
 బ్రహ్మమందు జనించె నొక్కట బ్రహ్మ మైనది చూడఁగన్. 529

వ. అని యిట్లు సకలంబును సుకరంబుగ వెఱ వెఱింగెడి నెఱవాది ముదుక యెఱుక
 గల ³ప్రోడ వెఱంగుపడి, గ్రద్దన పెద్దప్రోద్దు తద్దయుం దలపోసి, కర్ణంబుమందల
 యెఱుంగక, కొందలపడుచు నాందోళనంబున. 530

క. మోహము లేక జగంబుల, మోహింపఁగ జేయ నేర్పు మొనసిన విష్ణుఁ
⁴మోహింపించెద ననియెడి, మోహమున విధాత తానె మోహితుఁ డయ్యెన్.

తే. పగలు ఖద్యోతరుచి చెడుపగిది రాత్రి
 మంచు చీకటి లీన మై మాయమాడ్కి
 విష్ణుపై నన్యమాయలు విశద మగునె
 చెడి నిజేశుల గరిమంబుఁ జెఱుచుఁ గాక. 532

వ. మఱియును. 533

క. పుట్టితి బుద్ధి యెఱింగితిఁ, బుట్టించితి జగము సగము పోయెను ప్రాయం
⁵బిట్టివి నూతన సృష్టలు, పుట్టుటలే దొర యిట్టి బూమెలు భూమిన్. 534

వ. అని యిట్లు తలవాకిట వాఁడిమిగల వాణి పోఁడిమిచే వాఁడికెక్కిన నలుమొగం
 బుల తక్కిరిగొంటు పెనుదంట పలువెంటలఁ దనమనంబున వితర్కించి, విదారించు
 నెడ, నతండు గనుఁగొనుచుండ, న బ్బాలకులు మేఘశ్యాములును, హార కుండల
 కిరీట వనమాలికాభిరాములును, శ్రీవత్స మంగళాంగద నూపుర కనకకటక
 కంకణ కటిఘటిత కాంచీగు జోద్ధాములును, నాపాదమస్తక తులసీ నవదాము
 లును, విలస దంగుళీయక ప్లోములును, శంఖ చక్ర గదా కమల హస్తలును,
 జుతుర్భుజ ప్రశస్తలును, బీత కౌశేయవాసులును, జంధికా ధవళ హాసులును,
 నరుణకరుణా కటాక్షపీక్షణ విలాసులును, ననంత సచ్చిదానందరూప మహితులును,
 విజాతీయ భేదరహితులు నయి తమకుఁ బరతంత్రంబు లగుచు నృత్యగీతాది సేవా
 విశేషంబులకుఁ జొచ్చి మెలంగు(చు) మూర్తిమంతంబు లైన బ్రహ్మాది చరా
 చరంబులును, నణిమ మహిమాది సిద్ధులును, మాయాప్రముఖంబు లైన శక్తు

1. నుండక (హ.) 2. నొక్కడ (హ.) 3. ప్రోగు (హ.) 4. మోహించెద నేనని
 యెదు (హ.) 5. ఇట్టివి తన సృష్టలలో (ట.) 6. తలవాకిట వాణిగల పోఁడిమి వాఁడిమి
 కెక్కిన (తం. వా.)

లును, మహదాది చతుర్వింశతి తత్త్వంబులును, గుణక్షోభ కాలపరిమాణ హేతు సంస్కార కామ కర్మ గుణంబులును సేవింప, వేదాంతవిదుల తైన నెఱుంగరాని తెఱంగున మెఱయుచు, గానంబడిన వారలం గనుంగొని.

585

ఉ. బాలురఁ గంటి నా ¹మదికిఁ బాసిన వారిని మున్ను వారి నేఁ
బోలఁగఁ జూచునంతటన భూరి నిరర్గళ దుర్గమ ప్రభా
జాలముతోడఁ జూపులకుఁ జాలమిఁ దెచ్చుచు నున్నవార లే
మూలమొ మార్గ మెయ్యదియొ మోసము వచ్చెఁ గదే విధాతకుఁ.

586

వ. అని సకలేంద్రియంబులకు వెక్కసంబు లైన స్రుక్కి.

587

ఉ. ఏ పరమేశు తేజమున నీ సచరాచర మైన లోక ము
ద్దీపిత మయ్యె నట్టి విభు తేజముఁ గన్నులఁ జక్క జూడఁగా
నోపక పారవశ్యమును నొందుచు సం స్తిమితాఖిలేంద్రియుం
డై పరమేశ్వి మైమఱచె నప్పుడు చిత్రపు రూపు కైవడిఁ.

588

వ. ఇట్లు మాయాతీతుండును, వేదాంత విజ్ఞాన దుర్లభుండును, స్వప్రకాశానందుం
డును నైన తన బాహుళ్యంబుఁ జూచి, నివ్వెఱవడిన బ్రహ్మం గని, యీశ్వరుండు.

శా. బాలుం డై చతురాననుండు ²తన యా బ్రహ్మభిమానంబునఁ
లోలుం డై మతిఁ దప్పి నా మహిమ ³మాలోకింప నేతెంచెఁ దా
నాలోకింపఁగ నెంతవాఁ డనుచు మాయాజాలముఁ విప్పి త
ల్లీలారూపము లెల్ల దాఁచె నటఁ గేశీచాతురీ ధుర్యుఁ డై.

540

వ. అంతలోన నిర్జీవుండు సజీవుం డయిన తెఱంగున, నెనిమిది కన్నులుగల వేల్పు
గమికాఁడు, తేఱి, తెప్పిఱిలి, కాలుఁ గేలుఁ గదలించి, చెచ్చెరం గన్నుఁ దెఱచి
చూడ సమర్థుం డై, ముందఱఁ గని, వెనుకఁ జూచి, దివి విలోకించి, దిక్కులు
వీక్షించి, యెల్లయెడలఁ గలయ దర్శించి, తన పురోభాగంబున హరి సంచరిం
చుటం జేసి జాతివైరంబు లేని సర పక్షి మృగాదులకు నాటపట్టయి, సిరిగలిగి,
కామ క్రోధాది రహితులకు జీవనం బైన బృందావనంబు పొడగాంచి యందు. 541

సీ. తన కన్యములు లేక తనరారి ముమ్మాుల విభుఁ డయ్యుఁ గ్రేపుల వెదకు వాని
నఖిలజ్ఞుఁ డై యొక్కఁ డయ్య నజ్ఞాకృతిఁ జెలికాండ్రఁ బెక్కిండ్రఁ జీరువాని
బహి రంత రాద్యంత భావశూన్యం డయ్య నంతంత నడుగుచొ పురయువాని
గురు గభీరుం డయ్య ⁴గురువులు వాఱుచు ⁵నట్టిట్లు పాతర లాడువాని

1. చెయిది (వా.) 2. తనయా (తం.వా.) 3. యాలోకింప (తం.వా.) 4. బరువులు వారుచు (హ.) 5. నట్టిట్లు (తం.వా.)

ఆ. జాతిరహితుఁ డయ్యుఁ జతుర గోపార్థక

భావ మెల్ల నచ్చు పడిన ¹మేని

చెలుపువాని హస్త శీతాన్న కబళంబు

వానిఁ గాంచె నపుడు వాణిమగఁడు.

542

వ. కని, సంభ్రమించి, విరించి రాయంచ డగ్గనుఱికి, కనకదండ సుకుమారం బయిన శరీరంబుతోడ నేలం జాగిలంబడి, మణిగణ సుప్రకాశంబు లయిన తన కిరీట శిఖరప్రదేశంబు లా కుమారుని పాదంబులు మోవ మ్రొక్కి, తోరంబు లగు నానందబాష్ప జలపూరంబుల నడుగులు గడిగి, మఱియును.

543

క. అడుగులపైఁ బడు లేచుక, బడుఁ గ్రమ్ముత లేచు నిట్లు భక్తి మును దాఁ బొడగనిన పెంపుఁ దలపుచు, దుడుకని మహిమాబ్ధి నజుఁడు దుడుకడిచె నృపా!

వ. అంత నల్లనల్లన లేచి, నిలుచుండి, నయనారవిందంబులు దెఱచి, గోవిందుని సందర్శించి, చతుర్ముఖుండు ముఖంబు వంచి, కృతాంజలి యై, దిగ్గన డగ్గతిక యిడుకొనుచు, నేకచిత్తంబునఁ జతుర్ముఖంబుల ని ట్లని స్తుతియించె.

545

అధ్యాయము — ౧౪

సీ. శంపాలతికతోడి జలదంబు కైవడి మెఱుఁగు టొల్లియతోడి మేనినానిఁ గమనీయ మృదులాన్నకబళ వేత్ర విషాణ వేణుచిహ్నంబుల వెలయువానిఁ గుంజావినిర్మిత కుండలంబులవాని శిఖిపింఛ వేష్టిత శిరమువాని వనపుష్ప మాలికావ్రాత కంఠమువాని నశినకోమల చరణములవానిఁ

ఆ. గరుణ గడలుకొనిన కడకంటివాని గో

పాలబాలు భంగిఁ బరఁగువాని

నగుమొగంబువాని ననుఁ గన్నతండ్రిని

నిను భజింతు మ్రొక్కి నీరజాక్ష !

546

మ. నను మన్నించి భవజ్ఞనంబులకు నానందంబు నిండించు నీ తను రూపం బిదె నా మనంబున కచింత్యం బయ్యె నీ యుల్లస ధ్వన విశ్వాకృతి నెవ్వఁ డోపు నెఱుఁగక గైవల్య మై యొప్పు నా త్మ నివేద్యం బగు నీదు వైభవము చందం బెట్టిదో యాశ్వరా !

547

క. విజ్ఞాన విధము లెఱుఁగక, ³తజ్ఞులు నీ వార్తఁ జెప్పఁ దను వాఙ్మనమూర్త యజ్ఞేశ! నీకు నిచ్చిన, యజ్ఞులు నినుఁ బట్టి ⁴గెలుతు రజితుడ వైనక.

548

క. శ్రేయములు గురియు భక్తినిఁ, జేయక కేవలయు బోధసిద్ధికిఁ దపముం
జేయుట విఫలము పొల్లం, దాయము చేకుటనె తలఁప నధికం బైనఁ. 449

క. నిజముగ ¹నిన్నెఱుంగరు మును, నిజవాంఛలు నిన్నుఁజేర్చి నీ కథ వినుచుఁ
నిజకర్మ లబ్ధ భక్తిఁ, సుజనులు నీ మొదలిటెంకిఁ జొచ్చి రధీశా ! 550

సీ. విక్రియా శూన్యమై విషయత్వమును లేని దగుచు నాత్మాకార మై తనర్పు
నంతఃకరణ మొక్క యధికసాక్షాత్కార విజ్ఞానమునఁ బట్టి వే తొరులకు
నెఱుంగంగ రాని దై యేపారి యుండుటఁ జేసి నీ నిర్గుణ ²శ్రీ విభూతి
బహిరంగ వీధులఁ బాఱక తిరము లై యమలంబు లగు నింద్రియములచేత

అ. నెట్టకేల కైన నెఱుంగంగ నగుఁ గాని
గుణవిలాసి వగుచుఁ గొమరుమిగులు
నీగుణ ప్రజంబు నేరరా దెఱుంగంగ
నొక్క మితము లేక యుంట నీశ ! 551

క. తారాతుషార శీకర, భూరజముల కైన లెక్క బుధు లిడుదురు భూ
భారావతీర్ణ ! వారును, నీ రమ్య గుణంబు లెన్న నేర రగణ్యా ! 552

శా. ఏవేశం గృపఁ జూచు నెన్నఁడు హరిఁ పీక్షింతు నంఛాధ్యుఁ దై
నీ వెంటం బడి తొంటి కర్మచయముఁ నిర్మూలముఁ జేయుచుఁ
నీవాఁ దై తను వా జ్ఞునోగతుల నిఁ సేవించు విన్నాణి యో
కైవల్యాధిప లక్ష్మి నుద్ధవడిఁ దాఁ గైగొన్న వాఁ డీశ్వరా ! 553

ఉ. మాయలు గల్గువారలను మాయలఁ బెట్టెడి ప్రోడ ! నిన్ను నా
మాయఁ గలంచి నీ మహిమమానముఁ జూచెద నంచు నేరమిఁ
జేయఁగ బూనితిఁ గరుణ సేయుము కావుము యోగిరాజ వా
గ్గేయ ! దవాగ్నిఁ దజ్జనితకీలము గెల్చి వెలుంగ నేర్చునే. 554

సీ. సర్వేశ ! నే రజోజనితుండ మూఢుండ ప్రభుఁడ ³నేనని వెట్టిప్రల్లదనమున
గర్వించినాఁడను గర్వాంధకారాంధ నయనుండఁ గృపఁ జూడు ననుఁ బ్రధాన
మహదహంకృతి నభో మరు దగ్ని జల భూమి పరివేష్టి తాండ కుంభంబులోన
నేడు ⁴జేనల మేన ⁵నెనయ నే నెక్కడ నీ దృగ్వి ధాండంబు ⁶లేరి కైన

1. నిన్నెఱుంగంగ (తం.వా.) 2. శ్రీవిభాతి (హ) 3. నోయని (హ) 4. జ్ఞానం (హ)

5. నెనయ నొక్కండనే (హ) 6. నేదికైన (హ)

తే. సంఖ్య సేయంగరానివి సంతతంబు
నోలిఁ బరమాణువులభంగి నొడలి రోమ
వివరములయందు వర్తించు విపులభాతి
నెనయుచున్న నీవెక్కడ నెంత కెంత.

555

తరల. కడుపులోపల నున్న పాపఁడు కాలఁ దన్నినఁ గిన్నతో
నడువఁ బోలునె కాఁగి తల్లికి ¹నాథ ! నన్నము దొడ్డు నై
యడఁగి కారణకార్య రూపము నైన యీ సకలంబు నీ
కడుపులోచిది గాదె పాపఁడఁ గాక నే మఱి యెవ్వఁడఁ.

556

క. భూరి లయజలధి నిద్రిత, నారాయణ నాభికమల నాశమున నజుం
డారయఁ బుట్టె ననుట నిజ, మో ²రాజీవాక్ష ! పుట్ట నోటు తలంపఁ.

557

సీ. నశినాక్ష ! నీ వాదినారాయణుండవు జలము నారము జీవచయము నార
మందు నీ వుంట నీయం దది యుంటను నారాయణుం డను నామ మయ్యె
సకలభూతములకు సాక్షి వధీశుండ వల్లి నిద్రించు నారాయణుండవు
నీమూర్తి యిది నీకు నిజమూర్తి యనరాదు నశిననాశముత్రోవ నడచి మున్ను

తే. కడఁగి నూజేండ్లు వెదకి నేఁ గాన నైతి
నేకదేశస్థుడవు గా వనేకరుచివి
జగములో నుండు నీలోన జగము లుండు
నరుఁడు నీమాయ నెట్లైన నగుచు నుండు.

558

మ. వినుమా యీశ్వర ! వెల్పుల న్వెలుఁగు నీ విశ్వంబు నీ మాయ గా
క నిజం బైన యశోద యెట్లు కనియెఁ గన్నార నీ కుక్షిలోఁ
గనెఁ బో క్రమ్మఱఁ గాంచెనే భవదపాంగ శ్రీఁ బ్రపంచంబు ³చ
కృన్మలో నౌ వెలి యాను లోను వెలియుం గాదే దదన్యం బగుఁ.

559

మ. ఒకఁ డై యుంటివి బాలవత్సములతో నొప్పారి నీ వంతటఁ
సకలోపాసితులౌ చతుర్భుజులు నై సంప్రీతి నేఁ గొల్వఁగాఁ
బ్రకట శ్రీ గలవాడ వైతి విపుడుఁ బ్రహ్మాండముల్ సూపి యొ
ల్లక యిట్లొక్కడ వైతి నీ వివిధనీలత్వంబు గంటిం గదే.

560

క. ⁴ఎఱుంగనివారికిఁ దోతువు, నెఱిఁ బ్రకృతిఁ జేరి జగము నిర్మింపఁగ నా
తెఱుగున రక్షింపఁగ నీ, తెఱుగునఁ బ్రహరింప రుద్రు తెఱుగున నీశా !

561

1. నాదినన్నము (తం) 2. రాజీవదలాక్ష (హ) 3. చక్కనతోనౌ వెలినుండులోను వెలియౌ వీక్షింప
దన్యంబగుఁ (హ) 4. ఎఱుంగని వారికిఁ దోచువు (హ); ఎఱిగిన వారికిఁదోచువు (తం.వా.)

క. జలచర మృగ ¹సుర మునివర, కులముల జన్మించి తీవు కుజనులఁ జెలుపఁ
జెలిమిని సుజనుల మనుపను, దలపోయఁగ ²రాదు నీ విధంబు లనంతా ! 562

ఆ. ³మంపు గొలిపి యోగమాయ నిద్రించిన
యో పరాత్మ భూమ ! యోగిరాజ !
యే తెఱంగు లెన్ని ⁴యెప్పు డెచ్చోట నీ
హేల లెవ్వఁ డెఱుంగు నీశ్వరేశ ! 563

సి. అదిగాన నిజరూప మనరాదు కలవంటిదై బహువిధ దుఃఖి మై విహీన
సంజ్ఞాన మై యున్న జగము సత్పుఖ బోధ తనుడ వై తుది లేక ⁵తనరు నీదు
మాయచేఁ బుట్టుచు మనుచు లే కుండుచు నున్న చందంబున నుండుచుండు
వాకఁడ వాత్ముడ వితరోపాధి శూన్యుండ వాద్యుండ వమృతుండ వక్షరుండ

ఆ. వద్వయుండవును స్వయంజ్యోతి వాహుర్దుఁ
డవు పురాణపురుషుడవు నితాంత
సౌఖ్యనిధిని నిత్య సత్యమూర్తివి నిరం
జనుడ వీవు తలఁపఁ జనునె నిన్ను. 564

వ. దేవా ! యిటువంటి నీవు జీవాత్మ స్వరూపకుండవును, సకలాత్మలకు నాత్మయైన
పరమాత్మ స్వరూపకుండవును నని యెవ్వ రెఱుంగుదురు, వారు గదా గురు
వనియెడు దినకరుని వలనఁ బ్రాప్తం బైన యుపనిష ద్ధర్మజ్ఞానం బను సునేత్రం
బునం జేసి, సంసార మిథ్యాసాగరంబుఁ దరించిన చందంబున నుండుదురు. రజ్జు
వందు రజ్జు వని యెఱింగెడి యెఱుక లేకుండ న య్యెఱుంగమి నది సర్పరూపం
బై తోచిన పిదప నెఱింగినవారి వలన రజ్జు వని ⁵తెలియుచుండ, సర్పరూపంబు
లేకుండు కై వడి, నాత్మయ పరమాత్మ యని యెవ్వరెఱుంగరు. వారి క య్యెఱు
గమివలన సకల ప్రపంచంబు గలిగి, తోచు. ఆత్మ య పరమాత్మ యని
యెవ్వ రెఱుంగుదురు, వారి క య్యెఱుక వలని ప్రపంచంబు లేకుండు. అజ్ఞాన
సంభావిత నామకంబు లైన సంసార బంధమోక్షంబులు, జ్ఞానవిజ్ఞానంబుల లోనివి
గావు. కావునఁ గమలమిత్రున కహోవాత్రంబులు లేని తెఱంగునఁ, బరిపూర్ణ
జ్ఞానమూర్తి యగు నాత్మయందు నజ్ఞానంబు లేమిని బంధంబును, జ్ఞానంబు
లేమిని మోక్షంబును లేదు. ఆత్మవైన నిన్ను దేహాదికం బని తలంచెయు,

1. భూసురనర (హ) "సురేశ్వరవిష్వక్సతై ప న్యవ్యపి తిర్యక్తుయాదస్యపి" (14-20)
2. రావు (హ) 3. ప్రపు (హ) 4. యెంతనిశ్చేష్ట-నీ (హ) 5. తనరుదీవు (హ) 6. తెలుపుచుండ
(హ); రజ్జుపురజ్జువని యెఱుంగుచుండ (తం.వా.)

దేహాదికంబు నిన్నుఁగా దలంచియు, నాత్మ వెలి నుండు నంచు మూఢులు మూఢ
త్వంబున వెదకుచుందురు. వారి మూఢత్వంబు చెప్పనేల ? బుద్ధిమంతు లై పర
తత్వంబుగాని జడంబును నిషేధింపుచున్న సత్పురుషులు తమతమ శరీరంబుల
యంద ని న్నరయుచుందురు. అది గావున.

565

శా. దేవా ! నీ చరణప్రసాద కణలబ్ధిం గాక లేకున్న నొం
డే వెంటఁ జను నీ మహామహిమ నూహింపంగ నెవ్వారికిఁ
నీవారై చనువారితో నొకఁడనై నిఁ గొల్చు భార్యంబు నా
కివే ¹యిప్పటి జన్మ మందయిన నొం డెందైన ²నో యీశ్వరా !

566

తరల. క్రతుశతంబునఁ బూర్ణకుక్షివి గాని నీ విటు క్రేపులఁ
సుతులు నై చనుఁబాలుఁ ద్రావుచుఁ జొక్కి యాడుచుఁ గౌతుక
స్థితిఁ జరింపఁగఁ దల్లు లై విలసిల్లు గోవుల గోపికా
సతుల ధన్యత లెట్లు చెప్పఁగఁ జాలువాడఁ గృపానిధీ !

567

క. పరిపూర్ణంబుఁ బురాణముఁ, బరమానందంబు నైన బ్రహ్మమె చెలికాఁ
డరు దరుదు నందఘోష, స్థిర జనముల భాగ్యరేఖ చింతింపంగఁ.

568

నీ. ఏకాద శేంద్రియాధీశులు చంద్రాదు లేను పాలాక్షుండు నిట్లు గూడఁ
బదుమువ్యూరము నెడపడ యింద్రియపాత్రముల నీ పదాంభోజముల మరంద
మమృతంబుగాఁ ద్రావి యమర నేకై కేంద్రియాభిమానుల మయ్యు నతికృతార్థ
భావుల మైతిమి పరఁగ సర్వేంద్రియ వ్యాపు లు నీమీఁద వ్రాల్చి తిరుగు

తే. ³గోప గోపికా జనముల గురు విశిష్ట
భాగ్యసంపదఁ దలపోసి ప్రస్తుతింప
నలవికా దెవ్వరికి నైన నంబుజాక్ష !
భక్తవత్సల ! సర్వేశ ! పరమపురుష !

569

శా. ఏలా బ్రహ్మపదంబు ? వేదములకుఁ పీక్షింపఁగా రాని ని
న్నీ లోకంబున నీ వనాంతరమునం దీ మందలోఁ గృష్ణ యం
చాలాపాది సమస్తభావములు నీయందే ⁴సమర్పించు నీ
ప్రేలం దొక్కని పాదరేణువులు పై వేష్టించినం జాలదే.

570

మ. నిను హింసించిన నూతనాదులకు మున్నీ మేటి సంకేత మి
చ్చిన నీకుఁ బుర దార పుత్ర గృహ గో స్త్రీ ప్రాణ దేహాదు లె
ల్లను వంచింపక యిచ్చు గోపకులకుఁ లక్షింప నే మిచ్చెదో
యని సందేహము దోచుచున్నది ప్రపన్నానీక రక్షామణి !

571

క. దేహము కారాగేహము, మోహము నిగళంబు రాగ ముఖరములు రిపు
పూహములు భక్తితో ని, న్నూహింపని యంత తడవు నో కమలాక్షా ! 572

ఆ. ఆశ్రయించు జనుల కానందసందోహ
మీఁ దలంచి వివిధ హేలతోడ
నప్రపంచకుండ వయ్యుఁ బ్రపంచంబు
వెలయఁ జేయు దేవు విశ్వమూర్తి ! 578

క. 1ఎఱిగినవార నెఱుంగుదు, రెఱుంగఁ బహుభాష లేల యీశ్వర ! నీ పెం
పెఱుంగ మనో వాక్కులకుఁ, గుఱిసేయం గొలది గాదు గుణరత్న నిధి! 574

క. సర్వము నీవ యెఱుంగుదు, సర్వవిలోకనుఁడ వీవ జగదధిపతివిఁ
2సర్వాపరాధు నన్నుఁ, సర్వేశ ! యనుగ్రహించు చనియెద నింకఁ. 575

క. జిప్టు ! నిశాట విపాటన !, వృష్టికులాంభోజసూర్య ! విప్రామర గో
వైష్ణవసాగర హిమకర !, కృష్ణా ! పాషండ ధర్మ గృహదావాగ్ని ! 576

వ. దేవా ! నీకుఁ గల్పపర్యంతంబు నమస్కరించెద. అని యి వివిధంబున సంస్తుతించి
ముమ్మాటు వలగొని, పాదంబులపైఁ బడి వీడ్కొని, బ్రహ్మ తన నెలవునకుం
జనియె. అతని మన్నించి, భగవంతుం డైన హరి, తొల్లి చెడి తిరిగివచ్చిన వత్స
బాలకులఁ గ్రమ్మఱుం గైకొని, పులిసంబుకడఁ జేర్చె. ఇట్లు. 577

క. క్రించుఁదనంబున విధి దము, వంచించినయేఁడు గోపవర నందును తొ
క్కించుక కాలంబుగ నీ,క్షించిరి రాజేంద్ర ! బాలకృష్ణుని మాయఁ. 578

ఆ. ఏ మహాత్ము మాయ నీ విశ్వమంతయు
మోహితాత్మక మయి మునిగియుండు
నట్టి విష్ణుమాయ నర్భకు లొక్కయేఁ
డెఱుంగకుండి రనుట యేమి 4బొడ్డు ? 579

వ. అప్పుడు. 580

మ. చెలికాఁడా ! యరుదెంచితే యిచటికిఁ సేమంబునఁ గ్రేపులుఁ
నెలవు లేస్తే నరణ్యభూమివలనఁ నీ వచ్చునందాఁకఁ జ
ల్లులు వీ రించుక యెవ్వరుఁ గుడువ రాలోకింపు ర మృంచు నా
జలజాతుండు నగఁ భుజించి రచటఁ సంభాషలఁ డింభకుల్. 581

1. ఎఱిగిన వారి యెఱుంగమి. యెఱుంగమె (తం.వా.); యెఱుగని వార మెఱింగియ
నెఱుగని బహుభాషలేం (గ) 2. సర్వాపరాధి (హ) 3. కృష్ణా (తం) 4. వెఱుగు (తం.వా.)

వ. ఇట్లు బాలకులతోడఁ జల్లి గుడిచి, వారలకు లజగర చర్మంబుఁ జూపుచు వసం
బున నుండి తిరిగి.

582

పంచచామరము. ¹ప్రసన్న పింఛమాలికా ప్రభా ²విభాసి తాంగుడున్
బ్రసిద్ధ శృంగ వేణునాద పాశబద్ధ ³లోకుడున్
బ్రసన్న గోపబాల గీత బాహువీర్యుఁ డయ్యు ను
ల్లసించి యేగె గోపకుల్ సెలంగి చూడ మందకున్.

583

వ. ఆ సమయంబున.

584

క. పెనుఁబాము దమ్ము మ్రింగిన, మన నందసుతుండు పాము మర్దించి మమున్
మనిదె నరణ్యము లోపల, నని ఘోషించిరి కుమారు లా ఘోషములోన్.

585

వ. అనిన విని నరేంద్రుం డి ట్టనియె.

586

క. కని మనిచి యెత్తి పెంచిన, తనుజన్ములకంటె నందతనయుం డా ఘో
ష నివాసులకు మనోరంజనుఁ డెట్లయ్యెను బుధేంద్ర ! చను నెఱిఁగింపన్.

587

వ. అనిన శుకుం డి ట్టనియె.

588

నీ. అఖిల జంతువులకు ⁴నాత్మ వల్లభ మైన భంగి బిడ్డలు నిండ్లు పసిఁడి మొదలు
వస్తువు లెవ్వియు వల్లభంబులు గావు సకలాత్మకుం డైన జలజనేత్రుఁ
డఖిలజంతువులకు నాత్మ గావున ఘోషవాసుల కెల్లను వల్లభత్వ
⁵మున మిక్కిలి లొప్పెను మూఁడు లోకములకు హితము సేయఁగ జలజేషణుండు

ఆ. మాయతోట మూర్తిమంతుఁ డై యొప్పారుఁ

గలఁ డతండు నిఖిల గణములందు

⁶భవతి ధాతు వెట్లు భావార్థ మై సర్వ

ధాతు గణమునందుఁ దనరు నట్లు.

589

క. శ్రీపతి పద మను నావను, బ్రావించి భవాబ్ధి వత్సపదముగ ధీరుల్
రూపించి దాటి చేరుదు, రాప తృదరహిత లగుచు నమృతపదంబున్.

590

ఆ. అఘునిఁ జంపి కృష్ణుఁ డావులుఁ దానును

జల్లి గుడిచి జలజసంభవునకుఁ

జిద్విలాస మైన చెలువుఁ జూపిన కథఁ

జదువ వినినఁ గోర్కె ⁷నఫల మగును.

591

592

వ. అని చెప్పి మఱియు, వ్యాసనందనుం డి ట్టనియె.

1. ప్రసూన (తం.వా.క.) 2. విచిత్రతాంగుడు (తం.వా.) 3. లోలుడు (హ) 4. వల్లభుఁ
డైన (హ.తం.వా.); 5. మునను మిక్కిలి యొప్పె (వా) 6. భవవిధాతలెట్లు భావార్థమై సర్వ (హ);
సర్వేశామపి భూయనాం భావార్థో భవతి స్మృతః (14-57) 7. సంభవించు (తం.వా.)

అధ్యాయము - ౧౫

క. రాగంబుల బలకృష్టులు, పౌగండ వయస్కు లగుచు, ¹బతుపాల కళా
యోగంబున బృందావన, భాగంబునఁ గాచి రంతఁ బశువుల నధిపా ! 593

వ. ఆ య్యెడఁ గృష్ణం దొక్కనాఁడు రేపకడ లేచి, వేణువు పూరించి, బలభద్ర
సహితుం డై, గోపకుమారులు దన్ను బహువారంబులు కైవారంబులు సేయ,
మ్రోల నాలకదువుల నిడికొని, నిరంతర ఫల కిసలయ ²కుసుమంబును, గుసుమ
మకరంద నిష్కంద పానానంద దిందిందిర కదంబంబును, గదంబాది నానా తరు
లతా గుల్మ సంకులంబును, గులవిరోధ రహిత మృగ పక్షి భరితంబును, ⁴భరిత
రససరోరుహ పరిమళ మిళిత పవనంబును నైన వనంబుఁ గని, యందు వేడుకం
గ్రీడింప నిశ్చయించి, వెన్నుం దన్న కి టనియె. 594

శా. శాఖా పుష్ప ఫల ప్రభార నత లై చర్చించి యో దేవ ! మా
శాఖిత్వంబు హరింపు మంచు శుకభాషణ నీ కెఱింగింపుచున్
శాఖాహస్తములం బ్రసూన ఫలముల్ సక్కన్ సమర్పించుచున్
శాఖి శ్రేణులు నీ వదాబ్జముల కోజన్ మ్రొక్కెడిన్ జూచితే. 595

సీ. నిఖిలపావన మైన నీ కిరీఠిఁ బాడుచు నీ తుమ్మెదలు వెంట నేగుదెంచె
నడవిలో గూడుండ వైన యీశుఁడ వని ముసరి కొల్వఁగ వచ్చె మునిగణంబు
నీలాంబరముతోడ నీవు జీమాతమ వని నీలకంఠంబు లాడఁ దొణఁగెఁ
బ్రియముతోఁ జూచు గోపికల చందంబున నినుఁ జూచె నదె హరిజీవయంబు

ఆ. నీవు వింద వనుచు నిర్మల సూక్తులు
పలుకుచున్న విచటఁ బరభృతములు
నేఁడు విపినచరులు నీవు విచ్చేసిన
ధన్యు లైరి గాదె తలఁచి చూడ. 596

సీ. నీ పాదములు సోకి నేఁడు ⁴వీరుత్తృణ పుంజంబుతో భూమి పుణ్య యయ్యె
నీ నఖంబులు తాఁకి నేఁడు నానాలతా తరుసంఘములు కృతార్థంబు లయ్యె
నీ కృపాదృష్టిచే నేఁడు నదీ శైల ఖగ మృగంబులు దివ్యకాంతిఁ జెడె
నీ పెన్నురము మోవ నేఁడు గోపాంగనా జనముల పుట్టువు నఫల మయ్యె

1. పటుపాలకళా (హ.); పశుపాలకళా (తం. వా.) 2. కుసుమంబులును (హ.వా.); కుసుమం
బులను (తం) 3. భరిత సరస్వరోరుహ (తం. వా.) 4. నీరుమత్పణ (హ)

ఆ. నని యరణ్యభూమి నంకించు పసులను
మిత్రజనులుఁ దాను మేపుచుండి
నలినలోచనుండు నదులందు గిరులందు
సంతసంబు మెఱయ సంచరించె.

597

వ. మఱియు, న య్యాశ్వురుండు.

598

సీ. ఒకచోట మత్తాశి యూధంబు జుమ్మని మ్రోయంగ జుమ్మని మ్రోయుచుండు
నొకచోటఁ గలహంసయూధంబు గూడి కేంకృతులు సేయంగఁ గేంకృతులు సేయు
నొకచోట మదకేకియూధంబు లాడంగ హస్తాబ్జములు త్రిప్పి యాడఁ దొణఁగు
నొకచోట వనగజయూధంబు నడవంగ నయముతో మెల్లన నడువఁ జొచ్చుఁ

ఆ. గ్రౌంచ చక్ర ముఖర ఖగము లొక్కొక్కచోటఁ
బలుక వానియట్ల పలుకుఁ గదిసి
పులుల సింహములను బొడగని యొకచోటఁ
బలుచు మృగములందుఁ ¹దఱచుఁ గూడి

599

వ. మఱియును.

600

సీ. రా పూర్ణచంద్రిక ! రా గౌతమీగంగ ! రమ్మ భగీరథరాజ తనయ !
రా సుధాజలరాశి ! రా మేఘమాలికా ! రమ్మ చింతామణి ! రమ్మ సురభి !
రా మనోహరిణి ! రా సర్వమంగళ ! రా భారతీదేవి ! రా ధరిత్రీ
రా శ్రీమహాలక్ష్మి రా మందమారుతి ! రమ్మ మందాకిని ! రా శుభాంగి !

ఆ. యనుచు మఱియుఁ గలుగు నాఖ్యలు గల గోవు
లడవిలోన దూర మందు మేయ
ఘన గభీరభాషఁ గడు నొప్పు జీరు నా
భీరజనులు బొగడఁ బెంపు నెగడ.

601

క. కాంతార ²విహరణమ్ముల, శ్రాంతుం దై ³గోపకాంక ⁴శయుఁ డగు నన్నఁ
సంతుష్టిఁ బొందఁజేయు ని, రంతర కర చరణ మర్కనాదుల నధిపా !

602

క. పాడుచు నాడుచు ⁵ముచ్చట, లాడుచు ⁶నొందొరులఁ దాకు నావులఁ గని బి
ట్టాడుచు ⁷జేతులు వ్రేయుచు, గ్రీడింతురు నగుచు బలుఁడు గృష్ణుఁడు నొకచోఁ

1. బఱచుఁ గూడి (తం) 2. విహరణమ్ముల (తం.వా.) 3. గోపికాంత (హ) 4. శయనం
డగుచు (హ) 5. మందట (తం.హ.) 6. నొందొరునిదాక నావులగని (హ) 7. జేతలవ్రేయుచు (హ)

వ. ఇ వివర్ధంబున.

604

సీ. వేదాంతవీధుల విహరించు విన్నాణి విహరించుఁ గాంతార వీధులందు
ఫణిరాజ శయ్యపైఁ బవళించు సుఖభోగి పల్లవశయ్యలఁ బవ్వళించు
గురుయోగి మానసగుహలఁ గ్రుమ్మరు మేటి గ్రుమ్మరు నద్రీంద్ర గుహలలోనఁ
గమలతోడఁ బెనంగి కడు డయ్యు చతురుఁ డాభీరజనులతోడఁ బెనంగి డయ్యు

ఆ. నఖిలలోకమునకు నాశ్రయం డగు ధీరుఁ
డలసి తరులనీడ నాశ్రయించు
యాగ భాగచయము లాహరించు మహాత్ముఁ
డడవిలోని ఫలము లాహరించు.

605

606

వ. ఆ సమయంబున.

సీ. అలసినచోఁ గొంద అతిమోదమున వీఁపు లెక్కించుకొని పోదు రేపు మెఱసి
సౌలసి నిద్రించినచో నూరు తల్పంబు లిడుదురు కొందఱు హితవు గలిగి
చెమరించి యున్నచోఁ జిగురుటాకులఁ గొంద జొయ్యన విసరుదు రుత్సహించి
ద వేగి నిలుచుచోఁ దడయక గొందఱు పదము లొత్తుదు రతిభాంధవమున

ఆ. గోపవరులు మఱియుఁ ¹గొందఱు ప్రయమున
మాధవునకుఁ బెక్కు మార్గములను
బనులు సేసి రెల్లభవములఁ జేసిన
పాపసంచయములు భస్మములుగ.

607

—: గర్వభాకరుం దైన ధేనుకాసురుని వధ :-

వ. ఆ య్యవసరంబున శ్రీదామ నామధేయుం దైన గోపాలుండు రామకేశవులం
జూచి యి ట్లనియె.

608

క. దూరంబునఁ దాలతరు, స్పారం బగు వనము గలదు పతితానుపత
దూర్భారి ఫలసహిత మది యే, ధీరులుఁ జొర వెఱతు రందు ధేనుకుఁ డుంట

వ. ఆ ధేనుకాసురుండు మహాశూరుండును ఖరాకారుండును నై, సమాన సత్వ సమేతు
లైన జ్ఞాతులుం, దానును, మనుష్యులంబట్టి, భక్షింపుచుండు, అయ్యెడఁ బరిమళో
వేతంబు లైన ఫలవ్రాతంబు లసంఖ్యాకంబులుగఁ గలవు. వినుండు.

610

క. ఫలగంధము నాసాపుట, ముల వెంటఁ జొచ్చి చిత్తములఁ గొనిపోయె
ఫలములు ²నమలంపుడు మము, బలియురకును మీకు దైత్య³బల మద్దంబే.

611

1. గొందఱు కొందరు (హ) 2. తినిపింపుడు (క) 3. భటులద్దంబే (తం.వా.)

వ. అని పలికిన చెలికాండ్రవలుకు లాదరించి, నగి, వాడునుం, దాను నుత్తాలం బగు
తాలవనంబునకుం జని యందు. 612

క. తత్తరమున బలభద్రుడు, తత్తాలానోకహములఁ దన భుజజలసం
పత్తిఁ గదల్చుచు గ్రక్కున, మత్తేభముభంగిఁ బండ్లు మహిపై రాల్చెన్. 613

వ. అప్పుడు పండ్లురాలిన చప్పుడు చెవులకుఁ దెప్పర మైన, నదరిపడి, రిపుమర్దన
కుతుకంబున గర్దభాసురుండు. 614

మ. పదవిక్షేపములన్ సవృక్ష ధరణీభాగంబు గంపింపఁగా
రదముల్ దీటుచుఁ గత్తిరించిన చెవుల్ రాజిల్ల వాలంబు భీ
తిద మై ¹తూలఁగఁ గావరంబున సముద్దీపించి గోపాలకుల్
బెదరన్ రాముని²తోమ్ముఁ దన్నె వెను కై బీరంబు తోరంబుగన్. 615

క. మఱియును దనుజుఁడు రామునిఁ, గఱవన్ గమకించి తెఱపి గానక యతనిన్
జుఱచుటఁ జూచుచు శౌర్యము, పఱివోవఁగ నంతఁ బదములఁ దన్నెన్. 616

వ. అంత బలభద్రుండు రౌద్రాకారంబున గర్దభాసురు పదంబులు నాలుగు నొక్కకేల
నంటంబట్టి, బెట్టు దట్టించి, త్రిప్పి, విగతజీవుం జేసి. 617

మ. ఒక తాళాగ్రము తాఁకవైవ నది ⁴కంపోద్రిక్తమై త్రెళ్ళి వే
తోక తాళాగ్రముపైఁ బడ న్నదియు నత్యుగ్రాహతిన్ నిల్వ కొం
డొక తాళాగ్రముపైఁ బడన్ విఱిగి యిట్లొండొంటిపైఁ దాళవృ
క్షకము ల్గూలెఁ బ్రచండమారుతము తాఁకన్ గూలు చందంబునన్. 618

ఉ. తంతువులందుఁ జేలము విధంబున నే పరమేశు మూర్తి యం
దింతయుఁ బుట్టు నట్టి జగదీశుఁ డనంతుఁడు దైత్యమాత్రు ని
ట్లంతము సేయు దెంతపని యద్భుతమే విను మంతలోన వాఁ
డంతముఁ బొందు దెల్లఁ గని యాతనిబంధులు గర్దభంబు లై. 619

క. బలకృష్ణులపైఁ గదిసిన, బలియుర ఖరదైత్య ⁵భటుల పశ్చిమపాదం
బులు వట్టి తాళశిఖరం, బుల నెగురఁగవైచి ⁶వారు పొరిగొని రథిపా ! 620

వ. అప్పుడు. 621

క. ఆలమున నోలిఁ గూలిన, తాలద్రుమఖండ దైత్య తనుఖండములన్
గీలిత యై ధర జలధర, మాలావృత మైన మింటిమాడ్కిని వెలిగెన్. 622

1. తూం ఖరారంబున (తం) 2. వెన్నుకన్నె (హ) 3. నింత నంత (తం.వా.) 4. కంపో
ద్రేకమై (హ) 5. సఖం (హ) 6. వారిఁ బొరిగొనిరి (హ)

క. ధేనుకవనమున నమలిరి, మానవు లా వేశఁ దాటి¹ మానులఫలముల్
ధేనువులు మెసఁగెఁ గనవులు, ధేనుకహర భక్తకామధేనువు గలుగఁ. 623

వ. ఆ సమయంబున సురలు విరులవానలు గురియించి, దుందుభులు మొరయించిరి.
అంతఁ గమలలోచనుండు, గోపజన జేగీయమాన వర్తనుం డై, యన్నయుఁ
దానును గోపగణంబులం బిల్చుకొని, మందకుం జనియె. ఆ య్యెడ. 624

ఉ. గో పదరేణు సంకలిత కుంతలబద్ధ మయూరపింఛ ను
ద్దీపిత మందహాస శుభదృష్టి లన స్మృఖు² వన్య పుష్ప మా
లా పరిపూర్ణు గోపజన లాలిత వేణురవాభిరాము నా
గోపకుమారునిం గనిరి గోపసతుల్ నయనోత్సవంబుగఁ. 625

ఆ. కమలనయను వదనకమల మరందంబుఁ
దవిలి నయన షట్పదముల వలనఁ
ద్రాగి దిన వియోగతాపంబు మానిరి
గోపకాంత లెల్లఁ గోర్కు లలర. 626

—: గోపాలకృష్ణుండు కాళియమర్దనము గావించుట :—

వ. ఇట్లు గోపిక లాదరంబునం జూడ, వ్రీడా హాస వినయంబులం జూచుచు, గ్రీడా
గరిష్ఠు డైన ప్రోడ గోష్ఠంబుఁ బ్రవేశించె. అంత రోహిణీయశోదలు కుఱ్ఱులవలని
మచ్చికలు పిచ్చలింప, నిచ్చకు వచ్చిన ట్ల య్యె వేశల దీవించిరి. వారును మజ్జ
నోన్మర్దనాదు లంగీకరించి, సురభి కుసుమగంధంబులు గైకొని, రుచిర చేలంబులు
గట్టికొని, రసోపపన్నంబు లైన యన్నంబులు గుడిచి, తృప్తు లై, మంజుల
శయ్యల సువు లై యుండిరి. అందు. 627

సీ. ఒకనాఁడు బలభద్రుఁ డొక్కఁడు రాకుండ గోపాలకులుఁ దానుఁ గూడి కృష్ణు
డడవికిఁ జని యెండ నా గోవులును గోపకులు నీరువట్టునఁ గుంది³డస్సి
కాళిందితో విషకలిత తోయము ద్రావి ప్రాణానిలంబులు వాసి పడిన
యోగీశ్వరుండును యోగివంద్యుఁడు గృష్ణుఁ డీక్షణామృతధార లెలమిఁ గురిసి

ఆ. పనుల గోపకులను బ్రతికించె మరలంగ
వారుఁ దమకుఁ గృష్ణువలన మరల
బ్రతుకు గలిగె నంచు భావించి సంతృప్త
మానసముల జనిరి మానవేంద్ర ! 628

అధ్యాయము - ౧౬

- క. కాళియఫణి దూషిత యగు, కాళిందిఁ బవిత్రజేయఁగా నుత్సుకుఁ డె
కాళిందీ జలవద్దుడు, కాళియు వెడలంగ నడిచెఁ గౌరవముఖ్య ! 629
- వ. అనిన న య్యగాధజలంబువలన మాధవుం డెట్టి నేర్పున, సర్పంబుదర్పంబు మాపి
వెడలించె ? అందుఁ బెద్దకాలం బా వ్యాళం బేల యుండె ? ఎఱింగింపుము. 630
- క. తొఱ్ఱులఁ 1గాచెడి నందుని, కుఱ్ఱుని చరితామృతంబు గొనకొని చెవులన్
జుఱ్ఱుంగఁ దనివి గల్గునె, వెఱ్ఱుల కై నను దలంప విప్రవరేణ్య ! 631
- వ. అనిన శుకుం డి ట్టనియె. 632
- సీ. మానవేశ్వర ! యొక్కమడుఁగు కాళిందిలోఁ గల దది యెప్పుడు కాళియాహి
విషవహ్ని శిఖలచే 2వేఁగుచుండును మీఁదఁ బఱతెంచు నంతన పశులైనఁ
బడి మ్రగ్గు నందుఁ దద్భంగ శీకరయుక్త పవనంబు సోఁకినఁ బ్రాణు లెవ్వి
యైన నప్పుడె చచ్చు నట్టి యా మడుఁగులో నుదకంబు పొంగుచు నుడుకుచుండఁ
తే. జూచి వెఱఁగంది కుజనుల స్రుక్కఁ జేయ
నవతరించిన బలువీరుఁ డాగ్రహించి
భుజగ విషవహ్ని దోషంబు పొలియఁజేసి
సుజలఁ గావించి యా నదిఁ జూతు ననుచు. 633
- వ. కృతనిశ్చయుం డై, పూర్వజన్మ భాగ్యంబునం దన చరణ సంస్పర్శనంబునకు
యోగ్యం బై, తత్సమీపంబున విశాల విటపిశాఖా కదంబంబుతో నున్న కదంబ
భూజంబు నెక్కి. 634
- మ. కటి3చేలంబు బిగించి పింఛమునఁ జక్కం గొప్పు బంధించి దో
స్తట సంస్పృలన మాచరించి చరణద్వంద్వంబు గీలించి త
త్కుటశాఖాగ్రముమీఁద నుండి యుఱికెన్ గోపాలసింహంబు ది
క్రటముల్ మ్రోయ ప్రదంబులో గుభగుభ ధ్వానం బనూనంబుగన్. 635
- ఉ. భూరి మహాప్రతాప పరిపూర్ణ భయంకర గోపబాల కం
తీరవ పాతవేగ వికటికృత దుర్విష భీషణోర్మి నం
పూరిత మై వడిం గలఁగి పొంగి ధనుశ్శతమాత్ర భాగ వి
స్తారము వొంగె న మృడుఁగు తప్త పయఃకణ బుద్బుదోగ్ర మై. 636

శా. పాతీనాకృతిఁ దోయరాశి నడుమఁ బాసిల్లి మున్న ధ్యుఁడై
కాశిన్యక్రియ నీఁడు నేర్పు దనకుం గల్మిఁ భుజంగేంద్ర హృ
త్పితాగ్రంబున రోషవహ్నా లెగయఁ భీమంబుగా నీఁడె ¹ను
ల్లోలోత్తుంగ తరంగ మై మడుగు దుర్లోక్యంబుగా బాహులఁ. 637

వ. ఆ సమయంబున. 638

శా. బాలుం దొక్కఁడు వీఁడు నా మడుగు విభ్రాంతోచ్చల త్కిర్ణ క
ల్లోలం బై కలఁగం జరించె నిట నే లోనుంటఁ జూడండు మత్
కీలాభీల విశాల దుస్సహ విషాగ్ని జ్వాలలఁ భస్మ మై
కూలంజేసెద నేడు లోకులకు నా కోపంబు దీపింపఁగఁ. 639

వ. అని తలంచి విజృంభించి. 640

ఉ. ఘోర విషానల ప్రభలు గొబ్బునఁ గ్రమ్మఁగ సర్పసైన్య వి
స్ఫూరుఁడు కాశియోరగుఁడు పాతీ వడిఁ గఱచెఁ బయోధరా
కారుఁ బయోవిహారు భయకంప విదూరు మహాగభీరు నా
భీరకుమారు వీరు నవపీత శుభాంబరధారు ధీరునిఁ. 641

క. కఱచి పీఱుతివక మఱియును, వెఱవక నిజ వదనజనిత విషదహన శిఖల్
మెఱయ తన నిడుద ²యొడలను, నెఱి హరిఁ బెనఁగొనియె భుజగ నివహపతి
వడిఁ. 642

వ. ³ఇట్లు భోగిభోగ పరివేష్టితుం డై, చేష్టలు లేనివాని తెఱంగునఁ గానంబడుచున్న
ప్రాణసఖునిం గనుంగొని, తత్ప్రభావంబు లెఱుంగక, తత్సమర్పిత ధన ⁴దార
మనోరథ మానసులు గావున. 643

చ. అదె మన కృష్ణునిం గఱచె నంతటఁ బోక భుజంగమంబు దు
ర్మదమున మేనఁ జుట్టుకొని మానక యున్నది యింక నేమి సే
యుద మెట సొత్త మే పురుషు లోపుదు రీ యహి సద్దపెట్ట నె
య్యది సదుపాయమంచుఁ బడి రార్తరవంబులఁ దూలి గోపకుల్. 644

క. గోప కుమారక శేఖరు, నేపున సర్పంబు గఱచు టీక్షించి వగఁ
మేపులకుఁ దొలఁగి గోవులు, వాపోవుచు నుండె వృషభ వత్సంబులతోఁ. 645

క. భూతములు వణఁకె నుల్కా, పాతంబులు మింటఁ గానఁబడె ఘోషముతో
ప్రేతలకును గోపక సంఘాతములకు నదరె ⁵గీడు కన్ను లిలేశా ! 646

1. ఉల్లంఠోత్తుంగ (హ) 2. యొడలిని (వా.) 3. ఇట్లు భోగపరివేష్టితుం డై (హ)
4. దాన్య (క.చ.త.) 5. గడకన్న (హ); వరికడకన్న (వా.)

వ. అంత నా దుర్నిమిత్తంబులు పొడగని, బెగడు గదిరిన చిత్తంబుల నుత్తలపడుచు, మంద నున్న నందయశోదాదు లయిన గోప గోపికాజనంబులు హరి దళసరి యెఱుంగక, గోపాల గోగణ పరివృతుం డైన కృష్ణుం డెక్కడ నైనం జిక్కు నోపు నని పొక్కుచుం, బెక్కువ లైన మక్కువలు చెక్కులొత్త, నొక్కపెట్ట బాల వృద్ధసమేతు లై, మహా ఘోషంబున నా ఘోషంబు వెలువడి. 647

క. వా రి బృంగి నెఱుంగని, వా రై హరిఁ జూడఁ బోవ వడిగొని నగుచు—
వారింపఁ డయ్యె రాముఁడు, వారిని హరి లా వెఱుంగు వాఁ డయ్యె నృపా !

వ. అంతలోన వారునుం గాంతారమార్గంబు వట్టి పోవుచు, నెడనెడ గోప గోష్ఠ దంబుల సందుల నింత నంత నక్కడక్కడ యవాంకుశ హల కమల కులిశ చక్ర చాప కేతనాది రేఖాలంకృతంబు లయి, మార్గాభరణంబు లైన హరి చరణంబుల జూడఁ గని, చొప్పు దప్పక చని, దుర్బటం బైన యమునాతటంబు చేరి, వారిమధ్యంబున నితరుల కసాధ్యం బైన సర్పంబుచేతఁ గాటువడి, దర్పంబు చూపక, భోగిభోగ పరివృతుం డైన శ్రీకృష్ణునిం గని, కృష్ణ కృష్ణేతి విలా పంబులఁ దాపంబులఁ బొందుచు, ¹దత్కాలంబునం బ్రతికూలం బయ్యె ననుచు దైవంబుఁ దిట్టు గోపికలుం, గోపకులం గలసి, మేత లుడిగి, తెప్ప లిడక, కృష్ణునిం దప్పక చూచుచు, నొరలుచున్న గోవులం గనిరి. అందుఁ గొందఱు యశోదం బట్టుకొని, విలపింపుచు, గృష్ణు నుద్దేశించి, యి ట్లనిరి. 649

సీ. ఎదురువచ్చినఁ జాల నెదురుగాఁ జనుదెంతు వెదురువచ్చిన నే డదేల రావు
చూచినఁ గృపతోడఁ జూచుచుండువు నీవు చూచినఁ గనువిచ్చి చూడవేల
డాసిన నఱలేక డాయంగ వత్తువు డాసిన నేటికి డాయ విచటఁ
జీరిన 'నో' యని చెలరేగి పలుకుదు విదియేమి చీరిన నెఱుంగకుంట

ఆ. తలఁపుసేయు నంతఁ గలపోయు చుండువు
తలఁపుసేయ నేడు తలఁప వకట !
యనుచు భక్తివివళు లాడెడి కైవడి
ప్రేత లెల్ల నాడి వివళ లైరి.

650

వ. ఆ సమయంబున నందయశోదాదులు హరిం జూచి, యధికం బైన శోకంబున ని ట్లనిరి. 651

క. విషకుచయుగ యగు రక్కసి, విషకుచ దుగ్ధంబు ద్రావి విషవిజయుఁడ వై
విషరుహలోచన! యద్భుత, విషయుం డగు నీకు సర్పవిషమెక్కెఁగదా. 652

క. కట్టా ! క్రూరభుజంగము, కట్టలుకన్ నిన్నుఁ గఱవఁ గంపించితివో
తిట్టితివో పాపపువిధిఁ, బట్టి ! మముఁ దలఁచి కాఁకఁ బలవించితివో. 653

క. పన్నగము మమ్ముఁ గఱవక, ని న్నేటికిఁ గఱచెఁ గుఱు ! నెమ్మి గలిగి నీ
వున్నను మము రక్షింతువు, నిన్నున్ రక్షింప నేము నేరము తండ్రి ! 654

ఉ. చూడ వదేమి గారవపుఁ జూపుల మమ్ము సభాశితోడ మా
టాడ వదేమి ! నర్మముగ నందెలు పాదములందు మ్రోయ నేఁ
డాడ వదేమి నర్తనము లవ్వల మ్రోలను గోపికావళిన్
గూడ వదేమి నవ్వులకు గోపకుమారవరేణ్య ! చెప్పమా. 655

సీ. శ్రవణరంధ్రంబులు సఫలతఁ బొందంగ నెలమి భాషించువా రెవ్వ రింకఁ
గరచరణాదుల కలిమి ధన్యత నొంద నెరిగి పైఁ బ్రాఁకువా రెవ్వ రింకఁ
నయనయగ్మంబు లున్నతిఁ గృతార్థములుగా నవ్వులు చూపువా రెవ్వ రింకఁ
జిహ్వలు గౌరవ శ్రీఁ జేరఁ బాటల యెడఁ బరికించు వా రెవ్వ రింకఁ

ఆ. దండ్రి ! నీవు సర్పదష్టండ వై యున్న
నిచట మాకుఁ బ్రభువు లెవ్వ రింక
మరగి పాయలేము మాకు నీతోడిద
లోక మీవు లేని లోక మేల ? 656

వ. అని యొందొరులం బట్టుకొని విలపించుచుం, గృష్ణునితోడన మడుఁగు జొత్తము,
చత్తమనుచు, గృష్ణ విరహ వేద నానల భార తవులై, మడుఁగుఁ జొరఁబాటు
చున్న వారలం గనుంగొని, భగవంతుం దైన బలభద్రుండు, మీరు మీదెఱుం
గరు. ధైర్యంబు విడుచుట కార్యంబుగాదు. సహించి చూడుఁడు. అనుచు వారిని
వారించె. 657

క. తనుఁ గూర్చి యి వివిధంబున, వనితలు బిడ్డలుకు దారు వాపోడియె ఘో
షనివాసులఁ గని కృష్ణుఁడు, మనుజునిక్రియ నొక ముహూర్త మాత్రము జరిపెన్.

శా. అంతన్ గృష్ణుఁడు మేను వెంప భుజదుం డావృత్తులం బాసి తా
సంత ప్రాయత భోగుఁ డై కఱచుటల్ చాలించి నిట్టూర్పుతో
శ్రాంతుం డై తల లెత్తి దుర్విషము నాసాపీఠులం గ్రమ్మ దు
శ్చింతన్ దిక్కులు సూచుచున్ దలఁగి నిల్చెన్ ధూమకాష్ఠాకృతిన్. 659

- చ. ¹వెఱుమఱు లేని మేటి బలువీరుఁడు కృష్ణకుమారుఁ డొక్కచేఁ
జఱచి భగేంద్రు చందమునఁ జక్కన దొడలు పట్టి కన్నులఁ
జొఱచొఱ దుర్విషానలము జొబ్బిలుమండఁగ నెత్తి లీలతో
జిఱజిఱఁ ద్రిప్పి వైచెఁ బరిశేషిత దర్పముఁ గ్రూరసర్పముఁ. 660
- వ. ఇట్లు వేగంబున నాగంబు వీచి వైచి, జగజెట్టి యైన నందునిపట్టి రెట్టించిన
సంభ్రమంబున. 661
- సీ. ఘన యమునానదీ కట్లోల ఘోషంబు సరస మృదంగ ఘోషంబు గాఁగ
సాధు బృందావన చర చంచరీక గానంబు గాయక సుగానంబు గాఁగఁ
గలహంస సారస కమనీయ మంజు శబ్దంబులు తాళశబ్దములు గాఁగఁ
దివినుండి వీక్షించు దివిజ గంధర్వాది జనులు సభాసీన జనులు గాఁగఁ
- దే. బద్మరాగాది రత్న ప్రభాసమాన
మహిత కాళియఫణి ఫణామంటపమున
నశినలోచన విభ్యాత నర్తకుండు
నిత్య నైపుణ్యమునఁ బేర్చి నృత్యమాడె. 662
- శా. కుక్షిఁ లోకము లున్న గౌరవముతో గోపాకృతి న్నున్న యా
రక్షోహంత వడిఁ మహాఫణి ఫణారంగ ప్రదేశంబు పై
నక్షిణోద్ధతి నాడుఁ బాడుఁ జెలఁగుఁ హాసంబుతోడం బద
ప్రక్షేపంబులు సేయుఁ గేళిగతులఁ బ్రాజ్ఞైక శేషంబుగఁ. 663
- క. ఘనతర సుషిరానంద. స్వనములతో సిద్ధ సాధ్య చారణ గంధ
ర్వ నిలిప ముని సతులు చ,య్యనఁ గురిసిరి విరులవాన లాడుచు హరిపై. 664
- వ. అట్లు దుష్టజన దండధరావతారుం డయిన హరి, వడి గలిగిన పడగలమీఁదఁ
దాండవంబు సలుప, బెండువడి, యొండొండ ముఖంబుల రక్తమాంసంబు
లుమియుచు. గన్నుల విషంబు గ్రక్కుచు, నుక్కు చెడి, చిక్కి, దిక్కులు
చూచుచు, గంఠగత ప్రాణుం డై, ఫణీంద్రుండు దన మనంబున. 665
- ఉ. వేలుపు లైన లావుచెడి వేదనఁ జొందుచు నా విషానల
జ్వాలలు సోకి నంతటనె చత్తురు నేఁ డిదియేమి చోద్య మా
భీల విషాగ్ని హేతి²చయ పీడకు నోర్చియుఁ గ్రమ్మఱంగ నీ
బాలుఁడు మత్సరాశతము భగ్నముగా వెసఁ ద్రొక్కి యాడెడిఁ. 666

- క. ఈతఁడు సర్వచరాచర, ¹భూతేశుండైన పరమపురుషుఁడు సేవా
ప్రీతుఁడు శ్రీహరి యగు నని, భీతిఁ శరణుంబు నొందె బిట్టలసి నృపా ! 667
- వ. ఇట్లు కూరంబు లయిన హరి చరణప్రహరంబులం ²బడగ విడిసి, నొచ్చి, చచ్చిన
క్రియం బడియున్న పతిం జూచి, నాగకాంతలు దురంతం బయిన చింతాభరంబున
నివ్వటిలైదు నెవ్వగల నొల్లంబోయి, వల్లటిల్లిన యుల్లంబుల. 668

—: కాశీయుని భార్య లైన నాగకాంతలు స్వామిని స్తోత్రముచేయుట :—

- మ. కచబంధంబులు వీడ భూషణము లాకంపింపఁ గొఁదీవియల్
కుచయుగ్మంబుల వ్రేగునం గదలఁ బై కొంగుల్ ³వడిఁ జూఱఁగాఁ
బ్రచురభ్రాంతిఁ గలంగి ముందట రుద ద్బాలావలిం గొంచు స్రు
క్కుచు భక్తిం జని కాంచి రా గుణమణిఁ గోపాల చూడామణిఁ. 669
- వ. కని దండప్రణామంబు లాచరించి, నిటలతల ఘటిత కరకమల లై యిట్టనిరి.
- క. కూరాత్ముల దండింపఁగ, ధారుణిపై నవతరించి తనరెడి నీ కీ
కూరాత్ముని దండించుట, కూరత్వము గాదు సాధుగుణము గుణాధ్యా ! 671
- క. పగవారి సుతులయందును, బగయించుక లేక సమతఁ బరఁగెడి నీకుఁ
బగ గలదె ఖలుల నడఁచుట, జగ దవనము కొఱకుఁ గాక జగదాధారా ! 672
- క. నిగ్రహమే మము విషాస్యుల, నుగ్రుల శిక్షించు దెల్ల నూహింప మహా
నుగ్రహము గాక మా కీ, నిగ్రహము విషాస్యభావ నిర్గతిఁ జేసెఁ. 673
- ఉ. ఎట్టితపంబు చేసెనొకొ యెట్టిసుకర్మము లాచరించెనో
యెట్టి నిజంబు బల్కెనొకొ యీ ఫణి పూర్వభవంబునందు ము
న్నెట్టి మహానుభావులకు నెన్నఁడు జేరువ గాని నీవు నేఁ
డిట్టి వినోదలీలఁ దల లెక్కి నటించెద వీ ఫణీంద్రు పై. 674
- మ. బహుకాలంబు తపంబు సేసి వ్రతముల్ పాటించి కామించి నీ
మహనీ యోజ్ఞుల పాదరేణు కణ సంస్పర్శాధికారంబు శ్రీ
మహిళారత్నము తొల్లి కాంచె నిదె నేమం జేమియుఁ లేక యీ
యహి నీ పాదయుగాహతిఁ బడిసె నేఁ డత్యద్భుతం బీశ్వరా ! 675
- ఉ. ఒల్లరు నిర్జరేంద్రపద మొల్లరు బ్రహ్మపదంబు నొందఁగా
నొల్లరు చక్రవర్తి పద మొల్లరు సర్వరసాధిపత్యము
నొల్లరు యోగసిద్ధి మణి యొందు భవంబుల నొంద నీని నీ
సల్లలి తాంఘిరేణువుల సంగతి నొందిన ధన్యు లెప్పుడుఁ. 676

క. ఘన¹సంసారాహతు లగు, జను లాకాంక్షింపఁ గడు నశక్యం బగు శో
భనము సమక్షంబున నహి, గనియెం దామసుఁడు దోషకలితుం డయ్యు². 677

వ. దేవా ! నకల పురుషాంతర్యామి రూపత్వంబువలనఁ బరమపురుషుండ వయ్యు,
నపరిచ్ఛిన్నత్వంబువలన మహాత్ముండ వయ్యు, నాకాశాది భూత సమాశ్రయ
త్వంబువలన భూతవాసుండ వయ్యు, భూతమయత్వంబువలన భూతశబ్ద
వాచ్యుండ వయ్యు, గారణాతీతత్వంబువలనఁ బరమాత్ముండ వయ్యు, జ్ఞాన
విజ్ఞాన పరిపూర్ణత్వంబు గలిగి, నిర్గుణత్వ నిర్వికారత్వంబువలన బ్రహ్మంబు
వయ్యు, బ్రకృతి ప్రవర్తకత్వంబు వలన ననంతశక్తి వై, యప్రాకృతుండ
వయ్యును, గాలచక్ర ప్రవర్తకత్వంబునఁ గాలుఁడ వయ్యు, గాలశక్తి సమాశ్రయ
త్వంబువలనం గాలనాభుండవయ్యు, జిన్మయత్వంబువలన మహాత్మకుండవయ్యు
సృష్టి జీవన సంహారాది దర్శితత్వంబువలనం గాలావయవసాక్షి వయ్యు, నొప్పు
నీకు నమస్కరించెదము. మఱియును. 678

నీ. విశ్వంబు నీవ యై విశ్వంబుఁ జూచుచు విశ్వంబుఁ జేయుచు విశ్వమునకు
హేతువ వై పంచభూతమా త్రేంద్రియములకు మనః ప్రాణ బుద్ధి చిత్త
ముల కెల్ల నాత్మ వై మొనసి గుణంబుల నావృత మగుచు నిజాంశభూత
మగు నాత్మచయమున కనుభూతి నేయుచు మూఁ డహంకృతులచే² ముసుగువడక

తే. నెఱి ననంతుండ వై దర్శనీయ³రుచివి
కాక సూక్ష్ముఁడ వై నిర్వికారమహిమఁ
దనరి కూటస్థుఁ డన సమస్తంబు నెఱుంగు
నీకు మ్రొక్కెద మాలింపు నిర్మలాత్మ ! 679

వ. మఱియుఁగలండు, లేఁడు, సర్వంబు నెఱుంగు, నించుక యెఱుంగు, నించక
బద్ధుండు, విముక్తుం. డొకం, డనేకుఁడు నను నివి మొదలుగాఁగల వాదంబులు
మాయవలన ననురోధింపుదురు. కావున నానా వాదానురోధకుండ వయ్యు నభిధా
నాభిధేయ శక్తిభేదంబు వలన బహుప్రభావ ప్రతీతుండ వయ్యు, జుక్కురాది రూపం
బుల వలనఁ బ్రమాణ⁴రూపకుండ వయ్యు, నిరపేక్షా జ్ఞానంబు కలిమిం గవి
వయ్యు, వేదమయ విశ్వాసత్వంబువలన శాస్త్రయోని వయ్యు, సంకర్షణ వాసుదేవ
ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధ రూపంబులవలనఁ జతుర్మూర్తి వయ్యు, భక్తజనపాలకుండ
వయ్యు. నంతఃకరణ ప్రకాశత్వంబు గలిగి, నీవ సేవకజన ఫలప్రదానంబు కొఱకు
గుణాచ్ఛాదకుండ వయ్యు, జిత్రాది వర్తనంబులం గానం దగిన గుణంబులకు

1. సంసారాహతులగు (హ) సంసారచక్రే భ్రమత శ్శరీరిణి. (16.38) 2. ముసుగుబడక
(క ట.ద.) 3. రుచివికార (హ) 4. మూంకుండ (క.చ.ట త.జ.ద.)

సాక్షివై యొరుల కెఱుంగరామి నగోచరుండ వయ్యుఁ, దర్శింపరాని పెంపువలన
నవ్యాహత విహారుండ వయ్యు, సకల కార్య హేతువవయ్యు, నంతఃకరణ ప్రవర్త
కత్వంబువలన హృషీకేశుండ వయ్యును, సాధన వశంబు గాని యాత్మారామ
త్వంబువలన ముని వయ్యు, ¹నధిక సూక్ష్మమతుల నెఱుంగుచు, నెందుఁ
జెందక, నీవు విశ్వంబు కాకయు, విశ్వంబు నీవ యయ్యును, విశ్వ భావాభావ
నందర్శనంబు సేయుచు, విద్యావిద్యలకు హేతు వైన నీకుం బ్రణామంబు లాచ
రించెదము. అవధరింపుము. 680

క. లోక జని స్థితి లయములు, గైకొని చేయుదువు త్రిగుణ కలితుఁడ వై కా
లాకారమున నమోఘ, శ్రీకలితుఁడ వగుచు నిచ్చ సెందక యీశా ! 681

క. నీ శాంతలుగాని తనువు, లీశా ! యీ మూఢజాతు లీ సజ్జాతుల్
నీ శాంతతనువు లందుఁ, బ్రకాశింతువు ధర్మహితముఁగా సుజనులలో². 682

ఉ. నేరము లెన్న నెక్కడివి నేము దలంచు తలంపులందు లో
నేరుపు లున్నవే సుతులనేరమిఁ దండ్రులు ద్రోచిపుచ్చరే
నేరము సేయువారి ధరణీపతు లొక్కొకమాటు గావరే
నేరమి గల్గు మద్విధుని నేఁ డిటు గావఁగదే కృపానిధి ! 683

శా. బాలుం డీతఁడు ఘంచివాఁ డనుచుఁ జెప్ప³ రాము క్రూరుండు దు
శ్శీలుం ²దౌ నవు నైన నేము సుభగశ్రీఁ బాసి వైధవ్య దు
ష్టాలంకారముఁ బొంద నోడెద మనాథాలాప మానింపవే
చాలు⁴ నీ ³పదతాడనంబు పతిభిక్ష⁵ బెట్టి రక్షింపవే. 684

ఉ. ఆకుల మయ్యె భోగ మిదె యోదల లన్నియు వ్రస్సెఁ, బ్రాణముల్
రాకలఁ బోకలం బొలిసె రాయిడి పెట్టక మా నిజేళుపై
నీ కరుణాకటాక్షములు నిల్పఁగదే తగ నో సమస్త లో
కై కళరణ్య ! యో యభయకారణ ! యో కమలామనోహరా ! 685

ఆ మమ్ముఁ బెండ్లిసేయు మా ప్రాణ⁴వల్లభు
ప్రాణ మిచ్చి కావు భక్తవరద !
నీవు సేయు పెండ్లి నిత్యంబు భద్రంబు
పిన్ననాటి పెండ్లి పెండ్లి గాదు. 686

1. స్థూలసూక్ష్మకతుల నెరుంగుచు (తం.వా.) 2- దౌటయు (హ) 3. తాండవంబు (తం. వా.) 4. యభయ (ట:ద.ద.) 5. వల్లభుఁ బ్రాణమిచ్చి (హ)

ఇంద్రవజ్రము నీ యాన ! యెవ్వారిని నిగ్రహింపం
 డా యుగ్ర పాపాకృతి నందఁ డింక
 నీ యాజ్ఞలో నుండెడు నేటనుండి
 మా యీశు ప్రాణంబులు మాకు నీవే.

687

వ. అని యిట్లు తమ పెనిమిటి బ్రతుకుఁ గోరెడి భుజగసతులయందు శరణాగత
 వత్సలుం డైన పుండరీకాక్షుండు కరుణించి, చరణఘట్టనంబు చాలించి, తలంగిన
 నెట్టకేలకుఁ బ్రాణేంద్రియంబుల మరలం బడసి, చదిసి నలఁగిన తలలు సవరించు
 కొని, పగపు గదుర భుజగపతి జలజనయనునికి నంజలి చేసి, మెల్లన ని ట్టనియె.

చ. మలకలు మా ప్రచారములు మా ముఖముల్ విషవహ్ని ఘోరముల్
 ఖలులము రోషజాతులము గర్వల మే మొక మంచివారమే
 నశినదళాక్ష ! ప్రాణులకు నైజగుణంబులు మానవచ్చునే
 వెలయవె మా వికారములు వింతలె మే లొనరించి తీశ్వరా !

689

నీ. వివిధ భావాకార వీర్య బీజాశయ¹జన యోనియుతముగా జగము లెల్ల
 నీవ చేసితి మున్ను నే మా జగంబులో సహజ కోపనులము సర్పములము
 దుర్వార మైన నీ తోరంపు మాయ నే మెఱిఁగి దాఁచెడు పని కెంతవార
 మంతకుఁ గారణ మఖిలేశ్వరుండవు సర్వజ్ఞుడవు నీవు జలజలయన !

తే. మనిచె దేనియు మన్నించి మనువు నన్ను
 నిగ్రహించెద వేనియు నిగ్రహింపు
 ఇంక సర్వేశ ! మా యిమ్ము లెందుఁ గలవు
 చిత్తమం దున్న క్రమమునఁ జేయఁ దగును.

690

క. నా పుణ్య మేమిచెప్పను, నీపాదరజంబుఁ గంటి నే సనకాదుల్
 నీ పాదరజముఁ గోరుదు, రే పదమందున్న నైన నిఁక మేలు హరీ !

691

వ. అని విన్నవించినఁ, గాళియుపలుకుల విన నవధరించి, కారుణ్యమానసుం డైన
 సర్వేశ్వరుం డతని కి ట్టనియె.

692

క. గోవర్గముతో మనుజులు, ద్రావుదు రీ మడుఁగునీరు తగ దిం దుండ
 నీవును నీ బాంధవులును, నీ వనితలు సుతులు జనుఁడు నేఁ డంబుధికి.

693

క. నిను నే శాసించిన కథ, మనమునఁ జింతించి రేపు మాపును గీర్తిం
 చిన మనుజులు మీ భయమును, విను మెన్నఁడు బొందరెందు విషవిజయముతో

చ. ఇదిమొదలెవ్వరైన నరు లీ యమునా¹నశి² హ్రదంబులో
వదలక తోగి నన్ను నుపవాసముతోడఁ దలంచి కొల్చుచుం
గదలక దేవతాదులకుఁ గా జలతర్పణ మాచరించిన³
సదమలచిత్తులై దురితసంఘము బాయుదు రా షణంబున⁴.

695

ఆ. గరుడభీతి రమణక ద్వీప మొల్ల కీ
మడుపుఁ జొచ్చి తీవు మత్పదాజ్ఞ
లాంఛనములు నీ తలను నుంటఁ జూచి యా
పక్షిరాజు నిన్నుఁ బట్టఁ దింక.

696

వ. అని యిట్లు విచిత్రవిహారుం డైన గోపాలకృష్ణకుమారుం డానతిచ్చిని, నియ్య
కొని, చయ్యన న య్యహింద్రుండు, తొయ్యలులుం, దానును నెయ్యంబున న
య్యాశ్వరునకు నవ్య దివ్యాంబ రాభరణ రత్నమాలి కానులేపనంబులు సమర్పించి,
తేటి తండంబులకు దండ యగు నీలోత్పలంబుల దండ యిచ్చి, పుత్ర మిత్ర
కళత్రసమేతుం డై, బహువారంబులు కైవారంబులు చేసి, వలగొని, మ్రొక్కి,
లేచి, వీడ్కొని, రత్నాకర ద్వీపంబునకుం జనియె. ఇట్లు

697

క. వారిజలోచనుఁ డెవ్వరు, వారింపఁగ లేని ఫణి నివాసత్వంబు⁵
వారించిన యమున సుధా, వారిం బొలుపారె నెల్లవారికిఁ బ్రియ మై.

698

అధ్యాయము - ౧౭ 17

వ. అనిన విని, మునీంద్రా ! యేమి కారణంబునఁ గాళియుండు భుజగనివాసం బైన
రమణక ద్వీపంబు విడిచె ? అతం డొక్కరుండును గరుడున కేమి యెగ్గుఁ
దలంచె ? అని నరవరుం డడిగిన, మునివరుం డిట్లనియె.

699

సీ. సర్పభీరువులైన జనులెల్ల నెలనెల సరస భక్ష్యములు వృక్షముల మొదల
సర్పంబులకుఁ బెట్ట సర్పంబులును మున్ను సర్పాంతకుఁడు దమ్ముఁ జంపకుండ
బ్రతిమాసమును దమ భాగభక్ష్యంబు లాపక్షిరాజున కిచ్చి బ్రతుకుచుండ
విషవీర్య దుర్మదావిష్టుఁ డై కాళియుం డహికులాంతకుని పా లపహరించి

తే. యీక తన²పాలి భాగంబు లెల్లఁ దినిన
విని ఖగేంద్రుఁడు కోపించి వీనితలలు
చీరి చెండాడి భోగంబు చించి వైచి
ప్రాణములఁ బాపి వచ్చెదఁ బట్టి యనుచు.

700

- క. అక్షిణ కనకసన్నిభ, పక్ష యుగోద్భూత ఘోరపవమాన మహా
విక్షేప కంపితానే, క షోణిధరేంద్రుఁ డగుచు గరుడుఁడు వచ్చెన్. 701
- ఉ. వచ్చిన సర్పవైరిఁ గని వ్రాలక లేచి మహాఫణావళుల్
విచ్చి దృగంచలంబుల నవీన విషాగ్నికణంబు లొల్కుఁగా
నుచ్చల దుగ్రజిహ్వాలు మహోద్ధతిఁ ద్రిప్పుచు నూర్పులందుఁ గా
ర్చి చెగయంగఁ బాటఁ గఱచెన్ విహగేంద్రు నహింద్రుఁ డుగ్రతన్. 702
- క. కఱచిన భుజగము రదములు, విటుగఁగ వదనముల విషము వెడలఁగ శిరముల్
పఱియలుగ నడిచె గరుడుఁడు, తఱిమి కనకరుచులు గలుగు తన¹వలఁకెన్. 703
- వ. ఇ ట్లహికులారాతిచేత వ్రేటువడి, వెఱచి, పఱతెంచి, కాళియుం డి గభీరం బైన
మడుఁగుఁ జొచ్చె. మఱియు నొక్క విశేషంబు గలదు. 704
- సీ. మున్ను సౌభరి యను ముని యా హ్రదంబునఁ దపము సేయుచునుండ ధరణిలోన
నాకలి గొని వన్నగాంతకుఁ డొకనాఁడు చనుదెంచి యందలి జలచరముల
నొడిసి భక్షించిన నున్న మీనము లెల్ల భిన్నంబు లై వగఁగిస్సి యున్నఁ
జూచి యా మునిరాజు శోకించి కోపించి గరుడుఁడు నేఁ డాదిగాఁగ నిందుఁ
- తే. జొచ్చి మీనంబులను మ్రింగఁ జూచె నేనిఁ
జచ్చు గావుత మని యుగ్రశాప మిచ్చెఁ
గాళియుం డొక్కఁ డా శాపకథ నెఱుంగు
నితర భుజగంబు లెవ్వియు నెఱుంగ వధిప ! 705
- వ. అది కారణంబునఁ గాళియుం డా మడుఁగుఁ జొచ్చిన, గో మనుజు రక్షణార్థంబు
కృష్టుం డతని వెడలించె. ఇట్లు దివ్య గంధాంబర సువర్ణ మణిగణ మాలికాలం
కృతుం డై, మడుఁగు వెడలి వచ్చిన మాధవుం గని, ప్రాణలాభంబులం బొందిన
యింద్రియంబులం బోలె, యశోదా రోహిణీ సమేత లైన గోపికలును, నంద
సునందాదు లైన గోపకులును మూర్ఛలం బాసి, తేఱి, తెప్పిటిలి, లేచి, పరమా
నందంబులం బొందిరి. బలభద్రుండు తమ్ముని నాలింగనంబుచేసె. అప్పుడు. 706
- క. ఊకెలువైచె వృషభము ల, హంకారముతోడ లేగ లట్టి ట్టుటికెం
బొంకముల నొప్పె ధేనువు, లంకురితము లయ్యెఁ దరువు లా హరిరాకన్. 707
- క. నీ సుతుఁ డహిచే విడివడె, నీ సురుచిర భాగ్యమహిమ నిశ్చల మనుచున్
భూసురులు సతులుఁ దారును, భాసుర వచనముల నందుఁ బలికి రిలేశా ! 708

శా. ని న్నా యుగ్ర భుజంగమంబు గఱవక నీ వాపదం బొందుచు
న్న నేమంటి తనూజ ! యోధవు గదా నా కూన ! నా తండ్రి ! రా
వన్నా ! యంచు శిరంబు మూర్కొని నిజాంకాగ్రంబుపై నిల్చుచు
గన్నీ రొల్కఁ గవుంగిలింఁచె దనయుఁ గారాముతోఁ దల్లి దాక. 709

వ. ఇట్లు పరమసంతోషు లై, ఘోషజను లా రేయిఁ గాశిందీతటంబున నాకలి సీరు
వట్టుల డస్సి, క్రుస్సి, గోవులుం దారు నుండ, నగణ్యం బగు న య్యరణ్యంబున
నొక్క దవానలంబు పుట్టి, చుట్టుకొని, నడురేయి నిద్రితం బైన వ్రజంబుమీఁదఁ
గదిసిన, నదిరిపడి, లేచి, దందహ్యమాన దేహు లైన సకలజనులును మాయా
మనుజు బాలకుం డైన హరికి శరణాగతు లై, యి ట్లనిరి. 710

—: గో గోప గోపికాసంఘమును గార్చిచ్చు చుట్టుకొనుట :—

మ. అదె వచ్చెఁ దవవహ్ని ధూమకణ కీలాభీల దుర్వార మై
యిదె కప్పెఁ మము నెల్లవారి నిటమీఁ దేలాగు రక్షింపు నీ
పదపద్మంబులు గాని యెం డెఱుంగ మో పద్మాక్ష ! యో కృష్ణ ! మ్రొ
క్కెద మో రామ ! మహాపరాక్రమ ! దవాగ్నిఁ వేగ వారింపవే. 711

క. నీ పాదంబులు నమ్మిన, నాపద లెక్కడివి జనుల కత్యుగ్ర మహా
దీపిత తాపజ్వలము, పైపడకుండెడు విధంబు భావింపఁగదే. 712

వ. అని ఘోషించు ఘోషజనులం గరుణించి, య పృథ్వీలోచనం డగు ననంతం
డనంతశక్తియుతుం డై, గహనంబు నిండిన దావదహనంబు పానంబుచేసిన,
విజయ గానంబు దశదిశల నిగిడె.

అధ్యాయము — ౧౮

అంతఁ గృష్ణుండు గోగణ జ్ఞాతి సమేతుం డై, మందయానంబున మందకుం
జనియె. ఇట్లు రామకేశవులు గోపాల వేషంబులఁ గ్రీడించు సమయంబున. 713

—: గ్రీష్మర్తు వర్ణనము :—

సీ. దినము లంతంతకు దీర్ఘంబు¹ లై తోఁచె దిననాథుఁ డుత్తరదిశఁ జరించె
నాఁడు నాఁటికి నెండ² నవ్య మై ఘన మయ్యె వెచ్చని గాడ్పులు విసరఁ జొచ్చె
మేదిసీరేణువుల్ మింట సంకుల మయ్యె నేఱులుఁ గొలఁకులు నిగిరిపోయెఁ
బాసీయశాలలఁ బథికసంఘము నిల్చెఁ జప్పరంబుల భోగిచయము డాఁగె

ఆ. దరులు ¹లతలుఁ గుసుమదళములతో వాడె
మిథునకోటికి రతి మెండు దోచె
నఖిలజంతు భీష్మ మైన గ్రీష్మము రాకఁ
²గీలి యడవులందుఁ గేలి సలిపె.

714

ఆ. వాడి రుచులు గలుగువాని వేడిమి గ్రీష్మ
కాలమందు జగము గలయఁబడియె
బ్రహ్మ జనులకొఱకు బ్రహ్మాండఘటమున
నుష్టరసముఁ దెచ్చి యునిచె ననఁగ.

715

వ. ఇ ట్లాభీలం బైన నిదాఘకాలంబు వర్తింప, బృందావనంబు రామగోవింద
మందిరం బైన కతంబున, నిదాఘకాల లక్షణంబులం బాసి, నిరంతర గిరినిపతిత
నిర్దురశీకరపరంపరాభాసిత పల్లవిత కుసుమిత తరు లతం బయ్యును, దరు
లతా కుసుమపరిమళమిళిత మృదులపవనం బయ్యును, పవనచలిత కమలకన్ధార
సరోవర మహాగభీర నదీహ్రదం బయ్యును, నదీ హ్రద కల్లోల కంకణ ప్రభాత
పంకం బయ్యును, బంకసంజనిత హరితాయమాన తృణనికుంజం బయ్యును,
జనమనోరంజనం బైన వసంతకాల లక్షణంబులు గలిగి, లలిత మృగ పక్షి
శోభితం బై, యొప్పుచుండె. మఱియు నందు.

716

క. పికముల కోలాహలమును, శుకసంఘము కలకలంబు సుభగ మయార
ప్రకరము కేకారవ మళి, నికరము రొదయును జెలంగె నెఱి న య్యడవిఁ.

717

క. ఆతత యమునాసరసీ, జాత తరంగాభిషిక్త జలరుహ గంధో
పేతానిల మడఁచె నిదా, ఘాతత దావాగ్నిపీడ న వ్యసమలరఁ.

718

వ. ఇ ట్లామని కందువతెఱంగు గల్గి, సుందరం బైన బృందావనంబునకు బలకృష్ణులు
గోవుల రొప్పికొని చని, గోవులుం దారును నొండొరులతో నగుచు, దెగడుచు,
జెలంగుచు, దలంగుచు, జిఱజిఱం దిరుగుచు, దరులసందుల నుఱుకుచు, దాగుడు
మూత లాడుచు గీతంబులు వాడును, వేణునాదంబులు ఘటియింపుచు, నటియిం
పుచు, గతులుదప్పిన క్రియ నొఱుగుచు గుప్ప లుఱుకుచు, జప్పట్లు వెట్టుచు,
గందుకంబుల దట్టుచు, నుప్పరం బెగసి, ⁴దద్ధరంబులచందంబున దాటుచు,
నామలక బిల్వాది ఫలంబుల మీటుచు, గుట విటపంబులు గదల్చుచు, మృగంబుల
నదల్చుచు, బెరల రేపుచు, ⁵మధుమక్షికలఁ జోవుచు, దేనియలు ద్రావుచు,

1. తరులు కుసుమదళము (హ.) 2. కలిగి యడవులందు (హ.) 3. మందు (తం. వా.)

4. మర్కటంబుల (త.) 5. మక్షికము (హ.)

సౌమ్యసిలంబోవుచు, గురు శిష్య కల్పనంబులం బనులు సేయుచు, గాకపక్షధరు
లై, ముష్టియుద్ధంబుల డాయుచు, బన్నిదంబులు చఱచుచు, బులుగుల భంగి
నఱచుచు, బహురూపంబుల బన్నుచు, నెగిరి తన్నుచు, సేవ్యసేవక మిత్రామిత్ర
భావంబులు వహించుచు, నుత్సహించుచు, మఱియు ననేకవిధంబుల గ్రీడించిరి.
అందు. 719

క. మా పాలికి బలకృష్ణులు, భూపాలకు లంచు నెగిరి బొబ్బ లిడుచు నా
గోపాలురు మోతురు ప్రమ, దాపాదకు లగుచు వల్లి కాందోళికలన్. 720

క. గోపకు లందఱు నాడుచు, దీపింపగ రామ వాసుదేవుల వెనుకన్
బైపడి పాఠక గాయక, రూపంబుల బొగడుదురు నిరూఢాత్మకు లై. 721

క. ప్రీతిన్ గోపకు లందఱు, గీతంబులు వాడఁ దరుల క్రిందను నగుచున్
జేతులు త్రిప్పుచు వెడవెడఁ, బాతర¹లాడును యశోద పాపం డడవిన్. 722

మ. జలజాతుండును రాముడున్ నటనముల్ సల్పంగ గోపాలమూ
ర్తులతో వారలఁ గొల్చు నిర్జరులు సంతోషించి వేణుస్వనం
బులు గావించుచుఁ గొమ్ము లూడుచు శిరంబుల్ ద్రిప్పుచున్ బాడుచున్
వలనొప్పన్ వినుతించి రప్పడు నటుల్ వర్ణించు చందంబునన్. 723

వ. ఇట్లు రామకృష్ణులు నదనదీ తీరంబులఁ, గొలంకుల సమీపంబుల, గిరుల చేరువల,
సెలయేఱుల చెంతల, మడువుల కడలఁ, బొదరు నీడలఁ, బసిమిగల కసవుజొంపం
బులఁ బనులను మేపుచుండం, బ్రలంబుండను రక్కసుం డుక్కుమిగిలి, గోపాల
రూపంబున వచ్చి, వారల హింససేయం దలంచుచుండ, న య్యభిల దర్శనం
డగు సుదర్శనధరుం డెఱింగియు నెఱుంగని తెఱంగున. 724

—: బలభద్రుండు ప్రలంబాసురుని వధించుట :—

క. ఆ రాముని సహజస్మృడు, రా రమ్మని వానిఁ జీరి రాకన్ బోకన్
గారాము చేసి మెల్లన, బోరామి యొనర్చెఁ బిదవఁ బొరిగొను కొఱకున్. 725

వ. ఇట్లు ప్రలంబునితోఁ జెలిమి సేయుచు, గృష్ణుండు గోపాలకులకు ని ట్లనియె.

ఆ. మనకుఁ బ్రొద్దవోదు మన మిందఱము రెండు

గములవార మగుచుఁ గందుకముల

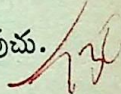
శిలల గుఱులు చేసి చేరి క్రీడింతము

రండు వలయు జయపరాజయములు.

727

వ. అని యిట్లు పలికి, తానును బలభద్రుండును, బె న్నుద్దు లై, యితర పల్లవు తెల్ల నుద్దించుకొని చిట్టు ద్దు లై వచ్చిన నమయంబున విభజించికొని, రెండుగములవా రై, మార్గంబులందుఁ దృణ దారు శిలా కల్పితం బగు గుఱు లొడ్డి, కందుక శిలాది ప్రక్షేపణంబుల, లక్ష్యంబులు దాఁక వైచి, జయ పరాజయ నిర్ణయంబులు గైకొని, వాహ్య వాహక లక్షణంబులఁ జేతలను నిర్జితులు చేతుల వహించి, క్రీడించుచు, బలరామునికి వాని చందంబు రహస్యంబున నెఱింగించి, 'పసుల వెల్పుచు. భాండీరకం బను వటంబుఁ జేరిరి. ఆ క్రీడయందుఁ బిదపఁ గృష్ణుని శ్రీ నామనామధేయుం డైన గోపకుండు వహించె. భద్రసేనుండు వృషభు నెక్కించు కొనియె. బలభద్రుండు ప్రలంబు నారోహించె అపుడు. 728

మ. వనజాక్షుఁ బలిమిఁ బలాధ్యుండు తృణావర్తుండు ముఁ మింటికిఁ గొవిపోఁ జాలక చిక్కివాఁ డతని నాకుఁ మోవరా దంచు నా దనుజారిం గొనిపోఁ దలంపక వడిఁ దై త్యేశుఁ డ య్యాటలోఁ గొనిపోయెఁ 2గుఱిదాఁటి రాము నభిలక్రూరక్షయోద్ధామునిఁ. 729

వ. ఇట్లు క్రీడాకల్పిత వాహనుం డయిన ప్రలంబుండు బలభద్రునిని గోనిపోవుచు.

మ. గురు శైలేంద్రసమాన భారుఁ డగు నా గోపాలకుఁ మోవలే క రయోద్రేకము మాని దైత్యుండు నరాకారంబు సాలించి భీ కర దై త్యాకృతి నేగె పేమ కటకాకల్పంబుతో రాముతో మురువొప్పంగఁ దటిల్ల తేందుయుత జీమూతంబు చందంబునఁ. 731

ఉ. మోసములేక వాని పెనుమూఁపున నుండుచు నా హలాయుధుం డా సమయంబునం గనియె హాటకరత్న కిరీట కుండలో ద్భాసిత మస్తకుఁ భృకుటి భాసుర దారుణనేత్ర నుగ్రదం ప్రాసహితుం బ్రలంబు నురుశౌర్యవిలంబు మదావలంబునిఁ. 732

వ. కని నక్తంచరుం డని యించుక శంకించి వెఱవక. 733

క. కడువడిఁ దను 3బెనఁగొని వడిఁ, జనియెడు దనుజు శిరము వ్రయ్య హలధరుం డడరి పటు చటులతర మగు, పిడికిట వెస విసరిపొడిచె బిలుసున నలుకఁ. 734

క. హలధరు బలు పిడికిటిహతిఁ, దల పగిలిన రుధిరజలము తనువివరములం దొలఁక మొఱు యిడుచు దనుజుఁడు, బలరిపు పవనిహత నగము పగిదిం బడియెఁ.

మత్తకోకిల. మేలు మేలు గదయ్య ! రాముడు మేటిరక్కసు నొక్కనిఁ
నేలఁ గూలిచె నొక్కపోటున నేడు విస్మయ మంచు గో
పాలకుల్ కని చచ్చి వచ్చిన భ్రాతఁ గన్న విధంబునఁ
జాల దీవెన లిచ్చి రాముని ! సంస్తుతించిరి వేడుకఁ. 786

క. బలవంతుఁ డగు ప్రలంబుడు, బలు ముష్టిఁ నిహతుఁ డైన బ్రతికితి మనుచుఁ
బలసూదనాది దివిజులు, బలుపై గుసుమములవానఁ బరగించి రొగిఁ. 787

అధ్యాయము - ౧౯ ✓

— : శ్రీకృష్ణుండు దావాగ్ని మ్రింగి గోపక గోసంఘమును గాపాడుట : —

వ. ఇట్లు గోపకులు క్రీడింప, గోవు లంతంతఁ గాంతారంబున వింతకసపులు మెనపుచు,
మేఁతవడి నొం డడవికి దూరంబు చని, యందు దవదహన పవన సంస్పర్శంబు
సైరింపక, కంపించి దప్పి నొప్పుసెడి ఘోషించిన. 788

శా. ఆ గోపాలకు లందఱుం బసుల కు య్యాలించి కౌమార కే
శీ గాఢత్వము మాని గోఖుర రదాశి చ్చిన్న ఘాసంబుతో
బాగై యున్న పథంబునం జని దవాపన్నంబు గాకుండ వే
వేగఁ గోగణముఁ మరల్చి రటవీ వీధిఁ జవం బొప్పగఁ. 789

క. జలధర గభీరరవమున, నశినదళాక్షుండు దమ్ము నామాంకములఁ
బిలిచిన విని ప్రతిఘోషణ,ములు చేయుచు పనులు దిరిగె ముదమున నధిపా !

వ. అంత న వ్వనంబున దైవయోగంబునఁ గార్చిచ్చు పుట్టి, బిట్టు విసరెడి కరువలి
వలన మిన్నుముట్ట మిట్టివడి గట్టు చెట్టనక దరికొని పట్టి కాలుచుఁ జుట్టుకొని
పఱవంగని, పల్లటిల్లిన యల్లంబుల వల్లపు లెల్లఁ దల్లడిల్లి, సబలుం డైన
హరికి మృత్యుభీతుల రీతిం జక్క మ్రొక్కి యి ట్టనిరి. 741

క. అభ్రంకష ధూమాయిత, విభ్రాంత మహా స్ఫులింగ విన రోగ్ర శిఖా
విభ్రష్ట దగ్ధతోకా, దభ్రం బై వచ్చెఁ జూడు ధవశిఖి కృష్ణా ! 742

శా. నీ చుట్టాలకు నాపదల్ గలుగునే నే మెల్ల నీ వార ము
న్యాచారంబు లెఱుంగ మీశుడవు మా కాభీల దావాగ్ని నేఁ
డే చందంబున నింక దాటుదుము మ మీక్షించి రక్షింప వ
న్నా ! చంద్రాభ : విపన్నులఁ శిఖివితాన చ్చన్నులఁ భిన్నులఁ. 743

వ. అని మఱియును.

744

- ఉ. బంధుజనంబుచేత నిటు ప్రార్థితుఁడై హరి విశ్వరూపుఁడో
బంధువులార ! మీ నయనపంకజముల్ ముకుళింపుఁడగ్ని నీ
సంధి నడంతు నే ననినఁ జక్కన వారలు నట్ల సేయుదున్
బంధుర దావపావకముఁ బట్టి ముఖంబునఁ ద్రావె లీలతోన్ 745
- వ. ఇట్లు నిజయోగ వై భవంబున దావదహనంబు పానంబు చేసి, నిమిషమాత్రంబున
గోపకుల నందఱను భాండీరక వటసమీపంబునకుం దెచ్చి విడిచిన, వారును వికసిత
నయనకమలు లై, కృష్ణుని యోగమాయా ప్రభావంబున నెరగలిచిచ్చు మ్రగ్గెనని,
1యగించుచుఁ దమ మనంబులందు. 746
- క. కార్చిచ్చార్చు పటుత్వము, నేర్చునె నరుఁ డొకఁడు శౌరి నేఁ డిదె కార్చి
చ్చార్చి మనల రక్షింపఁగ, నేర్చె నితం డజుఁడొ హరియొ నిటలాక్షుండో. 747
- వ. అని వితర్కించిరి. అంతఁ గృష్ణుండు సాయాహ్వానమయంబున రామసహితుడై
వంశనాశంబు పూరించుచు, గోపజేగీయమానుం డై, గోష్ఠంబుఁ బ్రవేశించె.
అప్పుడు 748
- క. కమలాక్షు నొద్ద నుండని, నిమిషము యుగళతము గాఁగ నెగడిన గోప
ప్రమదలు సంభ్రమమున నా, కమలాక్షునిఁ జూచి ముదముఁ గనిరి మహిళా !
- వ. ఆ సమయంబున గోపకు లిండ్లకడ నున్న వృద్ధ కాంతాజనంబులకు రామకృష్ణుల
చిత్రచరిత్రంబులు చెప్పిన విని, వారు వారినిఁ గార్యార్థు లై వచ్చిన వియచ్చర
వరు లని తలంచిరి. అంత. 750

అధ్యాయము — ౨౦

—: వ ర్ష ర్తు వ ర్ణ న ము :—

- సీ. పూర్వవాయువులు ప్రభూతంబు లై వీచెఁ బడమట నింద్రచాపంబు దోచె
పరివేషయుక్తమై భానుమండల మొప్పె మెఱుము యుత్తరదిశ మెఱవఁదొడఁగె
దక్షిణగాము లై తనరె మేఘంబులు జలచరానీకంబు నంతసించెఁ
జాతకంబుల పిపాసలు కడపలఁ జేరెఁ గాంతారవహ్నుల గర్వ మడఁచె
- ఆ. నిజ కరాళివలన నీరజబంధుండు
దొల్లి పుచ్చకొన్న తోయ మెల్ల
మరల నిచ్చుచుండె మహి కర్షకానంద
కంద మైన వాన కందు వందు. 751

వ. వర్షాకాల భుజంగుడు, హర్షముతో నిడిన నవ నఖాంకము లని యు
త్కర్షింప భూమి సతిపై, కర్షక హలరేఖ లమరె గహనాంతములఁ. 752

క. చెలువుడు ప్రావృట్కాలుడు, పొలసినఁ బులకింను భూమి పులకము లనఁగా
మొలచి తలరెత్తి నిక్కుచు, సలలితగతి జాలువాటె సస్యము లధిపా ! 753

వ. మఱియుం, జటుల పవనచలితంబు.లై పన్ని, మిన్ను దన్ని, లెక్కలకు మిక్కిలి
యై, టెక్కలు గల నీలగిరుల సిరుల మీఱి, కాఱుకొని తెఱపి పడక, నిబిడంబు
లై, శిశిరకిరణ తరణి మండలంబుల చొప్పు దప్పించి, విప్పు కలిగి, చదలు
గప్పిన నీలమేఘంబులును, మేఘవిముక్తంబు లై జలదసమయ విటుండు సరస
గతి ధరణిసతి యురమ్మున దర్పించి, నేర్పున సమర్పించు కర్పూర ఖండంబుల
వడువునఁ బుడమిం బడు కరకలును, గరకానుగతంబు లై యసిత భోగిభోగం
బుల బాగున, నీలమణి మాలికావిశేషంబుల విధంబున నెడపడక పడు సలిల
ధారలును, ధారాధర విగళిత విమల సలిలంబులం దోగు మదజలాభిషిక్త
మాతంగంబుల సౌబగున నుండు కొండలును, గొండల తుదలనుండి గండశైలం
బులపైఁ బడి వికీర్యమాణంబు లగు గిరినిర్ఘరంబుల శీకరంబులును, శీకరపరం
పరలఁ 1.జొడుగులు మడుగులు గొనఁ బిదపిద నగుచుఁ జిదుకు చిదుకు మను
రొంపులును, రొంపులు గ్రొచ్చి క్రచ్చుట నుచ్చలితంబు లై పఱచు వఱదలును,
వఱదలవలన మెదలి కదలి పాటెడి యేఱులును, నేఱులవెంట గఱులుద్రిప్పుచు
గములు గొని క్రొన్నీటి కెదురునడచు మీనంబులును, మీననయనల మేనుల
మెఱుంగు సొంపు పెంపు సైరింపకకంపించి, సురిగి తిరిగి చనియెడిసరణి మేఘ
మధ్యంబులోఁ బొలసి, మలసి, నిలువక మరలిచను గ్రొమ్మెఱుంగులును, మెఱుం
గుల పగిది మగువలు పురుషులం దగిలి నిలువ రని జనుల కెఱుంగ నలువ మొఱు
యిడిన తెఱుంగున మొరయు నుఱుములును, నుఱుముల కులికిపడక కిక్కురు
పొడుచుచు బింబెంబులు కొంచెంబులు సేయక, విప్పి దెప్పరంబుగి రొప్పుచు
నర్తనంబులు సేయు మయూరంబులును, మయూర ఘోషంబులు భీషణంబు లై
చెవులకు సోఁక ననూనంబు లైన మానంబుల నానలుచెడి, యొండొరులకుం
గ్రిందుపడి క్రందుకొను విరహిజనులును, జనులకు రేపు మాపు నిరూపింపరాక
మాలతీ కునుమవిసర వికసన విదితావసానంబు లగు దుర్దినంబులును, దినావసాన
సమయంబున మినుకు మినుకు మని మెఱచుచుం దిరుగు ఖద్యోతంబులును,
ఖద్యోత సందర్శనంబు గోరుచు నుడుగక విడువక కురియ జడిం బడి, వలిగొని
వడంకుచు నశనయత్నంబుల వర్ధించి, ఖర్జూర జంబూఫల భక్షణంబుల దేహ

సంరక్షణంబు లాచరించు వనచరులును, వనచరానందకారిణు లయి వారరమణుల రుచి ననవరత భుజగసమేత లగు కేతకులును, గేతకీ కదంబయూధికా కుటజ కుసుమ పరిమళ మిళితంబు లగు వివినమార్గంబులును, మార్గనిరోధంబు లగుచుం బెరిగి రసికంబులై పసరుడాలు గలుగుచు ¹హరి నృణి కిరణ పుంజంబుల భంగి రంజిల్లి తొంగలించుచు, జొంపంబులు గొనిన కసవులును, గసవులు మెసవి మిస మిస తనువులు మెఱయ, వలుఁద పొదుఁగుల బరువునఁ గదలక నిలిచి, నెమ రమర నిడు ధేనువులును గలిగి, ధేనువ్రజంబు కైవడి పయఃకణ మనోహరం బై హరకరంబు భంగి పరిపూర్ణ సారంగ భాసురం బై, సురగిరి చెలువున ²హరి శరాసన విభీషణం బై, విభీషణ హృదయంబు పోలికఁ బ్రకటిత హరిశబ్ద వైభవం బై, భవపూజనంబు చందంబున నింద్రగోపాది విభవజనకం బై, జనక యాగంబు ధాతి సీతాప్రకరణాలంకృతం బై, కృతయుగంబు సౌంపున బహు వర్షంబు నై వర్షాగమంబు వచ్చె. అందు.

754

క. వాడక వ్రాలక తెవులులఁ, గూడక తగ నల్లగెఱులు కొని నవకము లై చూడఁగ భద్రము లగుచుఁ, వీడెఁ సస్యంబు లిడుమ వీడెం బ్రజకుఁ. 755

క. జీవనము చాలఁ గలిగియుఁ, గావరమున మిట్టిపడని ఘనునిక్రియ నదీ జీవనములు సొర జలనిధి, ప్రావృట్కూలమున డిందుపడియుండె నృపా ! 756

శా. ఆ వర్షాగమమందు గోవుల నరణ్యాంతంబులఁ మేపుచుఁ గోవిందుండు ప్రలంబవైరియుతుఁ డై గోపాలవర్గంబుతోఁ బ్రావీణ్యంబునఁ గందమూల ఫలముల్ భక్షింపుచుఁ మంజుల గ్రావాగ్రంబులఁ బ్రీతిఁ జల్లి గుడిచెఁ గాసారతీరంబులఁ. 757

వ. ఆ సమయంబున. 758

సీ. విశ్వమోహన మైన వేణునినాదంబు సరస గంభీర గర్జనము గాఁగ మహనీయ నిర్మల మందహాసద్యుతి లలిత సౌదామినీ లతిక గాఁగఁ దలచుట్టు టాగునఁ దనరు పింఛపుదండ శైలభేదను శరాసనము గాఁగఁ గరుణా కటాక్షవీక్షణ సుధావర్షంబు సలిలధారా ప్రవర్షంబు గాఁగ

తే. జాడ నేతెంచు గోపాలజన ముసింద్ర చాతకంబుల దురవస్థఁ జక్కఁజేసి కృష్ణమేఘంబు బహుతర కీర్తి నొప్పె విమల బృందావ నాకాశవీధియందు.

759

- క. గోవుల వృషవత్సంబుల, వావిరిఁ బూజించి పిదప వర్షాకాల
శ్రీవనితను బూజించెను, శ్రీవల్లభుఁ డయ్యు గోపశేఖరుఁ డధిపా ! 760
- వ. ఇట్లు కృష్ణుండు విహిత విహారంబుల వర్షాకాలంబుఁ బుచ్చె అంత, 761

—: శ ర దృ తు వ ర్ణ న ము :—

- క. జ్ఞాంపములు గొనియె వనములు, రొంపు లిగిరె నెమలిగముల రొద లుడిగె నదుల్
పెంపులకుఁ బాసె నులుముల, శంపల సంపదలు మానె శారదవేశఁ. 762
- వ. మఱియు, జీవనంబుల విడిచి, విమల జ్ఞానవశంబున ముక్తు లగు పురుషరత్నంబుల
చెన్నునఁ జెన్నువదలి, మిన్నువిడిచి, వాయువశంబు లై, వెల్లివిరిసి చను
మేఘంబులును, మేఘపటల రహితంబును, గలశభవముని నహితంబును నై,
విజ్ఞానదీప విలసితం బగు యోగి హృదయంబు చందంబున శుభ్రం బైన
యభ్రంబును, నభ్రంబున నీలదుకూల వితాన సంయుక్త ముక్తాఫలంబుల వడుపున
నెగడు నుడుగణంబులును, నుడుగణమయూఖంబు క్రొవ్వు లువ్వెత్తుగొని
నివ్వటిల్లుచు, బ్రహ్మాండకరండ కర్పూర ఖండాయమానంబు లగు చంద్రకిరణంబు
లును, జంద్రకిరణ¹సంస్పర్శనంబున సగర్భంబు లై భూమికి దుర్భరంబు లగుచు
నిండి పండి హాలిక కర నిశిత లవిత్ర ధారా సంరంభంబుఁ దలంచి, తల్లడిల్లి,
వెలవెలం బాటుచుఁ దల్లి యగు విశ్వంభరకు మునుకొని, ప్రణతంబు లై
వణంకుచు, నెఱుంగ మొఱుచునున్న పెంపున సంపన్నంబు లయిన యెన్నుల
వ్రేగున వ్రాలి, గాలిం దూలుచు, మర్మర²ధ్వనుల సారస్యంబు లగు కలమాది
సస్యంబులును, సస్యమంజరీ పుంజంబులు గొంచక చంచువులఁ ద్రుంచి, కబళించి,
పిల్ల పెంటి తండంబులం గూడి, కడుపుల నిండ మెక్కి, విక్కవిరిసి, నొక్కుచుఁ
ద్రిక్కిలుకొని, మహోత్తుంగ సమంచిత మంచప్రదేశంబు లెక్కి సంచరించుచు,
వెన్నుల కావలియున్న యన్నుల కెమ్మోవులు బింబఫలంబు లని కఱచి,
తత్కరస్ఫాలనంబుల నులికిపడి, యెగసి చను శుకనికర కలకలంబులును,
కలహంస కోక సారస కోలాహల మండితంబు లై, నిండి నిర్మలజలంబులు గల
జలాశయంబులును, జలాశయంబుల జలము లనుదినము నిగుర గృహములం
బ్రతుకు దినములు సనుట యెఱుంగని మనుజుల గమనికం దిరుగు జలచరములును,
జలచర హృదయముల బెగడుగదుర దొంకి యింకిన నదులును, నదులందు

1. సమ్మర్శనంబున (హ) 2. ద్వని సారస్యంబులు (?)

గర్భారమండపంబుల తెఱంగున, మణికుట్టిమంబుల మాడ్కిని, సౌధ సౌపాన
 మార్గంబుల జాడను విలోకితంబు లగు నూతన సైకతంబులును, సైకత
 ప్రదేశంబుల నుదయవేశ నిత్యకర్మానుష్ఠాన నిరతు లగు మునులును, ముని
 కన్యకా కరకలశ సలిలాభిషిక్త మూలంబు లగు తపోవన బాలరసాల సాలంబు
 లును, సాలవిటపి వాసంతికా కుంజపుంజంబుల తఱుచున నిముడుకొని, దినకర
 కిరణములకుం గరువలికిం జొర వెఱుపుపడని వనములును, వనములం దరుల
 కొమ్ములు నాకలంబులు నేకలంబు లై మెసంగి, మసరుకవిసిఁ కొవ్వి, కొమ్ముల
 కొనల నూది, యేటిదరులు త్రవ్వి, చిమ్మి, క్రుమ్మి, కోరాడెడి వనగఱంబులును,
 గఱకుంభ కనకకుంభ రుచిర కుచభార భీరుమధ్య సమంచిత లగు చెంచితలును,
 జెంచితల క్రూరమ్ములగు వాలమ్ముల సారమ్ములు చెడి, ¹భేదంబునఁ బాదంబులు
 దొట్రుపడఁ జెను²గాధంబులం బడు వరాహ పుండరీకంబులును, బుండరీక కుముద
 కురంటకాది కుసుమ మకరందంబు గ్రోలి, తేలి, సోలి, వ్రాలి, మహాహంకృతుల
 ర్పుంకృతులు సేయు తేఱి కదుపులును, గదుపులం గలయక యెడగలిగి,
 మదమున నదను పద నెఱింగి, మదనమార్గణ ప్రేరితంబు లై, పెంటితుటుముల
 వెంటం జని, యొండొంటి గెంటించుచుఁ దగుల నెక్కి గర్భంబులు నెక్కిలుపు
 మృగ వృషభరాజంబులును గలిగి, రాజరాజ గృహంబుపగిది విలసిత కుండ
 పద్మ సౌభాగ్యం బై, భాగ్యహీను కర్ణంబు రేఖ నశ్రుత నీలకంఠశబ్దంబై, శబ్ద
 శాస్త్రవేది హృదయంబు బాగున ³విశద ప్రకాశాభిరామం బై, రామ సంగ్రామంబు
 కైవడి బాణాసనాలంకృతం బై, కృతాంత హృదయంబు కరణి నపంకం బై
 పంకజాసనుగేహంబు సొంపున రాజహంసవిరాజమానం బై, మానధనుని
 చరిత్రంబు సొబగున నకల్మష జీవనం బై, వననిధి పొలుపున సమ్మిళిత భూభృ
 ద్వాహినీ సంకులం బై, కులవధూరత్నంబు చెలువున నదృష్ట పయోధరం బై,
 ధరిణికిం దొడ వగుచు శరత్కాలంబు వచ్చె. అందు.

768

క. వాజుల నీరాజనములు, రాజుల జయగమనములును రాజిత లక్ష్మి

పూజలు దేవోత్సవములు, రాజితైను జగతియందు రాజకులేంద్రా !

164

క. చేగ గల చెఱుకువింటను, బాగుగ నీలోత్పలంబు బాణంబుగ సం

యోగంబు చేసి మదనుడు, ⁴వేగిరమున విరహిజనుల ⁵వేటాడె నొగిన్.

765

అథ్వామము - ౨౧

వ. ఇట్లు భాసురంబు లైన శరద్వాసరంబుల గోవిందుండు గోపబృందసమేతుం డై,
బృందావనంబునం బనులఁ బొసంగ మేపుచు. 766

సీ. కర్ణావతంసిత కర్ణికారప్రభ గండభాగద్యుతిఁ గడలుకొలుప
భువనమోహన మైన భూ విలాసంబుతో వామభాగానత వదన మొప్పు
నవసవ్యకర మృదులాంగుళీ చాతురీ షడ్జధ్వనికి మర్మసరణిఁ జూప
డాకాలిమీఁద నడ్డము సాచి నిల్చిన పద నఖద్యుతి భూమిఁ బ్రబ్బి కొనఁగ

దే. మౌళిపింఛము కంఠదామమును మెఱయ
విలసిత గ్రామముగ నొక్క వేణువందు
బ్రహ్మగాంధర్వ గీతంబు పరఁగఁ జేసెఁ
జతుర నటమూర్తి గోపాల చక్రవర్తి. 767

వ. ఇట్లు హరి వేణునాదంబు పూరించిన, మారవికార హేతు వగు తద్గీతం బాలించి,
సిగ్గులు సాలించి, మక్కువలు చెక్కు లొత్త, గోపిక లోపికలు లేక, తమ తమ
పొత్తుకత్తెలుం దారును, దత్తరంబున బదుగురు, నేగురుం దుటుములుగొని,
జిలిబిలి ముచ్చటలకుం జొచ్చి, తమలోన. 768

మ. శ్రవణోదంచిత కర్ణికారములతో స్వర్ణాభ చేలంబుతో
నవతంసాయిత కేకి పింఛకనుతో నంభోజ దామంబుతో
స్వవశుం డై మధురాధరామృతముచే వంశంబుఁ బూరింపుచు
న్నవిదా ! మాధవుఁ డాలవెంట వనమం దొప్పారెడిం జూచితే. 769

శా. రావే సుందరి ! యేమె బోటి ! వినవే రాజీవనేత్రుండు బృం
దావీధిఁ దగ వేటు పూఁదుచు లస తృవ్యానతాస్యంబుతో
భూవిన్యాసము లంగుళీక్రమములం బొల్పార షడ్జంబుగాఁ
గావించెఁ నటుభంగి బ్రహ్మ మగు తద్గాంధర్వ సంగీతముఁ. 770

క. తలఁకెను గొబ్బునఁ జిత్తము, నశినాక్షుని మధుర వేణునాదము నా వీ
నులు సోఁకి నంత మాత్రన, చెలియా ! యిక ¹లెట్లు వెరవు చింతింపఁగదే. 771

క. నాతోడ వెఱవ వలదే, నాతోడనె కొనుచుఁ బోయి నశినదళాక్షుఁ
నీతోడుతఁ బలికించెద, నీతోడి జనంబు మెచ్చ నీతోడు సుమీ. 772

వ. అని పెక్కుభంగుల నోర్తోరై నుద్దేశించి పలుకుచు, గోపసుందరులు బృంధా
వనంబునకు గోవిందుని కెదురు చని, పరమానందంబున నతనిం దమమనంబులఁ
బ్రతిపదంబును నాలింగనంబు చేసినవార లగుచు, రామకృష్ణుల నుద్దేశించి. 773

మ. నవ 'గోస్థానక రంగమందుఁ బరమానందంబుతోఁ జూడఁ బ
ల్లవ నీలోత్పల పింఛ పద్మదళమాలా వస్త్రసంపన్ను లై
కవ యై వేణువు లూఁదుచున్ బహు నటాకారంబులఁ గేశితాం
డవముల్ చేసెద రీ కుమారకులు వేడ్కఁ గామినుల్ గంటిరే ! 774

క. ఓ చెలువలార ! వినుఁడీ, వాచాశతకంబు లేల వర్ణింపంగా
లోచనముల కలిమికి ఫల, మీ చెలువురఁ జూడఁగలుగు టింతియ సుండీ. 775

వ. అని పలికిరి. అందుఁ గొందఱు గోవిందు నుద్దేశించి. 776

మ. ఒనరఁ వ్రేతల కించుకేనియును లేకుండంగ గోపాలకృ
ష్ణుని కెమ్మోవి సుధారసంబుఁ గొనుచుఁ జోద్యంబుగా మ్రోయుచుఁ
దన పర్యంబులు నేత్రపర్యములుగా దర్పించెఁ బూర్వంబునఁ
వనితా ! యెట్టి తపంబు చేసెనొకొ యీ వంశంబు వంశంబులోఁ. 777

మ. ముదితా ! యే తటిని పయఃకణములఁ ముఁ వేణు వింతయ్యె నా
నది సత్పుత్రునిఁ గన్న తల్లిపగిదిఁ నందంబుతో నేఁడు న
మ్మద హంసధ్వని పాటగా వికచ పద్మశ్రేణి రోమాంచ మె
యొదవఁ తుంగ తరంగహస్త నటనోద్యోగంబుఁ గావింపదే. 778

క. నలినోదరు భక్తునిఁ గని, కులజులు నందాశ్రుజలము గురియాపగిది మ్రాఁ
కులు పూఁదేనియ లొలికెడు, నలినాక్షునిచేతి వంశనాశము మ్రోతఁ. 779

శా. నా మోసంబున కెద్ది మేర విన వే నా పూర్వజన్మంబులఁ
లేమా ! నోములు నోచుచో నకట ! కాశిందీతటిఁ వేణు వై
భూమిఁ బుట్టెద నంచు గోరఁ దగదే బోధిల్లి యట్లై న నీ
బామం దిప్పుడు మాధవాధర సుధాపానంబు గల్గం గదే. 780

క. కాశిందీ కూలంబునఁ నాశీ యీ సంతతనయు సధరామృతముఁ
గ్రోలెడి వేణువ నగు నో, మేలాగున నోమవచ్చు నెఱిగింపఁగదే. 781

క. వనితా ! కృష్ణుడు నల్లని, ఘన మనియుఁ వేణురవము గర్జన మనియుఁ
మనమునఁ దలంచి రొప్పుచు, ననవరతము నెమలితుటుము లాడెడిఁగంటే. 782

క. గిరిచర మిథునము లోలిక, బరికింపగ గృష్ణపాద పద్మాంకిత మై
సురరాజు నగరికంచెను, దరుణీ ! బృందావనంబు తద్దయు నొప్పెక. 783

మ. అమరేంద్రాంగన లాకసంబున విమానానూత లై పోవుచుక
గమలాక్షుక శుభమూర్తిఁ గాంచి మురళీగానంబు లందంద క
ర్ణములక నిల్పుచు మేఖలత్ వదలఁగా నాథాంక మధ్యంబులక
బ్రమదా ! వ్రాలిరి చూచితే వివశ లై పంచాశుగ భ్రాంత లై. 784

ఉ. కానల నుండుచుక సరస గాన వివేక విహీన జాత లై
వీనుల నేడు కృష్ణముఖ వేణు రవామృతధార సోకినన్
మేనులు మేఁతలుక మఱచి మెత్తని చూడ్కి మృగీ మృగావళుత్
మానిని ! చూడవమ్మ బహుమానము చేసె, గృతార్థచిత్త లై. 785

ఉ. తల్లుల చన్నుఁబాలు మును ద్రావు తఱిక దమ కర్ణపీఠులక
వల్లభ మైన మాధవుని వంశ రవామృతధార చొచ్చినక
ద్రుశ్యక పాలురాఁ దివక దూఁటక మానక కృష్ణమీఁద దృ
క్వల్లులు చేర్చి నిల్చె నదె వత్సము లంగనలార ! కంటిరే. 786

మ. మమతక మోములు మీఁది కెత్తుకొని రోమంథంబు సాలించి హృ
త్కమలాగ్రంబులఁ గృష్ణ నిల్చి మురళీ గానామృత శ్రేణి క
ర్ణములక గ్రోలుచు మేఁత మాని గళితానందాశ్రు లై చిత్రితో
పమ లై గోవులు చూచుచున్న వదిగో పద్మాక్షి ! వీక్షించితే. 787

మ. జగతీజంబుల శాఖ లెక్కి మురళి శబ్దామృత స్యందముల్
మిగులక వీనులఁ ద్రావి వ్రేఁగుపడు నెమ్మిం గృష్ణరూపంబు చి
త్తగ మై యుండఁగ నడ్డపెట్టుక్రియ నేత్రంబు ల్దగక మూసి యీ
ఖగముల్ సొక్కెడిఁ జూచితే మునిజనాకారంబులం గామినీ ! 788

మ. క్రమ ముప్పక నదులెల్ల వంశరవ మాకర్ణించి సంజాత మో
హములక మన్మథసాయక క్షత విశాలావర్త లై హంసవా
క్యములం జీరి తరంగహస్తముల నాకర్ణించి పద్మోపహా
రములక గృష్ణ పదార్చనంబు సలిపెక రామా ! విలోకించితే. 789

ఆ. వనిత ! నేడు కృష్ణ వంశనినాదంబు
విని పయోధరంబు విరులు గురిసి
తన శరీర మెల్ల ధవళాతపత్రంబుఁ
జేసి మింట నీడఁ జేసెఁ గంటె. 790

- క. మంచి ఫలంబులు హరిచే, నించి కరాలంబనముల నెగడుచు నిదె క్రి
డించెద రంగన ! చూడుము, చెంచితలం బింభపత్ర చేలాంచితలన్. 791
- క. ఉల్లిసిత కుచభరంబుల, నల్లాడెడి నడుముతోడ నలరులదండల్
భిల్లి యొకతె హరి కిచ్చెను, హల్లోహల కలిత యగుచు నంగన ! కంటే. 792
- క. గిరు లెల్ల జలము లయ్యెం, దరు లెల్లను బల్లవించె ధరణి గగన భూ
చరు లెల్లను జొక్కిరి హరి, మురళి రవామృతము సోఁకి ముద్దయ! కంటే. 793
- మ. బలకృష్ణాంఘ్రి సరోజసంగమముచే భాసిల్లుచున్ ధన్య మై
ఫలపుష్పంబులఁ గానుకల్ గురిసి సంభావించి మిన్నందుచున్
జలఘాసంబుల గోవులం దనిపి చంచద్ భూజరోమాంచ మై
వెలసెన్ జూడఁగదమ్మ ! యీ గిరి పురోపీధిన్ సరోజాననా ! 794
- వ. అని యిట్లు బృందావన విహారి యైన గోవిందుని సందర్శించి, పంచబాణభల్ల
భగ్నహృదయ లై, పల్లవకాంత లేకాంతంబులఁ జింతించుచు, దత్పరతంత్ర
లయి యుండిరి. అంత. 795

అధ్యాయము - ౨౨

—: హేమంత ఋతు వర్ణనము :—

- క. శామంతికా స్ర గంచిత, సీమంతవతీ కుచోష్ఠ జిత శీతభయ
శ్రీమంతం బై గొబ్బిన, హేమంతయు దోఁచె మదనుఁ డేఁచె విరహులన్
- క. ఉత్తరపుగాలి వినరె వి,యత్తలమునఁ దుహినకిరణుఁ డహితుం డయ్యెం
బొత్తు జరిగె మిథునములకు, నెత్తమ్ములు దటిగె హిమము నెలకొనియె నృపా !
- క. అహములు సన్నము లయ్యెను, దహనము హిత మయ్యె దీర్ఘ దశలయ్యెనిశల్
బహు శీతోపేతం బై, యుహుహూ యని వణఁకె లోక ముర్వీనాథా ! 798
- క. అన్నుల చన్నుల దండ వి,వన్నులుగా కెల్ల వారు బ్రతికిరిగా కి
చన్నుల మీఱిన ¹వలి నా, పన్నులు గాకుండఁ దరమె బ్రహ్మాదులకున్. 799
- ఆ. పొడుపుఁ గొండమీద ²బొడుచుట మొదలుగాఁ
బరువు వెట్టి యినుఁడు పశ్చిమాద్రి
మఱుఁగుఁ జొచ్చెఁ గాక మసలినఁ జలిచేతఁ
జిక్కెఁ జిక్కె ననఁగ జిక్కకున్నె.

క. చెంగల్వ విరులగంధము, మంగళముగఁ గ్రోలుచున్న మధుపము లొప్పె
న్నంగజ వహ్నులపై ను, పొంగి విజృంభించు పొగల పోలిక నధిపా ! 801

ఆ. శంభు కంట నొకటి జలరాశి నొక్కటి
మణియు నొకటి మనుజు మందిరముల
నొదిగెఁ గాక మెఱసి యున్న మూఁడగులుఁ
జలికి నోడి భక్తి సలుపకున్నె. 802

శా. *ఈ హేమంతము రాకఁ జూచి రమణీహేలాపరీరంభ స
త్సాహాయ్యంబునఁ గాని పీని గెలువఁ శక్యంబు గాదంచు దా
రూహాపోహవిధిం ద్రిమూర్తులు సతీయుక్తాంగు లైనారు గా
కోహా! వార లదేమి సంతత వధూయోగంబు రాఁ గందురే. 803

క. *ఈ హేమంతము రాకకు, శ్రీహరి యొక్కింత వణఁగి చింతింపంగా
నోహా! వెఱవకు మనుచు, న్నా హరికిని శ్రీకుచంబు లభయం బిచ్చెఁ. 804

—: గోపికా వస్త్రాప్రహరణ కథ :—

వ. ఇట్లు నితాంతం బగు హేమంతంబున మొదలినెల తొలిదినంబునందు, నందుని
మందలోఁ గల గోపకుమారికలు రేపకడ లేచి చని, కాశిందీజలంబులం దోఁగి,
జలతీరంబున నిసుకం గాత్యాయనీరూపంబు చేసి, సురభి కుసుమగంధంబు లిడి,
ధూపదీపంబు లిచ్చి, బహువిధోపహారంబులు సమర్పించి. 805

క. ఓ కాత్యాయని! భగవతి!, నీకును మ్రొక్కెదము మేము నేఁ డనుకంపఁ
మా కిందఱకును వైశమ, శ్రీకృష్ణుఁడు మగఁడు గాఁగఁ జేయుము తల్లి! 806

క. ఓ తల్లి! మాకుఁ గృష్ణుఁడు, చేతోవిభుఁ డైన నాఁడు చెలువల మెల్లఁ
నేతివసంతము లాడుచు, జాతర చేసెదము భక్తిచాతురితోడఁ. 807

వ. అని నమస్కరించి, హవిష్యంబులు గుడుచుచు, ని విధంబున మాసవ్రతంబు
సల్పిరి. అం దొక్కనాడు. 808

మ: రమణుల్ ప్రొద్దున మేలుకాంచి సఖులఁ రం డంచు నాత్మీయ నా
మములం జీరి కుచద్వయా భరములఁ మధ్యంబు లల్లాడఁగాఁ
బ్రమదోద్దామ గజేంద్రయాన లగుచుఁ బద్మాక్షునిం బాడుచుఁ
యమునాతీరముఁ జేరఁబోయిరి గృహీతాన్యోన్య హస్తాబ్జ లై. 809

వ. ఇట్టా సదీతీరంబుఁ జేరంజని, గజగమనలు విజనప్రదేశంబున వలువలు విడిచి
యిడి, మది శంక లేక, యకలంక లై, క్రుంకు లిడఁ జలంబున జలంబు సొచ్చి.

క. వారిజలోచనుఁ బాడుచు, వారిజలోచనలు వారివారికి వేడ్కఁ
వారివిహారము సలిపిరి, వారి విహారములు జగతివారికిఁ గలవే. 811

వ. ఆ సమయంబున. 812

క. తోయజనయనలు యమునా, తోయములం దుండు డెఱిఁగి దూరగుడయ్యుఁ
దోయజనయనుఁడు హరి తన, తోయము గోపకులుఁ దానుఁ దోఁతెంచె నృపా!

తరల. కదలకుం డని తోడివారలఁ గన్నుసన్నల నిల్పుచుఁ
బదము లొయ్యన నేలఁ బెట్టుచుఁ బద్మనేత్రుఁడు మౌని యై
పొదలమాటున నల్ల నల్లన పొంచి పొంచి నతాంగుఁ డై
యదను గోరుచు డాసి వ్రేతల యంబరంబులు దొంగిలెఁ. 814

వ. ఇట్లు దొంగిలి. 815

శా. ఉద్య ధ్గంధగజేంద్ర గౌరవముతో యోషాంబరంబుల్ విభుం
డాద్యుం డర్చకుభంగి నర్చకులతో హాసార్థి యై కొంచుఁ ద
న్నద్యంభఃకణ శీతవాత జనితానందంబుతో నెక్కె దా
సద్యోముక్త దురంత పాదప జను స్సంతాపముఁ నీపముఁ. 816

వ. అప్పు డ య్యింతు లి ట్లనిరి. 817

క. మా మా వలువలు ముట్టకు, మా మా కొనిపోకు పోకు మన్నింపు తగఁ
మా మానమేల కొనియెదు, మా మానసహరణ మేల మానుము కృష్ణా! 818

సీ. బహు జీవనముతోడ భాసిల్లి యుండుటో గోత్రంబు నిల్పుటో కూర్మితోడ
మహి నుద్ధరించుటో మనుజుసింహంబ వై ప్రజలఁ గాచుటో కాక బలిఁ దెరల్చి
పిన్న వై యుండియుఁ బెంపు వహించుటో రాజుల గెల్పుటో రణములోన
గురు నాజ్ఞ సేయుటో గుణనిధి వై బల ప్రఖ్యాతిఁ జూపుటో భద్రలీల

ఆ. బుధులు మెచ్చె భువిఁ బ్రబుద్ధత మెఱయుటో
కలికితనము సేయ ఘనత గలదె
వావి లేదు వారి వారు నా వా రని
యెఱుఁగవలదె వలువ లిమ్ము కృష్ణ!

819

క. కొంటివి మా హృదయంబులు, కొంటివి ¹మా మనము లజ్జ గొంటివి వలువల్
గొంటి విక నెట్లు చేనెదొ, కొంటెవు గద నిన్ను నెఱిగి కొంటిమి కృష్ణా! 820

సీ. రాజనంబున నీవు రంజిల్లు నెఱుగమే చెలరేగి వింతలు చేయుచుండ
సత్త్వసంపద గల్గి జరుగుటఁ దలఁపమే సిరిగల్గి యన్యులఁ జెనకుచుండ
గురుతర శక్తియుక్తుండ వౌటఁ జూడమే తామసంబున నెగ్గు దలఁచుచుండ
నొకభంగితో నుండకుంటఁ జింతింపమే మాయావి యై మాటు మలయుచుండ

ఆ. నేమి జూడవాఁడ వేపాటి గలవాఁడ
వే గుణంబు నెఱుగ వెల్ల యెడల
నొదిగి యుండనేర వోరంతప్రౌఢును
బటము లీఁగదయ్య ! పద్మనయన ! 821

క. ²రాజు నెఱుంగవు బలిమిని, ³రాజిల్లెదు చీర లీవు రమణుల మింకఁ
రాజున ⁴కెఱిగించెద మో, రాజీవదళాక్ష ! నీవు రాజవె ధరకుఁ. 822

వ. అని పలికిన కన్నియల పలుకు లాలించి, మందహాస సుందర పదనారవిందుఁ దై,
గోపాలబాలకుల కరంబులం గరంబులు వేసి, య మ్ముద్దియల నుద్దేశించి నెఱవాది
చతురుం డి ట్లనియె. 823

శా. రామల్ ⁵రాజులతోడ ⁶నీ పనికి నారంభింతురే మీక్రియఁ
⁷మోమా టేమియు లేక ⁸దూఱెదరు మీ మోసంబు చింతింప రం
భోమధ్యంబున నుండి వెల్వడి వెనకఁ బూర్ణేందుబింబాననల్
మీ మీ చీరలు వచ్చి పుచ్చుకొనుడి మీ కిచ్చెదం జెచ్చెరక. 824

వ. అనిన న మ్మానవతు లొండొరుల మొగంబులు సూచి నగుచు, మర్మంబుల నాటిన
మాటలకు మగుడం బలుక సిగ్గుపడుచు, నగ్గలం బైన చలిని వలిగొని, కంఠ
ప్రమాణ జలంబులం దుండి, డోలాయమాన మానస లై, యి ట్లనిరి. 825

క. ⁹మా వలువలు లాఘవమున, నీ వేటికిఁ బుచ్చుకొంటి వీ వల్పుడవే
నీ వెఱుగని దే మున్నది, ¹⁰నీ వందఱిలోన ధర్మనిరతుడవు గదే. 826

1. మానంబు (తం.); యానంబు (వా.) 2. రాజుల నెఱుంగవు (హ. తం. వా.)
3. రాజిల్లెదు (హ. వా.) 4. కెఱుగించెదవో (హ.) 5. రామలతోడ (హ.) 6. నీ పనికి
గారాఠింతురే (హ.) 7. మోమోటేమియు (వా.) 8. మారెదరు (హ.); తూరెదరు (వా.)
9. మావలువలాగదంబున (తం. వా.) 10. విందఱిలోన (తం. వా.)

- మ. ఇంతుల్ తోయము లాడుచుండ మగవా రేతెంతురే వచ్చిరా
యింతల్ సేయుదురే కృపారహితు లై యే లోకమం దైన నీ
వింతల్ నీ తలఁ బుట్టెఁ గాక మఱి యేవీ కృష్ణ ! యో చెల్ల ! నీ
చెంత^౧ దాసుల మై చరించెదము మా చేలంబు లిప్పింపవే. 827
- క. వచ్చెదము నీవు పిల్చిన, నిచ్చెద మేమైనఁ గాని ¹యెటు చొరు మనినం
జొచ్చెదము నేఁడు వస్త్రము, లిచ్చి మముం గరుణతోడ నేలుము కృష్ణా ! 828
- వ. అనిన దరహానితవదనుం దై హరి యి ట్లనియె. 829
- క. ఏ తరుణుఁడు మగఁ డౌటకు, మీ తపములు చెప్పుఁ డింక మీ యానలు సుం
డి తప్పిన ²నీ కూరిమి, మీ తలలనె పుట్టె నోటు మేదిని లేదే.
- క. ఎవ్వనిఁ గని మోహించితి, రెవ్వఁడు మీ మానధనము లెల్ల హరించె^౩
³నివ్వటిలెను మీ కూరిమి, యెవ్వనిపైఁ బలుక రాదె యే నన్యుఁడనే. 831
- వ. అనిన విని, సుందరు లన్యోన్య సందర్శనంబులు సేయుచు, హృదయారవిందం
బులఁ గందర్పండు సందడింప నగుచు, నిరుత్తర లై యున్న ⁴లోకోత్తరుం
డి ట్లనియె. 832
- క. నా యింటికి దాసులు రై, నా యాజ్ఞ వహించి మీరు నడచెద రేని^౫
మీ యంబరంబు లిచ్చెదఁ, దోయంబులు వెడలి రండు తొయ్యలులారా. 833
- వ. అనిన విని, హరిమధ్యలు చలికి వెఱచి, సలిల మధ్యంబున నిలువ నోపక; 834
- క. కొందఱు వెడలుద మందురు, కొందఱు వెడలుటయు సిగ్గుఁ గొను గోవిందుం
డందురు కొందఱు దమలోఁ, గొందల మందుదురు వణఁకుగొని మనుజేంద్రా.
- వ. మఱియు, నెట్టకేలకుఁ జిత్తంబులు గట్టిపఱుచుకొని, తనుమధ్యలు తోయమధ్యంబు
వెలువడి. 836
- క. చంచ త్పల్లవకోమల, కాంచన నవరత్నఘటిత కంకణ రుచి రో
దంచిత కరసంఛాదిత, పంచాయధగేహ లగుచుఁ బడఁతులు వరుస^౬. 837
- వ. చని ప్రౌఢ లయిన సుందరుల ముందట నిడుకొని, మందగమనలు మందహాసంబు
తోడ నెదుర నిలిచిన, నరవిందనయనుం డి ట్లనియె. 838
- సీ. శృంగారవతులార! సిగ్గేల మిముఁ గూడి పెన్ననాటను గోలెఁ బెరిగినాడ
నెఱుఁగనే మీలోన నెప్పుడు నున్నాఁడ నేను జూడని మర్మ మెద్ది గలదు
వ్రతనిష్ఠ లై యుండి వలువలు గట్టక నీరు సౌత్తురె మీరు నియతిఁ దప్పి
కాత్యాయనీదేవిఁ గల్గి సేయుట గాక నీరీతి నోమువా రెందుఁ గలరు

1. యెటఁజొరు (వా.) 2. మీ (హ.) 3. నివ్వటిలుమీకుఁ గూరిమి (తం.) ; నివ్వటిలె
మీకుఁ గూరిమి (వా.) 4. లోకోత్తర చరిత్రుండైన హరి (క ప.)

ఆ. వ్రతము ఫలము ¹మీకు వలసినఁ జక్కఁగ
నింతు లెల్లఁ జేతు లెత్తి మ్రొక్కి
చేరి పుచ్చుకొనుఁడు చీరలు సిగ్గు వో
నాడనేల యెగు లాడనేల. 889

వ. అనిన విని, మానవతులు దమతోన. 840

మ. వ్రతముల్ సేయుచు నొక్కమాటయిన నెవ్వనిన్ విచారించినన్
వ్రతభంగంబులు మాను నట్టి వరదున్ వామాక్షు లీక్షించియున్
గత చేలాప్తవనంబు నేఁడు వ్రతభంగం బందు శంకించి ఘా
లతట న్యస్త కరాజ్ఞ లై సరస లీలన్ మ్రొక్కి ర ట్టందఱున్. 841

క. బాలలకు హస్తకీలిత, ఫాలలకు నితాంత శీతపవనాగమ నా
తోలలకు నంబరములు కృపాలుఁడు హరి యిచ్చె భక్తపాలకుఁ డగుటన్. 842

ఆ. చీర లపహరించి సిగ్గులు విడిపించి
పరిహసించి యైనఁ బరఁగ మనకు
ఘనుఁడు నోము కొఱఁత గాకుండ మ్రొక్కించె
ననుచు హరి నుతించి రబల లెల్ల. 843

క. ఉల్లములు నొవ్వ నాడినఁ, గల్లలు చేసినను నగినఁ గలఁచిన నైనన్
వల్లభులు సేయు కృత్యము, వల్లభలకు నెగ్గుగాదు వల్లభ మధిపా ! 844

వ. ఇట్లు హరి వలువ లిచ్చినం గట్టుకొని, సతు లతనియందు బద్ధానురాగ² లై,
యుచ్చరింపక, టెప్పలిడక, తప్పక చూడ, నా ప్రోడ యెఱింగి, చేరి, వారి
కి ట్లనియె. 845

సీ. లక్షణవతులార! లజ్జించి చెప్పరు గాని మీ మర్మముల్ గానఁబడియె
నను గొల్వఁ జింతించినారు నా చేతను సత్యంబు మీ నోము సఫల మగును
గామితార్థంబుల కలిమి చెప్పఁగ నేల ననుఁ గొల్వ ముక్తికి నడవవచ్చుఁ
గడమ గూడఁగ నంబికాదేవి నోమంగ నటమీద రాత్రులయందు మీకు

ఆ. నన్నుఁ బొందఁ గల్గు నమ్మి పొం డని హరి
పల్క నింతులెల్ల త్రాంతిఁ జనిరి
తపము పండె ననుచుఁ దత్పదాంభోజముల్
మానసించుకొనుచు మందకడకు. 846

వ. ఇట్లు గోపకన్యలందుఁ బ్రసన్నుఁడై, గోవిందుండు బృందావనంబు దాటి,
 దూరంబున ధేనువుల మేపుచుండఁ, జండకిరణుని యెండం బడి, దండిఁ జెడి,
 తరులదండ నండగొనుచు, నాతపత్రాకారంబు లై నీడలు సేయుచున్న వృక్షం
 బుల నీక్షించి. కృష్ణ బల ¹శ్రీదామ దేవప్రస్థ విశాలార్జున ప్రముఖులకుం దక్కిన
 గోపకు లి ట్లనిరి.

847

—: మునిభార్య లన్నము తీసికొని వచ్చి స్వామి కారగింపు చేయుట :—

మ. అపకారంబులు సేయ వెవ్వరికి నేకాంతంబులం దుండు నా
 తప శీతానిల వర్షవారకము లై త్వగ్గంధ నిర్యాస భ
 స్మ పలాశాగ్ర మరందమూల కుసుమ చ్చాయా ఫలశ్రేణిచే
 నుపకారంబులు సేయు నర్థులకు నీ యుర్వీజముల్ లంటిరే.

848

వ. అని చిగురాకు పువ్వు కాయ పండు తండంబుల వ్రేగున పీగిన తరువుల
 నడిమి తెరువుల బసులదాటుల దాటించి, యమునకుం జని, వెడఁదమడుగుల
 మెల్లన చల్లని నీరు ద్రావించి, తత్సమీపంబున మేపుతు.

అధ్యాయము — ౨౩

వల్లపు లెల్ల మూఁకలుగొని, యాఁకలి గొంటి మని విన్నవించినఁ, దనకు భక్తు
 రాం ద్రగు విప్రభార్యలవలనం ప్రసన్నుం డయి, వారలఁ జూచి, రామసహితుం
 డయిన హరి యి ట్లనియె.

849

సీ. వల్లపులార! యీ వనమున విప్రులు బ్రహ్మవాదులు దేవభవనమునకు
²నరుగుట గోరి యాంగిరసాహ్వ సత్రంబు సలుపుచు నున్నారు సనుఁడు మీరు
 మా నామములు సెప్పి మైత్రితో నడిగిన నన్నంబు వెట్టుదు రనుచుఁ బలుకు
 వారలు చని విప్రవరుల కెల్లను మ్రొక్కి పసుల మేపుచు బలభద్రకృష్ణ

తే. లలసి పుత్రెంచి రిట మము నన్న మడుగ
 ధర్మవిదులార! యర్థిప్రదాతలార!
 పెట్టుఁ డన్నంబు ; శ్రాంతులఁ బిలిచి తెచ్చి
 పెట్టుదురు గాదె మిముబోటి పెద్దలెల్ల!

850

క. ఘన దీక్షితునకు నైనం, జనుఁ గుడువగఁ బశువధంబు సౌత్రామణియుం
 జనిన వెనుక దోషము లే, దనమాతృకులార! పెట్టుఁ డన్నము మాకు॥

851

వ. అని గోపకులు వలికిన.

852

మ. క్రతువుఁ మంత్రము తంత్రముఁ ధనములుం గాలంబు దేశంబు దే
వతయుఁ ధర్మము నన్యముల్ దలఁప నెవ్వఁ డట్టి సర్వేశ్వరుఁ
మతి సూహింపక గోపబాలుఁ డనుచుఁ మందస్థితిం జూచి దు
ర్మతు లై యన్నము తేదు లే దనిరి సన్మాన క్రియా శూన్యు లై. 853

వ. అంత గోపకులు నిరాశు లై వచ్చి, యెఱింగించిన, హరి తొకికానుసారి యగుచు
మీ ర య్యార్థ్యుల నడుగక, వారి భార్యలకు మా రాక చెప్పండు. అన్నంబుఁ
బెట్టెదరు. అని పంచిన వారు చని, బ్రాహ్మణసతుల దర్శించి, నమస్కరించి,
సంపూజితు లై, యి ట్లనిరి. 854

క. గోవుల మేపుచు నాఁకొని, గోవిందుం డన్న మడిగికొని రం డని మ
మ్మి వేశను బుత్తెంచెను, ధీవిలసితలార! రండు తెం డన్నంబుల్. 855

వ. అనిన విని, గోవింద సందర్శన కుతూహల లై, ధరణీసుర సుందరులు, సంభ్ర
మానందంబులు డెందంబుల సందడింప, భక్ష్య భోజ్య లేహ్య చోష్య పానీయ
భేదంబులం గలిగి, సంస్కారసంపన్నంబు లయిన యన్నంబులు కుంభంబుల
నిడుకొని, సంరంభంబుల సముద్రంబులకు నడచు నదుల తెఱంగున. 856

క. బిడ్డలు మగలును బ్రాతలు, నడ్డము చని వల దనంగ నటు దలఁ డని మా
ఱొడ్డుచు జగదీశ్వరునకు, జడ్డన నన్నంబుఁ గొనుచుఁ జని రా సుదతుల్. 857

వ. చని యమునా సమీపంబున నవ వల్లవాతిరేకంబును, విగత వనచర శోకంబును
నయిన యశోకంబు క్రింద నిర్మల స్థలంబున. 858

సీ. ఒక చెలికానిపై నొకచెయ్యి చాచి వేఱొకచేత లీలాబ్జ మూచువానిఁ
గొప్పన కందని కొన్ని కుంతలములు చెక్కుల నృత్యంబు సేయువానిఁ
గుఱుచ చుంగులు పుచ్చి కొమరారఁ గట్టిన పసిఁడివన్నెలు గల పటమువానిఁ
నొదలఁ దిరిగిరా నలవడఁ జుట్టిన దట్టంపుఁ 1 బింఛపు దండవాని

తే. రాజితోత్పల కర్ణపూరములవాని
మహిత పల్లవ పుష్పదామములవాని
భువనమోహన నటవేష భూతివానిఁ
గనిరి కాంతలు కన్నుల కఱపు దీఱ.

859

క. కని లోచనరంధ్రంబుల, మునుమిడి హరి లలితరూపు మును లోగొని నె
మ్మనములఁ బరిరంభించిరి, తనుమధ్యలు హృదయజనిత తాపము వాయఁ.

వ. ఇ విద్ధంబున.

861

క. వారిత సర్వ స్పృహ లై, వా రందఱుఁ దన్నుఁ జూడ వచ్చుట మదిలో
వారిజనయనుఁడు పొడగని, వారికి ని ట్టనియె నగి యవారిత దృష్టిఁ.

862

శా. కాంతారత్నములార! మీ గృహములం గల్యాణమే యేమి గా
వింతుఁ మీ కిటు రండు మమ్ము నిచటఁ వీక్షింప నేతెంచినా
రెంతో వేడుకతో నెఱుంగుదుము నిర్హేతు స్థితిఁ నన్ను ధీ
మంతుల్ మీక్రియఁ జేరి కందురు గదా మత్సేవలఁ సర్వముఁ.

863

వ. కావున గృహస్థు లైన మీ పతులు మిమ్ముం గూడి క్రతువు సమాప్తి సేసెదరు.
మీరు యాగవాటంబునకుం జనుండు. అనిన, విప్రభార్య లి ట్టనిరి.

864

మ. తగునే మాధవ! యిట్టి వాఁడిపలుకుల్ ధర్మంబులే ²యియ్యెడఁ
మగలుఁ బిడ్డలు సోదరుల్ జనకులుఁ మమ్ముఁ నివారింప మ
చ్చిగ నీ యంఘ్రులు చేరినార మట వోఁ జేకొందురే వార లా
పగి దే మొల్లము కింకరీజనులఁ గా భావించి రక్షింపవే.

865

వ. అనిన జగదీశ్వరుండు.

866

సీ. నా సమీపమున నున్నా రంచు నలుగరు బంధులు భ్రాతలుఁ బతులు సుతులు
మిమ్ము దేవత లైన మెత్తు రంగనలార! నా దేహసంగంబు నరుల కెల్ల
సౌఖ్యానురాగ సంజనకంబు గాదు ముక్తిప్రదాయకము నా కీర్తనమున
దర్శనాకర్షణ ధ్యానంబులను గర్మబంధ దేహంబులఁ బాసి మీరు

తే. మానసంబులు నాయందు మరగఁ జేసి
నన్నుఁ జేరెద రిటమీద నమ్ముఁ డనుచుఁ
బలికి వారలు దెచ్చిన భక్షణాదు
లాప్తవర్గంబుతో హరి యారగించె.

867

క. పరమేశ్వరార్పణంబుగఁ, బరజనులకు భిక్ష³మిడినఁ బరమ పదమునఁ
బరఁగెద రట తుది సాక్షా⁴త్పరమేశ్వరు భిక్ష సేయు ఫల ⁵మెట్టిదియో.

868

1. నిర్విఘ్నంబుగా సమాప్తించెదరు (తం.) 2. మాయెడఁ (క.చ.గ.జ.) 3. యిడిన (అం.వా.)

4. పరమేశ్వరు భిక్షసేయు (తం.); పరమేశ్వరు భిక్షగాన్న (వా.) 5. దయ (హ.)

వ. ఇట్లు సర్వేశ్వరుం డైన హరికి భిక్షయిడి, తమతమ భార్య లతనివలనం గృతార్థ
తాట యెఱింగి, భూసురులు తమలో ని ట్టనిరి. 869

చ. కటకట ! మోసపోయితిమి కాంతలపాటియు బుద్ధి లేదు నే
డిట హరిఁ గానబో నెఱుంగ మేము దురాత్ముల మేము కల్మషో
దృటులము విష్ణుదూరగుల ప్రాజ్ఞతలేల తపంబు లేల ? ప
ర్యటనము లేల శీలములు యాగములు^౧ మఱి యేల కాల్చినే.

క. జప హోమాధ్యయనంబులు, తపములు వ్రతములును లేని తరుణులు హరి స
త్కృప వడసి రన్ని గలిగియుఁజపలతఁ బొందితిమి భ క్తి సలుపమి నకటా ! 871

క. సురగురు లగు యోగీంద్రుల, నరుదుగ మోహితులఁ జేయుహరిమాయ మము^౧
నరగురుల మూఢవిప్రుల, ¹నురువడి మోహితులఁ జేయ నోపక యున్నే. 872

మ. క్రతువుల్ ధర్మము మంత్ర తంత్ర ధనముల్ కాలంబు దేశంబు దే
వతయు^౧ వహ్నులు, మేదిసీసురులు నెవ్వఁ డట్టి సర్వేశుఁ డీ
క్షితి రక్షింప జనించినాఁ డెఱుంగ మా శ్రీభర్తకుం గర్తకుం
గుతలోద్ధర్తకు మేము మ్రొక్కెదము రక్షోనాథ సంహర్తకు^౧. 878

—: నందాదు లింద్రయాగము సేయ శ్రీకృష్ణునితో నాలోచించుట :—

వ. అని మఱియు ననేకవిధంబులఁ బశ్చాత్తాపంబులం బొంది, హరిం దలంచి, శమింపు
మని మ్రొక్కి, బ్రాహ్మణులు కంసభీతు లై కృష్ణ సందర్శనంబు సేయం
జనరైరి.

అధ్యాయము — ౨౪

అంత నక్కడ నఖిలదర్శనుం డైన హరి, యింద్రయాగంబు సేయం దలంచి,
తనకడకు వచ్చిన నందాది గోపవృద్ధులం గని, నమస్కరించి, నందున కి ట్టనియె.

సీ. యాగంబు సేయంగ నర్థించి వచ్చితి రీ యాగమున ఫల మేమి గలుగు
నెవ్వఁడు దీనికి నీశ్వరుం డధికారి యెవ్వఁడు సాధన మెంత వలయు
శాస్త్రీయమో జనాచారమో కార్యంబు వైరుల కెఱిగింప వలదు గాని
యెఱిగెడి మిత్రుల కెఱిగింపఁ దగుఁ జేరి యెఱిగి చేసినఁ గోర్కులెల్లఁగలుగుఁ

ఆ. బగయు చెలిమి లేక బరఁగిన మిముబోడి
మంచివారి కేల మంతనంబు
తలఁపు లెల్ల మాకుఁ దగ నెఱిగింపవే
తాత ! వాక్కుధా ప్రదాత వగుచు.

875

వ. అని పలికిన, ప్రౌఢకుమారునికిఁ దండ్రి యిట్లనియె. 876

సీ. పర్జన్యుఁ డధికుండు భగవంతుఁ డమరేంద్రుఁ డతనికిఁ బ్రియమూర్తులగుచున్న
మేఘబృందంబులు మేదిసీతలముపై నతని పంపున భూతహర్షణముగ
జలములు గురియుఁ ద జలపూరములఁ దోఁగి పండు సస్యంబు లా పంట దమకు
ధర్మార్థ కామ ప్రదాయకముగ లోకు లెల్లనుఁ బ్రతుకుదు రింత యెఱిగి

తే. మేఘవిభుఁ డైన యింద్రుండు మెచ్చుకొఱకు
నింద్ర¹మఖములు సేయుదు రెల్లనృపులు
కామ లోభ భయ ద్వేష కలితు లగుచుఁ
జేయకుండిన నశుభంబు చెందుఁ బుత్ర !

877

వ. అదియునుం గాక.

878

ఆ. మఖము సేయ వజ్ర మది సంతసించును
వజ్ర సంతసింప వాన గురియు
వాన గురియఁ గనవు వసుమతిఁ బెరఁగును
గనవు మేసి ధేనుగణము బ్రతుకు.

879

క. ధేనువులు బ్రతికె నేనియు, మానదు ఘన మైన పాఁడి మందలఁ గలుగున్
²మానుగను బాఁడి గలిగిన, మానవులును సురలుఁ దనిసి మనుదురు పుత్రా! 880

వ. అని యిట్లు నొడివిన నందుని వచనంబులు విని, యింద్రునికిఁ గోపంబు దీపింప
దనుజదమనుండు తండ్రి కిట్లనియె. 881

క. కర్మమునఁ బుట్టు జంతువు, కర్మమున³ వృద్ధిఁ బొందుఁ గర్మమునఁ జెడున్
గర్మమే జనులకు దేవత, కర్మము సుఖదుఃఖములకుఁ గారణ మధిపా ! 882

క. కర్మములకుఁ దగు ఫలములు, ³కర్మతులకు నిడఁగ రాజు గాని సదా ని
ష్కర్ముఁ దగు నీశ్వరుండును, గర్భవిహీనునికి రాజు గాఁడు మహాత్మా ! 883

వ. కావునఁ గర్మాను⁴యాతంబు లైన భూతంబులకుఁ బురుషాత్మనివలన భీతి
యేటికి? పురాతన జన్మసంస్కారంబులు కుప్పలుగొని కప్పినఁ గర్మంబుల
దప్పించి, పెంపు పడయ న పురమేశ్వరుండును నేరఁడు. ఇతరుం జెప్పనేల.
సురాసుర నరాసీకంబులతోడి లోకంబు నిజ సంస్కారవశం బై యంద
డింది యున్నది. సందేహంబు లేదు. దేహి కర్మవశంబున గురు తను దేహంబుల

1. యాగము (తం.వా.)

2. మానముగ (హ)

3. కర్మాదుల నిడఁగ (హ)

4. యోగంబు లైన (త).

జొచ్చి వెడలు. ఒజ్జ, వేలుపు, నెచ్చెలి, ¹పగలు, చుట్టంబులు, కర్మంబులు, జీవుండు కర్మంబుతోడ వర్తిండు. అతనికిఁ గర్మంబు దైవతంబు. కర్మంబునం బ్రతుకుచు నితరసేవ సేయుట, సతి పతిని విడిచి, జారుం జేరినచందం బగు. విప్రుండు వైదికకర్మంబున మెలంగు. నృపతి ధరణిపాలనంబున సంచరించు. వైశ్యుండు వాణిజ్య కృషి కుసీద గో రక్షణాదుల వర్తిండు, శూద్రుం డగ్ర జన్ముల సేవించి బ్రతుకు సత్త్వరజ స్తమోగుణంబు లుత్పత్తి స్థితి లయ కారణంబులు. అందు రజంబున జగంబు జన్మించు. రజోగుణ ప్రేరితంబు లై మేఘంబులు వర్షించు. వర్షంబునం బ్రజావృద్ధి యగు. ఇంద్రుం డేమి సేయంగల వాఁడు. అదియునుం గాక.

884

శా. కోపింపన్ బనిలేదు శక్రునికిఁ దాఁ గోపించుఁ గాకేమి సం
జేపం బయ్యెడి దేమి పట్టణములున్ గేహంబులున్ దేశముల్
వ్యాపారంబులు మీకుఁ బోయెడినె? శైలారణ్య భాగంబులన్
గోపత్వంబున నుండుచున్ మనకు సంకోచింపఁగా నేటికిన్.

885

సీ. పసులకుఁ గొండకు బ్రాహ్మణోత్తములకు మఖము గావించుట మంచిబుద్ధి
యిందయాగంబున కేమేమి దెప్పింతు రవి యెల్లఁ దెప్పింపుఁ డరసి మీరు
పాయసంబులు నపూపములు నైదపుఁ బిండివంటలు పప్పును వలయునట్టి
ఫల శాకములు వండఁ బంపుఁడు హోమంబు సేయుఁడు ధేను దక్షిణల నిచ్చి

తే. బహు రసాన్నంబుఁ బెట్టుఁడు బ్రాహ్మణులకు
నచలు లై పూజ లొనరింపుఁ డచలమునకు
నధమ చండాల శునక సంహతికిఁ దగిన
భక్ష్యములు దెండు కసపులు పసుల కిండు.

886

శా. గంధాలంకరణాంబరావళులచేఁ గై సేసి యిష్టాన్నముల్
బంధుశ్రేణియు మీరలుం గుడిచి నా భాషారతిన్ వేడుకల్
సంధిల్లం గిరి గో ద్విజానల నమస్కారంబు ²గావింపుఁ డో
జం ధర్మం బని తోఁచెనేని జనకా! ³జన్మంబు ధన్యం బగున్.

887

వ. అని మఱియు, నిలింపపతి ⁴పెంపు దింపు తలంపున, ని మృఖంబు తనకు సమ్మతం
బని, గోవిందుండు వలికిన, నందాదులు మేలు మే లని, తద్వచన ప్రకారంబునం
బుజ్యాహవాచనంబులు సదివించి, ధరణిసురులకు భోజనంబు లిడి, పసులకుం
గసపు లొసంగిరి. అప్పుడు.

888

1. పగలు (హ) 2. గావింపుమా సద్ధర్మంబుని తోచెనేని (హ); గావింపుమా, సంధానం
బొడగూడె నేని (ప) 3. జన్మంబు (త.జ.తం.వా.) 4. సొంపు (హ. తం. వా.)

- మ. సకలాభీరులు వీడె కృష్ణుడన నైజం బైన రూపంబుతో
నకలంకస్థితి నుండి శైల మిదె మీ రర్చింప రం డంచుఁ దా
నొక శైలాకృతిఁ దాల్చి గోపకులతో నొండొండఁ బూజించి గో
పక దత్తాన్నము లాహరించె విభుఁ డా ప్రత్యక్ష శైలాకృతిఁ. 889
- మ. వినుఁ డీ శైలము కామరూపి ఖలులఁ వేధించు నాజ్ఞాన్నముల్
మన మొప్పించిన నాహరించె మనలఁ మన్నించెఁ జిత్తంబులో
ననుకం పాతిశయంబు సేసె మనపై నంచుఁ సగోపాలుఁ డై
వనజాక్షుండు నమస్కరించె గిరికిఁ వందారు మందారు డై. 890
- వ. ఇట్లు గోపకులు హరిసమేతు లై, గిరికిం బూజనోపహారంబులు సమర్పించి,
గోధనంబులం బురస్కరించుకొని, భూసురాశీర్వాద వచనంబులతో గిరికిం
బ్రదక్షిణంబు సేసిరి. ఆ సమయంబున. 891
- క. గుఱ్ఱముల పరువు మెచ్చని, నఱ్ఱలఁ గట్టిన రథమ్ము నంద 2ప్రముఖుల్
కుఱ్ఱల యార్పులు చెలఁగఁగఁ, దొఱ్ఱులగమి వెంటనంటఁ దోలి రిలేశా! 892
- క. పాటించి గానవిద్యా, పాటవమునఁ దేరు లెక్కి బహుతానములఁ
బాటలగంధులు కృష్ణుని, పాటలు వాడిరి విరోధిపాటనుఁ డనుచుఁ. 893
- క. కుండనిభాషీనంబులు, మండిత 2వర్ణములు వివిధ మహితాకృతులు
న్నిండిన కడుపులు గన్నుల, పండువులుగఁ బాడి 3కుఱ్ఱి పదువులు నడచెఁ. 894
- క. పొగ లెక్కిన మూపురములు, దెగగల వాలములు శైలదేహంబులు భూ
గగనములు నిండు అంకెలు, మిగుల మెఱయు వృషభగణము మెల్లన నడచెఁ.
- వ. ఇట్లు పర్వత ప్రదక్షిణంబు సేసి, గోపకులు మాధవసమేతు లై, మందకుం జనిరి.

అథాయము — ౨౫

అంత మహేంద్రుం డంతయు నెఱింగి, మహాకోపంబునఁ బ్రళయ ప్రవర్తకంబు
లగు సంవర్తకాది మేఘంబులఁ జీరి యిట్లనియె. 896

- మ. పెరుగుఁ నేతులు ద్రావి క్రొవ్వి భువి నాభీరుల్ 4మదాభీరు లై
గిరిసంఘాత కఠోర పత్రదళన క్రిడానమారంభ దు
ర్భర దంభోళిధరుం బురందరు ననుం బాటించి పూజింప క
గ్గిరికిం బూజలు సేసి పోయి రిదె పో కృష్ణుండు ప్రేరేపఁగఁ. 897

1. ప్రజముల్ (హ) 2. కర్ణములు (ట) 3. కుఱ్ఱ పదువులు జరిగె (హ) 4. మదా
భీరులై (హ); మహాభీరులై (ప)

క. గురు దేవ హిను బాలుని, గిరి భూజ ప్రముఖవాసుఁ గృష్ణ ననిశుఁ
1బరిమాణి శీల కుల గుణ, విరహితుఁ జేపట్టి 2యింద్ర విడిచిరి గొల్లత్. 898

ఆ. విమల ఘనతరాత్మ విజ్ఞానవిద్యచే
నిగుడ లేక యుడుప నిభము లగుచుఁ
గర్మమయము లయిన క్రతువుల భవ మహా
ర్ణవముఁ గడవఁ గోరినారు పీరు. 899

శా. ఉద్యత్సంపద నమ్మి నందతన యోద్యోగమ్మునఁ వెఱ్ఱు లై
మద్యాగంబు విసర్జనీయ మని రీ మర్త్యుల్ వడిఁ మీరు మీ
విద్యుద్వల్లులఁ గప్పి గర్జనములఁ వేధించి గోవుల్
సద్యోమృత్యువుఁ బొంద రా ల్లరియుండి శౌర్యం బవార్యంబుగఁ. 900

క. మీవెంట వత్తు నే నై, రావణనాగంబు నెక్కి రయ మొప్పుగా
దేవగణంబులతోడను, గోవిందుని మంద లెల్లఁ గొందలపెట్టఁ. 901

వ. అని యిట్లు పలికి, జంభవైరి సంరంభంబున దంభోశి ఝళిపించి, బింకంబున
శంకింపక కిన్కతోడ సంకెలలు విప్పించిన, మహానిలప్రేరితంబు లై చని,
నందుని మందమీఁద నమోఘంబు లయిన మేఘంబులు మహాఘంబు లై పన్ని,
ప్రచండగతిఁ జండమరీచిమండలంబుఁ గప్పి, దివి నిండి, దిశ లావరించి, రోదోం
తరాశంబు నిరంతర నీరంద్ర నిబిడాంధకార బంధురంబుగ నిరోధించి, బలిభంజన
తృతీయ పాదపల్లవ భగ్నం బయిన బ్రహ్మాండభాండంబు చిల్లుల జల్లించినఁ,
దోఱఁగు బహిష్సముద్ర సలిలనిర్ద్వరంబుల వడువున నెడతెగక తోరంబు లయిన
నీరధారలం గురియుచు, శిలలు వర్షింపుచు, బిడుగులు ఋవుచునుండ, మిఱ్ఱు
పల్లంబులు సమతలంబు లయి, యేకార్థవంబురూపు చూవిన, నందు దుడు
కడుచుచు విలయ విశిఖ శిఖా సరంభ విజృంభమాణ విద్యుల్లతా విలోకనంబున
రిమ్ములుగాని 3సౌమ్ములువోపు లేఁగలును, లేఁగలకు మూతు లడ్డంబు లిడి, ప్రళయ
భైరవ భేరీ భాంకార భీషణంబు లగు గర్జనఘోషణంబులఁ జెపుడువడి, చిందఱ
వందఱ లైన డెందంబులం గంది, వ్రాలు ధేనువులును, ధేనువుల వెనుక నిడుకొని
దురంత కల్పాంతకాల కిలి కరాళ 4కాలకర విశాల గదాఘాత ప్రభూతంబు
లయిన నిర్ధాతపాతంబుల భీతంబు లై, హరికి మ్రొక్కి, రక్ష రక్షేతి శబ్దంబులు
సేయుకై వడి, విడువని జడిం బడి, సైరింపక, శిరంబులు వంచుకొని, గద్గదకంతం
బుల సంభారవంబులు సేయు వృషభంబులును, వృషభాది గోరక్షణంబు సేయుచు
దుర్వార ఘోర శిలాసారంబుల సారంబులు సెడి, శరీరంబులు భారంబు లయిన

1. పరిణామశీలఁ గులగుణ (తం.వా.) 2. నన్ను (చ) 3. సౌమ్ముసిద్ధంబోవు (హ)

4. కాలకంఠకర (తం.వా.)

మానువడు గోపకులును, గోపకులం ¹బట్టుక, దట్టం బయిన వానకొట్టునం బెట్టు
వడి, బడుగునడుములు ²నులుసువడ వడంకుచు, గోవిందునిం జీరు గోపికలును,
గోపికాజన కఠిన కుచకలశ యుగళంబుల మఱుంగునం దలలు పెట్టుకొని, పరవశ
లయిన శిశువులుం గలిగి, మహాఘోషంబులతోడ నష్టం బయిన ఘోషంబు
జూచి, ప్రబుద్ధు లయిన గోపవృద్ధులు కొందఱు దుర్జన శిక్షకుండును, దీనజన
రక్షకుండును నయిన పుండరీకాక్షునకు మ్రొక్కి యిట్లనిరి. 902

ఉ. అక్కట ! వానఁ దోఁగి వ్రజ మాకుల మయ్యె గదయ్య ! కృష్ణ ! నీ
³విక్కడనుండి యింతతడ వేల సహించితి నీ పదాబ్జముల్
దిక్కుగ నున్న గోపకులు దీనత నొంద భయాపహరి వై
గ్రక్కున గావ కి ట్లునికి కారుణికోత్తమ ! నీకుఁ బాడియే. 903

క. ఈ యులుములు నీ మెలుములు, నీ యశని విఘోషణములు నీ జలధారల్
నీ యాన తొల్లి యెఱుంగము, కూ యాలింపం గదయ్య ! గుణరత్ననిధి ! 904

క. వారి బరువయ్యె మందల, వారికి నిదె పరులు లేరు వారింపంగా
వారిదపటల భయంబును, వారిరుహదళాక్ష ! నేఁడు వారింపఁగదే. 905

వ. అనిన విని, సర్వజ్ఞుం డైన కృష్ణుం డంతయు నెఱింగి. 906

ఉ. త న్నొకయింత గైకొనక ⁴తప్పిరి యాగము సేసి రంచు దా
మిన్నుననుండి గోపకులమీఁద శిలల్ గురియింపుచున్నవాఁ
డున్నత నిర్జరేంద్ర ⁵విభవోత్థిత గర్వనగాధిరాధుఁ డై
కన్నులఁ గానఁ డింద్రుఁ డిటు గర్వపరుం డొరుఁ గాన నేర్చునే. 907

క. దేవత లందఱు నన్నును, సేవింతురు రాజ్యమదముఁ జెందరు చెఱుపం
గావలదు మానభంగము, గావింపఁగ వలయు శాంతి గలిగెడుకొఱకై. 908

వ. అని చింతించి, శిలావర్షహతు లై, శరణాగతు లైన ఘోషజనుల రక్షించుట తగ
వని, సకల లోక రక్షకుం డైన విచక్షణుండు. 909

చ. కలఁగకుఁడి వధూజనుల కంపము నొందకుఁడి వ్రజేశ్వరుల్
తలఁగకుఁడి కుమారకులు తక్కినవారలు రాలవానచే
⁶నలయకుఁడి పశువ్రజము నక్కడ నక్కడ నిల్వసీకుఁడి
మెలపున మీకు నీశ్వరుఁడు మే లొసఁగుం గరుణార్ద్రచిత్తుఁ డై. 910

వ. అని పలికి, 911

1. బట్టుకొని (తం.వా.) 2. మనులువడ (తం.వా.) 3. వెక్కడనుండివింత (హ తం.వా.)
4. తల్పత్తి (హ) 5. విభవోచిత (హ) 6. నలఁగకుఁడి (తం.వా.)

—: శ్రీకృష్ణుడు గోవర్ధనపర్వతము నెత్తుట :—

- క. కిరి యై ధర యెత్తిన హరి, కరి సరసిజముకుశ మెత్తుగతిఁ ద్రిభువన శం
కరకరుఁ డై గోవర్ధన, గిరి యెత్తెం జక్కనొక్క కేలఁ లీలఁ. 912
- క. దండిని బ్రహ్మాండంబులు, చెండులక్రియఁ బట్టి యెగురఁజిమ్మెడు హరికిఁ
గొండఁ బెకలించి యెత్తుట, కొండొక పనిగాక యొక్క కొండా తలఁపఁ. 913
- వ. ఇట్లు గిరి యెత్తి. 914
- శా. బాలుం డాడుచు నాతపత్ర మని సంభావించి పూగుత్తి కెం
గేలఁ దాల్చినలీల లేనగవుతోఁ గృష్ణుండు దా న మృహ
శైలంబుఁ వలకేలఁ దాల్చి విపుల చృత్రంబుగాఁ బట్టె నా
భీలాభ్రచ్యుత దుశ్శిలాచకిత గోపీగోప గోపంక్తికిఁ. 915
- వ. ఇట్లు గోత్రంబు చత్రంబుగాఁ బట్టి, గోపజనులకు గోపాలశేఖరుం డి ట్లనియె. 916
- క. రా తల్లి! రమ్మ తండ్రీ!, వ్రేతలు గోపకులు రండు వినుఁడి గర్త
ఘృతలమున నుండుఁడు గో, వ్రాతముతో మీరు మీకు వలసిన యెడలఁ. 917
- శా. బాలుం డీతడు కొండ దొడ్దది మహాభారంబు సైరింపఁగా
జాలండో యని దీనిక్రింద నిలువఁ శంకింపఁగాఁ బోల డీ
శైలాంభోనిధి జంతుసంయుత ధరాచక్రంబు పైబడ్డ నా
కే లల్లాడదు బంధులార! నిలుఁ డీ క్రిందఁ బ్రమోదంబునఁ. 918
- వ. ఇట్లు పలుకుచున్న హరిపలుకులు విని, నెమ్మనముల నమ్మి, కొండయడుగునఁ
దమతమ యిమ్ములం బుత్ర మిత్ర కళత్రాది సమేతు లై, గోవులుం, దారును,
గోపజనులు, జనార్ధన కరుణా విలోకనామృత వర్షంబున నాకలి నీరు దప్పల
చొప్పెఱుంగక, కృష్ణ కథావినోదంబుల నుండిరి. ఇ వివిధంబున. 919
- మ. హరి దోర్దండము కామ గుబ్బ శిఖరం బాలంబి ముక్తావళుల్
పరగఁ జాతెడు తోయబిందువులు గోపాలాంగనాపాంగ హ
సరుచుల్ రత్నచయంబు గాఁగ నచల చృత్రంబు శోభిల్లెఁ ద
ద్గిరిభి ధ్వర్మద భంజి యై జలధరా క్లిన్న ప్రజారంజి యై. 920
- క. రాజీవాక్షునిచే నొక, రాజీవముభంగి శైలరాజము మెఱసెన్
రాజేంద్ర ! మీఁద మధుకర, రాజిక్రియ మేఘరాజి రాజిల్లెఁ గడుఁ. 921
- క. వడిగొని బలరిపు పనుపున, నుడుగక జడి గురిసె నే దహారాత్రము ల
య్యెడ గోపజనులు బ్రతికిరి, జడిఁ దడియక కొండగొడుగు చాటున నధిపా !

వ. ఇట్లు హరి యే డహోరాత్రంబులు గిరి ధరించిన, గిరిభేది విసిగి, వేసరి కృష్ణుని చరితంబులు విని, వెఱఁగుపడి, విఫలమనోరథుం డై, మేఘంబుల మర లించుకొని చనియె. అంత నభోమండలంబు విద్యోతమాన ఖద్యోతమండలం బగుట విని, గోవర్ధనధరుండు గోపాలకుల కిట్టనియె. 923

క. ఉడిగెను వానయు ¹వడిచెడె నదులెల్ల ²బొలపవఱద లిగిరె గొం డడుగున నుండక వెడలుఁడు, కొడుకులుఁ గోడంద్రు సతులు గోవులు మీరు³.

వ. అనిన విని, సకల గోపజనులు శకటా ద్యుపకరణ సమేతు లై, గోవులుఁ, దారును గొండ యడుగు విడిచి వచ్చిరి. అచ్యుతుండును జెచ్చెరఁ దొల్లింటి యట్ల నిజ స్థానంబున గిరి నిలిపె. అంత వల్లపు లెల్లం గృష్ణుం గొఱిలించుకొని, సముచిత ప్రకారంబుల సంభావించి దీవించిరి. గోపికలు సేసలిడి, దధ్యన్న కబళంబు తొసంగుచు, నాశీర్వదించిరి. నంద బలభద్ర రోహిణీ యశోద లాలింగనంబు సేసి, భద్రవాక్యంబులు పలికిరి. సిద్ధ సాధ్య గంధర్వవరులు విరులు గురియించిరి. సురలు శంఖదుందుభులు మ్రోయించిరి. తుంబురు ప్రముఖు లయిన గంధర్వులు పాడిరి. అప్పుడు. 925

క. వల్లవకాంతలు తన కథ, లెల్లను బాడంగ నీరజేక్షణుఁ డంత³ వల్లవజన సంయుతుఁ డై, యొల్లన గోష్ఠంబు సేరె నుర్వీనాథా ! 926

అధ్యాయము - ౨౯

వ. ఆ య్యవసరంబునఁ గృష్ణు చరిత్రంబులు తలంచి, వెఱఁగుపడి, గోపజనులు నందున కిట్టనిరి. 927

సీ. కన్నులు తెఱవని నీచుఁ జిన్నపాపఁ డై ³దానవిఁ జనుఁబాలు ద్రావి చంపె మూఁడవ నెలనాఁడు ముద్దుల బాలుఁ డై కోపించి శకటంబుఁ గూలఁదన్నె నేఁడాది కుఱుఁ డై యెగసి తృణావర్తు మెడఁ బట్టుకొని కూల్చి మృతునిఁజేసెఁ దల్లి వెన్నలకు నై తను తోలఁ గట్టినఁ గొమరుఁ డై మద్దులఁ గూల నీడ్యె

తే. బసులఁ గ్రేవులఁ గాచుచు బకునిఁ జీరె వెలఁగతో వత్సదైత్యుని వ్రేసి చంపె సబలుఁ డై ఖరదైత్యుని సంహరించె నితఁడు కేవల మనుజుఁడే యెంచి చూడ. 928

క. తెంపరి యై రామునిచేఁ జంపించెఁ, బ్రలంబు మ్రింగెఁ జటుల దవాగ్ని³ సొంపుచెడఁ ద్రొక్కి కాశియుఁ, ద్రుంపక కాశింది వెడలఁ దోలె³ లీల³. 929

క. ఏ దేండ్ల బాలుఁ డెక్కడ, క్రిడం గరి తమ్మి యెత్తుక్రియ నిందఱముం
జూడ గిరి యెత్తు టెక్కడ, వేడుక నొకచేత నేఁడు వెఱఁగొఁ గాదే. 980

క. ఓ, నంద ! గోపవల్లభ !, నీ నందనుఁ డాచరించు నేర్పరితనముల్
మానవులకు శక్యంబులె, మానవమాత్రుండె నీ కుమారుఁడు తండ్రి ! 981

వ. అనిన విని, నందుండు వారలం జూచి, మున్ను దనకు గర్గమహాముని చెప్పిన
సంకేతంబు తెలిపి, శంక లేదు. “కృష్ణుండు లోకరక్షకుం డైన పుండరీకాక్షుని
నిజాంశ మనుచు నంతరంగంబున జింతింతు.” అని పలికిన, వెఱఁగుపడి, గోప
కులు కృష్ణుం డనంతుం డని పూజించిరి. అంత. 982

అథ్థాయము — ౨౭

మ. హరి కేలఁ గిరియెత్తి వర్షజల భిన్నాభీర గోరాజికిఁ
శరణం బైనఁ ద్రిలోకరాజ్య మదముం జాలించి నిర్గర్వుఁ డై
సురభిం గూడి బలారి వచ్చి కనియెఁ సొంపేది దుష్ట ప్రజే
శ్వర దుర్మాన నిరాకరిష్టుఁ గరుణా వర్ధిష్టు శ్రీకృష్ణునిఁ. 983

క. కని యింద్రుఁడు పూజించెను, దినకరనిభ నిజకిరీట దీధితిచేతఁ
మునిహృ దలంకరణంబులు, సునతోద్ధరణములు నందసుతు చరణంబుల్. 984

వ. ఇట్లు నమస్కరించి, కరకమలంబులు ముకుళించి, హరికి హరిహాయుం డిట్లనియె.

సీ. పరమ ! ¹నీ ధామంబు భాసుర ²సత్త్వంబు శాంతంబు హత రజస్తమము నిత్య
మధిక తపోమయ మట్లు గావున మాయ నెగడెడి గుణములు నీకు లేవు
గుణహీనుఁడవు గాన గుణముల నయ్యెడి లోభాదికములు నీలోనఁ జేర
వైన దుర్జననిగ్రహము శిష్టరక్షయుఁ దగిలి సేయఁగ దండధారి వగుదు

తే. జగము భర్తవు గురుఁడవు జనకుఁడవును
జగ దధీశుల మను మూఢజనుల తలఁక
నిచ్చపుట్టిన రూపంబు లీవు దాల్చి
హితము సేయుదు గాదె లోకేశ్వరేశ ! 986

క. నావంటి వెట్టివారిని, శ్రీవల్లభ ! నీవు శాస్తి చేసితి వేనిం
గావరము మాని పెద్దల త్రోవల జరుగుదురు బుద్ధితోడుత నీశా ! 987

క. ఒక్కొక్కలోకముఁ గాచుచు, నెక్కుడు గర్వమున నేమె యీశుల మనుచుఁ
జొక్కి ననుబోఁటి వెట్టులు, నిక్కిము నీ మహిమఁ దెలియనేర రనంతా ! 988

ఆ. వాసుదేవ ! కృష్ణ ! వరద ! స్వతంత్ర ! వి
జ్ఞానమయ ! మహాత్మ ! సర్వపుణ్య
పురుష ! నిఖిలబీజ భూ తాత్మక బ్రహ్మ !
నీకు వందనంబు నిష్కలంక !

939

కా. నీ సామర్థ్య మెఱుంగ మేఘములచే నీ ఘోషముఁ భీషణో
గ్రాసారంబున ముంచితిఁ మఖము నాకై వల్లపుల్ సేయ రం
చో సర్వేశ ! భవన్మహత్త్వమున నా యుద్యోగ మి ట్లయ్యె నీ
దాసుఁ నన్నుఁ గృతాపరాధుఁ గరుణఁ దర్శింపవే మాధవా !

940

మ. నిను బ్రహ్మాదు లెఱుంగలేరు జడతానిష్ఠుండ లోకత్రయా
వన దుర్మాన గరిష్ఠుఁడఁ విపుల దుర్వైదుష్య భూయిష్ఠుఁడఁ
వినయత్యాగ¹ కనిష్ఠుఁడఁ గుజన గర్విశ్రేష్ఠుఁడఁ దేవ ! నీ
ఘన లీలావిభవంబు పెంపు దెలియంగా నెవ్వఁడఁ సర్వగా !

941

వ. అనిన విని, నగుచు, జలధర గంభీరరవంబున శక్రునకుం జక్రి యి ట్లనియె.

మ. అమరాధీశ్వర ! లక్ష్మితోఁ దగిలి యి ట్లందుండ వై యున్న నీ
సమదోద్రేకముఁ ద్రుంచివైచుటకు నీ జన్నంబుఁ దప్పించితిఁ
²బ్రమదశ్రీకుఁడు దండధారి నగు నఁ ³భావింపఁ డెవ్వని ని
క్రము రక్షింపఁ దలంతు వాని నధనుం గావించు జంభాంతకా !

943

క. నా యజ్ఞ సేయుచుండుము, నీ యధికారంబునందు నిలుపు సురేంద్రా !
శ్రీయుతుఁడ వై మదింపకు, శ్రేయంబులు గల్గుఁ బొమ్ము సితకరిగమనా !

వ. అని యిట్లు జిష్టునిఁ బల్కుచున్న కృష్ణునికి మ్రొక్కి గోగణసమేత యైన
కామధేనువు భక్తజన కామధేను వైన యీశ్వరున కి ట్లనియె.

945

క. విశ్వేశ్వ ! విశ్వభావన ! విశ్వాకృతి ! యోగివంద్య ! విను నీచేతఁ
శాశ్వతుల మైతి మిప్పుడు, శాశ్వతముగఁ గంటి మధికసౌఖ్యంబు హరీ !

946

వ. దేవా ! మాకుం బరమ దైవతంబు. ఇంద్రుండవు. భూసుర గో సుర సాధు
సౌఖ్యంబుకొఱకు నిన్నింద్రునిం జేసి, పట్టము గట్టు మని, విరించి నియమించి
పుత్రెంచె. నీవు భూతల భూరిభార నివారణంబు సేయ నవతరించిన హరివి. అని
పలికి యంత.

947

1. వరిష్ఠుఁడఁ (తం.వా.); వరిష్ఠ—శబ్దమునకును తక్కువవాఁ డన్న యర్థము కలదు.
2. ప్రమద శ్రీరతదండధారియగు నఁ భావింపఁడు (హ); ప్రమద శ్రీకులు దండధారి నగు నఁ భావిం
పరు (తం.వా.) 3. భావింపఁడెవ్వఁడు ని, క్కము రక్షింపఁ దలంతు (హ); “మామైశ్వర్య శ్రీమదాంధో
దండపాణిం నవశ్యతి, తం భ్రంశయామి సంపద్యో యస్య వాంఛ మ్యనుగ్రహమ్” (27-18)

మ. సురభిక్షీరములఁ సురద్విప మహాశుండాలతాసీత ని
 ర్జర గంగాంబువులఁ నిలింపజననీ సన్మోని సంఘంబుతో
 సురనాథుం డభిషిక్తుఁ జేసి పలికెఁ సౌంపార గోవిందుఁ డం
 చు రణాక్రాంత విపక్షుఁ దోయజదళాక్షుఁ సాధుసంరక్షణుఁ.

948

సీ. తుంబురు నారదాదులు సిద్ధ చారణ గంధర్వులును హరికథలు వాడి
 రమరకాంతులు మింట నాడిరి వేల్పులు గురియించి రంచిత కుసుమవృష్టి
 జగములు మూడును సంతోషమును బొందె గుఱ్ఱులు చన్నులఁ గురిసెఁ బాలు
 నవజలంబులతోడ నదులెల్లఁ బ్రవహించె నిఖిలవృక్షములు తేనియలు వడిసె

తే. సర్వలతికల ఫల పుష్ప చయము లమరె
 బర్వతంబులు మణిగణ ప్రభల నొప్పెఁ
 బ్రాణులకు నెల్లఁ దమలోని పగలు మానె
 వాసుదేవుని యభిషేక వాసరమున.

949

వ. ఇట్లు గోప గోగణ పతిత్వంబునకు గోవిందు నభిషిక్తుం జేసి, వీడ్కొని, పురంద
 రుండు దేవగణంబులతో దివంబున కరిగె. అంత.

950

అధ్యాయము — ౨౮

— : శ్రీకృష్ణమూర్తి నందుని వరుణనగరమునుండి కొనితెచ్చుట :—

సీ. నందుఁ డేకాదశినాఁ డుపవాసంబు చేసి శ్రీహరిపూజ చేసి దనుజ
 వేళ యెఱుంగం వేగక ముందఱ ద్వాదశీస్నానంబు తగ నొనర్చ
 యమునాజలము సౌర నం దొక్క దైత్యుండు నందుని వరుణుని నగరమునకుఁ
 గొనిపోవఁ దక్కిన గోపకు లందఱు నందగోపకునిఁ గానక కలంగి

తే. రామకృష్ణులఁ బేర్కొని రవము సేయఁ
 గృష్ణుఁ డీశుండు తమ తండ్రిఁ గిక్కురుపెట్టి
 వరుణభృత్యుండు గొనిపోయి వరుణుఁ జేర్చు
 టెఱిగి రయమున న చోటి కేగె నధిప !

951

వ. అప్పుడు.

952

క. వచ్చిన మాధవుఁ గనుఁగొని, చెచ్చెర వరుణుండు పూజచేసి వినతుఁ దై
 యచ్చుగ నిట్లని పలికెను, విచ్చేసితె దేవ! నా నివేశంబునకుఁ.

953

ఉ. ఏ విభు పాదపద్మరతు లెన్నఁడు నెవ్వరుఁ బొందలేని పెం
ద్రోవఁ జరింతు రట్టి బుధతోషక! నీ వరుదెంచుటం బ్రమో
దావృత మయ్యెఁ జిత్తము కృతార్థత నొందె మనోరథంబు నీ
సేవఁ బవిత్రభావమును జెందె శరీరము నేఁడు మాధవా!

954

ఉ. ఏ పరమేశ్వరుఁ జగము లిన్నిటిఁ గప్పిన మాయ గప్పఁగా
నోపక పారతంత్ర్యమున నుండు మహాత్మక! యట్టి నీకు ను
ద్దీపిత భద్రమూర్తికి నుద్దీజన రక్షణ వర్తికిం దనూ
తాపము వాయ మ్రొక్కెద నుదార తపోధన చక్రవర్తికిఁ.

955

చ. ఎఱుఁగడు వీఁడు నా భటుఁ డొకించుక యైన మనంబులోపలఁ
దెఱకువ లేక నీ జనకుఁ దెచ్చె దయం గొనిపొమ్ము ద్రోహముఁ
మఱవుము నన్ను నీ భటుని మన్నన సేయుము నీదు సైరణఁ
వఱుదు గాదె ¹యో జనకవత్సల! నిర్మల! భక్తవత్సలా!

956

వ. అని యిట్లు పలుకుచున్న వరుణునిం గరుణించి, తండ్రిం దోడ్కొని, హరి తిరిగి
వచ్చె. అంత నందుండు తన్ను వెన్నుఁడు వరుణనగరంబున నుండ విడిపించి
తెచ్చిన వృత్తాంతం బంతయు బంధువుల కెఱింగించిన, వారలు కృష్ణుం డీశ్వరుం
డని తలంచిరి. అఖిలదర్శనుం డయిన యీశ్వరుండు వారల తలం పెఱింగి, వారి
కోరిక సఫలంబు సేయుదునని వారి నందఱిని బ్రహ్మహ్రదంబున ముంచియె త్తి. 957

అ. ²ప్రకృతిఁ గామకర్మపరవశ మై యుచ్చ
సీచగతులఁ బొంది నెఱయ బ్రమసి
తిరుగుచున్న జనము తెలియనేరదు నిజ
గతివిశేష మీ జగంబునందు.

958

మ. అని చింతించి దయాళుఁ డైన హరి మాయాదూర మై జ్యోతి యై
యనిరూప్యం బయి నత్య మై ³యెఱుక యై యానంద మై బ్రహ్మ మై
యనఘాత్ముల్ గుణనాశ మందుఁ గను నిత్యాత్మీయ లోకంబు గ్ర
క్కునఁ జూపెఁ గరుణార్ద్రచిత్తుఁ డగుచుఁ గోపాలక శ్రేణికిఁ.

959

వ. ఇట్లు హరి ము న్నక్రూరుండు పొందిన లోక మంతయుఁ జూచి, బ్రహ్మలో
కంబునుం జూపినం జూచి, నందాదులు పరమానందంబునుం బొంది, వెఱుగు
పడి, హంసస్వరూపకుఁ డైన కృష్ణునిం బొడగని, పొగడి, పూజించిరి. అంత.

అధ్యాయము - ౨౯

— : శరద్రాత్రియందు గోపికలు గానము చేసెడు శ్రీకృష్ణుని సన్నిధికి వచ్చుట :—

చ. కలువలమేలి కందువలు కాముని కయ్యపుఁ బాశముల్ విర
క్తులు తల దించువేళలు చకోరకపంక్తుల భోగకాలముల్
చెలువలు సైరణల్ విడిచి చిక్కుతఱుల్ ఘన చంద్ర చంద్రికా
జ్వలిత దిశల్ శరన్నిశలు జారకదుర్దశ లయ్యె న య్యెడన్. 961

ఆ. కామతంత్ర టీక కలువల జోక కం
దర్పు డాక విటుల తాల్మిపోక
చకిత చక్రవాక సంప్రీతిజన లోక
రాక వచ్చె మేలురాక యగుచు. 962

క. పతి తనకరముల కుంకుమ, సతి మొగమున నలఁదుభంగి సముదయ వేశాం
చిత కరరాగమున నిశా, పతి రంజించెన్ నరేంద్ర ! ప్రాకృతి మొగమున్. 963

సీ. ²విటసేనపై దండు వెడలెడు వలరేని గొల్లెనపై హేమకుంభ మనఁగఁ
గాముక ధృతి వల్లికలు ద్రెంప నెత్తిన శంఖరాంతకు చేతి చక్ర మనఁగ
మారుండు పాంథుల మానాటవులు గాల్పుఁ గూర్చిన నిప్పులకుప్ప యనఁగ
విరహిణి మృగముల వేటాడ మదనుండు దెచ్చిన మోహన దీప మనఁగ

ఆ. వింతనునువు గల్గి వృత్త మై యరుణ మై
కాంతితోఁ జకోరగణము లుబ్బఁ
బొడుపుఁ గొండ చక్కిఁ బొడిచె రాకాచంద్ర
మండలంబు గగన మండలమున. 964

వ. ఇట్లు పొడమిన నవకుంకుమాంత ³రమా ముఖ మండలంబునుం బోలె నఖండం
బైన చంద్రమండలంబుం బొడగని, పుండరీకనయనుండు యమునాతట వనంబున
జగన్మోహనంబుగ నొక్క గీతంబు వాదిన, విని, పరాయత్తచిత్త లై, తత్తరం
బున వ్రేతలు పనులకుం జేతులాడకయు, గోవులకుం క్రేవుల విడువకయు, విడిచి
విడిచి యీడకయు, నీడి యీడి యీడినపాలు కాఁపకయు, గాఁచి కాఁచియుఁ
గాఁగిన పాలు డింపకయు, డించి డించియు డించినపాలు బాలురకుం బోయకయుఁ
బోసి పోసియుఁ బతులకుఁ బరిచర్యలు సేయకయు, జేసి చేసియు నశనంబులు
గుడువకయు, గుడిచి కుడిచియు, గుసుమంబులు ముడువకయు, ముడిచి

1. బాణముల్ (హ) 2. విరహలపై (క.చ.ట.త.ప.) 3. రమాముఖర మండల మంది
తంబైన చంద్రమండలంబు (హ)

ముడిచియు, దొడవులు దొడుగకయు, దొడిగి తొడిగియు గోష్ఠంబుల పట్టుల నుండుకయు, బాయసంబుల నెఱయ వండకయు, న య్య య్యెడల నిలువంబడ కయు, గాటుకలు సూటి నిడకయు, గురులు చక్కనొత్తకయు, గుచంబుల గంధంబులు కలయ మెత్తకయు, బయ్యెడలు విప్పి కప్పకయు, సఖులకుం జెప్పకయు, సహోదరులు, మగలు, మామలు, మఱిదులు, బిడ్డలు, నడ్డంబుచని, నివారింపం, దలారింపకయు, సంచలించి, పంచభల్లుని భల్లుంబుల మొల్లంపు జల్లుల పెల్లునం దల్లడిల్లి, డిల్లవడి, మొగుళ్ళగమి వెలువడి యల్లసిల్లు తట్టిల్లతల పొందున మందగమన లమందగమనంబుల మందలు వెలువడ, గోవింద సందర్శనంబునకుం జనిరి. అప్పుడు.

965

మ. తరుణుల్ గొందఱు మూలగేహముల నుద్ధండించి రారాక త
ద్విరహోగ్నిం బరితాప మొందుచు మనోవీధిన్ విభున్ మాధవున్
బరిరంభంబులు సేసి జారుఁ డనుచున్ భావించియుం జొక్కి పొం
దిరి ముక్తిన్ గుణదేహముల్ విడిచి ప్రీతిన్ బంధనిర్ముక్త లై.

966

వ. అనిన నరేంద్రుం డి ట్టనియె.

967

క. జారుఁ డని కాని కృష్ణుఁడు, భూరి పరబ్రహ్మ మనుచు బుద్ధిఁ దలంపన్
నేరరు గుణమయ దేహము, లేరీతిన్ విడిచి రింతు లెఱిగింపు శుకా !

968

వ. అనిన శుకుం డి ట్టనియె.

969

మ. మును నేఁ జెప్పితిఁ జక్రికిం బగతుఁ డై మూఢుండు చైద్యుండు పెం
పునఁ గై వల్యపదంబు నొందెఁ బ్రియ లై పొందంగ రా కున్నదే
యనఘం డవ్యయుఁ డప్రమేయుఁ డగుణుం డైనట్టి గోవిందు మా
ర్తి నరశ్రేణికి ముక్తిదాయని సుమీ తెల్లంబు భూవల్లభా !

970

ఆ. బాంధవమున నైనఁ బగ నైన వగ నైనఁ
ప్రీతి నైనఁ బ్రాణభీతి నైన
భక్తి నైన హరికిఁ బరతంత్రు లై యుండు
జనులు మోక్షమునకుఁ జనుదు రధిప !

971

వ. అటు గావునఁ బరమపురుషుండు నజుండు యోగీశ్వరేశ్వరుం డైన హరిని సోకిన
స్థావరం బైన ముక్తం బగు. వెఱుగుపడ వలవదు. ఇ వివర్ధంబున.

972

క. ఘన మధురగీత నినదము, విని వచ్చిన గోపికలను వీక్షించి నయం
బున మేటిసుగుణి నేర్పరి, తన వాగైభవము మెఱసి తగ ని ట్టనియె.

973

ఉ. మేలా మీకు భయంబు పుట్టదుగదా మీ మందకుఁ సింహ శా
ర్థాలానేకప ముఖ్యముల్ దిరిగెడిఁ దూరంబు లేతెంతురే
1యేలా వచ్చితి రీ నిశాసమయమం ది చోట వర్తింతురే
చాలుం జాలు లతాంగులార! చనుఁడి సంప్రీతితో మందకుఁ.

974

శా. మీ రేతెంచిన జాడఁ గానక వగఁ మీ తల్లులుం దండ్రులుఁ
మీ రాముల్ మఱుదుల్ తనూజులు గురుల్ మీ సోదరుల్ బంధువుల్
మేరల్ మీటిరి లేరు పోయి రనుచుఁ మీ ఘోషభూభాగమం
దేరితిం బరికించిరో తగవులే యీ సాహసోద్యోగముల్.

975

చ. ఇలువడి సున్నచేసి హృదయేశుల సిగ్గులుపుచ్చి యత్తమా
మల నెరియించి సోదరుల మానము సూటలుపుచ్చి తల్లిదం
ద్రుల రుచి మాన్చి బంధులకు రోత యొనర్చుచు జార వాంఛలఁ
వల నటి సత్కులాంగనలు వత్తురే? లోకులు సూచి మెత్తురే.

976

సీ. ప్రాజేశుఁ డెఱిగినఁ బ్రాణంబునకుఁ దెగు దండించు నెఱిగిన ధరణివిభుఁడు
మామ యెఱిగిన మనువెల్లఁ జెడిపోవుఁ దలవరి యెఱిగినఁ దగులు సేయు
దలిదండ్రు లెఱిగిన దలలెత్తకుండుదు రేరా లెఱిగిన నెత్తివొడుచు
నాత్మజు లెఱిగిన నాదరింపరు చూచి బంధువు లెఱిగిన బలిసి చెఱుతు

ఆ. రితరు లెఱిగి రేని నెంతయుఁ జూలుకఁగార
జూతు రిందు నందు సుఖము లేదు
యశము లేదు నిర్భయానందమును లేదు
జారుఁ జేరఁ జనదు చారుముఖికి.

977

క. నడవడి కొఱగా కున్నను, బడు గైనఁ గురూపి యైనఁ బామరుఁ డైనఁ
జడుఁ డైన రోగి యైనను, విడుచుట మర్యాద కాదు విభు నంగనకుఁ.

978

చ. ఇది యమునానదీ జలసమేధిత పాదప పల్లవ ప్రసూ
న దళ విరాజితం బగు వనంబు మనంబులు మేర దప్పెనో
3పొదఁ డటు నేడ్చు బిడ్డలకుఁ బోయుండు పాలు విడుండు లేగలఁ
మొదపులకుఁ నిజేశ్వరుల ముద్దియలార! భజింపుఁ డొప్పుగఁ.

979

వ. వనితలు నన్నుఁ గోరి యిట వచ్చితి రింత కొఱంత లేదు మే
లొనరె నమస్త్ర జంతువులు నోలిఁ బ్రియంబులు గావె నాకు నై
నను నిలువంగఁ బోలదు సనాతన ధర్మము లాడువారికిం
బెనిమిటులఁ భజించుటలు పెద్దలు సెప్పుచునుందు రెల్లెడఁ.

980

క. ధ్యానాకర్షణ దర్శన, గానంబుల నా తలంపు గలిగినఁ జాలున్
బూనెదరు కృతార్థత్వము, మానవతుల్ చనుఁడు మరలి మందిరములకున్. 981

వ. అని పలికిన విని. 982

సీ. విరహాగ్ని శిఖలతో వెడలు నిట్టూర్పుల ముమ్మరంబులఁ గంది మోపు ¹లెండఁ
గన్నుల వెడలెడి కజ్జలధారలు కుచకుంకుమంబుల ²గ్రొచ్చిపాఱఁ
జెక్కులఁ జేర్చిన చేతుల వేడిమి మోముఁదమ్ముల మేలి మురుపు ³డిందఁ
బొరిఁబొరిఁ బుంఖానుపుంఖంబు లై తాకు మదనుకోలల ధైర్య ⁴మహిమ లెడల

తే. దుఃఖభరమున మాటలు తొట్రు పడఁగఁ
బ్రియము లాడని బ్రియుఁ జూచి బెగ్గడిల్లి
చరణములు నేల వ్రాయుచు సంభ్రమమునఁ
గాంత లెల్లను వగల నాక్రాంత లగుచు. 983

వ. ఇ ట్లనిరి. 984

మ. అకటా! నమ్మతి మేము క్రూరుఁ డన ని న్నర్హంబె మా యింద్లలో
సకలవ్యాప్తుల డించి నీ పదసరోజాతంబు లర్పింపఁ జి
క్కక యేతెంచితి మీకుఁ డాధ్యుఁడు ముముక్షాసక్తులం గాచు పో
లికఁ గావం దగుఁ గావవే విడువ మేలే కాంతలన్ భ్రాంతలన్. 985

మ. పతులన్ బిడ్డల బంధులన్ సతులకున్ బాటించుటే ధర్మప
ద్ధతి ¹యానంటివి దేహధారిణులకున్ ధర్మజ్ఞ! చింతింపుమా
పతి పుత్రాదిక నామమూర్తి వగుచున్ భాసిల్లు నీ యందుఁ ద
త్పతి పుత్రాదిక వాంఛలన్ సలిపి సంభావించు టన్యాయమే! 986

మత్తకోకిల. నీవయిన్ రతి సేయుచుందురు నేర్పరుల్ సతత ప్రియో
ద్దీపకుండపు గాన నెవ్వగఁ దెచ్చు నాథ సుతాదులన్
జూపనేటికి మన్మహాశలు ²సుబ్బి నీ కడ నుండఁగాఁ
బాప నేల మదీయ తాపముఁ బోలుఁ గృపానిధీ! 987

సీ. నీ పాదకమలంబు నెమ్మి డగ్గఱఁ గాని తరలి పోవంగఁ బాదములు రావు
నీ కరాజ్ఞంబులు నెఱి నంటి ³తివఁ గాని తక్కిన పనికి హస్తములు చొరవు
నీ వా గమృతధార నిండఁ గ్రోలఁగఁ గాని చెవు లన్యభాషలఁ జేరి వినవు
నీ సుందరాకృతి నియతిఁ జూడఁగఁ గాని చూడ వన్యంబులఁ జూడ్కి ⁴కవలు

1. మోములెండ (హ) 2. గ్రొచ్చిపార (హ) 3. డింప (హ) 4. మహిమసెదర (హ)
5. నీవంటివి (హ) 6. చుట్టు (హ) 7. తినఁగాని (తం) 8. కనులు (తం.)

- ఆ. నిన్నెకాని వలుకనేరవు మా జిహ్వ
తొల్ల ననుచుఁ బలుక నోడ వీవు
మా మనంబు ¹లేల మఱపి దొంగిలితివి
యేమి సేయవార మింకఁ గృష్ణ ! 988
- చ. సిరికి నుదార చిహ్నుములఁ జేయు భవచ్చరణారవిందముల్
సరసిజనేత్ర ! మా తపము సంపదఁ జేరితి మెట్టకేలకుఁ
మరలఁగ లేము మా మగలమాటలు నొల్లము పద్మగంధముల్
మరఁగిన తేట లన్య²కుసుమంబుల చెంతలఁ జేరనేర్చునే. 989
- ఆ. సవతు లేక నీ విశాల వక్షఃస్థలిఁ
దులసితోడఁ గూడఁ దోయజ్ఞాక్ష !
మనువు మనుచు ³నెప్పుడు మాకాంత నీ పాద
కమల రజముఁ గోరుఁ గాదె కృష్ణ ! 990
- ఉ. అత్తలు మామలుఁ వగవ ⁴నాడిక కోడక నాథులఁ ⁵ద్రపా
యత్తులఁ జేసి యిల్వరుస ⁶లాఱిడివోవఁగ నీదు నవ్వులఁ
మెత్తని మాటలఁ మరుఁడు ⁷మేకొని యేచిన వచ్చినార మే
పొత్తుల నొల్ల మో పురుషభూషణ ! దాన్యము లిచ్చి కావవే. 991
- మ. మగువల్ చిక్కరె తొల్లి వల్లభులకుఁ మన్నించి తద్వల్లభుల్
మగపంతంబు తలంపరే తగులముల్ మాపాలనే పుద్దెనే
మగవా రాడెడి మాటలే తగవు నీ మాటల్ మనోజాగ్నిచేఁ
బొగలం జాలము కౌఁగిలింపుము మముం బుణ్యంబు పుణ్యాత్మకా. 992
- ఉ. కుండలదీప్త గండమును గుంచిత కుంతలఫాలముఁ సుధా
మండిత పల్ల వాధరము మంజుల హాసవిలోకనంబు నై
యుండెడు నీ ముఖంబుఁ గని యుండగవచ్చునె మన్మధేక్షు కో
దండ విముక్త బాణముల దాసల మయ్యెద మాదరింపవే. 993
- నీ. నీ యధరామృత నిర్వరంబున నేడు చేరి వాతెఱలపైఁ జిలుకకున్న
నీ విశాలాంచిత నిర్మల వక్షంబుఁ గుచకుట్మలంబులఁ గూర్చుకున్న
నీ రవ్యతర హస్త నీరజాతంబులు చికురబంధంబులఁ జేర్చుకున్న
నీ కృపాలోకన నివహంబు మెల్లన నెమ్మొగంబులమీఁద నెఱపకున్న

1. తెల్ల (తం.వా.) 2. కుసుమంబులకుం జననిచ్చయించునే (తం) 3. నైన (హ)
4. నారడి (హ) 5. వగాయత్తున (హ); కగాయత్తుం (తం.వా.) 6. లారడిఁబోవఁగ (హ);
లాఱిడిఁబోవఁగ (తం.) 7. మేల్కొని (హ)

ఆ. నీ నవీన మానసీయ సల్లాపంబు
కర్ణరంధ్ర దిశలఁ గప్పకున్న
నెట్లు బ్రతుకువార మెందుఁ జేరెడువార
మధిప ! వినఁగఁ దగదె యాడు కుయులు.

994

మ. భవదాలోకన హాస గీతజము లై భాసిల్లు కామాగ్నులఁ
భవదీ యాధర పల్లవామృతముచేఁ బాపఁ దగుఁ బాపవే
ని వియోగానల హేతినంహతులచే నీతై భవచ్ఛింతలఁ
భవదంఘ్రి ద్వయవీధిఁ బొందెదము నీ పాదంబు లానఁ బ్రియా !

995

క. తరు మృగ ఖగ గోగణములు, కర మొప్పెడు నిన్నుఁ గన్న గానము విన్నఁ
గరఁగి పులకించు నబలలు, కరఁగరె నినుఁ గన్న నీదు గానము విన్నఁ.

996

నీ. ఈ పంచబాణాగ్ని నేమిట నార్తుము నీ మంజు వాఙ్మృష్టి నెగడదేని
నీ మన్మథాంభోధి నేత్రోవఁ గడతుము నీ దృష్టి నావ యై నిలువదేని
నీ చిత్తజద్వాంత మేజాడఁ జెఱుతుము నీ హాసచంద్రిక నిగుడదేని
నీ దర్శకజ్వర మేభంగి ¹నణఁగు నీ యధరామృ తౌషధ మబ్బదేని

అ. ఎట్లు నిర్వహింతు మేలాగు మాలాగు
కరుణ సేయవేనిఁ గదియవేని
మరుఁడు నిర్దయుండు మన నిచ్చునే యశో
దాకుమార ! యువతి దైర్యచోర !

997

క. అమరులఁ గాచిన హరి క్రియఁ, గమలేక్షణ ! నీవు నేడు కరుణ నభయహ
స్తము మా యరముల శిరములఁ, బ్రమదంబున నిడుము మూర్ఛ పాల్పడకుండఁ.

క. కట్టా ! తలమునుకలు నై, దట్టపు ²విరహాగ్నిశిఖలు తరుణుల వేష
³న్నెట్టుం బలుకవు చూడవు, ⁴కట్టిడివి గదా కుమార ! కరుణోదారా !

999

వ. అని యిట్లు కుసుమశరుని శరపరంపరా పరవశ లై, యోపికలు లేక పలికిన
గోపికల దీనాలాపంబులు విని, నవ్వి యోగీశ్వరేశ్వరుం డైన కృష్ణుం డాత్మా
రాముం డై, వారలతో రమించె. అప్పుడు.

1000

1. నడతుము, నీ నవాధరసుధ నింపవేని (తం. వా.) 2. విరహాగ్ని తెరలు తరుణుల
వేష (తం); ...నేచఁ (వా) 3. ఎట్టుం దరిజేర్చవయో (తం. వా.) 4. కట్టడవి (హ)

మ. కరుణాలోకములం బటాంచల కచాకర్షంబులఁ మేఖలా
కర బాహు న్నన మర్కనంబుల నఖాంక వ్యాప్తులఁ నర్మవా
కృరిరంభంబుల మంజులాధర సుధాపానంబులఁ గాంతలఁ
గరఁగించెఁ రతికేశి గృష్ణుడు కృపఁ గందర్పుఁ బాలార్చుచుఁ. 1001

క. మక్కువ వికసిత వదనలు, చక్కఁగఁ దనుఁ గొల్వ హాసచంద్రికతోడఁ
మిక్కిలి మెఱసెను గృష్ణుడు, చక్కలగమి నడిమి పూర్ణసోముని భంగిఁ. 1002

ఆ. సతులు దన్నుఁ బాడ సంప్రీతి వాడుచు
నటుత నున్న వైజయంతితోడ
వనజలోచనుండు వనభూషణుం డయ్యె
యువతిజన శతంబు లోలిఁ గొలువ. 1003

వ. అంత. 1004

ఉ. చిక్కక యూశుఁ డై యెదిరిఁ జిక్కులఁ బెట్టెడి మాయలానికిఁ
జిక్కి కృతార్థ లై మరుని చిక్కులఁ జొక్కి లతాంగు లుండఁగా
మక్కువ శాంతిసేయుటకు మన్ననసేసి ప్రసన్నుఁ డౌటకుఁ
జక్కన నా విభుండు గుణశాలి తిరోహితుఁ డయ్యె న య్యెడఁ. 1005

అధ్యాయము - ౩౦

వ. ఇట్లు హరి, కనుమొఱంగి చనిన, కరిం గానక తిరుగు కరేణుల పెల్లన, నుల్లం
బులు దల్లడిల్లి, వల్లవకాంతలు తదీయ గమన హాస విలాస వీక్షణ విహార
వచన రచనానురాగంబులం జిత్తంబులు గోల్పడి, వివిధ చేష్టలకుం బాల్పడి,
తదాత్మకత్వంబున నేన నేన కృష్ణుండ నని, కృష్ణగుణావేశంబులం జరియించుచు.

క. భూతములలోన వెలిఁ బ్ర, భ్యాతుం డగునట్టివానిఁ గాంతలు కాళిం
దీతీర వనాంతరముల, బ్రాఁతిఁ వెదకంగఁ జనిరి పాడుచు నధిపా ! 1007

సీ. పున్నాగ! కానవే పున్నాగవందితుఁ దిలకంబ! కానవే తిలకనిటలు
ఘనసార! కానవే ఘనసారశోభితు బంధూక! కానవే బంధుమిత్రు
మన్మథ! కానవే మన్మథాకారుని వంశంబ! కానవే వంశధరుని
జందన! కానవే చందనశీతలుఁ గుందంబ! కానవే కుందరదను

తే. నింద్రభూజమ! కానవే యింద్రవిభవుఁ
గువలవృక్షమ! కానవే కువలయేశుఁ
బ్రియకపాదప! కానవే ప్రియవిహారు
ననుచుఁ గృష్ణుని వెదకి ర య్యజ్ఞములు.

వ. మఱియును.

1009

ఉ. నల్లనివాడు పద్మ నయనంబులవాడు కృపారనంబు పైఁ
జిల్లెడువాడు మౌళి పరిసర్పిత పింఛమువాడు నవ్వు రా
జిల్లెడు మోమువాఁ డొకఁడు చెల్వల మానధనంబు దెచ్చె నో
మల్లియలార! మీ పొదలమాటున లేడు గదమ్మ! చెప్పరే.

1010

ఉ. అంగజు నైనఁ జూడ హృదయంగముఁ దై కరఁగించువాడు శ్రీ
రంగ దురంబువాడు మధురం బగు వేణురవంబువాడు మ
మ్మంగజు పువ్వుఁదూపులకు నగ్గము చేసె లవంగ లుంగ నా
రంగములార! మీకడకు రాఁడుగదా! క్రృప నున్నఁ జూపరే.

1011

సీ మానిసీమన్నథు మాధవుఁ గానరే సలలితోదార వత్సకములార!
సలలితోదార వత్సకవైరిఁ గానరే సుందరోన్నత లతార్జునములార!
సుందరోన్నత లతార్జునభంజుఁ గానరే ఘనతర లస దళోకంబులార!
ఘనతర లసదళోక స్ఫూర్తిఁ గానరే నవ్య రుచిర కాంచనంబులార!

ఆ. నవ్య రుచిర కాంచన కిరీటుఁ గానరే
గహనపదవి కురువకంబులార!
గహనపదవి కురువకనివాసిఁ గానరే
గణికలార! చారు గణికలార!

1012

సీ. అదె నందనందనుం డంతర్హితుం డయ్యెఁ బాటలీతరులార! వట్టరమ్మ!
హేలావతులఁ గృష్ణ! యేల పాసితి డని యైలేయ లతలార! యడుగరమ్మ!
వనజాక్షుఁ డిచటికి వచ్చి డాఁగఁడు గదా చూత మంజరులార! చూడరమ్మ!
మానిసీమదనుతో మా రాక యెఱిగించి మాధవీలతలార! మనువరమ్మ!

ఆ. జాతినతులఁ బాయ నీతియె హరి కని
జాతులార దిశలఁ జాటరమ్మ!
కదళులార! పోయి కదలించి శిఖిపింఛ
జూటుఁ దెచ్చి కరుణఁ జూపరమ్మ!

1013

క. హరి చరణములకుఁ బ్రియ మై, హరి నిను మన్నింప భద్ర మందెడు తులసీ!
హరి నీ దెస రాఁడు గదా!, హరి చొప్పెఱిగించి శుభము లందింపఁగదే. 1014

తే. పొగడఁ దగువానిఁ గానరే పొగడలార!
యీ దెఱుంగని విభుఁ జూపుఁ డీడెలార!
మొల్ల మగు కీర్తివాఁ డేడి మొల్లలార!
శుకనిగదితునిఁ జెప్పుడు కింశుకములార!

1015

క. తరుణీకుచ కుంకుమయుత, హరికంధర దామగంధ మడరెడిఁ జూడ్కుల్
హరిఁ గనినపగిదిఁ దనరెడి, హరిణీ ! హరిజాడఁ బుణ్య మయ్యెడిఁ జెప్పుమా. /

క. కిటి యై కౌఁగిటఁ జేర్చెను, వటుఁ దై వర్ధిల్లు కొలిచె వడిఁ గృష్ణం దై
1యిటుఁ బదవిహ్నుము లిడెఁ గ్రిం, దటి బామున నేమి నోచితమ్మ ! ధరితీ !

వ. అనుచు నున్మత్తచిత్తలై, తదాత్మకత్వంబునఁ గృష్ణలీలల ననుకరింపుచు. 1018

సీ. పూతన యై యొక్కపొలఁతి చరింపంగ శౌరి యై యొక కాంత చన్నుఁ గుడుచు
బాలుఁ దై యొకభామ పాలకు నేడ్చుచో బండి నే నను లేమఁ బాఁడన్ను
సుడిగాలి నని యొక్కసుందరి కొనిపోవ హరి నని వర్తించు నబ్జముఖియు
బకుఁడ నే నని యొక్కపడఁతి సంరంభింపఁ బద్మాక్షుఁ డను కొమ్మ పరిభవించు

ఆ. నెలమి రామకృష్ణ లింతు లిద్దఱు గాఁగ
గోప వత్సగణము కొందఱు అగుదు
రసురవైరి ననుచు నబల యొక్కతె చీరుఁ
బసుల మనెడి సతుల భరతముఖ్య ! 1019

ఆ. లోకమెల్లఁ గుక్షిలోపల నున్నట్టి
మాధవుండ నేను మాత వీవు
చూడు మనుచు నొక్క సుందరి యొకతెకు
ముఖముఁ దెలిచి చూపు ముఖ్యచరిత్ర ! 1020

క. వెన్నలు దొంగిలి తినియెడి, వెన్నుఁడ నని యొకతె నుడువ వే తొక్కతె చే
సన్నల యశోద నంచును, గ్రన్నన కుసుమములదండఁ గట్టు నిలేశా ! 1021

క. కాళియఘణి యిది పీఠలు, కాళియఘణి సతులు మ్రొక్కఁ గడఁగిరి నే గో
పాలకుమారుఁడ ననుదును, లీలాగతి నాడు నొక్క లేమ నరేంద్రా ! 1022

క. తరుణులు గోపకు లందఱు, హరిహయుఁ డిదె వానఁ గురిసె హరి నే నని భా
సుర చేలాంచల మొక్కతె, గిరి నెత్తెద ననుచు నెత్తుఁ గెంగేల నృపా ! 1023

క. మీరలు గోపకు లే నసు,రారిని దావాగ్ని వచ్చె నటుఁ జూడకుఁడి
వారిందెద నని యొక్కతె చేరి బయల్ కబళనంబు సేయు నరేంద్రా ! 1024

వ. ఇట్లు తన్మయత్వంబున గోపసుందరులు బృందావనంబునం గల తరు లతాదుల
హరి నడుగుచు, నిరర్గళంబు లయిన వివినమార్గంబుల సరోజాత కేతన హల కులి

శాంకుశాది లక్షణ లక్షితంబు లై, మనోహరంబు లైన హరిచరణంబుల చొప్పు గని, తప్పక చెప్పకొనుచుఁ దమలో నిట్టనిరి.

1025

సీ. కొమ్మకుఁ బువ్వులు కోసినాఁ డిక్కడ మొనసి పాదాగ్రంబు మోపినాఁడు
సతి నెత్తుకొని వేడ్క జరిగినాఁ డిక్కడఁ దృణములో లే దిదె తెఱవ జాడ
ప్రియకు ధమ్మిల్లంబు పెట్టినాఁ డిక్కడఁ గూర్చున్న చొప్పిదె కొమరుమిగులు
నింతికిఁ గెమ్మోవి యిచ్చినాఁ డిక్కడ వెలఁది నిక్కినగతి విశద మయ్యె

అ. సుదతితోడ నీరుఁ జొచ్చినాఁ డిక్కడఁ
జొచ్చి తా వెడిలినచోటు లమరెఁ
దరుణిఁ గామకేశిఁ దనిపినాఁ డిక్కడ
ననఁగి పెనఁగి యున్న యంద మొప్పె.

1026

వ. మఱియును.

1027

సీ. ఒక యెలనాఁగ చె య్యూఁదినాఁ డిక్కట సరస నున్నవి నాల్గు చరణములును
నొక నీలవేణితో నొదిఁగినాఁ డిక్కడి మగజాడలో నిదె మగువజాడ
యొకలేమ మ్రొక్కిన ¹నొడిసినాఁడిక్కడ/రమణి మ్రొక్కినచొప్పు రమ్యమయ్యె
నొకయింతి నెదురుగా ²నొలసినాఁ డిక్కడ[ననోన్యముఖము లై యంఘ్రులొప్పె

అ. నొకతె వెంటఁ దగుల నుండక యేగినాఁ
డడుగుమీదఁ దరుణి యడుగు లమరె
నబల లిరుకెలంకులందు రాఁ దిరిగినాఁ
డాఱుపదము లున్నవమ్మ ! యిచట.

1028

సీ. ఈ చరణంబులే యిందునిభానన ! సనకాదిముని యోగసరణి నొప్పు
నీ పాదతలములే యెలనాఁగ ! శ్రుతివధూ సీమంతవీధులఁ జెన్నుమిగులు
నీ వదాబ్జంబులే యిభకులో త్రమయాన ! పాలేటిరాచూలి పట్టుకొమ్మ
లీ సుందరాంఘ్రులే యిందీవరేక్షణ ! ముక్తికాంతా మనోమోహనంబు

అ. లీ యడుగుల రజమె యింతి ! బ్రహ్మేశాది
దివిజవరులు మౌళిదిశలఁ దాల్చు
రనుచుఁ గొందఁ బబల లబ్ధాక్షుఁ డేగిన
క్రమముఁ గనియు నతనిఁ గాన రైరి.

1029

సీ. పతుల దైన్యంబును భామల క్రౌర్యంబుఁ జూపుచు విభుఁ డొక్క సుదతితోడ
విహరింప నది యెల్ల వెలఁదుల వర్జించి నా యొద్ద నున్నాఁడు నాథుఁ డనుచు
గర్వించి రాఁ జాలఁ గమలాక్షు మూపున నిడుకొను మనుడు న య్యాశ్వరుండు
మొఱగి పోయినఁ దాపమును జొంది యో కృష్ణ ! యెక్కడఁ జనితి

ప్రాజేశ ! రమణ !

తే. నీకు వరపుడ నయ్యెడ నిలుపు మనుచు
వగవఁ గొందఱు కాంత లా వనితఁ జూచి
వరుఁడు మన్నింప గర్వించి వనజనేత్రి
చిక్కె నేఁ డని వెఱగును జెంది రపుడు.

1080

వ. మఱియును.

1081

సీ. ఈ పొదరింటిలో నిందాఁకఁ గృష్ణుండు నాతోడ మన్మథనటన మాడె
ని య్యోల మగుచోట నిందాఁకఁ జెలుపుండు గాఢంబుగా నన్నుఁ గొఁగిలింఁచె
నీ మహిజము నీడ నిందాఁక సుభగుండు 'చిట్టంటు సేఁతల సిగ్గు గొనియె
నీ పుష్పలత పొంత నిందాఁక దయితుండు నను డాసి యధరపానంబు సేసె

ఆ. నీ ప్రనూనవేది నిందాఁక రమణుండు
కుసుమదామములనుఁ గొప్ప దీర్చె
ననుచు గొందఱు అతివ లంఘోజనయనుని
పూర్వలీలఁ దలఁచి పొగడి రధిప !

1082

మ. అని యి బృంగి లతాంగు లందఱును బృందారణ్యమం దీశ్వరుఁ
వనజాక్షుఁ బరికించి కానిక విభుఁ వర్జింపుచుఁ బాడుచుఁ
మనముల్ మాటలు చేష్టలుఁ గ్రియలు న మ్మానాథుఁడై జేర్చి వే
చని ర య్యామున సైకతాగ్రమునకుఁ సంత్యక్త గేహేచ్ఛే మై.

1083

వ. చని గోపికలు హరి నుద్దేశించి యి ట్టనిరి.

1084

అధ్యాయము - ౩౧

—: గోపికాగీతలు :—

క. నీవు జనించిన కతమున, నో వల్లభ ! లక్ష్మి మంద నొప్పె నధిక మై
నీ వెంటనె ప్రాణము లిడి, నీ వా రరసెదరు చూపు నీ రూపంబుఁ.

1085

- క. శారద కమలోదర రుచి, చోరక మగు చూపువలన సుందర ! మమ్ముఁ
గోరి వెలయిని దాసుల, ధీరత నొప్పించు టిది వధించుట గాదే. 1086
- ఆ. విషజలంబువలన విషధర ¹దానవు
వలన గాలివానవలన వహ్ని
వలన ²మిగులువానివలనను రక్షించి
కుసుమశరుని బారిఁ గూర్చఁదగునె. 1087
- ఉ. నీవు యశోద బిడ్డఁడవె నీరజనేత్ర ! సమస్తజంతు చే
తో విదితాత్మ పీశుఁడవు తొల్లి విరించి తలంచి లోక ర
క్షావిధ మాచరింపు మని సన్నుతి సేయఁగ ³సత్కులంబునఁ
భూవలయంబుఁ గావ నిటు పుట్టితి గాదె మనోహరాకృతిఁ. 1088
- ఆ. చరణసేవకులకు సంసారభయమును
బాపి శ్రీకరంబు పట్టుగలిగి
కామదాయి యైన కరసరోజంబు మా
మస్తకముల నునిచి మనువు మీశ ! 1089
- ఉ. గోవులవెంటఁ ద్రిమ్మరుచుఁ గొల్చినవారల పాపసంఘముల్
ద్రోవఁగఁ జాలి శ్రీఁ దనరి దుష్టభుజంగ ఫణాలతాగ్ర సం
భావిత మైన నీ చరణపద్మము చన్నులమీఁద మోపి త
ద్భావజ పుష్ప భల్లభవ బాధ హరింపు వరింపు మాధవా ! 1040
- క. బుధరంజనియును సూక్తయు, మధురయు నగు నీదు వాణి మరఁగించెను నీ
యధరామృత సంసేవన, విధి నంగజతాప మెల్ల విడిపింపఁగదే. 1041
- క. మగువలయెడ నీ ⁴శౌర్యము, తగునే నిజభక్తభీతి దమనుఁడ వకగా !
తగదు భవద్దాసులకును, నగుమొగముం జూపి కాపు నశినదళాక్షా ! 1042
- మ. ఘన లక్ష్మీయత మై ⁵మహాశుభద మై కామాది విధ్వంసి యై
సనకాది స్తుత మై నిరంతర తప స్సంతప్త పున్నాగ జీ
వన మై యొప్పెడు నీ కథామృతము ద్రావంగల్గునే భూరి దా
న నిరూఢత్వము లేని వారలకు మానారి మనోహరకా ! 1043
- క. నీ నగవులు నీ చూడ్కులు, నీ నానావిహరణములు నీ ధ్యానంబుల్
నీ నర్మాలాపంబులు, మానసముల నాటి నేఁడు మగుడవు కృష్ణా ! 1044

1. దానవి (తం) 2. సున్నవాని వచనను (తం) 3. మత్కులంబునఁ (ప); "ఉదేయివా" సాత్త్వికాం కులే" (81-8) 4. శౌర్యము (తం.వా.క.) 5. వినఁ (తం.వా.క.)

ఆ. ఘోషభూమి వెడలి గోవుల మేపంగ
నీరజాభ మయిన నీ పదములు
కనవు శిలలుఁ దాకి కడు నొచ్చునో యని
కలఁగు మా మనములు కమలనయన! 1045

ఉ. మాపటివేళ నీవు వనమధ్యము వెల్వడి వచ్చి గోష్పద
ప్రాపిత ధూళిధూసరిత భాసిత కుంతల మై సరోరుహో
ద్ధీపిత మైన నీ మొగము ధీరజనోత్తమ! మాకు వేడ్కతోఁ
జూపి మనంబులన్ మరునిఁ ¹జూపుదు గాదె క్రమక్రమంబునన్. 1046

ఆ. భక్తకామదంబు బ్రహ్మసేవిత మిలా
మండనంబు దుఃఖమర్దనంబు
భద్రకరము నైన భవదంఘ్రియుగము మా
యురములందు రమణ! యనువఁ దగదె. 1047

ఆ. సురతవర్ధనంబు శోకాపహరణంబు
²స్వరిత వంశనాళ సంగతంబు
నన్యరాగజయము నయిన నీ మధురాధ
రామృతమునఁ దాప మార్పు మీశ! 1048

ఉ. నీ వడవిన్ బవల్ దిరుగ నీ కుటిలాలక లాలితాస్య మి
చ్చావిధిఁ జూడకున్న నిమిషంబులు మాకు యుగంబు లై చనుం
గావున రాత్రు లైన నినుఁ గన్నుల నెప్పుడుఁ జూడకుండ ల
క్ష్మీవర! టెప్ప లడ్డముగఁ జేసె నిదేల విధాత క్రూరుఁ డై. 1049

ఉ. అక్కట! బంధులున్ మగలు నన్నులుఁ దమ్ములుఁ బుత్రకాదులున్
నెక్కిని రాత్రిఁ బోకుఁ డన నీ మృదు గీతరవంబు వీనులన్
వెక్కస మైన వచ్చితిమి వేగమె మోహము ³నొంది నాథ! నీ
వెక్కడఁ బోయితో యెఱుంగ మీక్రియ నిర్దయుఁ డెందుఁ గల్గునే. 1050

తే. మదనుఁ డార్యంగ నీ వాడుమంతనములు
నవ రసాలోకనం బగు నగుమొగంబు
కమల కిర వైన మహిత వక్షస్థలంబు
మా మనంబుల లోఁగొని ⁴మలపెఁ గృష్ణ! 1051

1. జూపుటగాదె (చ) 2. స్వనిర (హ); స్వరితవేణునా సుప్తచంభితమ్ (81-4)
3. నొందినార మీ (తం) 4. మరపె (తం.వా.)

- మ. అరవిందంబులకంటెఁ గోమలము లై యందంబు లై యున్న నీ
చరణంబుల్ కఠినంబు లై మొనయు మా చన్నంగవల్ మోవఁగా .
నెరియం బోలు నటంచుఁ బొక్కుదుము నీ యీ కర్కశారణ్య భూ
పరిసంచారము కృష్ణ ! నీప్రియులకుఁ బ్రాణవ్యధం జేయదే. 1052
- క: కట్టా! మన్మథుకోలలు, నెట్టున నోనాట బెగడి నీ పాదంబుల్
పట్టికొనఁగ వచ్చిన మము, నట్టడవిని డించి పోవ న్యాయమె కృష్ణా! 1053
- క. హృదయేశ్వర! మా హృదయము, మృదుతరముగఁ జేసి తొల్లి మిక్కిలి కడ నీ
హృదయము కఠినము చేసెను, మదీయ సౌభాగ్య మిట్టి మందము గలదే. 1054
- ఉ. క్రమ్మి నిశాచరుల్ సురనికాయములఁ వడి దాకి వీక వా
లమ్ముల తెట్టెముల్ వఱప నడ్డయి వచ్చి జయింతు వంద్రు నిఁ
నమ్మిన ముగ్ధులఁ రహితనాథల నక్కట! నేఁడు రెండుమూఁ
డమ్ముల యేటుకాఁ 'డెదుర నడ్డము రాఁదగదే కృపానిధీ! 1055
- క. ³తియ్యవిలుకాఁడు డీకొని, వ్రయ్యలుగాఁ దూఱ నేసె వనితల మనముల్
³వియ్యన నింకనయినఁ. గు య్యాలింపం గదయ్య! గోవింద! హరీ! 1056

అధ్యాయము — ౩౨

- మ. అని యిట్లంగన లంచితస్వరముతో నంకింపుచుఁ బాడుచుఁ
దను రావే యని చీరి యేడువ జగత్త్రాజుండు త్రైలోక్య మో
హనుఁ డై మన్మథమన్మథుం డయి మనోజ్ఞాకారి యై ⁴హారి యై
ఘన వీతాంబర దారి యై పొడమెఁ దత్కాంతా సమీపంబునఁ. 1057
- క. వచ్చిన వల్లభుఁ గనుఁగొని, విచ్చేసె నటంచు సతులు వికసితముఖు లై
యచ్చుగ నిలిచిరి ప్రాణము, వచ్చిన నిలుచుండు యవయవంబుల భంగిఁ. 1058
- సీ. అబల యొక్కతె భక్తి నంజలిఁ గావించి ప్రాణేశు కెంగేలు వట్టికొనియె
నింతి యొక్కతె జీవితేశ్వరు బాహువు మూఁపున నిడుకొని ముదము నొందె
వనిత యొక్కతె తన వల్లభు తాంబూల చర్విత మాతృహస్తమునఁ దాల్చెఁ
బడఁతి యొక్కతె ప్రియు పదములు విరహగ్ని తప్త కుచంబులఁ దాపుకొనియె

ఆ. భామ యొకతె భృకుటిబంధంబు గావించి
ప్రణయభంగ కోపభాషణమున
దష్టదశన యగుచు దండించు కైవడి
వాడి చూడ్కిగముల వరునిఁ జూచె.

1059

క. హరి ముఖకమలముఁ జూచుచు, దరుణి యొకతె తప్పలిదక తనియక యుండెన్
హరి ¹పదకమలముఁ జూచుచు, మరగి తనివిలేని సుజనుమాడ్కి నరేంద్రా !

ఉ. ఒక్కలతాంగి మాధవుని యుజ్జ్వలరూపము చూడ్కిఁగెలం
జిక్కఁగఁ బట్టి హృద్గతముఁ జేసి వెలిం జనకుండ నేత్రముల్
గ్రక్కున మూసి మేనఁ బులకంబులు గ్రమ్మగఁ గొఁగిలించుచున్
జొక్కుము తైన లోచవులఁ జొక్కుచు నుండెను యోగికైవడిఁ.

1061

నీ. ఎలయించి ప్రాణేశ ! యెందుఁ బోయితి వని తోరంపు టలుకతో దూతనొకతె
జలజాక్ష ! ననుఁ బాసి చనఁగ నీ పాదంబు లెట్లాడె నని వగ ²నెయిదె నొకతె
నాథ ! నీ వరిగిన నా ప్రాణమున్నది కూర్మియే యిది యని కుందె నొకతె
యీశ్వర ! నను నిన్ను నిందాఁక బాపె నీ పాపపు విధి యని పలికె నొకతె

ఆ. తలఁగి పోవునట్టి తప్పేమి చేసితి
నధిప ! పలుకు ధర్మ మనియె నొకతె
యేమి నోముఫలమొ హృదయేశ ! నీ మోము
మరలఁ గంటి ననుచు మసలె నొకతె.

1062

క. పలికిన ప్రతిజ్ఞఁ దప్పెడిఁ, బలికించినఁ గాని రమణుఁ బలుక నటంచున్
గలకంతి యొకతె చెలితోఁ, బలుకులు నమృతములుం గురియు పలుకులు వలికెన్.

క. పట్టినఁ గాని మనోవిభుఁ, బట్టఁగదా యంచు నొక్క బాలిక సఖిచేఁ
బట్టుకొని చెప్పె ధైర్యము, పట్టెల్లను మరుని పెంకిపట్టుగ నధిపా !

1064

క. చెలువుఁడు చెప్పకపోయిన, పొలపున నొకముగ్ధ మున్ను చూడ ననుచు నొ
దల వఁచి యుండఁ జాలక, దల యెత్తెను లోన మరుఁడు దలయెత్త నృపా !

వ. ఇ వివిధంబున.

1066

క. హరి సురుచిర లలితాకృతిఁ, దరుణులు గని ముక్త విరహతాప జ్వర తై
పరమోత్సవంబు సలిపిరి, పరమేశ్వరుఁ గనిన ముక్తబంధుల భంగిన్.

1067

వ. అంత న క్కాతుండు కాంతాజన పరిక్రాంతుం డై, వనాంతరంబున శక్తినికర సంయుక్తుండైన పరమపురుషుండును బోలె, వారలం దోడ్కొని, మందార కుంద కుసుమ పరిమళ మిళిత పవమాన మానిత మధుకర నికర ఝంకార సుకు మారంబును, శరత్కాల చంద్రకిరణ సందోహ సందళి తాంధకారంబును, యమునా తరంగ సంగత కోమల వాలుకా స్ఫారంబును నై, యమలినం బైన పులినంబుఁ బ్రవేశించె వారును జ్ఞానకాండంబున నీశ్వరుం గని శ్రుతులు ప్రమోదంబునం గామానుబంధంబులు విడిచిన విధంబున, హరిం గని, విరహవేదనల విడిచి, పరిపూర్ణ మనోరథ లై.

1068

క. పాతీననయన లెల్ల న, కాఠిన్య పటాంచలములఁ గొతుకములు హృ
త్పీఠముల సందడింపఁగఁ, బీఠము గల్పించి రంతఁ బ్రియునకు నధిపా !

1069

ఆ. పరమ యోగిహృదయ భద్రపీఠంబుల
నుండి మేటి వ్రజవధూత్తరీయ
పీఠమున వసించి పెంపారెఁ ద్రిభువన
దేవలక్ష్మి మేనఁ దేజరిల్ల.

1070

మ. మదనోద్దీపితుఁ డైన నాథునికి సన్మానంబుఁ గావించుచున్
ముదితల్ హాస విలోక విభ్రమములన్ మోదింపుచున్ జేరి త
త్పదముల్ హస్తతలంబులన్ బిసుకుచున్ బై ముట్టుచున్
జదురు ల్వల్కుచుఁ గూర్చి ని ట్లనిరి యీ షతోక్తప దీప్తాస్య లై.

1071

క. కొలిచినఁ గొలుతురు కొందఱు, గొలుతురు దముఁ గొలువకున్నఁ గొందఱువరులం
గొలిచినను గొలువకున్నను, గొలువరు మఱికొంద తెలమి గోపకుమారా !

వ. అని తన్ను నుద్దేశించి రహస్యంబున్ బల్కిన సుందరుల పల్కులు విని,
గోపాల సుందరుం డి ట్లనియె.

1073

సీ. కొలిచినఁ గొలుతురు గొందఱు పశువుల భజనము భంగిని ఫలము కొఱకు
నై సఖ్యధర్మము లందు సిద్ధింపవు కొందఱు దండ్రుల గుణముఁ దాల్చి
దయగలవారలు దగిన సుహృత్తులు గొలువనివారలఁ గొల్తు రెపుడు
ధర్మకామంబులు తనరంగఁ గొందఱు కొలువని వారినిఁ గొలుచువారిఁ

ఆ. గొలుచు తలఁపు లేమి గొలువ రాత్మారాము
లా వ్రకాము లజ్ఞు లతి కఠినులు
వారియందుఁ బదపవానిఁగాఁ జింతించి
యే లతాంగులార ! యిట్లు లనుట.

1074

క. ఏ నిం దెవ్వడ నైనం, గా నంగనలార ! పరమ కారుణికుండఁ
మానసబంధుఁడ నిత్య ధ్యానము మీ ¹కొనరవలసి తలఁగితిఁ జుండీ. 1075

మ. నను సేవింపుచున్న వారలకు నే నా రూపముం జూపఁ జూ
చినఁ జాలించి మదించి వారు మది నఁ సేవింపరో యంచు ని
ర్ధనికుం డాత్మధనంబు చెడ్డ నెపుడుఁ దత్పారవశ్యంబుఁ దా
ల్చినభంగిన్ ననుఁ బాసి మత్ప్రియుఁడు దాఁ జింతించు నా రూపముఁ. 1076

తరల. తగవు ధర్మముఁ జూడనొల్లక తల్లిదండ్రుల బంధులఁ
మగల బిడ్డలఁ బాసి వచ్చిన మన్నిషక్తల మిమ్ము నేఁ
దగదు పాసితిఁ దప్పు నైపుడు తద్వియోగ భరంబునఁ
వగలఁ బొందుచు మీర లాడిన వాక్యముల్ వినుచుండితిఁ. 1077

ఉ. పాయని ²గేహశృంఖలముఁ బాసి నిరంతర మత్పరత్వముం
జేయుచు నున్న మీకుఁ బ్రతిసేయ యుగంబుల నైన నేర నఁ
బాయక గొల్పు మానసము ప్రత్యుపకారముగాఁ దలంచి నా
పాయుట తప్పగాఁ గొనక భామినులార ! కృపఁ శమింపరే. 1078

అధ్యాయము - ౩౩

క. చక్కఁగ హరి యిటు పలికినఁ, జక్కని వాక్యముల నతని సంగమమున లో
నిక్కిన వియోగతాపము, లొక్కట విడిచిరి లతాంగు లుర్వీనాథా ! 1079

— : రా స క్రి డా ఖి వ ర్ణ న ము : —

ఉ. ఆ సమయంబునఁ విభుఁ డనంతుఁడు కృష్ణుఁడు చిత్రమూర్తి యై
చేసెను³ మండల భ్రమణ శీల పరస్పరబద్ధ బాహు కాం
తా సువిలాసముఁ విహవిధ స్ఫురితానన హస్త పాద వి
న్యాసము రాసముఁ గృత వియచ్చరనేత్ర మనో వికాసముఁ. 1080

వ. ఇట్లు బహుగతు లంది దిరుగ నేర్పరి యగు హరి దర్శించి, తన యిరుకెలంకుల
నలంకృత లై, కళంక రహిత చంద్రవదన లిద్దఱు ముద్దియ లుద్దికొని, వీణలంది
కొని, వీణలం బ్రవీణ లై, సొంపు మెఱసి, యింపుగ వాయింపుచు, నానంద
లహరీ నిధానం బగు గానంబు సేయ, నవరశం బై తరళంబుగాని వేడుక
సరళం బగు *మురళంబు లీలం గేల నంచుకొని, మధురం బగు నధరంబునం
గదియించి, మించి కామినీజన కబరికా సౌగంధిక గంధబంధుర కరాంగుళి కిసల

1. కొనఁగ (తం.వా-) 2: శృంఖలం (తం.వా.) 3. నమంద చంద్రమణిశీల వరత్వర
బంధబాహు (ప) *మురళంబు = మురళి.

యంబులు యతిలయంబులం గూడి వివరంబుగ మురళీ వివరంబుల సారించి, పూరించుచు, సరిలేనిభంగిం ద్రిభంగి యై, కమలకర్ణికాకారంబున నడుమ నిలిచి, మణియు గోపసుందరు లెంద ఁందఱకు నంద తై, సుందరుల కవలి యెడలం దానును, దన కవలియెడల సుందరులును దేజరిల్ల, నృత్యవిద్యా మహర్షవ వేలావలయ వలయితం బై, విస్మితాఖండలం బైన రాసమండలంబుఁ గల్పించి, వేల్పులు హర్షంబునం గుసుమవర్షంబులు గురియ, నందుఁ బ్రసూనమంజరీ సహచరంబులైన చంచరీకంబుల మించు ప్రకటించుచు, సువర్ణ మణిమధ్యగంబు లైన మహేంద్రనీలంబుల తెఱంగు నెఱపుచు, గరిణీవిహార బంధురంబు లైన సింధురంబుల చెలువుఁ గైకొలుపుచు, బల్లవిత కుసుమిత ల తానుకూలంబు లైన తమాలంబుల సౌబగు నిగుడించుచు, మెఱపుతీఁగెల నెడనెడ బెడం గడరు నల్లమొగుళ్ళ పెల్లు చూపుచు, దరంగిణీ సంగతంబు లైన రోహణాచల శృంగంబుల బాగు లాగించుచు, జగన్మోహనుం డై యుండి, రక్త కమలాదు ణంబులును, జంద్రశకల నిర్మల సంస్కరణంబులును, శ్రుతినితంబినీ సీమంత వీధికాలంకరణంబులును, సనక సనందనాది యోగీంద్ర మానసాభరణంబు లును నైన చరణంబులు గదియ నిడి, సమస్థితి నంజలిపుటంబులం బుష్పంబు లుల్లసిల్లఁ జల్లి, సల్లలిత కమల ప్రశస్తంబు లైన హస్తంబులు వల్లవీజనుల కంఠంబులపై నిడి, తాను గీతానుసారంబుగ విచిత్ర పాద సంచారం బులు సలుపుచు, వర్తులాకార రాసబంధంబుల నర్తనంబునం బ్రవర్తించి, వెండియు వ్రేతలుం, దానును, శంఖ పద్మ వజ్ర కందుక చతుర్ముఖ చక్రవాళ చతుర్భుద్ర సౌభద్ర నాగ సంధ్యావర్త కుండలీకరణ ¹కురళిబంధ ప్రముఖంబు లైన విశేష రాసంబంధంబులకుం జొచ్చి, ఏకపాద సమపాద వినివర్తిత గతాగత వలిత వైశాఖ మండల త్రిభంగి ప్రముఖంబు లైన తానకంబుల నిలుచుచుఁ గనకకింకణీ కంకణమంజుల మంజీర శింజనంబులు జగజ్జన కర్ణరంజనంబు లై చెలంగ, ఘటిత మర్దిత పార్శ్వగ ప్రముఖంబు లైన పాదచారి భేదంబులు చేయుచు, (సమపాద శకట వదన మతల్లి ²శుక్తి ప్రముఖంబు లైన) పార్థివచారి విశేషం బులును, అప్రకాంత డోలాపాద సూచీ ప్రముఖంబు లైన వ్యోమచారి విశేషం బులుం జూపుచు, సురేంద్రశాఖి శాఖా మనోహరంబులును, నపహసిత డిక్ర రీంద్ర కరంబులును, ద్రిలోక క్షేమంకరంబులును, నగు కరంబులం దిరంబు లగు రత్నకటకంబుల మెఱుంగులు నింగి చెఱుంగులం దఱచుకొన, నర్థచంద్ర కర్తరీ ముఖ కపిత్థ కటకాముఖ శుకతుండ లాంగూల పద్మకోశ ³పతాకా ప్రముఖంబు

1. ఖరరీ (తం. వా.); కురళీ—ఖరరీ శబ్దములు కోశములోలేవు. 2. సుక్తి (తం)

3. పతాక ప్రముఖ (తం. వా.)

తైన న్స్వ స్వభావసూచక నానావిధ) కరభావంబు లాచరింపుచు, కటినిబద్ధ
 సువర్ణవర్ణ చేలాంచల ప్రభానికరంబులు సుకరంబు లై దిశాంగనా ముఖంబులకు
 హరిద్రా లేపన ముద్రాలంకారంబు లొసంగుచు, నా స్కందిత భ్రమర శకటాసన
 ప్రముఖంబు లైన జానుమండల భేదంబులును, అలాత, దండలాత లలిత విచిత్ర
 ప్రముఖంబు లైన దైవ మండలంబులు నొనర్చుచు, గమనీయ కంబుకంఠాభి
 రామంబులు, నుద్దామ తేజస్తోమంబులు నైన నీల మౌక్తిక వక్ష వైడూర్య
 దామంబుల రుచు లింగిరాసుందరికి మందిరంబు లై, సుందరంబు లైన యురం
 బులం దిరుగుడువడి ¹కలయంబడ, నంగాంతర బాహ్యులగ్న చ్చత్ర ప్రముఖంబు
 లైన భ్రమణవిశేషంబుల విలసింపుచు, నిద్దంబు లగు చెక్కుటద్దంబుల నుద్దవిడిం
 దద్దయుం ²బ్రభాజిత చంద్ర మండలంబు లగు కుండలంబుల మెఱుంగు మొత్తం
 బులు నృత్యంబు లొనరింపఁ, గట్టిభ్రాంత దండరచిత లలాట తిలక మయూర
 లలిత చక్రమండల నికుంచిత గంగావతరణ ప్రముఖంబు లైన కరణంబు
 లెఱింగింపుచు, వెలిదమ్మి విరుల సిరుల చెన్నుమిగులు కన్నులవల దీనజన దైన్య
 కర్కశంబు లై తనరు కటాక్షదర్శన జాలంబులు జాలంబు లై కామినీజన
 నయనమీనంబుల నావరింప, లలిత కుంచిత వికాస ముకుళ ప్రముఖంబు లైన
 చూడ్కులఁ దేజరిల్లుచు, ననేక పరిపూర్ణ చంద్రసౌభాగ్య సదనంబులగు వదనం
 బులఁ బ్రసన్నరాగంబులఁ బ్రకటించుచు, నుదంచిత పింఛమాలికా మయూఖంబు
 లకాల శక్రచాపంబుల సొంపు సంపాదింప, నికుంచి తాకుంచిత కంపి తాకంపిత
 పరివాహిత వరావృత్త ప్రముఖంబు లైన శిరోభావంబులు నెఱపుచు, మృగనాభి
 తిలకంబులు గల నిటలఫలకంబులఁ జికురంబుల నికరంబులు గప్ప, నపరాజిత
 సూచికావిద్ధ పరిచ్ఛిన్న విష్కంభ రేచిత ప్రముఖంబు లగు నంగహారంబుల విల
 సిల్లుచు, జరణ కటి కర కంఠ రేచకంబు లాచరించుచు నొప్పె. అప్పు డా
 రాసంబు సంజనిత సకలజన మానసోల్లాసకరం బై, సుధార్ణవంబునుం బోలె
 నుజ్జ్వల రసాభిరామం బై, రామరాజ్యంబునుం బోలె రాగ పరిపూర్ణం బై, పూర్ణ
 చంద్ర మండలంబునుం బోలె గువలయానందం బై, నందనవనంబునుం బోలె
 భ్రమరీ విరాజమానం బై, మానధనుని చిత్రంబునుం బోలె బ్రధానోవృద్ధి సమర్థం
 బై. సమర్థ శవివిలసనంబునుం బోలె బహుప్రబంధ భాసురం బై, సురలోకం
 బునుం బోలె వసుదేవనందన విశిష్టం బై, శిష్టచరితంబునుం బోలె ధరణీ గగన
 మండల సుందరం బై, సుందరీరత్నంబునుం బోలె నంగహార మనోహారం బై,

1. కలయంబడ నంగాంతరవాహ్యులకు చత్ర (హ) కలయంబడ నంగాంతర వాహ్యులకు చత్ర
 (తం. వా.) 2. బ్రభాజిత (తం. హ.) 3. వృత్తి (వా. హ.)

హరవధూ నిలయంబునుం బోలె ననేక చారి సుకుమారం బై, సుకుమారవృత్తం
బునుం బోలె నుద్దీపిత వంశం బై యుండె. అందు.

1081

చ. నడుములు వీఁగియాడ చిటునప్పులు నివ్వటిలంగ హారముల్
సుడివడ మేఖలల్ వదలఁ జూడ్కి మెఱుంగులు పర్వ ఘర్మముల్
పొడమఁ గురుల్ చలింప శ్రుతిభూషణముల్ మెఱవఁ సకృష్ట లై
పడఁతుక లాడుచుం జెలఁగి పాడిరి మేఘ తట్టిల్లతా వ్రభఁ.

1082

క. అంకరహి తేందువదనలు, పంకజలోచనునిఁ గూడి పరఁగ నటంపఁ
గింకిణుల నూపురంబుల, కంకణముల మ్రోత లెసఁగెఁ గర్ణోత్సవ మై.

1083

క. హరిణీనయనలతోడను, హరి రాసక్రీడ సేయ నంబరవీధిఁ
సురనాథులు భార్యలతో, సొరిది విమానంబు లెక్కి చూచి రిలేశా!

1084

క. కురిసెఁ బువ్వుల వానలు, మొరసెఁ దుందుభులు మింట ముదితలుఁ దారుఁ
సరసఁ గంధర్వపతుల్, వరుసఁ హరిఁ బాడి రపుడు వసుధాధీశా!

1085

క. రామలతోడను రాసము, రామానుజుఁ డాడఁ జూచి రాగిల్లి మనో
రాములమీఁద వియచ్చర, రామలు మూర్ఛిల్లి పడిరి ¹రాజకులేశా!

1086

క. తారాధిప నిభవదనలు, తారాధిపవంశ్యుఁ గూడి తారు నటంపఁ
²దారలు నిల్చి సుధాంశుఁడు, దారును వీక్షింప రేయి తడవుగ జరిగెఁ.

1087

మ. యమునాకంకణ చారి యై వనజ పుష్పామోద సంచారి యై
రమణీ ఘర్మనివారి యై మదవతీ రాస శ్రమోత్తారి యై
ప్రమదామానస నవ్య భవ్య సుఖసంప త్కారి యై చేరి యా
కిమలాక్షుం డలరంగ గాలి విసరెఁ గల్యాణభావంబునఁ.

1088

వ. అప్పుడు.

1089

చ. ప్రమద యొక్కరై మాధవుఁడు పాడ విపంచి ధరించి కేల సం
భ్రమమునఁ దంత్రి మీటుచుఁ దిరంబుగ ³రాయము చేసి యొక్క రా
గము తగ నాలవించి సుభగ స్వరజాతులు వేలు వేఱకా
నమరఁగఁ బాడె దఁ రమణుఁ డౌ నన దారువు లంకురింపఁగఁ,

1090

క. ఆడుచుఁ బాడుచు నం దొక, చేడియ మంజీర మంజు శింజిత మమరం
గూడి హరికరము చనుఁగివ, పె డాయం దిగిచె జఘన భారాలస యై.

1091

1. రామవినోద (హ) 2. దారకునిల్చి (హ) 3. గానముచేసి (హ); రాయముచేసి
(క చ.ట.త.)

- క. చందనలిప్తం బై యర, విందామోదమున నొప్పు విపులభుజము గో
విందుఁ డొక తరుణి మూపునఁ, బొందించిన నది దెమల్చి పులకించె నృపా !
- సీ. చెలువ యొక్కతె చెక్కుఁ జెక్కుతో మోపిన విభుఁడు తాంబూలచర్మితము వెట్టె
నాడుచు నొకలేమ యలసినఁ బ్రాణేశుఁ డున్నత దోస్తృంభ మూత సేసెఁ
జెమరించి యొకభామ చేరినఁ గడగోరఁ జతురుఁడు కుచఘర్మజలము వాపె
నలకంబు లొకయింతి కలిక చిత్రకలేఖ, నంటినఁ బ్రియుఁడు పాయంగ దువ్వెఁ
- ఆ. బడఁతి యొకతె ¹పాడిపాడి డస్సిన యథ
రామృతమున నాథుఁ డాదరించె
హార మొక్కసతికి నంసావృతం బైనఁ
గాంతుఁ డురముఁ జేర్చి కౌఁగిలించె.
- 1093
- క. హాసంబులఁ గరతల వి,న్యాసంబుల దర్శనముల నాలాపములఁ
రాసశ్రాంతల కా హరి, సేసె ²మన్ననలు కరుణఁజేసి నరేంద్రా !
- 1094
- క. హరి తను సంగ సుఖంబునఁ, బరవశ లై వ్రేతల్లెఁ బయ్యెదలు నిజాం
బరములు నెఱుంగమి చోద్యమె, సురసతు లీక్షించి కరఁగి చొక్కిరి మింటఁ.
- వ. ఇట్లు భగవంతుం డైన కృష్ణుం డాత్మారాముం డయ్యును, గోపసతు లెంద అంద
అకు నందతై, నిజ ప్రతిబింబంబుతోడ ³గ్రీడించు బాలురపోలికె రాసకేళి సలవిన.
- క. తగఁ గూడియాడి మదముల, నగఁ జూచెం బలికె నందనందనుఁ డనుచున్
మగువలు పెద్దటికముతోఁ, బొగడిరి తమ పూర్వజన్మ పుణ్యశ్రేణిఁ.
- 1097

—: జ ల క్రి డా భి వ ర్ణ న ము :—

- వ. ఇట్లు హరి రాసకేళి సాలించి, ²తారకాచిత లగు తల్లితల చెలువున ఘర్మ
సలిలకణాక్రాంత లగు కాంతలం గూడి, జలక్రీడా కుతూహలం దై, యమునా
దమ్మంబు, కటిద్వయసంబు, మధ్యమాత్రంబు, కుచంబులబంటి, యని పలుకుచుం
గుచ నయన నాభివివర కుంతలంబుల చక్రవాక జలచరావర్త శైవాలంబుల
చందంబున నందంబుగ నీడు పొందిన యేఱు లని, కళిందనందన కరంబులు
సాచి, పరిరంభములకు నారంభించు కైవడి నెదురు సనుదెంచి తాకు తరంగంబు
లకు నులుకుచు, సారసంబులకుం గరంబులు సాచుచు, మరాళంబుల జోపుచుఁ
జెన్ను మిగిలిన చన్నుల యెత్తువత్తు మను నెపంబులం దపంబులు వీట గావించు
మాడ్కిని సంచరించు చక్రవాకంబులఁ దోలుచు, నితాంత కాంతిసదనంబు లగు

వదనంబులకు నోడి, ప్రీడం జెంది, కంది, చందురుడు చల ముడిగి, జలమునంబడి, కంపించు కరణి, నిజ కరకలిత జలప్రతిఫలితుం దై కదలు చంద్రునిం గని మెచ్చి సోలుచు, సలిలావగాహన సమయ నముచ్చలిత వారిశీకర పరంపరల వలన మకరందబాస మత్త మధుకర పక్షవిశ్లేషణ సంజాతవాత సముద్ధూత కుముదాది పరాగపటలంబులం¹ జెటుచుచు, మోముదమ్ముల కమ్మదనంబులకు మూగి, ఝుమ్ము రను దుమ్మెదలకు వెఱచుచు, గరంబుల నీ రెగయం జఱచుచు, నీల నీరద నిపతిత పయోబిందు సందోహంబులం దడియు పువ్వుదీవియల బాగునఁ గృష్ణ కరద్వయతోయంబునం బెక్కు తోయంబులం దడియుచు గ్రంధు కొని సుడియుచు, నసమబాణుని పులు కడిగిన కుసుమబాణంబుల పగిది మేనులు మెఱవ, సలిలావగాహన పరాయత్త చిత్తలగుచు, మొత్తంబు లై సరసభాషణంబులం ద్రుళ్ళుచు, గరంబుల నీరు నించి హరిమీదఁ జల్లుచు, జల్లు నెడం దడఁబడి, దాటుచు, దాటి చనక నిలువరించుచు, వినోదింప, హరియుఁ గరేణుకర విక్రీర్ణ సీరధారాభిషిక్తం బగు శుండాంబులీల నాభీర కామినీ కరసముష్టిత జలా సారంబులం దోగుచు, ప్రజవధూజన హస్తప్రయుక్త కల్హార కైరవ పరాగ పటలంబువలన భూతిభూషణు సిరి వహించుచు, గోపికాజన పాణి కిసలయ సమున్ముక్త కమలదళంబువలన సహస్రనయనుని రూపుఁ జూపుచు, గోపాలబాలికా కుచకలశ కుంకుమ పంకంబువలన బ్రభాతభానుని భంగి భాసిల్లుచు, ఘోషయోషా కటాక్షవిశ్లేషణంబువలన మధుపపరివృత హరిచందన సౌందర్యంబు నొందుచు, వల్లవీ హాసరుచులవలనఁ జంద్రికాప్రభా భాసిత నీలశైలంబు క్రియ నమరె. అంత.

1098

మ. సతులుం దానును నీటిలో వెడలి భూషాగంధ చేలాద్యలం

కృతుఁ దై కుంభి కరేణు యూధములతోఁ గ్రీడించు చందంబునఁ

లతలందుం దరులందుఁ బుష్పమయ లీలాశయ్యలందుఁ సుఖో

న్నతుఁ దై కృష్ణుడు క్రీడలం దనిపె నా నారీలలామంబులన్.

1099

వ. ఇట్లు శరత్కాలంబున వెన్నుం డింద్రియస్థలనంబు సేయక గోపికలతోడ రమించె.

అని చెప్పిన, మునివరునకు భూవరుం డిట్లనియె.

1100

మత్తకోకిల. ధర్మకర్తయు ధర్మభర్తయు ధర్మమూర్తియు నైన స

త్కర్ముఁ డీశుడు ధర్మశిక్షయు ధర్మరక్షయుఁ జేయఁగా

నర్మిలిఁ ధరమీదఁ బుట్టి పరాంగనాజన సంగ మే

ధర్మ మంచుఁ దలంచి చేసె నుదాత్త మానస చెప్పమా !

1101

వ. అనిన శుకుం డి ట్లనియె. 1102

ఆ. సర్వభక్షుఁ డగ్ని సర్వంబు భక్షించి
దోషి గానిపగిది దోష మైనఁ
జేసి దోషపదముఁ జెందరు తేజస్సు
లగుటఁ జంద్ర వాసవాదు లధిప! 1103

క. ఈశ్వరుఁడు గానివాఁడు న, రేశ్వర! పరకాంతఁ దలఁచి యెట్లు బ్రతుకు గౌ
రీశ్వరుఁడు దక్క నన్యుఁడు, విశ్వభయద విషము మ్రింగి వెలయం గలఁడే.

క. సత్యము ప్రభువుల వచనము, నిత్యము తద్వచనవిధిని నిలుతురు పెద్దల్
సత్యాసత్యము గావున, సత్య మనుచుఁ జనరు వారిచరితమున నృపా! 1105

మ. ఘను లై యెవ్వని పాదపంకజ పరాగ ధ్యానసంప్రాప్త యో
గ నిరూఢత్వముచే మునీంద్రులు మహాకర్మంబులఁ బాసి బం
ధ నిరోధంబులు లేక విచ్ఛలవిడిం దర్పింతు రా నిత్యశో
భనుఁ డె ట్లండిన నుండెఁ గాక కలవే బంధంబు లుర్వీశ్వరా! 1106

ఆ. గోపజనములందు గోపికలందును
సకల జంతులందు సంచరించు
నా మహాత్మునకుఁ బరాంగన లెవ్వరు
సర్వమయుఁడు లీల సలిపెఁ గాక. 1107

వ. అని చెప్పి, శుకుం డి ట్లనియె. అంత బ్రాహ్మముహూర్తంబునం కృష్ణ వీడ్కొని,
గోపిక లిచ్చలేకయు నిండ్లకడ కేగినం, గృష్ణమాయా మోహితు లై, గోపకులు
వారలం గోపింప నెఱుంగనేర రైరి. 1108

ఇంద్రవజ్రము. గోపాల కృష్ణుండును గోపకాంతల్
ప్రాపించి క్రీడించిన భంగు లెల్లఁ
రూపించి వర్ణించి నరుండు హృత్సం
తాపంబులం బాయును దత్తసక్తిఁ. 1109

అధ్యాయము - ౩౪

—: సర్పరూపి యగు సుదర్శనుం డను గంధర్వుని శాపవిమోచనము : —

వ. అంత నొక్కనాఁడు నందాదు లైన గోపకు లంబికావనంబునకు శకటంబు లెక్కి
జాతరకుం జని, సరస్వతీ నదీజలంబుల స్నానంబులు సేసి, యుమామహేశ్వరుల
నర్చించి, కానుక లిచ్చి, బ్రాహ్మణులకు గోహరణ్య వస్త్రాన్న దానంబు లొసంగి,

జలప్రాశనంబు సేసి, నియమంబున నుండ, దైవయోగంబున నాఁకొని యొక్క
మహోరగంబు, నిదురవోయిన నందునిం గఱచి, మ్రింగ నగ్గలింప, నతండు 'కృష్ణ!
కృష్ణేతి' వచనంబులం దన్ను విడిపించు మని మొఱు యిడిన, విని. 1110

క. గోపకు లందఱు మేల్కొని, కోపముతోఁ బెద్దగుదెలఁ గొఱపుల మొత్తఁ
దాపము నొందియు వదలక, పాపపుఁ బెనుటాము నందుఁ బట్టె నృపాలా !

వ. ఆ య్యవసరంబునఁ గృష్ణుండు దర్పించి, పాదతాడనంబు సేసి, త్రొక్కిన,
సర్పంబు సర్పరూపంబు విడిచి, విద్యాధరేంద్రరూపంబు దాల్చి, హరికి మ్రొక్కిన
నతనికి హరి యి ట్టనియె. 1112

ఉ. మండిత మూర్తితోఁ గనక మాలికతో శుభలక్షణుండ వై
యుండెడు నీకుఁ గష్టపు మహోరగ దేహ మిదేల వచ్చె నె
వ్వండవు నామ మెయ్యది భవంబున కెద్ది మిషంబు నాకు నొం
దొండ యెఱుంగఁ చెప్పము బుధోత్తమ! నీపని చోద్య మయ్యెడిఁ. 1113

వ. అనిన వాఁ డి ట్టనియె. దేవా! యేను సుదర్శనుం డను విద్యాధరుండ. విహ
నారూఢుండ నై, రూపసంప ద్ధర్మంబులం జొక్కి, దిక్కులఁ జరించుచు, నొక్క
యెడ నాంగిరసు లైన ఋషులఁ గురూపులైన వారలం గని, నగిన, వారును,
నీవును రూపదర్శనంబునం దమ్ము నగితివి గావున మహాసర్పంబ వై యుండు మని
శపించినఁ బిదప నే వేఁడుకొనిన ని ట్టనిరి. 1114

చ. యదుకులమందు భక్తుల భయంబు హరించుటకు జనార్దనుం
డుదయము నొంది యీ యడవి కొక్కదినంబున రాఁ గలండు ద
త్తదమున నీవు దన్నఁబడి పన్నగి దేహముతోడఁ బాసి నీ
మొదలిటి మేను గాంచెదవు మూఢుండ ! పొమ్మని రా దయానిధుల్ ! 1115

మ. నినుఁ జింతించిన విన్నఁ బేరుకొనినఁ నిర్మూల మై క్రుస్సి పా
పనికాయంబు వినష్ట మౌ నట భవత్పాదంబు నా మీఁదఁ బె
ట్టినఁ దద్రాహ్మణ శాపసంజనిత కౌటిల్యంబు దా నిల్చునే
వనజాతేక్షణ ! నేఁడు వాసె నురగత్వం బెల్ల నేఁబోయెదఁ. 1116

వ. అని విన్నవించి, హరికిం బ్రదక్షిణంబు వచ్చి, మ్రొక్కి, సుదర్శనుండు దివంబు
నకుం జనియె. సర్పంబువలన నందుండు విముక్తుం డయ్యె. తత్రుకారంబు విని,
వెఱుగుపడి, గోపకులు దేవతా మహోత్సవంబు సమాప్తి నొందించి, శ్రీకృష్ణ
కీర్తనంబు సేయుచు, మరల మందకుం జనిరి. అంత. 1117

—: శ్రీకృష్ణుడు కుబేరభటుఁ డగు శంఖచూడుం డను గుహ్యకుని సంహరించుట :—

చ. మఱియొక నాఁటి రాత్రి బలమాధవు లుజ్జ్వల వస్త్ర మాలికా
ధరులును లేపనాభరణ ధారులు నై చని మల్లికాది పు
ష్పరస నిమగ్న మత్త మధుపంబుల గీతము వించు దదృశాం
తరమున వెన్నెలఁ ప్రజనితంబిను లుండగఁ బాడి రింపుగఁ. 1118

క. ఆ పాట చెవులు సోఁకిన, నేపాటియు దేహలతల నెఱుంగక దృ గ్వా
చా పాటవములు ¹నెడి పడి, రా పాటలగంధు లెల్ల నటవీవీధిఁ. 1119

వ. ఇట్లు సకల భూతసమ్మోహం బగు గానంబు సేయుచు, నిచ్చావర్తనంబులం
బ్రమత్తుల చందంబున రామకృష్ణులు క్రీడింపఁ, గుబేరభటుండు శంఖచూడుం
డనువాఁడు, రామకృష్ణ రక్షిత లగు గోపికలం దన యోగబలంబున నుత్తరపు
దిక్కునకుం గోనిపోవ, న య్యోషలు 'రామ! కృష్ణేతి' భాషణంబులు వలు
కుచు, బులికి నగపడిన మొదపులక్రియ మొఱయిడిన విని. 1120

ఉ. గ్రద్దన సాలవృక్షములు గైకొని బల్లిదు లన్నదమ్ము లా
యిద్దఱు కాలమృత్యువుల యేపున వే చని యోడకుండుఁ డో
ముద్దియలార ! యంచుఁ దను ముట్టినఁ జూచి కలంగి గుహ్యకుం
డుద్దవడిఁ గతిఁ బఱచె నుత్తర మింతుల దించి భీతుఁ డై. 1121

వ. ఇట్లు గుహ్యకునిచేత విడివడిన గోపికల రక్షించుకొని యుండుమని, బలభద్రునిం
బలికి. 1122

శా. ఓరీ ! గుహ్యక ! పోకు పోకుమని రోషోక్తిం బకారాతి వాఁ
డే రూపంబున నెండుఁ జొచ్చె నెటఁ బోయెం దోడఁ దా నేగి దు
ర్వారోదంచిత ముష్టి వాని తలఁ ద్రెవ్వంబట్టి తద్వీరు కో
టిర బ్రాజిత రత్నముఁ గొనియె దండిఁ గోపిక ల్పాడఁగఁ. 1123

వ. ఇట్లు శంఖచూడునిం జంపి, వాని శిరోరత్నంబు దెచ్చి, బలభద్రున కిచ్చి
మెప్పించె.

అథాయము - ౩౫

మఱియు, నొక్కదినంబునం గృష్ణుండు వనంబునకుం జనిన, నతనిలీలలు పాడుచు
నిండకడం దద్విరహ వేదనానల భరంబు సహింపక, గోపికలు తమలో ని ట్టనిరి.

- శా. భూ విశ్వేపముతోడ దాపలి భుజంబుం జెక్కుఁ గీలించి కె
మోవిఁ వేణువుఁ గూర్చి సుస్వరముగా మ్రోయించుచు న్నంగుళి
ప్రావీణ్యంబు విభుండు సూపఁ గని సప్రాణేశ లై యుండియుఁ
నీవీబంధము లూడఁ జొక్కుదురు పో నింగిఁ నిలింపాంగనల్, 1125
- మ. నవమాధుర్యము గల్గు కృష్ణ మురళీ నాదామృత స్యందముల్
సెవులఁ జొచ్చి హృదంతరాళముల భాసిల్లఁ నవత్సంబు లై
యువిదా ! మేవులకుం దొరంగి మృగ గోయాధంబు లుత్కంఠతో
దివికిఁ గంతము లెత్తి లో వదలుఁ బో దేహేంద్రియ వ్యాప్తులఁ. 1126
- శా. ఓ కంజేక్షణ! కృష్ణఁ డుజ్జ్వలిత హరోద్ధాముఁ దై గాన వి
ద్యా కౌతూహలితఁ మనోజ్ఞ మురళీధ్వనంబుఁ గావింపఁగా
నాకర్ణించి సశంప మై మొఱయు నీలాభంబుగాఁ జూచుచుఁ
గేకారావము లిచ్చుచుఁ మురియుఁ బో కేకింద్ర సంఘాతముల్. 1127
- మ. లలనా! యేటికిఁ దెల్లవాతె రవి యేలా తోచెఁ బూర్వాద్రిపైఁ
గలకాలంబు నహంబు గాక నిశిగాఁ గల్పింపఁ డా బ్రహ్మ దా
వలతోడుఁ కృపలేడు కీరములు దుర్వారంబు లెట్లో కదే
1 కలవే మాపటికాలమందు మనకుఁ గంజాక్షు సంభోగముల్. 1128
- శా. ఎప్పుడు ప్రొద్దు గ్రుంకు హరి యెప్పుడు గోవులమేపి తెచ్చు మా
కెప్పుడు తన్ముఖంబుజ సమీక్షణ మబ్బు నతండు వచ్చి న
న్నెప్పుడు గారవించుఁ దుది యెప్పుడు మద్విరహగ్ని రాశికిఁ
జెప్పఁ గదమ్మ! బోఁటి! మరుసేతల నుల్లము దల్లడిలెడిఁ. 1129
- మ. చెలియా! కృష్ణఁడు నన్నుఁ బాసి వనముం జేరంగ న య్యా క్షణం
బులు నా కన్నియు నుండ నుండఁగఁ దగఁ బూర్ణంబు లై సాగి లో
పలఁ దోచుం బ్రహరంబు లై దినము లై పక్షస్వరూపంబు లై
నెల లై యబ్దము లై మహాయుగము లై నిండారు కల్పంబు లై. 1130
- న. అని మఱియుఁ గృష్ణవిరహ దుఃఖంబున బహువిధంబులఁ బశ్చాత్తాపంబునొందుచు
గోపిక లోపికలు లేక, యెట్టకేలకు దినంబు గడపి, దినాంతసమయంబునందు.
- మ. అదె భానుం డపరాధిఁ జేరె నిదె సాయంకాల మేతెంచె న
ల్లదె గోపాదపరాగ మొప్పెనఁగె బృందారణ్య మార్గంబునం
దిదె వీతెంచె వృషేంద్రఘోషము ప్రియుం డేతెంచె రండంచుఁ దా
మెదు రేతెంతురు మాపు కృష్ణనికి న య్యింతుల్ పరిభ్రాంత లై. 1132

వ. ఇట్లు తన కెదురువచ్చిన మచ్చిక న చ్చెలువల నచ్యుతుం డిచ్చావర్తనంబుల గార
వించె. అంత నొక్కనాడు.

11133

అథ్థాయము — ౩౬

—: వృషభాసుర సంహారము :—

సీ. ఎవ్వని మూపుర మీషించి మేఘంబు ల్బ్రదిశ్యంగం బని యాశ్రయించు
నెవ్వని అంతె కర్ణేంద్రియంబులు సోక గర్భపాతం బగు గర్భిణులకు
నెవ్వని పదహాతి నెగయు పరాగంబు లంధకారాఠి నావరించు
నెవ్వడు కొమ్ముల నెదురించి చిమ్మిన బృధీధరంబులు పెల్లగిల్లు

తే. నట్టి వృషభాసురేంద్రుఁ డహకరించి
వాలలత యెత్తి పెనుఅంతె వైచి నేలఁ
గాలు ద్రవ్యుచు నిశితశృంగములు సాచి
మంద బెగడంగ గవిపె నమందుఁ డగుచు.

11134

వ. ఇట్లు వృషభాకారంబున నరిష్టుండు, హరికి నరిష్టుంబు సేయందలంచి, పైకుఱికిన.

ఉ. క్రేపులువాతె గోవులకుఁ గ్రేపులు గోవులు గో వృషంబులఁ
బైపడె వత్స ధేను వృషభంబులు గోపకులందుఁ జొచ్చె నా
గోపకు లా వృషేంద్రములు గోవులు లేగలు విచ్చి పాఱఁగా
గోపచమూ విభుండు గనె గోవృష దైత్యుఁడు వెంట నంటఁగ.

11136

వ. ఇట్లు భయభ్రాంతు లై, కాంతలుం దారును కృష్ణ ! కృష్ణ ! రక్షింపు మనియెడి
గోపకులకు నడ్డంబు వచ్చి, దీనజన రక్షకుం డైన వుండరీకాక్షుం డి ట్లనియె.

ఉ. బాలుర నింతులం బసులఁ బాఱఁగఁదోలుట బంటుపంతమే
చాలు వృషాసురేంద్ర బలసంపదఁ ¹జూపఁగ నెల్లబోడి గో
పాలుర మందగాదు చను పైఁ బడితేనిఁ బ్రచండ కృష్ణ శా
ర్థూలము నేడు నీ గళముఁ ద్రుంపక చంపక పోవనిచ్చునే.

11138

అ. అనుచు ధిక్కరించి హస్తతలంబులఁ
²జప్పడించి నగుచు ³సఖునిమీద.
బన్నగేంద్రభయద బాహుదండము సాచి
దండిమెఱసి ⁴దనుజుదండ నిలిచె.

11139

వ. అప్పుడు.

1140

చ. ఖరముల నేలఁ ద్రవ్వచు నకుంతిత వాలసమీరణంబులఁ
విరవిరఁ బోయి మేఘములు వివ్వ విషాణము లొడ్డికొంచు దు
స్తరతర మూర్తి యై వృషభదైత్యుఁడు కన్నుల నిప్పు లొల్కఁగా
దురదుర వచ్చి తాకె రిపుదుర్మద మోచనుఁ బద్మలోచనుఁ.

1141

ఉ. యాదవకుంజరుండు వృషభాసురు కొమ్ములు రెండుఁ బట్టి య
ష్టాదశ పాదమాత్రము గజంబు గజంబును ద్రొబ్బుకై వడిఁ
భేదిల ద్రొబ్బ న య్యసుర పిమ్మిటి నొంది చెమర్చి మ్రొగ్గి దు
ర్మాదముతోడ డీకొనెఁ బ్రమత్త విమర్దను నా జనార్దనుఁ.

1142

అ. అంత గోపసింహుఁ డసుర కొమ్ములువట్టి
ధరణి ద్రొబ్బి త్రొక్కి దైత్యభటుల
కొమ్ము వీగ సురలు కొమ్ము వర్ధిల వాని
కొమ్ము వెఱికి మొత్తి కూల్చె నధిప !

1143

క. ఉక్కుచెడి రోజి నెత్తురు, ముక్కున వాతను స్రవింప మాత్ర శక్యత్తుల్
మిక్కిలి విడుచుచుఁ బసరపు, రక్కసుఁ డని సమసెఁ బ్రజకు రాగము లమరఁ

వ. ఇట్లు వృషభాసురుం జంపిన, నిలింపులు గుంపులు గొని, విరులు వర్షింప, గోపకులు
హర్షింప, గోపసతు లుత్కర్షింప, బలభద్రుండును, వారును, గోవిందుండును
బరమానందంబున మందకుం జనిరి. అంత.

1145

చ. ఘనుఁ డొక్కనాఁడు నారదుఁడు కంసునితోడ యశోదకూతు డాఁ
గనుటయుఁ జక్రి దేవకికి గర్భజుఁ డౌటయు మున్ను రోహిణీ
తనయుఁడు రాముఁ డౌటయును దద్విభు లిద్దఱు మంద నున్న నా
రని యెఱుఁగంగఁ జెప్పిన మహాద్భుత మంచు జలించెఁ గిన్నతోఁ.

1146

చ. కొడుకుల మందలోన నిడి గొంటుతనంబున మోసపుచ్చె నీ
బడు గన పట్టి చంపు టిది భావ్యమటంచుఁ గృపాణపాణి యై
వడి వసుదేవునిం దునుమవచ్చిన కంసునిఁ జూచి నారదుం
డడుగుము చంపఁ బోల దని యోడక మానిచి పోయె మింటికిఁ.

1147

వ. మఱియు, నలుకదీయక కంసుండు, దేవకివసుదేవుల లోహపాశబద్ధులం జేసి, కేళి
యనువానిం బిలిచి, రామకేశవులం జంపు మని పంపి, మంత్రి భట గజారోహక
చాణూర ముష్టిక సౌల్వ కోసల ప్రముఖుల రావించి, యి ట్లనియె.

1148

శా. ఎందుకొ నన్నెదిరించి పోరుటకు దేవేంద్రాదులుం జాల రీ
బృందారణ్యము మంద నిప్పుడు మదాభీరాభకుల్ రామగో
విందుల్ వర్ధిలుచున్నవా రట రణోర్విక గంసు ¹నొప్పింతు మం
చుం దర్పంబులు వల్కుచుందు రట యీ చోద్యంబులకొ వింటిరే. 1149

క. పట్టణజనములు సూతురు, దట్టంబుగ మల్లరంగతల పార్శ్వములకొ
బెట్టింపుడు తమకంబులు, పుట్టింపుడు వీట మల్లుపో రను మాటకొ. 1150

శా. విన్నాణంబులఁ బోర నేర్తురు మహావీర్య ప్రతాపాది సం
పన్నుల్ మీరలు మేటి ²మల్లుగములకొ బ్రభ్యాతు లై పెంపుతో
మన్నా రా బలకృష్ణులం బెనఁకువకొ మర్దించి మత్స్యీతి కా
సన్నుల్ గండు పురీజనుల్ పొగడ నోచాణూర ! యోమూష్టికా ! 1151

శా. రారా ! హస్తపకేంద్ర గండ మదధారా గంధలోభాంధ గం
భీరాశ్రివజ మైన మత్కువలయా వీడ ద్విపేంద్రంబు ³మ
ద్వారోదంచిత దేహశీ పరిసర స్తంభంబు డాయంగ ⁴నా
భీరుల్ రా నదలించి డీ కొలుపు నీ బీరంబు తోరంబుగకొ. 1152

క. పశువిశసనములు సేయుడు, పశుపతికిం బ్రియముగాఁగ భావించి చతు
ర్దశినాడు ధనుర్యాగము, విశదంబుగఁ జేయవలయు విజయముకొఱకుకొ. 1153

వ. అని తనవారి నందఱ న య్యై పనులకు నియమించి యదుశ్రేష్ఠుం డగు
నక్రూరునిం బిలిచి, చెట్టఁ బట్టుకొని, యి ట్లనియె. 1154

శా. అక్రూరత్వముతోడ నీవు మనఁగా నక్రూరనామంబు ని
ర్వక్రత్వంబునఁ జెల్లె మైత్రి సలుపకొ వచ్చుకొ నినుం జేరి నీ
వక్రోధుండవు మందలోన బలకృష్ణాభీరు లస్మద్విన్నా
శ క్రిడారతు లై చరింతు రట యోజం దెచ్చి యొప్పింపవే. 1155

ఆ. నాకు వెఱచి సురలు నారాయణుని వేడి
కొనిన నతఁడు వచ్చి గోపకులము
నందుఁ గృష్ణమూర్తి నానకదుందుభి
కుదితుఁ డయ్యె ననఁగ నొకటి వింటి. 1156

1. మర్దించు (తం); కంసునిం ద్రుంతు (వా) 2. మంతనములకొ (హ) 3. దుర్వారో
దంచిత (హ) 4. నాభధృతాణ (హ)

వ. కావున నీవు గోపకులచేత నరులు గొని, ధనుర్వాగంబుఁ జూడ రం డని, వారలఁ దోడ్కొనిరమ్ము. తెచ్చిన.

1157

శా. కొండల్ గూలఁగద్రొబ్బు కొమ్ముల తుదిం గోపించి కోరాడుచో
దండిఁ దండి నధఃకరించు నొక వేదండంబు నా యింటి బ్ర
హ్మాండం బైనఁ గదల్చునోపు బలకృష్ణాభీరులఁ బోరిలో
ఖండింపఁ దడ వెంత దాని కదియుం గాదేని యక్రూరకా!

1158

శా. చాణూరుండును ముష్టికుండును సభాసంఖ్యాత మల్లుల్ జగ
త్పాణుఁ మెచ్చరు సత్వసంపదల బాహాబాహి సంక్రామ పా
రీణుల్ వారలు రామకృష్ణుల బలోద్రేకంబు సైరింతురే
క్షీణప్రాణులఁ జేసి చంపుదురు సంసిద్ధంబు యుద్ధంబునఁ.

1159

సీ. ఆ రామకేశవు లంతరించిన వసుదేవముఖ్యులఁ జంపి తెగువ మెఱసి
వృష్టిభోజ దశార్ణవీరులఁ దెగటార్చి ముదుకఁడు రాజ్యకాముకుఁడు ఖలుఁడు
నగు నుగ్రసేను మాయయ్య గీ టణఁగించి పినతండ్రి దేవకుఁ బిలుకుమార్చి
మఱియు వైరుల నెల్ల మర్దించి నే జరాసంధ నరక బాణ శంబరాది

ఆ. సఖులతోడ భూమిచక్ర మేలేదఁ బొమ్ము
తెమ్ము వేగమ వసుదేవసుతుల
మఖముపేరు సెప్పి మంత్రభేదము ²సేయ
వలయుఁ బెంపఁజనదు వైరిజనుల.

1160

వ. అనిన నక్రూరుం డి ట్టనియె.

1161

ఉ. పంపినఁ బోనివాఁడనె నృపాలక! మానవు ³లెన్నఁ దమ్ము నూ
హింపరు దైవయోగముల నించుక గానరు దోచినట్లు ని
ష్కంపగతిఁ జరింతు రది గాదనవచ్చునె యీశ్వరేచ్ఛఁ ద
ప్పింపఁగరాదు నీ పగతుబిడ్డలఁ దెచ్చెదఁ ⁴బోయివచ్చెదఁ.

1162

వ. అని పలికి, రథ మెక్కి, యక్రూరుండు చనిన, సకలజనులను వీడ్కొలిపి,
కంసుం డంతిపురంబునకుం జనియె.

అధ్యాయము — ౩౭

అంత కంసప్రేరితుం డయి.

1163

1. చూపుదురు సంసిద్ధంబు (హ); చూపుదురు సూసిద్ధంబు (అం.వా.) 2. సేయవలదు. ప్రాత్ర
పతులన్నిట (తం.వా.) 3. లైన తమ్ము (హ); లైన నమ్ము (క) 4. నొప్పుగింపెదఁ (త.)

—: శ్రీకృష్ణుండు కేశి వ్యోమాసురుల సంహరించుట :—

సి. ఖరపుటాహతిఁ 1దూలి కుంభినీచక్రంబు పణిరాజు 2ఫణలకు బరువు సేయ
భీషణ హేషా విభీషితు లై మింట నమృతాంధు లొండొరు నంద గొనఁగఁ
జటుల చంచల సటాచ్చటల గాడ్పుల మేఘములు విమానముల పై
ముసుగు పడఁగ

వివృతాస్య గహ్వర విపుల దంతంబులు ప్రళయాగ్ని కీలపగిది మెఱయఁ

ఆ. గాలపాశలీలగా వాల మేపార
వాహ మగుచు గంధవాహగతుల
విజిత శక్రపాశి వీర్య పయోరాశి
కేశి వచ్చె మంద క్షేశమంద. 1164

క. భీషణ ఘోటక దానవ, హేషానిర్ఘోష భిన్న హృదయ నిఖిల గో
యోషా పురుషార్థక మై, ఘోషము హరి చూడ దైన్య ఘోషం బయ్యెన్.

వ. అ య్యవసరంబున. 1166

ఉ. పేదల ఘోషగోపకుల బి ట్టదలించుట వీరధర్మమా
కాదు ప్రజంబులో దనుజుఘస్మరుడేఁ డని తన్నుఁ దోయు క్ర
వ్యాదునిఁ జూచి గోపకుల కడ్డము వచ్చి నిశాట ! యింకఁ బో
రా దని శౌరి చీరె మృగరాజుక్రియ 3న్నెదిరించి దైత్యుఁడున్. 1167

అ. నిఘ్నరోగ్ర సింహనినదంబుతో నింగి
మ్రుంగుభంగి నోరు మిగులఁ దెఱచి
కఱవరాఁగ నతఁడు కాటు దప్పించినఁ
దన్నె నెగసి తురగదానవుండు. 1168

ఉ. తన్నిన తన్నునం బడక దానవహంత సమీక రంత యై
కన్నులఁ గొప్పు పెంపెనయ గ్రక్కున ఘోటనిశాటు పాదముల్
వన్నెచెడంగఁ బట్టి పడవైచె ధనుశ్శతమాత్ర దూరమున్
బన్నగ డింభమున్ విసరి పాఱఁగ వైచు భగేంద్రు కైవడిన్. 1169

ఉ. వైచిన మ్రొగ్గి లేచి వెన వాజినిశాటుఁడు హుంకరిం సం
కోచము లేక పైఁబడిన గోపకులేంద్రుఁడు దిగ్గిజేంద్ర శుం
డా చటులప్రభా బలవిడంబక మైన భుజార్గళంబు దో
షాచరు నోటిలోనఁ నిడెఁ జండఫణిన్ గుహ నుంచుకైవడిన్. 1170

- శా. దంభోళి ప్రతిమాన కర్కశ మహోద్య ద్వామ దోఃస్తంభముఁ
 శుంభల్లీల నఘరి వాని రదముల్ చూర్ణంబు లై రాలఁగా
 గంభీరంబుగఁ గుక్షిలోఁ జొనిపి పీఠఁ వృద్ధి ¹పొందింపుచుఁ
 గుంభించెఁ ²బవనంబు పిక్కటిలఁ దత్కుక్షిఁ నరేంద్రోత్తమా ! 1171
- క. వాయువు వెడలక నిలిచినఁ, గాయంబు చెమర్చు గన్నుఁగవ వెలికుఱుకఁ
 మాయసెడి తన్నుకొనుచును, గూయుచు నశ్వాసురుండు గూలెఁ నేలఁ. 1172
- ఆ. ఘోటకాసురేంద్రు కుక్షిలోఁ గృష్ణుని
 బాహు వధిక మయినఁ బట్టలేమిఁ
 బగిలి దోసపండు పగిదిఁ దద్దేహంబు
 వసుమతీశ ! రెండు వ్రయ్య లయ్యె 1173
- కి. నశినాఱుఁడు లీలాగతి, విలయముఁ బొందించె నిట్లు వీరావేశిఁ
 పలలాశిఁ జగ దభినవ, బలరాశిఁ విజిత శక్రపాశిఁ గేశిఁ. 1174
- వ. ఆ సమయంబునం బుష్పవర్షంబులు గురియించి, సురలు విసుతించిరి. అంత
 హరిభక్తి విశారదుం డయిన *నారదుండు వచ్చి, గోవిందుని సందర్శించి
 రహస్యంబున ని ట్లనియె. 1175
- సీ. జగతీశ ! యోగీశ ! సర్వ భూతాధార ! సకలసంపూర్ణ ! యీశ్వర ! మహాత్మ !
 కావ్యగత జ్యోతికైవడిఁ నిఖిల భూతములందు నొకఁడ వై తనరు దీవు
 సద్గూఢుఁడవు గుహాశయుఁడవు సాక్షివి నీయంతవాఁడ వై నీవు మాయఁ
 గూడి కల్పించువు గుణముల; వానిచేఁ బుట్టించి రక్షించి పొలియఁజేయు
- ఆ. దీ ప్రపంచమెల్ల నిట్టి నీ విప్పుడు
 రాజమూర్తు లయిన రాక్షసులను
 సంహరించి భూమిచక్రంబు రక్షింవ
 నవతరించినాఁడ వయ్య ! కృష్ణ ; 1176
- వ. దేవా ! నీచేతనింకఁ జాణూర, ముష్టిక, గజ, కంస, శంఖ, యవన, ముర, నరక
 పౌండ్రక, శిశుపాల, దంతవక్త్ర, సాల్వ ప్రముఖులు మడిసెదరు. పారిజాతం

1. బొందించుడుఁ (తం) 2. భవనంబు (హ)

* ఇక్కడ కథాక్రమమును గూర్చి వ్యాఖ్యానమున నిట్లు తెలుపఁబడినది.

“ప్రాతరేవం కేశివధానంతరం నారదోక్త మంగీకృత్య; పునస్తదైవ పరూఁ దారయతా
 వ్యోమో హతః. యద్వా వ్యోమవరః పూర్వమేవ ప్రవృత్తోఽపి వేషదారి పథ ప్రసంగా ద త్రోవ్యత
 ఇతి ద్రష్టవ్యమ్. కేచిత్పునః శంఖచూడ పథాత్పూర్వమేవ పథంతి (87-24)

బవహృతం బయ్యెడిని. నృగుండు శాపవిముక్తుం డగు. ¹శమంతకమణి సంగ్రహం బగు. మృత బ్రాహ్మణపుత్ర ప్రదానంబు సిద్ధించు. అర్జును సారథి వై యనేకా ష్టాహిణీ బలంబుల వధియించెదవు. మఱియును. 1177

శా. కృష్ణా! నీ వొనరించు కార్యములు లెక్కింపఁ సమర్థుండె వ
ర్దిష్టం దైన విధాత మూఁడు గుణముల్ దీపించు లోపించు రో
చిష్టత్వంబున నుండు నీవలన నిస్సీమంబు నీరూపునిఁ
విష్టఁ జిష్ట సహిష్ట నీశు సమితుఁ విశ్వేశ్వరుఁ మ్రొక్కెదఁ. 1178

వ. అని ²వినిపించి. వీడుకొని, నారదుం డరిగె. అంత నొక్కనాఁడు కృష్ణసహితు
లై, గోపకుమారు లడవికిం జని, పసుల మేపుచు, నొక్క కొండ దండ ³నిలాయన
క్రీడ చేసిరి. అందు. 1179

క. కొందఱు గొఱియల మనుచును, గొందఱు పాలకుల మంచుఁ గుటిలత్వమునఁ
గొందఱు దొంగల మనుచును, జెంది కుమారకులు క్రీడఁ జేసిరి తమలోఁ. 1180

శా. ఆలో దొంగలలో మయాసురసుతుం డాద్యుండు వ్యోముండు గో
పాలుం దై చని మేషకల్పనలతో భాసిల్లి క్రీడించు త
ద్బాలవ్రాతము నెల్ల మెల్లన చతుః పంచావశిష్టంబుగా
శైలాంత ధ్గుహలోనికిం గొని చనెఁ ⁴జౌర్యం బవార్యంబుగఁ. 1181

వ. ఇట్లు కొండగుహలోనఁ గ్రమక్రమంబున గోపకుమారుల నిడి, యొక్క పెను
రాతఁ దద్దార్పరంబుఁ గప్పి, యెప్పటి యట్లు వచ్చిన. 1182

ఉ. వీరుఁడు మాధవుం డఖిలవేది నిశాచరభేది నవ్వుతో
నొర! నిశాట! దొంగతన మచ్చుపడెఁ నెఱదొంగ వౌదు వా
భీరులనెల్ల శైలగుహఁ బెట్టితి చిక్కినవారిఁ బెట్టరా
రార! యటంచుఁ బట్టి మృగరాజు వృకాఖ్యముఁ బట్టుకెవడిఁ. 1183

ఉ. పంకజలోచనుం డొడిసిపట్టిన శైలనిభాసురాకృతిఁ
బింకముతోడఁ బొంగి విడిపించుకొనంగ బలంబు లేమి లో
శంకిలి బిట్టు తన్నుకొనఁ జక్కన నా రణభీము వ్యోమునిఁ
గొంకక కూల్చె న వివ్విభుఁడు కోయని మింట సువర్సు లార్వఁగఁ. 1184

1. శమంతక (హ.తం.వా.) 2. వినుతించి (తం.వా.) 3. "చక్ర ర్నిలాయనక్రీడామ్"
(87-27) 4. శౌర్యం (శ.చ.త.ప.)

ఆ. ఘోరదనుజు నేలఁ గూల్చి పర్వతగుహ
వాతనున్న తాయి వ్రయ్యఁ దన్ని
గుహ చరించుచున్న గోపాలకులఁ గొంచు
బల్లిదుండు ¹గొల్లపల్లె కరిగె.

1185

అధ్యాయము - ౩౮

—: కంసుని పంపున నకూర్చుండు బృందావనమునకుం జనుట :—

వ. అంత నా రాత్రి మధురానగరంబున నక్రూరుండు వసియించి, నియతుం డయి,
రేపకడ రథం బెక్కి కదలి, నందగోకులంబునకుం బోవుచుం, దెరువునఁ దనలో
ని ట్టనియె.

1186

ఉ. ఎట్టితపంబు సేయఁబడె నెట్టిచరిత్రము లబ్ధ మయ్యెనో
యెట్టిధనంబు లర్హులకు నీఁబడెనో తొలుటామునందు నా
యట్టి వివేకహీనునకు నాదమునీంద్రులు యోగదృష్టులఁ
బట్టఁగలేని యీశ్వరుని బ్రహ్మమయుఁ హరిఁ జూడఁగల్గెడిఁ.

1187

ఉ. సూరులు దొల్లి యే విభుని శోభిత పాదనఖ ప్రభావశిం
జేరి భవాంధకారములఁ జిక్కక దాటదు రట్టి దేవునిఁ
వైరముతోడ నైనఁ బిలువఁ ననుఁ బంచి శుభంబు సేసె ని
ష్కారణ ²మైన ప్రేమ నిదె కంసునిఁ బోలు సఖుండు గల్గునే.

1188

మ. ఇతఁ డా కంసునిచేతఁ బంపువడి నఁ హింసింప నేతెంచినాఁ
డతి దుష్టుం డని చూచునో సకల భూతాంతర్ బహి ర్మధ్య సం
గతుఁ డౌటఁ దలపోసి నన్ను సుజనుంగాఁ జూచునో యెట్టి యు
న్నతిఁ గావించునో యేక్రియఁ బలుకునో నాభాగ్య మెట్లున్నదో.

1189

వ. అని మఱియును.

1190

మ. అలకత్రాజిత మై సుధాంశు నిభ మై హాస ప్రబోధ్దామ మై
జలజాక్షం బయి కర్ణకుండల విరాజ ధ్గండ మై యున్న యా
జలజాతాక్షు ముఖంబుఁ జూడఁ గలుగుఁ సత్యంబు వో నాకు నా
వల ది క్కేగుచునున్న పి వనమృగ వ్రాతంబు లీ త్రోవలఁ.

1191

- ఉ. మాపటివేళ నేను జని మాధవు పాదసమీపమందు దం
డాపతితుండ నైన నతఁ డాశుగ కాలభుజంగ వేగ సం
తాపిత భక్తలోక భయ దారణ మైన కరాబ్జ మౌదలఁ
మోపి హసించి నా కభయముఁ గృపతోడుత నీయకుండునే. 1192
- వ. అని మఱియు, నక్రూరుం డనేక విధంబుల గోవింద సందర్శనంబు గోరుచు,
నమందగమన సుందర స్యందనారూఢుం డై చని చని. 1193
- క. ముందటఁ గనె ఘనచందన, కుంద కుటజ తాల సౌల కురవక వట మా
కందఁ నందిత బల గో,విందఁ వికచారు ణారవిందఁ బృందఁ. 1194
- వ. కని, బృందావనంబు దరియంజొచ్చి, యందు సాయంకాలంబున నడవికి నెఱిగల
మేఁతల వెంబడిం దిగంబడి, రాక చిక్కిన కుఱ్ఱకోడె పద్మ తండంబులం గానక
పొద, ¹యిటుము, మిఱ్ఱుపల్లంబు లనక, తూటి, పాటి, వెదకి, చీరెడు గోపకుల
యాహ్వన శబ్దంబు లాకర్షింపుచు, గోమల ఘాసభాదన కుతూహలంబునఁ జిక్కి,
మక్కువలఁ గ్రేపులం దలంచి, తలారింపక, తమకంబులం దమతమ యంత నంభా
రవంబులు సేయుచు, ²నూధంబులు స్రవింపఁ బరువులిడు ధేనువులకు నోసరింపుచు,
సద్యోజాతంబు లగు తర్జకంబుల వహించిన సూతికలు వెనుదగులుటవలన దామ
హస్తు లై చను వల్లవుల మెల్లన విలోకింపుచు, మంద యిరుగెలంకులకుం గళంక
రహితు లై, పులి, సివంగి, వేఁగి ³లోనగు వాలుమెకంబుల మొత్తంబులవలన
నప్రమత్తు లై, కుఠార కుంత శరాసన ప్రముఖంబులు ధరియించి, కావలి
⁴తిరుగువారలఁ గడచి, నానావిధ సరస తృణకబళ భాదనగరిష్ఠలయి, గోష్ఠంబులు
ప్రవేశించి, రోమంధ లీలాలస లయిన ధేనువులును, చన్నులు గుడిచి తల్లుల
మ్రోలఁ బెల్లు రేఁగి క్రేళ్ళులుకు లేఁగలును, నెద లయిన మొదవులఁ బయికొని,
పరస్పర విరుద్ధంబు లయి డీకొని, కొమ్ముల యుద్ధంబులు సలుపు వృషభంబు
లును, నకుంతిత బలంబులం గంతరజ్జువులఁ దెంచుకొని, పొద లుఱికి, దాటి,
తల్లులం దూఁటి, కుడుము తఱపి దూడల ధట్టించి పట్టనోపక, గ్రద్దనఁ బెద్దలం
జీరు గోపకుమారులును, కొడుకుల, మగల, మామల, మఱిదుల వంచించి,
పంచాయుధభల్ల భగ్నహృదయ లయి, గృహకృత్యంబులు మఱచి, శంకిలక,
సంకేత స్థలంబులఁ గృష్ణాగమన తత్పర లయియున్న గోపకామినులును, గోష్ఠ
ప్రదేశంబుల గోవులకుం గ్రేవులు విడిచి, యొడ్డుచు, మఱలం గట్టుచు, నీడ్చుచు

గ్రీడించు గోపకులును, గోఖర సముద్ధూత కరీష పరాగ పటలంబుల వలన
నుల్లారి, దులదుల నై, ధేనుదోహనవేళా నికిర్ణపయోబిందు సందోహ వరంపరా
సంపాదిత పంకంబులును, దోహన సమయ గోపవరాకృష్ట గోస్తననిర్గతంబు
లయి కలశంబులందుఁ బడు క్షీరదారల చప్పళ్ళును, మహాక్ష కంఠసంస్పర్శన
న్నిగ్దంబు లయిన మందిరద్వార దారుస్తంభంబుల పొంత నూతనజన విఠోకన
కుపితంబు లయి కరాళించు సారమేయంబులునుం గలిగి, బల కృష్ణ బాహు దండ
ప్రాకార రఙ్గావిశేషణ భూషం బయిన ఘోషంబు ప్రవేశించి యందు. 1195

క. జలజాంకుళాది రేఖలు, గల హరిపాదముల చొప్పుఁ గని మోదముతోఁ
బులకించి రథము డిగి యు,త్కలికఁ సంతోషబాష్ప కలితాక్షుం డై. 1196

మ. కనె నక్రూరుఁడు పద్మనేత్రులను రంగద్ధాత్రులఁ ధేను దో
హనవాటి గతుల న్నలంకృతుల నుద్య ద్భాసులఁ బీత నీ
ల నవీనోజ్జ్వల వాసులఁ గుసుమమాలా ధారులఁ ధీరులఁ
వనితాకాములఁ గృష్ణరాముల జగద్బంద్య క్రమోద్ధాములఁ. 1197

క. కని వారల పాదములకు, వినయంబున మ్రొక్కె భక్తివివశుం డగుచుఁ
దనువునఁ బులకాంకురములు, మొనయఁగ నానందబాష్పములు జడి గురియఁ.

వ. తదనంతరంబ. 1199

క. అక్రూరు లయిన జనుల న,వక్రగతిఁ గాచు భక్తవత్సలుఁ డంత
న్నక్రూరుఁ గొఁగిలించెను, జక్రాంకిత హస్తతలము సాచి నరేంద్రా ! 1200

వ. మఱియు, నక్రూరుండు బలభద్రునికిం బ్రణతుం డయినఁ, గొఁగిలించి, చెట్టపట్టు
కొని, కృష్ణసహితం డయి, గృహంబునకుం గొనిపోయి, మే లడిగి, గద్దయనిడి,
పాదప్రక్షాళనంబు చేసి, మధువర్కంబు సమర్పించి, గోవు నిచ్చి, యాదరంబున
రసవదన్నంబు వెట్టించి, తాంబూల గంధమాల్యంబు లొసంగె. అ య్యవసరం
బున నందుం డుపవిష్టం డయిన యక్రూరున కి ట్లనియె. 1201

క. చెలియలు మొఱయిడ నల్లర, ఖలుఁ డయి పొరిగొనిన యట్టి కంసుఁడు బ్రతుకం
గలదే మనికి దశార్థుల, కిలపై మీ (మా) సేమ మింక నేమని యడుగఁ. 1202

అధ్యాయము - ౩౯

వ. అని పలికె. అంత నక్రూరుం డొక్క పర్యంకంబున సుఖోపవిష్టం డై యుండ
హరి యి ట్లనియె. 1203

మ. శుభమే నీకుఁ బ్రమోదమే సఖులకుం జుట్టాలకుఁ సేమమే
యభయంబే ప్రజ కెల్ల గోత్రజుల ¹కత్యానందమే మామ ము
క్తభయందే వసుదేవ దేవకులు తత్కారా గృహంబందు మ
త్రప్తభవవ్యాజ నిబద్ధు లై బ్రతికిరే ప్రాణానిలోపేతు లై. 1204

మ. నెఱి నేఁ డిక్కడ నీవు రాఁగ వగతో నీతోడ నేమైన నా
కెఱుంగం జెప్పు మటంచుఁ జెప్పరుగదా యేమందు రా వార్త యే
తెఱుంగుఁ లేదని డస్సిరో వగచిరో దీనత్వముం జెందిరో
వెఱితో నా తలిదండ్రు లెట్లు పడిరో విన్పింపు మక్రూరకా ! 1205

వ. మఱియు, నీ వేమికారణంబున వచ్చి తని, హరి పలికిన, నతండు కంసునికి
నారదుండు వచ్చి చెప్పిన వైరానుబంధ ప్రకారంబును, గంసుండు దేవకీ వసు
దేవుల వధియింపం గమకించి, మానిన తెఱంగును, ధనుర్యాగంబు పేరు చెప్పి
పుత్తెంచిన ప్రకారంబు నెఱింగించిన, రామకృష్ణులు నగిరి. అంతఁ దమ్ముం బరి
వేష్టించిన నందాది గోపకులఁ జూచి కృష్ణుం డి ట్టనియె. 1206

శా. భూనాథుండు మఖంబుఁ జూడఁ బిలువం బు తైంచినాఁ డ వివిధుం
గానం బోవలెఁ బాలు నెయ్యి పెరుఁగుల్ గట్టుంబులుఁ గానుకల్
మీ నే ర్పొప్పఁగఁ గూడఁ బెట్టుండు తగఁ మీ మీ నివాసంబులఁ
యానంబుల్ గొనిరండు పొండు మధురా యాత్రాభిముఖ్యంబుగఁ. 1207

వ. అని నియమించె. అంత నక్రూరుండు మధురకు వారిం గొంపోయెడి నని
యెఱింగి, వ్రేతలు గలంగి. 1208

ఉ. హరి నవ్వుల్ హరిమాటలుఁ హరిమనోజ్ఞాలాపముల్ లీలలుఁ
హరివేడ్కల్ హరిమన్ననల్ హరికరాజ్ఞాలంబ నాహ్వానముల్
హరిణీలోచన లందఱుఁ ²దలఁ చుపాయం బెట్లాకో యంచు లో
నెరియఁ ముచ్చటలాడి రంత గము లై యేకాంతగేహంబులఁ. 1209

వ. మఱియుం దమలో ని ట్టనిరి. 1210

ఉ. మేటిగృహస్థు బ్రహ్మ యని మిక్కిలి నమ్మితి మమ్మ ! చూడ నే
పాటియు లేదు మాకుఁ బరిపాలకుఁ డైన సరోజనేత్రు ని
చ్చోట వసింపనీక నొకచోటికిఁ బో విధియించి పిన్నబి
డ్డాటలు చేసె నీ ³సుఖము లక్కట ! భారతి కైనఁ జెప్పరే. 1211

ప. అని విధిం దూఱుచు, మదనతాపాయత్ర చిత్త లై.

1212

ఉ. రమ్మని చీరినంతనె పురంబున కేగెడుఁ గాని నన్ను నీ
కొమ్మలు నమ్మినారు మరు కోలల కగ్గముచేసి పోవఁగా
ముమ్మర మైన తాపమున మ్రొగ్గుదురో యనఁ డంబుజాక్షుఁ డా
యమ్మలు గోపవృద్ధులు ప్రయాణము వల్లన రైరి చెల్లరే !

1213

శా. అక్రూరుం డని పేరు పెట్టుకొని నేఁ డస్మనోవల్లభుం
జక్రిన్ మాకడఁ బాపికొంచు నరుగఁ జర్చించి యేతెంచి నాఁ
డక్రూరుం డఁట క్రూరుఁ డీతఁడు నిజం బక్రూరుఁ డానేని ని
ర్వక్రత్వంబునఁ గృష్ణుఁ బెట్టి తనత్రోవం బో విచారింపఁడే.

1214

ఉ. పుల్ల సరోజలోచనలు పూర్ణ సుధాంశుముఖుల్ పురాంగనల్
మెల్లనె యెల్లి పట్టణము మేడలనుండి సువర్ణలాజముల్
చల్ల గ వారిఁ జూచి హరి సంగతి సేయఁదలంచుఁ గాక వ్రే
పల్లె వసించు ముద్దియలపైఁ బడ నేల తలంచు నక్కటా !

1215

క. పురసతుల విలోకనములు, సరసాలాపములు నర్మసంభోగములు
మరగి హరి మనల నొల్ల ఁడు, నరవరు లో యమ్మ ! నూతన ప్రియులుగదే.

క. పుద్గెన్నఁడు హరి నెఱుంగని, పట్టణసుందరుల కితనిఁ బతిఁ జేసి కడు
దట్టపు విరహాగ్నులకును, గట్టిఁడి దైవంబు ఘోషకాంతల వెదకెన్.

1217

మ. హరి నేలా కొనిపోయె దరచు మన మా యక్రూరుఁ బ్రార్థితమా
హరిఁ బోసీకుఁడు నిల్పరే యనుచు నేఁ డర్చితమా వేల్పుల
హరిపాదంబుల కడ్డముల్ వడుదమా హ దైవమా ! యంచు నా
తరుణుల్ కొప్పులుఁ జీరెలు మఱచి కందర్పజ్వర బ్రాంత లై.

1218

మ. ఉవిదల్ సిగ్గులు మాని కన్గవల నీ రొందొండ 'వర్షింపఁగా
వివశత్వంబులతోఁ గపోలతట సంవిన్యస్త హస్తాబ్జ లై
పవనోదూత లతాభ లై మముఁ గృపం బాలింపు గోవింద ! మా
ధవ ! దామోదర ! యంచు నేడ్చిరి సుజాతం బైన గీతంబుల.

1219

వ. అంత మఱునాఁడు సూర్యోదయకాలంబునం దనతోడఁ బయనంబునకు గమకించి
నడచు గోపికలను, మఱల వత్తు నని దూతికాముఖంబున నివర్తించి, కృష్ణుండు
శకటంబులందుఁ గానుకలును, గోరసంబులు నిడుకొని, నందాదులైన గోపకులు

వెనుతగుల నక్రూరచోదితం బైన రథం బెక్కి, మధురాభిముఖం డయి చను సమయంబున. 1220

చ. అదె చనుచున్నవాఁడు ప్రియుఁ డల్లదె తే రదె వైజయంతి యల్ల దె రథఘోటకాంఘ్రి రజ మాదెస మార్గము చూడుఁ డంచు లోనొదవెడి మక్కువఁ హరిరథోన్ముఖ లై గము లై వ్రజాంగనల్ కదలక నిల్చి చూచి రట కన్నుల 'కబ్బినయంత దూరముఁ. 1221

వ. ఇట్లు బలభద్ర కృష్ణాకూరులు చనిచని. 1222

క. అవలోకించెను గృష్టుండు, ప్రవిమల కల్లోలపవన భాసిత జన్య న్నవసన్న పాపసైన్యఁ, గవిజన మాన్యఁ గళింధకన్యఁ ధన్యఁ. 1223

వ. కని తత్కాశిందియందుఁ బరిక్షుణ్ణ మణిగణ సముజ్జ్వలంబు లగు జలంబులుద్రావి, తరుసమూహ సమీపంబున రామసహితుం డయి, కృష్టుండు రథంబు నెక్కె అంత నక్రూరుండు వారలకు మ్రొక్కి, వీడ్కొని, కాశిందీహ్రదంబు సొచ్చి, విధి పూర్వకంబుగా వేదమంత్రంబుల జపించుచు. 1224

—: అక్రూరుండు యమునన్ రామకృష్ణుల దర్శించి నుతించుట :—

ఉ. స్నానము చేసి చేసి నది చల్లనినీటను రామకృష్ణులఁ మానుగఁ జూచి వారు రథమధ్యముపై వసించియున్నవా రీ నది నీటిలోపలికి నెప్పుడు వచ్చి రటంచు లేచి మే ధానిధి చూచె వారిని రథస్థుల భక్త మనోరథస్థులఁ. 1225

వ. కని వెఱుగుపడి. 1226

శా. కంటిఁ మున్ను రథంబుపై జలములోఁ గంటిఁ దుదిఁ గ్రమ్మఱఁ గంటిఁ దొంటి రథంబుమీఁద నిదె యీ కల్యాణచారితు లే వెంటఁ దోచిరి రెండుదిక్కుల మనోవిభ్రాంతియో నీటిలో నుం టాశ్చర్యము చూతు నంచు మఱియు న్నూహించి మగ్నాంగుఁ డై. 1227

ఉ. పోషితబాంధవుండు యదుపుంగవుఁ డా జలమందుఁ గాంచె నద్భాష సహస్రమస్తక విభాసిత భూష నహీశు భూమి భృద్వేషుఁ గృపాభిషాషుఁ బ్రతివీర చమూ విజిగీషు నిత్య సం తోష నరోష నిర్దశితదోష ననేకవిశేష శేషునిఁ. 1228

వ. మఱియు నీలాంబర సంయుతుండును, సిద్ధోరగాది సన్నుతుండును నై యొప్పు
న ప్సాపఱేనిం దప్పక కనుంగొని.

1229

సీ. ఆ భోగిభోగ పర్యంకమధ్యంబున వలనొప్పు పచ్చని వలువవాని
మేఘంబు పై నున్న మెఱుగుచందంబున నురమున శ్రీదేవి యొప్పువాని
ముసరు తేటలు ¹విప్ప ముఖచతుష్కము గల తనయుఁ డాడెడి బొడ్డుఁ
తమ్మివానిఁ

²కదలిన బహు పద క్రమ విశేషంబుల రవముచూపెడి నూపురముల వాని

ఆ. జలజగర్భ రుద్ర సనక సనందన
సద్విజ్ఞామర ప్రశస్యమాన
³చరితుఁ డైనవాని సౌందర్య ఖని యైన
వాని నొక్కపురుషవర్యుఁ గాంచి.

1230

వ మఱియుం, జారు లక్షణలక్షిత నఖ పాద గుల్ఫ జాను జంఘోరు కటి నాభి
మధ్యోదరుండును, సాదరుండును, శ్రీవత్స కౌస్తుభ వనమాలికా విరాజిత విశాల
వక్షుండును, బుండరీకాక్షుండును, శంఖ చక్ర గదా పద్మ హస్తండును, నత్త్య
గుణ ప్రశస్తుండును, బ్రహ్మసూత్ర కటిసూత్ర హార కేయూర కటక కంకణమకర
కుండల కిరీటాది విభూషణుండును, భక్తజన పోషణుండును, సుందర కపోల
ఫాల నాసాధర వదన కర్ణుండును, నీలనీరదవర్ణుండును, గంబుకంధరుండును,
కరుణాగుణ బంధురుండును, బ్రహ్మాద నారద సునంద నంద ప్రముఖ సంభావితం
డును, శ్రీ పుష్టి తుష్టి కీర్తి కాంతి లోర్ణా వి ద్యావిద్యా శక్తి మాయాది సేవితం
డును నై యొప్పు న పురమేశ్వరునకు మ్రొక్కి, భక్తిసంభ్రమంబు లగ్గలంబుగ
గద్గద కంఠం డై, దిగ్గనం గరంబులు ముకుళించి. యి ట్లని వినుతించె. 1231

అధ్యాయము - ౪౦.

దండకము. శ్రీమానిసీ మానచోరా ! శుభాకార ! వీరా ! జగద్దేతు హేతు ప్రకారా !
సమస్తంబు నస్తంగతం బై, మహాలోల కల్లోలమాలా కులాభీల పాదో
నిధిం గూలఁగా బాలకేశిగతిం దేలి, నారాయణాఖ్యం బటుభ్యాతి శోభిల్లు
నీ నాభికంజంబులో లోకపుంజంబులం ⁴బన్న విన్నాణి యై మన్న యా
బమ్మ యుత్పన్నుఁ డయ్యెం గదా, పావ కాకాశ వా తావనీ వార్య
హంకార మాయా మహామానసాదుల్ హృషీకాదులు ⁵లోకముల్

లోక బీజంబులఁ నిత్యసందోహ మై, నీ మహాదేహమం దుల్లసించుఁ
 వసించుఁ నశించుఁ జడత్వంబు లే కాత్మ యై యొప్పు నీ యొప్పిదం
 బెల్ల నోచెల్ల ! చెల్లఁ విచారింప వా రెంత వా రెంతవారైన, 1మాయా
 దులుఁ మాయతోఁ గూడి క్రీడించు లోకానుసంధాత యీ ధాత నిర్జితయే,
 నీ కళారాశికిఁ గొంద అంభోజగర్భాదు నధ్యాత్మలందు న్నశేషాధి
 భూతంబులందు న్ననేకాధి దైవంబులందుఁ సదా సాక్షి వై యుండు
 వంచుఁ, దదంతర్గత జ్యోతి వీశుండ వంచుఁ, ద్రవ్యాపద్ధతిఁ గొంద
 తింద్రాది దేవాధిధానంబులన్ నిక్క మొక్కండ వంచుఁ, మఱిం గొంద
 తారూఢకర్మంబులం ద్రుంచి, సంసారముం ద్రెంచి, సన్యస్తు లై మించి,
 విజ్ఞానచక్షుండ వంచుఁ, మఱిం బంచ రాత్రానుసారంబునం దన్మయత్వం
 బుతోఁ గొంద టీ వాత్మ యంచుఁ, మఱిం గొంద తా వాసుదేవాది
 భేదంబులఁ నల్పురై చెల్వు వాటించు వంచుఁ, మఱి న్నీవు నారాయ
 ణాఖ్యుండ వంచు, శివాఖ్యుండ వంచుఁ, మఱిఁ బెక్కు మార్గంబులఁ
 నిన్ను నగ్గింతు రెగ్గేమి యేఱుల్ పయోరాశినే రాసు లై కూడు క్రీడఁ,
 విశేషంబు లెల్ల న్నశేషంబు లై డింది, నీ యందనూనంబు లీనంబు లౌ,
 నేక రాకేందుబింబంబు కుంభాంతరాళంబులం బింబితం బైన వేఱున్నదే
 యెన్న నేలా ఘటాంతర్గతాకాశముల్ తద్వ టాంతంబులం దేక మౌ రేఖ
 లోకావధిఁ వీఁక నే పోకలం బోక యేకాకి వై యుండు దీశా! కృశా
 నుండు నెమ్మొము (సోమండు) భానుండు కన్నుల్, దిశల్ కర్ణముల్,
 భూమి పాదంబు, లంభోనిధుల్ గుక్షి, శల్యంబు లద్రుల్, లతాసాలముల్
 రోమముల్, గాలి ప్రాణంబు, బాహుల్ సురేంద్రుల్, ఘనంబుల్ కచంబు,
 ల్నభో వీధి నాభిప్రదేశంబు, రేలుం బగళ్లుఁ నిమేషంబు, లంభోజగర్భుండు
 శేఫంబు, వర్షంబు వీర్యంబు, నాకంబు మూర్ధంబును, న్నేక మై యున్న
 నీ మేని దండఁ బయోజాతగర్భాండముల్ మండి తోడుంబ రానోక
 హనేక శాఖా ఫలావూరి తానంత జంతుప్రకాండంబు లీలం, బ్రసి ద్ధోద
 రాశిస్థ జంతుప్రకారంబుగా నిండియుండుఁ, మహారూప! నీరూపముల్
 వెగ్గలం బుగ్గడింపఁ లయాంభోధితో మీనుమేనఁ విరోధి న్నిరోధించి,
 సాధించి, ము న్నేధకుఁ వేదరాశిం బ్రసాదింపవే, ద్రుంపవే కైటభశ్రీ,
 మధుం జక్రి వై మొత్తవే, యెత్తవే మందరాగంబు, రాగంబుతోఁ
 గూర్మలీలా పరిష్పంది వై, పంది వై, మేదినిఁ మీఁదికిం ద్రోచి, దోషా

చరుం గొమ్ములన్ నెమ్ములం జిమ్ముచున్ గ్రువ్వవే, త్రవ్వవే ఘోరవైరిన్
 నృసింహుండ వై, దండివై దండి వైరోచనిం జూచి యాచింపవే,
 పెంపవే మేను బ్రహ్మాండము న్నిండఁ బాటుండ వై, రాజకోటిన్ విపా
 దింపవే, రాజ వై రాజబింబాస్యకై దుర్మదారిన్ విదారింపవే, నొంపవే
 క్రూరులన్ వాసుదేవాది రూపంబులన్, శుద్ధబుద్ధుండ వై వైరిదారాంశ
 రంగంబుల న్నంతరంగంబులుం గాఁ గరంగింపవే, పెంపు దీపింపవే,
 కల్కిమూర్తిం బ్రవర్తించు ని న్నెన్న నే నెవ్వఁడన్, నన్ను మాయ
 విపన్నున్, విషణ్ణుం, బ్రపన్నుం, బ్రసన్నుండ వై, భిన్నతం బాపి,
 మన్నింపవే, పన్నగాధీశతల్పా! కృపాకల్ప! వందారుకల్పా! నమస్తే,
 నమస్తే, నమస్తే, నమః.

1232

మ. కలలం బోలెడి పుత్ర మిత్ర వనితాగారాది సంయోగముల్
 జలవాంఛారతి నెండమావులకు నాసల్ సేయు చందంబునన్
 దలఁతున్ రుచ్యము లంచు మూఁడుడ వృథా తత్త్వజ్ఞుఁడన్ నాకు నీ
 విలసత్ పాదయుగంబుఁ జూపి కరుణన్ వీక్షింపు లక్ష్మీపతి!

1238

అధ్యాయము — ౪౦

వ. అని మఱియును వినుతింప నక్రూరునికి యమునాజలంబులోనం దన మొదలి
 మేను సూపి, చాలించి, నటునికైవడి, దిరోహితుం డైన, నక్రూరుండు నీరువెడలి,
 వెఱంగుపడుచు వచ్చి, రథారోహణంబు సేసిన, హరి యి ట్లనియె.

1234

క. జలములు చేరువ నున్నవి, తలపోయఁగ నీవు పోయి తడ వయ్యె నదీ
 జలమున నభమున ధరణిం, గలుగని చోద్యములు నీకుఁ గానంబడెనే.

1235

వ. అనిన నతం డి ట్లనియె.

1236

క. నీలోన లేని చోద్యము, లే లోకమునందుఁ జెప్ప రీశ్వర! నీట
 న్నేలం నింగిని నున్నవె, నీలోఁ జోద్యంబు లెల్ల నెగడు మహాత్మా!

1237

వ. అని వలికి, సాయంకాలంబునకు నక్రూరుండు మధురానగరంబు చేర రథంబు
 గడపె. అంతట మున్ను చనిన నందాదులు పురోవనంబున విడిసియుండ,
 వారలం గూడుకొని, కృష్ణుం డక్రూరునిం జూచి, నీవు రథంబు గొనుచు నగరంబు
 నకుం జనుము. మేము వెనుక వచ్చెదము. అనిన, నతం డి ట్లనియె.

1238

—: కృష్ణుని మధురానగర ప్రవేశము :—

క. నా యింటికి విచ్చేయుము, నీ యంఘ్రిసరోజు రేణునికరము సోఁకఁ
నా యిల్లు పవిత్రం బగు, శ్రీయత! నీ భటుని బెద్ద సేయం దగదే. 1239

వ. అని మఱియుం బ్రార్థించిన. హరి యి ట్టనియె. 1240

క. యదుకుల విద్వేషణుఁ డై, మదమున వర్తించు కంసు మర్దించి భవత్
సదనంబు సూడ వచ్చెదఁ, ¹బొద యీ స్యందనముఁ గొనుచుఁ బురమున కనఘా.

వ. అని పలికిన, నక్రూరుండు పురంబునకుం జని, రామకృష్ణులు వచ్చి రని, కంసున
కెఱింగించి, తన గృహంబునకుం జనియె. అంత నపరాహ్ణంబున బలభద్రగోపాల
సహితుం డయి, కృష్ణుండు. 1242

మ. పరిఘల్ కోటలు కొమ్మలుఁ బడగలుఁ బ్రాసాదముల్ వీధులుఁ
హరులుఁ దేరులు పీరులుఁ గజములుఁ హర్మ్యంబులుఁ వాద్యముల్
తరుణుల్ ధాన్యములుఁ ధనంబులు మహోద్యానంబులుఁ దీర్థికల్
కర మాశ్చర్యరూచిం దనర్చు మధురఁ గాంచెఁ విభుం డంతటఁ. 1243

వ. కని యప్పురంబు ప్రవేశించి, వచ్చుసమయంబున. 1244

ఉ. నంద తపఃఫలంబు సుగుణంబుల పుంజము గోపకామినీ
బృందము నోముపంట సిరివిందు దయాంబుధి యోగిబృందముల్
డెందములందుఁ గోరెడి కడింది నిధానము చేరవచ్చెనో
సుందరులార! రండు చని చూతము కన్నులకోర్కె తీరఁగఁ. 1245

చ. అని మఱియు, గోవిందసందర్శన కుతూహలంబులం బొరసుందరులు పరస్ప
రాహుయమాన లై, భుంజాన లై, భోజనభాజనంబులు దలంగంద్రోచియు,
శయాన లై లేచియు, ²నభ్యంజనమాన లై జలంబు లాడకయు, గురుజన శిష్య
మాణ లై యోడకయు, గృహకార్య ప్రవర్తమాన లై పరిభ్రమింపకయు,
రమణ రమమాణ లై రమింపకయు, శిశుజన బిభ్రాణ లై డించియు, నలంకు
ర్వాణ లై యన్యోన్య వస్త్రాభరణ మాల్యాను లేపనంబులు వీడ్వడ ధరించియు
నరిగి. 1246

క. వీటఁ గల చేడె లెల్లను, హటక మణి ఘటిత తుంగ హర్మ్యాగ్రములఁ
గూటువలు గొనుచుఁ జూచిరి, పాటించి విశాలవక్షుఁ బద్మదళాక్షుఁ. 1247

సీ. వీడఁచే! రక్కసి విగతజీవగఁ జన్నుఁ బాలు ద్రావిన మేటి బాలకుండు
 వీడఁచే! నందునివెలఁదికి జగమెల్ల ముఖమందుఁ జూపిన ముద్దులాఁడు
 వీడఁచే! మందలో వెన్నలు దొంగిలి దర్పించి మెక్కిన దాఁపరీఁడు
 వీడఁచే! ¹యెలయించి వ్రేతలమానంబు చూజలాడిన లోకసుందరుండు

తే వీడు లేకున్న పుర మటవీస్థలంబు
 వీనిఁ బొందని జన్మంబు విగతఫలము
 వీనిఁ బలుకని వచనంబు విహగరుతము
 వీనిఁ జూడని చూడ్కులు వృథలు వృథలు.

1248

మ. చెలియా! గోపిక లీ కుమారతిలకుఁ జింతింపుచుఁ బాడుచుఁ
 గలయం బల్కుచు నంటుచుఁ నగుచు నాకర్షింపుచుఁ హస్తగా
 మలక క్రీడకుఁ దెచ్చి యిచ్చలును సమ్మానంబులఁ బొందఁగాఁ
 దొలిజన్మంబుల నేమి నోఁచిరో గదే దుర్గప్రదేశంబులఁ.

1249

క. అని మఱియుఁ బౌరకాంతలు, మునుకొని హరిరూపు నేత్రముల వెంటను లోఁ
 గొని తాల్చిరి హృదయములను, జనిత ప్రమదమున విరులు సల్పుచు నధిపా!

వ. మఱియును.

1251

క. నానావిధ గంధములుఁ బ్ర, సూన ఫలాదులును హరిత శుభ లాజములుఁ
 గానుక లిచ్చుచు విప్రులు, మానుగఁ బూజించి రా కుమారోత్తములఁ.

1252

వ. ఆ సమయంబున నగరద్వారంబుననుండి వచ్చు రాగకారుం డగు నొక రజకుం
 గాంచి హరి యి ట్టనియె.

1253

ఉ. విందుల మై నరేశ్వరుని వీటికి వచ్చితి మేము మాకు మా
 మందలలోనఁ గట్టుకొన మంచిపటంబులు లేవు నీ ముడిఁ
 సుందర ధౌతచేలములు శోభిలుచున్నవి తెమ్ము నిన్ను మే
 లందెడి నిమ్ము రాజుదెస నల్లర మో రజకాన్వయాగ్రణీ!

1254

వ. అనిన రోషించి వాఁ డి ట్టనియె.

1255

శా. ఎట్టెట్రా మనుజేంద్రచేలములు మీ కీఁ బాడియే మీరలుం
 గట్టం బోలుదురే పయో ఘృత దధి గ్రాసంబులఁ మత్తు లై
 యి ట్టాడం జనెఁ గాక గొల్లలకు మీ ²కెబ్బంగి నోరాడెడిఁ
 గట్టా! ప్రాణముఁ గోలుపొయెదు సుమీ కంసోద్ధతిం బాలకా!

1256

క. మా రాజు సొమ్ముఁ గైకొని, నే రాజులు వెఱుగు రింత యెల్లిదమే నీ
క్తి రాజరాజ గృహమున, నీ రాజస మేల గొల్ల యేగుము తలఁగఁ. 1257

వ. అనిన విని రోషించి. 1258

క. మోర కరాగ్రతలంబున, ధీరుఁడు కృష్ణుండు శిరము దెగిపడఁ గొట్టె
బొరుల గుండెలు పగులఁక, వీరోద్రేకిఁ మదావివేకిఁ జాకిఁ. 1259

వ. ఇట్లు భగ్గుం డయిన రజకుం జూచి, వానివారలు పటంబులు డించి, వెఱచి,
పఱచిన, రామకృష్ణులు వలసిన వస్త్రంబులు ధరియించి, కొన్ని గోపకుల కొసంగి,
చనుచుండ. 1260

క. అంత నొక వాయకుఁ డా, క్రంతఁ వసుదేవసుతులఁ గని బహువర్ణ
త్యంత మృదు పటాభరణము, లెంతయు సంతసముతోడ నిచ్చెఁ మెచ్చెఁ.

కా. కారుణ్యంబున వానిఁ గైకొని యలంకారంబు గావించి శృం
గారోదంచిత దిగ్గజేంద్ర కలభాకారంబులం బొల్చి రా
శూరుల్ మాధవుఁ డంత వాయకుని శుశ్రూషఁ మహాప్రీతుఁ డై
సారూప్యంబును లక్ష్మీయు న్నొసఁగె నైశ్వర్యాది సంధాయి యై. 1262

వ. అంత నా రామకృష్ణులు, సుదామం డను మాలాకారు గృహంబునకుం జనిన
నతండు గని లేచి, గ్రక్కున మ్రొక్కి, చక్కున నర్ఘ్యపాద్యాదికంబు లాచరించి,
సానుచరు లై న వారలకుఁ దాంబూల కుసుమ గంధంబు లొసంగి, యి ట్టనియె.

ఉ. పావన మయ్యె నా కులము పండెఁ దపంబు గృహంబు లక్ష్మీకిఁ
సేవిత మయ్యె నిష్టములు సేకుటె విశ్వనిదానమూర్తులై
భూవలయంబుఁ గావ నిటు వుట్టిన మీరలు రాకఁజేసి నే
నేవిధ మాచరింతుఁ బను లెయ్యవి బంట నెఱుంగఁ జెప్పరే. 1264

వ. అని పలికి. 1265

క. దామోదర రాముల కు, ద్దామ యశోహసిత తుహినదాములకు వధూ
కాములకుఁ దెచ్చి యిచ్చె సు, దాముఁడు ఘన సురభికుసుమ దామము లధిపా !

క. వారును మాలికుఁ డిచ్చిన, భూరి కుసుమదామములను భూషితు లై నీ
కోరిన వర మిచ్చెద మని, కారుణ్యము సేయ నతఁడు గని యి ట్టనియెఁ.

క. నీ పాదకమల సేవయు, నీ పాదార్చకులతోడి నెయ్యమును నితాం
తాపార భూతదయయును, దాపసమందార ! నాకు దయసేయఁగదే ! 1268

వ. అని వేడుకొనిన నిచ్చి, మఱియును, మాధవుం డ మూలికునకు బలాయుః
కాంతి కీర్తి సంపద లొసంగి, వాని గృహంబు వెడలి, రాజవీధిం జని చని.

అధ్యాయము - ౪౨

క. ఆ నశినాథుఁడు గాంచెను, నానా లేపముల భాజనము చేకొనుచుఁ
బూని చనుదెంచు దానిని, నానన రుచినిచయ వినమితాబ్జం గుబ్జఁ. 1270

వ. కని యి ట్టనియె. 1271

క. ఎవ్వరిదానపు లేపము, లెవ్వరికిం గోరి కొనుచు నేగెదు నీ పే
రెవ్వతె మా కి మ్మిన్నియు, నివ్వటిరెదు చక్క నగుచు నీరజనేత్రీ ! 1272

వ. అనిన న య్యబల యి ట్టనియె. 1273

ఉ. చక్కనివాడ వాడు సరసంబుల నొంపకు మెల్లవారికిఁ
జక్కఁదనంబు లెక్కడివి చారుశరీర ! త్రివక్త్ర యండు నే
నిక్కము కంసు దానిని వినిర్మల లేపనవిద్యదాన నఁ
మిక్కిలి రాజు మెచ్చుఁ దగ మీరు విలేపనముల్ ధరింపరే. 1274

క. గొల్లలకును గంబళ్ళును, జెల్లును గట్టంగ గఱకు చీరలు నింతే
మెల్లనె మేలము లాడెదొ, యుల్లంబున నడుగ నిట్లు నుచితమె మీకుఁ. 1275

వ. అని పలికి యా కుమారుల, తనువులు నగవులును వీక్షితములును మాటల్
తనచిత్తముఁ గరఁగించిన, ననులేపము లిచ్చె వారి కబల ప్రియముతోన్. 1276

సీ. ఇ వివిధంబునఁ గుబ్జ యిచ్చిన లేపంబు లన్నియుఁ దాను దేహమున నలఁది
కొని ప్రసన్నత నొంది కుబ్జ మువ్వంకల యొడలు చక్కఁగనొత్తియునుపఁదలఁచి
తత్పదంబులమీఁదఁ దనపదంబులు ద్రొక్కి హస్తాంగుళీద్వయ మబల గవుద
క్రింద విప్పుగ నిడి కృష్ణుఁడు మీఁదికి నెత్తిన వక్రత లెల్ల మాని

ఆ. చక్క నైన చిత్తజన్మ బాణముక్రియఁ
గొమరు మిగిలి పిఱుఁడు గుచయుగంబు
సొంపుఁ జేయఁ దరుణి సుందరమూర్తి యై
కమలనయనుఁ జూచి కాంక్షతోడ. 1277

క. వేంచేయుము నా యింటికి, పంచశరాకార యనుచుఁ బైకొం గాక
ర్నించి హరిఁ దిగిచెఁ గామిని, పంచాశుగ బాణజాల భగ్నహృదయ యై. 1278

క. కామిని దిగిచినఁ గృష్ణుఁడు, రాముని వీక్షించి నగుచు రాజానన! మ
ల్కామితముఁ దీర్చి పిదపఁ, నీ ఘంధిరమునకు వత్తు నేఁ డల్లుగకుమీ. 1279

వ. అని వీడుకొలిపి, కృష్ణుండు, విపణిమార్గంబునం జని చని, తాంబూల మాలికా
గంధంబులును, బహువిధంబు లయిన కానుకలును, బౌరు లిచ్చినం బరిగ్రహిం
పుచు, ధనుశ్శాల కరిగి, యందు. 1280

క. సురరాజు వింటికై వడి, గురుతర మయి భూరి వీరగుప్తం బయి దు
స్తర మయిన విల్లుఁ బొడగిని, నరులు వల దనంగ బిట్టు నగి వికసితుఁ డై.

శా. బంధుల్ మేలన వామహస్తమునఁ జాపం బెత్తి మార్వీలతా
సంధానం బొనరించి కొంచెపుఁ దెగఁ శబ్దించుచుఁ ధీరతా
సింధుం డా హరి దాని ఖండితముగాఁ జేసెఁ జనుల్ చూడఁగా
గంధేభంబు రసాలదండము నొగిఁ ఖండించుచందంబునఁ. 1282

క. కోదండ భంగ నిర్గత, నాదము వీనులకు భీషణం బై యాశా
రోదోంతరములు నిండుచు, భేదించెఁ భోజవిభుని బింకము నధిపా ! 1288

వ. అప్పుడు. 1284

ఉ. అద్దిర ! రాచవిల్ విడిచె నర్భకుఁ డెంతయు శంకలేక నే
డుద్ధవడిఁ సహింపఁదగ దుగ్రతఁ బట్టుద మంచు గ్రుద్ధు లై
గ్రద్దన లేచి తద్దనువు కావలివా రరుదేర వారి న
య్యిద్దఱుఁ గూడి పట్టి ¹వధియించిరి కార్ముకఖండ హస్త లై. 1285

వ. ఇట్లు రామకృష్ణులు మధురాపురంబున విహరించి వెడలి, విడిదలకుం జనిరి. అంత.

— : సూర్యాస్తమయ చంద్రోదయ వర్ణనము : —

మ. గగనారణ్య చరాంధకారగజముఁ గాలాహ్వయ వ్యాధుఁ డ
చ్చుగఁ గట్టం గమకించి మ చ్చిడుటకై చూతాంకుర శ్రేణిచే
నొగిఁ గల్మించిన కందుకం బనఁగఁ సూర్యుం డంత వీక్షింపఁగాఁ
దగె మందప్రభతోడఁ బశ్చిమ మహా ధాత్రీధరేంద్రంబునఁ. 1287

క. తరుణుఁ డగు శీతకరునిఁ, మరగి వియల్లక్ష్మి తన్ను మాని ముదుకఁడుఁ
ఖరకరుఁడు ననుచు ద్రొబ్బిన. కరణిఁ రవి పశ్చిమాద్రికడఁ గ్రుంకె నృపా !

ఆ. కళలు గలుగుఁగాక కమల తోడగుఁగాక
శివుని మోళిమీదఁ జేరుఁగాక
నన్యు నొల్లఁ దపనుఁ డైన మత్పతి యని
సాధ్యిభంగి కమలజాతి మొగిడె. 1289

- క. సుందర సాయంసంధ్యా, వందన విప్రార్థ్యతోయ వజ్రహతోద్య
న్మందేహాసుర రక్త, స్యందము క్రియఁ గెంపు సొంపెసఁగె నపరదిశఁ. 1290
- ఆ. భూమినిండ మింటఁ బూర్ణ మై కర్కట
మకర మీనరాశి మహితమైన
హర యశ స్సుధాబ్ధి యందుల తుంపురు
లనఁగఁ జుక్క లొప్పె నాకసమున. 1291
- క. ఎల్ల దిశలు నిండిన శ్రీ, వల్లభు గుణమహిమ బ్రహ్మ వాసించుటకై
చల్లిన మృగమద మనఁగా, వెల్లివిరిసెఁ దమము గగన పీఠుల నెల్లఁ. 1292
- క. ఆ చీకటి వెను దగిలిన, ప్రాచీదిశనుండి గంతు పరువున రవి భ
ర్మాచలము మలఁక త్రోవను, వే చనియెం గాక నిలిచి విఱుగకయున్నే. 1293
- ఉ. మీకును వైరి యెప్పుడును మిక్కిలి మాకును వైరి రాజు దో
షాకరుఁ డింక వచ్చు జలజాతములార ! మదీయ బాలురఁ
జేకొనుఁ డంచు బాలకులఁ జీకటి దాచిన భంగిఁ జిక్కి రా
రాక వసించెఁ దుమ్మెదలు రాత్రి సరోరుహ కుట్టులంబులఁ. 1294
- సీ. ప్రాచీదిశాంగనా ఫాలతలంబున దీపించు సిందూరతిలక మనఁగ
దర్పించి విరహుల ధైర్యవల్లులు ద్రెంప దర్పకుం డెత్తిన దాత్ర మనఁగ
నలిగి కాలకిరాతుఁ డంధకారమృగంబు ఖండింప మెఱయించు ఖడ్గమనఁగ
గగన తమాల వృక్షము తూర్పు కొమ్మను లలితమై మెఱయు పల్లవ మనంగఁ
- ఆ. ¹దొంగలు సంతసిల్ల దొంగలు భీతిల్లఁ
గడలి మిన్నముట్టి కడలు కొనఁగఁ
బొడిచె శీతకరుఁడు భూరి చకోరక
ప్రీతికరుఁడు జార భీతికరుఁడు. 1295
- క. దర్పిత తారాధిప పరి, నర్పిత కిరణామ మిళిత సకల దిశం బై
యేర్పడి కమల భవాండము, కర్పూరపుఁ గ్రోవిభంగిఁ గనుపట్టె నృపా ! 1296
- క. ఆరేయి గోవయతు లై, క్షీరాన్నము గుడిచి రామకృష్ణులు మదిఁ గం
సారంభ మెఱిగి ²యిట్లు విహారంబుల నప్రమత్తు లై యుండి రిటఁ. 1297
- క. తన పురికి రామకృష్ణులు, ననుదెంచి నిజానుచరులఁ జంపుటయు మహా
ధనువుఁ గదిసి విఱుచుటయును, విని కంసుఁడు నిద్రలేక విహ్వలమతియై. 1298

సి. కర్ణరంధ్రములు చేగప్పిన లోపలి ప్రాణమోషము వినఁబడక డిందెఁ
దోయాదికములందుఁ దొంగిచూచుచు నుండఁ దల గాన రాదయ్యెఁ దనువుమీదఁ
గరళాఖ నాసికాగ్రంబు పై నిడి చూడ గ్రహతారకలు ¹రెండుగా నగపడె
వెలుగున నిలుచుండి వీక్షింపఁగా మేని నీడ సరంధ్ర మై నేలఁ దోచె

ఆ. నడుగుజాడ దృష్ట మౌట లే దయ్యెను
దరువు లెల్ల హేమతరువు లగుచు
మెఱయుచుండెఁ గాలమృత్యువు దగ్గఱ
బుద్ధియెల్ల గలఁగె భోజపతికి.

1299

క. గరళము దినుటయుఁ బ్రేతము, బరిరంభించుటయు నగ్నుభావుఁ డవుటయుఁ
శిరమునఁ దైలము పడుటయు, ఖరపతి నెక్కుటయు నతఁడు గలలోఁ గనియె.

వ. మఱియు రక్త కుసుమమాలికా ధరుం దై, యెక్కురుండును నెక్కడేనియుం
జనుచున్నవాడ నని కల గాంచి, మరణహేతుక భీతిఁ జింతాక్రాంతుం దై
నిద్రఁ జెందక వేగించుచున్న సమయంబున.

1301

—: సూ ర్యో ద య వ ర్ణ న ము :—

క. అరుణ హరినఖర విదళిత, గురు తిమిరేభేంద్ర కుంభకూట వినిర్ము
క్త రుధిర మౌక్తికముల క్రియ, సురపతి దిశఁ గెంపుతోడఁ జుక్కలు మెఱసె.

సి. పొలోమి తన బాలు పాన్పుపైఁ గనుపట్టఁ బన్నిన పవదంపు బంతి యనఁగ
నాయురర్థముల వ్యయంబు లొత్తిలి చాటు కాల ²జాంఘికు చేతిఘంట యనఁగ
ఘన జంతుజీవిత కాలరాసుల విధి కొల్వ నెత్తిన హేమకుంభ మనఁగఁ
బల్చిమ దిక్కాంత బరఁగఁ గై సేయుచో ముందర నిడుకొన్న ముకుర మనఁగఁ

తే. గోక తాపోపశమ దివ్యఘటిక యనఁగఁ
బద్మినీకాంత నోముల ఫల మనంగి
మూఁడు మూర్తుల సారంపు ముద్ద యనఁగ
మిహిరమండల ముదయాద్రి మీద నొప్పె.

1303

క. వచ్చెం జల్లని గాడ్పులు, విచ్చెం గమలములు దమము విరిసి బిలంబుల్
చొచ్చెఁ బద్మమరందము, మెచ్చెఁ దుమ్మెదలు గ్రోలి మిహిరుఁడు పొడమ.

క. సంకాశి తోదయాచల, పంకజసఖ కిరణరాగ పరిపూర్ణం బై
పంకేరుహ గర్భాండము, కుంకుమసలిలంబు క్రోవి కొమరున నొప్పె.

1305

వ. తదనంతరంబున.

1306

- సీ. పాషాణ వత్మిక పంకాది రహితంబు మృదుల కాంచననిభ మృణ్మయంబు
కమనీయ కస్తూరికాజల సిక్తంబు బద్ధ చందనదారు పరివృతంబు
మహనీయ కుసుమదామ ధ్వజతోరణ మండితోన్నత మంచ మధ్యమంబు
బ్రాహ్మణ క్షత్త్రాది పౌరకోలాహలం బశ్రాంతతూర్య త్రయాంచితంబు
- ఆ. నిర్మలంబు సమము నిష్కంఠకంబు నై
పుణ్యపురుష మనముఁ బోలి కంస
సైన్య తుంగ మగుచు సంతుష్ట లోకాంత
రంగ మైన మల్లరంగ మొప్పె.

1307

- క. ఆ మల్లరంగ పరిసర, భూమి స్థిత మంచమందు భోజేంద్రుఁడు మా
న్యామాత్య సంయుతుం డై, భూమీశులు గొలువ నుండెఁ బొక్కుచు నధిపా !
- మ. సకలాంభోనిధి మేఖలావహనముం జాలించి యేతెంపు నా
గ కులాగంబులభంగి నొప్పుచుఁ దగం గై సేసి చాణూర ము
ష్టికకూటుల్ ¹శలతోశలుల్ గురువులన్ సేవించుచున్ రంగధా
త్రికి నేతెంచిరి తూర్యఘోషముల నుద్రేకం బనేకంబుగన్.
- క. నందాదు లయిన గోపకు, లందఱు సని కానుకలు సమర్పించి నృపున్
సందర్పించి తదనుమతిఁ, జెంది మహామంచముల వసించిరి వరుసన్.

1309

1310

అధ్యాయము - ౪౩

—: శ్రీ కృష్ణుండు కువలయాపీడమును వధించుట :—

- వ. అంత నా రామకృష్ణులు నలంకృతు లై, మల్ల దుందుభి నినదంబులు విని, సంద
ర్శన కుతూహలంబున
- క. ఓడక రంగద్వారము, జాడం జని వారు గనిరి సమద కువలయా
పీడంబున్ భిన్నపరా, క్రిడంబున్ బ్రమదకంటకిత చూడంబున్.
- వ. కని, తత్కరి పాలక శ్రేష్ఠం డయిన యంబుష్ఠునికి మేఘనాద గంభీర భాషణం
బుల రిపుభీషణుం డగు హరి యి ట్టనియె.
- శా. ఓరీ ! కుంజరపాల ! మా దెసకు నీ యుద్యన్మదేభేంద్రముం
బ్రేరేఁపం బనిలేదు ద్రిప్పు మరలం బ్రేరేఁచినన్ నిన్ను గం
భీరోగ్రాశని తుల్య ముష్టిహతులన్ భేదించి నేఁ డంతకుం
జేరం బుత్తు మహాత్తరద్విపముతో సిద్ధంబు యుద్ధంబునన్.

1314

వ. అని పలికి.

1315

మ. మించిన కొప్పుఁ జక్కనిడి ¹మే లన పచ్చనిచీర కాసె బం
ధించి లలాట కుంతలతతిఁ మరలింపుచు సంగర క్రియా
చుంచుతఁ బేర్చి బాలకుఁడు సూచుజనంబులు దన్ను బాపురే!
యంచు నుతింప దగ్గఱియె హస్తజితాగము గంధనాగముఁ.

1316

క. అంజక బాలకుఁ డనియును, గొంజక దయమాలి ²రాజకుంజరు నాజ్ఞఁ
గుంజరమును డీకొలిపెను, గుంజరపాలకుఁడు గోపకుంజరు మీఁదఁ.

1317

వ. మఱియు, న య్యనేకపం బనేకపాలక ప్రేరితం బై, మహావాత సంఘాత
సముద్ధాతం బగు విలయకాల కీలికేళిని బిట్టు మిట్టిపడి, మృత్యుదేవత యెత్తునం,
గాలుపోలిక, శమను గమనిక, నెదిరి, మదసలిల పరిమళ లుబ్ధ పరిభ్రమ దదభ్ర
భ్రమరగాయక ఝంకృతు లహంకృతి సంపాదంపం, గులకుంభినీధర గుహకుంభ
గుంభనంబుగ ఘీంకరించి, రోషభీషణ శేషభోగి భోగభయంకరం బగు వరంబున
శౌరిం జీరి, చీరికిం గొనక పట్టిన, నట్టిటు గిట్టి, విధుంతుద వదన గహ్వరంబు
వలన విడివడి యుటుకు తరణికరణి దర్పించి కుప్పించి, పాదమధ్యంబునకు
నసాధ్యుం డై దూఁటి దాఁటి, మాటుపడినం, గ్రోధబంధురం బై, సింధురంబు
మహార్ణవ మధ్య మంధాయమాన మంధర మహీధరంబు కైవడి, జిఱజిఱం దిరిగి
కానక, భయానకం బై, గాలివెరపునం గని పొంగి, చెంగటం బ్రళయదండి
దండ ప్రళంతం బగు హస్తంబు వంచించి, చుట్టిపట్టి, పడవేయం గమకించినం,
జలింపక, తెంపున హరి కరి వీటింది కుటికి, మహారాహు వాలవల్లి కాకర్ష
ణోదీర్టుం డగు సుపర్ణ తెఱంగుల నెగిరి, శుండాంబు వాలంబులీలం గేల నొడిసి
పట్టి, జళివించి, పంచవింశతి బాణాసనప్రమాణ దూరంబు బిఱబిఱం ద్రిప్పి
వైవ, న వ్యారణంబు దుర్నివారణం బై, రణంబున కోహటింపక, సవ్యాపసవ్య
పరిక్రమణంబుల నవక్రం బై, కవిసిన, నపసవ్య సవ్య క్రమంబులం దప్పించి,
రోప్పి. కుప్పించి, యెదుర్కొనిన, కర్కశుం డై, మేచకాచల తుంగశృంగ
నిభంబగు కుంభికుంభంబు చక్కటి వ్రక్కలై, చెక్క లెగయ, దురంత కల్పాంత
జీమూత ప్రభూత నిర్ఘాత నిఘ్నరం బగు ముష్టి సారించి, యూచి, పొడిచినం,
దద్విక్తిర్ణ పూర్ణ రక్త సిక్త మౌక్తికంబులు వసుంధరకు సంధ్యారాగ రక్తతారకా
చ్చన్నం బగు మిన్ను చెన్నలవరింప, నిలువరింపక, మ్రొగ్గి, మోకరిలి, మ్రొగ్గక
దిగ్గన నగ్గజంబు లేచి, చూచి, త్రోచి, నడచి, సంహారసమయ సముద్రసంఘాత

నంభూత సముత్తంగ భంగ సంఘట్టితం బగు కులాచలంబుక్రియఁ గ్రమ్మఱ
న మృహాభుజుని భుజాదండంబువలన ఘట్టితం బై, కట్టలుక ముట్టి, నెట్టి, డీకాని,
ముమ్మరంబుగం గొమ్ములం జిమ్మిన, న మ్మేటి చేసూటి మెఱసి, హస్తాహస్తి
సంగరంబునఁ గరం బొప్పి, దప్పిం బడక నొప్పించిన, నకుంతిత కాలకంఠ
కఠోరభల్ల భగ్నం బగు పురంబు పగిదిం, జలధిం జటుల ఝంఝానిల వికలం
బగు కలంబు కైవడి, న మృదకలభంబు మదంబు దక్కి, చిక్కి, స్రుక్కువడి,
లోభి కరంబునుం బోలె దాన సలిలధారా విరహితం బై, విరహి తలంపునుం
బోలె నిరంతర చిత్తజాత విగ్రహం బై, గ్రహణకాలంబునుం బోలెఁ బరాధీన
ఖరకరం బై, ఖరకరోదయంబునుం బోలె భిన్నపుష్కరం బై, పుష్కరవైరి
విలసనంబునుం బోలె నభాసిత పద్మకం బై యున్న సమయంబున. 1818

ఉ. కాలం ద్రొక్కి సలీలుఁ దై నగవుతోఁ గంఠీరవేం ద్రాక్యులిఁ
గేలఁ భీషణదంతముల్ వెఱికి సంక్షీణంబుగా మొత్తి గో
పాలగ్రామణి పీర మౌళిమణి యై ప్రాణంబులం బాపె నా
శైలేంద్రాభముఁ బ్రాణలోభము నుదంచ త్సార గంధేభముఁ. 1819

వ. మఱియు, దంతి దంతతాడనంబుల దంతావళ పాలకుల హరించి, తత్రదేశంబు
వాసి. 1820

మ. కరిదంతంబులు మూఁపులందు మెఱయఁ ఘర్మాంబువుల్ మోములఁ
నెఱయం గోపకు లంత నంత మలయఁ నిత్యాహవస్థేము లా
హరిరాముల్ సనుదెంచి కాంచిరి మహా గ్రాడంబ రాహురి తా
మర మర్త్యాది జనాంతరంగము లస న్మల్లావసీ రంగముఁ. 1821

నీ. మహిత రౌద్రంబున మల్లుల కళని యై నరుల కద్భుతముగ నాథుఁ డగుచు
శృంగారముగఁ బురస్కరింపఁ గాముఁ దై నిజమృత్యు వై కంసునికి భయముగ
మూఢులు బీభత్సమును బొంద వికటుఁడై తండ్రికి దయరాగఁ దనయుఁడగుచు
బలులకు విరసంబుగా దండి యై గోపకులకు హాస్యంబుగఁ గులఱు డగుచు

ఆ. బాంధవులకుఁ బ్రేమ భాసిల్ల వేలు పై
శాంత మొనర యోగిజనుల కెల్లఁ
బరమతత్త్వమగుచు భాసిల్లె బలునితో
మాధవుండు రంగ మధ్యమందు. 1822

వ. అప్పుడు.

1823

క. చచ్చిన కుంభింద్రంబును, వచ్చిన బలమధవులను వరుసం గని తా
నొచ్చిన చిత్రముతోడుతఁ, జెచ్చెరఁ గడు వెఱచె భోజసింహుం డధిపా! 1824

ఉ. ధీరుల వస్త్ర మాల్య మణి దీప్త విభూషణ ధారుల న్నటా
కారుల సర్వలోక శుభకారుల మానవ మానిసీమనో
హారుల రంగభూతల విహారుల గోపకుమారులఁ మహా
వీరులఁ జూచి చూచి తనివిఁ మదిముట్టక లోకు లందఱుఁ. 1825

ఉ. సన్నత రామకృష్ణ ముఖచంద్ర మయూఖ సుధారసంబులఁ
గన్నులఁ ద్రావుచందమునఁ గాంచుచు జిహ్వల నంటి చూచు లీ
ల న్నుతీసేయుచుఁ గరములన్ బరిరంభణ సేయుభంగి న
త్యున్నతిఁ జూపుచుఁ దగిలి యొందొరుతోడ రహస్యభాషలఁ. 1826

క. వసుదేవు నివాసంబున, వసుధఁ రక్షింప వీరు వైష్ణవతేజో
లసనమునఁ బుట్టినా రఁట, పసిబిడ్డ లనంగఁ జనదు పరదేవతలఁ. 1827

సీ. చంపె రక్కసిఁ బట్టి చక్రవాకునిఁ గూర్చెఁ బడదొప్పె ముద్దుల బకునిఁ జీరె
నమదైత్యుఁ బొరిగొనె నడరి వత్సకుఁ ద్రుంచె గిరియె తై దేవేంద్రుఁ గ్రిందుపఱిచెఁ
గాలియు మర్దించె గహనానలముఁ ద్రావెఁ, గేళి నంతకు పురిత్రేవ కనిచె
మయుపుత్రుఁ బరిమార్చె మఱియు దానవభటుల హరించు గోపకులంబుఁ గాచె

తే. గోపకాంతల మనముల కోర్కెఁ దీర్చె
నీ సరోరుహలోచనుం డీ శుభాంగుఁ
డి మహామహుఁ డీ దిగ్గజేంద్ర నిభుఁడు
మనుజమాత్రుఁడె తలపోయ మాధవుండు. 1828

—: శ్రీకృష్ణబలరాములు చాణూరముష్టికులను వధించుట :—

వ. అని పలికి, సకలజనుల సూచుచుండ రామకృష్ణులకుఁ జాణూరుం డి ట్టనియె

మ. వనమార్గంబున గోపబాలకులతో వత్సంబులఁ మేపుచుఁ
బెనఁగఁ మిక్కిలి నేర్చినా రనుచు నీ పృథ్విజనుల్ సెప్ప మా
మనుజేంద్రుం డిట మిమ్ముఁ జీరఁ బనిచెఁ మల్లాహవక్రీడకుఁ
జనదే కొంత పరాక్రమింప మనకుఁ సభ్యుల్ విలోకింపఁగఁ. 1830

- మ. జవనత్వంబులు మేలె సాము గలదే సత్రాణమే మేను భూ
ప్రవరుం బోసన మి మ్మనంగవలెనే పాళి లభిష్టంబులే
పవివో కాక కృతాంత దండకమవో ఫాలాక్షు నేత్రాగ్నివో
నవనీతంబుల ముద్దగాదు మెసఁగన్ నా ముష్టి గోపార్భకా ! 1831
- క. జనములు నేర్చిన విద్యలు, జననాథునికొఱకుఁ గాదె జననాథుఁడు నీ
జనములు మెచ్చఁగ యుద్ధం, బున మనముం గొంత ప్రొద్దు పుత్రమె కృష్ణా ! 1832
- వ. అనిన విని, హరి యి ట్టనియె. 1833
- ఉ. సాములు లేవు పిన్నలము సత్వము గ ల్దనరాదు మల్ల సం
గ్రామ విశారదుల్ కులిశ కర్కశదేహులు మీరు మీకడన్
నేము చరించు బెట్టు ధరణీశుని వేడ్కలు సేయువారమున్
గాము వినోదముల్ సలుపఁ గా దనవచ్చునె యొక్కమాటికిన్. 1834
- క. నీతోడుత నేఁ బెనఁగెదఁ, బ్రీతిన్ ముష్టికునితోడఁ బెనఁగెడి బలుఁ డు
గ్రాతత మల్లాహవమున, భూతలనాథునికి మెచ్చుఁ బుట్టింతు సభన్. 1835
- వ. అనిన విని, రోషించి, చాణూరుం డి ట్టనియె. 1836
- శా. నాతోఁ బోరఁగ నెంతవాఁడ విసిరో నా సాటియే నీవు ? వి
భ్యాతుండన్ గులజుండ సద్గుణుండ సత్కర్మ స్వభావుండ నీ
కేతాదృ గ్విభవంబు లెల్లఁ గలవే యీ పీటఁ బోరాడుటల్
వ్రేతల్ జూడఁగఁ గుప్పిగంతు లిడుటే వీక్షింపు గోపార్భకా ! 1837
- శా. స్థాణున్ మెచ్చఁడు బ్రహ్మఁ గైకొనఁడు విష్వక్సేను నవ్వుం జగ
త్రాణున్ రమ్మనఁ డీడుగాఁ డని మహా బాహాబల ప్రౌఢి న
క్షీణుం డాజికి నెల్లి నేఁ డనఁడు ¹సంక్రిడన్ విజృంభింపు న
చ్చాణూరుం డొక గోపబాలుఁ ²పనికిన్ శత్రుండు గాకుండునే. 1838
- క. ప్రల్లడ మేటికి గోపక !, బల్లిదుఁడను లోకమందుఁ బ్రభ్యాతుఁడ నా
చల్లడము క్రింద దూఱని, మల్లురు లే రెందు ధరణిమండలమందున్. 1839
- నీ. చలమున నను డాసి జలరాశిఁ జొరరాదు నిగుడి గోత్రముదండ నిలువరాదు
కేడించి కుంభినిక్రిందికిఁ బోరాదు మనుజునింహుం డని మలయరాదు
చేరినఁ బడవైతుఁ జెయ్యి సాఁపఁగరాదు బెరసి నాముందటఁ బెరుఁగరాదు
భూనాథ హింసకుఁ బోరాదు నను మీటి శోధింతుఁ గానలఁ జొరఁగరాదు

ఆ. ప్రబలమూర్తి ననుచు భాసిల్లఁగారాదు
ధరఁ బ్రబుద్ధుఁడ నని దఱుమరాదు
కలికితనము చూప గర్వింపఁగారాదు
తరముగాదు కృష్ణ ! తలఁగు తలఁగు.

1340

వ. అదిగాక నీవు శ్రీహరి నంటివేని.

1341

సీ. 1మహిమతో నుండంగ మధురాపురము గాని పొలుపార వైకుంఠపురము గాదు
గర్వంబుతో నుండఁ గంసునిసభ గాని సంసారరహితుల సభయుఁ గాదు
ప్రకటించి వినఁగ నా బాహునాదము గాని నారదు వీణాస్వనంబు గాదు
చదురులాడఁగ మల్లజన విగ్రహము గాని తమతోడి ప్రణయవిగ్రహము కాదు

తే. వెలసి తిరుగంగ వేదాంతపీఠి గాదు
మొఱిగి పో ముని మనముల మూలగాదు
సాఁగి నడవంగ భక్తుల జాణ గాదు
శౌరి ! నామ్రోల నీ వెందుఁ జనియె దింక.

1342

వ. అని పలికి.

1343

సీ. రోషాగ్ని ధూమప్రరోహంబు కైవడి శిరమున సన్నపు సిగ వెలుంగ
నాశామదేభేంద్ర హస్తసన్నిభము లై బాహుదండంబులు భయదములుగ
లయసమ యాంతకోల్లసిత దంష్ట్రుల భంగిఁ జాఁగిన కోఱమీసములు మెఱయ
నల్లని ²తెగగల నడగొండచాడ్చున నాభీల నీలదేహంబు మెఱయ

ఆ. చరణహతుల ధరణి సంచలింపఁగ నభో
మండలంబు నిండ మల్లసఱచి
శౌరిదెసకు నడచెఁ జాణూరమల్లుండు
పౌరలోక హృదయ భల్లుఁ డగుచు.

1344

అధ్యాయము — ౪౪

వ. ఇ ట్లగలం బగు నగ్గలిక డగ్గఱిన మల్లునిం గని, మెల్లన మొల్లంబగు బీరంబు
వెల్లిగొన, వల్లవ వల్లభుం డుల్లనిల్లి బాహునాదంబున రోదోంతరాళంబు పూరించి,
మించి, కవిసె. ఇ ట్లిద్దఱు నుద్దవిడి నున్నత విషమంబు లగు తాణ లిడి, కరి
కరియును, హరి హరియును, గిరి గిరియునుం దాఁకువీఁకం దలపడి, యితరేతర
హేతిహింసితంబులగు దవానలంబుల తెఱంగునఁ బరస్పర దీర్ఘ నిర్ఘాత ఘట్టితంబు

లగు మహాభ్రంబుల విభ్రమంబున, నన్యోన్య తుంగ తరంగతాడితంబు లగు
కల్పాంతకాల సముద్రంబుల రౌద్రంబున, నొండొరుల ముష్టిఘట్టనంబుల ఘట్టిత
శరీరులై, దద్దరిలక, డగ్గటి, గ్రద్దన న య్యుద్ధఱుం దిరుగునెడ, హరి చొచ్చి,
పేర్చి, యార్చి, జెట్టిం బట్టి, పడం దిగిచి, పానంబుల జాడించి, సముల్లాసంబున
నెనకంబునకు వచ్చిన, మెచ్చి, నొచ్చి, య చ్చవలుండు మీటి, మోర సారించి,
తెరలక, పొరలంద్రొబ్బిన, న బ్బలానుజుం డుబ్బి, గొబ్బున మేను వర్జిల్లి,
నర్థాంగకంబుననుండి, జానువుల నొత్తుచు, నురవడిం గరవడంబున నున్న,
నా దుర్నయుండును బాల ! మేలు మేలని, లీలం గాలు సొరనిచ్చి, త్రోచినం
జూచి, యేచి, భేచరు లగ్గించి యగ్గడింప, న గ్గోపకుమారుండు, పాటవంబున
రాటవంబునకుం జని, వెన్నెక్కి, నిక్కిన, న క్కంసభటుండు, 'మదగజరేఖా
బంధురం బగు పదంబును బదంబునం, గరంబును గరంబునం గ్రహించి,
వహించి, నైపుణంబున లోపలం దిరిగి, యట్టిట్టు దట్టించిన, దిట్టతనంబునం
దిటవు దప్పక, య పృథ్వులోచనుండు, కేడించి, యేచి, సమరతలంబున వైచి,
ప్రచండం బగు వాని పిచండంబు ²వాగించి, కాలక గాలు గీలించి, డొక్కరంబు
గొనిన, న య్యభ్యాసి, సభ్యులు సన్నుతింపం గ్రమ్మఱించి, జడ్డవం గా లడ్డగించి
రక్షించుకొనిన, నా రక్షేవైరి, వైరి కటినిలంబు పట్టి, యెత్తి, యొత్తిన, నడుమ
రాగెయిడి, సందువెట్టి, నవ్విన, నవ్విరోధి కాలు కాలితో నిడి, వేధించి, నిరోధిం
చిన, నిరోధంబుం బాసి, తిరిగి, రిసుదేవుపట్టి పట్టినంబు గొని, దట్టించిన, నుబ్బ
రిక చేసి, చాణూరుండు, హరి కరంబు వట్టి, హమ్మని నెమ్మొగంబునం గా లిడి,
మీఁ దైనం, గేశిబాలకుండు, కాలిం గాల నివారించి, మీఁ దై, నెగడి యుండ
నీక, దుర్వారబలంబున విదలించి, లేచి, గృహీత పరిపంథిచరణుం దై, విపక్షుని
వక్షంబు, వక్షి వక్ష సన్నిభం బగు పిడికిటం బొడిచిన, వాఁడు వాడి చెడక;
విజృంభించి, యంభోరాశి మథనంబునం దిరుగు కైలంబు పోలిక, నేల జిఱజిఱం
దిరిగి, తన్నిన, వెన్నుండు, కుప్పించి, యుప్పురం బెగసి, మీఁద నుఱికిన,
నతండు, కృష్ణపాద సంధిపరిక్షిప్తపాదుం దై, యెగసి, లేచి, ³సముద్ధతుం డయ్యె.
అ య్యెడ.

1345

క. బలభద్రుఁడు ముష్టికుఁడును, బలములు మెఱయంగఁ జేరి బాహాబాహిం
బ్రహ్మగర్జుల క్రియఁ బోరిరి, వెలయంగ బహువిధము లైన విన్నాణములక.

వ. ఇ విద్రంబున.

1347

1. మదజంరేఖా బంధురంబగు గండసింధురంబు చందంబున (తం.వా.) 1. లాగించి (తం)
2. పముత్తితుం డయ్యె (తం)

క. వల్లపులు పెనఁగి రున్నత, గల్లులతో భిన్న దిగిభ కరవల్లులతో
మల్లులతో రిపుమానస, భల్లులతో భీత గోపవల్లులతోడఁ. 1848

వ. ఆ సమయంబునం బౌరకాంతలు మూఁకలు గట్టి, వెచ్చనూర్పుచు, ముచ్చట
లకుం జొచ్చి, తమలో ని ట్టనిరి. 1849

ఉ. మంచి కుమారులం గుసుమ మంజుశరీరులఁ దెచ్చి చెల్లరే !
యంచిత వజ్రసారులు మహాద్రి కతోరులు నైన మల్లరం
గ్రించులఁ బెట్టి రాజు పెనఁగించుచుఁ జూచుచు నున్నవాఁడు మే
లింకుక లేదు మాను మనఁ డిట్టి దురాత్ముని మున్ను వింటిమే ! 1850

క. చూచెదరు గాని సభికులు, నీ చిన్నికుమారకుఁకు నీ మల్లరకు
న్నోచెల్ల ! యీడు గాదని, సూచింపరు పతికిఁ దమకు శోకము గాదే. 1851

సీ. వేణునాదముల మై వెలసిన మాధవుం డధరామృతము లిచ్చి యాదరించుఁ
బింధదామముల మై పెరిగిన వెన్నుండు మస్తకంబునఁ దాల్చి మైత్రి నెఱపుఁ
బీతాంబరముల మై బెరసిన గోవిందుఁ డంసభాగములఁ బాయక ధరించు
వైరయంతికల మై వ్రాలినఁ గమలాక్షుఁ డతికుతూహలమున నఱుతఁ దాల్పుఁ

తే. దనరు బృందావనంబునఁ దరుల మైన
గృష్ణఁ డానందమునఁ జేరి క్రీడసల్పు
నెట్టి నోముల నయిన ము న్నిట్టివిధము
తేల కామైతి మో యమ్మ ! యింక నెట్లు ! 1852

ఉ. పాపపుబ్రహ్మ ! గోపికల పల్లెలలోన సృజింపరాదె ము
న్నీ పురిలోపలఁ మనల నేల సృజించె న లైన నిచ్చలుఁ
జేపడుఁ గాదె యీ సుభగుఁ జెందెడి భాగ్యము సంతసంబు నీ
గోపకుమారుఁ బొంగ మును గోపకుమారిక లేమి నోచిరో. 1853

క. గోపాలకృష్ణతోడను, గోపాలన వేశలందుఁ గూడి తిరుగు నా
గోపాలు రెంతధన్యులొ, గోపాలుర కైన నిట్టి గురురుచి గలదే. 1854

క. శ్రమజలకణ సిక్తం బై, కమల దళేశ్వణుని వదన కమలము మెఱసెఁ
పామజలకణ సిక్తం బై, కమనీయం బగుచు నున్న కమలముభంగిఁ. 1855

ఆ. సభకుఁ బోవఁ జనదు సభవారి దోషంబు

నెఱిగి యూరకున్న నెఱుంగకున్న

నెఱిగియుండి యైన నిట్టట్టు పలికినఁ

బ్రాజ్ఞ నైనఁ బొందుఁ బాపచయము.

1858

వ. అని పెక్కండు పెక్కు విధంబులం బలుకఁ దద్బాహు యుద్ధంబున.

1857

క. ధృతిచెడి లోఁబడె మల్లుం, డతులిత భవ జలధి తరికి హవ రిపు పురికి

¹జిత కరికి ధృత గిరికి, తత హరిరవ భరిత శిఖరి దరికి హరికి. 1858

క. హరికిని లోఁబడి బెగడక, హరి యురము మహోగ్ర ముష్టిసహితుఁడు నొడువఁ
హరి కుసుమమాలికా హత, కరిభంగిఁ బరాక్రమించెఁ గలహోద్ధతుఁ డై. 1859

క. శౌరి నెఱిఁ జొచ్చి కరములు, క్రూరగతిం బట్టి త్రిప్పి కుంభిని వైచె

శూరుఁ గలహ గభీరుఁ, వీరున్ జాణూరు ఘోరు వితతాకారుఁ.

1860

క. శోణితము నోర నాలుకఁగఁ, జాణూరుం డట్లు ¹కృష్ణ సంభ్రమణమున సం

క్షీణుం డై శోణిం బడి, ప్రాణంబులు విడిచెఁ గంసుప్రాణము గలఁగఁ. 1861

క. బలభద్రుండును లోకులు, బలభద్రుం డనఁగ బెనఁగి పటుబాహు గతి

బలభేది మెచ్చఁ ద్రిప్పెను, బలవ న్ముష్టికునిఁ గంసు బలములు బెగడఁ. 1862

ఆ. త్రిప్పి నేలవైవ దిగ్గన రక్తంబు

వదన గహ్వరమున వరదవాఱ

ముష్టికుండు ఘోర ముష్టి సత్త్వంబు సెడి

కూలె గాలిఁ దరువు గూలినట్లు.

1863

క. పాటవమునఁ బలు పిడికిట, సూటిం బడఁ బొడిచే బలుఁడు శోభిత ఘన బా

హాటోప ³నృపతి కీటుఁ, గూటుఁ వాచాటు నధిక ఘోరలలాటుఁ.

1864

వ. అంత న ద్దనుజాంతకుండు, చరణప్రహణంబుల భిన్నమస్తకులం జేసి, వాని

చెలుల నంతకాంతికంబున కనిచిన.

1865

క. వల్లవబాలకు లని మన, మల్లవరుల పెనఁగి నేఁడు మడిసిరి వీరల్

బల్లిదులు తలఁడు, తలఁ డని, చెల్లాచెద రైరి పాటి చిక్కిన మల్లల్.

1866

1. హితకరికి (హ) 2. కృష్ణసంభ్రమమున (హ) 3. నృపకీటుఁ (హ) శోభితబాహు,
స్పృటనత నృపకీటుఁ (తం.F.N.)

—: శ్రీకృష్ణుండు కంసుని వధించుట :—

- ఉ. మల్లరఁ జంపి గోపక సమాజములో మృగరాజురేఖ శో
భిల్లఁగఁ బాదపద్మములఁ బెల్లుగ నందెలు మ్రోయ వచ్చు నా
వల్లవరాజు నందనుల వారక చూచి మహీసురాడు ల
ల్లన నంస్తుతించిరి ప్రియంబుగఁ గంసుఁడు దక్క నందఱున్. 1367
- వ. అంత సభాజనంబుల కలకలంబు నివారించి, మంత్రులం జూచి, కంసుం డి ట్టనియె.
- మ వల్లవ బాలురన్ నగరవాకిటికిన్ వెడలంగ ద్రొబ్బుఁ డీ
గొల్లల ముద్దీకో త్లోనుఁడు క్రూరుని నందునిఁ గట్టుఁ డుర్వికిన్
దెల్లముగాఁగ నేఁడు వసుదేవుని జంపుఁడు తండ్రి గాఁడు వీఁ
దెల్లవిధంబులన్ బరుల కిష్టుఁడు కావకుఁ డుగ్రసేనునిన్. 1369
- వ. అని పలుకు సమయంబున. 1370
- శా. జంఘాలత్వముతో నగోపరి చర త్సారంగ హింసేచ్చ ను
ల్లంఘింపం గమకించు సింహము క్రియన్ లక్షించి ప్రౌఠప్రజా
సంఘాతంబులు తల్లడిల్ల హరి కంస ప్రాణహింసార్థి యై
లంఘించెన్ ¹దమగంబు మీఁదికి ³రయ్యెల్లానంబు భాసిల్లఁగన్. 1371
- క. తమగమున కెగురు యదుస, త్రమ గణ్యునిఁ జూచి ఖడ్గధరుఁ డై యెదిరెం
దమ గమివారలు వీరో, త్రమగణ విభుఁ డనఁగఁ గంసధరణీపతియన్. 1372
- శా. వక్షిండుం డురగంబుఁ బట్టువిధ మొప్పన్ గేశబంధంబు లో
కక్షోభంబుగఁ బట్టి మౌళిమణు లాకల్పాంతవేశా పత
న్నక్షత్రంబులభంగి రాల రణసన్నాహంబు ³డిందించి రం
గక్షోణిం బడఁద్రోచెఁ గృష్ణుఁడు వెసన్ గంసున్ నృపోత్తంసునిన్. 1373
- శా. మంచాగ్రంబుననుండి రంగధరణీ మధ్యంబునం గూలి యే
సంచారంబును లేక చిక్కి జను లాశ్చర్యంబునుం బొందఁగా
బంచత్వంబును బొందియున్న విమతున్ బద్మాక్షుఁ డీద్రెన్ వడిన్
పంచాస్యంబు గజంబు నీడ్చు పగిదిన్ బాహా బలోల్లాసి యై. 1374
- క. రోష ప్రమోద నిద్రా, భాషాశన పాన గతులఁ బాయక చక్రిన్
⁴దోషగతిఁ జూచి యైన వి, శేష⁵గతిన్ గంసుఁ డతనిఁ జెందె నరేంద్రా ! 1375

1. దమకంబు (హ.) 2. జయెల్లానంబు (వ్రా. ప్ర.) 3. డిపింప (ప); రణసంరంభంబు
డిందించి (తం.వా.) 4. దోషరతి (హ.వా.) 5. ధుచి (హ.వా.)

వ. ఆ సమయంబున.

1876

క. గోపాలుఁ డొక్క డద్దిర! భూపాలకుఁ జంపె పీనిఁ బొడువుం దేత
ద్రూ పాలస్యము లే లని, ¹తా పాలము రోపు లగుచు దర్శింపడు లై.

1877

శా. న్యగ్రోధుండును గహ్వరుడు మొదలుగా నానాయుధానీక సా
మగ్రి గంసుని సోదరుల్ గవియుడు మాద్య ద్గజేంద్రాభుఁ డై
యుగ్రుం డై పరిఘాయు ధోల్లసితుఁ డై యొందొండ చెండాడి కా
లాగ్ర షోణికిఁ బంచె రాముఁడు గరియస్థేముఁ డై వారలన్.

1878

వ. ఆ య్యవసరంబున.

1879

క. చేతులఁ ³దాశము లొత్తుచు, జేతోమోదంబుతోడ సిగముడి వీడ
బాతరలాడుచు మింటను, గీతము నారదుఁడు వాడె గృష్టా! యనుచు.

క. వారిజభవ రుద్రాదులు, భూరి కుసుమవృష్టి గురిసి పొగడిరి కృష్ణ
భేరులు మ్రోసెను నిర్జర, నారులు దివి నాడి రధిక నటనముల నృపా!

1881

వ. అంతం గంసాదుల కాంతలు, భర్తృమరణ దుఃఖాక్రాంత లై, కరంబుల శిరం
బులు మోడుకొనుచు, నశ్రుధారా పరిషిక్త వదన లై, సదనంబులు వెలువడి
వచ్చి, వీరశయ్యా నిద్రితు లయిన విభులం గొఁగిలింతుకొని, సుస్వరంబుల విల
పించిరి. అందుఁ గంసభార్య లి ట్లనిరి.

1882

సీ. గోపాల సింహంబు కోపించి వెల్వడి నిను గజేంద్రునిభంగి నేడు గూల్చె
యాదవేంద్రానిల మాభీలజవముల నిను మహిజము మాడ్కి నేల వ్రాల్చె
వాసుదే వాంఛోధి వారి యుద్వేల మై నిను దీవి కైవడి నేడు ముంచె
దేవకిసుత వజ్రి దేవత లలరంగ నినుఁ గొండక్రియ నేడు నిహతుఁ జేసె

దే. హా మనోనాథ! హా వీర! హా మహాత్మ!

హా మహారాజ! నీ విట్లు హతుడ వయిన
మనుచు నున్నార మక్కట! మమ్ముఁ బోలు
కఠినహృదయలు జగతిపైఁ గలరె యెందు.

1888

క. భూతముల కెగ్గు సేసిన, భూతంబులు నీకు నెగ్గు బుట్టించె వృధా
భూత మగు మనికి యెల్లను, భూతద్రోహికిని శుభముఁ బొంద దధీశా!

1884

క. గోపాలకృష్ణ తోడను, భూపాలక! మున్ను దొడరి పొలిసినవారి
నీపాల బుధులు సెప్పరె, కోపాలస్యములు విడిచి కొలువం దగదే.

1885

—: శ్రీకృష్ణుండు దేవకీవసుదేవుల చెఱ మాన్ని యుగ్రసేనునికి పట్టము కట్టుట :—

వ. అని, విలపించుచున్న రాజవల్లభల నూరార్చి, జగద్వల్లభుం డయిన హరి కంసాదులకుఁ బరలోక సంస్కారంబులు సేయఁ బనిచి, దేవకీ వసుదేవల 'బంధనంబు విడిపించి, బలభద్రనహితుం డయి, వారలకుఁ బ్రణామంబులు సేసిన. 1886

అధ్యాయము - ౪౫

మ. కని లోకేశులు గాని వీరు కొడుకుల్ గా రంచుఁ జిత్తంబులఁ జనయిత్రి జనకుల్ విచారపరు లై శంకింపఁ గృష్ణుండు దా జననమోహిని యైన మాయఁ దదభిజ్ఞానంబు వారించి యిట్లనియెఁ సాగ్రజుఁ దై మహావినతుఁ దై యానంద సంధాయి యై. 1887

సీ. మమ్ముఁ గంటిరి గాని మా బాల్య పొగండ కైశోర వయసులఁ గదిసి మీరలెత్తుచు దింపుచు నెలమి మన్నింపుచు నుండు సౌభాగ్యంబు లొంద రైతిరా కాంక్ష గలిగియు న్నది దైవయోగంబు తల్లిదండ్రులయొద్దఁ దనయు లుండియే యవసరమున నె బ్బంగి లాలితు లగుచు వర్ధిల్లుదు రట్టి మహిమ

తే. మాకు నిన్నాళ్ళు లేదయ్యె మఱియు వినుఁడు నిఖిల పురుషార్థహేతు వై నెగడుచున్న మేని కె వ్వార లాద్యులు మీర కారె యా ఋణముఁ దీర్చ నూతేంద్ర కైనఁ జనదు. 1888

క. చెల్లుబడి గలిగి యెవ్వఁడు, తల్లికిఁ దండ్రికిని దేహధనముల వృత్తుల్ నెల్లింపఁ దట్టి కష్టఁడు, ప్రల్లదుఁ డామీద నాత్మపలలాశి యగుఁ. 1889

క. జననీజనకుల వృద్ధులఁ, దనయుల గురు విప్ర సాదు దారాదుల నే జనుఁడు ఘనుఁ డయ్యుఁ బ్రోవక, వనరును జీవన్ముతుండు వాఁడు ధరిత్రిఁ.

వ. అదియునుం గావున. 1891

శా. కారాశాలల మానిమిత్తము మిముం గంసుండు గారింపఁగా వారింపంగ సమర్థతల్ గలిగియుఁ వారింపఁగా²రాక నిష్కారుజ్యాత్ముల మైన క్రూరుల మహా కౌటిల్యసంచారులఁ సారాతిక్షమలార! మమ్ముఁ గొఱతల్ నైరించి రక్షింపరే. 1892

వ. అని యిట్లు మాయామనుష్యుం డయిన హరి పలికిన పలుకులకు మోహితు లై, వారల నంకపీఠంబుల నిడుకొని, కౌగిలించుకొని, కన్నీటం దడుపుచు, బ్రేమ

1. సంకలియలు (క.చ.తం.) 2. లేక (హ)

పాశబద్ధు లయి, దేవకీవసుదేవు లూరకుండిరి. అంత వాసుదేవుండు మాతామహం
డయిన యుగ్రసేనునిఁ జూచి.

1893

చ. అనఘ! యయాతిశాపమున యాదవవీరులకుఁ నరేశ్వరా
సనమున నుండరాదు నృపసత్తమ రాజపు గమ్ము భూమికిఁ
నినుఁ గొలువంగ నిర్జరులు నీ కరివెట్టుదు రన్యరాజులం
బనిగొను టెంత రమ్ము జనపాలనశీలివి గమ్ము వేడ్కతోఁ.

1894

వ. అని పలికి.

1895

క. మన్నించి రాజుఁ జేసెను, వెన్నుఁడు సత్యావధాను విశ్రుతదానుఁ
సన్నుత మానుఁ గదన, చ్చిన్నాహిత సేను నుగ్రసేనుఁ దీనుఁ.

1896

వ. తదనంతరంబ, తొల్లి కంసభీతు లయి, విదేశంబులం గృశింపుచున్న యదు వృష్టి
భోజ మదు దశార్ణ¹కుకు రాందక ప్రముఖు లగు సకల జ్ఞాతిబంధులను రావించి,
చిత్తంబు లలర విత్తంబు లిచ్చి, వారి వారి నివాసంబుల నుండ నియమించె.
ఇ వివిధంబున.

1897

క. మధుసూదన సత్కరుణా, మధురాలోకన విముక్త మానస భయు లై
మధురవచనములఁ దారును, మధురానగరంబు ప్రజలు మనిరి నరేంద్రా!

1898

వ. అంత నొక్కనాఁడు సంకర్షణసహితుం డయి, నందునిజేరి, గోవిందుం డిట్లనియె.

శా. తండ్రిం జూడము తల్లిజూడము యశోదాదేవియుఁ నీవు మా
తండ్రిం దల్లియు నంచు నుండుదుము సద్ధర్మంబులం దొల్లి యే
తండ్రుల్ బిడ్డల నిట్లు పెంచిరి భవ తౌజన్యభావంబులఁ
దండ్రీ! యింతటివార మైతిమి గదా త త ద్వయోలీలలఁ.

1400

ఉ. ఇక్కడనున్న బాంధవుల కెల్లను సౌఖ్యము సేసి వత్తు మే
మక్కడికిఁ మదియులకు నందఱికిఁ వినుపింపుమయ్య! నే
మెక్కడ నున్న మాకు మది నెన్నఁడుఁ బాయవు మీ ప్రజంబులో
మక్కువతోడ మీరు కృప మా కొనరించు క్రియావిశేషముల్.

1401

వ. అని పలికి, వస్త్రభూషణాదు లొసంగి, సాదరంబునం గౌఁగిలించుకొని, గోవిందుం
డనిచిన, నందుండు ప్రణయవిహ్వలుం డయి, బాష్పజలపూరిత లోచనం దగుచు
వల్లవులుం, దానును ప్రేపల్లెకుం జనియె. అంత.

1402

—: రామకృష్ణులు పనితులై కాశీపట్టణమునకుం జని విద్యాభ్యాసముఁ జేయుట :—

క. గర్గాది భూసురోత్తమ, వర్గముచే నుపనయనము వసుదేవుడు స
న్మార్గంబునఁ జేయించెను, నిర్గర్వ చరిత్రులకును నిజపుత్రులకుఁ. 1408

క. ¹ద్విజరాజ వంశవర్ములు, ద్విజరాజ ముఖాంబుజోపదిష్ట వ్రతులై
ద్విజరాజత్వము నొందిరి, ద్విజరాజాదిక జనంబు ²దీవింపంగఁ. 1404

వ. ఉపనయనానంతరంబున వసుదేవుడు, బ్రాహ్మణులకు సదక్షిణంబులుగా ననేక
గో హిరణ్యదానంబు లొసంగి, తొల్లి రామకృష్ణుల జన్మసమయంబునందు నిజ
మనోదత్త లయిన గోవుల నుచ్చరించి యిచ్చి, కామితార్థంబుల నర్థులకుం బెట్టె.
ఇట్లు బ్రహ్మచారులై. 1405

శా. ఉర్విఁ మానవు లెవ్వ రైన గురు వాక్యోద్యుక్తులై కాని త
త్పూర్వారంభము సేయఁ బోల దనుచుఁ బోధించుచందంబునఁ
సర్వజ్ఞత్వముతో జగద్గురువులై సంపూర్ణులై యుండియుఁ
గుర్వంగీకరణంబు సేయఁ జని రా గోవిందుడుఁ రాముడుఁ. 1406

వ. చని మహా వైభవరాశి యైన కాశిం జేరి, తత్తీరంబున నవంతీపుర నివాసియు,
సకల విద్యావిలాసియు నైన, ³సాందీపని యను బుధవర్ముం గని, యథోచితం
బుగ దర్శించి, శుద్ధభావ వర్తనంబుల భక్తి సేయుచు నుండ, వారలవలన
సంతుష్టం డై. 1407

శా. వేదశ్రేణియు నంగకంబులు ధనుర్వేదంబుఁ దంత్రంబు మ
న్వాది వ్యాహృత ధర్మశాస్త్రములు నుద్య న్న్యాయముం దర్కవి
ద్యా దక్షత్వము రాజనీతియును ⁴శుద్ధప్రక్రియఁ జెప్పె నా
భూదేవాగ్రణి రామకృష్ణులకు సంభూత ప్రమోదంబునఁ. 1408

క. అఱువదినాలుగు విద్యలు, నఱువదినాలుగు దినంబు లంతన వారల్
నెఱవాదు లయిన కతమున, నెఱి నొక్కొకనాఁటి వినికి నేర్చి రిలేశా. 1409

క. గురువులకు నెల్ల గురులై, గురు లఘు భావములు లేక కొమరారు జగ
ద్గురులు త్రిలోక హితార్థము, గురుశిష్య న్యాయలీలఁ గొల్పిరి వేడ్కఁ. 1410

వ. ఇట్లు కృతకృత్యులయిన శిష్యులఁ జూచి, వారల మాహాత్మ్యంబునకు వెఱుగు
పడి, సభార్యుం డయిన ⁵సాందీపని యిట్లనియె. 1411

1. ద్విజరాజత్వము నొందిరి (తం) 2. దీవింపంగఁ (హ) 3. సాందీపుండను (హ)
అప్పే—సాందీపని. మూలము—సాందీపనః (45-88) 4. శబ్ద (హ) 5. సాందీపుం డిట్లనియె (హ)

- శా. అంభోరాశిఁ బ్రభాసతీర్థమున మున్నున్నతనూ సంభవుం
దంభోగాహము సేయుచున్ మునిఁగి లేఁ డయ్యెం గృపాంభోనిధుల్
శుంభద్వీర్యులు మీదు మీ గురునికిం జోద్యంబుగా శిష్యతన్
గాంభీర్యంబునఁ బుత్రదక్షిణ యిడన్ గర్తవ్య మూహింపరే. 1412
- క. శిష్యులు బలాధ్యు లయిన వి, శేష్యస్థితి నొంది గురువు జీవించును ని
ర్దూష్య గుణబల గరిష్ఠులు, శిష్యుల రై గురునికోర్కె సేయం దగదే. 1413
- వ. అనిన విని, రామకృష్ణులు గుర్వర్థంబుగా దుర్వారతథారూఢు లై, రయంబునం
జని, రౌద్రంబున సముద్రంబుఁ జేరి యి ట్టనిరి. 1414
- క. సాగర! సుబుద్ధితోడను, మా గురుపుత్రకునిఁ దెమ్ము మా తాడిన నీ
వాగడ మౌదువు దుస్సహ, వేగ రణాభీల నిశిత విశిఖాగ్నులకున్. 1415
- వ. అనిన వారలకు జలరాశి యి ట్టనియె. 1416
- ఉ. వంచన యింత లేదు యదువల్లభులార! ప్రభాసతీర్థమం
దంచితమూర్తి విప్రసుతుఁ డాధ్యుఁడు తోయము లాడుచుండ ను
త్సంచలితోర్మి యొక్కటి ప్రచండగతిం గొనిపోయెఁ బోవఁగా
బంచజనుండు మ్రింగె నతిభాసురశీలుని విప్రజాలునిన్. 1417
- వ. అని వాని వసీయించు చోఁ బెఱింగించిన. 1418
- శా. శంఖారావముతోడఁ బంచజనుఁ డాశంకించి చిత్తంబులో
సంఖిన్నుండుగ వార్ధిఁ 1జొచ్చి దహన జ్వాలాభ పేమోజ్జ్వలత్
పుంఖాస్త్రంబునఁ గూల్చి వాని జఠరంబున్ వచ్చి గోవిందుఁ డ
ప్రేంఖచ్చిత్తుఁడు బాలుఁ గానక గురు ప్రేమోది తోద్యోగుఁ డై. 1419
- క. దానవుని దేహజం బగు, మానిత శంఖంబుఁ గొనుచు మసలక బలుఁడున్
తో నేతేరఁగ రథి యై, దానవరిపుఁ డరిగె దండధరు పురికి నృపా! 1420
- వ. చని, 2సంయమనీ నామ నగరంబు చేరి, తద్ధ్వారంబునం బ్రశయకాల మేఘగంభీర
నినద భీషణం బగు శంఖంబు పూరించిన, విని వెఱంగుపడి. 1421
- శా. అస్మద్భాహుబలంబు గైకొనక శంఖారావమున్ మానసా
పస్మారంబుగ నెవ్వఁ డొక్క నగరప్రాతంబునం జేసె మ
ద్విస్మేరావహ రోషపావకునిచే విధ్వస్తఁ డై వాఁడు దా
భస్మం బై చెడు నంచు నంతకుఁడు కోవ ప్రజ్వలన్మూర్తి యై. 1422

వ. వచ్చి, రామకృష్ణులం గని, వారు లీలామనుష్యు లయిన విష్ణుమూర్తు లని యెఱింగి, భక్తితోడ శుశ్రూష చేసి, సర్వభూత మయుం డగు, కృష్ణునకు నమ స్కరించి, యేమి సేయుదు. ఆనతిమ్ము. అనిన, న మృహాత్ముం డి ట్టనియె.

క. చెప్పెద మా గురునందనుఁ, దప్పు గలుగఁ జూచి నీవు దండమునకుఁ
దెప్పించినాఁడ వాతని, నొప్పింపుము మాకు వలయు నుత్తమ చరితా ! 1424

క. అనిన విని వీఁడె వీనిం, గొని పొందని భక్తితోడ గురునందను ని
చ్చినఁ గృష్ణుండు ¹వీడ్కొనియెను, ఘన దుర్జనదమను మహిషదమనుఁ శమనుఁ

వ. ఇట్లు జము నడిగి తెచ్చి, రామకృష్ణులు సాందీపనికిం బుత్రుని సమర్పించి యింక
నేమి సేయవలయు, ²అడుగుము. అనిన నతం డి ట్టనియె. 1426

క. గురునకుఁ గోరిన దక్షిణ, కరుణఁ ము న్నైవ్యఁ డిచ్చె ఘనులార ! భవ
ద్గురునకుఁ గోరిన దక్షిణ, దిరముగ నిచ్చితిరి మీరు దీపిత యశు లై. 1427

క. కాలుని వీటికి జని మృత, బాలకుఁ దే నొరుల వశమె ? భవదీయ కృపఁ
మేలు దొరకొనియె మాకు వి,శాల మగుం గాత మీయశము లోకములఁ. 1428

వ. మహాత్ములార ! యేను గృతార్థుండ నైతి. అని దీవించిన, సాందీపని వీడ్కొని
కృతకృత్యు లై, రామకృష్ణులు రథారోహణంబు సేసి. మథురకుం జనుదెంచి,
పాంచజన్యంబు పూరించినఁ గని, నష్టధనంబులు గనినవారి భంగిం బ్రజలు
ప్రమోదించిరి. అంత నొక్క నాఁ డేకాంతంబున. 1429

అధ్యాయము — ౪౬

—: శ్రీకృష్ణుండు గోపకాంతల చెంతకు సుద్ధవునిఁ బంపుట :—

శా. నాపైఁ జిత్తము లెప్పుడుఁ న్నిలుపుచుఁ నా రాక గాంక్షింపుచున్
నా పే రాత్ముల నావహించుచు వగఁ నానాప్రకారంబులఁ
గోపాలాంగన లెంత జాలిపడిరో కోపించిరో దూఱిరో
ప్రేపల్లెఁ నిజ ³ధర్మగేహములలో విభ్రాంత చైతన్య లై. 1430

స. అని చింతించి. 1431

క. సిద్ధవిచారు గభీరుఁ, వృద్ధవదో వర్జనీయ వృష్టిప్రవరున్
బుద్ధినిధి నమర గురు సము, సుద్ధవునిం జూచి గృష్ణుఁ డొయ్యన పలికెఁ. 1432

- శా. రమ్మా యుద్ధవ ! గోపకామినులు నా రాకల్ నిరీక్షింపుచున్
సమ్మోహంబున నమ్మియున్ మఱచి యే చందంబునన్ గుందిరో
తమ్మున్ నమ్మినవారి డిగ్గవిడువన్ ధర్మంబు గా దండ్రు వే
పొమ్మా ! ప్రాణము లే క్రియన్ నిలిపిరో ప్రోద్య ద్వియోగాగ్నులన్. 1433
- క. తొకిక మొల్ల క న న్నా, లోకించు ప్రపన్నులకును లోఁబడి కరుణా
లోకనములఁ బోషింతురు, నా కాశితరక్షణములు నై సర్గికముల్. 1434
- క. సందేహము మానుం డర, విందాననలార ! మిమ్ము విడువను వత్తున్
బృందావనమున కని హరి, సందేశము పంపె ననుము సంకేతమునన్. 1435
- వ. అని మందహాస సుందర వదనారవిందుం డై, కరంబు కరంబున నవలంబించి,
సరసవచనంబు లాడుచు, వీడుకొల్పిన, నుద్ధవుండును రథారూఢుం డై, సూర్యా
స్తమయ సమయంబునకు నందప్రజంబుఁ జేరి, వనంబులనుండి వచ్చు గోవుల
చరణరేణువులం బ్రచ్చన్న రథుం డై, చొచ్చి, నందు మందిరంబు ప్రవేశించిన.
- శా. ఆ పుణ్యాత్మునిఁ గొఁగిలించుకొని నందాభీరుఁ డానంది యై
మా పాలింటికినిఁ గృష్ణఁ డీతఁ డనుచున్ మన్నించి పూజించి వాం
ఛాపూర్ణంబుగ మంజులాన్న మిడి మార్గాయాసముం బాపి స
ల్లాపోత్సాహముతోడ ని ట్లనియె సంరక్షించి మోదంబునన్. 1437
- క. నా మిత్రుఁడు వసుదేవుఁడు, సేమంబుగ నున్నవాఁడె చెలువుగఁ బుత్రుల్
నేమంబునఁ బూజింప మ, హామత్తుం డైన కంసుఁ డణగిన పిదపన్. 1438
- శా. అన్నా ! భద్రమె తల్లిదండ్రుల మమున్ హర్షించి చింతించునే
తన్నుం బాసిన గోపగోపికల మిత్రవ్రాతముం గోగణం
బు న్నిత్యంబుఁ దలంచునే వన నదీ భూముల్ ప్రసంగించునే
వెన్నుం డెన్నఁడు వచ్చునయ్య ! యిట మా వ్రేపల్లెకున్ నుద్ధవా ! 1439
- క. అంకిలి గలుగక మా కక, లంకేందుని పగిదిఁ గాంతి లలితం బగు త
త్సంకష నయనుని నెమ్మొగ, మింక విలోకింపఁ గలదె యీ జన్మమునన్. 1440
- క. అని హరి ము న్నొనరించిన, పను లెల్లను జెప్పి చెప్పి బాష్పాకుల లో
చనుఁ డై డగ్గుతికతో, వినయంబున నుండె గోపవీరుం డంతన్. 1441
- క. పెనిమిటి బిడ్డని గుణములు, ¹వినుతింప యశోద ప్రేమ విహ్వలమతి యై
చనుమొనలఁ బాలు గురియఁగఁ, గనుఁగొనలను జలము తొలుకఁగా బెగ్గిలియెన్.

వ. ఇట్లు గోవింద సందర్శనాభావవిహ్వలు లైన యశోదానందులకు సుద్ధవుం
డి ట్లనియె. 1443

క. జననీజనకుల మిమ్ముం, గనుఁగొన శీఘ్రంబె వచ్చుఁ గని భద్రదంబుల్
వనజాక్షుం డొనరించును, మనమున వగవకుఁడు ధైర్య మండనులారా! 1444

మ. బలుఁడు౯ గృష్ణుఁడు మర్త్యులే వసుమతీభారంబు వారింప వా
రల రూపంబులఁ బుట్టినాఁడు హరి నిర్వాణ ప్రభుం 1 డెవ్వఁ డు
జ్జ్వలుఁ డై ప్రాణవియోగ కాలమున దత్తర్వేశుఁ జింతించు వాఁ
డలఘు శ్రేయముఁ బొందు బ్రహ్మమయుఁ డై యర్కాభుఁ డై నిత్యుఁ డై.

సీ. అట్టి నారాయణుం డభిలాత్మ భూతుండు కారణ మానవాకారుఁ డైనఁ
జిత్రంబు లతనిపైఁ జేర్చి సేవించితి రతి కృతార్థుల రైతి రనవరతము
శోభిల్లు నింధనజ్యోతి చందంబున నభిలభూతములందు నతఁ డతనికి
జననీ జనక దారసఖి పుత్ర బాంధవ శత్రు ప్రియాప్రియ జనులులేరు

ఆ. జన్మ కర్మంబులు జన్మంబులును లేవు
శిష్టరక్షణంబు సేయుకొఱకు
గుణవిరహితుఁ డయ్యు గుణి యయి సర్వర
క్షణ వినాశకేళి సలుపుచుండు. 1446

వ. అని మఱియును, బెక్కువిధంబుల హరిప్రభావం బుపన్యసింపుచు, నా రేయి
గడపి, దధిమథన శబ్దంబు లాకర్షింపుచు లేచి, మఱునాఁడు కృతానుష్ఠానం డై,
యుద్ధవుం, డొక్క రహస్య ప్రదేశంబున నున్న సమయంబున. 1447

అధ్యాయము - ౪౭

శా. రాజీవాక్షుఁడు సుందరాస్యుఁడు మహోరస్కుండు వీతాంబరుం
దాజానుస్థిత బాహుఁ డంబురుహ మాలాలంకృతుం డుల్లసత్
రాజ త్కుండలుఁ డొక్క పీరుఁ డిచట౯ రాజిల్లుచున్నాఁడు మా
రాజీవాక్షుని భంగి నంచుఁ గని రా రాజాన్వయుం గోవికల్. 1448

వ. కని లజ్జాసహిత హాసవిలోకంబులు ముఖంబులకుం జెలు వొసంగ ని ట్లనిరి.

—: భ్రమరగీతలు :—

- చ. ఎఱుగుదు మేము నిన్ను వనజేశ్వరు మిత్రుడ వీవు కూరిమి
మెఱయుచుఁ డల్లిదండ్రులకు మే లెఱిగింపఁ బ్రియుండు పంపఁగా
వఱలెడు భక్తి వచ్చితివి వారల నైన మనంబులోపల
మఱవఁడు శౌరి మేలు మఱి మాన్యులు రాజున కెవ్వ రిచ్చట.
- 1450
- క. మునివరు లైనను బంధుల, ఘన సఖ్యము విడువలేరు గాక విడువరే
ననిమిత్త సఖ్య మాఁకటి, పని దీఱిన నకులు విరులఁ బాయునో లేదో.
- 1451
- చ. అని యిటు గోపికల్ వలుక నం దొకగోపిక కృష్ణపాద చిం
తనమునఁ జొక్కి చేరువను దైవవశంబునఁ గాంచె నుజ్జ్వలత్
సునిశిత సద్వివేకముఁ బ్రసూన మరంద మదాతిరేకము
ఘన మృదునాద సంచలిత కాముక లోకముఁ జంచరీకము.
- 1452
- వ. కని, హరి తన్నుం బ్రార్థింపఁ బుత్రెంచిన దూత యని కల్పించుకొని, యుద్ధవు
నికి నన్యపదేశం బై యెఱుకపడ, న య్యళికిం దొయ్యలి యి ట్టనియె.
- 1453
- మ. భ్రమరా! దుర్జనమిత్ర! ముట్టకుము మా పాదాబ్జముల్ నాగర
ప్రమదాశీ కుచకుంకు మాంకిత లస త్రాణేశ దామ ప్రసూ
న మరం దారుణి తాననుండ వగుట నాథుండు మన్నించుఁ గా
క మము న్నేపుచుఁ బౌరకాంతల శుభాగారంబుల నిత్యము.
- 1454
- మ. ఒక పువ్వందలి తేనె ద్రావి మధుపా! యుత్సాహి వై నీవు వే
ఱొకటిం బొందెడి భంగి మ మృధరపీయాషంబునం దేల్చి మా
యకలం కోజ్జ్వల యౌవనంబుఁ గొని యన్యాసక్తుఁ డయ్యె విభుం
డకటా! యాతని కెట్లు దక్కె సిరి మిథ్యాకీర్తి నమ్మె జుమీ.
- 1455
- శా. భృంగా! కృష్ణుడు మంచివాఁ డనుచు సంప్రీతిఁ బ్రసంగించె దీ
సంగీతంబున నేము సొక్కుదుమె తచ్చారిత్రముల్ వింతలే
యంగీకారము గావు మాకుఁ బురకాంతాగ్ర ప్రవేశంబుల
సంగీతం బొనరింపు వా రిడుదు రోజు నీకు నిష్టార్థముల్.
- 1456
- మ. సమదాశీశ్వర! చూడు ముజ్జ్వలిత హాస భ్రూ విజృంభంబుల
రమణీయుం డగు శౌరిచేఁ గరగరె రామల్ ద్రిలోకంబుల
బ్రమదారత్నము లక్ష్మి యాతని పదాబ్జాలంబు సేవించు ని
క్కము మే మెవ్వర మా కృపాజలధికి గారుణ్యముం జేయఁగ.
- 1457

శా. రోలంబేశ్వర ! నీకు దూత్యము మహారూఢంబు నీ నేరుపుల్
చాలు మచ్చరణాబ్జముల్ విడుపు మస్మన్నాథ పుత్రాదులన్
లీలం బాసి పరంబు డించి తనకున్ లీనత్వమున్ బొందు మ
మేలూ వాసె విభుండు ధార్మికులు ము న్ని చందమున్ మెత్తురే. 1458

శా. వాలిం జంపెను వేటకాని పగిడిన్ వంచించి దైత్యానుజన్
రోలం బట్టి విరూపఁ జేసెను బలిన్ లోభంబుతోఁ గట్టి యీ
త్రైలోక్యంబు మొఱంగి పుచ్చుకొనియెన్ ధర్మజ్ఞుడే మాధవుం
డేలా షట్పద ! యెగ్గు మావలన నీ కెగ్గింపఁగా నేటికిన్. 1459

ఉ. పన్నుగ మింటిపై కెగసి పాటు విహంగము లైన వీనులన్
త న్నొకమాటు విన్న గృహ దార సుతాదులఁ బాపి విత్త సం
పన్నత డించి సంసరణవద్ధతిఁ బాపెడువాఁడు నిత్యకాం
క్ష న్నెఱి నున్న మా బ్రతుకు సైఁచునె యేల మధువ్రతోత్తమా ! 1460

మ. కమనీయం బగు వేటకాని ! పలు కాకర్ణించి నిక్కంబుగాఁ
దమ చిత్తంబులఁ చేర్చి జేరి హరిణుల్ తద్బాణ నిర్భిన్ను లై
యమితోగ్ర వ్యధ నొందుభంగి హరి మాయాలాపముల్ నమ్మి దుః
ఖములం జెందితి మంగజాస్త్రి జనితోగ్రశ్రాంతి నిందిందిరా ! 1461

ఉ. బంధుల బిడ్డలన్ మగల భ్రాతలఁ దల్లులఁ దండ్రులన్ మనో
జాంధతఁ జేసి డించి శరణందిన మమ్ము వియోగ దుర్దశా
సింధువునందుఁ ద్రోసి యిటు చేరకపోవుట పాడి గాదు పు
ష్పంధయ ! మీ యధీశునకుఁ బాదములం బడి యొత్తి చెప్పవే. 1462

సీ. కాంచన రత్న సంఘటిత సౌధంబులే మా కుటీరంబులు మాధవునకు
వివిధ నరేంద్ర సేవిత రాజధానియే మాపల్లె యదువంశ మండనునకు
సురభిపాదప లతాశోభి తారామమే మా యరణ్యము సింహమధ్యమునకుఁ
గమనీయ లక్షణ గజ తురంగంబులే మా ధేనువులు కంసమర్దనునకు

రూపవిభ్రమ నైపుణ రూఢ లైన
మగువలమె మేము మన్మథమన్మథునకు
నేల చింతించు మముఁ గృష్ణుఁ డేల తలఁచుఁ
బృథివి నధిపులు నూతన ప్రియులు గారె.

1463

- వ. అని మఱియు ని ట్లనేకవిధంబులఁ గృష్ణసందర్శన లాలసలై, పలుకుచున్నగోపి కల వచనంబులు విని, యుద్ధవుండు మధురాలాపంబుల నూరార్చుచు ని ట్లనియె.
- మ. జప దాన వ్రత హోమ సంయమ తప స్సాంధ్యధ్యాయ ముఖ్యంబులన్ నిపుణుల్ గోరియు నే విభున్ మనములో నిల్పంగ లే రట్టి స ద్విపులాకారునిపై మహామహిముపై విశ్వేశుపై మీ కజ స్ర పటుధ్యానము లిట్లు నిల్చునె భవచ్ఛార్మితముల్ చిత్రముల్.
- 1465
- క. నను మీకడకుం గృష్టుఁడు, పని పంపెడు వేళఁ బిలిచి పలికిన పలుకుల్ వినుఁ డన్నియు వివరించెద, వన జేక్షణలార ! మీరు వగవకుఁ డింకన్.
- 1466
- వ. అని హరివచనంబులుగా ని ట్లనియె.
- 1467
- సీ. ఎల్లకార్యములకు నేను ప్రధానకారణము గావున మీకు రమణులార కలుగదు మద్వియోగము చరాచరరూపములో మహాభూతములు వసించు కరణి నుండుదు సర్వగతుఁడ నైనే మనః ప్రాణ బుద్ధి గుణేంద్రి యాశ్రయంఢ నాత్మయం దాత్మచే నాత్మఁ బుట్టింతు రక్షింతును ద్రుంతు హృషీకభూత
- తే. గుణగణాకార మాత్మలోఁ గొమరుమిగులు నిబిడ మాయానుభవమున నిత్యశుద్ధ మాత్మవిజ్ఞాన మయము నై యమరు గుణముఁ బ్రకృతికార్య మనోవృత్తిఁ బట్టి పొందు.
- 1468
- చ. కలఁ గని లేచి మున్ను కలఁ గన్న సమస్తవిధంబు కల్లఁగా దలఁచినభంగి మానస పదార్థముచే నిఖిలేంద్రియార్థముల్ బలమునఁ గట్టి తద్జ్ఞుఁడు ప్రపంచము లే దనుఁ దన్మనంబు దా రలయక గట్టుడున్ బుధుల కవ్వల నొండొక భేద మున్నదే.
- 1469
- ఆ. సాంఖ్యయోగ నిగమ సత్య తపో దమ ములు మనోనిరోధములు గడపలఁ గాఁగ నుండు జలధి కడపలగాఁ గల నదులభంగి నశివనయనలార !
- 1470
- మ. చెలువల్ దవ్వల నున్న వల్లభులపైఁ జిత్రంబులం గూర్తు రు త్కలికన్ జేరువ వారికంటె నదియుం గా కెప్పుడున్ నన్ను మీ రలు చింతింపుచునుండఁ గోరి యిటు దూరస్థత్యమున్ బొందితిం దలఁకం బోలదు నన్నుఁ బొందెదదు నిత్య ధ్యానపారిజ లై.
- 1471

వ. అని మీకుం జెప్ప మని కృష్ణుండు సెప్పె. అనవుడు సుదృఢునికిం గోవికలు
సంతసించి యిట్లనిరి. 1472

ఉ. ఇమ్ముల నున్నవాఁడె హరి యిక్కడి కెప్పుడు వచ్చు వచ్చి మా
యుమ్మలికంబు వాపునె ప్రియుం డిట వచ్చెద నన్న సైతరే
య మృదురాపురీ రమణు లద్దము వత్తురుగాక చెల్లరే !
మమ్ము విధాత నిర్దయుఁడు మన్మథవేదన పాలు సేసెనే. 1473

చ. మఱచునొకో మదిం దలఁచి మాధవుఁ డా యమునాతటంబునన్
దఱచుగ దివ్య సౌరభ లతాగృహ సీమల నేము 'డాఁగ నా
మఱువుల నుండి నీడలకు మ మ్మొలయించి కలంచి దేహముల్
మఱచినఁ దేర్చి నూల్కొలిపి మన్మథలీలలఁ దేల్పుచందముల్. 1474

శా. సితో నర్మగృహంబులం బలుకునే నే మెల్ల వంశోల్ల స
ద్గీతభ్రాంతల మై కళిందతనయా తీరంబునన్ జేరినన్
జేతోజాత సుఖంబులం దనిపి మా చిత్తస్థితుల్ సూడ లీ
లా తంత్రజ్ఞత డాఁగి మెల్లన మదాలాపంబు లాలించుటల్. 1475

క. ముచ్చటవేళలఁ జెప్పనె, యచ్చుగ మును నేము నోమునప్పుడు జలముల్
సొచ్చిన మా చేలంబులు, మ్రుచ్చిలి యిచ్చిన విధంబు మూలం బెల్లన్,

శా. ఏకాంతంబున నీదుపై నొరగి తా నేమేని భాషించుచో
మాకాంతుండు వచించునే రవిసుతా మధ్యప్రదేశంబునన్
రాకాచంద్ర మయాభముల్ మెఱయఁగా రాసంబు మాతోడ నం
గీకారం బొనరించి బంధనియతిం గ్రీడించు విన్నాణముల్. 1477

సీ. తనుఁ బాసి యొక్కింత తడ వైన నిటమీద నేలపై మేనులు నిలువ వనుము
నేలపై మేనులు నిలువక యటమున్న ధైర్యంబు లొక్కటఁ దలఁగు ననుము
ధైర్యంబు లొక్కటఁ దలఁగిన విమ్మటఁ జిత్తంబు లిక్కడఁ జిక్క వనుము
చిత్తంబు లిక్కడఁ జిక్కక వచ్చినఁ బ్రాణంబు లుండక పాయు ననుము

తే. ప్రాణములు పోవ మఱి వచ్చి ప్రాణవిభుఁడు
ప్రాణి రక్షకుఁ డగు తన్నుఁ బ్రాణు లెల్ల
జేరి దూఱంగ మఱి యేమి సేయువాఁడు
వేగ విన్నప మొనరింపవే మహాత్మ ! 1478

క. తగులరె మగులను మగువల, తగులదె తను మున్ను కమల తగవు విడిచియున్
దగిలిన మగువల విడుచుట, దనుఁ దగదని తగవు బలుకఁ దగుదువు హరికిన్.

సి. విభుడు మా వ్రేపల్లెవీధుల నేతరఁ జూతుమే యొకనాఁడు చూడ్కు లలర
ప్రభుఁడు మాతో నర్మభాషలు భాషంప విందుమే యొకనాఁడు వీను లలరఁ
దనువులు పులకింప దయితుండు డాసిన గలుగునే యొకనాఁడు గొఁగిలింపఁ
బ్రాణేకు మమ్మేల పాసితి వని దూఱ దొరకునే యొకనాఁడు తొట్రుపడఁగ

తే. వచ్చునే హరి మే మున్న వనముఁ జూడఁ
దలఁచునే భర్తమాతోడి తగులు తెఱఁగు
తెచ్చునే విధి మన్నాథుఁ దిట్టు వడక
యెఱుఁగఁ బలుకు మహాత్మ ! నీ కెఱుఁగవచ్చు.

1480

వ. అని, దుఃఖార్థవ మగ్నం బైన గోపకులంబు నుద్ధరింపుము. రామనాథ ! యని,
గోపికలు వగచి, తదనంతరంబ మఱియు, నుద్ధవ నిగదితంబు లైన కృష్ణసందే
శంబులవలన విరహవేదనలు విడిచి, యుద్ధవునిం బూజించిరి. ఇట్లు కృష్ణలీలా
వర్ణనలు సేయుచు, వ్రేపల్లె నుద్ధవుండు కొన్నినెల లుండి, నందాదుల వీడ్కొని,
మరలి, రథారూఢుం డై, చని చని.

1481

క. సారమరిఁ బ్రణుతి సేయుచు, నారయ నుద్ధవుఁడు గాంచె నఘసంహారిన్
హారిన్ మధురానగర విహారిన్ రిపుజన మదాపహారిన్ శౌరిన్.

1482

వ. కని, యథోచితంబుగా భాషింపుచుఁ దనచేత నందాదులు పుత్రైంచిన కానుకలు
బలకృష్ణులకు, నుగ్రసేనునికిన్ వేఱవేఱ యిచ్చె. అని శుకుండు పరీక్షిన్నరేం
ద్రున కి ట్టనియె.

1483

అధ్యాయము - ౪౮

—: కృష్ణుం డుద్ధవునితోఁ జేరి కుట్టా గృహంబున కరుగుట :—

మ. తను ము న్నంగఱకేఁ గోరిన లతాతన్విన్ రతిక్రిడలం
దనువన్ గోరి జనార్దనుం డరిగె రత్న స్వర్ణ మాల్యానులే
పన భూషాంబర ధూప దీప పరిదీప్తం బై మనోజ ప్రదీ
పన మై యున్న తదీయ గేహమునకుం బంచేషు బంచేషుఁ డై.

1484

వ. ఇ ట్టరిగి తదేహమధ్యంబున.

1485

అ. కాము శరముఁ బోతె కమలారి కశవోతె
మెఱఁగి యాదనేర్పు మెఱుఁగువోతె
నిఖిల భువన మోహిని దేవతయుఁ బోతె
జెలువు మెఱిసి యున్న చెలువఁ గనియె.

1486

- మ. హరి యేతెంచిన లేచి సంభ్రమముతో నాశీసమూహంబు చే
సిరి యొప్పఁ విహితోపచారములు తాఁ జేయించి సౌవర్ణ సుం
దర తల్పస్థితుఁ జేసి యుద్ధవుని నుద్యత్ ప్రీతిఁ బూజించి భా
సురపీఠంబున నుండు మంచు మది నొత్సుక్యంబు శోభిల్లఁగఁ. 1487
- క. ఆశీనివహ నివేదిత, మాలా మృగనాభిపంక మణిమయ భూషా
చేలాలంకృత యగుచును, హేలావతి గోరె వనరుహేక్షణుఁ గవయఁ. 1488
- క. లీలావతీ కృతోల్ల స, దేలా కర్పూర మిళిత హిత మధుర మహా
హాలారస పానమధ, శ్రీలాలిత యగుచు నబల చేరెఁ గృష్ణఁ. 1489
- మ. సరసాలోకన వృష్టి పైఁ గురియుచుఁ సమ్యగ్వచో వైఖరిఁ
గరఁగంజేసి సువర్ణ కంకణ సమగ్రం బైన నైరంధ్రి కేల్
గర పద్మంబునఁ బట్టి తల్పమున కాకర్షించి గంభీరతఁ
బరిరంభాదుల నాన పుచ్చి మరు సంభావింపుచుఁ వేడుకఁ. 1490
- ఉ. జాతియుఁ గాలముం గళయు సత్వము దేశము భావ చేష్టలుఁ
ధాతువుఁ బ్రాయముం గుణముఁ దద్దశయుఁ హృదయంబు జూడ్కియుఁ
ప్రీతివిశేషముం దెలిసి పెక్కువిధంబులఁ నొయ్యలిఁ మనో
జాత సుఖంబులం దనిపె శౌరి వధూ హృదయాపహారి యై. 1491
- క. కరపద్మంబుల మాధవుఁ, గర మొప్పుం గొఁగిలించి కామానలముఁ
కరభోరువు వర్జించెను, గర మరు దని తోడి శీతకరముఖు లలరఁ. 1492
- మ. సనకాదుల్ తలపోసి కానని విభుఁ సర్వప్రభుఁ దుర్లభుఁ
మును దా నిచ్చిన యంగరాగ సుకృతామోదంబునఁ గూడియున్
ఘన నిర్వాణవిభూతి యి మ్మనక యా కంజాక్షి యేఁ బాయఁ జా
ల ననుం గొన్నిదినంబు లంగభవ లీలం దెల్పవే నావుడుఁ. 1493
- ఆ. వనిత గోరుకొనిన వరమిచ్చి శౌరి యా
యుద్ధవుండుఁ దాను నువిద యిల్లు
1వెడలె నపుడు తియ్యవిలుకాఁడు సురభితోఁ
దీఁగెయిల్లు వెడలు తెఱఁగు మెఱయ. 1494
- క. ఏ వేదంబులు గానని, దేవోత్తముఁ గాంచి ముక్తి తెరు వడుగక రా
జీవేక్షణ రతి యడిగెను, భావింపఁ దదీయకర్మ ఫల మెట్టిదియో. 1495

- క. కారుణ్యంబునఁ గృష్ణుఁడు, తారుణ్యము మెఱసి మదన తంత్రంబుల శ్రీ
లారణ్య వీధిఁ దేల్చెను, సైరంద్రిన్ విభవ విజిత శక్రపురంద్రిన్ 1498
- వ. తదనంతరంబ కృష్ణుని డుద్ధవ రామ సహితుం డయి, హస్తీపురంబునకు నక్రూ
రునిం బనువం దలంచి, తద్గృహమునకుం జనిన, నతండు వారలం గని, లేచి,
రామకృష్ణులకు నమస్కరించి, యుద్ధవుం గౌఁగిలింతుకొని, వారి నందఱను
యథావిధిం బూజించి, హరిపాదంబులు తనతొడల మీఁద నిడుకొని, యిట్లనియె.
- క. అనుచరులు, దానుఁ గంసుఁడు, సనియెన్ నీచేత జముని సదనంబునకున్
ఘనులార ! మీ జలంబున, నొనరఁగ యాదవులవంశ ముద్భృతమయ్యెన్. 1499
- వ. మహాత్ములారా ! మీరు విశ్వాది పురుషులరు, విశ్వకారణులరు, విశ్వమయులరు
నగుట, మీకు కార్యకారణంబులు లేవు. అవధరింపుము. పరమేశ్వరా ! నీవు రజ్జో
గుణంబున నఖిలంబులు సృజియించి, కారణరూపంబునం దదనుప్రవిష్టుండ నై,
1శ్రుతదృష్ట కార్యరూప ప్రపంచాకారంబున దీపించుచుండువు. కార్యరూప చరాచర
దేహంబులకుం గారణంబు లయిన భూ ప్రముఖంబు లనుగతంబులును, గార్య
రూప దేహంబులు నయి, ప్రకాశించు చందంబున నొక్కండవు, కారణ రహితుం
డవు, నాత్మ తంత్రుండవు నై యుండియు, విశ్వాకారంబునం బెక్కుగుడువు.
సృష్టి స్థితి లయంబులం జేయుచుండియు, విజ్ఞానమూర్తి వగుటఁ బరిభ్రాంతఁ
డయిన జీవునిభంగి గుణ కర్మ బద్ధుండవు గావు. 2కావున, సిద్ధంబు తన్నిమిత్రంబు
బంధపేతువు సిద్ధింపదు 1499
- సీ. పరఁగ జీవుని కైన బంధమోక్షము లంట వంటునే పరతత్త్వ మైన నిన్ను
నంటునే యీశ ! దేహో ద్యుపాధులు ననిర్వచనీయములు గాన వరుస నీకు
జన్మంబు జన్మసంశ్రయ భేదమును లేదు కావున బంధమోక్షములు లేవు
గణుతింప ని న్నులూఖలబద్ధఁ డనుటయు నహిముక్తుఁ డనుటయు నస్మదీయ
- ఆ. బాల బుద్ధిఁగాదె పాషండముఖర మా
ర్గములచేత నీ జగద్ధితార్థ
మైన వేదమార్గ మణఁగిపో వచ్చిన
నవతరించి నిలుపు దంబుజాక్ష 1500
- క. ఆ నీవు ధరణిభారము, మానిచి రక్కసుల నెల్ల మర్దించుటకై
యానకదుండుభి యింటను, 3మానుగ జన్మించితివి సమంచిత కీర్తిన్. 1501

1. కృతదృష్ట (హ.రిం.) 2. జ్ఞానాత్మనస్తేకవ నైవహేతుః అని మూలము. (48-21)

మ. త్రిజగత్సావన పాదతోయములచే దీపించి వేదామర
ద్విజ ముఖ్యాకృతి వైన నీవు కరుణఁ విచ్చేయుటఁ జేసి మా
నిజ గేహంబులు ధన్యతం దనరె టో ని న్నార్మ్య లర్చింపఁగా
1 నజితత్వంబులు వారి కిత్తు వనుకంపాయ త్త చిత్తుండ వై.

1502

శా. ఏ పుణ్యాతిశయ ప్రభావముననో యీ జన్మమం దిక్కడఁ
నీ పాదంబులఁ గంటి ని న్నెఱిఁగితిఁ నీవుం గృపాశుండ వై.
నాపై నర్మిలిఁ జేసి మాన్పఁగదవే నానా ధనాగార కాం
తా పుత్రాదులతోడి బంధనము భక్తవ్రాత చింతామణి !

1508

—: కృష్ణుం డక్రూరుని హస్తినాపురంబునకుఁ బంపుట :—

వ. అని పలికి నగుచు నక్రూరునికి మాటలవలన సంసారసంబంధం బగు మోహంబు
గీలుకొలుపుచు, హరి యి ట్లనియె.

1504

క. బంధుండవు సద్యోహిత, సంధుండవు వావిఁ జూడ జనకుడవు, కృపా
సింధుండ వెల్లగుణముల, నంధుండవు గావు ప్రోవ నర్హుడ వెందుఁ.

1505

చ. కొలుతురు మర్త్య లిష్టములు గోరి శిలామయ దేవసంఘముఁ
జలమయ తీర్థసంఘమును సంతతము న్నటు వారు గొల్వఁగా
వల దనరాదు గాక భగవ త్పదభక్తుల రైన మీక్రియఁ
సౌలయక దేవతీర్థములు చూచినయంతనె కోర్కె లిచ్చునే.

1503

వ. మహాత్మా! పరమభాగవతుండ వైన నీవు మా కభీష్టంబుల నొనరింప నర్హుండవు.
వినుము. పాండురాజు పరలోకగతుం డయినఁ, గుంతీసహితు లయిన పాండవులు
ధృతరాష్ట్ర శాసనంబున నేతెంచి, కరిపురంబున నున్నవా రట. నిజ పుత్రమో
హితుం డగు న య్యంధన్వపతి, వారియందు సమత్వంబునం జరింపండు. అటు
గావున.

1507

క. వారలు బంధులు గావున, వారలకును మే లొనర్చి వా రలరంగా
వారింపవలయు దుస్థితిఁ వారిజరిపువంశ! పొమ్ము వారిం జూడఁ.

1508

వ. అని పలికి, సంకర్ష ణోద్ధవ సహితుం డై, హరి నిజగృహంబునకుఁ జనుటయు,

అధ్యాయము — ౪౯

అక్రూరుండు కౌరవరాజుధాని యగు కరిపురి కరిగి, యందు ధృతరాష్ట్ర భీష్మ
విదుర బాప్తాక భారద్వాజ గౌతమ దుర్యోధన కర్ణాశ్వత్థా మాదులఁ, గుంతీ

సహితు లైన పాండవులం, దక్కిన బంధువులనుం గని, యథోచిత సత్కారంబుల నొంది, తత్తద్వర్తనంబు లెఱింగికొనుచు, గొన్ని దినంబు లుండ, నొక్కనాడు విదురుండు విన నేకతంబున నక్రూరునికిఁ గుంతి యి ట్లనియె.

1509

శా. అన్నా! తల్లులు దండ్రులుం భగినులు న్నల్లుండు మద్రాతలున్
నిన్నుం బొమ్మనువేశ నే మనిరి మా నెవ్వల్ విచారించురే
యున్నారా సుఖయుక్తు లై మృగ వృక వ్యాహంబులో నున్న రే
ఖ నే న్నిక్కడ నున్నదానఁ గుమనః కౌరవ్య మధ్యంబునన్.

1510

మ. కఱపించెన్ ఫణికోటిచే లతికలం గట్టించి గంగానదిన్
నెఱిఁ ద్రోపించె విషాన్విలాన్న మొనఁగెన్ నిద్రారతిం జెంది యే
మఱి యుండన్ బొడిపించె నాయుధములన్ మత్పుత్రులం దేమియున్
గొఱుగా డీ ధృతరాష్ట్రసూనుఁడు మహాకూరుండు కార్యంబులన్.

1511

మ. బలుఁడున్ కృష్ణుఁడు నెన్నఁ దైనఁ 1దమలో భావించి మేనత్త బి
డ్డలకున్ మేలు దలంతురే వగపులం డయ్యంగఁ బా లై రయో!
జలజాలాక్షుఁడు భక్తవత్సలుఁ డిలాచక్రంబు భాగించి యి
మ్ముల నిప్పించునె నా కుమారకులకున్ ముఖ్యప్రకారంబులన్.

1512

వ. అని పలికి, కృష్ణునిఁ జిత్తంబున నిల్పి, నమస్కరించి, సంకీర్తనంబుచేసి,
సర్వాత్మ! సర్వపాలక! పుండరీకాక్ష! శరణాగత నైన నన్ను రక్షింపుము.
అని వగచుచున్న కుంతికి, నక్రూరుండు విదురసమేతుం డై, ప్రియ వచనంబుల
దుఃఖోపశమనంబు చేసి, వీడ్కొని, బంధు మిత్ర మధ్యంబున సుఖోపవిష్టుండైన
ధృతరాష్ట్రున కి ట్లనియె.

1513

—: అక్రూరుండు ధృతరాష్ట్రునితో హితోపదేశముగా సంభాషించుట :—

ఉ. నీ యనుజుండు పాండు ధరణివిభు డీల్గిన నీవు భూమి ధ
ర్మాయతబుద్ధి నేలుచుఁ బ్రజావళిఁ గాచుచు గౌరవంబుతోఁ
బాయక లోకులందు సమభావనఁ జేసితి వేనిఁ గీర్తియున్
శ్రేయముఁ గల్గు వే తొకటి చేసిన దుర్గతి గల్గు భూవరా!

1514

సి. అవనీశ! పాండవులందు నీ నందను లందు సమానుండ వగుట బుద్ధి
యెవ్వనితో యోగ మిం దెవ్వనికి నిత్య మంగనాగార పుత్రాదికముల
వలన నయ్యెడి దేమి వసుమతి నొకజంతు వుదయింప నొకజంతు వుక్కడంగు
నొకఁడుపుణ్యముఁ జెందు నొకఁడు పాపము నొందు మీన జీవనభూతమితిజలము

ఆ. తత్రనూజు లేట్లు ద్రావుదు రట్లు మూ
థాత్ము విత్తమెల్ల నపహరింతు
రహితు లైన కొడుకు లటమీఁద మని యైనఁ
జచ్చి యైన, దండ్రి జాడఁ జనరు.

1515

క. కావున మూఢాత్ముడ వై, నీ వార్జించిన ధనంబు నీ పుత్రులు దు
ర్భావులు పుచ్చుకొనంగా, భూవర ! నిందితుడ వగుదు భూ నాకములఁ.

శా. నిందం బొందకు మయ్య ! యీ తనువు దా నిద్రా కళాదృష్ట మౌ
1నందోహంబువిధంబు నిల్వదు సుమీ జాత్యంధతం బొందియుఁ
మందప్రజ్ఞత లేల చేసెదవు సమ్యక్ జ్ఞానచక్షుండ వై
సందేహింపక యిమ్ము పాండవులకుఁ సర్వసహా భాగముఁ.

1517

వ. అనిన ధృతరాష్ట్రం డి ట్లనియె.

సీ. నీ మాట మంచిది నిశ్చయ మగు నైన నస్థిరం బయిన నా యంతరంగ
మందు నిల్వదు నుదామాచల స్పటిక శిలాతలోద్యత తటిల్లతిక భంగి
నమృతంబు నొందియు నానందితుఁడు గాని నరుమాడ్కి నేను నానంద మొంద
నీశ్వరాజ్ఞావిధ మెవ్వఁడు దప్పింప నోపు విజ్ఞాని యై యుండియైన

ఆ. విశ్వమెల్లఁ జేసి విభజించి గుణముల
నెవ్వఁ డనుసరించె నెవ్వఁ డవని
భారమెల్లఁ బాయఁ బ్రభవించె దేవకి
కెవ్వఁ డాత్మతంత్రుఁ డీశ్వరుండు.

1519

వ. అట్టి కృష్ణునకు నమస్కరించెద. ఆ నందనందనుని దివ్యచిత్తంబునం గల
తెఱంగునం బ్రతుకం గలవారము. అని వీడ్కొలిపిన, నక్రూరుం డతని తలం
పెఱింగి, యి ట్లనియె. నీ తలంపు గనుంగొంటి. నీ కిష్టం బగునట్లు వర్తింపుము.
అని పలికి, మరలి మధురకుం జనుదెంచి, తదీయ వృత్తాంతంబు రామకృష్ణుల
కెఱింగించె.

అధ్యాయము - ౫౦

అంతఁ గంసభార్య లగు నస్త్రీయుం, బ్రాప్తియు, విధవ లయి దుఃఖింపుచుం,
దమ తండ్రి యయిన జరాసంధునికడకుం జని.

1520

— : జరాసంధుఁడు మధురాపట్టణముమీఁద దండెత్తివచ్చి
కృష్ణునితో యుద్ధముచేయుట : —

- శా. వాంఛ్రుఁ పీంఛ్రును రాజులే యనుచు గర్వప్రాధితో యాదవుల్
వేంద్రం బైన బలంబుతో మధురకుఁ వే వచ్చి నిష్కారణం
బాంఛ్రుఁ బిడ్డలు బంధులుఁ వగవఁ గంసాది క్షమానాథులఁ
దండ్రీ ! చంపిరి కృష్ణచేత నిటు వైధవ్యంబు వచ్చెఁ జుమీ. 1521
- వ. అనిన విని, ప్రళయకాలానలంబు తెఱంగున మండిపడి, శోకరోషంబులు బంధు
రంబులుగా జరాసంధుం డి ట్టనియె. 1522
- శా. ఏమీ ! కంసునిఁ గృష్ణుఁడే రణములో హింసించె నోచెల్ల ! నా
సామర్థ్యంబుఁ దలంపఁ డించుకయు మచ్చుండప్రతాపానలో
ద్దామార్పుల్ వడి నేఁడు గాల్పు యదు సంతానాటవీ వాటికఁ
భూమిం గ్రుంగిన నింగిఁ బ్రాకిన మహాంభోరాశిలోఁ జొచ్చినఁ. 1523
- క. యాదవవిరహిత యగుఁ బో, మేదిని నా చేత నేఁడు మీఁదుమిగిలి సం
పాదిత బలులై హరి రు, ద్రాదులు నింద్రాదు లెవ్వ రడ్డం బైనఁ. 1524
- వ. అని పలికి, సమరసన్నాహ సంకుల చిత్తంబునఁ గోపంబు తీపింప, సంగరభేరి
వేయించి కదలి. 1525
- క. దక్షుం దై యిరువదిమూఁ, డక్షాహిణు లైన బలము లనుగతములుగా
1నక్షణమ జరాసంధుఁడు, ప్రక్షోభముతోడ మధురపైఁ జనియె నృపా !
- క. గంధేభ తురగ రథ భట, బంధుర చరణోత్థి తోగ్ర పాంసుపటలయో
గాంధీభూతము లై దివి, మంథరగతి నడచె నపుడు మార్తాండహరుల్.
- వ. ఇట్లు చని, నిరంతర కిసలయ పత్ర కోరక కుసుమ ఫలభార వినమిత వృక్షవిలసిత
మహోద్యానంబును, ఉద్యానవనభాగ వలమాన జలోన్నయన దారుయంత్ర లతా
నిబద్ధ కలశవిముక్త సలిలధారా శీకరపరంపరా సంపాదిత వర్షాకాలంబును, కాల
కింకర సదృశ వీరభట రథ తురగ సామాజ సంకులంబును, గులాచార ధర్మ
ప్రవీణ పౌరజన భాసురంబును, సురాభేద్యమాన మహోన్న తాట్టాలక యంత్ర
భయంకర ప్రాకారచక్రంబును, జక్ర సారస హంసాది కలకల రవకలిత సరో
వరంబును, సరోవర సంపుల్ల హల్లక కమల పరిమళ మిళిత పవన విరాజితంబును,
జితానేక మండలేశ్వర భూషణ మణిగణ రజోనివారిత మదగజేంద్ర దానజల
ప్రభూత పంకంబును, బంకరహిత యాదవేంద్ర ధత్త సువర్ణాచల కల్పతరు

కామధేను సమృద్ధిత విద్యజ్ఞన నికేతనంబును, గేతన సన్నిబద్ధ చామర మయూర చాప శింజినీనినద పరిపూరితాభ్రంబును, నత్రంలిహ మహాప్రాసాద సౌధ గవాక్ష రంధ్ర నిర్గత ఘనసార ధూపధూమ పటల విలోకన సంజనిత జలధరభ్రాంతి విభ్రాంత శిఖండి తాండవ రుచిరంబును, జిరతరానేకి దేవాలయ జోఘుష్యమాణ తూర్యనినద పరిభావిత పారావార కల్లోల ఘోషంబును, ఘోషకామినీ ప్రాణవల్లభ బాహుదండ పరిరక్షితంబును నై, పరులకు నలక్షితం బైన మధురానగరంబు చేరి, వేలాలంఘనంబు చేసి, వెల్లివిరిసిన మహార్ణవంబు తెఱంగున పట్టణంబునకు ముట్టణంబు చేసి, చుట్టును విడిసిన జరాసంధుని బలౌఘంబు గని, వేళావిదుం డగు హరి తన మనంబున.

మ. ఐదు స్నానాలుగు నాటు రెండు నిరు మూ డక్షాహిణుల్ సుట్టి సం
ఛాదించెన్ బురమెల్ల మాగఁగు నెడన్ సామంబు దానంబు సం
భేదంబున్ బనిలేదు దండవిధి శోభిల్లం బ్రయోగించి యీ
భూదేవీ తనుభార మెల్ల నుడువన్ బోలున్ జయోద్భాసి నై. 1529

క. ఏ నవతరించు తెల్ల ను, మానుగ జతురంత ధరణిమండల భరమున్
మానువుకొఱకుం గాదే, పూనెద నిది మొదలు దగిలి భూభర మణిపన్.

ఆ. మగధనాథుఁ బోర మడియింపఁ బోలదు
మడియకున్న పీఁడు మరలి మరలి
బలముఁ గూర్చుకొంచుఁ బఱతెంచుఁ బఱతేర
ద్రుంపవచ్చు నేల నొసఁగు దొఱగ. 1531

వ. అని యిట్లు చింతించుచున్న సమయంబున, నభోభాగంబున నుండి మహాప్రభా సమేతంబులును, సపరిచ్ఛద సూతంబులును, ననేకబాణ బాణాసన చక్రాది వివిధాయుధోపేతంబులు నైన రథంబులు రెండు మనోరథంబులు పల్లవింప దైవయోగంబునం జేరవచ్చినం జూచి, హరి సంకర్షణున కి ట్టనియె.

శా. కంటే రామ ! రథంబు లాయుధములున్ గాఢ ప్రకాశంబు లై
మింటన్ వచ్చెను పీనిఁ గైకొని సురల్ మెచ్చన్ నృపశ్రేణులన్
బంటింపం బనిలేదు చంపుము ధరాభారంబు వారింపు మీ
వెంటన్ నీ యవతారమున్ సఫల మౌ వేవేగ లె మృజికిన్. 1533

మ. అని పలికి. 1534

క. ఖరు లై దృఢకవచ ధనుశ్శురు లై యధిగత రథానుచరు లై మదవత్
కరు లై ఘనహరు లై బల, హరు ల య్యెడ నాజి కేగి రరి భీకరులై.

వ. ఇట్లు సమర సన్నాహంబునం బురంబు వెడలి.

ఉ. అన్యులు దల్లడిల్ల దనుజాంతకుఁ డొత్తె గభీరఘోష కా
రిన్య మహాప్రభావ వికటికృత పద్మభవాండ జంతు చె
తన్యము ధన్యముఁ దివిజతాపన మాన్యముఁ బ్రీత భక్త రా
జన్యము భీత దుశ్చరిత శాత్రవ సైన్యముఁ బాంచజన్యముఁ.

క. సింధురథంజన పూరిత, బంధురతర శంఖనినద భారమున జరా
సంధునికిం గల సైన్యము, లంధము లై సంచరించె నాహవభూమిఁ.

వ. ఆ య్యవసరంబున మాగధుండు మాధవున కి ట్లనియె.

సీ. అదలించి రొప్పంగ నాలమందలు గావు గంధగజేంద్ర సంఘములు గాని
పరికించి వినఁగ నంభారవంబులు గావు వాజీంద్ర హేషారవములు గాని
పదహతిఁ గూల్పంగఁ బ్రాతబంధును గావు నగసమాన స్యందనములు గాని
ప్రియము లాడంగ నాభీరలోకము గాదు కాలాభ వైరివర్గంబు గాని

తే. యార్ప వనవహ్నిగాదు బాణాగ్ని గాని
మఱియు బృండావనము గాదు మొనలు గాని
యమున గాదు నటింప ఘోరాజి గాని
పోరు నీ కేల గోపాల ! పొమ్ము పొమ్ము.

మ. తరుణిం జంపుటయో బకుం గెడపుటో ధాత్రీజముల్ గూల్చుటో
¹భరముఁ ద్రుంచుటయో ఫణిం బఱపుటో గాలిన్ నిబంధించుటో
గిరి హస్తంబునఁ దాల్చుటో లయమహాగ్ని స్ఫార దుర్వార దు
ర్భర బాణాహతి నెట్లు నిల్చెదవు సప్రాణుం డ వై గోపకా !

వ. అదియునుం గాక,

సీ. గోపికావల్లకి ఘోషణంబులు గావు శింజినీరవములు చెవుడుపఱుచు
వల్లవీకర ముక్త వారిధారలు గావు శరవృష్టిధారలు చక్కు సేయు
ఘోషాంగనాపాంగ కుటిలాహతుల గావు నిశితాసి నిహతులు నిగ్రహించు
నాభీరకామిని హస్తాబ్జములు గావు ముష్టిఘాతంబులు మురువు డించు

తే. నల్ల వ్రేవల్లె గాదు ఘోరావనీశ
మకరసంఘాత సంపూర్ణ మగధరాజ
వాహినీసాగరం బిది వనజనేత్ర !
నెఱసి నిను దీవితైవడి నేడు ముంచు.

వ. అనిన శ్రీహరి యి ట్లనియె. 1544

ఉ. పంతములేల తొల్లి జనపాలురఁ బోరుల గెల్చినాఁడ వం
ద్రంతియ చాలదే బిరుదు లాడుట బంటుతనంబు త్రోవయే
యింతటఁ దీతెనే మగధ! యేటికిఁ బ్రేరెదు నీవ యేల క
ల్పాంత మహోగ్ర పావకుని నైన హరింతు వరింతు సంపదఁ.

1545

క. గోపాలుఁడ వని పలికితి, భూపాలక! దీన నేమి పోరాడంగా
గోపాల మహిపాల. వ్యాపారాంతరముఁ దెలియ వచ్చుం బోరఁ.

1546

వ. అనిన రోషబంధురుం దై, జరాసంధుం డి ట్లనియె. 1547

ఉ. బాలుఁడ వీవు కృష్ణ! బలభద్రునిఁ బంపు రణంబు సేయ గో
పాలకబాలుతోడ జనపాల శిఖామణి యైన మాగధుం
డాలము సేసె నంచు జను లాడెడి మాటకు సిగ్గు పుట్టెడిఁ
జాలుఁ దొలంగు దివ్య శరజాలుర మమ్ము జయింపవచ్చునే.

1548

వ. అనిన నగి, నగధరుం డి ట్లనియె. 1549

క. పొగడుకొనుదురే శూరులు, మగఁటిమిఁ జూపుదురు గాక మాగధ! నీకుఁ
మగతనము గలిగె నేనియుం, దగు మెఱయ వికత్తనములు దగ నీ పోరఁ.

వ. అనిన రోషించి. 1551

చ. పవనుఁడు మేఘరేణువుల భాను కృశానులఁ గప్పుకైవడిఁ
వివిధ బతౌఘముం బనిచి వేగమ మాగధుఁ డావరించె భూ
మ్యవనచరిష్టులఁ విమత మానవనాథ నిరాకరిష్టులఁ
దివిష దలంకరిష్టుల నతిస్థిర జిష్టుల రామకృష్టులఁ.

1552

మ. హయహేషల్ గజబృంహితంబులు రథాంగారావముల్ శింజినీ
చయ టంకారములుఁ వివర్ధిత గదా చక్రాస్త్ర నాదంబులుఁ
జయశబ్దంబులు భేరి భాంకృతులు నిస్సాణాది మోషంబులుఁ
భయదప్రక్రియ నొక్కవీక నెగసెఁ బ్రహ్మాండ భేదంబుగఁ.

1553

వ. మణియు, న య్యెడ మాగధ మాధవ వాహినులు రెండు నొండొంటిం దాఁకి,
రౌద్రంబున, సంవర్తనమయ సముద్రంబులభంగి నింగికిం బొంగి, చెలంగి,
చలంబునం దలపడి, పోరునెడ, మసరు కవిసి, మహారణ్యంబులు వెలువడి
మార్కొను మదగజంబుల మాడ్కిని, మహోత్కంఠంబు లగు కంఠీరవంబుల
గ్రద్దన, దుర్లభంబు లగు శరభంబుల చాడ్పునం, బ్రచండంబు లగు గండభేరుండం

బుల గమనికం, దమతమ మొనలకుం దలకడచి, వీరరసంబులు వివిధరూపంబు
 లైన విధంబునం బదుగురు, నూర్వు, రేవురు, గము లై, తలకుధర గుహంశ
 రాశంబులు నిండ, సింహనాదంబు తొనర్చుచు, నార్చుచు, నట్టహాసంబులు
 సేయుచు, నరివీరుల రోయుచు, పటహ కాహళ భేరీ శంఖశబ్దంబులకు నుబ్బుచు,
 గర్వంబులం బ్రబ్బుచు, గదల వ్రేయుచు, గాండంబుల నేయుచు, ముద్గరంబుల
 నొత్తుచు, ముసలంబుల మొత్తుచు, గుంతంబులం గ్రుచ్చియెత్తుచు, గరవాలంబులం
 ద్రెంచుచు, జక్రంబులం ద్రుంచుచు, శస్త్రంబులం దఱుగుచు, జిత్రంబులం
 దిరుగుచు, బరిఘంబులం ద్రిప్పికోట్టుచు, బ్రాసంబులం బెట్టుచు, శూలంబులం
 జిమ్ముచు, సురియలం గ్రుమ్ముచు, బహుభంగులం బరాక్రమించు వీరభటులును,
 నిబిడ సీరంద్ర నేమి నిర్వోషంబుల నాకాశంబు నిరవకాశంబుగా ననర్గళ చక్ర
 మార్గంబులంబడు పదాతులు చదియ నరదంబులు దోలి, వివిధాయుధ ప్రయోగంబుల
 వైరుల వ్రచ్చి వందఱలాడు రథికులును, రథిక శరపరంపరల గంపింపక,
 మహామోఘ మేఘధారలకుం జలింపని ధరణీధరంబుల చాడ్చున రథంబులకుం
 గవిసి, కల్పాంతకాల దండి దండప్రచండంబు లగు శుండాదండంబులు సాచి,
 పూచి, కడనొగతొడిసి, తిగిచి, కుదిచి, విఱిచి, కూబరములు నులుములుగం
 జిఱజిఱఱ ద్రిప్పి వైచియు, భటులం జటులగతి బంతులక్రియ న్నెగర వైచి,
 దంతంబుల గ్రుచ్చియు, ఘోటకంబుల వ్రచ్చియు, విచ్చలవిడిం దిరుగు కరులును,
 వజ్రీ వజ్రధారలకుం దప్పి, కకుప్పలకు నెగయు టెక్కలుగల గిరుల సిరులం
 బక్కెరలతోడ హేషారవ భీషణంబు లై, మనోజవంబు గల తురంగంబులం
 బఱపి, తురంగపద పాంసుపటల ప్రభూత బహుళాంధకారంబులు కరకలిత
 కఠోర ఖడ్గ మరీచిజాలంబుల నివారింపుచు, నానాప్రకారంబులం బ్రతివ్యూహంబులం
 జించి చెండాడు రాహుత్తులుం గలిగి, సంగ్రామంబు భీమం బయ్యె. అందు

క. చెడు రథములుఁ దెగు హరులును

బడు కరులును మడియు భటులుఁ బఱచు రుధిరము

మడియు తల తొఱగు తనువులుఁ

బొడియగు తొడవులును మధురిపునిదెసఁ గలిగె.

1555

క. భీతం బై హత సుభట, వ్రాతం బై భగ్న తురగ వారణ రథ సం

ఘాతం బై విజయ శ్రీ, వీతం బై యదుబలంబు విఱిగె నరేంద్రా !

1556

శా. యోధాగ్రేసరుఁ డా హలాయుధుఁడు లోకోత్కృష్ట బాహుచల
శ్రీ ధారేయుఁడుఁ గృష్ణుఁ డిట్టి ఘనులఁ జిత్రంబు నేఁ డిట్లు సం
రోధించెం బలముం దెరల్చె మగధేంద్రుం డంచు వీక్షింపుచుఁ
సౌధాగ్రంబునఁ బౌరకాంతలు మహాసంతప్త లై రెంతయుఁ.

1557

వ. ఇట్లు తన మొనలు విడిగి పాటినం, గనుంగొని, సమరసంరంభంబున హరి
విశ్వంభరాభరణ వేదండతుండాభంబు లగు బాహుదండంబులం బెంచి, విజృం
భించి, బ్రహ్మాండకుహర కుంభపరిస్పృటనం బగు పాంచజన్య నినదంబు నిబిడ
నిర్ఘాతశబ్దంబుగ, నుదంచిత పింఛదామంబు సంక్రందనచాపంబుగఁ, బ్రశస్త
హస్తలాఘవంబున, శరాకర్షణ సంధాన మోక్షణంబు లేర్పడక, నిర్విక్ర
చక్రాకారంబుతోడ మార్తాండ మండల ప్రభాప్రచండం బగు శార్ఙ్గ కోదండంబు
క్రొమ్మొలుంగులుగ, దిగ్గజేంద్ర కర్ణభీషణంబు లగు గుణమోషణంబు ఘుమ
ఘుమారావ దుస్సహంబు లైన గర్జనంబులుగ, రథ తురంగమ రింభా సముద్ధాత
పరాగపటల పరంపరా సంపాదిత పుంజీభూతం బగు పెంజీకటి యిరులుగ,
నసమ సమర సన్నాహ చాతురీ విశేషంబులకుం జొక్కి, నిక్కి, కరంబు లెత్తి,
నర్తనంబులం బ్రవర్తించు నారద హస్తవిన్యాసంబులు లీలాతాండవ మండిత
మహోత్కంఠంబు లగు నీలకంఠంబులుగ, సుందర స్యందన నేమి నిర్ఘోష
భీతు లై కుంభి కుంభంబులపై వ్రాలు వీరులు, మత్తమయార కేశారవ
చకితు లై యువతి కుచకుంభంబుల మీద వ్రాలెడు కాముకులుగ, నానా
నరేంద్ర రక్తపిపాసా పరవశంబు లై, వాచఱుచున్న భూతవ్రాతంబులు,
వర్ష వర్షేతి నిస్వనంబు లొసంగు చాతకంబులుగ, నభంగ సంగరప్రేరకుం డగు
హలాయుధుండు వృష్టికారణం బగు మందసమీరణంబుగ, ననల్ప కల్పాంత
కాల నీల బలాహకంబుభాతి నరాతి చతురంగదేహ జేత్రంబులం బుంభాసు
పుంఖంబులుగ, నసంఖ్యాత బహువిధ దివ్యబాణవర్షంబు గురియునెడ, శస్త్రాస్త్ర
పరంపరా సంఘట్టన జనితంబు లగు మిణుగురులు వర్షాకాల విహిత విద్యోత
మాన ఖద్యోతంబులుగ, విశిఖ వికిర్ణ కోటిర ఘటిత పద్మరాగ శకలంబు లింద్ర
గోపంబులుగ, మహిత మార్గణ విదళిత మత్తమాతంగ కుంభ మౌక్తికంబులు
వడగండ్లుగఁ, జటు లార్థచంద్ర శర చ్చిన్న చరణంబు లై, కృష్ణ! కృష్ణ!
నిలు, నిలు మని పలుకునుం గూలెడి మేనులు కృషీవల కర పరశుధారా
విదళిత మూల విశాల సాలంబులుగ, భాసుర భల్లభగ్నంబు లయిన వదన
గహ్వరంబులవలన డుల్లెడు దంతపుంజంబులు మాలతీ కుసుమ మంజరులుగ,
నవ్యనారాద భిన్న దేహంబు లై, దిగ్గన క్రొగ్గండవలన వెడలు రక్తస్యంద

సందోహంబులతో సంచరింపక, ప్రాణంబులు విడుచు శుండాలంబులు సెలయే
 ఋలతోడి కొండలుగఁ, గఠోర కాండఖండితంబు లైన భుజాదండంబుల తోడం
 గలసి పడిన వజ్రమయ కంఠికాభరణంబులు భోగి భోగనమేత కేతకీ కుసుమంబు
 లుగఁ, బ్రశయార్థవ కల్లోలశబ్ద సన్నిభంబు లయిన భేరీరవంబులు భీకర భేకీరవం
 బులుగ, దారుణేషు విలీన వాహ వారణ మనుజ మస్తిష్కంబు రొంపిగ,
 సౌంధ్యమెఱయ నాభీల కీలాల ప్రవాహంబులు ప్రవహించె. అందు భుజంబులు
 భుజంగమంబులుగఁ, గపాలంబులు కమఠంబులుగ, శిరోజంబులు శైవాలంబు
 లుగఁ, గరంబులు మీనంబులుగ, హయంబులు నక్రంబులుగ, గజంబులు దీవులుగ,
 ధవళచ్చత్రంబులు నురువులుగఁ, జామరంబులు కలహంసంబులుగ, భూషణరత్న
 రేణురాసులు పులినంబులుగను నొప్పె. అప్పుడు. 1558

లయవిభాతి. హసిత హరినీలనిభ వసనము విశాలకటి

నసమనయ నాద్రి పరిలసిత మగు మేఘా
 ల్లసనము వహింపఁ గరకిసలయము హేమ మణి
 విసర వలయ ద్యుతులు దెసల తుదలందుఁ
 బసలు గురియంగ సరభసమున బలుండు దర
 హసితము ముఖాబ్జమున నెసఁగ ఘన కాలా
 యసమయ మహోగ్రతర ముసలము వడిఁ విసరి
 కసిమనఁగి శత్రువుల నసువులను బాపెఁ.

1559

లయవిభాతి. ప్రళయసమ యాంతకుని చెలువున కటాక్షముల

నలఘు చటులాగ్నికణములు చెదరఁ గోలా
 హలముగ సువర్ణ మణి వలయనిచ యోజ్జ్వలిత
 హలము వడిఁ జాచి శిరములు నురములుఁ ని
 ర్దశితములుగఁ శకలములుగ నొనరింపఁ గని
 పెలుకుటి జరాసుతుని బలము రణవీధిఁ
 జలిత దనుజావళికి, బలికి, భయభీత సురి
 ఫలికి, త్రిజగ చ్చలికి, హలికిఁ దల దించెఁ.

1560

కా. కోపోద్రేక కళాభయంకర మహారూపంబుతో నొక్కచే

నీషాదండము సాచి లాంగలము భూమిశోత్రమ గ్రీవలఁ
 భూషల్ రాలఁ దగిల్చి రాదిగిచి సంఘాష్టోద్ధతిఁ రోకటఁ
 వేషంబుల్ చెడ మొత్తె రాముఁడు రణోర్విఁ నెత్తురుల్ జొత్తిలఁ.

1561

క. హలి హలహృత కరిషంభ, స్థల ముక్తాఫలములోలిఁ దనరెఁ గృషిక లాం
గల మార్గక్రింద బీజా, వలికైవడి నదృతాహవ శ్చేత్రమునఁ. 1562

క. తఱిమి హలి హలము విసరుచు, నెఱిఁ గదిసిన బెగడి విమర నికరము లెడ లై
వెఱుగుపడు నొడుగు నడఁగును, మఱుపడుఁ జెడు మడియు బొఱలు మఱలుం
దెఱలుఁ. 1563

క. హరి తిగ్మ గో శతంబుల, హరిదంతర మెల్లఁ గప్పు నాకృతిఁ గడిమిఁ
హరి తిగ్మ శతంబుల, హరిదంతర మెల్లఁ గప్పె నరిభీకరుఁ డై. 1564

సి. పదుగు రేగురు దీర్ఘబాణముల్ గాఢిన గుదులు గ్రుచ్చినభంగిఁ గూలు వారు
తలలు ద్రెవ్విన మున్ను తారు పీక్షించిన వారల నొప్పించి వ్రాలువారు
పదములు తెగివడ్డ బాహులఁ బోరి నిర్మూలిత బాహు లై మ్రొక్కువారు
క్షతముల రుధిరంబు జల్లింప నిర్ద్వరయుత శైలములభంగి నుండువారు

ఆ. భ్రాతృ పుత్ర మిత్ర బంధువుల్ పీఠిన
నడ్డ మరుగుదెంచి యణఁగువారు
వాహనములు దెగిన వడి నన్యవాహనా
ధిష్ఠ లగుచు నెదిరి త్రెఱువారు. 1565

వ. మఱియును. 1566

శా. ఈ కాయంబులఁ బాసి నంతటనె మా కె గ్గేమి జేతృత్వముఁ
నీకుం జెల్లదు కృష్ణ ! నిర్జరుల మై ని న్నోర్తు మీ మీఁదటఁ
వైకుంఠంబున నంచుఁ బల్కుక్రియ దుర్వారాస్త్రి భిన్నాంగు లై
యాకంపింపక గొంద జాడుదురు గర్వాలాపముల్ కృష్ణునిఁ. 1567

వ. ఇ విద్విధంబున. 1568

క. జగతీశ ! యేమి చెప్పుదు, నగణిత లయవార్ధి భయద మై మూఁగిన య
మృగభేష బలము లెల్లను, దెగఁజూచిరి హరియు హలియుఁ దీవ్రక్రీడఁ. 1569

క. భువనజని స్థితి విలయము, లవలీలం జేయు హరికి నరినాశన మెం
త విషయ మైన మనుజుఁ డై, భవమొందుటఁజేసి పొగడఁబడియెం గృతులన్.

వ. ఆ సమయంబున. 1571

౧. అహః కర్ములు తల్లడిల్ల భయదాహంకారుఁ డై సేరి దో
రంహం బొప్ప హలాహతిఁ రథ ధనూ రథ్యంబులం గూల్చి తత్
సంహార స్పృహఁ జొచ్చి పట్టెను జరాసంధుఁ మదాంధుఁ మహా
సింహంబుఁ బ్రతిసింహముఖ్యము బలశ్రీఁ బట్టు నే ర్పేర్పడఁ. 1572
- వ. ఇట్లు పట్టుకొని. 1573
- ఉ. కుంతితు లై పరుల్ బెగడ మోరబలుండు బలుండు వాని సో
ల్లుంతము లాడుచుఁ దిగిచి లోకభయంకర మైన ముష్టిచేఁ
గంత గతాసుఁ జేసి తమకంబున మొత్తంగ భూభర షయో
త్కంతుండు చక్రి మీఁ దెఱిగి కార్యము గల్గని మాన్చి యిట్లనుఁ. 1574
౧. దుఃఖింపఁ బనిలేదు పొమ్ము బలసందోహంబులఁ దెమ్ము చే
తః భేదం బెడలం రమ్ము రిపులం దండింపు కాదేని భూ
స్వఃఖేల జ్ఞనమెల్ల మెచ్చ నృప ! నీ శౌర్యోన్నతుల్ చూపి మే
దః ఖండంబులు భూతముల్ దినఁ దనుత్యాగంబు సేయం దగుఁ. 1575
- వ. అని నగుచు విడిపించిన, విడివడి, చిడిముడికి నగ్గలం బయిన సిగ్గున మ్రొగ్గి,
నెమ్మొగంబు సూపక, కోప కపటభావంబులు మనంబునం బెనంగొనఁ దపంబు
జేసియైన, వీరలం జయించెద నని, పలాయితు లైన రాజులం గూడుకొనుచు,
జరాసంధుండు విఱిగి చనియె. సురలు కుసుమ వర్షంబులు గురియ, హరియు,
హలియును మధురానగరజన వంది మాగధ జేగీయమాను లై, వీణా వేణు
మృదంగ శంఖ దుందుభి నినదంబు లాకర్షింపుచు, మృగమదజల సిక్త విమల
వీధికా శతంబును, వివిధ విచిత్ర కేతనాలంకృతంబును, సువర్ణ మణి వజ్ర జయ
స్తంభ నిబద్ధ తోరణ సంయుతంబును, వేదనాద నినాదితంబును, సంతృప్తజన
సంకుల గోపురంబును నైన పురంబు ప్రవేశించిరి. అందు. 1576
- ఉ. వెల్లువ లైన వైరి నృపవీరుల నెల్ల జయించి వీటికిఁ
బల్లిదు లైన కృష్ణబలభద్రులు వచ్చుచు నున్నవారు రం
దుల్లములారఁ జూత మని యున్నతసౌధము లెక్కి వారిపైఁ
బల్లవ పుష్ప లాజములు పౌరపురంధ్రులు సల్లి రెల్లెడఁ. 1577

—: కాలయవనుండు శ్రీకృష్ణనిమిఁద దండెత్తి మధురాపురమును ముట్టడివేయుట :—

- వ. ఇట్లు పురంబు ప్రవేశించి, యుద్ధప్రకారం బెల్ల నుగ్రసేనున కెఱింగించి, కృష్ణుం
డిచ్చావిహారంబుల నుండె. మణియు నెక్కువ మచ్చరంబున న మ్మాగధుండు
మహిమండలంబునం గల దుష్ట మహిపతుల నెల్లం గూడుకొని, సప్తదశ

వారంబులు, సప్తద శాక్షాహిణీ బల సమేతుం దై, మధురానగరంబు పై విడిసి,
మాధవ భుజాప్రాకార రక్షితు లగు యాదవులతోడ నాలంబు చేసి, నిర్మూలిత
బలుం దై పోయి, క్రమ్మట నష్టాదశ యుద్ధంబునకు వచ్చునెడం, గలహవిద్యా
విశారదుం డగు నారదుండు కాలయవనుకడకుం జని, యి ట్లనియె. 1578

మ. యవనా ! నీవు సమస్త భూపతుల బా హుభర్వ గ రోన్వన్తిఁ
బవనుం డభ్రములఁ హరించు పగిదిఁ భంజించియు న్నేల యా
దవులఁ గెల్వవు వారలఁ మఱచియో దర్పంబు లేకుండియో
యవివేకస్థితి నొందియో వెఱచియో హైన్యంబునుం జెందియో. 1579

క. యాదవులలోన నొక్కఁడు, మేదినిపై సత్వరేఖ మెఱసి జరాసం
ధాదులఁ దూలఁ దోలెఁ, దాదృకుఁ డిల లేడు వినవె తత్కర్మంబుల్. 1580

వ. అనిన విని, కాలయవనుం డి ట్లనియె. 1581

శా. ఏమీ నారద ! నీవు చెప్పిన నరుం డేరూపువాఁ డెంతవాఁ
డే మెరఁ నిహరించు నెవ్వడు సఖుం డెం దుండు నేపాటి దో
స్సామర్థ్యంబునఁ గయ్యముల్ సలుపు నస్మద్బాహు శౌర్యంబు సం
గ్రామక్షోణి భరించి నిల్వఁగలఁడే గర్వాధ్యుఁడే చెప్పమా. 1582

వ. అనిన విని, దేవముని యి ట్లనియె.

సీ. నీలజీమూత సన్నిభ శరీరమువాఁడు తామరసాభ నేత్రములవాఁడు
పూర్ణేందు బింబంబుఁ బోలెడి మోమువాఁ డున్నత దీర్ఘ బాహువులవాఁడు
శ్రీవత్స లాంఛనాంచిత మహోరము వాఁడు కౌస్తుభమణి పతకంబువాఁడు
శ్రీకర పీతకౌశేయ చేలమువాఁడు మకరకుండల దీ ప్తి మలయువాఁడు

తే. రాజ! యింతంతవాఁ డనరాని వాఁడు
మెఱసి దిక్కుల నెల్లను మెఱయువాఁడు
తెలిసి యేవేళలం దైనఁ దిరుగువాఁడు
పట్ట నేర్చినఁ గాని లోఁబడనివాఁడు. 1584

వ. అని మఱియు నితర లక్షణంబులుచెప్పిన విని, సరకు సేయక యవనుం డి ట్లనియె.

ఉ. యాదవుఁ డెంతవాఁడు ప్రళయాంతకుఁ దైన నెదిరెచ్చే నేనియుఁ
గాదనఁ బోర మ త్కలహ కర్కశ బాహు ధను ర్విముక్త నా
నా దృఢ హేమపుంఖ కఠిన జ్వల దస్త్ర పరంపరా సము
త్పాదిత వహ్నికిలముల భస్మముఁ జేసెదఁ దాపసోత్తమా ! 1586

వ. అని పలికి, కాలయవనుండు మూడుకోట్ల మ్లేచ్ఛ వీరులం గూడుకొని, శ్రీమ
గమనంబునం దాడివెడలి, మధురాపురంబుమీద విడిసినం జూచి, బలభద్రసహితుం
డయి కృష్ణం డి ట్లని వితర్కించె.

1587

—: విశ్వకర్మ కృష్ణనియోగంబున సముద్రములో ద్వారకా

నగరమును నిర్మించుట :—

సీ. యవనుండు పురమెల్ల నావరించెను నేటి ¹యెల్లిటి యెల్లుండి యీ నడుమను
మాగధుండును వచ్చి మనమీద విడియును యవన మాగధులు మహాప్రబలులు
పురి రెండువంకలఁ బోరుదు రట్టిచో నోపినభంగి నొక్కొక్కచోట
మనము యుద్ధముసేయ మఱియొక్కఁ డెడ సొచ్చి బంధుల నందఱఁ బట్టి చంపు

తే. నొందఁ గొనిపోయి చెఱఁబెట్టు నుగ్రకర్ముఁ

దైన మాగధుఁ డది గాన యరివరులకు

విడియఁ బోరాడఁగారాని విషమభూమి

నొక్కదుర్గంబు చేసి యం దునుపవలయు.

1588

వ. అని వితర్కించి సముద్రు నడిగి, సముద్రమధ్యంబునఁ బండ్రెండు యోజనంబుల
నిడువు, నంతియ వెడల్పుం గల దుర్గమప్రదేశంబు సంపాదించి, తన్మధ్యంబునం
గృష్ణుండు సర్వాశ్చర్యకరంబుగ నొక్కనగరంబు నిర్మింపు మని విశ్వకర్మం
బంచిన.

1589

ఆ. వరుణపురముకంటె వాసపు పురికంటె

ధనదు వీటికంటె దండధరుని

నగరికంటె బ్రహ్మనగరంబుకంటెఁ బ్ర

స్ఫుటము గాఁగ నొక్కపురముఁ జేసె.

1590

వ. అందు.

1591

క. ఆకసముతోడి చూలన, ప్రాకారము పొడవు గలదు పాతాళ మహా
లోకముకంటెను లోఁ తెం, తో కల దా పరిఘ యెఱుఁగ దొరక దొకరికి.

క. కోటయు మిన్నును తమలోఁ, బాటికి జగడింప నడ్డపడి నిల్చిన వా
చాటుల రుచిఁ దారకములు, కూటువ లై కోటతుదలఁ గొమరారుఁ బురి.

- శా. సాధు ద్వార కవాట కుడ్య వలభీ స్తం భార్గవా గేహశీ
వీధీ వేది గవాక్ష చత్వర సభావేశ్మ ప్రమాణ ప్రపా
సౌధాట్టాలక సాల హర్మ్య విశిఖా సౌపాన సంస్థానముల్
శ్రీదుర్య స్థితి నౌప్పుఁ గాంచనమణి స్నిగ్ధంబు లై య ప్పరిఁ. 1594
- క. కూడి గ్రహంబులు దిరుగఁగ, మేడలతుది నిలువులందు మెలఁగెడి బాలల్
క్రీడింపరు పురుషులతో, వీడఁ దద్వేళలందు విను మా వీటఁ. 1595
- ఉ. ఆయత వజ్ర నీలమణి హాటకనిర్మిత హర్మ్య సౌధ వా
తాయనరంద్ర నిర్య దసితాభ మహాగరు ధూపధూమముల్
తోయదపంక్తులొ యనుచుఁ దుంగమహీరుహ రమ్యశాఖలఁ
జేయుచునుండుఁ దాండవవిశేషము ల ప్పరిఁ గేకిసంఘముల్. 1596
- ఆ. సరస నడచుచుండి సౌధాగ్ర హేమకుం
భములలోన నినుఁడు ప్రతిఫలింప
నేర్పఱింపలేక నినులు పెక్కం ద్రంచుఁ
ప్రజలు చూచి చోద్యపడుదు రందు. 1597
- ఉ. శ్రీరమణీయ గంధములఁ జెన్నువహించు పురీవనంబులఁ
గోరక జాలక స్తబక కుట్టల పుష్ప మరందపూర వి
స్సార లతాప్రకాండ విటప చ్చద పల్లవ వల్లరీ శిషా
సార పరాగమూల ఫలసంభృత వృక్ష లతావిశేషముల్. 1598
- క. శ్రీకరములు జనహృదయ వ, శీకరములు మందపవన శీర్ష మహాంభః
శీకరములు హంస విహం, గాకరములు నగరి కువలయాబ్జాకరముల్. 1599
- క. నవ కుసుమామోద భరా, జవనము రతిభిన్న దేహజ స్వేదాంభో
లవనము సమధిగత వనము, పవనము విహరించుఁ బౌర భవనములందుఁ. 1600
- క. బ్రహ్మాత్వము లఘు వగు నని, బ్రహ్మయు బిరుదులకు వచ్చి పట్టఁడు గా కా
బ్రహ్మాదికళలఁ దత్పురి, బ్రహ్మజనుల్ బ్రహ్మఁ జిక్కువఱుపరె చర్చఁ. 1601
- క. నగరీభూసుర కృత లస, దగణిత మఖధూమ విహిత మై కాక మహా
గగనము నీలం బగునే, మిగులఁగ బెడఁ గగునె గ్రహ నమృద్ధం బయ్యుఁ.
- క. తిరుగరు పలు కర్థులకును, సురుగరు ధన మిత్తు రితర సుదతీమణులఁ
మరగరు రణమునఁ బిఱిఁదికి, నరుగరు రాజన్యతనయు లా నగరమునఁ.

- క. రత్నాకర మయి జలనిధి, రత్నము లీనేర దేటి రత్నాకరమో
రత్నములఁ గొనుదు రిత్తురు, రత్నాకర జయులు వైశ్యరత్నములు పురిఁ.
- క. తుంగంబులు కరహత గిరి, శృంగంబులు దానజల వశీకృత భంగీ
1 భృంగంబులు పటశైల స, మాంగంబులు నగరి మత్తమాతంగంబుల్. 1605
- క. ప్రియములు జితపవన మనో, రయములు కృతజయము లధిక రమణీయ గుణా
న్యయములు సవినయములు ని, ర్భయములు హతరిపుచయములు పట్టణ
హయముల్. 1606
- క. పులులపగిదిఁ గంఠీరవ, ములక్రియ శరభములమాడ్కి ముదిత మదేభం
బులతెటఁగున నానావిధ, కలహ మహోద్భటులు భటులు గల రా వీటఁ.
- క. ఆ వీట నుండువారికి, భావింపఁగ లేవు ఘృత్విపాసాదులు త
ద్గోవింద కృపావశమున, దేవప్రతిమాను లగుచు దీపింతు రిలఁ. 1608
- సీ. ఆసక్తి కృష్ణముఖావలోకనమంద హరి పాదసేవనమంద చింత
వెఱపు నారాయణ విముఖ కార్యములంద పారవశ్యము విష్ణుభక్తియంద
బాష్పనిర్గతి చక్రి పద్యసంస్తుతులంద పక్షపాతము శార్దూ భక్తులంద
లేమి గోవిందాన్య లీలాచరణమంద శ్రమము గోవింద పూజనములంద
- తే. బంధ మచ్యుతేతర దుష్టపథములంద
జ్వరము మాధవవిరహిత షణములంద
మత్సరము లీశు కైంకర్య మతములంద
నరవరోత్తమ! వినుము తన్నాగరులకు. 1609
- వ. మణియు న ప్పరవరంబున హరికిం బారిజాత మహీజంబును, సుధర్మ యని
యెడి దేవనభయును, దేవేంద్రుం ²డిచ్చె. వర్జైకదేశంబుల నలుపుఁ గలిగిన, మనో
జవంబులును, శుక్లవర్ణంబులు నైన తురంగంబుల వరుణుం డొసంగె. మత్స్య
కూర్మ పద్మ మహాపద్మ శంఖ ముకుంద కచ్చప నీలంబు లను *నెనిమిది నిధుల
గుబేరుండు సమర్పించుకొనె. నిజాధికార సిద్ధికొఱకుఁ దక్కిన లోకపాలకులును,
దొల్లి తమకు భగవత్కరుణా కటాక్షవీక్షణంబుల సంభవించిన నర్వసంపదల
మరల నతిభక్తితో సమర్పించిరి. ఇవ్విధంబున. 1610

1. భృంగంబులు శైలాభస, మాంగంబులు (హ) 2: కంఠైకి (త); శ్యామైకవర్ణా వరుణో
హయా (50-54)

*"వద్యతైవ మహాపద్మో మత్స్యం కూర్మస్తథోదకః, నీలో ముకుంద శృంఖన్య నిధయౌ
ప్రక్షిర్తితాః" (వ్యాఖ్య) (50-55)

క. దర్పించి చేసి పురము న, మర్పించెను విశ్వకర్మ మంగళగుణ సం
తర్పిత గహ్వరికిం గురు, దర్పిత దుఃఖప్రవాహ తరికిణ హరికిణ.

1611

—: శ్రీకృష్ణుండు నిరాయుధుండై కాలయవనుడు వెంటనంటఁ బరుగెత్తుట :—

వ. ఇట్లు విశ్వకర్మ నిర్మితం బయిన ద్వారాకానగరంబునకు నిజ యోగప్రభావంబున
మధురాపుర జనుల నందఱం జేర్చి, బలభద్రున కెఱింగించి, తదనుమతంబున
నందనవనంబు నిర్గమించు పూర్వదిగ్గజంబు పెంపున, మేరుగిరి గహ్వరంబు
వెలువడు కంఠీరవంబు తెఱంగున, హరిహయ దిగంతరాశంబున నుదయించు
నంధకార పరిపంధికైవడి, మధురానగరంబు వెలువడి, నిరాయుధుం డై, యెదురు
వచ్చుచున్న హరిం గని.

1612

అధ్యాయము — ౫౦

మ. కరిసంఘంబులు లేవు రావు తురగౌఘంబుల్ రథవ్రాతముల్
పరిసర్పింపవు రారు శూరులు ధను ర్పాణాని ము భ్యాయుధో
త్కరముం బట్టఁడు శక్రచాపయుత మేఘస్ఫూర్తితో మాలికా
ధరుఁ డొక్కం డదె నిర్గమించె నగరద్వారంబునం గంటిరే.

1613

శా. ఎన్నే నయ్యె దినంబు లీ నగరిపై ¹నేతెంచి పోరాటకుఁ
ము న్నెవ్వండును రాఁడు వీఁ డొకఁడు నిర్ముక్తాయుధుం డేగుడె
చె న్న న్నోర్వఁగనో, ప్రియోక్తులకునో, శ్రీఁ గోరియో చూడుఁ డం
ను న్నాత్మీయజనంబుతోడ యవనేశుం డిట్లు తర్కింపఁగఁ.

1614

క. విభు లగు బ్రహ్మప్రముఖుల, కభిముఖుఁ డై నడవకుండు నట్టి గుణాధ్యుం
డిభరాజగమన మొప్పఁగ, నభిముఖుఁ డై నడచెఁ గాలయవనున కధిపా !

వ. ఆ సమయంబున న య్యాదవేంద్రుని నేర్పడం జూచి.

1616

మ. వనజాతాక్షుడు సింహమధ్యుడు రమావక్షుండు శ్రీవత్సలాం
ఛనుఁ డంభోధరదేహుఁ డిందుముఖుఁ డంచ ద్దీర్ఘ బాహుండు న
ద్వనమా లాంగద హార కంకణ సముద్యత్ కుండలుం డీతఁ డా
ముని సూచించిన వీరుఁ డొ ననుచు న మ్మాడుండు గాథోద్ధతిఁ.

1617

సీ. చటుల వాలాభిల సైంహికేయుని భంగి లాలితేతర జటాలతిక తూలఁ
బ్రశయావసర బృహద్వాసు హేతిద్యుతిఁ బరుషారుణ శ్మశ్రు పటలి వ్రేలఁ
గాదంబిని ఛన్న కాంచనగిరి భాతిఁ గవచసంవృత దీర్ఘకాయ మమర
వత్మికసుప్త దుద్వారహి కైవడి కోశంబులో వాలు కొప్పురు మిగులఁ

ఆ. నార్చి పేర్చి మించి యశ్వంబు గదలించి

కమలసంభవాది ఘనుల కై నఁ

బట్టరాని ప్రోడఁ బద్దెద నని జగ

దవనుఁ బట్టఁ గదిసె యవనుఁ డధిప !

1618

క. ఇటు దన్నుఁ బట్టవచ్చినఁ, బటుతర జవరేఖ మెఱసి పట్టువడక ది
క్రటము లద్రువ హరి వాతెం, జటులగతిఁ వాడుఁ దోడఁ జనుదేరంగఁ.

వ. అప్పుడు కాలయవనుం డి ట్టనియె.

1620

మ. యదువంశోత్తమ ! పోకు పోకు రణ మీ నర్హంబు కంసాదులఁ

గదనక్షిణి జయించి తీ వని సమీక్ష్కామంబునఁ వచ్చితిఁ

విదితభ్యాతులు వీటిఁబోవ నరికిఁ వెన్నిచ్చి యి బృంగి నే

గుదురే రాజులు రాజమాత్రుఁడవె వైగుణ్యంబు వచ్చెఁ జూమి.

1621

మ. బలిమిఁ మాధవ ! నేడు నిన్ను భువనప్రఖ్యాతిగాఁ బట్టుదుఁ

జలముల్ సొచ్చిన భూమి క్రిందఁ జనినఁ శైలంబుపై నెక్కినఁ

బలిదండ నిర్విలసింఁచినఁ వికృతరూపంబుం బ్రవేశించినఁ

జలధిఁ దాఁచిన నగ్రజన్మ హలి కాశ్వా టాకృతుల్ దాల్చినఁ.

1622

వ. అదియునుం గాక.

1623

మ. శరముల్ దూఱవు మద్దనుర్గుణ లతాశబ్దంబు వీతేదు నా

హరి రింఖోద్ధత భూశి గప్ప దకటా ! హాస్యండ్ వై పాతె దు

ర్వరపై నేక్రియఁ బోరితో కదిసి ముఁ వాలాశితోఁ గేశితోఁ

గరితో మల్లరతో జరాతనయతోఁ గంసావసీనాథతోఁ.

1624

వ. అని పలుకుచు, గాలయవనుండు వెంట నరుగుదేర, సరకుసేయక, మందహాసంబు
ముఖారవిందంబునకు సౌందర్యము నొసంగ, వేగిరిపడక, రమ్మ ర మృనుచు
హరియును.

1625

సీ. అదె యిదె లోఁబడె నని పట్టవచ్చినఁ గుప్పించి లంఘించుఁ గొంతతడవు

పట్టరా దీతని పరు వగ్గలం బని భావింపఁ దన సమీపమున నిలుచు

నడరి పార్శ్వంబున కడ్డంబు వచ్చినఁ గేడించి యిట్టట్టుఁ గిక్కురువెట్టు

వల్మీక తరు సరోవరము లడ్డం బైన సవ్యావసవ్య సంచరతఁ జూపుఁ

తే. బల్లముల డాగు దిబ్బల బయలుపడును
 నీడలకుఁ బోవు నిలుముల నిగిడి రాలు
 నన్నుఁ బట్టిన నీవు మానవుడ వనుచు
 యవనుఁ డెగువంగ బహు జగదవనుఁ డధిప !

1626

వ. మఱియును.

1627

సీ. సకల భూతవ్రాత సంవాసుఁ డయ్యును వనములు నగములు వరుస దాటు
 లోకోన్నతుండును లోకచక్షుఁడు నయ్యు మాటిమాటికి నిక్కి మగిడి చూచుఁ
 బక్షవిపక్ష సంబంధకూన్యం డయ్యుఁ దను విపక్షుఁడు వెంటఁ దగుల నిగుడు
 విజయాపజయ భావ విరహితుం డయ్యుఁ దా నపజయంబును జెందినట్లు తోచు

ఆ. నభయ భయవిహీనుఁ డయ్యు భీతుని మాడ్కిఁ
 గానఁబడును సర్వకాలరూపుఁ
 డయ్యుఁ గాలచకితుఁ డైన కైవడి వన
 మాలి పఱచు వెఱపుమాలి యధిప !

1628

వ. ఇ విద్వధంబున.

1629

క. దారిత శాత్రవ భవను న,పార మహావేగ విజిత పవను యవను
 దూరము గొని చని కృష్ణుఁడు, ఘోరం బగు నొక్క శైలగుహ వడిఁ జొచ్చె.

క. అదె లోఁబడె నిదె లోఁబడె, నదె యిదె పట్టెద నటంచు నాశావళుఁ డై
 యదుసింహుని పదపద్ధతి, వదలక గిరిగహ్వరంబు వాడుం జొచ్చె.

1631

వ. ఇట్లు చొచ్చి మూఢహృదయంబునుం బోలెఁ దమఃపూర్ణం బైన గుహంతరాళం
 బున దీర్ఘతల్ప నిద్రుతుం డై, ³గుఱక పెట్టుచున్న యొక్క మహాపురుషునిం గని
 శ్రీహరిఁ గాఁ దలంచి.

1632

ఉ. ఆలము సేయలేక పురుషాధమ ! దుర్లభ కంటక ద్రుమా
 భీల మహాశిలా సహిత భీకరకుంజర ఖడ్గ సింహ శా
 ర్థాల తరఘ సంకలిత దుర్గపథంబునఁ బాటుదెంచి యీ
 శైలగుహ ⁴సనిద్రుక్రియఁ జాఁగి నటించిన బోవనిత్తునే.

1633

క. ఎక్కడ లె వ్యారలకును, జిక్క వనుచు నారదుండు సెప్పెను నాకుం
 జిక్కితి వెక్కడఁ బోయెదు, నిక్కముగా నిద్రపుత్తు ని స్సీకొండ.

1634

1. ఎదుగంక (హ) 2. చేసు 3. గుఱవొడుచుచున్న (తం) 4. మునింద్రుక్రియ (క)

ఆ. అనుచు యవనుఁ డట్టహాసంబు గావించి

చటుల కఠిన కులిశ సదృశ మైన

పాద మెత్తి తన్నెఁ బాటి తద్దేహంబు

నగగుహం బ్రతిస్వనంబు నిగుడ.

1635

ఉ. తన్నిన లేచి నీలి కనుఁదమ్ములు మెల్లన విచ్చి లోపలఁ

సన్నపుఁ గిన్న వర్ణిల దిశల్ గని దృష్టి సమిద్ధ విగ్రహో

త్పన్న మహాగ్నికీలముల భస్మము సేసె నతండు సాయక

చ్చిన్న విరోధికంఠ వను శ్రీభవనుఁ యవనుఁ లఘుక్రియఁ.

1636

వ. ఇ ధ్రేకక్షణ మాత్రంబున యవనుండు సీఱయ్యె. అనిన విని, రా జి ట్టనియె.

ఆ. ఎవ్వఁ డాతఁ డతని కెవ్వండు దండ్రి ఘో

రాద్రి గుహకు నేటి కతఁడు వచ్చి

నిద్రవోయె ¹యవను నిటు గాల్చ నె ట్టోపెఁ

దెలియఁ బలుకు నాకు ధీవరేణ్య!

1638

వ. అనినం, పరీక్షిన్నరేంద్రునకు నతికుతూహలంబుతో శుకయోగివర్యుం డి ట్టనియె.

ఇష్టాకుకుల సంభవుండు మాంధాతకొడుకు ముచుకుందుం డను రాజు, రాక్షస

భీతు లయిన వేల్పులం బెద్దకాలంబు సంరక్షించిన మెచ్చి, వా రమరలోక రక్షకుం

డైన యా రాజకుమారుని కడం జేరి,వరంబువేడు, మనిన వారలం గనుంగొని,

మోక్షపదం బడిగిన వార లతని కి ట్టనిరి.

1639

—: ముచుకుందుని పూర్వకథాభివర్ణనము :—

మ. జగతిఁ నిర్గత కంటకం బయిన రాజ్యంబుఁ విసర్జించి శూ

ర గజాగ్రేసర! పెద్దకాలము మముఁ రక్షించి తీలోన నీ

మగువల్ మంత్రులు బంధులుఁ సుతులు సంబంధుల్ భువిఁ లేరు కా

లగతిఁ జెందిరి కాల మెవ్వరికి దుర్లంఘ్యంబు ²దా నారయఁ.

1640

క. కాలము ప్రబలులకును బలి కాలాత్ముం డీశ్వరుం డగణ్యుఁడు జనులఁ

గాలవశులుగాఁ జేయును, గాలము గడవంగలేరు ఘను లె వ్వారుఁ.

1641

క. వర మిచ్చెద మర్థింపుము, ధరణీశ్వర! మోక్షపదవి దక్కను మే మె

వ్వరమును విభులము గా మీ,శ్వరుఁ డగు హరి దక్క మోక్షసంగతిఁ జేయఁ.

వ. అని పలికిన, దేవతలకు నమస్కరించి, ముచుకుందుండు నిద్రం గోరి, దేవదత్త

నిద్రావశుం డై, పర్వత గుహాంతరాళంబున శయనించి యుండె. యవనుండు

నీ తైన పిమ్మట, హరి ముచుకుందుని ముందట నిల్చిన.

1643

1. యవనునం గాల్చ (భ.ద.) 2. గాదారయఁ (హ)

సీ. వనరుహలోచను వైజయంతీదామ శోభితు రాకేందు సుందరాస్య
మకరకుండల కాంతి మహిత గండస్థలుఁ ¹గొస్తుభ గ్రైవేయు ఘనశరీరు
శ్రీవత్స లాంఛనాంచిత వత్తు మృగరాజ మధ్యఁ జతుర్బాహు మందహాసుఁ
గాంచనసన్నిభ కౌశేయవాసు గాం భీర్య సౌందర్య శోభితుఁ బ్రసన్ను

ఆ. న మృహాత్ముఁ జూచి యాశ్చర్యమును బొంది
తన్మనోజ్ఞదీప్తి తనకుఁ జూడ
నలవి గాక చకితుఁ డై యెట్టకేలకుఁ
బలికెఁ బ్రీతి నవని పాలకుండు.

1644

మ. శశివో యింద్రుఁడవో విభావసుఁడవో చండప్రభారాశివో
శశిమాదామణివో పితామహుఁడవో చక్రాంక హస్తుండవో
దిశలున్ భూమియు మిన్ను నిండె నిదె నీ తేజంబుఁ జూడంగ ²దు
ర్వశ మెవ్వండ వి ఠేలవచ్చి తిచటన్ వర్తించె దేకాకి వై.

1645

క. ఈ యడవి విషమ కంటక, భూయిష్ఠము ఘోర సత్వ పుం జాలభ్యం
బో యయ్య ! యెట్లు వచ్చితి, నీ యడుగులు కమలపత్ర నిభములు సూడన్.

వ. మహాత్మా ! యేను నీకు శుశ్రూషణంబు సేయఁగోరెద. నీ జన్మగోత్రంబు లెఱిం
గింపు. నే నిష్క్వాకువంశ సంభవుండను. మాంధాతృ నందనుండను. ముచుకుండుం
డను వాఁడ. దేవహితార్థంబు చిరకాల జాగర శ్రాంతుండ నై, నిద్ర నొంది,
యింద్రియ సంచారంబులు మఱచి.

1647

శా. ఏ ని ద్రింపుచునుండ నొక్క మనుజుం డేతెంచి దుష్కర్ముఁ డై
తా నీతై చెడె ³నాత్మకిల్బిషమునన్ దర్శిగ్రుఁ డై యంతటన్
శ్రీనాథాకృతి వైన నిన్నుఁ గని వీక్షింప న్నశక్తుండ నై
దీనత్వంబును జెందితిన్ ననుఁ గృపాదృష్టిన్ విలోకింపవే.

1648

వ. అనిన విని, మేఘగంభీర భాషల హరి యి ట్టనియె.

1649

సీ. భూరజంబుల నైన భూనాథ ! యెన్నంగ జనుఁ గాని నా గుణ జన్మ కర్మ
నామంబు లెల్ల నెన్నంగ నెవ్వరుఁ జాల రదియేల నాకును నలవి గాదు
నేలకు వ్రే గైన నిఖిల రాక్షసులను నిర్జించి ధర్మంబు నిలువఁబెట్ట
బ్రహ్మచే మున్ను నేఁ బ్రార్థింపఁబడి వసుదేవు నింటను వాసుదేవుఁ డనఁగఁ

ఆ. గరుణ నవతరించి కంసాఖ్యతో నున్న
కాలనేమిఁ జంపి ఖలుల మఱియుఁ
ద్రుంచుచున్నవాడఁ దొడరి నీ చూడ్కి నీ
తైనవాడు కాలయవనుఁ డనఘ !

1850

వ. వినుము. తొల్లియు, నీవు నన్ను సేవించినకతంబున, ని న్ననుగ్రహింప నీ శైల
గుహకు నేతెంచితి. అభీష్టంబు లయిన వరము లడుగుము. ఇచ్చెద. మద్భక్తులగు
జనులు క్రమృత శోకంబున కర్తులు గారు. అనిన, హరికి ముచుకుందుండు నమస్క-
రించి, నారాయణదేవుం డగుట యెఱింగి, యిరువది యెనిమిదవ మహాయుగంబు
నందు నారాయణుం డవతరించు నని, మున్ను గర్గుండు చెప్పట దలంచి. 1851

— : ముచుకుందుని శ్రీకృష్ణ స్తోత్రము : —

క. నీ మాయఁ జిక్కి పురుష, శ్రీ మూర్తిక జనము నిన్ను సేవింపదు వి
త్రామయ గృహగత మై సుఖ, తామస మై కామవంచితం బై యీశా ! 1852

ఉ. పూని యనేకజన్మములఁ బొంది తుదిఁ దన పుణ్యకర్మ సం
తానము పేర్మిఁ గర్మవసుధాస్థలిఁ బుట్టి ప్రపూర్ణ దేహుఁ డై
మానవుఁ డై గృహేచ్ఛఁ బడు మందుఁ డజంబు తృణాభిలాషి యై
కానక పోయి నూతఁ బడు కై వడి నీ పదభక్తి హీనుఁ డై. 1853

క. తరుణి పుత్ర ధనాదుల, మరగి మహారాజ్య విభవ మదమత్తుడ నై
నర తను లుబ్ధుడ నగు నా, కరయఁగ బహుకాల మీశ ! యాఱడిఁ బోయెన్.

క. ఘట కుడ్య సన్నిభం బగు, చటుల కళేబరముఁ జొచ్చి జనపతి నంచున్
బటు చతురంగంబులతో, నిట నటఁ దిరుగుదును నిన్ను నెఱుంగక యీశా !

ఆ. వివిధ కామ లోభ విషయ లాలసు మత్తు
నప్రమత్తవృత్తి నంతకుండ
వైన నీవు వేశ నరసి త్రుంతువు సర్ప
మొదిఁగి మూషకంబు నొడియనట్లు.

1856

క. నరవర సంజ్ఞిత మై రథ, కరి సేవిత మైన యొడలు కాలగతిన్ భీ
కర మృగభక్షిత మై దు, స్తర విదక్రిమి¹ భస్మ సంజ్ఞితం బగు నీశా ! 1857

ఆ. సకలదిశలు గెలిచి సములు వర్ణింపంగఁ
జారు పీఠ మెక్కి సార్వభౌముఁ
దైన సతుల గృహములందుఁ 1 గ్రీడాభోగ
వృత్తి నుండు నిన్ను వెదక లేడు.

1858

ఆ. మానసంబుఁ గట్టి మహిత భోగంబులు
మాని యింద్రియముల మదము లణచి
తపము చేసి యింద్రతయుఁ గోరుఁ గాని నీ
యమృతపదము గోరఁ డజ్ఞఁ డీశ!

1859

సీ. సంసారి యై యున్న జనమున కీశ్వర! నీ కృప యెప్పుడు నెఱయ గల్గు
నప్పుడే బంధంబు లన్నియుఁ దెగిపోవు బంధమోక్షం బయినఁ బ్రాప్త మగును
సత్సంగమంబు సత్సంగమంబున నీదు భక్తి సిద్ధించు నీ భక్తివలన
సన్ముక్తి యగు నాకు సత్సంగమునకంటె మును రాజ్యబంధ నిర్మూలనంబు

తే. గలిగినది దేవ! నీ యనుగ్రహము కాదె
కృష్ణ! నీ సేవ గాని తక్కినవి వలదు
ముక్తిసంధాయి వగు నిన్ను ముట్టఁ గొలిచి
యాత్మబంధంబుఁ గోరునే యార్యుఁ డెందు.

1860

వ. కావున, రజ సృత్య తమోగుణంబుల యనుబంధంబు లగు నైశ్వర్య శత్రు
మరణ ధర్మాది విశేషంబులు విడిచి, యీశ్వరుండును, విజ్ఞానమనుండును, నిరంజ
నుండును, నిర్గుణుండును, నద్వయుండును నైన పరమపురుషుని ని న్నాశ్ర
యించెద. చిరకాలంబు కర్మఫలంబులచేత నార్తుండ నై, క్రమమృత దద్వాసనల
2 సంతప్తుండ నై, తృప్తం బాయక శత్రువు లైన యింద్రియంబు లాఱింటిని
గెలువలేని నాకు శాంతి యెక్కడిది? విపన్నుండ నైన నన్ను నిర్భయం జేసి
రక్షింపుము. అనిన ముచుకుందునికి హరి యి ట్టనియె.

1861

ఉ. మంచిది నీదు 3 బుద్ధి నృపమండన! నీవు పరార్థ మెట్లు వ
ర్తించిన నైనఁ గోరికల దిక్కునఁ జిక్కువు మేలు నిర్మలో
దంచిత వృత్తి నక 4 గొలుచు ధన్యు 4 లబద్ధులు నట్ల నీకు ని
శ్చించల భక్తి గల్గెడిని సర్వము నేలుము మాన నేటికి.

1862

వ. నరేంద్రా! తొల్లి, క్షత్ర ధర్మంబున నిలిచి, మృగయావినోదంబుల జంతువుల
వధియించినాడవు. తపంబునఁ దత్కర్మవిముక్తుండ నై, తర్వాతిజన్మంబున

సర్వభూత సఖిత్వంబు గలిగి, బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠుండ వై, నన్ను జేరెద వని
వీడ్కొలిపిన.

అధ్యాయము - ౫౨

హరికిం బ్రదక్షిణంబు వచ్చి, నమస్కరించి, గుహ వెడలి, సూక్ష్మప్రమాణ
దేహంబులతో నున్న మనుష్య పశు వృక్ష లతాదులం గని, కలియుగంబు
ప్రాప్తం బగు నని తలంచి, యుత్తరాభిముఖుం డై, తపోనిష్ఠుం డగుచు, సంశ
యంబులు విడిచి, సంగంబులు పరిహరించి, విష్ణునియందుఁ జిత్తంబుఁ జేర్చి,
గంధమాదనంబు ప్రవేశించి, మఱియు, నరనారాయణ నివాసం బయిన బదరికాశ్ర
మంబు చేరి, శాంతుం డై, హరి నారాధించుచుండె. ఇట్లు ముచుకుందుని
వీడ్కొని.

1663

౯. అచ్చిద్ర ప్రకట ప్రతాప రవిచే నాశాంతరాశంబులఁ

బ్రచ్చాదించుచుఁ గ్రమ్మఱన్ మథురకుఁ బద్యాక్షుఁ డేతెంచి వీ
రాచ్చాదించి మహానిరోధముగఁ జక్రాకార మై యున్న యా
ప్లేచ్ఛవ్రాతము నెల్లఁ ద్రుంచె రణభూమిఁ బెంపు సొంపారఁగఁ.

1664

—: జరాసంధుడు ప్రవర్షగిరిని దహించుట :—

వ. ఇట్లు ప్లేచ్ఛులం బొరిగొని, మఱియు, న మృథురానగరంబునం గల ధనము
ద్వారకానగరంబునకుం బంచిన, మనుష్యులు కొనిపోవు నెడ.

1665

సీ. ఘోటకసంఘాత ఖర సమున్నిర్గత ధూళి జీమూత సందోహముగను
మహావీయ మద కల మాతంగ కట దాన ధారలు కీలాం ధారలుగను
నిరుపమ స్యందన నేమి నిర్వోషంబు దారుణ గర్జిత ధ్వనముగను
నిశిత శస్త్రాస్త్ర మానిత దీర్ఘరోచులు లలితసౌదామినీ లలికలుగను

తే. శత్రురాజ ప్రతాపాగ్ని శాంతముగను

వృష్టికాలము వచ్చు న విధము దోష

నేగుదెంచె జరాసంధుఁ డిరువదియును

మూఁడు నక్షోహిణులు దన్ను మొనసి కొలువ.

1666

చ. చనుదెంచియున్న మగధేశ్వరు వాహినిఁ జూచి యుద్ధ సం
ఘటనము మాని మానవులకైవడి భీరులభంగి నోడి ముం
దటి ధన మెల్ల డించి మృదు తామరసాభ పదద్వయుల్ క్రియా
పటువులు రామకేశవులు పాణిరి ఘోర వనాంతరంబులఁ.

1667

వ. ఇట్లు పఱచుచున్న కృష్ణబలభద్రులం జూచి, వారల ప్రభావంబు లెఱుంగక,
పరిహసించి, 1668

ఉ. ఓ యదువీరులార ! రథసోద్యతిఁ బాఱకుఁ డిట్లు పాఱినఁ
బోయెడువాఁడఁ గాను మిము భూమి నడంగిన మిన్నుఁ బ్రాకినఁ
దోయధిఁ జొచ్చినం దగిలి ద్రుంచెద నంచు సమస్తసేనతోఁ
బాయక వచ్చె వెంటఁబడి బాహుబలాధ్యుఁడు మాగధేశుఁడు. 1669

వ. మఱియుం, బలాయమాను లై, బహుయోజనంబుల దూరంబు చని, విశ్రాంత
లై, తమకు దాఁగ నెల వగునని, యింద్రుండు మిక్కిలి వర్షింపఁ, బ్రవర్షణాఖ్యం
బై, పదునొకండు యోజనంబుల పొడవును, నంతియ వెడలుపునుం గల, గిరి
యెక్కిరి. అంత. 1670

శా. ఆ కైలేంద్రముఁ జుట్టి రా విడిచి రోషావిష్టుఁ డై మాగధో
ర్వీశుం డా వసుదేవనందనులఁ దా వీక్షింపఁగా లేక త
న్నాశేచ్ఛన్ బిల సాను శృంగములఁ బూర్ణక్రోధుఁ డై కాష్ఠముల్
రాసు ల్గా నిడి చిచ్చు వెట్టఁ బనిచెన్ రౌద్రంబుతో భృత్యులన్. 1671

వ. ఇట్లు జనరాంధ పరిజన ప్రదీపితం బైన మహానలంబు దరికొనియె. అందు.

క. పొగ లెగసెఁజొగలతుదలను, మిగులుచు మిణుఁగురులునిగిడె మిణుఁగురుగమి ము
న్నగ బ్రహ్మాండము నిండను, భగభగ మని మంట లొదవె భయదము లగుచున్.

వ. మఱియు, న మ్మహానలంబు బిల సాను శృంగ వృక్ష లతా కుంజ పుంజంబుల
దరికొని, శిఖలు కిసలయంబులుగ, విస్ఫులింగంబులు విరులుగ, సముద్ధూత
ధూమపటలంబులు బంధుర స్కంధ శాఖా విసరంబులుగ, ననోకహంబులు కైవడి
నభ్రంకషం బై, ప్రబ్ధి క్రతోర సమీరణ సమున్నత మహోల్కాజాల తిరోహిత
వియచ్చరవిమానంబును, వివిధ విధూమ విస్ఫులింగ విలోకన ప్రభూత నూతన
తారకాభ్రాంతి విభ్రాంత గగనచరంబును, సంతప్యమాన సరోవర సలిలంబును,
విశాల జ్వాలాజాల జాఙ్గ్వల్యమాన తక్కోల చందనాగరు కర్పూర ధూమ
వాసనా వాసిత గగనకుహరంబును] కరాళ కీలాజాల దందహ్యమాన కీచక
నికుంజపుంజ సంజనిత చిటచిటారావ పరిపూరిత దిగంతరాశంబును, భయంకర
బహుళతర శాఖాభిద్యమాన పాషాణఘోషణ పరిమూర్చిత ప్రాణిలోకంబును,
సంతప్యమాన శాఖిశాఖాంతర నిబిడ నీడనిహిత శాబక వియోగదుఃఖ డోలాయ

మాన విహగకులంబును, మహాపాతి సందీప్యమాన కటిసూత్ర సంఘటిత
మయూరపింఛ కుచకలశయుగళ భారాలన శబరకామిని సమాశ్రిత నిర్ద్వరంబును,
దగ్ధానేక మృగమిథునంబును నై, యేర్చు నెడ. 1674

క. ఇల నేకాదశ యోజన, ముల పొడ వగు శైలభిఖరమున నుండి వడిఁ
బలకృష్ణులు రివుబలముల, వెలి కుటికిరి కానఁపడక విలసితలీలఁ. 1675

వ. ఇట్లు శత్రువుల వంచింది, యాదవేంద్రులు సముద్రపరిఘం బైన ద్వారకా
నగరంబునకుం జనిరి. జరాసంధుండును వారలు దగ్ధు లై రని తలంచుచు,
బలంబులుఁ దానును, మగధదేశంబునకు మరలి చనియె. అంత. 1676

—: రుక్మిణీకల్యాణ కథాప్రారంభము :—

క. ఆ వనజగర్భ పంపున, రైవతుఁ డను రాజు దెచ్చి రామున కిచ్చెఁ
రేవతి యనియెడు కన్యను, భూవర ! మును వింటి కాదె బుద్ధిం దెలియఁ.

వ. తదనంతరంబున. 1678

మ. ఖగనాథుం డమరేంద్రుఁ గెల్చి సుధ మున్ గైకొన్న చందంబునన్
జగతీనాథులఁ జైద్య పక్షచరులఁ సాశ్వాదులం గెల్చి భ
ద్రగుఁ దై చక్రి వరించె భీష్మకసుతఁ రాజీవగంధిన్ రమా
భగవ త్యంశభవన్ మహాగుణమణిన్ బాలామణిఁ రుక్మిణిఁ. 1679

వ. అనిన రా జిట్లనియె. మున్ను రాక్షస వివాహంబున స్వయంవరంబునకు వచ్చి,
హరి రుక్మిణిం గొనిపోయె నని పలికితివి. కృష్ణం డొక్కరుం డె వివిధంబున
సాశ్వాదులం జయించి, తన పురంబునకుం జనియె. అదియునుం గాక. 1680

క. కల్యాణాత్మక మైన విష్ణుకథ లాకర్షింపుచు 1 ముక్త వై
కల్యం దెవ్వఁడు తృప్తు డౌ, నవి వినంగాఁ గ్రొత్త తొచుండు సా
కల్యం బేర్పడ భూసురోత్తమ ! యెఱుంగం బల్కవే రుక్మిణీ
కల్యాణంబు వినంగ నాకు మదిలోఁ గౌతూహలం బయ్యెడిఁ. 1681

క. భూషణములు సెవులకు బుధ తోషణము లనేక జన్మ దురితౌఘ విని
శ్లోషణములు మంగళతర, ఘోషణములు గరుడగమను గుణ భాషణముల్.

వ. అని, రా జడిగిన శుకుం డి ట్లనియె. 1683

చ. వినుము విదర్బదేశమున వీరుడు కుండినభర్త భీష్మకుం
దను నొక దొడ్డరాజు గలఁ డాతని కేపురు పుత్రు లగ్రజుం
దనముడు రుక్మి నాఁ బరఁగు నందఱకుం గడగొట్టు చెల్లె లై
మనుజవరేణ్య ! పుట్టె నొక మానిని రుక్మిణి నాఁ బ్రసిద్ధ యై. 1684

క. బాలేందు రేఖ దోచిన, లాలితయగు నపరదిక్కు లాగున ధరణీ
పాలుని గేహము మెఱసెను, బాలిక జన్మించి యెదుగ భాసుర మగుచున్.

వ. మఱియును, దినదిన ప్రవర్ధమాన యై. 1686

సీ. పేర్వేర బొమ్మల పెండ్లిండ్లు సేయుచు నబలలతోడ వియ్యంబు లందు
గుజ్జనగూళ్ళను గొమరొప్పు వండించి చెలులకుఁ బెట్టింపుఁ జెలుపుమెఱయ
రమణీయ మందిరారామ దేశంబులఁ బువ్వఁదీఁగెలకును బ్రోదిసేయు
సదమల మణిమయ సౌధభాగంబుల లీలతో భర్మదోలికల నూఁగు

తే. బాలికలతోడఁ జెలరేగి బంతులాడు

శారికా కీర ప క్తికిఁ జదువుచెప్పు

బర్హిసంఘములకు మురిపములు గఱపు

మదమరాశంబులకుఁ జూపు మందగతులు. 1687

వ. అంత. 1688

సీ. దేవకి సుతుకోర్కె తీఁగెలు వీడంగ వెలదికి మైదీఁగె వీడఁ దొణఁగె
గమలనాభుని చిత్రకమలంబు వికసింపఁ గాంతి నింతికి ముఖకమల మొప్పె
మధువిరోధికి లోన మదనాగ్ని వొడచూపఁ బొలఁతికిఁ జనుదోయి పొడుపుసూపె
శౌరికి ధైర్యంబు ¹సన్న మై డయ్యంగ జలజాక్షి మధ్యంబు సన్న మయ్యె

ఆ. హరికిఁ బ్రేమబంధ మధికంబు గాఁ గేశ

బంధ మధిక మగుచు బాల కమరె

బద్మనయను వలనఁ బ్రమదంబు నిండార

నెలఁత ²యౌవనంబు నిండియుండె. 1689

వ. ఇట్లు రుక్మి, ³రుక్మిరథ, రుక్మబాహు, రుక్మకేశ, ⁴రుక్మమాలి యను నేపురకుం
జెలియ లైన రుక్మిణీదేవి దన యెలప్రాయంబున. 1690

క. తన తండ్రి గేహమునకుం, జనుదెంచుచున్న యతిథిజనులవలనఁ గృ
ష్ణుని రూప బల గుణాదులు, విని కృష్ణుడు దనకుఁ దగినవిభుఁ డని తలఁచెన్.

1. సన్నమై డాయంగ (హ) 2. యౌవనమున (హ) 3. రుక్మరథ (తం) 4. రుక్మ
నేత్రుండు (హ. తం. వా.)

క. ఆ లలన రూపు బుద్ధియు, శీలము లక్షణము గుణముఁ జింతించి తగఁ
బాలారత్నముఁ దన కి, ల్లాలుగఁ జేకొందు ననుచు హరియుం దలఁచెఁ. 1692

వ. అంత. 1693

ఉ. బంధువు లెల్లఁ గృష్ణునకు బాలిక నిచ్చెద మంచు శేముషీ
సింధువు లై విచారములు సేయఁగ వారల నడ్డపెట్టి దు
స్సంధుఁడు రుక్మి కృష్ణునెడఁ జాల విరోధముఁ జేసి మత్త పు
ష్పంధయవేణి నిత్తు శిశుపాలున కంచుఁ దలంచె నంధుఁ డై. 1694

ఉ. అన్న తలంపుఁ దా నెఱిఁగి య న్నవనీరజగంధి లోన నా
పన్నత నొంది యాపుఁ డగు బ్రాహ్మణు నొక్కనిఁ జీరి గర్వసం
ఛన్నుఁడు రుక్మి నేఁడు ననుఁ జైద్యున కిచ్చెద నంచు నున్నవాఁ
డెన్నివిధంబులం జని బుధేశ్వర ! చక్రికి విన్నవింపవే ! 1695

క. అయ్యా ! కొడుకు విచారము, లయ్యయు వారింపఁ జాలఁ డటు కాకుండఁ
నెయ్య మెఱిఁగించి చీరుము, చయ్యన నిజ సేవకానుసారిఁ శౌరిఁ. 1696

వ. అని కొన్ని రహస్యవచనంబులు సెప్పిన విని బ్రాహ్మణుండు ద్వారకానగరంబు
నకుం జని, ప్రతిహారులవలనఁ దనరాక నెఱింగించి, య న్నగధరుం డున్న
నగరుఁ బ్రవేశించి, యందుఁ గనకాసనాసీనుం డై యున్న పురుషోత్తముం
గాంచి, పెండ్లికొడుకవు గమ్మని దీవించిన, ముసిముసినగవులు నగుచు,
బ్రాహ్మణ్య దేవుం డైన హరి, తన గడ్డియ దిగ్గన డిగ్గి, బ్రాహ్మణుం గూర్చుండ
నియోగించి, తనకు దేవతలు సేయు చందంబునం బూజలు సేసి, సరస పదార్థ
సంపన్నం బైన యన్నంబు పెట్టించి, రెట్టించిన ప్రియంబున నయంబున
బాసురుం డైన భూసురుం జేరి, లోకరక్షణ ప్రశస్తం బైన హస్తంబున నతని
యడుగులు పుడుకుచు, మెల్లన నతని కి ట్టనియె. 1697

సీ. జగతీసురేశ్వర ! సంతోషచిత్తుండ వై యున్న నీ ధర్మ మతిసులభము
వృద్ధసమ్మత మిది విత్త మెయ్యది యైనఁ బ్రాపింప హర్షించు బ్రాహ్మణుండు
తనధర్మమున నుండుఁ దరల డా ధర్మంబు గోరిక లతనికిఁ గురియుచుండు
సంతోషి గాఢేని శక్రుఁ డైన నశించు నిర్దనుం డయినను ¹నిందుఁ బోలు

ఆ. సంతసించె నేని, సర్వభూత సుహృత్త
ములకుఁ బ్రాప్తలాభ ముదితమాన
సులకు శాంతులకును సుజనులకును గర్వ
హీనులకును వినతు లే నొనర్తు.

1698

ఉ. ఎవ్వని దేశమం దునికి యెవ్వనిచేఁ గుశలంబు గల్గు మీ
కెవ్వని రాజ్యమందుఁ బ్రజ లెల్ల సుఖింతురు వాఁడు మత్రియుం
డి వ్వనరాశిదుర్గమున కె ట్లరుదెంచితి వయ్య! నీవు 1లే
నవ్వులు గావు నీ తలఁపునం గల మే లొనరింతు ధీమణి!

1699

వ. అని యిట్లు లీలా గృహీతశరీరుం డైన య పురమేశ్వరుం డడిగిన, ధరణీసుర
వరుం డతని కి ట్లనియె దేవా! విదర్భదేశాధీశ్వరుం డగు భీష్మకుం డను రాజు
గలండు. ఆ రాజుకూతురు రుక్మిణి యను కన్యకామణి గలదు. అయ్యిందువదన
నీకు గైంకర్యంబు సేయం గోరి, వివాహమంగళ ప్రశస్తం బైన యొక్క
నందేశంబు విన్నవించు మని పుత్రైంచె. అవధరింపుము.

1700

సీ. ఏ నీ గుణములు కర్ణేంద్రియంబులు సోక దేహతాపంబులు దీటిపోవు
నే నీ శుభాకార మీక్షింపఁ గన్నుల కభిలార్థలాభంబు గలుగుచుండు
నే నీ చరణసేవ లే ప్రొద్దు చేసిన భువనోన్నతత్వంబుఁ బొందఁగలుగు
నే నీ లసన్నామ మేప్రొద్దు భక్తితోఁ 2దడవిన బంధసంతతులు వాయు

తే. నట్టి నీయందు నా చిత్త మనవరతము
నచ్చియున్నది నీ యాన నానలేదు
కరుణఁ జూడుము కంసారి! ఖలవిదారి!
శ్రీయుతాకార! మానినీ చిత్తవోర!

1701

కా. ధన్యుఁ లోకమనోభిరాముఁ గుల విద్యా రూప తారుణ్య సౌ
జన్య శ్రీ బల దాన శౌర్య కరుణా సంశోభితుఁ నిన్ను నే
కన్యల్ గోరరు? కోరదే మును రమా కాంతాలలామంబు రా
జన్యానేకప సింహ! నావలననే జన్మించెనే మోహముల్.

1702

ఉ. శ్రీయుతమూర్తి! యో పురుషసింహమ! సింహము పాలి సౌమ్ము గో
మాయపు గోరు చందమున మత్తుఁడు చైద్యుఁడు నీ పదాంబుజ
ధ్యాయిని యైన నన్ను వడిఁ దాఁ గొనిపోయెద నంచ నున్నవాఁ
డా యధమాధముం డెఱుంగ డదృత మైన భవత్ప్రతాపముల్.

1703

మ. వ్రతముల్ దేవ గురు ద్విజన్మ బుధ సేవల్ దానధర్మాదులున్
గతజన్మంబుల నీశ్వరున్ హరి జగత్కల్యాణుఁ గాంక్షించి చే
సితి నేనిన్ వసుదేవనందనుఁడు నా చిత్రేఖఁ డౌగాక ని
ర్జితు లై పోదురు గాక సంగరములోఁ జేదీశముఖ్యాధముల్.

1704

ఉ. అంకిలి సెప్పలేదు చతురంగ బలంబులదోడనెల్లి యో
పంకజనాభ! నీవు శిశుపాల జరాసుతులున్ జయించి నా
వంకకు వచ్చి రాక్షసవివాహమునన్ భవదీయ శౌర్య మే
యుంకువ సేసి కృష్ణ! పురుషోత్తమ! చేకొనిపొమ్ము వచ్చెదన్.

1705

సీ. తోపలి సౌధంబులోన వర్తింపంగఁ దేవచ్చునే నిన్నుఁ దెత్తునేనిఁ
గావలివారలఁ గల బంధువులఁ జంపి కాని తేరా దని కమలనయన!
భావించితేని నుపాయంబు చెప్పెద నాలింపు కులదేవయాత్రఁజేసి
నగరంబు వెలువడి నగజాతకును మ్రొక్కఁ బెండ్లికి మునుపడఁ బెండ్లికూతు

తే. నెలమి మావారు పంపుదు రేను నట్లు
పురము వెలువడి యేతెంచి భూతనాథు
సతికి మ్రొక్కంగ నీవు నా సమయమునకు
వచ్చి కొనిపొమ్ము నన్ను నవార్యచరిత!

1706

మ. మను లాత్మీయ తమోనివృత్తి కొఱకై గౌరీశుమర్యాద నె
వ్వని పాదాంబుజ తోయమందు మునుఁగన్ వాంఛింతు రే నట్టి నీ
యనుకంపన్ విలసింప నేని వ్రతచర్యన్ నూఱు జన్మంబులన్
నినుఁ జింతించుచుఁ బ్రాణముల్ విడిచెదన్ నిక్కంబు ప్రాణేశ్వరా!

1707

సీ. ప్రాణేశ! నీ మంజుభాషలు వినలేని కర్ణరంధ్రంబుల కలిమి యేల
పురుషరత్నమ! నీవు భోగింపఁగా లేని తనులతవలని సౌందర్య మేల
భువనమోహన! నిన్నుఁ బొడగానఁగా లేని చక్షురింద్రియముల సత్త్వ మేల
దయిత! నీ యధరామృతం బానఁగా లేని జిహ్వకు ఫలరససిద్ధి యేల

ఆ. నీరజాతనయన! నీ వనమాలికా
గంధ మబ్బలేని పూణ మేల
ధన్యచరిత! నీకు దాస్యంబు సేయని
జన్మమేల యెన్ని జన్మములకు.

1708

వ. అని యిట్లు రుక్మిణీదేవి పుత్రైంచిన సందేశంబును, రూప సౌందర్యాతి విశేషంబు
లును, బ్రాహ్మణుండు హరికి విన్నవించి, కర్తవ్యం బెద్దిసేయ నవధరింపు మని,
సవరణగా నిట్టనియె.

1709

సీ. పల్లవ వైభవాస్పదములు పదములు కనకరంభా తిరస్కారు లూరు
లరుణప్రభా మనోహరములు కరములు కంబుసౌందర్య మంగళము గళము
మహిత భావాభావ మధ్యంబు మధ్యంబు చక్షు రుత్సవదాయి చన్నదోయి
పరిహసి తార్థేందు పటలంబు నిటలంబు జిత మత్తమధుకర శ్రేణి వేణి

ఆ. భావజాశుగముల ప్రాపులు చూపులు
కుసుమశరుని వింటి ¹కొమలు బొమలు
చిత్తతోషణములు చెలువభాషణములు
జలజనయనముఖము చంద్రసఖము.

1710

ఉ. ఆ యెలనాఁగ నీకుఁ డగు నంగనకుం దగు దీవు మా యుపా
ధ్యాయుల యాన పెండ్లి యగుఁ దప్పదు జాడ్యము లేల నీవు నీ
తోయమువారుఁ గూడుకొని తోయరుహసనఁ దెత్తుగాని వి
చ్చేయుము శత్రుల^౧ నుటుము సేయుము సేయుము శోభనం బిల^౧.

1711

అధ్యాయము — ౫౩

వ. అని యిట్లు పలికి, బ్రాహ్మణునివలన విదర్భరాజతనయ పుత్రైచిన సందేశం
బును, రూప సౌందర్యాది విశేషంబులును విని, యవధరించి, నిజకరంబున నతని
కరంబుఁ బట్టి నగుచు, న య్యాదవేంద్రుం డి ట్లనియె.

1712

చ. కన్నియమీద నా తలఁపు గాఢము కూరుకురాదు రేయి నా
కెన్నఁడు నా వివాహము సహింపక రుక్మి తలంచు కీడు నే
మున్నె యెఱుంగుదు^౧ బరులమూఁక లడంచి కుమారిఁ దెత్తు వి
ద్యన్నుత! మాను ద్రచ్చి నవవహ్నిశిఖ^౧ వడిఁ దెచ్చుకైవడి^౧.

1713

క. వచ్చెద విదర్భభూమికిఁ, జొచ్చెద భీష్మకుని పురము సురుచిరలీల^౧
దెచ్చెద బాల^౧ వ్రేల్చిడి, వ్రచ్చెన నడ్డంబు రిపులువచ్చినఁ బోర^౧.

1714

వ. అని పలికి, రుక్మిణీదేవి పెండ్లి నక్షత్రంబు దెలిసి, తనపంపున రథసారథి యైన
దారకుండు శైబ్య సుగ్రీవ మేఘపుష్ప వలాహకంబు లను తురంగంబులం గట్టి,
రథ మాయత్తంబు చేసి తెచ్చిన, నమోమ మనోరథుం డైన హరి తానును,
బ్రాహ్మణుండును, రథారోహణంబు చేసి, యేకరాత్రంబున నానర్తక దేశం
బులు గడచి, విదర్భదేశంబునకుం జనియె. అందుఁ గుండిన పురీశ్వరుం డైన
భీష్మకుండు కొడుకునకు వశుం డై, కూతు శిశుపాలున కిత్తు నని తలంచి,
శోభనోద్యోగంబు సేయించె. అప్పుడు,

1715

సీ. రచ్చలుఁ గ్రంతలు రాజమార్గంబులు విపణిదేశంబులు విశదములుగఁ
జేసిరి చందనసిక్త తోయంబులు గలయంగఁ జల్లిరి కలువడములు
రమణీయ వివిధతోరణములు గట్టిరి సకలగృహంబులు సక్కుఁజేసి
కర్పూర కుంకుమాగరు ధూపములు వెట్టి రతివలు పురుషులు నన్నియెడల

ఆ. వివిధ వస్త్రములను వివిధ ¹మాల్యాభర
ణాను లేపనముల నమరియుండి
రఖిల వాద్యములు మహాప్రీతి మ్రోయించి
రుత్సవమున నగర మొప్పియుండె.

1716

వ. అంత నా భీష్మకుండు విహితప్రకారంబులం బిత్సదేవతల నర్చించి, బ్రాహ్మణు
లకు భోజనంబులు వెట్టించి, మంగళాశీర్వాచనంబులు సదివించి, రుక్మిణీదేవి
నభిషిక్తం జేసి, వస్త్రయుగళ భూషితం గావించి, రత్నభూషణంబు లిడి,
ఋగ్యజు స్సామ మంత్రంబుల మంగళాచారంబు లొనరించి, భూసురులు రక్షా
కరణంబు లాచరించిరి. పురోహితుండు గ్రహశాంతికొఱకు నిగమనిగదిత
న్యాయంబున హోమంబు గావించె. మఱియు నా రాజు దంపతుల మేలు
కొఱకు తిల ధేను కలధౌత కనక చేలాది దానంబులు ధరణీ దేవతల కొసంగె.
అ య్యవసరంబున.

1717

మ. భటసంఘంబులతో రథావళులతో భద్రదేభ యూధంబుతోఁ
బటు వేగాన్నిత ఘోటకప్రజముతో బంధుప్రియ శ్రేణితోఁ
గటు సంరంభముతో విదర్భతనయం గైకొందు నంచున్ విశం
కటవృత్తిఁ జనుదెంచెఁ జైద్యుఁడు గడున్ గర్వించి య వ్వీటికిన్.

1718

ఉ. బంధులఁ గూడి కృష్ణ బలభద్రులు వచ్చినఁ బాఱఁదోలి ని
ర్మంథరవృత్తిఁ జైద్యునికి మానినిఁ గూర్చెద మంచు నుల్లసత్
సింధుర వీర వాజి రథ సేనలతోఁ జనుదెంచి రా జరా
సంధుఁడు దంతవక్త్రుఁడును సౌల్య ³విదూరథ పౌండ్రకాదులున్.

1719

వ. మఱియు, నానాదేశంబుల రాజు లనేకు లేతెంచిరి, అందు శిశుపాలు నెదుర్కొని,
పూటించి, భీష్మకుం డొక్క నివేశంబున నతని విడియించె. అంతఁ దద్వృత్తాం
తంబు నిని.

1720

1. మాల్యాంబరా, భరణలేపనముల నమరియుండి (హ) : మాల్యాంబరాభరణ లేపనములఁ
బరఁగియుండి (వా) 2. సామాధర్మజ (తం.వా.) 3. విదూరథ (తం.వా.) "దంతవక్త్రో విదూ
రథః" (58-17)

- చ. హరి యొక్క డేగినాడు మగధాదులు చైద్య హితానుసారులై
నరపతులెందఱేనిఁ జనినారు కుమారికఁ దెచ్చుచోట సం
గర మగుఁ దోడు గావలయుఁ గంసవిరోధికి నంచు వేగఁ దా
నరిగె హలాయుధుండు కమలాక్షునిఁ జూడ ననేక సేనతోన్. 1721
- క. ఆలోపల నేకతమున, నాలోలవిశాలనయన యగు రుక్మిణి త
న్నా లోకలోచనుఁడు హరి, యాలోకము చేసి కదియఁ దని శంకిత యై. 1722
- శా. లగ్నం బెల్లి వివాహముం గదిసె నేలా రాఁడు గోవిందుఁ డు
ద్విగ్నం బయ్యెడి మానసంబు వినెనో వృత్తాంతముఁ బ్రాహ్మణుం
డగ్నిద్యోతనుఁ డేటికిం దడసె నా యత్నంబు సిద్ధించునో
భగ్నం బై చనునో విరించి కృత మె బ్బంగిన్ బ్రవర్తించునో ! 1723
- మ. మనుఁ డా భూసురుఁ డేగెనో నడుమ మార్గశ్రాంతుఁ డై చిత్కెనో
విని కృష్ణుం డిది తప్పుగా దలఁచెనో విచ్చేసెనో యీశ్వరుం
డనుకూలింపఁ దలంచునో తలపఁడో యార్యామహాదేవియ్యుఁ
నను రక్షింప నెఱుంగునో యెఱుంగదో నా భాగ్య మె ట్లున్నదో. 1724
- వ. అని వితర్కింపుచు. 1725
- ఉ. పోఁడను బ్రాహ్మణుండు యదుపుంగవు వీటికి వాసుదేవుఁడున్
రాఁ డను నింకఁ బోయి హరి రమ్మని చీరెడి యిష్టబంధుఁడున్
లేఁ డను రుక్మికిం దగవు లే దిటఁ జైద్యున కిత్తు నంచు ను
న్నాఁ డను గౌరి కీశ్వరికి నావలనం గృప లేదు నేఁ డనుఁ. 1726
- ఉ. చెప్పదు తల్లికిం దలఁపుఁ జిక్కు దిశల్ దరహాస చంద్రికన్
గప్పదు వక్రత్రామరస గంధసమాగత భృంగసంఘముఁ
రొప్పదు నిద్రఁ గైకొన్న దురోజ పరస్పరసక్త హారముల్
విప్పదు కృష్ణమార్గగత వీక్షణపంక్తులఁ ద్రిప్ప దెప్పుడుఁ. 1727
- చ. తుడువదు కన్నులన్ వెడలు తోయకణంబులు కొప్పుఁ జక్కగా
ముడువదు నిచ్చెలిం గదిసి ముచ్చటకుం జన దన్న మేమియున్
గుడువదు సీరముఁ గొనదు కూరిమి కీరముఁ జేరి పద్యముఁ
నొడువదు వల్లకిగుణ వినోదము సేయదు డాయ దన్యులఁ. 1728
- సీ. మృగనాభి యలఁదదు మృగరాజమధ్యమ జలముల నాడదు జలజగంధి
ముకురంబుఁ జూడదు ముకురసన్నిభసుఖి పువ్వులు దుఱుమదు పువ్వుఁబోణి
వనకేళిఁగోరదు వనజావలోచన హంసంబుఁ బెంపదు హంసగమన
లతలఁ బోషింపదు లతికా లలితదేహ తొడవులు దొడవదు తొడపుతొడవు

ఆ. తిలక మిడదు నుడుటఁ దిలకినీతిలకంబు

గమలగృహముఁ జొరదు కమలహస్త
గారవించి తన్నుఁ గరుణఁ గైకొన వన
మాలరి రాఁడు తగవుమాలి యనుచు.

1729

వ. మణియును.

1730

మ. మలఁగుఁ మెల్లనిగాలికిఁ బటు నట న్మత్త ద్వీరేఘాశికిఁ
దలఁగుఁ గోయిలమ్రోత కై యలఁగు నుద్యత్ కీరసంభాషలఁ
గలఁగుఁ వెన్నెల వేడిమిఁ మలఁగు మాకందాంకుర చ్ఛాయకుఁ
దొలఁగుఁ గొమ్మ మనోభవానల శిఖా దోదూయమానాంగి యై.

1731

వ. ఇట్లు హరిరాక కెదురుచూచుచు, సకల ప్రయోజనంబులయందును విరక్త యై,
మనోజానలంబునం బొగిలెడి మగువకు శుభంబు చెప్పు చందంబున వామోరు
తోచన భుజంబు లదరె. అంతఁ గృష్ణ నియోగంబున బ్రాహ్మణుండు సను
దెంచిన, నతని ముఖలక్షణం బుపలక్షించి, యా కలకంఠి మహాత్కంఠతోడి
సకుంఠిత యై, మొగంబునం జిఱునగవు నిగుడ, నెదురుచని నిలువంబడిన,
బ్రాహ్మణుం డి ట్టనియె.

1732

ఉ. మెచ్చె భవద్గుణోన్నతి కమేయ ధనాదుల నిచ్చె నాకుఁ దా
వచ్చె సుదర్శనాయుధుఁడు వాఁడె సురాసురు లెల్ల నడ్డ మై
వచ్చిన నైన రాక్షసవివాహమునఁ గొనిపోవు నిన్ను నీ
సచ్చరితంబు భాగ్యమును సర్వము నేఁడు ఫలించెఁ గన్యకా !

1733

వ. అనిన వైదర్భి యి ట్టనియె.

1734

మ. జలజాతేక్షణుఁ దోడితెచ్చితివి నా సందేశముం జెప్పి నఁ
నిలువం బెట్టితి నీ కృపం బ్రతికిన్ నీయట్టి పుణ్యాత్మకుల్
గలరే దీనికి నీకుఁ బ్రత్యుపకృతిఁ గావింపఁగానేర నం
జలి గావించెద భూసురాన్వయమణి ! సదృంధు చింతామణి !

1735

వ. అని నమస్కరించె. అంత రామకృష్ణులు తమ కూతురు వివాహంబునకు వచ్చుట
విని, తూర్యఘోషణంబులతో నెదుర్కొని, విద్యుక్త ప్రకారంబునఁ బూజించి,
మధువర్కంబు లిచ్చి, వివిధాంబరాభరణంబులు మొదలైన కానుక లొసంగి,
భీష్మకుండు బంధుజన సేనాసమేతు లైన వారలకుం దూర్ఢంబున సకల సంప
త్పరిపూర్ణంబు లైన నివేశంబులు గల్పించి, విడియించె. ఇట్లు కూడిన రాజుల

కెల్లను వయో వీర్య బలవిత్తంబు లెట్లట్ల కోరిన పదార్థంబు లెల్ల నిప్పించి,
హుజించె. అంత విదర్భపురంబు ప్రజలు హరిరాక విని, వచ్చి చూచి, నేత్రాం
జలులం దదీయ వదనకమల మధుపానంబు సేయుచు. 1736

మ. తగు నీ చక్రి విదర్భరాజ సుతకుఁ దధ్యంబు వైదర్భియుం
దగు నీ చక్రికి నింత మంచి దగునే దాంపత్య మీ యిద్దఱిం
దగులం గట్టిన బ్రహ్మ నేర్పరి గదా దర్పాహతారాతి యై
మగఁ డౌ గావుతఁ జక్రి యీ రమణికిఁ మా పుణ్య మూలంబునన్. 1737

వ. అని పలికిరి. ఆ సమయంబున. 1738

సీ. సన్నద్ధు లై బహు శస్త్రసమేతు లై బలసి చుట్టును వీరభటులు గొలువ
ముందఱ నుపహరములు కానుకలుఁ గొంచు వర్గంబు లై వారవనిత లేగఁ
బుష్ప గంధాంబర భూషణ కలిత లై పాడుచు భూసుర భార్య లరుగఁ
బణవ మర్దల శంఖ పటహ కాహళ వేణు భేరి ధ్వనులు మిన్ను పిక్కటిలఁగఁ

ఆ. దగిలి సఖులు గొల్పుఁ దల్లులు బాంధవ
సతులు దోడ రాఁగ సవినయముగ
నగరువెడల నడచె నగజాతకును మ్రొక్క-
బాల చికుర విహిత ఫాల యగుచు. 1739

వ. మఱియు, సూత మాగధ వంది గాయక పాఠక జను లంతంత నభినందించుచుం
జనుదేర, మందగమనంబున ముకుంద చరణారవిందంబులు దెందంబునం దలం
చుచు, సిందుధరసుందరీ మందిరంబు చేరి, సలిల ధారా ధౌత చరణ కరారవింద
యై, వార్చి, శుచి యై, గౌరీసమీపంబునకుం జనియె. అంత ముత్తైదువు లగు
భూసురోత్తముల భార్యలు భవసహిత యైన భవానికి మజ్జనంబు గావించి,
గంధాక్షతంబు లిడి, వస్త్రమాల్యాది భూషణంబుల నలంకరించి, ధూప దీపంబు
లొసంగి, నానావిధోపహరంబులు సమర్పించి, కానుకలిచ్చి, దీపమాలికల
నివాళించి, రుక్మిణీదేవిని మ్రొక్కించిరి. అప్పుడు. 1740

ఉ. నమ్మితి నా మనంబున సనాతను లైన యుమామహేశ్వరఁ
మిమ్ముఁ బురాణధంపతుల మేలు భజింతుఁ గదమ్మ ! మేటి పె
ద్దమ్మ ! దయాంబురాశివి గదమ్మ ! హరిం బలిసేయుమమ్మ ! నిఁ
నమ్మిన ఛాది కైన్నఁటికి నాశము లేదు గదమ్మ ! యీశ్వరీ ! 1741

వ. అని గౌరీదేవికి మ్రొక్కి, పతులతోడం గూడిన బ్రాహ్మణభార్యలకు లవణా
పూపంబులును, దాంబూల కంఠసూత్రంబులును, ఫలంబులు, నిశ్చందంబులు
నిచ్చి రుక్మిణీదేవి వారలఁ బూజించిన.

1742

ఆ. వారు సుత్యహించి వలనొప్ప దీవించి
సేస లిడిరి యువతి శిరమునందు
సేర లెల్లఁ దాల్చి శివవల్లభకు మ్రొక్కి
మౌననియతి మాని మగువ వెడలె.

1743

వ. ఇట్లు మేఘమధ్యంబు వెలువడి విలసించు క్రొక్కారు మెఱుంగు తెఱంగున, మృగ
ధరమండలంబు నిర్గమించి చరించు మృగంబు చందంబునఁ, గమలభవనరక్షకుం
డెత్తిన జవనికమఱుగు దెరలి పొడసూపిన మోహినీదేవత కైవడి, దేవ దానవ
సంఘాత కరతల సవ్యాపసవ్య సమాకృష్యమాణ పన్నగేంద్ర పాశ పరివిలయిత
పర్యాయ పరిభ్రాంత మందరాచల మంథాన మధ్యమాన ఘూర్జిత ఘుమ ఘుమా
యిత మహార్ణవ మధ్యంబున నుండి చనుదెంచు నిందిరాసుందరీ వైభవంబున,
బహువిధ ప్రభాభాసమాన యై, యిందుధరసుందరీ మందిరంబు వెడలి, మానస
కాసార హేమకమల కానన విహారమాణ మత్తమరాళంబు భంగి, మందగమనం
బునఁ గనకకలశయుగళ సంకాశ కర్కశ పయోధర భార పరికంఠ్యమాన మధ్య
యై, రత్నముద్రికాలంకృతం బైన కెంగేల నొక్క సఖీలలామంబు కై దండ
గొని, రత్ననివహ సమంచిత కాంచన కర్ణపత్ర మయూఖంబులు గండభాగంబుల
నర్తనంబులు సలుప, నరవింద పరిమళ కుతూహలావతీర్ణ మత్తమధుకరంబుల
మాడ్కి నరాళంబు లైన కుంతలజాలంబులు ముఖమండలంబునఁ గ్రందుకొన,
సుందర మందహాస రోచులు దిశలందు బాలచంద్రికా సౌందర్యంబు నావహింప,
నధరబింబఫలారుణమరీచి మాలికలు వదన కుండకుట్టలంబుల కనురాగంబు
సంపాదింప, మనోజాతకేతన సన్నిభం బైన పయ్యెదకొంగు దూఁగ, సువర్గ
మేఖలాఘటిత మణికిరణపటలంబు లకాల శక్రచాప జనకంబు లై మెఱయఁ, జెఱకు
విలుతుం డొఱవెఱికి, వాడియిడి, ఝళిపించిన ధగద్దగాయమానంబు లగు బాణం
బులపగిది, సురుచిర విలోకననికరంబులు రాజవీరుల హృదయంబులు భేదింప,
శింజాన మంజు మంజీరనినదంబులు చెవులంపడువులు సేయఁ, బాదసంచారంబున
హరి రాక కెదురుసూచుచు, వీర మోహిని యై చనుదెంచుచున్న సమయంబున.

మ. ఆశీనీలాలకఁ బూర్ణ చంద్రముఖి నేనాక్షిం బ్రవాళాధరఁ
గలకంఠిఁ నవపల్ల వాంఘ్రియుగళఁ గంధేభకుంభస్తనిఁ
బులినశ్రోణి నిభేంద్రయాన నరుణాంభోజాతహస్తఁ మహా
త్పలగంధిఁ మృగరాజమధ్యఁ గని విభ్రాంతాత్మ లై రందఱుఁ.

1745

వ. మఱియు, న య్యింతి దరహాస లజ్జావలోకనంబులఁ జిత్తంబు లేమఱి, ధైర్యంబులు దిగనాడి, గాంభీర్యంబులు విడిచి, గౌరవంబులు మఱచి, చేష్టలు మాని, యెఱుక లుడిగి, యాయుధంబులు దిగవైచి, గజ తురగ రథారోహణంబులు సేయనేరక, రాజు లెల్ల నేలకు వ్రాలిరి. ఆ యేజీలోకన తన వామకర నఖంబుల నలకంబులు దలఁగం ద్రోయుచు, నుత్తరీయంబు చక్కలొత్తుచు, గడకంటి చూపులం గ్రమంబున నా రాజులోకంబు నాలోకింపుచు.

1746

చ. కనియెన్ రుక్మిణి చంద్రమండల ముఖం గంఠీరవేం ద్రావల
గ్ను నవాఁభోజదళాక్షుఁ జారుతర వక్షున్ మేఘసంకాశ దే
హు నగారాతి గజేంద్రహస్త నిభ బాహుం జక్రిఁ బీతాంబరున్
ఘన భూషాన్వితుఁ గంబుకంఠ విజయోత్కంఠున్ జగన్మోహనున్.

1747

వ. కని తదీయ రూప వయో లావణ్య వైభవ గాంభీర్య చాతుర్య తేజోవిశేషంబులకు సంతసించి, మనోభవ శరాక్రాంత యై, రథారోహణంబు గోరుచున్న వరారోహం జూచి, పరిపంథి రాజులోకంబులు సూచుచుండ, మందగమనంబున గంధసింధు రంబులీలఁ జనుదెంచి, ఫేరవంబుల నడిమిభాగంబు గొని చను కంఠీరవంబుకైవడి, నిఖిల భూఫాలగణంబుల గణింపక, తృణీకరించి, రాజకన్యకం దెచ్చి, హరి తన రథంబుమీఁద నిడుకొని భూ నభోంతరాశంబులు నిండ, శంఖంబు పూరించుచు, బలభద్రుండు తోడ నడవ, యాదవ వాహినీ పరివృతుం దై, ద్వారకానగర మార్గంబు వట్టి చనియె. అంత జరాసంధ వశు లైన రాజు లందఱు హరి పరాక్రమంబు విని సహింపనోపక.

1748

మ. ఘన సింహంబుల కీర్తి నీచమృగముల్ గైకొన్న చందంబునన్
మన కీర్తుల్ గొని బాలఁ దోడ్కొనుచు నున్మాదంబుతో గోపకుల్
సనుచున్నా రదె శౌర్య మెన్నఁటికి మీ శస్త్రాస్త్రముల్ గాల్చనే
తనుమధ్యన్ విడిపింపమేని నగరే ధాత్రీజనుల్ గ్రంతలన్.

1749

అధ్యాయము - ౫౪

వ. అని యొండొరులఁ దెల్పుకొని, రోషంబులు హృదయంబుల నిల్చుకొని, సంరంభించి, తనుత్రాణంబుల వహించి, ధనురాది సాధనంబులు ధరియించి, పంతంబు లాడి, తమతమ చతురంగబలంబులం గూడి, జరాసంధాదులు యదు పీఠులవెంట నంటండాకి, నిలు నిలుండని ధిక్కరించి పలికి, యుక్కుమిగిలి, మహిధరంబుల మీఁద సలిలధారలు గురియు ధారాధరంబుల చందంబున, బాణ వర్షంబులు

గురిసిన, యాదవసేనలం గల దండనాథులు కోదండంబు లెక్కిడి, గుణంబులు
మ్రోయించి, నిలువంబడిరి. అప్పుడు. 1750

క. అని బలభట సాయకముల, హరిబలములు గప్పబడిన నడరెడి భీతిఁ
హరిమధ్య సిగ్గుతోడను, హరివదనముఁ జూచె చకితు హరిజేషణ యై. 1751

వ. ఇట్లు చూచిన. 1752

క. ¹వచ్చెద రదె యదువీరులు, వ్రచ్చెద రరిసేన లెల్ల వైరుల్ పెలుచఁ
నొచ్చెదరును విచ్చెదరును, జచ్చెదరును నేడు చూడు జలజాతాక్షి ! 1753

వ. అని రుక్మిణీదేవిని హరి యూఱింపె. అంత బలభద్రప్రముఖు లైన యదువీరులు
ప్రళయవేళ మిన్నునం బన్నిన బలుపిడుగుల నడరించి పెను మొగుళ్ళ వడుపున,
జరాసంధాది పరిపంథి రాజు చక్రంబుమీఁద నవక్ర పరాక్రమంబున శిభిశిఖా
సంకాశ నిశిత శిలీముఖ నారాచ భల్ల ప్రముఖంబు లైన బహువిధ బాణపరంపరలు
గురియ, నదియును విదళిత మత్త మాతంగంబును, విచ్చిన్న తురంగంబును,
విభిన్న రథవరూఢంబును, వినిహత పదాతియూఢంబును, విఖండిత వాహ వారణ
రథారోహ మస్తకంబును, విశకలిత వక్షో మధ్య కర్ణకంఠ కపోల హస్తంబును,
విస్ఫోటిత కపాలంబును, విక్లిర్ణ కేశజాలంబును, విపాటిత చరణ జాను జంఘం
బును. విదళిత దంతసంఘంబును, విఘటిత వీర మంజీర కేయారంబును, విభ్రష్ట
కుండల కిరీట హారంబును, విశ్రుత వీరాలాపంబును, విదార్యమాణ గదా కుంత
తోమర పరశు పట్టిన ప్రాస కరవాల శూల చక్ర చాపంబును, వినిపాతిత కేతన
చామర చ్చుత్రంబును, విలూన తనుత్రాణంబును, వికీర్యమాణ ఘోటకసంఘ
రింఖాసముద్ధూత ధరణీపరాగంబును, వినష్ట రథవేగంబును, వినివారిత సూత
మాగధ వంది వాదంబును, వికుంతిత హయ హేషా పటహ ఖాంకార, కరటిమటా
ఘీంకార, రథనేమి ఫటాత్కార, తుగర నాభిఘంటా ఘణఘణాత్కార, వీర
హుంకార, భూషణ ఝణఝణాత్కార, నిస్సాణ ధణధణాత్కార, మణినూపుర
త్రేంకార, కింకిణీగణ కిణాత్కార, శింజినీ టంకార, భట పరస్పర ధిక్కార నాదం
బును, వినిర్విద్యమాన రాజ సమూహంబును, విద్యమాన రక్తప్రవాహంబును,
విశ్రూయమాణ భూత బేతాళ కలకలంబును, విజృంభమాణ ఫేరవ కాక కంకాది
సంకులంబును, బ్రచలిత కబంధంబును, బ్రభూత పలలగంధంబును, బ్రదీపిత
మేదో మాంస రుధిర ఖాదంబును, బ్రవర్తిత డాకినీ ప్రమోదంబును నై యుండె.
అప్పుడు. 1754

చ. మగిడి చలించి పాటుచును మాగధముఖులు గూడి యొక్కచో
వగచుచు నాలిఁ గోల్పడిన వానిక్రియఁ గడు వెచ్చ నూర్చుచుఁ
మొగమునఁ దప్పి దేరఁ దమ ముందటఁ బొక్కుచు నున్న చైద్యుతోఁ
బగతుర చేతులోఁ బడక ప్రాణముతోడుత నున్నవాడవే. 1755

ఆ. బ్రతుకవచ్చు నొడలఁ బ్రాణంబు లుండిన
బ్రతుకు గలిగెనేని భార్య గలదు
బ్రతికి తీవు భార్యపట్టు దైవ మెఱుంగు
వగవలదు చైద్య ! వలదు వలదు. 1756

వ. వినుము. దేహధారి స్వతంత్రుఁడు గాఁడు. జంత్రగానిచేతి జంత్రపుబొమ్మ కైవడి
నీశ్వరతంత్ర పరాధీనుం డై, సుఖదుఃఖంబులందు నర్తనంబులు సలుపు. తొల్లి
నేను మధురాపురంబుమీఁదఁ బదియేడుమాటులు పరాక్రమంబునఁ విడిసి, చక్రి
చేత నిర్మూలిత బలచక్రుండ నై, కామపాలుచేతం బట్టువడి, యీ కృష్ణుండు
కరుణతో విడిపించిన వచ్చి, క్రమమృత నిలువదిమూఁ డక్షాహిణులం గూడికొని,
పదునెనిమిదవమాటు దాడిచేసి, శత్రువులం దోలి, విజయంబుఁ జేకొంటిని.
జయాపజయంబులందు హర్షశోకంబుల నెన్నుండును జెంద. (నేటి దినంబున
నీ కృష్ణుని కెదిరిపోర మనరాజులోకంబు లెల్ల నుగ్రాక్షుం గూడుకొని, యెదిరి
పోరిన నోడు.) ఇంతియ కాక దైవయుక్తం బైన కాలంబునం జేసి, లోకంబులు
పరిభ్రమించుచునుండు. అదియునుం గాక. 1757

మ. తమకుం గాలము మంచి దైన మనలం దైలోక్యవిఖ్యాత వి
క్రములం గెల్చిరి యాదపుల్ హరి భుజాగర్వంబునఁ నేఁడు కా
లము మేలై చనుదెంచె నేని మనముఁ లక్షించి విద్వేషులఁ
సమరక్షాణి జయింత మింత పనికై శంకింప నీ కేటికిఁ. 1758

వ. అని యిట్లు జరాసంధుండును, అతని యొద్ది రాజులును, శిశుపాలుని పరితాపంబు
నివారించి, తమతమ భూములకుం జనిరి. శిశుపాలుండు ననుచర సేవాసమేతుం
డై, తన నగరంబునకుం జనియె, నంత రుక్మి యనువాఁడు కృష్ణుండు రాక్షస
వివాహంబునం దన చెలియలిం గొనిపోవుటకు సహింపక, యేకాక్షాహిణి
బిల్లింబుతోడ సమరసన్నాహంబునం గృష్ణుని వెనుదగిలి పోవుచు, దన సారథితో
ని ట్టనియె. 1759

ఉ. బల్లిదు నన్ను భీష్మజనపాల కుమారునిఁ జిన్నఁ జేసి నా
చెల్లెలి రుక్మిణిఁ గొనుచుఁ జిక్కని నిక్కపు బంటువోలె నీ
గొల్లఁడు వోయెడిఁ రథము గూడఁగఁదోలుము లేజితోల్లసత్
భల్ల పరంపరఁ మనముఁ బాపెదఁ జూపెద నా ప్రతాపమున్.

1760

వ. అని యిట్లు రుక్మి హరి కొలంది యెఱుంగక వారధి నదలించి, రథముఁ గూడ
దోలించి, గోపాలక ! వెన్నఱుచ్చ ! నిమిషమాత్రంబు నిలు నిలు మని తిరస్క
రించి, బలువింట నారి సైరించి, మూడు వాడితూపుల హరి నొప్పించి,
యి ట్టనియె.

1761

సీ. మాసరివాడవా మాపాపఁ గొనిపోవ నేపాటి గలవాడ వేది వంశ
మెందు జన్మించితి వెక్కడఁ బెరిగితి వెయ్యది నడవడి యెవ్వఁ డెఱుగు
మానహీనుడ వీవు మర్యాద లెఱుగవు మాయఁ గైకొనికాని మలయరావు
నిజరూపమున శత్రునివహంబు పైఁ బోవు వసుధేశుడవు గావు వావి లేదు

ఆ. కొమ్మ నిమ్మ సీవు గుణరహితుండవు

విడుపు విడువవేని విలయకాల

శిఖిశిఖా సమాన శిర శిలీముఖముల

గర్వమెల్లఁ గొందుఁ గలహమందు.

1762

వ. అని పలికిన, నగధరుండు సగి, యొక్క బాణంబున వాని కోదండంబు ఖండించి,
యాఱుశరంజుల శరీరంబు దూఱనేసి, యెనిమిది విశిఖంబుల రథ్యంబులం గూల్చి
రెం డమ్ముల సారథిం జంపి, మూడు వాడితూపులం గేతనంబు ద్రుంచి,
మఱియు నొక్క వి ల్లందినం ద్రుంచి, వెండియు, నొక్కధనువు వట్టిన విదళించి,
క్రమంబున పరిఘ పట్టిన శూల చర్మాసి శక్తి తోమరంబులు ధరియించినం,
దునుకలు సేసి, క్రమ్మఱ నాయుధంబు లెన్ని యెత్తిన నన్నియు శకలంబులు
గావించె. అంతటం దనివిననక వాడు రథంబు డిగ్గి, ఖడ్గహస్తం దై, దవాన
లంబు పైఁ బడు మిడుతచందంబునం గదినన, ఖడ్గకవచంబులు చూర్ణంబులు
చేసి, మెఱుంగులు చెదర నడిదంబు వెఱికి ఝళిపించి, వాని శిరంబుఁ
దెగవ్రేయుదు నని, గమకించి, నడచుచున్న, నడ్డంబువచ్చి, రుక్మిణీదేవి హరి
చరణారవిందంబులు పట్టుకొని, యి ట్టనియె.

1763

మత్తకోకిల. నిన్ను నీశ్వరు దేవదేవుని నిర్ణయింపఁగ లేక యో
సన్నుతామర ! కీర్తిశోభిత ! సర్వలోక శరణ్య ! మా
యన్న యీతఁడు నేడు చేసె మహాపరాధము నీయెడఁ
నన్ను మన్నన చేసి కావు మనాథనాథ ! దయానిధి !

1764

మత్తకోకిల. కల్ల లేదని విన్నవించుట గాదు వల్లభ యీతనిఁ
బ్రల్లదుం దెగఁజూచి తేనియు భాగ్యవంతుల 'మైతి మే
మల్లుఁ డయ్యె ముకుందుఁ డీశ్వరుఁ డంచు మోదితు లైన మా
తల్లిదండ్రులు పుత్రశోకముఁ దాల్చి చిక్కుదు రీశ్వరా! 1765

మ. అని డగ్గుత్తికతో మహాభయముతో నాకంపి తాంగంబుతో
వినత శ్రాంత ముఖంబుతో శ్రుతిచల ద్వేణీ కలాపంబుతోఁ
గనుదోయిఁ జడిగొన్న బాష్పములతోఁ గన్యాలలామంబు మ్రొ
క్కిన రుక్మిం దెగవ్రేయఁ బోక మగిడెఁ గృష్ణుండు రోచిష్టుఁ డై. 1766

వ. ఇట్లు చంపక, బావా! రమ్మని చిటునగవు నగుచు, వానిం బట్టి బంధించి,
గడ్డంబును, మీసంబునుం, దలయును (నొక కత్తివాతి యమ్మున) రేవులువాఱఁ
గొఱిగి, విరూపిం జేసె. అంతట యదుపీరులు పర సైన్యంబులం బాఱదోలి,
తత్సమీపంబునకు వచ్చిరి. అప్పుడు హతప్రాయుం డై, కట్టువడియున్న రుక్మిం
జూచి, కరుణచేసి, బలభద్రుండు బంధంబులు విడిచి, హరిని డగ్గఱి, యి ట్లనియె.

క. తల మనక భీష్మనందను, తలయును మూతియును గొఱుగఁ దగవే! బంధుం
దలయును మూతియుఁ గొఱుగుట, తల దఱుగుటకంటెఁ దుచ్చితరము మహాత్మా!

క. కొందఱు రిపు లని కిడును, గొందఱు హితు లంచు మేలు గూర్చు నిజ మీ
వందఱియందును సముఁదవు, పొందఁగ నేలయ్య! విషమబుద్ధి ననంతా! 1769

వ. అని వితర్కించి పలికి. రుక్మిణీదేవి నుపలక్షించి యి ట్లనియె. 1770

—:సహోదరుని భంగమునకు ఖిన్న యగు రుక్మిణీదేవిని బలభద్రుం డూరార్చుట :—

శా. తోడంబుట్టినవాని భంగమునకుఁ దుఃఖించి మా కృష్ణు నె
గ్గాడం జూడకుమమ్మ! పూర్వభవ కర్మాధీన మై ప్రాణులఁ
గీడుఁ మేలును జెందు లేఁ దొకఁడు శిక్షింపంగ రక్షింప నీ
తోడంబుట్టువు కర్మశేష పరిభూతుం డయ్యె నేఁ డి య్యోధఁ. 1771

క. చంపెడిదోషము గలిగినఁ, జంపఁజనదు బంధుజనులఁ జను విడువంగాఁ
జంపిన దోషము సిద్ధము, చంపను మఱి యేల మున్న చచ్చినవానిఁ. 1772

ఆ. బ్రహ్మచేత భూమిపతుల కి ధర్మంబు
కల్పితంబు రాజ్యకాంక్షఁ జేసి
2తోడిచూలు నైనఁ దోడబుట్టినవాఁడు
చంపుచుండుఁ గ్రూరచరితుఁ డగుచు. 1773

- క. భూమికి ధనధాన్యములకు, భామలకును మానములకుఁ బ్రాభవమునకుం
గామించి మీఁదు గానరు, శ్రీమదమున మానధనులు చెనకుదు రొరుల౯. 1774
- వ. వినుము. దైవమాయంజేసి, దేహాభిమాను లైన మానవులకుఁ బగవఁడు,
బంధుండు, నుదాసీనుండు నను వెహహంబు సిద్ధం బై యుండు. జలాదులయందుఁ
జంద్రసూర్యాదులును, ఘటాదులయందు గగనంబును, ¹బెక్కె కానంబడు భంగి,
దేహధారుల కందఱికి నాత్మ యొక్కఁ డయ్యను, బెక్కె డై తోడు.
ఆద్యంతంబులు గల యీ దేహంబు ద్రవ్య ప్రాణ గుణాత్మకం బై, యాత్మ
యందు నవిద్యచేతఁ గల్పితం బై, దేహిని సంసారంబునం ద్రిప్ప. సూర్యుండు
తటస్థుం డై యుండ, బ్రహ్మమానంబు లైన దృష్టిరూపంబులఁ బోలె నాత్మ
తటస్థుం డై యుండ, దేహేంద్రియంబులు ప్రకాశమానంబు లగును. ఆత్మకు
వేఱొక్కటితోడ సంయోగ వియోగంబులు లేవు. వృద్ధిక్షయంబులు చంద్ర
కళలకుం గాని, చంద్రునికి లేనికైవడి, జన్మనాశంబులు దేహంబునకుఁ గాని,
యాత్మకుఁ గలుగనేరవు. నిద్రవోయినవాఁ డాత్మను విషయ ఫలానుభవంబులు
సేయించు తెఱంగున, నెఱుకలేనివాఁడు నిజముగాని ²యర్థమునందు భవము
నొందుచుండుఁ గావున. 1775

- క. అజ్ఞానజ మగు శోకము, విజ్ఞాన విలోకనమున విడుపుము నీకుం
బ్రజ్ఞావతికిం దగునే, యజ్ఞానులభంగి వగవ నంభోజముఖీ. 1776
- వ. ఇట్లు బలభద్రునిచేతఁ దెలుపంబడి, రుక్మిణీదేవి దుఃఖంబు మాని యుండె. అట
రుక్మి యనువాఁడు ప్రాణావశిష్టం డై. విడువఁబడి, తన విరూప భావంబునకు
నెరియుచు, హరిం గెల్చి కాని కుండినపురంబుఁ జొర నని ప్రతిజ్ఞ సేసి, తత్సమీ
పంబున నుండె. ఇ వివృధంబున. 1777
- క. రాజీవలోచనుఁడు హరి, రాజసమూహములఁ గెల్చి రాజస మొప్పు౯
రాజిత యగు తనపురికిని, రాజాననఁ దెచ్చె బంధురాజి నుతింప౯. 1778

—: శ్రీకృష్ణుండు రుక్మిణీదేవిని బెండ్లియాడుట :—

- వ. అంత న య్యాదవేంద్రుని నగరంబు సమరబ్ధి వివాహకృత్యంబును, బ్రవర్తమాన
గీత వాద్య నృత్యంబును, బ్రతిగృహాలంకృత విలసి తాశేష నర నారీవర్గంబును,
బరిణయ మహోత్సవ సమాహూయమాన మహిపాల గిజఘటా గండమండల
దానసలిధారా సిక్త మార్గంబును, బ్రతిద్వార మంగళాచార సంఘటిత క్రముక

కదశికా కర్పూర కుంకు మాగరు ధూప దీప పరిపూర్ణ కుంభంబును, విభూషిత
సకల గృహవేదికా కవట దేహశీస్తంభంబును, విచిత్ర కుసుమాంబర రత్నతోరణ
విరాజితంబును, సముద్ధాత కేతనవిభ్రాజితంబును నై, యుండె. అయ్యవసరంబున.

మ. ద్రువకీర్తి హరి పెండ్లియాడె నిజ చేతోహరిణి మాన వై
భవ గాంభీర్య విహరిణి నిఖిల సంవత్కారిణి సాధు బాం
ధవ సత్కారిణి బుణ్యచారిణి మహాదారిద్ర్య సంహరిణి
సువిభూషాంబర ధారిణి గుణవతీ చూడామణి రుక్మిణి. 1780

క. సతులుం దారును బౌరులు, హితమతి గానుకలు దెచ్చి యిచ్చిరి కరుణో
న్నత వర్ధిష్ఠులకును మా, నిత రోచిష్ఠులకు రుక్మిణీకృష్ణులకు. 1781

క. హరిపెండ్లికి గై కేయక, కురు స్పంజయ యదు విదర్భ కుంతి నరేంద్రుల్
పరమానందముఁ బొందిరి, ధరణీశులలోన గాఢ తాత్పర్యముల. 1782

క. హరి యీ తెఱుఁగున రుక్మిణి, నరుదుగఁ గొనివచ్చి పెండ్లియాడుట విని దు
ష్కరకృత్య మనుచు వెఱు గం, దిరి రాజులు రాజసుతులు దిక్కుల నెల్ల.

ఆ అనఘ ! యాదిలక్ష్మి యైన రుక్మిణితోడఁ
గ్రీడ సలుపుచున్న కృష్ణఁ జూచి,
పట్టణంబులోని ప్రజ లుల్లసిల్లిరి
ప్రీతు లగుచు ముక్త భీతు లగుచు 1784

వ. అని చెప్పి. 1785

క. కువలయ రక్షాతత్పర! కువలయదశ నీలవర్ణ కోమలదేహి!
కువలయనాథ శిరోమణి! కువలయజన వినుత విమలగుణ సంఘాతా! 1786

మాలిని. సరసిజనిభ హస్తా! సర్వలోక ప్రశస్తా!
నిరుపమ శుభమూర్తి! నిర్మలారూఢ కీర్తి!
పరహృదయ విదారి! భక్త లోకోపకారి!
గురు బుధజన పోషి! ఘోర దైతేయ శోషి! 1787

గద్య. ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాకలిత కవితావిచిత్ర కేసనమంత్రి పుత్ర సహజ
పాండిత్య పోతనామాత్య ప్రణీతం బయిన శ్రీ మహాభాగవతం బను మహా
పురాణమునందు దేవకిదేవి వివాహంబును, గగనవాణి శ్రవణంబును, కంసో

ద్రేకంబును, వసుదేవ ప్రార్థనంబును, యోగమాయా ప్రభావంబును, బలభద్రుని జన్మంబును, బ్రహ్మాది సుర స్తోత్రంబును, కృష్ణావతారంబును, ఘోషప్రవేశంబును, యోగనిద్రా చరితంబును, నంద-పుత్రోత్సవంబును, పూతనా సంహారంబును, శకటభంజనంబును, తృణావర్త మరణంబును, గర్గాగమనంబును నారాయణాది నామనిర్దేశంబును, బాలక్రీడయును, మృద్భక్షణంబును, వాసుదేవ వదనగహ్వర ¹విలోక్య మా నాభిల లో కాలోకనంబును, నవనీత చౌర్యంబును, యశోదారోషంబును, ఉలూఖలబంధనంబును, అర్జునతరు యుగళ నిపాతనంబును, నలకూబర మణిగ్రీవుల శాపమోక్షణంబును, బృందావన గమనంబును, వత్సపాలనంబును, వత్సాసుర వధయును, బకదనుజ విదారణంబును, అఘాసుర మరణంబును, వత్సాపహరణంబును, నూతనవత్సబాలక కల్పనంబును, బ్రహ్మవినుతియు, ²గోపాలనంబును, గార్ధభాసుర దమనంబును, కాళియఫణి మర్దనంబును, గరుడ కాళియనాగ విరోధకథనంబును, ప్రలంభాసుర హింసనంబును, దవానల పానంబును, వర్షర్తు వర్షనంబును, శరత్కాల లక్షణంబును, వేణువిలాసంబును, హేమంతసమయ నమాగమంబును, గోప కన్యా చరిత హవిష్య వ్రతంబును, కాత్యాయనీ సేవనంబును, వల్లవీ వస్త్రాప్రహరణంబును, విప్రవనితా దత్తాన్న భోజనంబును, ఇంద్రయాగ నివారణంబును, నంద ముకుంద సంవాదంబును, పర్వతభంజనంబును, పాషాణసలిల వర్షంబును, గోవర్ధనోద్ధరణంబును, వరుణకింకరుండు నందునిం గొనిపోయిన హరి దెచ్చుటయును, వేణుపూరణంబును, గోపికాజన ఘోషనిర్గమనంబును, యమునాతీర వనవిహరణంబును, కృష్ణాంతర్దానంబును, ఘోషకామినీ గణ పరిదేవనంబును, గోపికాన్వేషణంబును, గోపికాగీతలును, హరిప్రసన్నతయును, రాసక్రీడనంబును, జలకేళియును, సర్పరూపకుం డయిన సుదర్శనవిద్యాధరుండు హరిచరణ తాడనంబున నిజరూపంబు వడయుటయును, శంఖచూడుం డను గుహ్యకుని వధించుటయును, వృషభాసుర విదశనంబును, నారదోపదేశంబున హరి జన్మకథ నెఱింగి కంసుండు దేవకీవసుదేవుల బద్ధులంజేయుటయును, ఘోటకాసురుం డయిన కేళి యను దనుజుని వధించుటయును, నారదస్తుతి యును, వ్యోమదానవ మరణంబును, అక్రూరాగమనంబును, అక్రూర రామ కృష్ణుల సల్లాపంబును, ఘోషనిర్గమంబును, యమునా జలాంతరాళంబున నక్రూరుండు హరి విశ్వరూపమును గాంచుటయును, అక్రూర స్తవంబును, మథురానగర ప్రవేశంబును, రజకవధయును, వాయకమాలికులచే సమ్మాన

మొందుటయును, కుజ్ఞా ప్రసాదకరణంబును, ధనుర్భంగంబును, కంసు
 దుస్సవ్వుంబును, కువలయాపీడ పీడనంబును, రంగస్థల ప్రవేశంబును, చాణూర
 ముష్టికుల వధయును, కంసవధయును, వసుదేవదేవకి బంధమోక్షణంబును,
 ఉగ్రనేను రాజ్యస్థాపనంబును, రామకృష్ణులు సాందీపనివలన విద్య లభ్యసించుట
 యును, సంయమిని నగరగమనంబును, గురుపుత్ర దానంబును, ఉద్ధవుని
 ఘోషయాత్రయును, భ్రమరగీతలును, కుజ్ఞావాస గమనంబును, కరినగరంబు
 నకు నక్రూరుండు సని కుంతీదేవి నూరార్చుటయును, కంసభార్య లగు నస్తీ
 ప్రాస్తులు జరాసంధునకుఁ గంసు మరణం బెఱింగించుటయును, జరాసంధుని
 దండయాత్రయును, మథురానగర నిరోధనంబును, యుద్ధంబున జరాసం
 ధుండు సత్తదశవారంబులు పలాయితం డగుటయును, నారద ప్రేరితుం డై
 కాలయవనుండు మథురపై దాడివెడలుటయును, ద్వారకానగర నిర్మాణం
 బును, మథురాపుర నివాసులం దన యోగబలంబున హరిద్వారకానగరంబు
 నకుఁ దెచ్చుటయును, కాలయవనుండు హరివేంటం జని, గిరిగుహయందు
 నిద్రితుం డైన ముచుకుందుని కోపదృష్టివలన నీ అగుటయును, ముచుకుందుఁడు
 హరిని సంస్తుతిచేసి, తపంబునకుం జనుటయును, జరాసంధుండు గ్రమ్మతి
 రామకృష్ణులపై నేతెంచుటయును, ప్రవర్షణ పర్వతారోహణంబును, గిరిదహ
 నంబును, గిరి డిగ్గ నుతికి రామకృష్ణులు ద్వారకకుం జనుటయు, రుక్మిణీ
 జన్మంబును, రుక్మిణీ సందేశంబును, వసుదేవాగమనంబును, రుక్మిణీగ్రహణం
 బును, రాజలోక పలాయనంబును, రుక్మి యను వాని భంగంబును, రుక్మిణీ
 కల్యాణంబును, నను కథలుగల దశమస్కంధంబునందుఁ బూర్వభాగము
 సంపూర్ణము.

శ్రీ మ హా భా గ వ త ము

—౪—

ద శ మ స్కంధము

ఉత్తర భాగము

—: ప్రద్యుమ్నోపాఖ్యానము :—

క. శ్రీకర ! పరిశోషిత ర, త్నాకర ! కమనీయ గుణగణాకర ! కారు
జ్ఞాకర ! భీకర శరదా రాకంపిత దానవేంద్రా ! రామనరేంద్రా !

1

లభ్యాయము-౫౫

వ. మహనీయ గుణగరిష్ఠు లగు న మ్ముని శ్రేష్ఠులకు, నిఖిలపురాణ వ్యాఖ్యాన
వైఖరి సమేతుం దైన సూతుం డి ట్టనియె. అట్లు ప్రాయోపవిష్టుం దైన పరీక్షి
న్నరేంద్రుండు రుక్మిణీ పరిణయానంతరంబున నైన కథావృత్తాంతం బంతయు
వినపింపు మనిన, శుకయోగీంద్రుం డి ట్టనియె.

2

ఉ. రామరసాక్షు నంశమున దర్పకుఁ డీశ్వరు కంటిమంటలఁ
దా మును దగ్గుఁ దై పిదపఁ దత్పరమేశుని దేహలబ్ధి కై
వేమఱు నివృఞ్చి హరివీర్యమునం బ్రభవించె రుక్మిణీ
కామినిగర్భమం దసురఖండను మాఱుటమూర్తియో యనఁ.

3

వ. అంత నా డింభకుండు, ప్రద్యుమ్నుం డనుపేర విఖ్యాతుం డయ్యె. ఆ శిశువు
సూతికాగృహంబునం దల్లి పొడిగిట నుండం, దనకు శత్రుం డని యెఱింగి,
శంబరుం డను రాక్షసుండు, తన మాయాబలంబునం గామరూపి యై వచ్చి,
కొనిపోయి, సముద్రంబులో వైచి, తన గృహంబునకుం జనియె. అంత నా
రాజకుండు, జలధిజలంబునం దిగంబడ, నొడిసి, యొక మహామీనంబు మ్రింగె,
అందు.

4

క. జాలిఁబడి పాఱు జలచర, జాలంబులఁ బోవనీక చని రోషాగ్ని
జ్వాలలు నిగుడఁక నూరక, జాలంబుల వైచి పట్టు జాలరు లంతఁ.

5

వ. సముద్రంబులోన నా మీనంబును, దత్సహచరభులైన మీనంబులనుం బట్టు
క్రాని, తెచ్చి, శంబరునకుం గానుకగా నిచ్చిన, నతండు వండి తెం దని, మహాసన
గృహంబునకుం బంచిన. 6

క. రాజనగరి ¹యడబాలలు, రాజీవము కడుపు వ్రచ్చి రాజనిభాస్యుఁ
రాజశిశువుఁ గని చెప్పిరి, రాజీవదళాక్షి యైన రతికి నరేంద్రా ! 7

వ. అంత, నారదుండు వచ్చి, బాలకుని జన్మంబును, శంబరోద్యోగంబును, మీనోదర
ప్రవేశంబునుం జెప్పిన విని, యా రతి, మాయావతి యను పేర శంబరునియింటఁ
బాతివ్రత్యంబు నడపుచు, దహనదగ్ధుం డైన తన పెనిమిటి శరీరధారణంబు
సేయుట కెదురు చూచుచున్నయది గావున, న య్యర్చకుండు కందర్పుం డని
తెలిసి, మెల్లన పుత్రార్థిని యైన తెఱంగున, శంబరుని యనుమతి వడసి, సూప
కారులయొద్ద నున్న పాపనిం దెచ్చి పోషింపుచుండె. ఆకుమారుండును, శీఘ్ర
కాలంబున నారూఢయావనుం డై. 8

క. సుందర మగు తన రూపము, సుందరు లొకమాటు దేఱిచూచినఁ జాలుక
సౌందర్య మేమి చెప్పను, బొందెద మని డాయ బుద్ధిఁ బుట్టించు నృపా ! 9

సీ. చక్కనివారల చక్కఁదనంబున కుపమింప నెవ్వఁడు యోగ్యుఁ డయ్యె
మిక్కిలి తపమున మెఱయు నంబికకు నై శంకరు నెవ్వఁడు నగము సేసె
బ్రహ్మాత్వమును బొంది పరఁగు విధాతను వాణిక్రె యెవ్వఁడు వాడి చెఱిచె
వేయు డాఁగులతోడి విబుధలోకేశుని మూర్తికి నెవ్వఁడు మూల మయ్యె

తే. మునులతాలిమి కెవ్వఁడు ముల్లుసూపు
మగల మగువల నెవ్వఁడు మరులుకొలుపు
కుసుమధనువున నెవ్వఁడు గొను విజయము
చిగురువాలున నెవ్వఁడు చిక్కువఱుచు. 10

వ. అని తన్ను లోకులు వినుతించు ప్రభావంబులు గలిగి, పద్మదళలోచనుండును,
ప్రలంబబాహుండును, జగన్మోహనాకారుండును నైన పంచబాణునిం గని, లజ్జా
హాస గర్భితంబులైన చూపులం జూచుచు, మాయావతి సురతభ్రాంతిఁ జేసినం
జూచి, ప్రద్యుమ్నుఁ డి ట్లనియె. 11

మత్తకోకిల. నా తనూభవుఁ డీత డంచును నాన యించుక లేక యో
మాత ! నీ విదియేమి ? నీ విటు మాతృభావము మాని సం
ప్రీతిఁ గాముకిభంగిఁ జేసెద పెక్కు విభ్రమముల్ మహా
భ్యాతవృత్తికి నీకు ధర్మము గాదు మోహము సేయఁగాక. 12

వ. అనిన రతి యిట్లనియె. నీవు నారాయణనందనుండ వైన కందర్పుండవు. పూర్వ కాలంబున నేను నీ భార్య నైన రతిని. నీవు శిశువవై యుండ, నిర్దయుం దై, దొంగిలి, తల్లి దొంగఁజేసి, శంబరుండు గొనివచ్చి నిన్ను నీరధిలో వైచిన, నొక్కమీనంబు మ్రింగె. మీనోదరంబు వెడలి తీవు. మీదటికార్యం బాకర్ణింపుము.

క. మాయావి వీడు దుర్మతి, మాయఁడు సంగరములం దమర్తుల గెలుచున్
మాయకరణమున పీనిన్, మాయంపుము మోహనాది మాయలచేతన్.

14

మత్తకోకిల. పాపకర్ముఁడు వీడు నిన్నిటుఁ బట్టి తెచ్చిన లేచి నా
పాపఁ దెక్కఁడఁ బోయేనో సుతుఁ బాపితే విధి యంచుఁ దాఁ
గ్రేపుఁ బాసిన గోవుభంగిని భిన్న యై పడి గాఢ సం
తాప యై నిను నోచి కాంచిన తల్లి కుయ్యిడ కుండునే.

15

వ. అని పలికి మాయావతి మహానుభావుం దైన ప్రద్యుమ్నునికి సర్వ శత్రుమాయా
వినాశిని యగు మహామాయావిద్య నుపదేశించె ఇ విద్విధంబున.

16

మ. గురు మాయారణ వేది యై కవచి యై కోదండి యై బాణి యై
హరిజుం డోరి ! నిశాట ! వైచితివి నాఁ డంబోనిధిన్ నన్ను ఘో
రరణాంబోనిధి వైతు నిన్ను నిదె లే ర మృంచుఁ జీరెన్ మనో
హర దివ్యాంబరు నుల్లస ద్దనుజసేనా డంబరున్ శంబరున్.

17

చ. అదలిచి యిట్లు కృష్ణసుతుఁ డాడిన నిష్ఠుర భాషణంబులన్
బదహతియై వడిం గవయు పన్నగరాజముఁ బోలి శంబరుం
డదరుచు లేచి వచ్చి గద నమృతనందను వ్రేసె నుజ్జ్వల
ద్విదుర కఠోరఘోష సమ భీషణ నాదము చేసి యార్పుచున్.

18

క. దనుజేంద్రుఁడు వ్రేసిన గదఁ, దనగదచేఁ బాయనడిచి దనుజులు బెదరన్
దనుజాంతకుని కుమారుఁడు, దనుజేశునిమీఁద నార్చి తన గద వైచెన్.

19

వ. అంత నా రక్కసుండు, వెక్కనం బగు రోషంబునఁ, దనకుఁ దొల్లి మయుం
డెఱింగించిన దైతేయమాయ నాశ్రయించి, మింటికి నెగసి, పంచబాణునిపై
బాణవర్షంబు గురిసిన, న మృహారథుండు నొచ్చియు, సంచలింపక, మచ్చరంబున
సర్వమాయా వినాశిని యైన సాత్త్వికమాయం బ్రయోగించి, దనుజుని బాణ
వర్షంబు నివారించె. మఱియు, వాడు భుజగ గుహ్యక పిశాచమాయలు పన్ని
నొప్పించిన, నన్నియుఁ దప్పించి.

20

క. దండధరమూర్తిఁ గైకొని, యొం దాడక చక్రసూనుఁ డుగ్రతరాసిన్
ఖండించె శంబరుని తలఁ, గుండల కోటిరమణులు కుంభిని రాలన్.

21

క. చిగురా కడిదపు ధారల, జగములఁ బరవశము సేయు చలపాదికి దొ
డ్డగు ను క్కడిదంబునఁ దన, పగతుం దెగవ్రేయు పెంతపని చింతింపఁ. 22

క. బెగడుచు నుండక శంబరుఁ, దెగడుచుఁ బూవింటిజోదు ధీరగుణంబుల్
పొగడుచుఁ గురిసిరి ముదమున, నెగడుచుఁ గుసుమముల ముసురు నిర్జరు లధిపా!

—: రతీదేవి ప్రద్యుమ్నసహిత యై గగనమార్గంబున ద్వారకకుఁ బోవుట : —

వ. ఇట్లు శంబరుని వధియించి, విలసిల్లుచున్న యింపువిలుకానిం గొంచు, నాకాశ
చారిణి యై, యా రతీదేవి, గగనపథంబు వట్టి, ద్వారకా నగరోపరిభాగంబునం
జనుదెంచిన. 24

ఆ. మెలుపుఁదీఁగెతోడి మేఘంబుకైవడి
యువిదతోడ మింటనుండి కదలి
యరుగుదెంచె మదనుఁ డంగనా జనములు
మెలఁగుచున్న లోనిమేడకడకు. 25

మ. జలదశ్యాముఁ బ్రలంబ బాహు యుగళున్ జంద్రాననున్ నీల సం
కుల వక్రాలకుఁ బీతవాసు ఘనవక్షున్ సింహమధ్యున్ మహా
త్పల పత్రేక్షణు మందహాస లలితుం బంచాయధున్ నీరజా
క్షులు దా 2రేమణిపాటఁ జూచి హరియంచుం డాఁగి ర య్యై యెడఁ. 26

క. కొందఱు హరి యగు నందురు, కొందఱు హిమములు గొన్ని కొన్ని హరికి లే
వందురు మెల్లనె తెలియుద, మందురు మరుఁ జూచి కొందఱు అబలలు గము లై.

క. హరి యని వెనుచని పిదపను, హరిఁ బోలెడువాఁడు కాని హరి కాఁ డనుచున్
హరిమధ్య లల్లనల్లన, హరినందను డాయవచ్చి రాశ్చర్యములఁ. 28

ఉ. అన్నులు సేరవచ్చి మరు నందఱు చూడఁగ దాను వచ్చి సం
పన్న గుణాభిరామహరి పట్టపుదేవి విదర్భపుత్రి గ్రేఁ
గన్నుల నా కుమారకుని కైవడి నేర్పడఁ జూచి బోఁటితోఁ
జన్నులు చేప ని ట్లనియె సంభ్రమ దైన్యము లుల్లసిల్లఁగఁ. 29

శా. ఈ కంజేక్షణుఁ డీ కుమారతిలకుం డీ యిందుబింబాసనుం
డి కంఠీరవమధ్యుఁ డిచ్చటికి నేఁ డెందుండి యేతెంచెనో
యీ కల్యాణునిఁ గన్న భాగ్యవతి మున్నే నోములన్ నోఁచెనో
యే కాంతామణియందు 2పిఁగి కనెనో యే కాంతుఁ డి కాంతునిన్. 30

- క. ఆశీ ! నా తొలిచూలు బిడ్డనికీ బోర్కాడించి నే సూతికా
శాలామధ్య విశాల తల్పగత నై చన్నిచ్చి నిద్రింప నా
బాలుకా నాచనుఁబాలకుం జెఱిచి యే పాపాత్ము లే త్రోవ ము
న్నే భీలం గొనిపోయిరో శిశువుఁ దా నే తల్లి రక్షించెనో. 81
- క. కొడుకఁడు నా పొదిఁగిటిలో, జెడిపోయిన నాఁటనుండి చెలియా ! తెలియం
బడ దే వార్తయు నతఁ డే, వడుపున నెచ్చోట నిలిచి వర్తించె 'నొకో ! 82
- క. ఇందాఁక వాఁడు బ్రతికిన, సందేహము లేదు దేహ చాతుర్య వయ
స్సొందర్యంబున లోకులు, వందింపఁగ నితనియంతవాఁ డగుఁ జూమ్మి. 83
- మ. అతివా ! సిద్ధము నాఁటి బాలకుని కి య్యాకార మీ వర్ష మీ
2గతి యీహాస విలోకన స్వరము లీ గాంభీర్య మీ కాంతి వీఁ
డతఁడే కాఁదగు నున్న వారలకు నా యాత్మేశు సారూప్య సం
గతి సిద్ధంపదు వీనియందు మిగులం గౌతూహలం బయ్యెడికా. 84
- క. పొదలెడి ముదమునఁ జిత్తము, గదలెడి నా యెడమమూఁపు గన్నులవెంట
3బిదిలెడి నానందాశ్రులు, మెదలెడిఁ బాలిండ్లఁ బాలు మే లయ్యెడిపో. 85
- వ. అని డోలాయమాన మానస యై వితర్కింపుచు. 86
- క. తనయుఁ డని నొడువఁ దలఁచును, దనయుఁడు గాకున్న మిగులఁ దతిగొని
సవతుల్
తను నగియెద రని 4తలఁచు న, తనుసంశయ 5మలమికొనఁగ దనుమధ్య మదికా. 87
- వ. ఇట్లు రుక్మిణీదేవి విచారించుచుండ, లోపలిగరి కావలివారివలన విని. కృష్ణుండు
దేవకివసుదేవులఁ దోడ్కొని చనుదెంచి, సర్వజ్ఞుఁ డయ్యు నేమియు వివరింపక
యూరకుండె. అంత నారదుండు చనుదెంచి, శంఖరుండు కుమారుని గొనిపోవుట
మొదలైన వార్త తెఱింగించిన. 88
- క. చచ్చిన బాలుఁడు గ్రమ్మఱి, వచ్చినక్రియ వచ్చెఁ బెక్కు వర్షములకు నీ
సచ్చరితు నేఁడు గంటిమి, చెచ్చెర ము న్నెట్టితపము సేయంబడెనో. 89
- వ. అని యతఃపురకాంతలును, దేవకి వసుదేవ రామకృష్ణులును, యథోచితక్రమం
బున నా దంపతుల దివ్యాంబరాభరణాలంకృతుల సత్కరించి, సంతోషించిరి.
రుక్మిణీదేవియు నందనుఁ గొఁగిలింపుకొని. 40

1. వర్తించెనో (తం వా); వర్తిల్లెడునో (హ.) 2. గరిహసంబు (హ.) 3. పొదలెడి
(హ.) 4. తంపును తనుసంశయ (క.ట.ద.ప) 5. మెంమి (హ.)

శా. అన్నా ! నా చనుఁ బాపి నిన్ను దనుజుం డంభోనిధిఁ వైచెనే
యెన్నే వర్షము లయ్యెఁ బాసి సుత ! నీ వేరితి జీవించి యే
సన్నాహంబున శత్రు 1 గెల్చితివో యాశ్చర్యంబు సందిలైడిఁ
నిన్నుం గాంచితి నింతకాలమునకుఁ నే ధన్యతఁ జెందితిఁ. 41

వ. అని కొడుకుం జూచి, సంతోషించి, కోడలిగుణంబులు కైవారంబు చేసి, వినో
దింపుచుండె. అంత ద్వారకానగరంబు ప్రజలు విని హర్షించిరి. అందు. 42

క. సిరిపెనిమిటి పుత్రకుఁ డగు, మరుఁ గని హరిఁ జూచినట్లు మాతలు దమలో
గరఁగుదు రట పరకాంతలు, మరుఁ గని మోహంధకార మగ్నులు గారే. 43

అధ్యాయము — ౫౬

—: శ్రీకృష్ణుండు లోకాపవాద నివృత్తికొఱకు స్యమంతకమణిని దెచ్చుట :—

వ. అని చెప్పి శుకుం డి ట్లనియె. 44

క. సత్రాజిత్తు నిశాచర, శత్రునకుం గీడుసేసి సద్విసయముతోఁ
బుత్తి స్యమంతకమణియును, మైత్రిం గొనితెచ్చి యిచ్చె మనుజాధీశా ! 45

వ. అనిన విని రా జి ట్లనియె. 46

ఆ. శారి కేమి తప్పు 2 సలిపె సత్రాజిత్తు
కూఁతు మణియు నేల కోరి యిచ్చె
నతని కెట్లు గలిగె నా స్యమంతకమణి
విప్రముఖ్య ! నాకు విస్తరింపు. 47

వ. అనిన విని, శుకయోగివర్యుం డి ట్లనియె. సత్రాజి త్రనువాఁడు సూర్యునకు
భక్తుం డై, చెలిమిసేయ, నతనివలన సంతసించి, సూర్యుండు స్యమంతకమణి
నిచ్చె. ఆ మణి కంఠంబున ధరియించి, సత్రాజిత్తుండు భాస్కరునిభంగి భాస
మానుం డై, ద్వారకానగరంబునకు వచ్చిన, దూరంబున నతనిం జూచి, జనులు
మణిప్రభా పటల 3 తిరోహిత దృష్టు లై, సూర్యుం డని శంకించి వచ్చి, హరి
కి ట్లనిరి. 48

క. నారాయణ ! దామోదర !, నీరజదశనేత్ర ! చక్రి ! నిఖిలేశ ! గదా
4 ధారణ ! గోవింద ! నమ, స్కారము యదుపుత్ర ! నిత్యకల్యాణ 5 నిధి ! 49

1. గెల్చితివి (హ); 2. సేసె (హ) సత్రాజిత్తుండుసేసె (తం.వా.) 3. ప్రభాపటల తేజో
హృతదృష్టులై (తం.వా.) 4. దారి (వా.ప్ర.) 5. హరి (హ)

- మ. దివిజాధీశ్వరు లిచ్చగింతురు గదా దేవేశ ! నిజా జూడ యా
దవవంశంబున గూఢమూర్తివి ¹జగత్ప్రాణుండ వై యుండఁగా
భవదీయాకృతిఁ జూడ నేఁ దదె రుచిప్రచ్ఛన్న దిగ్భాగుఁ డై
రవియో నీరజగర్భుఁడో యొకఁడు చేరఁ వచ్చె మార్గంబునఁ.
- 50
- వ. అని యిట్లు పలికిన మూఢజనులం జూచి, గోవిందుండు నగి, మణిసమేతుం డైన
సత్రాజిత్తుండు గాని, సూర్యుండు గాఁడని పలికె. అంత సత్రాజిత్తుండు, శ్రీయుతం
బై, మంగళాచార సంచారం బైన తన గృహంబునకుం జని, మహీసురులచేత
నిజ దేవతామందిరంబున, న మృణి శ్రేష్ఠంబుఁ బ్రవేశింపఁ జేయించె. అది ప్రతి
దినంబును, నెనిమిది బారుపుల సువర్ణం బొసంగుచుండు.
- 51
- క. ఏ రా జేఁడెడు వసుమతి, నా రత్నము పూజ్యమాన మగు నక్కడ రో
గారిష్ట సర్వమాయిక, మారీ దుర్భిక్షభయము మాను నరేంద్రా !
- 52
- క. అ మృణి యాదవ విభునకు, నిమ్మని హరి యడుగ నాతఁ డీక ధనేచ్చఁ
బొమ్మని పలికెను జక్రికి, ని మృణి యీకున్న మీఁద నేమో ననుచుఁ.
- 53
- వ. అంత.
- 54
- చ. అడరెడు వేడ్కఁ గంతమున న మృణిఁ దాల్చి ప్రసేనుఁ డొక్కనాఁ
డడవికి ఘోర వన్య మృగయారతి నేగిన వానిఁ జంపి పైఁ
బడి మణిఁ గొంచు నొక్కహరి పాఱఁగ దాని వధించి డాసి యే
ర్పడఁ ²గనె జాంబవంతుఁడు ప్రభాత దిగంతము నా స్యమంతముఁ.
- 55
- క. కని జాంబవంతుఁ డా మణిఁ, గొనిపోయి సమీప శైలగుహఁ జొచ్చిముదం
బునఁ దనకూరిమి ³సుతునకు, ఘన కేశీకందుకంబుగాఁ జేసె నృపా !
- 56
- వ. అంత సత్రాజిత్తుండు తన సహోదరుండైన ప్రసేనునిం గానక దుఃఖించుచు.
- 57
- మ. మణి కంఠంబునఁ దాల్చి నేఁ డడవిలో మావాఁడు వర్తింపఁగా
మణికై పట్టి వధించినాఁడు హరికిఁ మర్యాద లే దంచు దూ
షణముం జేయఁగ వాని దూషణముఁ గంసధ్వంసి యాలించి యే
వ్రణమున్ నాయెడ లేదు నింద గలిగెఁ నారించు డేరీతియా.
- 58
- వ. అని వితర్కించి.
- 59

మ. తనవా రెల్లఁ బ్రసేనుజాడఁ దెలుపఁ దర్కించుచుఁ వచ్చి త
 ద్వనపీఠిం గనె నేలఁ గూలిన మహాశ్వంబుఁ బ్రసేనుం బ్రసే
 నుని హింసించిన సింహముఁ మృగపతిఁ నొప్పించి ఖండించి యే
 గిన భల్లూకము చొచ్చియున్న గుహయుం కృష్ణుండు రోచిష్ఠుఁ డై. 60

వ. కని తన వెంటనంటి వచ్చిన ప్రజల నెల్ల గుహముఖంబున విడిచి, సాహసంబున
 మహానుభావుం డైన హరి, నిరంతర నీరంధ్ర నిబిడాంధకార బంధురం బై,
 భయంకరం బై, విశాలం బైన గుహంతరాళంబు సొచ్చి, చని, యక్కడ
 నొక్క¹ బాలున కెదుర దర్శనీయ కేశికందుకంబుగా వ్రేలంగట్టిన య మృణీ
 శ్రేష్ఠంబుఁ గని హరింప నిచ్చయించి. 61

క. మెల్లనె పదము లిడుచు యడు, వల్లభుఁ డా² శిశువుకడకు వచ్చిన గుండెల్
 జల్లనఁగఁ జూచి కంపము, మొల్లంబుగ³ వానిదాది మొఱపెట్టె నృపా! 62

వ. అంత నా ధ్వని విని, బలవంతుం డైన జాంబవంతుండు వచ్చి, తనస్వామి యని
 కృష్ణ నెఱుంగక, ప్రాకృతపురుషుం డని తలంచి, కృష్ణనితో రణంబుచేసె.
 అందు. 63

క. పలలమునకుఁ బోరెడు డే, గలక్రియ శస్త్రములఁ దరులఁ గరముల విజయే
 చ్చల నిరువది యెనిమిది దినములు వోరిరి నగచరేంద్ర ముఖ్యుఁడు హరియుఁ.

క. అడిదములుఁ దరులు విఱిగిన, బెడిదము లగు మగతనములఁ బిఱుతివక వడిఁ
⁴బిడుగుల వడుపునఁ బడియెడి, ⁵పిడికిటి పోటులను గలన బెరసి రిరువురుఁ. 65

శా. స్పష్టాహంకృతు లుల్లసిల్ల హరియుఁ భల్లూకలోకేశుఁడుఁ
 ముష్టాముష్టి నహర్నిశంబు జయ సమ్మోహంబులం బోరుచోఁ
 బుష్టిం బాసి ముకుంద ముష్టి హతులఁ బూర్ణ శ్రమోపేతుఁ డై
 పిష్టాం⁶ గోరు శరీరుఁ డై యతఁడు దా భీతాత్ముఁ డై యి ట్టనెఁ. 66

వ. దేవా! నిన్నుఁ బురాణపురుషు నధీశ్వరుం డైన విష్ణుంగా నెఱుంగుదు. సర్వ
 భూతంబులకుం బ్రాణ ప్రతాప దైర్య బలంబులు నీవ. విశ్వంబునకు సర్గ స్థితి
 లయంబున నెవ్వ రాచరింతురు, వారికి సర్గ స్థితి లయంబులు సేయు నీశ్వరుం
 డవు నీవ. ఆత్మకుం బరమాత్మవు నీవ. అని మఱియును. 67

1. బాలికకెదుర (హ.తం.వా.); బాలునకెదురుగ (గ.ట.) 2. బాలికడకు (హ) 3. దానిదాది (హ.తం.వా.) 4. బిడుగుల (హ) 5. పిడికిటఁ బోటులు గలన (హ) 6. పిష్టాంసోరు (జా.; పిష్టాకార (ట)

- నీ. బాణాగ్ని నెవ్వఁడు పఱపి పయోరాశి నింకించి బంధించి యేపుమాపె,
 బరఁగ నెవ్వఁడు ప్రతాప ప్రభారాశిచే దానవ గర్వాంధతమన మణచెఁ,
 గంజాతములు ద్రెంచు కరిభంగి నెవ్వఁడు దశకంతు కంఠ బృందములు ద్రుంచె
 నాచంద్రసూర్య మై యమరు లంకారాజ్యమునకు నెవ్వఁడు విభీషణుని నిలిపె
- తే. నన్ను నేలిన లోకాధినాథుఁ డెవ్వఁ
 డంచితోదార కరుణారసాబ్ధి యెవ్వఁ
 డాతఁడవు నీవకావె మహాత్మ! నేఁడు
 మాటుపడి యెగ్గుఁ జేసితి మఱవవలయు.
- వ. అని యిట్లు పరమభక్తుం డైన జాంబవంతుండు వినుతించిన, నతని శరీరనిగ్రహ
 నివారణంబుగా భక్తవత్సలుం డయిన హరి, తనకరంబున నతనిశరీరంబు నిమిరి,
 మేఘగంభీర భాషణంబుల ని ట్టనియె.
- క. ఈ మణి మాచేఁ బడె నని, తామసు లొనరించు నింద దప్పెడు కొఱకై
 నీ మందీరమగు బిలమున, కే మరుదెంచితిమి భల్లుకేశ్వర! వింటే.
- వ. అనిన విని సంతసించి, జాంబవంతుండు మణియును, ¹దనకూఁతుజాంబవతియును
 కన్యకామణియునుం దెచ్చి, హరికిం గానుకగా సమర్పించె. అట మున్ను హరి వెంట
 వచ్చిన వారలు, బిలంబు వాకిటం బండ్రెండుదినంబులు హరిరాక కెదురు చూచి,
 వేసరి, వగచి, తమ పురంబునకుం జనిరి. అంత దేవకీవసుదేవులును, రుక్మిణియు,
 మిత్ర బంధు జ్ఞాతిజనులును, గుహ సొచ్చి కృష్ణుండు ²రాక చిక్కె నని శోకించి.
- క. దుర్గమ మగు బిలమున హరి, నిర్గతుఁ డై చేరవలయు నేఁ డని పౌరుల్
 వర్గము లై సేవించిరి, దుర్గఁ గృత కుశలమార్గఁ దోషిత భర్గఁ.
- క. డోలాయిత మానసు లై, జాలిం బడి జనులు గొలువఁ జండిక పలికెఁ
 బాలామణితో మణితో, హేలాగతి వచ్చు నంబుజేశ్వరుఁ డనుచుఁ.
- క. యత్నము సఫలం బైన స, పత్నసమాహములు బెగడఁ పద్మాక్షుం డా
 రత్నముతోఁ గన్యాజన, రత్నముతోఁ బురికి వచ్చె రయమున నంతఁ.
- క. మృతుఁ డైనవాఁడు పున రా, గతుఁ డైన క్రియం దలంచి కన్యామణిసం
 యుతుఁ డై వచ్చిన హరిఁ గని, వితతోత్సవ కౌతుకముల వెలసిరి పౌరుల్.
- వ. ఇట్లు హరి తన పరాక్రమంబున జాంబవతీదేవిం బరిగ్రహించి, రాజసభకు సత్రా
 జిత్తుఁ బిలిపించి, యా వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించి, సత్రాజిత్తునకు ఘణి

నిచ్చిన, నతండు సిగ్గుపడి, మణిం బుచ్చుకొని, పశ్చాత్తాపంబు నొందుచు, బలవ
ద్విరోధంబునకు వెఱచుచు, నింటికిం జని. 76

క. పాపాత్ముల పాపములం, బాపంగా నోపునట్టి పద్మాక్షునిపైఁ
బాపము గల దని నొడివిన, పాపాత్ముని పాపమునకుఁ బారము గలదే. 77

మ. మితభాషిత్యము మాని యేల హరిపై మిథ్యాభియోగంబుఁ జే
సితిఁ బాపాత్ముడ నర్థలోభుడను దుశ్చిత్తుండ మత్తుండ దు
ర్మతి నీ దేహము¹ గాల్చినే దురిత మే మార్గంబున² బాయు నే
గతిఁ గంసారి ప్రసన్నుఁడై మనుచు నన్ గారుణ్యభావంబున³. 78

ఆ. మణియుఁ గూతు నిచ్చి మాధవు పదములఁ
బట్టుకొంటి నేని బ్రతుకు గలదు
సంతసించు నతఁడు సదుపాయ మగు నిది
సత్య మితరవృత్తిఁ జక్కఁబడదు. 79

మ. అని యి బృంగి బహుప్రకారముల నేకాంతస్థుఁడై యింటిలోఁ
దనబుద్ధిం బరికించి నీతి గని సత్రాజిత్తు సంప్రాప్త శో
భనుఁడై యిచ్చె విపత్పయోధి తరికి⁴ భామా మనోహారికి⁵
దనుజాధీశ విదారికి⁶ హరికి⁷ గాంతారత్నము⁸ రత్నము⁹. 80

ఉ. తామరసాక్షుఁడచ్యుతుఁడుదార యశోనిధి పెండ్లియాడె నా
నా మనుజేంద్ర నందిత గుణస్థితి లక్షణ సత్యభామ ను
ద్దామ పతివ్రతాత్వ నయధర్మ విచక్షణతా దయా యశః
కామను సత్యభామను ముఖద్యుతి నిర్జిత సోమ నయ్యోడ¹⁰. 81

క. మణి యిచ్చినాఁడు వాసర, మణి నీకును మాకుఁ గలవు మణులు కుమారీ
మణి చాలు నంచుఁ గృష్ణుఁడు, మణి సత్రాజిత్తునకును మరలఁగ నిచ్చె¹¹. 82

అధ్యాయము - ౫౭

—: శతధన్యుఁడు సత్రాజిత్తుని జంపి మణి నపహరించుట —:

వ. అంత నక్కడ కుంతిసహిత లైన పాండవులు లాక్షాగారంబున దగ్గు లైరని విని,
నిఖిలార్థదర్శనం డయ్యును గృష్ణుండు బలభద్ర సహితం డై, కరినగరంబునకుం
జని, కృప విదుర గాంధారి భీష్మద్రోణులం గని, దుఃఖోప²శమనంబులు సేయు
న య్యోడ. 83

సి. జగతీశ! వినవయ్య! శతధన్వుఁ బొడగని యక్రూర కృతవర్మ లాప్తవృత్తి
మన కిత్తు ననుచు సమ్మతిఁ జేసి తనకూఁతుఁ బద్మాక్షునకు నిచ్చి పాడి తప్పె
ఖలుఁడు సత్రాజిత్తు గడఁక నేక్రియ నైన మణి పుచ్చుకొనుము నీమతము మెఱసి
యని తన్నుఁ బ్రేరేవ నా శతధన్వుఁడు పశువుఁ గడికివాఁడు పట్టిచంపు

ఆ. కరణి నిదురవోవఁ గడఁగి సత్రాజిత్తుఁ
బట్టి చంపి వాని భామలెల్ల
మొఱలు వెట్ట లోభమునఁజేసి మణిఁ గొంచుఁ
జనియె నొక్కనాఁడు జనవరేణ్య !

84

వ. ఇట్లు హతుం డయిన తండ్రిం గిని, శోకించి, సత్యభామ యతనిం దైలద్రోడి
యందుఁ బెట్టించి, హస్తినాపురంబునకుం జని, సర్వజ్ఞుండైన హరికి సత్రాజిత్తుమర
ణంబు విన్నవించిన, హరియును, బలభద్రుండును నీశ్వరు లయ్యును, మనుష్య
భావంబుల విలపించిరి. అంత బలభద్ర, సత్యభామా సహతుం దై హరి, ద్వారకా
నగరంబునకు మరలి వచ్చి, శతధన్వుం జంపెద నని తలంచిన, నెఱింగి, శతధ
న్వుండు, ప్రాణభయంబునఁ గృతవర్మయింటికిం జని, తనకు సహాయుండవు
గమ్మని పలికినఁ, గృతవర్మ యిట్లనియె.

85

ఉ. అక్కట ! రామకృష్ణులు మహాత్ములు వారల కెగ్గుసేయఁగా
నిక్కడ నెవ్వఁ డోపు విను మేర్పడఁ గంసుఁడు బంధుయుక్తుఁ దై
చిక్కఁడె మున్ను మాగధుఁడు సేనలతోఁ బదియెడు తోయముల్
దిక్కులఁ బాఱఁడే మనకు దృష్టము వారలలాపు వింతయే.

83

వ. అని యుత్తరంబు సెప్పిన విని శతధన్వుం డక్రూరుని యింటికిం జని హరితోడి
పగకుం డోడు రమ్మని చీరిన నక్రూరుండు (హరి బలపరాక్రమ ధైర్య సైర్యంబు
లుగ్గడించి.) మఱియు నిట్లనియె.

87

సి. ఎవ్వఁడు విశ్వంబు నెల్ల సలీలుఁ దై పుట్టించి రక్షించి పొలియఁజేయు
నెవ్వనిచేష్టల వెఱుగరు బ్రహ్మదు లెవ్వనిమాయ మోహించు భువన
మేడెండ్ల పాపఁ దై యేవిభుఁ డొకచేత గోరక్షణమునకై కొండ నెత్తి
నెవ్వఁడు కూటస్థుఁ డీశ్వరుఁ డద్భుత కర్ముఁ డనంతుఁడు కర్మసాక్షి

తే. యట్టి మనునకు శౌరికి ననవరతము
మ్రొక్కెదము గాక విద్వేషమునకు నేము
వెఱుతు మొల్లము 1 నీపొందు వేగ పొమ్ము
చాలు పదివేలు వచ్చె నీ సఖ్యమునను.

88

వ. అని యిట్లక్రూరుం డుత్తరంబు వలికిన, న మ్మహామణి నక్రూరునివద్ద నునిచి,
వెఱచి, శతధన్వుండు తురగారాధుండై, శతయోజన దూరంబు చనియె. అంత

గరుడకేతనాలంకృతం బైన తే రెక్కె, రామకృష్ణులు వెనుచనిరి. అంత నతండును
మిథిలానగరంబుఁ జేరి, సమీపంబునందు. 89

చ. తురగము డిగ్గి తల్లడముతో శతధన్వుఁడు పాదచారి యై
పరువిడఁ బోకు పోకు మని పద్మదళాక్షుఁడు గూడఁబాటి భీ
కరగతి వాని మస్తకము ఖండిత మై పడ ¹వేసెఁ జక్రముం
బరిహత దైత్యచక్రముఁ బ్రభాచయ మోదిత దేవశక్రమున్. 90

వ. ఇట్లు హరి శతధన్వుని వధియించి, వాని వస్త్రంబులందు మణి వెదకి, లేకుండుట
దెలిసి, బలభద్రునికడకు వచ్చి, శతధన్వుం డూరక హతుం డయ్యె. ²మణి లే
దనిన, బలభద్రుం డిట్లనియె. 91

సీ. ఆ మణి శతధన్వుఁ డపహరించుట నిక్క మెవ్వరిచే దాఁప నిచ్చినాఁడొ
వేగమ నీ వేగి వెదకుము పురిలోన వైదేహా దర్శింప వాంఛ గలదు
పోయివచ్చెద నీవు పొమ్మని వీడ్కొన మెల్లన రాముండు మిథిలఁ జొచ్చి
పోయిన జనకుండు పొడగని హర్షించి యెంతయుఁ బ్రియముతో నెదురువచ్చి

దే. యర్ఘ్యపాద్యాది కృత్యంబు లాచరించి
యిచ్చవచ్చిన వస్తువు లెల్ల నిచ్చి
యుండు మని భక్తిఁ జేసిన నుండె ముసలి
కువలయేశ్వర ! మిథిలలోఁ గొన్ని యేడ్లు. 92

వ. అంత దుర్యోధనుండు, మిథిలానగరంబునకుం జనుదెంచి, జనకరాజుచేత సమ్మా
నితుం డై. 93

క. చలమున గాంధారేయుఁడు, లలిత గదాయుద్ధ కౌశలము నేర్చెఁ దగ్గ
హలిచే శ్రీతజన నిర్జర, ఫలిచే దైత్యోక్య వీరభటగణ బలిచేన్

వ. అటఁ గృష్ణుండును, ద్వారకానగరంబునకుం జని, శతధన్వుని మరణంబును, మణి
లేకుండుటయును, సత్యభామకుం జెప్పి, సత్యభామా ప్రియకరుండు గావున,
సత్రాజిత్తునకుం బరలోక క్రియలు సేయించె. అక్రూర కృతవర్మలు శతధన్వు
మరణంబు విని, వెఱచి, ద్వారకానగరంబు వెదలి, బహుయోజన దూర
భూమికిం జనిరి. అక్రూరుండు లేమింజేసి, వానలు లేక మహాత్పాతంబులును,
శరీర మానస తాపంబులును, ద్వారకానగరవాసులకు సంభవించిన, నందుల
వృద్ధజనులు బెగడి, హరి కిట్లనియె. 95

సీ. కమలాక్ష ! వినవయ్య ! కాశీశుఁ డేలేడి కుంభిని వానలు గురియకున్నఁ
గోరి శ్వఫల్కునిఁ గొనిపోయి యతనికిఁ 1గాందిని యనియెడు కన్య నిచ్చి
కాశీవిభుండు సత్కారంబు సేసిన వానలు గురిసె నా వసుధమీఁద
నాతని పుత్రుకుఁ దైన యక్రూరుండు నంతటివాఁడె మహాతపస్వీ

ఆ. మరలి వచ్చెనేని మాను నుత్పాతంబు
నెల్ల వాన గురియు నీ స్థలమున
దేవ ! యతనిఁ దోడితెప్పింపు మన్నింపు
మానవలయు పీడ మానవులకు

96

వ. అని పలుకు పెద్దలపలుకు లాకర్ణించి, దూతజనులను బంపి, కృష్ణుం డక్రూరుని
రావించి, పూజించి, ప్రియకథలు గొన్ని చెప్పి, సకలలోకజ్ఞుఁడు గావున మృదు
మధుర భాషణంబుల ని ట్లనియె.

97

సీ. తా నేగుతటి శతధ్వనుండు మణిఁ దెచ్చి నీ యింటఁ బెట్టుట నిజము తెలిసి
నాఁడ సత్రాజిత్తునకుఁ బుత్రకులు లేమి నతనికిఁ గార్యంబు లాచరించి
విత్తంబు ఋణమును విభజించు కొనియెద రతని పుత్రిక లెల్ల నతఁడు పరుల
చేత దుర్మరణంబుఁ జెందినాఁ డతనికై సత్కర్మములు మీఁద జరుపవలయు

ఆ. మణిగ్రహింపు మీపు మాయన్న నను నమ్మఁ
డెలమి బంధుజనుల కెల్లఁ జూపు
మయ్య ! నీగృహమున హాటక వేదికా
సహిత మఖము లమరు సంతతమును.

98

వ. అని యిట్లు సామవచనంబులు హరి పలికిన, నక్రూరుండు వస్తుచున్నం బైన
మణి దెచ్చి హరి కిచ్చిన.

99

ఉ. సంతస మంది బంధుజన 2నన్నిధికిఁ హరి దెచ్చి చూపె న
క్రాంత విభాసమాన మృణిజాల పలాయిత భూనభోంతర
ధ్వంతము హేమభార చయ వర్షణ విస్మిత దేవ మానవ
స్వాంతముఁ గీర్తిపూరిత దిశా వలయాంతము నా స్యమంతముఁ.

100

క. చక్రాయుధుఁ డీక్రియఁ దన, యక్రూరత్వంబు జనుల కందఱకును ని
ర్వక్రముగఁ దెలిపి క్రమ్మఱ, నక్రూరున కిచ్చె మణిఁ గృపాకలితుం డై.

101

క. ఘనుఁడు భగవంతుఁ డీశ్వరుఁ, డనఘుఁడు మణిఁ దెచ్చి యిచ్చి నట్టి కథనముఁ
వినినఁ బఠించినఁ దలఁచిన, జనులకు దుర్మశముఁ బాపసంఘముఁ దలఁగుఁ.

—: శ్రీకృష్ణం డింద్రప్రస్థపురంబున కరుగుదెంచుట :—

వ. అంత నొక్కనాడు పాండవులఁ జూడ నిచ్చయించి, సాత్యకిప్రముఖ యాదవులు గొలువఁ, బురుషోత్తముం డింద్రప్రస్థపురంబునకుం జనిన వారు ప్రాణంబులం గనిన యింద్రియంబులభంగి, సకలేశ్వరుం డైన హరిం గని, కౌగిలించికొని, కృష్ణుని దివ్యదేహ సంగమంబున నిర్ధూత కల్మషు లై, యనురాగ హాస విభాసితం బైన ముకుంద ముఖారవిందంబును దర్శించి, యానందంబు నొందిరి. గోవిందుండును, యుద్ధిష్ఠిర భీమసేనుల చరణంబులకు నభివందనంబు చేసి, యద్వును నాలింగనంబున సత్కరించి, నకుల సహదేవులు మ్రొక్కిన గ్రుచ్చియైతి, యుత్తమపీఠంబున నాసీనుం డై యుండ, నప్పడు. 103

క. చంచ ద్ధనకుచ భారా, కుంచిత యై క్రొత్త పెండ్లికూతు రగుట నిం చించుక సిగ్గు జనింపఁగఁ, బాంచాలతనూజ మ్రొక్కెఁ బద్మాక్షునకుఁ. 104

వ. అంత సాత్యకి పాండవులచేతం బూజితుం డై, యొక్కపీఠంబున నాసీనుం డయ్యె. తక్కిన యనుచరులుఁ వారిచేతఁ బూజితు లై కొలిచి యుండిరి. హరియుం గుంతీదేవికడకుం జని, నమస్కరించి, యి ట్లనియె. 105

క. అత్తా! కొడుకులుఁ గోడలుఁ, జిత్రానందముగఁ బనులు సేయఁగ నాత్మా యత్తానుగ వై యాజ్ఞా, సత్తాదులు గలిగి మనుదె సమ్మోదమునఁ. 106

చ. అనవుడుఁ బ్రేమ విహ్వలత నందుచు గద్గదభాషణంబులఁ గనుగవ నశ్రుతోయములు గ్రమ్మగఁ గుంతి సుయోధనుండు చే సిన యపకారముం ²దడవి చెందిన దుఃఖములెల్లఁ జెప్పి యా దనుజవిరోధి కి ట్లనియెఁ దద్దయుఁ బెద్దటికంబు సేయుచుఁ. 107

సీ. అన్న! నీ చుట్టాల నరయుదు మఱవవు నీవు పుత్తెంచిన నెమ్మితోడ ²మాయన్న యేతెంచి మముఁ జూచిపోయెను నిచ్చియున్నారము నీ బలమున నా పిన్నవాండ్రకు నాకు దిక్కెవ్వరు నేఁడాదిగా నింక నీవెకాక యఖిలజంతువుల కీ వాత్మవు గావునఁ బరులు నావారని భ్రాంతిసేయ

తే. వయ్య! నాభాగ్య మెట్టిదో యనవరతముఁ జిత్తమున నుండి కరుణ మా చిక్కులెల్లఁ బాపుచుందువు గాదె యో పరమపుణ్య! యదుకుమారవరేణ్య! బుధాగ్రగణ్య!

108

వ. అనిన యధిష్ఠిరుం డి ట్లనియె.

109

ఉ. పట్టగలేరు నిన్నుఁ దమ భావములందు సనందనాదు లే
పట్టన నైన నట్టి గుణభద్ర చరిత్రుడ వీవు నేడు మా
చుట్టమ వంచు వచ్చెదవు చూచెద వల్పుల మైన మమ్ము నే
మెట్టితపంబు చేసితి మధీశ్వర! పూర్వశరీర వేశలఁ.

110

వ. అని ధర్మజుండు దన్నుఁ బ్రార్థించిన, నింద్రప్రస్థపురంబువారలకు నయనానందంబు
సేయుచు, హరి గొన్ని నెలలు వసియించి యుండె. అం దొక్కనాఁడు.

111

మ. తురగశ్రేష్ఠము నెక్కి కంకట ధను స్తూణీ శరోపేతుఁ డై
హరితోడఁ వనభూమి కేగి విజయుం డాసక్తుఁ డై చంపె శం
బర శార్దుల తరఱు శల్య చమరీ భల్లూక గంధర్వ కా
సర కంఠీరవ ఖడ్గ కోల హరిణీ సారంగ ముఖ్యంబులఁ

112

క. అచ్చోటఁ బవిత్రము లై, చచ్చిన మృగరాజి నెల్ల జననాథునకుం
దెచ్చిరి పర్యము వచ్చినఁ, జెచ్చెర నరుఁ గొల్చియున్న సేవకు లధిపా !

113

— : సూర్యతనూజ యగు కాళిందిని గృష్ణుండు వరించుట : —

వ. అంత నర్జునుండు, ²నీరువట్టు గొని డస్సిన, యమునకుం జని, య మృహారథు
లయిన నరనారాయణు లందు వార్చి, జలంబులు ద్రావి, యొక్క పులి న ప్రదే
శంబున నుండుచు.

114

ఉ. ఉపగతు లైనయట్టి పురుషోత్తమపార్థులు గాంచి రావగా
విపుల విఠోల నీలతర వీచికలందు శిరోజభార రు
చ్యపహసి తాళిమాలిక నుదంచిత బాలశశి ప్రభాలికఁ
దపనుని బాలికఁ మదన దర్పణతుల్య కపోలపాలికఁ.

115

వ. కని యచ్యుతుండు పంచిన, వివృచ్చుండు చని, యా కన్య కి ట్లనియె.

116

మ. సుదతీ! యెవ్వరిదాన వేమి కొఱ కి చోటఁ బ్రవర్తించె దె
య్యది నీ నామము కొర్కె యిట్టిది వివాహాంక్షతోఁ గూడి యీ
నదికిఁ వచ్చినజాడ గానఁబడె ధన్యం బయ్యె నీ రాక నీ
యుదయాది స్థితి నెల్లఁ జెప్పు మబలా! యుద్య త్కురంగేశ్వరా!

117

వ. అనిన నర్జునుఁ గాళింది యి ట్లనియె.

118

1. దెచ్చి యెనంటిరి మెచ్చుగఁ (తం.వా.) "తాన్నిస్యః కంకరా వరాజ్ఞే మేధ్యాః పర్య
ఘృపాగతే" (58-18) 2. నీరు దప్పిగొని దస్సి యమునకుం జనియె (హ.)

మ. నరవీరోత్తమ ! యేను సూర్యునిసుతఁ నా పేరు కాళింది భా
స్కర సంకల్పిత ¹గేహమందు నదిలోఁ గంజాక్షు విష్ణుం బ్రభుఁ
వరుగాఁ గోరితపంబు సేయుదు నొరుఁ వాంఛింపఁ గృష్ణుండు వ
న్యరతిఁ వచ్చి వరించు నంచుఁ బలికెఁ నా తండ్రి నాతోడుతఁ. 119

వ. అనిన విని, ధనంజయుం డా నీలవేణి పలుకులు హరికిం జెప్పిన, విని, సర్వజ్ఞుం
డయిన హరియు, హరిమధ్యను రథంబుమీద నిడుకొని, ధర్మరాజుకడకుం జని,
వారలు కోరిన విశ్వకర్మను రావించి, వారిపురం బతిచిత్రంబు సేయించె. 120

క. డేవేంద్రుని భాండవ మ, ప్పావకునకు నీఁ దలంచి పార్థుని రథికుఁ
గావించి సూతుఁ డయ్యెను, గోవిందుఁడు మఱిదితోడఁ గూరిమి వెలయఁ.

వ. ఇట్లు నరనారాయణులు సహాయులుగా, దహనుండు భాండవవనంబు దహించి,
సంతసించి, విజయునకు నక్షయ తూణీరంబులు, నభేద్య కవచంబును, గాంధీవ
మనియెడి బాణాసనంబును, దివ్యరథంబును ధవళ రథ్యంబులను నిచ్చె. అందు.

ఉ. వాసవసూనుచే దనకు పహ్నిశిఖా జనితోగ్రవేదనలో
పాసినఁ జేసి యొక్కసభఁ బార్థున కిచ్చె మయుండు ప్రీతుఁ డై
యా నభలోనఁ గాదె గమనామనంబులఁ గౌరవేంద్రుఁ డు
ల్లాసముఁ బాసి యుండుట జల స్థల నిర్ణయ బుద్ధిహీనుఁ డై. 123

శ్రీకృష్ణుండు కాళింది మిత్రవింద నాగ్నజితి భద్ర లక్షణ యనువారలం బెండ్లాడుట

వ. అంత. గృష్ణుండు, ధర్మరాజు ప్రముఖుల వీడుకొని, సాత్యకిప్రముఖ సహచరులు
గొలువ, మరలి తన పురంబునకుం జనుదెంచి, బంధుజనంబులకుఁ బరమానందంబు
సేయుచు, నొక్క పుణ్యదివసంబున శుభలగ్నంబునం గాళిందినిం బెండ్లాడె
మఱియు, నవంతిదేశాధీశ్వరు లయిన విందానువిందులు దుర్యోధనునకు వశు లై,
హరికి మేనత్తయైన రాజాధిదేవి కూతు రైన తమ చెలియలిని వివాహంబు సేయ
నుద్యోగించి, స్వయంవరంబు సాదించిన. 124

క. భూరమణులు సూడఁగ హరి, వీరతఁ జేకొనియె మిత్రవిందను నిత్యా
పూరిత సుజనానందన్, జారు చికురకాంతి విజిత వట్టదబృందఁ. 125

సీ. జననాథ ! వినుము కోసలదేశ మేలెడి నగ్నజిత్తును నరనాథుఁ దొకఁడు,
సుమతి ధార్మికుఁడు తత్పుత్ర నాగ్న²జితి యను కన్యక గుణవతి గలదు దానిఁ
బెండ్లియాడుటకు నై పృథవీశు లేతెంచి వాడి కొమ్ములుగలవాని వీర
గంధంబు సోకినఁ గాలుఁద్రవ్వెడివాని నతిమదమత్తంబు లైనవాని

తే. గోవుషంబుల నేడింటిఁ గూర్చి తిగిచి

బాహుబలమున నెవ్వఁడు పట్టి కట్టు

నతఁడు కన్యకు వల్లభుం డనిన వానిఁ

బట్టఁజాలక పోదురు ప్రజలు బెగడి.

126

వ. ఇట్లు గోవుషంబుల జయించినవాఁ డ క్కన్యకకు వరుం డనిన, భగవంతుం డైన హరి విని, సేనాపరివృతుం డై, కోసలపురంబునకుం జనినఁ, గోసలాధీశ్వరుం డును, హరి నెదుర్కొని, యర్ఘ్యపాద్యాది విధులం బూజించి, పీఠంబు సమర్పించి ప్రతివందితుం డై యున్నయెడ.

127

క. ఆ రాజకన్య ప్రియమున, నా రాజీవాఱు మోహనాకారుఁ ద్రిలో
కారాధితుఁ మాధవుఁ దన, కారాధ్యుం డైన నాథుఁ డని కోరె నృపా !

128

వ. మఱియు, న క్కన్యకారత్నంబు దన మనంబున.

129

ఆ. విష్ణుఁ డవ్యయుండు విభుఁడు కావలె నని

నోచినట్టి తొంటి నోముఫలము

సిద్ధ మయ్యె నేనిఁ జేకొనుఁబో నన్నుఁ

జక్రధరుఁడు వైరిచక్ర హరుఁడు.

130

మ. సిరియుం బద్మభవేశ దిక్పతులు మున్ సేవించి యెవ్వని శ్రీ
చరణాంభోజ పరాగముల్ శిరములన్ సమ్యగ్గతిం దాల్చు రీ
ధరణీచక్ర భరంబు వాపుటకు నుద్యత్ కేశి మూర్తుల్ దయా
పరుఁ డై యెవ్వఁడు దాల్చు నట్టి హరి యె బృంగిన్ బ్రవర్తించునో.

131

వ. అని లుట్టు నాగ్నజితి విచారించునెడఁ, గృష్ణుఁ డా రాజుం జూచి, మేఘగంభీర
నినదంబున ని ట్టనియె.

132

క. అన్యుల యాచింపరు రా, జన్యులు సౌజన్యకాంక్షఁ జనుదెంచితి నీ
కన్యన్ వేఁడెద నిమ్మా, కన్యాశుల్కదుల మేము గాము నరేంద్రా 1

133

వ. అనిన రా జి ట్టనియె.

134

శా. కన్యం జేకొన నిన్నిలోకముల నీకన్నన్ ఘనుం డైన రా
జన్యుం డెవ్వఁడు నీ గుణంబులకు నాశ్చర్యంబునం బొంది తా
నన్యారంభము మాని లక్ష్మి భవదీ యాంగంబునన్ నిత్య యై
ధన్యత్వమ్మును జెందియున్నది గదా తాత్పర్య సంయుక్త యై.

135

శా. చంచత్ గోవుష సప్తకంబుఁ గడిమిన్ సైరించి యెవ్వఁడు భం
జించున్ వానికిఁ గూఁతు నిత్తు నని యేఁ జీరించినన్ వైభవో
దంచత్ గర్వులు వచ్చి రాజతనయుల్ తత్పాద శృంగాహుతీన్
గించిత్యాలము నోర్వ కేగుదు రనిన్ గేడించి భిన్నాంగు లై. 136

శా. ఉష్ణాంశుండు తమంబుఁ దోలుక్రియ నీ పుగ్రాహవ షోణిలోఁ
గృష్టా ! వైరులఁ దోలినాఁడవు రణక్రిడా విశేషంబులన్
నిష్టాతుండవు సప్త గోవుషములన్ నేఁ దాజి భంజించి రో
చిష్టుత్వంబున వచ్చి చేకొనుము మా శీతాంశుబింబాననన్. 137

వ. అని నగ్నజిత్తు తనకూఁతు వివాహంబునకుం జేసిన సమయంబు చెప్పిన విని.

చ. కనియె నఘారి వత్స బక కంస విదారి ఖలప్రహారి దా
ఘనతర కిల్పిషంబుల నగణ్య భయంకర పౌరుషంబులన్
సునిశిత శృంగ నిర్దళిత శూరసమూహ ముఖామిషంబులన్
హనన గుణోన్మిషంబుల మహాపరుషంబుల గోవుషంబులన్. 139

ఉ. చేలము చక్కఁ గట్టుకొని చిత్రగతిన్ పడి నేడుమూర్తు లై
బాలుఁడు దారురూపములఁ బడెడు కైవడిఁ బట్టి వీరశా
ర్థులుఁడు గ్రుద్ది నేలఁ బడఁద్రోచి మహోద్ధతిఁ గట్టి యీడ్చె భూ
పాలకు లెల్ల మెచ్చి వృషభంబులఁ బర్వతసన్నిభంబులన్. 140

వ. ఇట్లు వృషభంబుల నన్నింటిని గట్టి యీడ్చినం జూచి, సంతసించి, హరికి నగ్న
జిత్తు నాగ్నజితి నిచ్చిన, విధివత్ప్రకారంబునం బెడ్లియయ్యె, ఆ ¹రాజసుందరు
లానందంబునుం బొందిరి. ఆ సమయంబున, బ్రాహ్మణాశీర్వాదంబులును, గీత
పటహ శంఖ జాహళ భేరీ మృదంగ నినదంబులును జెలంగె. అంత నాకోసలేం
ద్రుండు. దంపతుల రథారోహణంబు సేయించి, పదివేల ధేనువులును, విచిత్రాం
బరాభరణ భూషితలైన యువతులు మూడువేలును, దొమ్మిదివేల గజంబులును,
గజంబులకు శతగుణంబు లైన రథంబులును, రథంబులకు శతగుణంబు లైన
హయంబులును, హయంబులకు శతగుణాధికం బైన భటసమూహంబును నిచ్చి
పుత్తెంచెను, వచ్చునప్పుడు. 141

ఉ. భూతి యెలర్పఁ గోసలుని పుత్రికకై చనుదెంచి తొల్లి యాఁ
బోతులచేత నోటుపడి పోయిన భూపతు లెల్ల మాధవుం
డా తరుణిన్ వరించుట చరావళిచే విని త్రోవ సైన్యసం
ఘాతముతోడఁ దాఁకి రరిగర్వ విమోచనుఁ బద్మలోచనున్. 142

- ఉ. 1దండినిరాజు లెల్ల హరిఁ దాకిన నడ్డము వచ్చి వీకతో
భండనభూమియందుఁ దన బాంధవు లెల్లను సన్నుతింపఁగా
గాండివ చాపముక్త విశిఖంబుల వైరుల నెల్లఁ జంపెఁ నా
ఖండలనందనుండు శశకంబుల సింహము చంపుకైవడిన్. 143
- వ. ఇట్లు హరి, నాగ్నజితిం బెండ్లియాడి, యరణంబులు పుచ్చుకొని, ద్వారకానగ
రంబునకు వచ్చి, సత్యభామతోఁ గ్రీడించుచుండె. మఱియును. 144
- మ. జనవంద్యన్ శ్రుతకీర్తినంద్యఁ దరుణిన్ సందర్శన షోణిపా
ద్యనుజన్ మేనమఱందలిన్ విమల లోలాపాంగఁ 2గైకేయ ని
ద్ధ న యొన్నిద్రఁ బ్రహర్ష సద్గుణ సముద్రన్ భద్ర నమ్రద్ర నా
వనజాతాక్షుఁడు పెండ్లియాడె నిహితవ్రాతంబు భీతిల్లఁగన్. 145
- వ. మఱియును. 146
- చ. అమరులఁ బాఱఁదోలి భుజగాంతకుఁ దైన ఖగేశ్వరుండు ము
న్నమృతముఁ దెచ్చు కైవడి మదాంధుల రాజుల నుక్కుడించి యా
కమలదళాయతేక్షణుఁడు గైకొని తెచ్చెను మద్రకన్యకన్
సమద మృగేశ్వణన్ నయవిచక్షణ లక్షణఁ బుణ్యలక్షణన్. 147
- వ. ఇట్లు హరికి రుక్మిణియు, జాంబవతియు, సత్యభామయు, కాళిందియు, మిత్ర
విందయు, నాగ్నజితియు, భద్రయు, మద్రరాజనందన యైన లక్షణయును ననఁగ
నెనమండు భార్య లైరి. మఱియు నరకాసురుని వధియించి. తన్నిరుద్ధ కన్యల,
షోడశ సహస్ర సంఖ్యల రోహిణి మొదలయినవారిం బరిగ్రహించె. అనిన విని.

అధ్యాయము - ౫౯

- క. ధరకుం బ్రియనందనుఁ డగు, నరకుని హరి యేల చంపె నరకాసురుఁ డా
వరకుంతల లగు చామీ, కర కుంభ స్తనుల నేల కారలఁ బెట్టెన్. 149
- వ. అనిన నరేంద్రునకు మునీంద్రుఁ డి ట్టనియె. నరకాసురునిచేత నదితి కర్ణకుండల
ములును, వరుణుని ఛత్రంబును, మణిపర్వత మనియెడు నమరాద్రిస్థానముం
గోలుపడుటయును, నింద్రుఁడు వచ్చి, హరికి విన్న వించిన, హరి నరకాసుర
వధార్థంబు గరుడవాహనారూఢుం డయి చను సమయంబున హరికి సత్యభామ
యి ట్టనియె. 150

1. దండినరాతులెల్ల (రం.వా.)

† "శ్రుతకీర్తే స్సుతాం భద్రా ముపయేమే పితృవ్యసుః

తై కేయాం బ్రాతృభిక్తిం కృష్ణస్సందర్శనాదభిః" (58-59)

2. తై కేయి (రం.వా.); నందని యోగింద్ర సమాహ సన్నతి సముద్రన్ (చ.)

—: శ్రీకృష్ణుడు సత్యభామతోఁ గూడి మురాసుర నరకాసురుల వధించుట :—

౯. దేవా! నీవు నిశాటసంఘముల నుద్దీపించి చెండాడ నీ
ప్రావీణ్యంబులు గూడఁగోరుదుఁ గదా ప్రాజ్ఞేశ! మన్నించి నఁ
నీ వెంటఁ గొనిపొమ్ము నేఁడు కరుణఁ నేఁ జూచి యేతెంచి నీ
దేవీ! సంఘము కెల్లఁ చెప్పుదు భవద్దీప్త ప్రతాపోన్నతుల్. 151

౧. అనినఁ బ్రాణవల్లభకు వల్లభుం డి ట్లనియె. 152

సీ. సమద పుష్పంధయ ఝంకారములు గావు భీషణ కుంభీంద్ర బృంహితములు
వాయు నిర్గత పద్మవన రేణువులు గావు తురగ రింఖా ముఖోద్ధూత రజము
లాక్ష్మిర్ణ జలతరం గాసారములు గావు శత్రు ధనుర్ముక్త సాయకములు
కలహంస సారస కాసారములు గావు దనుజేంద్ర సైన్య కదంబకములు

తే. కమల కల్హార కుసుమ సంఘములు గావు
చటులరిపు శూల ఖడ్గాది సాధనములు
కన్య! నీవేడ రణరంగమన మేడ
వత్తు వేగమ నిలుపుము వలదు వలదు. 153

౧. అనినం బ్రియునకుఁ బ్రియంబు జనియింప దగ్గటి. 154

ఉ. దానవు లైన నేమి మఱి దైత్యసమూహము లైన నేమి నీ
మానిత బాహుదుర్గముల మాటున నుండఁగ నేమి శంక నీ
తో నరుదెంతు నంచుఁ గరతోయజముల్ ముకుళించి మ్రొక్కె న
మ్మానిని దన్ను భర్త బహుమాన పురస్కరదృష్టిఁ జూడఁగన్. 155

౧. ఇట్లు తనకు మ్రొక్కిన, సత్యభామను గరకమలంబులం గ్రుచ్చియెత్తి, తోడ్కొని,
గరుడారూఢుఁడై, హరి, గగనమార్గంబునం జని, గిరి శత్రు నలిల దహన
పవన ²దుర్గమం బై, మురాసుర పాశపరివృతం బైన ప్రాగ్జ్యోతిషపురంబు
డగ్గటి. 156

మ. గదచేఁ బర్వతదుర్గముల్ శకములల్ గావించి సత్తేజిత
ప్రదర శ్రేణుల శత్రుదుర్గచయముల్ భంజించి చక్రాహతిఁ
జెదరన్ వాయు జలాగ్ని దుర్గముల నిశ్శేషంబులం జేసి ధీ
ప్రదుఁడై వాలునఁ ద్రుంచెఁ గృష్ణుడు ముర ప్రచ్ఛన్న పాశంబులన్. 157

౧. మఱియును. 158

శా. ప్రాకారంబు గదాప్రహారముల నుత్పాదించి యంత్రంబులన్
నాకారాతుల మానసంబులను భిన్నత్వంబు నొందించి య
స్తోకాకారుఁడు శౌరి యొత్తె విలయోద్ధాతాభ నిర్హత రే
ఖా కారిన్యముఁ బాంచజన్యము విముక్త ప్రాణిచైతన్యమున్.

159

వ. అంత లయకాలకాలాభ గర్జనంబుపగిది నొప్పు న మృహాధ్వని విని, పంచశిరుం
దైన మురాసురుండు, నిదుర సాలించి, యావులించి, నీల్గి, లేచి, జలంబులు
వెడలి వచ్చి, హరిం గని, ¹ప్రళయకాల కీలి కైవడి మండుచు, దుర్నిరీక్షుం దై,
కరాళించుచుం, దన పంచముఖంబులం బంచభూతమయం బైన లోకంబులు
ప్రింగ నప్పళించు చందంబునం గదిసి, యాభీల కీలాజటాలం బగు శూలంబున
గరుడని వైచి, భూనభోంతరంబులు నిండ నార్చుచు.

160

క. దురదురఁ బరువిడి బిరుసున, హరి! హరి! నిలు నిలుపు మనుచు నసురయుఁ గడిసెన్
ముర ముర దివిజుల హృదయము, మెరమెర యిదె యణఁగు ననుచు మెఱసెన్
హరియున్.

161

వ. అప్పుడు.

162

క. గరుడనిపైఁ బడవచ్చిన, మురశూలము నడుమ నొడిసి ముత్తునియలుగాఁ
గరముల విఱిచి ముకుందుఁడు, మురముఖముల నిశిత విశిఖములు వడిఁజొనిపెన్.

మ. గద వేసెన్ మురదానవుండు హరిపైఁ గంసారియున్ దగ్గదన్
గదచేఁ ద్రుంచి సహస్రభాగములుగాఁ గల్పించె నాలోన వాఁ
డెదు రై హస్తము తెత్తికొంచు వడి రా నీక్షించి లీలాసమ
గ్ర దశన్ వాని శిరంబు లైదును వడిన్ ఖండించెఁ జక్రాహతిన్.

164

వ. ఇట్లు శిరంబులు చక్రి చక్రధారా చ్చిన్నంబు లైన, వజ్రీ వజ్రధారా దళిత శిఖరం
బై కూలెడి శిఖరిచందమున, మురాసురుండు జలంబులందు గూలిన, వాని
సూనులు జనకవధ జనిత శోకాతురు లై, జనార్దను మర్దింతు మని, రణకుర్దనం
బునఁ దామ్రుండు, నంతరిక్షుండు, శ్రవణుండు, విభావసుండు, వసుండు నభస్వం
తుండు, నరుండు నన నేడ్వరు యోధులు సక్రోధులు లై, కాలాంతక చోదితం
బైన ప్రళయపవన సప్తకంబుభంగి నరకాసుర ప్రేరితు లై, రయంబున ³పీఠం
డనియెడు దండనాథుం బురస్కరించుకొని, పఱతెంచి, హరిం దాఁకి, శర శక్తి
గదా ఖడ్గ కరవాల శూలాది సాధనంబులు ప్రయోగించిన.

165

ఉ. ఆ దనుజేంద్రయోధ వివిధాయుధ సంఘము నెల్ల నుగ్రతఁ
మేదినిఁ గూల నేయుచు సమిద్ధ నిరర్గళ మార్గణాశిఁ గ్ర
వ్యాదకులాంతకుం డసుర హస్త భుజానన కంఠ జాను జం
ఘాదులఁ ద్రుంచివైచెఁ దిలలలంతలు ఖండము లై యిలం బడఁ. 166

ప. మఱియు హరి శరజాల చక్ర నిహతు లై, తనవారలు మడియుటకు వెఱఁగు
పడి, రోషించి, గరుడగమనుని దూషించి, తన్ను భూషించుకొని, సరకుసేయక,
నరకుండు వర కుండలప్రముఖాభరణ విభూషితుం డై, దాన సలిలధారా సేక్త
గండంబులును, మహోద్ధండ శుండాదండంబులును నైన వేదండంబులు తండతం
డంబు లై నడవ, వెడలి, భండనంబునకుం జని. 167

మ. బలవంతుండు ధరాసుతుండు గనె శుంభ ద్రాజబింబోపరి
స్థల శంపాన్విత మేఘమో యన ఖగేంద్ర స్కంధపీఠంబుపై
లలనారత్నముఁ గూడి సంగర కథాలాపంబులం జేయు ను
జ్జ్వల నీలాంగుఁ గన నిష్పంగుఁ గుహనా¹చంగుఁ రణాభంగునిఁ. 168

వ. కని కలహంబునకు నరకాసురుండు గమకింపం దమకింపక, విలోకించి, సంక్ర
మంబున. 169

—: సత్యభామ నరకాసురునితో యుద్ధము చేయుట :—

శా. వేణిం జొల్లెము వెట్టి సంఘటిత నీవీబంధ యై భూషణ
శ్రేణిం దాల్చి ముఖేందుమండల మరీచీజాలముల్ పర్వఁగాఁ
బాణిం బయ్యెదఁ జక్కఁగాఁ దుటిమి శుంభద్వీరసంరంభ యై
యేజీతోచన ²లేచి నిల్చెఁ దన ప్రాణేశాగ్ర భాగంబునఁ. 170

క. జన్యంబున దనుజుల దౌర్జన్యము లుడుపంగఁ గోరి చనుదెంచిన సౌ
జన్యవతిఁ జూచి యదురా, జన్యశ్రేష్ఠుండు సరస సల్లాపములఁ. 171

క. లేమా! దనుజులఁ గెలువఁగ, లేమా నీ వేల గణఁగి లేచితి విటు రా
లే మాను మాన వేనిఁ, లేమా విల్లందుకొనుము లీలం గేలఁ. 172

వ. అని పలికి. 173

క. హరిజాక్షికి హరి యొసఁగెను, సుర నికరోల్లాసనమును శూర కఠోరా
సుర సైన్య త్రాసనమును, బలగర్వ నిరాసనమును బాణాసనముఁ. 174

శా. ఆ విల్లంది బలంబు నొంది తదగణ్యానంత తేజోవిశే
షావిద్యుత మహిప్రతాపమున వీరాలోక దుర్లోక యై
తా వేగఁ సగుణంబు చేసె ధనువుం దన్వంగి దైత్యాంగనా
గ్రీవాసంఘము నిర్గుణంబుగ రణక్రీడా మహోత్కంఠతోఁ.

175

క. నారి మొరయించె రిపుసే, నా రింఖణ హేతు వైన నాదము నిగుడఁ
నారీమణి బలసంప, న్నారీభాదికము మూర్ఛ నంద నరేంద్రా !

176

సీ. సౌవర్ణ కంకణ రుణరుణ నినదంబు శింజిసీరవముతోఁ జెలిమి సేయఁ
దాటంక మణిగణ ధగధగ దీప్తులు గండమండల చుచుల్ గప్పికొనఁగ
ధవళతరాపాంగ ధళధళ రోచులు బాణజాల ప్రభాపటలి నణఁప
శరపాత ఘుమఘుమ శబ్దంబు పరిపంథి సైనిక కలకల స్వనము లుడుప

తే. వీర శృంగార భయ రౌద్ర విస్మయములు
గలసి భామిని యయ్యెనో కాక యనఁగ
నిపువుఁ దొడుగుట విడుచుట యేయు దెల్ల
నెఱుఁగరాకుండ నని సేసె నిందువదన.

177

మ. పరుఁ జూచుఁ వరుఁ జూచు నొంప నలరింపఁ రోష రాగోదయా
విరత భ్రూకుటి మందహాసములతో వీరంబు శృంగారముఁ
జరగఁ గన్నులఁ గెంపు సొంపు బరఁగఁ జండాస్త్ర సందోహముఁ
సరసాలోక సమూహముఁ నెఱపుచుఁ జంద్రాస్య హేలాగతిఁ.

178

మ. అలినీలాలక చూడ నొ పెసఁగెఁ బ్రత్యాబీధ 2పాదంబుతో
నలిక స్వేద వికీర్ణకాలకలతో నాకర్ణి కానీత స
ల్లలిత జ్యా నఖపుంఖ దీధితులతో లజ్ఞావలోకంబుతో
వలయాకార ధను ర్విముక్త విశిఖ వ్రాతాహతారాతి యై.

179

సీ. బొమ్మ పెండ్లిండ్లకుఁ బో నొల్ల నను బాల రణరంగమున కెట్లు రాఁ దలంచె
మగవారిఁ గనినఁ దా మఱుగు కేఁగెడు నింతి పగవారి గెల్వ నేపగిది 3జాలెఁ
బసిఁడి యుయ్యల లెక్క భయమందు భీరువు ఖగపతి స్కంధ మే కడిది నెక్కె
సఖుల కోలాహల స్వనము లోర్వని కన్య వటుహ భాంకృతుల కె బృంగి నోరె

ఆ. నీలకంఠములకు నృత్యంబుఁ గఱపుచు
నలసి తలఁగిపోవు నలరుఁబోటి
యే విధమున నుండె నెలమి నాలీధాది
మానవులను రిపుల మాన మణఁప.

180

సీ. వీణఁ జక్కఁగఁ బట్ట వెర వెలుంగని కొమ్మ బాణాసనం బెట్లు పట్టనేరె
1 ప్రాకున దీఁగెఁ గూర్చంగ నేదని లేమ గుణము నేక్రియ 2 ధనుష్కోటిఁ గూర్చె
3 సరము ముత్యము గ్రువ్వఁజాలని యబల యే నిపుణత సంధించె నిశితశరము
చిలుకకుఁ బద్యంబు చెప్పనేరని తన్వి యస్త్రమంత్రము లెన్నఁ డభ్యసించెఁ

ఆ. బలుకు మనినఁ బెక్కు పలుకని ముగద యే
గతి నొనరె సింహగర్జనములు
ననఁగ మెఱసెఁ ద్రిజగదభిరామ గుణధామ
4 చారు చికురుసీమ సత్యభామ.

181

శా. జ్ఞావల్లీ ధ్వని గర్జనంబుగ సురల్ సారంగయూధంబుగా
నా వి ల్లింద్రశరాసనంబుగ సరోజాక్షుండు మేఘంబుగాఁ
దా విద్యుల్లతభంగి నింతి సురజి ద్దావాగ్ని మగ్నంబుగాఁ
బ్రావృట్కాలము సేసె బాణచయ మంభ శ్శీకరశ్రేణి గాఁ.

182

సీ. రాకేందుబింబ మై రవిబింబ మై యొప్పు నీరజాతేక్షణ నెమ్మొగంబు
కందర్పకేతు వై ఘన ధూమకేతు వై యలరుఁ బూఁబోటి చేలాంచలంబు
బావజు పరిధి యై ప్రళయార్కు పరిధి యై మెఱయు నాకృష్ట మై మెలఁత బాప
మమృతప్రవాహ మై యనల సందోహ మై తనరారు నింతి సందర్శనంబు

ఆ. హర్షదాయి యై మహారోష దాయి యై
5 పరఁగు ముద్దరాలి బాణవృష్టి
హరికి నరికిఁ జూడ నందంద శృంగార
వీరరసము లోలి విస్తరిల్ల.

183

వ. ఇ వివిధంబున.

184

క. శంపాలతాభ బెడిదపు, టంపఱచే ఘోర దానవానీకంబుల్
పెంపటి నన్నాహంబుల, సౌం పటి భూసుతుని వెనుకఁ జొచ్చెన్ విచ్చెన్.

185

1. ప్రాకున (క) 2. ధనుఃకోటి (తం.వా.) 3. సరవి (తం.వా.) 4. చారు సత్యభామ
(తం.వా.) 5. పఱచు (హ)

వ. ఆ య్యవసరంబునం గంససంహారి, మనోహారిణిం జూచి, సంతోషకారియుం,
గరుడా రసావలోకన ప్రసారియు, మధురవచన సుధారస విసారియు, దదీయ
సమరస్నాహ నివారియు నై యి ట్లనియె. 186

క. కొమ్మా! దానవనాథుని, కొ మ్మాహవమునకుఁ దొలఁగె గురువిజయముఁ గై
కొమ్మా మెచ్చితి నిచ్చెదఁ, గొ మ్మాభరణములు నీవు గోరిన వెల్లెఁ. 187

వ. అని పలికి, సమ్మానరూపంబులును, మోహనదీపంబులును, దూరీకృత చిత్త విషే
పంబులు నైన సల్లాపంబులం గళావతిం దద్దయుఁ బెద్దటికంబు చేసి, తత్కర
కిసల యోల్లసిత బాణాసనంబు మరల నందుకొనియె. అప్పుడు సురవైరి, ముర
వైరి కి ట్లనియె. 188

క. మగువ మగవారి ముందఱు, మగతనములు సూప రణము మానుట నీకుఁ
మగతనము గాదు దనుజులు, మగువల దెసఁ జనరు మగలమగ లగుట హఠీ!

వ. అనిన హరి యి ట్లనియె. 190

క. నరకా! ఖండించెద మ, త్కర కాండాసన విముక్త ఘనశరముల భీ
కరకాయు నిన్ను సుర కి, న్నరకాంతులు సూచి నేఁడు నందముఁ బొందఁ.

వ. అని పలికి, హరి నరకాసుర యోధులమీఁద శతఘ్ని యను దివ్యాస్త్రంబుఁ
బ్రయోగించిన, నొక్క వరుసను వార లందఱు మహావ్యధం జెందిరి. మఱియును.

మ. శరవిచ్చిన్న తురంగ మై పటు గదా సంభిన్న మాతంగ మై
యురు చక్రాహత వీర మధ్య పద బాహు స్కంధ ముఖ్యాంగ మై
సురభిత్సైన్యము దైన్యముం బొరయుచుఁ శోషించి ప్రాన్యంబుతో
హరి మ్రోలఁ నిలువంగ లేక పఱచెఁ హా హా నినాదంబులఁ. 198

క. అప్పుడు. 194

ఆ. మొనసి దనుజయోధ ముఖ్యులు నిగుడించు
శత్రుసముదయముల జనవరేణ్య!
మురహరుండు వరుస మూఁడేసి కోలల
ఖండితంబు చేసె ¹గగనమందు. 195

క. వెన్నుని సత్యను మోచుచు, బన్నుగఁ బడ నఖర చంచ పక్షాహతులఁ
భిన్నములు సేసె గరుడుఁడు, పన్నిన గజసముదయములఁ బొరవముఖ్యా! 196

వ. మఱియు, విహగరాజ పక్షవిక్షేపణ సంజాత వాతంబును సైరింపంజాలక, హత శేషం బైన సైన్యంబు పురంబు సొచ్చుటం జూచి, నరకాసురుండు, మున్ను వజ్రాయుధంబు దిరస్కరించిన తన చేతి శక్తిం గొని, గరుడుని వైచె. అతండును విరులదండ వ్రేటునఁ జలింపని మదోద్ధండం బగు వేదండంబునుం బోలి విలసిల్లె. అ య్యవసరంబున గజారూఢుం డై, కలహరంగంబున.

197

మ. సమదేభేంద్రము నెక్కి భూమిసుతుఁ డా చక్రాయుధుఁ వైవ శూలము చేఁబట్టిన నంతలోన రుచిమాలా భిన్న ఘోరాసురోత్తమచక్రం బగు చేతి చక్రమున దైత్యధ్వంసి ఖండించె రత్నమయోదగ్ర కిరీట కుండల సమేతం బైన తన్మూర్ధముఁ.

198

కా. ఇల్లాలం గిటి యైన కాలమున మున్నే నంచు ఘోషంతు వోతల్లీ! నిన్నుఁ దలంచి యైన నిచటం దన్నుం గృపఁ గావఁడే చెల్లంబో! తలఁ ద్రెంచె నంచు నిల నాక్షేపించు చందంబునఁ ద్రెళ్ళిం జప్పుడుగాఁగ భూమిసుతుఁ డుద్ధి ప్రాహవ షోణిపై.

199

క. కంటిమి నరకుఁడు పడఁగా, మంటిమి నేఁ డనుచు వెన నమర్త్యులు మునులుఁ మింటఁ బువ్వులుఁ గురియుచుఁ, బండింపక పొగడి రోలిఁ బద్మదళాక్షుఁ.

200

వ. అంతట, భూదేవి వాసుదేవుని డగ్గఱ నేతెంచి, జాంబూనద రత్నమండితం బైన కుండలంబులును, వైజయంతి యను వనమాలయును, వరుణదత్తం బైన సిత చ్చత్రంబును, నొక్క మహారత్నంబును సమర్పించి, మ్రొక్కి, భక్తితాత్పర్యంబులతోడం గరకమలంబులు ముకుళించి, విబుధవందితుండును, విశ్వేశ్వరుండును నైన దేవదేవుని నిట్లని వినుతించె.

201

—: భూదేవి శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట :—

సీ. అంభోజనాభున కంభోజనేత్రున కంభోజ నిలయా సమన్వితనకు నంభోజపదున కనంతశక్తికి వాసుదేవునకును దేవదేవునకును భక్తులు గోరినభంగి నే రూపైనఁ బొందువానికి నాదిపురుషునకును నభిలనిదాన మై యాపూర్ణ విజ్ఞాన మైనవానికిఁ బరమాత్మునకును

ఆ. ధాతఁ గన్న మేటితండ్రికి నజునికి
నీకువందనంబు నే నొనర్తు
నిఖిల భూతరూప! నిరుపమ! యీశ! ప
రాపరాత్మ మహిత! యమితచరిత!

202

వ. దేవా! నీవు లోకంబులు సృజించుటకు రక్షోగుణంబును, రక్షించుటకు సత్యగుణంబును, సంహరించుటకుఁ దమోగుణంబును, ధరియించు కాలమూర్తివి. ప్రథానపూరుషుండవు, పరుండవు నీవ. నేనును, వారియు, వహ్నియు, ననిలుఁడు, నాకాశము, భూతతన్మాత్రలును, నింద్రియంబులును, దేవతలును, మనంబును, గర్తయును, మహత్తత్త్వంబును, జరాచరం బయిన విశ్వంబును, నద్వితీయుండవయిన నీ యంద సంభవించుము.

203

చ. దయ నిటు చూడుమా! నరకదైత్యుని బిడ్డఁడు వీఁడు నీదెసన్
భయమున నున్నవాఁడు గడు బాలుఁ డనన్యశరణ్యుఁ డార్తుఁ డా
శ్రయరహితుండు తండ్రిక్రియ శౌర్యము నేరఁడు నీ పదాంబుజ
ద్వయఁ బొడగాంచె భక్తపరతంత్ర సువీక్షణ, దీనరక్షణా!

204

వ. అని యిట్లు భూదేవి భక్తితోడ హరికి నమస్కరించి, వాక్కుసుమంబులఁ బూజించిన, నర్చితుం డై భక్తవత్సలుం డయిన పరమేశ్వరుండు నరకపుత్రుం డయిన భగదత్తున కభయం బిచ్చి, సర్వసంపద లొసంగి, నరకాసుర గృహంబు ప్రవేశించి. యందు.

205

—: శ్రీకృష్ణుండు పదాఱువేలకన్నియల వరించి దేవలోకమునకుఁబోయి
పారిజాతమును దెచ్చుట :—

ఉ. రాజకులావతంసుఁడు పరాజితకంసుఁడు సొచ్చి కాంచె ఘో
రాజుల రాజులన్ బటుశరాహతి నొంచి ధరాతనూజుఁ డు
తేజితశక్తిఁ దొల్లిఁ జెఱు దెచ్చిన వారిఁ బదాఱువేల ధా
త్రీజనమాన్యలన్ గుణవతీ వ్రత ధన్యల రాజకన్యలన్.

206

మ. కని రా రాజకుమారికల్ పరిమళ 'త్కౌతూహలాక్రాంత లై
దనుజాధీశ చమూవిదారు నతమందారున్ శుభాకారు నూ
తన శృంగారు వికారదూరు సుగుణాధారున్ మృగీలోచనా
జన నతోధన చోరు రత్నమకుట స్పారున్ మనోహరునిన్.

207

వ. కని యతని సౌందర్య గాంభీర్య చాతుర్యాది గుణంబులకు మోహించి, తమ కంబులు జనియింప, దైర్యంబులు సాలించి, సిగ్గులు వర్జించి, పంచశర సంచలిత హృదయ లై, దైవయోగంబునం బరాయత్తంబు లైన చిత్తంబుల న మృత కాశినులు తత్తరంబున మనోజుఁ డు తలవెట్టి, నతండు దమకుఁ బ్రాణవల్లభుం డని వరియించి.

208

- ఉ. పాపపు రక్కసుండు చెఱపట్టె నటంచుఁ దలంచు మెప్పుడుఁ
1 బ్రావుఁడె ! పీని ధర్మమునఁ బద్మదళాక్షునిఁ గంటి 2 మమ్ము ! ము
న్నీ పురుషోత్తముం గదియ నేమి వ్రతంబులు చేసినారమో
యా పరిమేష్ఠి పుణ్యుఁడు గదమ్మ ! హరిఁ మముఁ గూర్చె నిచ్చటఁ. 209
- క. ఉన్నతి నీతఁడు గొఁగిట, 3 మన్నింపం గనిన బ్రతుకు మానిని మనలో
ము న్నేమి నోము నోఁచెనో, సన్నుతమార్గముల విపిన జల దుర్గములఁ. 210
- క. విన్నారమె యీ చెలువము, కన్నారమె యిట్టి శౌర్యగాంధీర్యంబుల్
మన్నార మింతకాలము, గొన్నారమె యెన్నఁ దైనఁ గూరిమి చిక్కఁ. 211
- సీ. వనజాక్షి ! 4 నేఁగన్గ వైజయంతిక నైనఁ గదిసి వ్రేలుదుఁ గదా కంఠమందు
బింబోష్ఠి ! 5 నేఁగన్గ పీతాంబరము నైన మెఱసి యుండుదుఁ గదా మేనునిండఁ
గన్నియ ! నేఁగన్గ కౌస్తుభమణి నైన నొప్పు చూపుదుఁ గదా యురమునందు
బాలిక ! నేఁగన్గ పాంచజన్యము నైన మొనసి చొక్కుదుఁ గదా మోవిఁగ్రోలి
- ఆ. పద్మగంధి ! నేను బర్హదామము నైన
చిత్రరుచుల నుండు శిరమునందు
ననుచుఁ బెక్కుగతుల నాడిరి కన్యలు
గములు గట్టి గరుడగమనుఁ జూచి. 212
- శా. భూనాథోత్తమ కన్యకల్ వరుస నంభోజాతనేత్రుండు న
న్నే నవ్వెఁ దగఁ జూచె డగ్గఱియె వర్ణించెఁ వివేకించె స
న్మానించెఁ గరుణించెఁ బే రడిగె సన్మార్గంబుతోఁ బెండ్లియో
నేనే చక్రికి దేవి నంచుఁ దమలో 6 నిర్ణీత లై రందఱుఁ. 213
- వ. అని బహువిధంబులం దమతమ మన్ననలకు నువ్విళ్లూరు కన్నియలం, బదాఱు
వేల, ధవళాంబ రాభరణ మాళ్యానులేపనంబు లొసంగి, యందలంబుల నిడి,
వారలను నరకాసుర భాండాగారంబులం గల నానావిధంబు లయిన మహా
ధనంబులను, రథంబులను, దురంగంబులను, ధవళంబు లై, వేగవంతంబు లై,
యైరావతకుల సంభవంబు లైన చతుర్దంత దంతావళంబులను, ద్వారకానగరంబు
నకుం బనిచి, దేవేంద్రుని పురంబునకుం జని, యదితిదేవి మందిరంబు సోఁచి,

1. పావుఁడుగాఁడు వానికతఁ బద్మదళాక్షుని (హ.); పీనికతఁ బద్మదళాక్షుని (శం.) 2. మెప్పుడుఁ (హ.)
3. మన్నింపఁగనిక బ్రదుకు (హ.) 4. నేఁగన (హ.); నాలుగుపాదములందును "గన" అని యే
పాఠము. 5. నే పునపీతాంబరము నైన (హ.) 6. నిర్ణీతలై (హ.)

యా పెద్దమ్మకు ముద్దుసూపి, మణికిరణ పటల పరిభావిత భానుమండలంబు
లైన కుండలంబు లొసంగి, శచీసమేతుం దైన మహేంద్రునిచేత సత్యభామ
తోడం బూజితుం దై, పిదప సత్యభామ కోరిన, నందనవనంబు సొచ్చి. 214

మ. హరి కేలం బెకలించి తెచ్చి భుజగేం ద్రారాతిపైఁ బెట్టి సుం
దర గంధానుగత భ్రమద్ భ్రమర నాదవ్రాతముం బల్లవాం
కుర శాఖా ఫలపర్ణ పుష్ప కలికా గుచ్ఛాది కోపేతమున్
గిరిభి త్రాతముఁ జారిజాతముఁ ద్రిలోకి యాచ కాభ్యాతమున్. 215

వ. ఇట్లు పారిజాతము హరియించి, యదువల్లభుండు, వల్లభయుం, దాసును,
విహగవల్ల భారూఢుం దై, చనుచున్న సమయంబున. 216

నీ. నరకాసురుని బాధ నలఁగి గోవిందుని కడ కేగి తత్పాదకమలములకుఁ
దన కిరీటము సోఁక దండప్రణామముల్ గావింప నా చక్రి కరుణ సేసి
చనుదెంచి భూసుతు సమయించి తనవారిఁ దన్ను రక్షించుటఁ దలఁప మఱచి
యింద్రుండు బృందార కేంద్రత్వ మదమునఁ బద్మలోచన ! పోకు పారిజాత

ఆ. తరువు విడువు మనుచుఁ దాఁకె నడ్డమువచ్చి
తఱిమి సురలు నట్లు దాఁకిట రకట !
యెఱుక వలదె నిర్జరేంద్రత కాల్పనే
సురలు తామసమును జూడ నరిది. 217

వ. ఇట్లు తనకు నొడ్డారింపి, యడ్డంబు వచ్చిన నిర్జరేంద్రాదుల నిర్జించి, తన
పురంబునకుం జని, నిరంతర సురభి కుసుమ మకరంద మాధురీవిశేషంబులకుం
జొక్కి, చిక్కక, నాకలోకంబున నుండి వెంట నరుగుదెంచు తుమ్మెదలకు నెమ్మి
దలంపుచున్న పారిజాతము నాశ్రితపారిజాతుం దైసి హరి మహా ప్రేమాభిరామ
యగు సత్యభామతోఁ గ్రీడించు మహోద్యానంబున సంస్థాపించి, నరకాసురుని
యింటం దెచ్చిన రాజకన్య లెందఁ బందఱకు నన్ని నివాసంబులు గల్పించి,
గృహోపకరణంబులు సమర్పించి. 218

చ. అమితవిహారుఁ డీశ్వరుఁ డనంతుఁడు దా నొకనాఁడు మంచి ల
గ్నమునఁ బదాఱువేల భవనంబులలోనఁ బదాఱువేల రూ
పములఁ బదాఱువేల నృపబాలలఁ బ్రీతిఁ బదాఱువేల చం
దముల విభూతి నొందుచు యథావిధిలో వరియించె భూవరా ! 219

ఉ. దానములందు సమ్మద విధానములం దవలోక భాషణా
హ్వనములందు నొక్కక్రియ నా లలితాంగుల కన్నిమూర్తు లై
తా ననిశంబుఁ గానఁబడి తక్కువ యెక్కువ లేక యుత్తమ
జ్ఞాన గృహస్థ ధర్మమునఁ జక్రి రమించెఁ బ్రహరణకాముఁ దై. 220

క. తరుణులు పెక్కం ద్రైనను, బురుషుడు మనలేడు సవతిపోరాటమునఁ
హరి యా బదాణువేపురు, తరుణులతో సమత మనియెఁ దక్షత్యమునఁ. 221

శా. ఎన్నే భంగుల యోగమార్గముల బ్రహ్మాండ్రాదు లీక్షింపుచుఁ
మున్నే దేవునిఁ జూడఁ గానక తుదిఁ మోహింతు రా మేటి కే
విన్నాణంబుననో సతుల్ గృహిణు లై విఖ్యాతి సేవించి ర
చ్చిన్నాలోకన హాస భాషణ రతి శ్లేషానురాగంబులఁ. 222

సీ. ఇంటికి వచ్చిన నెదు రేగుదెంచుచు నానీతవస్తువు లందుకొనుచు
సౌవర్ణ మణిమయాసనములు వెట్టుచుఁ బదములు గడుగుచు భక్తితోడ
సంవాసిత స్నాన జలము లందిచ్చుచు సంగంధ వస్త్ర భూషణము లొసఁగి
యిష్టపదార్థంబు లిడుచుఁ దాంబూలాదు లొసఁగుచు వినరుచు నోజ మెఱసి

తే. శిరము దువ్వుచు రయ్యపైఁ జెలుపుమిగుల
నడుగులొత్తుచు దాసీసహస్ర యుక్త
లయ్యుఁ గొలిచిరి దాసు లై హరి నుదారుఁ
దారకాధిప వదనలు దారు దగిలి. 223

శా. నన్నే పాయఁడు రాత్రులం దివములఁ నన్నే కృపం జెందెడిఁ
నన్నే దొడ్డగఁ జూచు వల్లభలలో నాథుండు నా యింటనే
యున్నాఁ డంచుఁ బదాణువేలుఁ దమలో నూహించి సేవించి రా
యన్నుల్ గాఢ పతివ్రతాత్వపరిచర్యా భక్తి యోగంబులఁ. 224

క. ఆ రామలతో నెప్పుడు, వౌరాములు చాల నెఱపి పురుషోత్తముఁడు
గారామునఁ దిరిగెను సౌ, ధారామ లతా సరో విహారముల నృపా ! 225

క. ఏ దేవుఁడు జగముల ను, త్పాదించును మనుచుఁ జెఱుచుఁ బ్రాభవము మ
ర్యాదా రక్షణమునకై, యా దేవుం డట్ల మెఱసె యాదపులందుఁ. 226

అధ్యాయము - ౬౦

—: శ్రీకృష్ణుండు కేశిగృహమందు రుక్మిణీదేవితో విరసోక్తులాడుట :—

వ. అంత నొక్కనాఁడు రుక్మిణీదేవి లోగిట, మహేంద్రనీల మరకతాది మణిస్తంభ
వలభి విటంకపటల దేహశీ కవాట విరాజమానంబును, శాతకుంభ కుడ్య గవాక్ష
వేదికా సోపానంబును, విలంబమాన ముక్తాఫలదామ విచిత్ర కౌశేయ వితానం
బును, వివిధ మణ దీపికా వినర విభ్రాజమానంబును, మధుకరకుల కలిత మల్లికా

కుసుమ మాలికాభిరామంబును, జాలకరంధ్ర నిర్గత కర్పూరాగరుధూప
ధూమంబును, వాతాయన విప్రకిర్ణ శిశిరకరకిరణ స్తోమంబును [బారిజాశ
ప్రసవామోద పరిమళిత పవన సుందరంబును] నైన లోపలిమందిరంబున శర
చ్ఛంద్ర చంద్రికా ధవళ పర్యంక మధ్యంబున, జగదీశ్వరుం డైన హరి, సుఖా
సీనుం డై యుండ, సభీజనంబులుం, దానును దగ్గఱి కొలిచియుండి. 227

సీ. కుచకుంభములమీఁది కుంకుముతో రాయు హారంబు లరుణంబు లగుచు మెఱయఁ
గరపల్లవము సాచిన కదలింప నంగుశీయక కంకణప్రభ లావరింపఁ
గదలిన బహురత్న కలిత నూపురముల గంభీరనినదంబు గడలుకొనఁగఁ
గాంచన మణికర్ణికా మయూఖంబులు గండపాలికలపై గంతులిడఁగఁ

తే. గురులు నర్తింపఁ బయ్యెద కొంగు తూల
బోటి చేనున్న చామరఁ బుచ్చుకొనుచు
జీవితేశ్వరు రుక్మిణి చేర నరిగి
వేడ్క లిగురొత్త మెల్లన వీవఁ దొణఁగె.

228

వ. ఆప్పుడు.

229

ఉ. పతి యే రూపము దాల్చిన¹ దదనురూపం బైన రూపంబుతో
సతి తా నుండెను² నా సురూపవతి నా చంద్రాస్య నా లక్ష్మి నా
సుతను³ రుక్మిణి నా యనన్యమతి నా శుద్ధాంతరంగం గళా
చతురత్వంబున శౌరి యిట్లనియెఁ జంచ నృందహాసంబుతో⁴.

230

మ. బలశౌర్యంబుల బోగ మూర్తి కుల రూప త్యాగ సంపద్గణం
బుల దిక్పాలురకందెఁ జైద్యముఖుల్ పూర్ణుల్ ఘనుల్ వారికి⁵
నెలఁతా ! తల్లియుఁ దండ్రియు⁶ సహజుఁడు⁷ నిన్నిచ్చినం బోక యీ
బలవ ద్బీరుల వార్ధిలీనుల మముం బాటింప నీ కేటికి⁸.

231

సీ. లోకుల నడవడిలోనివారము గాము పరులకు మాజాడ బయలుపడదు
బల మదోపేతులు పగ గొండు మాతోడ రాజవీరములకు రాము తఱుచు
శరణంబు మాకు నీ జలరాశి సతతంబు నిష్క్రించనుల మేము నిధులు లేవు
కలవారు చుట్టాలు గారు నిష్క్రించన జన బంధులము ముక్తసంగ్రహాలము

1. వనమోద (తం. వా.): "పారిజాతవనమోది వాయు నోద్యాన శాలినా" (60-5)

2. నర్తి (తం)

ఆ. గూఢవర్తనులము గుణహీనులము భిక్షు
లై నవారిఁ గాని యాశ్రయింప
మిందుముఖులు దగుల రిటువంటి మముబోటి
వారి నేల తగుల వారిజాక్షి ! 282

క. సిరియును వంశము రూపును, సరి యైన వివాహ సఖ్య సంబంధంబుల్
జరుగును సరిగా కున్నను, జరుగవు లోలాక్షి! యెట్టి సంసారులకుఁ, 283

క. తగ దని యెఱుంగవు మమ్ముఁ, దగిలితివి మృగాక్షి! దీనఁ దప్పదు నీకుం
దగిన మనుజేంద్రు నొక్కనిఁ దగులుము గుణహీనజనులఁ దగునే తగులఁ. 284

సీ. సాశ్వ జరాసంధ చై ద్యాది రాజులు చెలఁగి నిఁ పీక్షింప మలయుచుందు
రది గాక రుక్మి నీ యన్నయు గర్వించి వీర్యమదాంధుఁ దై వెలయుచున్న
వారి గర్వంబులు వారింపఁగా గోరి చెలువ! ని న్నొడిసి తెచ్చితిని గాని
కాంతా తనూ జార్థ కాముకులము గాము కామ మోహదులఁ గ్రందుకొనము

తే. విను ముదాసీనులము క్రియావిరహితులము
పూర్ణులము మేము నిత్యాత్మబుద్ధితోడ
వెలుఁగుచుందుము గృహదీప విధము మెఱసి
నవలతాతన్విః మాతోడ నవయవలదు. 285

వ. అని యిట్లు భగవంతుం దైన హరి తన్నుఁ బాయక సేవించి ప్రియురాలిం
బట్టపుడేవి ననియెడి రుక్మిణీదర్పంబును నేర్చున నుపసంహరించి, యూర
కుండిన, న మ్మానవతి, యప్రియంబులు సగౌరవంబులు నపూర్వకంబులు నైన
మనోవల్లభు మాటలు విని, దురంతం బయిన చింతా భరంబున సంతాపంబు
నొందుచు. 286

సీ. *కాటుక నెఱయంగఁ గన్నీరు వఱదలై కుచకుంభ యుగళ కుంకుమము తడియ
విడువక వెడలెడి వేడి నిట్టూర్పుల లాలితాధర కిసలయము కందఁ
జెలువంబు నెఱిదప్పి చిన్నఁబోవుచు నున్న వదనారవిందంబు వాడు దోప
మారుతాహతిఁ దూలు మహిత కల్పకవల్లి వడుపున మేఁ వడ వడ వడ వణంకఁ

తే. జిత్ర మెరియంగఁ జెక్కిటఁ జెయ్యి చేర్చి
కౌతుకం బేది పదతలాగ్రమున నేల
వ్రాసి పెంపుచు మో మరవాంచి వగలఁ
బొందె మవ్వంబు గందిన పువ్వుబోలె. 287

చ. అలికులవేటి తన్ను విభుఁ డాడిన యప్రియభాష లె మ్మొయిన్
సొలవక కర్ణరంధ్రముల సూదులు సొన్నినరీతి గాఁగఁ బె
బ్బులిరాద విన్న లేడిక్రియఁ బొల్పటి చేష్టలు దక్కి నేలపై
వల ¹నటి వ్రాలఁ గీ లెడలి వ్రాసిన పుత్రడిబొమ్మ కై వడిన్.

238

వ. ఇట్లు వ్రాలిన.

239

మ. ²ప్రణతామ్నాయుఁడు కృష్ణఁ డంతఁ గదిసెన్ బాష్పావరు ³ద్ధారుణే
క్షణ విస్రస్త వినుత్స భూషణ దురు క్త క్రూరనారాచ శో
షణ నాలింగిత ధారుణిన్నిజకులాచారైక సద్ధర్మ చా
రిణి విశ్లేషిణి వీతతోషిణిఁ బురంద్రీగ్రామణిన్ రుక్మిణిన్.

240

సీ. కని సంభ్రమంబునఁ దనువునఁ దనువుగా ననువునఁ జందనం బల్ల నలఁది
కన్నీరు వన్నీటఁ గడిగి కర్పూరంపుఁ బలుకులు చెవులలోఁ బాటనూఁది
కరమొప్ప ముత్యాలనరులు చిక్కె డలించి ⁴యురమునఁ బొందుగా ⁴నిరవుకొలిపి
తిలకంబు నును ఫాలఫలకంబు పైఁ దీర్చి వదలిన భూషణావళులఁ దొడిగి

తే. కమలదళ చారు తాలవృంతమున వినరి

పొలుచు పయ్యెదఁ గుచములఁ బొందుపటిచి

చిత్త మిగురొత్త నొయ్యన సేదఁ దేర్చి

బిగియఁ గొఁగిటఁ జేర్చి నెమ్మొగము నిమిరి.

241

తే. నెరులు గల మరునీలంపు టురుల సిరుల

⁶నరులుగొనఁ జాలి నరులను మరులు ⁷కొలుపు

⁸నిరుల గెలిచిన తుమ్మెద ⁹గరులఁ దెగడు

కురుల నులిదీర్చి విరు లిడి కొప్పువెట్టి.

242

క. మురసంహరుఁ డిందిదిర, గరు దనిలచల త్రృసూనకలికాంచిత సుం
దరశయ్యఁ జేర్చె భీష్మక, వరపుత్రి ¹⁰స్మృతచరిత్ర ¹¹వారిజనేత్రిన్

243

—: రుక్మిణిదేవి శ్రీకృష్ణలాలిత యై యతని స్తుతించుట :—

వ ఇట్లు పాసువునం జేర్చి, మృదు మధుర భాషణంబుల ననునయించిన.

244

క. పురుషోత్తము ముఖకోమల, సరసిజ మ య్యిందువదన సప్రీడా హా

సరుచి స్నిగ్ధాపాంగ, స్ఫుర దవలోకనము లొలయఁ జూ చి ట్లనియెన్.

245

1. వలవం వ్రాలె (హ.) 2. ప్రణతామ్నాయుఁడు (హ.) 3. ఋక్షణి, భూషణి. శోపణి (హ.)
4. ఉరవున (వా.ప్ర.) 5. నూలుకొలిపి (హ.) 6. వరులుగొన (హ.) 7. కొలిపి (తం.వా.)
8. ఇరులు (తం.వా.) 9. గలుం (తం.వా.) 10. చరిత్ర (తం.వా.) 11. నేత్రన్ (తం.వా.)

క. మురహర ! దివసాగమ ¹దర, దరవిందదళాక్ష ! తలఁప ²నది యట్టి దగు^౩
నిరవధిక విమలతేజో, వరమూర్తివి ³భక్తలోక వత్సల ! యెందు^౪. 246

తే. సంచిత జ్ఞానసుఖ బలైశ్వర్య శక్తు
⁴లాదిగాఁ గల సుగుణంబు లమరు నీకు
నేను దగుదునె సర్వలోకేశ్వరేశ !
లీలమై ⁵సచ్చిదానందశాలి వనఘ ! 247

సి. దూధిమైఁ బ్రకృతి పూరుష కాలములకు నీశ్వరుఁడ వై భవదీయ చారు దివ్య
లలితాకళా కౌశలమున నభిరతుఁ డై కడఁగు నీ రూప మెక్కడ మహాత్మ !
సత్త్వాది గుణసముచ్చయ యుక్త మూఢాత్మ నైన యే నెక్కడ ననఘచరిత !
కోరి నీ మంగళ గుణ భూతి దానంబు సేయంగఁబడు నతి చెందుభీతి

ఆ. నంబునిధి మభ్య భాగమం దమృతఫేన
పటల పాండుర నిభమూర్తి పన్నగేంద్ర
భోగశయ్యను ⁷బవ్యశింపుచును దనరు
నట్టి యున్నతలీల దివ్యంబు దలఁప. 248

వ. శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధంబు లనియెడు గుణంబులచేతఁ బరిగ్రహింపఁబడిన
మంగళ సుందర విగ్రహుండ వై, యజ్ఞానాంధకార నివారకం బైన రూపంబు
గైకొని, భవదీయు లైన సేవకులను ననుభావ్యుండ వైతి. భవత్పాదారవింద
మకరంద రసాస్వాద లోలాత్ము లైన యోగీంద్రుల కైనను భవన్మార్గంబు
స్ఫుటంబు గాదు. అ ట్లగుటఁజేసి, యీ మనుజుపశువులకు దుర్విభావ్యం బగుట
యేమి చెప్ప. అట్టి యీశ్వరుండ వైన నీకు నిచ్చ స్వతంత్రంబు. అదియునుం నా
శిఖిమతంబు గావున నిన్ను నే ననుసరింతు. దేవా ! నీ వకించనుండ వైతేని బలి
భోక్త లైన బ్రహ్మాండ్రాదు లెవ్వరికొఱకు బలిసమర్పణంబు చేసిరి. నీవు
సమస్త పురుషార్థమయుండ వనియును, ఫలస్వరూపి వనియును, నీయందలి
ప్రేమాతిశయంబులఁజేసి, విజ్ఞానదీపాంకురంబున నిరస్త సమస్త దోషాంధకారు
లై, యిహ సౌఖ్యంబులు విడిచి, భవదీయ దాన నంగమంబై కోరుచుందురు.
ఇట్లు సేయనేరక, నిజాధికా రాంధకార మగుచు లై. భవత్తత్వంబు దెలిసి,
బలిప్రక్షేపణంబు సేయంజాలక, మూఢులై, సంసారచక్రంబునం బరిభ్రమింతురు.
అదియునుం గాక. 249

1. దశదరవింద (క.) 2. యెట్టిదయో (చ.); యట్టిదలే (తం.వా.) 3. నీవ భక్తవత్సల
(హ.) 4. భూతిముఖ వద్గుణంబులఁ బొలుచు నీకు (చ.) 5. విప్రముఖ...నీకు (క.ప.) 6. లీలను
భిదచిదానంద (క.) 7. భూతి (క.చ.ట.ద.) 8. భవశింపు ఖిలుపుదనరు (ప.గ.) 9. నాకధికంబు (హ.)

ఆ. వర మునీంద్ర యోగివర సురకోటిచే
వర్జిత ప్రభావ వైభవంబు
గలిగి యఖిలచేతనులకు విజ్ఞాన ప్ర
దుండ వగుదు నభవ ! దురితదూర !

వ. దేవా ! భవదీయ¹ కుటిల భూవిక్షేపోదీరిత కాలవేగంబుచేత విధ్వస్త మంగళ
లగు కమలభవ పాకశాసనాదులం దిరస్కరించి నట్టి మదీయ చిత్తంబున.

చ. నిను వరియించిన² బెలుచ నీరజలోచన ! శార్ఙ్గసాయకా
సన నినదంబుల³ సకల శత్రుధరాపతుల⁴ జయించి బో
రన పశుకోటిఁ దోలు మృగరాజు నిజాంశము భూరిసక్తిఁ గై
కొనిన విధంబున⁵ నను నకుంతిత భూరతఁ దెచ్చి తీశ్వరా !

252

ఉ. అట్టి నృపాలకిటముల నాజి లెదుర్పఁగలేని వాని య
ట్లాట్టిన భీతిమై నిటు పయోధి శరణ్యుడ వైతి వింతయు⁶
న్నెట్టన మాయ గాక యివి నిక్కములే భవదీయ భక్తు లై
నట్టి నరేంద్ర మౌళిమణు లంచిత రాజముఖుల్ ముదంబున⁷.

253

ఆ. వితత రాజ్యగరిమి విడిచి కాననములు
నాత్మలందు మీ పదాబ్జయుగము
వలఁతిగాఁగ నిలిపి వాతాంబు పర్వాశ
నోగ్ర నియతు లగుచు నుందు రభవ !

254

మ. విమల జ్ఞాన నిరూఢు లైన జనముల్ వీక్షింప నీ పాదకం
²జ మరంద స్ఫుట దివ్యసౌరభము నాస్వాదించి నిర్వాణ రూ
పము సత్పూరుష వాగుదీరితము శోభా శ్రీ నివాసంబు నౌ
మిము సేవింపక మానవాధముని³ దుర్మేధాత్ము⁴ సేవించునే.

255

వ. మఱియును, దేవా ! భూలోకంబునందును, నిత్య నివాసంబునందును, సకల
ప్రదేశంబులందును, జగదీశ్వరుండ వైన నిన్ను నభిమతంబు లైన కామ
రూపంబులు గైకొని, వరియింతును భవదీయ చరణారవింద మకరందస్వాదన
చాతుర్య ధుర్య భృంగి యైన కామిని, యతిహేయం బైన త్వక్ శృత్రు రోమ
నఖ కేశంబులచేతఁ గప్పంబడి, యంతర్గతం బైన మాంసాస్థి రక్త క్రిమి విట్రువ

1. కుపితభూ (క.చ.గ.జ.ద.) 2. జలముల² బ్రస్ఫుటమైన (క.ప.) 3. దుర్మేధాంధ
(హ.) 4. సేవించురే (రం.వా.)

పితృ వాతంబులం గల జీవచ్ఛవం బైన నరాధముని మూఢాత్మ యై కామించునే ?
అదియునుం గాక. 256

సీ. నీరదాగమ మేఘ నిర్వృత్ పయఃపాన చాతకం బేగునే చౌటిపడెకుఁ
బరిపక్వ మాకంద ఫలరసంబులు గ్రోలు కీరముల్ చనునె దుత్తారములకు
ఘన 1రవాకర్ణ నోత్కలిక మయూరముల్ గోరునే కఠిన ఝిల్లీరవంబుఁ
గరికుంభ పిశిత సద్గాస మోదిత సింహ మరుగునే శునక మాంసాఖిలాషఁ

తే. బ్రవిమలాకార! భవదీయ పాదపద్మ
యుగ సమాశ్రయ నైపుణోద్యోగ చిత్ర
మన్యు జేరునె తన కుపాస్యంబు గాఁగ
భక్తమందార! దుర్బర 2భవవిదూర! 257

క. వాసవ వందిత 3పద కమ, లాసన శివ ముఖర దేవతావళి కెల్లెన్
నీ సమధిక చారిత్ర క, థా సురుచిర గాన మవితథం బై చెల్లెన్. 258

క. ధరణీనాథులు తమతమ, వర వనితామందిరముల వసియింపుచు గో
ఖర మార్జాలంబుల గతి, స్థిరబద్ధు లగుదురు నిన్నుఁ దెలియని కతనన్. 259

ఆ. జలజనాభ! సకల జగదంతరాత్మ వై
నట్టి దేవ! నీ పదారవింద
యుగళి సానురాగయుక్త మై నా మదిఁ
గలుగునట్లు గాఁగఁ 4దలంపు మనఘ! 260

ఆ. పృథు రజోగుణ ప్రవృద్ధ మైనట్టి నీ
దృష్టిచేత నన్నుఁ దేరకొనఁగఁ
జూచు చెల్లఁ బద్మలోచన నామీది
ఘన దయార్ద్ర దృష్టిగాఁ దలంతు. 261

వ. అదియునుం గాక, మధుసూదన! నీ వాక్యంబులు మిథ్యలుగావు. తల్లి వచనంబు
కూతురి కభిమతంబు గాదె! యౌవనారూఢ మదంబున స్వైరిణి యగు కామిని,
పురుషాంత రాసక్త యగుట విచారించి, పరిజ్ఞాన యైనవాడు విడుచు. అవివేకి
యైన పురుషుం డింద్రియలోలుం డై, రతిం దగిలి, దాని విడువనేరక, పరిగ్ర
హించి, యుభయలోక చ్యుతుం డగు. అట్లుగావున నీ యెఱుంగని యర్థంబు

1. ఆకర్ణ నోత్కలిత (హ.) 2. భయ (హ.) దుర్బరభయ (రం.వా) 3. భవకమ, లాసన
దివ్య ప్రభావిభాసిని యెపుడు (హ); భవకమలాపన దివ్య ప్రభాసభావరి కెపుడు (రం.వా.)
"యష్మత్కూతాహర విరించి సఖాసుగీతా" అని మాంము (80-44) 4. తెలపు (శి.ర.జ.) తెలియు (ప)

గలదే? అని విన్నవించిన, రుక్మిణీదేవి వచనంబులకుఁ గృష్ణుండు సంతస్థి
యి ట్లనియె. 282

—: కృష్ణుండు రుక్మిణీదేవి నూఱడించుట :—

చ. అలికులవేణి! నవ్వులకు నాడిన మాటల కింత నీ మదిం
గలఁగఁగనేల వేఁటలను గయ్యములఁ రతులందు నొవ్వఁగాఁ
బలికిన మాట లెగ్గు లని పట్టుదురే భవదీయ చిత్తముం
దెలియఁగఁ గోరి యేఁ బలికితిఁ మదిలో ¹నిజపట్ట నేటికిఁ! 283

వ. అదియునుం గాక. 284

ఉ. కింకలు ముద్దుఁ బల్కులును గెంపుఁ గనుంగవ తియ్య మోవియుఁ
జంకెలు తేఱిమాపు లెకనక్కెములుఁ నెలవంక బొమ్మలుఁ
గొంకక వీడనాడుటలుఁ గూరిమియుం గల కాంతఁ గూడుటల్
అంకలిలేక జన్మఫల మబ్బుట గాదె కురంగలోచనా! 285

వ. అని, మఱియు ని ట్లనియె. 286

ఉ. నీవు పతివ్రతామణివి నిర్మల ధర్మ వివేక శీల స
ద్భావపు నీ మనోగతులఁ బాయక యెప్పుడు నన్మదీయ సం
సేవయ కాని యన్యము భజింపపు వుట్టిన నాటనుండి నీ
భావ మెఱింగియుండియును బల్కిన తప్ప సహింపు మానినీ! 287

వ. అని వెండియు ని ట్లనియె. నీ వాక్యంబులు శ్రవణసుఖంబు గావించె. నీవు
వివిధంబు లైన కామంబులు గోరితివేని, నవి యన్నియును, నాయంద
యుండుటంజేసి, యేకాంత సేవాచతుర వైన నీకు నవి యన్నియు నిత్యంబు
లై యుండు. నీపాతివ్రత్యంబును, నాయందలి స్నేహంబు, నతివిశదంబు లయ్యె.
నా వాక్యంబులచేత భవదీయ చిత్తంబు చంచలంబు గాక నాయందుల బుద్ధి
దృఢం బగును. కావున సకల సంపద్విలసితం బైన ద్వారకానగర దివ్యమంది
రంబులందు నీడు భాగ్యంబునం జేసి, సంసారికై వడి నీయంద బద్ధానురాగుండ నై
వర్తింతు. తక్కిన ప్రాజేంద్రియ పరవశత్వంబున వికృతశరీరధారిణి యైన సతి
నన్నుం జెందుట దుష్కరంబు. ఆదియునుం గాక మోక్షప్రదుండ నైన నన్నుం
గామాతుర లై, యల్పమతు లై, వ్రత తపో మహిమలచేత దాంపత్య యోగం
బుకై సేవింతురు. అది యంతయు నా మాయావిజృంభితంబు. దానం జేసి పాడు

మందభాగ్యులై, నిరయంబు నొందుదురు. అట్లు గావున, ¹నీ సమాన యైన కాంత యే కాంతలం దైనఁ గలదే? నీ వివాహకాలంబున ననేక రాజన్యవర్యులఁ గైకొనక, భవదీయ మధురాలాప శ్రవణాత్మకుండ నైన నా నన్నిధికి “నా శరీరం బితర యోగ్యంబు గాదు. నీకు శేషంబ నై యున్న దాన”నని యేకాంతంబునం బ్రాహ్మణుం బుత్తెంచిన, నేనుం జనుదెంచి, నీ పరిణయసమయంబున భవత్సహో దరుం బట్టి విరూపుం గావించిన, నది గనుంగొనియును, నాయందలి ²విప్రయోగ భయంబున నూరకుండితివి. అది గావున బహుప్రకారంబు లై వర్తించు నీ సద్గుణంబులకు సంతసించు. అని యి విధంబున దేవకీసుతుండు, నరలోక విడంబ నంబుగ, గృహస్థనిభంగి, నిజ గృహకృత్యంబు లాచరించుచుండె. అని కుకుండు మఱియు నిట్లనియె.

268

క. అని యిట్లు కృష్ణుఁ డాడిన, వినయ వివేకానులాప వితతామృత సేచన ముదితహృదయ యై య, వ్యనితామణి వికచ వదవ వనరుహ యగుచున్.

క. నగ వామతించు చూపులు, నగధరు మొగమునను నిలిపి నయమునఁ గరముల్ మొగిచి వినుతించెఁ గృష్ణున్, ఖగవాహున్ రుచిరదేహుఁ గలితోత్సాహున్.

చ. ³అతుల విరాజమానముఖుఁ డై వివిధాంబర చారు భూషణ ప్రతతులతోడఁ గోరిన వరంబులు తద్దయు నిచ్చెఁ గృష్ణుఁ డున్నతశుభమూర్తి దేవగుణ నందితకీర్తి దయానువర్తి యై యతి మృదువాణికిం గిసలయారుణ పాణికి నీలవేణికిన్.

271

వ. ఇట్లు సమ్మానించి, కృష్ణుండు, రుక్మిణీయుం దానును తదనంతరంబ.

272

చ. ఎలమి ఘటింపఁగాఁ గలసి యీడెల నీడెల మల్లికాలతా వలి కరవీర జాతి విరవాదుల వీధులఁ గమ్మ దెమ్మెరల్ పొలయు నవీనవాసములఁ బొన్నలఁ దిన్నెలఁ బచ్చరచ్చలన్ గొలఁకుల లేఁ గలంకులను గోరిక లీరిక తొత్తఁ గ్రొత్త లై.

273

క. ఆరామ భూములందు ⁴వి, హారామల సౌఖ్యలీల నతిమోదముతో నా రామానుజుఁ డుండెను, నా రామామణియుఁ దాను నభిరామముగన్.

274

వ. మఱియు, ననేక వివిధ విచిత్ర మణివితా నాభిశోభిత ప్రాసాదోపరి భాగంబులను,

1. నీ సమానంబైన (హ) 2. ప్రేమాతిశయంబున (హ) 3. అశఁడు (హ) 4. విహారా దీక (హ); విహారదుల సౌఖ్యలీల నతిమధురముగా (చ,ట,ఫ,గ.) 5. కలాలాపకలిత ముక రంద (రం.వా.)

లాలిత నీలకంఠ కలకంఠ కలవింక శుక⁵కలాపకలిత తీరంబులను, మకరంద
పాన మదవ దిందిరిర యుంకారనంకుల కమల కల్హార సుధాసార నీహారపూరిత
కాసారంబులను, ధాతునిర్ద్వర రంజిత సానుదేశ గిరి కుంజపుంజంబులను, కృతక
శైలంబులను, క్రీడాగృహంబులను జెలంగి, నందనందనుండు, విదర్బరాజ
నందనం దగిలి, కందర్పకేశీ లోలాత్ముం డయ్యె.

అధ్యాయము - ౪౮

61

అనంతరంబ యా సుందరీలలామంబువలన ప్రద్యుమ్నుండు, చారుదేష్టుండు, సుధే
ష్టుండు, చారుదేవుండు, సుచారువు, చారుగుప్తుండు. భద్రచారువు, చారుభద్రుండు,
విచారువు, చారువు ననియెడు పదుగురు తనయులం బడసె. అట్లు సత్యభామా
జాంబవతీ నాగ్నజితీ కాళిందీ మాద్రీ మిత్రవిందా భద్రలకు వేటువేటం బదుగుఱేసి
భద్రమూర్తులైన కుమారు లుదయించిరి. ఇ వివ్రధంబున మఱియును. 275

చ. అనఘ! పదాఱువేల సతులందు జనించిరి వేటువేట నం
దనదశకంబు తత్సతవితానముఁ గాంచి రనేక సూనుల
న్నెనయఁగ నిట్లు పిల్లచెఱి కీనినకైవడిఁ బుత్ర పౌత్ర వ
ర్ధనమున నొప్పెఁ గృష్ణుండు ముదంబునఁ దామరతంప రై భువిన్. 276

తే. అట్లు⁴యదు వృష్టి భోజాంధకాది వివిధ
నామధేయాంతరముల నెన్నంగ నూట
యొక్క- దై చాల వర్ణిలై న కులంబు
న్యవకుమారులఁ జదివించు నేర్పు గలుగు. 277

తే. గురుజనంబులు విను మూఁడుకోట్ల మీఁద
నెనుబ దెనిమిది వేలపై నెసఁగ నూర్గు
రన్నఁ దద్బాలకావళి నెన్నఁ దరమె
శూలికైనను దామరచూలి కయిన. 278

వ. అందు గోవిందనందనుం డైన ప్రద్యుమ్నునకు రుక్మి కూఁతురివలన ననిరుద్ధుండు
సంభవించె. అనిన, మునివరునకు భూవరుం డి ట్టనియె. 279

—: అనిరుద్ధుని వివాహసమయమున బలరాముండు రుక్మి

మొదలగువారినిం జంపుట :—

క. బవరమునఁ గృష్ణచే ము, న్నవమానము నొంది రుక్మి యచ్యుతు గెలువం
దిపురుషుఁ దన సుత నరిసం, భవునకు నె ట్లిచ్చె నెఱుంగఁ బలుకు మునీంద్రా!

1. చారుదేవుండు (తం.) 2. చారు చంద్రుండు (తం) 611-0 3. శతకంబు (గ)
4. యాదవవృష్టి (తం.వా.)

సీ. నావుడు శుకయోగి నరనాయకోత్తమ ! నీవు చెప్పినయట్ల నెమ్మనమునఁ
బద్మాయతాక్షుచేఁ బడిన బన్నమునకుఁ గనలుచు నుండియు ననుజతోడి
నెయ్యంబునను భాగినేయున కిచ్చెను గూఁతు నంచిత పుష్ప కోమలాంగిఁ
1దనపూన్కి దప్పినఁ దగ విదర్భేశుండు విను మెఱింగింతు న విధముఁ దెలియఁ

తే. బరఁగ రుక్మవతీ స్వయంవరము కెలమి
నరుగుదెం డని భీష్మభూపర సుతుండు
వరుస రప్పించె రాజన్యవర కుమార
వరుల నను వార్త కలరి యా హరిసుతుండు.

281

చ. వర మణిభూషణ ప్రభల వర్గ మనర్గళభంగిఁ బర్వఁ బ్ర
స్ఫురిత రథాధిరోహణ విభూతి దలిర్ప మనోహరైక సు
స్థిర శుభలీల నేగె యదుసింహ కిశోరము రాజకన్యకా
పరిణయ వైభవాగత నృపాలక కోటికి రుక్మ వీటికి.

282

చ. చని పురిఁ జొచ్చి వృష్టి కులసత్తముఁ, డచ్చట మూఁగియున్న య
మ్మనుజవరేణ్య నందనులు మానము దూలి భయాకులాత్ము లై
చనఁగ ననేక చండశర సాయకసంపదఁ జూపి రుక్మ నం
దనఁ గొనివచ్చి వేడ్క నిజధామము సొచ్చె నవార్య శౌర్యఁ దై.

283

వ. ఇట్లు తెచ్చి ప్రద్యుమ్నుండు హరిణనయనం బరిణయం బంది, నిఖిలసుఖంబు
లనుభవింపుచుండె. అనంతరంబ.

284

క. ధీరుఁడు కృతవర్ముని సుకు, మారుఁడు వరియించె రుచిర మండనయుత నం
భోరుహముఖి రుక్మిణిసుతఁ, జారుమతీ కన్యఁ బ్రకట సజ్జనమాన్య.

285

తే. ప్రకట చరితుండు భీష్మభూపతి సుతుండు
మనము మోదింపఁ దన కూర్మి మనుమరాలి
రుక్మతోచన నసమాన రుక్మకాంతిఁ
జెలిమి ననిరుద్ధునకుఁ బెండ్లి సేయునపుడు

286

క. పొలుపుగ రత్నవిభూషో, జ్వలుఁ డయి శుభవేశ న వివాహార్థము ని
ర్మల బహువైభవ శోభన, కలిత విదర్భావనీశ కటకంబునకు.

287

చ. హరియును రుక్మిణీసతియు నా బలభద్రుఁడు శంబరారియు
న్నరిమదభేది సాంబుఁడును నాదిగ రాజకుమార కోటి సిం
ధుర రథ వాజి సదృటులతోఁ జని యందు సమగ్ర వైభవా
చరిత వివాహయుక్త దివసంబులు వేడుకఁ బుచ్చి యంతట.

288

- క. ఒకనాఁడు యదుకుమారకు, లకలంక సమగ్ర వైభవాబోప మహా
త్సకు లై యుండఁగఁ జూపి, పక యెకసెక్కెమున నవనిపాలురు వరుసన్.
- ఉ. ఎచ్చరికం గళింగధరణీకుడు రుక్మి మొగంబు సూచి నీ
యొచ్చెము దీర్చికో నిదియ యొప్పుగు వేళ బలుండు జూదమం
దిచ్చ గలండు గాని పొలుపెక్కిన నేర్పరి గాఁడు గాన నీ
కిచ్చు నవశ్యమున్ జయము నీఁగుము తొల్లిటఁ బడ్డ బన్నముల్ 280
- క. అని పురికొల్పిన రుక్మియుఁ, దన చేటుఁ దలంపలేక తాలాంకునితో
దను జూదమాడఁ దివిరెను, వనజాసను కృతము గడచువా రెవ్వ రిలన్. 281
- వ. అంత. 282
- క. కోరి విదర్బుఁడు కుటిల వి, హారుం డై పిలిచె జూదమాడ జితారిన్
హరిన్, సన్నత సూరిన్, సీరిన్ రైవతనుతార్ద్ర చిత్తవిహారిన్. 283
- ఆ. పూని మనము గొంత ప్రొద్దువోకకు రామ !
నెత్తమాడ నీవు నేర్తు వనఁగ
విందు మిపుడు కొంత వెలయొడ్డి యాడుద
మనినఁ బలుఁడు లెస్స యని చెలంగె. 284
- క. మదిలోని చలము దింపక, పది యిరువై నూలు వెయ్యి పదివే లిదె ప
న్నిద మని యొడ్డుచు నాడిరి, మదమున నిద్దఱును దురభిమానము పేర్చిన్. 285
- ఉ. ఆదిన యాట లెల్లను హలాయుధుఁ డోడిన రుక్మి గెల్చినన్
దోడి నృపాలకోటి పరితోషముఁ జెందఁ గళింగభూవిభుం
దోడె బలుం డటంచుఁ బ్రహసోక్తుల నెంతయు రాముఁ జుల్కగా
నాడెను దంతపక్తి వెలి యై కనుపట్టఁగ జాల నప్పుచున్. 286
- తే. బలుఁడు కోపించి యొకలక్ష పణము సూసి
యాడి ప్రకటంబుగా జూద మపుడు గెల్చె;
గెల్చినను రుక్మి యిది యేను గెల్చియుండ
గెలుపు నీ దని కికురింప నలవి యగునె. 287
- క. అనపుడు హలధరుఁ డిచ్చటి, జనపాలక సుతులఁ జూచి సత్యము పలుకుం
దని యడిగిన వారలు రు, క్కునిహితు లై పలుకరైరి మొగమోటమునన్. 288

ఉ. అప్పటియట్ల యొడ్డి ముసలాయుధు దేవున నాడి జూదముం
జూప్పడ గెల్చి యీ గెలుపు చూడఁగ నాదియొ వానిదో జనుల్
దప్పక చెప్పుఁ డన్న విదిత ధ్వనితో నశరీరవాణి దా
నిప్పటియాట రాముఁడె జయించె విదర్బుఁడె యోడె నావుడున్.

299

వ. అనిన విని, సకలజనంబులు నద్భుతానంద నిమగ్న మానసు లైరి. కుటిలస్వభావు
లయిన భూవరులు రుక్మిం గైకొల్పిన, నతండు తన తొల్లింటి పరాభవంబు
దలంచి, యెదిరిఁ దన్ను నెఱుంగక, బలాబల వివేకంబు సేయనేరక, విధివశాను
గతుం దై, చలనంబునం బలునిం గని, యిప్పటి యాటయు నేనే గెల్చియుండ
వృథా జల్పకల్పనుండ వై, నీవు గెల్చితి నని పలికెదవు. అక్షవిద్యా నైపుణము
గల భూపకుమారులతోఁ బసులకాపరు లెత్తువత్తురే? అని క్రొవ్వున నవ్వుచుం
బలికిన, న ప్పులుకులు సెవులకు ములుకుల క్రియం దాఁకినఁ, గోపోద్దీపిత
మానసుం దై, పెటపెటం బండ్లు గొఱుకుచుం, గన్నుం నిప్పులుప్పిల్లం, గినుకం
దోఁక ద్రొక్కిన మహారగంబు నోజన్ రోజుచు, దండతాడితం బైన పుండరీ
కంబు లీల హమ్మని మ్రోయుచు, బ్రచండ బాహుదండంబులు సాఁచి, పరిమం
బందుకొని, పరిపంథి యైన రుక్మిని నతని కనురూలం బైన రాజలోకంబును
బడలుపడ నడిచె. ఆ య్యవసరంబున.

300

క. మును దంతపంక్తి వెలిగాఁ, దను నవ్విస య క్కళింగుఁ దలపట్టి రయం
బునఁ బడఁ దిగిచి వదన మే, పునఁ బెడచే వ్రేసి దంతములు వెన డులిచెన్.

301

క. అంతం బోవక రుక్మిని, దంతంబులు మున్ను డులిచి తను వగలింప
న్నంతకపురి కేగెను వాఁ, డెంతయు భయ మంది రాజు లెల్ల, గలంగన్.

302

వ. అట్లు చేసి, య య్యాదవ సింహం బవక్రవిక్రమంబునం జెలంగె నంత.

303

క. భూవర! పద్మాక్షుఁడు దన, బావ హతుం డగుటఁ గనియుఁ బలుకక యుండెన్
భావమున రుక్మిణీ బలదేవుల కే మనఁగ నెగ్గు దేరునొ యనుచున్.

304

వ. అంత నా విదర్బనగరంబు నిర్గమించి.

305

క. పరమానురాగ రస సం, భరి తాంతఃకరణు లగుచుఁ బాటించి వధూ
వరులను రథమం దిడి హల, ధర హరి రుక్మిణులఁ గొల్చి తగ యదుపీరుల్.

ఉ. మంగళతూర్య ఘోషము లమందగతిం జెలఁగంగ మత్తమా
తంగ తురంగ సదృట కదంబముతోఁ జని కాంచి రంత నా
రంగ లవంగ లుంగ విచర న్మదభృంగ సురంగనాద సం
సంగ తరంగిణి కలిత సంతత నిర్మల నా కుశస్థలిన్.

307

వ. ఇట్లు పురోపవ నోపకంఠంబునకుం జని.

308

క. అందు వసిందిరి నందిత, చందన మందార కుంద చంద్ర లన న్మా
కందముల నీడ హృదయా, నందము ¹సంధింప నందనందన ముఖ్యుల్.

309

వ. తదనంతరంబ, పురప్రవేశంబు చేసిరి. అని చెప్పి, శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షి
న్నరేంద్రున కిట్లనియె.

310

అధ్యాయము - ౬౨

ఉషోపరిణయ కథ

—: బాణాసురుం డీశ్వరప్రసాదము నొందుట : —

తే. అనఘ! బలినందనులు నూర్పు రందులోన
నగ్రజాతుండు బాణుఁ డ త్యుగ్రమూర్తి
చిర యశోహరి విహిత పూజిత పురారి
యహిత తిమిరోష్టకరుఁడు సహస్రకరుఁడు.

311

క. బాణుఁడు విక్రమజిత గీ, ర్వాణుఁడు నని కాంచె భక్తివశుఁ డై సగణ
స్థాణుఁ నిర్దళితా సమ, బాణుం దాండవధురీణు భక్తత్రాణుఁ.

312

క. కని యనురాగ వికాసము, దన మనమునఁ గడలుకొనఁగ ధర జాగిలి వం
దన మాచరించి మోదము, దనరఁగఁ దాండవము సలుపుతటి న య్యభవుఁ.

313

ఉ. సంచిత భూరి బాహుబల సంపద పెంపున నారజంబు వా
యించి యనేకభంగుల సుమేళుఁ ద్రిలోకశరణ్యు నాత్మ మె
చ్చించి ప్రమోది యై నిజ వశీకృత నిశ్చలి తాంతరంగుఁ గా
వించి తదాననాంబురుహ వీక్షణుఁ డై తగ మ్రొక్కి యిట్లనెఁ.

314

ఉ. శంకర! భక్తమానస వశంశర! దుష్ట మధాసురేంద్ర నా
శంకర! పాండు నీల రుచి సుంకర వర్ణ నిజాంగ! భోగిరా
ట్కంకణ! పార్వతీ హృదయ కైరవ కైరవమిత్ర! యోగిహృ
త్సంకష పంకజాప్త! నిజరాండవ ఫేలన! భక్తపాలనా!

315

వ. అని వినుతించి.

316

ఉ. దేవ ! మదీయ వాంఛితము తేటపడ న్నిటు విన్నవించెదన్
 నీవును నద్రినందనయు నెమ్మిని నా పురి కోటవాకిటన్
 గావని యుండి నన్నుఁ గృపఁ గావుము భక్తఫలప్రదాత ! యో
 భావభవారి ! నీ చరణ పద్మము లెప్పుడు నాశ్రయించెదన్.

817

వ. అని యభ్యర్థించినం, బ్రసన్నుం దై, భక్తవత్సలుం డగు పురాంతకుండు, గౌరీ
 సమేతుం దై, తారకాంతక గజాననాది భూత గణంబులతోడ బాణనివాసం బగు
 శోణపురంబు వాకిటం గాపుండె, పదంపడి యొక్కనాఁ డ బృలినందనుండు.

తే. దర్పమునఁ బొంగి రుచిర మారాండ ¹దీప్త
 మండలముతోడ మార్పడు మహిత శోణ
 మణి కిరీటము త్రిపురసంహరుని పాద
 వనజములు సోఁక మొక్కి యి ట్లని నుతించె.

819

సి. దేవ ! జగన్నాథ ! దేవేంద్రవందిత ! వితతచారిత్ర ! సంతతపవిత్ర !
 హాలాహలాహార ! యహిరాజ కేయోర ! బాలేందుభూష ! సద్భక్తపోష
 సర్వలోకాతీత ! సద్గుణసంఘాత ! పార్వతీహృదయేశ ! భవవినాశ !
 రజతాచల స్థాన ! గజచర్మ పరిధాన ! సురవైరి విధ్వస్త ! కూలహస్త !

తే. లోకానాయక ! సద్భక్తలోక వరద !
 సురుచిరాకార ! మునిజన స్తుతివిహార !
 భక్తజన మందిరాంగణ పారిజాత !
 నిన్ను నెవ్వఁడు నుతిసేయ నేర్పు నభవ !

920

మ. అనిలో నన్ను నెదిర్చి బాహుబల శౌర్యస్ఫూర్తిఁ బోరాడఁ జొ
 లిన వీరుం డొకఁడైనఁ బందెమునకున్ లేడయ్యె భూమండలి
 న్ననయంబుం ²భవదగ్రదత్త కరసాహస్రంబు కండూతి వా
 యు నుపాయంబును లేదె యీ భరము నె ట్లోర్తు న్నుమానాయకా !

821

సి. హంకార కంకణ క్రేంకార శింజినీ టంకార నిర్ఘోష సంకులంబు
 చండ దోర్దండ భాస్వ న్మండలాగ్ర ప్రకార ఖండిత రాజమండలంబు
 కూలాహత ష్టతోద్వేల ³కిలాల కల్లోలకేశీ సమాలోకనంబు
 కుంభ దున్మద కుంభి కుంభస్థల ధ్వంస సంభూత శౌర్య విజృంభణంబు

తే. గలుగు నుద్దామ భీమ సంగ్రామకేశి
ఘన పరాక్రమ విక్రమ క్రమము గాఁగఁ
జరప లేనట్టి కరములు గరము దుఃఖ
కరము లగుఁ గాక సంతోషకరము లగునె.

322

ఉ. కాన మదీయ చండ భుజగర్వ పరాక్రమ కేశికిఁ సముం
డీ నిఖిలావనిం గలఁడె యిందుకళాధర ! నీవు 'దక్క' నా
నా నిటలాంబకుండు దనుజాధిపుమాటకుఁ జాల రోసి లో
నూనిన దోషవార్ధి గడ లొత్తఁగ నిట్లని పల్కె భూవరా !

323

క. విను మూఢహృదయ ! నీకే, తన మెప్పు డకారణంబ ధారుణిపైఁ గూ
లును నపుడ నీ భుజావళి, తునియఁగ నాయంతవానితో నని గల్గుఁ.

324

వ. అని పలికె. అట్లు సంప్రాప్త మనోరథుం దై, భుజవినాశ కార్యధురీణుం డగు
బాణుండు, సంతృప్తాంతరంగుం డగుచు, నిజ నివాసంబునకుం జని, తన ప్రాణ
వల్లభల యుల్లంబులు -వల్లవింపఁ జేయును, నిజధ్వజ నిపాతంబు నిరీక్షింపుచుండె.
తదనంతరంబ.

325

నీ. ఆ దానవేశ్వరు 2ననుఁగుఁగూఁతురు నుషాకన్య సచ్చరిత సౌజన్యధన్య
రూప విభ్రమకళా రుచిర కోమలదేహ యతను నాటవబాణ మనఁగ నొప్పు
సుందరీరత్నంబు నిందునిభానన యలసీలవేణి పద్మాయతాక్షి
యొకనాఁడు రుచిర సౌధోపరి వేదికా స్థలమున మృదుశయ్య నెలమిఁ గూర్చి

తే. మున్ను తన చౌల నెన్నఁడు విన్నయతఁడుఁ
గన్నులారంగఁ దాఁ బొడగన్నయతఁడుఁ
గాని యసమాన రూపరేఖా విలాస
కలితు ననిరుద్ధ నర్మిలిఁ 3గవసి నటులు.

326

చ. కలఁ గని యంత మేలుకలి కన్నులఁ బాష్పకణంబు లొల్కఁగాఁ
గలవలెఁ గాక నిశ్చయముగాఁ గమనీయ విలాస విభ్రమా
కలిత తదీయ రూపము ముఖంబున వ్రేలినయట్ల దోచినఁ
గళవళ మందుచుఁ బిగియఁ గొఁగిటిచే బయ లప్పశించుచుఁ.

327

వ. మఱియును.

328

చ. సరస మృదూక్తులుం గునుమసాయకు కేశిను శాటికా కణా
కరషణముల్ నఖ క్రియలు గ్రమ్మఁ గపోల లలాట మేఖలా
కర కుచ బాహు మూలములు గైకొన యుండుట లాదిగాఁ దలో
దరి మది గాఢ మై తగిలె దర్పకుఁ డచ్చున నొత్తినట్ల యై. 329

సి. కలికి చేష్టలు భావగర్భంబు లయినను బ్రియుమీది కూరిమి¹వెగ్గిలింపఁ
బిదపిద నై లజ్జ మదిఁ బదనిచ్చినఁ జెలిమేనఁ బులకలు చెక్కులొత్త
మదనాగ్ని సంతప్త మానస యగుటకు గురుకుచ హారవల్లరులు కందఁ
జిత్తంబు నాయకాయత్త మై యుంటకు మఱుమాట లాడంగ మఱపు గదుర

తే. నతివ మనమున సిగ్గు మోహంబు భయముఁ
బొదివె నునుమంచు నెత్తమ్మిఁ బొదువుమాడ్కిఁ
బ్రథమ చింతాభరంబునఁ బద్మనయన
కోరి తలచీర వాటింప నేరదయ్యె. 330

వ. ఇట్లు విరహవేదనా దూయమాన మానస యై యుండె. అంత నెచ్చెలులు డాయం
జనుదెంచినం, దన మనంబునఁ బొడము మనోజవికారంబు మఱువెట్టుచు నప్పుడు.

చ. పొరిఁబొరి వచ్చు నూర్పుగమిఁ బుక్కిట నుంచి కుడాగ్రసీమపై
బెరసిన సన్న లేజెమట బిందువు లొయ్యన నార్పుఁ గన్నులన్
దొరఁగెడు బాష్పపూరములు దొంగలితెప్పల నాని చుక్కలన్
దరుణులు రండు చూత మని తా మొగమెత్తును గూఢరాగ యై. 332

వ. ఇ వివ్రధంబునఁ జరియించు చుండె. అట్టి యెడ. 333

తే. అంతకంతకు సంతాప మతిశయించి
వలుదఁచన్నులు గన్నీటివఱదఁ దడియఁ
జెలులదెసఁ జాడఁ జాల లజ్జించి మొగము
వాంచి పలుకకయుండె న వ్యనరుహాక్షి. 334

వ. అంత. 335

తే. బలితనూభవు మంత్ర కుంభాండు తనయ
దన బహిఃప్రాణ మిది యనఁ దనరునట్టి
కామినీమణి ముఖపద్మ కాంతి విజిత
శిశిరకర చారు రుచిరేఖ చిత్రరేఖ. 336

వ. కదిసి, య బ్బాల నుపలక్షించి.

837

తే. పడఁతి ! నీ విష్ణు సౌబగుని బయలవెదకు
విధమునను నాత్మవిభుఁ డని వేడ్క బిలిచి
పూని చేతికి లోనైనవానిఁ బాసి
బ్రాంతి బొందిన భావంబు ప్రకట మయ్యె.

838

తే. వనిత ! నా కన్న నెవరైన వారు నీకుఁ
గలుగనేర్తురె నీకోర్కెఁ దెలియఁజెప్ప
కున్న మీ యన్నతో డన్నఁ గన్నఁగవల
నలరు నునుసిగ్గుతో నగ వామతింప.

839

వ. ఇ విద్విధంబున చిత్రరేఖం గనుంగొని యి ట్టనియె.

840

చ. చెలి ! కలలోన నొక్క సరసీరుహనేత్రుఁడు హార రత్నకుం
దల కట కాంగుళియక రణ న్మణిసూపుర భూషణుండు ని
ర్మల కనకాంబరుండు సుకుమారతనుండు విసీలదేహుఁ డు
జ్జ్వలరుచి నూతన ప్రసవసాయకుఁ డున్నతవక్షుఁ డెంతయున్.

841

చ. నను బిగియారఁ గొఁగిట మనం బలరారఁగఁ జేర్చి మోదముం
దనుకఁగ నంచి తాధరసుధా రస మిచ్చి మనోజకేశికిఁ
బనుపడఁ జేసి మంజు మృదుభాషలఁ దేలిచి యంతలోననే
చనియెను దుఃఖవార్ధిఁ బెలుచన్ ననుఁ ద్రోచి సరోరుహననా !

842

—: చిత్రరేఖ రాజవరులఁ బటంబున లిఖించి చూపి యనిరుద్ధునిఁ దెచ్చుట :—

వ. అనుచు న మృతకాళిని చిత్తంబు, చిత్తజాయత్ర బై, తత్తటంబున విరహా
నలం బుత్తలపెట్టఁ గన్నీరు మున్నీరుగా వగచుచు, విన్ననైన వదనారవిందంబు
వాంచి యారకున్నఁ, చిత్రరేఖ దనమనంబున న య్యింతి సంతాపంబు చింతించి,
యి ట్టనియె.

848

చ. సరసిజనేత్ర ! యేటికి విచారము నా కుశలత్వ మేర్పడన్
నర సుర యక్ష కింపురుష నాగ నభశ్చర సిద్ధ సాధ్య కి
న్నరవర ముఖులన్ బటమునన్ లిఖియించినఁ జూచి నీ మనో
హరుఁ గని వీడె పొమ్మనిన నప్పుడె వానిని నీకుఁ దెచ్చెదన్.

844

1. భావనీమణి : సౌబగుని బయల వెదకు విధమునను నాత్మవిభుఁ బాసి విహ్వలించు
వగను జేతికి లోనైన వానిఁ బాసి బ్రాంతిఁ బొందిన భావంబు ప్రకటమయ్యె (తం.వా.)

వ. అని యొడంబటిచి, మిలమిలని మంచుతోడం బురుణించు, ధశధశ మని మెఱుంగులు తుఱంగలిగొను పటంబు నావటంబు సేసి, వజ్రంబున ¹మెదియించి పంచ వన్నియలు వేఱువేఱు కనక రజత పాత్రంబుల నించి, కేలం దూలిక ధరియించి, యొక్క విజనస్థలంబునకుం జని, ముల్లోకంబులం జేరుగలిగిన వయో రూప సంపన్ను లైన పురుషముఖ్యుల నన్వయ గోత్ర నామధేయంబుతోడ వ్రాసి, యాయితం బయిన య ప్పటంబుఁ దన ముందఱికిం దెచ్చి పెట్టి, యి ప్పటంబునం దగులనివారు లేరు. వారిం జెప్పెద. సావధానంబున నాకర్ణింపుము. అని యి ట్లనియె.

345

సీ. కమనీయ సంగీతకలిత కోవిదులు కింపురుష గంధర్వ కిన్నరులు వీరె సతత యౌవనులు నిచ్చావిహారులు సిద్ధ సాధ్య చారణ వియచ్చరులు వీరె ప్రవిమల సౌఖ్యసంప ద్వైభవులు సుధాశన మరు ద్యక్ష రాక్షసులు వీరె నిరుపమ రుచికళాన్విత కామరూపు లై పొగడొందునట్టి పన్నుగులు వీరె

తే. చూడు మని నేర్పు దీపింపఁ జూపుటయును
జిత్రము నిజ మనోరథసిద్ధి వడయఁ
జాలకుండిన మధ్యమ శ్మాతలాధి
పతులఁ జూపుచు వచ్చె న పృథ్వునయన.

346

347

ఉ. మాళవ కొంకణ ద్రవిడ మత్యు పుళింద కళింగ భోజ నే
పాళ విదేహ పాండ్య కురు బర్బర సింధు యుగంధ రాంధ్ర బం
గాళ కరూళ బెంకణ త్రిగర్త సుధేష్ఠ మరాట లాట పాం
చాల నిషాద ఘోరరక సాల్వ మహీశులు వీరె కోమలీ!

347

ఉ. సింధురవైరి విక్రముఁడు శీతమయాఖ మరాళికా పయ
స్సింధు పటీర నిర్మల విశేష యశోవిభవుండు శౌర్య ద
ర్బాంధు రిపు క్షితిక నిక రాంధతమః పటలార్కుఁ డీ జరా
సంధునిఁ జూడు మాగధుని నద్భుతహదశ్య సుతుం గృహీదరీ!

348

మ. సకలోర్వితలనాథ సన్నతుఁడు శశ్య ద్భూరి బాహుబలా
ధికుఁ డుగ్రాహవ కోవిదుండు త్రిజగ ద్విఖ్యాత చారిత్రకుం
దకలకోజ్జ్వల దివ్యభూషుఁడు విదర్బాధీశ్వరుం దైన ధీ
ష్ణకభూపాల కుమారుఁ జూడు మితనిన్ మత్త ద్విరేఫాలకా!

349

- ఉ. సంగరరంగ నిర్దళిత చండ విరోధవరూధినీశ మా
తంగ తురంగ సదృట రథ ప్రకటైక భుజా విజృంభణా
భంగ పరాక్రమ ప్రకట భవ్యయశో మహనీయమూర్తి కా
శింగుడు వీడె చూడు తరళీకృత చారు కురంగలోచనా! 350
- మ. సుగుణాంభోనిధి ఫాలలోచను సుమేళు న్నాత్మ మెప్పించి శ
క్తిగరిష్ఠం బగు శూలముఁ బడసె నక్షిణ ప్రతాపోన్నతిఁ
జగతిఁ మిక్కిలి మేటి వీరుఁడు రణోత్సాహుండు భూపాత్రుఁ డీ
భగదత్తుం గనుఁగొంటె పంజకముఖీ! ప్రాగ్జ్యోతి షాధీశ్వరుఁ. 351
- మ. వికచాంభోరుహ పత్రనేత్రుఁ డగు గోవిందుండు దాఁ బూను నం
దక చక్రాబ్జ గదాది చిహ్నములచేతఁ వాసుదేవాఖ్య ను
త్సుకుఁ దై యెప్పుడు మచ్చరించు మదిఁ గృష్ణుం డన్న నీ మేటి పౌం
ద్రకుఁ గాశీశ సఖుం గనుంగొనుము వేడ్కఁ జంద్ర బింబాననా! 352
- మ. ద్విజ శుశ్రూషయు సూన్యత వ్రతము నుద్యృత్తిఁ భుజాగర్వముఁ
విజయాటోపము చాపనైపుణియు ధీ విస్ఫూర్తి యుం గల్గు నీ
రజసీనాథ కులప్రదీపకులఁ బాఱుం జూడు పద్మాక్షి! ధ
ర్మజ భీమాద్జున మాద్రినందనుల సంగ్రామైక పారీణులఁ. 353
- మ. బలిమిఁ సర్వ నృపాలుర న్నదిమి కప్పంబుల్ దగం గొంచు ను
జ్జ్వల తేజో విభవాతిరేకమున భాస్వ త్కిర్తి శోభిల్లఁగాఁ
బొలుపొందం దను రాజరా జన మహా భూరి ప్రతాపంబులుం
గల దుర్యోధనుఁ జూడు సోదరయుతుం గంజాత పత్రేక్షణా! 354
- వ. అని యి బృంగి చప్పన్న దేశాధీశు లగు రాజవరుల నెల్లఁ జూపుచు, యదువంశ
సంభవు లైవ శూరసేన వసుదే వోద్ధవాదుల జూపి, మఱియును. 355
- ఉ. శారద నీరదాబ్జ ఘనసార సుధాకర కాశ చంద్రికా
సౌల పటీర వర్ణ యదుసత్తము సుత్తమనాయకుఁ బ్రమ
త్తానినృపాల కానన హుతాశనమూర్తిఁ బ్రలంబ దైత్య సం
హరునిఁ గామపాలుని హలాయుధుఁ జూడుము దైత్యనందనా! 356
- సీ. కమనీయ శుభగాత్రుఁ గంజాత దళనేత్రు వసుధాకశత్రుఁ బావనచరిత్రు
సత్యసంకల్పు నిశాచరోగ్ర వికల్పు నత పన్నగాకల్పు నాగతల్పుఁ
గొస్తుభమణి భూష గంభీర మృదు భాష శ్రితజన పోషు నంచితవిశేష
నీలనీరద కాయ నిర్జిత దైత్యు ధృత పీత కౌశేయు నతవిధేయు

తే. నఘ మహాగద వైద్యు వేదాంతవేద్యు
దివ్యముని సన్నతామోదుఁ దీర్థపాదు
జిష్టు వర సద్గుణాలంకరిష్టుఁ గృష్టుఁ
జూడు దైతేయకులకాల! సుభగలీల! 857

చ. స్ఫుర దళింజినీ రస విభూషిత పుష్పధను ర్విముక్త బా
స్వర నవ చూతకోరక నిశాత శిలీముఖ పాత భీత పం
కరుహభవాది చేతననికాయు మనోజ నిజాంశు రుక్మిణీ
వర సుతు రాజకీర పరివారుని మారునిఁ జూడు కోమలీ! 858

వ. ఇ విద్విధంబునఁ జూపిన. 859

మ. వనితారత్నము కృష్ణనందనుని భావప్రౌఢిఁ దాఁ జూచి గ్ర
ద్ధన ద న్నర్థి వరించి గన్న సుగుణోత్తంసంబ కా నాత్మలో
ననుమానించి యనంతరంబ యనిరుద్ధాఖ్యుఁ సరోజాక్షు నూ
తన చేతోభవమూర్తిఁ జూచి మది సంతాపించుచు న్ని ట్లనుఁ. 860

ఉ. ఇంతి! మదీయ మానధన మెల్ల హరించిన మ్రుచ్చు ని మ్రొయిం
బంత మెలర్చ వ్రాసి పటభాగ నిరూపితుఁ జేసినట్టి నీ
యంతటి పుణ్యమూర్తిఁ గొనియాడఁగ నేర్తు నె నీ చరిత్రముల్
వంతలె నాకు నీ మహితవీరు కులంబు బలంబుఁ జెప్పమా. 861

చ. అనవుడు చిత్రరేఖ జలజాక్షికి ని ట్లను నీ కుమారకుం
దనఘుఁడు యాదవాన్వయ సుధాంబుధి పూర్ణసుధాకరుండు నాఁ
దనరిన కృష్ణ పౌత్రకుఁ డుదారచరిత్రుఁడు భూరి సింహసం
హననుఁ డరాతిసైన్య తిమిరార్కుఁడు పే రనిరుద్ధుఁ డంగనా! 862

వ. అనిచెప్పి, యే నతిత్వరితగతిం జని, య క్కుమారరత్నంబుఁ దోడ్కొని వచ్చు
నంతకు, సంతాపింప కుండుము. అని ¹య క్షణంబ వియ ద్గమనంబునం జని చని,
ముందట. 863

క. సరసిజముఖి కనుఁగొనె శుభ, భరిత విలోకన విభూత భవవేదనముఁ
బరసాధనమును సుకృత, స్ఫురణాపాదనముఁ గృష్ణ పుటభేదనముఁ. 864

వ. కని, డాయం జని, తనీయ సుషమావిశేషంబులకుం బరితోషంబు నొందుచుఁ,
గామినీ చరణ మణిసూపుర ఝణఝణ ధ్వనిత మణిగోపురంబును, నతివిభవ విజిత
గోపురంబును, నగు ద్వారకానగరంబు నిశాసమయంబునం బ్రచచ్చన్నవేషంబునం
జొచ్చి, కనక కుంభ కలిత సౌధాగ్రంబున, ఘణిదీప నిచయంబు ప్రకాశింపఁ,

జంద్రకాంతశిలా భవనంబున సుధాధామ రుచిర రుచినిచయంబు నపహసింపు
హంసతూలికా తల్పంబున, నిజాంగనా రతి శ్రమంబున నిద్రాసక్తుం డై యున్న
యనిరుద్ధుం జేరి, తన యోగవిద్యా మహత్త్వంబున నతని నెత్తుకొని మనోవేగం
బున శోణపురంబునకుం జని, బాణాసుర నందన యగు నుషాసుందరి తల్పంబునం
దిడి, యి ట్లనియె.

365

క. వనజాక్షి! చూడు నీ విభు, ననిమిష నగధీరు శూరు నభినవ మారుఁ
వనధిగభీరు నుదారుని, ననిరుద్ధకుమారు విదశితాహిత వీరుఁ.

366

క. అనిన నుషాసతి తనమన, మున ననురాగిల్లి మేనఁ బులకాంకురముల్
మొనయఁగ నానందాశ్రులు, గనుఁగవ జడిగురియ ముఖవికాస మెలర్పఁ.

367

వ. ఇట్లు మనంబున నుత్సహించి, చిత్రరేఖం గనుఁగొని, య య్యింతి యి ట్లనియె.

సీ. అతివ! నీ సాంగత్య మను భానురుచి నాకుఁ గలుగుటఁ గామాంధకార మడఁగెఁ
దరకాక్షి! నీ సఖిత్వం బను నావచేఁ గడిఁది వియోగాభ్యఁ గడవఁగంటి
నబల! నీ యనుబంధ మను సుధావృష్టిచే నంగజసంతాప మార్పఁగంటి
వనిత! నీ చెలితనం బను రసాంజనముచే నా మనోహర నిధానంబుఁ గంటిఁ

తే. గలఁ దోచిన రూపు గ్రక్క-న లిఖించు
వారు నౌ నన్నఁ దోడైచ్చువారుఁ గలరె
నీటిలో జాడఁ బుట్టించు నేర్పు నీక
కాక గల్గునె మూఁడు లోకములయందు.

369

వ. అని వినుతించి, చిత్రరేఖను నిజమందిరంబునకుం బోవం బనిచినం జనియె.
అనంతరంబ వింతజనుల కెవ్వరికిం బ్రవేశింపరాని యంతఃపుర సౌధాంతరంబున
ననిరుద్ధుండు మేల్కొని, య య్యింతిం గనుఁగొని యప్పుడు.

370

క. సురుచిర మృదుతల్పంబునఁ, బరిరంభణ సరనవచన భావకళా చా
తురి మెఱయ నా కుమారుఁడు, తరుణీమణిఁ బొందె మదన తంత్రజ్ఞుం డై.

371

ఉషాకన్యకా సంగతుం డగు ననిరుద్ధుని బాణాసురుండు నాగపాశబద్ధునిఁ జేయుట

వ. ఇ వివిధంబున నతిమనోహర విభవాభిరామంబు లగు దివ్యాంబ రాభరణమాల్యాను
లేపనంబులను, గర్భూర తాంబూలంబులను, వివిధాన్నపానంబులను సురుచిర మణి
దీపికా నీరాజనంబులను, సుగంధ బంధుర ధూపంబులను, నాటపాటలను, వీణా
వినోదంబులను, బరితుష్టిం బొంది, కన్యా కుమారకు లానంద సాగరాంత
ర్నిమగ్నమానసు లై, యుదయాస్తమయ నిరూపణంబు సేయనేరక, ప్రాణంబు

తొక్కటి యైన తలంపులం గదిసి, యిష్టోపభోగంబుల సుఖించుచుండిరి.
అంత. 372

క. ఆలోనన నతిచిర మగు, కాలము సుఖలీల జరుగఁగా వరుస నుషా
బాలాలామ కొయ్యనఁ, జూ లేర్పడి గర్భ మొదవె సురుచిరభంగిఁ. 373

క. 1అ చిన్నె లంగజాలలు, సూచి భయాకులత నొంది స్రుక్కుచుఁ దమలో
నో చెల్ల ! 2యెట్టులో యీ, రాచూలికిఁ జూలు నిలిచె రా యి బృంగిఁ. 374

క. అని గుజగుజ వోవుచు ని, పునిఁ దప్పక దనుజలోక పాలునితోడఁ
వినుపింపవలయు నని వే, చని బాణుం జేరి మ్రొక్కి నద్వినయమునఁ. 375

క. మంతనమున దేవర ! క, న్యాంతఃపుర మేము గాచి యరయుచు నుండఁ
వింతజనములకుఁ జొరఁగ దు, రంతము విను పోతుటిగ కైన సురారీ ! 376

తే. ఇట్టిచోఁ గావలున్న మే మెవ్వరమును
నేమి కనుమాయయో కాని యెఱుఁగ మధిప !
నీ కుమారిక గర్భంబు నివ్వటిల్లి
యున్న దన్నను విని రోషయుక్తుఁ డగుచు. 377

వ. అట్టియెడ నా దానవేంద్రుండు, రోషావేశ భీషణాకారుం డై, కటము లదర,
బొమలు ముడివడం, గనుంగవల ననలకణంబు లుప్పతిల్ల, సటలు వెఱికినం,
జటులగతి నెగయు సింగంబు విధంబున లంఘించుచు, భీకర కరవాలంబు కేలం
దాల్చి, సముద్ధండగతిం గన్య సౌధాంతరంగంబునకుం జని. 378

సీ. కనియె శుభోపేతుఁ గందర్పసంజాతు మానితదేహు నాజానుబాహు
మకరకుండల కర్ణ మహిత ప్రభాపూర్ణుఁ జిర 3యశోల్లాసుఁ గౌశేయవాసుఁ
గస్తూరికా లిప్తు ఘన కాంతి కుముదాప్తు హార శోభిత వక్షు నంబుజాక్షు
యదువంశ తిలకు మత్తాశి నీలాలకు నవపుష్పదాపుఁ బూర్ణప్రతాపు

తే. నభినవాకారు నక్షవిద్యా విహారు
మహిత గుణవృద్ధు మన్మథ మంత్రసిద్ధుఁ
గటిత పరిశుద్ధ నఖిల లోకప్రసిద్ధుఁ
జతురు ననిరుద్ధు నంగనాజన నిరుద్ధు. 379

చ. కని కన లగ్గలింప సురకంటకుఁ డుద్ధతి సద్భటావళిం
గనుఁగొని యీ నరాధమునిఁ గట్టుఁడు కొట్టుఁ డన్న వా
రనుపమ పేరిడిదితు లహర్పతితేజము మాయఁ జేయ డా
సిన నృపశేఖరుండు మదిఁ జేవయు లావును నేర్పు దర్పముఁ.

380

చ. కలిగి మహోగ్రవృత్తిఁ బరిఘంబుఁ గరంబున లీలఁ దాల్చి దో
ర్బల ఘన విక్రమ ప్రళయభైరవు భంగి విజృంభణక్రియా
కలన నెదిరెచ్చి దానవనికాయముతోఁ దలపాటుఁ బోటునుం
జలము బలంబు దైర్యమును శౌర్యము వ్రేటున వాటుఁ జూపుచుఁ.

381

చ. పదములు బాహులుం దలలు ప్రక్కలు చెక్కలు జానుయుగ్మముల్
రదములు కర్ణముల్ మెడ లురంబులు మూపులు వీపు లూరుపుల్
చిదురుప లై ధరం దొఱఁగఁ జిందఱవందఱ సేయ సైనికుల్
కదన పరాజ్ఞుక్రమము గైకొని పాటిరి కాందిశీకు లై.

382

వ. ఇ విధంబున సైన్యంబు దైన్యంబు నొందియు, వెఱచియు, బఱచియు,
విచ్చియుఁ జచ్చియుం, గలంగియు నలంగియు, విఱిగియు సురిఁగియు, జెదరియు
బెదరియుఁ, జేవ దఱిగి, నులుము లై, తన మలుపుసొచ్చిన, బాణుండు శౌర్య
ధురీణుండునుం, గోపోద్ధిపిత మానసుండును నై. కదిసి, యేనియు, వ్రేసియుఁ,
బొడిచియు, నడిచియుఁ బెనంగి.

383

క. క్రుద్ధం దై యహిపాశ ని, బద్ధం గావించె నసురపాలుఁడు రణస
న్నద్ధుఁ శరవిద్ధు న్నని, రుద్ధుఁ మహితప్రబుద్ధు రూపసమృద్ధుఁ.

384

వ. ఇట్లు కట్టి, త్రోచిన, నుపాసతి, శోక వ్యాకులిత చిత్తయై, యుండె. అంత నక్కడ.*

అధ్యాయము — ౬౩

క. ద్వారకలో ననిరుద్ధ కు, మారుని పోకకును యదుసమాజము వగలం
గూరుచు నొకవార్తయు విన, నేరక చింతింప నాల్గునెల లరిగె నృపా !

386

వ. ఆ య్యవసరంబున.

387

1. సైన్యముల్ (హ)

* ఈ క్రింది పద్యములు రెండును, తం.వా. ప్రతులలో నున్నవి. *హ'' లో లేవు.

క. నీం పటాంబిత మై సువి, కలం లై వాయు నిహారిఁ జందర్శని నా
బీం మగు సతని తేతన, మలోన నకారజంబ యవనింగూలెఁ.

క. అది చూచి దమజపాలుఁడు, మదనాంతకుఁ దాడినట్టి మాట నిజముగాఁ
గదనంబు గదగు నపుడును, నెదురెదురే భూభుంధె నెంతయుఁ బ్రీతిఁ,

నారదుని వలన ననిరుద్ధ వృత్తాంతమును విని కృష్ణుడు బాణాసురుని మీదికి
దండెత్తుట

క. శారద 1నిర్మల సీరద, పారద రుచిదేహుఁ డతుల భాగ్యోదయుఁ డా
నారదముని యేతెంచె న, పార దయామతి మురారిభజన ప్రీతిఁ. 388

వ. ఇట్లు చనుదెంచిన, న ద్దివ్యమునికి నిర్మల మణినిర్మిత సుధర్మాభ్యంతరంబున
యదు వృష్టి భోజాంధక వీరులు గొలువం, గొలుపున్న కమలలోచనుండు,
ప్రత్యుత్థానంబు చేసి, యర్ఘ్య పాద్యాది విధులం బూజించి, సముచిత కనకాసనా
సీనుం జేసిన, న త్తాపసోత్తముండు పురుషోత్తము నుదాత్త తేజోనిధిం బొగడి,
యనిరుద్ధ వృత్తాంతం బంతయుఁ దేటపడ నెఱింగించి, య స్పృహరీకాక్షునిచేత
నామంత్రణంబు వడసి, యంతర్ధానంబు నొందె. తదనంతరంబ కృష్ణుండు శుభ
ముహూర్తంబునం దండయాత్రాభిముఖుం డై, ప్రయాణభేరి వ్రేయించి, బలంబుల
వెడలించ బ్రద్దలవారిం బనిచి, తానును గట్టాయితం బయ్యె. అంత. 389

సీ. హార కిరీట కేయూర కంకణ కట కాంగుళీయక సూపురాది వివిధ
భూషణ ప్రతీతిచేఁ బొలుపారు కరముల ఘన గదా శంఖ చక్రములు దనర
సురభి చందన లిప్త సురచి రోరస్థలిఁ బ్రవిమల కౌస్తుభ ప్రభలు నిగుడఁ
జెలువారు వీత కౌశేయ చేలము కాసె వలనుగా రింగులువాఱఁ గట్టి

తే. సైన్య సుగ్రీవ మేఘ పుష్పక వలాహ
కములు పూన్చిన తే రాముతముగఁ జేసి
2దారుకుండు తేర నెక్కె మోదంబుతోడి
భానుఁ డుదయాచలం బెక్కుపగిది 3మెఱసి.

390

వ. ఇట్లు రథారోహణంబు చేసి, భూసురాశీర్వచన పూతుండును, మహిత దూర్వాంకు
రాలంకృతుండును, లలిత పుణ్యాంగనా కరకిసలయ కలిత శుభాక్షత విన్యాస
భాసుర మస్తకుండును, మాగధ మంజుల గానానుమోదితుండును, వందిజన
సంకీర్త నానందితుండును, బాతక పతన రవ వికాసిత హృదయుండును నై,
వెడలు నవసరంబున. 391

సీ. బలభద్ర సాత్యకి ప్రద్యుమ్న 4ముఖ యదు వృష్టి భోజాంధక వీరవరులు
దుర్వార పరిపంథి గర్వభేదన కళా చతుర బాహాబ లోత్సాహాలిల
వారణ స్యందన వాజి సందోహంబు సవరణ సేయించి సంభ్రమమున
సముచిత ప్రస్తాన చటుల భేరి భూరి ఘోష మంభోనిధి ఘోష మడఁప

తే. ద్వాద శాశ్వాహిణీ బలోత్కరము లోలి
నదచె గృష్ణుని రథము ¹వెన్నంటి చెలఁగి
పురులగతి మున్ భగీరథు రథమువెనుక
ననుగమించు వియన్నది ననుకరించి!

392

వ. ఇ విధింబునం గదలి, కతిపయ ప్రయాణంబుల శోణపురంబు చేరంజవి, వేలా
లంఘనంబు చేసి, యదువీరు లంత.

393

మ. సరి దారామ సరోవ రోపవన యజ్ఞస్థానముల్ మాపి వే
పరిఘల్ పూడిచి యంత్రముల్ దునిమి వప్రవ్రాతముల్ ద్రొబ్బి గో
పురముల్ గూలఁగఁద్రోచి సౌధభవనంబుల్ నూకి ప్రాకారముల్
ధరణిం గూల్చి కవాటముల్ విణిచి రుద్ధండ క్రియాలోలు రై.

394

వ. ఇ ట్టనేకప్రకారంబుల గాసిచేసి, పురంబు నిరోధించి, పేర్చి, యార్చినం, జూచి,
యాగ్రహ సమ ²గ్రోగ్రమూర్తి యై, బాణుండు సమరసన్నాహ సంరంభ విజృంభ
మాణుం డై, సంగరభేరి వ్రేయించిన.

395

సీ. ఆచక్రవాళాచ లాచక్ర మంతయు ³బ్రమసి కుమ్మరిసారెవగిడిఁ దిరిగె
ఘన ఘోణి ఖరకోటి ⁴ఘట్టిత నదముల కరణి నంభోనిధుల్ గలఁగి పొరలెఁ
గాలరుద్రాభీల కరకుల హతి రాలు పిడుగులగతి ⁵రాలె నుడుగుణంబు
చటు లానిలోద్ధూత శాల్మలీతూలంబు చాడున మేఘముల్ చదలఁ దూరి

తే. గిరులు వడఁకాడె దివి పెల్లగిల్లె సురల
గుండె లవిసె రసాతల షోభ మొదవె
దిక్కు ⁶లదరె విమానముల్ తెరలి చెదరెఁ
గలఁగి గ్రహరాజ చంద్రుల గతులు దప్పె.

396

వ. అట్టి సమరసన్నాహంబునకుఁ గట్టాయితం బై, మణిఖచిత ⁷భర్మ వర్మ నిర్మలాంకు
జాలంబులును, శిరస్రాజి కిరీటకోటి ఘట్టిత వినూత్న రత్నప్రభా పటలంబులును
గనక కుండల గైవేయ హార కంకణ తులాకోటి వివిధభూషణ వ్రాత రుచినివ
యంబులును, ప్రచండ బాహుదండ సహస్రంబున వెలుంగు శర శరాసర శక్తి
ప్రాసతోమర గదా కుంత ముసల ముద్గర ⁸భిండివాల కరవాల ⁹పట్టిస కుల ఘోరికా
పరిఘాది నిశాతపేతివ్రా తాతిదీధితులును, వియచ్చరకోటి నేత్రంబులకు మిలుమిట్లు

1. వెన్నడి (తం.వా.) 2. మూర్తియుంబోరె (తం.వా.) 3. బరసి (తం.); బరిసి (హ);
శ్రమసి (హ) 4. ఘట్టితోదకముల (హ); ఘట్టిఃస్వనముల (హ) 5. నుడుగులమురాలె (హ);
నుడు బృంద మెదరె (తం.వా.) 6. ఖరిసె (తం.వా) 7. వర్మనిర్మిత (హ) 8. భిండిపాద
(తం.వా.) 9. పట్టిసు (హ)

గొలుపం, గనకాచల శృంగ సముత్తుంగం బగు రథం బెక్కి, యరాతి వాహినీ
సందోహంబునకుం దుల్యం బయిన నిజ సేనాసమూహంబు లిరుగడల నడవ,
బాణుం డక్షిణ ప్రతాపంబు దీపింప, ననికి వెడలె. ఆ య్యవసరంబున. 897 401

—: బాణాసురునికి సహాయభూతుం డగు శివునికిని గృష్టునికిని
యుద్ధము జరుగుట :—

చ. వరదుఁ డుదార భక్తజన వత్సలుఁ డైన హరుండు బాణునిం
గన మనురక్తి నాత్మజాలకంటె దయామతిఁ జూచుఁ గానఁ దా
దుర మొనరించువేడ్కఁ బ్రమథుల్ గుహఁడు¹ నిజ భూతకోటియు²
1 సరవి భజింప నుజ్జ్వల నిశాత భయంకర శూలహస్తఁ డై. 898

సీ. ఖురపుటాహతి రేఁగు ధరణీపరాగంబు పంకేరుహోప్త బింబంబుఁ బొదువ
విపుల వారాటోప విక్షేప జాత హతాహతి హరివాహములు విరియఁ
గులుచ తిన్నని వాఁడి కొమ్ములఁ జిమ్మిన బ్రహ్మాండ భాండ కర్పరము వగుల
2 నలవోక ఖణిఖణి ల్లని అంతె 3 వేసిన రోదసికుహరంబు భేదిలంగ

తే. గళ చల దృర్మమంటికా ఘణఘణప్ర
ఘోషమున దిక్తటంబు లాకులత నొంద
నీల నడతెంచు కలధాతశైల మనఁగ
నుక్కుమిగిలిన వృషభేంద్రు నెక్కి వెడలె. 899

వ. ఇట్లు వెడలి, సమరసన్నాహ సముల్లాసంబు మొగంబులకు వికాసంబు సంపాదించం,
బ్రతిపక్షబలంబులతోడం దలవడిన, ద్వంద్వయుద్ధం బయ్యె. అప్పు డ పూరాతన
యోధుల యాయోధనంబుఁ జూడ, వేడ్కం జనుదెంచిన, సరసిజసంభవ శక్త సుర
యక్ష సిద్ధ సాధ్య చారణ గంధర్వ కిన్నర కింపురుష గరుడోరగాదులు, నిబ
విమానారూఢు లై, వియత్తలంబున నిల్చిరి. అట్టియెడఁ గృష్ణుండును హరుండును,
మాదుండును గుమారుండును, గూప కర్ణ కుంభాండులును గామపాలుండును, బాణ
పుత్రుం డగు బలుండును సాంబుండును, సాత్యకియును బాణుండును, రథికులు
రథికులును, నాశ్వికులు నాశ్వికులును, గజారోహకులు గజారోహకులును, బదా
తులుఁ బదాతులునుం దలవడ, నితరేతర హేతినంపుట్టనంబుల మిఱుగురులు
చెదరె. పరస్పరాహ్వాన బిరుదాంకిత సింహనాద హంకార శింజినీటంకార వారణ
ఘంకార వాజిహేషారవంబులను, పటహ కాహళ భేరీ మృదంగ శంఖ తూర్య
ఘాషంబులను, బ్రహ్మాండకోటరంబు పరస్పృటితం బయ్యె. ఆ య్యవసరంబున.

1. సరస (తం.భా.) 2. అలవోకవలె ఖణిల్లని (తం.భా.) 3. వైచిన (తం.భా.); 3 వేసిన (హ)

చ. జలరుహనాభుఁ డార్చి నిజ శార్దూలరాసన ముక్తి సాయకా
వని నిగుడించి నొంచెఁ బురవైరి పురోగములన్ రణక్రియా
కలితుల గుహ్యక ప్రమథ కర్బుర భూత పిశాచ ¹డాకినీ
బలవ దరాతియోధులను బమ్మెరపోయి కలంగి పాటఁగఁ.

401

వ. ఇ డ్దేసి, యార్చిన, కుంభినీధరు భుజావిజృంభణ సంరంభంబునకు సహింపక,
నిటలాంబకుం డనలకణంబు లుమియు నిశితాంబకంబులఁ బీతాంబరుని నేసిన,
వాని నన్నింటి నడుమన బ్రతిబాణంబు లేసి, త్రుంచినం, గనుంగొని, మఱియును.

మ. అనలాక్షుండు త్రిలోకపూజ్య మగు బ్రహ్మాత్రం బరిం బోసి యా
వనజాతేక్షణమీదఁ గ్రోధమహిమ వ్యాకిర్ణుఁ డై యేసె నే
సినఁ దద్దివ్యశరంబుచేతనె మరల్చెఁ గృష్ణుఁ డత్యుద్ధతిన్
జనితాశ్చర్య రసాబ్ధి మగ్ను లచుచున్ శక్రాదు లగ్నింపఁగఁ.

408

కా. వాయవ్యాత్ర ముపేంద్రుపై నలిగి దుర్వారోద్ధతి స్నేయ దై
తేయధ్వంసియుఁ బార్వతాశుగముచేఁ ²ద్రుంచెం గ్రతుధ్వంసి యా
గ్నేయాత్రం బడరించె ³నుగ్రగతి లక్ష్మీనాథుపై దాని వే
మాయంజేసెను నైంద్రబాణమునఁ బద్మాక్షుండు లీలాగతిఁ.

404

వ. మఱియును.

405

ఉ. పాయని కిన్కతో హరుఁడు పాశుపతాస్త్రము నారిఁ బోసినఁ
దోయరుహాయతాక్షుఁడును దోడన లోకభయంకర రోగ్ర నా
రాయణ బాణరాజము రయంబున నేసి మరల్చె దానిఁ జ
క్రాయుధుఁ డి తైఱంగునఁ బురారి శరావలి రూపుమాపినఁ.

406

క. ఊహ గలంగియు విగతో, త్పాహుం డగు హరునిమీద జలజాక్షుఁడు న
మ్మోహన శిలీముఖం బ, వ్యాహత జయశాలి యగుచు నడరించె నృపా !

407

వ. అ డ్దేసిన.

408

క. జృంభణ శరపాతముచే, శాభుఁడు నిజతనువు పరవశం బై సోలఁ
జృంభితుఁ డై ఘన నిద్రా, ⁴రంభత వృషభేంద్ర మూపురము పై వ్రాలెఁ.

409

1. డాకినీ (హ.తం.) 2. ద్రుంచెం (హ) 3. సత్త్వగతి (తం) 4. రంభమున వృషేంద్ర
(తం.వా.)

వ. ఇట్లు వ్రాలినం, జక్రపాణి, పరబలంబుల నిశితబాణపరంపరలఁ దునిమియు,
నొక్క యెడం గృపాణంబులం గణికలు చేసియు, నొక్కచో గదాహతులు
దుత్తుమురుగా మొత్తియు ని వివిధంబునఁ బీనుంగుపెంటలఁ గావించె. అంత.

చ. తఱిమి మురాంత కాత్మజుఁ ¹దుదాత్రబలంబున బాహులేయుపైఁ
²గఱకరిఁ దాకి తీవ్ర ³శరకాండ పరంపర లేసి నొంచిన
⁴న్నెఱుకులు గాడి పైఁ దొరఁగు నెత్తుట ⁵జొత్తిలి వైరు లార్వఁగాఁ
బలచె మయూరవాహనము పైకొని తోలుచు నాజిభీతుఁ డై.

411

ఉ. పంబి రణక్షీ⁶తి⁷ శర విపాటిత శాత్రవవీరుఁ డైన యా
సాంబుఁడు పేమపుంఖ శితసాయక జాలము లేర్చి భూరి కో
పంబున నేసినం జెదరి బాణతనూభవుఁ డోడి పాతె శౌ
ర్యంబును బీరముం దగవు ⁷నాఱడిఁబోవ బలంబు లార్వఁగఁ.

412

మ. వర బాహుబలశాలి యా హలి రణావష్టంభ సంరంభ వి
స్ఫుర దుగ్రాశనితుల్య మైన ముసలంబుం బూన్చి వ్రేసె⁸ వడి⁹
బొరిఁ గుంభాండక కూపకర్ణుల శిరంబుల్ వ్రస్సి మేదంబు నె
త్తురు కర్ణంబుల వాతనుం దొరఁగ సంధుల్ వీడి వే చావఁగఁ.

413

వ. అట్టియెడ సైన్యంబు డైన్యంబు నొంది, యనాథం బై, చెడి, విఱిగి, పాఱినం
గని, బాణుండు సాత్యకిం గేడించి, ప్రళయాగ్నియుం బోలి విజృంభించి, చెయి
వీచి, బలంబుల మరలం బురికొల్పి, తానును ముంగలి యై నడచె అప్పు డుభయ
సైన్యంబు లనోన్య జయకాంక్షలం దలవడి, దక్షిణోత్తర సముద్రంబుల రౌద్రం
బున వీఁకం దాకినం, బోరు ఘోరం బయ్యె. అట్టియెడ గదల నడిచియు,
గుతారంబులం బొడిచియు, సురియలం గ్రుమ్మియు, శూలంబులం జిమ్మియు,
శక్తుల నొంచియు, జక్రంబులం ద్రుంచియు, ముసలంబుల మొత్తియు, ముద్గ
రంబుల నొత్తియు, గుంతంబులఁ గ్రుచ్చియుఁ బంతంబు లిచ్చియు, బరిఘంబుల
నొంచియు, బద్ధిసంబులం ద్రుంచియు, శరంబుల నేసియు, గరవాలంబుల
వ్రేసియు, సత్రాసు లై పాసియు, విప్రాసు లై డాసియుఁ జెనంగినం, దునిపిన
శిరంబులును, దునుక లైన కరంబులును, దెగిన కాళ్ళును, ద్రెస్సిన వ్రేళ్ళును,
దుమురు లైన యెముకలును, బ్రోవు లైన వ్రేపులును, నులిసిన మేనులును,
నలిసిన జానువులును, నొలిగిన వర్మంబులును, బగిలిన చర్మంబులును, వికలంబు
లైన సకలావయవంబులును, వికీర్ణంబు లైన కర్ణంబులును, విచ్చిన్నంబు లైన

1. దుదార (హ.) 2. గరకరి (తం.) గరికరి (వా) 3. శిత (తం.వా.) 4. నెఱు
కులుగాడి పెల్లొడుగు (హ.) 5. జొత్తిలి (హ.తం.) 6. క్షితికం (హ.) 7. నాఱడిపోవ
(వా.) 8. బొరింబొరి (తం.వా.)

నయనంబులును, వెడలు రుధిరంబులును, బడలుపడు బలంబులును, గొండలవడు
వునం బడు మాంసఖండంబులును, వాచటచు కొఱప్రాణంబులును, వ్రాలిన తేఱు
లును, గూలిన కరులును, నొఱగిన గుఱ్ఱంబులును గలిగి, పలలభాదన కుతూహల
జనిత మందాధీభూత పిశాచ డాకినీ భూత భేతాశ సమాలోల కోలాహల
భయంకరారావ బధిరీకృత సకల దిశావకాశంబై సంగరాంగణంబు భీషణం
బయ్యె. ఆ య్యవసరంబున.

414

చ. శర కుముదంబు లుల్లసిత చామర ఘేనము లాతపత్ర భా
సుర నవ వుండరీకములు శోణిత తోయము లస్థి సైకతో
త్కరము భుజా భుజంగమనికాయము కేశకలాప శైవల
స్ఫురణ రణాంగణం బమరైఁ బూరిత శోణనదంబు పోలికఁ.

415

వ. అట్టియెడ బాణుండు, కట్టలుకఁ గృష్ణునిపైఁ దన రథంబు బఱపించి, యఖర్ష
బాహుసహస్ర దుర్వార గర్వాటోప ప్రదీప్తం డయి, కదిసి.

416

మ. ఒక యేనూఱు కరంబులఁ ధనువు లత్యుగ్రాకృతిఁ దాల్చి త
క్కక యొక్కొక్కట సాయకద్వయము వీఁకం బూన్చు నాలోన నం
దకహస్తండు తదుగ్ర చాపచయ విధ్వంసంబు గావించి కొం
చక తత్సారథిఁ గూలనేసి రథముం జక్కాడి శౌర్యోద్ధతిఁ.

417

తే. ప్రళయ జీమాతసంఘాత భయద భూరి
భైరవారావముగ నొత్తైఁ బాంచజన్య
మఖిలజనులు భయభ్రాంతు లయి చలింపఁ
గడఁగి నిర్భిన్న రాక్షసి ¹గర్భముగను.

418

వ. అట్టి యవకవిక్రమ పరాక్రమంబున వెగుడుపడి, బాణుండు ²వేలుమొగంబువడి,
సేయునది లేక, విన్ననై యున్న.

419

సీ. అత్తఱిఁ గోటర యను బాణజనయిత్రి సుతుఁ గాచు మతము సన్మతిఁ దలంచి
వీడి శిరోజముల్ వ్రేలంగ నిర్ముక్త పరిధాన యై మురాసురవిభేది
యెదుర నిల్చినఁ జూడ మదిఁ జాల రోసి పరాజ్ఞుఁడై యున్న ననువు వేచి
తల్లడించుచు బాణుఁ డుల్లంబు గలఁగంగఁ దలచీర వీడ యాదవులు నవ్వ

తే. నవ్య కాంచన మణిభూషణములు రాలఁ
బాదహతి నేల గంపింపఁ బాఱి యాత్మ
పురము వడిఁ జొచ్చె నప్పుడు భూతగణము
లాకులతతోడ ³నెక్కడె నరుగుటయును.

420

క. శిరములు మూడును ఘన భీ, కరపదములు మూడు గల్గి¹ కఠిన మహేశ
జ్వర మురు ఘోరాకృతితో, నరుదెంచుచు నుండఁ గృష్ణుఁ డల్లన నగుచున్.

—: వైష్ణవజ్వరముచేఁ బరాజితం బై శైవజ్వరము శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట :—

చ. పరువడి వైష్ణవజ్వరముఁ బంపిన న య్యుభయ జ్వరంబులున్
వెరవును లావు చేవయును వీరము బీరము గల్గి ఘోర సం
గర మొనరింప నందు² గరకంఠకృత జ్వర ముగ వైష్ణవ
జ్వరమున కోడి పాటె ననివారణ వైష్ణవి వెంట నంటఁగన్.

422

తే. పాటి యేదిక్కుఁ గానక ప్రాణభీతి
నెనసి యేడ్చుచు నా హృషీకేశు పాద
కంజములఁ బడి ననుఁ గావు కావు మనుచు
నిటలతట ఘటి తాంజలిపుటయు నగుచు.

428

వ. ఇట్లు వినుతించె.

424

సీ. అవ్యము ననఘు ననంతశక్తినిఁ బరు లయినట్టి బ్రహ్మ రుద్రామరేంద్ర
వరుల కీశ్వరుఁ డైనవాని సర్వాత్మకు జ్ఞానస్వరూపు సమానరహితు
వరదుని జగ దుద్భవ స్థితి సంహార హేతుభూతుని హృషీకేశు నభవు
బ్రహ్మచిహ్నంబు లై పరఁగు సుజ్ఞాన శక్త్యాదుల నొప్పు బ్రహ్మంబు సీతు

ఆ. నజు షడూర్మిరహితు నిజ యోగమాయా వి

మోహి తాఖిలాత్మ ముఖ్యచరితు
మహిత తేజు నాది మధ్యాంత హీనునిఁ
జిన్మయాత్ము నిను భజింతుఁ గృష్ణ !

425

వ. అదియునుం గాక, తోకంబున దైవం బనేకప్రకారంబు లై యుండు. అది యెట్టి
దనినం, గళా కాష్ఠాముహూర్తంబులనం గల కాలంబును, సుకృతదుష్కృతాను
భవ రూపంబు లైన జీవకర్మంబులును, స్వభావంబును, సత్త్వ రజ తమో
గుణాత్మకం బైన ప్రకృతియును, సుఖ దుఃఖాశ్రయం బయిన శరీరంబును,
జగజ్జంతు నిర్వాహకం బయిన ప్రాణంబును, సకలపదార్థ పరిజ్ఞానకారణం బయిన
యంతఃకరణంబును, మహా దహంకార శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధ తన్మాత్ర
తత్కార్యభూత గగన పవనానల సలిల ధరాఖ్య లగు పంచభూతంబులు నాదిగాఁ
గల ప్రకృతివికారంబును, నన్నింటి సంఘాతంబును, బీజాంకుర న్యాయంబునం

గార్యకారణ రూప ¹ప్రవాహంబును నై, జగత్కారణ శంకితం బై యుండు. అది యంతయు భవదీయ మాయావిడంబనంబు గాని, యున్నయది కాదు. భవదీయ మాయానివర్తకుండ వయిన నీవు, నానావిధ దివ్యావతారాది లీలలం జేసి, దేవగణంబులను, సత్పురుషులను, లోక నిర్మాణచణు లయిన బ్రహ్మాదులను బిరిరక్షింపుచు, లోక హింసాప్రవర్తకు లయిన దుష్ట మార్గగతులం, గ్రూరాత్ముల హింసింపుచుండువు. విశ్వ విశ్వంభరా భార నివారణంబు సేయుటకుఁ గదా భవదీయ దివ్యావతార ప్రయోజనంబు. కావున నిన్ను శరణంబు వేడెద.

సీ. ²శాంత మై మహిత తీక్షణ సుదుస్సహం బై యుదార మై వెలుఁగొందు తావకీన భూరి భాస్వ తేజమునఁ దాప మొందితిఁ గడుఁ గృశించితి నన్నుఁ గరుణఁ జూడు మితర దేవోపాస్తి రతి మాని మీపాద కమలముల్ సేవించు విమలబుద్ధి యెందఁక మదిఁ దోఁప దందఁకనే కదా ప్రాణులు నిఖిలతాపములఁ బడుట

తే. యవిర శానన్య గతికుల నరసి ప్రోచు
బిరుదుగల నీకు ననుఁ గాచు టరుదె దేవ!
ప్రవిమలాకార! సంసార భయవిదూర!
భక్తజన పోష పరితోష! పరమపురుష!

427

చ. అనినఁ బ్రసన్నుఁడై హరి యనంతుఁడు దైత్యవిభేది దాని కి
ట్టనియె మదీయ సాధన మనన్యనివారణ మౌట నీ మదిం
గని నను నార్తి జొచ్చితివి గావున మజ్జ్వర తీవ్రదాహ వే
దన ననుఁ బొంద దింకఁ బరితాపము దక్కుము నీ మనంబునన్.

428

చ. అని మఱియు, న పృథ్వీకాక్షుం డి ట్టను. ఎవ్వరేనియు నీ యభయజ్వర వివాదంబును, నీవు మత్ప్రపత్తిఁ జొచ్చుటయుఁ జిత్తంబులఁ దలంతు, రట్టిపుణ్యాత్ములు, శీతోష్ణజ్వరాది తాపంబులం బొరయరు. అని యానతిచ్చిన, నమ్మహేశ్వర జ్వరంబు పరమానంద భరిత హృదయంబున నా రథాంగపాణికి సాష్టాంగ దండ ప్రణామం బాచరించి, నిజేచ్ఛం జనియె. అంత బాణాసురుండు నక్కడ. 429

—: బాణాసురుండు రెండవసారి యుద్ధమునకు వచ్చుట :—

సీ. కమనీయ కింకిణీ ఘంటికా సాహస్ర ఘణఘణ ధ్వనిచేత గగన మగల నన్య జనాలోక నాభీల తరళోగ్ర కాంచన ధ్వజ పతాకలు వెలుంగఁ బ్రభు నేమిఘట్టనఁ బ్రభివి కంపింపంగ వలనొప్పు పటు జవాళ్యములఁ బూని నట్టి యున్నత రథం బత్యుగ్రగతి నెక్కి కరసహస్రముల భీకరతదాసి

1. ప్రవాహంబును (హ) 2. చందమైమహిత తీక్షణ సుదుస్సహంబై (హ);
“తప్తైహంతే తేజసాదుస్సహేన శాంతోగ్రేణ” అని మాంము. (88-29)

తే. శర శరాసన ముఖ దివ్యసాధనములు

దనరఁ జలమును బలము నుత్కటము గాఁగ

హర్ష మిగురొత్త కయ్యంపు టాయిలమునఁ

బురము వెలువడెఁ బలిపుత్రుఁ డురుజవమున.

480

క. చని రణభూమిని మధ్యం, దిన మార్తాండ ప్రచండ దీప్తాకృతితోఁ

దనదుచుఁ బరిపంథి బలేం,ధన దవశిఖి యైన కృష్ణుఁ డాఁకెం బెలుచన్.

481

ఉ. తాఁకి భుజావిజృంభణము దర్పము నేర్పును నేర్పడంగ నొ

క్కుఁకున వేయిచేతుల మహోగ్ర శరావళి పింజపింజతోఁ

దాఁకఁగ నేసినన్ మురవిదారుఁడు తోడన తచ్చరావళి

న్నాఁక 1 గొనాక ద్రుంచె నిశితార్థశశాంక శిలీముఖంబులన్.

482

వ. అంత.

483

చ. నుత నవపుండరీక నయనుం డన నొప్పు మురారి రోషఘ్న

ర్జిత మహితారుణాబ్జదళనేత్రుడుఁ దా నయి పంచె దైత్యుపై

దితిసుత కాననప్రకర దీపితశుక్రము రక్షితాచితా

శ్రితజన చక్రమున్ సతత సేవిత 2 శక్రము 3 దివ్యచక్రమున్.

484

వ. అదియునుం, బ్రచండ మార్తాండ మండలప్రభా విడంబినంబును, భీషణ శత

సహస్రకోటి దంభోశిత నిబిడ నిశిత నిష్ఠర ధరాసహస్ర ప్రభూత జ్వలన

జ్వాలికాపాస్త్ర సమస్త కుటిల పరిపంథి దుర్వార బాహు గర్వాంధకారంబును,

నకల దిక్పాల దేవతాగణ జేగీయమానంబును, సమద దానవజన లోక భయంకర

దర్శనంబును, సమంచిత సజ్జనలోక ప్రేయంకర స్పర్శనంబును నగు సుదర్శనం

బసురాంతక ప్రేరితం బై చని, యారామకారుండు కదళికా కాండంబుల నేర్పు

చందంబునం బేర్చి, సమద వేదండ శుండాదండ మండితంబును, గనక మణివలయ

కేయూర కంకణాంకితంబు నగు తదీయ బాహుసహస్రంబుఁ గరచతుష్ట యావ

శిష్టంబుగాఁ దునుము నవసరంబున.

485

—: శివుఁడు బాణుని రక్షింప శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట :—

తే. కాలకంఠుఁడు బాణుపైఁ గరుణ గలఁడు

గాన నఖిలాండపతి కృష్ణుఁ గదియవచ్చి

పురుషసూక్తంబుఁ జదివి సంపుట కరాజుఁ

డగుచుఁ బద్మానభాక్షు నిట్టని నుతించె.

486

వ. దేవా! నీవు బ్రహ్మస్వరూపం బగు జ్యోతిర్మయుండవు. నిఖిలవేద వేదాంత నిగూఢుండవు. నిర్మలుండవు. సమానాధిక రహితుండవు. సర్వ వ్యాపకుండ వైన నిన్ను నిర్మలాంతఃకరుణు లైనవార లాకాశంబువగిది నవలోకింతురు. అదియునుం గాక, పంచోపనిష న్మయం బయిన భవదీయ దివ్యమంగళ మహా విగ్రహ పరిగ్రహంబు సేయనెడ, నాభియం దాకాశంబును, ముఖంబునం గృహ నుండును, శిరంబున స్వర్గంబును, శ్రోత్రంబుల దిశలును, నేత్రంబుల సూర్యుండును మనంబునఁ జంద్రుండును, బాదంబుల వసుంధరయును, నాత్మయం దహంకార బును, జఠరంబున సప్తసముద్రంబులును, రేతంబున నంబుపులును, భుజంబుల నింద్రుండును, రోమంబుల మేఘ మహీరు హౌషధీవ్రాతంబును, శిరోజంబుల బ్రహ్మలును, జ్ఞానంబున సృష్టియు, నవాంతర ప్రజాపతులును, హృదయంబున ధర్మంబునుం గలిగి, మహాపురుషుండ వై, లోకకల్పనంబు కొఱకు నీయకుంతిత తేజంబు గుప్తంబు చేసి, జగదుద్భవంబు కొఱకుఁ గైకొన్న భవదీయ దివ్యావ తార వైభవం బెఱింగి, నుతింప నెంతవారము: నీవు సకల చేతనాచేతన నిచయంబుల కాద్యుండవు, అద్వితీయుండవు. పురాణపురుషుండవు. సకలసృష్టి హేతుభూతుండవు. ఈశ్వరుండవు. దినకరుండు కాదంబిని కదంబావృతుం డగుచు భిన్నరూపుం డై, బహువిధ చ్ఛాయలం దోచువిధంబున, నీ యఘటిత ఘటనా నిర్వాహకం బైన సంకల్పంబునఁ ద్రిగుణాతీతుండ వయ్యను, సత్త్వాది ²గుణ వ్యవధానంబుల ననేకరూపుండ వై, గుణవంతు లైన సత్పురుషులకుఁ దమో నివారకం బైన దీపంబు రూపంబునం బ్రకాశింపుచుండువు. భవదీయ మాయా విమోహితు లైన జీవులు, పుత్ర దార గృహ క్షేత్ర సంసారాది ³రూపం బయిన పాప పారావార మహావర్త గర్తంబుల మునుంగుచుం, దేలుచుండురు. దేవా! భవదీయ దివ్య రూపానుభవంబు సేయంజాలక, యింద్రియపరతంత్రుం డై, భవత్పాద సరసీరుహంబుల నేర్చునఁ జేర నెఱుంగని మూఢాత్ముం డాత్మవంచకుం డనంబడు. విపరీతబుద్ధింజేసి, ప్రియుండ వైన నిన్ను నొల్లక, యింద్రియార్థాను భవంబు సేయుట, యమృతంబు మాని హాలాహలంబు సేవించుట కాడె. జగ దుదయ పాలన లయలీలా హేతుండ వై, శాంతుండ వై, సుహృజ్ఞన భాగధేయుండ వై సమానాధిక వస్తుశూన్యుండ వైన నిన్నునేనునుం, బ్రహ్మయం బరిణతాంతఃకరుణు లైన మునిగణంబులును, భజియింపుచుండుము. మఱియును,

తే. అవ్యయుండ వనంతుండ ¹వచ్యుతుండ
వాది మధ్యాంత శూన్యండు వఖిలధృతివి
నిఖిలమం దెల్ల వర్తింతు ²సీపు దగిలి
నిఖిల మెల్లను నీయంద నెగడుఁ గృష్ట !

438

సీ. అని సన్నుతించిన హరి యాత్మ మోదించి మొగమునఁ జిలునవ్వు మొలకలెత్త
లలత బాలేందుకళామౌళి కి ట్లను శంకర ! నీ మాట సత్య మరయఁ
నేది నీ కిష్ట మై యెసఁగెడు దానిన వేడుము నీ కిత్తు పీఠ దవధ్యుఁ
డది యెట్టి దనినఁ బ్రహ్లాదుండు మద్భక్తుఁ డతనికి వరము నీ యన్వయయున

తే. జనన మందినవారలఁ జంప ననుచుఁ
గడఁగి మన్నించితిని నది కారణమున
విశ్వ విశ్వంభరాభార విపుల భూరి
బల భుజాగర్వ మణఁపంగవలయుఁ గాన.

439

క. కరములు నాలుగు చిక్కఁ, బరిమార్చితి పీఠు నీదు భక్తుల క్రగే
సరుఁ దై పొగడొంది జరా, మరణాది భయంబు దక్కి మను నిటమీదఁ. 440

వ. అని యానతిచ్చిన, నంబికావరుండు, సంతృప్తాంతరంగుఁ డయ్యె. ఆ బృలినంద
నుండు రణరంగవేడిం గృష్ణదేవతా సన్నిధిం బ్రజ్వలిత చక్రకృశాను శిఖా
జాలంబులందు నిజబాహుసహస్ర శాఖాసమి త్రుచయంబును, దత్త తోద్యేల
కిలాల మహితాజ్య ధారా శతంబులను, బర భయంకర వీరహుంకార మంత్రంబుల
తోడ వ్రేల్చి, పరిశుద్ధిం బొంది, విజ్ఞాన దీపాంకురంబున భుజాఖర్వ గర్వాంధ
కారంబు నివారించినవాఁ దై, ³యనవరత పూజిత స్థాణుం డగు బాణుండు,
భుజవన విచ్ఛేద జనిత విరూపిత స్థాణుం డయ్యును, దదీయ వరదానకలి తానంద
హృదయారవిందుం డగుచు, గోవిందునకుఁ బ్రణామంబు లాచరించి, యనంత
రంబ.

441

క. పురమున కేగి యుషాసుం, దరికిని ననిరుద్ధునకు ముదంబున భూషాం
బర దాస దాసికాజన, వర వస్తువిరాన మొసఁగి వారని భక్తిఁ.

442

క. కనకరథంబున నిడుకొని, ఘన వైభవ మొప్పఁ గన్యకా యుక్తముగా
ననిరుద్ధుని గోవిందుం, డనుమోదింపంగఁ దెచ్చి యర్పించె నృపా !

443

ఉ. అంత మురాంతకుండు త్రిపురాంతకు వీడ్కొని బాణు నిల్చి య
త్యంత విభూతిమై నిజ బలావళితోఁ జనుదేర నా యుషా
కాంతుఁడు మున్నుగాఁ బటహ కాహళ తూర్యనినాద పూరి తా
శాంతరుఁ డై వెసం జనియె నాత్మపురీముఖుఁ డై ముదంబునఁ.

444

మ. కనియెన్ గోప కుమారశేఖరుఁడు రంగ త్పుల్ల రాజీవ క్తో
కనదోత్తుంగ తరంగ సంగత లస త్కారసారకఁ భూరి శో
భన నిత్యోన్నత సౌఖ్య¹భారక నుదంచ ద్వైభవోదారకఁ
జనసంతాప నివారకఁ సుజన భాస్వ త్రారకఁ ద్వారకఁ.

445

వ. కని, దాయంజనఁ, బురలక్ష్మి కృష్ణసందర్శన కుతూహల యై చేసన్నలం జీరు
చందంబున నందంబు నొందు నుద్ధూత తరళ విచిత్ర కేతుపతాకాభి శోభితంబును,
మహనీయ మరకత తోరణ మండితంబును, గనకమణి వినిర్మిత గోపుర సౌధ
ప్రాసాదవీధికా విలసితంబును, మౌక్తికవితాన విరచిత మంగళ రంగవల్లి విరాజి
తంబును, శోభనాకలిత విన్యస్త కదళికాస్తంభ సురభి కుసుమ మాలి కాక్షతాలం
కృతంబును, ²గుంకుమసిలిల నీ క్తవిపణిమార్గంబును, శంఖ దుందుభి భేరీమృదంగ
పటహ కాహళాది మంగళారావ కలితంబును, వంది మాగధ సంగీతప్రసంగంబును
నై, యతిమనోహర విభవాభిరామం బైన య ప్పరంబు సచివ పురోహిత
సుహృద్బాంధవముఖ్యు లెదురుకొన, భూసురాశీర్వాదంబులును, బుడ్డాంగనా
కరకలిత లలితాక్షతలును గైకొనుచుం, గామినీమణులు కర్పూర నీరాంజనంబులు
నివాళింప, నిజమందిరంబుఁ బ్రవేశించి, య స్పృండరీకాక్షుండు పరమానందంబున
సుఖంబున నుండె. అంత.

446

క. శ్రీకృష్ణుని విజయం బగు, నీ కథఁ బఠియించువార లెప్పుడు జయముఁ
గైకొని యిహ పర సౌఖ్యము, లాకల్పోన్నతి వహింతు రవసీనాథా !

447

క. అని చెప్పిన శుకయోగికి, జననాయకుఁ డనియెఁ గృష్ణచరితము విన నా
మన మెప్పుడుఁ దనియ దింకను, వినవలతుం గరుణఁ జెప్పవే మునినాథా !

448

వ. అనినఁ, బరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుక యోగీంద్రుం డి ట్టనియె.

449

అధ్యాయము — ౬౪

—: నృగమహారాజు చరిత్రము :—

సీ. ధరణీశ ! యొకనాఁడు హరితనూజులు రతీశ్వర సాంబ ! సారణ చారుభాను
లాదిగా యదుకుమారావళి యుద్ధానవనమున కతివైభవమున నేగి
వలనొప్ప నిచ్చానువర్తు లై సుఖలీలఁ జరియించి ఘనపిపాసలను బొంది
నెఱి తప్పి సలిల మన్వేషించుచును వేగ వచ్చుచో నొకచోట వారిరహిత

తే. కూపమును నందులో నొక కొండవోలె
విపుల మగు మేని యూసరవెల్లిఁ గాంచి
చిత్తమున విస్మయం బంది తత్తఱమున
దాని వెడలించు వేడుక దగులుటయును.

450

చ. పరువిడి పోయి తెచ్చి ఘన పాశచయంబుల నంటఁగట్టి య
గ్గురుభుజు లందఱుం గదిసి కో యని యార్చుచు దాని నేమ్మొయిన్
దరలఁగఁ దీయలేక 2వగ దట్టముగా మది 3దుట్టగిల్ల నొం
డొరుఁ గడవంగ వే చని పయోరుహనాభున కంతఁ జెప్పినన్.

451

చ. విని సరసీరుహాక్షుఁ డతి విస్మితుఁ డై జలశూన్య కూప మ
ల్లన కదియంగ నేగి కృకలాసము నొక్క తృణంబుఁ బోలె గొ
బ్బున వెడలించె వామ కరపద్మమున న్నది యంతలోనఁ గాం
చనరుచి మేనఁ గల్గు పురుషత్వముతోఁ బొడసూపి నిల్చినన్.

452

వ. చూచి, కృష్ణం డతనివృత్తాంత మంతయు నెఱింగియు, నక్కడి జనంబులు,
కుమారవర్గంబునుం, దెలియుకొఱకు నతనిచేతఁ దద్వృత్తాంతం బంతయు నెఱిం
గించు వాడై, యి ట్లనియె.

453

చ. కన దురుత్స భూషణనికాయుఁడ వై మహనీయమూర్తి వై
యనుపమ క్షిత్తిశోభితుఁడ వై విలసిల్లుచు ధాత్రిమీదఁ బెం
పొనరిన నీకు నేమిగతి నూసరవెల్లితనంబు చొప్పడెన్
విన నిది చోద్య మయ్యె సువివేకచరిత్ర ! యెఱుంగఁ జెప్పుమా.

454

క. అని యడిగిన మురరిపు పద, వనజంబులఁ దన కిరీట వరమణు లొరయన్
వినయమున మ్రొక్కి యి ట్లను, ఘన మోతముతోడ నిటలఘటి లాంజలి యై.

1. గదచారు చారుభాను (హ.) 2. దగ (తం. వా.) 2. "దుట్టగిల్ల" అనియే-అన్ని ప్రతులలోనున్నది. నిఘంటువులో "తుట్టగిల్ల" లేదు. "తొట్టగిల్ల" కందు.

తే. విశ్వసంవేద్య ! మహిత ! యీ విశ్వమందుఁ
బ్రకటముగ నీ వెఱుంగని దొకటి కలదె
యైన నాచేత విన నిష్ట మయ్యేనేని
నవధరింపుము వినుపింతు నంబుజాక్ష !

456

శా. ఏ నిష్కాకు తనూజుఁడ౯ నృగుఁడు నా నేపారు భూపాలుఁడ౯
దీనవ్రాతము నర్థిఁ బ్రోచుచు ధరిత్రీనాయకుల్ గొల్చి స
మ్మానింపం జతురంత భూభరణ సామర్థ్యుండ నై సంతత
శ్రీ నిండారినవాఁడ నుల్లసిత కీర్తి స్ఫూర్తి శోభిల్లఁగ౯.

457

చ. పలుకులఁ దన్నుఁ దాఁ బొగడఁ బాతక మందు రటుండెఁ దారకా
వలి సికతావ్రజంబు హిమవారి కణంబులు లెక్క ట్టపెఁగా
నలవడుఁ గాని యేను వసుధామరకోటికి దాన మిచ్చు గో
వుల గణుతింప ధాతయును నోపఁడు మాధవ ! యేమి సెప్పుదు౯.

458

వ. అదియునుం గాక.

459

చ. పొలుచు సువర్ణ శృంగ ఖరముల్ దనర౯ దొలుచూలు లై సువ
త్సలు గల పాఁడి యావుల నుదాత్త తపోవ్రత వేదపాఠముల్
గలిగి కుటుంబు లై విహితకర్మములం జరియించు పేదవి
పులకు సదక్షిణంబుగ విభూతి దలిర్పఁగ నిత్తు నచ్యుతా !

460

వ. మఱియును, న్యాయసముపార్జిత విత్తము లగు గో భూ హిరణ్య రత్న నివాస
రథ హస్తీ వాజి కన్యా సరస్వతీ వస్త్ర తిల కాంచన రజత శయ్యాది బహువిధ
దానంబు లనూనంబులుగా ననేకంబులు సేసితి. పంచ మహాయజ్ఞంబు లొన
రించితి. వాపీ కూప తటాక వన నిర్మాణంబులు సేయించితి. ఆ వివిధంబునఁ
జేయుచో నొక్కనాఁడు.

461

క. అనఘాత్మ ! కశ్యపాఖ్యం, డను విప్రున కే నకల్మషాత్ముఁడ నై యి
చ్చిన గోవు తప్పి నా మం, దను గలసినఁ దెలియలేక తగ నాగోవు౯.

462

క. ఒండొక భూమీసుర కుల, మండనునకు దాన మీయ మసలక యావి
ప్రం దా గోవుం గొని చను, చుండ౯ మును ధారగొన్న యుర్విసురుఁడు౯.

క. మది రోష మొదవ దోవతి, వదలిన బిదియించుకొనుచు వడిఁ గది సిది నా
మొదవు నడివీధి దొంగిలి, వదలక కొనిపోయె దిట్టివాఁడును గలఁడే.

464

చ. అనవుడు నాతఁ డిట్లనియె, నాతనితో నివు డేను దీని న
జ్జనపతి చేత ధారగొని సాధుగతిం జన నీది యంట యె
ట్లనిన నతండు నేనును ధరాధిపుచే మును ధారగొన్న యా
వని ! వినిపింప నిద్దఱకు నయ్యె నపార వివాద మచ్చటఁ.

465

వ. ఇట్లు విప్రు లిద్దఱుం దమలో నంతకంతకు మచ్చరంబు పెచ్చుపెరిగి, కలహించి,
నా యున్నయెడకుఁ జనుదెంచిరి. మున్ను నాచేత గోదానంబు గొన్న బ్రాహ్మణుఁ
డి ట్లనియె.

466

సీ. మనుజేంద్ర! ప్రజ లధర్మప్రవర్తనముల నడవకుండఁగ నాజ్ఞ నడపు దీవు
మనమున నే ధర్మ మని యాచరించితి మును నాకు నిచ్చిన మొదవు తప్పి
వచ్చి నీ మందలోఁ జొచ్చిన నిప్పు డీ భూసురునకు ధారవోసి యిచ్చి
తగవు మాలితి వీవ దాతవు నపహర వైన ని న్నేమన నవనినాథ!

తే. యనినమాటలు చెవులు సోఁకినఁ గలంగి
భూసురోత్తమ! యజ్ఞానపూర్వకమున
నిట్టి ²పాతక మొరసి నే నెఱిగిసేయఁ
గొనుము నీ కిత్తు నొకలక్ష గోధనంబు.

467

క. అని మఱియును న విప్రుని, సునయోక్తుల ననునయింపుచును ని ట్లంటిఁ
ననుఁ గావు నరకకూపం, బునఁ బడఁగాఁజాల విప్రుంగవ! యనినఁ.

468

తే. ఎంత వేడిన మత్సరం బంత పెరిగి
మొదలు నా కిచ్చినట్టి యీ మొదవె కాని
యెనయ నీ రాజ్య మంతయు నిచ్చితేని
నొల్ల నని విప్రుఁ డచ్చట నుండ కరిగె.

469

వ. ఆ ట్లతం డరిగిన, నా రెండవబ్రాహ్మణునిం బ్రార్థించిన నతండును, జలంబు
డింపక, పదివే లేఱి కోరిన పాడిమొదవుల నిచ్చిన నయినను, దీనిన కాని యొల్ల
నని నిలువక చనియె. అంతఁ గాలపరిపక్వం బైన, నన్ను దండధరు కింకరులు
గొనిపోయి, వైవస్వతు ముందటం బెట్టిన, నతండును నన్ను నుద్దేశించి
యి ట్లనియె.

470

మ. మనుజేంద్రోత్తమ! వంశపావన జగన్మాన్య క్రియాచార! నీ
ఘన దాన క్రతు ³ధర్మముల్ త్రిభువన భ్యాతంబు లై చెల్లెడిఁ
మును దుష్కర్మ ఫలంబుఁ బొంది పిదపఁ బుణ్యానుబంధంబు లై
చను సౌఖ్యంబులఁ బొందు పద్మజుని యాజ్ఞం ద్రోవఁగా పచ్చునే.

471

వ. అని వేగంబున ద్రొబ్బించిన, నే నపుడు పుడమిం బడి, యీ నికృష్టం బైన యూసరవెల్లిరూపంబు గైకొంటి. ఇంతకాలంబును, దద్దోష నిమిత్తంబున నిద్దరవస్థం బొందవలసె. ప్రాణులకుఁ బుణ్యపాపంబు లనుభావ్యంబులు గాని, యారక పోనేరవు. నేఁడు సమస్త దురితనిస్తారకం బైన భవదీయ పాదారవింద సందర్శనంబునంజేసి, యీ ఘోరదుర్దశలం బాసి, నిర్మలాత్మకుండ నైతి. అని పునః పునః ప్రణామంబు లాచరించి, యి ట్లనియె.

472

అ. కృష్ణ! వాసుదేవ! కేశవ! పరమాత్మ!
యప్రమేయ! వరద! హరి! ముకుంద!
నిన్నుఁ జూడఁగంటి నీ కృపఁ గనుఁగొంటి
నఖిల సౌఖ్యపదపు లందఁగంటి.

473

వ. అని, యనేకభంగులం గొనియాడి, గోవిందుని పదంబులు దన కిరీటంబు సోఁకం బ్రణమిల్లి, దేవా! భవదీయ పాదారవిందంబులు నా హృదయారవిందంబునం బాయ కుండు నట్లుగాఁ బ్రసాదింపవే అని, తదనుజ్ఞాతుం డై, యచ్చటి జనం బులు సూచి, యదృశానందంబులం బొంద, నతుల తేజోవిరాజితం బైన దివ్య విమానమం దాసీనుం డై దివంబున కరిగె. అంత నమ్మాధవుండును, నచ్చట నున్న పార్థివోత్తములకు ధర్మబోధంబుగా ని ట్లనియె.

474

సీ. నరనాథకుల కాననము దహించుటకును నవసీసురుల విత్త మగ్ని కీల
జననాయకుల నిజైశ్వర్యాబ్ధి నింకింప బ్రాహ్మణక్షేత్రంబు బాడబంబు
పార్థివోత్తముల సంప చెల్లెలములు గూల్చ భూసురధనము దంభోశిధార
జగతీవరుల కీర్తిచంద్రిక మాయింప సూర్యోదయము ధరాసురుల ధనము

తే. విప్రతతి సౌమ్ముకంటెను విషముమేలు
గరళమునకునుఁ బ్రతికృతి కలదు గాని
దాని మాన్వంగ భువి నౌషధములు లేవు
గాన బ్రహ్మస్యములు గొంటఁ గాదు పతికి.

475

క. ¹ఎఱుంగమి నయినను భూసుర, వరుల ధనం బపహరింప వలవదు పతికి²
మఱపున ననలము ముట్టిన, దరికొని వెనఁ గాల్చకున్నె తను వెరియంగ³.

476

వ. మఱియును, దన ధనంబు పరులచేతఁ గోల్పోడిన విప్రుఁడు దుఃఖమున రోద నంబు సేయ, రాలిన యశ్రుకణంబుల నవనిరేణువు లెన్ని తడియు, నన్నివే లేండ్లు తదుపేక్షాపరుం డైన పతి దారుణవేదనలు గల కుంభీపాక

నరకంబు నొందు. మఱియు నతనితోడఁ గ్రిందటఁ బది తరంబులవారును, ముందటఁబది తరంబులవారును మహానరకవేదనలఁ బొందుదురు. స్వదత్తంబయినఁ బరదత్తం బయిన నర్థంబులోభంబునంజేసి దుశ్శీలుం దై, యెవ్వఁడు బ్రాహ్మణ శ్మేత్ర సంభూత ధాన్య ధనాదికంబు భుజియించు, న ప్పాపాత్ముం డఱువది వేల సంవత్సరములు మలరూపంబునం గ్రిమిరూపంబునకా వర్తించు. అట్లగుట నెఱింగి, విప్రం డెంత తప్పు చేసిన, నెన్ని గొట్టిన, నెన్ని దిట్టిన, నతని కెదురు పలుకక, వినయంబున వందనం బాచరించు పుణ్యాత్ములు, నాదుపాలిటివారు. అదియునుం గాక, నేనును బ్రతిదివసంబును, భూసురుల నతివినయంబున నిట్లు సేయక విప రీతవర్తను లయిన తామసుల వెదకి దండింతును. అది గావున, మీరలును బ్రాహ్మణజనంబులవలనఁ బరమభక్తి గలిగి, మెలంగుండు. అని యానతిచ్చి, యాదవప్రకరంబులు సేవింప, నఖిలలోక శరణ్యుం డయిన య ప్పండరీకాక్షుండు నిజనివాసంబునకుం జనియె. అని చెప్పి శుకుం డి ట్టనియె.

477

క. ఈ కథ చదివినవారలు, గైకొని వినువారు విగత కలుషాత్మకు లై
తొకికసౌఖ్యము నొందురు, రా కైవల్యంబుఁ గరతలామలక మగున్.

478

అధ్యాయము-౬౫

— : బలరాముండు సుహృ ద్భంధుజన దర్శనార్థమై వ్రేపల్లెకుఁ బోవుట :—

సీ. నరనాథ ! విను యొకనాఁడు తాలాంకుండు చుట్టాల బంధులఁ జూచువేడ్క
సుందర కాంచనస్యంద నారూఢుఁ దై భాసిల్లుచున్న ¹రేపల్లె కరిగి
చిరకాల సంగత స్నేహు లై గోప గోపాంగనా నికర మాలింగనములు
సముచిత సత్కృతుల్ సలుపఁ గైకొని మహాత్ముకలీల నందయశోదలకును

తే. వందనం బాచరించిన వారు మోద
మంది బిగియారఁ గొఁగిళ్ళ నొందఁ జేర్చి
సమత దీవించి యంకపీఠమునఁ జేర్చి
శిరము మూర్కొని చుబుకంబుఁ గరము పుణికి.

479

వ. మఱియు, నానంద బాష్పధారాసిక్త కపోలయుగళంబులతోడం గుళలప్రశ్నం
బుల ని ట్టనిరి. అన్నా ! నీవును, నీ చిన్నతమ్ముఁ డగు వెన్నుండును లెస్స
యున్నవారె ? మ మ్రొప్పుడు నరసి రక్షింపవలయు. మాకు నేడుగడయు మీఠ

1. వ్రేపల్లె (కం. వా.); "రేపల్లె" అని వాడుక.

కాక యొరులు గలరే? అని సముచిత సంభాషణంబులం బ్రొద్దుపుచ్చు చుండిరి.
అంత.

480

క. గోపాలవరులు ప్రమదం, బాపోవని మది నివర్తి తాఖిల గేహ
వ్యాపారు లగుచు హలధరు, శ్రీపాదంబులకు నతులు సేసిరి వచనమ్.

481

క. సీరియు వారికిఁ గరుణా, ధారుం దై నడపె సముచితక్రియ లంతం
గోరి తన యీడుగోపకు, మారులఁ జేచఱచి బలుఁడు మందస్మితుఁ దై.

482

క. నిజ సుందర దేహద్యుతి, రజతాచల రుచులు దెగడ రాముఁడు వారల్
భజియింప నేగి యొకచో, విజనస్థలమున వసించి విలసిల్లు నెడమ్.

483

కవిరాజవిరాజితము :

చరణములం గనక స్ఫుట నూపుర జాలము ఘల్లనుచుం జెలఁగఁ
గరములఁ గంకణముల్ మొరయన్ నలి గౌ ననియాడఁ గుచ్ఛాగ్రములన్
నరులు నటింపఁ గురుల్ గునియమ్ విలస న్మణికుండల కాంతులు వి
స్ఫురిత కపోలములమ్ బెరయమ్ వ్రజసుందరు లందఁ అమందగతిన్.

484

కవిరాజవిరాజితము :

చని బలభద్రుని శౌర్యసముద్రుని సంచితపుణ్య నగణ్యుని జం
దన ఘనసార పటిర తుషార సుధారుచికాయు విధేయు సుధా
శనరిపు ఖండను సన్నణి మండను సారవివేకు నశోకు మహా
త్మునిఁ గని గోపిక లోపిక లేక యదుప్రభు నిట్లని రుత్కలికమ్

485

చ. హలధర ! నీ సహోదరుఁ డుదంచిత కంజవిలోచనుండు స
ల్లలిత పురాంగనాజన విలాస విహార సమగ్ర సౌఖ్యముల్
గలిగి సుఖించునే మము నొకానొక వేశనయేని బుద్ధిలోఁ
దలఁచునొ నూతనప్రియలఁ దార్కొని యేమియుఁ బల్కుకుండునో.

486

క. జననీజనకుల ననుజులఁ, దనుజుల బంధువుల మిత్రతతి విడిచెను నె
మ్మనమున నొండు దలంపక, తను నమ్మినవారి విడువఁ దగునే హరికిమ్.

487

సీ. సలలిత యామున సైకతస్థలమున నుండి మ మ్మేమని యూఱడించె
విమల బృందావనవీధి మా చుబుకముల్ పుణుకుచు నేమని బుజ్జిగించె
బువ్వవాటికలలోఁ బొల్చు మా కుచయుగ్మ మంటుచు నేమని యాదరించెఁ
గాసారముల పొంతఁ గొగిట మఱుఁ జేర్చి నయమొప్ప నేమని నమ్మఁబలికె

తే. నన్నియు మఱచెఁ గాఁబోలు వెన్నుఁ డాత్మఁ
గోరి ¹తా జాయలు నైనవారి విడుచు
నట్టి కృష్ణుఁడు తము రట్టువెట్టు ననక
యేల నమ్మిరి పురనతుల్ బేల లగుచు.

488

మ. అని యి బృంగి సరోజలోచనుని నర్మలాపమున్ నవ్వులున్
ననుబంధుల్ పరిరంభణంబులు రతివ్యాసంగముల్ భావముల్
వినయంబుల్ సరసోక్తులున్ దలంచి యువ్విళ్ళూరు చిత్తంబులన్
జనితానంగ శరాగ్నిచేత దురవస్థం బొంది శోకించినన్.

489

వ. అంత బలభద్రుండు, వారల మనంబుల సంతాపంబులు వారింప నుపాయంబులగు
సరస చతుర వచనంబులఁ గృష్ణుని సందేశంబులు చెప్పుచు, విగత భేదలం జేసి,
యచ్చట మానద్వయంబు నిలిచి, వసంతవాసరంబులు గడపుచు, గాళిందీ
తీరంబున.

490

సీ. మాకంద జంబీర మందార ఖర్జూర ఘనసార శోభిత వనములందు
నేలాలతా లోల మాలతీ మల్లికా వల్లీమతల్లికా వాటికలను
దరశ తరంగ శికర సాధు శీతల సైకతవేదికా స్థలములందు
మకరందరస పాన మదవ దిండిదిర పుంజ రంజిత మంజు కుంజములను

తే. విమలరుచి గల్గు సానుదేశములయందు
లలిత శశికాంత ఘన శిలాతలములందు
లీల నిచ్చావిహార విలోలుఁ డగుచు
సుందరీ జనములు గొల్వఁ జూడ నొప్పె.

491

తే. ఆట్లు విహారింప వరుణుని యాజ్ఞజేసి
వారుణీదేవి మద్యభావంబు నొంది
నిఖిల తరు కోటరములందు నిర్గమించి
మించు వాసనచేత వాసించె వనము.

492

వ. అట్టి యెడ.

493

మ. కర మొప్పారు నవీన వాసనల నాఘ్రాణించి గోపాలసుం
దరులుం దానును డాయనేగి యతి మోదం బొప్ప సేవించి యా
తరళాక్షుల్ మణి హేమ కంకణ రుణతాగ్ రానుకారంబు లై
కరతాళంబులు మ్రోయఁ బాడుచును వేడగ్ న్నాడుచున్ సోలుచున్.

494

1. తా జాయఁగా నైన (వా); తా జేయఁగానైన (తం) 2. "ప్రేమపరివృంగం" (65-14)

సీ తనమీడి బిరుదాంకితము లైన గీతముల్ పాడుచు రా బలభద్రుఁడు డంత
మహిత కాదంబరీ మధుపాన మదవిహ్వ లాతుండు లలిత నీలాలకుండు
నాలోల నన పుష్పమాసి కోరస్థలుఁ డనుపమ మణికుండ లాంచితుండు
ప్రాలేయ సంయుక్త పద్మంబుగతి నొప్పు సలలి తానన ఘర్మ జలకణుండు

తే. నగుచు వనమధ్యమున ¹సలిలావగాహ
శీలుఁ డయి జలకేశికిఁ జేరి యమున
నిందు రమ్మని పిలువఁ గాళింది యతని
మత్తుఁ డని ²సడసేయక మసలుటయును.

495

చ. ఘన కుపితాత్ముఁ డై యమునఁ గన్గొని రాముఁడు వల్కె డాయఁ జీ
రిన జనుదేశ తక్కితి పురే! నిను నిందఱుఁ జూడ మద్భుజా
సునిశిత లాంగలాగ్రమున ³సౌపఱ నిప్పుడు నూలుతోవ లై
జన వెనఁ జించివైతు నని చండపరాక్రమ మొప్పు నుగ్రుఁ డై.

496

వ. కట్టలుక రాముం డుద్దామం బగు బాహుబలంబున హలంబు సాచి, య మ్మహా
వాహినిం ⁴దగిల్చి, పెకలిరాఁ దిగిచిన, న న్నది భయభ్రాంత యై, సుందరీ
రూపంబు గైకొని, యతి రయంబునం జనుదెంచి, య య్యదువంశ తిలకుండగు
హలధరుని పాదారవిందంబులకు వందనం బాచరించి, యి ట్లనియె.

497

మ. బలరామా! ఘనబాహ! నీ యతుల శుంభ ద్విక్రమం బంగనల్
దెలియం జాలెడివారె యీ యఖిల ధాత్రీభార ధారేయ ని
శ్చలసత్త్వం డగు కుండలీశ్వరుఁడునుం జర్చింప నీ సత్కళా
కలితాంశ ప్రభవుండు నీ గురు భుజాగర్వంబు సామాన్యమే.

498

చ. అని వినుతించి యేను భవదంప్రసరోజము లాశ్రయించెదన్
ననుఁ గరుణింపు మన్న యదునందనుఁ డ న్నదిఁ బూర్వమార్గ వై
చను మని కామినీనికర సంగతుఁ డై జలకేశి సర్పే నిం
పెనయఁ గరేణుకాయుత మదేభముదాడ్చున న మ్మహానదిన్.

499

తే. అంత జలకేశి సాలించి సంతసంబు
నందుచుండ విసీల వస్త్రాది రత్న
మండనంబులుఁ గాంచనమాలికయునుఁ
దెచ్చి హలి కిచ్చి చనియె నదీలరామ.

500

క. అవి యెల్లఁ దాల్చె హలధరుఁ, డవిరళగతి నొప్పి పల్లవాంగనలును దా
దివిజేంద్రుఁ బోలి మహితో, తృవమున వర్తింపుచుండె సౌఖ్యోన్నతుఁ డై. 501

క. అవనీశ ! యిట్లు హలమునఁ, దివిసినఁ గాళింది ¹క్రయ్య ²తెఱపై నేడుఁ
భువి నుతికెక్కెను రాముని, ప్రవిమల ³తర మైన బాహుబల సూచకమై. 502

అధ్యాయము — ౬౬

—: శ్రీకృష్ణుండు పౌండ్రక వాసుదేవుని మీఁద దండెత్తుట :—

వ. అంత బలభద్రుండు, ప్రజసుందరీ సమేతుం డై, నందఘోషంబునం బరితోషంబు
నొందుచుండె. అంత నక్కడఁ గరుణాధిపతి యైన పౌండ్రకుండు, తన దూతం
బిలిచి, యి ట్లనియె. 503

సీ. మనుజేశ ! బలగర్వమున మదోన్మత్తుఁ డై యవనిపై వాసుదేవాఖ్యుఁ డనఁగ
నే నొక్కరుడఁ గాక యితరుల కీ నామ మలవడునే యని ⁴యదటు మిగిలి
తెగి హరి తా వాసుదేవుండు ⁵ననుకొనుట నట పోయి వల దను మనుచు దూతఁ
బద్మాయతాక్షుని పాలికిఁ బొమ్మన్న నరిగి వాఁ డంబుజోదరుఁడు పెద్ద

తే. కొలువు గైకొనియుండ సంకోచపడక
వినుము మా రాజుమాటగా వనజనాభ !
యవని రక్షింప వాసుదేవాఖ్య నొంది
నట్టి యే నుండ సిగ్గు వోఁ దట్టిసీపు. 504

క. నాపేరును నా చిహ్నము, లేవున ధరియించి తిరిగె దిది పంతమె యిం
తే పో మదిఁ బరికించిన, నే పంత మెఱుంగుఁ గొల్లఁ డేమిట నైనఁ. 505

ఆ. ఇంతనుండి యైన నెదిరిఁ ద న్నెఱిఁగి నా
చిహ్న లెల్ల విడిచి చేరి కొల్చి
బ్రతుకు మనుము కాక పంతంబు లాడెనా
యెదురు మనుము ఘోర కదనమునను. 506

క. అను దుర్భాషలు సభ్యులు, విని యొందొరు మొదము నూచి విస్మితు లగుచో
జనులార ! యెట్టి క్రొత్తలు, వినఁబడియెడి నిచట లెస్స వింటిరె యనఁగఁ.

వ. అట్టియెడఁ గృష్ణుండు వాని కి ట్లనియె. 508

1. ప్రయ్య (హ.తం.వా.) 2. తెఱపై అని తం. వాలలోను వాఁత ప్రతు లన్నిటిలోను
పాఠము 3. గతినిప్పు బాహుబల మర్పించే (హ) 4. యదురు మిగిలి (హ) 5. నను
కొంట యటఁబోయి నీవు వర్ణము దూత : (హ) 6. సిగ్గువొందట్టి (హ)

మ. వినరా ! మీ నృపుఁ డన్న చిహ్నములు నే ¹వే వచ్చి మోరాజిలోఁ
దన మీఁదఁ వెన వైవఁ గంకముఖ గృధ్ర వ్రాతముల్ మూఁగఁగా
నినిలో దర్పము దూలి కూలి వికలం బై సారమేయాళికి
న్ననయంబు ²న్నశనంబ వయ్యెదను మే నన్నట్లుగా వానితోఁ.

509

క. అని యుద్రేకముగా నా, డిన మాటల కులికి వాఁడు డెందము గలఁగఁ
జని తన యేలిక కంతయు, వినుపించెను నతనిమదికి విరసము గదురఁ.

510

వ. అంతఁ గృష్ణుండు, దండయాత్రోత్సుకుం డై, వివిధాయుధ కలితంబును, విచిత్ర
కాంచన వతాకా కేతు విలసితంబును, నగు సుందర సృందనంబును బటు జవ
తురంగంబులం బూన్చి దారుకుండు తెచ్చిన నెక్కి, యతిత్వరితగతిం గాళికా
నగరంబున కరిగినం, బొండ్రకుండును, రణోత్సాహంబు దీపింప, నక్షాహిణి
ద్వయంబుతోడం బురంబు వెడలె. అప్పు డతని మిత్రుం డయిన కాళికాధిపతి
యును, మూఁ డక్షాహిణులతోడం దోడుపడువాఁ డై వెడలె. ఇ ట్లాప్త యతుం
డై వచ్చు వాని.

511

సీ. చక్ర గదా శంఖ శర్ణాది సాధనుఁ గృత్రిమ కౌస్తుభశ్రీ నివాసు
మకరకుండల హార మంజీర కంకణ మణిముద్రికా వనమాలికాంకుఁ
దరశ విచిత్ర పతంగపుంగవ కేతుఁ జెలువొందు పీత కౌశేయవాసు
జవనాశ్వ కలిత కాంచన రథారూఢుని రణకుతూహలుని సన్నటికిరీటుఁ

తే. నాత్మసమ వేష రంగవిహార కలిత
నటసమానునిఁ బొండ్రభూనాథుఁ జూచి
హర్ష మిగులొత్త నవ్వెఁ బద్మాయతాక్షుఁ
డంత వాఁడును నుద్యోతుఁ డగుచు నడరి.

512

క. పరిహా శరాస పట్టిస, శర ముద్గర ముసల కుంత చక్ర గదా తో
మర ³భిండివాల శక్తి, ఘరికాసి ప్రాస పరశు శూలముల వెనఁ.

513

చ. పరువడి వైచినఁ దనుజభంజనుఁ డంత యుగాంతకాల భీ
కర మహితోగ్ర పాపకునికైవడి నేచి విరోధి సాధనో
త్కరముల నొక్కటఁ శరనికాయములఁ నిగుడించి త్రుంచి భా
స్వరగతి నొత్తె సంచలిత శాత్రవసైన్యము బాంచజన్యముఁ.

514

1. వేంచేసి (క.వ.జ.) 2. శరణంబ వయ్యెదను (అం.వా.) "శయివ్యసే హతస్త్ర
భవితా శరణం కనామ్" (88-9) 3. భిండిపాం (వా.)

ఉ. వారని యల్కతోఁ గినిసి వారిజనాభుఁడు వారిసైన్యముల్
మారి మసంగినట్లు నుఱుమాడినఁ బీనుఁగు పెంట లై వెసం
దేరులు వ్రాలె నశ్వములు ద్రెళ్ళె గజంబులు ¹ద్రుళ్ళె సద్బటుల్
ధారుణిఁ గూలి రిట్లు నెఱి దప్పి చనెఁ హతశేష సైన్యముల్. 515

వ. అట్టియెడ, మేదో మాంస పంకంబులు రుధిర ప్రవాహంబులు నై, సంగరాంగ
ణంబు ఘోరం బయ్యె. ఆ య్యవసరంబునం గయ్యంబునకుం గాలు ²ద్రవ్య న
ప్పొండ్రకునిం గనుంగొని, హరి సంబోధించి, యి ట్లనియె. 516

మ. మనుజేంద్రాధమ ! పొండ్రభూపసుత ! నీ మానంబు బీరంబు నేఁ
డనిలో మాపుదు నెద్దు క్రొవ్వి పెలుచ న్నాఁబోతుపై అంకె వై
చిన చందంబున దూతచేత నను నాక్షేపించి వల్లన్న పే
రును చిహ్నంబులు నీపయిఁ విడుతు ³నర్పుల్ పర్వ నేఁ డాజిలో. 517

క. అదిగాక నీదు శరణము, పదపడి యేఁ జొత్తు నీవు బల విక్రమ సం
పదగల పోటరివేనియుఁ, గదలక నిలు మనుచు నిశితకాండము లంతఁ. 518

మ. చల మొప్పఁ నిగుడించి వాని రథముఁ జక్కాడి తత్సారథిఁ
దల వే ద్రుంచి హయంబులఁ నఱికి యుద్ధండ్ ప్రతాప క్రియఁ
బ్రళయార్క ప్రతిమాన చక్రమున న ప్పొండ్రుఁ వెసన్ ద్రుంప వాఁ
డిలఁ గూలెఁ గులిశాహతి న్నొరగు శై లేంద్రాకృతిఁ భూవరా ! 519

చ. ¹మదపక కాళికావిభుని మస్తక ముద్ధతిఁ ద్రుంచి బంతికై
వడి నది పింజపింజ గఱవన్ విశిఖాళి నిగుడ్చి వాని యే
లెడి పురిలోన వైచె నవలీల మురాంతకుఁ డి ట్లు వైరులఁ
గడఁగి జయించి చిత్తమునఁ గౌతుకముఁ జిగురొత్త న త్తఱిఁ. 520

క. సుర గంధర్వ నభశ్చర, గరుడోరగ సిద్ధ సాధ్య గణము నుతింపఁ
మరలి చనుదెంచి హరి నిజ, పురమున సుఖ ముండె నతి విభూతి దల్పిరఁ.

క. వనజోదరు చిహ్నంబులు, గొనకొని ధరియించి పొండ్రకుఁడు ⁵మత్సరి యై
యనవరతము హరి దనతలఁ, పునఁ దగులుటఁజేసి ముక్తిఁ బొందెనరేంద్రా !

సీ. అక్కడఁ గాళిలో నారాజు మందిరాంగణమునఁ గుండల కలిత మగుచుఁ
బడియున్న తలఁ జూచి పౌరజనంబులు దమరాజు తల యని తగ నెఱింగి
చెప్పిన నా నృపు జీవితేశ్వరులును సుతులు బంధువులును హితులుఁ గూడి
మొనసి హాహాకారముల నేడ్చి ర త్తఱిఁ దత్తనూభవుఁడు సుదక్షిణుండు

తే. వెలయఁ దండ్రుడికిఁ బరలోకవిధు లొనర్చి
జనకు ననిలో వధించిన చక్రపాణి
నడరి మర్ధింపఁ దగు నుపాయంబు దలఁచి
చతురుఁ డగునట్టి తన పురోహితునిఁ బిలిచి.

523

క. అతఁడుం దానును జని పశు, పతి పదసరసిజములకును బ్రమదముతో నా
నతుఁ డయి య ద్వేషుని బహు, గతులం బూజింపఁ నతఁడుఁ గరుణాన్వితఁ డై.

క. మెచ్చితి వర మే మైనను, నిచ్చెద నను వేఁడు మనిన నీశ్వర ! నన్ను
మచ్చిక రక్షింతువు పొర, పొచ్చెము సేయక మహేశ ! పురహర ! యభవా !

క. దేవా ! మజ్జనకుని వసు, దేవాత్మజుఁ డాజిలో వధించెను నే నా
గోవిందుని ననిలోపల, నేవిధమున గెల్తు నాన తీవె పురాశీ !

526

తే. అనిన శంకరుఁ డతనికి ననియె ననఘ !
నీవు ఋత్విజులును భూసురావళియును
బ్రీతి నభిచార మొనరింప భూతయుక్తుఁ
డగుచు ననలుండు దీర్పు నీ యభిమతంబు.

527

తే. అనిన నా చంద్రమాళి వాక్యములభంగి
భూరి నియమముతో నభిచారహోమ
మొనరఁ గావింప నగ్ని యథోచితముగఁ
జెలఁగి దక్షిణ వలమాన శిఖల వెలిగె.

528

వ. అందు దామ్ర శృంగు కేశ కలాపంబును, నశనిసంక్రాశంబు లైన నిడుద కోట
లును, నిప్పు లుప్పతిల్లు చూపులును, ముడివడు బొమలును, జేపురించిన మొగం
బును గలిగి, యతి రౌద్రాకారంబునఁ బ్రజ్వరిల్లుం, గుండంబు వెలువడి, కృత్య
దై నందిన నిహన్యమాన ప్రాణరక్తారుణ మృత్యు కరవాలంబులీలం జూపట్టు
నాలుకన్ సెలవుల నాకుచు, నగ్నికిలాభీలం బదు శూలంబు కేలం దాల్చి, భువన
కోలాహలంబుగా నార్పుచు, నుత్తాల తాలప్రమాణ పాదద్వయ హతులం దూలు
పెంధూళి నింగి మ్రింగ, భూతంబులు నేవింప, నగ్నవేష యై, నిజ విలోచన
సంజాత సముద్ధాత నిఖిల భయంకర జ్వాలికాజాలంబు లోలిం బ్రేల్పుచు,
నుద్వేగగమనంబున నగధరనగరంబున కరుదుదేరఁ బొరజనంబులు భయాకుల
మానసు లై, దావదహనుని గని పఱచు వనమృగంబుల చాడ్చునం బఱచి,
సుధర్మాభ్యంతరంబునం జూదంబాడు దామోదరుం గని, రక్ష రక్షేతి యార్త
రవంబులం గృష్ట ! కృష్ట ! పెనుమంటలం బురంబుఁ గాల్పం బ్రళయాగ్ని చను

దెంచె నన, వారిం జూచి, మీ రోడ కుండుం డని, భయంబు నివారించి, సర్వ రక్షకుం డయిన పుండరీకాక్షుండు, జగదంతరాత్ముండు గావునఁ, దద్వ్యతాంతం బంతయుఁ దనచిత్తంబున నెఱింగి, కాశిరాజపుత్ర ప్రేరిత యైన య మ్మహా కృత్యను విగ్రహింపం దలంచి నిజ పార్శ్వవర్తి యై యున్న య ద్వివ్యసాధ నంబుఁ గనుంగొని, యప్పుడు.

529

సీ. భీమ మై బహు తీవ్రధామ మై హతి రిపుస్తోమ మై సుమహి తోధామ మగుచుఁ
ఖండ మై విజిత మార్తాండ మై పాలితా జాండ మై విజయ ప్రకాండ మగుచు
దివ్య మై నిఖిల గంతవ్య మై సుజన సంభావ్య మై సద్భక్త సేవ్య మగుచు
నిత్య మై నిగమ సంస్తుత్య మై వినమి తాదిత్య మై నిర్జిత దైత్య మగుచు

తే. విలయసమయ సముద్ధాత విపుల భాస్వ

దళికలోచన లోచనానల సహస్ర

ఘటిత పటు సటాజ్వాలికా చటుల సత్య

భయద చక్రంబు కృత్యపైఁ బంపె శౌరి.

530

వ. అదియును, బ్రహ్మయవేళా సంభూత జీమూతసంభూత ప్రభూత ఘమఘమాటోప
నిన దాధరీకృ తాతిదుస్సహ కహకహ నిబిడ నిస్వన నిర్ఘోష పరిపూరిత బ్రహ్మాండ
కుహరంబును, నభ్రంలిహ కీలీసముత్కృట పటు చిటచిట స్ఫుట ద్విస్ఫులింగ
చ్చటాభీలంబును, సకల దేవతాగణ జయజయ శబ్దకలితంబును, ననంత తేజో
విరాజింబును, నగుచుఁ, గదిసినం, బంటింపక, కంటగించు కృత్యను గెంటి,
వెంట నంటినఁ. దన తొంటి రౌద్రంబు విడిచి, మరలి, కాశీపురంబు సొచ్చి, పౌర
లోకంబు భయాకులతం బొంది వాపోవ, రోష భీషణాకారంబుతో నప్పుడు ఋత్వి
జ్ఞికాయ యతంబుగా సుదక్షిణునిం దహించె. ఆ త్రణి జక్రంబును, దన్నగ
రంబు సౌధ ప్రాకార గోపు రాట్టాలకాది వివిధ వస్తు వాహన నికరంబులతో
భస్మంబు గావించి, మరలి, యమరులు వెఱ గందఁ గమలలోచను పార్శ్వవర్తి
యై, నిజప్రభావపుంజంబు వెలుఁగొందఁ గొల్చి యుండె. అని చెప్పి మఱియు
ని ట్టనియె.

531

క. మురరిపు విజయాంకిత మగు, చరితము సద్భక్తిఁ దగిలి చదివిన వినిన

దురితములఁ బాసి జను నిహ, పర సౌఖ్యము లతనిచేతఁ బడయుదు రధిపా! 532

వ. అనిన శుకయోగికి రా జి ట్టనియె.

533

1. కృత్తిని (హ) 2. పహిత (హ) 3. కృత్తిపై (హ); "కృత్యాం మాహేశ్వరీం విభుః
విజ్ఞాయ తద్విమూర్తార్థం పార్శ్వస్థం చక్ర మాదిశత్ (83-88)" 4. కత్తిని (హ); కృత్యను (హ)
"కృత్యానంః ప్రతిహతః" (88-40)

—: బలరాముండు ద్వివిదుండను వానరుని సంహరించుట : —

క. బలభద్రుఁ డప్రమేయుం, డలఘుఁ డనంతుండు నతని యద్భుతకర్మం
బులు వినియుఁ దనియ దింకను, దెలియఁగ నా కానతిమ్ము దివ్యమునీంద్రా!

వ. అనిన రాజునకు శుకుం డి ట్టనియె.

535

క. జననాయక! విను సుగ్రీవుని సచివుడు మైందునకు సహోదరుఁ డనఁగా
వినుతికి నెక్కిన ద్వివిదుం, డను వ్లవగుఁడు నరకసఖ్యుఁ డతి దర్పితుఁ డై.

సీ. చెలికాని పగ దీర్పుఁ డలఁచి కృష్ణుం డేలు పురములు జనపదంబులు దహించి
నరి దుపపన సరోవరములు ¹గోరాడి మందలఁ గొందలమందఁజేసి
ప్రాసాదములు ద్రొబ్బి పరిఘలు మాయించి చతురంగబలముల సమయఁజేసి
పురుషుల సతులను భూధర గుహలలోఁ బెట్టి వాకిలి గట్టి బిట్టు నొంచి

తే. ఫలిత తరువులఁ ద్రుంచి సాధుల నలంచి

కోట లగలించి పడుచుల నీట ముంచి

ధరణి ని బృంగి బెక్కు బాధల ²నలంచి

పఱవఁ జేయుచు నొకనాఁడు వ్లవగవరుఁడు.

537

క. చతుర మృదు గీతరవ మున్నలి వీతెంచినఁ జెలంగి నగచరుఁ డా రై
వతగిరి కందరమున కా,యతగతిఁ జని యిందు నెత్త మాడెడు వానిన్.

538

చ. లలిత వినీలవస్తుని విలాసవతీయుతుఁ జంద్ర చంద్రికా
కలిత మహోన్నతాంగు మణి కాంచన దివ్యవిభూషణోన్నతున్
విలసిత వారుణీసమత విహ్వల లోచనుఁ గాంచె సీర ని
ర్దలిత రిపుక్షితీశ నిజధాముని రామునిఁ గామపాలునిన్.

539

సీ. కనుఁగొని తత్పురోగమ భూమిరుహశాఖలెక్కి యూచుచుఁ జాల వెక్కిరించుఁ
³గికురింత లిడుఁ బండ్లు గీటుచు నవ్వుచుఁ గొమ్మకొమ్మకు నులుకుచు నదల్పుఁ
దోక నూరక మేను సోకఁగ నులివెట్టు వెడవెడ నాలుక వెళ్ళఁ బెట్టు
బరుల నఖంబుల గిరగిరఁ గోకుచుఁ బొరిఁబొరి ఫలములు గఱచి వైచు

తే. గోళ్ళు తెగఁ గొర్కి యుమియును గుదము సూపు

బలసి మర్కటజాతి య ప్పగిదిఁ ⁴జేయఁ

గోపమున హలధరుం దొక గుండు వైవ

దానిఁ దప్పించుకొని ప్రల్లదమున నతని.

540

1. గొల్లాడి (క) 2. జంబు వరఁగ (తం.పా.); 3. గికురించుచును బండ్లిగిల్చి చూపుడు (తం.పా.) 4. జూప (తం.పా.)

క. నగి యాసవకలశముఁ గొని, ¹జగతీరుహశాఖ యెక్కి చాపలమున న
జ్జగపతి వైచెఁ దద్భట, మగలఁగ నది చూచి కోప మగ్గల మొదవఁ. 541

వ. మఱియును. 542

క. సిరినిఁ దన మనమున నొక, చీరికిఁ గైకొనక కదిసి చీరలు చింపఁ
²వార కతఁడు భువి జనములఁ, గారించుట మాన్పఁదలఁచి ఘన కుపితుం దై.

వ. ఇట్లు కోపోద్దీపిత మానసుం దై, కనుంగొని, హలాయుధుం డప్పుడు. 544

చ. ముసలముఁ దీవ్ర శాత హలముఁ ధరియించి సమస్త చేతన
గ్రసనమునాఁడు పొంగు లయకాలుని భంగి నదల్చి నిల్వ వాఁ
డసదృశ విక్రమక్రమ విహార మెలర్చ సమీప భూజముఁ
వెనఁ బెకలించి మస్తకము వ్రేసెఁ జలంబు బలంబు చొప్పడఁ. 545

వ. ఇట్లు వ్రేయ బలుం డప్పుడు. 546

చ. ఉరవడి దండతాడిత మహారగుభంగిఁ గడంగి నీరసా
గర మన నేర్చి పేమకటకంబుల నొప్పు సునందనామ ధీ
కర ముసలంబునన్ ద్వివిదు కంఠము వ్రేసినఁ ³బొల్పె వాఁడు జే
గురుగల కొండచందమునఁ 'గో' యని యార్చి సురల్ నుతింపఁగఁ. 547

మత్తకోకిల. *అంత వాఁ డొకయింత మూర్ఖిలి యంతలోఁ దెలివొంది దు
ర్దాంత భూరి భుజావిజృంభణుఁ దై మహిజము పూని దై
త్యాంతకాగ్రజు వ్రేసె వ్రేసిన నాగ్రహంబున దాని నిం
తింత లై ధర రాలఁజేసె నహిన విక్రమశాలి యై. 548

క. *మఱియును జలముడుగక ⁴వెనఁ,దరుచరుఁ డొక తరువు వ్రేయఁదాలాంకుఁ డనా
దరమునఁ దునిమిన వెండియుఁ, దొరఁగించెఁ గుజంబు లతఁడు దోడ్తోడునుమఁ.

క. *ఆ చందంబున వనచరుఁ, డేచి మహిరుహచయంబు లెల్లను హలిపై
వైచి తరుశూన్య మగుటయుఁ, జూచి శిలావృష్టి గురిసె సుర లగ్నింపఁ. 550

క. బలుఁ డప్పుడు రాలు తుము రై, యిల రాలఁగఁజేసి యార్పె నే పుడుగక యా
వలిముఖుఁడు ⁵తాల సన్నిభ,ము లయిన నిజ బాహు దండముల నుగ్రుం దై.

1. శాఖలెక్కి (హ) 2. వారకదా (హ); వారకదా (వా) 3. బొల్పి (హ) 4. తరు, చరుఁ డొకతరు వెత్తివ్రేయఁ దాలాంకుఁడు (హ) *ఈ మూడు పద్యములును "ట" ప్రతిలోలేవు.
5. తాల సన్నిభ,ములుగల బాహుయగ దండముం (హ)

క. పడిఁ బిడుగుఁ బోలు విడికిటఁ, బొడిచిన వడిసెడక బలుఁడు ముసలము హలమున్
విడిచి ప్రవంగుని మెడఁ గడు, వెడవెడ బిగియించె గుడ్డు వెలి కుఱుకింగన్.

క. వదనమునఁ జెవుల రుధిరము, మెదడును దురఁగంగ వాఁడు మేదినిమీఁదం
జదికలఁబడి యొకయింతయు, మెదలక మిడుకంగ లేక మృతిఁ బొందె నృపా !

తే. వాని పాటున కప్పుడు వనసమేత
మగుచు నా శైలరాజ మల్లల్ల నాడె
సురగణంబులు రాముపై సురభి కుసుమ
వర్షములు గురిసి రతి¹వైభవము మెఱసి.

554

వ. ఇ విధంబున భువన కంటకుం దైన దుష్ట శాఖా మృగేంద్రుని వసుంధరకుం
బలిచేసి, సకలజనంబులు పరమానంద కందళిత హృదయారవిందు లై, తన్ను
నందింప, న య్యదునందనుండు నిజనగరంబున కరుదెంచె. అని శుకుండు
వెండియు న మృనుజపతి కి ట్టనియె.

555

అధ్యాయము - ౬౮

బలరాముండు దన హలంబున హస్తినాపురమును గంగలోఁ ద్రోయఁ బూనుట

సీ. కోరి సుయోధను కూతురి సర్వలక్షణములు గల్గి లక్షణ యనంగ
మహి నొప్పు కన్యకామణి వివాహంబునఁ జక్రహస్తుని తినూజాతుఁ దైన
సాంబుఁడు బలసాహసమున నెత్తుకపోవఁ గౌరవు లీక్షించి కడఁగి క్రొవ్వి
పడుచువాఁ డొకఁ డదె ²బాలకఁ గొనిపోవు చున్నాఁడు గైకొన కుక్కు మిగిలి

తే. యిట్టి దుర్మదుఁ గయిముట్టి పట్టి తెచ్చి
జనులు వెఱఁగందఁ ³జెఱఁబెట్టి యుయుతు మేని
⁴యదువులు మనల నేమి సేయంగఁ గలరా
యనుచుఁ గురు వృద్ధజనముల యనుమతమున.

556

వ. ఇట్లు గడంగి, యద్ద సన్నద్ధు లై, బల శౌర్యోపేతు లగు, కర్ణ శల్య⁵భూరి
శ్రవో యజ్ఞ కేతు సుయోధనాదులు సమున్నత రథారూఢు లై, కూడ నరిగిన,
వారలఁ గనుంగొని, జాంబవతి నందనుండు, మందస్మిత వదనారవిందుం డగుచు,
సింగంబు భంగి గర్జింపుచు, మణిదీప్తం బైన చాపంబుఁ బూని, నిల్చిన, వారు
నా సాంబుని నదల్చి, నిలు నిలు మని పలికి.

557

1. వైభవముం (హ); వృష్టిఁ గురియించి రతుల సంతుష్టి మెఱసి (తం.వా.) 2. బాలకి (జ)
3. జెఱపట్టి (తం.వా.) 4. యాదవులు (హ) 5. భూరిశ్రవ యజ్ఞ కేతు (హ.)

తే. చండ కోదండముక్త నిశాత విశిఖ
జాల మందంద వఱపి యాభీలముగను
నందనందన నందన స్యందనంబు
ముంచి రచలేంద్రమును ముంచు మంచు పగిది. 558

వ. మఱియును. 559

శా. శౌర్యాటోప విజృంభణంబుల సరోజాతాక్షసూనుఁ సురా
హార్యసైర్యుని మీదనేయ నతఁ డుద్య ద్భూరి బాహుబలా
*వార్యం దై శిత సాయకాలి నవి మాయంజేసినం దేవతా
తూర్యంబుల్ దివి మ్రోసె నంత నతఁ డస్తోక ప్రతాపోన్నతిఁ. 560

వ. ఇట్లు గణంగి బాణజాలంబులు పరఁగించి, యందఱకు నన్నిరూపు లై రథ
రథ్య సూత ధ్వజ పతా కాతపత్రంబులు చూర్జంబులు గావించి, విరథులం
జేసి, వారల మెయిమఱువు లఱువుళ్ళు గావించి, యొక్కొక్కనిఁ బెక్కు
బాణంబుల నుచ్చిపో నేసిన, వారలు శోణిత దిగ్ధాంగు లై కుసుమిత కింశ
కంబులంబోలి యుండిరి. అంత. 561

ఉ. వార లనేకు లయ్యు బల¹వంతులు నయ్యు మహోగ్ర సంగరో
దార పరాక్రమ ప్రకట²దర్శకు లయ్యుఁ గుమారకుం జగ
ద్వీరుని నొక్కనిం జెనకి వ్రేలును వంపఁగలేక సిగ్గునఁ
గూరిన చింత నొండొరులఁ గూడుచు విచ్చుచు వెచ్చ నూర్చుచుఁ. 562

వ. మగుడి సమరసన్నద్ధు లై, సంరంభించి. 563

ఉ. అందఱు నొక్కపెట్ట దనుజాంతక నందనుఁ జుట్టిముట్టి యు
ద్ధండ నిశాత సాయకచయంబుల ముంచి రథంబు నుగ్ర శీ
లం దునుమాడి చాపము³చలంబునఁ ద్రుంచి హయాలిఁ జంపి సూ
తుం దెగటార్చి యంత విరథుం⁴డగుటఁ వెసఁ జొచ్చి వట్టినఁ. 564

తే. బాలకుఁడు చేయునది లేక పట్టువడియె
గౌరవులు తమ మనమునఁ గౌతుకంబు
లొలయ సాంబునిఁ గన్యకాయుక్తముగను
బురమునకుఁ దెచ్చి రతుల విభూతి మెఱసి. 565

* ఈ పాదమున యతి భంగము. పాఠాంతరము దొరకలేదు.

1. బలవంతులయ్యు (హ) 2. దభుజనయ్యు (తం. వా.) 3. రయంబున (హ)

4. డగుచు (తం); డగుడు (హ)

వ. అంత ద్వారకానగరంబున.

566

ఉ. జాంబవతేయు వార్త యదుజాతులు నారదయోగిచే సమ
స్తంబును విన్నవా రగుచు సంగకకౌతుక ముప్పతిల్లఁ జి
త్తంబులఁ గౌరవాన్వయ కదంబము నొక్కట నుక్కడంచు గో
పంబుల నుగ్రసేన జనపాలు ననుజ్ఞ ¹ననూన సైన్యముల్.

567

తే. కూడి నడవంగఁ గని వారితోడ బలుఁడు
ధార్తరాష్ట్రులు మనకు నెంతయును డాసి
నట్టి బంధులు వారిపై నిట్టియలుక
నెత్తి చనుచుంట యిది సీతియే తలంప.

568

వ. అని వారల వారిచి, తత్క్షణంబ బంధుప్రియుం డయిన బలరాముం డనలార్క-
సంకాశం బగు కాంచనరథం చెక్కి, యనురక్తు లయిన భూసురులును, యుద్ధ
నాదు లగు కులవృద్ధులును సేవింపం, గరిపురంబునకుం జని, తత్పురోపకంఠ వనం
బున సురభి కుసుమ ఫలభరిత తరుచ్ఛాయా విరచిత చంద్రకాంత శిలాతలంబునందు
వసియించి, మహిత గ్రహమధ్యగతుం డైన పూర్ణచంద్రు ననుకరించి యుండె.
అంతఁ గార్యబోధనంబు సేయుటకై కౌరవులయొద్దకుం బ్రబుద్ధుం డయిన
యుద్ధపుం బనిచినం జని, యతం డాంబికేయునకు ధనురాచా ర్యాపగాతనూభవ
సుయోధనులకుం బ్రణమిల్లి, వారిచేత నభినందితుం డై, యి ట్లనియె.

569

సీ. భూరి యశోధనులార! తాలాంకుఁడు చనుడెంచి నగరోపవనమునందు
నున్నవాఁ డనిన వా రుత్సాహమున బలుఁ బొడగను వేడుక బుద్ధిఁ దోఁపఁ
దనరారఁ గానుకల్ గొని చని యర్హ్యపా ద్యాది సత్కృతులు నెయ్యమునఁజేసి
ధేనువు నిచ్చి సన్మానించి యందఱు నందంద వందనం బాచరించి

గీ. యుచితభంగిని నచటఁ గూర్చున్నయెడను
గుళలమే మీకు మాకునుఁ గుళల మనుచుఁ
బలికి రాముఁడు కురునరపాలుఁ జూచి
యచటి జనములు వినఁగ ని ట్లనియెఁ దెలియ.

570

ఉ. మా నరనాథు నాజ్ఞ నిజమస్తముల^౧ ధరియించి కౌరవుల్
²మానుగఁ జేయు టొప్పుగుఁ గుమారకు నొక్కనిఁ బెక్కు ³యాధముల్
పూనిన లావుమై నెదిరి పోర జయించుట మీది తప్ప త
ప్రైసనుఁ గాచె బాంధవ హితాత్మకుఁ డై మనుజాధినాథుఁడు^౪.

571

1. సమస్త సైన్యముకా (హ) 2. మానగఁ జేయ టొప్పుగు (హ) 3. యాధవుల్ (హ.శం.హ.)

క. అను మాటలు విని కౌరవ, జననాయకుఁ డాత్మఁ గలఁగి చాలుఁ బురే! యే
మనఁగలదు కాలగతి చ, క్కనఁ గాలం దొడుగు పాదుకలు దలకెక్కెన్. 572

అ. మనము బంధువరుస మన్నించు మన్ననఁ
గాదె రాజ్య భోగగరిమఁ బొదవి
వసుధఁ బేరు గలిగి వాసికి నెక్కుట
తమకు ననుభవింపఁ దగినయట్టి. 573

వ. సిత చ్చత్ర చామర శంఖ కిరీట చిత్రశయ్యా సౌధ సింహాసనంబులు గైకొనుట
మన మందెమేలంబునఁ గాదె. అట్టిచో సరివారునుంబోలె నూరక గర్వింపు
యదుకులులతోటి సంబంధ సఖ్యంబులు చాలు. పాములకుం బాలు వోసి పెంచిన,
విషంబు దప్పనే. మమ్ముఁ దమ పనుపుసేయు మనుట సిగ్గు లేకుండఁ గాదె.
అదియునుం గాక, దివ్యాస్త్రకోవిదు లైన గంగానందన గురు కృపాశ్వత్థామ
కర్ణాది యోధవీరులకున్ లోఁబడ్డవానిని మహేంద్రునికైన విడిపించ వచ్చునే.
అహహ! వృథాజల్పంబుల కేమివని. అని దుర్భాష లాడుచు, దిగ్గున లేచి
నిజమందిరంబునకుం జనియె. అప్పుడు హలాయుధుం డ మ్మాటల కదిరివడి.

ఉ. కౌరవు లాడిపోయిన యగౌరవభాషల కాత్మఁ గిన్న యే
పారఁగ నుల్లస త్రృశయ భానునికైవడి మండి చండ రో
షారుణి తాంబకుం డగుచు యాదవవృద్ధుంఁ జూచి బల్కెఁ బెం
పారిన రాజ్యవైభవ మందాంధుల మాటలు మీరు వింటిరే. 575

తే. శ్రీమదాంధులు సామముచేతఁ జక్కఁ
బడుదురే ¹యెందు బోయఁడు పసులఁ దోలు
పదిగి నుగ్ర భుజావిజృంభణ సమగ్ర
సుమహితాటోప మనిలోనఁ జూపకున్న. 576

క. కౌరవుల సమయఁజేయ ను, దారత యదువీరవరులు దామోదరుఁడున్
రా రా వల దని యచ్చట, వారిచితిఁ గాదె బంధు వత్సలయుక్తిన్. 577

వ. అదియునుం గాక. 578

సీ. ఏదేవు భృత్యు లై యింద్రాది దిక్పాలవరులు భజింతురు వరుసలోడ
నేదేవు మందిరం బేపారి దేవతాతరు సభావిభవ సుందరతఁ జెందు
నేదేవు పదయుగం బేప్రొద్దు సేవించు నఖిల ²జగన్మాత యైన లక్ష్మి
యేదేవు చారు సమిద్ధ కళాంశ సంభవులము పద్మజభవులు నేను

తే. నట్టిదేవుండు దుష్టసంహారకుండు
హరి ముకుందుండు పంపుసేయంగ నొప్పు
నుగ్రసేనుని రాజ్య సమగ్రగరిమ
యంతయును దార యిచ్చిన దఱు తలంప.

579

చ. అదియునుఁ గాక యెవ్వని పదాంబుజ చారు రజోవితాన మా
త్రిదివవరాది దిక్పతి కిరీటములందు నలంకరించు భూ
విదితపుఁ దీర్థముఁ గడు పవిత్రము నయ్యెడు నట్టి కృష్ణుచేఁ
బొదలిన రాజ్యచిహ్నములఁ బొందగ రా దఱు యేమిచోద్యమో.

580

క. తామఱు తలపఱగఁ దల లఱు, యేమఱు పాదుకల మఱు గణింపఁగ రాజ్య
శ్రీ మదమున ని ట్లాడిన, యీ మనుజాధముల మాట లేమనవచ్చుఁ.

581

వ. అని క్రోధమాన మానసుం దై యప్పుడు.

582

క. ధారుణి నిటమీదట ని, ప్కారణముగఁ జేయకున్నఁ గా దని యుగ్రా
కారుం దై బలభద్రుఁడు, సీరము వెనఁ బూన్చి లావు చేవయు నెనఁగఁ.

583

వ. ఇట్లు పూన్చి, కౌరవరాజుధాని యైన కరినగరంబు కడతలఁ గరతల హలాగ్రం
బును జొనిపి, పూని, య ప్పుటభేదన విస్తారం బగు నా భూఖండంబు భుజాబల
గర్వ దుర్వారుం దై, పెకలించి తిగిచి. గంగాప్రవాహంబునం బడద్రోయ
గమకించిన నప్పుడు, మహాజలమధ్య విలోలం బగు నావచందంబున, న న్నగ
రంబు వడంకుచు, గోపుర వప్ర ప్రాకార సౌధాట్టాలక తోరణ ధ్వజ కవాట
కుడ్య వీధీయుతంబుగా నొడ్డగిలఁబడం బొరజనంబులు పుడమి నడుగు లిడంగ
రాక, వడవడ వడంకుచు, నార్తు లయి కుయ్యిడుచున్న యట్టియెడ, న మృహో
త్పాతంబుఁ గనుంగొని, తాలాంకుండు కినుకవొడమి కావించిన యుపద్రవంబుగా
నెఱింగి, దానికిఁ బ్రతీకారంబు లేమిని గళవళంబున భయాకుల మానసు లయి,
పుత్ర మిత్ర కళత్ర బంధు భృత్య పౌరజన సమేతంబుగా భీష్మ సుయోధనాది
కౌరవులు, వేగంబున నతని చరణంబులు శరణంబులుగాఁ దలంచి, సాంబునిం
గన్యకాయుక్తంబుగా ననేక మణిమయ భూషణాంబర జాలంబులతోఁ దోడుక
వచ్చి, దండప్రణామంబు లాచరించి, కరకమలంబులు మోడ్చి, యి ట్లనిరి. 584

క. రామ! సమంచిత ముక్తా, దామ యశఃకామ! ఘన సుధాధామ రుచి
స్తోమ! జయసీమ! జగ దభి, రామ! గుణోద్ధామ! నిఖిల రాజలలామా!

585

క. నీ మహిమ లెఱిగి పొగడంగ, నే మెంతటివార మఖిలనేతపు త్రిజగత్
క్షేమంకరుడవు సుమతివి, తామసులము మమ్ముఁ గావఁ దగు హలపాణి ! 586

క. భూచక్ర మెల్లఁ దాల్చిన, యా చక్రీశ్వరుఁడు తావకాంకుఁడు బలదే
వా ! చక్రకి నగ్రజుడవు, నీచక్రియ లుడుపఁ జెల్లు నీకు జితారీ ! 587

క. రక్షింపుము రక్షింపు ము, పేక్షింపక నమిత నిఖిలబృందారక ! ఘో
ర క్షణదాచర విష నిట, లాక్ష ! భయాతురుల మమ్ము నరయు మనంతా ! 588

వ. మఱియును, దేవా ! యీ సచరాచరంబు లయిన జగంబుల నీ లీలావినోదంబులం
జేసి దుష్టమర్దనంబును, శిష్టజన రక్షణంబును జేయుచు, జగ దుత్పత్తి స్థితి
లయ హేతు వైన నీకు నమస్కరింతుము. అని వెండియు నిట్లనిరి. 589

తే. అవ్యయుండవు సర్వ భూతాత్మకుడవు
సర్వ శక్తిధరుండవు శాశ్వతుడవు
విశ్వకరుడవు గురుడవు ¹విపులకీర్తి
వయిన నిన్ను నుతింప బ్రహ్మకునుఁ దరమె. 590

చ. అని వినుతించినఁ బ్రముదితాత్మకుఁ దై హలపాణి వారలం
గనుఁగొని యోడ కోడకుఁడు కార్యగతిం దగి లిట్లు మీరు చే
సిన యవిసీతిచేత నిటు సేసితి నింక భయంబు దక్కి పొం
డనిన సుయోధనుండు వినయంబున నల్లునిఁ ²గూతురిం దగఁ. 591

క. అనువుచు నరణము దాసీ, జనముల వేయింటి లక్ష సైంధవములఁ దా
నినుమడి యేనుంగులఁ గాం, చన రథముల నాటువేల సమ్మతి నిచ్చెఁ. 592

వ. ఇ ట్లిచ్చి యనిచినం, బలభద్రుండు గొడుకును, గోడలినిం దోడ్కొనుచు, బరమా
నందంబునుం బొందుచు, నక్కడి జనంబులు పదివేలవిధంబులఁ బొగడ, నిజపురం
బున కరిగి, యచ్చటి యాదవులతోడఁ దాఁ గరిపురంబునకుం బోయిన విధం
బును, వార లాడిన దురాలాపంబులును, దా నందుకై యొనర్చిన ప్రతీకారంబును
నెఱింగించి, సుఖంబున నుండె. వారణపురంబు నేడును దక్షిణం బెగసి, యుత్తర
భాగం బొకించుక గంగకయి క్రుంగి, బలభద్ర మాహాత్మ్యంబుఁ దెలుపుచున్న
యది. అని య మ్మహాత్ముని భుజవీర్యం బవార్యం బని చెప్పి, శుకయోగీం
ద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రున కి ట్లనియె. 593

1. విమర్శమూర్తి (తం) 2. గూతునుం దగఁ (తం.వా.)

అధ్యాయము - ౬౯

షోడశ సహస్ర శ్రీసంగతుం దైన శ్రీకృష్ణుని మహిమ నారదుండు దెలికొనుట

చ. నరవర ! యొక్కనాడు విను నారదసంయమి మాధవుండు దా
నరకునిఁ ద్రుంచి వాని భవనంబున నున్న బదాఱువేల సుం
దరులను నొక్కనాడె ప్రమదంబున నందఱ కన్నిరూపు లై
పరిణయ మయ్యె నా విని శుభస్థితిఁ దద్విభవంబుఁ జూడఁగన్.

594

వ. తలంచి, కృష్ణపరిపాలితం బయిన ద్వారకానగరంబు డాయంజని, ముందట. 595

సీ. శుక శారికా శిఖి పిక కూజిత బ్రసవాంచి తోద్యాన వనౌఘములును
కలహంస సారస కైరవ కమల కల్హార శోభిత కమలాకరములుఁ
గలమాది సస్యసంకుల వరేక్షు జేత్ర భూరి లస న్నదీతీరములును
గిరిసాను పతిత నిర్ఘ్నర¹ శరసందోహ సంతత హేమంత సమయములును

తే. గమలసంభవ కాంచనకార రచిత

చిరత రైశ్వర్య నగరలక్ష్మీ కరాజ్ఞ

ఘటిత నవరత్నమయ హేమకటక మనఁగ

సౌబగు మీఠిన కోటయుఁ జూచి మౌని.

598

వ. మఱియు, సముత్తుంగ మణిసౌధ గవాక్షరంద్ర నిర్గత ఘనసార చందనాగరు
ధూపధూమపటల విలోకన సంజనిత పయోధ రాభిశం కాంగీకృత తాండవకేళీ
విలోల పురకామిని జనోపలాలిత నీలకంఠ సముదయంబులును, జంద్రకాంతమణి
స్ఫటిక స్తంభ సంభృత మకరత పద్మరాగ ఘటిత నవరత్న కాంచన ప్రాసాద
శిఖరాగ్ర విన్యస్త బహు సూర్యవిభ్రమకృ దంచిత శాంతకుంభ కుంభనిచయంబును,
సమస్త వస్తువిస్తార సమర్పిత వైశ్యాగార వీధి వేదికా కలితంబును, * మహిత
తాపనివారణ తరళ విచిత్ర కేతనాబద్ధ మయూర శింజినీ నినదపూరి రాశాంత
రిక్షంబును, సరోజనాభ పూతనా చేతనప్రహరాది నూతన విజయసందేశ లిఖిత
సువర్ణవర్ణావళి విభాసిత గోపుర మణివిటంక ప్రదేశంబులును, యాదవేంద్ర దర్శ
నోత్ప వాహూయమాన సమాగత నానాదేశాధీశ భూరివారణ దానజల ప్రభూతపంక
నిరసనైక గతాగత జనసమ్మర్ద కరకంకణ కషణ విశిర్యమాణ రజఃపుంజంబును,
వినూత్న రత్నమయ మంగళ రంగవల్లీ విరాజిత ప్రతిగృహ ప్రాంగణంబును,
గుంకుమసలిల సిక్త విపణిమార్గంబును, వంది మాగధ సంగీత మంగళారావ
విలసితంబును, భేరి మృదంత కాహళ శంఖ తూర్యర వాధరీకృత సాగర ఘోషం

1. కణ (కం వా.) * "పరశ్రుతా ర్షజ వారితాతపమ్" అని మాంము (89-8)

బును నై, యమరావతీ పురంబునుం బోలె వసుదేవనందన నివాసం బై, యనల
పుటభేదనంబునుం బోలె గృష్ణ మార్గసంచార పూతం బై, సంయమనీ నగరం
బునుం బోలె హరి తనూభ వాభిరామం బై, నైర్మతి నిలయంబునుం బోలె
బుణ్ణుజ నాకీర్ణం బై, వరుణ నివాసంబుం బోలె గోత్రరక్షణ భువనప్రళయం బై,
ప్రభంజన పట్టణంబునుం బోలె మహాబల సమృద్ధం బై, యలకాపురంబునుం బోలె
ముకుంద వర శంఖ మకరాంక కలితం బై, రజతాచలంబునుం బోలె సుగ్ర
సేనాధి సార్యాలంకృతం బై, నిగమంబునుం బోలె వివిధ వర్ణక్రమ ¹వివిక్త
సంచారం బై, గ్రహకుండలంబునుం బోలె గురు బుధ కవిరాజ మిత్ర విరాజితం
బై, సంతత కల్యాణవేదియుం బోలె వైవాహికోపేతం బై, బలిదానవ కరతలం
బునుం బోలె సంతత దానవారి యుక్తం బై, యొప్పున పురంబు బ్రవేశించి,
యందు విశ్వకర్మ నిర్మితం బైన యంతఃపురంబున నుండు షోడశసహస్ర
హర్మ్యంబు లందు.

597

601

సి. పటికంపుఁ గంబముల్ పవడంపుఁ బద్మెలు మరకత రచితముల్ ²మదురు లమర
వైడూర్య ³మణిగణ వలభులఁ బద్మరాగంబుల మొగడుల కాంతు లొలయ
సజ్జాతి వజ్రాల ⁴సజ్జాల దుచులతో భాసిల్లు నీల సౌపానములును
గరుడపచ్చల విటంకములును ఘనరుచి వెలసిన శశికాంత వేదివీలును

తే. వజులు మౌక్తికఘటిత కవాటములును
బ్రవిమల స్వర్ణమయ సాలభంజికలును
మించు కలరవ మెనఁగఁ గ్రీడించు మిథున
లీల నొప్పు కపోతపాలికలుఁ గలిగి.

598

తే. చేటికానీక పద తులాకోటి మధుర
నినద ⁵భరిత మై రుచిర మాణిక్యదీప
మాలికలు గల్గి ⁶చూపట్టఁ గ్రాలు నొక్క
జలజలోచన నిజ సౌధతలమునందు.

599

తే. కనక కంకణ రుణరుణత్కార కలిత
చంద్రబింబాననా హస్త జలజ ఘటిత
చామరోద్ధూత మారుత చలిత చికుర
పల్లవునిఁ గృష్ణ వల్లవీ పల్లవునిని.

600

1. వివిక్త (తం.వా.) 2. మదిర (హ.తం.వా.) 3. మణిగణాకులును (హ) 4. సజ్జాత (హ)
5. భరితంబు (హ) 6. చూపట్టి లీం (హ)

వ. మణియు, హాటక నిష్కంబు లఱులులందు వెలుగొందఁ, గంచుకంబులు, శిరోవేష్ట
నంబులు, కనక కుండలంబులు ధరియించి సంచరించు కంచుకులును, సమాన
వయో రూప గుణ విలాస విభ్రమ కలితంబు లైన విలాసిని సహస్రంబులును,
గొలువఁ గొలుపున్న య పృథ్వీలోచనుం గాంచన సింహాసనాసీనుం గాంచె.
అ పృథ్వీకాక్షుండును నారదునిం గనుంగొని, ప్రత్యుత్థానంబు సేసి, యప్పుడు.

క. మునివరు పాదాంబుజములు, తన చారు కిరీట మణివితానము సోఁకఁ
వినమితుఁ డై నిజ సింహాసనమునఁ గూర్చుండఁ బెట్టి సద్వినయమునఁ. 602

క. తన పాదకమల తీర్థముల లోకములం బవిత్రముగఁ జేయు పురా
తన మౌనిలోకగురుఁ డ, ముని పదతీర్థంబు మస్తమున ధరియించెఁ. 603

వ. ఇట్లు బ్రహ్మజ్యోదేవుండును, నరసఖుండును నైన నారాయణుం డశేష తీర్థోప
మానం బైన మునీంద్ర పాదతీర్థంబు ధరియించినవాఁడై, సుధాసారంబు లైన
మితభాషణంబుల నారదున కి ట్టనియె. 604

క. ఏ పని పంచినఁ జేయుదుఁ, దాపసవర ! యనుడు నతఁడు దామోదర ! చి
ద్రూపక ! భవదవతార, వ్యాపారము దుష్టనిగ్రహార్థము గాదే. 605

తే. అఖిల లోకైక పతివి దయార్ద్ర మతివి
విశ్వసంరక్షకుండవు శాశ్వతుఁడవు
వెలయ నేపని యైనఁ గావించు ననుట
యార్తబంధుఁడ విది నీకు నద్భుతంబె. 606

తే. ఆఙ్ఘ్రసంభవ హర దేవ తార్చనీయ !
భూరి సంసార సాగరోత్తారణంబు
నవ్య యానంద మోక్షదాయకము నైన
వీ పదధ్యాన మాత్మలో నిలువ నీవె ? 607

వ. అని యభ్యర్థించి, య ద్దేవునివలనఁ బ్రసన్నత వడసి, తన్మందిరంబు వెడలి,
మునివరుం డ మృహాత్ముని యోగమయా ప్రభావంబుఁ దెలియఁగోరి, వేఱొక
చంద్రబింబాననా గేహంబునకుం జని, యందు నెత్తమాడుచున్న పురుషోత్తము
సుద్ధవ సహితుం గని, యద్భుతంబు నొందుచు, నచట నతనిచేత సత్కృతుం డై.
యచ్చోటు వాసి చని. 608

క. మునివరుఁడు గాంచె నొండొక, వనజాయతనేత్రి నిజనివాసంబున నం
దనయుతు జిహ్వు సహిష్ణుఁ, వినుత గుణాలంకరిష్ఠ విష్ణుం గృష్ణుఁ, 609

క. నారదుఁ డటఁ జని కనె నొక, వారిజముఖి యింట నున్నవాని మురారిఁ
హరిఁ దానవకుల సం,హరిఁ గమలా మనోవిహరిఁ శౌరిఁ. 610

వ. ఇట్లు కనుంగొనుచుఁ జనుచుండ నొక్కయెడ న మ్మునీంద్రునకు ముకుందుండు
ప్రత్యుత్థానంబు చేసి, మునీంద్రా ! సంపూర్ణకాము లైన మిమ్ము, నపూర్ణకాముల
మైన యే మేమిటఁ బరితృప్తి నొందంజేయఁ గలవారము. భవదీయ దర్శనంబున
నిఖిల శోభనంబుల నందెదము. అని ప్రేయపూర్వకంబుగాఁ బలికిన నా నంద
నందను మాటలకు నానంద కందళిత హృదయార విందుండును, మందస్మిత
సుందర వదనారవిందుండును నగుచు, నారదుండు వెండియుం జని. 611

క. అనఘాత్ముఁడు గనుఁగొనె నొక, వనితామణి మందీరమున వనకేళి సం
జని తానందుని ననిమిష, వినమిత చరణారవిందు విభు గోవిందుఁ. 612

క. పరమేష్ఠి సుతుఁడు గనె నొక, తరుణి భవనంబునందుఁ దనుఁ దాన మనోం
బురుహమునఁ దలఁచుచుండెడి, నరకాసుర దమన శూరు నందకుమారుఁ. 613

వ. మఱియునుం జని చని. 614

సీ. ఒకచోట నుచిత సంధ్యోపాస నాసక్తు నొకచోటఁ బౌరాణి కోక్తికలితు
నొకచోటఁ బంచయజ్ఞోచిత కర్ముని నొకచోట నమృతోపయోగ లోలు
నొకచోట మజ్జనోద్యో గానుషక్తుని నొకచోట దివ్యభూ షోజ్జ్వలాంగు
నొకచోట ధేనుదానోత్కలి తాత్ముని నొకచోట నిజ సుతప్రకర యుక్తు

తే. నొక్క చోటను గాన వినోద చిత్తు
నొక్క చోటను జలకేళి యుతవిహారు
నొక్క చోటను సన్మంచకోపయుక్తు
1నొక్క చోటను బలభద్ర యుక్త చరితు.

615

వ. కని మఱియును.

616

సీ. సకలార్థ సంవేది యొక యింటిలోపలఁ జెలువతో ముచ్చటల్ సెప్పుచుండు
విపుల యశోనిధి వేటొక్క యింటిలో సరసిజాననఁ గూడి సరసమాడు
బుండరీకాక్షుండు నొండొక యింటిలోఁ దరుణికి హారవల్లరులు గ్రుచ్చుఁ
గరుణా పయోనిధి మఱియొక యింటిలోఁ జెలిఁ గూడి విడియము సేయుచుండు

ఆ. వికచ కమల నయనుఁ దొక యింటిలో నవ్వుఁ
బ్రవిమలాత్ముఁ దొకటఁ బాడుచుండు
యోగిజన విధేయుఁ దొకయింట సుఖగోష్ఠి
సలుపు ననఘుఁ దొకట జెలఁగుచుండు.

617

- వ. ఇట్లు చూచుచుం జని, చని. 618
- క. చతురానన నందనుఁ డం,చితమతిఁ జని కాంచె నొక్కచెలి గేహమునఁ
గ్రతు కర్మాచరణుని నా,శ్రిత భయహరణుని సురేంద్ర సేవితచరణుఁ. 619
- క. వృత్తారి సుతునిఁ బరమ ప,విత్రుని నారదుఁడు గాంచె వేటొక యింటఁ
బుత్రక పౌత్రక దుహితృ క,శత్ర సమేతుని ననంతు లక్షణవంతుఁ. 620
- క. సుందర మగు నొక సుందరి, మందిరమునఁ బద్మభవ కుమారుఁడు గాంచెఁ
నందిత నందుఁ సుజనా, నందుఁ గోవిందు నత సనందు ముకుందుఁ. 621
- క. జలజభవ భవుఁడు గనె నొక, నలినాక్షి నివాసమందు నత భద్రేభుఁ
జలదాభుఁ గతలోభు, న్నలకాశి జిత ద్విరేపు నంబుజ నాభుఁ. 622
- మ. ఒక యింటఁ గజ వాజి రోహకుఁడు నై యొక్కింట భుంజానుఁ డై
సకలాత్ముండు పరుండు పోడశ సహస్ర శ్రీనివాసంబుల
న్నొక బోటింటను దప్పకుండ నిజమాయోత్సాహుఁ డై యుండ న
య్యకలంకుఁ బరముఁ మహాపురుష బ్రహ్మజ్యుఁ నతాజ్ఞాసనుఁ. 623
- క. అస్తోక చరితు నమిత స,మస్త సుధాహారు వేద మస్తకతల వి
న్యస్త పదాంబుజ యుగళు న,పాస్తాశ్రిత నిఖిలపాపుఁ బరము ననంతుఁ. 624
- ఆ. పరమ భాగవతుఁడు పరమేష్ఠి తనయుండు
మనుజులీలఁ జెంది మహిత సౌఖ్య
చిత్తుఁ డైన యా హృషీకేశు యోగమా
యా ప్రభావమునకు నాత్మ నలరి. 625
- క. మాయరె! హరి! హరి! వరద! య, మేయగుణా! యనుచు నాత్మమెచ్చి మునీంద్రుం
డా యదునాయకు సుజన వి, ధేయుని ని ట్టనియె దేవ! త్రిజగములందుఁ. 626
- క. నీమాయఁ దెలియవారలె, తామరసాసన సురేంద్ర తాపసు లైనఁ
దీమంతులు ¹నీభక్తి ను, ధామాధుర్యమునఁ బొదలు ధన్యులు దక్కఁ. 627
- క. అని హర్షింపుచు నిఁక నేఁ, బనివినియెద నిఖిలలోక పావనమును న
జ్ఞున ²హితము నైన నీ కీ, ర్తన మఖిల జగంబులందుఁ దగ నెఱిఁగింతుఁ. 628
- క. అని తద్వచన సుధాసే, చనమున ముదితాత్ముఁ డగుచు సంయమి చిత్తం
బునఁ దన్నూర్తిఁ దగ నిడు, కొని చనియెను హరి నుత్రక కోవిదుఁ డగుచుఁ

క. ఈపగిది లోకహితమతి, నా పరమేశ్వరుడు మానవాకృతిఁ ద్రిజగద్
దీపిత చారితుఁడు బహు, రూపములం బొందె సుందరుల నరనాథా ! 680

చ. అని హరి యిట్లు షోడశసహస్ర వధూమణులఁ బ్రియంబునఁ
మనసిజకేశిఁ దేల్చిన యమానుషలీల సమగ్రభక్తితో
వినినఁ బఠించినఁ గలుగు విష్ణు పదాంబుజ భక్తియుఁ మహా
ధన పశు పుత్ర మిత్ర వనితా ముఖ సౌఖ్యములుఁ నరేశ్వరా ! 681

అధ్యాయము — ౭౦

వ. అని చెప్పి, య ప్పారాశర్యనందనుం డభిమన్యునందనున కి ట్లనియె. ¹ఆ నిశా
వసానసమయంబునఁ బద్మబాంధ వాగమనంబు కమలినీలోకంబునకు మునుకలుగ
నెఱింగించు చందంబునం, గలహంస సారస రథాంగ ముఖ జలవిహంగంబుల
రవంబులు చెలంగ, నరుణోదయంబున మంగళపాతక సంగీత మృదుమధుర
గాననినదంబును, లలిత మృదంగ వీణా వేణు నినాదంబును వీతేర, మేలుకని.
తన చిత్తంబునఁ జిదానందమయుం, బరమాత్ము, నవ్యయు, నవికారు, నద్వితీయు,
నజితు, ననంతు, నచ్యుతు, నమేయు, నాద్యంత విహీనుఁ, బరబ్రహ్మంబైన
తన్నుఁ దా నొకయించుక చింతించి, యనంతరంబ విరోధిరాజన్య నయనకల్పారం
బులు ముకుళింప, భక్తజన నయనకమలంబులు వికసింప, నిరస్త నిఖిలదోషాంధ
కారుం దైన గోవిందుండు మొగిచిన లోచనసరోజంబులు వికసింపజేయుచుఁ
దల్పంబు డిగ్గి, చనుదెంచి, యంత. 682

సీ. మలయజ కర్పూర మహిత వాసిత హేమ కలశోదకంబుల జలక మాడి
నవ్య లసన్మృదు దివ్యవస్త్రంబులు వలనొప్ప రింగులు వాఱఁ గట్టి
మకరకుండల హార మంజీర కేయూర వలయాది భూషణావలులు దాల్చి
ఘనసార కస్తూరికా హరిచందన మిళిత పంకము మేన నలర నలఁది

తే. మహిత సౌరభయుత కుసుమములఁ దుఱిమి
పొసఁగ రూపైన శృంగారరస మనంగ
మూర్తిఁ గైకొన్న కరుణాసముద్ర మనఁగ
రమణ నొప్పుచు లలిత దర్పణము చూచి. 683

తే. కడఁగి సారథి దెచ్చిన కనకరథము
²సాత్యకి హిత ప్రయోధప సహితుఁ డగుచు
నెక్కి నిజకాంతి దిక్కులఁ బిక్కబిల్లఁ
బూర్వగిరిఁ దోచు భానునిఁ బోలి వెలిగె. 684

సీ. అభినవ నిజమూర్తి యంతఃపు రాంగనా నయనాబ్జములకు నానంద మొసంగ
సలలిత ముఖచంద్ర చంద్రికాతతి పౌరజనచకోరముల కుత్సవము నేయ
మహనీయ కాంచన మణిమయ భూషణ దీప్తులు దిక్కులఁ దేజరిల్ల
నల్లనల్లన వచ్చి యరదంబు వెస డిగ్గి హల కులి శాంకుశ జలజ కలశ

తే. లలితరేఖలు ధరణి నలంకరింప

నుద్ధవుని కరతలం బూని యొయ్య నడచి

మహితగతి దేవతాసభా ! మధ్యమునను

రుచిర సింహాసనమునఁ గూర్చుండె నెలమి.

685

చ. అతివిభవంబునం దనరి యాత్మ తనుద్యుతి తేజరిల్లఁగా

హితులు పురోహితుల్ వసుమతీశులు మిత్రులు బాంధవుల్ బుధుల్

సుతులును మాగధుల్ కవులు సూతులు మంత్రులు భృత్యులు శుభ

స్థితిఁ గొలువంగ నొప్పె నుడుసేవితుఁ డైన సుధాంశుపోలికఁ.

686

క. కరుణార్ద్రదృష్టిఁ బ్రజలం, బరిరక్షింపుచు వివేకభావ కళా చా

తురి మెఱసి యిష్టగోష్ఠిం, బరమానందమున రాజ్యభారకుఁ డగుచుఁ.

687

—: జరాసంధభీతులైన రాజుల పంపున విప్రుండు కృష్ణునిసన్నిధి కేతెంచుట :-

వ. ఇ విద్విధంబునఁ బ్రతిదివసంబును నుండ, నొక్కనాఁ డ పూర్వదర్శనం దయిన
భూసురుం డొక్కరుండు చనుదెంచి, సభాస్థానంబునం గొలుపున్న ముకుందునిం
బొడగని, దండప్రణామం బాచరించి, వినయంబునఁ గరంబులు మొగిచి, యి
ట్టనియె.

688

క. కంజవిలోచన ! దానవ, భంజన ! యోగీంద్ర విమల²భావన ! సదృశ
ధాంజనదృష్టి నిదర్శన, రంజిత శుభమూర్తి ! కృష్ణ ! రామావరణా !

689

తే. అవధరింపు జరాసంధుఁ డతులబలుఁడు

దనకు మ్రొక్కని ధారుణీధవుల నెల్ల

వెదకి తెప్పించి యిరువదివేల నాఁకఁ

బెట్టినాఁడు గిరివ్రజ పట్టణమున.

690

తే వారు పుత్రేర వచ్చినవాడ నేను

నరవరోత్తమ ! నృపుల విన్నపముగాఁగ

విన్నవించెద నామాట వినినమీఁద

ననఘ ! నీ దయ వారి భాగ్యంబుకొలఁది.

691

వ. అని ధరాధిపుల విన్నపంబుగా ని ట్టనియె. 642

ఉ. వారిజనాథ ! భక్తజనవత్సల ! దుష్టమదాసురేంద్ర సం
హార ! సరోరుహాసన పురారి ముఖామర వంద్య పాదపం
కేదహ ! సర్వలోక పరికీర్తిత దివ్యమహాప్రభావ ! సం
సారవిదూర ! నందతనుజాత ! రమాహృదయేశ ! మాధవా ! 643

ఆ. ఆ ర్తజనుల మమ్ము నరసి రక్షించు మ
హాత్మ ! భక్తజన భయాపహరణ !
నిన్ను మది నుతించి నీకు మ్రొక్కెదము నీ
చరణయుగము మాకు శరణ మనమ ! 644

క. బలియుల దండింపను దుర్బలులను రక్షింప జగతిపై నిజలీలా
కలితుడ వై యుగయుగమున, నలవడ నుదయింతు కాదె యభవ ! యనంతా !

క. నీ మదిఁ దోఁపని యర్థం, బీ మేదినియందుఁ గలదె యీశ్వర ! భక్త
స్తోమ సురభుజ ! త్రిజగత్, ష్టేమంకర ! దీనరక్ష సేయు మురారీ ! 646

క. నీ పంపు సేయకుండఁగ, నా పద్మభవాది సురుల కయినను వశమే
శ్రీపతి ! శరణాగతులం, జేపట్టి నిరోధ నుడుగఁజేయుము కృష్ణా ! 647

క. అభవుడ వయ్యును జగతిం, బ్రభవించుట లీల గాక భవమొందుటయే
ప్రభువులకుం బ్రభుడవు మము, సభయాత్ముల నరసి కావఁ జను నార్తిహరా !

క. కదనమున నీ భుజావళి, కెదిరింపఁగలేక పాఱఁదే విక్రమ సం
పద చెడఁగ జరాసంధుడు, పదునెనిమిది మార్లు ధరణిపాలురు నవ్వ౯. 649

వ. అట్లు తన పడిన బన్నములఁ దలంపక, సింహంబు సమద దంతావళంబుల నరికట్టి
కారించు చందంబున, మమ్ము జెఱపట్టి బాధింపుచున్న య ప్పాత్ముని
మర్దించి, కారాగృహవాస బద్ధుల మగు మా నిర్బంధంబులం బాపి, సుత దార
మిత్ర వర్గంబులం గూర్చి, యనన్య శరణ్యుల మయిన మమ్ము రక్షింపుము. అని
విన్నవించి రని, బ్రాహ్మణుండు విన్నపంబు సేయు నవసరంబున. 650

ధర్మరాజు రాజసూయాధ్వర రక్షణార్థము కృష్ణుం డింద్రప్రస్థమునకుఁ బోవుట

సీ. శారద చంద్రికా సారంగ రుచితోడ జడముడి కెంపు చేసఱచి నవ్వ
శరదంబు దావృత సౌదామనీ లతాశోభఁ గాంచన కటసూత్ర మలర
లలిత పూర్ణేందు మండల కలంకము గతి మృదు మృగాజినరుచి మించుఁ జూపఁ
గల్గు శాఖాగ్ర సంగత పుష్పగుచ్ఛంబు లీలఁ గేలను నక్షమాల యమర

తే. భూరి పుణ్యనదీ తోయ పూరణమునఁ
దగు కమండలు వొక్క హస్తమునఁ దనర
వెల్ల జన్నిద మటుత శోభిల్ల వచ్చె
నారదుండు వివేక విశారదుండు

651

క. చనుదెంచె నట్లు ముని నిజ, తనుకాంతుల నఖిల దిగ్వితానము వెలుగఁ
వనజాపుఁ బోలి య య్యదు, జనములుఁ గృష్ణుండు లేచి సంప్రీతి మెయి.

క. వినయమున మొక్కి కనకా, ననమునఁ గూర్చుండఁ బెట్టి సముచిత వివిధా
ర్చనములఁ దనిపి మురాంతకుఁ, డనియె వినియంబు దోష న మ్మునితోడ.

తే. ఎందునుం డిష్ట వచ్చితి విందులకును
నఖిల లోకైక సంచారి వగుటఁజేసి
నీ వెఱుంగని యర్థంబు నిఖిలమందు
నరయ లేదండ్రు ని న్నొక టడుగ వలయు.

654

తే. పాండు నందును లిప్ప దేపగిది నెచట
నున్నవారలొ యెఱిగింపు మన్న మొని
కరసరోజాతములు మోడ్చి కడఁకతోడఁ
బలికెఁ గమలాక్షుఁ జూచి సద్భక్తి మెఱసి.

655

వ. దేవా ! నీవు విశ్వనిర్మాణకర్త వై, మాయ వై, సకల కార్యోత్పాదనాది శక్తి
యుత్తుండ వై, పావనుండ వై, పావకుండు దారువులందు నంతర్హిత ప్రకాశం
దై యున్న చందంబున వర్తింపుచున్న నీదు దురత్యయం బయిన మాయాశతంబుల
బెక్కుమార్లు పొడగంటి, అదియును నా కదృతంబుగాదు. అట్లుంగాక, నీ సంకల్పం
బున జగం బుద్భవం బై, భవత్సరతంత్రం బగు. అట్టి నీ కిష్టం బయిన వస్తువు
సాధుతరంబుగాఁ దెలియ నెవ్వఁడు సమర్థుండు ? ఏ పదార్థంబు ప్రమాణ
మూలంబునం దోఁచు, నదియును లోకవిచక్షణుడ వయిన నీదు రూపంబు.
మఱియును, ముక్తిమార్గంబు నెఱుంగక, సంసార పరవశు లయిన జీవుల
మాయాంధకారంబు నివర్తింపఁజేయ సమర్థం బగు నీ దివ్యలీలావతారంబులం
గలుగు కీర్తియును ప్రదీపంబుం ప్రజ్వలింపం జేసి, కృపసేయు నట్టి నీకు నమ
స్కరించెద. అది గావున, నీ ప్రపంచంబున నీ వెఱుంగని యర్థంబు గలదె ? అని
కృష్ణునకు నారదుం డి ట్టనియె.

656

సీ. అయినను వినుపింతు నవధరింపుము దేవ! పాండుతనూజుండు పారమేష్ఠ్య
కామానుమోదియై 'కావింప నున్నాఁడు రాజసూయ మహాధ్వరంబు వేడ్క
తవణింప లోక విడంబనార్థము గాక పరికింపఁ దన కాత్మబాంధవుఁడవు
భక్తవత్సలుఁడవు పరమ పూరుషుఁడవు యజ్ఞ రక్షకుఁడవు యజ్ఞభోక్త

తే. వగు భవత్యేవ చాలదె సుగతి వడయ
నయిన నీ మేనబావ ధర్మాత్మజుండు
నతని యజ్ఞంబు రక్షింప నంబుజాక్ష!
వలయు విచ్చేయు మచటికి వలను మెఱసి.

857

క. నీపేరు వినిన నొడివినఁ, బాపంబులు మాసిపోవుఁ బద్మాక్ష! జగ
ద్దీపక! నీ దర్శనమున, నేపారవె భక్తజనుల కిహపర సుఖముల్.

858

మ. భవదీయోజ్జ్వలకీర్తి దిగ్వితతులకా భాసిల్లు యుష్మత్పదో
ద్భవ నైర్మల్య జలంబు లుత్కలికఁ బాతాళంబునం బాటు భో
గవతీ నామమునం దనర్చి ధరణిం గంగానదీ రూప మై
దివి మందాకిని యై జగత్త్రయమునం దీపించుఁ గాదే హరీ!

859

క. ఆ మఖవేశ సమస్త ధరామండలిఁ గలుగు మేటి రాజులు మౌని
స్త్రోమంబును భవదీయ మహా మహిమము చూచి సత్కృతార్థత పొందక.

860

క. కలరని చెప్పిన న మ్ముని, పలుకులకుఁ ముదము నొంది పంకజనాభుం
డెలనవ్వు మొగమునకుఁ జెలువొలయఁగఁ బాటించి యుద్ధవున కిట్టనియెక.

861

క. ఉద్ధవ! మహిత వివేక సమిద్ధ వచోవిభవ! కార్య మేగతి నడచుక
వృద్ధవ రానుమతంబుగ, బోధవ్యము గాఁగఁ జెప్పు పురుషనిధానా!

862

తే. అనఘ చారిత్ర! నీవు నా యక్షియుగము
వంటి వాఁడవు మనకు నవశ్య మగుచుఁ
జేయఁ దగినట్టి కార్యంబు సెప్పు నీవు
నేమిపంపినఁ గావించు నిర్దచరిత!

863

667

—: శ్రీకృష్ణుం డుద్ధవుని యాలోచన చొప్పున ధర్మరాజు పాలికిఁ బోవుట :—

వ. అని సర్వజ్ఞుం డయిన హరి యజ్ఞుండువోలెఁ దన్ను నడిగినఁ బురుషోత్తముని
భాషణంబులకు మనంబున సంతసిల్లి, యతని పాదాంబుజంబులు దన మనంబున
నిడికొని, వృద్ధానుమతంబుగా నే నెఱింగిన తెఱంగు విన్నవించెద అవధరింపుము.

అధ్యాయము — ౭౧

దేవా! దేవముని చెప్పినట్ట భవదీయ భక్తుం డయిన యుధిష్ఠిరు యాగపాలనంబు సేయం గైకొనుట కార్యంబు. అదియునుంగాక, నిఖిల దిగ్విజయ మూలం బగు రాజసూయ కృత్యంబునంద జరాసంధ మర్దనంబును, నతనిచేత బద్ధు లయిన రాజుల కారాగృహ విమోచనము గావించుటయును, జేకూరును. అదియునుంగాక, నాగాయత సత్త్వండును, శతాక్షాహిణీ బలాన్వితుండును, నగు మాగధుని వధియింప మన ప్రభంజన నందనుండుగాని యొం దొరులు సమర్థులుగారు. ఆ ట్లగుట నతండు భూసురు లేమి గోరిన న య్యర్థంబు ¹వృథాకరించక యిచ్చుం గావునఁ, గపట విప్రవేషంబునం జని. యా జరాసంధుని నాహవభిక్ష వేడిన, భవత్సన్నిధానంబున, న ప్పవమానతనయుం డతని వధియించును. అట్టి కార్యంబు చేత బహులార్థసాధనం బగు. అని పలికిన విని, నారదుండును, యాదవజనంబులును, సభికులును బొగడిరి. అంత.

664

సీ. తరళ ²విచిత్రక స్థగిత ప్రభావశః దనరారు గరుడకేతనము వెలుగఁ గాంచన చక్రసంగత ఘంటికా ఘణ ఘణ నినాదమున దిక్కురులు బెదర సలలిత మేఘ పుష్పక వలాహక ³శైల్య సుగ్రీవ తురగ విస్ఫురణ దనర బాలసూర్య ప్రభాభాసమాన ద్యుతి దిగ్వితానంబుల నీటుకొనఁగఁ

తే. బ్రకటరుచి నొప్పు తేరు ⁴దారుకుండు దేర నెక్కి వెడలెడు నపుడు పెంపెనయఁ జెలఁగె శంఖ కాహళ పటహ నిస్సౌణ డిండి మాది రవములు భరిత దిగంతములుగ.

665

క. మనుజేశ్వరునకుఁ దాలాం,కునకును గురు వృద్ధ జనులకును మొక్కి ప్రియంబున ననుపఁ గాంచనస్యం,దన సామజ వాజి భట కదంబము గొలువఁ.

666

తే. వంది మాగధ సూత కైవారరవము వసుమతీసురకోటి దీవనల మ్రోత లనుగమింపంగ సతులు సౌధాగ్రశిఖర ⁵సీమలం దుండి ముత్యాలసేన తొలుక.

667

క. లీలం జని కృష్ణుండు వా, హ్యశిక్ నవ కుసుమ ఫల భరానత శాఖా లోల ఘనసార సాల ర, సాలవనస్థలమునందుఁ జతురత విడిసెఁ.

668

1. వృథాసేయక (కం.వా.) 2. విచిత్రక (క.చ.) 3. నైస్య (హ.) 4. దారుకుండు (హ.) 5. జాలములనుండి.....కానలొలుక (హ.)

వ. అట్టియెడ సరోజనాథు శుద్ధాంతంబున.

689

సీ వికచ మరంద నవీన సౌరభ లస నృందారకుసుమ దామములు తుఱిమి
చారు సుగంధ కస్తూరికా ఘనసార మళిత చందనపంక మెలమి నలది
కనకకుండల కన త్కంకణ నూపుర ముద్రికా భూషణములు ధరించి
యంచిత ముక్తాఫలాంచల మృదుల దివ్యాబరములు చెలువారఁ గట్టి

తే. యర్థచంద్రుని నెకసత్కె మాడునట్టి
యశికఫలకలఁ దిలకము లలరఁ దీర్చి
పెంపు దీపింప నుడురాజ బింబముఖులు
నవ చతుర్విధ శృంగార మవధరించి.

670

తే. జలజతోచను కడకు నుత్కలికతోడఁ
దనరు శిబికంబులందు నందనులుఁ దాముఁ
!గనఁగ నేతేర ఫణిహారజనులు వేత్ర
కలితు లై పౌరులను నెడగలుగ జడియ.

671

క. అసమాస్త్రుఁడు పులు కడిగిన, కుసుమాస్త్రములఁ హసించి కోమలతనువుల్
మిసమిస మెఱవఁగ ²గాంతా, విసరము దాసీజనంబు విభవ మెలర్చు. 672

ఆ. హరుల వేసడములఁ గరులును నెక్కి తో
నరుగుదేర బహువి ధాయుధములు
దాల్చి సుభటకోటి తగిలి రా నింతఃపు
రాంగనలు సితాంబుజాక్షుకడకు.

673

వ. వచ్చిరి. అంత.

674

క. నారదుని మాధవుఁడు స, త్కారంబున ³వీడుకొన నతండుమ హృదయాం
భోరుహమునఁ గృష్ణనకును, వారక మ్రొక్కుచును వెస దివంబున కరిగె. 675

క. నరవరుల దూతయును ముర, హరుచే నభయప్రదాన మంది ధరిత్రీ
వరులకడ కేగి పడో, దరు వచన సెప్పి సమ్మదంబునఁ దేల్చె. 676

వ. అంతఁ గృష్ణుండు, నిజ కాంతా తనయ బంధు సుహృజ్ఞన సమేతుం దై, కదలి
చనునెడ. 677

చ. కటపట రత్నకంబళ నికాయ కుటీరము లుల్లసిల్ల ను
త్కటతర చామర ధ్వజపతాక కిరీట సితాతపత్ర వి
స్ఫుట ఘనహేతి ధీధితి నభోమణి గప్పగఁ దూర్యమోషముల్
చటుల తిమింగి లోర్మిరవ సాగరమోషము నాక్రమింపఁగఁ.

878

క. కరి హరి రథ సుభట సము, త్కరములు సేవింప మురవిదారుఁడు గడచెఁ
సరి దుపవన దుర్గ సరో, వర జనపద పుర పుళిందవన గోష్ఠములఁ.

879

వ. ఇట్లు కడచి చనుచు, నానర్తక సౌపీర మరుదేశంబులు దాటి, యిందుమతిని
దర్శించి, దృష్టదృతి నుత్తరించి, సరస్వతీనది దాటి, పాంచాల మతస్య విషయం
బులు లోనుగాఁ గడచి, యింద్రప్రస్థపురంబు డాయంజని, తత్పురోపకంఠ వనంబున
విడిసిన.

880

—: పాండవులు శ్రీకృష్ణు నెదుర్కొని తోడ్కొనిపోవుట :—

క. హరిరాక నెఱిగి ధర్మజుఁ డఱిలేని ముదంబుతోడ ననుజులు బంధుల్
గురుజన సచివ పురోహిత, పరిచారక కరి రథాశ్వ భట యుతుఁ డగుచుఁ.

881

క. చిందములు మొరయ గాయక. బృందంబుల నుతులు సెవుల బెరయఁగ భక్తిఁ
డెందము దగులఁగఁ బరమా, నందంబున హరి నెదుర్కొనఁగఁ జనుదెంచెఁ.

882

వ. అట్లు చనుదెంచి, ధర్మనందనుండు సమాగతుం డైన సరోజనాభునిం బెద్దతడవు
గాఢాలింగనంబు చేసి, రోమాంచ కంచుకిత శరీరుం డై, యానంద బాష్పధారా
సిక్త కపోలుం డై, నిర్భరానంద కందశిత హృదయుం డై, బాహ్యంబు మఱచి
యుండె. అప్పుడు హరిని వాయునందన వాసవతనూభవులుఁ గొగిటం జేర్చి,
సమ్మదం బందిరి. మాద్రేయులు దండప్రణామంబు లాచరించిన, సత్కరించి య
ప్పుండరీకాక్షుండు విప్ర వృద్ధ జనంబులను సమస్కారంబులు సేసి, వారలు
గావించు వివిధార్చనలం బరితుష్టుం డై, కేకయ స్సంజయాది భూవిభుల
మన్నించి, సూత మాగధాదుల కనేకపదార్థంబు లొసంగి, చతురంగబల సమేతుం
డై, వివిధ మణితోరణాది విచిత్రాలంకృతంబును, అతి వైభవోపేతంబును,
నైన పురంబు ప్రవేశించి, రాజమార్గంబునం జనుచుండఁ, బౌరకామిను
లట్టియెడ.

883

సీ. కొఱనెలపైఁ దోచు నిరులు నాఁ జెలువొందినొసల్పైఁ గురులు తుంపెసలుగునియ
హటక మణిమయ తాటంక రోచులు గండభాగంబున గంతులిడఁగ
స్ఫురిత విద్రుమని భాధరబింబ రుచితోడ దరహాసచంద్రిక సరసమాడ
నొండొంటితో రాయు నుత్తుంగ కుచకుంభములు మొకంబులకును బుటములెగయ

తే. బడుగునడుములు వడఁకంగ నడుగు లిడఁగ
 1రవశిమెట్టెలు మణిదూపురములు 2మొరయఁ
 3బొలుచు కచబంధములు భుజంబుల నటింపఁ
 బయ్యెదలు వీడియాడ సంభ్రమముతోడ.

684

వ. అట్లు కృష్ణసందర్శన కుతూహల పరస్పరాహూయమానలై, గురుపతి సుతబంధు
 జనంబులు వారించి నతిక్రమించి, సమున్నత కనకహర్య శిఖరాగ్రంబు లెక్కి,
 కృష్ణుం జూచి, తమలో ని ట్టనిరి.

685

సీ. విశ్వగర్భుండు నా వెలయు 4మేటిల యశోదానందులకుఁ బ్రియసూనుఁ డయ్యె
 బ్రహ్మాది సురులకు భావింపఁగా రాని బ్రహ్మంబు గోపాలబాలుఁ డయ్యె
 వేదశాస్త్రంబులు వెదకి కానఁగలేని గట్టి వ్రేతలతోలఁ గట్టువడియె
 దివిజుల కమృతంబు దివిరి యిచ్చిన భక్త సులభుండు నవనీతచోరుఁ డయ్యె

తే. నెనయఁ గమలాసతికిఁ జిత్తమీని వేల్పు
 5వల్లవీ మానసంబులు పల్లవింపఁ
 జేసె నని కామినులు సౌధశిఖరములను
 గూడి తమలోన ముచ్చట లాడి రధిప!

686

వ. మఱియును.

687

సీ. గోపాలబాలురఁ గూడి యాడెడి నాఁడు వ్రేపల్లెలోపల నేఁపురేగి
 చల్లమ్మబోయెడు సతుల కొంగులఁ బట్టి మెఱుగు చెక్కిళ్ళపై మీటి మీటి
 కలికి యై ముద్దాడి కౌఁగిటఁ జేర్చిన పూఁబోణి కుచములు పుడికి పుడికి
 పాయని యనురక్తి డాయఁజేరిన యింతి యధర సుధారసం బాని యాని

తే. యురు సమాధిపరాష్టాంత యోగయుక్తు
 లైన యోగీశ్వరులుఁ గాననట్టి జెట్టి
 వల్లవీజన నవకల్పవల్లి యయ్యె
 ననుచుఁ బొగడిరి కృష్ణ న య్యబ్జముఖులు.

688

మ. అని యి బృంగి సరోజలోచనలు సౌధాగ్రంబు లందుండి య
 వ్యవజాతాక్షుని దివ్యమూర్తిఁ దమ భావంబందుఁ గీలించి సం
 జని తానంద రసాబ్ధిమగ్న లగుచుఁ సంప్రీతిఁ దదృవ్య కీ
 ర్తన లై చల్లరి నవ్యలాజములు మందార ప్రసూనావళుల్.

689

1. రవము మెట్టెలు (హ.) 2. మెఱయు (హ.) 3. బోలుకచబంధములు (హ.)

4. వేల్చిం (తం.వా.) 5. గొల్ల యిల్లాండ యుల్లిమూర్ (తం.వా.)

వ. తదనంతరంబున శోభనపదార్థములు గొనివచ్చి, ధరణీసుర క్షత్రియ వణిక్కుంగ
వులు దామోదరునకుఁ గానుకలు దెచ్చి, సమర్పించిరి. పుణ్యాంగనా జనంబులు
పసిఁడి పళ్ళెరంబులఁ గర్పూర నీరాజనంబులు నివాళింప నంతఃపురంబు సొత్తెంచె.
అంతఁ గుంతిభోజ నందనయుం గృష్ణుడేం గని, పర్యంకంబు డిగ్గి, కౌగిలింపఁ
నా యదువల్లభుండు, మేనత్తకు దండప్రణామం బాచరించె. పాంచాలియు
ముకుందునకు నభివందనం బొనరించి, కుంతివంపున గోవిందు భామిను లగు
రుక్మిణి మొదలైన వారికి గంధాక్షత కుసుమ తాంబూలంబు లిడి, లలిత దుకూల
మణిభూషణంబులం బూజించె. యుధిష్ఠిరుండును గమలనయనుని వధూజనుల
ననుగత బంధు మిత్ర పుత్ర సచివ పురోహిత పరిచారక సముదయంబుల నుచి
తంబు లగు స్థలంబుల విడియింప నియమించి, దినదినంబును నభినవంబు లగు
వివిధోపచారంబులు గావించుచుండె.

890

క. హరియు యుధిష్ఠిరు సముచిత పరిచర్యల కాత్మ నలరి పార్థుఁడుఁ దాను
సరస విహారక్రియలను, సురుచిరగతిఁ గొన్ని నెలలు సుఖముండె నృపా! 891

అధ్యాయము - ౭౨

వ. అంత.

892

సీ. ధరణీశ! యెకనాఁడు ధర్మతనూజుండు ప్రవిమల నిజ సభాభవనమందు
హేతులు మంత్రులు పురోహితులును సుతులును మిత్రులు బంధువుల్ క్షత్రివరులు
పరిచారకులు నూత పాఠక కవి బుధవరులును మునులును వరుసఁ గొలువఁ
జిరలీల నవరత్న సింహాసనస్థుఁ డై కొలువుండి వినతుఁ డై నలిననాభు

తే. భువనరక్షణ దక్షు నద్భుతచరిత్రు
యదుకులేశ్వరు మురదైత్య మదవిభేది
నావు నయవేదిఁ జతురుపాయ ప్రవీణుఁ
జూచి యిట్లని పలికె నస్తోక చరిత !

893

తే. అనఘ చరిత్ర ! రాజసూ యాధ్వరంబు
నెమ్మిఁ గావించు వేడుక నెమ్మనమున
నెనయుచున్నది యది నిర్వహింప నీవ
కాక మా కాత్మబంధువుల్ గలరె యొరులు.

ఉ. ఎవ్వరు నీ పదాంబుజము లెప్పుడు గొల్తురు భక్తినిష్ఠు లై
యెవ్వరు నిన్నుఁ బ్రేమ నుతియింతురు భూరి వివేక శాలులై
య విష్ణుమలాత్మ లందుడు రుదంచిత శోభన నిత్యసౌఖ్యముల్
నివ్వటిలంగఁ గృష్ణ ! నిను నేర్చి భజించిన రిత్తవోవునే.

895

—: ధర్మరాజు దిగ్విజయార్థము భీమాదులఁ బంపుట :—

వ. అనినఁ గృష్ణుండు ధర్మనందనుం గనుంగొని, యి ట్లనియె. 696

చ. నయగుణశాలి ! పాండున్యపనందన ! నీ తలఁ పొప్పు నీ క్రతు
క్రియ ముని దేవతా వీతృ సుకృత్యము నై నిఖిలోగ్ర శాత్రవ
క్షయమును జాంధవప్రియము సంచితపుణ్యము నిత్యకీర్తియున్
జయము నొసంగు దీనిఁ గురుసత్తమ ! వేగ యపక్రమింపుమా ! 697

క. మనుచరిత్ర ! నీ సహోదరు, లనుపమ దివ్యాస్త్రవేదు లాహవ భూమిన్
జెనకిన వైరి నృపాలురఁ, దునుమఁగ జాలుదురు శౌర్య దుర్దమ భంగిన్. 698

క. గెలుపుము వినుత నృపాలుర, వెలయుము బుధవినుత మైన విశ్రుత కీర్తిన్
నిలుపుము నిఖిల ధరామం, డలిని భవచ్ఛాసనము దృఢంబుగఁ జెల్లన్. 699

క. నీ పంపు కార్య మొరులం, జూపకయేఁ జేయ ¹నిన్ను జుట్టిన వ్రేలఁ
జూపఁగ వచ్చునె సకల ధ,రాపతులకు నీకుఁ జేయరానిది గలదే. 700

వ. కావున. 701

క. విమలమతి నిట్టి మఖరా,జమునకుఁ దెప్పింపవలయు సంభారంబుల్
సమకూర్చుము నీ యనుజుల, నమదగతిం బంపు నిఖిల శత్రుల గెల్వఁ. 702

క. అను మాటలు విని కుంతీ, తనయుఁడు మోదమును బొంది తామరసాక్షున్
వినుతించి శౌర్యకలితుల, యనుజులదెసఁ జూచి, పలికె హర్షముతోడన్. 703

క. స్పంజయ భూపాలకులును, గుంజర రథ వాజి సుభట కోటులు నినుఁ గొ
ల్వం జను మని సహదేవుని, నంజక పొమ్మనియె దక్షిణాశ జయింపన్. 704

క. ప్రకట చతుర్విధ సేనా, ప్రకిరంబులు గొలువఁ బంచెఁ బడమటి దిశకున్
నకులున్ విదళిత రిపు ²భూ,పకులున్ శౌర్యంబు మెఱసి పార్థివముఖ్యా ! 705

క. దుర్జన భంజను శౌర్యో,పార్థిత³ప్రకాండు నాహవ నిపుణు
న్నర్జున మహిత యశోనిధి, నర్జున నుత్తరపు దిశకు ననిపె నరేంద్రా ! 706

ఆ. మహిత శౌర్యనిధుల మత్స్య కేకయ⁴ మద్ర
భూతలేంద్ర బలసమేతముగను
దర్ప మొప్పు బంపెఁ దూర్పు దిక్కునకు ను
ద్దామ నిహత వైరిధాము భీము. 707

1. నిన్నుఁజుట్టిన వ్రేంక (హ) 2. భూపకుని (హ) 3. ప్రతాపు (త.గ.) 4. భద్ర

చ. పనిచిన వార లేగి మన బాహుపరాక్రమ విక్రమంబుల
న్ననుపమ శౌర్య లైన చతురంత మహీశుల నోర్చి కప్పముఁ
గనక వినూత్న రత్న తురగ ప్రముఖాభిల వస్తుజాతముల్
గొని చనుదెంచి ధర్మజునకుఁ బ్రణమిల్లి యుదాత్త చిత్తు లై.

708

చ. తమతమ పోయివచ్చిన విధంబులు భూపతులఁ జయించుటల్
క్రమమునఁ జెప్ప నందుల జరాతనయుం డరివెట్టఁ డయ్యె నం
చమరవరేణ్య నందనుఁ డహంకృతి తక్కుఁగ విన్నవించినఁ
యమసుతుఁ డూరకుండె వికలాత్మకుఁ డై విని యంతఁ గృష్ణుఁడుఁ.

709

తే. ధర్మనందనుఁ జూచి యుత్కలికతోడఁ
బలికె మాగధుఁ బోరఁ జంపఁగ నుపాయ
మొకటి గల 1దది దెలిపెర నుద్ధవుండు
నాకుఁ జెప్పినచందంబు నయచరిత్ర !

చ. విను మగధేశ్వరుం డెవుడు విప్రజనావలియంచు భక్తియుఁ
వినయము గల్గి 3యెద్దియును వేడినచో వృథసేయ కిచ్చుఁ గా
వున 4విజయుండునుం బవనపుత్రుఁడు నేనును బ్రాహ్మణాకృతిఁ
జని రణభిక్ష వేడిన వశంవదుఁ డై యతఁ డిచ్చుఁ గోరికల్.

711

వ. అట్టియెడ.

712

—: శ్రీకృష్ణ భీష్మార్జునులు జరాసంధుని వధింపఁ బోవుట :—

తే. తవిలి యప్పుడు మల్లయుద్ధమున వానిఁ
బిలుకుమార్చింపవచ్చును భీముచేత
ననిన ధర్మజుఁ డిది లెస్స యనిన విప్ర
శేషములు దాల్చి యరిగిరి విశదయశులు.

713

వ. అట్లు కృష్ణ భీష్మార్జునులు బ్రాహ్మణవేషంబులు దాల్చి, త్రేతాగ్నులుం బోలెఁ దమ
శరీర తేజోవిశేషంబులు వెలుంగ, నతిత్వరితగతిం జని, గిరివజ్రపురంబు సొచ్చి,
యందు నతిథిపూజలు శ్రద్ధాగరిష్ఠ చిత్తుం డై కావింపుచున్న జరాసంధునిం గనుం
గొని యి ట్టనిరి.

714

క. ధరణీశ ! యతిథిపూజా, పరుఁడవు నీ వనుచు దిశలఁ బలుకఁగ విని మే
మరుదెంచితిమి మదీప్సిత, మహసేయక యమ్ము సువ్రతాదారనిధీ !

715

1. వెలుంగ (హ) 2. యుంధియును (హ) 3. నేపున (హ); 4. కావునఁ దగ నడ్డునంపు
ఫవనోద్భవుఁ డేనును (తం)

- క. అతిథి జనంబుల భక్తి, సతతముఁ బూజించి యుచిత సత్కారము లు
న్నతి నడుపు నజ్ఞులు శాశ్వత కీర్తులు ధరణిఁ బడయఁ జాలుదు రనఘా!
- క. పరికింపఁగ దేహం బ,స్థిర మని నిజబుద్ధిఁ దలఁచి చిరతర కీర్తి
స్ఫురణఁ బ్రస్తుతి తెక్కని, పురుషుఁడు జీవన్ముతుండు భూరివివేకా! 717
- క. ధారుణిలోన వదాన్యుల, కిరాని పదార్థ మొక్కచేనియుఁ గలదే
కోరిన తన మే నెముకలు, ధీరుం దై యిచ్చె మును దధి చన వినమే! 718
- క. అడిగిన వృథ సేయక తన, యొడ లాకలిఁగొన్న యెఱుకు కోగిరముగ నే
ర్పడ నిచ్చి కీర్తి గనె నని, పుడమి మును వినమె యల కపోతము ననఘా!
- క. ఆ యింద్రాగ్నులు శ్వేనక, వాయస రూపములఁ దన్ను వంతిగ వేడఁ
ధీయుతుఁ దై మును శిబి తన కాయముఁ గోసిచ్చె నన జగంబుల వినమే. 720
- ఆ. ధీరమతులు రంతిదేవ హరిశ్చంద్ర
బలుల నుంభవృత్తి బ్రాహ్మణునిని
మున్ను చెప్ప వినమె సన్నతచరితులు
సన్న నైన నేడు నున్నవారు. 721
- వ. అనిన విని, జరాసంధుండు వారల రూపంబులును, మేఘగంభీర భాషణంబులును,
గుణకిణాంకంబులును, మహాప్రభావంబులునుం జూచి, తన మనంబున వీరలు
బ్రాహ్మణవేషధారు లైన రాజేంద్రు లని తలంచి, యి మ్మహాత్ములు గోరిన
పదార్థంబై కాదు. ప్రాణం బయిన నిత్తును. అదియునుం గాక, తొల్లి బలీంద్రుండు,
విప్రవ్యాజంబున నడిగిన విష్ణుదేవునకు నాత్మపద భ్రష్టం దగుట నెఱింగియు విచా
రింపక, జగత్ప్రియంబు విచ్చి, కీర్తిపరుం డయ్యె. శత్రుబంధుం డనువాఁడును,
బ్రాహ్మణార్థంబు ప్రాణపరిత్యాగంబు చేసి, నిర్మలంబగు యశంబు వడసె. అది
గావున, ననిత్యంబయిన కాయంబు విచారణీయంబుగాదు. కీర్తివదయుట లెస్స.
అని విచారించి, యుదారుండై, కృష్ణార్జున భీములం గని యి ట్లనియె. 722
- క. భూరి గుణులార! మీ మది, కోరిక లెఱిఁగింపుఁ దేమి కోరిన నైనం
ధీరత నొసఁగుటయే కా, దారయ నా శిరముఁ ద్రుంచి యైనను నిత్తుఁ. 723

1. తనమే యెముకలు (తం.వా.) 2. నని దధిచిని వినమే (తం.వా.) 3. యెరుక కోగిర
ముగ (హ) 4. ఎంగతి వేడఁ (హ) 5. బలిలోంభవృత్తి బ్రాహ్మణులను (తిం) 6. రాజేం
దులు గానోపుదురని (తం.వా.)

ఉ. నావుడుఁ గృష్ణుఁ డ మృగధనాథున కిట్లను భూవరేణ్య! నీ
భావము సూన్యతప్రత శుభస్థితిఁ జెందు దెటుంగవచ్చె మా
కీవలె నాజిభిక్ష మితఁ డింద్ర తనూభవుఁ డే నువేంద్రుఁడన్
బావని వీఁడె యిం దొకనిఁ బైకొని యెక్కటి పోరఁగా దగున్.

724

చ. అన విని వాఁడు నవ్వి యహహ! విన వింతలు పుట్టె మున్ను న
న్ననిమొన నోర్వజాలక భయంబునఁ బాటితి పెక్కుమార్లు వం
చన మధురాపురిన్ విడిచి సాగరమధ్యమునందు డాగవే
వనదుహనాభ! నీ బిరుదు వాడితనంబును నాకు వింతయే.

725

క. ఇ న్నేలఁ జెప్ప మాయలఁ, బన్నినఁ బోవిడువ గోపబాలక! బలసం
పన్నుని మాగధభూవరు, న న్నెఱుంగవె తొల్లి నందనందన! పోరన్.

726

ఉ. కాన రణోర్వి న న్నెదురఁ గష్టము గాన తలంగు గోత్రభిత్
సూనుఁడు భూరి బాహుబల దుర్దముఁ డయ్యును బిన్న యీ మరుత్
సూనుఁడు మామక ప్రకట దోర్బల శక్తికిఁ జూడఁ డుల్కుడౌ
వీని నెదుర్తు నంచుఁ జెయి వీచె జరాసుతుఁ డుగ్రమూర్తి యై.

727

—: శ్రీకృష్ణ సహాయుం డగు భీముండు జరాసంధునితో యుద్ధము సేయుట :—

క. కరువలి సుతునకు నొక భీకర గల నిప్పించి యొక్క గద తన కేలన్
ధరియించి నలుపురును గ్ర, చ్చఱఁ బురి వెలికేగి యచట సమతల భూమిన్.

సీ. పర్వత ద్వంద్వంబు పాథోధి యుగళంబు మృగపతి ద్వితయంబు వృషభయుగము
పావకద్వయము దంతావళ యుగళంబు దలపడువీక నుద్దండలీలఁ
గదిసి యన్యోన్య భీకర గదాహతుల నుగ్రంబుగ విస్ఫులింగములు చెదరఁ
గెరలుచు సవ్య దక్షిణ మండల భ్రమణములను సింహ చంక్రమణములను

తే. గదిసి పాయుచు డాసి డగ్గలుచు ఘంటి
తెగసి క్రుంగుచుఁ గ్రుంగి వే యెగసి భూమి
పగుల నార్చి ఛటచ్చటోద్భట మహోగ్ర
ఘన గదాఘట్టన ధ్వని గగన మగల.

728

వ. అంత.

780

1. విషయితఁ డింద్ర (తం.వా.) 2. పైఁగొని (హ) 3. తాళితనేకమార్లు (హ) 4. గదంగి (హ) 5. తుల్యమౌ (హ) 6. మత్సరమున (హ)

మ. గద సారింబి జరాతనూభవుడు హుంకార ప్రఘోషంబునఁ
జద లల్లాడఁగఁ బాదమట్టనమునఁ సర్వంసహా భాగముఁ
గదలఁ వాయుజు వ్రేసె వ్రేయ నతఁ డుగ్రక్రోధ దీప్తాస్యఁ డై
యది దప్పించి విరోధి మస్తకము వ్రేయన్ వాడు పోదట్టుచుఁ.

731

చ. మదవక భీమసేనుడును మాగధరాజుఁ గదంగి బెబ్బులల్
విడివడు లీల నొందొరుల వీపులు మూపులునుం బ్రకోష్ఠముల్
నడితల లూరు జాను జఘన ప్రకరంబులు బిట్ట వ్రయ్యఁగాఁ
బెడుగులఁ బోలు పెన్ గదల బెట్టుగ వ్రేయుచుఁ బాయుచుఁ వెసఁ.

732

లయవిభాతి. బెడగదరు పెఁ గదలు పొడిపొడిగఁ దాఁకఁ బెను
పిడుగు లవనిం దొరఁగ నుడుగజము రాలఁ
మిడుఁగులు 1చెదర నభ మదల హరి దంతములు
2వడఁక జడధుల్ గలఁగఁ బుడమి చలియింపఁ
వెడచఱువ మొత్తియును దడఁబడఁగ నొత్తియును
నెడమ 3గుడి లాఁచి తిరుగుడు వడుచు వ్రేయఁ
వడవడ వడంకుచును సుడివడక టాపి చల
ముడుగ కపు దొందొరులు వడిచెడక పోరఁ.

733

వ. ఇ విద్వధంబునం బోరుచుండ, నొందొరుల గదాదండంబులు 4దుమురు లై నం
బెండువడక, సమద దిగ్వేదండ శుండాదండ మండిత ప్రచండంబు లగు బాహు
దండంబు లప్పశించి, ముష్టియుద్ధంబునకు డగ్గఱి.

734

లయగ్రాహి. కాల వెస దాఁచియును గే రెడలఁ ద్రోచియును
దాలుములు దూలఁ బెడతేల వడి వ్రేయఁ
ఫాలములుఁ గక్షములుఁ దాలుపులు వక్షములు
లీల నెముకల్ మెదడు నేలఁ దుమురై వే
రాల విపుల క్షతవిరోల మగు నెత్తుదురు
5జాలుకొని యోలిఁ బెనుఁవాలువలుగఁ బే
కాల మద భూతములు 7భేలనలఁ జేతులను
దాళములు దట్టుచు 8సలీలగతి నాడన్.

735

1. పొరిజడంపడర (తం.వా.) 2. వెడం (వా.) 3. గుడులొచ్చి (హ); గుడులాచి (తం.) 4. దురుము (హ.) 5. జాలుగొని (తం.వా.) 6. గాలువలుగొన (హ.) 7. భేంనుచు (హ.) 8. సులీలవడి (హ.)

ఉ. ప్రక్కలు చెక్కులు మెడలు పాణిలంబులచే బగుల్పుచు
ముక్కులు ¹నక్కులు జెవులు ముష్టిహతి నలియంగ గ్రుద్దుచు
దొక్కలు బిక్కలు ఘన కతోర పదాహతి నొంచుచు నెఱుఁ
దక్కక స్రుక్క కొండొరుల దార్కొని ²బేర్కొని పోరి రుగ్రత. 738

ఉ. హమ్మని మ్రోగుచు బెలుచ హంకృతు లిచ్చుచు బాసి డాసి కో
కొమ్మనుచు ³న్నాడశ్శగిలి గుల్లల తిత్తులుగా బదంబుల
గ్రుమ్మచు ముష్టి ఘట్టనల ⁴స్రుక్కుచు నూర్పులు సందడింపగా
⁵సొమ్మల వోవుచు దెలియుచు మది జేవయు లావుఁ జూపుచు. 737

వ. ఇ విద్ధంబున, వజ్రీ వజ్ర సన్నిభంబు లగు నితరేతర ముష్టిఘట్టనల భిన్నాంగులై,
రక్త సిక్త శరీరంబులతోడఁ బుష్పతాళోకంబుల వీరను, జేగురుగొండల చందం
బునను, జూపట్టి పోరుచుండఁ, గృష్ణండు జరాసంధుని జన్మ మరణ ప్రకారంబు
లాత్మ నెఱుంగుటం జేసి, వాయు తనూభవున కలయిక లేక లావును, జేవయుఁ
గల్గునట్లు తద్ధాత్రంబునందుఁ దన దివ్యతేజంబు నిల్పి, విరోధి నిరసనోపాయంబు
నూహించి, సమీరణ నందనుండు సూచుచుండ, నొక్క శాఖాగ్రంబు రెండుగాఁ
జీల్చివైచి, వాని నట్ల చీరి చంపు మని, సంజ్ఞగాఁ జూపి చెప్పిన, నతండు నాకీలు
దెలిసి, యవక్ర విక్రమ పరాక్రమం దై మాగధుం బడఁద్రోచి, వాని పదంబు
పదంబునఁ ద్రొక్కి, బాహుయుగళంబున రెండవ పదంబు కదలకుండం బట్టి,
మస్తక పర్యంతంబు ఫెళఫెళ మనుచుఁ జప్పు శ్చుప్పతిల్ల, మత్తదంతావళంబు
తాళవృక్షంబుఁ జీరుచందంబునఁ, బాద జాను జంఘెరు కటి మధ్యోదరాంస కర్ణ
నయనంబులు వేఱువేఱు భాగంబులుగా వ్రయ్యలు ⁷వాపి యార్చినఁ, బౌరజనం
బులు గనుంగొని, భయాకులు లై, హాహాకారంబును చేసిరి. అంత 738

క. అనిలజుని దేవపతినం, దనుడును బద్మాక్షుఁడును నుదారత నాలిం
గనములు సేసి పరాక్రమ, మున కదృతమంది మోదమునఁ బొగడి రొగి. 739

—: కారాగృహ విముక్తు లగు రాజులు శ్రీకృష్ణుని స్తుతించుట :—

క. వనజాక్షుఁ డంతఁ గరుణా, వననిధియును భక్తలోక వత్సలుఁడును గా
వున మాగధసుతు సహదే,వుని బట్టముఁ గట్టెఁ దదన్నవోన్నత పదవి. 740

క. మగధాధీనాథునకు మున్నగపడి చెఱసాలలను మహాదుఃఖముల
న్నొగులుచుఁ ధనపాదాంబుజ, యుగళముఁ జింతింపుచున్న యురీశ్వరుల.

1. చెక్కులు (హ.) 2. నేర్కొని (హ.) 3. ఒడశ్శగిలి (హ.); ఒడశ్శగం
(తం.వా.) 4. గ్రుక్కుచు (హ.) 5. సొమ్మిం (హ.) 6. జీరివైచి (తం.వా.) 7. వాని
(హ.) 8. దన్నహాన్నత (తం.)

వ. ఆ య్యవసరంబునఁ గృష్ణుండు తన దివ్యచిత్తంబున మగధరాజు నిరుద్ధుల మఱవ నవధరింపక చెఱలు విడిపించిన.

అధ్యాయము — 22

వారలు పెద్దకాలంబు కారాగృహంబులఁ బెక్కుఁబాధలం బడి, కృశీభూతశరీరు లగుటంజేసి, రక్తమాంస భూన్యంబు లై త్వ గస్థి మాత్రావశిష్టంబులును, భూశి ధూసరంబులు నైన దేహంబులును, గేశపాశంబులు మాసి జటాబంధంబు లైన శిరోజంబులును, మలినవస్త్రంబులునుం గలిగి, చనుదెంచిరి. అప్పుడు. 742

సీ. నవపద్మ తోచను భవబంధ మోచను భరిత శుభాకారు దురితదూరుఁ గంకణ కేయూరుఁ గాంచన మంజీరు వివిధ శోభిత భూమ విగత దోషఁ బన్నగంతక వాహు భక్త 'మనోత్సాహు నత చంద్రజూటు నున్నత కిరీటు హరినీల నిభ కాయు వర పీతకౌశేయుఁ గటిసూత్రధారు జగద్విహారు

తే. హర వనమాలికా మహి తోరువపు
శంఖ చక్ర గదా వద్మ శార్ఙ్గ హస్త
లలిత శ్రీవత్సశోభిత లక్షణాంగు
సుభగచారితు దేవకీసుతునిఁ గాంచి.

748

చ. భరిత ముదాత్ము లై విగత బంధను లై నిజమస్తముల్ మురా
సురరిపు పాదపద్మములు సోఁకఁగఁ జాగిలి మ్రొక్కి నమ్రు లై
కరములు మోడ్చి యో పరమ కారుణికోత్తమ! సజ్జనార్తి సం
హరణ! వివేకశీల! మహితాశ్రిత పోషణ! పాపశోషణ!

744

ఆ. వరద! పద్మనాభ! హరి! కృష్ణ! గోవింద!
దాస దుఃఖనాశ! వాసుదేవ!
యవ్య యాప్రమేయ! యనిశంబుఁ గావించు
మిందిరేశ! నీకు వందనములు.

745

ఉ. ధీరవిచార! 2మమ్ము భవదీయ పదాశ్రయులకా జరాసుతో
దార నిబంధనోగ్ర పరితాపము నీ కరుణావలోక నా
సారముచేత నార్పితివి సజ్జనరక్షయు దుష్టశిక్షయు
న్నారయ నీకుఁ గార్యములు యాదవవంశ పయోధిచంద్రమా!

746

సీ. అవధరింపుము మాగధాదీశ్వరుడు మాకుఁ బరమబంధుఁడు గాని పగఱ గాఁడు
ప్రకటిత రాజ్యవైభవ మదాంధీభూత చేతస్కులము మమ్ముఁ జెప్పనేల
కమనీయ జలతరంగములకైవడి దీపశిఖివోలెఁ జూడ నస్థిరము లైన
గురుసంపదలు నమ్మి పరసాధనక్రియాగమ మేది తద్బాధకంబు లగుచుఁ

తే. బరఁగ నన్యోన్య వైరానుబంధములను
బ్రజలఁ గారించుచు దుష్టభావ చిత్తు
లగుచు నాసన్న మృత్యుభయంబు దక్కి
మత్తు లై తిరుగుదురు దుర్మనుజు లంత.

747

చ. కడపటిచేత నైహికసుఖంబులఁ గోల్పడి రిత్తకోర్కి వెం
బడిఁ బడిఁ యెండమావులఁ బిపాసువు లై సలిలాశ డాయుచున్
జెడు మనుజుల్ భవాబ్ధి దరి జేరఁగలేక నశింతు రట్టి యా
యిడుమలఁ బొందఁజాలము రమేశ! త్రిలోకచరణ్య! మాధవా!

748

ఉ. వేదవధూ శిరో మహితవీధులఁ జాల నలంకరించు మీ
పాద సరోజయుగ్మము శుభస్థితి మా హృదయంబులందు ని
త్యోదిత భక్తిమైఁ దగిలియుండు నుపాయ మెఱుంగఁ బల్కు దా
మోదర! భక్తదుర్భర మహోదధితారణ! సృష్టికారణా!

749

క. అని తను శరణము వేడిన, జననాథులవలను చూచి సదమల భక్తా
వనచరితుఁడు పంకజలో, చనుఁ డిట్లను వారితోడ సదయామతి యై.

750

చ. జనపతులార ! మీ పలుకు సత్యము రాజ్యమదాంధ చిత్తు లై
ఘనముగ విప్రులం బ్రజలఁ గాతీయఁ బెట్టుటఁజేసి దాదె 2వే
న నహుష రావ జ్ఞాత్తునులు నాశము నొందిరి గాన ధర్మపా
లనమునఁ గాక నిల్చునె కులంబు బలంబు చిరాయు రున్నతుల్.

751

వ. అది గావున, మీ మనంబుల దేహం బనిత్యంబు గాఁ దెలిసి.

752

ఉ. మీరును ధర్మముం దగవు మేరయుఁ దప్పక భూజనాశిఁ బెం
పారుచు సౌఖ్యసంపదల నందఁగఁ బ్రోచుచు భూరి యజ్ఞముల్
గౌరవవృత్తి మత్సరముగా నొనరింపుచు మామకాంక్షి పం
కేరుహముల్ భజింపుచు నకిల్చిపు లై చరియింపుఁ డిమ్ములన్.

753

వ. అదై న మీరలు బ్రహ్మసాయుజ్య ప్రాప్తు లయ్యెదరు. మదీయ పాదారవిందంబు
లందుఁ జలింపని భక్తియుఁ గలుగు. అని, యానతిచ్చి, యారాజవరుల మంగళ
స్నానంబులు సేయించి, వివిధ మణిభూషణ మృదులాంబర మాల్యానులేపనంబు
తొసంగి, భోజనతాంబూలంబులఁ బరితృప్తు లంజేసి, యున్నత రథాశ్వ సామజాధి
రూఢులం గావించి, నిజరాజ్యంబులకుఁ బూజ్యులం జేసి, యనిచిన. 754

క. నరవరు లీ చందంబున, మురసంహరుచేత బంధమోక్షణు లై సు
స్థిర హర్షంబులతో నిజ, పురములకుం జనిరి శుభవిభూతి తలిర్చుక. 755

క. హరి మంగళగుణ కీర్తన, నిరతము గావింపుచును వినిర్మలమతు లై
గురు బంధు పుత్ర జాయా, పరిజన మలరంగఁ గృష్ణఁ బద్మదళాక్షుక. 756

వ. బహుప్రకారంబులం బొగడుచు, దమతమ దేశంబులకుం జని. 757

క. నలినదళ లోచనుఁడు దముఁ, దెలిపిన సద్గర్మపద్ధతినిఁ దగవరు లై
యిలఁ బరిపాలింపుచు సుఖముల నుండిరి మహిత నిజవిభుత్వము లలరక. 758

వ. ఇట్లు కృష్ణుండు, జరాసంధవధంబును, రాజలోకంబునకు బంధమోక్షణంబునుం
గావించి, వాయునందన వాసవనందనలుం, దానును, జరాసంధతనయుం దగు
సహదేవుండు సేయు వివిధంబులగు పూజలు గైకొని, యతని నుండ నియమించి,
య చోట్టు గదలి, కతిపయ ప్రయాణంబుల నింద్రప్రస్థపురంబునకుం జనుదెంచి,
తద్ధ్వార ప్రదేశంబున విజయశంఖంబులు పూరించినఁ, బ్రతిపక్షభయదంబును,
బాంధవప్రమోదంబును నగు నమ్మహామోషంబు విని, పౌరజనంబులు జరాతనయు
మరణంబు నిశ్చయించి నంతస్థిరి. వారిజాక్షుండును, భీమసేనపార్థులతోఁబురంబు
బ్రవేశించి, ధర్మనందనునకు వందనం బాచరించి, తాము పోయినతెఱంగును,
నచ్చట జరాసంధుని వధియించిన ప్రకారంబును, సవిస్తరంబుగా నెఱింగించిన,
నతండు విస్మయ వికచలోచనంబుల నానందబాష్పంబులు గురియ, న మూడపు
మహాత్యుంబునకుం దమయందలి భక్తి స్నేయ దయాది గుణంబులకుం బరితో
షంబు నొందుగు, గృష్ణునిం జూచి యిట్లనియె. 759

అధ్యాయము - ౭౪

సీ. కమలాక్ష ! సర్వలోకములకు గురుఁడ వై తేజరిల్లెడు భవదీయమూర్తి
యంశాంస సంభవు లగు లోకపాలురు నీ యాజ్ఞఁ దల మోచి నిఖిలభువన
పరిపాల నిపుణు లై భానిల్లుచున్నార లట్టి నీ కొకనపు నాజ్ఞ సేయు
టరయ నీ మాయఁ గా కది నిక్కమే యేక మై యద్వితీయమై యవ్యయంబు

తే. నయిన నీతేజమున కొక హాని గలదె
చిన్మయాకార ! నీ పాదసేవకులకు
నాత్మ పర భేదబుద్ధి యెందయినఁ గలదె
పుండరీకాక్ష ! గోవింద ! భువనరక్ష.

760

వ. అని గోవిందునిం బొగడి, య ద్దేవు ననుమతంబునం గుంతీసుతాగ్రజుండు పర
తత్త్వవిజ్ఞాను లైన ధరణీసురులను ఋత్విక్కులుగా వరియించి.

761

సి. సాత్యవతేయ కశ్యప భరద్వా జోపహూతి విశ్వామిత్ర వీతిహోత్ర
మైత్రేయ పైల సుమంతు మధుచ్ఛంద గౌతమ సుమతి భార్గవ వశిష్ఠ
వామదే వాక్యతప్రణ కణ్వ జైమిని ధౌమ్య పరాశ రాధద్వ కవషు
లసిత వైశంపాయ నాసురి ¹కశ్యప క్రతు వీరసేన గర్గ త్రికవ్య

764

ఆ. ముఖ్యులైన ఋషుల మునులను గృపుని గాం
గేయ కుంభ జాంబికేయ విదుర
కురుకుమార బంధు కుల వృద్ధ ధారుణీ
సుర నరేంద్ర వైశ్య కూద్రవరుల.

762

క. రప్పింప వారు హర్షము, లుప్పతిలఁగ నేగుదెంచి యుచితక్రియలం
దప్పక గనుఁగొనుచుండఁగ, నప్పుడు విద్యుక్తనియతు లై భూమిసురుల్.

768

ఆ. కడఁగి సవనభూమిఁ గనక లాంగలముల
నర్థి దున్ని పాండవాగ్రజునకు
నచట దీక్షచేసి యంచిత స్వర్ణమ
యోపకరణముల నలోపముగను.

764

వ. ఇట్లు నియమంబున సముచిత క్రియాకలాపంబులు నడుపుచుండిరి. అప్పుడు.

765

క. సకలావనీశు లిచ్చిన, యకలంక సువర్ణ రత్న హయ ధన వస్త్ర
ప్రకరంబులు మొదలగు కానుక లందుకొనఁ నయోధనుని నియమించెన్.

సి. అర్థిజాతము కోరినట్టి వస్తువు లెల్లఁ దగఁ బంచి యిడఁగ రాధాతనూజు
సర సాన్నపానాది సకలపదార్థముల్ పాకముల్ సేయింపఁ బవనతనయు
బంకజోదరు నొద్దఁ బాయక పరిచర్య దవిలి గావింప వాసవతనూజు
సవననిమిత్తమౌ సంచిత ద్రవ్యముల్ పెంపుతో వేగ తెప్పింప నకులు

తే. దేవ గురు వృద్ధ ధాత్రీసురావతులను
నరసి పూజింప సహదేవు నఖిలజనులఁ
బొలుచు మృష్టాన్నతతులఁ దృప్తులను జేయ
ద్రౌపదిని నియోగించెను ధర్మసుతుఁడు. 767

వ. ఆ య్యవసరంబున. 768

చ. హరి శిఖి దండపాణి నికషాత్మజ పాళి సమీర గుహ్యకే
శ్వర శశిమాళి పంకరుహనంభవ చారణ సిద్ధ సాధ్య కి
న్నర గరుడోరగామర గణంబులు వచ్చి మఖంబుఁ జూచి య
చ్చెరువడి తొల్లి యెవ్వరును జేయు మఖంబులు నింత యెప్పునే. 769

క. అదిగాక యిందిరావిభు, పదములు సేవించునట్టి భాగ్యము గలుగఁ
దుదిఁ బడయరాని బహుసం, పద లెవ్వయుఁ గలవె యనుచుఁ బ్రస్తుతిసేయఁ.

వ. అప్పుడు. 771

చ. అమరసమాను లై తనరు యాజకవర్గము లోలి రాజసూ
య మఖవిధాన మంత్రముల నగ్నిముఖంబుగఁ జేసి ధర్మజుం
గ్రమమున వేలిపింపఁ గ్రతురాజ సమాప్తిదినంబునఁ నృపో
త్తముఁడు గడంగి యాజన సదస్య గురు ద్విజకోటిఁ బెంపునఁ. 772

వ. పూజించునప్పు డం దగ్రపూజార్థు లెవ్వ రని యడిగిన, సదస్యలు తమకు
దోచిన విధంబులం బలుక, వారి భాషణంబులు వారించి, వివేకశీలుండును,
జతుర వచనకోవిదుండును నగు సహదేవుండు, భగవంతుండు, యదుకుల
సంభవుండును నైన శ్రీకృష్ణుం జూపి, యి మ్మహాత్ముని సంతుష్టుం జేసిన,
భువనంబు లన్నియుఁ బరితుష్టిం బొందు. అని చెప్పి ధర్మజుం జూచి యిట్లనియె.

ఉ. కాలము దేశముఁ గ్రతువుఁ గర్మముఁ గర్తయు భోక్తయుఁ జగ
జ్జాలము దైవముఁ గురువు సాంఖ్యము మంత్రము నగ్ని యాహుతుర్
వేళలు విప్రులుఁ జనన వృద్ధి లయంబుల హేతుభూతముల్
లీలలఁ దాన యై తగ వెలింగెడి నెక్కటిలేజ మీశుఁడుఁ. 774

చ. ఇతఁడె యితండు గన్ను లొకయిండుక మోడ్చిన నీ చరాచర
స్థిత భువనంబు లన్నియు నశించు నితం డవి విచ్చి చూచినఁ
వితతము లై జనించుఁ బ్రభవిష్టుఁడు విష్టుఁడు నైన యట్టి యీ
క్రతుఫలదుండు గా కొరుఁ దొకం డెటు లర్హుఁడు శిష్టపూజకుఁ. 775

ఉ. ఈ పురుషోత్తముఁ జగదధీశు ననంతుని సర్వశక్తుఁ జి
ద్రూపకు నగ్రపూజఁ బరితోషితుఁ జేయ సమస్తలోకముల్
వే పరితుష్టిఁ బొందుఁ బృథివీవర! కావున నీవు కృష్ణునిఁ
శ్రీపతిఁ బూజసేయు మెడసేయక మాటలు వేయు నేటికిఁ.

776

క. అని నహదేవుఁడు పలికిన, విని యచ్చటి జనులు మనుజవిభులును ఋషులుఁ
మునుకొని మనమున మోదము, దనుకఁగ నిది లెస్స యనిరి ధర్మజుఁ డంతఁ.

క. మునిజన మానస మధుకర, వనజాతము లయిన యట్టి వారిజదళలో
చను పదయుగళ ప్రక్షాళన మొగిఁ గావించి తజ్జలంబులు భక్తిఁ.

778

క. తానును గుంతియు ననుజులు, మానుగ ద్రుపదాత్మజయును మ స్తకములఁ బెం
పూనిన నియతి ధరించి మ,హానందముఁ బొంది రతిశయ ప్రీతిమెయిఁ.

779

క. చంచ త్కాంచన రుచిరో, దంచిత వస్త్రముల నూతనార్క ప్రభలఁ
మించిన రత్నములం బూ,జించెఁ ధర్మజుఁడు కృష్ణ జిష్ణు సహిష్ణుఁ.

780

వ. ఇట్లు పూజించి, యానందబాష్పజల బిందుసందోహ కందళిత నయనారవిందంబులం
గోవిందుని సుందరాకారంబు దర్శింపఁ జాలకుండె. అట్లు పూజితుం డయి, తేజ
రిల్లు పుండరీకాక్షు నిరీక్షించి. హస్తంబులు నిజమస్తకంబుల ధరియించి, వినుతి
సేయుచు, నఖిల జనంబులు జయజయ శబ్దంబు లిచ్చిరి. దేవతలుచు వివిధతూర్య
ఘోషంబులతోడఁ బుష్పవర్షంబులు గురియించిరి. ఆ య్యవసరంబున.

781

క. దమఘోష సుతుఁడు తద్విభవముఁ జూచి సహింప కలువ వట్టిలఁగాఁ బీ
తము డిగ్గి నిలిచి నిజహస్తము లెత్తి మనోభయంబు దక్కిన వాఁ డై.

782

వ. అప్పు డప్పండరీకాక్షుండు వినుచుండ, సఖాసదులం జూచి యి ట్లనియె.

788

క. చాలుఁ బురే! యహహా! యీ, కాలము గడవంగ దురవగాహం బగు నీ
తేలా తప్పెను నేఁ డీ, బాలకు పచనములచేతఁ బ్రాజ్ఞుల బుద్ధుల్.

784

వ. ఇట్లు తప్పిన తెఱం గె ట్లన్నను, బాత్రాపాత్ర వివేకంబు సేయనేర్చిన విజ్ఞాన
నిపుణులును, సున్నత సత్త్వగుణ గరిష్ఠులును, బహువిధ తపోవ్రత నియమనిష్ఠు
లును, ననల్పతేజులును, ¹మహాదైశ్వర్య శక్తిధరులును, బరతత్త్వ వేదులును,
నఖిలలోక పూజ్యులును, విగతపాపులును. బరమయోగీంద్రులు నుండ, వీరిం
గైకొనక, వివేకరహితు లై గోపాలబాలునిం బూజసేయుటకు నెట్లు నమ్మతించిరి.
పురోడాశంబు సృగాలంబున కర్ణం బగునే? అదియునుం గాక.

785

సి. గురుదేవశూన్యుండు కులగోత్రరహితుండు దలిదండ్రు లెవ్వరో తడవఁ గాన
మప్పులఁ బొరలెడు నాది మధ్యావసానంబులం దరయ మానంబులేదు
బహురూపి యై పెక్కుభంగుల వర్తించువాని వర్తనములు వరుస లేవు
పరికింప విగత సంబంధుండు దలపోయ మా నిమిత్తంబున మాని నయ్యెఁ

తే. బరఁగ మున్ను యయాతి శాపమునఁ జేసి
వాసి కెక్కెడు యాదవ వంశమెల్ల
బ్రహ్మతేజంబు నెల్లఁ గోల్పడిన యితఁడు
బ్రహ్మ ఋషిసేవ్యఁ డగునె గోపాలకుండు.

790

క. జారుఁడు జన్మావధియును, జోరుఁడు ము ప్పోకలాఁడు సుమహిత పూజా
చార క్రియలకు నద్భుతఁడె, వారక యితఁ డనుచు నశుభ వాక్యస్ఫూర్తిఁ. 787

చ. అని తను దూఱ నాడిన మురాంతకుఁ డా శిశుపాలు వాక్యముల్
విని మదిఁ జీరికిం గొనఁడు విశ్రుత ¹ఫేరవరావ మాతృ గై
కొనని మృగేంద్రరీతి మునికోటియు రాజులుఁ బద్మనాభ నా
డిన యవిసీతి భాషలకు డెందమునఁ గడు వంతనొందుచుఁ. 788

ఉ. వీనులు మూసికొంచు విన విస్మయ మంచు ముకుంద ! మాధవా !
శ్రీనిధి ! వీని నేగతికిఁ జేర్చెదొ యంచు దురాత్ముఁ డిట్టుచు
న్నా నరనాథులుఁ మునులు నచ్చట నిల్వకపోవఁ బొందు నం
తానము లప్రమేయ బల దర్ప మహోద్ధత రోషచిత్తులై. 789

వ. అప్పుడు కేకయ సృంజయ భూపతులుం దామును వివిధాయుధ పాణులై,
యదల్చి నిల్చిన, వాఁడునుం బిటుతివక, యదల్చి పలుకయు, వాలునుం గైకొని,
భుజాగర్వ దుర్వారుం డయి, గోవిందునిం, దదనువర్తను లయిన వారలనుం
గుపితుం డయి నిందింప, న మ్ముకుందుం డాగ్రహంబున లేచి, తన కదైర నెదిర్చి
యున్న శిశుపాలుని రూక్షేక్షణంబుల నిరీక్షింపుచు, నక్షణంబు తన్మస్తకంబు
నిశిత ధారాకరాళం బయిన చక్రంబున నవక్రపరాక్రముం డయి, రుధిరంబు
దొరఁగఁ దునుమ, న మ్మహా కలకలం బాకర్జించి, చైద్యబలంబులునుం,
దదీయ పక్షచరు లయిన భూపతులును, భీతు లై పఱచిరి. అయ్యవసరంబున.

క. మునివరులును జనపతులును, గనుఁగొని వెఱ గందఁ జైద్య ²గాత్రమునందుం
డనుపమ తేజము వెలువడి, వనజోదరు దేహమందు వడిఁ జొచ్చె నృపా ! 791

వ. అనిన మునివరునకు భూవరుం డి ట్టనియె. 792

క. కమలాక్షుని నిందించిన, దమఘోషతనూభవుండు దారుణ మలకూ
పమునుం బొందక యే క్రియ, సుమహితమతిఁ గృష్ణునందుఁ జొచ్చె మునీంద్రా !

వ. అనిన శుకయోగి కి ట్టనియె

794

మ. మధుదై త్యాంతకు మీఁది మత్సరమునకై మత్తిల్లి జన్మత్రయా
వధి ¹నేప్రొద్దుఁ దదీయ రూప గుణ దివ్యధ్యాన పారీణి ధీ
నిధి యౌటకై శిశుపాల భువిభుఁడు దా నిర్ధూత సర్వాముఁ దై
విధి రుద్రాదుల కందరాని పదవికై వే పొందె సురీశ్వరా !

795

వ. అంత ధర్మనందనుండు ఋత్విగ్గణంబులను, సదస్యులనుం బహుదక్షిణలం దనిపి,
వివిధార్చనలం బూజించి, యవభృథ స్నానక్రియా పరితోషంబున.

796

సీ. మురజ మృదంగ గోముఖ శంఖ డిండిమ పణవాది రవము లంబరము నిండఁ
గవి సూత మాగధ గాయక వంది వై తాళిక వినుతు లందంద బెరయ
వితత మద్దల వేణు వీణారవంబుల గతులకు నర్తకి గతులు సెలఁగఁ
దరశ విచిత్రక ధ్వజ పతాకాంకిత స్యందన గజ వాజిచయము లెక్కి

తే. సుత సహోదర హిత పురోహిత జనంబు

కటక కేయూర హార కంకణ కిరీట

వస్త్ర మాల్యానులేపన వాత్రములను

విభవ మొప్పారఁ గై సేసి వెడల నంత.

797

వ. యదు స్పంజయ కాంభోజ కేకయ కుకుర కోసల భూపాల ముఖులు చతుర్విధ
సేనాసమేతు లై, ధరణి కంపింప వెన్నంటి నడతేర, ఋత్విజ్ఞికాయంబులను,
సదస్యులునుం బ్రహ్మఘోషంబు లొలయ, మున్నిడికాని, శోభమా నానూన
ప్రతా భానమాన సువర్ణమయ మాలికా మధ్యగత దివ్యమణి హారంబులు కంతం
బునం దేజరిల్ల, నున్నత జవాశ్వంబులం బూన్చిన పుష్పరథంబుఁ గళత్రసమేతుం
డై యెక్కి, యతిమనోహర విభవాభిరాముం డై, చనుదెంచుచుండె. అప్పుడు.
వారాంగనాజనంబులు దమతమ వారలం గూడుకొని.

798

సీ. కనకాద్రి సానుసంగత కేకినులభాతిఁ గ్రొమ్ముళ్ళు వీపుల గునిసియాడఁ
దరశ తాటంక ముక్తాఫ లాంశుద్యుతుల్ చెక్కుటద్దములతోఁ జెలిమిసేయఁ
బొలసి యదృశ్య మై పోని క్రొమ్మెఱుఁగుల గతులఁ గటాక్ష ధీధితులు దనర
మంచుపై వెగయ ²నుంకించు జక్కవ లనఁ జన్నులు జిలుఁగుకంచలల వలువ

తే. మహిత కుచ భార కంపిత మధ్య లగుచు
నర్థి మొలనూళ్ళు మెఱయఁ బయ్యదలు ¹జాఱఁ
గరసరోజాత కంకణక్వణనములును
జరణనూపుర ఘోషముల్ సందడింప.

799

వ. మఱియు, న య్యిందువదన లందంద మందగమనంబునం జెందు ఘర్మ జలబిందు సందోహ కందలిత మందహాస చంద్రికా సుందర వదనారవిందంబుల నిందిందిర రుచిర చికురబృందంబులు చిందఱవందఱ లై సందడిగొన, నమందానంద హృదయ లై, సువర్ణశృంగ సంగతంబు లైన సంకుమద మలయజ ముఖ సురభి తోయంబులు సముదాయంబురై, తమతోయంబుల వారివయిం జల్లుచుఁ, జెందోవల కెందమ్మివిరుల రచియించిన చిమ్మనఁ గ్రోవులం దావులుగల పూఁదేనియలు నించి, వావులు దెలిపి, లేవలు మీఱఁ, గ్రేవల నుండి, యిమ్ములఁ గవిసి చిమ్ముచు, మృగమద కర్ణమంబును, గుంకుమ పంకంబునుం గొంకక, బింకంబులం జంతె తొలయం, బంకజనన్నిభంబు లగు మొగంబుల నేమఱించి ²చమురుచు, నుల్లంబులు పల్లవింపం బె ల్లడరి, యండియలు ఘల్లుఘ ల్లని మొరయఁ, గ్రేళ్ళు దాఱుచుం, బాటుచుఁ జారు చంద్రికాధవళ ఘనసార ధూళిమిళిత రజనీపరాగంబు రంజిల్లఁ, గరంబులం బుచ్చికొని, శిరంబులం జల్లుచుఁ, జీత్రంబుల న మృత్తకాశినుల వృత్తంబు లగు కుచంబుల కెత్తు³వత్తురే యని బిత్తరించి, పువ్వగుత్తులం దత్త ఱంబున వ్రేయుచుఁ, బరిహసింపుచు, నన్యోన్య కరకిసలయ కనకకరండ భరితం బగు పన్నీటం జెంగావి జిలుఁగుఁబుట్టంబులు దట్టంబులుగాఁ దోఁగిన, మర్మంబులు బయలుపడిన, నగ్గలంబు లగు సిగ్గులకు నొప్పిదంబు లగు తమ కనుతెప్పల డడ్డంబుసేయుచుఁ, బురుషులునుం దాము వా రామ లభిరామ లీలా రసోక్తు లెనయ సంతరంగంబుల సంతసంబునం బంతంబు లిచ్చుచు, వసంతంబు లాడిరి. అవ్వేళ నతుల విమానారూఢు లై, యింద్ర పురంద్రీజనంబులంబోలె హాటకశిబిక లెక్కి, నిజ చేటికాజనంబులు సేవింపం జనుదెంచు భూకాంత కాంతా జనంబులు తమకు సరసంబు లగు నర్హంబు లైన ధరణీపాల వధూలలామంబు లాదరించు చెలులపైఁ దన సఖీజనంబులం బురికొల్పి చల్లంపుచు, భావగర్భితంబులగు వారి చతుర సరసోక్తుల మందహాస చంద్రికలు ముఖకమల లీలా ⁴విలోకన లక్ష్మిం బ్రోదిసేయం జెలు వలరం జనిరి. ఇ వివృథంబున నిజ సామ్రాజ్యవిభవంబు పూజ్యంబుగా నజాతశత్రుండు గంగాప్రవాహంబున కరిగి, యందు నిజ వధూ

1. జీర (తం.వా.) 2. చటుముచు (తం.వా.) 3. మత్తుమని బిత్తరించు (తం.వా.)
4. విలాస లక్ష్మిం (తం.వా.)

యుక్తుం డై, శాస్త్రోక్తప్రకారంబున వేదఘోషంబు లెసఁగ, నవభృథస్నానం
బాచరించె. ఆ సమయంబున. 800

క. అనిమిష దుందుభి ¹శుభని, స్వనములు వీతెంచెఁ బుష్పవర్షము గురిసెన్
ముని దేవ పితృ మహీసుర, వినుతుల రవ మెసఁగె నపుడు విమలచరిత్రా ! 801

క. నరు లెట్టిపాపు లయినను, గర మర్థిని నెద్ది చేసి గతకల్మషు లై
చరియింతు రట్టి యవభృథ, మరుదుగఁ గావించి రెలమి నఖిలజనంబుల్. 802

ఆ. అంత ధర్మతనయుఁ డభినవ మృదుల దు
కూల సురభి కుసుమమాలి కాను
లేపనములు రత్నదీపిత భూషణా
వలులుఁ దాల్చి వైభవమున నొప్పె. 803

వ. అంత నవభృథ స్నానానంతరంబున మరలి చనుదెంచి. 804

ఉ. పాండుతనూభవాగ్రజుఁడు పాండుయశోనిది ²భాసమాన మా
రాండనిభుండు యాజక సదస్య మహీసుర యోగి బంధు రా
ణ్మండలిఁ బూజఁ జేసి బుధమాన్య చరిత్రుఁడు వారి కిచ్చె నొం
డొండ దుకూల రత్న కనదుజ్వల భూషణముఖ్య వస్తువుల్. 805

వ. ఇట్లు నారాయణ పరాయణు లయి, దేవసమాన ప్రకాశ ప్రభావంబుల సకల నర
నారీలోకంబు లనర్హ్య రత్నమయ భూషణ మాల్యానులేపనంబుల ధరియించి,
పరమానందభరితాత్ము లై. యొప్పియుండిరి. అంత. 806

చ. సునిశితభక్తి తన్మఖముఁ జూడఁగ వచ్చినయట్టి దేవతా
ముని ధరణీసుర ప్రకర భూవర ³విడ్డన శూద్రకోటి య
జ్ఞనపతిచంద్రుచే నుచితసత్కృతులం బరితోషచిత్తు లై
వినయముతోడ ధర్మజుని వీడ్కొని పోవుచుఁ బెక్కుభంగులన్. 807

చ. హరి చరణాంబుజాత⁴యుగ శార్పకుఁ డై పెనుపొందు పాండు భూ
వరసుతు రాజసూయమఖ వైభవమున్ నుతియింపుచున్ సమా
దరమున నాత్మభూముల కుదారత నేగిరి ధర్మసూనుఁడున్
సరసిజనేత్రుని న్ననుపజాలక యుండు మటంచు వేడినన్. 808

వ. ఇట్లు పాండవాగ్రజు ప్రార్థనఁ గైకొని, దామోదరుండు సర్వయాదవులకుం గుశ
స్థలికిం బోవం బనిచి, కతిపయ పరిజనంబులుం, దానును నతనికిం బ్రിയంబుగాఁ
దన్నగరంబునఁ బ్రమోదంబున నుండె. అని చెప్పి మణియు నిట్లనియె. 809

చ. జనవర! పాండుభూప తనుజాతుఁడు దుస్తర తన్మనోరథా
బ్ధిని సరుసిరుహాక్షుఁ డను తెప్పకతంబున దాఁటి భూరిశో
భనయుతుఁ డై మనోరుజులఁ బాసి ముదాత్ముకుఁ డై వెలింగె న
వ్యనరుహనాభ దాసజన 'వర్గముకుం గలవే యసాధ్యముల్. 810

వ. అట్టియెడ. 811

అధ్యాయము - ౭౫

ఆ. రాజసూయకాధ్వర ప్రభావమునకు
నఖిలజనులు మోద మంది రపుడు
కలుషమానసుండు కులపాంసనుఁడు సుయో
ధనుఁ డొకండు దక్క ధరణినాథ ! 812

వ. అనిన విని, శుకయోగీంద్రునకుఁ బరీక్షిన్నరేంద్రుం డిట్లనియె. 813

ఆ. అఖిలజనుల కెల్ల నానందజనక మై
యెనయు మఖము కురుకులేశ్వరునకుఁ
గర మసహ్య మైన కారణ మెట్లది
యెఱుంగఁ బలుకు నాకు నిద్ధచరిత ! 814

చ. అనిన మునీంద్రుఁ డిట్లను ధరాధిపుతోఁ గురురాజు పాండునం
దనుల దెస న్ననేక దురితంబులు నిచ్చలు సేయుచుండు నై
నను నొకనాఁడు పంకరుహనాభ దయాపరిబ్ధి ²సర్వశో
భన జిత దేవ దైత్య నరపాలక రాజ్యరమా మహత్త్వ మై. 815

చ. వెలయు ననూనసంపదల విశ్రుతకీర్తుల మిన్ను ముట్టఁ బెం
పలరిన పాండుభూవర సుతాగ్రజుఁ డంతిపురంబులోన ను
జ్జ్వల మణిభూషణాంశు రుచిజాలము పర్వఁ బయోజనాభు ను
త్కృలిక భజింపుచుఁ ఘన సుఖస్థితి భూరి మనోహరాకృతిఁ. 816

వ. ఉండం గనుంగొని, యదియునుం గాక, లలితాష్టమీ శళాంకబింబంబుల విడం
బించుచు, నింద్రనీల రుచినిచయంబు నపహసించు కుటిలకుంతలంబులు నటనంబు

1. వర్గముకు (శం.వా.) 2. భూరి (శం.వా.)

సలుపం దనరు నిటలఫలకంబులును, ¹బుష్పచాప చాపప్రచారంబుల యేపు చూపు భూయగోపాంతము లై, సౌదామనీదామ రుచిస్తోమంబు లై, కర్ణాంతసీమంబు లై, యంజనంబులతోడ రంజిల్లు నేత్రకంజంబులును, నవమల్లికా ముకుళ విభాసిత దంతమరీచికా నిచయోద్ధీపిత మందహాసచంద్రికా ధవళితంబులును, ముకురోప మితంబులును నై, కర్ణకుండల మణి మరీచి జాలంబులు బెరసి, బహుప్రకారం బులఁ బర్వం బొలుచు కపోలపాలికలును, విలసిత గ్రైవేయక ముక్తాఫల హారనివ యంబుల కిమ్ముచూపక, మినమినని పసగల మెఱుంగులు గిరికొన, మీదినం బగులు ననం బొగడం దగి, మొగంబులకుం బుటంబు లెగయు నుత్తుంగ పీన కుచ భారంబుల వ్రేఁగు లాఁగలేకఁ దూఁగాడుచుం, గరతల పరిమేయంబు లగు మధ్య భాగంబులును, ఘన జఘనమండ లావతీర్ణ కాంచన కాంచీ కలాప కింకిణీ కలనిన దోల్లసితంబు లగు కటిప్రదేశంబులును, నల్లలిత హల్లక పల్లవకాంతుల మొల్లం బులఁ గొల్లలుగొని, యభిరామంబు లై శోభిల్లు పదపాణి తలంబులును, నలస గితులం బదంబులం దనరు మణినూపురంబులుం, గోపురంబులం బ్రతిస్వనము తొలయ మొరయ నలరు చరణారవిందంబులును, రత్నవలయ కంక జాంగుళీయ కాది వివిధ భూషణ మణిద్యుతి నిచయంబు లుష్ణమరీచి కరనివయంబుల ధిక్క రింప వెలుంగు కరకంజంబులును, మృగమద ఘనసార హరిచంద నాగరు కుంకుమ పంకంబుల భాసురంబు లగు వాసనలు నాసారంధ్రంబులకు వెక్కినంబు లయి ²సౌలయు సౌభాగ్యంబులుం గలిగి, చైతన్యంబు నొందిన మాణిక్యపు బొమ్మల విధంబునం, గగనమండలంబు నిర్గమించి వసుధాతలంబున సంచరించు చంద్రరేఖల చెలువున, శృంగారరసంబు మూర్తీభవించి జగంబుల మోహపరచు మోహినీదేవతల చందంబున విలసించు మాధవ వధూసహస్రంబుల సంగతిని, సౌదామినీతయనునుంబోలి యొప్పుచుండెడు ద్రుపద రాజనందన విభవంబును, రాజసూయ మహాధ్వరోత్సవంబునుం జూచి, చిత్తం బుత్తలపడ, సుయోధనుండు సంతాపానలంబునం గ్రాగుచుండె. అంత నొక్కనాఁడు ధర్మనందనుండు నిర్మలం బగు సభాభవనంబునకుం జని.

817

- సీ. సుత సహోదర పురోహిత బాంధ వామాత్య పరిచార భటకోటి బలసి కొలువఁ గలిత మాగధ మంజుగానంబు పాతక పతనరవంబును బ్రమద మెసఁగఁ గంకణ ఝణఝణత్కారంబు శోభిల్ల సరసిజాననలు చామరము లిడఁగ మయ వినిర్మిత సభామధ్యంబునను భాస మాన సింహాసనాసీనుఁ డగుచు

1. పుష్పరావుచాపంబు రూపు నేపుచూపు (తం.వా.); ప్రచారంబుం నేపుచూపు (హ)
2. పౌరయు (తం.వా.)

తే. నమరగణములు గొలువఁ బెంపారు ననిమి
షేంద్రుకై వడి మెఱసి యుపేంద్రుఁ డలర
వరుసఁ గొలుపున్న యత్తఱి దురభిమాని
క్రోధమాత్సర్యధనుఁడు సుయోధనుండు.

818

ఉ. కాంచన రత్న భూషణ నికాయముఁ దాల్చి సముజ్జ్వల ప్రభో
దంచిత మూర్తి నొప్పి పణిహారులు ముందటఁ గ్రంధువాయ ¹వా
రించ సహోదరుల్ నృపవరేణ్యులు సార్వములఁ భజింప నే
తెంచెను రాజసంబున యుధిష్ఠిరుపాలికి వైభవోన్నతిఁ.

819

వ. అట్లు చనుదెంచి, మయమాయామోహితం బయిన సభాస్థలంబునందు.

820

క. సలిలములు లేని తావున, వలువలు వెన నెగయ దిగిచి వారక తోయం
బులు గలచోటను జేలం, బులు దడియఁగఁ బడియె నిజవిభుత్వము దఱుగఁ.

క. ఆ విధ మంతయుఁ గనుఁ గొని, పావని నవ్వుటయు నచటి పార్థివులును గాం
తావళియును యమతనయుఁడు, వావిరి చేసన్నఁ దమ్ము వారింపంగఁ.

822

వ. దామోద రానుమోదితు లై మహారావంబుగాఁ బరిహాసంబులు చేసిన, సుయో
ధనుండు చిత్తంబు చిన్నఁబోయి, లజ్జావనత వదనుం డై, కుపితమానసుం డగుచు,
న య్యెడ నిలువం, వెలువడి, నిజపురంబున కరిగె, ఆ య్యవసరంబున ధీవిశాలు
రైన సభాసదు లగు నచ్చటి జనంబుల కోలాహలంబు సంకులం బైన, నజాత
శత్రుండు చిత్తంబున విన్న నై యుండె. అ ప్పండరీకాక్షుండు భూభార నివారణ
కారణుం డగుటం జేసి, దుర్యోధను నపహాసంబునకుం గాదనఁ డయె ఆ య్యెడ.

క. హరి ధర్మసుతుని వీడ్కొని, తరుణి హిత బంధు జన కదంబము గొలువఁ
బరితోషమునఁ గుశస్థల, పురమునకుం జనియె మోదమున నరనాథా !

824

చ. జనవర బంధమోక్షణము చైద్యవధంబును బాండురాజ నం
ధను మఖరక్షణంబును నుదారతఁ జేసినయట్టి దేవకీ
తనయు చరిత్ర ³భాషణ కథాపఠ నాత్ములు గాంతు రిష్టశో
భన బహువుత్ర కీర్తులును భవ్యవివేకము విష్ణులోకముఁ.

825

సాల్వుండు శివప్రసాదంబున సౌభకవిమానంబు వడిసి ద్వారకాపురిపై దండెత్తుట.

క. అని శుకయోగీంద్రుం డ, మృనుజేంద్రునిఁ జూచి పలికె మఱియును శ్రీకృష్ణుని యద్భుతకర్మంబులు, వినుపింతుఁ జిత్తగింపు విమలచరిత్రా ! 826

సీ. వసుధేవ ! వినవయ్య ! వైదర్భి పరిణయ వేశ దుర్మద శిశుపాలభూమి వరునకుఁ దోడ్పడ నరుదెంచి సైనికావలితోడఁ దొడరి దోర్బలము దూలి హరిచేత నిర్జితు లైన రాజులలోనఁ జైద్యుని చెలికాఁడు సాశ్వధరణి పతి జరాసంధాది పార్థివప్రకరంబు విన మత్సరానల విపులశిఖల

తే. ధాత్రి నిటమీద వీతయాదవము గాఁగఁ గడఁగి సేయుదు నని దురాగ్రహముతోడఁ బంతములు వల్కి యట చని భరితనిష్ఠఁ దపముఁ గావింపఁ బూని సుస్థలమునందు. 827

క. ధృతి వదలక యుగ్రస్థితిఁ బ్రతిదినమును బిడికెఁ దవనిరజ మశనముగా నతనియమముతో నా పశు, పతి శంకరు ఫాలనయను భర్గు నుమేశుఁ. 828

క. చెదరని నిజభక్తిని ద, తృదపద్మము లాత్మ నిలిపి పాయక యొక యేఁ డుదితక్రియ భజియించిన, మదనారియు వాని భక్తి మహిమకు వశుఁ డై. 829

క. టోరన ప్రత్యక్షం బై, కోరినవర మేమి యైనఁ గౌసరక యిత్తుఁ. వారక వేఁడు మటన్నను, నా రాజతపోధనుండు హరునకుఁ బ్రీతిఁ. 830

తే. వందనం బాచరించి యానంద వికచ వదనుఁ డై ¹నౌస లంజలిఁ గదియఁ జేర్చి శ్రీతదయాకార ! నన్ను రక్షించెదేని నెఱుఁగ వినుపింతు వినుము మదీప్సితంబు. 831

తే. గరుడ గంధర్వ యక్షరాక్షస సురేంద్ర వరులచే వధ్యపడక నా వలయునెడల నభ్రపదము²న కరిగెడు నట్టి మహిత వాహనము నాకు దయచేయు వరద ! యీశ ! 832

1. నౌసలంజలి (హ) 2. నడిరిగెడు (తం.బా.): "కామగం వప్రే స యానం వృద్ధి భవణమ్" (78-8)

వ. అని యభ్యర్థించినం, బ్రసన్నుం డయి, హరుండు, వాని కోర్కె కనురూపం బైన విమానంబు నిర్మింప మయుని నప్పగించిన, నతండును నట్ల చేసి, కామగమనం బును, నతి విస్తృతంబును గా లోహంబున నిర్మించి, ¹సౌభకం బను నామం బిడి, సాల్వున కిచ్చిన, వాడును బరమానందంబునుం బొంది, తద్విమానారూఢుండై, యాదవుల వలని పూర్వవైరంబుఁ దలంచి, దర్పాంధ చేతస్కుం డై, ద్వారకా నగరంబుపైఁ జని, నిజసేనా సమేతంబుగాఁ దత్పురంబు ²నిరోధించి. 888

సి. సరి దుపవన సరోవరములు మాయించి బావులు గలఁచి కూపములు చెఱిచి కోటలు వెన పీటతాటముల్ గావించి పరిఘలు పూడ్చి వప్రములు ద్రొబ్బి యట్టిళ్ళు ధరఁగూల్చి యంత్రముల్ దునుమాడి కాంచన ధ్వజపతాకములు నఱికి భాసుర గోపుర ప్రాసాద హర్మ్యేందు శాలాంగణములు భస్మములుచేసి

తే. విమల కాంచన రత్నాది వివిధవస్తు
కోటి నెల్లను నందంద గొల్లపుచ్చి.
ప్రజలఁ జెఱపట్టి దొరలను భంగపెట్టి
తఱిమి యి బృంగిఁ బెక్కు బాధల నలంచి. 884

చ. మదమున నంతఁ బోవక విమానయుతంబుగ నత్రపీఠికిఁ
³గాదగొని యేపుమై నెగసి కొంకక శక్తి శిలా మహీరుహ
ప్రదరము లోలిమైఁ గురిసి బంధుర భూమిపరాగ శర్కరల్
వదలక చల్లుచు ⁴వలయ వాయువుచే దిశ లావరింపుచు. 885

వ. అట్టి యెడ. 886

క. చటుల పురత్రయ దనుజో, త్కట దుస్తర బాధ్యమాన ధారుణిగతి న
ప్పటభేదన ⁵మెంతయు వి,స్ఫుటపీడం జెంది వగల సుడివడుచుండ. 887

చ. కని భగవంతుఁడు ⁶రథిశిఖామణియు న్నగు రొక్కిణేయుఁ డ
జ్జనముల నోడ కుండుఁ డని సంగర కౌతుక మొప్ప దివ్యసా
ధనములఁ బూని సైనిక కదంబము గొల్వ ననూన మీనకే
తనరుచి గ్రాల నున్నత రథస్థితుఁ డై వెడలె ⁷రణోర్వికి. 888

వ. ఆ య్యవసరంబున. 889

1. సౌభకంబను (హ.) 2. వేడించి (హ.) 3. గాదకొని (తం.వా.) 4. వలయ
(హ.) 5. మంతయతి (హ.)

- చ. సమధిక బాహుశౌర్య జిత చండవిరోధులు ¹వెళ్ళి రున్నత
క్షమ గద భానువింద శుక సాత్యకి సారణ చారుధేష్ఠ సాం
బ మకరకేతనాత్మజ శ్వఫల్క తనూభవ తత్సహోదర
ప్రముఖ యదూత్తముల్ వినుతభంజను లై కృతవర్మ మున్నుగఁ. 840
- క. వారణ వాజి స్యందన, వీరభటుల్ వేగ చనిరి విశ్వము వణఁకఁ
ఘోరాకృతి వివిధాయుధ, భూరిద్యుతు లర్కబింబముఁ గబళింవఁ. 841
- వ. చని, యా గోవింద నందన స్యందనంబునుం, బలసందోహంబునుం దలకడచి,
యదు సైన్యంబులు సాల్వబలంబుల తోడం దార్కొని, బెరయునప్పుడు, దేవ
దానవ సంకుల సమర విధంబునం దుములం బయ్యె. ఇ వివిధంబున. 842
- మ. వితత జ్యాచయ టంకృతుల్ మదజలావిర్భూత శుండాల ఘీం
కృతు లుద్య దృట హంకృతుల్ మహిత భేరీభాంకృతుల్ భీషణో
ద్ధత నిస్సాణ ధణంకృతుల్ ప్రకట యోధవ్రాత సాహంకృతుల్
కుతలంబుఁ దివి నిండ మ్రోసె రిపుసంక్షోభంబుగా భూవరా ! 843
- మ. హరిరింభా రథనేమి నదృట పద వ్యాఘట్ట నోద్ధూత దు
స్తర ధూళిపటల ప్రభూత నిబిడ ధ్వంత ప్రవిధ్వంస కృ
త్కర శాతాసి గదాది హేతిరుచు లాకాశంబు నిండఁ వియ
చ్చర దృక్కుల్ మిఱుమిట్లు గొల్ప సమరోత్సాహంబు సంధిల్లఁగఁ. 844
- చ. తలకొని సైనికుల్ గవిసి తార్కొని పెర్కొని పాసి డాసి యం
కిలిగొన కిమ్ము లమ్ములఁ బగిల్చి నొగి ల్చితరేతరుల్ తలల్
నలియఁగ నొత్తి మొత్తి నయనంబుల ²నిప్పులు రాల లీల నొ
దలలు లలాటముల్ ఘన గదాహతి నొంచి కలంచి ³పోరఁగఁ. 845
- వ. ఆ య్యవరంబునం బ్రద్యుమ్నండు గనుంగొని. 846
- మ. అనయంబుఁ గలుషించి సౌభపతి మాయాకోట్లు చంచ చ్చరా
సన నిర్ముక్త నిశాత దివ్య మహితాస్త్రశ్రేణిచేఁ దత్క్షణం
బున లీలాగతి నభ్రగుల్ మనములఁ భూషింప మాయించె న
వ్యనజాతావుఁడు భూరి సంతమసముఁ వారించు చందంబునఁ. 847
- వ. మఱియును. 848

చ. అతిరథికోత్తముం ¹డన నుదంచిత కాంచనపుంఖ పంచవిం
శతి విశిఖంబుల న్నతని సైనికపాలుని నొంచి యుగ్రుఁ డై
శత శతకోటికోటి నిభ సాయకముల్ పరఁగించి సాల్వ భూ
పతి కకుదంబు నొంచి లయభైరవు కైవడిఁ బేర్చి వెండియున్. 849

చ. పదిపది యమ్ములన్ మనుజుపాల వరేణ్యుల నొంచి రోషమున్
గదురఁగ మూఁడుమూఁడు శిలకాండములన్ రథ దంతి వాజులన్
2జ్జదియఁగ నేసి యొక్కొక నిశాత్³శరంబున సైనికావళిన్
మదము లడంచి యిట్లతఁ డమానుషలీలఁ బరాక్రమించినన్. 850

క. దుర్మానవ హరు నద్భుత, కర్మమునకు నుభయ సైనిక ప్రకరంబుల్
నిర్మలమతి నుతియించిరి, భర్మాచల ధైర్య విగతభయఁ బ్రద్యుమ్నున్. 851

వ. అ య్యవసరంబున. 852

ఉ. సాంబుని సాల్వభూవిభుఁడు సాయకజాలము లేసి నొంచినన్
జాంబవతీ తనూభవుఁడు చాపము సజ్యము చేసి డాసి సా
ల్వుం బదియేను తూపుల నవోన్నతపక్షము గాఁడనేసి తీ
ష్టాంబకవింశతి న్నతని సౌభక మల్లలనాడ నేసినన్. 853

చ. గదుఁడు మహాగ్రవృత్తి నిజకార్ముక నిర్గత విస్ఫుర ద్వీధుం
తుడ వదనాభ బాణవితతుల్ పరఁగించి విరోధిమ స్త్రముల్
గరులుగఁ గ్రుచ్చి యెత్తుచు నకుంతిత విక్రమకేళి లోలుఁ డై
చదల సురల్ నుతింప రథసత్తముఁ డొప్పె నరేంద్రచంద్రమా ! 854

ఉ. సాత్యకి చండరోషమున సాల్వమహివరు భూరి సౌధ సాం
గత్య చతుర్విధోగ్ర బల గాఢతమః పటలంబు భాసురా
దిత్య మయాఖపుంజ రుచి తీవ్రశరంబుల మాపి సైనిక
స్తుత్య పరాక్రమ ప్రకట దోర్బలుఁ డై విలసిల్లె భూవరా ! 855

ఉత్సాహ. భానువిందుఁ డుద్ధతిన్ విపక్షపక్ష దు
ర్మాన కాననానలోపమాన చండకాండ సం
తాన మూన నేసి చూర్ణితంబు చేసెఁ జాప వి
ద్యానిరూఢి దేవతావితాన మిచ్చ మెచ్చఁగాన్. 856

ఉత్సాహ. చారుధేష్ఠఁ డాగ్రహించి శత్రుభీషణోగ్రదో
స్సార దర్ప మేర్పడన్ నిశిత బాణకోటిచే
దారుణ ప్రతాప సాల్వ దండనాథమండలిన్
మరి రేగినట్లు పిల్కుమార్చి యార్చినన్.

857

క. శుకుఁ డాయోధన విజయో, త్సుకమతి బాహోబలంబు సొప్పడ విశిఖ
ప్రకరంబులఁ దను శౌర్యా, ధికుఁ డన విద్వేషబలతతిన్ బరిమార్చెన్.

858

ఉ. సారణుఁ డేపుమైఁ గదిసి శాత్రవపీరులు ¹సంచలింప దో
స్సార మెలర్పఁ గుంత శర శక్తి గదా ఘరికాది హేతులన్
వారక వాజి దంతి రథ వర్గములం దునుమాడి కాల్వరన్
వీరముతోడఁ బంపె జమువీటికిఁ గాపుర ముగ్రమూర్తి యై.

859

క. అక్రూరుఁడు తదనుజులు న, వక్రవరాక్రమము మెఱసి వైరుల బాహు
విక్రమమున వధియించిరి, చక్ర ప్రాసాది వివిధ సాధనములచేన్.

860

మ. కృతవర్మ షీతినాయకుండు విశిఖశ్రేణిన్ బ్రమత్తా ర్యధి
శ్రిత వర్మంబులఁ జించి మేనులు శతచ్ఛిద్రంబులం జేయ న
ద్యుతకర్మం బని సైనికుల్ వొగడ శత్రుల్ ²దూలుచో సంగర
షీతి ధర్మంబుఁ దలంచి కాచె రథిక శ్రేష్ఠుండు భూమీశ్వరా !

861

వ. త త్తటి సాల్వుండును గోపోద్ధీపిత మానసుం దై యుండ, మాయావిడంబక
మయిన సౌభకం బప్పుడు.

862

సీ. ఒకమాటు నభమునఁ బ్రకటంబుగాఁ దోచు నొకమాటు ధరణిపై నొనర నిలుచు
నొకమాటు శైలమ స్తకమున వర్తించు నొకమఱి చరియించు నుదధినడుమ
నొక్కతోయంబున నొక్కటి యై యుండు నొక్కెడఁ గనుఁగొనఁ బెక్కులగును
నొకమాటు సాల్వసంయుక్త మై పొడసూపు నొకతోయ మన్నియు నుడిగితోచు

ఆ. నొక్కతేప కొఱవి యుడుగక త్రిప్పిన
గతి మహోగ్రవృత్తిఁ గానవచ్చు
మఱియుఁ బెక్కుగతుల నరవరుల్ గలఁగంగఁ
దిరిగె సౌభకంబు ధీవరేణ్య !

863

వ ఇ వివ్రధంబున సౌభకంబు వర్తించుటంజేసి, యదు సైన్యంబులచే దైన్యంబు
నొందిన నిజసైన్యంబుల మరలం బురికొల్పి, సాల్వుం డప్పుడు.

864

క. స్ఫుర దనలాభ శరంబులు, ¹పొరిఁబొరిఁ బుంఖాను పుంఖములుగా నేయఁ
దెరలియు మరలియు మురిసియు, విరిసియుఁ బిలుతివకపోరె వెన యదుబలముఁ.

క. ఆ య్యెడ మానము వదలక, డయ్యక మగపాడితో దృఢంబుగఁ బోరఁ
దయ్య మెఱుంగును నెక్కటి, కయ్యం బపు డయ్యె బేరుగల యోధులకుఁ.

క. మును ప్రద్యుమ్న కుమారుని, ఘన నిశితాస్త్రములచేతఁ గడు²నొచ్చిన సా
ల్వని³మంతిరి ద్యుమనాముఁడు, సునిశిత గద చే నమర్చి సుమహిత శక్తిఁ.

చ. వెరవును లావు చేవయును వీరము బీరము గల్గి డాసి యా
సరసిజనాభ నందను విశాల భుజాంతరముఁ బగిల్చినఁ
విరవిరవోయి మేను లిడువెండుక వెట్టఁగఁ జేతి సాధనో
త్కరములు దేరిపై వదలఁ గన్నులు మూయుచు మూర్ఛనొందినఁ. 868

ఆ. సమర ధర్మవేది సమధిక నయవాది
⁴దారుకుని సుతుండు ధైర్యయుతుఁడు
రథముఁ దోలికొనుచు రణభూమి వెడలి వే
చనయె మూర్ఛదేటి శంఖరారి. 869

చ. సారథిఁ జూచి యి ట్లనియె శాత్రవవీరులు సూచి నవ్వఁగాఁ
దేరు రణక్షితిఁ వెడలఁ దెచ్చితి తెచ్చితి దుర్యశంబు పం
కేరుహనాభుఁడుఁ హలియు ⁵గేలిగొనఁ యదువంశ సంభవుల్
బీరము దప్పి యి ప్పగిదిఁ బెల్కుఁటిపోవుదురే రణంబునఁ. 870

వ. అనిన నతం డతని కి ట్లనియె. 871

క. రథి రిపుచే నొచ్చిన సా, రథియును సారథియు నొవ్వ రథియును గావం
బృథు సమరధర్మ మిఁక న, వ్యథ చిత్తుడ వగుచుఁ గడఁగు వైరులఁ గెలువఁ. 873

వ. అనిన విని. 873

అధ్యాయము — ౭౭

ఉ. సంచిత భూరిబాహుబల శౌర్యుఁడు సారథిమాట కాత్మ మో
దించి ⁷యుదాత్త కాండరుచి దీపిత చాపముఁ దాల్చి మౌర్తి సా
రించి గుణధ్వనిఁ మహా దరిప్రకరంబుల భీతి ముంచి తో
లించె రథంబు మేదిని సలింపఁగ నా ద్యుముమీద నేర్పుగఁ. 874

1. పురిపురి (హ.) 2. నొచ్చిన (హ.) 3. మంత్రిద్యుమ (హ.) 4. వదలఁగన్నులు (హ.)
5. దారకుని (హ.తం.) 6. గేలికొనఁ (హ.) 7. రవిప్రకాండ (తక.వా.); సచిత్రకాండ (ట.)

వ. అట్లు దగ్గణి.

875

చ. అరితను వష్టబాణముల నాగ్రహవృత్తిఁ బగిల్చి నాల్గిటఁ
దురగములఁ వధించి యెక తూపున సారథిఁ ద్రుంచి రెంట ని
ష్ఠరతర కేతుచాపములు చూర్ణముచేసి యొ కమ్మునఁ భయం
కరముగఁ ద్రుంచె నా ద్యుముని కంఠ మకుంతిత విక్రమోద్ధతిఁ.

876

మ. కని సాంబప్రముఖాది యోధవరు లుత్కంఠాత్ము లై మీనకే
తను నగ్గించి సువర్ణసుంఖ నిశితాస్త్రశ్రేణి సంధించి సా
ల్వని సైన్యావళి మస్తముల్ వెరవు ¹లావుఁ మీఱఁగా నొక్కయె
త్తున వే త్రుంచిరి తాటిపండ్లు ధరఁ దోడ్తో రాల్చు చందంబునఁ.

977

వ అట్టియెడ.

878

ప్రగ్ధర. కూలుఁ గుఱ్ఱంబు లేనుంగులు ధరఁ దొరఁగుఁ గుప్ప యై నుగ్గునూ వై
వ్రాలుఁ దేరుల్ హతం బై పడిఁ బడు సుభట వ్రాతముల్ శోణితంబుల్
గ్రోలుఁ మాంసంబు నంజుల్ గొఱుకు నెముకలఁ గుంపు లై సోలుచుఁ బే
తాళ క్రవ్యాద భూతోత్కరములు జత లై తాళముల్ దట్టి యాడుఁ

వ. మఱి యొక్కొక్క యెడ.

880

సీ. ఖండిత శుండాల గండముల్ నక్రముల్ భూరి తుండంబులు భుజగనమితి
పదతలంబులు కచ్చపంబులు దంతముల్ శుక్తులు కుంభనిర్మృక్త మౌక్తి
కములు రత్నములు వాలములు జలూకముల్ మెడలు భేకంబులు మెదడురొంపి
ప్రేవులు పవడంపు దీవలు నరముశ్రీ నాచు మజ్జంబు ఫేనంబు లస్థి

ఆ. సైకతములు రక్తచయము తోయంబులు
²నొరగు నెడల నొరలు ³మొఱులు ఘనత
రంగరవముగా మతంగజాయోధన
స్థలము జలధిఁ బోల్చుఁ దగె నరేంద్ర!

881

వ. ఇ విధింబున యదు సాల్వ బలంబులు చలంబునం బరస్పర జయకాంక్షలం
పడి పోరు పూర్వ పశ్చిమ సముద్రంబుల వడుపున, నిరువదియేడు దినంబు లలి
మౌరంబుగాఁ బోరునెడ, నింద్రప్రస్థ పురంబున నుండి, ద్వారకా నగరంబునకు
నగధరుండు చనుదేర, ముందట గానవచ్చు దుర్నిమిత్తంబులు గైకొని కృష్ణుండు
⁴దారుకునిఁ జూచి యి ట్లనియె.

882

శా. కంటే ¹దారుక ! దుర్నిమిత్రంబు లనేకంబుల్ మహాభీలముల్
మింటన్ మేదినిఁ దోచుచున్నయవి నెమ్మిన్ ఖండవప్రస్థ మే
నుంటన్ జైద్యపాత క్షితీశ్వరులు మాయోపాయు లై మత్పురిన్
గెంటింపన్ జనుదేరఁ బోలుదురు పోసి తేరు వేగంబునన్. 888

వ. అని యతి త్వరితగతిం జమదెంచి, తత్పురంబు డగ్గటి, మహాబలపరాక్రమంబులం
బ్రతిపక్షబలంబులతోడం దలపడి పోరు యదుబలంబులను, నభోపీథి నభేద్య
మాయావిడంబనంబునఁ బ్రతిపీరు లెంత కాలంబున కే యుపాయంబున సాధింప
రాని సౌభకవిమానంబునం దున్న సాల్వునిం గని, తద్విమానంబు డాయం
దనతేరు దోల సారథిని నియమించి, కదియం జను మురాంతకుని పీక్షించి. యదు
సైన్య ప్రకరంబులు పరమానందంబునుం బొందిరి. మృతప్రాయం బై యున్న
సైన్యంబుఁ గనుంగొని, సౌభకపతి విక్రమ క్రియాకలాపుం డగుచు సురవణించి.

చ. మిణుగులు లెల్లెడం జెదర మింటను మంటలు పర్వ ఘంటికా
ఘణఘణ భూరి నిస్వననికాయమునన్ హరి దంతరాశముల్
వణక మహోగ్రశక్తిఁ గొని వారక దారుకు మీద వైవ దా
రుణగతి నింగినుండి నిజరోచులతోఁ బడు చుక్కతైవడిన్. 885

క. వడిఁ జనుదేరఁగఁ గని య,ప్పుడు నగధరుఁ డలఁతిలీల వోలెన్ దానిన్
బొడిపొడి యై ధరఁ దొరఁగఁగ, నడుమన వెనఁ ద్రుంచె నొక్క నారాచమునన్.

చ. గురుభుజుఁ డంతఁ బోవక యకుంతిత శూరత శత్రుసైన్యముల్
దెరలఁగ నుగ్రతన్ గొఱవిఁ ద్రిప్పినకైవడి మింట దిద్దిరన్
దిరుగుచు దుర్నిరీక్ష్య మగు దీప్తిసౌభము సాల్వుఁ జండభా
స్కర కిరణాభ షోడశ నిశాతశరంబులఁ గాడనేసినన్. 887

చ. కడువడి నల్లి వాడు నిజకార్ముకమున్ జలదస్వనంబు కై
వడి మొరయింపుచున్ వెడఁదవాతి శరంబులఁ బద్మలోచను
న్నెడమభుజంబు గాడ వడి నేసినఁ 3దెం పటి చేతిశార్ఙ్గమున్
విడిచె రథంబుపై గగనవీధి సురల్ భయమంది చూడఁగన్. 888

క. 4హా ! హా ! యని భూతా²వళి, హాహాకారములు సేయ నంతట దేహ
న్నా హరిఁ గనుగొని యతఁ డు,త్సాహంబునఁ బల్కె బాహుశౌర్యస్ఫూర్తిన్.

చ. నలినదళాక్ష ! మత్సఖుఁడు నాఁ దగు చైద్యుఁడు గోరినట్టి కో
మలి నవినీతి వై తగసుమాలి వరించితి వంతఁ బోక దో
ర్బలమున ధర్మనందను సభాస్థలి నేమటి యున్నవాని న
చ్చలమునఁ ¹జంపి తట్టి కలుషంబున నేఁడు రజాంగనంబునఁ.

890

క. తల చెడి పాటక బాహో, బల మొప్పఁగ నాదు దృష్టిపథమున ధృతితో
నిలిచిన నిష్ఠుర విశిఖా, ర్చుల ముంచి మదీయసఖుని సూ డిటఁ దీర్తుఁ.

891

చ. అనిన మురాంతకుండు దరహాసము మోమునఁ దొంగలింప సా
ల్వునిఁ గని యోరి ! లావు ²లగువుం గల పోటరివోలెఁ బ్రేలె దే
³మని నను బాటు సన్నిహిత మౌట యెఱుంగవు మూఢచిత్త ! పొ
మ్మని గద కేలఁ ద్రిప్పి ⁴యభియాత్మని జత్రువు వ్రేసె నుద్ధతిఁ.

892

వ. అట్లు వ్రేసిన.

893

క. పెను మూర్ఛ నొంది వెస ముక్కున వాతను నెత్తు రొల్కఁ గొంతతడవు కొ
య్యన తెలిసి నిలువరింపక, తనె వాఁడు ⁵నదృశ్యుఁ డగుచు సౌభము దానుఁ.

వ. అ య్యవసరంబున.

895

తే. గగనమం దుండి యొకఁ డార్తుఁ డగుచు వచ్చి
నందనందను పాదారవిందములకు
వందనము చేసి యానకదుండుభిని మ
హోగ్రుఁ డై పట్టి తెచ్చె సాల్వుండు గడఁగి.

896

తే. దేవ ! మీ కెఱిగింప గాఁ దివిరి యిటకు
దేవకిదేవి నన్నుఁ బుత్రులెచె ననఁగ
విని సరోరుహనాభుండు ఘన విషాద
మగ్నుఁ డయ్యును గురుమీడి మమతఁజేసి.

897

క. నర గంధర్వ సురాసుర, వరులకు నిర్జింపరానివాఁడు బలుం డే
మఱక రయహీనబలుచేఁ, బరికింపఁగ నెట్లు పట్టువడె నొకొ యనుచుఁ.

898

వ. మఱియును.

899

1. చంపినట్టి కలుషంబులు (హ.) 2. బలువుఁ (తం.వా.) 3. యేమినినను (ప్రాతప్రభు) 4. యభియాత్మని శత్రుని (హ.); యభియాత్మిని శత్రుని (తక.వా.) 5. వదిలి నొయ్యన (తం.వా.) 6. నదృశ్యమగుచు (హ.)

క. భావంబు గలఁగ నహహా !, దై వకృతం బెవ్వరికినిఁ దప్పింపఁగ
దే విధి నైనను నని శో, కానిలమతిఁ బలుకుచున్న నత్తటి వాఁడుఁ. 900

వ. అప్పుడు దన మాయాబలంబునం గ్రమ్మఱం దోచి, కృతకవసుదేవునిం గల్పించి,
యతనిం బంధించి, కొనితెచ్చి, పుండరీకాక్ష ! నిరీక్షింపు. భవజ్ఞునకుండు వీఁడె.
ఇప్పుడు నీవు గనుంగొన వీనితల ద్రుంతు. ఇంక నెవ్వనికింకా మనియెడు.
కావం గల శక్తి గలదేనియుం గావుము. అని దురాలాపంబు లాడుచు, మృత్యు
జిహ్వా కరాళం బైన కరవాలంబు కేలం బూని, యుళిపించుచు, న మ్మాయా
వసుదేవుని శిరంబు దునిమి, తన్మస్తకంబుఁ గొని, వియద్వర్తియై చరియించు
సౌభక విమానంబు సొచ్చెను. అంత గోవిందుండు కొంత ప్రొద్దు మనంబున
మనం బగు శోకంబునం గుందుచుండి, యాత్మ సైనికులు దెలుపం దెలివొంది,
యది మాయోద్ధీపితం బైన సాల్వుని యుపాయం బని యెఱింగియుండె. అంతం
ననకు వసుదేవుండు వట్టువడె నని చెప్పిన దూతయు, న మ్మాయా కళేబరంబును
నక్షణంబ విచిత్రంబుగా మాయంబయి పోయె. తదనంతరంబ. 901

క. మును లపుడు గొంద అచటికిఁ, జనుదెంచి విమోహి యైన జలజాతాక్షుఁ
గనుఁగొని సమధికభక్తిని, వినయంబునఁ బలికి రంత విష్ణుఁ జిష్టుఁ. 902

సీ. కమలాక్ష ! సర్వలోకములందు సర్వమానవులు సంసార నానావిధైక
దుఃఖాబ్ధి మగ్ను లై తుదిఁ జేరనేరక వికలత్వమును బొందువేళ నిన్నుఁ
దలఁచి దుఃఖంబులు ధరియింతు రట్టి స ద్గుణనిధి వై దేవకోటి కెల్లఁ
బట్టుఁ గొ మ్మయి పరబ్రహ్మఖ్యఁ బొగడొంది పరమ యోగీశ్వరప్రకర గూఢ

తే పర చిదానంద దివ్యరూపమున వెలుగు
దనమ ! నీవేడ ? నీచజన్మాత్మ జనిత
మన భయ స్నేహ మోహ శోకంబు లేడ ?
ననుచు సంస్తుతి చేసి వా రరిగి రంత. 903

చ. హరి తనమీద మోర నిశితాశుగళాలము లేయు సాల్వభూ
వరు వధియింపఁ గోరి బహు వారిదనిర్గత భూరివృష్టి వి
స్ఫురణ ననూన తీవ్ర శర పుంజములఁ గగనంబుఁ గప్పి క్ర
చ్చుతి రిపు మౌళిరత్నము జాపము వర్మముఁ ద్రుంచి వెండియుఁ. 904

- మ. వితత క్రోధముతోడఁ గృష్ణుఁడు జగద్విభాత శౌర్యక్రియో
ద్ధత శక్తిఁ వడిఁ ద్రిప్పి మింట మెఱుఁగుల్ దట్టంబుగాఁ బర్య ను
గ్రత చంచద్గద వైచి త్రుంచె వెసఁ జూర్చం బై ధరఁ తాల నా
యత భూరి త్రిపురాభముఁ మహిత మాయాశోభముఁ సౌభముఁ
- వ. ఇట్లు కృష్ణుం డమ్మయనిర్మిత మాయావిమానంబు నిజ గదాహతి నింతిం
తునియ లై సముద్రమధ్యంబునఁ దొరంగఁ జేసిన, సాల్వండు కోఱలువెఱికిన
భుజంగంబుభంగి గం డడంగి, విన్ననై, విగత మాయాబలుం డయ్యును, పౌలి
వోవని బీరంబున వసుధాతలంబునకు డిగ్గి, యాగ్రహంబున. 906
- క. కరమున పవనిభ మగు భీ, కర గద ధరియించి కదియఁగాఁ జనుదేరఁ
మురహరుఁ డుద్ధతి సాల్వుని, కరము గదాయుక్తముగను ఖండించె నృపా ! 907
- క. అంతం బోవని కినున న, నంతుఁడు విలయార్క మండలాయరుచి దు
ర్ధాంతం బగు చక్రంబు ని, తాంతంబునఁ బూన్చి సాల్వధరిణిపుమీదఁ. 908
- క. గురుశక్తి వైచి వెస భా, సుర కుండల మకుటరత్న శోభిత మగు త
చ్చిరము వడిఁ ద్రుంచె నింద్రుఁడు, వర కులిశముచేత వృత్రు వధియించుక్రియఁ

అధ్యాయము-౭౮

— : శ్రీకృష్ణమూర్తి దంతవక్త్రుని సంహరించుట : —

- వ. ఇట్లు మాయావి యైన సాల్వండును, సౌభకంబును గృష్ణచేతఁ బొలియుట
గనుంగొని, నిజసఖు లగు సాల్వ పౌండ్రక శిఖపాల భూపాలకులకుం బరలోక
క్రియలు మైత్రిం గావించి, దంతవక్త్రుం డతి భీషణాకారంబుతో నప్పుడు. 910
- చ. పెటపెటఁ బండు గీటుచును బెట్టుగ మ్రోయుచుఁ గన్నుఁగ్రేవలఁ
జిటచిట విస్ఫులింగములు చింద మహోద్ధత పాదఘట్టన
న్నటయిట యై ధరిత్రి వణఁకాడ వడిఁ గద కేలఁ ద్రిప్పచుఁ
మిటమిట మండు వేసవిని మించు దివాకరుఁ బోలి యుగ్రతఁ. 911
- చ. వడిఁ జనుదేరఁ జూచి యదువల్లభుఁ డుల్లము పల్లవింప న
ప్పుడు గద కేలఁ బూని రథముఁ రయ మొప్పఁగ డిగ్గి యుగ్రతఁ
గడఁగి విరోధికి న్నెదురుగాఁ జన వాఁ డతి నీచవర్తి యై
యడరుచు నట్టహాసముఖుఁ డై వలచే గదఁ ద్రిప్పచుఁ హరిఁ. 912

వ. కనుంగొని, పరిహాసోక్తులుగా నిట్టనియె. నీవు మదీయ భాగ్యంబుకలంబున నేడు నా దృష్టి పథంబునకు గోచరుండ వైతివి. మిత్రద్రోహి వైన నిన్ను మాతులేయుండ వని మన్నింపక, దేహంబునందు వర్తించు నుగ్రవ్యాధి నౌషధాది క్రియల నివర్తింపం జేయు చికిత్సకుని చందంబున, బంధురూప శాత్రవుండవు గావున దంభోశి సంరంభ గంభీరం బైన మదీయ గదాదండహతిం బరేతనివాసం బున కనిచి, మున్ను నీచేత నిహతు లైన నాదు సఖులముణంబు దీర్తు. అని దుర్భాష లాడుచుం డగ్గఱి.

913

చ. పెనుగదఁ బూన్చి కృష్ణ తల బెట్టుగ మొత్తిన నంకుశాహతిఁ గనలేడి గంధసింధురము కైవడి ¹దానవభంజనుండు పెం పున నిజ భాసమానగదఁ బూని బలంబునఁ ద్రిప్పి దంతవ క్తుని యురముం బగిల్చిన గుదుల్కొనుచుఁ రుధిరంబు గ్రక్కుచుఁ.

914

వ. త త్క్షణంబ పర్వతాకారం బగు దేహంబుతో నొలుచు నేలం గూలి, కేశ పాశంబులు చిక్కులువడం దన్నుకొనుచు, బ్రాణంబువిడిచె. అప్పుడు నిఖిల భూతంబులు నాశ్చర్యము నొందఁ దద్దాత్రంబున నుండి యొక్క యతిసూక్ష్మ తేజంబు వెలువడి, గోవిందుని దేహంబుఁ బ్రవేశించె. ఆ య్యవసరంబున సగ్రజ మరణంబు గనుంగొని, కుపితం దై, కనుంగవలఁ నిప్పు లురుల, విదూరభుండు కాలానల జ్వాలాభీల కరాళం బై క్రాలు కరవాలంబునం, బలకయుం గేలం దాల్చి, దామోదరు దెసం గవయుటం గనుంగొని.

915

చ. జలరుహలోచనుండు నిజసాధన మై తనరారు చక్రముఁ వలనుగఁ బూన్చి వైవ నది వారక వానిశిరంబు ద్రుంచె న బృలియుండు సౌభ సాల్వ శిఖపాల సహోదర తత్సహోద రా వలుల వధించి తత్కులమువారి ననేకులఁ ద్రుంచె సీగతిఁ.

916

వ. ఆ య్యవసరంబున.

917

క. నర ముని యోగి సురాసుర, గరుడోరగ సిద్ధ సాధ్య గంధర్వ నభ శ్చర కిన్నత కింపురుషులు. హరిమహిమ నుతించి రద్భుతానందములఁ.

918

వ. మఱియు, నప్పరోజనంబులు స్మృత్యంబులు సలుప, వేల్పులు కుసుమవర్షణులు గురియ, దేవతూర్కంబు లవార్యంబు లై మొరయ, యదు వృష్టి ప్రవరులు సేవింపఁ, బరమానందంబునం టింది, నిజ విజయాంకితంబు లయిన గీతంబులు

వందిజనంబులు సంకీర్తనంబు సేయ, నతిమనోహర విభవాభిరామంబును, నూతనాలంకార యుక్తంబును నయిన ద్వారకానగరంబు శుభముఘోర్తంబునం ప్రవేశింపం జనునెడ.

919

క. పురసతులు విరులు లాజలు, గురు సౌధాగ్రములనుండి కురియఁగ వికచాంబురుహాక్షుం డంతఃపుర, వర మర్థిం జొచ్చె వైభవం బలరారె.

920

వ. అట్లు యోగీశ్వరుండును షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నుండును, నఖిల జగదీశ్వరుండును నైన పురుషోత్తముండు సుఖంబున నుండె సంత.

921

—: బలరాముండు తీర్థయాత్రకుం జనుట :—

క. కౌరవపాండవ పృథు సమ, రారంభ మెఱింగి తీర్థయాత్ర నెపముగా సీరాంకుఁ డుభయకులులకు, నారయ సముఁ డగుటఁజేసి యరిగె నరేంద్రా!

వ. అట్లు చని, మొదలం బ్రభాసతీర్థంబున నవగాహనంబు చేసి, యందు దేవర్షి పితృతర్పణంబులు సంప్రీతిం గావించి, విమల తేజోధను లగు భూసురప్రవరులు తనతో నరుగుదేరం గదలి చని, క్రమంబున సరస్వతియు, బిందుసరోవరంబును, వక్షతీర్థంబును, విశాలానదియు, సరయువును, యమునయు, జాహ్నువియును గనుంగొనుచు, నచట నచట నవగాహనంబులును, దేవర్షి పితృ తర్పణంబులును, బ్రాహ్మణసంతర్పణంబులును, భూసుర యుక్తుం డై నడపుచుం జని, నకలలోక స్తుత్యంబును, నిఖిలముని శరణ్యంబు నగు నైమిశారణ్యంబు సొచ్చి, యందు దీర్ఘ సత్రంబు నడపుచున్న మునిజనంబులం గనుంగొనిన, వారలు ప్రత్యుత్థానంబు చేసి, రాములకు వినతు లై యాసనార్హ్యాది పూజావిధానంబులు గావించిన, సతండును బ్రముదితమానసుం డగుచు, సపరివారంబుగాఁ గూర్చున్నయెడ. 923

క. ఆనెఱిఁ దనుఁ గని ప్రత్యుత్థాన నమస్కార విధులు దగ నడవక పెం పూనిన పీతముపై నా, సీనుం డగు సూతు శేముషీవిఖ్యాతున్.

924

వ. కనుంగొని, యతని సమీపంబున నున్న విప్రవరులం జూచి, రాముండు రోషించి వీఁడు నన్నుం గని లేవకుండుటకు హేతు వెయ్యదియొకో! ఈ ప్రతిలోమజాతుండు మునిగణ సభాస్థలంబునం దా నొక్కముఖ్యుండువోలె దురభిమానంబున శక్తిమనుమనివలనం గొన్ని కథలు గాథలుగాఁ గజచి, విద్యద్గణ్యుని విధంబున విష్ణువీఁగెడు. ఇట్టి నీచాత్ముం డభ్యసించు విద్యలెల్లను మనంబున విచారించి చూచిన, మదకారణంబులు గాని, సత్త్వగుణ గరిష్ఠంబులు గావు. ధర్మసంరక్షణంబుసేయ నవతరించిన మాకు నిట్టి దుష్టమర్దనం బవశ్యక ర్తవ్యంబు. అనితలంచి

హస్తంబున ధరియించిన కుశాగ్రంబున సూతుని వధియించిన, నక్కడి ముసీంద్రు
లెల్ల హాహాకారంబులతోడం దాలాంకునిఁ జూచి యిట్లనిరి. 925

క. అనఘా ! యితనికి బ్రహ్మ, సన మిచ్చుటఁజేసి నీవు చనుదే నితఁ డా
సనము దిగఁ డయ్యె నింతయు, మును. నీమది నెఱుంగ నర్థముం గలదె హలీ !

క. ఎఱిఁగెఱిఁగి బ్రహ్మహత్యా, దురితంబున నీ మనంబు దూకొనఁ బాపో
త్తరణ ప్రాయశ్చిత్తము, దొరఁకొని కావింపుమయ్య ! దుర్జనహరణా ! 927

వ. అదియునుం గాక, పరమపావనుండ వైన నీవు ధర్మంబు దప్పిన, నెవ్వరు
మాన్యంగలరు. కావునఁ బ్రాయశ్చిత్తంబు గైకొని నడుపకున్న ధర్మంబు నిలువదు
అట్లు గావున, దీనికిం బ్రతీకారంబు బుట్టింపుము. అనిన, నతండు వారలం గనుం
గొని, తామసంబున నిట్టి పాపంబు సేయంబడియె. దీనికి ముఖ్యపక్షం బైన
ప్రతికృతి యెఱింగింపుడు. వీనికి నాయువును, బహుసత్త్వంబును నొసంగిన
మీ కిష్టం బగునే ? అట్లైన నా యోగ మహత్త్వంబునం బునర్జీవితుఁ గావించు.
అనిన న మ్మునులు ³నీ యస్రమాహత్యంబునకు మృత్యువునకు మాకు నె విధం
బున వైకల్యంబు నొందకుండు, నట్లు గావింపుము. అనిన, నతం డందఱుం
జూచి, యప్పుడు. 928

క. ధాత్రీవర ! సమధిక చా, రితుఁడు హలపాణి వలికె ధృతి నాత్మావై
పుత్రక నామాసి యను ప, విత్ర శ్రుతివాక్యసరణి విశదం బగుటకా. 929

క. ఈ సూత ⁵సూనుఁ డిప్పుడు మ, హసత్త్వము నాయువును ననామయమును విద్యా
సామర్థ్యముఁ గలిగి, ను, ధీసత్త్వములార ! యీ షీతికా విలసిల్లుకా. 930

వ. అని సూతుం బునర్జీవితుంగాఁ జేసి, మునులం జూచి, యిట్లనియె. 931

తే. ఏ నెఱుంగక చేసిన యా యవజ్ఞ
శాంతి వొంద నేయది యభీష్టంబు మీకు
దానిఁ గావించు ననిన మోదంబు నొంది
పలికి ర త్రాపనులు హలపాణిఁ జూచి. 932

1. ప్రకృతి (హ.వా.) 2. మాయదేఁగావించు (తం.వా.) 3. నీ యోగమహత్త్వంబున మాకు
నె విధంబున నైన నిశండు మృత్యుగతుండు గాకుండు (హ) 4. పుత్రనామాసి యనెడు పవిత్ర (హ)
5. సుతునకిప్పుడు (హ)

చ. హలధర ! యిల్వలుం డను సురారితనూజుఁడు వల్వలుండు నాఁ
గలఁ డొక దానవుండు బలగర్వములం బ్రతిపర్వమందునఁ
జలమున వచ్చి మా సవనశాలల ¹మూత్ర సురాస్ర పూయ వి
ట్పులము లోలిమైఁ గురిసి పాడఱు ²జేయును యజ్ఞవాటముల్.

933

వ. కావున, నా దుష్టదానవుండు ద్రుంచుటయు మాకుం గరంబు సంతసం బగు. అంత
మీఁద నీవును, విమల చిత్తుండ వై, భారతవర్షంబునం గల తీర్థంబులు ద్వాదశ
మాసంబు లవగాహనంబు సేయుము, అట్టైన సర్వపాప నిష్కృతి యగు. అని
పలుకు నంత బర్వసమాగం బైన.

934

అధ్యాయము - ౭౯

సీ. మునులు యజ్ఞక్రియోన్ముఖులౌట గనుఁగొని పఱతెంచి యసుర తద్భవనములను
రక్త వి ణ్మూత్ర సురా మాంసజాలంబు నించి హేయంబు గావించి పెలుచఁ
బెంధూశి రాలును పెల్లలు నురలెడి చక్రానిలము వీచి చదల నపుడు
కాటుకకొండ సంగతిఁ బొల్చు మేను తామ్రశ్మశ్రు కేశసమాజములును

తే. నవ్య చర్మాంబరము భూరి నాసికయును
కఱకు మిడిగ్రుడ్డు నిప్పులు గ్రక్కు దృష్టి
వ్రేలు పెదవులు దీర్ఘ కరాళ జిహ్వ
కయును ముడివడ్డ బొమలును గలుగువాని.

935

మహాస్రగ్ధర. కనియెఁ దాలాంకుఁ డుత్యత్ కటచటుల నటత్కాలదండాభ శూలుఁ
జనరక్తాసిక్త తాబుఁ సమధిక సమరోత్సాహ లోలుఁ గరోరా
శని తుల్యోదగ్ర దంష్ట్రా జనిత శిఖికణాచ్ఛాది తాశాంతరాలుఁ
హనన వ్యాపార శీలు న్నతి దృఢ ఘన మ స్తాస్థి మాలున్ గరాళుఁ.

ఉ. వెండియుఁ గ్రొమ్మెఱుంగు లుడువీధి వెలుంగఁగ నుల్ల స ద్గదా
దండముఁ గేలఁ ద్రిప్పుచు నుదారత రా బలభద్రుఁ డాసురో
ద్ధండ విహతులౌ ముసల దారుణ లాంగలముల్ దలంప మా
ర్తాండ నిభంబు లై యెదురఁ దత్క్షణమాత్రనఁ దోచినఁ వెసఁ.

937

వ. ఇట్లు సన్నిహితంబు లయిన తనకార్యసాధనంబు లగు నిజసాధనంబులు ధరియించి,
యప్పుడు.

938

చ. గగనమునం జరించు సురకంటకు కంఠము చేతినాఁగటన్
దగిలిచి రోకలెత్తి బెడిదం బడరన్ నడునెత్తి మొత్తినన్
భుగభుగ నెత్తు రొల్కు నిల బోరగిలంబడె వజ్రధారచేఁ
దెగి ధరఁ గూలు భూరి జగతీధరమున్ బురుణింప బెట్టుగాన్. 939

వ. అట్లు పల్వలుండు మడిసిన. 940

క. మునివరులు కామపాలుని, వినుతించిరి వేయువేల విధముల వృత్రన్
దునిమిన యింద్రుని నమరులు, వినుతించిన రీతి నపుడు విమల చరిత్రా ! 941

తే. అంత నభిషిక్తుఁ జేసి యత్యంత సురభి
మంజు లాహ్లాన కంజాత మాలికయును
నంచితాభరణములు దివ్యాంబరములు
నర్థి నిచ్చినఁ దాల్చి యా హలధరుండు. 942

క. దేవేంద్రుఁ బోలి యొప్పెను, ధీవిలసితుఁ డగుచు మునితతిన్ వీడ్కొని తన్
సేవింపుచుఁ గతిపయ విప్రప్రవలి చనుదేరఁ గౌశికాఖ్యంబునకున్. 943

వ. చని, య మృహానదిం గృతస్నానం దై, యచ్చోటు వాసి, సరయువునందుఁ
గ్రుంకులిడి, ప్రయాగ నవగాహనంబుచేసి, దేవర్షి పితృతర్పణంబు లాచరించి,
పులస్త్యాశ్రమంబు సొచ్చి, గోమతిం దర్శించి, గండకీనది నుత్తరించి, విదశిత భవ
పాశ యగు విపాశయందుఁ దోఁగి, శోణనదమున నాప్లావితుం దై, గయ నాడి,
గంగాసాగర సంగమంబు దర్శించి, మహేంద్ర నగరంబున కరిగి. 944

క. రాముండు గనుఁగొనె భార్గవ, రామున్ రజనీశకుల ధరావరనగ సు
త్రామున్ సన్నత సుగుణ, స్తోమున్ గారుణ్యసీమ సుజనలలామున్. 945

ఆ. కని నమస్కరించి కౌతుకం బలరార
నతని వేడుకొని హలాయుధుండు
గొమరు మిగిలి 1సప్తగోదావరికి నేగి
యందుఁ దీర్థమాడి యచట గదలి. 946

వ. 2వేణి పంపాసరస్సులఁ జూచి, భీమనది కేగి, యందు, గుమారస్వామిని దర్శించి,
శ్రీశైలంబునకుం జని, వేంకటాచలంబు దర్శించి, కామకోటి శక్తి నిరీక్షించి,
కాంచీపురంబు గాంచి, కావేరికిం జని, య మృహావాహిని నవగాహనంబుసేసి.

సగ్రర. సేవించెఁ రంగధాముఁ శ్రీతనివహ పయస్సింధు సంపూర్ణసోముఁ
గావేరి మధ్యసీముఁ ఘన కలుష మహాకాలకూ టోగ్రభీముఁ
దేవారి శ్రీవిరాముఁ దివిజవినుత సందీపి తానంత¹నాముఁ
ధీవిజ్ఞా నాభిరాముఁ ద్రిభువన విలస ద్దేవతా సారస్వభాముఁ.

948

వ. అచ్చోటు వాసి. వృషభాద్రి నెక్కి, హరిశ్చేత్రంబుఁ ద్రొక్కి, మధురాపురంబున
కరిగి, సేతుబంధనంబు మెట్టి, యచటం బదివేల పాఁడి మొదవుల భూసురుకిచ్చి
రామేశ్వరు దర్శించి, తామ్రపర్ణికిం జని, మలయాచలం బెక్కి, యగస్త్యునిం గని
నమస్కరించి, దక్షిణసముద్రంబు దర్శించి, కన్యకాఖ్య దుర్గాదేవి నుపాసించి,
పంచాపురసం బను తీర్థంబున నా ప్తవనం బాచరించి, గోకర్ణంబున నిందుమాళి
దర్శించి, ద్వీపవతి యైన కామదేవి నీక్షించి ²తాపిం, బయోష్ఠిని దర్శించి, నిర్వంధ్యుఁ
గడచి, దండకావనంబున కరిగి, మాహిష్మతీపురంబున వసియించి, మను తీర్థం
బునం దాడి, క్రమృతం బ్రభాస తీర్థంబునకుం వచ్చి, యచ్చటి బ్రాహ్మణ జనంబుల
వలనం బాండవ ధార్తరాష్ట్రుల భండనంబు, సకల రాజలోకంబులుం బరలోకగతు
లగుటయు, వాయునందన సుయోధనులు గదాయుద్ధ సన్నద్ధు లగుటయు నెఱింగి,
వారల వారించు తలంపున నచ్చటికిం జని.

949

తే. ధర్మనందనుఁ దనకు వందనము సేయు
³కృష్ణు నరు మాద్రిసుతుల నీక్షించి యేమి
పలుక కుగ్ర గదాదండపాణు లగుచుఁ
గ్రోధమునఁ బొంగు భీమ దుర్యోధనులను.

950

వ. చూచి, వారల డాయంజని, యి ట్లనియె

951

సీ. వీరపుంగవులార! వినుఁడు మీలోపల భూరి భుజాసత్త్వమున నొకండు
ప్రకటి తాభ్యాస సంపద్విశేషంబున నొక్కఁడు నధికుఁ డై యుంటఁజేసి
సమబలు లటుగాన చర్చింపఁగా నిందు జయ మొక్కనికి లేదు సమరమందుఁ
గాన యూరక పోరఁగా నేల మీ కని వారింప నన్యోన్య వైరములను

తే. నడరి తొల్లింటి దుర్భాష లాత్మలందుఁ
దలఁచి తద్భాషణము లపథ్యములు గాఁగ
మొక్కలంబునఁ బోర నా ముష్టికాసు
రారి వీక్షించి వీరి శుభాశుభములు.

952

వ. ఎట్టు గావలయు న ట్లయ్యెడుం గాక యని, యచ్చట నిలువక, యుగ్రసేనాది బంధుప్రకరంబులు పరితోషంబున నెదుర్కొన, ద్వారకాపురంబు సొచ్చి, యందుండి మగుడ నైమిశారణ్యంబునకుం జని, య మ్మునిపుంగవు లనుమతింప, నచ్చట నొక్కమఖంబు గావించి, బహుదక్షిణ లొసంగి, యంచిత జ్ఞానసంపూర్ణులగు నట్లుగా వరంబిచ్చి, రేవతియునుం, దాసును బంధు జ్ఞాతియుతంబుగా నవ భృథస్నానం బాచరించి, యనంతరంబ.

953

చ. విలసిత మాల్య చందన నవీన విభూషణ రత్న వస్త్రముల్
పౌలుపుగఁ దాల్చి యంచిత విభూతిఁ దలిరెన్ను బూర్ణ చంద్రికా
కలిత సుధాంశురేఖ యెసకం బెసఁగ న్నిజబంధు లోచనో
త్పలచయ ముల్లసిల్లఁ బరిపాండుర చారు యశోవిలాసుఁ డె.

954

వ. ఇ విధింబున ననంతండును, నప్రమేయండును, మాయామానుష విగ్రహం
డును, ననంత బలశాలియు నైన బలదేవుం డతివిభవంబున నిజపురంబు ప్రవేశించి
సుఖంబున నుండె. అని చెప్పి, వెండియు ని ట్లనియె.

955

క. హలధరుఁ డమర్త్య చరితుం, డలఘు భుజాబలుఁ డొనర్చు నద్భుత కర్మం
బులు పెక్కు నాల్గు మొగములు, గలమేటియు లెక్క పెట్టఁగలఁడె నరేంద్రా !

అధ్యాయము - ౮౦

—: కు చే లో పా ఖ్యా న ము :—

చ. అనిన మునీంద్రుఁ గన్గొని ధరాధిపుఁ డి ట్లనుఁ బద్మపత్రలో
చనుని యనంత వీర్య గుణసంపద వేమఱు విన్ననైనను
దనియదు చిత్త మచ్యుత కథావిభవం బొకమాటు వీనులన్
వినిన మనోజ వుష్పశరవిద్ధుఁడు నైన 'విరామ మొందునే.

957

958

వ. అదియునుం గాక.

చ. హరి భజియించు హస్తములు హస్తము లచ్యుతుఁ గోరి మ్రొక్కు త
చ్చిరము శిరంబు చక్రధరుఁ జేరిన చిత్తము చిత్త మిందిరా
వరుఁ గను దృష్టు దృష్టు మురవైరి నుతించిన వాణివాణి య
క్షరు కథ లాను కర్ణములు కర్ణము లై విలసిల్లుఁ బో భువిన్.

959

- క. హరి పాదతీర్థ సేవా, పరుఁ డై విలసిల్లు నట్టి భాగవతుని వి
స్ఫురితాంగము లంగము లా, పరమేశ్వరు నెఱుఁగ నాకుఁ బలుకు ముసీంద్రా !
- సీ. అనుడు వేదవ్యాస తనయుఁ డా యభిమన్యు తనయునిఁ జూచి యిట్లనియెఁ బ్రీతి
జనవర ! గోవింద సఖుఁడు కుచేలుండు నా నొప్పు విప్రపుండు మానధనుఁడు
విజ్ఞాన రాగాది విరహిత స్వాంతుండు శాంతుండు ధర్మవత్సలుఁడు ఘనుఁడు
విజితేంద్రియుఁడు బ్రహ్మవేత్త దారిద్ర్యంబు బాధింప నొరులఁ గార్పణ్యవృత్తి
- తే. నడుగఁ బోవక దనకుఁ దా నబ్బినట్టి
కాసు పదివేల నిష్కముల్ గాఁ దలంచి
యాత్మ మోదించి పుత్రదారాభిరక్ష
యొకవిధంబున నడుపుచు నుండునంత.
- సీ. లలిత పతివ్రతా తిలకంబు వంశాభిజాత్య తద్భార్య దుస్సహ దరిద్ర
పీడచేఁ గడు నొచ్చి పెదవులు దడుపుచు శిశువు లాకటి చిచ్చుచేఁ గృశించి
మలమల మాఁడుచు మానసం బెరియంగఁ బట్టెఁ డోరెము మాకుఁ బెట్టు మనుచు,
బ్రతభాజన ధృతపాణు లై తనుఁ జేరి వేడిన వీనులు సూడినట్లు
- తే. యైన నొకనాఁడు వగచి నిజాధినాథుఁ
జేరి యిట్లని పలికె నో జీవితేశ !
తట్టు ముట్టాడునట్టి వేదటిక మిట్లు
నొంప దీని కుపాయ మూహింప వైతి.
- వ. అని మఱియు నిట్లనియె.
- తే. బాలసఖుఁ డైన యప్పద్మ పత్రనేత్రుఁ
గాన నేగి దరిద్రాంధకార మగు
లయిన మము నుద్ధరింపుము హరి కృపాక
టాక్ష రవిదీప్తి వడసి మహాత్మ ! నీవు.
- వ. మఱియును.
- చ. వరదుఁడు సాధుభక్తజన వత్సలుఁ డార్తరణ్యుఁ డిందిరా
వరుఁడు దయాపయోధి భగవంతుఁడు కృష్ణుఁడుఁ దాఁ గుశస్థలీ
పురమున యాదవప్రకరముల్ భజియింపఁగ నున్నవాఁడు నీ
వరిగిన మిమ్ముఁ జూచి విభుఁ డప్పుడ యిచ్చు ననూనసంపదల్.

961

962

963

964

965

966

మ. కలలోనం దను ము నౌఱుంగని మహాకష్టాత్ముఁ డై నట్టి దు
ర్బలుఁ డాపత్సమయంబునన్ నిజపదాజ్ఞాతంబు లుల్లంబులోన్
దలంప న్నొంతనె మెచ్చి యార్తిహరుఁ డై తన్నైన నిచ్చున్ సుని
శ్చలభక్తిన్ భజియించువారి కిడఁడే సంప ద్విశేషోన్నతుల్.

967

క. అని పలికిన నమ్మానిని, సునయోక్తుల కలరి భూమిసురుఁ డా కృష్ణన్
గన నేగుట యిహ పర సా, ధన మగు నని మదిఁ దలంచి తన సతితోడన్.

972

తే. నీవు చెప్పినయట్ల రాజీవనేత్రు
పాదపద్మంబు లాశ్రయింపంగఁ జనుట
పరమశోభన మా చక్రపాణి కిపుడు
కాను కేమైనఁ గొంపోవఁ గలదె మనకు.

969

తే. అనిన న య్యింతి యోగక యనుచు విభుని
శిథిల వస్త్రంబు కొంగునఁ బృథుక తండు
లముల నొకకొన్ని ముడిచి నెయ్యమున ననుపఁ
జనియె గోవింద దర్శనోత్సాహి యగుచు.

970

వ. అట్లు చనుచుం దన మనంబున.

971

సీ. ద్వారకానగరంబు నేరీతిఁ జొత్తును భాసు రాంతఃపురవాసి యైన
య ప్పండరీకాక్షు నఖిలేశు నె బ్బంగి దర్శింపఁగలను దద్ధారపాలు
రెక్కడి విప్రుండ విం దేలవచ్చెద వని యడ్డపెట్టిరే నపుడు వారి
కేమైనఁ బరిదానఁ మిచ్చి చొచ్చెద నన్న నూహింప నర్థశూన్యుండ నేను

తే. నయిన నా భాగ్య మతని దయార్ద్రదృష్టి
గాక తలపోయఁ గా నొండుఁ గలదె యాతఁ
డేల నన్ను నుపేక్షించు నేటిమాట
లనుచు నా ద్వారకాపుర మపుడు సౌచ్చి.

972

వ. అట్లు ప్రవేశించి, రాజమార్గంబునం జని చని, కష్టాంతరంబు గడచి, చని
ముందట.

978

సీ. విశదమై యొప్పు షోడశ సహస్రాంగనా కలిత విశాల సంగతిఁ దనర్చి
ఘహసీయ తపసీయ మణిమయ గోపుర ప్రాసాద సౌధహర్యములఁ జూచి
మనము బ్రహ్మానందమును బొందఁ గడు నుబ్బి సంతోషభాష్యముల్ జడిగొనంగఁ
బ్రకట మై విలసిల్లు నొక వధూమణి మందిరమున నింతులు చామరములు వీవఁ

తే. దనరు మృదు హంసతూలికా తల్పమందుఁ
దానుఁ బ్రియయును బహువిनోదములఁ దనరి
మహిత లావణ్య మన్మథమన్మథుండు
ననఁగఁ జూపట్టు పుండరీకాయతాక్షు.

974

సీ. ఇందీవర శ్యాము వందితసుత్రాముఁ గరుణాలవాలు భాసురకపోలుఁ
గొస్తుభాలంకారుఁ గామితమందారు సురుచిరలావణ్య సురశరణ్య
హర్యక్షనిభ మధ్య నఖిలలోకారాధ్య మన చక్రహస్తు జగత్పశస్తు
భగకులాధిపయానుఁ గౌశేయ పరిధానుఁ బన్నగ శయను నజ్ఞాతనయను

తే. మకరకుండల సద్భాష మంజుభాష
నిరుపమాకారు దుగ్ధసాగర విహారు
భూరి గుణసాంద్ర యదుకులాంభోధి చంద్రు
విష్ణు రోచిష్ణు జిష్ణు సహిష్ణుఁ గృష్ణు.

975

మ. కని డాయం జనునంతఁ గృష్ణుఁడు దళ త్కంజాక్షుఁ డ ప్పేదవి
ప్రసాని నిశ్రాంత దరిద్రపీడితుఁ గృశీభూతాంగు జీర్ణాంబరుఁ
మన తృప్తాతురచిత్తు హాస్యనిలయుఁ ఖండో త్తరీయుఁ గుచే
లుని నల్లంతనె చూచి సంభ్రమ విలోలుం డై దిగెఁ దల్పముఁ.

976

క. కర మర్థి నెదురుగాఁ జని, పరిరంభణ మాచరించి బంధుస్నేహ
స్ఫురణఁ దోడైచ్చి సమా, దరమునఁ గూర్చుండఁ బెట్టెఁ దన తల్పమునఁ.

తే. అట్లు గూర్చుండఁబెట్టి నెయ్యమునఁ గనక
కలశ సలిలంబుచేఁ గాళ్ళు గడిగి భక్తిఁ
దజ్జలంబులు దనదు మస్తమునఁ దాల్చి
లలిత మృగమద మనసార మిళిత మైన.

978

తే. మలయజము మేన జొబ్బిల్ల నలఁది యంత
శ్రమము వాయంగఁ దాళవృంతముల విసరి
బంధు రామోద కలిత ధూపంబు తొనఁగి
మించు మణిదీపముల నివాళించి మఱియు.

979

వ. సురభి కుసుమమాలికలు సిగముడిం దుఱిమి, కర్పూరమిళిత తాంబూలంబు లిడి,
ధేనువు నొసంగి, సాదరంబుగా స్వాగతం బడిగిన, నప్పు డ విప్రప్రండు మేనం
బులకాంకురంబు లంకురింప, నానందబాష్ప జలబిందు సందోహం డయ్యె. అట్టి

యెడం బద్ధులొచనుండు మన్నించు నంగనామణి యగు రుక్మిణి కరకంక
ణంబులు మెఱయఁ జూమరలు వీవం, దక్షాత వాతంబు ఘర్మసలిలంబు నివారింపు
చుండం జూచి, శుద్ధాంత కాంతాజనంబులు మనంబున నద్భుతం బంది,
యి ట్లనిరి. 980

ఉ. ఏమితపంబు చేసెనొకొ యీ ధరణీదివిజోత్తముండు దొల్
ఖామున యోగివిస్ఫుర దుపాస్యకుఁ డై తనరారు నీ జగత్
స్వామి రమాధినాథు నిజతల్పమునఁ వసియించి యున్నవాఁ
డి మహానీయమూర్తి కెనయే మునిపుంగవు లెంతవారలుఁ. 981

వ. ఆదియునుం గాక. 982

చ. తన మృదుతల్పమందు వనితామణి యైన రమాలలామ పౌం
దును నెడగాఁ దలంపక యదుప్రవరుం డెదురేగి మోదముఁ
దనుకఁగఁ గొఁగిలించి యుచితక్రియలఁ బరితుష్టఁ జేయుచుఁ
వినయమునఁ భజించె ధరణీసురుఁ డెంతటి భాగ్యవంతుఁడో. 983

వ. ఆ య్యవసరంబున. 984

క. మురసంహరుండు కుచేలుని, కరము గరంబునఁ దెమల్చి కడక న్నన మా
గురు గృహమున వర్తించిన, చరితము లని కొన్ని తడవి చతురత మఱియుఁ.

సీ. బ్రాహ్మణోత్తమ ! వేదపాఠన లబ్ధ దక్షతఁ గల చారు వంశంబువలనఁ
బరిణయం బైనట్టి భార్య సుశీల వర్తనములఁ దగ భవత్ సదృశ యగునె
తలఁప గృహక్షేత్ర ధన దార పుత్రాదులందు నీ చిత్తంబు చెందకుంట
దోచుచున్నది యేనుఁ దుది లోకసంగ్రహార్థంబు కర్మాచరణంబు సేయు

తే. గతి మనంబునఁ గామమోహితులు గాక
యర్థమై విహితకర్మంబు లాచరించి
ప్రకృతి సంబంధములు నన్ను భవ్యనిష్ఠఁ
దగిలి యుందురు గొంద ణుత్తములు భువిని. 986

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 987

క. 1ఎఱుఁగుదె గురుమందిరమున, వెఱి వొప్పుగ మనకు నతఁడు వెలయఁగ దెలుప
న్నెఱుఁగఁగ వలసిన యర్థము, లెఱిఁగి పరిజ్ఞాన మహిమ లెఱుఁగుట లెల్లఁ 988

1. ఎఱుఁగుదువె మనము గురుమందిరమున వసియించి యతఁడు దెలుపఁగ వరుసఁ (తం. వా.
[వా. ప్ర.]

వ. అని మఱియు, గురుప్రశంస సేయం దలంచి. యి ట్లనియె.

989

తే. తివిరి యజ్ఞాన తిమిర ప్రదీప మగుచు
నవ్యయం బైన బ్రహ్మంబు ననుభవించు
భరిత ¹సత్త్వండు సత్కర్మ నిరతుఁ డతుల
భూసురశ్రేష్ఠుఁ డనఘండు బుధనుతుండు.

990

వ. ఆ మృహాత్మునివలన సకల వర్ణాశ్రమంబుల వారికి నేను విజ్ఞానప్రదుండ నగు
గురుండ నై యుండియు, గురుభజనంబు పరమధర్మం బని యాచరించితి. అది
గావున.

991

క. భూసురుల కెల్ల ముఖ్యుఁడ, నై సకల కులాశ్రమంబులందుల నెపుడు
ధీ సుజ్ఞానప్రదుఁ డన, దేశికుఁ డన నొప్పుచుండు ధృతి నెల్లెడలఁ.

992

తే. అట్టి వర్ణాశ్రమంబులయందు నర్థ
కుశలు లగువారు నిఖిలైక గురుఁడ నైన
నాదు వాక్యంబుచే భవార్థవము పెలుచు
దాఁటుదురు మత్పదాంబుజ ధ్యానపరులు.

993

వ. అదియునుం గాక, సకల భూతాత్మకుండ నైన యేను తపో వ్రత యజ్ఞ దాన
శమ దమాదులచేత సంతసింపను, గురుజనంబులఁ బరమభక్తి సేవించువారలం
బరిణమింతు. అని చెప్పి మఱియును, మనము గురుమందిరంబున నున్నయెడ
గురుపత్నీ నియుక్తు ల మై, యొక్కనాఁ డిందనార్థం బడవికిం జనిన యవస
రంబున.

994

సీ. ముమముమారావ సంకుల ఘోరజీమాత పటల సంఘ న్నాభ భాగమగుచుఁ
జటుల జంఝానిలోత్కట సముద్ధాత నానావిధ జంతుసంతాన మగుచుఁ
జండ దిగ్వేదండ తుండని భాఖండ వారిధారాపూర్ణ వసుధ మగుచు
విద్యోతమా నోగ్ర ఖద్యోత కిరణ జిత్విద్యు ద్ధృతిచ్చటా విభవ మగుచు

తే. నడరి జడి గురియఁగ నినుం డస్తమింప
భూరి సీరంధ్ర నిబిడాంధకార మేఁచి
సూచికాభేద్య మై వస్తుగోచరంబు
గాని యట్లుండె మనము న వ్యానఁ దడిసి.

995

ఆ. బయలు గొందియుఁ బెనుమిట్టు ¹పల్ల మంబు
రహిత సహితస్థలంబు లేర్పఱుపరాక
యున్న య త్తటి మనము నొందొరుల చేతు
లూతగాఁ గొని నడుచుచు నుండునంత.

996

క. బిసబిస నప్పుడు నుడుగక, విసరెడి వలిచేత వణకు విడువక మనము
బసచెడి మార్గముఁ గానక. మసలితి మంతటను నంశమంతుఁడు ²బొడిచె. 997

క. తెలతెల వాణిన వనములఁ, గలకల మని పలికె పక్షిగణ మెల్లెడల
మిలమి లని ప్రొద్దు వొడువున, ధళధళ యను మెఱుఁగు దిగ్విజృంభణము నిండె.

క. అప్పుడు సొందీపుఁడు మన, చొ ప్పరయుచు వచ్చి వాన సోఁకునకు వలి
దెప్పిటిలుటఁ గని భేదం, బుప్పతిలఁ బలికె నకట! యో వటులారా! 999

చ. కటకట! యిట్లు మా కొఱకుఁగా జనుదెంచి మహాటవిఁ సము
త్కట పరిపీడ నొందితిరి గావున శిష్యులు మాముణంబు నీఁ
గుట కిది కారణంబు సమకూరెడిఁ బో యిటమీద మీకు వి
స్ఫుట ధన బంధు దార బహుపుత్ర విభూతి ³జయాయురున్నతుల్. 1000

క. అని గారవించి యాయన, మనలఁ దోడ్కొనుచు నాత్మమందిరమునకు
జనుదెంచుట లెల్లను నీ, మనమునఁ దలఁతేయటంచు మఱియును బలికె. 1001

వ. అనఘా! మన మధ్యయనంబు సేయుచు, నన్యోన్య స్నేహవాత్సల్యంబులం
జేయు కృత్యంబులు మఱవవు గదా! అని యవియెల్లనుం దలంచి యాడు
మాధవు మాటలు విని, యతనిం గనుంగొని, కుచేలుం డి ట్లనియె. 1002

క. వనజోదర! గురుమందిర, మున మనము వసించునాఁడు ముదమునఁ గావిం
పను పను లెవ్వియుఁ గలవే, విను మవి యట్లుండనిమ్ము విమలచరిత్రా! 1003

క. గురుమతిఁ దలఁపగఁ ద్రిజగ, ధ్గురుఁడ వనందగిన నీకు గురుఁ డనఁగా నొం
దొరుఁ డెవ్వఁ డింతయును నీ, కరయంగ విడంబనంబ యగుఁగాడె హరీ! 1004

అధ్యాయము - ౮౦

వ. అని సాఖిప్రాయంబుగాఁ బలికిన పలుకులు విని, సమస్త భావాభిజ్ఞుం డైన
పుండరీకాక్షుండు మందస్మిత వదనారవిందుం డగుచు, నతనిం జూచి, నీ విచ్చటికి
వచ్చినప్పుడు నాయందుల భక్తింజేసి, నాకు నుపాయనంబుగా నేమి పదార్థంబు
దెచ్చితివి. ఆ పదార్థంబు లేకమాత్రం బైనఁ బదివేలుగా నంగీకరింతు. అట్లుం

గాక, నీచవర్తనుం డై, మద్భక్తిం దగులని దుష్టాత్ముండు హేమాచల తుల్యం
బైన పదార్థంబు నొసంగిన, నదియును నా మనంబునకు సమ్మతంబు గాదు.
కావున.

1005

క. దశమైన పుష్పమైనను, ఫలమైనను సలిల మైనఁ బాయనిభక్తిఁ
గొలిచిన జను లర్పించిన, నెలమిఁ రుచిరాన్నముగనె యేను భుజింతుఁ. 1006

క. అని పద్మోదరుఁ డాడిన, వినయోక్తుల కాత్మ నలరి విప్రుఁడు దాఁ దె
చ్చిన ¹యటుకులు దగ నర్పిం, పనునేరక మోమువాంచి పలుకక యున్నఁ.

వ. అ విప్రుఁడు చనుదెంచిన కార్యంబు గృష్టుండు దన దివ్యచిత్తంబున నెఱింగి,
యితఁడు పూర్వభవంబున నైశ్వర్యకాముం డై, నన్ను సేవింపఁడు. ఐనను,
ని క్కుచేలుండు నిజకాంతా ముఖోల్లాసంబుకొఱకు నాయొద్దకుం జనుదెంచిన
వాఁడు. ఇతనికి నింద్రాదులకుం బడయరాని బహుప్రకారంబు లైన సంపద్విశే
షంబు లీక్షణంబ యొడఁగూర్చవలయు. అని తలంచి, యతండు జీర్ణవస్త్రంబు
కొన ముడితెచ్చిన య య్యటుకులముడియఁ గని, యిది ²యేమి యని యెయ్యన
న మ్ముడియఁ దన కరకమలంబున విడిచి, య య్యటుకులు గొన్ని పుచ్చికొని,
యివియ నకలలోకంబులను నన్నుఁ బరిత్యజిం బొందింపజాలు. అని
యప్పుడు.

1008

క. మురహరుఁడు పిడికెఁ డటుకులు, గర మొప్పుఁగ నారగించి కౌతుకమతి యై
మఱియును పిడికెఁడు గొనఁ ద, త్కర మప్పుడు వట్టెఁ గమల కరకమలములఁ.

క. సౌంపారఁగ నితనికి బహు, సంపద లందింప నవియ చాలును నిఁక భ
క్షింపఁగ వలవదు త్రిజగ, త్సంపత్కర ! దేవదేవ ! సర్వాత్మ ! హరీ ! 1010

వ. అని యిట్లు వారించిన, న క్కుచేలుండు నా రాత్రి గోవిందుని మందిరంబునం
దనకు హృదయానందకరంబు లగు వివిధపదార్థంబు లనుభవించి, మృదుల
శయ్యాతలంబున నిద్రించి, తన మనంబునం దన్ను సమధిక స్వర్గభోగాను
భవుంఁగాఁ దలంచుచు, మఱునాఁ డరుణోదయంబున మేల్కని, కాలోచిత
కృత్యంబులు దీర్చి, యిందిరారమణుండు దన్నుఁ గొంతద వ్వనిపి, యామంత్రితం
జేయఁ జనుచు, నందనందన సందర్శనానంద లోలాత్ముం డై, దనమనంబున
ని ట్టనియె.

1101

క. నాపుణ్య మరయ నెట్టిధో, యా పుణ్యనిధిం బ్రశాంతు నచ్యుతు నఖిల
వ్యాపకుఁ బ్రహ్మణ్యునిఁ జి, ద్రూపకుఁ బురుషోత్తమునిఁ బరం గనుఁగొంటే.

సీ. పరికింపఁ గృహణస్వభావుండ నై నట్టి యే నేడ 'నిఖిలావసీశ్య రైన
యిందిరాదేవికి నెనయంగ నిత్య నివాసుఁ డై యొప్పు న వ్యాసుదేవుఁ
డేడ న న్నర్థిమైఁ దోడఁబుట్టినవాని కైవడిఁ గొఁగిటఁ గదియఁ జేర్చి
దైవంబుగా నన్ను భావించి నిజతల్ప మున నుంచి సత్కియత్ పూని వడపి

తే. చారు నిజవధూ కరసరోజాత కలిత
చామరానిలమున గతశ్రమునిఁ జేసి
శ్రీకుచాలిప్త చందనాంచిత కరాబ్జ
తలములను నడ్డు లొత్తై వత్సలత మెఱసి.

1013

వ. కావున.

1014

ఉ. శ్రీనిధి యిట్లు నన్నుఁ బచరించి ఘనంబుగ విత్త మేమియు
న్నీని తెఱంగు గానఁబడె నెన్న దరిద్రుఁడు సంపదంఁడుఁ డై
కానక తన్నుఁ జేరఁ డని కాక శ్రితార్తిహరుండు సత్కృపాం
భోనిధి సర్వవస్తు పరిపూర్ణునిఁగా ననుఁ జేయకుండునీ.

1015

వ. అని తనమనంబున విత్కరింపుచు, నిజపురంబునకుం జని చని, ముందట. 1016

సీ. భానుచంద్ర ప్రభా భాసమాన స్వర్ణ చంద్రకాంతోపల సౌధములును
గలకంఠ శుక నీలకంఠ సముత్కంఠ మానిత కూజి తోద్యానములును
పుల్లంశితాంభోజ హల్లక కల్తార కైరవోల్లసిత కాసారములును
మణిమయ కనకకంకణ ముఖాభరణ విభాసిత దాసదాసీజనంబుఁ

తే. గలిగి చెలువొందు సననంబుఁ గాంచి విస్మ
యమును బొందుచు నెట్టి పుణ్యాత్ముఁ డుండు
నిలయ మొక్కొ యపూర్వ మై నెగడె మహిత
వైభవోన్నత లక్ష్మీనివాస మగుచు.

1017

1018

వ. అని తలపోయుచున్న యవసరంబున.

తే. దివిజవనితలఁ బోలెడు తెఱవ లపుడు
దాయ నేతెంచి యిందు విచ్చేయుఁ డనుచు
విమల సంగీత నృత్యవాద్యములు చెలఁగ
గరిమఁ దోఁకొని చని రంతిపురమునకును.

1019

వ. ఇట్లు చనుదేర నతని భార్య యైన సతీలలామంబు దనమనంబున నానంద రసమగ్న
యదుచు నుండి.

1020

సీ. తన విభు రాక ముందటఁ గని మనమున హర్షించి వైభవం బలర మనుజు
కామిసీరూపంబుఁ గైకొన్న యిందిరావనిత చందంబునఁ దనరుచున్న
కలకంఠి తన వాలుఁగన్నుల క్రేవల నానందబాష్పంబు లంకురింప
నతని పాదంబుల కాత్మలో మ్రొక్కి భావంబున నాలింగనంబు చేసె

తే. నా ధరాదేవుఁ డతుల దివ్యాంబరాభ
రణ విధూషిత లై రతిరాజు సాయ
కములగతి నొప్పు పరిచారికలు భజింప
లలిత సౌభాగ్య యదు నిజలలనఁ జూచి

క. ఆ నారీరత్నంబును, దానును ననురాగరసము తఱుకొత్తఁగ ని
త్యానందము నొందుచుఁ బెం, పూనిన హరిలబ్ధ వైభవోన్నతి సెఱయె. 1022

సీ. కమనీయ పద్మరాగ స్తంభకంబులుఁ గోమరారు పటికంపు కుడ్యములును
మరకత నవరత్నమయ కవాటంబులుఁ గీలిత హరిసీల జాలకములు
దీపిత చంద్రకాంతోపల వేదులు నంచిత వివిధ పదార్థములును
దగు హంసతూలికా తల్పంబులును హేమ లాలిత శయనస్థలములఁ దనర

తే. సమది కోత్తుంగ భద్రపీఠముల సిరులు
మానితోన్నత చతురంతయానములును
వలయు సద్వస్తు పరిపూర్ణ వాటికలును
గలిగి చెలువొందు మందిరం బెలమిఁ జొచ్చి.

1028

వ. సుఖంబున నుండునట్టియెడం, దనకు మనోవికారంబులు వొడమకుండ వర్తించుచు,
నిర్మలం బగు తన మనంబున నిట్లను. ఇంతకాలం బత్యంత దురంతం బగు
దారిద్ర్య దుఃఖార్థవంబున మునింగియున్న నాకుం గడపటఁ గలిగిన విభవంబున
నిప్పుడు.

1024

ఆ. ఎన్నఁ గ్రొత్త లయిన యిట్టి సంపదలు నా
కబ్బు చెల్ల హరి దయావలోక
నమునఁ జేసి కాదె నలినాక్షుసన్నిధి
నర్థి నగుచు నేను నరుగుటయును.

1025

క. నను నా వృత్తాంతంబును, దనమనమునఁ గనియు నేమి దడవక ననుఁ బొ
మ్మని యీ సంపద లెల్లను, నొనరఁగ నొడఁగూర్చి నన్ను నొడయనిఁ జేసె.

వ. అట్టి పురుషోత్తముండు భక్తినిష్ఠు లైన సజ్జనులు, లేశమాత్రం బగు పదార్థం
బైన భక్తిపూర్వకంబుగా సమర్పించిన, నది కోటి గుణితంబుగాఁ గైకొని,

మన్నించుటకు నిది దృష్టాంతంబు గాదె. మలినదేహుండును, జీర్ణాంబరుండు నని చిత్తంబున హేయంబుగాఁ బాటింపక, నాచే నున్న యటుకు లాదరంబున నార గించి, నన్నుం గృతార్థునిం జేయుట యతని నిర్వేతుక దయయ కాదె. అట్టి కారుణ్యసాగరుం డయిన గోవిందుని చరణారవిందంబులయందుల భక్తిప్రాభవంబు గలుగుంగాక! అని, య ప్పండరీకాక్షునియందుఁ బూర్వ భక్తితాత్పర్యంబునం దగిలి, పత్నీసమేతుం డయి, నిఖిలభోగంబులయందు నాసక్తిం బొరయక, రాగాది విరహితుండును, నిర్వికారుండును నై, యఖిలక్రియలయందు ననంతని యనంతధ్యానసుధారసంబునం జొక్కుచు, విగతబంధనుం డై, యపవర్గప్రాప్తి నొందే. మఱియును.

1027

ఆ. దేవదేవుఁ డఖిలభావజ్ఞుఁ డాశ్రిత
వరదుఁ డయిన హరికి ధరణీసురులు
దైవతములు గాన ధారుణీదివిజుల
కంటె దైవ మొకఁడు గలఁడె భువిని.

1028

క. మురహరుఁ డిట్లు కుచేలునిఁ, జరితార్థునిఁ జేసినట్టి చరితము విను స
త్పురుషుల కిహ పర సుఖములు, హరిభక్తియు యశముఁ గలుగు నవసీనాథా!

వ. అని మఱియుం, బరాశరపౌత్రున కర్జున పౌత్రుం డి ట్లనియె.

1030

అధ్యాయము - ౮౨

— : శ్రీకృష్ణుండు నకుటుంబముగా గ్రహణస్నానమునకుఁ బోవుట : —

ఆ. [*దుష్ట శిక్షణంబు దురిత సంహరణంబు
శిష్ట రక్షణంబు సేయఁదలఁచి
భువిని మనుజుఁ డగుచుఁ బుట్టిన శ్రీకృష్ణ
విమలచరిత మెల్ల విస్తరింపు.]

1031

వ. అనిన శుకుం డి ట్లనియె

1032

సీ. ధరణీశ! బలుఁడును సరసిజోదరుఁడు నవోన్నత సుఖలీల నుండునంతఁ
జటులోగ్ర కల్పాంత నమయమందును బోలె దృగసహ్య మై సముద్ధీప్త మగుచు
రాజిల్లు సూర్యోపరాగంబు చనుదెంచు తెఱిగి ¹భూజను లెల్ల వరుసఁ గదలి
మును జమదగ్ని రాముండు పూని ముయ్యేడు మాటులు ఘన బలోదారుఁ డగుచు

తే. నిజ భుజాదండ మండిత నిబిడ నిశిత
చటుల దంభోశి రుచిర భాస్వ త్కు-తార
మహిత ధారావినిర్భిన్న మనుజపాల
దేహనిర్మక్త రుథిర ప్రవాహములను.

10838

తే ఏను మడుపులు గావించె నెచటనేని
నట్టి పావన సుక్షేత్ర మగు స్యమంత
పంచకంబున కపుడు సంభ్రమముతోడఁ
జనిరి బలకృష్ణులును సంతసం బెలర్చు.

10839

వ. ఇట్లు నిష్కర్ము లైన రామకృష్ణులు, లోకధర్మానుపాలన ప్రర్తను లై, ద్వారకా
నగర రక్షణంబునకుఁ, బ్రద్యుమ్న గద సొంబ సుచంద్ర శుక సారణా నిర్బంధ
కృతవర్మాది యోధవరుల నియమించి, యక్రూర వసుదే వోగ్రసేనాది సకల
యాదవులుం గాంతాసమేతు లయి, స్రక్చంద నాభరణ వస్త్రాదులు ధరియింపి,
శోభనాకారంబులతోడం బుష్పకవిమానంబు లనం బొలుచు సరదంబులను,
మేఘంబుల ననుకరించు గజంబులను, మనోవేగంబు లయిన తురంగంబులను
నెక్కి, వియచ్ఛరులం బురుణించు పురుషులు దమ్ము సేవింపం జని, య
ప్పణ్యతీర్థంబుల నవగాహనంబు చేసి, యుపవసించి, యనంతరంబ.

10840

క. భూసురవరులకు ననుపమ, వాసోలంకార ధేను వసు రత్న ధరి
శ్రీ సుమహిత వస్తువు లు, ల్లాసంబున దానమిచ్చి లాలితు లగుచున్.

10841

క. పున రవగాహనములు పెం, పౌనరం గావించి బంధు¹బుధయుతు లై భో
జనకృత్యంబులు దీర్చి న, దనురాగము లుల్లసిల్ల న చోటఁ దగన్.

10842

క. ఘన శాఖాకీర్ణము లై. యినరశ్మిలుఁ గానరాక యెసకం బెనఁగ
న్ననిచిన పొన్నలనీడల, ననిచిన వేడుకల నందనందనముఖ్యుల్.

10843

క. తనరిన వల్లవరుచిరా, సనముల నాసీను లగుచు సత్సఖగోష్ఠిన్
బెనుపొందఁగ నట వసియిం, చినచోఁ దత్పుణ్యతీర్థ సేవారతు లై.

10844

వ. మున్ను చనుదెంచియున్న యాశీనర మత్య కురు కోసల విదర్భ సృంజయ
కాంభోజ కేకయ మద్ర కుం త్యారట్ట కేరళాది భూపతులను, మఱియుం,
దక్కిన రాజవరులును, హితులును, నందగోపాది గోపాలురును, గోపికాజనంబు
లును, ధర్మరా జానుగతు లై వచ్చిన, భీష్మ ద్రోణ ధృతరాష్ట్ర గాంధారి

కుంతి పాండవ తద్ధారనివహ సంజయ విదుర కృప కుంతిభోజ విరాట భీష్మక
నగ్నజిత్ ద్రుపద శైబ్య ధృష్టకేతు కాశీరాజ దమమోష విశాలాక్ష మైథిల
యుధామన్యు సుశర్మలును, సపుత్రకుం డయిన బాహ్లికుండును, మొదలుగా
ననేకులు, నుగ్రసేనాది యాదవప్రకరంబులం బూజలం దృవులం జేసి, వారునుం
బ్రముదితాత్ములైరి. అయ్యెడ. 1040

క. ఆ రాజులు గాంచిరి నిజ, నారీయుతు లగుచు నంగనాపరివారు^౧
ధీరు^౨ దానవకుల సం, హరు^౩ గోపీ మనోవిహరు నుదారు^౪. 1041

వ. కని, య మ్మాధవ బలదేవులు సేయు సముచిత పూజా విధానంబులం బరితృప్త
లై, య మ్ముకుందు సాన్నిధ్యంబు గలిగి, తదీయ సంపద్విభవాభిరామంబుల
నభిరాము లై విలసిల్లుచున్న యుగ్రసేనాది యదు వృష్టిపుంగవులం జూచి, వారల
తోడ నా రాజవరులు మాధవుండు విన ని ట్టనిరి. 1042

మ. *మన శాస్త్రంబులు వాక్కులు^౧ మనములు^౨ మాంగల్యమున్ ¹బొంది పా
వన మై ²యొప్పెడి నే రమావిభుని భాస్వ త్పాదపంకేజ సే
చనతోయంబుల నే మహాత్ముని పదాజ్ఞాతంబు లెందేని సో
కిన చో టెల్లను ముక్తి హేతు^౩వగు నీ కృష్ణుండె పో చాడగ^౪. 1043

చ. సనక సనందనాది మునిసత్తము లంచిత యోగదృష్టిచే
బనివడి యాత్మలన్ వెదకి పట్ట నగోచర మైన మూర్తి యి
ట్టనవరతంబు మాంసనయనాంచల గోచరు^౧ డయ్యె ⁴నట్టె యే
మన నగు వీరి పుణ్యమున కాడట నెట్టితపంబు చేసిరో. 1044

మ. నిరయ స్వర్గము లాత్మఁ గైకొనక తా నిర్వాణ మూరైన యీ
హరిఁ జూడన్ హరితోడఁ బల్క హరి మే నంట^౧ హరిం బాడఁగా
హరితో నేగ సహస నాస్తరణ శయ్యా వాసు లై ^౨యుండఁగా
హరిబంధుత్వ సభిత్వముల్ గలుగు భాగ్యం బెట్లు సిద్ధించెనో. 1045

తే. అనుచు యాదవ వృష్టి భోజాంధకులును
హరి దయాలబ్ధ నిభిరాథు లగుచు నున్న
మనికిఁ దమచిత్తములఁ బలుమాటు పొగడి
పరిణమించిరి యంత న ప్పొందుమహిషి. 1046

వ. అప్పుడు. 1047

1. బొందుఁ బావనమై (హ) 2. యొప్పుచు (హ) 3. నరఁడి 4. నట్టిదేమననగు (హ)
5. యుండుటల్ (హ) 6. యపరమించిరి (హ)

క. తన సుతులకు గాంధారీ, తనయులు గావించు ¹నపకృతంబుల కాత్మఁ
ఘనమున నెరియుచు నచ్చటఁ, గనుఁగొనె వసుదేవు విగత కల్మషభావుఁ.

వ. అట్లు గనుఁగొని, యతనితో ని ట్టనియె.

1049

క. ఓ యన్న! పాండుతనయులు, నీ యల్లుం ద్రడవులందు నెఱి మృగములలో,
బాయని యిడుమలఁ బడఁ గరు, జాయత్తుల రగుచు మీర లరయఁగవలదే.

వ. అని బహుప్రకారంబుల సంతాపించుచు, మఱియు ని ట్టనియె.

1051

క. అతిబలవంతపు విధి దాఁ, బ్రతికూలం బైనఁ గలరె బంధువు లనుచుఁ
ధృతి గలఁగి బాష్పజల పూ, రిత లోచన యదు సహోదరినిఁ జూచి యనెన్.

సీ. తల్లి! నీకేల సంతాపింప మనమునఁ దలఁపక విధి నేల సొలసె దింత
యఖిలనియామకుం డగు ²నీశ్వరుని మాయ యవనికాంతరుఁ దైన ³యట్టి సూత్ర
ధారుని కైవడిఁ దగిలి నటించంగ మనుజులు కీలుబొమ్మలు దలంప
గావున విధిసేత గడచి వర్తింపంగ దేవతలకు నైన దీఱ దట్లు

తే. క్రోధచిత్తుండు కంసుండు బాధపఱుప
నిలయములు దప్పి నే మడవులఁ జరింప
ఘన కృపానిధి యీ హరి గలుగఁ బట్టి
కోరి ⁴మా కిండ్లు గ్రమ్ముఁ జేరఁగలిగె.

1053

వ. అని యూఱడిలం బలుకు నవసరంబున.

1054

క. నందయశోదలు గోపక, బృందంబులు గోపికలును బిరిగొని పరమా
నందంబునఁ జనుదెంచిరి, మందరధరుఁ జూచువేడ్క మనమునఁ బొడమఁ.

వ. అట్లు చనుదెంచిన.

1056

క. అతి చిరకాల సమాగతు, నతని నిరీక్షించి వృష్టి యాదవ భోజ
ప్రతతులు నెదురేగి సమున్నతితో నాలింగనములు నడపిరి వరుసఁ.

1057

క. వసుదేవుండు వారికి సం,తనమునఁ గావించె సముచిత క్రియ లంతఁ
ముసలియు హరియుఁ మ్రొక్కిరి, వెన నందయశోదలకును వినయం బెసఁగఁ.

వ. అట్లు నమస్కృతులు చేసి, యాలింగనంబులు గావించి, నయనారవిందంబుల
నానంద బాష్పంబులు దొరఁగ, నఱిలేని స్నేహంబులు చిత్తంబుల నత్తమిల్ల,
నేమియుం బలుకకుండిరి. అంత, న య్యశోదాదేవి రామకృష్ణుల నిజాంకవీరం

1. అపకృతంబుల నాత్మఁ; మనమున నెరియఁగ (హ) 2. నీశ్వరుండు (తం.వా.) 2. జవని
కాంతరుఁ దైన యవనిసూత్ర (హ) 4. మా కిండ్లు (హ)

బున నునిచి, యక్కునం గదియం దిగిచి, చెక్కులు ముద్దుగొని, శిరంబులు
మూర్కొని, చుబుకంబులు పుణుకుచుఁ బునఃపునఁ రాలింగనంబులు గావించి,
పరమానందంబునుం బొందుచు నున్నంతఁ బదంపడి. 1059

చ. స్థిరమతితోడ రోహిణియు దేవకియుం దగ నందగోప సుం
దరిఁ గని కౌఁగిలింపుకొని తత్కృతు లెల్లఁ దలంచి యింతి నీ
వరుఁడును నీవు బంధుజన వత్సలతఁ మును చేయు సత్కృతుల్
మఱవఁగవచ్చునే తలఁప మా కిఁక నెన్నఁటికిం దలోదరీ! 1060

క. జననం బందిన మొదలుగ, పున మోహముతోడఁ బెంచుకతమునఁ దమకుఁ
జననీ జనకులు వీ రని, మనములఁ దలపోయలేరు మము నీ తనయుల్. 1061

క. అంటిన ప్రేమను వీరిం, గంటికి టె వృద్ధ మైన గతిఁ బెంపఁగ మా
కంటె నెన రొటను మీ, యింటఁ వసియించి యుండి రిన్నిదినంబుల్. 1062

వ. అని, యిట్లు ప్రియాలాపంబులు వలుకుచుండు నవసరంబున, గోపాలసుందరు
లమందానంద కందళిత హృదయ లై, హృదయేశ్వరుం దైన గోవిందుండు చిర
కాల సమాగతుం డగుటం జేసి, యతనిం జూచు తలంపు బుల్లంబుల వెల్లి గొనం జేరి

చ. నలినదళాక్షుఁ జూచి నయనంబులు మోడ్వఁగఁ జాల కాత్మలఁ
వలచి తదీయమూర్తి విభవంబు దలంపుచుఁ గౌఁగిలింపుచుఁ
బులకలు మేన జాదుకొనఁ బొల్తులు చొక్కిరి బ్రహ్మముఁ మనం
బులఁ గని చొక్కు యోగిజనముఁ బురుణింపఁగ మానవేశ్వరా! 1064

చ. పొలఁతుల భావ మాత్మఁ గని పుల్ల సరోరుహలోచనుండు వా
రల నపు డేకతంబునకు రమ్మని తోకొని పోయి యందు న
ర్మిలిఁ బరిరంభణంబు తొనరించి లన ద్దరహాస చంద్రికా
కలిత కపోలుఁ దై పలికెఁ గాంతల భక్తినితాంతచిత్తలఁ. 1065

చ. వనజదళాక్షులార! బలవ ద్రిపువర్గములఁ జయింపఁగాఁ
జని తడవయ్యె దీనికి భృశంబుగ మీ మది నల్లకుండుఁ డీ
యనయము దైవ మిట్లు సచరాచర జాలము నొక్కవేళఁ గూ
ర్చును నొకవేళఁ బాపును మరుద్ధతిఁ దూలత్పణంబులం బలెఁ. 1066

సీ. తరళాక్షులార! మద్భక్తి చేతనులకుఁ దనరు మోక్షానంద దాయకంబు
జప తపో వ్రత దాన సత్కర్మముల ముక్తి గలుగంగనేరదు గానఁ దలఁప
విధి శివ సనకాది విమల చిత్తంబులఁ బొడమని భక్తి మీ బుద్ధులందు
జనియించె మీ పూర్వసంచిత సౌభాగ్య మెట్టిదో యది తుదముట్టె నింక

తే. నటమటము గాదు మీకు నెన్నఁటికి నైనఁ
గలుగ నేరవు నిరయ సంగతము లైన
జన్మకర్మము లిటమీఁద మన్మసీష
సుమహిత ధ్యానలార! యో రమణులార!

1087

సీ. అఖిల భూతములకు ననయంబు నాది మధ్యాంత రాంతర్బహిర్ వ్యాప్తి నైన
ఘటపటాదిక భూతకార్యంబులకును బ్రధాన కారణము లై తనరునట్టి
గగ నాని లానలక షోణులను భూతవంచకం బైకృత వడయుఁ గాదె
లోకంబులందుఁ బంచీకరణ వ్యవస్థలచేత నట్టి భూతములరీతి

తే. గగనముఖ భూత తత్కార్యకారణములఁ
దగిలి యాధార హేతుభూతంబు నైన
నాకుఁ బరమమన్మ మొక్కఁ డెన్నంగ లేదు
విమల మతులార! మాటలు వేయునేల.

1088

తే. అనినఁ దెలివొంది వారు దేహాభిమాన
ములు సమస్తంబు విడిచి యో నలిననాభ!
నిఖిల జగదంతరాత్మ! మానిత చరిత్ర!
భక్తజన మందిరాంగణ పారిజాత!

1089

తే. ఘోర సంసారసాగ రోక్తారణంబు
ధీయుత జ్ఞానయోగి హృద్ధ్యేయ వస్తు
వగుచుఁ జెలువందు నీ చరణాంబుజాత
యుగళమును మామనంబులఁ దగుల నీవె!

1070

క. అని వేడినఁ గృష్ణుఁడు ముని, వినుతుఁడు గరుణించి వల్లవీజనములు గో
రినయట్ట యిచ్చెఁ గరుణా, వననిధి సద్భక్త లోకవత్సలుఁ డంతః.

1071

అధ్యాయము - ౮౭

ఉ. ధర్మతనూభవుం గని పదంబులకున్ నతుఁ దై నపర్యలన్
నిర్మల భక్తిమై నడపి నీవును దమ్ములు బంధుకోటి స
త్కర్మచరిత్రు లై తగు సుఖంబుల నొప్పుచు నున్నవారె నా
నర్మిలిఁ బాండవాగ్రజుఁడు న మృదుసూదనుతోడ ని ట్లనున్. 1072

క. నరసింహాభ! భవత్పద, సరసీరుహ మాశ్రయించు జను లతిసౌఖ్య
స్ఫురణం బొలుపారుచు భువి, జరియింపరె భక్త పారిజాత! మురారీ! 1073

వ. అదియునుం గాక. 1074

సీ. సుమహిత స్వప్న సుషుప్తి¹⁴జాగ్రత్త లను మూఁ డవస్థలఁ బాసి వాఁడి మిగిలి
వెలి నుందు లో నుందు విశ్వ మై యుండువు విశ్వంబు నీయందు వెలుగుచుండు
భవదీయ మహిమచేఁ బాటిల్లు భువనంబు లుదయించు నొకవేళ నుడిగి మడుగు
సచ్చిదానంద సుజ్ఞాని వై యొప్పుచు నవిహత యోగమాయాత్మఁ దనరి

తే. దురితదూరులు నిత్యముక్తులకుఁ జెంద
నలవి యై పెంపు దీపింతు వంబుజాక్ష!
ఘన కృపాకర! నిఖిల వికారదూర!
నీకు మ్రొక్కెద నర్వతోక్తకనాథ! 1075

క. అని వినుతించిన నచ్చటి, జనపాలన బంధు మిత్ర సకలజనంబుల్
విని యనురాగిల్లరి నె, మృనముల నానంద జలధిమగ్నులు నగుచున్. 1076

తే. అట్టి యొ ప్పుగువేళ నెయ్యంబు మెఱసి.
యొక్కచోటను సంతోషయుక్తు లగును
దానవాంతక సతులును ద్రౌపదియును
గూడి తమలోన ముచ్చట లాడుచుండి. 1077

లక్షణ యను కృష్ణుని యష్టమభార్య ద్రౌపదీదేవికిఁ
దనవివాహవృత్తాంతముఁ దెలుపుట

వ. అట్టియెడఁ గృష్ణకథావిశేషంబులు పరితోషంబున నుగ్గడింపుచు, బ్రసంగవశం
బున నా రుక్మిణీదేవి మొదలకు శ్రీకృష్ణ భార్యలఁ గనుంగొని, పాంచాలి
యి ట్లనయె. మిమ్మునుం బుండరీకాక్షుండు వివాహం బైన తెఱంగులు

1. జాగరము ల్ (తం.వా.) 2. సంవిశాఖంధసద్ జ్ఞానివై (హ): సంవిశాఖంధర
జ్ఞానివై (తం.వా.) 3. మగ్గులరగుచున్ (హ)

వినిపింపుఁ దనిన, వారును దమ పరిణయంబుల తెఱంగులు మున్ను నే నీకుం
జెప్పిన విధంబున వినిపించిరి. అందు సవిస్తరంబుగా నేఁ దెలియం బలుకని
మద్ర రాజకన్యకా వృత్తాంతం బా మానిని పాంచాలికిం జెప్పిన విధంబు వినుము.
అని శుకుండు పరీక్షిన్నరేంద్రున కి ట్టనియె.

1078

సీ. పాంచాలితో మద్రపతిసుత యి ట్లను సంగీతవిద్యా విశారదుండు
నారదుచేతి వీణాస్వనకలిత మై నట్టి గోవిందు కథామృతంబుఁ
దవిలి యేఁ గ్రోలి చిత్తము తన్మయత్వంబు నొంది మోదింపుచు నుండు నంత
దుహితృవత్సలుఁడు మధురుఁడు దా గది విని సదుపాయ మొక్కటి మదిఁ దలంచి

తే. చదల నెబ్బంగి నైన గోచరము గాక
వారిమధ్యములో నభివ్యాప్తిఁ దోఁచు
మత్స్యయంత్రంబుఁ గల్పించి మనుజు లెంత
వారి కైనను దివ్య మోవంగ రాని.

1079

తే. ధనువుఁ బవిత్రంబు నిష్ఠరాస్త్రంబు నచట
నంచితం బైన గంధ పుష్పాక్షతలను
బూజ గావించి యునిచి యే పురుషుఁడేని
నిద్ధబలమున నీ చాప మెక్కువెట్టి.

1080

క. ఈ సాయకంబు నారిం, బోసి వెనక మత్స్యయంత్రముఁ ధరఁ గూలక
వేసిన శౌర్యధురీణుఁడు, నాసుత వరియించు నని జనంబులు వినఁగక.

1081

క. చాటించిన న వ్హార్తకుఁ, బాటించి ససంభ్రమములు బాణాసన మౌ
ర్వీ టంకార మహారవ, పాటిత శాత్రవులు బాహుబల సామగ్రుల్.

1082

క. సుందరతనులు తదుత్సవ, సందర్శన కుతుకు లమిత సైన్యములు భూభృ
న్నందను లేతెంచిరి జన, నందిత యశు లగుచు మద్రదనగరంబునకుఁ.

1083

క. చనుదెంచిన వారికి మ,జ్జనకుఁడు వివిధార్చనములు సమ్మతిఁ గావించ
చిన నా బాహుబలాధ్యులు, ధనువుం జేరంగ నరిగి ధైర్యస్ఫూర్తిఁ.

1084

వ. ఇట్లు డగ్గటి యద్ధనువుం గనుంగొని.

1085

ఉ. కొందఱు పూనలేక చనఁ గొందఱు పూని కదల్చలేక పోఁ
గొంద టొకింత యెత్త నొక కొందఱు మోపిడలేక దక్కఁగాఁ
గొంద టొకింత యెక్కిడుచుఁ గోరి నృపాలకు లిట్లు సిగ్గునుం
జెంది తలంగిపోవుచును ²సీ యిట కేగుట నీతిత పునక.

1086

వ. అట్టియెడ.

1087

క. భీముడు రాధేయుడు ను, ధామగతి నైక్కు ద్రోచి తగ న మీనం
భేమఱక దిరుగుచుండయు, దా మేమియు నెఱుగలేక తలఁగిన పిదపఁ. 1088

క. అమరేంద్రతనయుఁ డ మ్మ, త్వము నేయ నుపాయ మెఱిఁగి తగ నేసియు మీ
నముఁ ద్రుంపలేక సిగ్గున, విముఖుండై చనియె నంతవికలుం డగుచుఁ. 1089

వ. ఇట్లు సకల రాజకుమారులుం దమతమ ప్రయత్నంబులు విఫలంబు లైన, ముఖార
విందంబులు ముకుళింప, దైన్యంబున విన్ననై చూచుచున్న సమయంబున. 1090

చ. సరసిజవత్రలోచనుఁడు చాపము సజ్యముచేసి యుల్లస
చ్చర మరివోసి కార్ముకవిశారదుఁ డై యలవోకవోలే భే
చర మగు మీనముం దునిమె సత్వరతఁ సుర సిద్ధ సాధ్య భే
చర జయశబ్ద మొప్పఁ బెలుచఁ గురిసెఁ దివిఁ బుష్పవర్షముల్. 1091

వ. అ య్యవసరంబున, నేనుం బరితుష్టాంతరంగ నై, పరమానంద వికచ వదనార
వింద నగుచు, నిందిందిరసన్నిభంబు లగు చికురబృందంబులు విలస వదనార
కంబునం దళుకు లొలుకు ఘర్మజలకణంబులం గరంగు మృగమదతిలకంపు
టసలున మసలుకొనినం, గరకిసలయంబున నోసరింపుచు, మిసమిస మను మెఱుంగు
గములు గిరికొన నెఱిగొను వడవడ వడంక, నప్పుడు మందగమనంబున. 1092

చ. లలిత పదాబ్జ నూపుర కలధ్వనితో దరహాస చంద్రికా
కలిత కపోలతాలికలఁ గప్పు సువర్ణ వినూత్న రత్నకుం
డలరుచు లొప్పఁ గంకణ ఝణంకృతు లింపెసలార రంగభూ
తలమున కేగుదెంచి ముఖతామరసం బపు డెత్తి చూచుచుఁ. 1093

చ. నరపతులం గనుంగొని మనంబున వారిఁ దృణీకరించి మ
త్కరజలజాత దివ్య మణికాంచన మాలిక న మ్మరారి కం
ధరమున లీలమై నిడి పదంపడి నవ్య మధూకదామ మా
హరి కబరిం దగిల్చితి నయంబునఁ గన్నుల లజ్జ దేఱఁగఁ. 1094

1095

వ. అప్పుడు.

చ. కొలఁదికి మీఱఁగా దమరు గోముఖ డిండిమ మద్దు శంఖ కా
హళ మురళీ మృదంగ పణ వానకదుందుభి ధక్కు కాంస్య మ
ర్దళ ముర జారజాది వివిధ ధ్వను లేపున భూనభోం తరం
బులఁ జెలఁగె నటి నటనముల్ దనరారె మనోహరాకృతిఁ. 1096

వ. అంత.

1097

చ. అమరగణంబుఁ దోలి యురఁగారి సుధాకలశంబుఁ గొన్న చం
దమున సమస్త శత్రువసుధావరకోటిఁ దృణీకరించి య
క్కమలవిలోచనుండు ననుఁ గొఁగిట నొప్పుగఁ జేర్చి సింహసం
క్రమణ మెలర్పఁ గొంచుఁ జనెఁ గాంచనచారు రథంబు మీఁదికిఁ.

1098

వ. అట్లు రథారోహణంబు చేసిన.

1099

చ తురగచతుష్కము విమతదుర్దమ శూరతఁ బూన్చి దారుకుం
డరదము ¹రొప్పు శత్రునిక రాంధతమః పటల ప్రచండ భా
స్కరరుచి నొప్పునట్టి నిజ కార్ముకయుక్త గుణప్రఘోష సం
భరిత దిగంతరుం డగుచుఁ బద్మదళాక్షుండు వోవుచుండఁగన్.

1100

వ. అట్టియెడ సకలరాజలోకంబును గృష్టుని ²విభవంబు చూపొపక, యసంఖ్యంబు
లగు మూఁకలు గట్టి, య మృహత్ముని మహాత్యుంబు దెలియలేక, దర్పాంధు లై,
కణంగి.

1101

ఉ. భావభవ ప్రసూనశర బాధితమానసు లై సమస్త ధా
త్రివర నందనుల్ ³బలువుఁ దెంపును బెంపును సొంపు నేర్పడఁ
దేవకిరీట రత్నరుచి దీపిత పాదసరోజుఁ దైన రా
జీవదళాక్షుఁ దాకిరి విశృంఖలవృత్తి నతిప్రయత్ను లై.

1102

వ. అంత.

1107 ✓ 1108

చ. సరసిజలోచనుండు నిజ శార్ఙ్గ శరాసన ముక్త పేమ పుం
ఖ రుచిర శాతసాయక నికాయములఁ రిపుకోటి నేసి సిం
ధురరిపు విక్రమ ప్రకటదోర్బలుఁ దై విలసిల్లి యొత్తె దు
స్తరచలి తాన్యనైన్యమును సజ్జనమాన్యముఁ బాంచజన్యముఁ.

1104

ఉ. ఆ తఱి భూరి బాహుబలు లైన విరోధినరేశ్వరుల్ మృగ
వాతము లొక్కపెట్టి మృగరాజ కిశోరముపై నెదిర్చి న
⁴ట్లాతురు లై చతుర్విధ సమగ్ర బలంబులతోడఁ గూడి ని
ర్భూతకళంకుఁ దైన నవతోయజనేత్రునిఁ జుట్టుముట్టినఁ.

1105

1. తొప్ప (తం.వా.) 2. విభవంబునకు (తం.వా.) 3. బలుపు (తం.వా.)
4. ద్వైతరులై ...నమిద్ద (తం.వా.)

చ. అలిగి మురాంతకుండు కులిశాభ శరంబుల నూత్న రత్నకుం
దలములతో శిరంబులు రణ నృణీనూపురరాజితోఁ బదం
బులుఁ గటకాంగుళీయక విభూషణ చాపశరాలితోడఁ జే
తులు నిలఁ గూలఁగా విజయదోహలి యై తునుమాడె వెండియున్. 1108

క. హతశేషులు చొక్కాకుల, గతిఁ దూల నిశాత పవనకాండముల సము
ద్ధతి నేసి తోలి విజయో, న్నతుఁ డై నిజనగరి కేగె నగధరుఁ డంతన్. 1107

వ. అట్లు మహిత మంగళాలంకృతంబును, నతిమనోహర విభవాభిరామంబును నగు
ద్వారకానగరంబున కరుగుదెంచిన, మజ్జనకుండు ప్రియంబునఁ దోడన చనుదెంచి.

చ. రణిత వినూత్న రత్నరుచిర స్ఫుట నూపుర హార కర్ణభూ
షణ కట కాంగుళీయక లస త్పరిధాన కిరీట తల్ప వా
రణ రథ వాజి హేతినికరంబులనుం బరిచారికాతతిన్
బ్రణుత గుణోత్తరుండు నవపద్మదళాక్షున కిచ్చె నెమ్మితోన్. 1109

వ. ఇట్లు మహనీయ తేజోనిధి యైన మాధవ దయాపరిలబ్ధి నిఖిల వస్తువిస్తారం
డయ్యును, నిజాధికార శుద్ధికొఱకు మరలం గన్యారత్నంబును, వినూత్న రత్న
వ్రాతంబును సమర్పించె. అని భూసుర గణంబులు వినుతింప, మా తండ్రి యైన
బృహత్సేనుండు (నన్నును సమస్త వస్తువులను) గృష్టనకు సమర్పించి, క్రమం
బున సకల యాదవులను బూజించి, మరలి నిజపురంబునకుం జనియె.

అధ్యాయము — ౮౪

అని చెప్పినఁ గుంతియుఁ, గాంధారియుఁ, గృష్ణయు, నఖిల నృపాలకాంతా జనం
బులును, గోపికలుం దమతమ మనంబుల సర్వ భూతాంతర్యామియు, శీలామానుష
విగ్రహండును, నైన పుండరీకాక్షు చరణారవింద స్మరణానంద పరవశ లై,
కృష్ణం బ్రశంసించిరి. అంత. 1110

చ. బలవ దరాతి మర్దనులఁ బాండుర నీలనిభ ప్రభాంగులన్
గలిత నిజాననాంబుజ వికాస జితాంచిత పూర్ణచంద్ర మం
డలులఁ బరేఖలన్ నరవిడంబునులన్ గరుణాపయోధులన్
విలస దలంకరింపుల నవీన సహిష్ణుల రామకృష్ణులన్. 1111

—: నారదాది ఋషులు శ్రీకృష్ణ దర్శనము చేసికొని వసుదేవునిచేఁ

గ్రతువు చేయించుట :—

వ. సందర్శించు తలంపుల నందఱుఁ దమ హృదయారవిందంబులం బ్రేమంబు
సందడి గొన, నప్పుడు. 1112

- ఉ. ధీరమతిఁ ద్విత త్రితక దేవల సాత్యవతేయ కణ్వులుఁ
నారద గౌతమ చ్యవన నాకుజ గార్గ్య వసిష్ఠ గాల వాం
గీరస కశ్య పాసిత సుకీర్తి మృకండుజ కుంభసంభ వాం
గీరులు యాజ్ఞవల్క్య మృగ శృంగ ముఖాఖిల తాపసోత్తముల్. 1118
- వ. చనుదెంచిన, కృష్ణుండు వారలకుఁ బ్రత్యుత్థానంబు లాచరించి, వివిధార్చనలు
గావించి, యిట్లనియె. 1114
- సీ. సన్మునీశ్వరులార! జన్మభాక్కుల మైన మాకు ని చోట సమ్మతిని దేవ
నికర ¹దుప్రాపులు నిరుపమ యోగీంద్రు లైన మీ దర్శనం బబ్బెఁ గాదె
ధృతి మందభాగ్యు లింద్రియ పరతంత్రులు నయిన మూఢాత్ముల కనఘులార!
భవదీయ దర్శన స్పర్శన చింతన పాదార్చనలు దుర్లభంబు లయ్యు
- తే. నేడు మా కిట సులభ మై నెగెడె గాదె
జగతిపైఁ దీర్థభూతులు సాధుమతులు
మిమ్ము దర్శించుటయు చాలు నెమ్మితోడ
వేతె తీర్థంబు లవనిపై వెదకనేల. 1115
- వ. అదియునుం గాక, యుదకమయంబు లైన తీర్థంబులును, మృచ్చిలా మయంబు
లైన దేవగణంబులును, దీర్థదేవతా రూపంబులు గాకుండుట లేదు. అయిన, నవి
చిరకాల సేవ నార్చనలం గాని పావనంబు సేయవు. సత్పురుషులు దర్శన
మాత్రంబునం బావనంబు సేయుదురు. అని, వెండియు. 1116
- సీ. ఆదిత్య చంద్రాగ్ని మేదిసీ తారాంబు మారు తాకాశ వాఙ్మనము లోలిఁ
బరికింపఁ దత్తదుపాసనంబులఁ ²బునీతములు చేయఁగ నమర్థములు గావు
సకలార్థ గోచర జ్ఞానంబు గల మహాత్మకులు ³ముహూర్తమాత్రమున సేవఁ
జేసి పావనములు సేయుదు రదియు నట్లుండె ధాతుత్రయయుక్త మైన
- తే. కాయమం దాత్మబుద్ధియుఁ గామినీకు
మారులందు స్వకీ యాభిమానములునుఁ
దివిరి జలమునఁ దీర్థబుద్ధియునుఁ జేయు
నట్టి మూఢుండు పశుమార్గుఁ డనఁగ బరఁగు. 1117
- వ. అని, యి వివరంబునఁ గృష్ణుం డాదిన, సాఖిప్రాయంబు లగు వాక్యంబులు విని,
య మ్మునీంద్రులు విభ్రాంత హృదయు లై యూరకుండి, ముహూర్త

1. దృష్టాత్ములు(రం.వా.) 2. (బాని-తపముంచే(హ) 3. తారుముహూర్తమాత్ర సేవఁజేసి(రం.వా.)

మాత్రంబున క మృహోత్ముని యనుగ్రహంబు వడసి, మందస్మిత ముఖులై, యప్పుండరీకాక్షున కి ట్లనిరి. దేవా ! నేమునుం దత్త్వవి దుత్తము లైన బ్రహ్మరుద్రాదులును, భవదీయ మాయా విమోహితుల మై యుందుము. నిగూఢం బైన నీ యిచ్చచేత మమ్ము ననుగ్రహించితివి, భవదీయ చరిత్రంబులు విచిత్రంబులు. ఇ మ్మేదిని యొక్కటియయ్యును బహురూపంబులఁ గానంబడు విధంబున, నీవును మొదలన్ గారణ రూపంబున నేకం బయ్యును, ననేక రూపంబులు గైకొని, జగ దుత్పత్తి స్థితిలయంబులకు హేతుభూతం బన నద్భుత కర్మంబులం దగిలి, లీలావతారంబులు గైకొని, దుష్టజన నిగ్రహంబును, శిష్టజనరక్షణంబును, గావించుచుండువు. ఆదియునుం గాక, వర్ణాశ్రమ ధర్మంబు లంగీకరించి, పురుషరూపంబున వేదమార్గంబు విదితంబు సేసిన బ్రహ్మరూపివి. తపస్సాస్వాద్యాయ నియమంబులచేత నీ హృదయంబు పరిశుద్ధంబు గావున, బ్రహ్మస్వరూపంబు లైన వేదంబులందు వ్యక్తావ్యక్త స్వరూపంబు లేర్పడఁగా నుండువు. కావున బ్రాహ్మణకులంబునెల్ల బ్రహ్మకులాగ్రణి వై రక్షించిన మహానుభావుండువు. ¹మాయాతీతుండ వైన నిన్నును, నీ భూపాల వర్గంబును, నేము దర్శింపంగంటిమి. మా జన్మ విద్యా తపో మహిమలును ²సాఫల్యంబు లయ్యె. నీకు నమస్కరించెదము. అని, బహువిధంబుల గృష్టు నభినందించి, య మ్మురాంతకుచేత నామంత్రణంబులు వడసి, తమతమ నివాసంబులకుం బోవం దలంచు నవసరంబున.

సీ. అ మ్మునీశ్వరులకు నానకదుందుభి యతి భక్తి వందనం బాచరించి
తాపసోత్తములార ! ధర్మతత్త్వజ్ఞులు మన్నించి వినుఁడు మా విన్నపంబు
సత్కర్మ వితతిచే సంచిత కర్మచయంబు నాపెడు సుపాయంబు నాకు
ఘన దయామతిఁ జెప్పుఁ డనిన, న మ్మునివరుల్ భూవరుల్ విన వసుదేవుఁ జూచి

తే. యెలమిఁ బలికిరి నిఖిలయజ్ఞేశుఁ డయిన
కమలలోచనుఁ గూర్చి యాగములు సేయు
కర్మమునఁ బాయు నెట్టి దుష్కర్మ మైన
నిదియ ధర్మంబుగాఁగ నీ మదిఁ దలంపు.

1127 1119

1120

వ. ఆదియునుం గాక.

క. దేవర్షి ³పితృ ఋణమ్ములు, భూవర మఖ వేదపాఠ పుత్రులచేతఁ
వావిరి నీఁగని పురుషుఁడు, పోవు నభోలోకమునకుఁ బుణ్యచ్యుతుఁ డై. 1121

1122

వ. అ ట్లగుటంజేసి నీవును.

1. మాయా జవనికాంతరితుండ వైన నిన్నును (తం.వా.) 2. సఫలంబులయ్యె (తం.వా.)

3. పితృఋణములు (హ.)

- క. వర తన యాధ్యయనంబులఁ, దరియించితి ఋణయుగంబుఁ దడయక ధరణి
వరదేవ ఋణము సవనా, చరణుఁడ వై యీఁగు బొప్పు సమ్మతితోడఁ.
- క. అనవుడు న వ్యసుదేవుఁడు, మునివరులకు ననియె వినయమున మీరలు చె
ప్పినయట్లు మఖము సేసెద, దినకరనిభులార మీర దీర్పఁగవలయుఁ. 1124
- వ. అని యభ్యర్థించి, య మ్మునీంద్రుల యాజకులంగా వరించి, య పృణ్యస్తీ
ర్థోపాంతంబున మహేంద్రామిత వైభవంబున, సప్తాదశ భార్యాసమేతుం దై,
దీక్షఁ గైకొని, య మ్మహాధ్వరంబు వేదోపదిష్టవిధిం బరిసమాప్తించి ఋత్వి
జ్వికాయంబుల బహుదక్షిణలం దనిపి, భార్యాసమేతుం దై, యవభృథస్నానం
బాచరించి, వివిధ రత్న మణిమయ భూషణ విచిత్రాంబర సురభికుసు మానులేప
నంబులు ధరియించి, నిఖిల భూదేవ మాని బంధు రాజలోకంబుల నుచిత సత్కా
రంబులఁ బ్రీతులఁ గావించిన, వారును గృష్టానుమతి నాత్మనివాసంబులకుం
జనిరి. అందు. 1125
- ఉ. ఆ తటి నుగ్రసేన వసుధాధిప పంకజనాభ ముష్టికా
రాతులు దమ్ము నర్థి మధుర ప్రియభాషల నిల్వ వేడినఁ
గొతుక మాతృలఁ వెలయఁగా వసియించిరి గోపగోపికా
వ్రాతముతోడ నచ్చట ధరావర నందయశోద లిమ్ములఁ. 1126
- క హరి నయముల హరి ప్రియముల, హరి మధురాలాపములను హరి కథల మనో
హరలీలఁ దగిలి నందుఁడు, నిరుపమగతి నచట మూఁడునెల లుండె నృపా! 1127
- చ. జలరుహలోచనాది యదుస త్తము లందఱు నన్నిభంగులఁ
గలిత విభూషణాంబర నికాయము లిచ్చి బహూకరించి వీ
డ్కొలిపిన నందముఖ్యులు ముకుందపదాబ్జ మరందపాన స
ల్లలిత నిజాత్మ షట్పదములఁ మరలింపుచు నెట్టకేలకుఁ. 1128
- వ. చని చని. 1129
- ఆ. మరలి మరలి కృష్ణ ! మాధవ ! గోవింద !
పద్మనాభ ! భక్తపారిజాత !
దేవదేవ ! యనుచుఁ దివిరి చూచుచు మధు
రాభిముఖ్యు లగుచు నరిగి రంత. 1130
- క. క్రమమున నచ్చటఁ బ్రావృత్, సమయం బగుటయును బంధుజన యాదవ వ
ర్గము లోలిఁ గొలువ సురగుణ, నమితులు బలకృష్ణు లాత్మ నగరంబునకుఁ.
- వ. వచ్చి, సుఖంబున నుండునంత. 1132

అధ్యాయము - ౮౫

— : శ్రీకృష్ణబలభద్రులు మృతులయిన తమ సహోదరులఁ దెచ్చి
దేవకీదేవికిఁ గనఁబఱచుట :—

సీ. అవనీశ! యొక్కనా! డానకదుందుభి భార్య పద్మాక్షుండు బలుఁడు దొల్లి
శరధిలోఁ జొచ్చిన గురు తనూభవునిని మరలంగఁ దెచ్చిన మహిమ లెల్ల
జనములు దమలోన సన్నుతుల్ సేయంగ విని తనసుతులు దుర్యుత్తుఁడైన
కంసుచే నిహతు లై కాలునిపురి నున్నవారి నందఱఁ జూడఁ గోరి కృష్ణ

తే. బలులకడ కేగి కన్నుల బాష్పకణము
తొలుక నో రామ! రామ! నిత్యోన్నతాత్మ!
పరమ పావనమూర్తి! యో మురవిభేది!
యిందిరానాథ! యోగీశ్వరేశ! కృష్ణ!

1183

క. ముర కంస చైద్య పౌండ్రక, నరక జరాతనయ యవన నరనాయకులఁ
దురితాత్ములఁ బొరిగొని భూ, భర ముడిపినయట్టి మేటిబలులు దలంపఁ. 1184

ఆ. జనన వృద్ధి విలయసంగతి నిఖిలంబుఁ
బొందఁజేయఁ బరమపురుషులార!
మీకు లీల తాట మీ రని నమ్మిన
దాన నేను వినుఁ డుదారులార!

1185

వ. అని యనేకభంగుల వినుతింపుచు నిట్లనియె. మీరలు మహానుభావులరు. మీరు
తొల్లి యనేకకాలంబు చనినక్రిందట, మృతుండై, దండధరు మందిరంబున నున్న
గురుకుమారుని మీ మహాప్రభావంబులు లోకంబులఁ బరిపూర్ణంబు లై ప్రకాశింప,
న క్కాలుని చెంతనుండి మగుడం దెచ్చి, గురుదక్షిణగా నొసంగితిరి. అవ్వీధం
బునం గంసునిచేత హతు లైన మత్సురతుల నందఱ మరలం దెచ్చి నా మనంబున
నున్న దుఃఖంబు నివారింపవలయు. అని దేవకీదేవి ప్రార్థించినం, దమ తల్లి
యాడిన మృదువాక్యంబు లత్యాదరంబున నాదరించి, యప్పు డబ్బల కృష్ణులు
తమ యోగమాయా మాహాత్మ్యంబున సుతలంబునకుఁ జవిరి. అట్టి యెడ. 1186

మ. కనియెఁ దానవుఁ డింద్రసేనుఁడు దశ త్కంజాక్షులఁ దక్షులఁ
ఘనసా రాంబుదవర్ణులఁ నిఖిల లోకైక ప్రభాపూర్ణులఁ
దనరారఁ హలచక్రపాణులను భక్తత్రాణులఁ నిత్యశో
భన వర్ధిష్టుల రామకృష్ణుల జయ భ్రాజిష్టులఁ జిష్టులఁ.

1187

- చ. కని హితకోటితో నెదురుగాఁ జనుదెంచి మనోనురాగ సం
జనిత కుతూహలం డగుచుఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి సమగ్ర కాంచనా
సనముల నుంచి తచ్చరణ సారససేవన సర్వలోక పా
వన సలింబు లొదల ధ్రువంబుగఁ దాల్చి సుభక్తియుక్తుఁ డై. 1138
- సీ. సురభి కాలాగరు హరిచంద నైలాది ధూపంబు లా విశ్వరూపకులకుఁ
గాంచానపాత్ర సంగత రత్న కర్పూర దీపంబు లా జగ ద్దీపకులకుఁ
బాయసాపూ పాన్న పక్వఫలాది నై వేద్యంబు లా వేదవేద్యులకును
దనరు వినూత్న రత్నప్రభా భాసితాభరణంబు లా దైత్యహరణులకును
- తే. మిలమిలని మంచుతోఁ బొలుపలరు బహు వి
ధాంబరంబుల నీల వీతాంబరులకు
సలలిత కుసుమమాలికా మలయజాను
లేపనంబులు భూరి నిరేవులకును. 1139
- వ. సమర్పించి, య ప్పండరీకాక్షుని చరణారవిందంబు లొత్తుచు, నానంద బాష్ప
పూరంబు తోరంబుగా రోమాంచ కంచుకిత శరీరుం డగుచుం, దన కరకమలం
బులు ఫాలభాగంబునం గదియించి, యి ట్లని స్తుతియించె. 1140
- ఉ. ధీయుతుఁ డై నమో భగవతే హరయే పరమాత్మనే ముకుం
దాయ సమస్త భక్తవరదాయ నమః పురుషోత్తమాయ కృ
ష్ణాయ మునీంద్రవంద్య చరణాయ సురారి హరాయ సాంఖ్యయో
గాయ విసీలభాస్వ దలతాయ రథాంగధరాయ వేదసే. 1141
- వ. అని యభినుతించి యి ట్లనియె. 1142
- ఉ. రాజస తామసాత్ములకు రాదు గదా నినుఁ గాన నవ్యపం
కేజ దళాయతాక్ష! మునిగేయ పవిత్రచరిత్ర! విస్ఫుర
ద్రాజకళాధరాజ సురరాజ ముఖామర మౌళిరత్న వి
భ్రాజిత పాదపీఠ! భవబంధ విమోచన! పద్మలోచనా! 1143
- మ. మది నూహింపఁగ యోగివర్యులు భవన్మాయాలతా బద్ధులై
యిద మిత్థం బనలేరు ¹తామసుల మై యేపారు మాబోటి దు
ర్మదు లేరీతి నెఱుంగఁ బోలుదురు ²సమ్యక్జ్ఞాన ధీయుక్తి నీ
పదముల్ చేరెడిత్రోవఁ జూపి భవకూపంబు దరింపింపవే. 1144

ఉ. వైరముచేతఁ జేదిన్యపవర్గము కామముచేత గోపికల్
మీఱినభక్తి నాశ్రితులు మిమ్ము నహర్నిశమున్ మనంబులన్
దారఁగ నీక రూప గుణ తత్పరు లై మిమ్ముఁ బొందుకైవడిన్
భూరి వివేక సత్త్వగుణముల్ గల దేవత లంద నేర్తురే 1145

క. కాన భవత్పద పద్మ, ధ్యానంబునఁ గాని శాస్త్రతత్త్వంబులచేఁ
గానరు శ్రుతి సంవేద్యము, నైన భవత్పదము చిన్మయాకార ! హరీ ! 1146

వ. దేవా ! యేనరుం దైన నేమి, శ్రద్ధాగరిష్ఠ చిత్తుం దై, మిమ్ము సేవించునట్టి మహా
త్ముండు విధిచోదితం బైన ప్రమాణంబువలన విముక్తుం దై వర్తించును. అట్లు
గావున యోగీశ్వరుండ వైన నీ పీఠివ్యుల మైన మమ్ము నిష్పాపులం జేయుము.
అని నుతియించి, మఱియు ని ట్టనియె. 1147

మత్తకోకిల. కంటిఁ గంటి భవాబ్ధి దాటఁగఁ గంటి ముక్తి నిధానమున్
కంటి నీ కరుణావలోకము ¹గంటి పాపము వీడ ము
క్కుంటి తామర చూలులం బొడఁగాన నట్టి మహాత్మ ! నా
యింటికిం జనుదెంచి తీశ్వర ! గృతార్థతఁ బొందితిన్. 1148

వ. దేవా ! యేను భవద్దాసుండ. ఏది పంచినం జేయుదు. ఇచ్చటికి మీరలు విజయంబు
చేసిన కార్యం బానతీయవలయు. అని, కరంబులు మొగిచి, విన్నవించినం బుండరీ
కాక్షుం డతని వాక్యంబులకు సంతసిల్లి, యి ట్టనియె. 1149

సీ. బలిదైత్య ! విను మున్ను ప్రథమయుగంబున నా మరీచికి భార్య యైన వర్ష
యను నింతివలన నందను లార్చు రుద్భవ మైరి వా రొక్కనాఁ డబ్బభవుఁడు
తన పుత్రిపై మోహమునఁ గూడి రతికేళి యొనరింప ²వీరు నవ్వుటయుఁ గ్రోధ
మంది యాసురయోనియందుఁ బుట్టుం డని ఘనశాప మిచ్చె న వ్వనజుండు

తే. తన్నిమిత్రమునను వారు తగిలి హేమ
కశిపునకుఁ బుట్టి రంత ³నాకాకసార్థ
మొదవ వీరలఁ దెచ్చి య య్యోగమాయ
యడరి దేవకి గర్భంబునందుఁ జొనుప. 1150

క. దొరఁకొని కంసుఁడు దోడ్తోఁ బొరిగొనెఁ దత్పుత్ర శోకమునఁ దనచిత్తం
బెరియఁగ దేవకి వారల, దరిసింపఁగఁ గోరి పనుపఁ దగ నసురేంద్రా ! 1151

- క. వచ్చితిమి వారిఁ గ్రమ్మఱ, దెచ్చెద మని తల్లి కోర్కెఁ దీర్చుగ నిపు డే
మిచ్చటికి నీకడం బొర, పొచ్చెము లేకున్నవారె పో వీ రనఘా !
- క. వీరలఁ దోకొని యిపు డే, ధారుణి కి న్నేగి జనని తాపము వాపఁ
వీరలు శాపం బంతటఁ, దీటి మదీయ ప్రసాద ధీయుతు లగుచుకా. 1153
- క. పొలుపుగ సుగతిం బొందఁగఁ, గల రని హరి యానతిచ్చి కరుణాన్వితఁ డై
బలిచే ననుమతిఁ గోని వా,రలఁ దోకోని వచ్చె ని ధ్ధరామండలికికా. 1154
- వ. అట్లు వారలం దెచ్చి యి ట్టనియె. 1155
- క. కనుఁగొనుము వీరి నీ నం, దను లని జనయిత్రికడ ముదంబున వారి
న్నునిచిన న ద్దేవకియును, ఘనపుత్ర స్నేహమోహ కలితాత్మక యై. 1156
- క. చన్నులు దిగ్గనఁ జేపఁగఁ, గన్నుల నానంద బాష్పకణములు దొరఁగఁ
గ్రన్నన గొఁగిట నిడి ననుఁ, గన్నన్నలు వచ్చిరనుచుఁ గౌతుక మొప్పకా. 1157
- వ. అట్లు కౌఁగిటం జేర్చి, నిజాంకపీఠంబున నునిచి, శిరంబులు మూర్కొని, చుబుకం
బులు వుణుకుచుం, బ్రేమాతిశయంబున మేనం బులుక లొలయం జన్నిచ్చిన,
వారును వైష్ణవమాయా మోహితు లై, స్తన్యపానంబు సేయుచు, భగవంతుం
డైన రథాంగపాణి యంగసంగమంబున విగతకల్మషు లై, విరించి శాపసాగరంబు
హరి దయాకటాక్షం బను నావచేతం దరియించి, నిజస్వరూపంబులు ధరియించి,
గృష్టనకుఁ, దల్లిదండ్రులకు వందనం బాచరించి, గగనపథంబున నిజస్థానంబున
కరిగిరి. అంత దేవకిదేవి తనమనంబున. 1158
- క. చచ్చిన బాలురఁ గ్రమ్మఱ, దెచ్చుట గడుఁ జిత్ర మనుచు దేవకి మదిలో
నచ్చెరువడి యది యంతయు, నచ్చపు హరి మాయ గాక యని తలఁచె నృపా !
- క. పరమాత్ముఁ డఖిలజగ దీ, శ్వరుఁ డగు కృష్ణుండు సేయు సత్కృత్యంబుల్
పరికింప నెన్నఁ బెక్కులు, ధరణీవర ! యనిన రాజు తా మునికినియెకా. 1160

అధ్యాయము — ౮౬

—: సు భ ద్రా ప రిణ య ము :—

సీ. మునినాథ! పార్థుండు వనజనాభుని సహోదర సుభద్రను నేవిధమునఁ బెండ్లి
యయ్యె నా విధమంత నొయ్యనఁ గ్రమముతోఁ దెలియంగ నెఱిగింపు ధీవిశాల!
యనవుడు నా వ్యాసతనయుఁ డాతనిఁ జూచి వినవయ్య నృప! దేవభిక్షుని సుతుఁడు
మును దీర్ఘయాత్రాసముత్సుకుం డగుచును రమణఁ బ్రభానతీర్థమున నుండి

తే. యా తలోదరితోడి నెయ్యంబు కలిమిఁ
జూడఁగోరుచు రాముండు సుందరాంగిఁ
గౌరవేంద్రున కీ సమకట్టె ననుచుఁ
దనకు నెఱుంగ రా నా పురందరసుతుండు.

1161

ప. అట్లు సుభద్రాదర్శనోత్సాహంబు దన మనంబున సందడిగొనం, ద్రిదండివేషంబు
ధరియించి, ద్వారకాపురంబునకుం జనుదెంచి, య ప్పొరజనంబులు భక్తిస్నేహం
బుల ననిశంబుఁ బూజింపఁ, దన మనోరథసిద్ధి యగు నంతకుం గనిపెట్టుకొని,
వానకాలంబు చనునంతకు న ప్పట్టణంబున నుండు సమయంబున.

1162

క. రాముండు తత్కపటాకృతిఁ, దా మదిఁ దెలియంగలేక తగ నొకనాఁ డా
భూమివరతాపసుఁ డో, రామిం గని యాత్మమందీరమునకుఁ దెచ్చెన్.

1163

ఆ. తెచ్చి భిక్షసేయ దేవేంద్రతనయుండు
కుడుచుచుండి యచటఁ గోరి మెలఁగు
నసమఱాణు మోహనాస్త్రింబుకై వడి
వీరమోహి నన విహారలీల.

1164

ప. సుభద్ర విహరింపుచున్న సమయంబున.

1165

చ. జలరుహపత్రనేత్రు ననుసంభవ చారు వధూలలామ స
ల్లిత విహార విభ్రమ విలాసము లాత్మకు విందుసేయ న
బ్బలరిపునందనుండు గని భావజసాయక బాధ్యమాన వి
హ్వల హృదయాబ్జుఁ డై నిలిపె న త్రుణీమణియందుఁ జిత్తమున్.

1166

ఉ. ఆ తరుణీశిరోమణియు నర్జును నర్జున చారుకీర్తి వి
భ్యాతుని నింద్రనందను నకల్మషమానసుఁ గామినీ మనో
జాతునిఁ జూచి పుష్పశరసాయక జర్జరి తాంతరంగ యై
భీతిలియుండె సిగ్గు మురిపెంబును మోహము దేఱు చూపులన్.

1167

ప. అట్లా నృపసత్తమ మత్తకాశిను లొండొరుల చిత్తంబులు చిత్తజాయత్తంబు లై,
కోర్కులు తత్తఱింపం, దాల్ములు వీడి, సిగ్గునం జిట్టుముట్టాడుచున్న యంత,
నొక్కనాఁడు దేవతామహోత్సవ నిమిత్తంబున న త్రలోదరి పురంబు వెలుపలికి
నరుగుదెంచిన, నర్జునుండును, కృష్ణ వసుదేవ దేవకిదేవుల యనుమతంబు వడసి,
తానునుం దోడన చని, యప్పుడు.

1168

సీ. సాంద్ర శరచ్చంద్ర చంద్రికాస్ఫూర్తి చే రాజిల్లు పూర్ణిమా రజనివోలెఁ
బూర్జేందుబిం బావతీర్థ మై యిలమీద భాసిల్లు హరిణశాబకమువోలెఁ
సులలిత మేఘమండలమును నెడఁబాసి వసుధఁ గ్రుమ్మరు తటిద్వల్లివోలె
మాణిక్యరచిత సన్మహిత చైతన్యంబుఁ బొందిన పుత్రడిబొమ్మవోలె

తే. లలిత విభ్రమ రుచికళా లక్షణములు
పొసఁగ రూపైన శృంగారరసమువోలె
నర్థిఁ జరియించుచున్న పద్మాయతాక్షిఁ
బ్రకట సద్గుణభద్ర సుభద్రఁ జూచి.

1169

వ. అప్పుడు డాయంజని, యరదంబు పై నిడికొని పోవుచుండఁ గనుంగొని, యదు
బలంబులు మదంబున నంటందాఁకిన, నప్పు డ య్యాఖండలనందనుండు, ప్రచండ
గాండివ కోదండ నిర్ముక్త కాండంబులం దూలించి, యఖండ బాహదండ విజయ
ప్రకాండుం డై, ఖండవప్రస్థపురంబున కరిగె. అట బలభద్రుం డ వ్వార్త విని,
విలయసమయ సమీరసఖుని కైవడిం, బటు రోషభీషణాకారుం డై, క్రోధించినం
గని, కృష్ణుండు మొదలయిన బంధుజనంబు లతని చరణంబులకుం బ్రణమిల్లి,
మృదుమధుర భాషణంబుల ననునయించి, యొడంబడునట్లుగా నాడిన నతండును,
సంతుష్టం డై, మనంబునఁ గలంకదేఱి యప్పుడు.

1170

క. కరులన్ దేరుల సుత్రమ, హరులన్ మణిపేమ భూషణాంబర భృత్యో
త్కర దాసికాజనంబుల, ¹నరణముఁ దగ నిచ్చి పంపె ననుజకుఁ బ్రీతిన్. 1171

వ. ఇట్లు కృష్ణున కభిమతముగా నర్జునసుభద్రల కరణం బిచ్చి, పంపె. అని చెప్పి,
యోగీంద్రుండు మఱియు నిట్లనియె.

1172

—: శ్రీకృష్ణుడు ఋషిసమేతుఁ డై మిథిలానగరమునకుఁ బోవుట :—

సీ. నరనాథ ! విను భువనప్రసిద్ధంబుగ దీపించునట్టి విదేహదేశ
మందు భూకాంతకు నానందర్పణం బనఁ దనర్చిన మిథి లను పురమునఁ
గలఁడు శ్రీహరి పాదకంజాత భక్తుండు గళిత రాగాది వికారుఁ డమల
చరితుఁ డక్రోధుండు శాంతుండు నిగమార్థ కోవిదుం డగు శ్రుతదేవుఁ డనెడి

తే. ²భూసురోత్తముఁ డొకఁ డనిచ్చాసమాగ
తంబు ³తుష మైన పేమకైలంబు గాఁగఁ
దలఁచి పరితోష మందుచుఁ దగ గృహస్థ
ధర్మమున నుండి సముచితకర్ముఁ డగుచు.

1173

ఉ. ఆ పురి నేలువాఁడు బహుశాశ్వుఁడు నా నుతి కెక్కినట్టి ధా
త్రిపతి యా ధరామధుని రీతిని నిష్కలు షాంతరంగుఁ డై
యే పనులందు ధర్మగతి నేమట కర్థి జరించుచుండె ల
క్షిపతి వారిపై గరుణఁజేసి ప్రసన్న ముఖాంబుజాతుఁ డై.

1174

వ. అట్లు కృష్ణుండు వారలం జూచువేడ్క నిజస్యందనారూఢుం డై, నారద వామ
దే వాత్రి కృష్ణ రా మాసితారుణ దివిజగురు కణ్వమైత్రేయ చ్యవనులు, నేనును
మొదలయిన మును లనుగమింపం జనుచు, దత్తదేశనివాసు లగు నానర్తక ధన్య
కురు జాంగల వంగ మత్యు పాంచాల కుంతి మధు కేకయ కోసలాది భూవరులు,
వివిధ వస్తుప్రచయంబులుఁ గానుక లిచ్చి సేవింప, గ్రహమధ్యగతుం డై దీవించు
సూర్యునింబోలి, య ప్పండరీకాక్షుండు మందస్మిత వదనారవిందుం డగుచు
వారలం గరుణార్ద్రదృష్టిం జూచి, యోగక్షేమంబు లరసి, సాదరం బగు భాషణం
బుల నాదరింపుచు, గతిపయ ప్రయాణంబులం జని, విదేహనగరంబు డాయు
టయు, నా బహుశాశ్వుం డ మ్మాధవు రాక విని, మనంబున హర్షింపుచు, వివిధ
పదార్థంబులు గానుకలుగాఁ గొని, తానును, శ్రుతదేవుం డను మహీసురుండును,
నెదురుగాఁ జనుదెంచి, యప్పుడు.

1175

ఉ. ఆ మునికోటికిఁ వినయ మారఁగ వందన మాచరించి యా
తామరసాభలోచనుఁ డుదారచరిత్రుఁడు పాపగోత్ర సు
త్రాముఁడు భ క్తలోక శుభదాయకుఁ డైన రమేశు సద్గుణ
స్తోమని పాదపద్మములు స్తోకఁగ మ్రొక్కి వినము లై తగఁ.

1176

చ. కరములు మోడ్చి యో పరమకారుణికోత్తమ ! సీవు నీ మునీ
శ్వరులును మద్గుహంబునకు వచ్చి మముఁ గృపచేసి యిచ్చటఁ
గర మనురక్తిఁ బూజనలు గైకొనుఁ డంచు నుతించి వేఁడ నా
హరి మనమందు ¹వారి వినయంబుల ²కెంతో ప్రమోద మందుచున్.

1177

చ. తిరముగ వారి యిష్టములు దీర్చఁదలంచి మురాసురారి యొం
డొరుల కెఱుంగకుండ మునియూధముఁ దానును నేగె వారి మం
దిరముల కేకకాలమున ధీరత నా ధరణీవరుండు వా
రిరుహదళాయతాక్షు మునిబృందములం గనకాసనంబులఁ.

1178

సీ కూర్చుండ నియమించి కొమరారు కాంచన కలభౌత కలశోదకములచేతఁ
బాదముల్ గడిగి తత్పావన జలములు దానును సతీయు బాంధవజనంబుఁ
గర మర్థి నిజమ స్త్రకంబుల ధరియించి వివిధార్చనములు సద్విధి నొనర్చి
మణిభూషణాంబర మాల్యానులేపన రాజిత ధూపసీరాజనములు

తే భక్తిఁ గావించి పరిమృష్ట బహువిధాన్న
పాయ సామూహ పరిపక్వ ఫలము లోలి
నారగింపఁగఁజేసి కర్పూరమిళిత
లలిత తాంబూలములు నెయ్యి మలర నొసఁగె.

1179

వ. ఇట్లు సమర్పించిన యనంతరంబ, య మ్మిథిలేశ్వరుం డయిన జనకుండు పరమా
నందంబు నొంది.

1180

చ. హరి పదపద్మయుగ్మము నిజాంకతలంబునఁ జేర్చి యొత్తుచుం
బురుషవరేణ్య ! యీ నిఖిలభూతగణావళి యాత్మలందు సు
స్థిరమతిఁ గర్మసాక్షివి సుధీవర ! నీ పదభక్తకోటితో
నరయ 1రమాహినాథ చతురాస్యులుఁ బోల 2రటందు వెప్పుడున్.

1181

వ. అట్టి లోకవిదితం బైన భవద్వాక్యంబు నిక్కంబుగా భవదీయ పాదారవిందంబు
లందు నొకానొకవేళ లేకమాత్రధ్యానంబు గల నాగృహంబున కకించనుండ
నని చిత్తంబునం దలంపక, భక్తవాత్సల్యుండ వగుటంజేసి విజయము చేసితివి.
భవత్పాదపంకేరుహ ధ్యానసేవారతిం దగిలిన మహాత్ములు త్వద్ధ్యానంబులు వదలం
జాలుదురే? నిరంతరంబును శాంతచిత్తులై, నిష్ఠించనులై, యోగింద్రులై, నీవలనం
గోరిక గల వారలకు నిన్నైన నిత్తువుగదా ! అని వెండియు ని ట్టనియె.

1182

తే. కృష్ణ ! పరమాత్మ ! యదుకుల క్షీరవార్ధి
పూర్ణచంద్రమ ! దేవకీపుత్ర ! సుజన
వినుత ! నారాయణాచ్యుత ! వేదవేద్య !
భక్తజనపోష పరితోష ! పరమపురుష !

1183

ఉ. శ్రీపురుషోత్తమాఖ్య : యదుసింహకిశోరక : భక్తలోకర
తా పరతంత్ర ! నీవు మునిసంఘయుఁ గొన్ని దినంబు లుండవే
నీ పదపద్మరేణువులు నెమ్మి మదీయగృహంబు సోఁకినన్
దాపనవంద్య ! యే నిపుడు ధన్యుడ నయ్యెదఁ గాదె మాధవా !

1184

వ. అని యభ్యర్థించినం బ్రసన్నుం డై, య ప్పండరీకాక్షుండు నిజకులప్రదీపకుం
డయిన జనకచక్రవర్తిం గరుణించి, య మ్మిథిలానగరంబునం బౌరజనంబులకు
నున్నత శోభనంబులు గావించుచుం, గొన్ని దినంబు లుండె. అంత. 1185

మ. శ్రుతదేవుండును మోది యై మునిజన స్తోమంబుతో నిందిరా
పతిఁ దోకొంచు నిజాలయంబునకు నొప్ప న్నేగి యచ్చోట స
మ్మతి దర్బాస్తరణంబుల న్నునిచి సమ్యక్ జ్ఞానపారీణుఁ డై
సతీయుం దానుఁ బదాబ్జముల్ గడిగి చంచదృక్తిఁ దత్తోయముల్. 1186

చ. శిరములఁ దాల్చి నవ్య తులసీదళదామ కుశ ప్రసూన వి
స్ఫుర దరవిందమాలికలఁ బూజ యొనర్చి గృహాంధకూప సం
చరణుండ నైన నాకడకుఁ జక్రి దనంతనె వచ్చునట్టి ను
స్థిరమతి నే తపంబు మును చేసితి నంచును సంతసింపుచున్. 1187

తే. మఱియుఁ దత్పాదతీర్థంబు మందిరమునఁ
గలయఁ జిలికించి సంప్రీతి గడలు కొనఁగఁ
బ్రత ఫల పుష్ప తోయముల్ భక్తి నొసఁగి
హరి మురాంతక మూర్తి నిజాత్మ నిలిపి. 1188

తే. మానితంబుగ విశ్వనిధానమూర్తి
యైన కృష్ణుండు తన యింట నారగించెఁ
దన మనోరథసిద్ధియుఁ దనకు నబ్బె
ననుచు బయిపుట్ట మల్లార్చి యాడుచుండె. 1189

చ. తరుణియుఁ దానుఁ బుత్రులుఁ బదంపడి కృష్ణ భజింపుచుండఁ ద
చ్చరణము లంకపీఠమునఁ జూచిన మెల్లన యొత్తుచున్ రమా
వరుఁ గని పల్కె భక్తజనవత్సల! మామక భాగ్య మెట్టిదో
హర చతురాస్యులు న్నెఱుంగ నట్టి నినుం గనుఁగొంటి నెమ్మితోన్. 1190

క. ముని యోగిమానస స్ఫుట, వనజంబుల నెల్లప్రౌఢు వనియించు భవ
ద్దన దివ్యమూర్తి నాలోచన గోచర మయ్యెఁ గాదె సర్వాత్మ! హరీ! 1191

వ. దేవా! నీ సచ్చరిత్రంబులు గర్జరసాయనంబులుగా నాకర్షింపుచు, నీకుం బూజ
లొనర్చుచు, నీ చరణారవిందంబులకు వందనంబు సేయుచు, నీ దివ్యనామసంకీర్త
నంబు చేయుచుం, తమ శరీరంబులు భవదధీనంబులుగ మెలంగు నిర్మల
బోధాత్ము లగువారి చిత్తంబులను దర్పణంబులం గానంబడు చుండువు. కర్మ
విక్షిప్త చిత్తులైనవారి హృదయంబుల నుండియు, దూరగుండ వగుదువు. అని
మఱియు నిట్లనియె. 1192

సీ. నీకు మ్రొక్కెదఁ గృష్ణ! నిగమాంత సంవేద్య! లోకరక్షణ! భక్తలోకవరద!
నీ పాదసేవనా నిరతుని నన్ను నేపనిఁ బంపె దానతి మృనినఁ గృష్ణఁ
డెలనవ్వు మోమునఁ జెలువొంద నా విప్రు కర మాతృకరమునఁ గదియఁజేర్చి
పాటించి యతనితోఁ బలికెఁ దపశ్శక్తి వఱలిన య మ్మునివర్యు లెపుడు

తే. తమ పదాంబుజరేణు వితానములను
దగిలి లోకంబులను బవిత్రంబు సేయు
వారు ననుఁ గూడి యెప్పుడు వలయు నెడల
కరుగుదెంతురు నీ భాగ్యగరిమ నిటకు.

1193

వ. చనుదెంచిరి. పుణ్యస్థలంబులును, విప్రులును, దేవతలును, సంస్కర్షణ దర్శనార్హ
నంబులం బ్రాణులను సమస్త కిల్బిషంబులం బాయం జేయుదురు. అదియును
గాక, బ్రాహ్మణుండు జననమాత్రంబునం జీవకోటియందు ఘనుం డయియుండు.
జప తపో ధ్యానాధ్యయ నాధ్యాత్మములం జతురుం డై, మత్కలాశ్రయం
డయ్యె నేని, నతం డుత్తముం డై వెలుంగు. అతనిం జెప్పనేల? అని మఱియు
ని ట్టనియె.

1194

క. నా మది విప్రులపైఁ గల, ప్రేమము నా తనువునందుఁ బెట్టని కతనఁ
భూమీసురు లర్హులు నీ, వీ మునులం బూజసేయు మిద్ధ చరిత్రా!

1195

క. ఇదియే నా కిష్టము ననుఁ, బదివేలవిధంబు లొలయ భజించుటగా
మది కిం పగు నటు గావున, వదలని భక్తిఁ భజింపు వసుధామరులఁ.

1196

క. అని నర్వలోక గురుఁ డగు, వనజోదరుఁ డానతిచ్చు వాక్యంబుల జా
డనె భూమీసురుఁ డ మ్ముని, జనులకు సద్భక్తిఁ బూజ సలిపెఁ వరుసఁ.

చ. ఎనయఁగఁ గృష్ణఁ డంత మిథిలేశ్వర భూసురులఁ గృపావలో
కన మొలయ న్ననూన సుభగస్థితిఁ బొందఁగజేసి వారి వీ
డొని రథ మెక్కి దివ్య మునికోటియుఁ దానును వచ్చెఁ గ్రమ్మఱఁ
జనవర! మోక్షదం బగు కుశస్థలికిం బ్రమదాంతరంగుఁ డై.

1198

అధ్యాయము — ౮౭

—: శ్రీ మ తి గీ త లు :—

వ. అని చెప్పిన, బాదరాయణికి నణిమన్యునందనుం డి ట్టనియె. మునీంద్రా! ఘట
పటాది వస్తుజాతంబుభంగి నిర్దేశింప నర్హంబు గాక, సత్త్వాది గుణభూత్యం బైన
బ్రహ్మంబునందు సత్త్వాది గుణగోచరంబు లైన వేదంబు లే క్రమంబునం

బ్రవర్తిండు, నట్టి చందంబు నా కెఱుగింపుము. అనిన, భూవరునకు మునివరుం
డి ట్టనియె. సకల చేతనాచేత నాంతర్యామి యైన సర్వేశ్వరుండు సర్వశబ్ద
వాచ్యుండు గావున, సకల జంతునివహంబులందు బుద్ధింద్రియ మనః ప్రాణ
శరీరంబులను సృజియించి, చేతనవర్గంబునకు జ్ఞానప్రదం డగు. కావున, సకల
నిగమసమూహంబులును, దత్స్వరూప గుణవైభవ ప్రతిపాదకంబులా గావున
ముఖ్యం బై ప్రవర్తిండు. శ్రుతిస్తోత్రం బుపనిష త్తుల్యంబు. ననేక పూర్వఋషి
పరంపరా యాతంబును నైన దీనిని శ్రద్ధాయుక్తుం డై యెవ్వం డనుసంధించు,
నతనికి మోక్షంబు సులభంబు దీనికి నారాయణాభ్యాతం బగు నొక్క యుపా
భ్యాసంబు గలదు. వినిపింతు, ఆకర్షింపుము. భగవత్ప్రియుం డైన నారదుఁ
డొక్కనాఁడు నారాయణాశ్రమంబునకుం జని, ఋషిగణసమేతుం డైన నారాయణ
ఋషిం గనుంగొని, నీవు నన్నడిగినట్ల య మ్మహాత్ముని నడిగిన, నతండు మున్నీ
యర్థంబు శ్వేతద్వీపవాసు లయిన ¹యోగీంద్రులు ప్రశ్నచేసిన, వారలకు సనంద
నుండు సెప్పినప్రకారంబు నీ కెఱింగించెద నని చెప్పఁదొణంగె. శయానుం డైన
రాజశ్రేష్ఠునిం తత్పరాక్రమ దక్షతాది చిహ్నంబులు నుతియించు వందిజనంబుల
చందంబున, జగదవసానసమయంబున ననేక శక్తి యుతుం డై, యోగనిద్రా
వశుం డైన సర్వేశ్వరుని వేదంబులు స్తోత్రంబుసేయు విధంబు నారాయణుండు
నారదునకుం జెప్పిన తెఱంగు వినుము. అని యి ట్టనియె. 1199

సీ. జయ జయ హరిదేవ ! సకలజంతువులకు జ్ఞానప్రదుండవు గాన వారి
వలన దోషంబులు గలిగిన సుగుణ సంతానంబుగాఁ గొని జ్ఞానశక్తి
ముఖ్య షడ్గుణ పరిపూర్ణతఁ జేసి మా!యాత్మావశిష్టుఁడ వగుచుఁ గార్య
కారణాత్మకుఁడ వై కణఁగి చరింపుచు నున్న నీయందుఁ బయోరుహాక్ష !

తే. తివిరి యాహ్నాయములు ప్రవర్తిండుఁ గాన
ప్రకట త్రిగుణాత్మకం బైన ప్రకృతితోడి
యోగ మింతయు మాన్పవే యోగిమాన
సాంబుజాత మధువ్రత ! యని నుతించి.

1200

వ. అదియునుం గాక.

1201

సీ. పరమ విజ్ఞానసంపన్ను లై నట్టి యోగీంద్రులు మహిత నిస్తంద్ర లీలఁ
బరిదృశ్యమాన మై భాసిల్లు ని మ్మహి పర్వతముఖర ప్రపంచ మెల్లఁ
బ్రకట బ్రహ్మస్వరూపము గాఁగఁ దెలియుదు రెలమి నీవును జగద్విలయ వేళ
నవశిష్టుఁడవు గాన ననఘ : నీయందు నీ విపుల విశోదయ విలయము లగు

- తే. ఘటశరావాదు లగు మృద్వికారములు మృ
దాత్మకం బైన యట్లు పద్మాయతాక్ష !
తవిలి కారణరూపంబు దాల్చి లీలఁ
గడఁగి నీయందు బుద్ధి వా క్కర్మములను. 1206 1202
- క. అలవడఁ జేయుచు నుందురు, బలకొని యిలఁ బెట్టఁబడిన పదవిన్యాసం
బులు పతనకారణము గా, నలవున సేవింపుము గృతార్థులు నగుచున్. 1203
- క. లీలం బ్రాకృతపూరుష, కాలాదిక నిఖిల మగు జగంబుల కెల్లఁ.
మాలిన్య నివారక మగు, నీ లలితకళా సుధాబ్ధినిం గ్రుంకి తగన్. 1204
- చ. భరిత నిదామతపుఁ డగు పాంథుఁడు శీతలవారిఁ గ్రుంకి దు
ష్కర మగు తాపముం దొఱఁగు కైవడి సంసర ణోగ్రతాపమున్
వెరవునఁ బాయుచుండుదురు నిన్ను భజించు మహాత్ముకుల్ జరా
మరణ మనోగుణంబులఁ గ్రమంబున బాయట సెప్పనేటికిన్. 1205
- వ. అదియునుం గాక. 1206
- సీ అనయంబు దేహి నిత్యానిత్య సద్విలక్షణమునఁ బంచకోశ వ్యవస్థ
లను వృద్ధి బొరయుచు నిందులోనున్న ప్రాణాన్న బుద్ధి విజ్ఞానమయము
లను చతుష్కోశంబు లవ్వల వెలుఁగొందు నానందమయుఁడవు గాన దేవ !
సురుచిర స్వప్రకాశుండవు నీ పరిగ్రహము గల్గుటఁ జేసి గాదె ప్రకృతి
- తే. మహదహంకార పంచతన్మాత్ర గగన
పవన తేజోంబు భూ భూతపంచకాది
కలిత తత్త్వముల్ బ్రహ్మాండకార్య కరణ
మందు నెవుడు సమర్థంబు లగుటఁజేసి. 1207
- క. కోరి శరీరులు భవదను, సాదంబున నిహపరైక సౌఖ్యంబులఁ బెం
పారఁగ నందుచునుందురు, ధీరజనోత్తము లనంగ దివిజారిహరా ! 1208
- ఆ. నిన్ను ననుసరింప నేరని కుజనులు
వవనపూర్ణ చర్మభస్మి సమితి
యోజఁ జేయుచుండు రుచ్చస్వసనంబులు
బలసి యాత్మదేహ భజను లగుచు. 1209

సీ. దేవ ! కొందరు సూక్ష్మదృక్కు లైనట్టి మ హాత్ములు బుదరస్థుఁ డైన వహ్నిఁ
గా మదిఁ దలఁతురు కైకొని మఱికొంద టారుణు లనువేర నమరు ఋషులు
లీల సుషుమ్న నాడీమార్గగతుఁడ వై హృత్ ప్రదేశమునఁ జరింపుచున్న
రుచి దహరాకాశ రూపిగా భావించు రట్టి హృత్పద్మంబునందు వెడలి

తే. వితత మూర్ధన్య నాడికాగతుల నోలి
బ్రహ్మరంధ్రంబుఁ బ్రాపించి పరమపురుష !
సుమహి తానందమయ పరంజ్యోతి యైన
యీశు నినుఁ బొంది మఱి పుట్ట రిల మహీశ !

1210

వ. మఱియు, వివిధ కాష్ఠాంతర్గతుం డైన వాయుసఖుండు, తద్గత దోషంబునం
బొరయక, నిత్యశుద్ధుం డై, తరతమభావంబున వర్తించుచందంబున, స్వసంకల్ప
కృతంబు లైన విచిత్రశరీరంబులయందు సంతర్యామి వై ప్రవేశించి, తత్ర
ద్విచిత్ర యోనిగతం బయిన హేయంబులం బొరయక, సకలాత్మసమం బై,
బ్రహ్మం బయిన నిన్ను నైహికాముష్మిక ఫలసంగమంబు లేక, విగత రజో
గుణంబులం దగిలి, కొందఱు భజియింపుచుండుదురు. అదియునుం గాక, దేవా !
భవదీయ సంకల్పాధీనంబు లయిన శరీరంబులనుం బ్రవేశించియున్న జీవసమూ
హంబు నీకు శేషభూతం బని తెలిసి, కొందఱు భవనివారకం బైన శ్రీ మ
త్త్వచ్చరణారవిందంబులు సేవించి, కృతార్థు లగుదురు. మఱియును.

1211

సీ. అనఘ ! దుర్గమ మైన యాత్మతత్త్వంబు ప్ర వర్తించుకొఱకు దివ్యంబు లైన
యంచిత రామకృష్ణా ద్యవతారముల్ భజియించియున్న నీ భవ్యచరిత
మను సుధాంభోనిధి నవగాహనము చేసి విశ్రాంతచిత్తు లై వెలయుచుండి
మోక్షంబు బుద్ధి నవేక్షింప నొల్లరు మఱియుఁ గొందఱు భవచ్చరణపంక

ఆ. జములఁ దగిలి పుణ్యతము లైన హంసల
వడుపు నొంది భాగవతజనముల
నొనరువారు ప్రకట యోగిజన ప్రాప్య
మైన ముక్తిఁ గోర రాత్మలందు.

1212

ఉ. కొందఱు నీ శరీరము లకుంతభక్తి భవద్యశంబు లై
చెందఁగ నీ పదాబ్జములు సేరి భజింపుచుఁ దత్పుఖాత్ము లై
యుందురు కొంద టీ తనువు లోలి ధరించి భవత్పదాబ్జముల్
పొందుగఁ గొల్వలేక యిలఁ బుట్టుచుఁ జచ్చుచు నుండు రవ్యయా !

1218

చ. యమ నియమాది యోగమహితాత్మకు లైన మునీంద్రులు విరో
ధమునఁ దలంచు చైద్యవసుధావర ముఖ్య నృపుల్ ఫణింద్ర భో
గము లన నొప్పు బాహువులు గల్గిన మిమ్ము భజించు గోపికల్
క్రమమున నేమును సరియకామె భవత్కృపఁ గంజజోదరా ! 1214

మ. అరవిందాక్ష ! భవత్స్వరూప మిలఁ బ్రత్యక్షంబునం గాన నె
వ్వరికిం బోలదు శాస్త్రగోచరుడ వై వర్తింతు వీ సృష్టిముం
దర సద్రూపుడ వైన నీవలన నే ధాత్ర్యా ద్యమ ర్దుల్ జనిం
చిరి ని న్నంతకు ము న్నెఱుంగఁగలమే చింతింప నే మచ్యుతా ! 1215

వ. అట్టి నిన్నుం బరమాణుకారణవాదు లైన కణ్వ గౌతమాదులును, ప్రకృతి
కారణవాదు లైన సాంఖ్యులును, దేహాత్మవారు లైన బౌద్ధులును, వివిధంబు
లయిన కుతర్కంబులచేతం బరస్పరావ్యాహతంబు లైన మతంబులు తమతమ
కుతర్కవాదంబుల సమర్థింపుచు, నిన్నుం దెలియలేరు. మహాభాగ్యవంతు లైన
యోగీంద్రులకు నీవు ప్రత్యక్షం బైన నివియన్నియు నసత్యంబు లని కానవచ్చు.
వెండియుఁ, గొంద టీ నచరాచర వస్తుజాతంబులకు నంతర్యామి వై, సర్వంబు
నీవ యగుటం దెలియలేక నిత్యం బనియు, ననిత్యం బనియును, విఫరీతబుద్ధిం
దెలియుదురు గాని, భవదీయ దివ్యతత్త్వంబు నిక్కంబుగఁ దెలియనేరరు.
కొందఱు జగచ్ఛరీరుండవు గాన జగద్రూపకుండ వైన నిన్నుం, గటక మకుట
కర్ణికాది వివిధ భూషణభేదంబు గనకంబు నిజస్వరూపంబు విడువక వర్తిం
చందంబున, జగద్వికారానుగతుండ వయ్యును, నిఖిలహేతు ప్రత్యసీక కళ్యాణ
గుణాత్మకుండ వై, యుండుదు వని యాత్మవిదు లైనవారు దెలియుదురు,
అదియునుం గాక ! 1216

మ. వనజాతాక్ష ! భవత్పదాబ్జయుగ సేవాసక్తు లైనట్టి య
జ్ఞనముల్ మృత్యుశిరంబు దన్ని ఘన సంసారాంబుధిఁ దాఁటి పా
వను లై లోకములుం బునీతములుగా వర్తింపుచు నిత్య శో
భన మై యొప్పెడి ముక్తిఁ బొందుదురు శుంభద్ వైభవోపేతు లై 1217

మ. మిమ్ము సద్భక్తి భజింప నొల్ల కిల దుర్మేధఁ బ్రవర్తింతు నీ
చ మతివ్రాతము నేర్పునం బసులఁ బాశశ్రేణి బంధించు చం
దమునఁ బెక్కగు నామరూపములచేతఁ వారి బంధించి దు
ర్గమ సంసారపయోధిఁ ద్రోతువు దశ త్కంజాతవక్రక్షణా ! 1218

వ. దేవా ! కర్మమూలంబు లయిన పాణిపాదంబులు లేనివాడ వయ్యును, స్వతం
త్రుండవు. బ్రహ్మాదులు భవత్పరతంత్రులై యుండుదురు. స్థిర చర రూపంబు

లుం గల చేతనకోటికి నీవు సర్వవిధి నియంతపు. కావున నీ కృపావలోకనంబు
గలవారికి మోక్షంబు కరస్థితం బై యుండు. భవత్కృపావలోకనంబు లేనివారు
కష్టాత్ము లై, దుర్గతిం గూలుదురు. అట్టి జీవులు దేవ తిర్య జ్ఞునుష్ఠ స్థావరాది
శరీరంబులు సొచ్చి, యణురూపులై యుందురు. అందును నీ వంతరాత్మ వగుచు
నుందువు. మఱియును. 1219

క. మదిఁ దలపోయఁగ జలబు, ద్బుదములు ధరఁ బుట్టి పొలియు పోలిక గల యీ
త్రిదశాది దేహములలో, వదలక వర్తించు నాత్మవర్గము నోలిక. 1220

అ. ప్రళయవేళ నీవు భరియింతు వంతకుఁ
గారణంబ వగుటఁ గమలనాభ!
భక్తపారిజాత! భవ భూరి తిమిర ది
నేశ! దుష్ట దైత్యనాశ! కృష్ణ! 1221

చ. అవఘ! జితేంద్రియస్ఫురణు లయ్యునుఁ జంచల మైన మానసం
బను తురగంబు బోధమహి తాత్మవివేకపు నూలిత్రాట న
ల్లనఁ గుదియంగఁ బట్టను దలంపుచు ముక్తి కుపాయలాభ మే
యనువున లేమికిఁ వగల నొందెడు నాత్మలు వో తలంపఁగన్. 1222

చ. గురు పదపంకజాతములు గొల్వని వారలు వో మహాబ్ధి ని
స్తరణకుఁ గర్ణధార రహితం బగు నావను సంగ్రహించు బే
హరిగతి భూరి దుస్తర భవాంబుధిలోన మునుంగుచుండు రం
బురుహదశాక్ష! నిత్య పరిపూర్ణుడ వై తనరార నీ వొగిన్. 1223

తే. పుత్ర దార గృహ క్షేత్ర భూరివిషయ
ఘన సుఖాసక్తుఁ డగుచు నే మనుజుఁడేని
నర్థిఁ జరియించు వాఁడు భవాబ్ధిలోనఁ
జెంది యెన్నాళ్ళకును దరిఁ జేరలేడు. 1224

సీ. జగతిపై బహుతీర్థ సదనంబులనఁ గల్గి పుణ్యానువర్తన స్ఫురితు లగుచుఁ
బాటించి నీయందు బద్ధమత్సరములు లేక భక్తామరానోకహం బ
వగు భవత్పాదాబ్జయుగళంబు సేవించి భవపాశముల నెల్లఁ బాఱఁదోలి
సమమతు లై యదృచ్ఛాలాభతుష మేరుసమముగాఁ గైకొని సాధు లగుచుఁ

తే. బాదతీర్థంబు గల మహాభాగవత జ
నోత్తమోత్తము లై నట్టి యోగివరుల
వార కెప్పుడు సేవించువాఁడు పొందుఁ
బ్రవిమలానంద మయ మోక్షపదము మఱియు. 1225

వ. సత్తైన ప్రకృతివలన నుత్పన్నం బైన యీ జగత్తు సత్తుగావలయును. ఆది యెట్లనినం, గనకోత్పన్నంబు లయిన భూషణంబులు కనకమయంబు లై కానం బడు చందంబున, అని సాంఖ్యండు పలికిన విని, యద్వైతవాది యిట్లను. ఎయ్యది యుత్పన్నంబు గా దదియు సత్తుం గా దను వ్యతిరేకవ్యాప్తి నియ మంబు నిత్యసత్యం బైన బ్రహ్మంబునందుఁ దర్కహతం బగు. కావున, బ్రపంచంబు మిథ్య యని నిరూపించిన, నా ప్రపంచంబు బ్రహ్మవిశేషణం బై, కార్యకారణావస్థలం గలిగియున్న, నంతమాత్రంబున మిథ్య కానేరదు. ఆ ప్రపంచంబునకుం గార్యకారణావస్థలు నిత్యంబులు గావున, నవస్థాద్వయ యుక్తం బైన ప్రపంచంబు నిత్యంబు. అని, వెండియు నద్వైతి యిట్లను. బహు గ్రంథప్రతిపాదితం బైన జగన్మిథ్యాత్వము లేమి యెట్లనిన, నదియునుం గర్మవశు లైన జడుల నవిద్యాప్రతిపాదకం బై, కుతర్కసమేతం బైన భారతి యంధపరంపరా వ్యవహారంబునంజేసి భ్రమియింపఁజేయును. కారణావస్థల యందును బ్రహ్మవిశేషణంబైన సూక్ష్మరూపంబునఁ బ్రపంచంబు సత్తైయుండును. ¹సత్యంబు బాధాయోగ్యంబు గావున, నీకు విశేషణం² బై యుండును. నీవు దేహగతుం డైన దేహియం దంతర్యామి వయ్యుం, గర్మఫలంబులం బొరయక కర్మ ఫలభోక్త యైన జీవునకు సాక్షిభూతంబ వై యుండుదువు. అట్టి నిన్ను నజ్ఞు లైన మానవులు నిజ కంఠలగ్నం బైన కంఠికామణి నిత్యసన్నిహితం బై వెలుంగుచున్ననుం గానక వర్తించు తెఱంగునఁ, దమ హృదయపద్మ మధ్యంబున ననంత తేజోవిరాజమానుండ వై ప్రకాశించు నిన్నుం దెలియలేరు. సకల బ్రహ్మాండనాయకుండ వైన నీయందు శ్రుతులు ముఖ్యవృత్తిం బ్రవర్తించును. అని శ్రుత్యదిదేవతలు నారాయణు నభినందించిన తెఱంగున, సనందనుండు మహర్షుల కెఱింగించిన ప్రకారం బని, నారాయణ ఋషి నారదునకుం జెప్పిన, న మ్మహాత్ముండును, మజ్జనకుం డయిన వేదవ్యాస మునీంద్రునకు నుపన్యసించె. ఆ య్యథంబు నతండు నాకుఁ జెప్పిన విధంబున నీకుఁ జెప్పితిని. ఈ యుపాఖ్యా నంబు సకల వేద శాస్త్ర పురాణేతిహాస సారంబు. ఉపని షత్తుల్యంబు. దీనిం బఠించువారును, వినువారును, విగతకల్మషులై, యిహ పర సౌఖ్యంబుల నొంది, వర్తింతురు. అని చెప్పిన, శుకయోగీంద్రునకు రాజేంద్రుం డిట్లనియె. 1228

అథ్థాయము - ౮౮

—: విష్ణు సేవా ప్రాశస్త్యము :—

మ. మునినాథోత్తమ ! దేవదానవులలో ముక్కంటి సేవించు వా
రనయంబు^౧ బహు వస్తుసంపదల సౌఖ్యానందు తై యుండ న
వ్వనజాతాక్షు రమామనోవిభుని శశ్వద్భక్తి సేవించు ¹స
న్మునివర్యుల్ గడుఁ బేదలొటకుఁ గతంబు^౨ నా కెఱింగింపవే. 1227

సి. నావుడు శుకయోగి నరనాథుఁ గనుగొని విను మెఱిఁగింతుఁ దద్విధము దెలియ
ఘనశక్తిసహితుండు కాలకంధరుఁడు దా వినుత ²గుణత్రయాన్వితుఁడు గాన
రాగాది యుక్త మై రాగిల్లు సంపద లాతనిఁ గొల్చువా రందుచుందు
రచ్యుతుఁ బరము ననంతు గుణాతీతుఁ బురుషుతోత్తముని నాదిపురుషు ననఘు

తే. నర్థి భజియించువారు రాగాది రహితు
లగుచు దీపింతు రెంతయు ననఘచరిత !
ధర్మనందనుఁ డశ్వమేధంబు చేసి
విదప సాత్త్విక కథనముల్ ప్రీతితోడ. 1228

ఉ. నారద సంయమిండువలన^౩ వినుచుండి యనంతరంబ పం
కేరుహనాథుఁ జూచి యడిగె^౪ దగ నిప్పుడు నీవు నన్ను నిం
డారిన భక్తిమై నడిగినట్ల యతండును మందహాస వి
స్మార కపోలుఁ డై పలికెఁ బాండుతనూభవుతోడఁ జెచ్చెర^౫. 1229

సి. వసుమతీనాథ ! యెవ్వనిమీఁద నా కనుగ్రహబుద్ధి వొడము నా ఘనుని విత్త
మంతయుఁ గ్రమమున నపహరించిన వాఁడు ధనహీనుఁ డగుచు సంతాప మందు
విడుతురు బంధు ల వివిధమున నొందిలి యై చేయునది లేక యఖిలకార్య
³భారంబు లుడిగి మద్భక్తులతో మైత్రి నెఱపుచు విజ్ఞాన నిరతుఁ డగుచుఁ

తే. బిదప వాఁ డవ్య యానంద పద⁴ము నాత్మ
నెఱిఁగి సారూప్య సంప్రాప్తి నెలమి నొందుఁ
గాన మత్సేవ మిగుల దుష్కర మటంచు
వదలి భజియింతు రితర దేవతల నెవుడు. 1230

క. సేవింప వారు దమకుం, గావించిన శోభనములు గని నిజములుగా
భావించి ⁵వారి మఱుతురు, భావములఁ గృతఘ్నవృత్తి పని తమ పనిగ^౬. 1231

1. స్వప్నపుష్కల్...లో కితను జక్క^౧ (తం.) 2. గుణక్రియా (హ) 4. భాగంబు (హ)
4. పదమయాత్మక, బరగ శ్రీవిష్ణుతోక సంప్రాప్తినొందు (హ.తం.వా.) 5. వారు (హ)

క. మెలగుచు నుందురు దీనికి, గల దొక యితిహాస మిపుడు గైకొని నీకుఁ
తెలియఁగఁ జెప్పెద దానన, యలవడు నీ వడుగు ప్రశ్న కగు నుత్తరముఁ.

—: శివద్రోహంబు సేయఁ బూనిన వృకాసురుండు విష్ణుమాయచే మడియుట :—

క. ¹శకుని యను దైత్యు తనయుఁడు, వృకుఁ డనువాఁ దొకఁడు దుర్వివేకుఁడు సుజన
ప్రకరముల నలఁపఁ దెరువున, నొకనాఁ డొదిగుండి దివ్యయోగిం గనుచుఁ.

క. కరములు మోడిచి మోసీ, శ్వర! నారద! లలిత ధీవిశారద! నన్నుఁ,
గరుణించి యానతి శుభ కరులగు హరి హర హిరణ్య గర్భులు లోనఁ. 1234

ఆ. కడఁగి కొలువ శీఘ్రకాలంబులోఁ దన
యిష్ట మయిన పరము లిచ్చునట్టి
దైవ మెవ్వఁ డనిన దానవుఁ గనుఁగొని
మునివరుండు వలికె ముదముతోడ. 1235

వ. వినుము దుర్గుణ సుగుణంబులలో నొక్కటి యెచ్చటం గలుగు, నచ్చట నక్షణంబు
కోప ప్రసాద ఫలంబులు చూపువాఁ డ మ్మువ్వరయందును ఫలలోచనుండు.
ఇ వివిధంబుఁ దెలిసినవా రై, బాణాసుర దళకంధరులు సమగ్ర భక్తియుక్తులై,
సేవించి, యసమాన సామ్రాజ్య వైభవంబుల నొంది, ప్రసిద్ధులైరి అట్లు గావున
నీవును న మృహాత్ముని సేవింపుము. అతనివలన నభిమత ఫలంబులు వేగంబ
ప్రాప్తం బయ్యెడి. అని చెప్పిన, నతం డక్షణంబ. 1236

సి. దీపించు కేదారతీర్థంబునకు నేగి యతి సాహసాత్మకుం దైన యసుర
లోకముల్ వెఱఁ గంద నా కాలకంధరు వరదుని నంభికావరునిఁ గూర్చి
తన మేనికండ లుద్ధండుఁ దై ఖండించి యగ్ని కాహతులుగా నలర వేల్చి
దర్పకారాతి ప్రత్యక్షంబు గాకున్న జడియక సప్తవాసరమునందుఁ

తే. బూని తత్తీర్థమునఁ గృతస్నానుఁ డగుచు
వెడని మృత్యువు కోఱ నా వెసయునట్టి
²గండగొడ్డంటఁ దన మస్తకంబు దునుము
కొనఁగఁ బూనిన న య్యగ్ని ³గుండమునను. 1237

క. అరుదుగ వెలువడి రుద్రుఁడు, కరుణ దలిర్పంగ వాని కర మాతృకరాం
బురుహమునఁ బట్టి తెగువకుఁ, జొరవలవదు మెచ్చవచ్చె సుమహిత చరితా! 1238

క. నీ మదిఁ బొడమిన కోరిక, లే మైనను వేడు మిపుడ యిచ్చెద ననినఁ
దా మనమున సంతసపడి, యా మనుజాశనుఁడు హరు పదాంబుజములకుఁ.

తే. వందనం బాచరించి యో యిందుమకుట!
ఫాలలోచన! వరద! మత్పాణితలము
నేను నెవ్వని తలమీఁద నిడిన ¹వాఁడు
మస్తకము నూలువ్రయ్య లై మడియ నీవె.

1240

క. అని వేడిన న మ్మాటలు, విని మదనారాతి నవ్వి విబుధాహితు కో
రిన వరముఁ దదయ కిచ్చిన, దనుజుఁడు తద్వరపరీక్షఁ దాఁ జేయుటకుఁ. 1241

వ. ఆ క్షణంబ వరదానగర్వంబున నుద్వృత్తుం డై, కడంగి. 1242

క. ఆ హరు మస్తకమునఁ గడు, సాహసమునఁ జేయి వెట్ట జడియక కదియ
న్నోహో! తన మెచ్చులు దన, క్రాహో! పై వచ్చె ననుచు నభవుఁడు భీతిఁ.

1243

క. దనుజుఁడు దను వెనువెంటఁ, జనుదే ముల్లోకములును సంత్రాసము గై
కొని పాఱు సురలు మనములఁ, దనికిరి దానికినిఁ బ్రతివిధానము లేమిఁ. 1244

వ. అట్లు చని చని. 1245

సీ. నిరుపమానంద మై నిఖిల లోకములకు నవల యై యమృతపదాభ్యఁ దనరి
దినకర చంద్రదీధితులకుఁ జొరరాక సలలిత సహజతేజమున వెలుగు
సమధికం బగు శుద్ధసత్త్వ గరిష్ఠ మై కరమొప్ప యోగీంద్రగమ్య మగుచు
హరి పదధ్యాన పారాయణు లైన తద్దాసుల కలరు నివాస మగుచుఁ

తే. బ్రవిమ లానంత తేజో విరాజమాన
దివ్య మణిహేమ కలిత సందీప్త భవ్య
సౌధ ²మంటప తోరణ స్తంభ విపుల
గోపురాది ³భాసురము వైకుంఠపురము.

1246

వ. కనుంగొని, య మృహస్థానంబు డాయం జనుటయు, న ప్పందరీకాక్షుం డభండ
వైభవమునం గుండలీశ్వర భోగతల్పంబునం బరమానంద కందళిత హృద
యారవిందుం డై, యిందిరా నయనచకోరంబుల నిజ మందహాస సాంద్ర
చంద్రికా వితతిం దేల్చుచు, నార్త భక్తజన రక్షణంబు పనిగా మెలంగుచు, వివిధ
వినోదంబులం దగిలియుండియు, ఫాలలోచనుం డద్దనుజ పాలునకుం దలంపక

యిచ్చిన వరంబు తన తలమీద వచ్చినం గలంగి, చనుదెంచుట తన దివ్య
చిత్తంబున నెఱిగి, య క్కాలకంధరుని యవస్థ నివారింపం దలంచి, య
య్యందిరాదేవితోడి వినోదంబు చాలించి, యప్పుడు. 1247

సీ. తాపింఛ రుచితోడఁ ద్రస్త రించెడు మేను పసిఁడిముంజియుఁ దగు పట్టుగొడుగు
ధవళాంశు రుచి జన్నిదంబును దిన్నని దండంబుఁ జేతఁ 1 గమండలంబుఁ
2 బసుపు గోఁచియుఁ జిన్ని పట్టెవర్ధనమును రాజితం బైన మృగాజినంబుఁ
దూలాడు సిగయును వ్రేలు మాటుట గోఁచి వేలిమి బొట్టును వ్రేళ్ళ దర్ప

తే. దనర సందీప్త హవ్యవాహన సమాన
కాంతిఁ జెలువొంది యద్భుత క్రమ మెలర్పఁ
జతురగతి నష్ట వటుకవేషంబు చాల్చి
వచ్చి యా సీచ దానవ వరునిఁ జేరి. 1248

వ. కైతవంబున నతనికి నమస్కరించి, మృదుమధుర భాషణంబుల ననునయింపుచు,
3 న య్యసురవరున కి ట్లనియె. ఇ విద్విధంబున మార్గపరిశ్రాంతుండ వై, యింత
దూరం బేల చనుదెంచితి? సకల సౌఖ్యకారణం బయిన యీ శరీరంబు నిరర్థకంబు
చేసి, వృథాయాసంబున దుఃఖపఱుపం దగునే? ఇ య్యెడఁ గొంత దడవు విశ్ర
మింపుము. ఈ ప్రయానంబునకుఁ గతం బెయ్యది? కపటహృదయుండవు గాక నీ
యధ్యవసానం బెఱింగింపం దగునేని నెఱింగింపుము. అని, మృదుమధురంబుగాఁ
బలికిన, న మృహాత్ముని సుధారస తుల్యంబు లైన వాక్యంబులు విని, సంతసిల్లి,
య ప్పిశితాశనుండు తన పూనిక కార్యం బతని కెఱింగించిన. 1249

చ. హరి దరహాస మొప్ప పిశితాశనుఁ గన్గొని పల్కె దానవే
శ్వర! మును దక్షు శాపమునఁ జాలఁ బిశాచవ తొట సూన్యత
స్ఫురణము మాని సంతతము బొంకుచునుండు పురారిమాట నీ
వరయక వెంట నేగఁ దగ దాతని సేఁతలు మాకు వింతలే. 1250

ఆ. నిజము పలికెనేని నెఱిఁ దన తలమీద
నీ కరంబు మోప నీక తలఁగి
వచ్చు నోటు నితని వలనఁ బ్రత్యయమును
దగుల నేమి కలదు దనుజవర్య! 1251

ఆ. *అశుచి¹తోడ నతని నంటఁగఁ బనిగాదు
కాలు చేయి గడిగి కరము వార్చి
యతని వెంట వేడ్క నరుగుదువే నీవు
నవల నంటఁ దగును నసురనాథ !

1252

మ. అతి దుశ్శంకలు మాని పొమ్మనిన దైత్యారాతి మాయోవిమో
హితుఁ డై విస్మృతి నొంది తామసమున న్నేపారి వాఁ డాత్మ పా
ణితలంబు^౩ దన నెత్తి మోపికొని తా నేల^౪ వెసం గూలె వి
శ్రుత దంభోశిహతి^౫ వడిం బడు మహాక్షోణీధరంబో యన^౬.

1253

వ. అట్లు తన తల నూలువ్రయ్య లై నేలం గూరిన యసురం గని, యప్పుడు.

క. సుర లసురాంతకు మీఁదను, వర మందార ప్రసూన వర్షము లోలి^౭
గురిసిరి తుములం బై దివి, మొరసె^౮ సురదుందుభి ప్రముఖ తూర్యంబుల్.

క. పాడిరి గంధర్వోత్తము, లాడిరి దివి నప్పరసలు నన్యోన్యముగ^౯
గూడిరి గ్రహములు భయముల, వీడిరి ముని కోలు లంత విమలచరిత్రా !

1256

క. మురహరుఁ డెల న వ్యోలయఁగఁ, బురహరుఁ దగఁ జూచి పలికె భూతేశ్వర ! యీ
నరభోజనుండు నీ కి, త్రణి నె గ్గొనిరింపఁ దలఁచి తానే పొలిసె^{౧౦}.

1257

వ. అది యట్టిది కాదె ! ఇ జ్జగంబున నధికుం డైన వానికి నపకారంబు గావించిన
మానవులకు శుభంబు గలుగునే ? అదియునుం గాక, జగద్గురుండ వగు నీ కవజ్జ
దలంచు కష్టాత్ముండు వొలియుటం జెప్పనేల ? ఇట్టి దుష్ట చిత్తులకిట్టి వరంబులిచ్చుట
కర్థంబు గాదు. అని, య పురాంతకుని వీడ్కొలిపిన, నతండు మురాంతకుని
ననేకవిధంబుల నభినందించి, నిజనివాసంబునకుం జనియె. అని చెప్పి యి ట్లనియె.

అథాయము-౮౯

క. మానవ నాయక ! యీ యా,భ్యానము చదివినను వినిన ఘనపుణ్యులు ని
త్యానంద సౌఖ్యములఁ జెం,పూనుదు రటమీద ముక్తిఁ బొందుదు రెలమి^{౧౧}.

వ. అని చెప్పి, శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్న రేంద్రున కి ట్లనియె.

1260

—: భృగుమహర్షి త్రిమూర్తుల ప్రాశస్త్యంబు శోధించుటకుఁ బోవుట :—

క. జననాయక ! యింకఁ బురాతనవృత్తం బొకటి నీకుఁ దగ నెఱిఁగింతు^{౧౨}
వినుము తపోమహిమలఁ జెం,దిన మునిజనములు సరస్వతీనది పొంత^{౧౩}.

1261

* ఈ పద్యము తాళపత్ర ప్రతులలో లేదు. 1. యగు (తం.వా.)

క. వితతక్రియ తొప్పగ స, త్రక్తువుల ¹నొనరించు చచటఁ గైకొని లక్ష్మీ
పతి భవ పితామహులలో, నతులితముగ ²నెవ్వ రధికు లని తమతోనఁ. 1282

వ. ఇట్లు తలపోసి, తన్మహత్త్వం బంతయుం దెలిసి రమ్మని, భృగుమహాముని,
న మ్మువ్వరు వేల్పుల కడకుం బంపిన, న తాపసోత్తముండు చని ముందట.

1276
క. జలరుహసంజాత సభా, స్థలమునకు న్నేగి యతని సత్త్వగుణంబుఁ
దెలియుటకై నుతివందన, ములు సేయకయున్న నజుఁడు ముసముస యనుచుఁ.

క. మనమునఁ గలఁగుచు భృగుఁ దన, తను జాతుం ³డనుచు బుద్ధిఁ దలఁచిన వాఁడై
ఘన రోషస్ఫురితాగ్నిని, ననయము శాంతోదకముల నల్లన నార్చెఁ. 1285

చ. మహిత తపోధనుండు మునిమండనుఁ డ య్యెడఁ బాసి వెండియు
న్నహిపతిభూషుఁ గాన రజతాద్రికి నేగిన న గ్గిరిండుపైఁ
దుహినమయాఖశేఖరుఁడు దుర్గయుఁ దానును విశ్రమింపుచుఁ
* ద్రుహిణ తనూభవుండు సనుదెంచుట కాత్మఁ బ్రమోద మందుచుఁ. 1286

క. కనుఁగొని భ్రాతృస్నేహం, బునఁ గొగిటఁ జేర్చు ననుచు ముక్కంటి రయం
బున నెదు రేగిన ముని రు, ద్రుని యందలి ⁴సత్త్వగుణము దెలియుట కొఱకై.

వ. అతనిఁ గైకొనక యూరకుండిన. 1288

ఉ. ఆ నిటలాంబకుండు కమలాసననందనుఁ జూచి భూరి కా
లానల రోషవేగ భయదాకృతిఁ దాల్చి పటు స్ఫులింగ సం
తానము తొల్కఁ శూలమునఁ దాపసముఖ్య నురంబు వ్రేయఁగాఁ
బూనినఁ బార్వతీరమణి భోరున నడ్డము సొచ్చి చెచ్చెరఁ. 1289

క. తన విభు పాదములకు వం, దనముం గావించి నముచిత ప్రయముల న
య్యనలాక్షుని కోపము మా,న్నిన న మ్మునినాథుఁ డచట నిలువక చనియెఁ.

సీ. పొలుపొందు వైకుంఠపురమున కర్థితో జని యందు సమధి కైశ్వర్య మొప్పుఁ
గమలాంక పర్యంక గతుఁ డై సుఖించు న క్కొస్తుభభూష వక్షస్థలంబుఁ
దనపాదమునఁ బిట్టు దన్నెఁ దన్నినఁ బాన్పు డిగి వచ్చి మునిఁ జూచి నగధరుండు
పదముల కెఱిగి యో పరమ తపోధన ! యీగతి నీ వచ్చు బెఱుంగలేక

తే. యన్న నా తప్పు మన్నించి నన్నుఁ గరుణఁ
జూచి యీ దివ్య మణిమయస్ఫూర్తిఁ దనరు
రుచిర సింహాసనమునఁ గూర్చుండు దివ్య
తాపసోత్తమ! యభయ ప్రదాననిపుణ!

1271

క. అలఘు పవిత్ర! భవత్పద, జలములు నను నస్మదీయ జరరస్థ జగం
బుల లోకపాలురను బోలు, పలరఁగఁ బుణ్యులను జేయు ననఘచరిత్రా!

1272

వ. మునీంద్రా! భవదీయ పాదాబ్జహతి మద్భుజాంతరంబునకు భూషణం బయ్యె.
భవదాగమనంబు మాబోఁటివారికి శుభావహంబు గాదె! ఏను ధన్యుండ నైతి. అని
మృదుమధు రాలాపంబుల ననునయించిన, న మ్మునివరుండు, లక్ష్మీనాథు సంభాష
ణంబులకుఁ జిత్తంబునం బరమానందంబు నొంది, యమ్ముకుందు ననంత కల్యాణ
గుణనిధి, నభినందించి, యానంద బాష్పధారా సిక్తకపోలుం డగుచు, దద్భక్తి
పారవశ్యంబున నొండు పలుకనేరక, యతనిచేత నామంత్రణంబు వదసి, మరలి,
సరస్వతీ తీరంబున నున్న మునుల సన్నిధికిం జనుదెంచి, వారలం గనుంగొని.

సీ. మునినాయకులతోడఁ దను పోయివచ్చిన తెఱఁగును దనమది దృష్ట మైన
మూఁడుమూర్తుల విధంబును నెఱిఁగించిన విని వారు మనముల విస్మయంబు
నంది చిత్తంబుల సందేహములు వాసి ¹చిన్మయాకారుఁడు శ్రీ సతీశుఁ
డనుపముఁ డనవద్యుఁ డభిలకల్యాణగుణాకరుఁ డాది మద్యాంత రహితుఁ

తే దై తనర్చిన పుండరీకాక్షుఁ డొకఁడు
గాక ²ప్రణుతింప దైవ ³మొక్కడను వేఱె
కలఁడె ⁴యని బుద్ధి విజ్ఞానకలితు లగుచు
హరి పదాబ్ధాతయుగశంబు నర్థిఁ గొలిచి.

1274

వ. (అట్లు సేవించి) యవ్యయానందం బైన వైకుంఠధామంబు నొందిరి. అని చెప్పి,
వెండియు నిట్లనియె.

1275

—: శ్రీకృష్ణుండు మృతు లైన విప్రసుతులఁ దెచ్చుట :—

సీ. నరనాథ! యొకనాఁడు నలినాయతాక్షుండు పొలుచు కుశస్థలీ పురమునందు
సుఖముండ నొక్క భూసురవర్యు భార్యకుఁ బుత్రుండు జన్మించి పుట్టినపుడ
మృతుఁ డైన ఘన శోకవితతిచేఁ గ్రాఁగుచు నా డింభకునిఁ గొంచు నవనిసురు డు
చనుదెంచి పెలుచ రాజద్వారమునఁ బెట్టి కన్నుల బాష్పాంబుకణము లొలుకఁ

1. చిన్మయాకారు లక్ష్మీసతీశు (హ) 2. గణుతింప (తం.వా.) 3. మొక్కడఁడువేఱె (తం.వా.)

4. యను బుద్ధి విజ్ఞాన (తం.వా.)

తే. బాపురే! విధి నను దుఃఖపఱుపఁ దగునె
యనుచు దూఱుచుఁ దనుఁ దిట్టుకొనుచు వగల
డెంద మందంద యెరియ నాక్రందనంబు
సేయుచును వచ్చి యా విప్రశేఖరుండు.

1276

సీ. అధికశోకంబున నలమటఁ బొందుచు నచ్చటి జనులతో ననియెఁ బెలుచ
బ్రాహ్మణ విద్యేషవంతుఁ డై తగ శాస్త్ర పద్ధతి నడవక పాపవర్తి
యగు క్షత్రబంధువుఁ డగు వాని దురితంబుచేత మత్పుత్రుండు జాత మైన
యప్పడె మృతుఁ డయ్యె నక్కట హింసకు రోయక యెప్పు డన్యాయకారి

తే. యగుచు విషయానుగత చిత్తుఁ డైన యట్టి
రాజు దేశంబుప్రజలు నిరాశు లగుచు
దుఃఖములఁ ¹జాల వనటఁ బొందుదు రటంచు
నేడ్చుచుచు నట నిల్వక యేగె నపుడు.

1277

వ. ఇ వివిధంబున మఱియును, దనసుతులు మృతు లై నపు డెల్ల వారలం గొనివచ్చి.
య వివ్రపుండు రాజుమొగసాలం బెట్టి, రోదనంబు సేయుచు, నెప్పటియట్లు కొన్ని
గాథలు చదివి పోవుచుండె. ఇ వివిధంబున నెనమండ్రు సుతులు మృతు లయిన
పిదపం, దొమ్మిదవ కుమారుండు మృతుం డయిన, వాని నెత్తికొని వచ్చి, యెప్పటి
విధంబునఁ బలవరింపుచున్న బ్రాహ్మణుం గని, యర్జునుం డిట్లనియె. 1278

క. ఈపగిది సీవు వగలఁ, వాపోవఁగ జూచి యకట! వారింపంగా
నోపిన విలుకాఁ డొక్కం, డీ పురి లేఁడయ్యె నయ్య! యిది పాప మగుఁ. 1279

సీ. పుత్రులఁ గోల్పోయి భూరి శోకంబున వనటఁ బొందుచు విప్రవరులు చాల
నే రాజు రాజ్యమం దేని వసించుదు రా రాజు దలపోయ నవనిమీద
నటునిగా నాత్మ నెన్నందగు నీ పుత్రు నే బ్రతికించెద నిపుడు పూని
యటు సేయనైతి నే ననలంబు సొచ్చెద నని భూసురుండు వెఱఁ గందఁ బలుక

తే. నతఁడు ³విని యీ చెడుగుమాట లాడఁ దగునె
భూరి విక్రమశాలి రాముండు మేటి
బలుండు హరియును ధైర్యసంపన్ను లనఁగఁ
దనరు ప్రద్యుమ్నుఁ డతనినందనుండు మఱియు.

1280

తే. వినుతబలు లైన యాదవ వీరవరులుఁ

గలుగ వారలచేఁ గాని కార్య మీపు

చక్కఁబెట్టుట యెట్లు నీ చనెడి శ్రోవఁ

బొమ్ము నావుడు న య్యింద్రపుత్రుఁ డపుడు.

1281

క. మనమున దురహంకారము, ఘనముగఁ బొడముటయు నపుడు కవ్వడి విప్రుం

గనుఁగొవి యచ్చటి జనములు, వినఁగా ని ట్టనియె రోష విహ్వలమతి యై. 1282

మ. బలుఁడం గాను మురాసురాంతకుఁడఁ గాఁ బ్రద్యుమ్నుఁడం గాను నేఁ

దెలియం ద తనయుండఁ గా నని విరోధి వ్రాతమున్ భీషణో

జ్జ్వల గాండివధను ర్విముక్త నిశితాస్త్ర శ్రేణిచేఁ బీన్దపెం

టలు గావించు పరాక్రమ ప్రకట చండస్ఫూర్తి నేఁ బార్థుఁడన్

1283

వ. ఆదియునుం గాక.

1284

చ. బలిమిఁ బురాంతకుం దొడరి బాహువిజృంభణ మొప్ప నెక్కటిన్

దలపడి పోరునట్టి రణధైర్యుని నన్ను నెఱుంగ వక్కటా!

బెలుకుట మృత్యుదేవతను బింక మణించి భవత్తనూజుల

న్నలపు చలంబు చూపి కొనియాడఁగ నిప్పుడె తెచ్చి యిచ్చెదన్.

1285

వ. అని నమ్మం బలికిన యర్జును ప్రతిజ్ఞకు భూసురుండు మనంబున నూఱడిల్లి,

యతని నభినందించుచు, నిజమందిరంబునకుం జని, కొన్నిదినంబు లుండు నంతం,

దనభార్యకుఁ బ్రసూతివేదనా సమయం బయినం, జనుదెంచి, వివ్వచ్చుం గని,

తద్విధం బెఱింగించిన, న య్యింద్రతనయుం డప్పుడు.

1286

చ. లలిత విశిష్ట సంచితజలంబుల నాచమనంబు చేసి సు

స్థలమున నిల్చి రుద్రునకు సమ్మతి మ్రొక్కి మహాస్త్ర శస్త్ర ని

ర్మల శుభ మంత్రదేవతల మానసమందుఁ దలంచి గాండివం

బలవడ నెక్కు ద్రోచి బిడియం గదియించి నిషంగయుగ్మమున్.

1287

వ. ఇ వివిధంబునఁ గట్టాయితం బై యప్పుడు.

1288

సీ. భూసురు వెంట నిమ్ముల నేగి సూతికా భవనంబు చుట్టును బాణవితతి

నరికట్టి దిక్కులు నాకాశపథము ధరాతలం బెల్ల నీరంద్రముగను

శరపంజరముఁ గట్టి శౌర్యంబు దీపింపఁ గడు నప్రమత్తుఁ డై కాచియున్న

యెడ న మృహీసురు నింతికిఁ బుత్రుండు జనియించె నప్పు డచ్చటి జనంబు

తే. పోయెఁ బోయెఁ గదే యని బొబ్బ లిడఁగఁ

బొందెతోడన యాకాశమునకు మాయఁ

జెందె నప్పడ దుఃఖంబు నొంది భూమి

సురుఁడు విలసింపుచును మురహరునికడకు.

1289

వ. చని.

1290

క. ముందట నిల్చి ముకుంద ! స, నందనముని వినుత ! నందనందన ! పరమా
నంద ! శరదిందు చందన, కుంద యశస్సాంద్ర ! కృష్ణ ! గోవింద ! హరీ ! 1291

వ. అవధరింపుము దేవా ! యర్జునుం డనెడి పౌరుషవిహీనుం డాడిన వృథాజల్పంబులు
నమ్మి, పుత్రుం గోలుపడి, బేలనైన నన్ను నేమందు ? నిఖిల విశ్వోత్పత్తి స్థితి
లయంబులకుఁ బ్రధానహేతుభూతుండ వైన నీవు, సమర్థుండ వయ్య, వారింపం
జాలక చూచుచుండ, నొక్క మనుష్యమాత్రుండు దీర్ఘం జాలెడువాఁడు గలఁడే ?
అని వెండియు

1292

క. ఎక్కడి పాండుతనూభవుఁ, డెక్కడి విలుకాఁడు వీని కెక్కడి సత్త్వం
బెక్కడి గాంధీవము దన, కెక్కడి దివ్యాత్మ సమితి యే మనవచ్చున్. 1293

క. అని తను నోడక నిందిం, చిన న యర్జునుఁడు చాలఁ జిడిముడి పడుచున్
దన ¹విద్యమహిమ పెంపునఁ, జనియెన్ వెస దండపాణి సదనంబునకున్.

క. చని యందు ధారుణీసుర, తనయులు లేకుంటఁ దెలిసి తడయక యింద్రా
గ్ని నిర్మతి వరుణ సమీరణ, ధన దేశా నాలయములు దగఁ బరికించెన్. 1295

వ. వెండియు. 1296

చ. నర సుర యక్ష కింపురుష నాగ నిశాచర సిద్ధ సాధ్య భే
చర విహగేంద్ర గుహ్యక పిశాచ నివాసములందు రోసి భూ
సురసుతు లేగినట్టి గతి చొప్పడకుండుటఁ జూచి క్రమ్మఱన్
ధరణికి నేగుదెంచి బెడిదంబుగ నగ్ని సౌరంగఁ బూనినన్. 1297

వ. ఇ వివిధం బంతయు నెఱింగి, య మ్మురాంతకుండు విప్రనందనుల నీకుంజూపెద.
అని యనలంబు సౌరకుండ నతని నివారించి, యప్పుడు. 1298

ఉ. సుందర దివ్య రత్నరుచి శోభిత మై తనరారు కాంచన
స్యందన మంబుజావుఁ డుదయాచల మెక్కువిధంబు దోఁపఁ బొ
రందరి దాను నెక్కి తనురత్నములు దిగ్వితతిన్ వెలుంగ గో
విందుఁ డుదారలీలఁ జనె విప్రతనూజ గవేషణార్థి యై. 1299

చ. చని పుర గోష్ఠ దుర్గ వన జానప చాచల పట్టణప్రభూ
త నద నదీ సరోవర యుత షితి నంతయు దాటి సప్తవా
రినిధుల దీవులం గులగిరిప్రకరంబుల నుత్తరించి మే
రునగము నాక్రమించుచు మరుద్గతితో రథ మేగ నత్తటిన్. 1800

చ. మసలక భూరి సంతమన మండలముం దరియంగఁ జొచ్చి సా
హసమునఁ బోవఁగ భయంకర మై మది గోచరింపమిన్
వసమణి మోఁకరిల్లి రథవాజులు మార్గము దప్పి నిల్చినన్
బిసరుహపత్రలోచనుఁ డభేద్య తమఃపటలంబు వాపఁగన్. 1801

సీ. బాలభాను ప్రభా భాసమానద్యుతిఁ గర మొప్పు నిజరథాంగంబుఁ బనుప
న మృహాస్త్రం బేగి చిమ్మచీకటి నెల్ల నణిముణి నందంద నణికివైచి
యగ్రభాగంబున నతులితగతి నేగ నా మార్గమున నిజస్యందనంబుఁ
గడువడిఁ దోలి యా కడిది తమోభూమిఁ గడవ ముందఱకడఁ గానరాక

తే. మిక్కుటంబుగ దృష్టు మిర్మిట్లు కొనఁగఁ
జదల వెలుఁగొందు దివ్యతేజంబుఁ జూచి
మొనసి గాండివి కన్నులు మూసికొనుచు
నాత్మ భయ మంది కొంతద వ్యరిగి యరిగి. 1802

తే. కడఁగి దుర్వార మారుతోత్కట విధూత
చటుల సర్వంకషోర్మి భీషణ గభీర
వారిపూరంబు సొచ్చి తన్నీరమధ్య
భాగమునఁ గోటిసూర్య ప్రభలు వెలుంగ. 1803

వ. అది మణియునుం, జారు దివ్య మణిసహస్ర స్తంభాభిరామంబును, నాలంబిత
కమనీయ నూత్న రత్నమాలికాలంకృతంబును, భాను శశి మయాభాగమ్యం
బును, ననంత తేజోవిరాజితంబును, బునరావృత్తిరహిత మార్గంబును, నిత్యై
శ్వర్య దాయకంబును, నవ్యయంబును, నత్యున్నతంబును, ననూనవిభవంబును,
బరమయోగింద్ర గమ్యంబును, బరమభాగవత నివాసంబును నై, యొప్పు న
ద్దివ్యధామంబునందు. 1804

సీ. సాంద్ర శరచ్చంద్ర చంద్రికా కర్పూర నీహార హారాభ దేహ మమర
నిందింది రేండివ రేంద్రనీలద్యుతిఁ గర మొప్పు మేచక కంఠసమితి
నరుణాంశుబింబ భాసుర పద్మరాగ విన్యస్త సహస్రోరు మస్తకములు
వివృతాననోద్గత విష ధూమరేఖల లీలఁ జూపట్టిన నాలుకలును

- తే. కలిత సాయంతన జ్వల జ్వలనకుండ
ముల విడంబించు వేడిచూపులును గలిగి
భూరి కలధౌతగిరి నిఖాకార మమరఁ
బరఁగు భోగీంద్ర భోగతల్పంబునందు. 1305
- వ. సుఖాసీనుం డై యున్న వాని దాయంజని, యప్పుడు. 1306
- సీ. సజల నీలాంబుద శ్యామాయమానాంగు నాశ్రితావన ముది తాంతరంగు
సనకాది యోదిహృ ద్వనజ ¹మదాశీంద్రు ముఖపద్మరుచి జిత పూర్ణ చంద్రుఁ
గమనీయ నిఖిలజగద్ధిత చారితుఁ బ్రత్యూష సంపుల్ల పద్మనేత్రు
నిందిరా హృదయారవిం దారుణోల్లాసు శ్రీకర పీత కౌశేయ వాసు
- తే. హర కుండల కటక కేయూర మకుట
కంక జాంగద మణిముద్రికా వినూత్న
రత్ననూపుర కాంచీ విరాజమాను
భవ మహార్జవ శోష సద్భక్త పోష. 1307
- వ. మఱియు, సనందనాది మునిజన సంతతిసేవితు, నానందకండశిత హృదయార
విందు, నరవిందవాసినీ వసుంధరాసుందరీ సమేతు, నారదయోగీంద్ర సంకీర్తనా
నందితు, నవ్యయు, ననఘ, ననంతు, నప్రమేయు, నజతు, నవికారు, నాది
మధ్యాంతరహితు, భవ లయాతీతుఁ, గరుణా సుధాసముద్రు, నవ్యుతు, మహాను
భావుఁ, బరమపురుషుఁ, బురుషోత్తము, నిఖిల జగ దుత్పత్తి స్థితి లయకారణుఁ,
జిద చి దీశ్వరు, నష్టభుజుఁ, గొస్తుభ శ్రీవత్సవక్షు, శంఖ చక్ర గదా పద్మ
శార్ంగాది దివ్యసాధను, సర్వ శక్తిసేవితుఁ, బరమేష్ఠి జనకుం డగు నారాయణుం
గనుంగొని, దండప్రణామంబులు సేసి, కరకమలంబులు మొగిచి, భక్తిపూర్వ
కంబుగా నభినందించిన, న య్యాదిదేవుండును, వారలం గరుణావలోకనంబులు
నిగుడ, నవతోకించి, దరహాసపూరంబు తోరంబుగా సాదరంబుగ ని ట్టనియె.
- క. ధరణికి వ్రే గగు దైత్యులఁ, బొరి బొరి వధియించి ధర్మమున్ నిలుపుటకై
ధర జనియించితి రిరువురు, నరనారాయణు లనంగ నా యంశమునన్. 1309
- క. ఆరూఢ నియతితోఁ బెం, పారిన మిము ని మ్మునీంద్రు లందఱుఁ జూడం
గోరిన మీ వచ్చుట కై, ధారుణిసురసుతుల నిటకుఁ దగఁ దేవలసెన్. 1310
- క. అని యా డింభకులను దో, కొనిపొం డని యిచ్చి వీడుకొలిపిన వారల్
వినతు లయి పెక్కు విధముల, వినుతింపుచు నచట వాని విప్రుని సుతులన్.

వ. తోడ్కొని, సంప్రాప్త మనోరథు లై, య బృలకులం దత్త ద్వయోరూపంబుల
తోడఁ దెచ్చి, యా బ్రాహ్మణునకు సమర్పించిన, నతండును, సంతృప్తాంతరంగుం
డయ్యె. ఆ య్యవసరంబున.

1812

చ. అనిమిషనాథనందనుఁ డహర్పతితేజుఁడు కృష్ణతోడఁ దాఁ
జని యచటం గనుంగొనిన సర్వశరణ్యుని పుండరీక నే
త్రుని నిజధామ వై భవ ¹నమృద్ధికిఁ దన్మహనీయ మూర్తికిఁ
మనమున మోద మంది పలుమాలును సన్నుతి చేసె భూవరా!

1813

తే. వారిజాక్షుని భక్తమందారు ననఘుఁ
గృష్ణ నఖిలేశుఁ గేశవు జిష్ణుఁ బరము
వినుతి సేయుచుఁ దత్పాదవనజములకు
వందనము లాచరించి యానంద మొందె.

1814

వ. అంత.

1815

మ. హరి సర్వేశుఁ డనంతుఁ డాద్యుఁ డభవుం డామ్నాయసంవేది భూ
సుర ముఖ్యప్రజలఁ సమస్త ధన వస్తుశ్రేణి నొప్పారఁగా
బరిరక్షింపుచు ధర్మముఁ నిలుపుచుఁ బాపాత్ములం ద్రుంచుచుఁ
బరమోత్సాహ మెల్లర్ప భూరి శుభ విభ్రాజిష్ణుఁ డై ద్వారకఁ.

1816

క. జనవినుతముగాఁ బెక్కు స, వనములు దనుఁ దాన గూర్చి వైదికయుక్తి
న్నొనరింపుచు ననురాగము, మనమునఁ దశుకొత్త దైత్యమర్దనుఁ డెలమిఁ.

అధ్యాయము - ౯౦

—: లీలామానుషవిగ్రహుం డగు శ్రీకృష్ణుని వంశానుక్రమ వర్ణనము :—

వ. అట్లు కృష్ణుండు ద్వారకానగరంబునఁ బూజ్యం బగు రాజ్యంబు సేయుచు,
ఋరందర విభవంబున నిరవొంది, కనక మణిమయ విమాన మంటప గోపుర
ప్రాసాద సౌధ చంద్రశా లాంగణాది వివిధ భవనంబులందును, రంగ దుత్తుంగ
తరంగడోలా విఠోల కలహంస చక్రవాక కారండవ సారస క్రౌంచముఖ
జలవిహగ విలస దుచ్చలిత గరు దనిల దర దమల కమల కుముద కల్తార సందోహ
నిష్యంద మకరందరస పాన మదవ దిండిందిరకుల కలగాయక ఝంకార నినదం
బులును, నిరంతర వసంతసమయ సముచిత పల్లవిత కోరకిత బాలరసాలజాల

లాలిత కిసలయవిసర భాదన జాత కుతూహలాయమాన కషాయకంఠ కలకంఠ
 కలరవ మృదంగఘోషంబులును, నిశిత నిజచంచూపుట నిర్దళిత సకలజన నయనా
 నంద సుందర నందిత మాకంద పరిపక్వ ఫలరంధ్ర విగళిత మధుర రసాస్వాదన
 ముదిత రాజకీర శారికానికర మృదుమధుర వచనరచనావళ కృత్యంబులు నమర,
 బురంధ్రీజన పీన పయోధరమండల విలిప్త లలిత కుంకుమపంక సంకుల సౌగం
 ధ్యానుబంధ బంధుర గంధానుమోదితుండును, జందనాచల సానుదేశ సంజాత
 మంజుల మాధవీలతా నికుంజపుంజ మంజుల కింజల్కరంజిత నివాసవిసర విహర
 మాణ శబరికా కబరికా పరిపూర్ణ సురభి కుసుమ మాలికా పరిమళవహుండును,
 గళిందకన్యకా కల్లోలసందోహ పరిస్పంద కందళిత మందగమనుండును, నగు
 మందానిల విదూషకునిచేఁ బోషి తాభ్యాసిత లాలిత లగు నేలాలతా వితాన
 నటుల నటనంబుల విరాజితంబు లగు కాసారతీర భాసు రోద్యానంబులందును,
 జారు ఘనసార పటిర బాలరసాల సాల సీప తాపింఛ జంబూ జంబీర నింబ
 కదంబ ప్రముఖ ముఖ్యశాఖ శాఖాకీర్ణ శీతలచ్ఛాయా విరచిత విమల చంద్ర
 కాంతోపల వేదికాస్థలములందును, నుదంచిత పింఛవిభాసిత బాలనీలకంఠ కేశార
 వాకులీకృత కృతకమహీధరంబు లందును, లలిత మణివాలు కానేక పులినతలంబు
 లందును, గప్పరపుం దిప్పలను, గురువేరు చప్పరంబులను, విరచిత దారుయంత్ర
 నిబద్ధ కలశనిర్యత్ పయోధారా శీకరపరంపరా సంపాదిత నిరంతర హేమంత
 సమయ ప్రదేశంబులను, ఇందిరారమణుండు షోడశసహస్ర వధూయక్తుం డై,
 యందఱు కన్నిరూపు లై, లలిత సౌదామినీలతా సమేత సీలనీరదంబు విడం
 బించుచు, గరేణుకాకలిత దిగ్గజంబునోజ రాజిల్లుచు, సలిలకేశీ విహారంబులు
 మొదలైన లీలావినోదంబులు సలుపుచు, నంతఃపురంబునఁ గొలుపున్న యవ
 సరంబున, వివిధ వేణువీణాది వాద్యవినోదంబులను, మంజుగానంబులను, కవి
 గాయక సూత వంది మాగధ జనసంకీర్తనంబులను, నట నటీజన నాట్యంబులను,
 విదూషక పరిహాసోక్తులను, సరససల్లాప మృదుమధుర భాషణంబులను, బ్రౌడ్డు
 పుచ్చుచు, నానందరసాబ్ధి నోలలాడుచుండె. అంత.

1818

మ. అరవిందాక్ష పదాంబుజాత యుగళ ధ్యానానురాగ క్రియా

సరసాలాప విలోకనానుగత చంచ త్సౌఖ్య కేశీరతిః

దరుణుల్ నూఱు బదాఱువేలు మహితోత్సాహంబునం జొక్కి త

త్పర లై యొందు దలంప కుండిరి సవిభ్రాంతాత్మ లై భూవరా!

1819

మ. హరినామాంకిత మైన గీత మొకమా టాలించి మూఢాత్ములు
విరలిం బొందఁగఁ ¹జాలి యుందు రట యా విశ్వాత్ము సీక్షింపుచు
బరిరంభింపుచు నంటుచు నగుచు సంభాషింపుచు న్నుండు సుం
దరు లానంద నిమగ్న లౌట కిలఁ జోద్యం బేమి భూ వల్లభా!

1321

వ. అని చెప్పి, మఱియు ని ట్టనియె.

1322

ఉ. వారక కృష్ణఁ డి ప్పగిది వైదికవృత్తి గృహస్థధర్మ మే
పారఁగఁ బూని ధర్మమును నర్థముఁ గామము నందుఁ జూపుచు
గోరిక మీఱ నజ్ఞులకుం గతి దాన యనంగ నొప్పి సం
సారిగతి మెలంగె నృపసత్తమ! లోకవిడంబనార్థ మై.

1323

సీ. హరి యిట్లు గృహమేధి యగుచు శతోత్తర షోడశసాహస్ర సుందరులను
మును నీకు నెఱుంగఁ జెప్పినరీతి నందఱు కన్ని రూపములు దా నర్థి దాల్చి
కైకొని యొక్కొక్క కామిసీమణియందు రమణ నమోఘ వీర్యమునఁ జేసి
పదురేసి కొడుకులం బడసె రుక్మిణ్యాది పట్టమహిషులకు నుద్భవులు నైన

తే. నందనులలోన ధరణి నెన్నంగ బాహు
బలపరాక్రమ విజయసంప ద్విశేష
మానితాత్ములు పదునెనమండు వారి
నెఱుంగ వినుపింతు వినుము రాజేంద్రచంద్ర!

1324

వ. అని యి ట్టను. వారలు ప్రద్యుమ్న, అనిరుద్ధ, దీప్తిమత్, భాను, సాంబ, ²మిత్ర,
బృహద్భాను, మిత్రవింద, వృక, అరుణ, పుష్కర, దేవబాహు, శ్రుతదేవ,
సునందన, చిత్రభాను, వరూధ, కవి, న్యగ్రోధు లను నామంబులం బ్రసిద్ధులైరి.
వెండియుం, ద్రివక్రయందు సంభవించిన యువశ్లోకుం డనువాఁడు, తన జనకుం
డైన కృష్ణ పాదారవింద సేవారతుం డగుచు. నారదయోగీంద్రునకు శిష్యుం డై,
యఖండిత దివ్యజ్ఞాన బోధాత్ముం డై, శ్రీ శూద్ర దాసజన సంస్కారం బై,
స్మరణ మాత్రంబున ముక్తి సంభవించునట్టి సాత్త్వత తంత్రం బను వైష్ణవ
స్మృతి గల్పించె. ఇట్లు మధుసూదన నందనులు బహుప్రజలును, నధి కాయు
రున్నతులును, ననల్ప వీర్యవంతులును, ³బ్రహ్మణ్యులు నయి, విఖ్యాతింబొందిరి.

వారిని లెక్కవెట్టఁ బదివేల వత్సరంబుల కయినం దీఁగదు. మున్ను నీ కెఱింగించి నట్లు, తక్కుమారులకు విద్యావిశేషంబులు నియమించు గురుజనంబులు మూఁడు కోట్లు నెనుబదెనిమిదివేలు^౧ నూర్గు రనం గలిగి యుందురు. ఆ క్కుమారుల లెక్కింప నెవ్వరికిని వశంబుగాదు. అదియునుం గాక. 1825

క. నరవర! దేవాసుర సం, గరమున మును నిహతు లైన క్రవ్యాద సము త్కరము నరేశ్వరు లై ద్వా. పరమున జనియించి ప్రజల బాధలఁబఱుప^౨. 1826

క. హరి తద్వధార్థ మై ని, ర్జరులను యదుకులమునందు జనియింపింపం ధర నూటొక్క కులం బై, పరఁగిరి వారిని గణింప బ్రహ్మకు వశమే! 1827

వ. అట్టి యన్వయంబునందు మాధవునకు రుక్మిణీదేవియందుఁ బితృసముండును, సమగ్రభుజా విజృంభణుండును నై, ప్రద్యుమ్నుండు జనియించె. అతనికి రుక్మ కూఁతు రగు శుభాంగివలన ననిరుద్ధం డుదయించె. అతనికి మౌసలావళిష్ఠం డైన ¹వజ్రుండు సంభవించె. అతనికిఁ బ్రతిబాహుండు వుట్టె. వానికి సుబాహుండు జన్మించె. అతనికి నుగ్రసేనుండు ప్రభవించె, అతనికి ²శతసేనుండు గలిగె. ఇట్లు యదు వృష్టి భోజాంధక వంశంబులు పరమపవిత్రంబు లై, పుండరీకాక్షుని కటాక్షపీక్షణ శయ్యాస నానుగత సరసాలాప స్నానాశన క్రీడావినోదంబుల నని శంబునుం జెందుచు, సర్వదేవతార్థంబు సమస్తం బైన క్రతువు తొనరింపుచు, బరమానంద కందళిత చిత్తులైరి. అని చెప్పి, వెండియు. 1828

మ. పరమోత్సాహముతోడ మాధవుఁడు శుంభశ్రీలఁ బూరించు న మ్మురళీగానము పీనులం జిలికిన^౩ మోదించి గోపాల సుం దరు లేతెంతు రరణ్యభూములకుఁ దద్దాస్యంబుఁ గావించి త త్కరుణావార్ధి భజింపకుందురె బుధుల్ కౌరవ్యపంశాగ్రణీ! 1829

మ. మతి నెవ్వాని యమంగళమ్ను మగు నామం బర్ధిఁ జింతించిన^౪ నుతి గావించిన విన్న మానవుల్ ధన్యుల్ భూరి సంసార దు శ్కృతులన్ ద్రోతురు కాలచక్ర ⁵మహితాసిం బట్టి యాకృష్టఁ డీ షితిభారం బుడుగంగఁ జేయు టిది యే చిత్రంబు భూవల్లభా! 1830

వ. ఇ వివధంబునం గోపికాజన మనోజాతుం డైన కృష్ణుండు లీలామానుషవిగ్రహం డై, నిజ రాజధాని యైన ద్వారకాపురంబున నమానుషవిభంబు లగు సౌఖ్యం బులను బొదలుచుండె. అని చెప్పి, మఱియు ని ట్లనియె. 1831

మ. మనుజేంద్రో త్రమ ! యేను నీకుఁ ద్రిజగ న్మాంగల్య మై యొప్పుఁ జె
 ప్పిన యీ కృష్ణకథా సుధారసము సంప్రీతాత్ము లై భక్తిఁ గ్రో
 లిన పుణ్యాత్ములు గాంతు రిందు సుఖముల్ నిర్భూత సర్వాము లై
 యనయంబుఁ దుదిఁ గాంతు రన్యతపదం బైనట్టి కైవల్యముఁ. 1332

క. అని యిట్లు బాదరాయణి, మనమున రాగిల్ల నాభిమన్యునకుం జె
 ప్పినవిధమున సూతుఁడు ముని, జనుల కెఱింగింప వారు సమ్మతితోడఁ. 1333

క. సూతుని బహువిధముల సం, ప్రీతునిఁ గావించి మహిమఁ జెంపారుచు వి
 భ్యాతికి నెక్కిన కృష్ణ క, థాతత్పరు లైరి బుద్ధిఁ దఱుఁగని భక్తిఁ 1334

చ. సరసిజపత్రనేత్ర ! రఘున త్రమ ! దుష్టమదాసురేంద్ర సం
 హరణ ! దయాపయోధి ! జనకాత్మభ వానన పద్మ మిత్ర ! భా
 స్కరకుల వార్ధిచంద్ర ! మిహికావసుధాధర ¹సూతి సన్నత
 స్ఫురితచరిత్ర ! భక్తజనపోషణ భూషణ ! పాపశోషణ ! 1335

క. మారీచ భూరిమాయా, నీరంధ్ర మహాంధకార నీరేజహితా !
 జ్వారమణ వినుత పాదాం, భోరుహమహితావతార ! పుణ్యవిచారా !

మాలిని. శరధిమద విరామా ! సర్వలో కాభిరామా !
 సురరిపు విషభీమా ! సుందరీ లోక కామా !
 ధరణివర లలామా ! తాపస స్తోత్రసీమా !
 సురుచిర గుణధామా ! సూర్యవంశాబ్ధిసోమా ! 1337

గద్య. ఇది శ్రీ పరమేశ్వర కరుణాకలిత కవితావిచిత్ర కేసనమంత్రి పుత్ర సహజ
 పాండిత్య పోతనామాత్య ప్రణీతం బయిన, శ్రీ మహాభాగవతం బను మహా
 పురాణంబునందుఁ బ్రద్యుమ్న జన్మంబును, శంబరోద్యోగంబును, సత్రాజిత్తునకు
 సూర్యుండు స్యమంతకమణి నిచ్చుటయు, దన్నిమిత్రంబునం బ్రసేనుని
 సింహంబు వధించుటయు, దాని జాంబవంతుండు దునిమి, మాణిక్యంబుఁ గొని
 పోవుటయు, గోవిందుండు ప్రసేనునిం దునిమి మణి గొనిపోయె నని సత్రా
 జిత్తుండు కృష్ణునందు నింద నారోపించుటయు, గృష్ణుండు తన్నిమిత్రంబున
 జాంబవంతునిఁ దొడరి, మణియుక్తంబుగా జాంబవతిం గొనివచ్చి, వివాహం

బగుటయు, సత్రాజిత్తునకు మణి నిచ్చుటయు, సత్యభామా పరిణయంబును,
 పాండవులు లాక్షా గృహంబున దగ్ధులై రని విని వాసుదేవుండు బలభద్ర
 సహితుం డై హస్తినాపురంబున కరుగుటయు, నక్రూర కృతవర్మాను మతం
 బున శతధన్వుండు సత్రాజిత్తుం జంపి మణి గొనిపోవుటయు, దదర్థం బా సత్య
 భామ కరినగరంబున కేగి కృష్ణునకు విన్నవించిన నతండు మరలి చనుదెంచి
 శతధన్వునిం ద్రుంచుటయు, బలభద్రుండు మిథిలానగరంబునకుం జనుటయు,
 నందు దుర్యోధనుండు రాముని వలనం గదా విద్య నభ్యసించుటయు,
 గృష్టుండు సత్రాజిత్తునకుం బరలోకక్రియలు నడపుటయు, స్యమంతక మణి
 దాచినవాఁ డై, యక్రూరుండు భయంబునం ద్వారకానగరంబు విడిచి
 పోయిన నతనిలేమి ననావృష్టి యైనం గృష్టుం డక్రూరుని మరల రప్పించు
 టయు, దామోదరుం డింద్రప్రస్థ పురంబున కరుగుటయు, నం దర్జున
 సమేతుం డై మృగయావినోదార్థం బరణ్యంబునకుం జని, కాళిందిం గొన
 వచ్చుటయు, ఖాండవ దహనంబును, నగ్నిపురుషుం డర్జునునకు నక్షయ తూణీర
 గాండివ కవచ రథ రథ్యంబుల నిచ్చుటయు, మయుండు ధర్మరాజునకు సభ
 గావించి యిచ్చుటయు, నగధరుండు మరలి నిజ నగరంబున కరుగుదెంచి
 కాళిందిని వివాహం బగుటయు, మిత్రవిందా నాగ్నజితీ భద్రా మద్రరాజ
 కన్యలం గ్రమంబున వరియించుటయు నరకాసుర యుద్ధంబును, దద్ధుహంబున
 నున్న రాజకన్యలం బదాఱువేలం దెచ్చుటయు, స్వర్గగమనంబును, నదితికిం
 గుండలంబుల నిచ్చుటయు, బారిజాతాపహరణంబును, బదాఱువేల రాజ
 కన్యలం బరిణయం బగుటయు, రుక్మిణీదేవి విప్రలంభంబును, రుక్మిణీ
 స్తోత్రంబును, గృష్ణకుమా రోత్పత్తియు, దద్గురుజన సంఖ్యయు, బ్రద్యుమ్న
 వివాహంబును, ననిరుద్ధు జన్మంబును, ద ద్వివాహార్థంబు కుండిన పురంబునకుం
 జనుటయు, రుక్మి బలభద్రుల జూదంబును, రుక్మి వధయును, నుషాకన్య
 యనరుద్ధుని స్వప్నంబునం గని మోహించుటయు, దన్నిమి త్తంబునఁ జిత్రరేఖ
 సకల దేశరాజులను బటంబున లిఖించి చూపి యనిరుద్ధునిఁ దెచ్చుటయు,
 బాణాసుర యుద్ధంబును, నృగోపాఖ్యానంబును, బలభద్రుని ఘోషయాత్రయు,
 కాళిందీ భేదనంబును, కృష్ణుండు పౌండ్రక వాసుదేవ కాశీరాజుల వధియించు
 టయు, గాశీరాజ పుత్రుం డయిన సుదక్షిణుం డభిచారహోమంబు వేల్చి,
 కృత్యం బడసి, కృష్ణపాలికిం బు త్రెంచిన, సుదర్శనంబుచేతఁ గృత్యను సుదక్షిణ
 సహితంబుగాఁ గాశీపురంబును భస్మంబు సేయుటయు, బలభద్రుండు రైవత
 నగంబునందు ద్వివిదుం డను వనచరుని వధియించుటయు, సాంబుండు దుర్యో

ధను కూతు రగు లక్షణ నెత్తికొని వచ్చినఁ, గౌరవు లతనిఁ గొనిపోయి
 చెఱుం బెట్టుటయుఁ, దద్వ్యతాంతం బంతయు నారదువలన వినిఁ బలభద్రుండు
 నాగనగరంబునకుం జనుటయుఁ, గౌరవు లాడిన యగౌరవ వచనంబులకు
 బలభద్రుండు కోపించి, హస్తిపురంబు గంగం బడఁద్రోయం గమకించుటయుఁ,
 గౌరవులు భయంబున నంగనాయుక్తంబుగా సాంబునిం దెచ్చి సమర్పించు
 టయు, బలభద్రుండు ద్వారకానగరంబునకు వచ్చుటయు, నారదుండు హరి
 పదాఱువేల కన్యకల నొక ముహూర్తంబున నందఱు కన్నిరూపు లై
 వివాహం బయ్యెనని విని దత్తప్రభావంబుదెలియం గోరి యరుగుదెంచుటయుఁ,
 దన్మాహాత్మ్యంబు సూచి మరలి చనుటయు, జరాసంధునిచేత బద్ధు లయిన
 రాజులు కృష్ణనిపాలికి దూతం బుత్తెంచుటయు, నారదాగమనంబును,
 బాండవుల ప్రశంసయును, నుద్ధవ కార్యబోధంబును, నింద్రప్రస్థాగమనంబును,
 ధర్మరాజు సేయు రాజసూయారంభంబును, దిగ్విజయంబును, జరాసంధ
 వధయును, రాజబంధ మోక్షణంబును, రాజసూయంబు నెఱవేర్చుటయును,
 శిశుపాల వధయును, నవభృథంబును, రాజసూయ వైభవదర్శనానహమాన
 మానసుం డై, సుయోధనుండు మయనిర్మిత సభామధ్యంబునం గట్టిన
 పుట్టంబులు దడియం ద్రెళ్ళుటయును, ద న్నిమిత్త పరిభవంబు నొంది
 రారాజు నిజపురి కరుగుటయుఁ, గృష్ణుండు ధర్మరాజు ప్రార్థితుం డై, యాద
 వుల నిలిపి, కొన్ని నెలలు ఖాండవ ప్రస్థంబున వసియించుటయు, సాశ్వండు
 తపంబుచేసి, హరుని మెప్పించి, సౌంభకాఖ్యం బగు విమానంబు వడసి, నిజ
 సైన్య సమేతుం డయి, ద్వారకానగరంబు నిరోధించుటయు, యాదవ సాశ్వ
 యుద్ధంబును, గృష్ణుండు మరలి చనుదెంచి, సాల్వుం బరిమార్చుటయు, దంత
 వక్త్ర వధయును, విదూరథ మరణంబును, గృష్ణుండు యాదవ బలసమేతుం
 డయి, క్రమ్మఱ నిజపురంబునకుం జనుటయుఁ, గౌరవపాండవులకు యుద్ధం
 బగు నని బలదేవుండు తీర్థయాత్ర చనుటయు, నందు జాహ్నువీ ప్రముఖ
 నదులం గృతస్నానం డై. నైమిశారణ్యంబునకుం జనుటయు, నచ్చటి
 మునులు పూజింపం బూజితుం డయి, తత్సమీపంబున నున్నతాననంబున నుండి
 సూతుం దన్నుం గని లేవకుండిన, నలిగి, రాముండు కుశాగ్రంబున నతని
 వధియించుటయు, బ్రహ్మహత్యా దోషంబు గలిగె నని మునులు పలికిన,

సూతుం బునర్జీవితుం జేయుటయు, మ్మునులకుం బ్రియంబుగా కామపాలుం
 డిల్వల సుతుం డగు పల్వలుం బారిమార్చుటయు, వారిచేత ననుమతుం దై
 హలధరుండు తత్సమీప తీర్థంబుల స్నాతుం డయి గంగాసాగర- సంగమంబు
 నకుం జనుటయు, మహేంద్ర నగ ప్రవేశంబును, బరశురామ దర్శనంబును,
 సప్తగోదావరిం గ్రుంకుటయు, మణియు, మధ్యదేశమందుఁ గల తీర్థంబు
 లాడి, శ్రీశైల వేంకటాచలంబులు దర్శించుటయు, వృషభాద్రి హరిశ్చేత్ర
 సేతుబంధ రామేశ్వరములం గని, తామ్రపర్వీ తీర్థంబు లాడుటయును, గోదా
 నంబు లొనరించి, మలయగిరియందు నగస్తునిం గనుటయు, సముద్ర
 కన్యా దుర్గాదేవుల నుపాసించుటయు, నందు బ్రాహ్మణ జనంబువలనఁ
 బాండవ ధర్తరాష్ట్ర భండనంబున సకల రాజలోకంబును మృతిఁ బొంది రని
 వినుటయు, వాయునందన సుయోధనులు గదాయుధ సన్నద్ధులగుట
 విని, వారి నివారించుటకై రౌహిణీయుం డందుల కరుగుటయు, నచట
 వారిచేతం బూజితుం దై. వారిని వారింపలేక, మగిడి, ద్వారక కరుగుటయుఁ,
 గొన్ని వాసరంబులకు మరల నైమిశారణ్యంబునకుం బోయి యచట యజ్ఞంబు
 నుం జేసి, రేవతియునుం, దానును నవభృథంబాడి నిజపురంబున కేతెంచుటయుఁ,
 గుచేలోపాఖ్యానంబును, సూర్యోపరాగంబునఁ గృష్ణుండు రామునితోఁ జేరి
 పురరక్షణంబునకుం బ్రద్యుమ్నాది కుమారుల నిలిపి, షోడశ సహస్రాంగనాపరి
 వృతుం దై, యక్రూర వసుదే వోగ్రసేనాది యాదవవీరులు దోడరా, శమంత
 పంచక తీర్థంబున కరిగి, కృతస్నానం దై, పసించియుండుటయుఁ, బాండవ
 కౌరవాది సకల రాజలోకంబునుం ద తీర్థంబునకు వచ్చుటయుఁ, గుంతీదేవి
 దుఃఖంబును, నందయశోదా సహితు లై గోప గోపికాజనంబులు చనుదెంచు
 టయుఁ, గుళల ప్రశ్నాది సంభాషణంబులును, మద్రకన్యా ద్రౌపదీ సంభాష
 ణంబును, దదనంతరంబ సకలరాజలోకంబును శమంతపంచక తీర్థంబుల స్నాతు
 లై, రామకృష్ణాది యాదవవీరుల నామంత్రణంబు చేసి, నిజదేశంబులకుం బోవు
 టయుఁ, గృష్ణుని దర్శించుటకు మునీంద్రు లేతెంచుటయు, వారి యనుమతిని
 వసుదేవుండు యాగము నెఱవేర్చుటయు, నంద యశోదాది గోపికా నివ
 హంబుల నిజపురంబున కనిచి, యుగ్రసేనాది యాదవవీరులుం దానును
 మాధవుండు నిజపురప్రవేశం బగుటయుఁ, దొల్లి కంసునిచేత హతు లై బలి
 పురంబున నున్న దేవకిదేవి సుతుల రామకృష్ణులు యోగమాయా బలంబునఁ
 దెచ్చి యామెకు నిచ్చుటయు, నర్జునుండు సుభద్రను వివాహం బగుటయుఁ,
 గృష్ణుండు మిథిలానగరంబున కరుగుటయు, శ్రుతదేవ జనకుల చరిత్రంబును,

వారలతో బ్రాహ్మణప్రశంస చేయుటయు, గృష్టుండు మరలి తనపురంబున కరుగుటయు, శ్రుతిగీతలును, హరి హర బ్రహ్మల తారతమ్య చరిత్రంబును, గుశస్థలి నుండు బ్రాహ్మణుని చరిత్రంబును, నతని తనయులు పరలోకంబునకుఁ బోయినఁ, కృష్ణార్జునులు తమ యోగబలంబున వారిం దెచ్చి, య విప్రిపున కిచ్చుటయు, గృష్టుం డర్జును పీడ్చాని, ద్వారక కరుగుటయు, నందు మాధవుం డ య్యా ప్రదేశంబుల సకల భార్యాపరివృతుం దై విహరించుటయు, యాదవ వృష్ణ భోజాంధక వంశచరిత్రంబును, నను కథలు గల దశమస్కంధంబునందు నుత్తరభాగము సంపూర్ణము.

కుర్వంతి కేఽపి కృతినః క్వచిద వ్యనంతే
స్వాంతం విధాయ విషయాంతరశాంతి మేవ
త్వ త్పాదపదవిగళ న్మకరందబిందు
మాస్వాద్య మాద్యతి మహు ర్మధుభి న్మనో మే.

వంశవిభూషితకరా న్నవనీరదాభాత్
పీతాంబరా దరుణబింబఫలాధరోష్ఠాత్
పూర్ణేందుసుందరముఖా దరవిందనేత్రాత్
కృష్ణా త్పరం కి మపి తత్త్వ మహం న జానే.

గూఢార్థరీపిక - మధుసూదనసరస్వతి.

శ్రీ మహాభాగవతము

ఏకాదశ స్కంధము

క. † శ్రీ సీతాపతి ! లంకే, శాసురసంహార చతుర ! శాశ్వతనుత వా
ణీ సత్యధిభూ భవ వృ, త్రాసురరిపు దేవజాల ! రామన్యపాలా ! 1

వ. మహాసీయ గుణగరిష్ఠ లగు న మ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణ వ్యాఖ్యాన వైఖరీ
సమేతుం దైన సూతుం డి ట్లనియె. అట్లు ప్రాయోపవిష్టం దైన పరీక్షిన్నరేం
ద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డ య్యా జన్మ కర్మ వ్యాధి విమోచనంబునకుం గారణం
బగు దివ్యోషధంబు గావున, శ్రీమన్నారాయణ కథామృతంబు గ్రోలు మని
యి ట్లనియె. 2

అధ్యాయము - ౧

—: ఋషిశాపంబున ముసలం బుద్భవింతు : —

మ. బలవత్సైన్యముతోడఁ గృష్ణుండు మహా బాహుబలోపేతుఁ దై
కలనఁ రాక్షస వీరవర్యుల వడిఁ * ఖండించి భూభార ము
జ్వల మై యండఁగ నక్షకేశి కతనన్ ¹ గౌరవ్య తోడ్తోన త
ద్బలముల్ పొండవసైన్యము న్నడచె భూభాగంబు కంపింపఁగన్. 3

వ. అంత. 4

క. మునివరులు సంతసిల్లిరి, యనయము నందాదులకును హర్షం బయ్యెఁ
దన నిజ భక్తులు యాదవ, ఘన వీర సమూహ మవుడు గడు నొ ప్పెసఁగెఁ.

మ. విదితుం దై సకలామరుల్ గొలువ నుర్వీభారముఁ మాన్పి దు
ర్మదసంయుక్తి వసుంధరాధిపతులఁ మర్దించి కంసాదులఁ
దుదిముట్టఁ వధియించి కృష్ణుఁ డతిసంతుష్టాత్ముఁ దై యున్నచో
యదుసైన్యంబులు భూమి మోవఁగ నసహ్యం బయ్యె ² నత్యుగ్ర మై. 5

† క. శ్రీ సీతావల్లభ ! ౦౦, శాసుర సంహార ! దేవతారాధిత ! వా
ణీ వతి కరుణార్చిత ! వృ, త్రాసుర మదహరణ ! వినుము రామన్యపాలా ! (క.వ.)
* ఖండించె (?) 1. తావంగఁ గౌరవ్యసత్ (తం.వా.) 2. నత్యున్నతిన్ (హ)

సీ. ఈరీతిఁ గృష్ణుండు నేపారఁ బూతనా శకట తృణావర్త సాల్వ వత్స
చాణూర ముష్టిక ధేను ప్రలంబక దైత్యాఘ శిశుపాల దంతవక్త్ర
కంస పౌండ్రాదిక ఖండనం బొనరించి యటమీదఁ గురుబలం బణచి మఱియు
ధర్మజు నభిషిక్తుఁ దనరఁగాఁ జేసిన నతఁడు భూపాలనం బమరఁ జేసె

తే. భక్తు లగు యాదవేంద్రులఁ బరఁగఁ జూచి
యన్యపరిభవ మెఱుంగ రీ యదువు లనుచు
వీరిఁ బరిమార్చ నేఁ దక్క వే తొకండు
దైవ మిఁక లేదు త్రిభువనాంతరమునందు.

7

వ. అని వితర్కించి, జగదీశ్వరుం, డత్యున్నత వేణుకాననంబు వాయువశంబున
నొఱసి కొన ననలం బుద్భవం బై దహించుచందంబున, యదుబలంబుల
కన్యోన్య వైరానుబంధంబులు గల్పించి, హతం బొనర్చెద నని, విప్రశాపంబు
మూల కారణంబుగాఁ దలంచి, యదుబలంబుల నడంచె. అని పలికిన, మునివరు
నకు రాజేంద్రుం డి ట్టనియె.

8

క. హరి పాదకమల సేవా, పరు లగు యాదవుల కెట్లు బ్రాహ్మణ శాప
స్ఫురణంబు సంభవించెనొ, యరయఁగ సంయమివరేణ్య ! యానతి యీవే.

9

క. అనిన జనపాలునకు నిట్లని సంయమికుల వరేణ్యఁ డతిమోదముతో
విను మని చెప్పఁగఁ దొణఁగెను, ఘనతర గంభీర వాక్ప్రకాశ స్ఫురణఁ.

10

—: విశ్వామిత్ర వసిష్ఠ నారదాదులు శ్రీకృష్ణు డర్చనమునకు వచ్చుట :—

వ. నిరుపమ సుందరం బైన శరీరంబు ధరియించి, సమస్త కర్మతత్పరుం డై,
పరమేశ్వరుండు, యదువుల నడంగింపం దలంచు సమయమున, జటా వల్కల
కమండలు ధారులును, రుద్రాక్ష భూతి భూషణముద్రా ముద్రితులును, గృష్ణాజి
నాంబరులును, నగు విశ్వామిత్రాసిత కణ్ఠ దుర్వాసో భృ గ్వాంగిరః కాశ్యప
వామదేవ వాలభి ల్యాత్రి వసిష్ఠ నారదాది మునివరులు స్వేచ్ఛా విహారంబున
ద్వారకానగరంబున కిరుగుదెంచి, యందు.

11

సీ. ఘనుని శ్రీకృష్ణునిఁ గౌస్తుభాభరణునిఁ గర్ణకుండల యుగ్మ ఘనకపోలుఁ
బుండరీకాక్షు నంభోధరశ్యామునిఁ గలిత నానారత్న ఘన కిరీటు
నాజానుబాహు నిరర్గళాయుధహస్త శ్రీవక్షుఁ బీత కౌశేయవాసు
రుక్మిణీ నయనసరోజ దివాకరు బ్రహ్మాది సురసేవ్య పాదపద్మ

- తే. దుష్టనిగ్రహ శిష్ట సంతోషకరుణుఁ
గోటిమన్మథ లావణ్య కొమలాంగు
నారజన రక్షణైక విభ్యాతచరితుఁ
గనిరి కరుణాసముద్రుని మనులు మునులు. 12
- క. వచ్చిన మునిసంఘములకు, విచ్చలవిడి నర్వ్య పాద్య విధు లొనరింపఁ
మెచ్చగు కనకాసనముల, నచ్చుగఁ గూర్చుండి వనరుహాక్షునితోడఁ. 13
- క. జనములు నిను సేవింపని, దినములు వ్యర్థంబు లగుచుఁ దిరుగుచునుండుఁ
దనువులు నిలుకడ గా వట, వనములలో నున్ననైన వనరుహనాథా ! 14
- క. తరణంబులు భవజలధికి, హరణంబులు దురితలతల కాగమముల కా
భరణంబు లారజనులకు, శరణంబులు నీ పదాబ్జ సస్మరణంబుల్. 15
- మత్తకోకిల. ఒక్కవేళను సూక్ష్మరూపము నొందు దీ వణుమాత్ర మై
యొక్కవేళను స్థూలరూపము నొందు దంతయు నీవ యై
పెక్కు రూపులుఁ దాల్తు నీదగు పెంపు మాకు నుతింపఁగా
నక్కఱం బగుచున్న దేమన నంబుజాక్ష ! రమాపతీ ! 16
- క. శ్రీనాయక ! నీ నామము, నానా భవరోగ ²దుఃఖ నాశమునకు వి
న్నాణం బగు నౌషధ మిది, గానరు దుష్టాత్మ లకట ! కంజదళాక్షా ! 17
- వ. అని, యనేకవిధంబులం బ్రస్తుతించిన, మునివరులం గరుణాకటాక్ష వీక్షణంబుల
నిరీక్షించి, పుండరీకాక్షుం డి ట్లనియె. మదీయ ధ్యాన నామస్మరణంబులు భవరోగ
హరణంబులును, బ్రహ్మ రుద్రాది శరణంబులును, మంగళ కారణంబులును నగు.
అని మఱియు, నా రూపంబు లయిన మేదిసీసురుల పరితాపం బపహరించు పురు
షుల నైశ్వర్య సమేతులఁ గాఁ జేయుదు. అని యోగీశ్వరేశ్వరుం డానతిచ్చి,
యనంతరంబు మీర లిచ్చటికి వచ్చిన ప్రయోజనం బేమి ? అనిన, వారలు
భవదీయ పాదారవింద సందర్శనార్థంబు కంటె మిక్కిలి విశేషం బొం డెద్ది ? అని.
వాసుదేవ వదనాబ్జామృతంబు నిజనేత్రచకోరంబులం గ్రోలి, యథేచ్ఛావిహారు లై,
ద్వారకానగరంబున కనతిదూరంబున నుండు పిండారకం బను నొక్క పుణ్యతీర్థం
బున కరిగిరి. అంత. 18
- క. దర్శించి యాదవులు దమ, నేర్పునఁ గొమరారు సాంబు నెలతుక రూపం
బేర్పడ ³శృంగారింతుక, కర్పూర సుగంధిపోల్కిఁ గావించి రొగిఁ. 19

ఉ. మూకలుగూడి యాదపులు ముందటఁ బెట్టుక యార్చి నవ్వుచున్
బోకలఁ బోవుచున్ మునిసమూహము కొయ్యన సాగి మ్రొక్కుచున్
బ్రాకట మైన యీ సుదతి భారపు గర్భమునందుఁ బుత్రుడో
యేకతమందు ¹బాలకియై యేర్పడఁ జెప్పఁ డటన్న సుగ్రు లై. 20

క. యదు డింభకులను గనుఁగొని, మదయుతు లై వచ్చి రనుచు మదిలో రోషం
బొదవి కనుఁగొనల నిప్పులు, సెదరఁగ హాస్యంబు చనునె చేయఁగ ననుచున్.

క. వాలాయము యదుకుల ని, ద్యూలకరం బయినయట్టి ముసలం బొక టి
బాలిక కుదయించును బొం, డాలస్యము లే దటంచు ²నట పల్కుటయున్. 22

వ. మదోద్రేకు లయిన యాదవబాలకులు మునిశాప భీతు లై, వడవడ వడంకుచు,
సాంబ కుక్షి నిబద్ధ చేలగ్రంధి విమోచనంబు చేయు సమయంబున, ముసలం
బొకటి భూతల పతితం బైన, విస్మయంబు నొంది, దానిం గొని చని, దేవకీ
నందను సన్నిధానంబునం బెట్టి, యెఱింగించిన, నతం డాత్మ కల్పిత మాయా
రూపంబగుట నెఱింగియు, నెఱుంగని విధంబున వారలం జూచి యిట్లనియె. 23

క. మది చెడి కన్నుం గానక, మదయుతు లై ³మునులఁ గల్గ మాటలఁ ⁴జెనయం
గదిసి కులక్షయ ⁵కారణ, విదితం బగు శాప మొందు వెఱ్ఱులుఁ గలరే ? 24

క. ధరణీసుర శాపమునకు, హరి హర బ్రహ్మాదు లైన నడ్డము గలరే
నరు లనఁగ నెంతవారలు, కర మరుడుగఁ బూర్వజన్మ కర్మముఁ ద్రోవన్.

వ. అది గావున, యతినిందా పరత్వంబున యదువంశనాశంబగు. సందియంబులేదు.
అని పరమేశ్వరుండు వారలం జూచి, సముద్రతీరంబున నొక మహాపర్వతం
బున్నది. అందు నుండు నత్యుచ్చయ విశాల భీషణం బగు షాషాణంబున మీ
భుజాబలంబు చేత నీ ముసలంబుఁ దివిచి, దీని చూర్ణంబు మహార్ణవ కబంధంబులఁ
గలిపి రండు. పొండు. అని, జగద్విభుం డైన కృష్ణుం డానతిచ్చిన, వారును
నట్ల చేసి, తత్కీలితం బైన లోహఖండంబును సరకుగొనక, సాగరంబునం
బడవైచిన, నొక్క ఝషకంబు గ్రసించిన, దాని నొక్క లుబ్ధకుండు, జాల
మార్గంబునఁ బట్టికొని, తదుదరగతం బైన లోహఖండంబుఁ దెచ్చి, బాణాగ్రంబున
ముక్తిగా నొనర్చె. అనియు దత్కథా వృత్తాంతంబు సెప్పినఁ, బాదరాయణిం
గనుంగొని, రాజేంద్రుం డిట్లనియె. 26

వసుదేవునకు నారదుండు విదేహార్షభ సంవాద మను

పురాతన పుణ్యకథను దెలుపుట

క. చిత్తం బే క్రియ నిలుచుం, జిత్రజగురు పాదపద్మ సేవ సదా య
త్యుత్తమ మని వసుదేవుఁడు, చిత్తముఁ దగ నిల్చి యెట్లు చెందె మునీంద్రా !

వ. అని యడిగిన, రాజునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె.

28

అధ్యాయము - ౨

క. వినుము నృపాలక సెప్పెద, మన మై విలసిల్లు పూర్వకథ గల దదియున్
మును ద్వారక కేతెంచియు, నొనరఁగ నారదుఁడు కృష్ణ నొయ్యనఁ గాంచెన్.

వ. దేవముని కృష్ణ సందర్శనార్థం బరుగుదెంచి, తద్గృహభ్యంతరమున కరిగిన, వసు
దేవుం డ మునీంద్రుని నర్హ్య పాద్యాది విధులం బూజించి, కనకాసనాసీమం
గాంచి, యుచిత కథా వినోదంబులం బ్రొద్దు పుచ్చుచు నిట్లనియె. ఏ నరుండు
నారాయణ చరణ సరసీరుహ భజన పారాయణత్వంబు నిరంతరంబు నొందఁ
డట్టి వానికి మృత్యువు సన్నిహితం బై యుండు. నీ దర్శనంబునం గృతార్థుండ
నైతి. ఆచ్యుతానంత గోవిందాది నామస్మర జై కాగ్రచిత్తు లైన మీవంటి
పుణ్యపురుషుల సమాగమంబున లోకులు సుఖాశ్రయ లై యుండుదురు.
దేవతా భజనంబు సేయువారిని గీర్వాణులు ననుగ్రహింతురు. అట్లు సజ్జనులును,
దీనవత్సలులు నగువారలు పూజనాది క్రియలచే నా దేవతలను భక్తి సేయుదురు.
కావున శ్రీమన్మహాభాగవత కథాసమూహంబులం గల ధర్మంబు లడిగెద.
ఏ యే ధర్మంబులు శ్రవణ సుఖంబులుగా వినిన, దండధర కింకర తాండనంబులం
బడక, ముకుంద చరణారవింద వందనాభిలాషు లై, వరమపద ప్రాప్తు లగుదు,
రా ధర్మంబు లానతిమ్ము, తొల్లి గోవిందునిం బుత్రులిఁ గా గోరి, ముక్తిమార్గం
బెఱుంగలేక దేవతామాయం జేసి, చిక్కి, చిత్తవ్యసనాంధకారం బగు సంసారం
బునం దగులువడి యున్నవాడ. హరికథామృతంబు వెల్లిగొల్పుము. అట్లైన
సుఖంబు గల్గు. అనిన, వసుదేవ కృతప్రశ్నం దైన నారదుండు వాసుదేవ కథా
ప్రసంగ సల్లాప హర్షనమేతుం దై, సంతసం బంద ని ట్లనియె.

30

క. నను నీవు సేయు ప్రశ్నము, జన సన్నత ! వేద శాస్త్ర సారాంశం బై
మన మగు హరి గుణకథనము, విను మని వినుపింపఁ దొణఁగె వేడ్క దలిర్పన్

క. అతి పాపకర్ము లైనను, సతతము నారాయణాఖ్య శబ్దము మదిలో

వితతంబుగఁ బఠియించిన, చతురులఁ గొనియాడఁ గమలసంభవు వశమే.

32

వ. అట్లు గావునఁ బరమేశ్వర భక్తిజనకం బై, కైవల్యపద ప్రాప్తికరంబై, యొప్పు
చున్న విదేహార్షభ సంవాదంబు నాఁ బరఁగు నొక పురాతన పుణ్యకథా విశేషం
బెఱింగించెద. సావధాన మనస్కుండ వై యాకర్షింపుము. అని యి ట్లనియె.

తే. వినుము స్వాయంభువుం డను మనువునకును
రమణ నుదయించె నట ప్రియవ్రతు డనంగఁ
దనయుఁ డాతని కాగ్నిధ్రుఁ డనఁగ నుతుఁడు
జాతుఁ డయ్యెను భువన విఖ్యాతుఁ డగుచు.

34

వ. ఆ యాగ్నిధ్రునకు నాభి యను ప్రాజ్ఞుం డగు తనూభవుం డుదయించి, బలిచక్ర
వర్తితో మైత్రింజేసి, ధరణీభారంబు పూని, యజ్ఞాపరిపాలనంబున నహిత
రాజన్య రాజ్యంబుల స్వవశంబులు గావించుకొని యుండె. అంత నా నాభికి
సత్పుత్రు డై ఋషభుండు పుట్టె. అతండు హరిదాసుం డై సుతశతకంబు
వడసె. అం దగ్రజుం డైన భరతుం డను మహానుభావుండు నారాయణ పరా
యణుం డై, యిహలోక సుఖంబులం బరిహరించి, జన్మత్రితయంబున ఘోరతపం
బాచరించి, నిర్వాణ సుఖపారవశ్యంబున సకలబంధ విముక్తుం డై, వాసుదేవ
పదంబునుం బొందె. అతని పేర భారతవర్షం బను భూఖండ నామ వ్యవహారంబు
నెగడి జగంబులం బ్రసిద్ధం బయ్యె. మఱియు నందుఁ దొమ్మండ్రు కుమారులు
బల పరాక్రమ ప్రభావ రూప సంపన్ను లై, నవఖండంబులకు నధిష్ఠాత లైరి.
వెండియు, వారలలో నెనుబది¹యొక్కండ్రు కుమారులు నిత్య కర్మానుష్ఠాన
పరతంత్రు లయి, విప్రత్వం బంగీకరించిరి. అందుఁ గొందఱు శేషించిన వారలు,
కవి హ ర్యంతరిక్ష ప్రబుద్ధ పిప్పలాయన హవిర్హోత్ర ద్రమీశ చమస కరభాజను
లనం బరఁగు తొమ్మండుగు రూర్ష్య రేతస్కు లయి, బ్రహ్మవిద్యా విశారదు
లగుచు, జగత్ప్రయంబునుం బరమాత్మ స్వరూపంబుగాఁ దెలియుచు, ముక్తులై,
యవ్యాహత గమను లగుచు, సుర సిద్ధ సాధ్య యక్ష గంధర్వ కిన్నర కింపురుష
నాగలోకంబులందు స్వేచ్ఛావిహారంబు సేయుచు, నిరంతరానందంబు వడసి
యుండ, నొక్కనాఁడు.

35

క. జగదేకనాథు గుణముల, మిగులఁగ సంస్మరణతోడ మీతిన భక్తి
బగలును రాత్రియు సంద్యలు, దగిలి జితేంద్రియులు నయిన తపసులు ధాత్రి.

క. ఊహింపఁ బుణ్యుఁ డయిన వి, దేహుని యజ్ఞాంతమందు నేతెంచినచో
గేహము వెడలి యెదుర్కొని, మోహవివర్జితులఁ బుణ్యముని సంఘములన్.

37

తే. అర్హ్యపాద్యాది విధులను నర్థితోడఁ
బూజఁ గావించి వారలఁ బోలుపు మిగుల
నుచిత పీఠంబులందుల నునిచి యెలమి
నవ ముని శ్రేష్ఠులను భూమినాయకుండు.

38

క. వారల కి ట్లను మీరలు, గారవమున విష్ణుమూర్తిఁ గయికొన్న మహా
భూరి తపోధన వర్మలు, సారవిహీనంబు లయిన సంసారములకా. 39

క. *వీరితిఁ గడవ నేర్తురు, క్రూరులు బహు దుఃఖ రోగ కుత్సితబుద్ధుల్
¹నీరసులు నరులు గావున, నారయ సుజ్ఞానబుద్ధి నానతి యీరే. 40

—: ఋషభకుమారుం డగు కవి విదేహునకు పరమార్థోపదేశము చేయుట : —

వ. మఱియు, సకల జంతుసంతానంబుకంటె మానుషాకారంబు నొందుట దుర్లభంబు.
అంతకంటె నారాయణ చరణయుగళ స్మరణ పరాయణు లగుట దుష్కరంబు.
కావున ²నాత్యంతికం బైన క్షేమం బడుగవలసె. పరమేశ్వరుండు ప్రపత్తినిష్ఠులకు
సాదూప్యం బెట్టానంగు న తైఱం గానతిండు. అనిన విని, విదేహభూపాలునకు
హరికథామృత పానాతిపరవశు లయిన మునిసమాజంబునందుఁ గవి యను
మహానుభావుం డి ట్లని చెప్పఁదొణంగె అరిషడ్వర్గంబునందు నేషణత్రయంబు
చేతం దగులువడి, మాత్సర్యయుక్త చిత్తుం డగునట్టి వాని కెవ్విధంబున నమృత
పాదారవింద భజనంబు సంభవించు? విశ్వంబును, నాత్మయు వేఱుగా భావించు
వానికి ³భీరుత్వం బెట్లు లేదు? అవిద్యాంధకార మగులకు హరిచింతనం బెట్లు
సిద్ధించు? అట్టి నరుండు తొంటి కళేబరంబు విడిచి, పరతత్త్వం బె బృంగిఁ
జేరు? ముకుళీకృత నేత్రుం డైన నరుండు మార్గభ్రమణంబునఁ దొట్రుపాటుపడి
చను చందంబున, విజ్ఞాన విమలహృదయ భక్తిభావనా వశంబు లే కున్నఁ బరమ
పదంబు వీరి కెవ్విధంబునం గలుగు? అని యడిగితివి గావునఁ జెప్పెద. సావ
ధానుండ వై యాకర్షింపుము. 41

క. కరణ త్రయంబు చేతను, లరుఁ డే కర్మంబు సేయు న య్యై వేశకా
హరి కర్పణ మని పలుకుట, పరువడి సుజ్ఞానమండ్రు పరమ మునీంద్రుల్. 42

వ. జ్ఞానాజ్ఞానంబులందు సంకలితుం డైన స్మృతివిపర్యయంబు నొందు. అట్లు గావున
గురుదేవతాత్మకుం డై బుద్ధిమంతుం డైన మర్త్యుండు. శ్రీవల్లభు నుత్త
మోత్తమునిఁ గాఁ జిత్తంబునఁ జేర్చి, సేవింపవలయు. స్వప్నమనోరథేచ్ఛా

* ఈ పద్యము వెంటి - క. ప. ప్రతులలో ఈ క్రింది పద్యమున్నది.

సార విహీనమై దురితజాల మహోర్మి సమగ్రమై కడుం
గ్రూర రుజాజల గ్రహ విఘ్నార్థిత మై కడగానరాని సం
సారమహాంబుధిక గడపఁజాలు నుపాయము నంబుజోదర
స్వార కృపాసమృద్ధియును దాంఁగ నెట్లు ఘడించు చెప్పవే.

1. మీరలు సుంభలు గావున (గ.) 2. ఆధ్యాత్మిక స్వరూపం బైన (చ.ట.ద.ప.ద.)

3. బరతత్త్వం బెట్లు లేదు (హ.)

ద్యవస్థలయందు సర్వసంకల్ప నాశం బగుటంజేసి, వానిఁ గుదియంబట్టి, నిరంతర హరిధ్యానపరుం డైన వానికిఁ గైవల్యంబు సులభంబునం గరతలామలకం బై యుండు.

43

సి. సంతతంబును గృష్ట సంకీర్తనంబులు వీనుల కింపుగా వినఁగవలయు హరినామ కథనంబు హర్షంబు తోడుతఁ బాటల నాటలఁ బరఁగవలయు నారాయణుని దివ్య నామాక్షరంబులు హృద్విధి సతతంబు నెన్నవలయుఁ గంజాక్షు లీలలు గాంతారముల నైన భక్తియుక్తంబుగాఁ బాడవలయు.

తే. వెఱ్ఱిమాడ్కిని లీలతో విశ్వమయుని
నొడువుచును లోకబాహ్యత నొందవలయు
నింతయును విష్ణుమయ మని యెఱుఁగవలయు
భేద మొనరింపవలవదు మేదిసీశ !

44

ఋషభకుమారు లగు హరియు సంతరింతుండును జేసెడు
భాగవత స్వరూపోపదేశము.

వ. అనిన విదేహభూపాలుండు, భాగవతధర్మం బెద్ది, యే ప్రకారంబునం బ్రవర్తించు? అట్టి భాగవతచిహ్నంబు లెవ్వి ? ఇంతయు నెఱింగింప మీర యర్హులరు. అనిన, నందులో హరి యను మహాత్ముం డిట్లనియె.

45

తే. *సర్వభూతమయుం డైన సరసిజాక్షుఁ
డతఁడె తన యాత్మయం దుండు ననెడివాఁడు
శంఖ చక్రధరుండంచుఁ జనెడు వాఁడు
భక్తిభావాభిరతుఁడు వో భాగవతుఁడు.

46

క. వర్ణాశ్రమ ధర్మంబుల, నిర్ణయ కర్మములఁ జెడక నిఖిల జగత్సం
పూర్ణుఁడు హరి యను నాతఁడె, వర్ణింపఁగ భాగవతుఁడు వసుధాధీశా !

47

వ. ఇట్లు సర్వసంగపరిత్యక్తుం డైన, నిఖిలాంతరాత్మకుం డైన పరమేశ్వరుం డరుణ గభస్తి కిరణ సహస్రంబుల లోకత్రయంబునుం బావనంబు చేయుచందంబున. 2నందనందనుని చరణారవింద రజఃపుంజంబులచేతం బవిత్రంబు సేయుచు, సురా సుర జేగీయమానం బైన జనార్దన పాదారవిందంబునకు వందనాభిలాషుఁ డైన,

* "సర్వభూతేషుయః పశ్యేత్ భగవద్భావ మాత్మనః,

భూతాని భగవత్కృత్యన్యేష భాగవతోత్తమః" (2-45)

1. శంఖ చక్రధరుండగు సాధుజనుఁడు (తం.) 2. తన (తం.వా.)

భక్తియు లవమాత్రంబునుం జలింపనీక, సుధాకరోదయంబున దివాకర జనిత
తాపంబు నివారణం బైన భంగి, నారాయణాంఘ్రి నఖ మణి చంద్రికా నిరస్త
హృదయ తావుండు, నాత్మీయ భక్తి ¹రచనానుబంధ బంధురుండును నై,
వాసుదేవ చరణసరోరుహ ధ్యానానంద పరవశుం డగు నతండు, భాగవత
ప్రధానుండు. అని యెఱింగించిన, విని విదేహుం డి ట్టనియె. 48

అధ్యాయము - ౩

క. గజరాజ వరదు గుణములు, త్రిజగ త్పావనము లగుటఁ దేటపడంగా
సుజన మనోరంజకముగ, విజితేంద్రియ ! వినఁగ నాకు వేడుక పుట్టె. 49

వ. అనిన విని, యంతరిక్షం డను ఋషి శ్రేష్ఠుం డి ట్టనియె. 50

క. పరమ బ్రహ్మ మనంగాఁ, బరతత్త్వ మనంగఁ బరమపద మనఁగను నీ
శ్వరుఁ డనఁ గృష్ణుఁ డన జగ, దృఢితుఁడు నారాయణుండు దా వెలుఁగొందు. 51

వ. అవ్యక్త నిర్గుణ పరబ్రహ్మంబునందుఁ దనకు విపర్యయంగా జననం బైన
జ్ఞానంబె విష్ణుమాయ యనంబడు. పరమేశ్వరుం డట్టి మాయచేత జగంబు నిర్మించి,
నిశ్చింతం దై యుండు. ఇంద్రియార్థ భ్రమణంబు సేసెడు దుర్మతులకు
సుషుప్త్యా ద్యవస్థలు వరుసను గలుగుట గాక, పరమేశ్వరునిఁ బొందరామి యను
నాలుగవ యవస్థయుఁ గలుగు. స్వప్నంబునందు గ్రాహ గ్రాహ్యక ²గ్రహణంబు
లను త్రివిధ భేదంబులుం గలిగియుండు. ఈ చందంబున నవిద్యాంధకార
సంవృతం బై, మూఁడు విధంబులఁ బర్యవసించు మనోరథంబు ³స్వప్నావస్థయం
దణఁగి క్రియఁ, ద్రివిధం బగు మాయయు, నాత్మయందు లీనం బగు. పరమే
శ్వరుండు మొదలం బృథివ్యాది మహాభూతమయం బైన సృష్టినిఁ గలుగఁ జేసి,
యందుఁ బంచభూతాత్మకం బైన యాత్మ కేకాదశేంద్రియంబులచేత భేదంబు
పుట్టించుచు, గుణంబులచేత గుణంబు లంగీకరించుచు, నాత్మయందుఁ బ్రద్యోతిత
గుణంబులవలన గుణానుభావంబు చేయనున్న వాఁ డయి, సృష్టి నాత్మీయంబుగా
భావించును. దేహి, కర్మమూలంబున నైమిత్తిక కర్మంబు లాచరింపుచు,
దత్పులం బంగీకరించి, దుఃఖైకవశుం దై వర్తించు. పెక్కు దుఃఖంబులం బడి,
యీ దేహి, కర్మఫల ప్రాప్తుం డగుచు, భూతసంప్రవ పర్యంతంబు పరవశుండై,
జన్మమరణంబులం బొరలుచుండు. అంత్యకాలం బాసన్నం బైన, ద్రవ్య గుణ
స్వరూపం బగు జగంబు ననాదినిధనం బగు కాలంబు ప్రకృతిం బొందించును.
అటమీద శతవర్షంబులు వర్షంబు లేమిచే నత్యుగ్ర లోకలోచను తేజంబున

1. రశనా (హ.) 2. గ్రాహయిత్వంబును (హ); గ్రాహిత్వంబును తం.)

3. స్వప్నావస్థం గడఁగిన (హ)

సకలలోకంబులు దహింపఁబడు. అంత నథోలోకంబున నుండి సంకర్షణముఖ జనితానలం బూర్ధ్వ శిఖాజాలంబుల వాయు సహాయం నై, దిక్కులయం దెల్లఁ బ్రవర్తించు. అటమీద సంవర్తక వలాహక గణంబులు శతవత్సరంబులు సలిల ధారాపాతంబుగా వర్షంబులు గురియు. అందు విరాడ్రూపంబు లీనం బగు. అంత నీశ్వరుండు ¹నింధనాగ్నిరూపంబున నవ్యక్తంబుఁ బ్రవేశించు, తదనంతరంబ ధరణీ మండలంబు వాయుహృత గంధం బై, కబంధరూపంబు దాల్చు. ఆ జలంబు హృతరసం బై, తేజోరూపంబు నొందు. ఆ తేజంబు తమోనిరస్తం బై, వాయువం దణంగు. ఆ గంధవహుండును స్పర్శవిరహితుం డై, యాకాశంబు నందు సంక్రమించు. ఆ విష్ణుపదంబును విగత శబ్దగుణంబు గలది యై, యాత్మ యం దణంగు. ఇంద్రియంబులును, మనంబును, బుద్ధియు, వికారంబులతోడ నహంకారంబుఁ బ్రవేశించు. ఆ యహంకారంబు స్వగుణయుక్తం బై, పరమాత్మనుం జేరు. ఇట్లు త్రివర్ణాత్మక యై, సర్గ స్థితి లయకారిణి యగు మాయ యిట్టిది యని, తత్స్వరూప మాహాత్మ్యంబులు వివరించిన, నరపాలుం డి ట్లనియె.

ఉ. ²జ్ఞానవిహీన మైన నర³సంఘము గానఁగరాని మాయఁ దా
లోన నడంచి యెట్లు హరి లోకముఁ జెందుదు రంతయుం దగఁ
భూనుత! సత్యవాక్య గుణ భూపణ! యి క్కథ వేడ్కతోడుతఁ
⁵బూనుక చెప్పు మన్నను బ్రబుద్ధుఁడు ని ట్లను గారవంబునఁ.

53

—: ఋషభకుమారులలోఁ బ్రబుద్ధ పిష్పలాహ్వయులు సెప్పెడు పరమార్థోపదేశము:—

వ. సూర్యోదయాస్తమయంబులం బ్రతిదినంబు నాయువు షయంబు నొంద, దేహ కళత్ర మిత్ర భ్రాతృ మమత్వ పాశబద్ధు లై విడివడు నుపాయంబు గానక, సంసారాంధకారమగ్ను లై, గతాగతకాలంబుల నెఱుంగక, దివాంధంబు లగు జంతుజాలంబుల భంగి, జన్మ జరా రోగ విపత్తి మరణంబు లందియు, శరీరంబ మే లనుచుఁ బ్రమోద మోహ మదిరాపాన మత్తు లై, విషయాసక్తతం జిక్కి తమ్ముం దా రెఱుంగక యుండి, విరక్తిమార్గంబు దెలియక వర్తించు మూఢు లగు జనంబుల పొంతలం బోవక, కేవల విష్ణుభక్తిభావంబు గల సద్గురులం బ్రతిదినంబును భజించి, సాత్త్వికంబు, భూతదయయును, హరి కథామృత పాదంబును, బ్రహ్మచర్య వ్రతంబును, విషయంబుల మనంబు చేరకుండుటయు, సాధు సంగంబులు, సజ్జన మైత్రియు, వినయసంపత్తియు, శుచిత్వంబు, తపంబును,

1. “నిరింధన ఇవానలః” (8-18) 2. విహీనులైన (తం.వా.) 3. సంఘముఁగానఁగలేని మాయఁదా లోన నడంచి (తం.వా.) 4. బూనిక (తం.వా.)

క్షమయు, మౌనవ్రతంబును, వేద శాస్త్రాధ్యయన త దర్థానుష్ఠానంబును, సహింసయు, సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వసహిష్టుతయు, నీశ్వరుని సర్వగతునిగా భావించుటయు, ముముక్షుత్వంబును, జనసంగ వర్జనంబును, వల్కలాది ధారణంబును, యదృచ్ఛాలాభ సంతృప్తియు, వేదాంత శాస్త్రార్థ జిజ్ఞాసత్వంబును, దేవతాంతర నిందా వర్జనంబును, గరణత్రయ శిక్షణంబును, సత్యవాక్యతయు, శమదమాది గుణవిశిష్టత్వంబును, గృహరామ క్షేత్ర కళత్ర పుత్ర విత్తాదుల హరి కర్పణంబు సేయుటయు, నితరదర్శన వర్జనంబు సేయుటయును, భాగవతోత్తమ ధర్మంబులు. అని చెప్పి, యి ట్లనియె.

54

క. హరిదాసుల మిత్రత్వము, మురరిపు కథ లెన్నికొనుచు మోదముతోడఁ
హరుషాశ్రు పులకితుం డయి, పురుషుఁగు హరిమాయ గెలుచు భూపవరేణ్య!

వ. అనిన రాజేంద్రుండు వారల కి ట్లనియె. భాగవతులారా! సకలలోక నాయకుండగు నారాయణుఁ డనం బరఁగిన పరమాత్ముని ప్రభావంబు వినవలతు. ఆనతిండు. అనిన, పిప్పలాహ్వయుం డి ట్లనియె.

56

సీ. నరవర! విను జగన్నాథుని చారిత్ర మెఱిగింతు నీ మది కింపు మిగుల
లన దుదృవ స్థితి లయ కారణం బయి దేహేంద్రియాదులఁ దిరము గాఁగఁ
జొనువు నెప్పుడు పరంజ్యోతి స్వరూపంబు ²జ్ఞాన లనలునందుఁ జనని పగిది
నింద్రియంబులు నాత్మ నెనయవు శబ్దంబు ³పౌరయక సుషిరంబుఁ బొందు సత్య

తే. మనఁగ సత్త్వ రజ స్తమోమయగుణంబు

మహా దహంకార రూప మై మహిమ వెలయుఁ

జేతనత్వంబు గల దీని జీవమందు

రిదియ సదస త్వరూప మై యెన్నఁబడును.

57

వ. దీనికిం బెక్కైనది పరమాత్మగా నెఱింగి, కమలనంభవాదులు నుతియింతురు. ఇట్టి పరమాత్మ, స్థావర జంగమంబుల నధిష్ఠించి, వృద్ధిక్షయంబులం బొందక, నిమిత్తమాత్రంబునం దరు లతాదులందు జీవంబు లేక, తదంతరస్థుం డై వర్తించు. అంత సర్వేంద్రియావృతం బైన యాకారంబు నష్టం బైన, మనంబునుం బాసి, శ్రుతివిరహితుం డై, తిరుగుచుండు. నిర్మల జ్ఞానదృష్టి గలవానికి భానుప్రభాజాలంబు తోచినక్రియను, సుజ్ఞానవంతుండు హరిభక్తిచేత గుణ కర్మ ర్థంబు లైన చిత్తదోషంబులు భంజించి, భగవత్సదనంబుఁ జేరు. అనిన, విని, రా జి ట్లనియె.

58

1. భరితాశ్ర (తం.వా.) 2. జ్ఞానం ననయండు జననిపగిది (తం.వా.) 3. చారిత్రయ (తం.)
శబ్దోఽపి బోధక నషేథ యాత్మమూల మర్థోక్త మాహయ దృశేన నిషేధ సిద్ధిః (8-40)

క. పురుషుం డే యే కర్మము, పరువడిఁ గావించి పుణ్యపరుఁ డై మనుఁ దా
దురితములఁ దొరఁగి మురరిపు, చరణయుగం బెట్లు చేరు సన్మునివర్యా ! 59

—: ఋషభ కుమారులలో నావిర్హోత్ర) ద్రమిశులు తెలుపు పరమార్థోపదేశము :—

వ. అనిన విని, ¹యం దావిర్హోత్రం డి ట్లనియె. కర్మాకర్మ ప్రతిపాదకంబు లగు
శ్రుతి వాదంబు ల²తౌకిక వర్జితంబులు. అట్టి యామ్నాయంబులు సర్వేశ్వర
స్వరూపంబులు గాన విద్వాంసులు ³న్నెఱుంగ లేరు. అవి కర్మాచారంబు లనం
బడు. మోక్షంబుకొఱకు నారాయణభజనంబు పరమపావనంబు. వేదోక్తంబుల
నాచరింపక, ఫలంబులకు వాంఛ సేయువార లనేక ⁴జన్మాయుతంబులం బడయు
దురు మోక్షంబు నపేక్షించువాఁడు విధిచోదిత మార్గంబున హరింప బూజింప
వలయు. అట్టి పూజాప్రకారం బెట్లనినఁ, బవిత్ర గాత్రం డై, జనార్దను సన్నిధిం
బూతచిత్తుం డై, విద్యుక్త ప్రకారంబునఁ జక్రధరుని ధ్యానించి, గంధ పుష్ప
ధూప దీప నై వేద్యంబులు సమర్పించి, సాష్టాంగ దండప్రణామంబు లాచరించి,
భక్తిభావనా విశేషం డగు నతండు హరిం జేరు. అని చెప్పిన విని, విదేహం
డి ట్లనియె. ఈశ్వరుం డేయే కర్మంబుల నాచరించె నంతయు నెఱింగింపుము.
అనిన ద్రమిశుం డి ట్లనియె.

60

అధ్యాయము — ౪

క. తారల నెన్నఁగ వచ్చును, భూరేణుల లెక్క పెట్టఁ బోలును ధాత్రిన్
నారాయణ గుణకథనము, లారయ వర్ణింపలేరు హర బ్రహ్మాదుల్. 61

వ. ఇట్లు గావున నాత్మ సృష్టం బైన మనంబునఁ, బంచభూత నికరం బను పురం బొన
రించి, యందు నిజాంశంబునం బ్రవేశించి, సగుణ నిష్ఠం డై, నారాయణాభి
ధానంబునుం గల ఋషీశ్వరుం డగు పరమేశ్వరుండు వెలుఁ గొందెను. అతని
దశేంద్రియంబులచేతఁ జాలితంబు లైన దేహంబులు ధరియించి, జగద్రక్షకత్వ
సంహారకత్వాది గుణంబులు గలుగుటం జేసి, గుణనిష్ఠం డై రజ స్సత్త్వ
తమో గుణంబుల బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రమూర్తు లనం బరఁగి, త్రిగుణాత్మకుం
డనంబడు నారాయణాఖ్యుని చరిత్రం బెఱింగించెద. ఆకర్ణింపుము. 62

క. ధర్మండు దక్షపుత్రిక, నిర్మలమతిఁ బెండ్లి యాడి నెఱిఁ బుత్రుని స
త్కర్ముని నారాయణముషి, నర్మిలిఁ గనె నతఁడు బదరీకాశ్రమమందున్. 63

1. యందు హరిర్హోత్రుండు (హ.) 2. తౌకిక (హ.తం.వా.): "కర్మాకర్మ...వేదవాదోన
తౌకికః" (2-87) 3. ఎఱుంగుదురు (త.ప.గ.జ.) 4. జన్మాయుతరంబులం (తం.వా.)

తే. ఆట్టి నారాయణాహ్వానముం దైన మౌని
బదరికాశ్రమ మందు నపార నిష్ఠఁ
దపముఁ గావింప బలభేది దలఁకి మదిని
మీనకేతను దివిజకామినులఁ బనిచె

64

వ. వారు నారాయణాశ్రమంబునకు నతని తపోవిఘ్నంబు సేయ వచ్చునప్పు డ
వ్యనంబు, సాల రసాల బిల్వ కదళీ ఖర్జూర జంబు జంబీర చందన పున్నాగ
మందారాది వివిధ వృక్ష నిబిడంబును, బుష్ప ఫల భరిత శాఖావనస్రమ తరు
లతా బృందంబును, మాధవీ కుంజ మంజరీపుంజ మకరందపాన మత్త మధుకర
నికర ఝంకారరవ ముఖరిత హరిదంతరంబును, గనకకమల కల్పార విలస త్సరో
విహరమాణ చక్రవాక బక క్రౌంచ మరాళ దంపతి మండల మండితంబును,
మృణాళభోజ నాసక్త సారచయ చంచూపుట విపాటిత కమల ముకుళ కేసరవిసర
వితత ప్రశస్త సరోవరంబును నై, వెలయు. అ వ్యనంబున నిందువదన
లందంద మందగమనంబులం జెందు ఘర్మజలబిందు బృందంబులు నఖాంతంబుల
నోసరింపుచు డాయం జనునప్పుడు.

65

చ. మదనుని బాణజాలమున మగ్నతఁ బొందక ధైర్యవంతుఁ డై
ముదితల వాడిచూపులకు మోహము నొందక నిశ్చలాత్ముఁ డై
హృదయమునందు నచ్యుత రమేళ ననంతు జగన్నివాసుని^౧
వదలక భక్తి నిల్చుకొని వారికి ని ట్లనె మౌని పెంపున^౧.

66

క. జంభారి పంపునను మీ, రంభోరుహ వదనలార ! యరుదెంచితి రా
శుంభ ద్విహారవాంఛా, రంభంబునఁ దిరుగుఁ డనిన లజ్జించి వెస^౧.

67

సీ. దేవమానీశ ! నీ దివ్యచారిత్రంబు నెఱిగి సన్నుతి సేయ నెవ్వఁ డోపుఁ
బుత్ర మిత్ర కళత్ర భోగాదులను మాని తపము గావించు విధర్ములకును
విఘ్నముల్ చెందునే విశ్వేశుఁ గొల్చిన యతనికి నంతరాయంబు ¹గలదె
కామంబు క్రోధంబు గలిగిన తపములు పల్వలోదకముల భంగిఁ గావె

తే. నిన్ను వర్ణింప నలవియే నిర్మలాత్మ !
రమణ లోఁగొను మా యపరాధ మనుచు
సన్నుతించిన నతఁడు ప్రసన్నుఁ డగుచు
దనదు సామర్థ్య మెఱిగింపఁ దలఁచి యపుడు.

68

వ. ఆ మ్మునీశ్వరుండు పరమాశ్చర్య నిధానంబుగా నిజ తనూరుహంబుల వలనం ద్రికోటి కన్యకా నివహంబుల నుద్భవింపం జేసిన, గంధర్వ విబుధ కామిసీ సము దయంబులు పరమాద్భుత భయంబులు మనంబులం బొడమ సన్నుతించి, య విలాసిని సమూహంబులో నూర్వశి యను దానిం గొని చని, పాకశాసను సభాభవనంబునం బెట్టి, తద్వృత్తాంతం బెంతయు విన్నవించిన, నాశ్చర్యయుక్త హృదయుం డై, సునాసిరుం డూరకుండె. ఇట్టి నారాయణ మునీశ్వరు చరిత్రంబు వినువారలు, పరమ కల్యాణగుణవంతు లగుదురు. అని చెప్పిన.

69

తే. ఋషభునకు నాత్మ¹యోగ మీ రీతిఁ జెప్పి
యచ్యుతుండు భూమిభారము నడచ నంత
సొరిది నవతారములు దాల్చి² సౌంపుమీఱ
రాత్రిచరులను జంపె నీరసముతోడ.

70

వ. అట్టి పరమేశ్వరుని లీలాగృహీతంబు లగు మత్స్య, కూర్మ, వరాహ, నారసింహ వామన, రామ, రఘురామ, రామ, బుద్ధ, కల్క్యా ద్యవతారంబు లనేకంబులు గలవు. శేషభాషాపతుల కైన వర్ణింప నలవిగాదు. మఱియును.

71

సర్వలఘు సీసము :

నవ వికచ సరసిరుహ నయనయుగ! నిజచరణ గగనచర నది! ³నిఖిల నిగమ వినుత!
జలధి⁴సుత కుచకలశ లలిత మృగమద రుచిపరమశిత నిజహృదయ! ధరణిభరణ!
ద్రుహిణముఖ సురనికర విహిత మతికలిత గుణ! కటిఘటిత రుచిరతర కనకవనన!
భుజగ దివు వరగమన! రజతగిరిపతి వినుత! సతత్⁵వృత జప నియమసరణి చరిత!

తే. తిమి ! కమత ! కిటి ! నృహరి! ⁶ముదిత బలినిహి
త పద : పరశుధర ! ⁷దశవదన విదళన !
మరమథన ! కలుష ⁸సుముదర హరణ
కరివరద ! ముని ⁹నర సుర గరుడ వినుత !

72

వ. ఇ వివిధంబునం బ్రవర్తిల్లిన శ్రీమన్నారాయణమూర్తి లీలావిలాసంబు లనంతంబులు గలవు. మనో వా క్కాయ కర్మంబుల హరిపూజనంబు సేయక, విపరీత గతులం దిరుగుచుండు జడుల కె వివిధంబున గతి గలుగు? అనిన, న పృథమితేఁ

1. యోగంబు రూఢిఁ జెప్పి నచ్యుతుండు (తం.); యోగమీరితిఁ జెప్పి నచ్యుతుండు (వా.)
2. సౌంపునెవడు (హ.) 3. జనిత (తం.వా.) 4. జని (హ.) 5. జపరత (ప్రా.ప్ర.) 6. నమిత (హ.)
7. దశకరవిదళన (హ.) 8. ముదపహృతి నిపుణ (హ.) 9. మనుజసుర (హ.)

డ పృథమపురుషులం జూచి, యట్టి జడులు ముక్తి నొందు నుపాయం బెట్టులు?
అంతయు నెఱింగింపుము. అనిన, ¹చమనుం డి ట్లనియె. 78

అధ్యాయము — ౫

—: ఋషభకులగు చమన కరభాజనులు సేసెడు పరమార్థోపదేశము :—

సీ. హరిముఖ బాహూరు వర పదాబ్జములందు వరుసఁ జతుర్వర్ణ వర్గనమితి
జనియించె నందులో సతులును శూద్రులు హరిఁ దలంతురు కలిహోయనముల
వేద శాస్త్ర పురాణ విభ్యాతు లయి కర్మకర్త లై విప్రులు గర్వ మెనఁగి
హరిభక్తిపరులను హాస్యంబు సేయుచు నిరయంబు నొందుట నిజము గాదె

తే. ²మృదుల పక్వాన్నములను దా మెనఁగఁగోరి
జీవహింసకుఁ జనువానిఁ జెందు నఘము
హరి నుతింపక స్త్రీలోలుఁ డైనవాఁడు
నరకవాసుండు నగుచుండు ననవరతము. 74

వ. అట్లు గావున, గృహ క్షేత్ర పుత్ర కళత్ర ధన ధాన్యాదులందు మోహితుం
డయి, ముక్తి మార్గంబు లప్రత్యక్షంబు లని, నిందించువాఁడును, హరిభక్తి విర
హితుండును, దుర్గతిం గూలుదురు. అని మునివరుం డానతిచ్చిన, విదేహుం డి
ట్లనియె. 75

ఆ. ఏ యుగంబునందు నేరీతి వర్తించు
నెట్టి రూపువాఁడు నె విప్రధమున
మును నుతింపఁబడెను ముని దేవ గణముచే
విష్టుఁ డవ్యయుండు విశ్వవిభుఁడు ?

వ. అనిన విని, యందుఁ గరభాజనుం డి ట్లనియె. నానావతారంబులును, నానా
రూపంబులును, బహువిధ వర్తంబులునుం గలిగి, రాక్షసులను సంహరించి, దుష్ట
జన నిగ్రహంబును, శిష్టజన పరిపాలనంబును జేయుచుం, గృతయుగంబున శుక్ల
వర్ణుం డై, చతుర్భుజుం డై, జటా వల్కలకృష్ణాజినోత్తరీయ జపమాలికా దండ
కమండలు ధరుం డై, హరి, నిర్మల తపో ధ్యానానుష్ఠాన గరిష్ఠు లైన పురుష
శ్రేష్ఠులచేత హంసుండు, ³సువర్ణుండు, వైకుంఠుండు, ధర్ముండు, అమలుండు,
యోగీశ్వరుండు, ఈశ్వరుండు, పురుషుండు, అవ్యక్తుండు, పరమాత్ముండు అను
దివ్యనామంబులం బ్రసిద్ధి వహించి, మొదటియుగంబున గణుతింపఁబడు.

1. చమనుం డి ట్లనియె (శ.చ.గ.జ.ద.) 2. మృదుల పక్వాన్న భోజనములను మాని
(తం.వా.) 3. సువర్ణుండు (తం.దా.)

త్రేతాయుగంబున రక్తవర్ణుం డై, బాహుచతుష్క మేఖలాత్రయ విశిష్టం డై,
హిరణ్యకేతుండును, వేదత్రయ స్వరూపుండును, స్రుక్ స్రువా ద్యుపలక్షణ శోభి
తుండును నై, విష్ణు యజ్ఞ పృశ్నిగర్భ సర్వదే వోరుక్రమ వృషాకపి జయం
తోరుగాయాఖ్యల బ్రహ్మవాదులచేత నుతియింపబడు. ద్వాపరంబున శ్యామల
దేహుండును, బీతాంబర ధరుండును, బాహుద్వ యోపశోభితుండును, దివ్యాయుధ
ధరుండును, శ్రీవత్స కౌస్తుభ వనమాలికా విరాజమానుండును, మహారాజోపలక్ష
ణుండును నై, జనార్దన వాసుదేవ సంకర్షణ ప్రద్యు మ్నానిరుద్ధ ¹బుషి ²పురుష
³మహాత్మ విశ్వ నారాయణ విశ్వరూప సర్వభూతాత్మకాది నామంబుల వెలసి,
మూర్ధాభిషిక్తులచేత సన్నుతింపబడు. కలియుగంబునఁ గృష్ణవర్ణుండును, గృష్ణ
నామకుండు నై, భక్త సంరక్షణార్థంబు పుండరీకాక్షుండు, వివిధ యజ్ఞంబులచే
సంకీర్త నాదులచేతం బ్రస్తుతింపబడు. హరిరామ నారాయణ నృసింహ కంసారి
నశినోదరాది బహువిధ నామములచే బ్రహ్మవాదులును, మునీంద్రులును, నుతియిం
పుదురు. మఱియును.

77

తే. ద్రవిడదేశంబునందులఁ దామ్రపర్ణి

⁴సహ్యాజ్ఞా కృతమాలాది సకలనదుల

నెవ్వఁడేనియు భక్తితో నేగి యచటఁ

బొదలి తర్పణ మొగిఁ జేయఁ బుణ్య మొదపు.

78

వ. ఇ వివిధంబునం బ్రశంసింపం దగిన కావేర్యాది మహానదీ పావన జలస్నాన పాన
దానంబులను, విష్ణుధ్యాన కథా సుధార సానుభవంబుల న్నిరూఢు లగు భాగవ
తోత్తములు గలిగిరేనియుం, జెడనిపదంబు బొందుదురు. అని, ఋషభకుమారులు
భగవత్ ప్రతిబింబంబు లయిన, పరమపురుషులువోలె, విదేహ జనపాలునకు
నిశ్రేయస పదప్రాప్తికరంబు లయిన, భగవద్భక్తి ధర్మంబు లుపదేశించి, యంత
ర్థానంబు నొందిరి మిథిలేశ్వరుండును సుజ్ఞానయోగం బంగీకరించి, నిర్వాణ పదంబు
నొందె. ఈ యుపాఖ్యానంబు వ్రాసినఁ, బఠించిన, వినిన, నాయురారోగైశ్వర్యం
బులు గలిగి, పుత్ర పౌత్రవంతు లయి, సకల కలికల్మష రహితు లై, విష్ణులోక
నినాసు లగుదురు. అని, నారదుండు వసుదేవునకుం జెప్పి, మఱియు.

79

సీ. కమలాక్ష పదభక్తి కథనముల్ వసుదేవ ! విని యఘంబులఁ బాసి వెలసి తీవు
భువనప్రసిద్ధిగాఁ బొలుపొందు సత్కీర్తి కైవల్యలక్ష్మియుఁ గలుగు మీఁద
నారాయణుండు నీ నందనుం డను మోహ మెడలించి విష్ణుఁగా నెఱిగి కొలువు
మఱఁడు నీ తనయుఁ డై యవతరించుటఁ జేసి సిద్ధించె దేహసంశుద్ధి నీకు

తే. సరస నల్లాప సౌహార్ద సౌష్ఠవమునఁ
బావనం బైతి శిశుపాల పౌండ్ర నరక
ముర జరాసంధ యవనులు ముదముతోడ
వాసుదేవునిఁ జెందిరి వైరు లయ్యు.

80

క. దుష్టజన సిగ్రహంబును, శిష్ట ప్రతిపాలనంబు సేయఁ హరి దా
సృష్టి నవతార మొందెను, స్రష్టముభానేక దివిజసంఘము వొగడఁ.

81

—:బ్రహ్మాది దేవతలు శ్రీకృష్ణుని వైకుంఠమునకుఁ బిలువ వచ్చుట :—

వ. అట్లు గావున లోకరక్షణార్థంబు కృష్ణుం డవతార మెత్తె. అని, హరి భక్తిపరంబు
బగు నుపాఖ్యానంబులు నారదుం డుపవ్యసించిన విని, విస్మితచిత్తులై, దేవకీవసు
దేవులు కృష్ణునిం బరమాత్మునిగా విచారించిరి. అని, శుకుండు రాజునకుం జెప్పిన,
నతండును, “మునీంద్రా ! యదువుల నే ప్రకారంబున హరి హరియించె. సపరివారు
లగు బ్రహ్మరుద్రేంద్ర దిక్పాలక మునీంద్రులు ద్వారకా నగరప్రవేశం బెట్లు చేసిరి.
ఏమయ్యె. మఱియుం బరమేశ్వర కథామృతంబు వీను లలరం. జవిగొనియు
నికం దనివి సనదు. భక్తరక్షకుం డగు హరి చారిత్రం జే రీతిం జాగె. తర్వాతి
వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగింపుము. అనిన శుకుం డి ట్టనియె.

82

అధ్యాయము — ౬

క. సుర గరుడ ఖచర విద్యాధర హర పరమేష్ఠిముఖ సుధాశనులు మునుల్
సరసిజనయనుని గనుఁగొన, నరుదెంచిరి ద్వారవతికి నతిమోదమునఁ.

83

క. కని పరమేశుని యాదవ, వనశోభిత పారిజాతు పనరుహనేత్రుం
జనకామిత ఫలదాయకు, వినుతించిరి దివిజు లవుడు వేదోక్తులతో.

84

తే. ఆఖిలలోకేశ ! నర్వేశ ! యభవ ! నీవు
నుదయ మందుట భూభార ముడుపు కొఱకుఁ
బంచ వింశోత్తర శతాబ్ది పరిమితంబు
²నయ్యె విచ్చేయు వైకుంఠ హర్యమునకు.

85

వ. అనినఁ గమలభవ భవముఖ నిఖిల సురగణంబుల వచనంబు లియ్యకొని. కృష్ణుండు
వారలతోడ యాదవుల కన్యోన్య వైరానుబంధంబులు గల్పించి, వారల హతంబు
గావించి, భూభారం బడంచి, యిదె వచ్చెదం బొం దని చెప్పి, వీడ్కొలిపినఁ
గమలాసనాది బృందారకులు నిజస్థానంబులకుం జనిరి. అంత.

86

1. పరిమితయ్యె (హ) 2. గోవిచ్చేయుమయ్యె వైకుంఠమునకు (హ)

:- శ్రీకృష్ణుండు దుర్నితంబులం గని యాదవులను బ్రభానతీర్థమునకుఁ బంపుట :-

సీ. కాక ఘోకంబులు కనక సౌధములలోఁ బగలు వాపోయెడి బహువిధముల
నశ్వవాలంబుల ననల ముద్భవ మయ్యె నన్నంబు మొలిచె మహాద్భుతముగ
శుకశారికలు రాత్రి సొగసె విస్వరముల జంతువు వేటొక్క జంతుఁ గనియె
నొగిఁ బొరగృహముల నుల్కులు నుదయించె బెరసెఁ గావిరి రవిబింబ మపుడు

తే. గాన నుత్పాతములు చాలఁ గానఁబడియె
నరయ నిం దుండవలవడు యదువులార!
తడయ కిపుడ ప్రభాస తీర్థమున కరుగుఁ
డనుచు శ్రీకృష్ణుఁ డెంతయు నానతిచ్చె.

87

క. నారాయణు వచనముల క,పారం బగు సమ్మదమున బలములతోడఁ
దార సుత మిత్రయుతు లై, వారణ హయ సమితితోడ వడ నేగి రొగిఁ.

88

—: శ్రీ కృష్ణమూర్తి యుద్ధవునికి పరమార్థోపదేశము చేయుట : —

వ. అంత.

89

వ. జ్ఞానమున నుద్ధవుండు దన, మానసమున నెఱిగి శ్రీరమాదిప! హరి! యో
దీనజన కల్పభూజమ!, శ్రీనాయక! 2దిక్కు నీవె శ్రితభయహరణా!

90

వ. ఇట్లు నుతియించి, దేవా! నీవు యదుక్షయంబు గావించి, చన నే మే విధంబున
నిర్వహింతుము. నీ సహచరుల మై, గడిపిన మజ్జన భోజన శయనాననాది
కృత్యంబులు మఱవ వచ్చునే. అని యుద్ధవుం డాడిన వాసుదేవుం డి ట్లనియె.

అధ్యాయము — ౭

బ్రహ్మాదిదేవతా ప్రార్థనంబునం జేసి, దాత్రీభారం నివారించితి. ఇంక ద్వారకా
నగరంబు నిందుకు సప్తమ దివసంబున సముద్రుండు ముంపంగలవాఁడు. యదు
క్షయంబునుం గాఁగల యది. అంతటం గలియుగంబు ప్రాప్తం బయ్యెడి.
అందు మానవులు ధర్మవిరహితులును, నాచారహీనులును, నన్యాయపరులును.
నతిరోషులును, మందమతులను, నల్పతరాయువులును, బహురోగ పీడితులును,
నిష్పలారంభులును, నాస్తికులు నై, యెండొరుల మెచ్చక యుందురు. కావున
నీవు సుహృద్భాంధవ స్నేహంబు వర్జించి, యింద్రియ సౌఖ్యంబులఁ బొరయక,
క్షోణితలంబునం గన పుణ్యతీర్థావగాహనంబు సేయుచు, మానస వా గక్షి
శ్రోత్ర ప్రాణేంద్రియ గృహ్యమాణం బగు వస్తుజాతంబు నశ్వరంబుగా నెఱుం

గుము. పురుషుండు నానార్థ కామంబుల నంగీకరించి, సీజ గుణదోషంబుల మోహితుం డై యుండు. కావున హస్తపకుండు గంధనాగంబులను బంధించు చందంబున, నింద్రియములను మనోవికారంబులను నిగ్రహించి, యీషణ త్రయంబును వర్జించి, మోదభేదంబుల సముండవుగా వర్తింపుచు, నీ జగంబంతయు నాత్మాధిష్ఠితంబుగా నెఱింగి, మాయాదుల నాత్మ తత్త్వాధీనంబులుగఁ దెలియుచు, జ్ఞానవిజ్ఞాన యుక్తుండ వై, యాత్మానుభవ సంతుష్టుండ వై, విశ్వంబును నన్నుగా భావించి, వర్తింపవలయు. అని, వాసుదేవుం డానతిచ్చిన, నుద్ధవుండు భక్తివినయంబులం గరంబులు మొగిడ్చి, *మహాత్మా! సన్న్యస్త లక్షణంబు దుష్కరంబు. పామరు లగువా రాచరింపలేరు. నీ మాయచేత భ్రాంతు లై, చేయునది తెలియని సాంసారికులు భవాబ్ధిం గడచి, యెట్లుముక్తి వడయుదురు. భృత్యుండ నైన నామీది యనుగ్రహంబునం జేసి యానతిమ్ము. బ్రహ్మాది దేవతా సముదయంబును బాహ్య వస్తువుల భ్రాంతు లై, పర్యటనంబు సేయుదురు నీ భక్తు లైన పరమభాగవతులు న మ్మాయావిరసనంబు సేయుదురు. గృహిణీ గృహస్థుల కైన, యతుల కైనను, నిత్యంబు నీ నామ స్మరణంబు మోక్ష సామ్రాజ్య ప్రదంబు కావునఁ బరమేశ్వర! నీచు చరణంబుల శరణంబు నొందెద. కృపారసంబు నాపై నిగుడింపుము. అని, ప్రియసేవకుం డైన యుద్ధవుండు పలికిన, నతనికిఁ గంసమర్దనం డిట్లనియె. అట్లు పురుషున కాత్మకు నాత్మయై గురు వని యెఱుంగుము, కుపథంబులకుం జనక, సన్మార్గవర్తియై, పరమం బయిన మున్నివాసంబునకుం జనుము. సర్వ మూలశక్తి సంపన్నుండ నైన నన్ను సాంఖ్యయోగపరులు నిరంతర భావంబులందుఁ బురుషభావంబుగా భావించి, తలంపుచుండుదురు. మఱియు, నేక ద్వి త్రి చతుష్పాద బహు పాదాపాదంబులు నై యుండు జీవజాలంబులలోన ద్విపాదంబులు గల మనుష్యులు మేలు. వారలలోన నిరంతర ధ్యానగరిష్ఠు లైన యోగీంద్రులు తత్తులు. వారలలో సందేహపరులచే నగ్రహ్యుండగు నన్ను, సత్త్వగుణ గ్రాహ్యునిగా నెఱింగి, నిజ చేతః పంకజంబునందు జీవాత్మ పరమాత్మల నేకంబుగాఁ జేసి, శంఖ చక్ర గదా ఖడ్గ శార్ఙ్గ కౌమోదకి కౌస్తుభాభరణ యుక్తుంగాఁ దలంపుచు నుండు వారలు, పరమ యోగీంద్రు లనియును, పరమ జ్ఞాను లనియును జెప్పి

* ఈ వచన భాగమునకు “చ” ప్రతిలో ఈ క్రింది కందము లున్నవి.

“నరులు సన్యస్తులై ? భువి, బరగుట దుష్కరము దాని బరికించితగఁ
నిరుపమ నిష్ఠాముఖులై, చరియింపగలేరు చక్రి చెప్ప మేర్పడగఁ”

“నీ మాయా భ్రాంతులు నై, సామాదిగుణంబులేక సాంసారికులై
కామాది గుణము జెందకః భూమిని నెట్లుండవచ్చు పుణ్యచరితః”

మఱియు, నవధూత యదు సంవాదం బను పురాతనేతి హాసంబు గలదు.
చెప్పెద నాకర్ణింపుము. 91

—: అవధూత యదు సంవాదము :—

ఉ. పంకజనాభుఁ డుద్ధవుని పైఁ గల కూర్మినిఁ జెప్పె నొప్ప ¹నెం
దంకిలి లేక యన్ని దిశలందుఁ జరింపుచు నిత్యతృప్తుఁ డై
శంకర వేషధారి ²యొక సంయమి యా యదురాజుఁ జేర నే
వంకను నుండి ³వచ్చి తన వానికి ని ట్టనె నర్థి నేర్పడె. 92

క. అవధూత వల్గె నంతటఁ, బ్రవిమల విజ్ఞాననిపుణ భవ్యులు గురువుల్
తవిలిన నిరువది నలువురు, నవని ⁴ విజ్ఞాని నైతి నని పల్కుటయు. 93

వ. అంత యదుప్రవరుం డి ట్టనియె. దేహి లోభమోహాదుల వర్జించి, జనార్దనుని
నేవిధంబునఁ జేరవచ్చు? నెఱింగింపుము. అనిన, నతం డి ట్టనియె. 94

సి. పరధన పరదార పరదూషణాదులఁ బరవస్తు చింతఁ దాఁ బరిహరించి
ఋదిమిచే రోగము లుదయింప కట మున్న తనువు చంచలతను దగులకుండ
బుద్ధి సంచలతచేఁ బొదలక యటమున్న శ్లేషంబు గళమునఁ జేరకుండ
శక్తియుక్తులు మది ⁴సన్నగిల్లకమున్న భక్తిభావనచేతఁ బ్రౌఢుఁ డగుచు

తే. దైత్యభంజను దివ్యపాదారవింద
భజన నిజ భక్తిభావనఁ బ్రాజ్ఞుఁ డగుచు
నవ్యయానందమును బొందు ననుదినంబు
⁵నతఁడు గర్మవిముక్తుఁ డౌ ననఘచరిత ! 95

ఉ. దారలయందుఁ బుత్ర ధన ధాన్యములందు ననేకభంగులం
గూరిమిచేయు మర్త్యుఁ డతిఘోర వియోగజ దుఃఖమగునుఁ డై
నేరుపు దక్కి చిక్కువడి నేతి వివేకవిహీనుఁ డై మనో
భారముతోఁ గపోతపతిభంగి నిజంబుగఁ బోవు నష్ట మై. 96

1. నా, శంకములేక నన్నిదిశలందు (హ.); నా, తంకుఁడు మర్మితామహాఁడు దాఁ బదు
నార్జన తాత యున్నచో (తం.) 2. యగు సంయమి యొక్కఁడు డేగుడేర (తం.) 3. వచ్చి
తని వానితో ని ట్టనె (హ.); వచ్చితని వానికి ని ట్టనె (తం.)

“అవధూతం ద్విజం కంచి చృరంత మకుతోభయం, కిం నిరీక్ష్యతరుణం యదుః ప్రవచ్చ
దర్శిత్” (7-25) 4. చేపడియకమున్న (హ.) 5. నరుఁడు (హ.)

వ. ఇందు కొక్క యితిహాసంబు గలదు. మహారణ్యంబున నొక్క కపోతంబు దార సమేతంబుగా నొక్క నికేతనంబు నిర్మించి, యన్యోన్య మోహతిరేకంబునఁ గొంతకాలంబునకు సంతానసమృద్ధిగలది యై, యపరిమితంబు లైన పిల్లలు దిరుగాడుచుండఁ, గొన్ని మాసంబులు భోగానుభవంబునం బొరలుచుండఁ, గాల వశంబున నొక్క లుబ్ధకుం డురులొడ్డిన, నందు దారాపత్యంబులు దగులుపడిన, దైర్యంబు వదలి. మోహతిరేకంబునం గపోతంబు గళత్ర పుత్ర స్నేహంబునం దాను నందుఁ జొచ్చియు, నధిక చింతాభరంబునం గృశీభూతం బయ్యె. కావున నతితీవ్రం బైన మోహంబు గొఱగాదు. అట్లుగాన, నిరంతర హరి ధాన్య పరుం డై, భూమి పవన గగన జల కృపీటభవ సోమ సూర్య కపోత¹తిలిత్స జలధి శలభ ద్విరేఫ గజ మధుమక్షికా హరిణ పాతీన పింగళా కురర డింభక కుమారికా శరకృ త్సర్ప లూతా సుపేసకృత్తుల సముదయంబు నుండి వాని గుణంబు లెఱింగికొని, యోగీంద్రులు మెలంగుదురు. అనిన.

97

అధ్యాయము - ౮

క. ఇవి దెలియవలయు నాకును, బ్రవిమలమతి వానిఁ దెలియఁబలుకు మనంగఁ² వివరము విను మని కృష్ణుఁడు, సవినయుఁ డగు నుద్ధవునికిఁ జయ్యన చెప్పెఁ.

వ. ఇ విద్విధంబున, భూమివలన సైరణయు, గంధవహునివలన బంధురం బగు పరోప కారంబును, విష్ణువదంబువలనఁ³ గాలసృష్ట గుణసాంగత్యంబు లేమియు, నుద కంబు వలన నిత్యశుచిత్వంబును, నన్నివలన నిర్మలత్వంబును, నిశాకర ప్రభా కరులవలన నధికాల్ప సమత్వ జీవగ్రహణ మోక్షణంబులును, గపోతంబువలనఁ గళత్ర పుత్ర స్నేహంబును, నజగరంబువలన⁴ స్వేచ్ఛాసమాగ తాహారంబును, వననిధివలన నుత్సాహ⁵ శోషణంబులును, శలభంబువలన శక్త్యనుకూల కర్మా చరణంబును, భృంగంబువలన సార మాత్రగ్రహణ విశేషంబును, స్తంభేర మంబువలనం గాంతా వైముఖ్యంబును, సరఘవలన నిరంతర సారసంగ్రహ గుణంబును, హరిణంబువలనఁ జింతాపరత్వంబును, జలచరంబువలన జిహ్వదాప ల్యంబును, బింగళవలన యథాలాభ సంతృప్తియుఁ, గురరంబువలన మోహ పరిత్యాగంబును, డింభకువలన విచారపరిత్యాగంబును, గుమారికవలన సంగ త్యాగంబును, సరకారునివలనం దదేకనిష్ఠయు, దందశూకంబువలనం బరగృహ వాసంబును, నూర్జనాభివలన సంసారపరిత్యాగంబును, గణుండురువలన లక్ష్యగత జ్ఞానంబు విడువకుండుటయు, ననంగల వీని గుణంబు లెఱింగి, కామ క్రోధ లోభ మోహ మద మాత్సర్యంబు లను నరిషడ్వర్గంబుల జయించి జరామరణ

1. తిలిప్ప (హ.తం.వా.) 2. గ్రమమున (హ.) 3. సృష్టి (హ.) 4. స్వేచ్ఛా వివర సమాగతాహారంబును (తం.వా.) 5. శోషణంబులు (తం.వా.)

విరహితంబుగా వాయువు వశంబు చేసి, గాత్ర¹పవిత్రత్వంబు కొఱకు షట్కర్మ నిరతుం డై, పుర నగర గ్రామంబులు పరిత్యజించి, పర్వతారణ్యంబుల సంచరింపుచు, శరీర ధారణార్థంబు నియమిత స్వల్పభోజనం డై, భేదమోదంబులు సరియకా బావించి, లోభమోహంబులు వర్జించి, నిర్జితేంద్రియం డై నన్నెకాని యొం డెఱుంగక, యాత్మనిష్ఠచేఁ బవిత్రాంతఃకరణం డైన యోగి నాయందుఁ గలయు. కావున.

99

క. మోహితుఁ డై వసుకాంక్షా, వాహినిలోఁ జిక్కి క్రూరవతుఁ డై యెవ్వం
దూహాపోహ లెఱుంగక, దేహము నలఁగంగఁ జేయు దీనత నొందున్. 100

వ. ఇందుకుఁ బురాతనవృత్తాంతంబు గలదు. సావధానచిత్తుండ వై వినుము. మిథిలా నగరంబునఁ బింగళ యను గణికారత్నంబు గలదు. దానివలనఁ గొంత పరిజ్ఞానంబు గొంటి. అ దె ప్లనిన, న మ్మానిని వసుకాంక్షంజేసి, యాత్మసఖుని మొఱుంగి, ధనం బిచ్చువానిని జేకొని, నిజ నికేతనాభ్యంతరంబునకుం గొని, చని, రాత్రి నిద్ర లే కుండుచుం, బుటభేదన విపణి మార్గంబులఁ బర్యటనంబు సలుపుచు, నిద్రాలస్య భావంబున జడలు వడి, యర్థాపేక్షం దగిలి, తిరిగి, యలసి యాత్మసఖుంబు సేయు నాతండే భర్తయని చింతించి, నారాయణు నిట్లు చింతింప, నతని కైవల్యంబు చేరవచ్చు నని విచారించి, నిజ శయనాది స్థానంబులు వర్జించి, ²వేగిన వాసుదేవ చరణారవింద ³వందనాభిలాషిణి యై, దేహంబు విద్యుత్ప్రకారం బని చింతించి, పరమతత్త్వంబునందుఁ జిత్తంబు గీలుకొలిపి, ముక్తురా లయ్యె. అని యెఱింగించి.

101

అధ్యాయము - F - ౧౬

క. దేహము నిత్యము గా దని, మోహముఁ దెగఁగోసి శుద్ధ మునివర్తనుఁ డై
గేహము వెలువడి ⁴నరుఁ డు, త్యాహమునం జెందు ముక్తిసంపద ననఘా! 102

వ. మఱియు, నొక్క పురాతన పుణ్యకథ వినుము. కనకావతీపురంబున నొక్క ధరాసురుని గన్యకారత్నంబు గలదు. అ వ్యధూతిలకంబు రత్నసమేతంబు లగు కంకణంబులు ధరియించి, బంధుజనంబులకు నాతిధ్యంబు గావించుకొఱకు, శాలితండు లంబులను రహస్యంబుగా ముసలంబుఁ జేకొని దంచునప్పుడు, కంకణంబు లతిరావంబుగా మ్రోయుచుండ, న పురమపత్తివ్రత యందుకు ³నసహ్యపడి, యన్నియు డులిచి, యొక్కటి నిలిపె. ఆ ద్దైకచిత్తంబునం దత్తటపడక భగవ

1. పవిత్రత్వంబున కడుగుచు (హ.) 2. వేగిరంబు (రం.వా.) 3. వందనాభిలాషయై (హ.) 4. జన, ను (హ.) 5. రసహ్యయై (హ.)

దాయత్రం బైన యేక చిత్తంబునం బ్రసన్నచిత్తులై, నరులు ముక్తు లగుదురు. అట్లు గాన, నవిద్యావిద్యలు నా మాయగా విచారించి, కేవల పశుమార్గులుగాక షడ్గుణైశ్వర్య సంపన్నులైన యోగీంద్రుల పగిది, సుఖంబు గోరక యుండు వారలు ముక్తులగుదురు. సర్వంబును విష్ణుమాయఁగాఁ దెలియుము. అని, యుద్ధవునికిం జెప్పిన, నతండు, దేవా! నీ దూపం బేలాగునం గానవచ్చు. అనిన, నతం డిట్లనియె. భక్తి భావనా పరాయణుం డై, కృపాపరతంత్రుం డై, మిత భాషణుం డై, బొంకక, కర్మంబుల మదర్పణంబుగాఁ జేసిన యతండు భాగవతుండు. మత్కథలును మజ్జన్మకర్మంబులును వినుచు, మత్సేవకు లయిన భాగవతులం జూచి, తన గృహంబునకుం గొనిపోయి, మజ్జన పూజన భోజన శయన వినయ ధ్యానంబులం బరితుష్టులం జేసిన యతండును భాగవతుం డనంబడు. ఇట్లెంతకాలంబు జీవించు నంతకాలము నడపు నతండు మద్రూపమున వైకుంఠ నిలయంబు నొందు. అదియునుం గాక, గంధ పుష్ప ధూప దీప నై వేద్యంబుల లక్ష్మీసమేతుండ నై, శంఖ చక్ర గదా శార్ంగాది యుక్తుండ నైన నన్ను శుక సనకాది యోగీంద్రులు, నంబరీష విభీషణ రుక్మాంగదులు మొదలు గాఁగల భాగవతులు, శాస్త్రాచార చోదితులు గాక, భక్తిభావనా విశేషంబున నన్నేమఱక, నిత్యంబును జింతనాయుక్తులై న న్నెఱింగిరి. మధురానగరంబునకు హలాయుధ సమేతుండ నై యే నరుగుచో గోపిక లోపికలు లేక భక్తియోగంబునఁ జింతించి, ముక్తరైరి. ఇది భక్తియోగ ప్రకారంబు. అని యుద్ధవునికిం జెప్పిన. 103

క. ధ్యానం బే క్రియ నిలుచును, ధ్యానం ¹బే రీతి దగు నుదాత్తచరిత్రా!

ధ్యాన ప్రకార మంత య, నూనంబుగఁ జెప్పమయ్య! యుర్వీరమణా! 104

వ. అని యడిగిన, న య్యాదవేంద్రుం డిట్లని పలుకం దొణంగె. దారు మధ్య భాగంబున ననలంబు సూక్ష్మరూపమున వర్తించుచందంబున, నందం బై, సకల శరీరులయందు నచ్చేద్యుండును, నదాహ్యుండును, నశోష్యుండును నైన జీవుండు వసియించియుండు. అనిన, సుద్ధవుం డిట్లనియె. సనక సనందనాది యోగీంద్రులకు యోగమార్గం బే రీతి నానతిచ్చితివి. అది యే విధం బానతీవే. అని, యభ్యర్థించిన, నతం డిట్లనియె. వారలు చతుర్ముఖు నడిగిన, నతండు నేనును దెలియనేర ననిన, వారలు విస్మయం బందుచుండ, నే నాసమయంబున హంస స్వరూపుండ నై, వారల తెఱింగించిన తెఱంగు వినుము. పంచేంద్రియం బులకు దృష్టం బైన పదార్థం బనిత్యంబు. నిత్యదృష్టి బ్రహ్మం బని తెలియ

వలయు, దేహి కర్మార్జిత దేహుం డై, సంసార మమతల నిరసించి, నిశ్చలజ్ఞాన యుక్తుం డై, మత్పద ప్రాప్తుం డగు స్వప్నలబ్ధ పదార్థంబు నిజముగాని క్రియఁ గర్మానుభవ పర్యంతంబు కళేబరంబు వర్తించు అని, సాంఖ్యయోగంబున సన కాదులకు నెఱింగించిన విని, బ్రహ్మ మొదలైన దేవత లెఱింగిరి. వారల వలన భూలోకంబునందుఁ బ్రసిద్ధం బయ్యె. అది గావున నీవును నెఱింగి కొని పుణ్యాశ్రమంబులకుం జనుము. అస్మదీయ భక్తియుక్తులను హరిపరాయణులను నిరసింపక, యట్టి భాగవతుల చరణ రజఃపుంజంబు తన శరీరంబు సోఁకఁ జేయు నతండును, ముద్రాధారణ పరులకును హరి దివ్యనామంబును ధరియించు వారలకును నన్నోదకంబులు నిడు నతండును, వాసుదేవభక్తులం గని హర్షించు వాఁడును, భాగవతులు. అని చెప్పి, మఱియు, సర్వసంగ పరిత్యాగంబుచేసి, యొం దెఱుంగక, నన్నే తలంచు మానవునకు భుక్తి ముక్తి ప్రదాయకుండ నై, యుండుదు. అని యానతిచ్చిన నుద్దవుండు, జ్ఞానమార్గం బేరీతి యానతీయవలయు అనిన, హరి యిట్లనియె. ఏకాంతమానసుం డై, హస్తాజ్ఞం బూరుద్వయంబున సంధించి, నాసాగ్రంబున నీక్షణంబు నిలిపి, ప్రాణాయామంబున నన్ను హృదయ గతుంగాఁ దలంచి, యష్టాదశ ధారణాయోగ సిద్ధు లెఱింగి. యందు నణిమాదులు ప్రధానసిద్ధులుగాఁ దెలిసి, యింద్రియంబుల బంధించి, మనం బాత్మయందుఁ జేర్చి, యాత్మ నాత్మతోఁ గీలించిన బ్రహ్మపదంబుఁ బొందు భాగవత శ్రేష్ఠ లితరధర్మం బులు మాని, నన్నుం గాంతురు తొల్లి పాండునందనుం డగు నర్జునుండు యుద్ధ రంగంబున విషాదంబు నొంది, యిట్ల యడిగిన, నతనికి నేఁ జెప్పిన తెఱంగు నెఱింగిందెద. ¹భూతంబులందు నాధారభూతంబును, సూక్ష్మంబుల యందు జీవుండును, దుర్జయంబులయందు మనంబును, దేవతలయందుఁ బద్మగర్భుండును వసువులయందు హవ్యవాహుండును, నాదిత్యులయందు విష్ణువును, రుద్రులందు నీలలోహితుండును, బ్రహ్మలయందు భృగువును, ఋషులలోన నారదుండును, ధేనువులయందుఁ గామధేనువును, సిద్ధులలోనం గపిలుండును, దైత్యులలోఁ బ్రహ్లో దుండును, గ్రహంబులలోఁ గళానిధియును, గజంబులలో నైరావతంబును. హయంబులలో నుచ్చేశ్కరివంబును, నాగంబులలోన వాసుకియును, మృగంబుల లోనఁ గేసరియును, నాశ్రమంబులందు గృహస్థాశ్రమంబును, వర్ణంబులలోన నోంకారంబును, నదులయందు గంగయును, సాగరంబులలో దుగ్ధసాగరంబును, నాయుధంబులలోఁ గార్ముకంబును, గిరులయందు మేరువును, వృక్షంబులలో

1. "వా" ప్రతిలో ఈ క్రిందిభాగ మధికిముగానున్నది.

చరాచరభూతం బైన జగంబంతయు మదాకారంబుగా భావించి.

నశ్వత్థంబును, నోషధులలోన యవలును, యజ్ఞంబులయందు బ్రహ్మయజ్ఞంబును, వ్రతంబులం దహింసయు, యోగంబులందు నాత్మయోగంబును, స్త్రీలలోన శతరూపయును, భాషణంబులలోన సత్యభాషణంబును, ఋతువులందు వసంతాగమంబును, మాసంబులలో మార్గశీర్షంబును, నక్షత్రంబులలో నభిజిత్తును, యుగంబులయందుఁ గృతయుగంబును, భగవదాకారంబులందు వాసుదేవుండును, యక్షులలోఁ గుబేరుండును, వానరులయం దాంజనేయుండును, రత్నంబులయందుఁ బద్మరాగంబును, దానంబులలో నన్నదానంబును, దిధులయం దేకాదశియు, నరులయందు వైష్ణవుం డై భాగవతప్రవర్తనం బ్రవర్తించు వాఁడును, నివి యన్నియు మద్విభూతులుగా నెఱుంగుము. అని, కృష్ణుం డుద్ధవున కుపన్యసిం చిన, వెండియు నతం డి ట్లనియె.

105

అధ్యాయము — ౧౭—౧౮

క. వర్ణాశ్రమ ధర్మంబులు నిర్ణయముగ నానతిమ్ము నీరజనాభా !
కర్త రసాయనముగ నభివర్ణింపుము వినెద నేఁడు వనరుహనేత్రా !

106

వ. అనినఁ గృష్ణుండు నాలుగువర్ణంబుల యుత్పత్తియు, నాలుగాశ్రమంబుల కిట్టిట్టి వర్ణంబు లనియును, నాలుగువేదంబులం జెప్పిన ధర్మంబులును, బ్రవృత్తి నివృత్తి హేతువు లగు పురాణేతిహాస ధర్మశాస్త్రంబులును, వైరాగ్య విజ్ఞానంబులును, నివి మొదలుగాఁగల వన్నియు నెఱింగించి, “సర్వధర్మాః పరిత్యజ్య మా మేకం శరణం వ్రజ” అను నుపనిషత్తుల్యంబగు గీతావచన ప్రకారంబున, నెవ్వఁడేనియు నాయందుల మతిఁ దగిలి వర్తించు వాఁడు నే నని పలుకంబడు. పెక్కు విధం బుల వాదంబు లేలే? ఎందునుం దగులువడక నామీద తలంపు గలిగి వర్తించుము. అనిన, నుద్ధవుం డి ట్లనియె.

107

క. తెలియనివి గొన్ని చెప్పితి, తెలియఁగఁగల వెల్ల నింకఁ దెలుపుము కృష్ణా !
వల నెఱిఁగి తెలియవలయును, నలినాసనజనక ! భక్త నతపదయుగళా !

108

వ. అని యుద్ధవుం డడిగినఁ, బుండరీకాక్షుండు నీ ప్రశ్నంబులు దుర్లభంబు లైనను, వినుము. నియమ శమ దమాదులు తలంబు లనంబడు. సుఖదుఃఖంబులు స్వర్గనర కంబు లనంబడు. అని యెవ్వ యనిన, మౌనవ్రత బ్రహ్మచర్య క్షమాజపతపంబు లును, నతిథి సత్కారంబులును, నరహితంబులు, నివి మొదలయినవి నియమం బులు. ఇంద్రియనిగ్రహంబును, శత్రు మిత్ర సమత్వంబులు. శమం బనఁ బరగు. మూఢజనులకు జ్ఞానోపదేశార్థంబుగఁ గామ్యత్వాగంబును, సమదర్శనంబును, వైష్ణవసమూహంబులందు భక్తియుఁ, బ్రాణాయామంబునఁ జిత్తశుద్ధి నొంది, నిత్యతృప్తుఁ డౌటయు దమంబు. ఇట్టి నియమాది గుణసహితత్వంబును, మద్భక్తి

సాహిత్యంబును. ననునదియె సుఖంబు. న న్నెఱుంగక తమోగుణంబునం బరగు
టయే దుఃఖం బనంబడు. బంధు గురు జనంబు లనియెడు భేదబుద్ధి నొంది, శరీరంబు
నిజ గృహంబుగా భావించినవాడె దరిదుండు. ఇంద్రియ నిరసనుండు, గృహణ
గుణ విరక్తుండు నైన వాడే యీశ్వరుండు. నాయందుఁ దలంపు నిలిపి, కర్మ
యోగంబునందును, భక్తియోగంబునందును, వాత్సల్యంబు గలిగి, జనకాదులు
కైవల్యంబుఁ జెందిరి. భక్తియోగంబునం జేసి, ¹శబరీ ప్రహ్లాద ముచుకుందాదులు
పరమపద పొవు లైరి. అది గావున, నిది యెఱింగి, నిరంతర భక్తియోగం
బధికంబుగా మనంబున నిలుపుము. మృణ్మయం బైన ఘటంబున జలంబులు
జాలుగొను తెఱంగున, దినదినంబునకు నాయువు క్షయం బై, మృత్యువు సన్ని
హితం బై వచ్చు. కావున, నిది యెఱింగి, నిరంతరంబును న న్నేమఱక తలంచు
నతండు నాకుం బ్రియుండు.

109

క. గర్భమునఁ బరిజ్ఞానము. నిర్భర మై యుండు జీవునికిఁ దుది నతఁ డా
విర్భూతుఁ డైనఁ జెడు నం, తర్భావంబునను బోధ మంతయు ననఘా ! 110

వ. అట్లు గావున. జనుండు బాల్య కైశోర కౌమార వయోవిశేషంబుల వెనుకనైన
న న్నెఱింగెనేని, గృతకృత్యం డగు. సంప ధ్గర్వాంధుఁ డైన, నంధకార
కూపంబునం బడు. వానిని దరిదుర్నిగాఁ జేసిన జ్ఞానియై, యస్మత్పాదారవింద
వందనాభిలాషి యై ముక్తుం డగు అట్లు గావున దేహాభిమానంబు వర్జించి
యైహికాముష్మిక సుఖంబులం గోరక, మనంబుఁ గుదియించి, యే ప్రౌఢు
న్నన్నుఁ దలంచువాడు వైకుంఠపద ప్రాప్తుం డగు. నేను నతని విడువం జాలక,
వెంట నరుగుదు. నారదాది మునులు భక్తిభావంబునంజేసి. నాస్వరూపంబై మనిరి
అని యుద్ధవునకుం జెప్పిన, నుద్ధవుం డి ట్లనియె.

111

క. అయ్యా ! దేవ ! జనార్దన !, నెయ్యంబున సృష్టికర్త నేర్పరి యై తా
నొయ్యన నడపును నెవ్వఁడుఁ చయ్యన నెఱింగింపు నాకు సర్వజ్ఞ నిధి ! 112

వ. అనుటయు, హరి యుద్ధవునకుం జెప్పె. ఇట్లు మత్ప్రేరితంబు లై, మహదాది
గుణంబులు కూడి. యండం బై యుద్భవించె. ఆ యండంబువలన నే నుద్భ
వించితిని. అంత నా నాభివివరంబున బ్రహ్మ యుదయించె. అంత సాగరారణ్య
నదీ నద సంఘంబులు మొదలుగాఁగల జగన్నిర్మాణంబు నతనివలనం గల్పించి,
తిని. అంత శతానందునకు, శతాబ్దంబులు పరిపూర్ణం బయిన, ధాత్రి గంధం బం
దడంగును. ఆ గంధం బుదకంబునం గలయును. ఉదకంబు రసంబున లీనంబగును,

ఆ రసంబు తేజోరూపం బగును. ఆ తేజంబు రూపంబున సంక్రమించును. ఆ రూపంబు వాయువందుం గలయు, వాయువు స్పర్శ గుణ సంగ్రహ్యం బైన, నా స్పర్శగుణం బాకాశంబున లయం బగును. ఆ యాకాశంబు శబ్ద తన్మాత్రలచే గ్రసియింపఁబడిన, నింద్రియంబులు మనో వైకారిక గుణంబులం గూడి, యీశ్వరునిం బొంది, యీశ్వరరూపంబుఁ దాల్చు. ఏను రజ స్సత్త్వ తమోగుణ సహితుండ నై, త్రిమూర్తులు వహించి, జగ దుత్పత్తి స్థితి లయ కారణుండ వై వర్తించుదు. కావున నీ రహస్యంబు నీకు నుపదేశించితి. పరమ పావనుండవుఁ బరమభక్తి యుతుండవుఁ గమ్మని చెప్పె. అంత. 113

అధ్యాయము — ౨౯

తే. రూపు లేని నీకు రూఢిగా యోగులు
రూపు నిల్పి నిన్ను రుచిర భక్తిఁ
గొల్పి యుండ వారి కోర్కెల నిచ్చెద
వేమిలాగు మాకు నెఱుంగఁ బలుకు

114

వ. అని యుద్ధవుం డడిగిన. నారాయణుం డిట్లనియె. నేను సర్వవర్ణంబులకు సమం బయిన పూజాప్రకారం బెఱింగించెద. ఆచారంబునంజేసి, యొక్క స్వరూపంబును, బాషాణ మృణ్మయ దారువులం గల్పించి, ¹నారూపంబుగా నిల్పికొని, కొండలు పూజింతురు, కాంస్య, త్రపు, రజత, కాంచన, ప్రతిమా విశేషంబు లుత్తమంబులు. ఇట్లు నా రూపంబులందు మద్భావం బుంచి, కొల్పిన వారలకు నేఁ బ్రసన్నుండ నగుదును. ఈ లోకంబున మనుష్యులకు ధ్యానంబు నిలువనేరదు. కావునం బ్రతిమా విశేషంబు లనేకంబులు గలవు. వానియందు సౌందర్య సారంబులును, మనోహరంబులునునైన రూపంబుల నేనుండు. కావున దుగ్ధార్థవ శాయిగా భావించి, ధౌతాంబరాభరణ మాల్యాభరణేపనంబులను, దివ్యాన్నపానంబులను, షోడశోపచార పూజా ప్రకారంబులను, రాజోపచారం బులను, బాహ్యపూజా విధానంబులను నాచరించి, మనస్సంకల్పితంబు లయిన పదార్థంబులు సమర్పించి, నిత్యంబును నాభ్యంతర పూజావిధానంబులఁ బరి తుష్టునిం జేసి, దివ్యాంబరాభరణ మాల్యాను శోభితుండును, శంఖ చక్ర కిరీటా ద్యలంకార భూషితుండును. దివ్యమంగళ విగ్రహుండునుం గాఁ దలంచి, ధ్యాన పరవశుం డయిన యతండు నాయందులం గలయు. ఉద్ధవా! నీవు నీ ప్రకారంబు గరిష్ఠనిష్ఠాతిశయంబున యోగనిష్ఠుండ వై, బదరికాశ్రమంబుఁ జేరి మత్కథితం బైన సాంఖ్యయోగం బంతరంగంబున నిలుపుకొని, కలియుగావ

సాన పర్యంతంబు వర్తింపుము అని య పురమేశ్వరుం డానతిచ్చిన, సుద్ధవుండు నానందభరి తాంతరంగుం డై, తత్పాదారవిందంబులు హృదయంబునం జేర్చి కొని, పావనం బయిన బడరికాశ్రమంబునకు నరిగె. అని, శుకుండు పరీక్షిన్నరేం ద్రునకుం జెప్పటయును.

115

క. చెప్పిన విని రాజేంద్రుఁడు, చొప్పడ శ్రీకృష్ణకథలు చోద్యము గాఁగఁ
జెప్పినఁ దనియదు చిత్తం, బొప్పగ మునిచంద్ర! నాకు ¹నుతము లొప్పఁ.

అధ్యాయము - 30

---: యాదవు లనోన్య కలహంబున మడియ శ్రీకృష్ణ బలరాములు
వైకుంఠంబున కరుగుట :—

తే. అంతటను గృష్ణఁ డేమయ్యె నరసిచూడ
యదువు లెట్టులు వర్తించి రేర్పడంగ
ద్వారకా పట్టణం బె వివిధమున నుండె
మునిజనశ్రేష్ఠ ! యానతీ ముదముతోడ.

117

వ. అనిన రాజునకు శుకుం డిట్లనియె. వాసుదేవుం, డన్యాయ ప్రవర్తకు లగు దుష్టుల సంహరించి, న్యాయప్రవర్తకు లగు శిష్టులఁ బరిపాలనంబు చేసి, బల రామ సమేతంబుగా ద్వారకానగరంబు వెడలినం గని, యాదవులు దమలోఁ దాము మదిరాపాన మత్తు లై, మత్సరంబున నుత్సాహకలహంబునకుం గమ కించి, కరి తురగ రథ పదాతి బలంబులతో ననర్గళంబుగా యుద్ధసన్నద్ధు లై, యుద్ధంబునకుం జొచ్చి, మునిశాప కారణంబున నుత్తుంగంబు లైన ²తుంగ సమూహంబులం బడలు వడం బొడచుచునుం ³దాకు నప్పుడు, నవియును వజ్రాయుధ ⁴సమానంబు లై తాకిన, భండనంబునం గడికండంబు లై ⁵యొరగు కబంధంబులును, వికలంబు లైన యంగంబులును, విభ్రష్టంబు లైన రథంబులును, వికటంబు లైన శకటంబులును, వ్రాలెడి యశ్వంబులును, మ్రొగ్గెడి గజంబులు నై, య య్యాయోధనంబున నందఱుం బొలియుటకు నగి, నగధరుండును రాముండునుం జని చని, యంత నీలాంబరుండు వేటొక త్రోవం బోయి. యోగమార్గంబున ననంతనిం గలసె. ఆ పురమేశ్వరుండును మఱియొక మార్గంబునం జని, యొక్క నికుంజపుంజంబు నుటున విశ్రమించుటం జేసి, చరణంబు వేటొక చరణంబుమీద సంఘటించి, చంచలంబుగా వినోదంబులు

1. యోగులు చెప్పఁ (క.); యోగులు మెచ్చఁ (తం.వా.) 2. తుశంగ (హ.తం.వా.)
3. తాళ నవియును వజ్రాయుధ (హ.); తాళునప్పుడు వజ్రాయుధ (తం.వా.) 4. సమానం బులై యొందారుం దాకి (హ.తం.వా.) 5. యొలులు (హ.తం.వా.)

సలుపు సమయంబున, నొక్క లుబ్ధకుండు మృగవధార్థంబుగా వచ్చి, దిక్కులు
 నిక్కి నిరీక్షింపుచుండ, వృక్షంబు చాటున న పృరమపురుషుని చరణంబు హరిణ
 కర్ణంబు గాఁజోలు నని, దానిఁ గని, శరంబు శరాసనంబునందు సందానంబుచేసి,
 యేసిన, నతండు హాహారవంబునం గదలుచుండ న పృరమేశ్వరుని సన్నిధానంబు
 నకు వచ్చి. జగన్నాథుంఁగాఁ దెలిసి, భయంబున, మహాపరాధుండను, బాపచిత్తుం
 డను, గుటిలప్రచారుండ నని, యనేకవిధ దీనాలాపంబులం బలుకుచు, బాష్పజల
 ధారాసిక్త వదనుం దైన, సరోజనేత్రుండు వానిం గరుణించి, యి ట్లనియె.
 నీ వేల జాలింబడెదు. పూర్వజన్మ కర్మంబు లెంతవారికి నైన ననుభావ్యంబులు
 గాని, యూరకపోవనేరవు. నీవు నిమిత్తమాత్రుండ వింతియ. అని వానికిం
 దెలిపిన, వాఁడు మహాపరాధు లైన వా రూరక పోవరు. దేవ బ్రాహ్మణ గురు
 ద్రోహులకు నిలువ నెట్లగు? అని పవిత్రాంతఃకరణుం దై, ప్రాయోపలేశంబునం
 బ్రాణంబులు వర్జించి, వైకుంఠ పదప్రాప్తుం డయ్యె. అప్పుడు. 118

క. దారుకుఁడు గనియె నంతటఁ, జారు నిరూఢావధాను సర్వజ్ఞ హరిఁ
 మేరుసమధీరు దనుజవి, దారుని నేకాంతపరునిఁ దద్దయు వేడ్కఁ. 119

వ. కని, యత్యంత భయ భక్తి తాత్పర్యంబుల ముకుళిత కరకమలుం దై, యి
 ట్లనియె. 120

తే. నిన్నుఁ జూడని కన్నులు నిష్ఫలములు
 నిన్ను నొడువని జిహ్వా దా నీరసంబు
 నిన్నుఁ గానని దినములు నింద్యము లగుఁ
 గన్నులను జూచి మమ్మును గారవింపు. 121

వ. అనుచు, నా దారుకుఁడు నిర్వేదనపరుం దై, యి ట్లని విన్నవించె. యాదవ
 సముద్రం బడంగె. బంధు గురు మిత్ర జనంబు లక్కడక్కడం జోయిరి. ద్వార
 కకుం జోయి, సుహృజ్ఞనంబులం గూడి, యే నుండు. అని పలుకు నవసరంబున.
 దివ్యాయుధంబులును, దివ్యరథ రథ్యంబులును, నంతర్ధానంబు నొందె. నారాయ
 ణుండును వానితో, అక్రూర విదురులకు నీ వృత్తాంతం బంతయుఁ జెప్పము.
 సవ్యసాచిం గని, శ్రీ బాల గురు వృద్ధజనంబులఁ గరిపురంబునకుఁ గొని చను
 మనుము. పొమ్ము. అనిన, వాఁడును మరలి చని, కృష్ణుని వాక్యంబులు సవిస్త
 రంబుగాఁ జెప్పె. అట్లు చేయ, నక్షణంబ ద్వారకానగరంబు పరిపూర్ణజలం బై
 మునింగె. అంత, నెవ్వరికిం జనరాక యుండె

అధ్యాయము — ౩౦

అప్పరమేశ్వరుండును శతకోటి సూర్య దివ్యతేజో విభాసితం దై వెడలి, నార
దాది మునిగణంబులును, బ్రహ్మరుద్రాది దేవతలును, జయ జయ శబ్దంబులతోడం
గదలి రా నిజపదంబున కరిగె. నారాయణ విగ్రహంబు జలధిప్రాంతంబున
జగన్నాథస్వరూపం బై యుండె. అని శుకుండు పరీక్షిన్నరేంద్రునకుం జెప్పె.
అని చెప్పి.

122

క. ఈ కథ విన్నను వ్రాసినఁ, బ్రాకటముగ లక్ష్మి యశము భాగ్యము గలుగుకా
జేకొని యాయువు ఘనుఁ దై, లోకములో నుండు నరుఁడు లోకులు మౌగడకా.

క. రాజీవనదృశనయన ! వి, రాజిత ¹శుభదాభిధేయ ! రాజవినుత ! వి
బ్రాజితకీర్తి ²లతావృత ! రాజీవభవాది జనక ! రఘుకుల తిలకా !

124

మాలిని. ధరణిదుహితృ రంతా ! ధర్మమార్గావగంతా !
నిరుపమ నయవంతా ! నిర్జరారాతి హంతా !
గురు బుధ సుభకర్తా ! ²కోసల షోణిభర్తా !
సురభయ పరిహర్తా ! సూరి చేతోవిహర్తా !

125

గద్య. ఇది శ్రీపరమేశ్వర కరుణాకలిత కవితాకలిత కేసనమంత్రి పుత్ర సహజ
పాండిత్య పోతనామాత్య ప్రియశిష్య వెలిగండల నారాయణాఖ్య ప్రణీతం బైన,
శ్రీ మహాభాగవతం బను మహాపురాణంబునందుఁ గృష్ణుండు భూభారంబు
వాపి, యాదవుల కన్యోన్య వై రానుబంధంబు గల్పించి, వారల హతంబు
గావించుటయు. విదేహర్షభ సంవాదంబును, నారాయణముని చరిత్రంబును,
నాల్గయుగంబుల హరి నాల్గు వర్ణంబు లై వర్తించుటయుఁ బ్రహ్మదిదేవతలు
ద్వారకానగరంబునకుం జని, కృష్ణుం బ్రార్థించి, నిజపదంబునకు రమ్మనుటయు,
నవధూత యదు సంవాదంబును, నుద్ధవునకుఁ గృష్ణుండు నానావిధంబు లైన
యుపాఖ్యానంబు లెఱింగించుటయు, నారాయణప్రకారం బంతయు దారుకుం
డెఱింగి వచ్చి, ద్వారకావాసులకుం జెప్పుటయుఁ, గృష్ణుండు దన దివ్యతేజంబుతోఁ
బరమాత్మం గూడుటయు నను కథలు గల యేకాదశస్కంధము సంపూర్ణము.

శ్రీ మ హా భా గ వ త ము

—౪—

ద్వా ద శ స్కంధము

—: భవిష్యన్నరపాలరాజ్య పరిపాలన కాలనిర్ణయానువర్ణనము :—

- క. శ్రీమరుదశనపతి శయన !, కామిత ముని రాజయోగి కల్పద్రుమ ! ¹భూ
కామ ! ఘన జనక వరన్యప, జామాతృవరేశ ! రామచంద్రమహీశా ! 1
- వ. మహనీయ గుణగరిష్ఠు లగు న మ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యాన వైఖరీ
సమేతుం డయిన సూతుం డి ట్లనియె. అట్లు బరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకయోగీం
ద్రుండు వాసుదేవ నిర్యాణపర్యంతంబు తజ్జన్మకర్మంబులు సెప్పిన విని, సంతసం
బంది, య న్నరపాల పుంగవుండు, మహాత్మా ! నారాయణ కథాప్రపంచంబును,
దద్గుణంబులును, నాచారవిధియును, జీవాత్మ భేదంబును, హరిపూజా విధానం
బును, జ్ఞానయోగ ప్రకారంబును, మొదలయినవి యెఱింగించి, జ్ఞానవంతుంగా
జేసి, మన్నించితివి. ఇంక భావికార్యంబు లన్నియు నెఱింగింపుము అనిన
శుకయోగీంద్రుం డి ట్లనియె. 2

అధ్యాయము - ౧

- క. నరవర ! యీ ప్రశ్నమునకు, సరి చెప్పిగరాదు నాడు సామర్థ్యముచేఁ
బరికించి సీకుఁ జెప్పెదఁ, గర మొప్పఁగ భావి కాలగతుల^౧ వరుస^౨. 3
- వ. అందు రాజులప్రకారం బెఱింగించెద. బృహద్రథునకుం బురంజయుండు పుట్టును.
వానికి శునకుం డనెడువాఁడు మంత్రి యై, పురంజయునిం జంపి, తాను రాజ్యం
బేలుచుండ, నంతఁ గొంతకాలంబున కతనికిం గుమారుఁ డుదయించిన, వానికిం
బ్రద్యోతననామం బిడి, యతనికిం బట్టంబు గట్టును. ఆభూభుజునకు^౩ విశాఖయాపుం
డుదయించఁగలఁడు. అతనికి ^౪నందివర్ధనుండు జనియించు. యేవురు నూట
ముప్పదియేనిమిది సంవత్సరంబులు వసుంధరాపరిపాలనంబునం బెంపు వడయు
దురు తదనంతరంబ, ^౫శిశునాభుం డను పార్థివుం డుదయించు. ఆ మూర్ధాభిషిక్తు

1. ఉద్ధామ (తం.వా.) 2. విశ్వరూపుండు (హ.); విశాఖరూపుండు (తం.వా.)
3. "నందివర్ధ" (మూ 1-3) 4. శిశునాగుండను (తం.వా.)

నకు, ¹గాకవర్జుండు జనియించు. ఆ రాజన్యునకు ²క్షేమవర్ముఁ డుదయించఁ గలడు. ఆ పృథ్వీపతికి ³క్షేత్రజ్ఞుఁడును, నతనికి విధిసారుండును, విధిసారున కజాత శత్రుండును, నా భూపాలునకు దర్శకుండును, దర్శకునికి నజయుండును. నతనికి ⁴నందివర్ధనుండును, నతనికి మహానందియు ననంగల శైశవాభులు పదుగురు నర పాలకు లుద్భవించి, షష్ఠ్యత్తర త్రిశతహాయనంబులు కలికాలమందు ధరాతలం బేలెదరు. అంతట మహానందికి శూద్రస్త్రీ గర్భంబున నతిబలశాలి యైన మహా పద్మవతియను నందుం డుదయించు. అతనితో క్షత్రియవంశం బణగిపోఁగలడు. ఆ సమయంబున నరపతులు శూద్రప్రాయు లై, ధర్మవిరహితు లై, తిరుగు చుండ, మహాపద్మనకు సుమాల్యుండు మొదలయిన యైనమండ్రు కుమారు లుదయించెదరు. వారు నూఱు సంవత్సరంబులు క్షోణితలం బేలెదరు. అంతటఁ గార్ము కుండు మొదలుగా రాజనవకంబు నందాఖ్యలం జనియించు. ఆ నవనందుల నొక భూసురోత్తముం డున్మూలనంబు సేయు. అప్పుడు వారు లేమిని మౌర్యులు గొంత కాలం బీ జగతీతలంబు నేలుదురు. అత్తటి నా భూదేవుండు చంద్రగుప్తుం డను వాని నందరాజ్యమునందు నభిషిక్తునిఁగాఁ జేయఁగలఁడు. అంత నా చంద్రగుప్తునకు ⁵వారిసారుండును, వానికి నశోకవర్ధనుండును, నతనికి సుయశస్సును, వానికి సంయుతుండును, న మృహసీయునకు శాలిశూకుండును, నతనికి సోమశర్ముండును, వానికి శతధన్వుండును, న ప్విరునకు బృహద్రథుండు నుదయించెదరు. మౌర్యులతోఁ జేరిన యీ పదుగురును, సప్తతింశ దుత్తరశతాబ్దంబులు నిష్కంటకం బుగా భూపరిపాలనంబు సేసెదరు. ⁶ఆ సమయంబున బృహద్రథుని సేనాపతి యగు పుష్యమిత్రుఁడు, శుంగాన్వయుఁ డతని వధించి, రాజ్యంబు గైకొను. అతనికి నగ్నిమిత్రుం డను నరపతి పుట్టఁగలవాఁడు. వానికి సుజ్యేష్ఠుండును, సుజ్యేష్ఠునకు వసుమిత్రుండును, నతనికి భద్రకుండును, భద్రునకు ⁷బుళిందుండును, నాశూరునకు ⁸మోషుండును, వానికి ⁹వజ్రమిత్రుండును, అతనికి భాగవతుండును, వానికి ¹⁰దేవహూతియు, జనించెదరు. ఈ శుంగులు పదుగురును ¹¹ద్వాదశోత్తరశత హాయనంబు లుర్విపతు లయ్యెదరు. అంతమీదట ¹²నల్వగుణులైన కణ్వులు భూమినిఁ బాలింతురు. శుంగకుల సంజాతుం డయిన దేవహూతిని ¹³గణ్వుఁడును, నమాత్యుండు నగు వసుదేవుం డనువాఁడు వధియించి, రాజ్యంబేలు.

1. "కాకపక్షః" (మూ) 2. "క్షేమధన్యా" (మూ) 3. "క్షేత్రజ్ఞత్ర ధర్మజః" (1-4)
4. శైశవాగుండును (హ) 5. వారిసారుండును (హ) 6. "పుష్యమిత్రస్తు శుంగాహ్వ స్వయం
రాజ్యం కరిష్యతి" (1-16) 7. కళిందుఁడు (మూ 1-17) 8. యోగుఁడు (మూ) 9. ధ్వజమిత్రుఁడు
(మూ) 10. దేవహూతి (తం.వా.) 11. "వర్షశతాధికమ్" అని మూలము 12. చూ. మూ. (1-19)
13. చూ. మూ. (1-20)

వానికి భూమిత్రుండును, నా మహానుభావునకు నారాయణుండును గలిగెదరు. కణ్వవంశజు లయిన వీరలు మున్నూట నలువదేను సంవత్సరంబులు మేదినీతలం బేలుదురు. మఱియును. 4

క. చతురత నీ ష్టి నేలియు, మతి మోహము విడువలేక మానవనాథుల్ సతతముఁ దమ కీ కాలం, బతిచంచల మగుట నెఱుగరయ్య! మహాత్మా! 5

క. నరపతుల మహిమ నంతను, నురగాధిపుఁ డైన నొడువ నోపఁడు ధాత్రిం జిరకాల మేలి యిందే, పరువడి నణఁగుదురు వారు భ్రాంతులు నగుచున్. 6

క. గజతురగాది శ్రీలను, నిజ మని నమ్మంగరాదు నిత్యమును హరిన్ గజగిజ లేక తలంచిన, సుజనులకును నతనియందుఁ జొరఁగావచ్చున్. 7

వ. మఱియును, గణ్వవంశజుఁ డగు సుశర్ముం డను రాజుదయించిన, వాని హింసించి. తద్భృత్యుం డంద్రజాతీయుం డయిన వృషలుం డధర్మమార్గవర్తియై, వసుమతీచక్రం బవక్రకుం డై యేలు. అంత వాని యనుజుండు ¹కృష్ణుం డను వాఁడు రాజై నిలుచు. ఆ మహామూర్తికి శాతకర్ణుండును, వానికి పౌర్ణమాసుండును, నతనికి లంబోదరుండును, వానికి ²శిఖిలకుండును, నతనికి మేఘస్వాతియును, వానికి దండమానుండును, వానికి హాలేయుం డగు నరిష్టకర్మయు, నతనికిఁ దిలకుండును, నతనికిఁ ⁴బురీషసేతుండును, వానికి ⁵సునందనుండును, నా రాజశేఖరునకు ⁶వృకుండును, వృకునకు జటాపుండును, జటాపునకు ⁷శివస్వాతియును, వానికి నరిందముండును, నా భూమీశునకు గోమతియును వానికిఁ ⁸బురీమంతుండును, ⁹నతనికి దేవశీర్షుండును, వానికి శివస్కందుండును, నతనికి యజ్ఞ ¹⁰శీలుండును, నా భవ్యునకు శ్రుతస్కందుండును, వానికి యజ్ఞశత్రుండును, వానికి విజయుండును, విజయునకుఁ జంద్రబీజుండును, నతనికి సులోమధియును, నిట్లు పెక్కుం డ్రుదయించి, నన్నూట యేఁబదియాఱు సంవత్సరంబులు ధాత్రిం బాలించెదరు. అంతట నాభీరు లేడుగురు. ¹¹గర్దభులు పదుండును, గంకవంశజు పదార్గురు, యవను లెనమండు, బర్హరులు పదునలుగురు దేశాధిపై లై యేతెదరు. మఱియున్ ¹²మురుండులు పదుముగ్గురును, బదునలుగురు ¹³మౌనులును, ¹⁴వెయ్యిన్ని తొమ్మిన్నూట తొమ్మిది హాయనంబులు

1. కృష్ణనాథుండువాడు (హ) 2. జిలిలకుండు (హ); జిలిలకుండు (తం.వా.) 'శిలిలకః అని మూం. 3. 'స్వాది' (మూ) 4. బురుష సేనుండును (హ) 5. 'సుదర్శనః' (అని మూ) 6. చకోరుండు (మూ) 7. శివస్వామి (హ); 'శివస్వాతి రరిందమః' (మూ. 1-26) [8. పూతిమంతుండు (హ) (మూ. 1-26) 9. 'వీరోవేద శ్వివస్కందః' (మూ. 1-27) 10. శీర్షుండును (హ) 11. బర్హరులు...పదునలుగురు (హ) 12. గరుండులు (హ); గరుండులు (తం.వా.) 13. మౌలులు (హ) 14. వేయుం దొమ్మి (తం.వా.)

గర్వాంధు లై యేలేదరు. అటమీద నా మౌలివంశజు లగు పదునొకండుమంది
 త్రిశతయుతం బైన వత్సరంబులు మత్సరంబున నేలేదరు. ఆ సమయంబునఁ
 గైలికిలు లను యవనులు భూపతు లగుదురు. అందు ¹భూతనందుండును,
²యవభంగిరుండును, శిశునందుండును, దద్భ్రాత యగు యశోనందుండును,
 బ్రవీరకుండును, వీరలు వీరు లై, షడుత్తరశత హాయనంబు లేలేదరు. అంత
 నా రాజులకుఁ బదుముగ్గురు కుమారు లుదయించి, యందు నాగ్గురు బాహ్లిక దేశాధి
 పతు లయ్యెదరు. కడమ యేడ్గురును కోసలాధిపతు లయ్యెదరు. అంత వైడూర్య
 పతులు నిషధాధిపతు లై యుండెదరు. పురంజయుండు మగధదేశాధిపతి యై పుట్టు.
 అంత నతండు పుశింద యదు మద్రదేశ వాసు లగు హీనజాతి జనులు బ్రహ్మజ్ఞాన
 హీను లై, హరిభక్తి విరహితు లై యుండ, వారికి ధర్మోపదేశంబు చేసి, నారా
 యణభక్తి నిత్యంబు నుండునట్లుగాఁ జేసి, బలపరాక్రమవంతుం డై, క్షత్రియ
 వంశంబు లడంచి, ³పద్మావతీనగర పరిపాలకుం డై, గంగానది మొదలు ప్రయాగ
 వఱకుఁ గల భూమి నేలఁగలఁడు. సౌరాష్ట్ర, అవంతి, ఆభీర, అద్భుద, మాళవ
 దేశాధిపతులు వ్రాత్యబ్రాహ్మణు లయి, శూద్రప్రాయు లై, యుండఁగలరు. వారు
 సింధుతీరంబులను, జుండ్రభాగా ప్రాంతంబులను, గాంచీ కాశ్మీర మండలంబు నేలే
 దరు. మఱియు నత్తఱి శూద్రులును, మ్లేచ్చులును, బ్రహ్మతేజో హీను లయిన
 బ్రాహ్మణులును, భూభాగంబులం బరిపాలింతురు మఱియు, వీరలు రాజరూపు
 లయిన మ్లేచ్చు లై, ధర్మ సత్య దయా హీను లై, క్రోధ మాత్సర్యంబుల, స్త్రీ
 బాల గో ద్వితాతుల వధియింప రోయక, పరధన పరస్త్రి పరు లై, రజ స్రమో
 గుణరతు లై, యల్పజీవు లై, యల్పబలు లై, హరి చరణారవింద మకరంద
 రసాస్వాదులు గాక, తమలో నన్యోన్య వైరానుబంధు లై, సంగ్రామరంగంబుల
 హతు లయ్యెదరు. ఆ సమయంబునం బ్రజలు తచ్చీల వేష భాషారుల ననుసరించి
 యుండెదరు. కావున.

8

అధ్యాయము - ౨

- క. దినదినమును ధర్మంబులు, ననయము ధర నడఁగిపోవు నాశ్చర్యముగా
 విను వర్ణ చతుష్కములో, నెనయఁగ ధనవంతుఁ డైన ⁴నేలు ధరిత్రిఁ. 9
- క. బలవంతుఁ డైనవాడే, కులహీనుం డైన దొడ్డ గుణవంతుఁ డగుఁ
 గలిమియు బలిమియుఁ గలిగిన, నిలలోపల రా జతంఁడె యే మనవచ్చుఁ 10

1. అంత (హ.వా.) 2. ఆవభంగిగుండు (హ.వా.); వంగిగుండు (తం) 3. 'పద్మపతి'
 (మూ) 4. నెగడు (హ)
 [49A]

వ. అట్లుగాన, జనంబులు లోభు లై, జారత్వ చోరత్వాదులచేత ద్రవ్యహీను లై, వన్యశాక మూల ఫలంబులను భుజింపుచు, వన దుర్గంబులం గృశీభూతు లై, దుర్భిక్ష శీతవాతాతప క్షుధాతాపంబుల చేత భయపడి, ధైర్యహీను లై, యల్పాయుష్కులు, నల్పతర శరీరులు నై యుండ, రాజులు చోరు లై, సంచరింపుచు, నధర్మ ప్రవర్తను లై, వర్ణాశ్రమ ధర్మంబులు వదలి, శూద్రప్రాయు లై యుండెదరు. అంత నోషధు లల్పఫలదంబులు మేఘంబులు జలశూన్యంబులు, సన్యంబులు నిస్సారంబులు నగును. ఇట్లు ధర్మ మార్గంబు లేకయున్న యెడ, ముకుందుడు దుష్టనిగ్రహ శిష్టపరిపాలనంబు కొఱకు, శంఖలగ్రామంబున విష్ణుయశుండును విప్రువకుఁ బుత్రత్వంబు నొంది, కల్యణవతారుం డై, దేవతాబృందంబులు నిరీక్షింప, దేవదత్త ఘోటకారూఢుం డై, దుష్ట మైచ్చజనంబులఁ దన మండలాగ్రంబున ఖండిభూతులం జేయు. అప్పుడు, ధాత్రీమండలంబు విగత క్రూరజన మండలం బై తేజరిల్లును. అంత నరులు విష్ణుధ్యాన వందన పూజాది విధానాసక్తులై, నారాయణపరాయణు లై వర్తిల్లెదరు. ఇట్లు లా కల్యణవతారంబున నిఖిల జనులు ధన్యు లయ్యెదరు. అంతటఁ గృతయుగ ధర్మం బై నడచుచుండు. చంద్ర భాస్కర శుక్ర గురువు లేకరాశిగతు లయినం గృతయుగం బై తోఁచు. రాజా ! గత వర్తమాన భావికాలంబులు, భవజ్ఞన్మంబు మొదలు పంచదశాధికోత్తర శతసహస్ర హాయనంబు లై నందాభిషేక పర్యంతంబు నుండు. అంత నారాయణుం డఖిల దుష్టరాజధ్వంసంబు గావించి ధర్మంబు నిలిపి, వైకుంఠ నిలయుండగు. అని చెప్పిన.

11

క. మునినాథ! యే విధంబున, ఘనతరముగఁ జంద్రసూర్య గ్రహముల జాడల్
 1చనుఁ గాల వర్తన క్రమ, మొనరఁగ నెఱిఁగింపవయ్య! ముదము దలిర్పన్.

వ. అనిన, నట్లకాక యని చెప్పఁ దొడంగె. వినుము. సప్తర్షి మండలాంతర్గతంబులయిన, పూర్వముక్షద్యయ సమ మధ్యంబునందు, నిశాసమయంబున, నొక్కనక్షత్రంబు గానుపించిన, నా కాలంబు మనుష్య మానంబున శతసంవత్సర పరిమితం బయ్యె నేని నా సమయంబున జనార్దనుండు నిజపదంబునం బొదలు. ఆవేశనె ధాత్రీమండలంబు కలిసమాక్రాంతం బగు. కృష్ణుం డెంతకాలంబు భూమియందుఁ బ్రవర్తించు, నంతకాలంబు కలి సమాక్రాంతంబు గాదు. మఘానక్షత్రంబందు సప్తర్షులు సేఘస్రంబున జరియింతు రా ఘస్రంబునఁ గలి ప్రవేశించి వేయు నిన్నూరు వర్షంబు లుండు. అంత నా ఋషిసంఘంబు పూర్వాషాడ

కరిగినం, గలి ప్రవృద్ధంబు నొందు. ఏ దివసంబున హరి పరమపద ప్రాప్తు
డయ్యె న ద్దివసంబునందె కలి ప్రవేశించి, దివ్యాబ్జ సహస్రంబులు చనిన యనంత
రంబ, నాలుగవ పాదంబునఁ గృతయుగ ధర్మంబు ప్రాప్తం బగు. 18

చ. నరవర ! తొంటి భూపతుల నామ గుణంబులు వృత్త చిహ్నముల్
విరియును రూపసంపదలు చెన్నగు రాజ్యము లాత్మ విత్తముల్
వరుస నణంగెఁ గాని యట వారల కీర్తులు నిర్మలంబు లై
యురవడి భూమిలో నిలిచి యున్నవి నేడును రాజశేఖరా ! 14

వ. శంతను ననుజుం డగు దేవాపియు, నిష్కృకువంశజుం డగు ¹మరుత్తును, యోగ
యుక్తు లై, కలాపగ్రామ నిలయు లై, కలియుగాంతంబునందు వాసుదేవ ప్రేరితు
లై, ప్రజల నాశ్రమాచారంబులు దప్పకుండ నడపుచు, నారాయణ స్మరణంబు
నిత్యంబును జేసి కైవల్య పదప్రాప్తు లగుదురు. ఇ విద్ధంబున నాలుగు
యుగంబుల రాజులును, నే నెఱింగించిన పూర్వరాజన్యులును, వీ రందఱును
నమస్త వస్తు సందోహంబులయందును మమతం బొంది, యత్సాహ వంతు లై
యుండి పిదప, నీ భూతలంబు వదలి, నిధనంబు నొందుదురు. కావునఁ గాలంబు
జూడ యెవ్వరికిం గానరాదు. (కీర్తి సుకృత దుష్కృతంబులు వెంట నంటం
గలయవి.) అదియునుం గాక మత్పూర్వులు హరి ధ్యానపరవశు లై, దయా సత్య
శౌచ శమ దమాదిక ప్రశస్తగుణంబులం బ్రసిద్ధు లై నడచిరి. అట్లు గావున. 15

క. ధర్మము సత్యముఁ గీర్తియు, నిర్మలదయ విష్ణుభక్తి నిరుపమ ఘన స
త్కర్మ మహింసావ్రతము, స్మర్మిలి గలవారె పుణ్యు లవసీనాథా ! 16

తే. ఈ జగం బేలు దొల్లిటి రాజవరులు
కాలవశమున నాయువుల్ గోలుపోయి
నామమా త్రావశిష్టు లైనారు కాన
²సలుపవలవదు మమత నెచ్చట నృపాల ! 17

అధ్యాయము - ౩

వ. గర్వాంధు లైన నరపతులం జూచి, భూదేవి హాస్యంబు సేయు. శత్రుక్షయంబు
చేసి యెవ్వరికి నీక, తామె యేలుచుండెద మనియెడి మోహంబునం బితృ పుత్ర
భ్రాతలకు భ్రాంతి గల్పించి, యన్యోన్య వైరానుబంధంబులం గలహంబు చేసి,
రణరంగంబులం దృఢప్రాయంబులుగా దేహాదులు వర్ణించి, నిర్జరలోక ప్రాప్తు
లయిన పృథు యయాతి గాధి నహుష భర తార్జున మాంధాతృ సగర రామ

ఖట్వాంగ దుందుమార రఘు తృణబిందు పురూరవశ్శంతను గయ భగీరథ కువలయాశ్వ కకుత్స్థ నిషధాదు లగు రాజులును, హిరణ్యకశిపు వృత్ర రావణ నముచి శంఖర భౌమ హిరణ్యాక్ష తారకాదు లయిన దైత్యులును, ధరణీ మమత్వంబునం జేసికదా కాలవశంబున నాశంబు నొందిరి. ఇది యెంతయు మిథ్య గాన సర్వంబునుం బరిత్యజించి, జనార్దన వైకుంఠ వాసుదేవ నృసింహాది హరినా మామృతపానంబు నిరంతరంబు చేసి, జరారోగ వికృతులం బాసి, హరి పదంబు నొందుము. అని చెప్పి.

18

తే. ఉత్తమశ్లోకుఁ డన నెవ్వఁ డున్నవాఁడు
సన్నుతుం డగు నెవ్వఁడు సకలదిశల
నట్టి పరమేశ్వరునిఁ జిత్తమందు నిలిపి
తద్గుణంబులు వర్ణింపు ధరణీనాథ.

19

— : యుగధర్మ ప్రాకృతాది ప్రళయచతుష్టయ వివేచనము : —

వ అనిన, శుకయోగీంద్రునకు రాజేంద్రుం డి ట్టనియె. కలియుగం బతిపాప సమ్మిళితంబు గాన దురితంబు లేలాగున నరు లొందకుండెదరు. కాలం బే క్రమంబున నడచు. గాలస్వరూపకుం డయిన హరిప్రభావం బేలాగునం గానంబడు. ఈ జగ జ్జాలం బె వివిధంబున నిలుచు. అని యడిగిన, రాజునకు శుకయోగీంద్రుం డి ట్టనియె. కృత త్రేతా ద్వాపర కలియుగంబు లను యుగచతుష్టయంబును, గ్రమముగాఁ బ్రవర్తించు. ధర్మంబునకు సత్య దయా తపో దానంబులు నాలుగు పాదంబు లై నడచు. శాంతి దాంతి వర్ణాశ్రమాచారంబులు మొదలయినవి కలిగి, ధర్మంబు మొదటియుగంబున నాలుగు పాదంబులం బరిపూర్ణం బై ప్రవర్తిల్లు. శాంతి దాంతి కర్మాచరణాది రూపం బగు ధర్మంబు మూడు పాదంబుల రెండవ యుగంబునం బ్రవర్తిల్లు. విప్రార్చ నాహింసా వ్రత జపానుష్ఠానాది లక్షణంబులు గలిగి ధర్మంబు రెండు పాదంబుల మూడవ యుగంబునం దేజరిల్లు. మఱియు, జనులు కలియుగంబున ధర్మరహితులును, అన్యాయకారులును, క్రోధ మాత్సర్య లోభ మోహాది దుర్గుణ విశిష్టులును, వర్ణాశ్రమాచార రహితులును, దురాచారులును, దురన్న భక్షకులును, శూద్రసేవా రతులును, నిర్దయులును, నిష్కారణ వైరులును, దయా సత్య శౌచాది విహీనులును, నన్యత వాదులును, మాయోపాయులును, ధనవిహీనులును, దోషైక దృక్కులును నై, పాపచరితు లగు రాజుల సేవించి, జననీ జనక సుత సోదర బంధు దాయాద సుహృజ్జనులం బరిత్యజించి, సురతాపేక్షు లై, కులంబులం జెలుపుచుండెదరు.

మఱియు, ఔమ డాంబరంబులం బ్రజాక్షయం బగు. బ్రాహ్మణులు దుష్ప్రతి
గ్రహ విహారులై యజ్ఞాదికర్మంబులు పరార్థపరు లై చేయుచు, హీను లై నశించె
దరు. అట్లు గాన, నీ కలియుగంబున నొక్క ముహూర్త మాత్రం బయిన
నారాయణస్మరణ పరాయణు లై, మనంబున శ్రీ నృసింహ వాసుదేవ సంకర్షణాది
నామంబుల నచంచలభక్తిఁ దలంచెడు వారలకుఁ గ్రతుశత ఫలంబు గలుగు.
అట్లుగావున రాజశేఖరా! నీ మది ననవరతంబు హరిఁ దలంపుము. కలి యనేక
దురితాలయంబు గాన, నొక్క నిమిషమాత్రంబు ధ్యానంబు చేసినం, బరమ
పావనత్వంబు నొంది, కృతార్థుండ వగుదువు. అని పలికి, మఱియును. 20

క. మూడవ యుగమున ¹నెంతయు, వేడుక హరికిర్రనంబు వెలయఁగ లెస్సె
బాడుచుఁ గృష్ణా! యనుచుం, గ్రీడింతురు కలినిఁ దలచి కృతమతు లగుచున్. 21

అధ్యాయము - ౪

ప. అంతఁ గల్ప ప్రళయప్రకారం బె ట్లనిన, నతం డి ట్లనియె. చతుర్యుగ సహస్రం
బులు చనిన, నది బ్రహ్మకు నొక్క పగ లగును. అదే క్రమంబున రాత్రియు
వర్తిల్లును. అంత బ్రహ్మకు నొక్కదినం బగుటవలన, నది నైమిత్తిక ప్రళయం
బనంబడును. అందు విధాత సమస్తలోకంబులం దన యాత్మయందు నిలిపి
శయనింపం, బ్రకృతి వినష్టం బయిన, నది ప్రాకృతప్రళయం బని చెప్పంబడును.
ఆ ప్రళయప్రకారంబు వినుము. ఇట్లు పగలు నైమిత్తిక ప్రళయంబును, రాత్రి
ప్రాకృతప్రళయంబును, నగుట గలిగిన నజునకు నది దినప్రమాణంబు. అట్టి
దినప్రమాణంబున మున్నూట యఱువది దినంబు లయిన, నలువకు నొక్క
సంవత్సరంబు పరిపూర్ణ బగును. తద్వత్సరంబులు శతపరిమితంబు లయిన. 22

సీ. అంత లోకేశున కవసానకాలంబు వచ్చిన నూతేండ్లు వసుధలోన
వర్షంబు లుడిగిన వడి దప్పి మానవుల్ దప్పి నాకటఁ జిక్కి నొప్పినంది
యన్యోన్యభక్షు లై యా కాలవశమున నాశ మొందెద రంత నలినసఖుఁడు
సాముద్ర భౌతిక ష్మాజాత రసములఁ జాతురిఁ గిరణాశిచేతఁ గాల్చు

తే. సంతఁ గాలాగ్ని సంకర్షణాఖ్య మగుచు
మిన్నుఁ గలయఁగ నది యాక్రమించు నట్టి
²యెడను శతవర్షములు దడఁబడక గూడి
వీకతోడుత వాయువుల్ వీచు నపుడు. 23

ప. ఇట్లు వర్షశతంబు వర్ష జూన్యం బగును. అంత శతవర్షంబులు ద్వాదశశతాస్కర
ప్రచండకిరణ తాండవం బగును. పిదప శతవర్షంబులు ప్రళయాగ్ని దందహ్య

మానం బగును విమ్మట సప్తమారుత ఝంఝానిల వేగతాడితం బగును. అందు మీద శతహాయనంబులు నవధారాధరంబులు మహాఘోషంబులతోడం గరికరోప మానంబు లయిన నీరధారల నిఖిలజగంబును శంబరమయంబు చేసిన, బ్రహ్మాండం బెల్ల జలమయం బగుటంకేసి, భూమి హృత గంధగుణం బై కబంధంబున లీనం బగును. ఆ స్థిరంబును జీర్ణ రసగుణం బై తేజంబున నణంగును. ఆ తేజంబు వాయువండు నష్టరూపం బై కలయును. ఆ పవనుండు గత స్పర్శగుణం డయి నభంబున సంక్రమించును. ఆ యాకాశంబు విగతశబ్దం బయి, భూతాది ప్రకృతి యందు నణంగును. ఆ ప్రకృతియు ననాది యై, వా జ్ఞానన గోచరంబు గాక సత్త్వ రజ సమోగుణ రహితం బై, మహదాది సన్నివేశంబు లేక, స్వప్నా ద్యవస్థారహితం బై, యప్రతర్క్యం బగు నాత్మయందు లయం బగు. అదియే సర్వాధారభూతం బయిన పదం బని చెప్పంబడు. కాలవిపర్యయం బయి పురుషో వ్యక్తులు లీనంబగును, అది ప్రాకృతప్రళయం బనం బరఁగు. అని చెప్పి, మఱియు నొక్క విశేషంబు వినుము. బుద్ధింద్రియార్థ రూపంబులచే జ్ఞానంబు తదాశ్రయం బయి, వెలుంగు. దృశ్యత్వా వ్యతిరేకంబులచే నది యాద్యంతములు గలదై యుండు. తేజంబు దీపచతుస్స్వరూపంబులకు వేఱు గానియట్లు, బుద్ధింద్రియార్థం బులు పరార్థమూర్తికి నన్యంబులు గావు జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్త్యవస్థలు బుద్ధి ధర్మంబు లగు. ప్రత్యగాత్మయందు నానాప్రకారంబులం దోచు, నీదృశ్యప్రపంచం బంతయు, మిథ్య యని తెలియును. ఒక్కతేజంబు బహురంధ్రంబులఁ గానంబడు తెఱంగున, నొక్కయాత్మ పెక్కు¹దేహంబులఁ దోచఁబడు. హాటకంబు పెక్కురూ పంబులు గలదై యనేకం బయిన తెఱంగునఁ, బరమాత్మ వివిధచేతనా శరీరముల యందుఁ బెక్కువిధంబుల² ననఁబడిన న్నేకంబుగా భావింపవలయు. నేత్రంబులకు

1. విధంబుల భావింపఁబడు (తం.వా.) 2. నిర్మలాంబులయందు (హ.)

సాగరంబుదాట హరికథ యనెడి నావయె సహాయంబు గాని, వేటొకటి లేదని చెప్పి.

24

అధ్యాయము — ౫

ఉ. ఏను మృతుండ నొడు నని యింత భయంబు మనంబులోపలకా
మానుము సంభవంబు గల మానవకోట్లకుఁ జాపు నిత్య మొఁ
గాన హరిం దలంపు మిఁకఁ గల్గదు జన్మము నీకు ధాత్రిపై
మానవనాథ ! పొందెదపు మాధవలోక నివాససౌఖ్యముల్.

25

పరీక్షిత్తు తక్షకునిచే దష్టుం దై మృతి నొంద నతని
పుత్రుండు సర్పయాగము చేయుట

వ. జరా మరణ పేతుకం బయిన శరీరంబున నుండు జీవుండు, ఘటంబులలోఁ గనఁ
బడెడు నాకాశంబు ఘటనాశం బయిన మహాకాశంబునం జేరుచందంబున, నీశ్వరుం
గలయు. తైలనాశనపర్యంతంబు వర్తి తేజంబుతోడ వెలుంగుకరణి, దేహకృతం
బగు భవంబు రజ స్సత్త్వతమోగుణంబులచేతఁ బ్రవర్తించు. ఆత్మ నభంబుమాడ్కి-
ద్రువం బై, యనంతం బై, వ్యక్తావ్యక్తంబులకుఁ బరం బై యుండు. ఇట్లాత్మ
స్వరూపునిఁగా హరిని నిరంతరంబు భావించుచుండుట విశేషంబు. నిన్నుఁదక్షకుండు
1చఱచు నను భయంబు నొందవలదు. హరిం దలంపుము. ధన గృహ దారాపత్య
క్షేత్ర పశుప్రకరంబుల వర్జించి, సమస్తంబును నారాయణార్పణంబు చేసి, విగత
శోకుండ వై, నిత్యంబును హరిధ్యానంబు సేయుము. అని వినిపించిన, రాజేం
ద్రుండును, గుణాసనాసీనుం దై, జనార్దనుం జింతింపుచుండెను. అంత శుకుండును
యథేచ్ఛావిహారుం దై చనియె.

అధ్యాయము — ౬

ఇట క్రుద్ధుం డయిన బ్రాహ్మణోత్తమనిచేఁ బ్రేరితుం డయిన తక్షకుండు, ద్విజ
రూపంబు దాల్చి, పరీక్షి ద్వధార్థంబుగా నేతెంచుచుండి, మధ్యమార్గంబునఁ
గాశ్యపుం డను సర్పవిష హరణసమర్థుం డగు వేటొజ విప్రునిం గని, యతని
నపరిమిత ధనప్రదానంబునఁ దృప్తుం గావించి, పరీక్షి న్నికటంబునకు రాకుండు
నట్లు నొనర్చి, 2యంతటఁ బరీక్షిన్మహారాజు చెంతకుం జని, కామరూపుం డగుబం
జేసి, యురగం బై, రాజుం గఱచిన, నతండు నా షణంబ విషాగ్నిచే భస్మి
భూతుం డయ్యె. అట్టి యవసరంబున భూమ్యంతరిక్షంబుల నుండు నిఖిలప్రాణు
లాశ్చర్యకరం బగు తన్వరణంబు గని, హాహారవంబులు సేసిరి. అంత, నీ యర్థంబు

1. కఱవసమర్థుండుగాఁడు (తం.వా.) న త్యాం దక్షతి తక్షకః (5-10)

2. అంతటఁ బరీక్షిన్మహారాజు చెంతనున్న వారలచేతి కొక్క ఫలంబిచ్చి చనిన వారావలంబు
రాజున కిచ్చిన నతం డా ఫలంబు నాస్వాదించినం గ్రిమిరూపంబున నందుండి వెడలి మహాభయకర
రూపంబునఁ గాకొదరం బై రాజుం గఱచిన (తం.వా.)

నతని తనయుడైన జనమేజయుండు విని, క్రోధావేశంబున సర్వప్రళయం బగు నట్లు యజ్ఞంబు సేయుచుండ, సహస్రసంఖ్యలంగల సర్పంబులు హతంబు లయ్యె ఆ సమయంబునఁ, దక్షకుండు రాకుండుట నెఱింగి “సహేంద్ర తక్షకా యాను బ్రూహి” అను ప్రేషవాక్యము నొడువ, నంత తక్షక సహితుం డయి విమాన ముతో నిండుండు స్థాన భ్రంశంబు నొంది పడుచుండ, నత్తఱి బృహస్పతి యేతెంచి, పరీక్షిత్తనయునిం గీర్తింపఁ దొణంగె.

28

చ. మృతియును జీవనంబు నివి మేదినిలోపల జీవకోటికిఁ
సతతము సంభవించు సహజం బిది చోర హుతాశ సర్పనం
హతులను దప్పి యాఁకటను బంచత నొందెడు నట్టి ¹జీవుఁడుఁ
వెతలను బూర్వకర్మభవ వేదన లొందుచుఁ గుండు నెప్పుడుఁ.

27

వ. అట్లు గావున, నసంఖ్యంబు లయిన దండశూకంబులు హతంబులయ్యె. శాంతమాన సుండ వై క్రోధంబు వర్జించుము. అన గురూపదిష్టప్రకారంబున సర్పయాగంబు మానియుండె. అంత దేవతలు కుసుమవృష్టి గురియించిరి. ఆ రాజన్యండును మంత్రిసమేతుం డై, నగరప్రవేశంబు సేసె. బాధ్యబాధక లక్షణంబులు గల విష్ణు మాయా గుణవ్యాపారంబుల నాత్మ మోహింపంబడుం గావున, నట్టి మాయా వికారంబులం బరిత్యజించి, నిర్మలమానసుం డై వర్తించువాఁడును, బరనింద సేయక, వైరంబు వర్జించి, భగవ త్పదాంభోజభక్తి సంయుక్తుం డై తిరుగు నతండును, హరిపదంబుఁ జేరు. అని చెప్పి, మఱియు సూతుండు పరమ హర్ష సమేతుం డై, శౌనకున కిట్లనియె.

28

—:వ్యాసుఁడు వేదములం బురాణములను లోకమందుఁ బ్రవర్తింపఁ జేయుట:—

వ. ధారుణిఁ బారాశరున, కారులు పైలుఁడు సుమంతు జైమిని మునులుఁ
ధీరుఁడు వైశంపాయనుఁ, డారయ నలువురును శిష్యు లై యుండి రిలఁ.

29

వ. వారలు ఋ గ్యజు స్సామాధర్వణంబు లనియెడు నాలుగువేదంబులును, వ్యాసో పదిష్ట క్రమంబున లోకంబులం బ్రవర్తింపఁజేసిరి అని చెప్పిన, నాక్రమం బెట్లని శౌనకుం డడిగిన, సూతుండు సెప్పం దొణంగె. ఆదియందు చతుర్ముఖుని హృద యంబున నొకనాదం బుద్భవించె. అది వృత్తినిరోధంబువలన మూర్తిభవించి వ్యక్తంబుగాఁ గనఁబడె. అట్టి నాదోపాసనవలన యోగిజనంబులు నిష్పాపులై ముక్తి నొందుదురు. అందున నోకారంబు జనియించె. అదియే సర్వమంత్రోపనిష

న్మూలభూత యగు వేదమాత యని చెప్పబడు. ఆ యోంకారంబు త్రిగుణాత్మకం బై, అకార ఉకార మకారంబు లనెడు త్రివర్ణరూపం బయి ప్రకాశింపునుండె. అంత భగవంతుం డగు నజుం డా ప్రణవంబువలన స్వర స్పర్శాంత స్తోష్మాది లక్షణలక్షితం బగు నక్షరసమామ్నాయంబుఁ గల్పించి, తత్సహాయంబు ననే తన వదనచతుష్టయంబువలన వేదచతుష్టయంబు గలుగజేసె. అంత నతని పుత్రు లగు బ్రహ్మవాదు లా వేదంబులం దడుపదిష్ట ప్రకారంబుగా నభ్యసించి, యాక్రమంబునఁ దామును దమ శిష్యపరంపరలకు నుపదేశించిరి. ఇట్లు వేదంబులు సమగ్రంబులుగాఁ బ్రతియుగంబునను మహర్షులచే నభ్యసింపబడును. అట్టి వేదంబుల సమగ్రంబుగఁ బరియింప నశక్తు లగువారలకు సహాయంబు సేయుటకై ద్వాపరయుగాదియందు భగవంతుండు సత్యవతీదేవియందుఁ బరాశరమహర్షికి సుతుఁడుగా నవతరించి, యా వేదరాశిం గ్రమమున, ఋక్కు యజుస్సు సామము అధర్వణము అను నాలుగు విధంబులుగ విభజించి, పైల వైశంపాయన జైమిని సుమంతు లనియెడు శిష్యవరులకుఁ గ్రమంబుగ నా ఋగాదివేదంబుల నుపదేశించె. అందుఁ బైలమహర్షి చేకొన్న ఋగ్వేదం బనంతంబు లగు ఋక్కులతోఁ జేరియుండుటంజేసి, బహ్వుచశాఖ యని చెప్పబడు. అంత నా పైలుండు ఇంద్రప్రమితికి బాష్కలునకు నుపదేశించె అతం డా సింహితం బతుర్విధంబులు గావించి, బోధ్యుండు యాజ్ఞవల్క్యుండు పరాశరుండు అగ్నిమిత్రుండు ననువారికి నుపదేశించె. ఇంద్రప్రమితి తన సంహిత మాండూకేయున కుపదేశించె. మాండూకేయుండు దేవమిత్రుండను వానికిం జెప్పె. అతనికి సౌభర్యాది శిష్యు లనేకు లై ప్రవర్తిల్లిరి. అందు సౌభరిసుతుం డగు శాకల్యుండు తా నభ్యసించిన శాఖ నైదు తెఱుగులుగ విభజించి, వాత్స్యుండు మౌద్గల్యుండు శాలీయుండు¹ గోముఖుండు శిశిరుండు ననెడు శిష్యుల కుపదేశించె. అంత జాతుకర్ణి యనువానికి వా రుపదేశింప, నతండు బలాకుండు పైంగుండు వైతాఖుండు విరజుండు ననువారి కుపదేశించె. ఇదియునుం గాక ముందు చెప్పిన బాష్కలుని కుమారు డయిన బాష్కలి వాలఖిల్యాఖ్య సంహితం బాలాయని, గార్గ్యుండు, కాసారుం డను వారలకుం జెప్పె. ఇ తెఱుగున బహ్వుచసంహిత లనేక ప్రకారంబులం బూర్వోక్త బ్రహ్మర్షులచే ధరియింపబడె. అంత యజుర్వేదధరుం డగు వైశంపాయనుని శిష్యసంఘంబు నిఖిలక్రతువుల² నాధ్వర్యవక్తృత్వంబుచేఁ దేజరిల్లిరి. మణియునతని శిష్యుం డగు యాజ్ఞవల్క్యుండు గుర్వపరాధంబు చేసిన, నా గురువు కుపితుం డై, యధీతవేదంబుల మరలం దన కిచ్చిపొమ్మనిన, నతండుఁ దాను జదివిన యజు

ర్గణంబును, దదుక్తక్రమంబునఁ గ్రక్క, నవి రుధిరాక్తం బగు రూపంబుఁ దాల్చిన నా యజుర్గణాధిష్ఠిత శాఖాధిదేవతలు తిత్తిరిపక్షు లయి, ¹వాటిని భుజియించిరి. దానంజేసి యా శాఖలు తైత్తిరీయంబు లయ్యె. అంత నిర్వేది యగు నా యాజ్ఞ వల్క్యుఁ డపరిమిత నిర్వేదంబు నొంది. యుగ్రతపంబున సూర్యుని సంతృప్టుం గావింప, నతండు సంతసిల్లి, హయరూపంబు దాల్చి, యజుర్గణంబు నతని కుపదేశించె. కాన నవి వాజసనేయశాఖ యని చెప్పంబడె. అంత నా యజుర్గణంబు కాణ్వ మాధ్యందినాదులచే నభ్యసింపఁబడె. ఇట్లు యజుర్వేదంబు లోకంబునం బ్రవర్తిల్లె. సామవేదాధ్యేత యగు జైమినిమహర్షి తన సుతుం డగు సుమంతుని కుపదేశించె. అతండును సుకర్ముఁ డను తన కుమారునికిఁ దెలిపె. అతం డావేద మును సహస్రశాఖలుగా విభజించి, కోసలుని కుమారుఁ డయిన హిరణ్యనాభునికిం దన కుమారుం డగు ²పౌష్పింజి యనువానికి నుపదేశించె. అంతట వా ³రిరువురును బ్రహ్మవేత్త లగు నాపంతులు, నుదీచ్యులు నను నేనూర్గురికి నుపదేశించి, వారిని సామవేదపారగులుగాఁ జేసిరి. ఇట్లు సామవేదంబు లోకంబున వినుతినొందె.

అధ్యాయము - ౭

మఱియు నధర్వవేత్త యగు సుమంతు మహర్షి దాని¹ దన శిష్యున కుపదేశింప నతండు ⁴పథ్యుండు వేదదర్శుండు నను శిష్యుల కుపదేశించె. అందు వేదదర్శుఁ డనువాఁడు శౌల్కాయని బ్రహ్మబలి నిర్దోషుండు పిప్పలాయనుండు అనువార లకును, బథ్యుం డనువాఁడు కుముదుండు శునకుండు జాబాలి బ్రభ్రువు అంగిరసుండు సైంధవాయనుండు అను వారలకును నుపదేశించి, ప్రకాశంబు నొందించిరి. ఇ తెఱంగున నధర్వవేదంబు వృద్ధి నొందె. ఇ ట్టఖిలవేదంబుల యుత్పత్తి ప్రచారక్రమం బెఱింగించితి. ఇంకఁ బురాణక్రమం బెట్లు లనిన, వినిపింతు నని, చెప్పదొణంగె. లోకంబునఁ బురాణ ప్రవర్తకు లనం బ్రసిద్ధు లగు త్రయ్యారుణి, కశ్యపుండు సావర్జి, అకృతప్రణుండు వైశంపాయనుండు, హోరీతుండు నను నార్గురు మజ్జనకుండును వ్యాస శిష్యుండు నగు రోమహర్షణుని వలన గ్రహించిరి. అట్టి పురాణంబు సర్గాది దశలక్షణ లక్షితంబుగా నుండు. మఱియుఁ, గొంద టా పురాణంబు పంచలక్షణ లక్షితం బనియు నొడుపుదురు. అట్టి పురాణ నామానుక్రమంబుఁ బురాణవిదు లగు ఋషులు సెప్పెడు తెఱంగున నే నెఱింగింతు వినుము. బ్రాహ్మము పాద్యము వైష్ణవము

1. దానిని (ఓం.వా.)

2. పౌష్పంజి (హ.తం.వా.)

3. ఇరువరులు (హ)

5. అపథ్యుండు (హ)

శైవము భాగవతము భవిష్యోత్తరము నారదీయయు మార్కండేయము ఆగ్నేయము బ్రహ్మకైవర్తము లైంగము వారాహము స్కాందము వామనము కౌర్మము మాత్యుము బ్రహ్మాండము గారుడము అను పదునెనిమిదియు మహాపురాణంబులు. మఱియు నుపపురాణంబులుం గలవు. ¹పీఠిని లిఖించినం జదివిన, వినిన దురితంబు లణంగు. అని సూతుండు శౌనకాదులకుం జెప్పిన, వారును నారాయణ గుణవర్ణనంబును, దత్కథలును జెప్పితివి. ఇంక దోషకారులును, బానరతులు న్నె విద్ధంబునం భవాబ్ధిం దరింతు, రా క్రమంబు చెప్పవే. అని యడిగిన, నెఱింగింపం దలంచి, యి ట్లనియె. 80

క. తొల్లిటి యుగమునఁ దపముల. బల్లిదు లగు ఋషులు మహిమ భాషింపఁగ రంజిత్రెడు మార్కండేయుం, డుల్లంబున హరిని నిలిపి ²యుడుగక బ్రతికె. 81

అధ్యాయము ¹ర

—: మార్కండేయోపాఖ్యానము :—

వ. లోకంబులు కల్పాంతసమయంబునం, గబంధమయంబు లై, యంధకారబంధురంబు లై, యున్నయెడ, నేకాకి యై చరింపుచుం, బాలార్కకోటి తేజుం డయిన బాలుని హృదయంబునం బ్రవేశించి, యనేక సహస్ర వర్షంబులు తిరిగి, వటపత్రశాయి యయిన య బ్బాలునిఁ గ్రమ్మఱుం గనియె. అని చెప్పిన, శౌనకాదులు సూతుని సన్నుతించి, యా మునీంద్రునకు నీ ప్రభావం బెట్లు గలిగె? అని, యడిగిన, నతం డి ట్లనియె. 82

క. భూవినుత బ్రహ్మచర్యము, వే వదలక నిష్ఠచేత విశదము గాఁగఁ భావించి హరిఁ దలంపుచు, గోవిదనుతుఁ దై మృకండు గుణముల వెలసె. 83

వ. ఇట్లు తపంబుసేయు నతనికి, హరిహరులు ప్రత్యక్షం బయి, వరం బడుగు మనిన, గుణగణాధ్యుం డయిన కుమారు నడిగిన, నట్లకాక యని, యతండు కోరినవరం బిచ్చి, యంతర్ధానంబు నొందిరి. అనంతరం య మ్మునికి మార్కండేయుం డుదయించి, నియమ నిష్ఠాగరిష్ఠుం దై యుండ, మృత్యువు వానిం బాశబద్ధుం జేసిన నెదిర్చి, య మ్మిత్రిని ధిక్కరించి, పదివేల హయనంబులు తపంబు సలుప, నింద్రుండు భయపడి, య మ్మునివరుని యుగ్రతపంబు భంగపఱుచుటకు దేవతాంగనల బంప, వా రేతెంచునెడఁ బుష్ప ఫల భరితంబును, మత్తమధుకర

శుకపికాది శకుంతారవ నిరంతర దిగంతరంబును, జాతివైర రహిత మృగ పక్షి
నుల సంకులంబును, సారస చక్రవాక బక క్రౌంచ కారండవ కోయష్టికాది జల
విహంగ మాకులిత సరోవరసహస్ర సందర్శనీయంబు నగు నా తపోవనంబున
జటావల్కల ధారి యై హవ్యవాహనుండునుం బోలి, తపంబు సేయు నమ్ము
సింద్రునిం గని, యంగనలు వీణా వేణు వినోదగానంబుల నలవరింప, మెచ్చక,
ధీరోదాత్తుం డగు న మ్ముసింద్రుని గెల్వనోపక, యింద్రునికడకుం జనిరి.

అధ్యాయము - ౯

అంత హరి యతని తపంబునకుం బ్రసన్నుం డై యావిర్భవించినం గనుంగొని,
దేవా ! నీ దివ్యనామ స్మరణంబునంజేసి యీ శరీరంబుతోడన యనేకయుగం
బులు బ్రతుకునట్లుగాఁ జేయవే. అనినం, గరుణించి యిచ్చుటయును, 34

తే. జగము రక్షింప జీవులఁ జంప మనుపఁ
గర్త వయి సర్వమయుఁడ వై కానుపింతు
వెచట నీ మాయఁ దెలియంగ నెవ్వఁ డోపు
విశ్వసన్నుత ! విశ్వేశ ! వేదరూప ! 35

మ. బలభిన్నుఖ్య దిశాధినాథ వరులుఁ ఫాలాక్ష బ్రహ్మాదులుఁ
జలజాతాక్ష పురందరాది సురులును జర్పించి నీ మాయలఁ
దెలియఁ లేరట నా వశంబై తెలియఁ దీనార్తి నిర్మూల ! యు
జ్జ్వల 1తేజోవిభ వాదిసన్నుత ! గదా చక్రాంబుజా ద్యంకితా ! 36

వ. అని వినుతించి, దేవా ! నీ మాయంజేసి జగంబు భ్రాంతం బై యున్నయది.
అది తెలియ నానతీయవలయు. అని యడిగిన, నతండు నెఱింగించి చనియె.
మునియును శివపూజ సేయుచు, హరిస్మరణంబు సేయ మఱచి, శతవర్షంబులు
ధారాధరంబులు ధారావర్షంబుచే ధరాతలంబు నింప జలమయం బై, యేకార్ణవం
బై, యంధకార బంధురం బయిన, నంత మార్కండేయుండు, నా తిమిరంబునం
గానక భయపడి యున్నయెడ, నా జలమధ్యంబున నొక వటపత్రంబునం బద్మ
రాగ కిరణపుంజంబుల రంజిల్లు పాదపద్మంబులు గల బాలునిం గని, మ్రొక్కి,
యతని శరీరంబు ప్రవేశించి, యనేకకాలం బనంతంబగు జఠరాంతరంబునం దిరిగి,
యతని చరణారవింద సంస్మరణంబునంజేసి వెలువడి, కౌగిలింపం బోయిన,
మాయ గైకొని. యంతర్గానంబు నొంద, మునియు నెప్పటియట్ల స్వాశ్రమంబు
చేరి, తపంబు సేయుచున్న సమయంబును. 37

అధ్యాయము - ౧౦

చ. నిలిచిన శంకరుం గనియు నిత్యసుఖంబుల నిచ్చు గౌరి యి
మ్ముల హర! భూతిభూషణ! సముజ్జ్వల గాత్రునిఁ గంటె యెంతయుఁ
వలనుగ వానితోడ నొక వాటవుమాటను బల్కఁగఁ దగుఁ
సలలిత మైన యీ తపసిజాడ వినం గడు వేడ్క యయ్యెడిఁ.

38

వ. అనిన, శంకరుండును, హంకరితోఁగూడ, నభంబుననుండి ధరణీతలంబునకు
నేతెంచి, నిర్గుణ బ్రహ్మత్వైక్యాను సంధానంబు చేసి, శుద్ధ చైతన్య స్వరూపుం
డై, యితరంబుఁ గానక యేకాగ్రచిత్తుం డగు న మ్మునిం గని, తన దివ్య యోగ
మాయా ప్రభావంబుచే నతని హృదయంబు ప్రవేశించి, చతుర్భాహుండును,
విభూతి రుద్రాక్షమాలికా ధరుండును, ద్విశూల డమరుకాది దివ్యసాధన సమే
తుండును, వృషభవాహ నారూఢుండును, నుమాసమేతుండు నై, తన స్వరూ
పంబు గనఁబఱచిన, విస్మయంబు నొంది, య మ్ముని యా పరమేశ్వరుని ననేక
ప్రకారంబుల స్తుతియించిన, నప్పు డమ్ముని తపః ప్రభావంబునకు మెచ్చి,
మహాత్మా! పరమ శైవుండ వని పరమేశ్వరుం డానతిచ్చిన, మార్కండేయుం
డును శంకరు నిరీక్షించి, దేవా! హరి మాయా ప్రభావంబు దుర్లభంబు. భవత్సం
దర్శనంబునం గంటి. ఇంతియ చాలు. ఐన నొక్క వరంబు గోరెద. నారాయణ
చరణాంబుజ ధ్యానంబును, మృత్యుజయంబునుం గలుగునట్లుగాఁ గృపసేయవే.
అని, ప్రార్థించినఁ, గృపాసముద్రుం డై, యట్ల కాక యని, జరా రోగ వికృతులు
లేక కల్పకోటి పర్యంతంబు నాయువుం, బురుషోత్తముని యనుగ్రహముం గలుగు
నని, యానతిచ్చిన, య మ్ముహదేవుం డంతర్ధానంబు నొందె. అని చెప్పి, యీ
మార్కండే యోపాఖ్యానంబు వ్రాసిన, విన్నం, జదివినను, మృత్యువు దొలంగు
నన, మఱియు, హరిపరాయణుం డగు భాగవతుండు దేవతాంతర మంత్రాంతర
సాధనాంతరంబులు వర్ణించి, దుర్జనులం గూడక, నిరంతరంబు నారాయణ
గోవిందాది నామస్మరణంబు సేయుచుండె నేని, నట్టి పుణ్య పురుషుండు వైకుం
ఠంబున వసించు. మఱియు, హరి విశ్వరూపంబును, జతుర్విధ వ్యూహభేదంబు
లును, జతుర్మూర్తులును, లీలావతారంబులునుం జెప్ప నగోచరంబులు. అన
మును లి ట్టనిరి.

39

అధ్యాయము - ౧౧

క. హరికథలు హరి చరిత్రము, హరి లీలావర్తనములు నంచిత రీతిఁ
బరువడి నెఱిగితి నంతయు, సురనుత! యనుమాన మొకటి చొప్పడెడి మదిఁ.

—: చైత్రాది మాసంబుల సంచరించెడు ద్వాదశాదిత్యుల క్రమమును దెలుపుట :—

వ. అది యెయ్యది యనిన, లోకచక్షువు చైత్రమాసంబు మొదలుగా నేయే మాసంబున నే యే నామంబునఁ బ్రవర్తించు. చెప్పవే. అని యడిగినఁ, జైత్రము మొదలగు ద్వాదశమాసంబుల సౌరగణ సప్తకం బీశ్వర నియుక్తం బై, నానా ప్రకారంబుల సంచరించెడు క్రమము తొల్లి శుకుండు విష్ణురాతునికిఁ దెలిపిన చందంబునఁ జెప్పెద. అని సూతుం డీ ట్టనియె. శ్రీమన్నారాయణ స్వరూపుం డగు మార్తాండుం డేకస్వరూపుం డైన, నతనిం గాల దేశ క్రియాది భేదంబులం బట్టి, ఋషు లనేక క్రమంబుల నభివర్ణించి భావింపుచున్నారు. ఆ ప్రకారం బె ట్టనినఁ, జైత్రంబున సూర్యుండు ధాత యను నామంబు దాల్చి కృతస్థలి హేతి వాసుకి రథకృత్తు పులస్త్యుండు తుంబురుండు అనెడు పరిజనులతోఁ జేరికొని, సంచరింపుచుండు. వైశాఖంబున అర్యముం డనువేరు వహించి, పులహుడు ఓజుడు ప్రహేతి పుంజికస్థలి నారదుండు కంజసీరుం డను ననుచర సహితుం డై, కాలంబు గడుపుచుండు. జ్యేష్ఠంబున మిత్రుం డను నభిధేయధరుం డై, అత్రి పౌరుషేయుండు తక్షకుండు మేనక హాహా రథస్వనుండు అనెడు వారితోఁ జేరి, కాలయాపనము సేయుచునుండు, ఆషాఢంబున వరుణుం డను నాహ్వాయంబు నొంది, వసిష్ఠుండు రంభ సహజన్యుండు హూహువు, శుక్రుండు, చిత్రస్వనుండు అను సహచర సహితుం డై, కాలక్షేపణము సేయుచుండును. శ్రావణంబున ఇంద్రుం డను నామముచే వ్యవహృతుం డై, విశ్వావసువు శ్రోత యేలాపుత్రుండు అంగిరస్సు ప్రష్టాచ రాక్షసుండు చర్యుండు అను సభికులతోఁ జేరి కాలంబు నడుపుచుండు. భాద్రపదంబున వివస్వంతుండను నామంబు దాల్చి ఉగ్రసేనుండు వ్యాఘ్రుండు అసారణుండు భృగువు అనుష్టాచ శంఖపాలుండు అను పరిజనావృతుం బై కాలయాపనంబు సేయుచుండు.

41

క. ధరలోఁ ద్వష్టాహ్వాయమును, బిరుదుగ ధరియించి యెపుడుఁ బెంపు దలిర్పఁ జరియించుచు నభమందును, సరసిజహితుఁ డాశ్వయుజము చయ్యన గడపుఁ.

వ. ఈ మాసంబున, ఋచీకతనయుండు కంబశాశ్వండు తిలోత్తమ బ్రహ్మోపేతుండు శతజిత్తు ధృతరాష్ట్రుండు ఇషంభరుండు అను సభ్యులతోఁ జేరికొని, కాలంబు నడుపుచుండు. కార్తికమాసంబునందు విష్ణువని వ్యవహరింపఁబడి, అశ్వతరుండు రంభ సూర్యవర్చస్సు సత్యజిత్తు విశ్వామిత్రుండు మహాపేతుండు అను పరిజన వర్గముతోఁగూడి కాలంబు నడుపుచుండు మార్గశిరంబునందు

అర్యమ రామ వ్యవహృతుఁ డై, కశ్యపుండు తార్క్ష్యుండు ఋతసేనుండు ఊర్వశి
విద్యుచ్ఛత్రుండు మహాశంఖుండు అనెడు ననుచరులం గూడి, చరింపుచునుండు.
పుష్యమాసంబున భగం డనునామంబుఁ దాల్చి, స్ఫూర్తుండు అరిష్టనేమి ఊర్తుండు
ఆయువు కర్కోటకుండు పూర్వచిత్తి అనెడు సభ్యజన పరివృతుం డై కాలక్షేప
ణము సేయుచుండు. మాఘమాసంబునందు పూషాహ్వయము వహించి ధనం
జయుండు వాతుండు సుషేణుండు సురుచి ఘృతాచి గౌతముండు అను పరిజన
పరివృతుం డై చరియింపుచుండు.

43

క. క్రతునామంబు ధరించియుఁ, జతురతఁ బాలింపుచుండుఁ జాతుర్యకళా
రతుఁ డై సహస్రకరణుండు, మతియుతు లౌ ననఁ దపస్యమాసము లీలఁ. 44

వ. అందు వర్చసుండు భరద్వాజుండు పర్జన్యుండు సేనజిత్తు విశ్వేదేవతలు
ఐరావతుండు అను వారలతోఁ జేరుకొని, కాలయాపనంబు సేయుచుండు. ఇట్లు
ద్వాదశమాసంబుల నపరియేయ విభూతులచేఁ దేజరిల్లుచు, నుభయ సంధ్యల నుపా
సించు జనుల పాపసంఘంబుల నున్ములంబు సేయుచుఁ, బ్రతిమాసంబును
బుర్వోక్త పరిజన షట్కంబు వెంటనంట, నుభయలోక నివాసు లగు జనంబుల
కైహికాముష్మిక ఫలంబుల నొసంగుచు, ఋ గృజు స్సామాధర్వ మంత్రంబులఁ
బరియింపుచు ఋషిసంఘంబులు స్తుతియింపఁ, బురోభాగంబున నప్పరస లాడ,
గంధర్వులు పాడ, బ్రహ్మవేత్త లగు నఱువదివేల వాలఖిల్య మహర్షు నభిముఖు
లై స్తుతియింపుచు నరుగ, నధిక బల వేగ రాజమానంబు లగు నాగరాజంబులు
రథోన్నయనంబులు సలుప, బాహుబల ప్రతిష్ఠా గరిష్ఠు లగు నై రృతశ్రేష్ఠులు రథ
పృష్ఠభాగంబు మోచి త్రోయుచుండ, ననాది నిధనుం డగు నాదిత్యుండు ప్రతికల్పం
బున నిట్లు కాలయాపనంబు సేయుచుఁ దేజరిల్లుచుండు. అట్లు గావున నివి
యన్నియు వాసుదేవ మయంబులగాఁ దెలియును. అని పౌరాణికోత్తమం డగు
సూతుండు, శుకయోగిండుండు ప్రాయోపవిష్ఠం డగు పరీక్షిన్నరపాలున కుపదే
శించిన తెఱంగున, నైమిశారణ్యవాసు లగు శౌనకాది ఋషిశ్రేష్ఠులకుఁ దెలిపి,
మఱియు నిట్టి పురాణ రత్నంబగు భాగవతంబు వినువారును, బరియించు వారును
లిఖియించువారును, నాయురారో గ్యైశ్వరంబులు గలిగి, విష్ణు సాయుజ్యంబు
నొందుదురు. అదియునుం గాక.

45

తే. పుష్కరంబందు ద్వారకా పురమునందు
మథురయందును రవిదినమందు నెవఁడు
పఠనసేయును రమణతో భాగవతము
వాఁడు దరియించు సంసారవార్ధి నపుడ.

46

క. శ్రీరమణీ రమణకథా, పారాయణ చిత్తునకును బతికిఁ బరీక్షి
ద్భూరమణున కెఱిగించెను, ¹సారమతిఁ శుకుఁడు ద్వాదశస్కంధములఁ. 47*

వ. మఱియు నష్టాదశపురాణంబు లందలి గ్రంథ సంఖ్య తె ట్టనిన బ్రహ్మపురా
ణంబు దశసహస్ర గ్రంథంబు పాద్యం బేఁబడి యైదువేలు. విష్ణుపురాణం బిరు
వది మూఁడు సహస్రంబులు. శైవంబు చతుర్వింశతి సహస్రంబులు. శ్రీభాగవతం
బష్టాదశ సహస్రంబులు. నారదంబు పంచవింశతి సహస్రంబులు. మార్కం
డేయంబు నవసహస్రంబులు ఆగ్నేయంబు పదియేనువేల నన్నులు. భవిష్యో
త్తరంబు పంచశతాధిక చతుర్దశ సహస్రంబులు. బ్రహ్మకైవర్తం బష్టాదశసహ
స్రంబులు. లైంగం బేకాదశ సహస్రంబులు. వారాహంబు చతుర్వింశతి సహ
స్రంబులు. స్థాందం బెనుబదివేల నూలు. వామనంబు దశసహస్రంబులు. కౌర్మంబు
దశసహస్రంబులు. మాత్స్యంబు చతుర్దశ సహస్రంబులు. గారుడంబు పందొమ్మిది
సహస్రంబులు. బ్రహ్మాండంబు ద్వాదశ సహస్రంబులు. ఇట్లు పురాణగ్రంథ సంఖ్యా
ప్రమాణంబులు ప్రపఱ్ఱిల్లు. ఈ పదునెనిమిది పురాణంబుల మధ్యంబున ²(నదుల
యందు భాగీరథి విధంబున దేవతలయందుఁ బద్మగర్భుని మాడ్కిఁ దారకలందుఁ
గళానిధిగరిమ సాగరంబులందు దుగ్ధార్థంబు చందంబున నగంబులందు హేమ
నగంబు. భాతి గ్రహంబుల విభావసుకరణి దైత్యులందుఁ బ్రహ్లాదుని భంగి
మణులయందుఁ బద్మరాగంబు రేఖ వృక్షంబులందు హరిచందన తరువు రీతి
బుష్పలందు నారదుమాడ్కి ధేనువులందుఁ గామధేనువు పోల్కి సూక్ష్మంబు
లందు జీవుని తెఱంగున దుర్జయంబులందు మనంబు చొప్పున వసువులందు హవ్య
వాహనుని పోడిమి నాదిత్యులందు విష్ణువు కరణి రుద్రులయందు సీలలో
హితునిరీతిని బ్రహ్మలయందు భృగువు సౌఖ్యుని సిద్ధులయందుఁ గపిలుని సీల
నశ్వంబులందు నుచ్చైశ్శ్రవంబు లాగున దర్శికరంబులందు వాసుకి రూపున
మృగములందుఁ గేనరి చెలువున నాశ్రమంబులందు గృహస్థాశ్రమంబు క్రియ

1. గారవమొప్పార (హ) * 47 వ పద్యము తరువాత కం.వా. ప్రతులలో 47-51. గద్య
పద్యములున్నవి. ఇవి మూలమునందలి ౧౨, ౧౩ అధ్యాయము లందలి విషయమును దెల్పుచున్నవి.
పెక్కు వ్రాత ప్రతులలో నివి లేవు.

వర్ణంబులలో నోంకారంబు నిరవున నాయుధంబులఁ గార్ముకంబు సోయగంబున
యజ్ఞంబులలో జపయజ్ఞంబు చాడున వ్రతంబులం దహింస కరణి యోగంబులం
దాత్మయోగంబు రమణ నోషధులయందు యవల సౌఖ్యగున భాషణంబులందు
సత్యంబులేవ ఋతువులందు వసంతంబు ప్రౌఢి మాసంబులందు మార్గశీర్షంబు
మహిమ యుగంబులందుఁ గృతయుగంబు నోజఁ) దేజరిల్లు. అట్టి భాగవత పురా
ణంబు పఠియించి విష్ణు సాయుజ్యంబుఁ జెందుదురు. అని మఱియు ని ట్టనియె.

క. సకలాగమార్థపారగుఁ, డకలంక గుణాభిరాముఁ డంచిత బృందా
రక వంద్య పాదయుగుఁ డగు, శుకయోగికి వందనంబు సొరిది నొనర్తుఁ. 49

సి. సకలగుణాతీతు సర్వజ్ఞు సర్వేశు నఖిలలోకాధారు నాదిదేవుఁ
బరమదయారసో ద్వాసితుఁ ద్రిదశాభి వందిత పాదాబ్జు వనధిశయను
నాశ్రితమందారు నాద్యంత శూన్యుని వేదాంత వేద్యుని విశ్వమయునిఁ
గొస్తుభ శ్రీవత్స కమనీయవక్షుని శంఖ చక్ర గదాసి శార్ఙ్గధరుని

ఆ. శోభనాకారుఁ బీతాంబ రాభిరాము
రత్నరాజిత మకుట విభ్రాజమానుఁ
బుండరీకాక్షు మహనీయ పుణ్యదేహుఁ
దలఁతు నుతియింతు దేవకి తనయు నెపుడు. 50

మ. అని యారీతి నుతించి భాగవత మా ద్యంతంబు సూతుండు సె
ప్పిన సంతుష్ట మనస్కు లై విని మునుల్ ప్రేమంబునం బద్మనా
భునిఁ జిత్తంబున నిల్చి తద్గుణములకా భూషించుచుకా ధన్యు లై
చని రాత్మీయ నికేతనంబులకు సుత్యాహంబు వర్ధిల్లఁగకా. 51

క. జనకసుతా హృచ్చోరా!; జనక¹వచః పాలనాత్త శైలవిహారా!
జనకామిత మందారా!; ²జననాదిక నిత్యదుఃఖచయసంహారం!
52

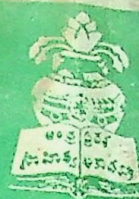
మాలిని. జగదవన విహారి! శత్రులోక ప్రహారి!
సుగుణవన విహారి! సుందరీ మానహారి!
విగత కలుష పోషి! వీరవర్యాభిలాషి!
నర్మగురు హృదయ పోషి! సర్వదా నత్యభాషి. 53

గద్య. ఇది శ్రీపరమేశ్వర కరుణాకలిత కవితావిచిత్ర, కేసనమంత్రిపుత్ర సహజ పాండిత్య, పోతనామాత్య ప్రియశిష్య వెలిగందల నారాయణాఖ్య ప్రణీతం బైన శ్రీమహాభాగవతం బను మహాపురాణంబునందు రాజులయుత్పత్తియు, వాసుదేవ లీలావతార ప్రకారంబును, గలియుగ ధర్మప్రకారంబును, బ్రహ్మ ప్రళయ ప్రకారంబును, బ్రహ్మ విశేషంబులును, దక్షకునిచే దష్టుం డై పరీక్షి న్మహారాజు మృతినొందుటయు, సర్పయాగంబును, వేదవిభాగ క్రమంబును: బురాణానుక్రమణికయు, మార్కండేయోపాఖ్యానంబును, సూర్యుండు ప్రతి మాసంబును వేర్వేలు నామంబుల వేర్వేలు పరిజనులతోఁ జేరుకొని సంచరించు క్రమంబును, తత్తత్పురాణగ్రంథ సంఖ్యలు నను కథలుగల ద్వాదశస్కంధము సంపూర్ణము.

54

శ్రీమహాభాగవతము సంపూర్ణము

$$\begin{array}{r}
 24272 \\
 170 \\
 \hline
 727 \quad 780 \\
 660 \quad 40 \\
 \hline
 4726 \quad 40 \\
 22740 \\
 \hline
 \end{array}$$

$$= 340 - 6567$$

$$\begin{array}{r}
 340 \\
 +70 \\
 \hline
 85
 \end{array}$$

$$656 \times 37$$

$$\begin{array}{r}
 4592 \\
 1868 \\
 \hline
 24272
 \end{array}$$

$$24272$$

276/6+78

Fig.

